

FEHÉR KLÁRA

A TENGER

REGÉNY

TARTALOM

ELSŐ KÖTET

SZERELEM

SZERELEM
MI LESZ EGY POHÁR SÖRBŐL?
A CÉGVEZETŐ ÚR
IGAZSÁG A FÖLDÖN
A DICSŐSÉG NAPJA
OTTHON
MANDULA, A TEHÉN
MOHÁCS
CSUTI LÓRÁNT
AZ ELSŐ NAP
FERKÓ
ALKU
BÚCSÚ
TATÁR SAJNÁLATTAL JELENTI
HOMOK JÁNOS
ÖKÖRSÜTÉS
EGYSZERŰ TÖRTÉNET
HÁZAVATÁS
TÖRVÉNYEN KÍVÜL
A TENGER
A MENEKÜLÉS REGGELE
RABSÁG
ÉBREDÉS
VÍZ
KARL THEIMER SZÁZADOS
EMLÉK
A SZÁZADIK ÉJSZAKA
A SZÉLVÉSZ ELLEN OLTALOM
ÉHSÉG
SZOMSZÉDOK
A SVÁJCI VÉDLEVÉL
LEOMLÓ FALAK
MIBEN HISZEK?

ÉJSZAKA

EGYETLEN ALKALOM
A SZENT KATALIN-KÓRHÁZ
EMBERT SZOLGÁLNI
MENEKÜL A RÉP
ARANYBÁNYA
SZÖKÉSBEN
ÁCS ISTVÁN VENDÉGEI
VERSENYFUTÁS
AZ IGAZGATÓSÁG ÖSSZEÜL
STILLE NACHT
KÉT GABI
TATÁR KARÁCSONYFÁJA
A RÁDIUM
A GYŰRŰ
JOGÁLLAM VAGYUNK
AZ ÉLET ÉRTELME
PERCZ TAMÁS
A NAPLÓ
A MOZDONY
HAJNAL

ÁLMOK

VÍZVÁLASZTÓ
AKÁR MEZÍTLÁB
VISZONTLÁTÁS
EGY TÁL LENCSE
KÖVIRÓZSÁK
A KRUMPLIÓRSÉG
HŰ BARÁTOK
NINCS BEDESZKÁZVA A VILÁG
SÜNDISZNÓÁLLÁS
ENNI
AZ EGYETEM
AKI DUDÁS AKAR LENNI...
AZ ELSŐ MÁJUS
IRATOK ÉS EMBEREK
A PÓRPUSZTAI TEMPLOMTORONY
HOLLÓ A HOLLÓNAK...
A SORS-SZIMFÓNIA
INTERMEZZO
ÖCSKÖS

MÁSODIK KÖTET

IDŐTLEN IDŐK

BIZALOM
A LABORATÓRIUM
JANI
A TÁRGYALÁS
A NAGYBÁCSI
ELSŐ SZIGORLAT
A VÉRKÉP
AZ ÍTÉLET
ESTI BESZÉLGETÉS
L'ULTIMA CENA
ÉLJ!
LÁTOGATÓBAN
AMIT PÉNZÉRT NEM ADNAK
KINEVEZÉS
OLD FIRENZE
EGY JEGYZŐKÖNYV TÖRTÉNETE
SÚRÚ CSILLAG
ITÁLIAI UTAZÁS
A TITOK
A NAPSUGÁR SZANATÓRIUM
LONDONI TELEFON
TALÁLKOZÁS A VÉGTELENNEL

ESŐBEN A HEGYEN

VISZONTLÁTÁS
ÉJSZAKA
ÚTITÁRSÁK
EGY RÉGI SZIGORLAT
A KALÓZKAPITÁNY
IDŐTLEN IDŐK
ÜGYES KIS ÜZLET
RANDEVÚ
DIVERTIMENTO

AZ AMALFI SZÉKESEGYHÁZ
HAJNAL A REPÜLŐTÉREN
SZOCIALISTA ETIKETT
KÖZJÁTÉK
FRESKÓK AREZZÓBAN
LÁZÁLOM
SE PART, SE KIKÖTŐ
AZ EMBER ÉS A SORSA
KÉK ÖBÖL
EGY DOBOZ KARTON
LÁTSZAT
ESŐBEN A HEGYEN
A CSALÁD ESTE

EGYSZER ÉS SOHA TÖBBÉ

HALLGATNI ARANY
LEGJOBB VÉDEKEZÉS
BARÁTSÁG
EBÉD VELENCÉBEN
EMBER NEM LÁTTA SZIKRA
BEKERÍTVE
SZÖKŐKUTAK
KÜLÖNÖS BÁNYÁSZÁS
KARÁCSONYI SZERELEM
KARÁCSONY
CSAPLÁRNÉ
BÁBSZÍNHÁZ
VALLOMÁS
A KÖDDÉ VÁLT POSTAHIVATAL
EGY PICI KIS CSAVAR
BIZALOM
IKARUS UNOKÁI
BUDAPEST-FRANKFURT-PÁRIZS
FERKÓ
TIBOR
PÁRIZS GYALOG
EGYSZER ÉS SOHA TÖBBÉ

ELSŐ KÖTET

Lacinak

SZERELEM

SZERELEM

Nem tudom, tisztítják-e a postahivatalok lámpáit? Vagy az a sorsuk, hogy tejüveg burájuk alatt por, piszok és bogarak telepedjenek meg az idők végéig, elnyelve azt a kevéske fényt is, amit a negyvenes körte árasztana. A félhomály még barátságtalanabbá teszi a kopár, mocskos hivatali helyiséget. A sarokban ferde lapú, ütött-kopott, barna asztal, kiszáradt tintatartó, törött tollszár, tollhegy nélkül. Ha volna benne tollhegy, abban sem lenne sok köszönet - nem írna, csak kaparná, karmolná a papírt.

Az „értékküldemények, ajánlott, expresszlevelek felvétele” ablak mögött morgós vénkisasszony. Valahányszor egy levelet lebélyegez, hegyes orrát magasra felkapja, mint ivás közben a tyúk. Keze lassan és unottan mozog. Éjfélig tart a szolgálat. Ráér. A pénztáráblak mögül újabb és újabb arcok néznek rá. Legtöbbjét ismeri is már, tudja, hogy a kék sapkás, szemüveges altiszt húsz-huszonöt ajánlott levelet hoz, megismeri a Schenker szállítóvállalat gyakornokát, egy nyurga, pattanásos fiatalembert, aki mindig jód- és kölnivízszagot áraszt. Ismeri az Orenstein és Koppel cég kövér altisztjét, aki mindig könyökkel tör magának jogtalan helyet a sorban. Üssék agyon egymást, legalább kevesebb átvennivaló marad.

Három év múlva nyugdíjba megyek, egye meg valamennyit a fene - gondolta a hegyes orrú postáskisasszony, és átvette a Schenker & Co. leveleit. A kézbesítőkönyvbe beleütötte a bélyegzőt. Az ócska festékpárnáról vászonszalak ragadtak a bélyegzőbe. Alig lehetett kivenni a dátumot - 1944. március 16. Annyi baj legyen. Egyik nap olyan, mint a másik - állapította meg mogorván. És fel sem nézve nyúlt a következő levélért.

Egy pillanat múlva vissza is dobta.

- Szabálytalan.

- De kérem szépen, énnekem így adta a főnök úr... azt mondta, fel tetszenek venni.

- Nem tetszünk. Nincs jól lepecsételve.

- Ne tartson fel mindenkit, mi lesz, gyerünk onnan. Vigye haza, és ragasztassa le újra a kétbalkezes főnökével - zúgott a nép. A sorban következő, magas, sovány, kiugró ádámcsutkás férfi még hozzá is fűzte: - Azt hiszi, a kisasszonynak olyan sok ideje van?

- Hogyan?... Most vissza a főnök úrhoz? Hát a főnök úrnak Budán van a lakása... és már fél nyolc... hát... én menjek?

- Nem, majd én megyek, vagy a váci püspök - mondta az ádámcsutkás. - Indulás, apuskám. - Azzal könyökével odább lökte a fiút, és maga nyújtotta ajánlott leveleit. A postáskisasszony fel se nézett.

- Szabálytalan.

- Hogyan szabálytalan?

- Úgy. Nincsenek jól leragasztva.

- Adjon bélyegszélet, majd leragasztom.

- Toronyórát láncsal ne adjak?

- Követelem, hogy vegye fel a leveleimet.

- Követelheti, ahhoz joga van.
- Mit tartja fel a sort? Mi is haza akarunk menni.
- Rosszul ragadnak a borítékok.
- Hadiboríték! Hitlerék lenyalták róla az enyvét - kurjantott valaki a sor vége tájáról.
- Ki pofázik itt? - kiabálta az ádámcsutkás. - Ki merészelte...
- Én merészeltem - mondta egy nyugodt férfihang.

Mindenki odanézett.

Katonaruhás férfi állt a sorban. Egyik szeme helyén fekete kötés. Egyik karja hiányzott.

- Na, mit bámulnak? Ilyet se láttak még? Szaladjanak rendőrért, honfitársaim. Nagy bajom nem lehet. Legfeljebb leszedik a másik karomat is. A jobbik ügyis ottmaradt a mázolóért.

A reménytelenül hosszú sor némán előrelépett egyet, fiatal lány állt a sorban. A magasabb húsz-huszonkét évesnek látszott, sötétkék szövetkosztüm volt rajta világoskék selyemblúzzal. Szőke haja rövidre vágva és a füle mögött simán hátrafésülve, két barna fésűvel megtűzve. A másik lány, valamivel fiatalabb nála, kövérkés, rózsás arcú, fekete szemű, fekete hajú, ballonkabátja alól kilátszott piros kockás szövetruhája.

A szőke lány a nagy, kerek faliórát nézte.

- Háromnegyed nyolc.
- Hát menj el. Én feladom a te postádat is.
- Tudod, hogy milyen Gerencsérné. Vadállat.
- Mit törödsz vele? Akassza fel magát. Az, ha lehetne, kitalálná, hogy éjszakára se menjünk haza. Na, add ide azokat a vacakokat, és szaladj. Odaérhetsz még?
- Még éppen... - felelte Ágnes. - Ha nagyon sietek... nyolckor kezdődik...
- Ővele mész?
- Tudod.
- No, add már ide a leveleket.
- Nagyon szépen köszönöm... ez a paksaméta megy Kecskemétre, ez Somosbányára... ez ajánlott expressz, itt van két értéklevél és ez a versenytárgyalási pályázat... szervusz, Gizikém.
- Mulass jól - kiáltotta a fekete kislány, de Ágnes nem is hallotta már. Az ajtóban beleütközött az ádámcsutkásba, aki rendőrrel jött visszafelé. „Milyen utolsó alak” - gondolta, amint a Vilmos császár úton a földalatti megállójához rohant.

Az utca koromsötét volt.

Ágnes irtózott az elsötétített utcáktól, a rádió légójelzéseitől. De valójában nem tudta elképzelni, hogy Pestre bombák hulljanak. Azt a nevezetes negyvenkettes légitámadást is átaludta, csak reggel hallotta, hogy Budán egy villát talált a bomba, és valaki meg is halt. A viccet is hallotta, úgy szólt, hogy hazaérkezik az orosz pilóta a légitámadás után. Hívatják az őrmesterhez, nagy veszekedés, micsoda disznóság, hogy két órával későbben érkezett haza, mint ahogy azt parancsba kiadták. „Kérem szépen, nem tehetek róla - mondja erre a pilóta -, meg kellett várnom, amíg Pesten elsötétítenek.” Azt is szélteben mesélték, hogy a gellérthegy légelhárító ágyú mellett egyetlen teremtet lélek sem volt. Amikor már lepotyogott a bomba, akkor rohantak a tisztekért, akik ott boroztak a szemközti Mátyás-pincében. Ennek idestova

két éve lesz, az emberek megszokták a sötét házakat, a fehérre meszelt járdaszéleket, hogy a rádió hirtelen, bizonytalan időre megszakítja adásait, és felbőgnek a szirénák - de nem hisznek komolyan a légiveszélyben.

Leszaladt a földalatti lépcsőjén. A villamoskocsi zsúfolva volt. Vidám, vihorászó férfiak és nők kapaszkodtak egymásba. A fönti villamosok sötétkékre mázolt ablakaikkal, reflektortalan orrukkal úgy dőcögtek, mint lomha, csikorgó kísértetek. A földalatti világos volt, a nők elegánsak, a kocsiban kavargott a Chat Noir és a 4711-es szaga. Egy társaság hangosan franciául beszélgetett. Hitler-viceket meséltek. Hitler nevét persze nem mondták ki, hanem úgy emlegették, hogy „le peintre”. Az Operánál az utasok fele kiszállt, még ülőhely is lett volna, de Ágnes észre se vette. A kalauz mellett állt, kinézett a kocsi üvegajtáján, és az alagút sárgás-szürkés falát bámulta.

Egy héttel ezelőtt is hangversenyen voltak a Zeneakadémián. A *Pastoralét* hallgatták, és utána gyalog mentek hazáig a langyos tavaszi éjszakában. Tibor egész úton verseket szavalt, Tóth Árpádot, Babitsot, Juhász Gyulát... - „Milyen volt szökesége, nem tudom már, de azt tudom, hogy szökék a mezők... úgy érzem, Anna meleg szava szól át egy tavaszról, mely messze, mint az ég... leszálltam a kínoknak eleven - süket és forró sötétjébe, nem - három napra, de három órára, három - évre, vagy évszázadra... míg az égi és ninivei hatalmak - engedik, hogy beszéljek, s meg ne haljak...” - Tibornak jókedve volt, a versek szünetében diáktörténeteket mesélt és olaszországi emlékeit. Azután azt javasolta, hogy csöngessenek be a bezárt Üllői úti házakba. Ő kicsit gyáva volt, de azért nevetett, és kimelegedve futottak el a felvert házaktól, és a szomszéd sarokról nevettek a papucsban előcammogó házmestert, amint hunyorogva néz körül, majd éktelen káromkodással csukja be újra az ajtót. - Nem szabad - mondta Ágnes. - Miért nem szabad? - Mert gonoszság. - Az nem gonoszság, hogy háború van, amikor mi húszévesek vagyunk? Álljunk bosszút a társadalmon, ahol csak tudunk - felelte Tibor, és újra megnyomott egy csengőt.

Keresztülmentek a Nagyvárad téren. - Maga meghívott egyszer uzsonnára - szólalt meg hirtelen a fiú. - Mikor mehetek el? - Amikor akar - felelte, egészen elfulladva a váratlan örömtől. - Vasárnap délután jó lesz? - Nagyon jó.

Tibor vasárnap délután valóban eljött. Pontosan öt órakor lépett be a kapun.

A szomszédasszonyok már három óra óta kinn álltak a gangon, és lesték türelmesen, mikor érkezik Csaplár kisasszony udvarlója. Valóban olyan gazdag-e, mint ahogy Csaplárné hencegi? És ha olyan előkelő, nem talál magának különbet, mint ezt a lakatoslányt? - Lesz annak valami hibája. - Biztosan öreg.

- Vagy sánta - lódította egy vénasszony, aki reggeltől estig piszkos, piros virágos pongyolában ácsorgott a gangon.

De amikor Kemenes Tibor végigment az első emeleti folyosón, és becsöngetett Csaplárékhoz - elállt a lélegzetük. Legfeljebb huszonöt-huszonhat esztendő, nyúlánk, izmos, gesztenyehajú, kék szemű férfit láttak. Szürke öltönyt viselt, világoskék selyempuplin inget, sötétkék tisztaselyem nyakkendőt.

- Olyan, mint egy movizsinész - állapította meg elragadtatással a legidősebb Burkus lány.

- Te meg olyan vagy, mint egy szurtos boszorka! - ordított rá az anyja. - Nem tudod ilyenkor felvenni a rózsaszín ruhádat?

- Én nem tudom, mit eszik azon a Csaplár lányon - morogta Bedőné, akinek két kancsal lánykája is volt otthon. - Se mejje, se hátulja, semmije.

- Még nem vette el - károgta Marjainé. - Még egyáltalán nem vette el.

Az előszobában Ágnes várt rá. Ha ugyan előszobának nevezhető az a szűk kis hely, amelyiknek egy-egy fala alig volt nagyobb a belőle nyíló ajtónál. Még csak tisztességes ruhafogas sem volt, hanem négy egymás mellé vert kampós szög. Kettőn fiúholmik lógtak, a másik kettőt Ágnes szabaddá tette. - Erre - mutatott Ágnes a barna szobaajtóra, és amint a fiúval együtt belépett, mintha maga is először látna itt mindent. A két egymásba nyíló szoba - a nagyobbik, alkóvos, a szülők és a két fiú birodalma. A kis utcai szoba az övé. Mindig büszke volt rá, hogy saját szobája van barna politúros szekrénnel, dívánnyal, virágállvánnyal, könyvespolccal. Csak az bosszantotta, hogy a sarokban ott a régimódi, fafedős Singer varrógép, annyiszor kérte a mamát, hogy vigye ki, vagy legalább ne azzal a szörnyű horgolt terítővel takarja le.

Karcsi, a bátyja, és Ferkó, az öcskös nem voltak otthon, az öreg Csaplárral kimentek a meccsre, A mama az alkóvban volt, az ágyterítőt igazgatta. Amikor észrevette a belépő férfit, gyors léptekkel elébe ment.

- Érezze magát itthon nálunk. Ágneske már sokat mesélt ám magáról. Hát mi csak így élünk, szegényesen. De tudja, lehetnénk mi jobban is. Az én apámnak negyven hold földje volt, meg vásárokra járt, lovat vett, eladott, de tudja, az öcsém nagy kártyás volt... különben bánja is maga ezt, nem énhozzám jött, hanem a lányomhoz, no, üljön csak le komótosan...

Tibor meghajolt, és az ajka már majdnem Csaplárné kezéhez ért, mikor meggondolta magát, és felegyenesedett. Csaplárné kiszaladt a konyhába, a nyitott ajtónál verte a habot, és közben olyan hangosan mesélt, hogy Ágnes rémületére a mondatfoslányok a szobába hallatszottak. „...És milyen szerelmes... látták, milyen gyönyörű virágot hozott? De az Ágneském még gondolkozik, olyan fiatal...”

Ágnes milliószor elképzelte ezt az órát. Tibor belép az ajtón... ő azt mondja neki, hozta isten, bevezeti a szobába, kettesben maradnak... Tibor ránéz... És most tessék, itt van, itt ül a szobában, de nem őrá néz, hanem a falra. A kályha fölött fekete füstcsík van, pedig tavaly festették a lakást... dehogyis tavaly, harmadik éve lesz. Most a képet nézi. Az erdei tisztáson cigányok ebédet főznek. Ott lóg ez a kép a dívány fölött, amióta csak Ágnes az eszét tudja. Egy barátja szóta apára egyszer... De Tibor éppen csak egy pillantást szentel a képnek, feláll, a könyvespolchoz megy, kotorász. Lin Yu-tang: *A bölcs mosoly*. - Aha - mondja, és visszateszi a könyvet. Azután Heine-versek kerülnek a kezébe. Felcsapja a *Tenger köszöntésénél*, és hangosan szaval: - „Thalatta! Üdvöz légy, örökkévaló tenger! Légy üdvöz tízezerszer, ujjongó szívből, mint egykor üdvözölt tízezernyi görög szív...” A polc tetején madéra terítőcske. - Tavaly csináltam - mondja Ágnes. - Boldogan elsorolná, hogy tud sütni, főzni, varrni, kettős könyvelni, stoppolni, úszni, énekelni, csókolni, szerelmesen hozzásimulni.

Tibor meghökken. És gyorsan új könyv után nyúl.

A mama behozza a habos kávé és a kalácsot, üvegtálon körtebefőttet is hoz. - Ágnes sütötte, vegyen csak belőle bátran - kínálgatja a mama a mazsolás kalácsot. De a fiú nem kér, a kompót meg se kóstolja. Pontosan hat órakor feláll, és elbúcsúzik. Ágnes még sokáig utánales az utcai ablakból. Látja, hogy a sarkon elfog egy üres taxit. Hová siet? Egyáltalán tud róla valamit? Mi van köztük? Csütörtök esti hangversenyek... és semmi, igazán semmi más. A mama döngő léptekkel jön a szobába. Ágnes is leszedhette volna a piszkos edényt, de most nincs kedve veszekedni. Tálcára rakja az üres csészéket, és elégedetten mondja: - Ez igen. Ilyen fiú való hozzád. Nem a Kari csámpás barátai. Ezen meglátszik, hogy nevelése van. A felöltője legalább ötszáz pengőbe került. Te is érettségizett lány vagy. Ilyen vőt szeretnék látni. - Sose fog ez engem feleségül venni! - kiáltja Ágnes, és kitör belőle a keserves sírás. - Még azt se mondta, hogy csütörtökön találkozunk, csak azt mondta, hogy viszontlátásra...

- Mussolini tér! - kiáltja a kalauz. Egy perc múlva nyolc. Futva igyekezett a lépcsőn felfelé, és szaladt a Körúton a Király utca felé. - Örültség... minden csütörtökön eljön, minek mondta volna külön is?

A Zeneakadémia ruhatárában már csak egy-két ember lézeng. Gyorsan megigazította a haját, és körülnézett. Tibor sehol.

Odament az ajtóig, benézett, szemével kereste szokott helyüket. A hatodik sor szélén ott volt a két üres szék. A jegyszedő megismerte, bólintott, kérte a bérletet. - Még nem megyek be, várok. - Már jön a zenekar, két-három perc múlva kezdik. - Addig is - felelte, és visszament a ruhatárba. Csak nagy ritkán jött be valaki az ajtón, ilyenkor megrezzent, elvörösödött. Legalább telefonált volna. A zenekar már a helyén ült, a hegedűsök hangoltak. Mennyit nevettek Tiborral a maharadzsán, aki életében először volt európai operában, és az előadás után azt mondta, hogy neki az tetszett legjobban, amikor a legelején a zenészek karmester nélkül játszottak... Bánom is én, bemegyek egyedül - határozta el, és a helyére sietett.

A karmester már jött is. - Most bezárják az ajtókat, ha jönne is még, legalább az első tétel végéig kinn kellene állnia. De nem... valaki gyors léptekkel közeledik. Nem néz hátra azért sem, de érzi, hogy minden csepp vére az arcába szökik.

- Csaplár Ágnes kisasszony? - hall egy suttogó hangot.

Magas, fekete hajú, ismeretlen fiatalember áll mellette.

- Tibor kollégám elnézést kér, hogy ma nem tudott eljönni, telefonon fog jelentkezni. Nekem adta át a jegyét. Percz Tamás vagyok.

És már le is ült Tibor helyére.

A karmester meghajol. Pálcája már magasba lendül, és felzengenek Mozart játékos, derűs dallamai. Csak nem fogok bögni - gondolta Ágnes, és csendes mozdulattal nyitja a kézitáskáját. Zsebkendője helyett papírlapok zizzennek a keze alatt. Jóságos isten! Elfelejtette beletenni az adóigazolást a versenytárgyalási pályázat borítékjába! Mi lesz ebből, teremítő atyaisten. A hivatal reklamálni fogja...

És a szomszédok nagy megrökönyödésére a menüett halk muzsikája közben elkeseredetten fújja az orrát, és kövér könnycseppeket dörzsöl szét az arcán.

MI LESZ EGY POHÁR SÖRBŐL?

A Mezőgazdasági Gépgyár Részvénytársaság komoly, megbízható cég gyárépületekkel, öntödével, szerelőműhellyel, iparvasúttal és nyersanyagraktárral, központi irodával és bankfolyószámlával, igazgatósággal és tőzsdén jegyzett részvénnel... így hát az ember első pillanatra el sem hinné, hogy keletkezését egy pohár sörnek köszönheti.

Tizenhét évvel ezelőtt, vagyis ezerkilencszázhuszonhétben, két fiatal mérnök rótt a Körút aszfaltját. Rekkenő augusztusi hőség volt. A két ifjú ember lassan bandukolt, elbágyadva a párás, mozdulatlan levegőtől.

- Te Géza, igyunk meg egy pohár sört.

- Nincs egy vasam se.

- Fizetem.

- Énnekem ugyan ne fizessen senki.
- És ha kölcsönadnám a húsz fillért?
- Mennyi kamatra?!

Hofhauser nevetett.

- Óriási vagy. Havi tíz százalék.
- Vagyis évi százhusz százalék. Add ide a húsz fillért, és ülünk le. A kölcsönt egy évre kértem.
- Ameddig parancsolod.

Az Oktogon sarkán leültek a kávéház teraszára. Römer körmével kapargatta a színes, kockás terítőt.

- Ide figyelj, Andris. Elárulom a haditervemet, hogy lásd, biztos fedezete van a pénzednek. Egy éven belül megnősülök.
- Ejha. Nem fenéki méz a házasság.
- Most jó az árfolyamom. Ha még öt évig ennyit éhezem, nem adnak értem semmit.
- És kit veszel el?
- Az ördög öreganyját. Akárkit, akinek pénze van.

Hofhauser András elképedt. Nézte kollégáját, az évfolyam legtehetségesebb gépészmérnökét. Szőghajú, dióbarna szemű férfi volt Römer, magas, domború homlokkal, energikus, gyors mozdulatokkal.

- Két éve kész mérnök vagyok. Munka jóformán semmi. Havat lapátolni nem akarok, felakasztani nem fogom magam. Apám nem él, az anyám tejcsarnokos. Nemhogy engem nem tud segíteni, hanem még tőlem kér. Ha gazdagon nősülök, alapítok egy gyárat, van egy öntvény szabadalmam, de csak egy fél évig dolgozhattam rajta, amíg benn voltam a Hoffherben... ha gyáram lesz, azt fogom kipróbálni. Négy milliméter falvastagságú lemezeket fogok önteni... ehhez százezer pengő kell.
- Meggondoltad jól a nősülést?
- Nem szoktam tréfálni.
- Én tudok neked egy nőt.
- Van pénze?
- Ojjé.
- Honnan tudod?
- A nővérem.

Römernek elakadt a szívverése.

- Hozzám jönne?
- Talán... lehet... Gyere fel apámékhoz ma délután négyre. Beszélek az öreggel.

Délután négykor idősebb Hofhauser András fogadta Römer Géza mérnököt. A dolgozószobájában fogadta, konyakkal, feketével kínálta, hagyta, hogy a fiatalember lopva körülnézzen, felbecsülje a hatalmas íróasztalt, az egész padlót beborító perzsaszőnyeg, az ólomkristály

vázák, festmények és könyvespolcok értékét. Csak akkor szólalt meg, amikor a fiatalember tekintete már hosszabb ideje a páncélszekrényen nyugodott.

- Ön tehát gyárat akar alapítani.

- Igen.

- Nos hát. Hadd halljam, milyen elképzelései vannak.

Estére Römer Géza körül kóválygott a szoba. Az öreg ott ült a nyakán, számoltatta, dolgoztatta, tervrajzokat készített vele. Ez képes megcsináltatni velem az egész tervezetet, aztán kirúg - gondolta Römer, de csak tovább izzadt. Az izzadás képletesen értendő, két jókora ventilátor hűtötte a szobát, Hofhauser jeges limonádét és fagyaltot hozatott be, estefelé pedig jégbe hűtött ürmöst ittak. - Biztosan süket is a nő... de ha hozzám adják, elveszem.

Este tízkor Hofhauser betette az iratcsomót a páncélszekrénybe.

- Gyere át, fiam, a szalonba. Bemutatlak a családomnak.

Keresztülmentek egy hosszú könyvtárszobán. Römer csak egy villanásnyit látott mindenből, hatalmas sor lexikon tűnt a szemébe és egy bronzszobor, görög harcos pajzzsal, sisakkal. A magas, üvegajtós könyvszekrények sora végén a sarokban két kényelmes kárpitozott karosszék állt, közepén álló olvasólámpa, és egy kovácsoltvas, üvegtetejű asztalka, az asztalon a nagy újdonság, a detektoros rádió.

- Rokonod Römer Aladár professzor?

- Igenis, a nagybátyám... de nemigen tartjuk a rokonságot... mivelhogy ellenezték apám házasságát...

- Szóval akkor te... milyen vallású vagy?

- Kész vagyok áttérni a katolikus hitre.

- Úgy - mondta Hofhauser.

A szalon dohányszínű pamlagáról negyvenöt-ötven év körüli asszony emelkedett fel, és eléjük sietett.

- Engedd meg, szívem, hogy bemutassam Römer Géza mérnök urat, Andris fiunk barátját.

- Nagyon örülök - felelte az asszony, és amint csókra nyújtotta kezét, Römer orrát megcsapta a krémekben fürdő, bársonypuha bőr illata, a jólét illata. Az asszony sötétkék selyemruhájából is levendulaszag áradt. Römer most először eszmélt rá, hogy az ő anyjának savanyú tejföl-szaga van.

- Foglaljon helyet - mutatott az asszony egy mély, puha kárpitú karosszékre, ő maga leült Römerrel szemközt a pamlagra. A falon nagy olajfestmény, talán kétszer háromméteres, virágos tájkép függött. Most jó lett volna érteni a képekhez és azt mondani, hogy: milyen szép ez a Rippl-Rónai, de hát csak nyelt, és arra gondolt, hogy ennek a csinos, telt, barna asszonynak mégsem lehet olyan csúnya lánya. És legfeljebb ha huszonnyolc, harmincéves...

- Andris fiamat ismered már... és Lilike, a lányom.

Römer fél fejjel hátranézett, és felugrott. Idősebb Hofhauser állt mellette és két gyereke. András fülig vörösen és lesütött szemmel. És a lány. Úristen... ez a lány? Torzszülött... idegesen rángatja a fejét, fél arca mintha béna volna, annyira nem rezdül együtt a másik arcával. És

a lába... Römer úgy bámulta az ortopéd cipőket, mint a megbabonázott nyúl a vesztét hozó autó reflektorát.

Mindez egy pillanatig tartott csak. Römer az ortopéd cipőről a dús, magas perzsaszőnyegre nézett. Mélyen meghajolt, és azt mondta: „Römer Géza okleveles gépészmérnök vagyok. Van szerencsém megkérni a kezét.”

A történet így száll legendaként gépirónőről gépirónőre a Mezőgazdasági Gépgyár Részvénytársaság irodájában. Csaplár Ágnesnek Gerencsérné mesélte el mindjárt aznap, amikor a vállalathoz belépett.

Gerencsérné, helyesebben *a* Gerencsérné a legrégebbi bútordarab a vállalatnál. Sovány, csontos asszony lesimított, kontyba tűzött fekete hajjal, nagy, fekete csontkeretes pápaszemmel, mindig ugyanabban a zöldes-barnás sottis szoknyában, hozzá mindennap frissen mosott és vasalt s nyers színű ingblúzban. Gerencsérnét még Rózsás Malvinnak hívták, amikor tizenhét éves korában a Mezőgazdasági Gépgyár Részvénytársaság irodájába került. Fekete haját akkor még hosszú copfban viselte, és a sottis szoknya egészen új volt. Ő volt a vállalat első tisztviselője. A fiatal Römer igazgató vele tárgyalta meg, hogy milyen irodabútort vásároljanak, ő adta neki a Malvinnál sokkal szebben! hangzó Margit keresztnévet is. Margit gyorsírta a részvénytársaság alapszabályait és az alakuló közgyűlés jegyzőkönyvét. Ő gépelte a beadványt a céghivatalnak, amelyben a vállalat igazgatósága kéri a Mezőgazdasági Gépgyár Részvénytársaság bejegyzését. Margit rajzolta és rendelte meg a vállalat bélyegzőit a Vilmos császár úton a Geduldiger Hugó bélyegzőgyárnál. Ő mondott szakvéleményt a két Royal írógépről. A kereskedő egy óvatlan pillanatban félrehívta - és odasúgta, hogy harminc pengő jutalékot kap, ha az özönvíz előtti Underwoodot is megvásárolják. De Margit tiszta lelke felháborodott. Hogy ő, ő, ő valaha is félrevezesse Römer Géza igazgató urat, aki olyan zseniális, olyan szép, olyan jó, olyan kedves, akit ő egész életében csak imádni fog, úgy, amint azt Szomaházy regényeiben olvasta...

Mindössze öt szobából állt a központi iroda. Az erkélyes, négyszárnyas ablakú sarokszooba volt Römer Géza rezidenciája. Hatalmas bőrgarnitúrával, két méter hosszú, üveglappal védett íróasztallal, az íróasztalon márvány írókészlettel és bőrmappával. A tintatartó egy dühös márványoroszlán nyitott szája volt, és a papírvágó kés fogóján oroszlánkölykök hemperegtek.

Gerencsérné szobája, egy kétszer három méteres kis lyuk, redőnyös amerikai íróasztallal, a jobbik Royal írógéppel és egy plafonig érő rolós szekrénnel felszerelve. Az asztal redőnye alatt pihentek a cégbélyegzők és egy ovális dátumbélyegző, amelyen Gerencsérné mindig újév reggelén megfelelően érzékenyedve váltotta át az évek számát. Ezerkilencszázhuszonnyolc... Újév reggelén be kellett jönnie az irodába és boldog új esztendő kívánni az igazgató uraknak. A tisztviselők korhelyleves és barackpálinka utáni állapotban, többnyire az iroda mosdójában borotválkoztak, mielőtt felsorakoztak a középso szobában. Weiss Gyuszi, a főkönyvelő, aki egész évben dohányszagú, szürke nadrágot és hosszú ujjas, szürke pulóvert viselt, amely alól mindig kibukkant a barna nadrágtartó, erre az alkalomra elegáns kék ruhába bújt, bozontos, fekete haját és nagy bajuszát tisztességesen rendbe szedte, és mély meghajlással nyújtotta át az igazgató uraknak a kék és piros tintával gyönyörűségesen megírt mérleget. A mérlegkimutatás csak jelképes volt, a könyvelés állandóan három-négy hónapos restanciában fulladozott, de a két igazgató teljes komolysággal vette át a papírlapot. Megköszönték a hű tisztviselői kar egész évi munkáját, felhívták figyelmüket arra, hogy a jövő esztendőben is hűségesen kell szolgálniuk a hazát és a céget, hogy szabad idejüket imádkozással és erkölcsös olvasmányokkal töltsék, és óvakodjanak a szakszervezettől. Ezután kiosztották a renumerációt. Römer lassan, ünnepélyesen két- és ötpengősökben számolta le, hogy többnek lássék. Utána az igaz-

gatóság kibontott egy üveg bort, és koccintottak a tisztviselőkkel. A poharakat Gerencsérné mosta el, és behunyt szemmel ajkához emelte azt a poharat, amelyikből Rómer ivott.

Csaplár Ágnes már nem ismerhette személyesen Rómert, Hofhausert. Amikor ő ezerkilencszáznegyvenkettőben a vállalatához került, a régiekből már csak Gerencsérné volt ott. Rómer Géza és Hofhauser András még ezerkilencszázharminckilencben családosul kivándorolt Londonba arra a rövid időre, amíg az angolok elintézik Hitlert. Rómer Géza igazgató régi szobájában karlsdorfi Karlsdorfer Armand öméltósága dolgozott. Nyugdíjas állami ember volt, vasúti mérnök, fiatal korában bejárta a Monarchiát, viaduktokat épített a Karsztokban, húsz évig lakott Fiumében, de horvátul is, németül is, olaszul is csak annyit tanult meg, amennyi a vendéglőben kellett ahhoz, hogy egy pohár sört vagy egy adag rántott halat kapjon.

Karlsdorfer még az idősebb Hofhauser katonabajtársa volt és gyakori vendége is a Hofhauser háznak. Amikor aztán nyugdíjba került, kapott rajta, hogy a fiatal Rómer meghívta a vállalatához igazgatósági tagnak, mivelhogy „szükség van a szakértelmére és tapasztalataira”.

Öméltósága minden délelőtt fél tízkor jött be az irodába. Kinyitotta íróasztala középső fiókját, és előszedett egy vastag, márványpapírral kötött könyvet. A könyvön szép kalligrafikus betűkkel ez áll: „Folyószámlaadósok névsora.” Utána kinyitotta a jobb oldali fiókját, elővett belőle egy üveg lila színű Parker töltőtolltintát, megtöltötte óriási Mont Blanc-ját, és munkához látott. A folyószámlaadósok könyvének legközelebbi üres lapjára bejegyezte a soron következő Hitler-viccet. Negyvennégy március tizenötödikén éppen a kétszáznegyedik viccnél tartott. „Goebbels, a náci propaganda-miniszter meghal, feljut a mennyországba. Rettenetesen unatkozik. Egyszerre csak odaér egy csillaghoz, lenéz. Hát, uramfia, mit lát? Ragyogóan kivilágított terem, terített asztalok, az asztalokon jobbnál jobb étel, ital. Az asztal körül gyönyörű, meztelen nők, szól a zene... Odaint egy arkangyalt, kérdi, hogy mi az. - Az, excellenciás uram, a pokol. - Hogy lehet odajutni? - Nagyon egyszerű - feleli az arkangyal, azzal úgy fenéken rúgja Goebbelst, hogy már repül is a pokolba. Zuhan, zuhan, egyszerre csak, zutty, benn találja magát egy szurokkal teli katlan fenekén, körötte hétszer hetvenhét ördög táncol, vasvillákkal piszkálják, szítják a tüzet. - Hé, ördögök - kiabál Goebbels -, mi ez, hol vagyok?! - Hát ahová való vagy, a pokolban. - Hisz én láttam odafentről a poklot, a pokol gyönyörű volt, nagyszerű ételek, szép nők, én abba a pokolba akarok jutni. - Mire az ördögök röhögni kezdenek. - Az nem a pokol volt, amit te láttál, hanem a propagandaosztályunk.”

A friss viccet gondosan leitatja, a könyvet visszateszi a középső fiókba, a töltőtolltintát visszateszi a jobb oldali polcra húsz másik teli üveg Parker tinta mellé. Sikerként lila színű amerikai töltőtolltintából olyan mennyiséget felkutatna, hogy a háború végéig elég lesz. A jobb oldalajtó gondos bezárása után a bal oldali fiókot húzza ki. Takaros tekercset szed elő, az asztalon gondosan kitergeti, és tenyerével végigsimít rajta. Európa térképe. Egy furnírlemez szivarskatulyát is kisorsol a bal oldali fiókból. A skatulya telis-teli vörös és fekete zászlókkal. A gombostű-zászlórudakat gondosan beleszurkálja a térképbe, mégpedig a *Neue Zürcher Zeitung*, a *Magyar Nemzet* és saját egyéni hadijelentései és elemzései alapján. - Úgy - mondja. - Tehát a német sógor szerint Orelnél áll harc. Na, hát ha Hitler barátunk Orelt mond, akkor Varsót kell gondolni. Gyerünk, foglaljuk el Varsót. Karlsdorfer zászlói már nemegyszer a Brandenburger Tor fölött lebegtek ugyanakkor, amikor a valóságban még a Donnál vagy a Dnyepernél folyt a harc, és a szövetséges hadaknak adta Párizst és Aachent.

Fél tizenkettőkor újra eltette a térképet, és most az aktatáskáját nyitotta ki. Először egy nagy, fehér asztalkendőket szedett elő. A damasztkendő sarkában fehér selyemmel hímzett, koronás címer és karlsdorfi Karlsdorfer Armand Jenő Ágostné, született gróf Festetich Ilona Mária monogramja. A grófi asztalkendőre kitett egy zsírpapír csomagot, amelyből tizenöt deka füstölt szalonna, egy darab fehér kenyér és egy vöröshagyma került elő. Öméltósága bicskával

apróra vagdalta a szalonnát és a hagymát, és szapora egérrágással tüntette el. Étkezés után kinyitotta az ablakot, kölnivizes zsebkendőjével megtörülte a bajuszát, gondosan megnézte, hogy íróasztala zárva van-e, majd fogta a kalapját, és lement az Erzsébet térre sörözni. Fél kettőkor jött vissza, és kérte a postát. A postakönyvet Gerencsérné vitte be. Mély meghajlással teszi Öméltósága asztalára a vaskos, fekete kötésű könyvet.

- Mindet aláírom?

- Igen, méltóztassék csak nyugodtan. A doktor úr már látta valamennyit.

- No jó, én nem bánom, Margit asszony, de ha lecsuknak, maga főzheti nekem a kosztot, hehe...

A Mont Blanc lila krikszkrakszokat szánt az öméltósága számára teljesen érthetetlen üzemi diszpozíciók, versenytárgyalási pályázatok, devizaengedély-kérések megfelelő rubrikáiba. Valóságos török császári tigrákat rajzol, mintha azt remélné, hogy baj esetén azt mondhatja: kérem, ezt nem én írtam alá, hanem II. Mohamed szultán.

A doktor úr, doktor Römer Aladár, nyugalmazott egyetemi tanár, jogtudós, Römer Géza nagybátyja, a Mezőgazdasági Gépgyár Részvénytársaság jogtanácsosa és ügyvezető igazgatója. Sovány emberke, olyan kopasz, mint egy futball-labda. A háta mögött Imperátornak csúfolják, mert pont olyan, mint III. Viktor Emánuel exkirály és császár, csak bajusza nincs.

Margit az aláírt leveleket beviszi a doktor úrhoz.

- A méltó holnap Somosbányára akar utazni - jelenti.

Römer doktor felnéz az irathalmazból, pápaszemét előbbre csúsztatja az orrán, és fölötte néz át.

- Biztosan szüksége van száz pengőre.

Margit tisztelettudóan vihog, de nem szól. Vihogni azt jelenti: nagyon szellemesnek találok, amit doktor úr mond, én is észrevettem, hogy Karlsdorfer úr öméltósága csal az útszámláknál. Hangos megjegyzést tenni megengedhetetlen bizalmaskodás.

- Mindent aláírt? - kérdi a doktor úr.

- Mindent.

- A devizahalasztási kérelmet is?

- Alá.

- És mit szolt hozzá?

- Észre se vette.

Most a doktor úr mosolyodik el ugyanúgy.

- Jól van, Margitka. Hívja fel Kemenes Tibort, hogy átküldhetnek érte. A postát majd ebéd után átnézem. Nagyon éhes?

Ez a kérdés minden délben felhangzik. Azt jelenti: szeretném, ha nem menne akkor ebédelni, amikor a többiek, mert nem fontos, hogy más is tudjon a londoni levélről. És erre minden délben ugyanaz a válasz: „Diktáljon nyugodtan, doktor úr, majd én később ebédelek.” És már veszi is a gyorsírófüzetét, néhány jellel odafirkálja az ismert címet: G Roemer A. Hofhauser Ltd., London, Hampstead Square 4. És nem mintha anélkül nem tudná, csupán a rend kedvéért mellé írja: Stockholmon át. De mielőtt írni kezdene, kimegy a középső szobába, megnézi, elmentek-e már ebédelni a többiek.

Pontosan kettőkor valóban üres a nagy szoba.

Öt íróasztal áll itt, kettő az ablaknál, három középen. Az egyik ablak menti íróasztal Két Miklósé. Két szemüveges, barna hajú, harminchat éves férfi, a Römer család távoli rokona. A gyakornokokat egy gyűrött levél miatt halálra kínozza, akik ezért már többször megállapították, hogy jó, hogy Két Miklósnak csak a neve kettő, mert egyet is nehéz kibírni belőle... Fekete, faragott íróasztalán töméntelen holmit tart, piros ceruzát, vonalzót, kartotékot művészi elrendezve. A tintatartónak támasztva jókora névjegykarton áll, rajta domborított betűkkel: Két Miklós cégvezető, az eladási osztály vezetője.

A másik ablaknál modern, világos színű íróasztalnál Tatár György ül. Az ő íróasztalán sosem volt egyéb, mint egy szürke színű dosszié, rajta tussal, redisztollal húzott, nagy nyomtatott betűk: Tatár György anyagbeszerzési osztályvezető, Országmozgósítási Előadó, Légtalmi Parancsnok.

Egy zöld posztóval bevont, rozoga íróasztalnál ült ifjú Palánkay Emil gyakornok.

Palánkay reggel, amint leült íróasztalához, elővette japán nyelvkönyvét, és lelkes tanulásba mélyedt. Szívéből hitte, hogy hamarosan megvalósul a magyar-japán határ, és akkor belőle legalábbis tokiói nagykövet lesz, ha nem külügyminiszter. Palánkay egyenruhát hordott, magatervezte leventeparancsnoki egyenruhát fekete szövetből, számos arany rojttal, csillaggal és stráffal és hajtókáján a győzelem V jelvényével. Mindehhez csizmát és Turul-sapkát viselt. Sőt egy ízben nyilas karszalaggal jelent meg, de a karszalagot Karlsdorfer és Römer egységes fellépésére kénytelen volt zsebre vágni. Derékszíjjal járt, a szíjat egészen szorosra húzta, az ember azt várta, hogy egyszerre csak leválik a felsőteste, olyan vékony dereka volt. A sovány ifjú csontos arcát millió pattanás és nagy, görbe orr csúfította. Orra valaha egyenes, szép metszésű római orr volt, de egy semmeringi síkiránduláson nekiesett egy fának, bal lába és orresontja törött el. Ötödik gimnazista kora óta hatalmas monográfián dolgozott, *A magyarság a legnemesebb faj* címmel. Ez a dolgozat hivatva volna bebizonyítani, hogy minden kultúr-nemzet uralkodó rétege magyar eredetű. Az angol nyelvben már talált is erre bizonyítékot. Az angol „eleven” szó, amelyet ugyan az elkorcsosult albioni torok „ilevn”-nek ejt, kétségkívül magyar szó. Körülbelül ezer évvel ezelőtt, a kalandozások korában, száz magyar lovas felkerekedett, hogy meghódítsa Angliát. Súlyos és hősi harcok után százból tizenegyen jutottak oda elevenen. Ők lettek az angol királyi családok ősei, ezért őrzi emléküket az „eleven” szó, és ezért jelent ez a szó az ángliusok nyelvén „tizenegy”-et. Vagy ki tagadhatná, hogy a Tudor-ház tagjai, vagyis a Tudorok minden bizonnyal rokonságban állnak a magyar tudorokkal? Fő művén kívül Palánkay egy rövidebb tudományos munkán is dolgozott, amelynek egyelőre még csak a címe volt kész. A zsidó, a fajtiszta népek vérszívója. Első pont: Vajon embernek tekinthető-e a zsidó?

Egy tavaszi reggelen, amikor a kiment számlák könyvébe ügyesen belerejtette tudományos jegyzeteit, és éppen az előbb említett, nehéz témán dolgozott, Karlsdorfer öméltósága hívatta.

- Kérem, kedves Palánkay úr - mondta neki Karlsdorfer -, legyen olyan jó, fáradjon át a városházára, és adja át ezt a levelet vitéz lófő Hajtay Csaba úrnak.

Palánkay elfintorította az orrát, ő nem altiszt, hanem leventeparancsnok és egyetemi hallgató. De a tavaszi nap olyan szépen sütött, és százszor kellemesebb egyet lógni az Andrássy úton, mint itt ülni ebben a koszos irodában, hát szó nélkül átvette Karlsdorfertől a levelet.

Félóra múlva már vissza is jött dicstelenül. Vitéz lófő Hajtay Csaba mérhetetlenül felbőszült azon, hogy Palánkay nem szólította nemzeti úrnak. Kikapta a leventeparancsnok kezéből a levelet, őt magát pedig kidobta. Karlsdorfert pedig felhívta telefonon, és megkérte, hogy más-kor ne ilyen nagy orrú, neveletlen zsidó kölyökkel küldje a leveleit. A vérig sértett Palánkay

visszaült íróasztalához. Megadta műve első kérdésére a választ: a zsidók nem tekinthetők embereknek.

Palánkay íróasztala ócska ugyan, de jó nagy. A másik két gyakornok asztala viszont kicsi. Egyiknél Kern Gizi ül, a másiknál Csaplár Ágnes. A hatalmas iratszekrény is éppen Ágnes és Gizi íróasztala mögött van, akárki akármit keres, egyszerűen odatelepszik a két lány asztalához. Még a szomszédos könyvelési szobából is átjárnak ide iratokat keresni. A három könyvelő különösen ellenszenves népség. Őket nem érdekli a postázás, őket nem hívhatja be este kilenckor a doktor úr levelet diktálni. Ők csak szétdobálják az irattárat, és folyton árulkodnak, hogy ezt sem lehet megtalálni, azt sem látják a helyén. Egy idősebb van közöttük, Lusztig úr, aki mindig könyökvédőt hord. A másik két lány alig idősebbek Csaplár Ágnesnél. Dobrai Jolán és Dékány Anna.

Gerencsérné éppen csak kidugta orrát a doktor szobájából.

Az öt íróasztal gazdátlan volt. Csaplár Ágnes asztalára letett egy cédulát. „Hívja fel telefonon a szerelmét. Küldhetnek a devizakérésért.” - És visszament a jogtanácsos szobájába. Nagy férfikarórája hangosan ketyegett. Fél három. Négyig megírja a londoni levelet, ötig hazaszalad, megebédel. Persze fél hatra nem lesz kész a postával, a gyakornokok majd megint morognak, hogy éjfélkor kell postára menniök. A mai fiatalok ilyenek. Randevú, mozi, hangverseny, csak dolgozni nem szeretnek. Amikor Gerencsérné gyakornok volt, sokszor tizenegy után indult a postára.

„Kedves Géza és Andris, mint legutóbb közöltem...”

„Dear Géza and Andris as I told you last time...” - írja mindjárt angolul Gerencsérné...

Így telik el egy nap a Mezőgazdasági Gépgyár irodájában, egyformán. Gerencsérné ablakán sűrű függöny, azt se látja, hogy odakinn napsütés van, vagy hóesés. Az utcán rikkancsok Dünkirchent kiabálják, aztán Párizst, aztán Tobrukot, Sztálingrádot, Voronyezst, Tatárhágót...

A CÉGVEZETŐ ÚR

Éjfél után kettőkor csengettek Két Miklós cégvezető lakásán.

- Behívó - mondta a feleségének.

Az asszony kábultan ült fel az ágyon. Vörösbarna haja csapzottan az arcába lógott, hunyorgott a lámpafénytől, és rémülten figyelt az előszobából beszűrődő zajokra.

Két átvette a postástól a fehér cédulát, aláírta a tértivevényt. A postás táskájában egész köteg behívócédula volt.

- Szép kis örömet szerez az embereknek - morogta Két, amikor visszaadta a ceruzát.

- Közben másvalaki meg az enyémet hozza - felelte a postás. - Úgyis megdöglünk, nem mindegy, hogy előbb vagy utóbb?

A cégvezetőt méregbe hozta az asszony ijedt tekintete.

- Mit bámulsz rajtam? Még nem a halálhíremet hozták. Van itthon konyak?

- Van.

- Fel fognak menteni? - kérdezte az asszony.

Két felelet helyett vállat vont. - Tatárt felmentették.

- Őt igen.

- Hát akkor téged ezerszer inkább.

A férfi nem felelt, hanem töltött a konyakból.

Kétné fejére húzta a paplant, és falnak fordult: vacogott a félelemtől. Hallotta, hogy férje kimegy a fürdőszobába, kinyitja a vízcsapot. Ilyenkor felöltözik? Várta, hogy Miklós visszajön, leül mellé, megmondja, mit tervez. Biztosan Tatárhoz akar elmenni. Könnyes szemét beledörgölte a paplan sarkába. Elaludt, nem is hallotta, amikor Két becsapta az előszobaajtót. Hajnali négy óra lehetett. Barátságtalan, hűvös reggel. Szürke volt az egész világ, a járdák, a házfalak, az ablakokat elsötétítő papírfüggönyök, szürke volt maga az ég is. Két szapora léptekkel ment végig a Veres Pálné utcán, az Eskü téren pedig befordult a híd felé. Lement a rakpartra, leült a legfelső lépcsőre, és nézte a Dunát. A víz is szürke volt, és szürke faágot sodort. Szürke volt az Erzsébet-híd karcsú íve, a Gellérthegy lomha tömbje is. Gyerekkorában látott egyszer egy könyvet, nagy, szürke fedele volt, a fedélen különös kép: gomolygó füst, földig lógó, szomorú felhők, egymásra borult, szürke emberek, ágaskodó, nyerítő lovak „Mi ez?” - kérdezte akkor megrettenve. „Háború” - felelte az apja.

Hideg van - gondolta Két, és nézte a vizet. A foga össze-összekoccant. Majd hirtelen egész testében remegni kezdett, görcsös rángások futottak végig kezén-lábán, gyomra megfájdult. - Félek - motyogta. - Nem akarok kimenni a frontra.

Tovább ült a kövön mozdulatlanul. Homlokát hideg, nyirkos verejték lepte el. Saját magát látta, amint ott fekszik a könyv fedőlapján agyagos földön, és fölötte lovak patái taposnak.

Német uszályhajó húzott felfelé a Dunán. Lassan, erőlködve húzta az apró gőzös. Jól meg lehet rakva Bácska gabonájával. Itt meg jegyre sincs kenyér.

A felső rakparton végigcsörömpölt az első villamos.

Kétet mintha az ébresztette volna fel, hirtelen felugrott.

Elmegy Tatárhoz. Könyörögni fog neki. Pénzt ígér. Akármit, csak mentsék fel. Ékszer ad neki: odaadja az érdi szőlőt... Mentsék fel. Tatár is apa, meg fogja érteni. Van kétezer pengőjük a bankban, odaadja. Tatár pénzért mindent megtesz.

Szinte futott vissza az Eskü térre, mintha minden azon múlnék, hogy hány perc alatt ér az Izabella utcába.

Tatár aludt még, amikor becsöngetett náluk. Az öregasszony nyitott ajtót, Tatár nyolcvanéves anyja, aki úgy félt a fiától, hogy bebújt a kamrába, amint az hazajött.

- Nem kell felébreszteni, majd megvárom - mondta Két, és bement az ebédlőbe. Régen nem járt Tatáréknál, és egészen meglepte, hogy most is ugyanazt a kellemetlen szagot érzi a szobában, mint másfél vagy két évvel ezelőtt. Talán a falaknak van ilyen szellőzetlen, rossz szaguk, avas zsír, égő gumi, por és penész keveréke. A szobában félhomály volt, az egyik roló le volt engedve. Két idegenül nézegette a szobát. Persze a bútor sem a régi. És mennyi szőnyeg. Havi hétszázból?

- Szervusz, Miklós.

Tatár jött ki a szomszéd szobából papucsban, hálóingben, borostásan, beesett arccal. Mindkét kezét kitárta vendége felé, és a „szervusz”-t furcsán, „szejvusz”-nak ejtette. Persze... nincs benn a műfogsora!

- Megbocsátasz egy pillanatra, máris felöltözöm.
- Hogyne... persze, csak parancsolj... én törtem be hozzád hajnalban.

Tatár kivonult a fürdőszobába.

Ennek nem lehet kétezer pengőt ígérni. Négyet se. Annyit lophat, amennyi belefér. Hogy mondta Römer doktornak, hogy ne bízza Tatárra az anyagbeszerzést, ő maga jól el tudja látni a könyvelési osztály vezetése mellett is, és ez a gengszter tízezreket fog zsebre vágni. A doktor erre csak felnézett a szemüvege fölé, elhúzta a száját. „Azt hiszed, csak a családnak szabad lopnia?” Még most is felforr a vére, ha eszébe jut. Szerencsére a miniumbeszerzést még lebonyolíthatta. Azon maradt a kétezer pengős takarékkönyv.

Tatár negyedóra múlva visszajött. Nem lehetett ráismerni. Megborotválva, megfésülve, kölnizve, hófehér fogsorral, teljesen felöltözve. Barna öltönyben, krémszínű selyemingben, sötétzöld tisztaselyem nyakkendővel.

- Reggeliztél már, Miklóskám?

Két csak a kezével intett, hogy nem kér semmit. Tatár csöngetett, és az öregasszony világoskék damasztabroszt hozott be.

- Csak egy reggelit, mama, de gyorsan.

Tatár az ebédlőszekrényhez ment, pálinkát és sós süteményt vett elő. Miközben töltött, megkérdezte:

- Behívtak?

- Be.

- Mikorra?

- Holnapra.

- No, igyunk. Egészségedre.

- Gyuri... mit csináljak?

- Mit csinálj? - álmélkodott Tatár, és felhajtotta az italt. - Bevonulsz, és azt csinálod, amit a többiek.

- Gyerekem van.

- Hát mit tehetek én?

- Amit akarsz... jóban vagy a katonai parancsnokkal.

- Hagyd ezeket a zöltségeket.

- Téged is felmentettek.

Tatár vállat vont.

Két érezte, hogy az arca verejtékes lesz.

- Értsd meg, Gyuri, minden áldozatra kész vagyok. Nem akarok megdöglenni most, amikor úgyis vége... Itt vannak az oroszok a Kárpátoknál... Segíts rajtam, öregem. Ígérj pénzt a katonai parancsnoknak.

Tatár a kés nyelével kocogtatta a lágy tojás héját. Föl se nézett.

- Ez egyszer úgy tekintem, mintha nem hallottam volna hazaáruló kijelentéseidet.

Két fehér lett, mint a fal.

- Te akarsz eltekinteni valamitől? Te szeretnél fölébem kerekedni, te világ alja! Te, akiből én csináltam embert?!

Tatár nem felelt. Lassan, gondosan merítgette a kiskanalat a tojássárgájába.

- Így is jó - halkította a hangját Két. - Így is jó. De ha kenyértörésre kerül a sor, mégiscsak én vagyok a rokona a Rómer családnak, nem te. Jó volna elfelejteni a régi dolgokat, mi?

- Azokkal a régi dolgokkal neked nincs sok hencegnivalód - felelte Tatár nagyon nyugodtan, de az arca pirosodni kezdett. - Loptam? Veled együtt loptam. Téged tisztára mosott a rokonság. De ez csak akkor volt. Most, ha valaki megdöglik kettőnk közül, az te leszel...

- Ez a hála... ez a hála, te gazember... Hát majd... felmentenek nélküled is... de aztán röpködni fogsz.

Nem is emlékezett rá, hogy került ki az ajtón. Hát persze hogy nem kellett volna idejönni. Tudhatta volna: Tatárnak csak öröm, ha őt behívják, rég várt öröm. Ha ugyan nem ő küldetett neki behívót.

Bement az első kávé mérésbe, reggelit kért, de nem nyúlt hozzá. Az asztalon dobolt idegességében. A doktorral fog beszélni. Rómer Gézára fog hivatkozni. Azt fogja mondani, hogy mielőtt kimentek Londonba, meghagyták, hogy őt az utolsó percig mentsék fel, és tartsák vissza a vállalatnál. A könyvelést nem lehet ilyen időkben másra bízni. Ezt a doktor is meg fogja érteni.

IGAZSÁG A FÖLDÖN

Gerencsérné csípőre tett kézzel állt a nagy szoba közepén, és szidta Kern Gizit és Csaplár Ágnest.

- Én már tizenhét éve vagyok tisztviselő, de ilyen gyalázatosságot el sem tudtam képzelni. Randevúja van, erre otthagya a postát. És ha milliószor randevúja van. A kötelesség...

- Este fél hatig tart a munkaidő - mondta Ágnes dacosan.

- Először is ne vágjon az idősebb szavába, jó? És mi az, hogy fél hatig tart a munkaidő? Fél hatkor leteszem a malteroskanalat, ugye? Az orvos felvág egy hasat, letelt a munkaidő, nem varrja össze. A hajóskapitány félig ereszti le a horgonyt, a mozdonyfűtő leül a szénre, és malmozik, mert letelt a munkaidő.

- Kiadhatta volna korábban is a postát.

- Amikor én ilyen taknyos voltam, ki se mertem nyitni a számat a fölöttesem előtt. Maguk nem tisztelnek munkát, rangsort, tekintélyt, maguk rosszabbak, mint a bolsevikok. Jöjjön ide, Miklós, és hallgassa meg, milyen disznóságot csinált ez a két mákvirág.

- Bánom is én ezeket a hülyeségeket. Behívtak.

Gerencsérné összecsapta a kezét. Villámgyorsan végiggondolta, mit jelent számára Két bevonulása. Mindenekelőtt felszabadul nyolcszáz pengő zsidó fizetés, és akkor végre ő is remélhet vagy kétszáz pengő javítást. Továbbá Miklós undok fráter, egyszer bepanaszolta a doktornál, hogy udvariatlanul beszél a vevőkkel. De még mindig milliószor jobb Tatárnál. Márpedig ha Két bevonul, Tatárral nem lehet majd bírni.

Mindezt sebtiben eldöntötte, és ennek megfelelően sopánkodni kezdett.

- Behívták? Már senki sem marad itthon? Úgyis restancia van a könyvelésben, pont ilyenkor kell nekik valakit háborúba vinni.

- Hallgasson, Gerencsérné! - ordított felbőszülten Palánkay. - Hogy merészel így beszélni? Persze mi köze magának a mi harcunkhoz, mi köze magának az ezeréves határokhoz a Kárpát-Duna-Nagyhazához? Maga akkor örülne, ha a nyakunkra ülnének a bolsik.

- Lesz még maga kisebb fiú is, Palánkay - felelte Gerencsérné, és visszavonult saját szobájába.

Kern Gizi a postát bontotta, és közben potyogtak a könnyei.

- Hülye vagy, mit izgulsz úgy - súgta Ágnes. - Én követtem el a hibát, nem te. Gerencsérnének is megmondtam, a doktornak is szólok. Azt hiszed, olyan fontos volt az az adóigazolás? Az egész versenytárgyalás tiszta csalás. Hallottad, amikor Karlsdorfer mondta a doktornak, hogy elintézte az alispánnal, úgyis mi kapjuk meg a szállítást, csak a rend kedvéért kell árajánlatot küldeni... Te, igazán ne bögj már. Ördögbe is, minek mentem el a hangversenyre. Tibor nem is volt ott.

- Ne-em?

- Nem - felelte Ágnes, és most az ő hangja fordult sírósra.

Két Miklós tenyerébe támasztotta állát. A szemközti házat nézte, a földszinti kocsmá kopott cégtábláját. Az első betű nem látszott ide, csak annyi, hogy OR, SÖR, PÁLINKA, és ez most úgy idegesítette, hogy legszívesebben lerohant volna hozzáírni a hiányzó B betűt.

Römer Aladár doktor kilenc óra tájt jött be.

Keresztülment a nagy szobán, fejbólintással válaszolt a tisztviselők üdvözlésére.

- Jó reggelt. Mi újság?

- Behívtak.

Römer doktor már éppen a szobája ajtajában volt. Tatár a sarkában a reggeli postával.

- Hát gyere be, beszélünk a dologról - mondta Römer, és már ki is ment a szobából.

„Mit kell ezen beszélni? Adjon utasítást Tatárnak, hogy hívja fel a katonai parancsnokot, és kész...”

A doktornál nemcsak Tatárt találta. Gerencsérné is benn volt, és magából kikelve sorolta a gyakornokok szörnyű bűneit.

- Egyáltalán nem érdemesek arra, hogy ilyen nagy híré cégnél dolgozhassanak.

A doktor a ceruzájával játszott.

- Jó. Majd jöjjön vissza később. Ül le, Miklós. Meg kell beszélünk, hogy ki vegye át a munkádat - mondta.

Vége. Szóval elengedik. Nyirkos lövészárkokban fog feküdni, gránátot dobni, rohamra menni, lelőni embereket, akik neki sose vétettek, kötőhelyen feküdni, vérezni, hörögni... szemben torkolattüzek világítják meg az éjszakát, hó esik, fáznak, dübörög a föld, bombák robbannak... az Isten nevére... mentsenek fel...

- Mi az, ide sem figyelsz? Kit ajánlasz magad helyett?

Két megint csak nem felelt. Senkit sem ajánl. Bánja is az irodát. Tőle felfordulhatnak. Tőle akár sose könyveljenek egy sort se.

- Nos? - türelmetlenkedett Römer.

Két felugrott:

- Doktor úr... mentsenek fel... ne engedjenek... nem akarok kimenni a frontra. Nem akarok megdögleni. Mi közöm nekem ehhez a háborúhoz? Kérem, utasítsa Tatárt...

Tatár arca hideg volt, mint a jég.

- Meg lehet győződve, Két kolléga úr, hogy megtennék önért mindent. De nem tűnhetünk fel olyan színben a katonai parancsnok úr előtt, mintha baráti alapon menne a dolog. Önről mindenki tudja, hogy rokona a Römer családnak. Így hát nyilvánvaló, hogy a doktor úr alá sem írhatná a kérést.

Römer doktor hálás mosollyal nyugtázta Tatár fejtegetését, és sajnálkozva tárta szét a karját.

- Mennyi volt a fizetésed, Miklós?

- Nyolcszáz pengő.

- A feleséged rendszeresen meg fogja kapni a fél fizetést. Nos, járj szerencsével, Miklós.

Kezét nyújtotta Kétnek, de az nem válaszolt. Elvörösödött, sarkon fordult, indult az ajtóhoz.

- Azonnal állj meg! - üvöltött rá a doktor. - Hogy mersz így viselkedni? Talán én csináltam a háborút? Én hívtalak be katonának? Ha nem adod át rendesen a dolgaidat, akkor ide többé be nem teszed a lábad.

Két megállt, mint egy kiveret kutya.

- Mit akarnak tőlem?

- Jelölj ki valakit a könyvelési osztály vezetésére. Ha nem tudod a munkát senkinek átadni, új embert veszünk fel.

Más nem hiányzik. Akkor aztán tényleg keresheti a helyét, ha visszajön. Most először gondolt arra, hogy nem hal meg mindenki a háborúban, vissza is lehet jönni. Megfordult, visszaült a fotelbe, megpróbált gondolkodni.

- Na, mi lesz, Miklós?

- Van itt egy gyakornok. Mérlegmunkánál segített is a könyvelésben. Nagyon ügyes.

- Melyik az?

- Csaplár Ágnes.

- Csaplár? Az a szőke?

- Az.

- Hány éves? - kérdezte Römer.

- Húsz, huszonegy.

A doktor Tatárra nézett. Tatár elhúzta a száját. Egy ilyen taknyost főkönyvelőnek. De aztán hirtelen mást gondolt. Az csak jó, ha új ember nem tolja most ide a képét.

- Nos, mi a véleménye Csaplárról, Tatár cégvezető úr?

Tatárnak meglepetésében nyitva maradt a szája. „Cégvezető úr?” Nem tévedésből mondta Römer? Nem. A doktor mosolygott. Két halálsápadt lett.

- Köszönöm... nagyon nagy kitüntetés...

- No, majd a cégjegyzés után iszunk rá - felelte a doktor, és mosolygott. - Szóval mi a véleménye cégvezető úrnak?

- Jó lesz. Azt hiszem, nagyon jó lesz.

- Hívják be.

- Menj érte, Miklóskám - szól Tatár. - Én addig kikeresném a törzslapját.

A pánceszekrényből kiemelt egy sárga dossziét, amelyen kívül egyetlenegy, vörös betűkkel pingált szó volt: TITKOS.

Tatár gyorsan végiglapozta.

- Meg is van. Született ezerkilencszázhuszonkettőben Nové Zámkyban. Mi a fene, ez cseh? Nem. Apja pesti. Anyja odavalósi. Iskolai végzettsége kereskedelmi iskolai érettségi, vallása római katolikus. Apja, anyja katolikusok...

- A nagyszülőket is nézze meg. Az embert mindig érhetik meglepetések.

- Nézem, hogyne... - és Tatár szétdobált egy csomó házasságlevelet és keresztlevelet a foteleken.

- Persze még Karlsdorferrel is jóvá kell hagyni - gondolkozott hangosan Römer.

- A méltó nem fog akadékoskodni. Különben is Csaplár az egyetlen, akit szível a tisztviselők közül, mert hozott neki négy üveg Parker tintát. Hopp, megvan a nagymama. Katolikusok mind.

- Az apja micsoda?

- Katolikus.

- Nem. A foglalkozása.

- Lakatos.

- Ajjaj. Szóval prolik.

- Prolik.

- Ezek a prolik mind kommunisták.

- Majd én kezelésbe veszem az új főkönyvelőt, nem lesz kommunista.

- Azért csak szóljon át a katonai parancsnokságra, cégvezető úr, hogy nézzék meg egy kicsit a környezetét.

Két jött vissza Csaplár Ágnessel.

Ágnes elfogódva lépett be, majdnem elbotlott a szőnyeg sarkán. Harmadik éve van a vállalatnál, de külön még sosem hívatta be a doktor. Elsején szoktak bejönni, de akkor Palánkay, Kern és ő, hárman együtt. Mert a fizetést mindig a doktor adja ki, és rangsor szerint kell érte bejönni. Először jön Két, a főkönyvelő, aztán Gerencsérné és Tatár, utána a három könyvelő, azután következnek ők, a három gyakornok, és legvégén Vargáné, a takarítónő. Karlsdorferhez viszont Römer megy be, helyébe viszi a pénzt. A doktor olyan lassan számolja le a fizetést, mintha szíve szakadna meg minden fillér után, és meg kell köszönni a pénzt.

- Foglaljon helyet, kedves Csaplár kisasszony.

Ágnes megzavarodva ült le a hatalmas bőrfotelbe. Szoknyáját esetlenül lejjebb húzta a térdén. Römer az íróasztal mögötti karosszéket egészen oldalra húzta az íróasztal sarkáig. De nem maradt ülve, hanem fel-alá járkált a szobában. Az igazgatói karosszéken egy vastagra tömött, kopott bőrpárna feküdt. A párna valamikor Hofhauser András igazgató tulajdona volt, és izgalmas történet fűződik hozzá.

A húszas évek végén dolgozott a vállalatnál egy gépírónő, Rékai Gizi nevezetű, nagyon szelíd, jóra való, jó munkaerő. Egy napon megjelenik az irodában a rendőrség, keresik Rékai Gizit. És már viszik is, még csak azt sem engedik meg neki, hogy a kabátját felvegye. A többi rendőr nekiesik az irodának, feltúrnak mindent, azt sem mondják meg, hogy mit keresnek. Közben szidják a bolsikat, szidják a zsidókat kegyetlenül. A két igazgató tiltakozik, telefonálni akarnak a belügyminiszternek, de persze a telefonnál is rendőrök állnak. Kinyitatták a kasszát: semmi. Felfeszítették az íróasztalokat: semmi. Pincét, padlást átkutattak: semmi. Így telt el az egész délelőtt. Hofhauser igazgató úr magánkívül volt, azt mondta a vezetőjüknek, egy hadnagynak, hogy a takarítást megfizetteti a rendőrséggel. A hadnagy erre azt mondja, bocsánatot kérnek, de ez neki kötelessége volt, köszöni alássan, mindjárt alá is írják a jegyzőkönyvet. Ebben a pillanatban észrevette Hofhauser karosszékeben a kerek párnát. Odaugrott, a párna egyik oldala friss cérnával volt bevarrva. Feltépi - mindenki megdöbbenve a vér. Kihull belőle egy köteg röpcédula. „Ifjúmunkások, ne tűrjétek a kizsákmányolást!” Hofhauser igazgató úr majd elájult, hogy ő ezen ült, és nem vett észre semmit. Hát ilyesmire képesek a kommunisták. Befurakodnak egy tisztességes céghez, ráültetik a vezérigazgató urat a röpcédulákra... De azóta is, akit felvesznek a Mezőgazdasági Gépgyárba, annak alá kell írnia, hogy nem politizál, és nem lép szakszervezetbe...

Römer doktor, mintha csak megérezte volna, mire gondol Ágnes, egy pillanatra a bőrpárnára nézett. Hm. Ennek lakatos az apja.

- Hol érettségizett Csaplár kisasszony?

- Kereskedelmiben. A gróf Zichy Rafaelnében.

- Községi iskola az?

- Nem. Apácák tanítottak.

- Igen... hiszen ez kitűnő. Nagyon kitűnő, Csaplár kisasszony. Az igazgatóság nagyon meg van elégedve az ön munkájával. Komoly és megtisztelő feladatot bízunk önre. Két Miklós kollégánk bevonul, hogy... hogy a hazájáért... a hazánkért harcoljon. Egyelőre ideiglenesen önt nevezem ki a könyvelési osztály vezetőjének. Ön, ugyebár, ért a könyveléshez?

- Igen - mondta Ágnes, és gombócot érzett a torkában. - Igen, mindig jelesen volt könyvelésből...

- Mennyi is az ön jelenlegi fizetése, kedves Csaplár kisasszony?

- Százharminc pengő - felelte Ágnes.

- Százharminc pengő... az, ugyebár, igen szép pénz ilyen fiatal korban. Én két koronával kezdtem, Csaplár kisasszony, bizony, két koronával, az apám ügyvédi irodájában... mi a megváltozott beosztásához természetesen a fizetését is felemeljük... Mégpedig kétszázötven pengőre.

A doktor kezét nyújtott. Ágnes elfulladt izgalmaiban.

- Nem lesz nagyon hülye ez a nő? - kérdezte Römer, amikor Ágnes mögött becsukódott az ajtó. - Na, mindegy. Cégvezető úr, legyen szíves, diktáljon le egy levelet, amelyben értesítik, hogy mától kezdve ő felelős a könyvelési osztály ügyeiért. Írassa alá a méltóval is. Bejött már?

- Még nincs itt. Lehet, hogy vadászni ment.

- Jó. Hát akkor legyen szíves, mutassa meg neki később. Ne sokat magyarázzon, írja alá, és kész.

- A méltóságos úr mindent aláír, amit elébe teszek - mondta Tatár, és elvigyorodott.

- Délben öméltóságával együtt átmegyünk hármasban a céghivatalba. Más, azt hiszem, nincs is... Ja, igen. Gerencsérné akart valamit jelenteni, kérem, küldje be.

Margit rettenetes sopánkodással vonult be. Bal kezével sima, fekete kontyát igazgatta, jobbában iratcsomót lóbált.

- Kérem... Csaplár kisasszony ahelyett, hogy ott maradt volna a postán, rábízott mindent Kern Gizire. Kern nem ellenőrizte a borítékot...

A doktor könyökére támaszkodott, és jobb keze hüvelykujjával fájós zápfogát ütögette.

- Kern. Igen. Kernnek mennyi fizetése van?

- Száz pengő.

- Kétnél marad négy... Hogy állunk a zsidókkal?

- Az üzemirodában már csak ketten vannak, itt még négy.

- Kéttel és Kernnel együtt?

- Igen.

- Hát mondjunk fel Kernnek is. Írja meg, a szokott szöveget. A kényszerítő körülményekre való tekintettel, sajnálattal értesítjük...

- Igen is. És Csaplár?

- Mit akar Csaplárral?

- Jelenttem, hogy a postán tegnapelőtt este...

- Hagyja már a fenébe azt a postát. Csaplárt kineveztem főkönyvelőnek. Beszéljen vele udvariasan, mert mától kezdve a maga főnöke is.

- A... hogy... én... a... a...

A DICSŐSÉG NAPJA

Gerencsérné kijött a doktor szobájából. Azon gondolkozott, szóljon-e Kern Gizinek a felmondásról. Végül is úgy döntött, hogy nem szól, szegény ördög ráér hétfőn megtudni, amikor már Karlsdorfer aláírta.

Margit, aki nemcsak az elbocsátást, de a halálbüntetést is enyhének találná a kötelességmulasztásért, most mégis rosszkedvet, sőt büntudatot érzett. Ha Csaplárt is, Kernt is behívatta volna a doktor, alaposan megmosta volna a fejüket, megmondta volna, hogy máskor hallgassanak Gerencsérné szavára, akitől csak szépet és jót tanulhatnak... De így...

Leült az írógéphez, és sóhajtozva fogalmazta a felmondólevelet.

Két bevezette Ágnes a könyvelésbe. Lusztig úr ijedten ugrott fel. Dobrai Jolán és Dékány Anna az ajtónak háttal állt, összebújva vihogott valamin, és nem vette észre Lusztig úr ijedt jelzéseit.

- No, mi az, Joli, miért nem könyvelnek?

Dobrai hátrafordult.

- Ne ijesztgessen, Miklóská, mert szörnyethalok. Tud franciául?

- Kicsit - felelte Két.

A két lány megint összevihogott.

- No, akkor fordítson nekünk. A képeket értjük... de a szöveget nem.

És letették az asztalra Marcel Prévost *Lettres à Françoise mariée*-jét.

- Ebben semmi olyan nincs, amit maguk gondolnak. Lelki tanácsok. Olyanformák, mint, mondjuk, Kölcsey *Parainézise*.

- Hihi. El tudom képzelni. Azért fordítson egy kicsit.

- No, hagyjanak békén. Most nincs kedvem.

- Kérem szépen, főkönyvelő úr, ez egész nap így megy - siránkozott Lusztig úr. - Joli kisasszony még mindig nem csinálta meg a folyószámlák lezárását. Kérem szépen, március közepe van, de nincs készen a negyvenhármas mérleg.

- Mindezt jelentse az utódomnak. Bemutatom az új főkönyvelőjüket.

Lusztig haptákba vágta magát.

- Nagyon örülök, Csaplár kisasszony. Biztosíthatom, hogy meg lesz velem elégedve. Én, kérem szépen, nagyon megbecsült könyvelő voltam a Hatvani Cukorgyárban, és még most is ott lehetnék, talán már mint osztályvezető, ha szegény feleségem nem betegszik meg, és nem kell Pestre hoznom. Az idén ünnepelném a huszonöt éves jubileumot de kérem szépen, van az embernek kedve manapság ünnepelni? Én nem így képzeltem el az életet, Ágnes kisasszony. Zeneakadémista voltam, kérem, hegedű tanszakos... Én nagyon örülök, hogyha itt rendet méltóztatik csinálni, mert én hiába mondom a kisasszonyoknak, hogy akár van háború, akár nincs háború, a könyvelésnek rendben kell lenni. Azt mondják, mit izgatja magát ez az öreg zsidó, úgyis ki lesz rúgva. Pedig, kérem szépen, az én feleségem őskeresztény, én árja-párja vagyok... Amikor feleségül vettem, jött az egész rokonság. Lajos, nem szégyelled magad...

- Légiriadó, légiriadó! - kiabált be Vargáné. - Tessék készülődni, Dunaföldváron már „vigyázz!” van.

- Kérem... ezer bocsánat, majd máskor elmesélem - ijedezett Lusztig úr, és villámgyorsan töltte a fémdobozokba a szerte fekvő kartonokat. - Segítsenek már, Jolika, Annuska, legalább a naplóíveket szedjük össze.

Az utcáról vad robaj hallatszott: az üzletek rolóit húzták le. Azután nyomasztó csend lett, az autók, villamosok megálltak. Egy távoli rádió harsogott. „Légiveszély, légiveszély, Budapest... Budapest.” „Budapest, vigyázz! Budapest, vigyázz!” Az udvaron a házmesterné kétségbeesetten verte a kolompot, és már bőgtek is a szirénák.

Már harmadszor bögött fel a sziréna. Odakinn a folyosón is csak a légóórség járt. Mire leértek az óvóhelyre, éppen csukták a vasajtót - mindenki ott volt már. A boltíves, sötét pincében két sor pad állt a fal tövében. A padon egymás mellett kuporogtak a lakók. Ijedt arcuk zöldesszürkének látszott a rossz világításban. A sok hátizsák, pokróc pulóver, elemózsia még fojtóbbá tette a dohos levegőt. Raizné, a második emeleten lakó villanyszerelő felesége elkeseredetten kiabálta:

- Ha nem esik ránk a bomba, a bűdösségtől fogunk ittmaradni. - Éppen dagasztás közben érte a riadó, csak annyi ideje volt, hogy edényruhát dobjon a tészta. Így is nagy kérdés, hogy megkel-e az a szerencsétlen kalács. Az ember nagy keservesen szerez egy kis lisztet, cukrot, ebben a nyomorult világban, gürcöl vele, és tessék, még jó, ha csak a tészta pusztul el, és nem ők...

Tompa dörrenés hallatszott. Ijedt csend támadt egyre. Palánkay, aki az óvóhely legmélyebb zugában, a *Tékozló fiú* lábánál ült, hasfájósan összegörnyedt.

A *Tékozló fiú megtérése* című képet múlt héten az Actio catholica felhívására ragasztották ki, „hogy a megpróbáltatás óráiban bűnbánatot ébresszen a lelkekben”. A kép alá kis, négyszögletes asztalkát állítottak, a házmesterné ajándékozott rá egy himzett terítőt, a Mezőgazdasági Gépgyár tisztviselői vásároltak egy feszületet, és a lakók a rögtönzött oltárt gyertyával és virággal árasztották el. Még Raizné is hozott a múltkor hóvirágot, mondván, hogy ha nem is használ, de ártani nem árthat. Néhány öregasszony körültérdepelte az oltárt, és buzgón morzsolta a rózsafüzért.

Palánkay az óvóhelyre rohanásban csodálatos ügyesség tett szert. Amikor az első sziréna felzúgott, bevágta íróasztalát, hóna alá csapta a japán nyelvkönyvet, és hármásával ugrált a lépcsőn lefelé.

Második riasztáskor már ott állt a *Tékozló fiú* előtt, és miközben szembenézett a megtért bűnösselel, elhatározta, ezentúl rendesen eljár a misére, és pénteken nem eszik húst.

Újra hatalmas dörrenés hallatszott. Vargáné, a ház légóparancsnoka a légoltalmi tanfolyamon tanultakhoz híven, biztatóan mondta:

- Nem kell félni... valahol becsaptak egy ajtót.

- Jó nagy ajtó lehetett - rebbent a földszinten lakó, vörös hajú szabócska szeme.

- Nem fognak ide bombát dobni, meglátják... eddig is volt légó úgy ijesztgetésül... de bombát nem dobnak... város közepére, lakónegyedre - mondta az öreg Kollár.

- Nem dobnak? Hát a robbanó babák, amik leviszik a gyerekek karját? - avatkozott bele a házmesterné.

- Mese az, anyuskám. Láttam maga azokat a babákat?

- Pizkos bolsi, fogja be a száját, mert elvitetem.

Mindenki a *Tékozló fiú* előtt hadonászó Palánkayra nézett, csak a vörös szabó húzta be ijedten a nyakát.

- Igenis, dobálnak robbanó babát. Az ellenség terrortámadásokat intéz békés városok ellen. De mi nem félünk...

Bumm. Most sokkal közelebből csattant valami.

Palánkay kimeresztette a szemét, egyet-kettőt némán tátogott, és leült.

A pincében nevetés harsan. Most igazán csak a vasajtó csapódott. A megfigyelők jöttek és jelentették, hogy a riadónak vége van. Ágnes a légiriadó alatt azon töprengett, hogy mit szól majd Tibor a kinevezéshez. És mikor fogja megtudni? Tibornak kellett volna jelentkeznie a csütörtöki hangverseny miatt is... Ha nem telefonál, úgy is jó.

Felmentek az irodába. Visszaült az íróasztalához, a fiókokból minden elintézendő iratot előszedett - ezeket a másik két gyakornokra testálja, ő holnap reggel már főkönyvelő.

Két Miklós asztalán megcsörrent a telefon.

Ágnes összerezzent, amikor Két beleszólt a kagylóba.

- Jó napot, Tibor. Behívtak. Csaplár kisasszony az új főkönyvelő. Ezentúl vele tárgyal. Igen, azonnal idehívom a telefonhoz.

- Kezét csókolom, Ágnes. Ugye, nem haragszik, hogy nem tudtam még felhívni a hangverseny miatt, de folyton légiriádók... - kezdte Tibor.

Milyen szépen hazudsz - gondolta Ágnes -, különben miért hazudna... lehet, hogy fel akart hívni - és gyorsan beleegyezett Tibor kérésébe. Iroda után, pontosan ötkor találkoznak az Operánál.

Tibor már várt rá.

Selyempapírba burkolt, selyemszalaggal csinosan átkötött csomagot szorongatott a kezében.

- Üdvözlöm az újdonsült főkönyvelőt - hajolt meg -, és fogadja hódolatom szerény jelét.

- Jézusom, csak nem lett sznob? Bókol a cím és a rang előtt?

- Csak az érdemet ismerem el. Hát, ha még az érdemhez a szépség is párosul.

Ágnes zavartan elpirult. Iskolás kora óta csúnyának és esetlennek tartotta magát. Osztálytársai, azok igen, azok szép lányok voltak. Hullámos, fekete hajú, villogó szemű lányok, az iskolai uniformis ellen lázadó, tiltott selyemharisnyát viselő lányok, akik az iskolakapun kilépve, zsebre vágták a kötelező Bocskai-sapkát, és ügyes mozdulattal púdert kentek az orrukra. És tízpercekben összebújva fiúügyekről beszéltek, és vihogtak. Barta Kati nyúlánk, fehér bőrű, gesztenyehajú lány, szerelmes leveleket mutogatott. Ágnes ilyenkor Karcsi barátaira gondolt, akikkel néha moziba, táncba vagy kirándulni megy a Nagyrétre, de akik sohasem mondanak neki olyan bókokat, mint amilyet Bartának vagy Horváthnak mondanak a fiúk. Soha senki sem mondta még neki, hogy szép. Azt már mondták, hogy kedves, okos, szorgalmas, de ez csak aláhúzta a gyötrelmes gondolatot: más lány szép, én csúnya vagyok.

Egy pillanatig gyanakvó ijedséggel nézte Tibort, mintha attól tartana, hogy csak tréfált vagy gúnyolódott, aztán, érezte, hogy arca kipirult, szeme felragyogott, járása lágyabb, ahogy elindult a férfi mellett. A napfény megcsillant szőke haján, és ahogy a meglazult fésűt igazgatta, ujja hegyén most bizsergett át először: akár a selyem...

- Szabad megnézni, mi van benne?

- Hogyne, persze. Majd kibontom.

A zizzenő papírból Thomas Mann-könyv bukkant elő. *Az Elcserélt fejek*.

- Olvasta?

- Nem. Nem olvastam.

- Öröme fog telni benne. Tudja, a hívőknek ott van a mennyország, böjtölnek és sanyargatják magukat, no meg embertársaikat, hogy oda jussanak. Az utópistáknak, szocialistáknak, forradalmároknak, náciknak ott vannak világboldogító eszméik. Vasárnap tyúkot akarnak főzetni minden francia fazékban, királyok helyett köztársasági elnököket akarnak a tróntermekbe rakni, közössé akarják tenni a szántóföldeket, a lakásokat és a nőket, elő akarják írni, hogy mit egyenek, mikor szórakozzanak, és miről álmodjanak az emberek, boldoggá akarják tenni a világot, és ennek érdekében kitalálják a messze hordó ágyút, a pallost, a guillotine-t, a koncentrációs tábor, a V-2-t és a totális háborút... No, ne féljen, Ágnes. Hiszen végül ott vagyunk mi, akik nem akarunk senkit bántani, csak élni szeretnénk és emlékezni arra, hogy Goethe és Beethoven is emberek voltak, nemcsak a náci ezredes urak. Nekünk nincs más menekülésünk, mint a kultúra, mint félrehúzódní és olvasni a *Tonio Kröger*t, amíg a vihar átvonul... és az *Elcserélt fejek*et olvasni és a *Csodálatos halászat*ot és zenét hallgatni. Erről jut eszembe, a csütörtöki elmaradt hangversenyért kárpótlásul nem volna kedve holnap eljönni velem és meghallgatni a *Mesterdalnokokat*?

Eddig sosem mentek karonfogva. Tibor most gyengéden megérintette Ágnes könyökét. A lány karján zsibbadás futott végig, csak bólintott beleegyezően.

Langyos, jókedvre derítő tavaszi szél fűjt, hömpölygött a nép, bábász csoportok álltak a kirakatok előtt. Olyan jó volt összefűjva menni. Ha nem lennének a járdaszélen fehér szegélyek, ha nem lennének papírcsíkok a kirakatokon, és nem látnánk ennyi katonát, el lehetne felejtetni, hogy háború van.

- Jöjjön, üljünk be egy félórára - állt meg Tibor egy cukrászda előtt.

A belső terem legtávolabbi sarkába vezette, és két kényelmes karosszéket egymás mellé húzott.

- A háborúnak nemsokára vége lesz - szólalt meg Tibor, és jobbjával átfogta Ágnes derekát. - Meglátja, az angolok napokon belül partra szállnak az Adrián, és bevonulnak ide.

Ágnes csak a derekára simuló kart érezte, nem értette a szavakat. Bánja is ő, mit akarnak az angolok az Adrián.

De Tibor folytatta, egészen közel hajolva, mint egy szerelmi vallomást.

- Okosnak kell most lenni, Ágnes.

- Hogyan? - kérdezte a lány.

- Úgy, hogy ne csináljon rendet a könyvelésben.

A zongora előtti, alig egy négyzetméteres dobogóra - a közönség tapsvihara közepette - harminc-harmincöt éves nő lépett fel. Vállára hulló, fekete hajában egy fehér rózsa pompázott. Hófehér, földig érő muszlinruhát viselt mély, kerek kivágással. Az öltözet egyetlen dísz egy keskeny, fekete bársonyöv volt és egy még keskenyebb, fekete bársonyszalag, amelyet a művész nő nyaklánc helyett viselt, és amelyen legalább tíz centiméter hosszú, briliánsokkal ékes, nehéz aranykereszt lógott.

A dízőz megigazította a mikrofont, fehér muszlinkendőjével intett a zongoristának, és bűgő, mély hangon énekelt a divatos slágert: „Csak egy nap a világ, csak egyetlenegy csók az életünk...”

Az asztaloknál a nők ábrándosan behunyták a szemüket, néhányan együtt dúdolták az énekesnővel: „...Ki tudja mi vár ránk, ki tudja holnap mire ébredünk...”

- A könyvelést nem szabad rendbe hoznia - suttogta újra Tibor.

- De miért?
- Két nem magyarázta el magának?
- Nem.
- Maga azt sem tudja, hogy hogyan vitték ki Rőmerék a vagyonukat?
- Nem tudom - súgta ugyanolyan halkán Ágnes.

Tibor egy pillanatig gondolkozott. Ha Imperátor jónak látta Ágnes kinevezését, nyugodtan elmondhatja neki.

Simogató tenyere végigszaladt Ágnes derekán, érezte, hogy megremeg a fiatal test.

- A stockholmi ügynökség, ahová hetenként négy vagon árut szállít a gyár, nem ügynökség, hanem szállítóvállalat. Amint megjönnek a vagonok, indítják tovább Rőmeréknek Londonba. Az áru ellenértékének hat hónapon belül itt kéne lennie... de nincs itt... ezért a gyár állandóan halasztást kér a Nemzeti Banktól a devizabeszolgáltatásra... A bankügyeket a mi bankunk intézi, és ott én vagyok a Mezőgazdasági Gépgyár referense, ott nem lesz baj... a könyvelés most a maga dolga lesz. Keverje úgy össze, hogy az Isten se ismerje ki magát a svéd szállítás körül... Legyen szigorú főnök. Kezdje ellenőrizni a folyószámlákat nyolcszáz évre visszamenőleg. Csináljon botrányt abból, hogy a ceruzahegyező árát rossz rovatba könyvelték. Csak az exportkimutatásokról feledkezzenek meg. Revíziótól pedig ne féljen, Magyarországon hamis könyvelés miatt még nem ült senki, legfeljebb Imperátor lead az ellenőrnek néhány ezrest. Különben is magát csak most nevezték ki, semmiért nem felel... Iszik még egy feketét? Vagy konyakot?

- Nem, nem... így is kavargok velem a világ.

Tibor nevetett.

- Azt hitte, az iskolában jelest kapott könyvvitelből, és ezzel már érti is a világ minden titkát.

- És háború után mi lesz azzal a sok áruval? Visszahozzák?

- Rőmerék gyárat alapítottak Londonban. Ha kedvük tartja, hazajönnek, ha nem, kinn maradnak. Övék a pénz, az ő dolguk.

- De én most az ország szempontjából gondolom.

- No, ez érdekes. Mit gondol az ország szempontjából?

Ágnes zavarba jött.

- Úgy gondoltam... hazafiatlanság... az ország elszegényedik.

- Helyes. Hazafiatlanság. És mi a haza?

- A haza? Minden, ami körülvesz minket... az emberek, a táj... az ország.

- Milyen emberek?

- A szüleink... mindenki, akit szeretünk.

- Miért nem mondja el mindjárt a bájos versikét is hozzá, ahogy az iskolában tanulta: Tudjátok-e, mi a haza? Az a hajlék, hol születünk... bárhová visz szerencsések... ezt a hazát szeressétek...

- Nem ismerem ezt a verset - rázta a fejét Ágnes.

- Ne tréfáljon. Harmadik elemiben tanulták.

- Nem itt jártam elemibe.
- Hát?
- Csehszlovákiában. Ott is születtem.
- Óriási. Ezek szerint hol a hazája?
- Itt.
- Miért?
- Mert... mert a szüleim magyarok, mert az anyanyelvem magyar... mert itt jártam középiskolába... mert Budapestet szeretem...
- Remek. Most már csak arra kérem, legyen jó, állapítsa meg az én hazámat is: Budapesten születtem. Igen ám, de anyám osztrák, apám székely nemes. Apai nagyanyámtól tanultam magyarul, anyámtól németül és mademoiselle Dufriche-től franciául. Tizenkét éves koromig minden nyarat a csíki hegyekben töltöttem, és télen mégis Pestet szerettem, a műjégpályát, az ifjúsági előadásokat a Városiban, a Markó utcai gimnázium méltóságteljes, vörös téglás épületét, a fiúkat, akikkel időnként kékre-zöldre vertük egymást. Tizenkét éves koromban kerültem a bécsi nagymamához, és hamarosan ugyanúgy kószáltam a Ringen, mint itthon a Körúton. A Burg parkjában készültem érettségire, és első szerelmem egy szőke bécsi kislány volt, Lieslnek hívták, a vezetékneve nem jut eszembe.
- Két évig Rómában tanultam, fél évig Firenzében festegettem. Ágnes, haza az egész föld. A határokat ma meghúzzák, és holnap eltapossák. Az örök emberit kell keresni. Carduccit úgy kell szeretni, mint Petőfit, a délolasz babérfát úgy, mint az alföldi akácvirágot... Gondolja, hogy Kolumbusz csak Izabella királynő Spanyolországáért fedezte fel Amerikát? Vagy Shakespeare-t kisajátíthatják az angolok? Koch, Edison egy nemzeté? Az ember élete nem egyéb, mint néhány évnyi sóvárgás a szépség után, és mégis, ez az értelmetlen, pici sors az egész emberiséggel közös.
- Ágnes nem tudott felelni.
- Egyszóval... - kezdte Tibor, és a lányra nézett - vasárnap a *Mesterdalnokok*ba megyünk. Ha megengedi, felmegyek magáért. Parancsol még valamit?
- Igen. Most kérek egy konyakot.
- Mire igyunk? - kérdezte Tibor, és második poharat nyújtott a lánynak. - A békére? Vagy a boldogságra? Vagy nem árulja el nekem?
- A dizőz közkívánatra a dobogóra lépett, nem lehetett hallani a választ.

OTTHON

Idősebb Csaplár Károly minden szombaton a szokottnál valamivel később ment haza. Kettőkor ért véget a műszak, de háromtól ötig ülésezett a Jó Barátok Önségélyező Egylete vezérkara. Az ülést a Jobb, mint otthon belső szobájában tartották, egy négyszer négyméteres, meszelt falú helyiségben, ahol három gyalult, terítetlen asztal, néhány rozoga szék és egy vaskályha volt minden bútorzat. A vaskályha csőve fölé fantasztikus képeket festett a füst és korom. Ha valaki figyelmesen megnézte volna, láthatta volna az *Ezeregyéjszaka* óriás szerecsenét, felismerhetett volna egy száguldó ménest és egy megszenesedett páfrányerdőt. Azonban nem nézte meg senki. Mint ahogy nem olvasta el a falra rajzszögezett, szigorú

feliratokat sem, hogy például: „Ittas embereket nem szolgálunk ki”, „Hitelt nem adok”, „Kérjük a poharakat nem elvinni”, „Köpködni tilos.” Az egyetlen kép, amit, úgy látszik, szemügyre vett valaki - a kormányzóhelyettes gyászkeretes képe volt, mert grafitceruzával mellé írták a falra: „Lepotyogtál, részeg disznó.”

Az Önszegélyező Egylet négytagú vezetősége előtt mindössze egy fél liter bor és egy üveg szódavíz szerénykedett. Az asztaltársaság utolsó ülését tartotta. A pénzt még hét közben visszafizették a tagoknak - épp hogy a betett tőkét tudták fizetni, kamatot nem kapott senki. Hát hogyne, amikor a tagok csak segílyt kérnek, segílyt kérnek, de nem tudják visszafizetni. Varga bevonult - a felesége kétszáz pengőt kért. Kovács nagyobbik fia elesett, most hozzáköltözött a menyé három unokával - tessék, segítsünk rajta.

Az öreg Barna négyfelé töltötte az üveg alján sárgálló, maradék bort.

- No, ennek is vége. Ez lett a spórolt pénzből.

A sovány, kis bajuszos, ijedt szemű Molnár vállat vont.

- Jobb is, ha abbahagyjuk... az embert már azért is kikezdi, hogy kivel beszélget a kocsmában.

- Kimaradhattál volna hamarább, ha be vagy gyulladva...

- Nem azért mondtam.

- Mához egy évre megint élni fog a Jó Barátok - mondta Csaplár.

- Mához egy évre? Három hónapra! - és a társaság negyedik tagja, Beke András, szeplős, sovány fiú is felállt. - Egy hetet se adok rá, meglesz az invázió, jönnek a Tommyk, apuskám.

- No, ha te az angolokra vársz, akkor megfehéredik a vörös szakállad. Itt vannak a ruszkiak a Kárpátoknál, átkelnek a hágókon...

- Amíg azok a Kárpátokat megmásszak...

- Hamarább, mint ahogy a barátaid a tengert átússzák.

- Alezánc, erről jönnek, arról jönnek, csak jöjjenek már, nem igaz? - szólt bele Molnár.

- Persze hogy nem igaz - nézett rá Barna. - Ha az oroszok jönnek be, akkor csinálunk itt mi még egyszer tizenkilencet. Emlékszel, Karcsi, de jó világ volt? Még egyetemre is jártunk.

- Mi? Egyetemre?

- Vöröskatonák voltunk, aztán kinn volt a hirdetés, hogy ingyen van az egyetem... mentünk szolgálatból hazafelé, azt mondja Lajcsi, te Csaplár, nézzük meg, ha a burzsujoknak jó, nekünk is jó. Leültünk egy nagy terem végibe. Tenger sok fiatal volt ott, vöröskatonák is. Egy fiatalember előadott, de azt már nem tudnám, hogy mit.

- Hát másnap? - kérdezte Beke.

- Mit másnap?

- Mentek-e újra egyetemre?

- Az ám. Másnap utaztunk a frontra Salgótarjánt védeni. Akkor esett el Feri, a bátyám.

- Ronda dolog a háború - mondta Beke, és letette a poharat.

Csaplár éppen hogy utolérte a HÉV-et, ülőhely már nem volt. A peronon szorongva nézte a szürkülő tájat, a kopasz földeket. Rég volt, minek most emlegetni, hogy vöröskatona volt. Még az utolsó órában bajt hoz a fejére. Viharban jobb meghúzódni a fal tövére, pláne ha ötvenéves az ember, és három gyereke van...

Mire végre beérkezett a Soroksári úti végállomásra, sötét este lett. Csaplár éhes volt, mint a farkas, alig várta, hogy hazaérjen.

Az öreg, kétemeletes bérház udvarán gyerekek játszottak szirénásdit, vijjogva üvöltöztek, tárt karral repdestek, és kiabáltak, hogy légiveszély. Az első emeleti gangon népes asszonytábor gyülekezett, a kör közepén Csaplár meglátta a feleségét és a lányát.

- No, ha légiveszély van, akkor ma nincs vacsora - morogta Csaplár. Mert az asszonyok akkor szoktak kiszaladni a gangra, hogy figyelmeztessék egymást, amikor a rádió vészjósólán rákezdte a „Bácska-Baja vigyázz!”-t.

- Jó, hogy jön, Csaplár úr - lelkenedett a házmesterné -, siessen csak, micsoda öröm érte!

Hitler megdöglött - villant át agyán -, azért ugrál az egész ház.

- Apus, a lányunkat kinevezték főkönyvelőnek.

- Micsoda? - kérdezte értetlenül.

- Ágit... behívatta a vezérigazgató... főkönyvelőt csináltak belőle.

Csaplár elsápadt.

- Azonnal gyertek be a gangról. Te is meg Ági is. Jó estét kívánunk - köszönt az asszonyok felé.

Csaplárné kicsit megszeppenve ment a férfi után.

- Adhatok vacsorát?

Az alkóvos szobában Ferkó, a hatodikos, leckéje fölött görnyedt, Karcsi, a nagyobbik fiú, a fiókos szekrényre állított tükör előtt az arcát szappanozta. Moziba készült a menyasszonyával.

- Nem kell vacsora. Semmi vacsora. Gyertek be.

Csaplárné a szoba közepéig jött az ura után, megállt az asztalnak támaszkodva.

- Mi baja van?

- Majd a lányod elmondja. Mi vagy te?

- Hallotta apus. Kinevezték főkönyvelőnek.

- És miért?

- Miért? - kiabálta közbe az asszony. - Mert jól tud könyvelni. Mert megbecsülik. Mert érettségizett. Mert viszi is majd valamire.

- Miért neveztek ki? - kérdezte Csaplár, és maga alá húzott egy magas támlájú széket.

- Hát... kinevezték... mert jól tudok könyvelni...

- No ugye. Ugye, mondom. De maga...

- Ide figyelj, kislányom. Holnap bemész az igazgatóhoz, azt mondd: köszönöm szépen, de én ezt nem tudom csinálni. Érted? Mert az oroszok itt vannak a Tatár-hágónál... te most ne keverődd ezekkel. Amikor az urak nagyon osztogatják a rangot, akkor nem jó kérni belőle... bemész holnap reggel...

- Nem mész sehova, dehogyis mész. Az én életemet már elrontotta...

- Mit rontottam el? Mit csináltam veled?

Karcsi kezében megállt a borotva, fél arcán megszáradt a szappan. Feri letette a vonalzót, a tus elmázolódott, maszatos lett az egész mértanlecke.

- Odajöttél éjnek éjszakáján - kiabált az asszony -, egy csuromvíz voltál, se kabát, se sapka, a cipődön akkora lyuk, mint az öklöm... én meg a saját ágyamba dugtalak, tettelek, itattalak, rejtettelek, egy évig hallgattam, reszkettem miattad. Hány évig nem volt munkád? Ötig? Tízíg? Más férfi bundát vett a feleségének meg aranyláncot, én meg nem tudtam megvenni két tojást, pedig három fillér volt darabja... Akkor nem volt ilyen nagy szád, akkor fűt-fát ígérgetted, hogy urat nevelünk a gyerekünkől, sose legyen szükségük más támaszára...

- Én sose mondtam, hogy urat nevelek a gyerekemből. Én ilyet sose mondtam.

- De túrted! - kiabált az asszony. - Túrted, hogy a polgáriból kereskedelmibe menjen. Túrted, hogy a Feri gimnáziumba járjon, hogy a keresztanyjuk adja a pénzt, hogy a keresztanyjuk vegyen nekik iskolakönyvet... Miért nem akkor kiabáltad, hogy a gyereked csak kommunista iskolába mehet?

- Elég legyen - mondta Csaplár. Nem szólt hangosan, de az asszony összerezzenett és elhallgatott.

- Ha valakinek elszámolnivalója van még, az csak én vagyok. Kapcarongya voltam mindenkinek. Bújtattál? Etettél? Hallgattál miattam? Nem dolgoztam én le ezerszeresen azt a darab kenyeret meg vöröshagymát, amit adtatok? Nem hánytam a ganét, nem csutakoltam a lovakat, nem húztam a vizet húsvödörszámra? Nem cserepeztem be a háztetőt, nem én meszeltem a magtárat, nem mentem kaszálni a béresekkal csak azért, hogy téged ne bántsanak? Nem kaptam munkát? Hát ki kapott akkor munkát Pesten, amikor hazajöttünk? Hát én tehetek arról, hogy a rohadt burzsujok ilyen világot csináltak itt, mi? Nem mentem el zsákot hordani? Nem lapátoltam havat? Nem jártam ki gyalog a pilisvörösvári bányába? Mit csináltam volna még?

- Semmit - mondta az asszony. Megtörülte könnyes szemét, és sarkon fordult. A szekrényhez ment, kivette a béleletlen szövetkabátját, zsebébe csúsztatta a barna kiserszényt.

- Ágnes, vedd a kabátodat, elmegyünk moziba. Te meg, ha éhes vagy, ott találod a konyhában a vacsorát.

- Én nem megyek - mondta Ágnes.

- Akkor elhívom Takácsnét - felelte az asszony, és felhúzta a vállát.

Csaplár még mindig az asztalnál állt.

- Akarom, hogy megtudják a gyermekeim - kiabálta -, vöröskatona voltam, kommunista voltam. És a burzsujoknak pusztulni kell, és hogy nálunk is és az egész világon kommunizmus lesz.

A hatodikos fiú, Feri, felállt. Halottsápadt volt. Odament az apjához.

- Apa... akkor te hazaáruló vagy.

- Úgy, kisfiam. Ezt tanultad a keresztanyád könyveiből? Eredj csak szépen, és jelents fel.

- Feri, fogd be a szádat - mordult rá a bátyja.

- Igen? - kérdezte a fiú, és megállt csípőre tett kézzel a bátyja előtt, úgy, ahogy Komáromi, a leventeoktató szokott állni. - Nem baj, Karcsi, csak védd te is a kommunistát. Feljelentelek téged is.

- Hülye - mondta Karcsi, és visszament a tükörhöz. Kezdheti újra a borotválkozást.

Feri fogta a leventesapkáját és a felöltőjét, levette az előszobafalra vert kampóösszőgről. Az asszony is elment, bevágta maga mögött az ajtót. Csaplár egy darabig fel-alá járkált a szobában, azután elment anélkül, hogy egy szót is szólt volna valamelyikükhöz.

Ágnes sóhajtott.

- Megyek, kivasalom holnapra a világoskék blúzomat.

- Apának volt igaza - mondta Karcsi csöndesen. - Apának volt igaza. Én már nyolc éve gürcölök abban a nyomorult bádogosműhelyben. Én tudom, milyenek a burzsujok...

A konyhaasztalon nem lehetett vasalni. Tele volt piszkos edénnyel. Csaplárné mérgében mindent otthagyt, úgy szaladt el. Ágnes fazekat tett a gázra. Leült a konyhaszékre, várta, hogy forrjon a víz. Nehéz volt a szíve. És különös, nem apjára, anyjára gondolt, hanem a saját életére és Tiborra.

Nem... nem, az lehetetlen - gondolta elakadó lélegzettel -, nem lehet, hogy az én életem is olyan legyen, az nem lehet, hogy huszonöt évi házasság után egyszerre csak odakiabáljuk egymásnak...

És minél többször ismételte magában, hogy „nem lehet”, annál mélyebb, annál áthidalhatatlanabb szakadékot látott maga és Tibor között. Kell ő Tibornak?

A víz már teljesen elforrt, a zománc pattogni kezdett, de Ágnes észre sem vette. Keze fejével dörzsölte a szemét. Arca, orra vörösre dagadt a sírástól. Szeretem... soha, soha senki mást nem fogok szeretni.

Zörögtek a konyhaajtón.

Elhúzta a függönyt, és rémülten hátrahőkölt. Tibor állt az ajtó előtt.

- Nem találja a kulcsot, Ágnes? - hallotta Tibor hangját. - Pedig nagyon sietek.

- Nyitom már - felelte, és elhúzta a reteszt.

- Csókolom - lépett be Tibor, és úgy tett, mintha nem látná sem a piszkos edényt, sem Ágnes maszatos, vörös orrát. - Búcsúzni jöttem.

- Bú... csúz...

- Behívtak. Néhány perc időm van csak. A *Mesterdalnokok*at meghallgatjuk háború után.

A lány nem szólt semmit. Odalépett Tiborhoz, vállára hajtotta fejét, és keservesen zokogni kezdett.

A fiú várt egy kis pityergést, de ekkora sírásra nem készült. Zavartan simogatta a lány haját.

- Nem biztos még, hogy odaveszek. Tudja, a napokban olvastam egy statisztikát a harminc-éves háborúról. Az harminc évig tartott, és mégis akadt, aki túlélte. És én harminc év múlva is csak ötvenöt éves leszek! No... Nem akarom, hogy sírjon, mert ha sír, nem tudunk értelmes dolgokról beszélni.

- Miről akar beszélni?

- Hát... például arról, hogy nagyon hálás lennék, ha nekem adná a csavaros fedelű tintásüvegét, mert nekem nincs jól zárható tintásüvegem... Odaadja?

- Ó, hát persze...

- Hát... vigyázzon magára, Ágnes. Legyen jó kislány. És haragudjék a háborúra... a háború a legutolsó dolog a világon. Jó volna olyan világot csinálni, amelyikben minden ember szereti a másikat. Az öreg isten valamit elrontott, amikor az eget és a földet teremtette.

- Most ne beszéljen ilyen hangon az Istenről, amikor háborúba megy - szólt összeráncolt homlokkal Ágnes. Levette nyakáról a vékony aranyláncot, a keresztet megcsókolta, és Tibor nyakára akasztotta.

- Járjon szerencsével. - És keresztet vetett a fiú homlokára.

- Viszontlátásra, Ágnes - mondta Tibor, és még egyszer átölelte.

MANDULA, A TEHÉN

A Mezőgazdasági Gépgyár Részvénytársaság központi irodájának tisztviselői kara még ezerkilencszáznegyvenháromban vásárolt egy tehenet. A vásárlást Tatár javasolta, és az ő kérésére Rőmer azt is megengedte, hogy a tehén a somosi bányában a vállalat istállójában kapjon helyet. Gerencsérné papírral, ceruzával mindjárt kiszámította, hogy mennyi hasznot fog hajtani a derék állat. Mandula - régi gazdája állítása szerint - tizenöt liter tejet is megad naponta. Mondjuk, ennek a fele igaz, az hét és fél liter. Tizenegyen osztoznak rajta, vagyis mindenkire majdnem öt liter tej jut hetenként, illetve ennek megfelelő mennyiségű vaj, túró. Tessék csak elképzelni, mit jelent ez, amikor a februári jegyekre összesen öt deka vajot osztottak! A vételárat két részletben lehet befizetni, a tartása meg majdnem semmibe se kerül. Mert mit eszik egy ilyen tehén? Fűvet legel. Néha kap egy kis marharépat...

A tizenegy leendő tehentulajdonos boldogan aláírta a vételi szerződést.

Néhány nap múlva csomag érkezett az üzemből. Vagy negyven darab fénykép Manduláról. Az ajándékot Hajdók bányamérnök küldte, aki szenvedélyes fotográfus lévén, megörökítette Mandulát jobbról, balról, előlről, hátulról. Gerencsérné kijelentette, hogy ilyen egészséges tőgyű tehenet csak az állattenyésztési vásáron látott. Tatárnak az tetszett, hogy szép, bánatos tehénszeme van.

Egy hét múlva számlák érkeztek. Mandulának takarmányt kell venni. Manduláért legelőbért kell fizetni. Mandulának fejősjátár kell. A fejősjátárhoz fejőszék kell. Andrisnak, Mandula gondozójának új trikót kell venni, mert Mandula ideges, nem lehet piszkos ruhában közelíteni hozzá, mert elapad a teje.

Talán két hónap múlva jött az első szállítmány túró és vaj, Tatár úr azonnal kivonult az altiszti lakásba, és Vargánéval együtt hozzálátott a méréshez. Az ajtót belülről bezárták, nehogy bárki is beléphessen, és befolyásolja az igazságos osztást. Délben mindenki megkapta a maga adagját, elegáns zsírpapírba csomagolva. Körülbelül tíz deka túró, öt-hat deka vaj volt benne. Dobrai Jolán követelte, hogy mutassák meg Tatár, Két, Rőmer és Karlsdorfer csomagjait is, de ezeket már nem lehetett látni, mert Vargáné még délelőtt elvitte az urak lakására. - Örüljön annak, hogy kap - mondta Gerencsérné. - A tehénért ugyanannyit fizettem én is, mint a méltóságos urak! - kiabálta Jolán. - És a pofájukba vágom ezt a vajat! - Azzal lecsapta a csomagot Vargáék konyhaasztalára. A tisztviselők lesunyt fejjel elsomfordáltak. Tatár és Gerencsérné maradt utoljára. - Margit, kérem, ezt a csomagot is vigye el maga, magának gyereke van, és az

ura kinn van a fronton. - Köszönöm szépen - mondta Gerencsérné, és szatyorjába tette Dobrai adagját.

Szombaton, március tizennyolcadikán este az üzemi teherautó megint hozott vagy háromkilónyi vajat. Az irodában már nem volt senki. Vargáné felhívta telefonon a cégvezető urat. „Vegye le a maga részét, Vargáné, a többit hozza át.”

Otthon a cégvezető úr saját kezével három részre osztotta a vajat. Jó kilónyit levett magának, egy másik kilós adagot zsírpapírba csomagolt, cédulát tűzött rá: Dr. Römer Aladár igazgató úr számára. Egy félkilós csomagra pedig „Karlsdorfer vezérigazgató úr részére” jelzés került.

- Reggel hétkor kelts fel - mondta a feleségének -, én magam viszem át a csomagokat az igazgató uraknak.

Karlsdorfer öméltósága a Damjanich utca legvégén lakott az Aréna út sarkán. Römer doktor pár lépésnyire Tatáréktól a Köröndön. A Köröndöt az idő tájt Hitler térnek hívták, és egész Pest mulatott a viccen, hogy kötelességteljesítése miatt lecsukták a földalatti kalauzát. Ugyanis hangosan mondta be az állomásokat: Mussolini tér, Hitler tér, Állatkert...

Tatár otthonosan csöngetett a lépcsőházból nyíló, baloldali ajtón. A nagy ház egész első emeletét Römerék lakták. Jobb felől nyíltak Römer professzor szobái, a hatalmas, faburkolatú dolgozószoba, a könyvtárterem és lakószobái. A könyvtárteremben annak idején kollokváltatta is diákjaik. Egy Balázs Sanyi nevű joghallgató tragikus vizsgájának emlékét is ezek a hallgatag földiánsok őrzik. Ez a Balázs Sanyi híres jó ivó, jó verekedő és rossz jogász volt. Amikor vagy nyolcadszor akadt el az első szigorlatnál, apja, egy tiszántúli, nyolcszáz holdas bérlő, megírta fiának, hogy nincs többé pénz. Vagy lerakja a vizsgákat két hónapon belül, vagy nézzen utána, miből él. Sanyi megrémült, fűnél, fánál érdeklődött, hogy melyik professzornak mi a bogara. Na, hát tanácsot kapott is eleget! Ha római jogból át akar menni, nagyon gondosan borotválkozzék, vágja le rendesen a körmeit, kösse be fehér papírba az indexét, öt perccel hamarabb legyen a vizsgaterem előtt, és szólítsa méltóságos úrnak a professzort. Nemzetközi jogból, akármilyen kérdést kap, kezdje a trianoni szerződéssel, és tanulja meg békét aláíró államférfiak nevét és méltóságát. Kereskedelmi és vámjogból vágja be a bőráruk vámtételeit, mert a professzor papájának bőrgyára volt, és öméltósága maga is csak ennyit tud belőle. Römer professzorról jó tudni, hogy szenvedélyes vadász, trófeáit külön teremben őrzí. Dél előtt tízkor volt a vizsga. Hat megilletődött jogászt engedett be a szobalány a könyvtárszobába. Imperátor udvariasan köszöntötte a fiúkat, és helyet mutatott a kényelmes karosszékekben. Még cigarettával is megkínálta őket, megengedte, hogy nézegessék a könyveket - amint mondta -, hogy megbarátkozzanak a kínzókamrával. Balázs Sanyi buzgón lapozott egy művészettörténetet. Imperátor odalépett hozzá, és barátságosan megkérdezte, hogy érdekli-e a képzőművészet. „Na most” - gondolta Balázs, bizalmaskodó mosollyal fordult a professzorhoz. - Érdekel, méltóságos uram, de a vadászat milliószor jobban. Boldog lennék, ha láthatnám méltóságod agancsait...

Imperátor felordított, mint egy sebzett tigris.

- Letenni a könyveket! Felelés. Hogy hívják magát? Balázs úr? Igen. Hát halljuk, kérem, Horvát-Szlavóniát, milyen rendeletek kapcsolták az anyaországhoz? Mi? Aba Sámuel? Nem jó. Könyves Kálmán. Na, mit rendelt el Könyves Kálmán? Nem jó. Nem jó. Megbukott. Nemcsak most bukott meg. Jövőre is. Tíz év múlva is. Amíg én élek, ekkora tudatlanságra nem lesz diploma.

Félóra múlva az utcán állt a vert sereg.

- Te örült, te ló - szidták Balázst -, hát hogy lehetett ilyet kérdezni?

- Nekem a Szlávik mondta... egy tízest adtam a tippért - tördelte a kezét Balázs. - Azt mondta, híres agancsgyűjteménye van...

- Van ám, a fején! Nem tudsz semmit, mert nem jársz be az egyetemre, te víziló. A kvestúrán volt egy gépirónő, harminc évvel fiatalabb nála, a felesége... mindennap a fejére tűz egy agancsot.

Tatár kettőt csengetett. Fél percig sem kellett várni, már jött is a szobalány.

- Be se megyek, nem akarok zavarni.

- Dehogynem jön, kedves cégvezető úr - hallatszott belülről Römerné hangja, és egy pillanat múlva megjelent ő maga is. Telt, magas, negyven év körüli asszony, két fejjel magasabb a férjénél. A feltornyozott, szőkített haj, a földig érő, virágos matlasszé pongyola még magasabbnak és erősebbnek tűntette. Járása lágy, hangja meglepően mély volt. A pongyola a mell fölött nem volt jól összefogva, minden mozdulatnál előbukkant a rózsaszín csipke hálóing, és egy-egy villanásnyit látni engedett az ápolat, puha testből. A szőke hajfürtök alól kivillantak a briliánssal díszített fülbevalók, és a pongyola hosszú ujjá fölött vastag arany karperecek fogták át Römerné csuklóját.

- Már megint haszontalan volt - mondta az asszony, és nevetett, amikor Tatár a tenyerét csókolta meg.

- Én? - kérdezte Tatár, és jobb kezét a szívére tette. - Mit követtem el?

- Cégvezető úr! Hát illik szegény kollégái előtt elvenni a vaját?

- Isten bizony, mindenkinek ugyanennyi jutott - felelte széles vigyorral. - De ha mégsem... a méltóságos úr gyomra...

- Igen, képzelje, szegénykém csak azt a kis krumplipürét tudja enni... ha cégvezető úr nem szerezne nekünk egy kis borjúhúst, én nem is tudom, mi lenne...

- Amíg én élek, méltóságos asszonyom...

- Maga a világ legkedvesebb embere, cégvezető úr. Egy korty italt?

- Kezét csókolom.

- Whisky. A Kemenes fiú szerezte. Egészségére, újdonsült cégvezető úr!

Az asszony közel hajolt, és Tatárhoz koccintotta poharát.

Szent Kleofás, akkora szakálla van, mint istenben boldogult Ferenc Józsefnek - gondolta Tatár, amint az asszony állára nézett. - Esedékes a kozmetikus.

- Kezét csókolom, szépséges asszonyom.

A telefon megszörrent: - Ja... te vagy, szívem? Még nem kaptál reggelit? Ne egyél szalonnát, pintyőkém. Jó, majd Boriska beviszi. Még nem vagyok felöltözve. Mitől vagy ideges? Jó, átmegyek... Nem, nincs nálam senki.

- Nem haragszik, hogy letagadtam, de a férjem olyan túlzott, ha megtudná, hogy elfogadtam a vaját, talán agyonverne...

Karlsdorferék nem voltak otthon. A család kora reggeli misére járt a Regnumba. A szakácsnő vette el a csomagot, ki se bontotta, csak éppen lecsapta a jégszekrényre, mert megint szólt a telefon. Beszaladt a szalonba, tárva-nyitva hagyva a közbeeső ajtókat. Tatár hallotta az ingerült hangot: „Mondtam, hogy nincsenek itthon, majd csak tíz után.”

- A szobalány nincs itthon, a házmesterek temetésre mentek, senki sincs, aki egy lépést segítsen nekem, és ez a bolond telefon folyton szól. Römer úrék már négyszer telefonáltak, a Gyuri méltóságos úr is, a méltóságos úr veje is... de ha odaégetek valamit, akkor hallgathatok...

- Na jó. Mondja csak meg, hogy itt voltam. Viszontlátásra.

- Viszontlátásra - mondta a szakácsnő, és bezárta az ajtót. A vajat mindjárt kettévágta, felét betette a jégsezekrénybe, felét egy piros pettyes bögrébe. Jó lesz az unokának.

Az Aréna úton katonai teherautók száguldottak. Hiszen ezek német katonák. Mereven, feszesen, zöld rohamsisakban, szuronyos puskákkal. Öt, tíz, húsz, száz teherautó. És harckocsik dübörögnek utánuk, jobbról balról apró, csontszínű személyautók, azokon is német rendszám, azokban is német tisztek. Az emberek némelyike integet, nevetgél, mások érdeklődve vagy ijedten állnak.

Tatár lesietett a Nyugatiig. A pályaudvar előtt nagy tömeg. A pályaudvaron német őrség.

Tatár tíz perc múlva otthon volt. Felesége éppen ebédet főzött.

- Használtál már a vajból? - állított be köszönés helyett Tatár.

- Nem... miért? - kérdezte riadtan az asszony.

- Azonnal csomagold össze.

- Mindet?

- Mindet.

- De miért?

- Ne kérdezz olyan sokat - mordult rá. De amikor a csomag elkészült, mégiscsak megmondta:

- Átviszem Palánkayékhoz. A németek megszállták Budapestet.

MOHÁCS

Karlsdorfer öméltósága tíz után jött haza a templomból. Römer már éppen nyolcadszor telefonálta, hogy ha lehet, jöjjön át hozzá.

Römer professzor már az előszobában várt rá, és idegesen nyargalt föl és alá, amíg Karlsdorfer a kabátját levette.

- No, csak nincs valami baj? - kérdezte öméltósága, és megdörzsölte a kezét. - Elfelejtettem kesztyűt húzni. Pedig még foga van az időnek.

Römer doktor csak bámult.

- Méltóságod még nem tudja?

- Ugyan már mit?

- A németek megszállták Budapestet.

- Ugyan már... ezt a rémhírt minden héten elmondják.

- Biztos értesülés... Éjfél óta vonulnak be a német csapatok.

- Először is miért szállnának meg minket a németek? Hiszen megkapnak így is mindent. A főhercegasszony mesélte, hogy Horthy még a múlt héten kinn járt a német főhadiszálláson. Hitler persze handabandázott, fenyegetőzött, ahogy már szokta, de a kormányzó megmondta neki: vagy megelégedtek az eddigi támogatással, vagy nem lesz semmi. Felgyújtjuk a gabonát, fegyveresen ellenállunk. Erre, kéremássan, Hitler is meggondolta magát.

Römer idegesen legyintett.

- Német őrség áll az Astoria előtt, németül jelentkezik a főkapitányság, lefoglalták a Népszava épületét...

- De, kéremássan, az oroszok elérték a Kárpátok hágóit... angol csapatok órákon belül partra szállhatnak Dalmáciában...

Römer behunyta a szemét kínjában.

- Itt van, kérem szépen, Ragusa. Tizenötben szolgáltam ott. Csendes öböl, a régi várral szemközt Lokrum szigete. Ha itt észrevétlenül megvetik a lábukat, vagy, mondjuk, valamivel északabbra Spalatónál, és megindulnak Zágráb felé...

- Kérem, méltóságos uram, hívja fel a vejét, ha nekem nem hisz - ugrott fel Römer.

- He?... Mi?... - Karlsdorfert egészen kizökkentette stratégiai álmodozásából a doktor kitörése.

Römer ingerülten nézte, milyen lassú nyugalommal mozgatják Karlsdorfer ujjai a tárcsát.

- Halló... mi... Gyuri nincs otthon? Mi? Behívták a minisztériumba? Mi a fene? Vasárnap?

Most újra kattog a telefon tárcsája, de sokkal gyorsabban és egyenetlenebbül.

- Halló... nem értem... hangosabban... hé, Bardóczyval akarok beszélni... miii? ...tok meg az anyátok, бүдös svábja!

Katt.

Römer felnéz.

Karlsdorfer hápog.

- Azt mondta a központ... szóval azt mondtam: hangosabban, erre valami sváb disznó azt mondja: wiederholen Sie... németül... a magyar belügyminisztériumban! Mindig a németért véreztünk el... mindig... mindig... Kérem, már Szapolyai János idejében...

Kopogtatnak. Römerné dugja be a fejét a szobába, Pamutot, a pincsit szorongatva a karjában.

- Bocsánatot kérek a zavarásért, de légiveszélyt mondott be a rádió.

- Jó, menj le a pincébe - mondta Römer.

- És te?

- Hagyj most békén, fiam. Viszontlátásra.

- De bogaram, még valami bajod esik. Kérem, méltóságos uram, beszélje rá...

- Kérlek, Olga.

Az asszony csókot dob, becsukja maga mögött az ajtót. Römer a rádióhoz lép, bekapcsolja. Most mondja éppen a „Budapest, vigyázz!”-t.

- Az kizárt dolog, kéremássan, hogy a német csak úgy bevonuljon - mondja Karlsdorfer, és fel-alá járkal a szobában. - A kormányzó mozgósítani fog... Százezer magyar katona van fegyverben, másik százezret lehet mozgósítani. Lehetetlen, hogy most feküdjünk le Hitlernek, a huszonharmadik órában... hisz nincs azoknak már erejük. Anna főhercegasszony mesélte...

Römer idegesen dobol az íróasztalon.

- Méltóságos uram, a nagypolitikát nem mi csináljuk. Ön mérnökember, én jogász vagyok. Nekünk a reális helyzettel kell számolnunk, ha meg akarjuk menteni az életünket és a vagyont. Szíves engedelmével ma reggel már elhozattam méltóságod íróasztalából...

És Karlsdorfer elé teszi az agyonpirosceruzázott Európa-térképet és a Hitler-viccekkel spékelt folyószámlakönyvet.

- Ó... igazán... köszönöm alássan. - És Karlsdorfer eszébe sem jut megkérdezni, kinek van még kulcsa az asztalához.

- Bizonyos preventív intézkedéseket kell hoznunk... nehogy szemet szúrjunk a német parancsnokságnak. Sajnos méltóságod elég nyíltan szokta szidni Hitlert.

- Már megbocsásson, doktor úr...

- Kérem szépen, én aztán igazán semmivel sem szeretem Hitlert jobban, mint ön. De vigyázni kell. Az irodában ott van Palánkay... Dobrai. Az ember ki van téve a feljelentésnek... Nem is beszélve arról, hogy a vállalat részvényeseinek egy része zsidó, és Londonban vannak... És a múlt héten utasítottuk vissza a német hadirendelést.

Karlsdorfer izzadni kezdett. A vezérigazgatói állás eddig lényegében nem volt egyéb, mint állami nyugdíjának kellemes kiegészítése, amiért cserébe naponta egy-két órán át leveleket kell aláírnia, és időnként be kell menni a minisztériumba egy-egy régi cimborához. Elbeszélgetni velük a rokonságról vagy jól sikerült vadászatról, és közben mellékesen megemlíteni, hogy „nézd már meg, kedves öcsém, valami anyagigénylést küldött a mérnökünk, ugyan üttess rá egy stemplit”, vagy „nem tudom, mit akar megint a pénzügyigazgatóság. Szólj át nekik, Palikám, hogy ne járjanak folyton a nyakunkra”. De hogy ebből baj is lehet!

A rádió váratlanul folytatja adását. De nem a rendes vasárnap délelőtti műsort sugározza, hanem bemondás nélkül indulókat játszik.

- Először is minden zsidó, félzsidó tisztviselőt elbocsátunk.

Karlsdorfer némán bólint. Bánja is ő.

- Palánkaynak felemeljük a fizetését.

- Annak a... különben emeljük fel.

- El kell vállalni a német gránáthüvely-rendelést.

- Gránátot? Hitlernek? - de Karlsdorfer tiltakozása nagyon bizonytalan.

- Én azt mondtam: vállaljuk. És nem azt, hogy szállítjuk.

Römer becsöngeti a szobalányt.

- A feleségem feljött az óvóhelyről?

- Fel.

- Kérem, hogy jöjjön át hozzám.

Az asszony egy pillanat múlva jön. Kisírt szemmel, dagadt arccal, megöregedve.

- Hallották? Megszálltak minket! A pincében mesélték, hogy tízezer embert letartóztattak. Istenem, istenem.

- Ne sírj most. Ül le az írógéphez.

Römerné megdöbbenve nézi az urát. Azután tanácstalanul bámulja hosszú, lilára lakkozott körmeit. De azért leül, és írja engedelmesen.

„Lusztig Lajos úrnak, könyvelő, Budapest. Sajnálattal értesítjük...”

Karlsdorfer mozdulatlanul ül, két öklével a botját fogja, előrehajol, a bot végére támasztja az állát.

- Mindig a németért véreztünk el, mindig a német átok! - mondja Karlsdorfer, és sóhajtva adja vissza Römernek az aláírt levélpapírokat.

CSUTI LÓRÁNT

- Tudom, tudom - nevetett az orvos. - És eljön az az idő, amikor mérnökök lesznek a miniszterek, mérnökök a grófok, és mérnök lesz öszentsége, a római pápa. És aki nem tud megtervezni egy hidat, és nem tud csatornázni egy lakótelepet, az üttetik, veretik, a Szaturnuszra száműzetik.

- Cáfold meg - mondta Csuti, és fölállt. Ahogy föl-le sétált a kávéscsészével, olyan volt, mint egy kétméteres, kék szemű, duzzadt csecsemő. - Cáfold meg, ha tudod. Az emberiség jövője a technika. A repülőgép. Az atomenergia. Aki ezt nem hiszi, ugyanolyan bután akarja megállítani a fejlődést, mint a géprombolók. Nézzük a mezőgazdaságot: traktorok, traktorok, traktorok kellene, öntözési rendszer, ez jelenti a bő termést. Vagy nézzük a kultúrát, jóformán csak a nyomdatechnika tökéletesedésének a kérdése. A hangosfilm és a rádió többet jelent a kultúra fejlődése szempontjából, mint az elmúlt ezer évben minden együttvéve. De nézzük a te szakmádat. Tessék: egészségügy, orvostudomány, hosszú élet. Mi harcol jobban a tífusz és a vérhas ellen? A járványkórház vagy a csatornázás? És mit jelent az emberélet hosszúsága? Egyszerűen az évek számát? Nem. Azt jelenti, hogy mennyit látott, tapasztalt, egyszerűen élt valaki a születés és a halál két dátuma között. Ha száz évvel ezelőtt Pestről Debrecenbe akartál menni, ez egy hét volt. Most gyorsvonaton négy óra. Rakétarepülőn húsz perc lesz...

A római birodalom nem tudott megküzdeni a sötétséggel. Leszállt az este, vége volt az életnek. Most a villany az éjszakát is nekünk adta... és nézd meg a szakmádat. El tudjátok ma képzelni a gyógyító munkát adrenalin, inzulin, sztrofantin, novocain nélkül? Vagy transfúzió nélkül? Tessék, mit csinálnál, ha nem volna injekciós tűd?

- Adj még egy kávét - mondta a körorvos. - Amit mondasz, az érvényes a föld lakóinak egy százalékára. Mit, egy százalékára? Egy ezrelékére. A kínai kuli gramofonlemezen hallgatja Beethovent? A kínai kuli, jó vicc, itt a baracskai parasztot kérdezd meg, vagy menj át ide a szomszédba Martonvásárra. Te tudod, hogy itt járt maga Beethoven is valaha, de találj három parasztot, akinek a dédapja tudott is róla... És villany? Kívüled még hány ember házában van itt villany? És fürdőszoba? Ne nevetesd ki magad. A kultúra egészen egyszerűen nem kell a tömegeknek. Ha valaki ismeri itt a népet, hát én ismerem. A sebre tehéntrágyát raknak, és az egész szomszédság ott leskelődik az ablak alatt, amíg a beteg tüdejét kikopogtatom. És még el se mentem, már biztatják a családot, hogy meg ne csináltassa a receptet! Megkérded az

öregasszonyt, hogy hány éves, nem tudja. Hányszor szült, nem tudja. De a csirkéit számon tartja. Könyvet nem látsz, legfeljebb egy kalendáriumot az ablakdeszkán, az is széttépdelve...

- Mert drága a könyv... mert drágán termelünk, mert nem használjuk fel az ország kincseit, mert megessz minket a német...

- Adj még egy kávé, ha van, és ne kezd el... mert tudod, hogy ezen összeveszünk.

Csuti legyintett.

- Igazad van. Veled nem érdemes erről vitatkozni.

- Ezt nem értem benned - mondta az orvos ingerülten. - Berliini egyetemen tanultál, tele a lakásod német szakkönyvekkel, Beethovent isteníted, és közben szírod őket, mint a bokrot.

- Neked Beethoven és Hitler ugyanaz?

- Mindenesetre nyugat. Bástyá a bolsevizmus ellen. Te nem voltál az orosz fronton, de én voltam. Sok mindent láttam ott, de csatornázott falvakat nem, és zenegépet sem láttam a parasztházakban.

- Engem nem érdekel a bolsevizmus, és nem óhajtok velük közös csajkából enni - mondta Csuti, és akarata ellenére is felemelte a hangját. - Én még nem beszéltem eleven bolsevikkal, és én azt szoktam csak elhinni, amit látok. De mondjuk, hogy neked van igazad, hogy a bolsevokok szörnyetegek és kulturálatlanok. De mi közünk hozzá? Hogy kerülünk mi a Donhoz? És a Dnyeperhez? Talán ők vették el Burgenlandot? Hát ők támadtak ránk, vagy mi támadtuk meg őket?...

- De van valami, amit orvosi nyelven úgy hívnak, hogy prevenció. Amikor fertőzött ivóvíz van valahol, akkor meg kell kezdeni a tífusz elleni védőoltást... és nálunk már nemcsak a víz fertőzött, már a levegő is.

Csuti idegesen babrálta a terítőt.

- És a nemzetiszocializmusotok jó?

- Ha a zsidó vagyonokat elkobozzák, és népjólétre fordítják...

- Akkor már csak az Esterházy-, Festetich-, Andrássy-, Migázy-, Zichy-birtokok maradnak, meg néhány százezer hold papi birtok... a nagybankok...

- Szóval szerinted ne csináljunk semmit, hanem ülünk a fenekünkön, várjuk meg, amíg kitör a kommunizmus.

- Nem - felelte Csuti nagyon komolyan. - Ipar kell, magyar ipar, alumíniumunk van, szenünk van, földgázunk és olajunk van, és olyan technikai hagyományaink, mint Eötvös torziós ingája, Kandó mozdonya, a Ganz-Jendrassik motor... olyan közgazdasági irodalmunk Tessedik Sámuelről Széchenyi Istvánig... Szembe kell szállni a német dömpinggel. Villany-mozdonyokat gyártani... gazdaggá tenni a népet.

- No, jó éjszakát, főmérnök.

- Szép álmokat, főorvos.

- Azért átjövök holnap sakkozni.

- Ajánlom is - mosolygott Csuti.

- Majd csak megtérítlek.

- Vagy én téged.

- Az nehéz lesz - mondta az orvos. - Ha csak hozzám nem vágod a kulcsot.

Csuti Lóránt elnevette magát, és karját az orvos vállára téve, kísérte őt a kertkapuig.

- Ugyanez a kulcs volt - mondta, miközben a hatalmas zárat nyitotta. - Mindig a zsebemben tartom. - És mikor az orvos elment, egy kicsit ott állt még a kapuban, és úgy fogta a kulcsot, mint akkor, a harmincas évek elején, a párizsi világkiállításon. A megnyitás utáni napon történt, hogy egy amerikai mérnök megállt a halvány rózsaszínre zománcozott, gyönyörű öntöttvas kád előtt, és azt mondta, hogy gyenge a zománca, pattogni fog. Csutit elöntötte a vér, és még mielőtt bárki megakadályozhatta volna, hátralépett, és jó tízméternyi távolságból hatalmas kapukulcsát teljes erővel a kádba vágta. „Most menjenek oda, és nézzék meg, hol érte a zománcot a kulcs!” - kiabálta. Az amerikai nagyítóval kereste a repedést, de az ütésnek nyoma sem volt. Csuti mérnök egy hét múlva hazautazott, magával hozva a világkiállítás egyik nagydíját... - Régen volt - sóhajtott.

- Pajtás - fütttyentett a kutyájának -, el ne csavarogj, öregem. Én bemegyek, lefekszem.

A szobában néhány percre kinyitotta az ablakot, a kávéscsészéket kivitte, előszedte az ágyneműt a rekamié fiókjából. Két óra felé járt már az idő, amikor eloltotta a villanyt.

Félálomban hallotta, hogy Pajtás rettenetesen vonít, és egyhangú, tompa morajlás hangzik a balatoni országút felől. Mintha hatalmas hadsereg vonulna, és tankok, ágyúk százai alatt nyögne, remegne a föld.

Somosbányatelep völgyben feküdt. Nyomorúságos kis telep volt. Nyolcvan évvel ezelőtt az Esterházyaktól vásárolta meg Hofhauser nagyapja a hegyoldalt, amikor rájött, hogy a sok ezer tonna bazalt megéri az egyetlen szükséges befektetést - egy hat kilométeres iparvasutat. A munkásokat együtt vették a földdel - aki eddig Esterházy-cseléd volt, most kőbányász lett.

A munkástelep legszéléről méltóságteljes kökerítésre lehetett látni. Két kilométeren futó, irdatlan magas kökerítés volt ez, a fák teteje is éppen csak keresztüllátszott rajta. Szelíd-gesztenyék és hársak sűrű sorai mögött látni nem, csak tudni lehetett a kastélyt. A tornyos, sokablakos épület a grófok nyári kastélya volt, de még huszonnégyben megvették ezt is Hofhauserék. Ide jártak ki nyaranta nevelőikkel a kis Hofhauser és Rómer gyerekek, három kisfiú meg egy sovány lány. Az apjuk még tenispályát is építtetett nekik és nagy játszóteret. Most már ötödik éve üres a kastély, a telepen azt mesélik, hogy az urak elutaztak valahová Londonba vagy Amerikába. A kastély kapuján mázsás lakat van. Azt is beszélték, hogy pénzt ástak el valahol a kertben. Az Ihos fiú be is ugrott egy éjszaka, hajnalig túrta a bokrok alját, de nem talált semmit. A bánya a gazdák nélkül is dolgozott, még hozzá teljes erővel. Nap mint nap beállnak a vagonok a tolatóra, és a katonai parancsnok ordít, hogy valamennyit színültig meg kell tölteni. Mert katonai parancsnok is van a nyakukon, egy Szűts nevű százados meg vagy kétszáz munkaszolgálatos is. A százados egyik héten ideleln van Somosbányán, másik héten Budapesten, mert a gyárnak is ő a parancsnoka. Amikor megérkezett, a kastélyban akarták elszállásolni, de félt ott egyedül. Így hát a mérnökek mentek át a kastélyba, az öreg Hajdók Géza a családjával. Szűts meg beköltözött a mérnöklakásba. A munkaszolgálatosok a volt istállóban laknak. - A hozzáértő munkásokat kivitték a frontra, ezt a sok szerencsétlent idehozták, és azt akarják, hogy még több bazaltkő legyen. A kocsmában azt is beszélték, hogy német rendelésre megy az egész. Krakkónál ebből csinálnak erődöt Hitlerek. Mások úgy tudták, hogy Krakkóban már régen benn vannak az oroszok.

Szűts századost vasárnapra virradóra ágyából verték ki. Füzessy Gábor százados, régi cimborája érkezett autóval.

Szűts betessékelté vendégét, és röstelkedve mutatott a szobában szanaszét heverő holmikra, a székek karjára dobott ruhára, piszkos csészékre.

- A család Pesten van, itt egészen egyedül élek, és fel kell írnom a kéménybe, ha valaki betéved hozzám. De azért egy üveg vodkám van, Pali sógorom hozta Kijevből.

- Hagyd most a fenébe a vodkát. Különbén adjál... úgyis mindegy.

- Nézzék csak? Mi bajod van? Szerelem?

- Ma éjszaka bevonulnak a németek.

- Mi a fene - mondta Szűts, és leereszkedett az ágya szélére. - Biztos?

- Mondom.

- Ellenállunk?

- Nyavalyát. Szó nélkül átadjuk a kaszárnyákat. Csak a rezesbanda hiányzik a fogadáshoz.

- Hm. És mit gondolsz, mit jelent ez nekünk?

- Hát ezt volna jó tudni - mondta Füzessy, és kezében forgatta a vodkásüveget. - A ti üzemetek hogy áll?

- Sehogy - mondta Szűts -, van itt egy százéves asztmás bányamérnök, alig totyog már... pénz nincs, a zsidó nem investál a bányába egy vasat se... kézirostával válogatják a kavicsot.

- No és a gépgyár?

- Lógás, lógás, a prolik úgy vánszorognak a gépnél, mint a tetvek, a háború végét lesik. És nálatok?

- Nálunk? Tegnapig így volt. De ma aztán rendet csinálók. Erélyes fellépés, ha nem akarunk kikerülni a frontra. A németekkel nem jó viccelni. Hát adj már poharat, az istenért, üvegből igyam?

- Bocsáss meg, persze... Egészségünkre.

- Ha be akarsz jönni Pestre, vihetlek.

- Nem Pestre kéne mennem, hanem Baracskára.

Füzessy egyik szemét behunyva mustrálgatta a falakat díszítő festményeket.

- A sógorom küldte a frontról - mondta Szűts, és a cipőjét fűzte. - Ha az ember tudná, hogy jó helyre kerül, el is menne.

- No, azért okosabb, ha a sógorod van kinn, és nem te - nevetett Füzessy, és újra töltött a vodkából. - Csak tudnám, hogy kik vannak bevágódva a németeknél. Félek, hogy az én helyemre is pályáznak néhányan.

- Jó hely?

- No, hallod... hentesárugyárban lenni manapság.

Gyorsan megborotválkozott, és beült Füzessy mellé a kocsiba. Zavartalanul mentek le Budapestig, de a Kamaraerdő és Érd között vagy egy órát kellett állniok, olyan menetben jöttek a német ágyúk és teherautók a balatoni országúton.

- Tulajdonképpen ideje volt... nagyon elszemtelenedett ez a náción... Mondd, te tiszta magyar vagy?

- Az hát - felelte meglepetten Szűts.

- Semmi árja vér?

- Semmi.

- Mi tulajdonképpen szászok volnánk, még az apámat is Fütternek hívták. Hogy jutott eszébe ez a Füzessy, nem is szép név.

Szűts csak hallgatott. Az üzemben nagy disznóságok vannak... csak ki ne küldjék a frontra.

- Ez lesz az... itt tegyél le, légy szíves - kapott észbe, amikor meglátta az utcajelző táblát. - És köszönöm az értesítést.

Füzessy-Fütter tovarobogott. Szűts egy darabig utánanézett, aztán becsöngetett a házba.

Körül se nézhetett alaposabban, Csuti már jött is. Meglepődve, de udvariasan tessékelt látogatóját befelé.

A nappali szobában az asztalon rajzok és szakkönyvek tömege hevert. Az egyikben könyvjelző helyett egy szemüveg lapult. Vagy öt éve adta az orvos, de Csutit jobban bosszantotta a minduntalan bepárásodó, föl-le csúszkáló alkalmatosság, úgyhogy ha jó szándékkal elővette is, két perc múlva berakta valahová könyvjelzőnek.

- Tudja már? - kérdezte Szűts, amikor leült.

- Mit?

- A németek megszálltak minket.

Hogy a fenébe ne tudnám - akarta mondani, de csak a szeme villant.

- Ön ezt hivatalosan közli velem?

- Nem... dehogy... világért sem - mondta Szűts. - Még semmi hivatalos közlemény nincs. Csak mint magánember jöttem figyelmeztetni.

- Nagyon kedves. Teát óhajt, százados úr, vagy feketét?

- Talán egy teát kérek. Átkozott hideg van.

Tea és sütemény mellett ültek már vagy egy félórja anélkül, hogy a beszélgetés megindult volna. A mérnök néhányszor az íróasztala felé pislogott. Már hónapok óta azon dolgozik, hogy megállapítsa, a háború miatt behozhatatlan luxembourgi nyersvas helyett hogyan lehetne az ózdi és diósgyőri nyersvas keverésével előállítani a négymilliméteres lemezhez szükséges vasat... most lát egy megoldást a mangán redukálására, egyelőre a foszfortartalommal lesz baj.

Szűts feszengve várta, hogy a mérnök beszéljen. Más ember tele lenne kíváncsisággal, mit tud, százados úr, mit jelenthet ez - Csuti meg csak ül itt, a messzeségbe réved, egyszer feláll, az asztal sarkán egy papírlapra számokat ír fel, és visszaül, tovább rágcsálja a teasüteményt.

- Szereti a zenét? - kérdi Csuti. - Szép lemezeim vannak.

- Nem, köszönöm, csak hagyja, mérnök úr. Más ügyben jöttem.

- Kérem, parancsoljon. De egy teát még iszik?

- Köszönöm. Ide figyeljen... ön visszautasította a német hadvezetőség rendelését gránát-hüvelyekre.

- Ez így van.

- Én pedig arra kérem, változtassa meg álláspontját, és vállalják el a gránát-hüvelyeket.

Csuti a fejét rázta.

- A mi nyersvasunkból magasabb műveletekre berendezett gépparkunkkal isten ellen való vétek lenne gránáthüvelyeket préselni.
- És ha utasítom önt?
- Szóval mégis hivatalosan jött hozzám?
- Kérem... ne értsen félre. Mint jó barát, mint aki óvni akarja önt.
- Köszönöm. Mitől?
- Például... mondjuk, a behívástól.

Csuti vállat vont.

- Hiába vonogatja a vállát - vörösödött el Szűts. - Azt hiszi, a veseműtét egész életre szóló szabadságoslevél? Mást is kivittek a frontra egy vesével.
 - Hány cukrot parancsol? - kérdezte Csuti. - Ami pedig a frontot illeti, ha mást elvisznek, engem is elvisznek, amint kifizetődik gépgyári vezető mérnököt zászlósi díszben és rangban frontra dobni.
 - A vezető mérnökség sem örökös állás. Ha úgy akarom, én leválthatom önt mint olyan személyt, aki a totális háború érdekeit sérti.
 - Úgy van - bólintott helyeslően Csuti.
 - És én le is váltatom. Követelni fogom, hogy adja át a gyártási feljegyzéseket és a receptjeit, méghozzá holnap délig.
 - Azt elviheti most is - felelte nyugodtan a mérnök, és a tálalószekrényről kenyérvágó kést vett fel, odaadta Szűtsnek.
 - Mi ez?
 - Vágja le a fejemet, százados úr. Benne van huszonöt év minden receptje, kísérlete és mérnöki tapasztalata.
 - Az ilyen vicceket kikérem.
 - Bocsásson meg, nem akartam megsérteni, ön vendég a házamban. Remélhetem, hogy itt marad ebédre?
 - Á, dehogyis - mondta Szűts, és felugrott. - Ne higgye, hogy ezzel befejeztük.
- Csuti látta, milyen dühösen gesztikulálva baktat vendége a Fő utcán a vasútállomás felé.
- A mérnök megállt a kerítésnél, fütttyentett a kutyájának. Bezárta a kaput, és kezében lóbálta a kulcsot.
- No, Pajtás, mit gondolsz, hajítsuk utána?

AZ ELSŐ NAP

Zöld a kukorica Katyi, zöld a kukorica Katyi, sej, mikor harmatos a levele Katyi... Pajtás, pajtás jöszte velem, sarkantyúmat összeverem... zöld a kukorica Katyi, zöld a kukorica Katyi... - a rádió mindig indulókat játszik, és nem mond be semmit.

Külföld sem mond többet. Hiába csavargatja az ember a rádiót, London az inváziót ígérgeti, valahol az ötvenes rövidhullám táján spanyolul szólal meg egy ismeretlen állomás, jelenti, hogy a szovjet csapatok elérték a Kárpátokat... Morzejelek sikoltanak az űrben, talán egy

földet ért ejtóernyős kér segítséget, vagy szlovák partizáncsoport hívja társait a Micsinyei-völgyben, vagy a frontok üzennek egymásnak, vagy talán egy süllyedő hajó... De itt Pesten nálunk mi van? A hétfői lapok nem írnak semmit. Az egyik divattudósítást közöl - milyen lesz a tavaszi divat?

Az emberek suttogni is alig mernek, de azért mindenki tudja, hogy a ferihegyi repülőtéren német zászló leng, hogy lefoglalták a *Népszava* helyiségét, hogy hajtóvadászat indult emberek tízezrei ellen, szedik a kommunistákat, munkásokat, írókat. Még az is összeressen minden csengetésre, akinek - úgy gondolja - nem is kell félnie a náciktól.

Lucskos, szomorú idő van. Március tizenötödikén szinte nyár volt, most újra havas eső esik. A mozikon kinn a tábla: további intézkedésig nincs előadás. Tilos a gyűlések megtartása, tilos a tánc. Az éttermekben, a kocsmákban a söntés fölött német nyelvű Befehl. A villamoson sunyin nézik egymást az emberek. Karlsdorfer korán reggel felhívta telefonon Römert: igazán nagyon sajnálja, de náthás, ma nem tud bemenni. Römer elkéült a méregtől, tessék, gondolhatta volna, eddig tartott öméltósága bátorsága. Azután hirtelen ötlettel felhívta Tatárt, mielőtt bemegy az irodába, jöjjön át hozzá.

Palánkay teljes díszben jelent meg az irodában. Fekete szövetruhában, összes aranystráfokkal és rojtokkal, derékszíjjal, V jelvénnel. Tatár hangos „Sieg! Heil!”-lel köszöntötte, majd Palánkay háta mögött gúnyos fintort vágott, hadd lássák a többiek, hogy csak bohócnak tekinti ezt az ütődött fasisztát.

Csaplár Ágnes mindjárt reggel átvitette íróasztalát a könyvelésbe. Lusztig úr, aki ma még a száját sem merte kinyitni, készségesen segített helyretologatni az íróasztalokat.

- Talán átadnám az én íróasztalomat Csaplár kisasszonynak, nekem az a kicsi is elég lesz. Mégis ön a főkönyvelő.

- Köszönöm - mondja Ágnes -, jó nekem a régi. Elférek rajta.

Dobrai és Dékány nem vesznek részt a rendezgetésben. Egymással szemben az ablak alatt van az íróasztaluk. Körülbástyázzák magukat alumínium kartondobozokkal, kiteszik az asztalra a fém könyvelőtablákat, naplóíveket, de csak piszkálgatják az átirótollat, nem könyvelnek egy sort sem. Dékány Anna, magas, szép vonású, kék szemű, szőke lány, a haját koszorúba fonva hordja, krémszínű szövetblúzt visel. Ha ez a blúz csak egy pillanatra a festékes, indigós naplóívekhez érne! De nem ér hozzá. Dobrai Jolán majdnem ugyanolyan magas, de fekete szemű és fekete hajú, nagyon piros, kissé duzzadt ajakkal és hófehér bőrrel. Haja válláig hull. Palánkay mindig végighúzza rajta a tenyerét, ha bejön a könyvelésbe. „Ne szemtelenkedjünk, Emilio” - mondja ilyenkor Jolán, és vihog, de módfelett megsértődne, ha Palánkay legközelebb nem simogatná.

- Kérem szépen - mondja Lusztig úr -, ha meg méltóztatik engedni, bemutatom sorra, ki mit csinál...

- Köszönöm, majd a kisasszonyok maguk megmutatják - mondja Ágnes. - Joli kisasszony, mutassa meg a munkáját.

Dobrai föl se néz, úgy hajítja át a folyószámla-kivonatát. Ágnes belevörösödik, de nem szól.

Dékány hátradől a széken, kézításkájából vastag aranyláncot húz elő. - Jolcsikám, mutattam már?

- Jaj de gyönyörű, honnan van? - kiáltja Dobrai, és odamegy Dékány mellé, nézik a láncot, mintha a fölöttesük ott se volna.

- Peti küldte.

- Ne mondd!

- Egy barátja jött hivatalos ügyben. Szombaton este, képzel, anyuval kinn vagyunk a konyhában, egyszerre csak beállít egy zászlós... Meséli, hogy Peti bajuszt növesztett, és főhadnagy lett... És képzel, partizánvadász... egész fényképalbumot küldött, micsoda képek! Van ott egy partizánlány, meztelenre vetkőztetve, ketten fogják, mert el akarta takarni az arcát, amikor fényképezték... te, olyan gyönyörű nőt még nem láttál... azt írta Peti, hogy veszedelmes partizán volt, férfiruhában járt, és tíz németet lőtt agyon. Amikor darabokra tépték, nem is jajgatott. Mint egy boszorkány. Egy német fiú levágta az egyik mellét, azt mondta, kicserezteti a bőrét dohányzacskónak.

- Pfuj... egy olyan zacskóban dohányt tartani!

- Miért? Az erszényed meg állatbőrből készült.

- Igaz...

Ágnes úgy érzi, meg kell kapaszkodnia az asztal szélében, úgy forog vele a szoba.

- Kérem, Joli, ez a kimutatás rossz - mondja végül.

- Igen? Akkor javítsa ki - feleli Dobrai, vállat vonva, és elmélyülten nézegette Dékány képeit.

- Peti barátja is mondta, hogy a legjobbkor szálltak meg minket a németek, mert nagyon sok disznóság van a fronton. A parasztok szökdösnek át a bolsikhoz. A zsidók úgy elpimaszodtak, hogy egy csomó munkásszázadot meg kellett tizedelni.

- Hát persze... nekem Kurt tegnap írta, hogy előremennek. A németek egész mások, nem nyavalyognak, hanem küzdenek.

- Dobrai és Dékány kisasszonyok, ha nem ülnek azonnal a helyükre, és nem könyvelnek, kérni fogom a leváltásukat - mondja Ágnes most már erélyesen.

- Ja, könyvelhetek éppen - feleli Dobrai, és lassú mozgással ül vissza a helyére, de azért útközben még mondja: - Sacy mesélte, hogy a Mátrában együtt nyaraltak Hitler-jugendekkel, csuda édes tizenkét-tizenhárom éves kisfiúkkal, akik reggelire csak üres kenyeret esznek, mert azt mondták, hogy a Führer sem eszik vajat.

- Akkor is ránk szólt volna, ha a bolsikat dicsérjük? - kérdi Dékány.

- Munkaidő van - csattan fel ingerülten Ágnes.

- És olyan fontos magának, hogy meglegyenek a zsidó kimutatásai?

- Hagyd - feleli Dobrai. - Meg kell hálálni a kinevezést. Új seprű...

- Mindenki jöjjön át a nagy szobába - szólt be Tatár.

- Mi lesz, Gyuri bácsi? - érdeklődött Dékány. - Cukrot kapunk?

De Tatár nem felelt, becsukta maga mögött az ajtót.

A nagy szobában a tisztviselők félkörével szemben megállt. Tatár délcegen kihúzta magát, és egy gépelt papírról olvasni kezdett.

„A Mezőgazdasági Gépgyár Részvénytársaság igazgatósága és tisztviselő kara, annak dokumentálására, hogy kész mindent megtenni a totális háború támogatása érdekében...”

Dobrai és Dékány könyökkel bökdösték egymást.

Lusztig úr fokozódó szorongással hallgatta a mesteri mondatokat, és meg sem lepődött, amikor a végén Tatár felolvasta az azonnali hatállyal elbocsátandók névsorát. Gerencsér Mihályné, Kern Gizella, Lusztig Lajos és a bevonult Két Miklós. Csak állt leszegett fejjel a szoba közepén, mint amikor nem vették fel a Zeneakadémiára, és azon gondolkozott, hogy ha most hazamegy, mit fog mondani.

Kern Gizi az íróasztalára borult, és sírt. Gerencsérné hangos jajgatásba és szitkozódásba kezdett:

- Én ezt nem fogadom el... nem veszem tudomásul... hol van Römer doktor úr? Ez az aláírás hamis... engem elküldeni? Engem, akit még Römer Géza igazgató úr vett el? Aki tizenhét évig hűségesen dolgoztam... kérem, én árja-párja vagyok, az én férjem zászlós, és kinn van a fronton, engem nem lehet kitenni, én megírom Londonba az igazgató uraknak, én megfizetek ezért... Semmi rendelkezés nincs arra, hogy el kell engem bocsátani. Bocsássák el a Römer doktort is, ő is zsidó, de a nagykutyaúknak semmi bajuk sem lesz, de én nem hagyom magam...

És Margit, a hűséges, csodálatos főtisztviselő, úgy szidta magas igazgatóságot, mint egy túlórázó gyakornok.

Lusztig úr bement a könyvelésbe, leült a régi helyére, ép lassan összehajtogatta a könyök-védőket, a piros szövésű szalvétát, amiben az uzsonnáját hordta, ceruzái közül gondosan kiválogatta sajátjait és a vállalatéit. Azután hirtelen felugrott, marokra fogta a szebbnél szebb, tűhegyesre faragott ceruzát, és valamennyit teljes erejéből az asztalhoz csapta. A csavaros ceruzák bele, az üveghegyű átíró tollak úgy pattogtak, mint apró gépfegyvergolyók...

Dobrai gúnyosan elmosolyodott. És amikor Lusztig úr köszönés nélkül kirohant, felállt, és szélesre tárta az ablakot.

- Mennyivel jobb lett a levegő - és összevihogott Dékánnyal.

Csaplár nem tudta, mit mondjon Kern Gizinek. Érezte, hogy most az lenne szép és hősi, ha azt mondaná, hogy én is itt hagyom ezt a nyomorult irodát, vagy hogy bemegyek Römerhez, megmondom, hogy téged ne küldjenek el - de csak hallgatott, és nézte tehetetlenül, mint csomagolja össze Gizi a cókmozóját, egypár könyvet, az aktatászkáját, és közben fújja az orrát.

Römer doktor csak délben jött be.

FERKÓ

Osztály, vi-i-gyázz!

A hatodikosok egy szempillantás alatt helyükre szaladtak, feszesen megálltak a padok mellett, ingüket egyetlen rántással megigazították, és vigyázzba merevedtek. Az iskolai csengő bántóan berregett. Karpinecz, a vigyázó, aki szerette önmagát levente-segédoktátónak nevezni, elordította magát: „Jobbra nézz!” A fiúk, mintha valaki megrántotta volna az állukat, egyszerre néztek az ablakra. Az ablaküvegen keresztül az iskolaudvaron búslakodó, poros gesztenyefán túlra, egy képzeletbeli pontra, amerre - a földrajztanár meghatározása szerint - a Keleti Árcvonal húzódik. Minden tanítási nap kezdetén így kellett állni és egy percig a hősökre gondolni, akik életük és vérük feláldozásával szembeszállnak a bolsevista rémmel.

Csaplár Ferkó a második pad szélén állt. Képzeletben látta a lángtorkú ágyúkat, a lomhán gördülő páncélkocsikat, az eget sebző rakétákat, a bomba vájta krátereket, a morajló, omló, dübörgő mezőkön füstben, tűzben, ködben rohamozó katonákat. Úgy érezte, ha puskát

kaphatna a kezébe, egymaga feltartóztatna egy hadsereget. Úgy érezte, mintha mindazt, ami körülveszi őt - a tinta- és krétaszagú iskolatermet, a falon lógó térképeket, az iskolaudvar gesztenyefáit, az egész ismerős, szívéhez nőtt világot neki kellene megvédelmeznie az ismeretlen szörnyetegektől.

Ferkó ezen a reggelen a szokottnál is elmélyültebben gondolt a frontra. Két éjszaka álmatlan gyötrődése után most már döntött. A kommunistákat fel kell jelenteni. A kommunisták isten-tagadók, szétrombolják a családot, Szibériába viszik a férfiakat, kolhozt csinálnak, a kolhozokban csajkából esznek, senkinek sincs fizetése, és csak egy ruhajegyet és egy étkezési jegyet kap mindenki, és nincs iskola, nem nyomtatnak könyvet. - De hát apa szeret olvasni - viaskodott önmagával -, és milyen gyönyörű történeteket Kinizsiről, aki foga közé kapta a törököt, úgy táncolt vele... és az egri várról meg a Zobor-hegyről... De nem, nem lehet megalkudni, a kommunistát fel kell jelenteni, még akkor is, ha apa az, még akkor is, ha a szíve szakad belé.

Úgy elmerült gondolataiba, hogy nem vette észre, hogy a többiek leültek már, és hogy a fiúk jobbról is, balról is összesúgnak - hogy lehet az, hogy Boda tanár úr késik?

- Ül le, Csaplár - súgta Német Imre, a padoszomszédja, és megrántotta a kabátját. - És ne vágj ilyen gyászos arcot, az a piszok Karpinecz most arra utazik. Akinek rossz kedve van, azt felírja, és feljelenti.

- Mi... hogy... miért?

- Jóságos isten, hol élsz te? Hát feljelenti, hogy nem örül a német megszállásnak!

Boda István, az osztályfőnök, negyed kilenc után jött órára.

- Nézd, milyen sápadt a Boda... - súgta Német.

Az osztályfőnök megállt a katedra szélén. Végignézett a negyven hatodikoson. A fiúk csak álltak csodálkozva, hogy Boda nem kéri a vigyázót, hogy jelentsen, nem int, hogy énekeljék el a *Hiszekegyet*, de arra sem ad engedélyt, hogy leüljenek.

- Osztálylétszám negyven, nem hiányzik senki... második félév, kilencedik történelemóra - próbálkozott Karpinecz.

- Ja, igen, helyes... Milyen nap van ma, fiam?

- Ezerkilencszáznegyvennégy március huszonegyedik.

- Igen. És még?

- Hát... kedd.

- Igen. És még?

- A német megszállás második napja - rikkantott valaki.

Boda nem szólt rá, a padlót nézte.

Karpinecz egy pillanatra csodálkozva felhúzta a vállát, aztán eszébe jutott:

- Ma ötven esztendeje halt meg Kossuth Lajos.

- Igen - bólintott Boda. - Ma ötven éve halt meg Kossuth. Olvasd csak fel, fiam. - És géppel írt lapot nyújtott Karpinecznek.

- Elejétől olvassam?

- Elejétől.

Karpinecz reszelt egyet a torkán.

„Ezerkilencszáznegyvennégy március húsz, bizalmas. Tisztelt tanár úr, holnap az első tanítási órán emlékezzék meg a Keleti Arcvonalon küzdő bajtársakról, és beszéljen arról a történelmi sorsközösségről, amely évszázadok óta egybeforraszt bennünket a baráti német néppel. Ismertesse a tanulóifjúsággal azt az élethalálharcot, amelyet nagy szövetségesünk oldalán nyugat védőbástyájaként, elszántan, a keresztény civilizáció védelmében a végső győzelemig folytatunk. Egyben közlöm, hogy a tervbe vett Kossuth-ünnepséget nem tartjuk meg. Szily Kázmér igazgató.”

- Köszönöm. Menj a helyedre.

Néhányan értelmetlenül bámulták a tanárt. Mások izgatottan lesték szomszédjuk arcát. Mi lesz ebből? Hogy lehet bizalmas utasítást felolvastatni?!

- Imához! - mondta Boda egészen halkán.

A jó hangú Barabás Jancsi már kezdte is a *Hiszekegyet*, de az osztályfőnök tiltakozóan emelte fel a kezét. És ő maga kezdte el kicsit rekedtes, mély hangon:

*Kossuth Lajos azt üzenve,
Elfogyott a regimentje...*

Csaplár Ferkó úgy érezte, mintha áramütés érné. Forróság öntötte el, és mégis borzongott. Maga sem értette, hogyan, de egyszerre csak a saját, mutáló hangját is kihallotta a kamasz fiúk harsány kórusából:

*Ha még egyszer azt üzeni,
Mindnyájunknak el kell menni,
Éljen a magyar szabadság,
Éljen a haza!*

És azután előlről kezdték az éneket, újra, újra és újra, mindig csak ezt az egy szakaszt.

„Ha még egyszer azt üzeni... Mindnyájunknak el kell menni... Éljen a magyar szabadság... Éljen a haza!”

Nem vették egyszerre észre, mikor lépett be az igazgató. Itt-ott egy-egy fiú gyorsan abbahagyta az éneket, piszegett, meglökte a szomszédját. Boda István még akkor is verte a taktust, amikor Vastagnyakú már mellette állt.

- Mi van itt? Énekóra?

- Nem. Történelem. A szabadságharcra emlékezünk - mondta a történelemtanár, és merően az igazgató szemébe nézett. - Vagy tilos újra a Kossuth-nóta?

- Óra után nálam jelentkezik - mondta rekedten az igazgató. - Most pedig halljam a leckét.

Délután négyre be kellett jönni újra, leventére. Komáromi mindjárt leparancsolta őket az udvarra, és a hideg, szeles, esős időben, kiskabátban felsorakoztatta őket.

- Hát majd meglátom, most hogy tudtok énekelni.

Karpinecz felemelte a karját, úgy nyújtózott, hogy majd kiesett a sorból.

- Mit akarsz?

- Tanár úrnak jelentem, hogy én nem énekeltem.

- Úgy.

- Én sem énekeltem - állt ki a sorból vitéz Bihary Csaba.
- Én sem énekeltem.
- Leventeoktató úr, kérem, én sem.
- Ez igen. Szóval az igazgató úr füle csengett. Szóval senki se énekelt.
- De. Én igen.

Német Imre lépett ki a sorból halálsápadtan.

- Igen? No, gyere ki.

A gyerekek megdermedtek. Imre úgy érezte, mintha kőből lenne minden tagja, alig bírta a lábát vonszolni.

- Na, mozogj, te szabadsághős. Ide állj! Énekelj! Mi lesz? Énekeld csak a nótádat...

Német Imre csak az oktató bajuszát látta. Behunyta a szemét, de azért rákezdte el-elcsukló hangon.

Kossuth Lajos... azt üzente...

Komáromi ütése hatalmasan csattant a fiú arcán. Hirtelen összecsukló fogai beleszaladtak a nyelvébe. Éles, kínzó fájdalmat érzett, és a szája tele lett sós, meleg vérrel.

- Énekelj, na, énekelj csak!

Az osztály félájultan nézte. Csaplár Ferkó kirohant a sorból.

- Én is énekeltem!

Válasz helyett hatalmas pofon csattant. De most, mintha álomból ébredtek volna a fiúk, előrefutottak vagy tizenöten.

- Én is énekeltem.

- Énekeltek? És még pofáztok? Hát ilyen nevelést kaptatok énnálam? Hát bolsikat neveltem, az anyátok szentjét! Na, várjatok csak. Karpinecz!

- Igenis.

- Vedd őket egy kicsit kezelésbe. Egész délután rendgyakorlat, ha mind beledöglük, akkor is.

- Feküdj! - ordította Karpinecz, és a gyerekek belevágódtak a lucskos, sáros homokba. Német Imre úgy érezte, sohasem tud már fölállni. - Békaugrás az iskolaudvar körül! Egy... kettő... három... feküdj, ugrás, kettő, három, feküdj, ugrás, kettő...

Sárosan, véresen, izzadtan lihegve ugráltak körbe-körbe egészen hatig. Csaplár Ferkó támogatta Német Imrét. Imre a sarkon visszanézett az iskolára, megrázta az öklét, és keserves sírásra fakadt. „Döglöjtek meg... most már azért is kommunista leszek.”

ALKU

Römer doktor éjszakánként kapkodva készítette a Hofhauser- és Römer-vagyon leltárát, és gombostűfej betűkkel írta a feljegyzést London számára. Sorolta a cég hatalmas gazdagságát, bérházakat és telkeket, gyárépületeket és svábhegyi villákat, iparvasutakat, szabadalmakat, sok ezer tonna bazaltot, sok száz tonna vasat, acélt, talpfát - és szőnyegeket, festményeket, bútorokat, régiségeket, porcelánokat, könyveket, értékpapírokat, családi ékszert.

Elmúlt egy hét, elmúlt tíz nap, és London még mindig nem válaszolt. Römer doktort nem ijesztették meg a vihar apróbb jelei. Be kellett jelenteni a zsidók telefonját? Bejelentette. Törlik az ügyvédi kamarából? Hát törlik. De a rendeletek makacs egymásutánja és tervszerűsége világosan mutatta, hogy még sokkal többről is szó lesz. Menekülni kell, amíg lehet, menekülni, amíg nem késő. Kétezer font sterlingben szabták meg a németek a két útlevel árát. Svájcra át is, Stockholmon át is elment a távirat. De London nem válaszolt. „Kétezer font az általunk megjelölt svájci bankszámlára” - ezt üzenté a Gestapo-főnök, és hahotázott, amikor Römer közbenjáró ügyvédje egy fél kiló aranyat akart felajánlani.

- Ami itt van, az úgyis a mienk.

Lehetetlen, hogy ne küldjék a pénzt - gondolta Römer, és újra a vagyonkimutatást nézte. - Kétezer font sterlinget... hiszen amióta én vezetem a vállalatot, félmillió fontot vitettem ki...

Bim-bam, bim-bam...

Römer összerezzen. A nagy falióra kondult.

Éjfél van.

Visszaült a karosszékre, és fázósan összekuporodott.

A vagyonleltár egy példányát magával viszi Svájcba, onnan eljuttatja Londonba. A másikat Karlsdorfnél hagyja, mentsen, amit tud.

Csak London válaszolna. Újra táviratozni fog a svéd vöröskereszt útján.

Hiszen még nem is lehet itt a válasz - nyugtatgatta önmagát. De amikor minden pillanat örökkévalóság ebben a pokolban, amikor minden pillanatban rátörhetik az ajtót...

Halk, kaparászó kopogás az ajtón.

Römer előrenyújtott nyakkal, megdermedve figyel.

Nem, semmi.

De most megint, egészen határozottan hallja, hogy valaki jár odakünn.

- Ki az? - kiáltja, és megrémül saját, szinte sikoltó hangjától.

- Csak én... Olga.

A felesége állt az ajtóban kócosan, pongyolában.

- Láttam, hogy még nem vagy a hálósobádban, ne haragudj, hogy megzavartalak.

- Nem, dehogyis, világért sem... gyere csak, drágám - mondta Römer, és hálásan elébe ment. Az asszony anyáskodva simogatta a pergamenszínű, ráncos arcot. Leült a hatalmas bőrfotel ölébe, és tűrte, hogy a férfi odabújjon hozzá.

- Agyondolgozod magad, drágám... mire való ez?

A doktor nem felelt, arcához szorította az asszony puha, meleg karját.

- Bogárkám, ugye, tudod, hogy mennyire szeretlek... - suttogta az asszony.

- Tudom... tudom, kedves.

- Ugye, tudod, hogy meghalnék nélküled?

- Ó, te gyerek vagy...

- Monddd, édesem, biztosan megkapjuk az útlevelet?

Rómer nem válaszolt. Érdes, száraz tenyerével simogatta a felesége arcát.

- Pintyőkém... biztosan elküldik a londoniak a pénzt?

- Remélem... remélem, hogy elküldik.

- És ha nem? - A doktor elhallgatott.

Ha nem: akkor nincs tovább. Akkor következik a gettó, a deportálás, a haláltábor.

Az asszony erősen átölelte a férfi nyakát.

- Tudod, hogy szeretlek.

- Tudom, hogy szeretsz.

- Hogy te vagy nekem a legdrágább.

- Tudom - suttogta a férfi meghatottan.

- Nem fogsz félreérteni.

- Mit, mit mondasz, szívem?

- Nem fogod félremagyarázni - mondta az asszony -, én isten bizony, a te érdekedben mondom... mind a kettőnk érdekében...

- De mit, édesem?

- Ha elválnánk... csak formaságból persze... én őskeresztény vagyok... bűjtatni tudnák téged is a földvári villánkban... akárhol...

Imperátor behunyt szemmel ült a karosszékekben, két karja szinte élettelenül lógott mellette.

- Haragszol, pintyőkém?

- Dehogy... dehogyis haragszom, drágám, hiszen igazad van.

Hát persze hogy igaza van. Ez a megoldás kell, és nem a londoniakban reménykedni. Majd pénz helyett egy bölcs távirat fog érkezni, hogy próbálja meg pengővel kifizetni a Gestapót. Mire kell ő Rómer Gézának? Most már semmire. El kell válni Olgától, ez a megoldás. Hogy lehet, hogy ez neki nem jutott eszébe?

Nem jutott eszébe? Dehogyisnem. De elkergette magától a gondolatot. Együtt akart menekülni az asszonnyal, kis házat bérelni a Genfi-tó partján, ott élni kettesben, ott várni be a háború végét.

- De látom, hogy haragszol, én igazán...

- Nem... neked van igazad, Olga... nem volt jogom a te sorsodat a magam szerencsétlenségéhez kötni. Önző voltam... azt hittem, tíz év jogán... pedig neked mindig csak jót akartam, azért vállaltam mindent, hogy neked minden örömed, kényelmed meglegyen, nagyon szeretlek, Olga...

És a töpörödött öregember két tenyerével eltakarta az arcát.

Pár perc múlva felállt, átment a fürdőszobába. Amikor visszajött, nyugodt volt, de halálsápadt.

- Leírnád, szívem, az ügyvédi meghatalmazást?

Az asszony bólintott, leült a géphez. Nem merte bevallani, hogy ma délután már járt az ügyvédjüknél.

- Még mielőtt beadnánk, készíték egy ajándékozási szerződést. A könyvtáramat az egyetemnek adom. Minden más a tiéd.

- De nekem semmi sem kell!... - kiáltotta az asszony, és sűrű orrfűvás közben írta a leltárt, kilenc darab perzsaszőnyeg...

- S ha mégis megjönne Svájcba a pénz? - kérdezte halkán a doktor.

- Isten előtt mi sosem váltunk el.

- Köszönöm - suttogta Rómer, és két tenyerébe fogva csókolta az asszony kezét.

Olga az írógép fölé hajolt, és csak nagy sokára mondta:

- El is felejtettem megmondani valamit, Pintyőkém.

- Nos?

- Délután találkoztam Tatárral... olyan kedves volt, annyira felajánlotta a segítségét... mondtam neki, hogy jó lenne, ha feljönne holnap délután a svábhegyi villába, tudod, azt a rengeteg ezüstholmit elásni...

- Megmondtad Tatárnak?

- De Pintyőkém, rosszul tettem? Te mondtad mindig, hogy Tatár hogy szeret téged, hogy milyen megbízható.

- Persze...

- És Tatár mindig figyelmes, udvarias... és sokkal okosabb is. Tudja, hogy hamarosan vége lesz a háborúnak, és jobban jár, ha tisztességesen viselkedik most.

- Persze...

- Különbeni is valakit úgyis magunkkal kellene vinnünk, mi ketten nem tudnánk elásni a bőröndöket...

- Persze...

- És Tatár azt is megígérte, hogy hoz egy vaskazettát az ékszerekhez...

- Persze...

- Pintyőkém, te nem is figyelsz rám.

- Hogyne figyelnék.

- Úgy beszéltem meg, hogy te vagy én háromkor felmegyünk a hegyre, de ő csak egy óra múlva jön utánunk... hogy ne lássanak meg együtt... és ha mindent biztonságba tettünk, mi megyünk el előbb, és ő csak egy óra múlva. Ugye, nem tettem rosszul?

- Nem... nagyon okosan tetted - mondta a doktor fásultan.

Az asszony a férje hamuszürke arcát nézte.

- Mégis... talán butaság volt... Tatárban bízni...

Mit tudom én, kiben lehet bízni - gondolta Rómer. Hátha így jó, ahogy az asszony akarja. És mi történik, ha megérkezik Svájcba a pénz, és a Gestapo mégis azt mondja, hogy nincs útlevele. Vagy elviszik a határig, és ott agyonlövik őket?

- Feküdj le, szívem, fél kettő van.

És gyengéden megsimogatta a feleségét.

Römer doktor végre elment. A kertajtóból még egyszer gondterhelten visszanézett. Alkonyodott már, a hegy mögött lilás rózsaszínbe borult az ég. Römer megborzongott. Az értékek biztonságban vannak... De London nem felelt. És most, ahogy lefelé baktat a hegyről, egyre jobban hatalmába keríti a nyomasztó, szomorú érzés. Hetvenkét éves. Ha nem a bomba pusztítja el, vagy a német - megérheti-e akkor is a háború végét? Hetvenkét évet élni - hosszú idő. Az ő anyja huszonnyolc éves korában halt meg. Majdnem fél évszázaddal rövidebb ideig élt... És mit csinált ő ezalatt? Jog? Miféle jog, amit hitt, amit tanított? Hány boldog órája volt a hetvenkét évben? És ez a kínos visszatérő álmom... folyton Kern Gizella felmondólevelét írja alá. Jóformán azt sem tudja, melyik lány volt az, szőke vagy barna?

Tatár cégvezető a kerítés mögül figyelte, hogy kanyarodik le az öreg a Rege utcán, hogyan totyog a Széchenyi-hegyi fogaskerekű-állomás felé. Azután lassan, lábujjhegyen utánaosont a kapuajtóig, belülről kulcsra zárta az ajtót, és a kapukulcsot zsebre vágta.

Senki sem járt a Rege úton, de ha járt volna is, az embermagas élő sövény eltakart mindent. Egyenesen a diófához sietett, jobbra, balra nézelődött a hatalmas kertben, megpróbált emlékezni, merre is vezette őt az öreg. De sötétedett már, felhős is volt az ég, a kert félhomályba borult. Tatár összevissza járt a fák között, megkerülte a teniszpályát, megállt a garázs előtt. Az lehetetlen, hogy ne találja meg. Most újra a diófához ment, lehajolt, a lábnyomokat figyelte, és akkor hirtelen eszébe jutott, hogy jobb kéz felé indultak el, ott volt még egy diófa... itt megálltak, itt mondta Römer, hogy a tízezer pengőt megkapja... azután erre mentek... igen, az ásóval még szántszándékkal rácsapott a fa gyökerére, hogy könnyebben rátaláljon, úgy van, itt frissen ástott a föld.

Könnyű szél járt a fák között. Megpendültek a száraz ágak, szinte emberi hangon susogtak. Tatár összeresztette, amikor a kazettán koppant az ásó. Villámgyorsan kiemelte a dobozt, erszényéből kivette a kulcsot, és felpattantotta a zárat. A dobozban vászonzacskó volt, mind a négy, oldalán bevarrva. Tatár zsebkésével felhasította. Aranyláncok, nehéz arany karkötők hullottak ki belőle. Ha egy maréknyi zsebre vág... ki tudja meg? A doktor? Örül, hogy el van ásva minden, dehogy jön ide kibontogatni. És háború után? Hol van még a háború után? És ha vége lesz, ki ma rád életben?

Rohamosan sötétedett, holdfény sem volt. A fák között újra végigfutott a szél. S túl a nagy hegyen komoran hallgatott az elsötétített város. Csak a fényszórók pásztázták az eget, mint valami ősi, titokzatos rovásírás, az ég fekete szövetén. Kinek írnak életet, kinek írnak halált?

Tatár gyors elhatározással betemette a gödröt. A kazettát magához vette. Csak a bőrönd maradt az üregben az ezüsttálcákkal, evőeszközökkel, ezüst ötpengősökkel teli bőrönd.

Semmi szükség sem volt az óvatosságra, mégsem az úton ment vissza, hanem keresztülgázolt a teniszpályán és a szűrös egresbokrok között.

A villában egyenesen a doktor dolgozószobájába ment, a sötétben tapogatózva, mert nem emlékezett rá, hogy el vannak-e sötétítve az ablakok. Az üres ékszerkazettát a könyvespolc alsó sorába tette. Az ékszer pedig zacskóstul saját zsebébe gyömöszölte. Szeretett volna cigarettára gyújtani. De csak leült az egyik fotelbe, keresztbe rakta lábait, és gondolkozott.

A szobának friss fű- és birsalmaillata volt, a fotel kényelmes, mély öle, a puha szőnyegek, a zsebet kitömő arany - a gazdagság itt van nála, körülötte, itt van, csak meg kell fogni.

Kora délután óta, amikor a fogaskerekűn felfelé jött, érzi ezt a rettenetes izgalmat. Szinte hihetetlen, hogy ő, aki már negyvenkét éves, és egész életét Budapesten élte, ma jött fel először a Svábhegyre. Elnézte a városi bundás férfiakat, az agyoncicomázott nőket, akik olyan

természetes, magától értetődéssel terpeszkednek az üléseken, és ki sem néznek az alattuk elterülő tündérvilágra. Egymással beszélgetnek, ismerik egymást, külön kaszthoz tartoznak: ők a hegyi lakók. Szinte nem hitt a fülének, amikor őt is megszólította valaki. Városkútnál szállt fel, magas, orvostáskás férfi volt, barátságosan intett Tatárnak. Nini... Tatár úr... hát ön is itt lakik? - Nem, csak látogatóba megyek - mondta ő, és csak most ismerte meg az orvost. Barta doktor, ő mentette meg a kisfiát. Tüdőgyulladás volt Pistának, Barta éjszaka is átszaladt hozzá, nem is egyszer. És nem fogadott el semmit, mert éppen akkor volt ő állás nélkül. - És doktor úr hogy van? Barta legyint. Hogy lehet ma az ember... - És a Majestic felé mutat, ahol SS-ek állnak őrt. No persze, hiszen ha nem csalódik, Barta doktor zsidó!

A Rege úti villa - mintha a meséből lépett volna ki. Tatár elbűvölten nézte a zöld vaskerítést, a sűrűn ültetett fákat, a piros cseréptetőt, emeletes villát, a hatalmas teraszt... itt lakni... egy ilyen villában lakni...

Feltápaszkodott. Kinyújtott karral tapogatta a bútorokat. Egy alacsony szekrénykén valamit feldöntött. Bedugaszolt palack. Kihúzta a dugót. Beleszagolt.

Nagy kortyokban az üvegből itta a bort. A maradékot kiöntötte a szőnyegre. Érezte, hogy egy kevés a cipőjére freccsen, és megborzongott.

Lassan, gondosan zárta be a kertajtót, a gazda szemével próbálta még egyszer kivenni a ház sötétbe merült körvonalait. Itt fogunk lakni - gondolta, és még egyszer megrázta a kilincset. Akkor vette észre, hogy van valaki a közelében.

Nem látta, nem is hallotta, csak nyugtalan idegeivel fogta fel. Ha a doktor, megfojtom - érzett egyszerre vad elszántságot.

Nesztelen mozdulattal csúsztotta zsebébe a kulcsot, és a kerítéshez simulva figyelt. A másik sem mozdult. Most már a lélegzését is hallani lehetett, kissé lihegős szuszogós légzést. Ez nem a doktor.

A várakozás kínosan hosszúra nyúlt. Valamit kellene csinálni. Szólni, mozdulni, továbbmenni.

- Jó estét, cégvezető úr. Levegőzünk?

Tatár megrezzent. Palánkay állt mellette.

- Szép villa, mi? Kéne?

- Hogy kerül maga ide, Gauleiter?

- Ahogy maga, zsidóbérenc.

Tatár elvörösödött.

- Zsidóbérenc az öreganyád.

Palánkay gúnyosan hahotázott.

- De érzékeny lett, öregúr. Mit gondol, nem tudom, mit csinált itt a villában ma délután? Römerné aranyait ásta el, mi?

- Emil, megőrült.

- Lehet, majd én kiásom. Megtetszett nekem ez a vityilló. Holnap megszerzem magamnak.

- Ez a villa sajnos már nem eladó.

- Ejha. Csak nem pályázik rá?

- De igen. Nekem kell.
 - Fussunk érte versenyt, aki meg tudja szerezni, azé. De figyelmeztetem, hogy akkor jobban teszi, ha nem járkal a svájci vöröskereszthez a Rőmerék londoni levelei ügyében.
 - Kikérem magamnak...
 - A felesége papáját is? Azt miért nem írta be az Országmozgósítási Nyilvántartásba, hogy a feleségénél bajok vannak, mi?
 - Nem igaz...
 - Tatár úr, ne akarjon két vasat tartani a tűzbe. Ha felcsap, mi ketten el tudnánk intézni egymást.
 - Óriási. Főnyilasságodnak még a mama törli az orrát.
 - Hiába nevet. Magának cégjegyzési joga van. Nekem összeköttetésem. Én szükség esetén még találhatok egy másik cégvezetőt... de magával jól meg tudnánk érteni egymást. No?
 - Mit akar?
 - Pillanatnyilag fel akarok költözni a Svábhegyre. Jó itt a levegő, és felcsíptem egy nőt, akivel otthon kipofozna a marnám. Ha tud egy másik villát, én lemondok erről... sőt bizonyos segítséget is tudok nyújtani.
- Tatár gondolkozott.
- Várjon. Tudok én egy villát. Prima épület, gyönyörű kert...
 - No, hát akkor maga megy oda, én jövök ide - mondta Palánkay.
 - Nem... nem... én oda nem megyek. Ismerős - mondta Tatár szinte ijedten.
 - Áh, ilyen érzékeny lélek? Ki a tulaj?
 - Orvos... doktor Barta... úgy tudom, van benne zsidó vér... ma délután a fogaskerekűn hangosan szidta a németeket. Többen hallották.
 - Ki hallotta? - kérdezte Palánkay.
 - Például maga meg én - felelte Tatár.

BÚCSÚ

- Ágnes! Jó napot!
- Megrezzen. Első pillanatban nem is érti, hogy hozzá szólnak.
- Nem ismer meg?
- Magas, fekete fiatalember állt előtte, karpaszományos őrmester. Honnan ismerné? De nagy, világoskék szeme valakire emlékeztet.
- Nem emlékszik? Hangversenyen voltunk együtt... Tibor jegyével.
- Kitörő örömmel két kezét nyújtja a férfinak.
- Persze... úgy örülök, hogy látom.

Mert minden és mindenki jó, aki Tiborra emlékeztet, akivel Tiborról lehet beszélni. Percz Tamás azonban félreérti az örömet.

- Ágnes, nem is hiszi, mennyit gondoltam magára. Akkor alig beszéltünk néhány szót, de éreztem, hogy mi nagyon jó barátok lehetnénk. És különösen ma, hogy összetalálkoztunk... az utolsó napon.

- Utolsó napon?

- Ma délután érkeztünk Pestre, ma este mindenki hazamehetett, és reggel indul a zászlóaljunk a frontra. Tibor nem írta meg? Igaz, hogy hirtelen jött - adja meg mindjárt a választ önmagának, ahogy, látja Ágnes elszontyolódását. - Jobb is persze, jobb. Nincs szörnyűbb, mint a vonathoz búcsúzni.

Szótlatlanul mentek a Vörösmarty téren. Néptelen volt a Belváros, sötét, borús az ég.

- Nem fázik?

- Nem - felelte Ágnes, pedig egész testében remegett. - Miért lenne olyan szörnyű a vonathoz kimenni?

- Ó, én gyűlölöm a pályaudvarokat. Ha gazdag lennék, biztosan másképpen lenne. A gazdag ember utazik, amikor kedve tartja. Nyaralni megy, felül a trieszti gyorsra, hálókocsijegyet vált. Beül az étkezőkocsiba, négy hét múlva visszajön... vagy vasárnap leruccan Földvára vagy Füredre... de én... tudja, nekem egészen mást jelent a vasút. A szegény ember nem utazik. A szegény embert elviszik. Sehol a világon nem sírnak annyit, mint a harmadosztályú várótermekben. Emlékszem, amikor az anyám nővére kivándorolt. Képzelje el, három kicsi gyerekkel nekivágni az óceánnak. A férje küldött hajójegyet Ausztráliából. Anyám, nagymamám és én kísértük el őket a vonathoz. A nagymamám akkor nyolcvanéves volt. Képzelje el azt a búcsúzást...

- Most olyan mindegy, hogy hány éves az, akitől búcsúzunk - felelte a lány. - Most az öregeknek jó, azok legalább már éltek.

- A fiataloknak jó, Ágnes. Azoknak, akik túl fogják élni.

- Mit?

- Ezt az egy évet.

- És akkor mi lesz?

Tamás vállat vont.

- Csak azt tudom megmondani, hogy mi nem lesz. Hitler nem lesz. Náci hadsereg nem lesz. Háború nem lesz. A többi rajtunk múlik.

- Maga... ebben az egyenruhában... így beszél?

- Remélem, nem akar feljelenteni. Könnyörgöm, ne tegye, mert még büntetésből kiküldenek a frontra. De még a halálom előtt igyunk valamit.

- Szeszt nem iszom.

- Jó lesz a csokoládé is. Menjünk be egy cukrászdába.

A cukrászda tele volt német katonákkal.

- Nagyon berendezkedtél, német sógor - mondta Tamás, és mulatott azon, hogy Ágnes ijedten kapja meg a karját.

- Maga mindig ilyen gyáva?
- Nem... csak... csak nem szeretek fejjel menni a falnak.
- Hm. És mivel megy neki? Szépen megáll a tövében, várja, míg elmúlik a vihar.
- Hát mit csináljak?
- Mit csináljunk, Ágnes? Gyávának nem szabad lenni. Aki fél... elpusztul.

És közel hajolt Ágneshez, úgy suttogta.

- Nagyon szerettem egy kislányt, Anicskának hívták, szlovákiai. Itt bujkált hat éven át. Egy beszercebányai orvos kislánya volt. Tizenkét éves volt, amikor menekülnie kellett... éjszaka leúszott a Garamon. Egy vasutas ismerősük szöktette azután Pestig. Itt volt egy nagynénjénél. Tudja, mit dolgozott? Hamis munkakönyvvvel a farkasréti temetőben sírokat ápolt. Hat évig bírta. De félt. Mindig félt. Mindig azt mondta, érzi, hogy nem kerülheti el a sorsát. A nővérét meggyilkolták, az anyját is. És egy héttel ezelőtt... Dél volt. Átment a Rákóczi út és a Körút kereszteződésénél. Nem figyelt a jelzésre, a tilosba lépett. A rendőr odament hozzá... Ő azt hitte... hogy felismerték... és mindent bevallott. A gyűjtőfogházban még egyszer beszéltem vele, mielőtt kitették a szlovák határra. Azt mondta, nem bírta tovább. Előbb vagy utóbb, de fel kellett adnia magát. Ágnes, képzelje el, hat évig bujkált!

- De az istenért, miért kellett bujkálnia?

Tamás meghökkenve nézte.

- Hol él maga, Ágnes? Nem tudja, mit csinálnak a nácik Csehszlovákiában? Mit műveltek Ukrajnában, Franciaországban? Nem tudja, hová viszik el a lányokat?

Ágnes nem felelt. A csokoládékávé úszó habot figyelte. Úgy lebegett, mint egy duzzadó vitorla. Milyen jó volna, ha óriássá nőne a fehér habvitorla, és útra kelhetne a csokoládé csónakon, menekülhetne valahová, ahol a fiatal fiúk nincsenek menetszázadban, és a cukrászdában összebújva, egészen másról beszélgetnek a párok.

- Mikor indulnak?

- Reggel nyolckor a Józsefvárosiból.

Az éjszaka gyötrelmek és kételyek között telt el. Mi lenne, ha kimenne a pályaudvarra? Egy pillanattal vonatindulás előtt lépne csak Tiborhoz, átölelné, megcsókolná.

Az irodába betelefonált, hogy a városházán van dolga, és kisietett a Józsefvárosiba.

A peronnál járőr igazoltatott katonákat, civileket.

Messze, nagyon messze a külső vágányon állt a szerelvény, néhány személykocsi és hosszú sor tehervagon. A vagonokon nincs virág. A katonák nem énekelnek. Német őrség jár fel és alá. A honvédek fel se pillantanak, ládákat, zsákokat raknak be. Hozzá tartozó jóformán nincs is kinn, csak elöl a tiszti kocsiknál. Ágnes körülnéz, és egyszerre torkában érzi a szívét. Ott áll Tibor vadonatúj főhadnagyi egyenruhában. Nincs egyedül. Magas, ősz hajú férfi áll mellette és két nő. Kik lehetnek? Az idősebb talán az anyja? De a fiatalabb? És milyen csinos nő, zöldesszürke gyapjúkosztűm van rajta, zöld selyemturbán, zöld kígyóbőr cipő. És Tibor most átöleli és megcsókolja... Hát ezért nem írta meg neki, hogy mikor mennek. Istenem, miért is jött ide.

Visszalép a szürke betonoszlopok mögé, nehogy Tibor észrevehesse... meghalna a szégyentől, ha itt meglátná.

Nézi Tibort, észre se veszi, hogy az egyik vagonból leugrik egy sovány őrmester, és lelken-dezve éppen feléje tart.

- Ágnes, hát mégis eljött?

Ágnes Tibort látja; hogy szorongatja a zöld kosztümös nő kezét.

- Beszélt Tiborral, Ágnes?

- Nem... nem... nem is akarok...

- Nem ismeri Tibor szüleit? - kérdi Tamás. - Az ott az édesanyja, a fiatalabbik, úgy látom az unokanővére... Idehívom Tibort.

- Köszönöm... igazán...

- És tőlem nem is búcsúzik el? - áll meg a fiú.

Ágnes mindkét kezét nyújtja.

- Jöjjön haza szerencsésen, Tamás.

- S ha nagyon szépen megkérem, megcsókolhatom?

Tamás két tenyerébe fogta a lány arcát, megsimogatta, és mindkét oldalon megcsókolta, mint egy búcsúzó fivér.

- Isten vele, Ágnes, vigyázzon magára... már küldöm is Tibort.

Tamás keresztülfut a síneken, istenem, milyen hosszú ez a fél perc is... most odaér, magyaráz. Tibor bólint, kutatva körülnéz, és már jön futólépésben keresztül a síneken. Ágnes is elindul tárt karokkal, Tibor messziről int, és mosolyog. És ebben a pillanatban...

A vonat váratlanul nagyot füttyent, és mozogni kezd. A katonák mindenfelől rohannak, felugrálnak a mozgó szerelvényre. Percz Tamás egyik kezével elkapja a feljáró rúdját, másik kezével zsebkendőt lobogtat. Tibor visszafordul, rohan lélekszakadva, most eltakarják Ágnes szeme elől. Egy fiatal katona vizet iszik, nyitva hagyja a vízcsapot, és kétségbeesett káromkodással veti magát a vonat után. A német őrség komoran nézi őket. A mikrofon bömböl, civilek azonnal hagyják el a pályaudvar területét, légiveszély van.

- Tibor! Tibor! - kiáltja Ágnes.

- El-kell-men-ni, el-kell-men-ni - válaszolják könnyörtelenül a vonatkerekek.

Szirenák vijjognak, egy vasutas rákiált Ágnesre, hogy jöjjön utána. Egy raktárba rohannak, azon át egy kátrányoshordókkal teli, poros és sötét pincébe, ahol már vagy nyolcan-tizen szorongnak.

A föld reszketni és dübörögni kezd, ágyúk dörögnek, repülőgépek zúgnak, tompa robbanások hallatszanak. Az állomásépület előtt izgatott emberek mutogatnak dél felé. Sűrű füst száll Kispest, Pesterzsébet fölött. Budapestre lehullottak az első bombák.

TATÁR SAJNÁLATTAL JELENTI

Két Miklósné már negyedszer jött be a gépgyár irodájába. Römerrel akart beszélni a férje ügyében, de nem tudott. A doktor először igazgatósági értekezleten volt, másodszor kinn volt a gyártelepen, harmadszor meg egyenesen Tatár állta Kétné útját azzal, hogy a doktor úr Stockholmmal beszél telefonon, különben is kár idejárni, a dolog megtörtént, nem lehet segíteni rajta.

Most, negyedszer Kétné elhatározta, hogy ha törik, ha szakad, megvárja Römert, visszavonhatja a felmondást, és elkéri Miklós rendes havi fizetését. Már nyolc órákor beült Gerencsérné árván maradt szobájába, elővette a horgolását, és várt türelmesen.

Römer fél kilenc felé jött be, Tatár persze mindjárt a sarkában a postakönyvvvel, és már messziről csóválta a fejét, amikor Kétnét megpillantotta.

- Parancsoljon, fáradjon be, asszonyom - és Römer udvariasan előreengedte Kétnét, de hellyel nem kínálta.

- Mivel szolgálhatok?

- Mivel szolgálhat? Kérem... ez mégiscsak hallatlan... kinn van a fronton... és a fizetését...

- Két úr megkapta a felmondási időre járó pénzt és a végkielégítést is.

- Ön azt ígérte neki...

- Meg kell értenie, hogy nekünk, hadiüzemi igazgatóságnak...

- Szóval nem ad pénzt?

- Sajnos igazán nem tehetem, az érvényben levő törvények...

- Itt vagyok a gyerekekkel, teherben vagyok... nem tudok munkát kapni...

- Kérem - mondta Imperátor ünnepélyesen, két mutatóujját mellényébe dugta, és lábujjhegyre állt -, minthogy én a Römer- és Hofhauser-magánvagyonnak is Nemzeti Bank által kijelölt kezelője vagyok, módomban van önnek a magánvagyon terhére egyszeri segílyt, hangsúlyozottan egyszeri segílyt, mondjuk, háromszáz pengőt folyósítani...

- Háromszáz pengőt? Amikor tízezreket érő szőnyeget lopott el? Hát csak tartsa meg a háromszáz pengőjét, vegyen rajta kötelet magának, szívtelen... vén...

Kétné be se fejezhette a mondatot. Elővette a zsebkendőjét, és hangos orrfúvással indult kifelé, amikor az ajtóban két civil ruhás férfiba ütközött. A két férfi nem köszönt, és nem tért ki az útból. Egyenesen Römerhez léptek. Kétné visszafordult, és csak annyit látott, hogy az alacsonyabbik igazolványt mutat. Römer halálsápadt lesz, hosszú, csodálkozó pillantást vet Tatárra, azután szó nélkül a fogashoz megy, leveszi a kalapját, és elindul a két férfi között kifelé. Tatár ott maradt a szoba közepén arcán a meglepetésnek legkisebb rezdülése nélkül. Kétné Römert és a két férfit nem látta már sem a lépcsőn, sem az utcán.

Karlsdorfer szokása szerint tíz óra tájban jött be. Tatár cégvezető azonnal jelentette a megdöbbentő hírt - Römert ma délelőtt az irodából a Gestapo két civil nyomozója elvitte.

- Mi? Miért? Hogyan? Mikor?

- Nem mondtak azok egy szót se, méltóságos uram. Csak bejöttek, felmutatták az előállítási parancsot vagy mit, és a doktor úr elment velük.

Karlsdorfer gutaütötten ült a helyén.

Egyszer érezte magát ilyen rettenetesen, öt évvel ezelőtt, amikor Römer Gézáék, se szó, se beszéd, Londonba utaztak. Előző nap még vadászatról csevegtek a fiatal Römerral. Határozottan emlékszik rá, hogy Römer Géza még azt is mesélte, hogy Somosbánya fölött az erdőben vaddisznóra lehet menni. És másnap nem jött be sem ő, sem Hofhauser András. Helyettük délfelé bekocogott az öreg Römer Aladár, akit eddig éppen hogy az igazgatósági ülésekről ismert, és mondta, hogy hosszabb, bizalmas beszélgetnivalója volna. Ezzel elővett egy paksamétát, kiteregette az asztalon, és elmagyarázta, hogy Römer Géza és Hofhauser

András az éjszaka folyamán családotul elhagyták Magyarországot, és bizonytalan ideig nem is térnek vissza. A Nemzeti Bank a vagyonkezelést őrá, Rőmer doktorra bízta, ha őt valami baj érné, Karlsdorfer öméltósága a vagyonkezelő. Karlsdorfer levegő után kapkodott, nézte az iratokat, a két igazgató részletes és bonyolult utasításait, hogy hogyan kell a svéd exportot növelni, és mi történjék, ha Anglia és Magyarország között megszakadna a diplomáciai kapcsolat, vagy mi történjék, ha Svédország és Magyarország között is hadiállapot keletkezne... Tervek, statisztikák, amelyeket alig ért, de amelyekért mátol kezdve ő a felelős.

Hát nem, ezekből az izgalmból neki elég volt. Legyen vagyonkezelő Tatár, vagy akár őszentsége a pápa, vagy a walesi herceg. Majd összebb húzódik, megélnék a nyugdíjból, ahogy mások.

Felhívta a belügyminisztériumot, és Bardóczyt, a vejét kérte. Beszélni akar vele, méghozzá azonnal.

A Kárpátia sörözőben találkoztak, leültek a legcsendesebb zugba.

- Na, mi újság, papa?

- Fiam, én nem tudom tovább vezetni a Mezőgazdasági Gépgyárat.

- Miért, eddig vezette?

Karlsdorfer homlokán lüktetni kezdett egy ér, de türtőztette magát.

- Rőmert ma elvitték a barátaid, nem tudom, hová és miért.

- Akik elvitték, biztosan tudták, hogy miért...

- No de, édes fiam.

- Mit érdekl magát, hogy miért vitték el azt a zsidót? Most legalább maga lesz az úr, és szerez is valamit. Hat éve vezérigazgató, és ugyanabban a fényes fenekű nadrágban jár.

- De kedves fiam...

- Mit kedvesfiamozik? - kérdezte Bardóczy dühösen. - Más lejárja a lábát, hogy igazgatósági tag lehessen valahol, magának tálcán hordták, az ölébe rakták, a zsebébe tömködték a pénzt, és maga kiejti a kezéből... Tudja, mit kellett volna csinálnia? Régen rá kellett volna beszélnie Rőmert, hogy adja magához elrejtteni a családi ékszer... régen vállalni kellett volna a német hadiszállítást, és rég pénzzé kellett volna tenni mindent és kivinni Svájcba... De maga csak ül, és levegő után kapkod... más embert az apósa már régen bedugta volna igazgatónak vagy főmérnöknek, nem mintha én arra reflektálnék, csak mondom... Én elvettem a maga lányát két dunyhahuzattal meg három törülközővel. De arra se számíton, hogy én fogom magát eltartani, nekem is megvan a magam gondja, és két fiam van...

- Nem kértem, hogy eltarts - sápadt el Karlsdorfer. - Tanácsot akartam kérni tőled, de már arra sincs szükségem.

Az asztal sarkára támasztott botja után nyúlt, kapaszkodva felállt, és kiment a vendéglőből.

Karlsdorfer az Andrássy úton átszállt a földalattira. Lenn a földalatti megállójában a Hitlerjugend zajos, bársonynadrágos hada várt a kocsira. Amikor a kocsi befutott, a Herrenvolk ifjú tagjai, vezetőjük teljes egyetértésével, két könyökkel törtek helyet maguknak. Lefoglaltak minden ülőhelyet, és hangos, pimasz megjegyzéseket tettek az utasokra, Budapestre és a gyáva magyarokra.

A Mussolini téren a kölykök úgy elálltak a bejáratot, hogy senki sem tudott felszállni. A kinn rekedt utasoknak számárfület mutogattak. Egy kamasz fiú orrhangon rákezdte:

- Wovon stammt Ungarns Name?

Mire a kórus vihogva rákezdte: Ungarn-hungarn.

- Maul halten! - üvöltötte el magát Karlsdorfer.

A fiúk meghökkenve elhallgattak, vezetőjük kezével intett, hogy most már maradjanak nyugton. Nincs is semmi baj egészen a Bajza utcáig. Ott a Hitler-jugend zajos csapata leszáll, megint lökdösődnek és vihognak, és egyikük a peronról visszakiabál valamit Karlsdorfernek, valami minősíthetetlen gorombaságot.

Karlsdorfer lángvörös lesz. Eltolja útjából a meghökkent kalauzt, aki éppen az ajtót akarná becsukni. Kiugrik a kocsiból, és vékony sétatálcájával csépelni kezdi Hitler legifjabb katonáit. Csattannak a botütések a bársonynadrágokon és a meztelen lábszárakon. A kalauz csak áll kimeredt szemmel, megvárja, amíg Karlsdorfer visszaugrik a kocsiba, akkor zárja az ajtót, csenget, mehetnek tovább.

HOMOK JÁNOS

Homok János, huszonhárom éves formázó, mestere volt munkájának. Ahogy a szobrász előre tudja, hogy milyen lesz bronzból a lovas vagy fehér márványból a térdére könyöklő, gondolkozó férfi - úgy tudja Homok János, hogy milyen lesz készen az öntöttvas lendkerék, a turbina, a négy milliméter falvastagságú kád... amikor a formaszekrényben keményre döngöli a homokot, amikor lyukakat üt rajta, hogy a lehülő vasból feltörhessen a gáz - az alkotásnak olyan öröme fogja el, mint amikor otthon Somosbányán a patakparton ő építette a legszebb agyagvárat, az ő kis korsója lett a legszebb valamennyi közül.

A nagy szerencse úgy érte, hogy amikor Rőmer Géza a sógorával teniszezett, a kerítésre kapaszkodó fiúk közül csak egy mert a hívó szóra közelebb jönni és labdaszedésre vállalkozni - Homok Jani.

Homok Jani nem akart pénzt elfogadni a labdaszedésért. Rőmer meglepődött.

- Hát mi kéne?

- Semmi.

- Miért?

- Mert nekem is jó volt.

- Mi volt jó?

- Hogy ilyen szép labdát kergethettem.

- Milyen labdád van?

- Semmilyen.

- Ki az apád?

- Nincs.

- Meghalt?

- Ha nincs, biztos meghalt. Én nem ismertem.

- Anyádnál élsz?

- Az sincs. Bátyámék tartanak.
- Ki a bátyád?
- Homok István kőfejtő.
- Hány éves vagy?
- Tizenhárom.
- Imádkozni szoktál?
- Minden este meg vasárnap a templomban is.
- Hm. Mi akarsz lenni?

A kisfiú vállat vont.

- Semmi se akarok. Kőfejtő leszek.
- De ha választhatnál.
- Akkor gyárba mennék.
- Miért gyárba?
- Mert ott gépek vannak - felelte a fiú, és felragyogott a szeme.
- Bátyád elengedne?
- El hát.
- No. Eljössz hozzám a gyárba.

Homok János már régen megfeledkezett a teniszező úr ígéretéről, amikor megjött az utasítás; a legközelebbi üzemi autóval hozzák fel Pestre a fiút minden holmijával együtt, formázó lesz a Mezőgazdasági Gépgyár öntödéjében. Szállásáról is gondoskodtak, Csizmás Lajos vasöntőnél fog lakni.

Az öreg Csizmás ötvenedik esztendeje felé közeledett már. Sovány, alacsony emberke volt, és ez okozta Janinak az első nagy csalódást. Ő a vasöntőket mesebeli óriásoknak képzelte, akik hatalmas kanállal öntik az izzó vasat mozdony formára, gép formára, autó formára. A másik csalódást Pest okozta. Nekik a tanító úr azt mesélte, hogy Budapesten szebbnél szebb, hatalmas házak, hidak, fényes üzletek vannak - pedig az utca, ahová őt az autó letette, semmivel se volt különb Somosbánya utcájánál. Léckerítéses udvarok közepén düledező téglaházak. A hosszú utcában ütött-kopott vegyeskereskedés, mellette fakó cégtáblájú kocsmá. Az utca végén közös szivattyús kút, körötte örökké tócsa csillog. Esténként egyetlen gázlámpa világít. Csizmásék háza annyival különb, hogy kapuja nem a Meszes utcára nyílik, hanem befelé a gyárudvarra. Víz sem a közös kútról hordanak, hanem a gyáriból. A villany is ég náluk. Homok Jani sokszor elnézte a fővezetékéből lenyúló drótszálat, ami fénnel táplálta a konyha égőjét. Úgy találta, hogy a lámpa nyitott száj, és fényt szopik a jóságos, hatalmas gyárból.

Amikor kora hajnalban kiállt a kerítéshez, és messziről látta a gyár felé özönlő népet, amikor elbődült a hat órát jelentő sziréna, büszkeség fogta el, hogy ő is ehhez a hatalmas hadsereghez tartozik. Az öntödében szerette a szigorú rendet, az egymásra állított formaszekrényeket, a szikrázó, lángszínű vasat, amely megszelídülve folyik be a forma nyitott torkán, és másnapra, harmadnapra kihűlve engedelmesen ölti magára az ember szabta alakot. De legjobban Csutit szerette, a főmérnököt, aki télben-nyárban, fagyban, szélben pontosan reggel hétkor belépett az öntöde ajtaján. Öt perccel előbb már megjelent Pajtás. Bozontos pofáját bedugta a vasajtón, egyet-kettőt vakkantott, mintha figyelmeztetne mindenkit, hogy jó lesz rendet csinálni, jön a

gazda. És öt perccel később belépett Csuti. Fehér köpenyt viselt, mint valami orvosprofesszor, végigment az öntödén, mögötte négy-öt technikus, műszaki tisztviselő is fontoskodott. Megnézte a kemencét, megnézte, mit csinálnak az öntvénytisztítók, megállt egy-egy gödörnél, elnézte a formázók serénykedését, azután néhány szót váltott Csizmás bácsival, a mesterrel, és kiment. Kifelé menet megállt Homok Jani mellett. - No, barátom, nincs selejt? - Nincs - felelte Jani. - Tudtam - mondta Csuti, és ez a mindennapos „tudtam” mennybemenetel volt a fiatal Homok Janinak. Még akkor is úgy állt ott, katonásan, vigyázzban, amikor a főmérnök már réges-régen a gépműhelyben járt...

Azt persze Homok Jani sosem tudta meg, hogy hogyan került éppen a Csizmás családhoz. Annak idején Csuti Lóránt kapta meg Rőmer Géza utasítását, hogy helyezze el a fiút. Csuti istentelenül káromkodott. - Hát mi vagyok én, helyszerző vagyok, pesztonka vagyok, sose láttam azt a kölyköt, hová állítsam? Mondja, Csizmás - fordult a mellette álló öreg öntőhöz -, nem tudnának magukhoz venni egy tizenhárom éves fiút? A tartásért elengednénk a házbérüket. - Jó - kapott rajta Csizmás. - Rendben lesz. Majd elintézem az asszonnyal.

Csizmásnének nem is volt semmi ellenvetése. Nyolc gyereket szült, de heten meghaltak. Csak a legkisebb, a Jani maradt meg, pedig amikor megszületett, alig volt két kiló, nem is sírt, csak nyöszörgött, erről remélték legkevésbé, hogy megmarad. Sovány, csendes, kicsike legény lett, akár az apja, szelíd, jólelkű gyerek, de szívós, makkegészséges. Hát csak jöjjön még egy fiú a házhoz, pláne hogy a huszonnégy pengős lakbérre se lesz gond, meg keres is majd valamit.

Ha Homok Jani is sápadt satnya gyerek lett volna, aki elhordja Csizmás Jani kinőtt ruháit - hogy a szívébe zárta volna őt Csizmásné! De vállas, hatalmas kölyök volt, tizennégy éves korára fölébe kerekedett a tizenhat éves nagy fiúknak. És csinosan festett rajta minden, a kinőtt, foltozott nadrág, az agyonmosott, színevesztett trikóing is. Vagy legalább ne hívták volna őt is Janinak! És milyen hamar megtalálta a helyét a gyárban. Mintha tört forgattak volna Csizmásné szívében, amikor műszak után az öregből csak úgy ömlött a dicséret. - Olyan formázó lesz ebből a kölyökből, hogy kiállításban mutogathatják. Ez a nagy kamasz már harmadik éve kínlódik, de mindig megreped a keze alatt a vas. Ez meg csak megfogja, gyömöszöl kettőt a homokon, és már jó, mert érzés van benne, édes fiam, a szívében meg az ujjhegyiben van... - Gyertek vacsorázni, hányszor mondtam - kiált mérgesen az asszony, és úgy forgatja a tálat, hogy a leves sűrűjéből alig jut az idegen Janinak... Az öreg és Édesjani ebből nem vesz észre semmit. Édesjani különben is olyan magának való, álmodozó fiú. Ha hagynák, mindig könyvet bújna, és azon szenved mindig, hogy mi van a csillagokban. Hogy ő egyszer olvasta valamilyen könyvben, hogy a föld csak egy pici pont, és százmillió és százmillió ilyen föld forog, születik és pusztul, és jó volna azokat óriási távcsövön át figyelni, vizsgálni. De amikor a mostoha Janinak egyszer beszélni akart volna róla, hirtelen meggondolta magát, hogy hátha kineveti, vagy hátha az bűn, amit meg kellene gyónni.

Ahogy futottak az évek, Csizmásné egyre jobban marta az idegen fiú iránti féltékeny harag, de említeni se merte volna az urának, hogy küldjék el. Kisjani úgy befészkelte magát, mintha itt ringatták volna. Hajnalban felkelt, vizet húzott, felaprította a fát, hogy ne kelljen „anyámnak” a szívbajos, nehéz mozgásával, dagadó lábával fáradnia. Ha elromlott egy zár - már faragta, reszelte, javította is, ha ünnepkor hazament a bátyjához Somosbányára, friss kaláccsal, tojással tért meg. És amikor negyvenkettőben a gyár fennállásának tizenöt éves jubileumán a városi és minisztériumbeli urak előtt be kellett mutatni a formázást, és Csuti a fiatal Homok Janihoz vezette a vendégeket, a kihozott fényképész már lobbantotta volna a magnéziumot - akkor Jani az öreg Csizmásához szaladt, és azt mondta:

- Itt van apám, tőle tanultam. - A száz pengő jutalmat is úgy tette le borítékban a konyhaasztalra. Édesjani nem kapott semmit...

Negyvenháromban hadiüzem lett a gyár. Csizmás Jani akkor már hatodik hónapja volt a fronton. Homok Janit is sorozták, de felmentették. Csizmásné most már ágynak esett. Öreg Csizmás és Kisjani főzte meg az ételt, ők takarítottak. Az asszony egész nap a falnak fordulva feküdt, sírt és imádkozott. Az ő egyetlen, drága gyereke talán ott fekszik valahol vérbe fagyva... ez az idegen meg itt éli világát...

Megjött Csizmás János honvéd negyvenhárom novemberében, de teremő úristen, hogy jött meg! Olyan soványan, hogy a bőre szinte a csontjára száradt, és bal lábán üresen lógott a nadrág.

Homok Jani megtántorodott, amikor a hazatérőt meglátta. Hiába mondogatta magának, hogy „hiszen én nem tehetek róla”. Ha ő nem kerül ide, tán Csizmászt menti fel a gyár...

Még jó, hogy abban az időben sok volt a tizenhat órás műszak meg a vasárnapi munka. Homok Jani örült, hogy jóformán alig kell otthon lenni.

Január vége felé történt. Homok Jani kettőkor jött haza a munkából. Csizmásné nem volt otthon, vagy kenyérért állt sorba, vagy a templomot térdepelte. Csizmás, az öreg, délutános volt. A két Jani volt csak a konyhában, a rokkant újságot böngészett, Kisjani a cipőjére vert sarokvasat.

- Te öcskös, járnánk egyet? - kérdezte Csizmás Jani.

Végigmentek a fázó, hó alá bújt Meszes utcán, a rokkant fiú nehezen lépett, Homok Jani vállára támaszkodott, lihegett.

- Menjünk be a kocsmába.

Csizmás Jani nemigen ivott, Kisjani még annyira sem, de most letelepedtek a sarokba a falnak állított, támlátlan lócára, rákönyököltek a terítetlen asztalra, és kértek egy-egy féldecit. A szomszéd asztalnál három ismerős fiatalember ült, a Lapusik ikrek és Varró András, a gyári teherautó sofőrje, akit nemrég hozattak haza a frontról. Piros arccal, vastag, rekedtes hangon magyarázta hőstetteit.

- Megyek a teherautómon kora reggel. Méteres hó az utakon, azazhogy út sincs, mert arrafelé nem építenek utat, csak amit a kerék meg a ló tapos magának. Egyszerre kiugrik a semmiből kilenc partizán. Mindegyiken fehér köpeny. Mindegyiknél géppisztoly. De nem rendes emberek, hanem törökök, tatárok, ferde szeműek, copfosak, egymással nem beszéltek, hanem üvöltöttek egymásra, mint a farkasok. Én erre elkiáltom magam, Uramjézus, segíts... hát erre, mint az ördögök isten nevétől...

Varró körüljártatta a szemét a társaságon. Csizmás Jani ott könyökölt vele szemben.

- Na, mi az, nem hiszed? Nem hiszed, hogy eleven ördögök voltak? Én olyan partizánt is láttam, aki emberhúst evett.

- Én meg olyat, aki eleven birkát evett - felelte Csizmás Jani.

- Micsoda? Eleven birkát?

- Hát. Csak előbb levágta, és elkészítette tokánynak.

- Csak röhögjetelek. Most nem tudom, hol hagytam abba... - mondta Varró mérgesen.

- Folytasd akárhol, egyre megy - felelte Édesjani. Felemelte a pálinkáspoharat, bólított a többiek felé. És a két Jani felállt, lassan kiballagott a kocsmából. Varró legyintett.

- Nem akartam ezzel a nyomorékkal... Egyszóval ahogy elkiáltom az Úrjézus nevét...

Kinn földre borult már a kora téli este. Nehezen botorkáltak a hóban. Homok Jani bosszús volt. Ő bizony szívesen elhallgatta volna Varrót. Ha igaz a történet, ha nem, mégiscsak világot járt, háborút járt ember beszél...

- Te Jankó, miket beszéltem én lázamban?

- Mit? Jaj, hát semmit.

- De mégis.

- Hogy a lábad fáj. Mindig a lábadat mondtad.

- Mást nem?

- Nem... nem tudok mást.

- Te... ide figyelj... én odaát voltam a partizánoknál.

- Jézusmária! Ők vágták le a lábadat?

- Fenét vágták. Akkor még megvolt mind a két lábam. Utána is még sokáig. Az áttörés után futottunk visszafelé, mint a bolondok. Ennivaló semmi. A németek összeszedték az autókat. Emlékszel Somorjai Bálintra? A gépműhelyből. Kicsit fölfelé kunkorodott az orra vége... hát azt szegényt is egy német lőtte le, amikor fel akart kapaszkodni a teherautóra. Gyalogoltunk egy hete, két hete, vakok voltunk már a hótól. Se egy ház, se egy faág, semmi, egyetlenegy fekete pont nincs, amin a szemed megpihenhetne, csak a varjúk keringenek a levegőben. Már nem vagy éhes, már nem fáj semmi, csak aludni szeretnél folyton, csak lefeküdni a hóba. Tisztnek még a hátát se láttuk, egy őrmester volt nálunk a rangidős, az hajtotta a népet, gyorsabban, gyorsabban, mert az erdőben partizánok vannak. A partizánoktól meg úgy féltünk, mint a tűztől. De két hét múlva már azt mondtam a komámnak, hogy bár már elfognának minket a partizánok, és ölnének meg, mert már az is jobb lenne. Hát bár minden kívánságom olyan gyorsan teljesülne, mint akkor ez. Délre hóvihart kaptunk. Megindult az egész hómező, nem láttuk a mellettünk állót sem, arcunk, szemünk, bőrünk tele jeges tüskékkel, azt sem tudjuk, előre megyünk-e, vagy hátra. Hát én nem is emlékszem, továbbmentem-e, vagy lefeküdtem a hóra. Csak arra ébredtem, hogy parasztházban vagyok kemence mellett, szalmán fekszem, körülöttem vagy hatan sürgölődnek, kezem, lábam dörzsölik, pálinkát adnak, teát adnak, kérdezték, hogy ébredek-e. És ami a legfurcsább, van ott egy sovány, csontos képű fiú, magyarul kérdezzet.

- Álmodtad te, Jani.

- Dehogyan álmodtam. Dehogyan álmodtam. Magyar hadifogoly apja volt még az első világháború után. Az magyarázta meg azt is, hogy partizánok kezén vagyok, és engem is kikérdezett, hogy mi vagyok itthon Magyarországon. Azt látták a zubzonyomon, hogy közkatona vagyok, hát nem bántottak. Száraz kapcát adtak, jóltartottak teával, kásával, káposztával. Azt is kérdezték, hogy tudom-e, miért jöttem a háborúba. Én persze csak a vállamat vontam rá, hát honnan tudnám, nem én üzentem hadat. Azt mondták, készüljek, mert kora hajnalban kivezetnek az erdőből, megmutatják, merre találom a mieinket. Hanem énnekem semmi kedvem se volt már visszamenni, megint a hómezőkre vándorolni. Kértem, könyörgtem. Fejüket csóválták, nem tehetik, nem lehet, próbálják csak eljutni a hazámba, ne hagyjam a társaim között hazug híreket költeni. Hajnalban még egyszer adtak levest és kenyeret, valami talyigafélébe lovat kötöttek, kimentünk az erdőszélre, mutatták, hogy merre menjek. Isten engem úgy segéljen, hogy sírva fakadtam.

- És aztán?

- Találkoztam egypár magamfajta rongyossal, vergődtünk tovább, mentünk, mentünk, mentünk. Ha valaki lefeküdt a hóba, hátra se néztünk már rá. Ha találtunk valamit, ettünk, ha egy romos házhoz, istállóhoz, karámhoz értünk, hát aludtunk, mentünk éjjel, mentünk nappal, egyszer aztán valahol a lengyel határon volt egy német láger, abba becsuktak minket, aztán továbbvittek, akkor énnekem már el volt üszkösödve a lábam, vittek tábori kórházba is, de emlékezni csak kettőre tudok, egy orvosra, aki lefűrészelte a lábamat, és egy magyar századosra, aki azt olvasta fel nekünk a lágerben, hogy aki otthon elmeséli, hogy hogyan pusztult oda a hadsereg, azt abban a szempillantásban agyonlövik.

Homok Jani szorongva nézte a bátyja arcát. Amíg ő gyönyörűséggel formázta a tapadós homokot, meleg ételt evett, és lányokat ölelt, a másik...

- Jani, kedves bátyám, haragszol rám?

Csizmás Jani csodálkozva emelte fel a szemét.

- Rád? Amiért nem hagytad el az öreg szüleimet? Jobb gyereke vagy anyámnak, mintha ő szült volna.

ÖKÖRSÜTÉS

A villamos álmosan döcögött. A szemközti ülésen Tatár az aktatáskáját igazgatta.

- Hozott magával üres táskát, Ágnes?

- Nem - felelte Ágnes meglepetten.

- Látja, milyen könnyelmű. Szerencsére nálam van vagy öt üres szatyor. Egyet odaadhatok.

- Mire?

- Hazaviszünk egy kis marhahúst - felelte a cégvezető. - Vagy azt hitte, hogy szerelemből jövőnk ki katonai parancsnokot beiktatni? - És Tatár mindjárt ki is halászott aktatáskájából egy színehagyott rongyszatyrot.

- Tegye a kezitáskájába.

A villamos elhagyta a város belső kerületeit. A bérházak itt szürkén, szinte fenyegetően sorakoztak. Meztelenek - gondolta Ágnes. Benn a Körút, Rákóczi út század végén épült, sivár bérházait barátságosabbá öltöztették a cifra üzletek, színes kirakatok. De erre nem volt semmi, még egy aprócska játszótér, pár bokros liget sem.

Azután a kőházak is elmaradtak. Deszka- és kőházak, kátránypapírral fedett, ólnak is silány nyomortanyák. Persze az ember tudja, hogy van Mária Valéria-telep, Augusztá-telep; tudja, de valóban csak ilyenkor döbben rá.

Tatár bosszankodva nézte vadonatúj Schaffhausenjét.

- Tessék. Mindjárt három óra. És még jó félóra gyalogút a végállomástól. De én hiába beszélek Karlsdorfernek, hogy a központi iroda részére is kell egy személyautó.

- A villamos nem vezet a gyárig?

- Persze hogy nem. Nem fizetődik ki ilyen prolikörnyéken.

- Villanyt, vizet, ilyesmit nem szabadna ilyen szempont szerint építeni.

Tatár nagy szemeket meresztett.

- Szép kis gondolatai vannak, Csaplár kisasszony. Ha szabad érdeklődnöm, honnan szedi?
- Miért? Ez teljesen megfelel a Quadragesimo Anno szellemének.
- Hát az mi?
- Pápai enciklika a munkások és tőkések közti béke érdekében.
- Annak a pápának nem lesz jó vége, aki ilyeneket ír. Ingyenvillamos, ingyenvíz, ingyenkenyér, holnap már dolgozni se kell. Aztán osszuk szét a birtokokat, adjuk oda a pénzt, hogy többet ihassanak a kocsmában. Vasfegyelem, katonai őrség kell a gyárakba. Az ilyen lázító pápáknak pedig...

Nem szóltak többé egymáshoz egész úton.

A villamos-végállomástól sáros, agyagos földön kellett végigmenni rendetlen, elhagyott utcákon, amelyeknek végén úgy állt a gyár, mint egy taposni készülő óriás.

A gyárban két nagy újság is volt. Csutit behívták katonának, de zászlósi rangban mindjárt vissza is vezényelték az üzembe. Most nem volt szükség igazgatósági döntésre, és nem volt vita: parancsban kapta meg, hogy mit kell gyártani. A másik újság az volt, hogy új katonai parancsnok érkezett. Meller nevű ezredes.

Meller ötvenöt év körüli, csendes szavú, megnyerő külsejű ember volt. Tatárt és Ágneszt kitüntető udvariassággal fogadta, szobájába tessékelte.

Tatár nem ült le. Feszesen megállt az ezredes előtt.

- Mint Országmozgósítási Előadó és az igazgatóság képviselője köszöntöm önt. A vezetés szelleme eddig rossz volt. Römer doktor liberális-zsidó-bolsevista magatartása és Karlsdorfer öméltósága gyengesége a munkafegyelem lazulásához vezetett. Az igazgatóság, megszábadulván a zsidó Römertől és ezzel legrosszabb elemétől, kész önt támogatni a legszigorúbb intézkedések végrehajtásában a totális háború érdekében.

- Köszönöm - mondta Meller ezredes, és nagyon bánatos lett. Neki a sógora szerezte ezt a katonai parancsnoki beosztást, egy nyugalmazott tábornok, akinek jó barátja az államtitkár. Úgy informálták, hogy zsíros helyecske, csendesen meg lehet húzódni a háború végéig, és valamicskét össze is gyűjthet. Meller ezredes egyébként doktor volt, állatorvos, annak idején így került a huszárezredhez. Katonai karrierjét annak köszönhetette, hogy fiatal orvos főhadnagy korában egy hadgyakorlaton meggyógyította Ágost Mária Jenő főherceg kancáját. A háborútól és minden erőszakos és veszedelmes dologtól módfelett félt.

A gyárudvarra a vadszölővel befutott irodaépületek elé néhány széket és egy asztalt állítottak.

Az új katonai parancsnok röviden beszélt. „Magyar testvéreim”-nek szólította a munkásokat. Kérte, hogy szívvel-lélekkel préseljék a gránáthüvelyeket, mert minden gránát messzebbre söpri a földünket elárasztani készülő bolsevista tengert, imádkozzunk és dolgozzunk, akkor nemsokára ismét Nagy-Magyarország felett leng Szűz Mária lobogója...

Tatár alig várta, hogy az ezredes leüljön. Ő is beszélt, sokkal hosszabban, és távolról sem ilyen vallásosan.

Ágnes az asztal szélére könyökölt, és nagy erőfeszítéssel igyekezett az állkapcsát újra és újra feszítő ásításokat lenyelni. A munkások ugyanilyen fáradtan és unottan hallgatták Tatár cégvezető úr harsogó körmondatait. Szorosan egymás mellett álltak, szinte egymáshoz nőve. Ágnesnek, nem tudni, miért, folyton a „Munkabér” című könyvelési karton jutott eszébe, ahol - nem úgy, mint a „Tisztviselő-fizetések”-en, ahol név szerinti felsorolás van - itt csak egy-egy sornyi szöveget könyvelnek minden héten a kifizetett összeg elé: „Létszám kilencszázhusz”,

vagy „Létszám kilencszázharminc”. Nos, itt áll előttem Létszám Kilencszázharminc úr, ezernyolcszázhatvan karja van, ezernyolcszázhatvan szeme van és kilencszázharminc szíve... Tatár most úgy kiabált, hogy nem lehetett másra figyelni. - Mert aki a mi totális háborúnk útjába áll, azt elsöpörjük, azt lecsukjuk, azt felkoncoljuk...

Az első sorban egy fiatal férfi elmosolyodott. Ágnes már az előbb észrevette, hogy a fiatalember nézi őt, gyorsan elkapta a tekintetét. De a barna szempár valakire emlékeztette, lopva újra felpillantott. A férfi még mindig őt nézte, sőt hamiskásan hunyorított. Szemtelen - gondolta, és újra az asztal sarkát nézte, de akkor hirtelen úgy érezte, hogy Tibor tekintetére hasonlít ez a mosolygás, hát fel kellett nézni. Aztán gyorsan elfordult, Tatárt nézte, aki úgy ordított és gesztikulált, mint egy ligeti kikiáltó.

- De mi nem az erőszakhoz folyamodunk. Az a világ már megszűnt, amikor a Rómer doktorok liberális-zsidó-plutokrata kegyetlensége zsarnokoskodott. Mi a német hadvezetőség barátságát élvezzük, mi a derék és hazafias munkásságot barátunknak tekintjük. És örülök, hogy az igazgatóság nevében én közölhetem, a parancsnokság első ajándékaképpen ma délután a gyárban marhahúst osztunk. Egyelőre csak fél kiló marhahúst adhatunk családonként, de én, Tatár György cégvezető, ígérem önöknek, hogy a győzelem napján ezen a helyen ökörsütés lesz.

- Éljen a marhahús! - rikkantotta valaki, és a tömeg mozgolódni kezdett.

- Hol kapjuk azt a marhahúst? - kiáltotta az öreg Tormáné az öntvénytisztítóból. Meller jobbnak látta, ha befejezik az ünnepséget. Felállt, barátságosan bólintott, azután peckesen végigvonult az udvaron az irodájába.

A marhahúst a festékraktár előtt osztották. Két hentes nyakig véresen állt a hosszú asztalnál, és húscafatokat dobált a mérlegre. A skálára nem is néztek - dobták, elkapták, jöhet a következő. Két tisztviselő a névre szóló húsutalványokat osztotta, a harmadik az utalványt visszavette, és egy-egy csomagot adott érte.

Az asszonyok arcán ünnepélyes elfogódottság volt, még alig tudták elhinni, hogy húshoz jutnak, húshoz, méghozzá jegy nélkül, hajnali háromórás felkelés nélkül, és ilyen rengeteg húshoz, egy fél kilóhoz! Ha az ember jól beosztja, vékonyan szeleteli, ki is veri, mint a rántani való húst, hát rostélyost csinálhat belőle. De a legjobb lenne megdarálni, kenyérrel szaporítani, ha egy kis savanyú káposztát is kapnának a boltban... A férfiak azt számolták, hogy fog örülni az asszony, és hogy nem is kellett készpénzt adni érte, majd csak heti fizetésekor vonják le...

Tatár észrevette az öreg portás feleségét, akit az ifjabbak és erősebbek újra és újra hátranyomtak.

- No, ugye, Barna néni, hozok én néha jót is.

- Jaj, a cégvezető úr mindig csak jót hoz, az Isten áldja meg.

Tatár teli torokból kiabálta:

- Adják már ki Barna néni utalványát, ne hagyjanak egy öregasszonyt álldogálni.

Barna néni előretipeggett, átvette a fél kiló húst, kibontotta, megszagolgatta, megtapogatta, azután jajgatni kezdett:

- Drága lelkem, jaj, hát cseréljék ki... mit adtak ide, csontot és bőrt...

- Mire cseréljük ki, nem mondaná meg? - kiabált a hentes.

- Ez is csont... ez is csak csont... - zúgolódtak most már többen is.

- A német parancsnokság ajándéka - mondta egy hirtelenszőke fiatalember.
- Nyavalyakórság ez, nem német - mondta a hentes -, mi vágtuk le ma délben.
- Akkor nem értem - felelte a szőke -, azt hittem, hogy csak a német ökör csontján nincs hús. Néhányan nevettek.

Tatár odaszólt a közelben álló Homok Janinak.

- Ki ez a jókedvű fickó?
- Melyik?
- Akinek az előbb annyira járt a szája.
- Nem tudom, melyiket gondolja, cégvezető úr.
- Eh - Tatár mérgesen legyintett. - Jani fiam - intett Homoknak -, furakodj csak előre. Mondd meg, hogy a központi tisztviselők húsadagját adják ki. Tizenöt kiló jár. Hozzatok be a főmérnök úr szobájába.
- Igenis - felelte készségesen Homok Jani, és áttörte magát az embertömegben.

Tatár vagy félórát várt Csuti szobájában, amikor Jani megjelent.

De jóságos isten, mit hozott! Nem egy szép, egybeszabott combrészt, hanem harminc darab félkilós csomagot egy hatalmas mészároszatyorban.

- Tessék, cégvezető úr.

Letette a gyékényszatyrot, sarkon fordult, és kiment. Tatár meredten nézte a harminc csomag csont- és bőrcafatot.

- Gyere vissza! - kiabálta Homok Jani után. - Mit hoztál?
- Mindenkinek ilyen jutott, cégvezető úr. Morognak is érte.
- Morognak? Szóval ha kaptok valamit, akkor is morogtok? No, nem baj. Majd még beszélgetünk erről. Elmehetsz.

Két szatyorba és az aktatáskába beletömökdte a húst.

Amikor az udvaron keresztülment, még tartott a tülekedés. Két asszony verekedett.

- Mint a barmok - morogta utálkozva a cégvezető. - Egy kissé szaporábban lépjen, Barna néni.

Az öregasszony lihegve cipelte a cégvezető úr után a tizenöt kiló húst.

EGYSZERŰ TÖRTÉNET

Ifjabb Homok István kőfejtőt három esztendeje vitték ki a frontra, azóta egy napot sem volt otthon Somosbányán. Most is olyan váratlanul jött a dolog, hogy még most sem hisz a szerencséjének. Februárban még lefagyott kézzel-lábbal gyalogolt Kisinyov felé. Éjszaka megérkeztek valami aprócska faluba, féleszméletlenek voltak a fáradságtól. Akkor történt, hogy Korbács megbolondult. Dékány Péter volt az igazi neve a századosnak, de mindenki csak úgy mondta, hogy a Korbács. Magasabb sarzsit már esztendeje nem látott az alakulat. Korbács tisztiszolgája már napok óta mesélte, hogy a százados úrnak elment az esze. Éjszaka ordítózik álmában. Azt kiabálja, hogy „jönnek, jönnek”, meg „én nem voltam partizán-vadász”. Ezt ugyan ordíthatja, minden megnyúzott partizán mellett lefényképeztette magát.

Nappal ők is látták, hogy Korbács ott lovagol körülöttük, hol itt, hol ott bukkan fel, a szeme vörös, zavaros, mintha be lenne rúgva. Egyszer csak elkezdte a százados, hogy öneki szerezzenek autót. Csibuk főhadnagy kiállt az útra, és szerzett egyet. Sebesültszállító autó volt, idegen alakulaté. A sofőr nem akart megállni. Csibuk csak állt nyugodtan az út közepén a közelgő autó előtt, és belelőtt. Nem a gumikerékbe, mert az pótolhatatlan. A sofőrbe. A kocsi meg is állt. A vezetője, egy fiatal őrmester tíz percre rá meghalt. A kocsi belsejében se hordágy, se beteg. Rádiók és gramfonok voltak benne. Mindez hajnalban történt. A százados egy fészerben aludt. Csibuk bement. Megrúgta a legközelebb fekvőt. - Hé, állj fel! Hogy hívnak?

- Jelentem, Homok István tizedes.

- Tudsz autót vezetni?

Homok olyan kábult volt, hogy alig értette a kérdést, de azért rávágta, hogy parancsára, igenis.

- No, akkor lódulás.

Hát értett valamicskét a motorhoz, annyit, amennyit barátja, a kőbánya fűrógépének kezelője mutogatott neki. No meg amit csépléskor láthatott a gépen. Vagy itt a katonaságnál, ha néha odaülhetett a teherautók sofőrjei mellé. Most már isten segíts, valahogy majd csak lesz.

Maga értette legkevésbé, hogy mitől indult el, de hát ment. Ha ugrott néha a kocsi, hát a két tiszt azt mondta, hogy nyavalyás rosszak az utak. Azok nem láttak semmit, benn ültek a betegek helyén, és konzervhúst ettek. Nyíregyházaig vitte Korbácsot, akkor kapta a szabadságlevelet, Korbácsnál ott volt a század minden papírja, minden pecsétje, hogy miért, az az ő dolga, az Homok Istvánt nem érdekli. Neki jól jött ez a szabadság, tizennégy nap nagyon sok idő, itt vannak a ruszlik a Kárpátoknál, tizennégy nap alatt vége lehet az egész koszos háborúnak.

Nyíregyházától Pesten át vasúttal jött. A vonatban nem barátkozott senkivel, pedig sokan igen megnézték. Azt hiszik a népek, hogy a front akkora, mint odahaza a piactér, hogy ott mindenki találkozni lehet. Mutatják a fényképet, hogy az Isten megáldja, az én Gyuri fiamat nem látta-e, az én Janikámmal nem találkozott? És ha látta is - semmit se jelent az. Ő már két hete úton van, és a fronton mennyi idő kell a halálnak? A hadihelyzetről meg nem beszélhet, fene tudja, kiben mi lakik. Pedig de odamondaná annak a bajuszos hülyének ott a sarokban, aki olyan nagy hévvel magyarázza a lányoknak a csodafegyvert, hogy egy csodafegyver segíthet még mirajtunk, hosszú bot, rajta fehér kendő, aztán azt rázzuk meg, de minél gyorsabban.

A vasúttól még öt kilométert kell gyalogolni völgynek le, hegynek fel. Homok Istvánt nyugtalanság fogja el. Hiszen azt se tudja, mi vár rá otthon. Megvan-e a család? Jani tudja-e segíteni őket? Arra nem akar gondolni, hogy hátha a feleségével valami baj van. Nem, nem olyan asszony az.

Öt kilométert máskor meg se érez, de ebben az öt kilométerben benne van kétezer másik kilométer is.

Az iparvasút rakodójától nem messze kocsma. De ketten is rákiáltanak a karókerítés mögül egy adj' istent - hát meg kell állni. Ő hirtelenjében meg se ismeri őket, Bakos Feri tizennégy esztendő volt, Kecskés Jóska tán tizenöt, amikor ő bevonult - most kész férfiak. Rárohannak, kérdezik, a söntésből előbújik az Inas-Kovács, akinek ragadék neve elárulja, hogy benn szolgált az Esterházy-kastélyban, és bárha onnan már tíz esztendeje ide került az uradalmi bormérésbe, bennfentes, politikus hírében áll. Hárman vannak még az ivóban, Tomka, a bányafelvigyázó, és két vigécféle, azok föl se néznek, csak nyelik a féldeciket. Inas-Kovács

Homok elé is odatolja a poharat. A győzelemre, vitéz úr. Homok ellöki a poharat. - Arra Ferencjósát kell inni, hogy jobban szaladhassunk. Bakos Feri hangosan vihog. Homok István pedig észbe kap.

A szíve most még nehezebb, az ember csak bajt csinál saját magának.

Nem akar emberrel találkozni, úgy megy a kertek alatt végig a patakparton. A telep végén fordul vissza, meglátja messziről a házat. Kívülről nem változott, sötétkékre van festve a hosszú ház, zsindelyezve a tető. A kerítés sarkából kiugrik egy kutya, lompos, fekete szőrű, a farkát rázza veszettül, felugrik, csahol, nyelvét lógatja, nyalja a kezét, szaglássza, egészen bolond az örömtől.

- Bogárkám, Bogárkám, drága kutyám - és a meglett férfi majdnem elsírja magát. - Hazavártatok?

A kutya körül-körülzaladja, odadörgölődzik hozzá, nem bír az örömeivel.

Az udvar tiszta, de üres. Nem hápognak kacsák, nincs földön heverő szerszám, nincs disznó az ólban. Hat lakás van egymás mellett, hat barna ajtó, mindegyik előtt lóca, mindegyik előtt pár letűzött karó, a karókon tejesköcsögök, száradó gyerekholmik. És csönd van. A Ciborék ajtaja nyitva, hét-nyolc esztendő kislány játszik a küszöbön. Nem ismeri a gyereket, az sem őt. Úristen, hiszen a Ciboréknak négyéves volt a kislányuk, amikor ő elment...

- Hol van apád?

- Háborúban.

- Anyád?

- Bányában.

- Ki vigyáz rád?

- Magam. Meg Homok néni is.

- Ő itthon van? - kérdezte, és egyszerre csak akadozni érezte a szívét. - Ő nem jár el dolgozni?

- De máskor jár. Csak Istvánka nagyon beteg.

A konyhában senki. A tűzhely hideg. A szobaajtóból jön ki az asszony. Kiált valamit, aztán az ura vállára borul, és sír szívet tépően.

- A gyerek?

A férfi meghökkenve áll az ágy mellett. Idegen kisfiú fekszik a dunyha alatt. Sápadt, sovány arcú, sötét hajú. De ahogy kinyitja a szemét, a láztól csillogó, dióbarna szem egyszerre átmelegíti Homok István szívét. Kikapja az ágyból a kábult, izzadt gyereket, öleli, szorongatja.

- Mi van veled, édes szerelmes virágom, mid fáj, kicsi fiam? - És fájlalja, hogy nem hozott neki valamit, mézeskalácsot vagy kis ostort, vehetett volna Nyíregyházán... A gyerek bágyadtan nézi az idegen katonát. Aztán fáradtan behunyja a szemét, és nyöszörög nehéz, ziháló lélegzettel.

- Be kellene vinni a kórházba - mondja az asszony, és ez az első szó az urához, amióta az megérkezett.

- Hát viszem.

- Mert az előbb itt volt a bába néni. Petróleumos ronggyal benyúlt a torkába, de nem használt. Be kéne vinni, mert fullad.

- Mondtam, hogy viszem.

Öt kilométer a vasút, de van-e ilyenkor vonat? Tizenhét kilométer a kórház. És fúj a szél, havas eső esik.

- Elkérem a főmérnök kocsiját.

- Ne bomolj!

- Három évig dögöltem a fronton, tán csak megérdemlek ennyit.

- Hallgass, István - rémülködik az asszony.

De az emberből robban a keserűség.

Keresztülrohan a réten, egyenesen a főmérnöki lakásba. Az első kopogásra nem nyílt az ajtó, hát ököllel vágott rá kettőt. S hogy még így se jött senki, hát megrángatta emberül a kilincset.

Erre már kulcs fordult a zárban, s a félhomályos előszoba ajtaján át meglátott egy szikár férfit.

- Az autó miatt... - kezdte, de akkor vette észre, hogy nem a főmérnök előtt áll. Ijedten kapta magát vigyázzba.

- Százados úrnak alássan jelentem, Homok István tizedes.

Az nem mondott se bút, se bát. Állt, és szúrósan nézte.

- A főmérnök urat, Hajdók urat kerestem volna... hogy a kisfiam beteg, be kéne vinni a kórházba. Hogy az autóját volna szíves. Én el tudnám vezetni. Mert nagyon sürgős. Alig lélegzik.

Szűts százados csak állt.

- Mert azt hittem, hogy a főmérnök úr lakik itt. Nem tudtam...

- Mit nem tudtál, te koszos paraszt? Mi? Ferencjósát inni a győzelemre, azt bezzeg tudtál.

Homok csak állt, a szeme tágra meredve.

- És mit mászkálsz a kertek alatt, mint a tolvaj? Mutasd csak az iratokat. Nem tudod, hogy ha valaki hazajön, annak az első minutumban kötelessége nálam jelentkezni?

Homok reszkető kezekkel kotorta elő a szabadságlevelet. A kabát gombja nem akart nyílni gémberedett ujja alatt.

- Nincs szabadságlevél, ugye, te disznó?

Kikapta az iratokat a tizedes kezéből, de csak a szélén fogta meg a katonakönyvet.

- Pfuj. Zsíros, mocskos. Ez aztán katona. Majd gondom lesz rád. Lódulj!

Az asszony az udvaron várta.

- Csomagold be a gyereket.

- Hogyan?

- A hátamra kötöm.

Amikor nekiindult a domboldalnak, úgy érezte, hogy nem bírja megmászni. A gyerek erőtlen karja alig fogta át a nyakát. És ott zihált, fuldokolt, nyöszörgött, hogy minden lélegzése belevágott a halántékába, dobhártyájába, szívébe.

Hát van értelme az egész keserves életnek? Ő ott volt három évig ezer halál között, kibírt mindent, amikor sebesült volt, még a komáját is kihozta a törmelék alól, csak akkor ájult el. És a gyereket se tudná most megmenteni?

Vagy nem az Isten veri őt a kiontott emberéletekért? Hány embert talált el, hányak volt otthon gyereke?

Megpróbált másra gondolni. Egyszer őt is az apja vitte a hátán doktorhoz, amikor a lábát törte. És úgy összeforrott a csontja, hogy meg se érzi, csak ha nagyon sokat gyalogolt, vagy ha időváltozás jön... De a kisgyerek fuldokló nyögése mintha válaszolna. „Ez most nagyobb baj, ez most nagyobb baj.” A sáros úton meg-megcsúszik a lába. Sötét is van már. Még az állomásnál sincs. És hátha gyalog kell menni a városig.

Egyszerre valami furcsát érez. Olyan váratlan, hogy nem tudja, mi az. Körülnéz - de nem lát semmit. Hallgatózik, de semmi nesz. Ez az... ez az, a csend. A gyerek. Teremtő Isten... a gyerek... nem sípol a tüdeje... Lerántotta magáról a nyakába kötött kendőt, elkapta a gyereket, nézi, rázza, fölé hajol, Istvánka... kisfiam. A testen még az élet melege. De merev, a karja leesve, feje hátralog.

Istvánka, Istvánka!... Az én gyermekem... Istvánka, jaj... Észre sem vette, hogy visszafordult. Most újra lefelé fut a bányatelep felé. A nagy berliner kendőt elhagyta valahol, most a kezével keresi, betakarná a gyereket. Akkor érti meg, hogy minek. Ő látott már halottat, nagyon sokat, véreset és megcsonkítottat, de ilyen retteneteset, mint ez a nyitva maradt szemű, vézna kisgyerek... Ilyen borzalmasat még soha. Egyszerre csak ott állt a bányamérnöki lakás előtt. Mögötte vagy tízen szaladtak már, asszonyok, gyerekek, a kiabálástól megrémülve. De ő nem vett észre semmit.

A mérnöklakás ajtaja kinyílik.

- Mi van itt? Megbolondultak?

Szűts állt a küszöbön. Egy mozdulattal felkattintotta a folyosó villanylámpáját. A tornácon éles világosság támadt, és a lámpa fénnel szórta be az udvart is, ahol az asszonynép megszeppenve hátrálni kezdett.

- Takarodni.

A tornácon kényelmes kerti bútorok. Fonott nád karosszék, nyugágy, az asztalon színes terítő, mintha csak nyár lenne.

Nem szó, nem is kiáltás volt, csak hörgés. Csak annyit láttak, hogy Homok István a tornácra ugrik, leteszi a gyereket a hímzett asztalterítőre, és kiáltozik valamit. Érteni nem lehet.

Szűts arca bíborvörös lett.

- Levenni! Nem érted, te koszos? Levenni!

Az apa csak állt, nyögött, mint aki nincs eszénél.

Az asszonyok lélegzetüket is visszafojtották. De a csöndben is érezni lehetett, hogy ott vannak az udvaron. Hátrahúzódva a palánk tövébe, kihúzódva a fény félelmes köréből, de ott voltak, néma, gyűlölettől izzó szemmel nézték a századost.

- Levenni.

Ott álltak egymással szemközt kétlépésnyire.

- Levenni.

- Te nekem nem parancsolsz. Én három évig a fronton...

Délután kellett volna lefogatni - gondolta a százados, és elordította magát:

- Józsí! Az örsre!

- Parancsára, indulok, százados úr.

Valamennyien hallották, hogy berúgja a motort.

- Levenni az asztalról.

- Nem - mondta Homok, és egész testében remegett. Egyik karjával odaszorította az aprócska testet az asztalhoz, mintha abban reménykednék, hogy a színes tulipánoktól, a villanyfénytől feléled.

- Nem?

Szűts egyetlen ugrással az asztal mögött termett. Öklével hatalmasat ütött Homok állába, és csizmáját magasra emelve, az asztal felé rúgott. A kis test lezuhant, magával rántva a színes terítőt, egy porcelán tányérkát, és gurult, gurult lefelé a három lépcsőn tompa zajjal, akár egy leejtett fadarab.

Az asszonyok csak annyit láttak, hogy Homok István a százados felé ugrik. Dörrenés, nem tudni, honnan jön, hiszen a százados kezét se emelte fel - és Homok István mégis hátrazuhan, le a terítőbe göngyölödön test mellé. Az ingén pengőnyi vérfolt.

Ihosné, Kálmányné, Horváth Kata rohantak hozzá, feltépték a mellén az inget, szólították, rázták. A tornácon hirtelen kialudt a fény, a lakás ajtaja becsapódott. És mintha az ajtó-csapódás ébresztette volna fel az asszonyokat, egyszerre kezdtek jajveszékelní mind.

Homok Istvánné vacsorát főzött, ágyat húzott, úgy számolta, hogy tíz óra tájt hazaérkezik az ura. A lencsét kavarta éppen, amikor megütötte fülét a távoli jajgatás. Kiment a ház elé - de akkorra már jöttek érte. Ciborné kiabálta messziről, hogy baj van.

Le kéne venni a tűzről a lencsét, mert megkozmásodik, nem szereti István az elfőtt ételt - erre gondolt, amikor keresztülfutott a réten. S ahogy belépett a csendörökkel teli udvarra, jajgató asszonyok közé, ahogy elnézte a földön fekvő két testet, csak bámult, bámult, a lencse-főzelékre gondolt minduntalan, és nem bírta felfogni, hogy se ura, se gyereke nincs.

HÁZAVATÁS

- Csendet kérek, csendet kérek, hölgyeim és uraim, ha nem lesz csend, nem kapnak vacsorát - kiabált Dobrai Jolán, és megállt az ajtóban. A tágas úriszobában vágni lehetett a füstöt, egy üveg barackpálinka a szőnyegen feküdt, dugója nem volt, és a pálinka békésen folydogált belőle. Palánkay a gramofont nyúzta, és a vendégsereg egyhangú és állandó tiltakozása ellenére újra és újra feltette a Linguaphone angol nyelvtanfolyamának első leckéjét. „The Browns at home” - szólalt meg szigorúan egy londoni tanító bácsi. - Hagyd abba - üvöltött a kórus. „This is the Brown family” - folytatta rendíthetetlenül a lemez. Tatár egy tangó-harmonikát fedezett fel a gyerekszobában, és lelkesen próbálgatta rajta a Lil-Marlent. Zsille Ödön doktor - akit egyszerűen Eödönnek becézett a társaság - egy bélyeggyűjteményt talált az íróasztalban, és a gyönyörtől egészen kipirulva lapozgatta az albumot.

- Szóval nem kell vacsora? - ordította Dobrai.

- De kell - harsant a kórus -, persze hogy kell.

- Akkor gyertek segíteni.

Tatár letette a harmonikát, Dékány Péter még egy jót húzott az üvegből, Eödön is nagy kelletlenül feltápáskodott, csak Szűts maradt, mozdulatlanul a karosszékre süppedve, és a lemez sorolta fáradhatatlanul. „Mary is the daughter and Peter is the son of Mr. Brown... who are they? They are Mr. Brown's children...”

- Pfúj - mondta Szűts hangosan, és megrázkódott. Maga sem tudta, kinek mondta, az üveg aljából ivott utolsó csepp pálinkának, amelyikben egy dugódarabka úszott, vagy a délelőtti tárgyalásnak szolt ez. Behívták a honvédelmibe, és barátságosan figyelmeztették, hogy ha fontos hadiszállítások idején ilyen összetűzéseket csinál a bányatelepen, akkor kiküldik a frontra. Őt felelősségre vonni egy koszos, lázító paraszt miatt, őt, amikor minden ősenek pallosjoga volt...

A konyhából hangos nevetés hallatszott. A társaság gyönyörködve bámult mindent. A konyha is csodaszép volt, mint minden ebben a villában. Hófehér, beépített szekrények, villanytűzhely, jénai tálak, hibátlan zománcú edények és porcelánok tömege. Nahát, disznó szerencséje van Emilnek ezzel a villával.

A kamrában találtak vagy harminc tojást, egy tábla szalonnát, füstölt sonkát, rengeteg befőttésüveget. Mindegyiken szép rajzolt címkék és gondos, elemistáírással a gyümölcs neve. Körtebefőtt, őszibaracklekvár.

- Nézzétek, micsoda fürdőszoba - kiáltotta Dékány Anna -, mennyi csap, isten bizony, azt sem tudom, mit mire használnak.

- Szívesen megtanítom rá - kiáltotta Palánkay. Anna viháncolva továbbszalad, most a gyerekszobát túrták fel. Tatár hintalóra ült, Palánkay a villanyvonat sínjeit rakta a földre. Dékány Anna kijelentette, hogy ruhát varr a szőke hajas babának, akit egyébként azonnal elkereszteltek Erikának.

Milyen féktelen gyönyörűség az idegen szekrényekben turkálni! Húzogatni a fiókokat, itt egy doboz cigarettát találni, ott selyemszalaggal átkötött fényképeket, szétdobálni őket, kézről kézre adni. Egy ijedt képű, matróruhas kisfiú, egy esküvői kép, azután két, szakállas öregember, vasárnapi turistafelvétel, és egy csomó dedikált fénykép. „Doktor bácsinak szeretettel Lacika.” Tatár hirtelen megrezzen, belenyúl a fényképhalomba, egyet kiemel, és gyorsan zsebre vág.

Milyen nagyszerű mulatság felpróbálni az ismeretlen asszony pongyoláit, kiborítani a harisnyával teli fiókot. - Nahát, ilyen sok holmijuk volt, és stoppolt harisnyában járt, ó - fintorog Dékány Anna, és visszadobálja a harisnyákat, ahogy éppen esik, a fehérnemű közé. A zsebkendők fölött egy dobozban Atkinson levendulás üveg. Anna tenyerébe önt belőle.

Palánkay, a gavallér házigazda mindjárt neki is ajándékozta az egész üveget.

- Hogy milyen angyal vagy, Emilio.

A fényképezőgépet Tatár találja meg, film is van benne.

- Dob-ra-i, Dob-ra-i - üvölti a kórus. Jolán beszalad a konyhából, egyik kezében törőruha, másikban a palacsintasütő. Mögötte rohan Dékány főhadnagy tojáshabos bajusszal, úgy kell beállniuk a csoportképbe. De a legnagyobb szórakozás az orvosi rendelő. Anna és Joli kvarcolni akarnak, Palánkay éhesen tiltakozik: kiszakad a gyomra, vacsoráig nincs kvarc, gyerünk enni.

Dékány főhadnagy tányértornyot hoz be, és szétrakják a porcelán tányérkákat, még a rádióra is jut belőle: Dobrai nagy tál szalonnás rántottát és felszeletelt sonkát hoz, és vagy húsz üveg befőttet a kamrából. A gramofonlemezek tetejére teszik a teáskannát, a forró kanna alól Mozart *C-dúr szimfóniája* megrepedve kerül elő. Úgy kell Jupiternek, ha nem vigyázott magára.

- Mi van veled, Zoli, miért vagy úgy elanyátlanodva? - kérdi Palánkay Szűtstől, aki pálinkás üveggel a kezében az erkélyajtóhoz ül, és kibámul a kertre.

- Biztosan megijedt Csaplár kisasszony fenyegetésétől - mondja Dobrai.

- Mitől? - kérdi Szűts.

- Á, hát nagy cirkusz volt ma az irodában. Reggel megkaptuk az üzemi jelentést arról a lázítóról, akit te elintéztél... na, hogy hívják...

- Nem mindegy? - szól közbe Anna.

- Jó... hát elolvasta szeretett főkönyvelőnőnk az üzemi jelentést, elkezdett sopánkodni... azt mondta, hogy lesz ennek még böjtje...

- Aha, majd ha bejönnek az oroszok, ugye?

- Én első nap megmondtam neked, hogy milyen jóféle, emlékszel, Jolán? Amikor a partizán-fényképeket néztük.

Tatár letette kezéből a tányért, és a villával hadonászott.

- Amikor legutóbb kinn voltunk a gyárban, egész úton azt magyarázta, hogy a munkás-negyedekben is villanyt kell bevezetni, mert már Marx is megmondta.

- Az íróasztala tele van angol könyvekkel - mondta Palánkay.

- És ti erről most szóltok? - ugrott fel Szűts. - Meg vagytok örülve? - és elővette a noteszét.

- Szóval Marx... és mi volt a fényképekkel?

- Néztük a fényképeket... valamit mondott - mondta Dobrai.

- Amit szokott, hogy a mieink kegyetlenkedtek a partizánokkal - szólt Palánkay.

- Na, ez el van intézve - mondta Szűts, és az íróasztalhoz ment. - Nincs egyetlenegy tisztességes gramofonlemez se ebben a házban? A nyavalya akar Chopint hallgatni. Gyuri, harmonikázz valamit.

Tatár nyakába akasztotta a gyerekharmonikát, és Dékány Anna vékony hangján mindjárt rá is kezdte: Távolság a kaszárnyán, künn a kapunál, lámpa lángolt árván, most is ottan áll...

- Á, hagyjátok a fenébe ezeket a szomorúságos nótákat. Gyerünk, fiúk: Pogrom, pogrom, pogrom a faluban, falu végén szépen szól a géppuska...

Palánkay felvidulva ütötte lábával a taktust, Eödön pedig a bélyegalbum fedelét csapkodta: Hej, addig szóljon a géppuska, míg egy zsidó is lesz a faluba... tarara... pogrom, pogrom... Szűts felállt a fotelre, és onnan vezényelt.

Éjfél tájban a szőnyeg tele volt üvegcsereppel, az utolsó csepp barackpálinkát is megitták már, és most tökrészen a szekrényeket nyitogatták, újabb italt kerestek. Eödön egy óvatlan pillanatban kiszedte a bélyegalbum betétlapjait, és úgy, ahogy tudta, belegyűrte a bélyegeket orvosi táskájába. Összerezzen, amikor Palánkay rákiabált:

- Hé, Eödön, te orvos vagy... a rendelőből az alkoholt meg lehet inni?

- Persze hogy meg lehet inni - felelte helyette Szűts. - Gyerünk.

A rendelő lenn volt a földszinten, le kellett menni a lépcsőn és keresztül a nagy hallon.

Tatár ment elől a harmonikával, utána libasorban a többiek.

- Elég volt - kiabálta Eödön. - Szervusztok, én hazamegyek.

- Dehogy mész haza - kiabált Palánkay -, te vezeted az expedíciót. Éljen Eödön, éljen Eödön.
Ki a vezér?

- Eödön!

- Alkoholt nekünk, Eödön!

- Eödön, te igazán orvos vagy? - kérdezte Dobrai.

- Isten bizony.

- Tudsz fogat húzni?

- Isten bizony.

- Húzzál ki egy fogat.

- Hagyjatok békén - mondta Eödön, és leült a lépcsőre.

- Igenis, ha egy hölgy kívánja, húzzál fogat! - ordította Palánkay.

- Hol az a fog?

- Keresünk neked egy fogat.

- Egy zsidó fogat húzd ki! - kiabálta Palánkay.

- Keresünk neked egy zsidót! - lelkesedett Szűts.

- Nem akarok fogat húzni - mondta panaszosan Eödön, és nem mozdult a lépcsőfokról. -
Semmi kedvem fogat húzni.

- Kapsz egy cvikipuszt, Eödönke - ígérte Dobrai.

- Idehozzuk neked a zsidót. Gyerünk, gyerünk a házmesterhez.

- A házmester nem zsidó - mondta Dobrai.

- De ott lakik nála a volt tulaj... Tejfogat akarsz húzni, vagy felnőttfogat?

- Amelyik kijön - motyogta Eödön, és tántorogva lépdelt Dobrai Jolán és Dékány Anna között. Aztán sírni kezdett.

- Ne húzzák ki a fogamat.

- Nem a tiedet húzzák, te fogod húzni, és utána mindjárt jön a puszi.

- Tőlem is - ígérte Dékány.

A társaság megállt a házmesterlakás előtt, Palánkay előrelépett és becsöngetett.

- Maradjatok egy kicsit csendben... nem hallani tőletek a csengőt.

- Na, mi lesz ott, Emilio, nem engednek be? - kiabálta Dobrai.

- Ha nem engednek, betörjük.

Palánkay újra csengetett, megint nem jött ki senki.

- Vagy alusznak, vagy nem hallják - énekelte Tatár, és nyúzta a harmonikát.

- Utánam, aki férfi - üvöltötte Emil. - Egy... kettő... három!

Tatár tust húzott, Dékány Peti és Szűts belökték az ajtót.

A kilincs minden erőszak nélkül engedett, nem volt kulcsra zárva.

A nyitott ajtóban azonban megrettenve hátrahőköltek. Szűts és Dékány zseblámpájának fényében látni lehetett egy vaságyat. A vaságyon harmincöt év körüli asszony feküdt, ölén három mozdulatlan kisgyerekekkel. A lakásban fullasztó gázzzag terjengett.

- Kifelé, kifelé - ordította Dékány Péter, teljesen kijózanodva. - Azonnal elzárni a főcsapot... ablakokat, ajtót kitárni.

Palánkay földbe gyökerezett lábbal állt.

- Nahát, példátlan disznóság... hogy pont az én villámban kellett nekik... és hol vannak ilyenkor azok a nyomorult házmesterek...

- Emilio... én nem maradok itt... félek - jajgatott Dobrai -, meglátod, szerencsétlenséget jelent.

- Nekik, de nem neked - mondta Szűts.

- Hát ez kell nekem, most telefonálhatok a mentőknek meg a rendőrségnek... különben itt bűdösödnek a nyakamon.

- Majd én elvitetem őket a kórházi mentőkkel, apuskám...

- Eödön, te vagy a legjobb barát a világon - mondta Palánkay, és Zsille nyakába borult. - Te vagy a legjobb, a legdrágább... Ilyen barát...

- Na, most egészen a tied a villa - mondta Szűts irigyen.

- Mit álltok itt ilyen bánatosan? Jaj de szörnyű nagy eset, négy zsidóval kevesebb... no, cégvezető úr, miért nem húz valami frisset?

Tatár széthúzta a harmonikát, és négy ujjával belevágott a billentyűkbe. A hangszer torz, hörgő hangot hallatott. Tatár összeborzadt, és mintha tekeredő kígyót érezne a karján, eldobta a harmonikát messzire az orgonabokrok közé.

TÖRVÉNYEN KÍVÜL

Gyönyörű június elejei nap volt. Az Andrássy út fái fürödtek a fényben: arany- és zöld színű volt az egész világ.

Az Operaház környékén mégis alig járt ember. És aki végigment is a fasorban, nemigen gyönyörködött a nyári színekben, hanem szaporázta a lépést. Csak a német katonák jártak hármas-négyes csoportokban, vihorászva és egyáltalán nem viszonzva a magyar katonatisztek és volksbundista járőrök hódoló üdvözlését.

Ágnes a városházáról sietett vissza az irodába.

Zaklatott és nyugtalan volt. Négy nappal ezelőtt behívták az apját - munkaszolgálatosnak. Az öreg Csaplár nem értette, méltatlankodott, katonaviselt ember ő, se nem kilencszázkettes „kimaradt évfolyam”, se nem sánta, se nem zsidó. - Bement a katonai parancsnokságra, akkor tudta meg Biczótól, egy eléggé jóindulatú irodakezelőtől, hogy a behívó nem tévedés. Vagy százat munkaszolgálatra hívtak be a gyárból azok közül, akikről megorrontották, hogy valaha

is közül volt tizenkilencez, szociáldemokratákhoz, szakszervezethez, vagy csak akár otthon, poharazgatás közben azt mondta, hogy bizony, béke kellene...

Ágnes szeme végigfutott egy szemközt jövő aktatáskás férfin. A férfi szikár, szürke ruhás volt. Átnézett Ágnes feje fölött zavarodott és rémült tekintettel.

Ágnes akaratlanul hátratekintett.

Egy csukott, csontszínű autó állt a járda szélénél, határozottan emlékszik, hogy pár pillanattal ezelőtt még nem volt ott. A sofőr mellől két német katona ugrott ki, a kocsí végéből két puskás civil. Az egyik civil Ágnes mellé állt, a másik a férfin.

- Igazolványt.

Ágnes az aktatáskájába nyúl, nyugodtan adja át a hadiüzemi igazolványát.

- Anyja neve?

- Somody Mária.

- Született?

- Ezerkilencszázhuszonkettő, Érsekújvár.

- Most hol volt?

- A városházán.

- No, lóduljon gyorsan a dolgára, ne lopja a napot - mondja szemtelenül az idősebbik civil, vörösorrú, lencsöke férfi. Visszaadja Ágnesnek az igazolványt. A férfi még mindig nem igazolta magát.

- Mi lesz? - kérdi most tőle a vörösorrú. Ágnes érzi, hogy itt valami baj van, az esze azt mondja, hogy jó lesz továbbállni, de nem bír mozdulni.

A szürke ruhás férfi végre átadja az igazolványt. A civil belelapoz.

- Doktor Lénárt János vagyok, textilmérnök.

- Azt látom. Csak a sárga csillagot nem. Gyerünk.

- Kérem, fel van varrva a zakómra... tessék - és szétnyitja könnyű ballonkabátját.

- Jó, hogy nem a hasadra tetováltattad, bűdös zsidó. Indíts.

- A munkahelyemre megyek...

A fiatalabbik civil, szénfekete hajú, kurta bajuszú, legfeljebb tizenkilenc esztendő férfi, rettenetes pofont sóz le a mérnöknek. Ágnes látja, hogy a gyűrűsujján hatalmas pecsétgyűrű van, zöld nyilaskereszttel díszítve. A mérnök felnyög, arcához kap, orrából folyani kezd a vér. A két civil jobbról-balról belekarol, vezeti az autóhoz. A két német egyetlen mukk nélkül nézi a jelenetet, bölintanak, az autó már megy is tovább, a Jókai téren megint fékez.

És az emberek továbbcsúsznak az utcán, mintha semmit se láttak volna...

- Ágnes!... Ágnes!... Á-á-á-gnes! Nem hallod? Már háromszor kiáltottam...

Máriáss Teri, a könyvelés gyakornoka szaladt utána, lihegve, kifulladás.

- Te vagy az, Terikém? Mi a baj?

- Hát nagyon nagy... nagyon nagy... - mondja Teri, és alig bír beszélni. - Az istenért, vissza ne gyere az irodába. Keresnek.

- Kik?
- Németek.
- Engem?
- Hát... a katonai parancsnokságról... amikor Tatár telefonált...
- Terikém, nem értek egy szót se.
- Gyere valahová... ide a kapualjba, majd megmagyarázom.

Bemennek egy idegen bérházba. Az udvar közepén a házmesterné a követ mossza, és nem ügyel rájuk.

- Tatár valakivel telefonon beszélt, és bement a lakáscímedet. Azután Vargánéval átküldték egy levelet Meller ezredesnek... egy másolatát Dobrai elvitte a postára, láttam, Szűtsnek címezték... ide nézz, itt a karbonpapír, amivel a másolatot írták...

És Ágnes egyszerre meglátta a saját nevét. „Minden valószínűség szerint kommunista... apja tizenkilencben...”

- Jóságos isten. Teri, hiszen ez nem igaz... én ezt nem mondtam... sose beszéltem Marxról. Esküszöm neked, hogy sose volt a kezemben olyan könyv...
- Ne menj haza, biztosan már otthon is keresnek.
- De hát mit csináljak?
- Mondanám, hogy gyere hozzánk aludni, de mi benn lakunk az egyetemen...
- Nem... majd valahol... valahogyan.
- És ha tudok valami újat, ide teszek egy cédulát délután ebbe a kapualjba, nézd, e mögé a rács mögé.
- Köszönöm szépen... nagyon köszönöm.

Átöleli és megcsókolja Máriáss Terit, és nézi, amint sietős léptekkel bekanyarodik a Hajós utcába. Keresteti őt a katonai parancsnokság? És ha keresteti? Ha bemenne az irodába, mi baj érhetné?

Azután hirtelen eszébe jutott Römer doktor, Homok István, az agyonlőtt kőfejtő, a mérnök, akin nem volt sárga csillag... Dékány százados dohányzacskója... a képek... és ma reggel Tatár és Palánkay kérdései. Hát persze hogy csapda volt, előre kiszámított kérdések a hadihelyzetről... meg akarták fogni... és ő bolond fejjel vitatkozott velük. Nem, az irodába többé nem mehet vissza. De hová megy?

Az Andrássy út olyan elhagyott. Szinte futva igyekszik a Mussolini térig, ahol sűrűbb az embertömeg, ott úgy érzi, nagyobb biztonságban van. Levelezőlapot küld haza, „jól vagyok, ne aggódjátok, pár napra vidékre utaztam”. Ez azért is fontos, hogy az otthoniakat se érje baj, ha őt keresik. És ma éjjel egy moziban fog aludni. Nagyszerű ötlet... most mindjárt jegyet vált az utolsó előadásra. Nem, nem jó... a moziban takarítanak... ha úgy tesz, mintha elaludt volna, felébresztik... Talán legokosabb lesz, ha bemegy egy idegen ház óvóhelyére... ha meg riadó van, mindjárt észreveszik az idegent, kikérdezik, hogy mit keres ott, kihez megy.

Feje megfájdult, éhes is volt, de most nem költöhet a pénzéből. Mindössze negyven pengő volt nála. Még csak eladható holmija sincs, legfeljebb a karórája és az *Elcserélt fejek*, ami itt van az aktatáskájában.

Lacházára kellene utazni keresztanyáék tanyájára. Hát persze! Hány vakációt töltött már ott! Kimegy a szőlőbe, a prэшázban van egy vendégszoba. Érettségi előtt is két hétig ott volt, embert nem látott, csak a féllábú csösz, Antal bácsit, aki mindig az első világháborúról mesél. Biztosan van délutáni vonat!

Csakhog... csakhog nála nincs más irat, csak a hadiüzemi igazolvány, és a hadiüzemi igazolványhoz utazási engedély is kell... a pályaudvarokon esetleg igazoltatás van. Mi lenne, ha kölcsönkérne valakitől iratokat... csak egy napra, és ajánlott levélben visszaküldené. De kitől? Volt egy nagyon rokonszenves fiatalasszony kolléganője... együtt tanultak három évig az Istituto Italiano olasz tanfolyamán. Társaságban is találkoztak azóta nemegyszer. Tibort is jól ismeri... Hátha megtenné? Biztosan megteszi. Csak messze lakik, a Fő utcában.

Most egyszerre gyorsan és határozottan lépked. Persze el kell menni a Fő utcába, és minden rendben lesz.

Az Alagútnál száll le az autóbusról. Ostobaság volt. A Fő utca irgalmatlanul hosszú, csupa nagy ház, és minduntalan terek és templomok szakítják meg, különben is nem a huszonegy és nem a huszonhárom, sokkal feljebb van a Batthyány téren túl, de most már mindegy. Végre itt van, megismeri, régimódi, boltíves ház méteres falakkal, itt ugyan nem kell félni a légitámadástól. Az első emeleten nincs vaskorlátos folyosó, mint más bérházban, hanem üveggel fedett előtér van, és benne vagy száz cserép virág, muskátli, páfrány, filodendron, kaktusz.

Ágnes keze már a csengőn van, de csak nem tudja rászánni magát, hogy megnyomja. Kérni rettenetesen rossz érzés. Még akkor is, ha olyasmit kér, amihez jussa van. Emlékszik, egy osztálytársa kölcsönkérte a Yolland-szótárt. Harmincszor is nekilendült, hogy visszakéri, és a végén inkább veszni hagyta.

- Egy... kettő... három...

Már jön is valaki ajtót nyitni, fiatal, szőke, copfos, parasztruhás kislány, mosolygós, kerek képe van, ez most olyan jó.

- Kit tetszik keresni?

- Kőszeginé nagyságos asszonyt.

- Vendégek vannak nála.

- Legyen szíves kihívni, Csaplár Ágnes keresi.

A kislány bemegy. Ágnes a hallban vár. Milyen csinos ez a lakás! Magyaros, faragott bútorok a hallban, egyenes támlájú parasztszékek, a lócán buzsáki párnák, a falon korsók, tányérok, tulipános láda a sarokban, ha férjhez megy, ilyet szeretne.

- Nahát, ilyen kedves meglepetés, kerülj beljebb, drágám, csak a sógoroméek vannak itt, Cseley Imrusék - harsogta Edit.

- Sietek... nem akarok bemenni... valamit meg kell beszélnem veled.

Edit csupa ékszer és selyem, a haja frissen dauterolva, jobbról-balról megcsókolja Ágnest.

- Ugyan, te mindig szaladsz... - és tolja Ágnest befelé, egy futó pillantást vetve csak vendége drapp vászonruhájára és olcsó szandáljára.

- De Editkém, négyszemközt akartam...

Edit már tárja is az ajtót, túl hangosan mutatja be vendégét:

- Csaplár Ágnes, kedves kis kolléganőm az Istituto Italiano tanfolyamáról. Magda, a húgom.

- Cseleyné - mondja Magda elég fagyosan, és nem mozdul a karosszékből. Férjét és sógorát nézi, akik éppen egy pillanatra hajolnak meg a jövevény felé, és már folytatják is a megkezdett történetet.

Edit közelebb tolja a süteményestálat Ágneshez.

- Szóval bejön hozzám a pofa - folytatja Cseley Imre, és egy porszemet szed le sötétszürke zakójáról -, bejön, azt mondja, emlékszik, főjegyző úr, együtt jártunk a hatodik bébe. Egy bizonyítvány kellene nekem, kérem, a családom élete múlik ezen. Mondom, kedves barátom, én nem emlékszem már a hatodik bére, különben is ába jártam, egyébként pedig az ilyen hamis bizonyítvány az én családom életébe kerül, és ugyebár, nekem olyan kedves az én családom, mint önnek az ön családja.

Mind nevetnek.

Edit a lehangosabb.

- Igazad van, Imre, az ember sose keveredjék. Itt a házban is botrány volt ma reggel. Képzeljétek, négy nappal ezelőtt beállított egy lány a házmesternéhez, hogy Csíkszeredáról jött, Takács Piroskának hívják. A házmesternének voltak is ott Takács nevű rokonai, azoknak van is Piroska nevű lányuk, akit kisgyerek kora óta nem láttak. Hát szívesen látják persze a rokont, etetik, itatják, kérdezzetik a családról, de ő azt hajtogatja, hogy nagyon fáradt, szeretne aludni. A házmesterné persze újságolja jobbra-balra, hogy megjött a kis rokon, és érdekes, az egész család barna, ez az egy kislány meg szőke lett... A házbeliek mindjárt mondták, hogy jó lesz vigyázni, én is figyelmeztettem, hogy nézze csak meg jól. A földszinten lakik a légó-parancsnok is, az másnap reggel elővette a lányt, faggatta, erről-arról kérdezgette, hát kisült, hogy az unokahúg sose volt rokon, a csíkszeredai zsidó tanítónak a lánya, így szökött meg a gettó elől, azt mondta, Takács Piroskától kapta a keresztlevelet, de hát biztosan lopta, ezektől minden kitelik.

- Befogadják, aztán még meg is gyilkolhatja az embert.

- Ágikám, azt a mandulását kóstold meg, nagyon finom.

- Nem, nem, köszönöm... igazán nagyon sietek.

- Sajnálom - mondja Edit, és feláll. - Mikor látlak?

Megint lenn áll a Fő utcán. Délután négy óra van, és tehetetlenebb és tanácstalanabb, mint volt. Legokosabb lenne felmenni a Gellérthegyre és levetni magát a szikláról.

Nem. Huszonkét éves, és joga van az élethez.

És megáll dacosan a Batthyány téren, nézi szemközt a Parlamentet, az áradó, rohanó Dunát. Nem fogja olcsón adni az életét. Itt van a táskájában Tibor ajándéka, az *Elcserélt fejek*. El akarja még olvasni. És meg akarja hallgatni a *Mesterdalnokokat* a háború után... és a Ponte Vecchió végig akar menni és a híd közepéről nézni az Arno ezüstjét.

Mi lenne, ha elmenne Meller ezredeshez? A lakásán csak nem tartóztatja le...

Meller a Ferenc József rakparton lakott ötemeletes bérházban, erkélyes, Dunára néző gyönyörű lakásban. Ágnes dobogó szívvel járt a ház előtt fel-alá. Megszámlálja a járda aszfaltján a repedéseket. Ha addig az üzletig páros... akkor felmegy. Páros. De előbb elmondja a *Miatyánkot*. Azután százig számol. Még megvárja a huszonegyedik szemközt jövőt. Huszonegyediknek egy SS-örmester jön.

Fekete ruhás, csinos szobalány nyit ajtót, és bevezeti Ágnest az ezredes dolgozószobájába. Szép, modern diófa bútor... az íróasztalon földgömb, a falon mennyezetig érő könyvespolcok. Rengeteg állatorvosi tankönyv, németül, angolul is.

Meller jön. Csodálkozva, de udvariasan ülteti le vendégét.

- Keresett, ezredes úr - mondja Ágnes elszoruló torokkal.

- Igen... igen... Mondja, Csaplár kisasszony, maga május huszonegyedikén született?

- Igen. Ezerkilencszázhuszonkettő május huszonegyedikén.

Meller összehúzott szemmel nézi a lányt. Mintha az arcvonásai is kicsit emlékeztetnének rá. Már a múltkor észrevette. De nem... Ágnes fekete hajú volt, magasabb... és május huszonegyedikén született. Meller senkit sem szeretett úgy, mint a lányát. Tizenhat éves korában halt meg... ha élne, körülbelül annyi idős lenne, mint ez a lány. És ő is Ágnes volt. Szegény kicsi Ágnes.

Mit akarnak ettől a szerencsétlen lánytól? Azt mondta, hogy a háborút elvesztették. Hát persze hogy elvesztették. Azt mondta, hogy gyalázat volt lelőni azt a fiatal szabadságolt katonát a bányában... hát persze hogy gyalázat volt. És most ő fogassa le? A nyavalya törje ki az egész háborút.

- Ágnes kisasszony, magát feljelentették...

- Tudom.

- Meneküljön.

- T... tessék?

- Nem áll jól a szénája. Internálhatják, vagy átadják a Gestapónak. Nagyon könnyen megy most. Csak van valakije vidéken? Ismerőse? Üljön vonatra, és kész. Ma június negyediké van... nem adok egy hónapot, vége az egész cirkusznak. Ennyi időt kihúz valahol.

- De... hogyan tudok vidékre jutni a hadiüzemi igazolványommal?

- Hát ebben nem tudok segíteni magának, valami papírt egyedül kell szereznie vagy úgy utazni, hogy az állomáson ne igazoltassák. Egyet ígérek, hogy egy-két napig félreteszem az aktáját, nehogy köröztessék. No, isten segítse.

- El fogok menni Karlsdorferhez. Nála vannak az üzemi bélyegzők. Adjon írást, hogy hivatalos ügyben leküld Kiskunlacházára.

Újra villamoson ül. Az ötvenhármas átdöcög az Erzsébet-hídon. A nap most bukik alá a Rózsadomb mögött. Drága szép Erzsébet-híd, látlak-e még?

A Baross térnél átszál a huszonhetesre. És már megint ott áll egy idegen ajtó előtt, megint csöngetni kell, megint kérni kell.

Karlsdorfer az előszobában van éppen, most jött haza a kaszinóból.

Kitörő örömmel üdvözli Ágnest.

- No, csakhogy megvan! Mondtam én, kérem alássan, mindjárt, hogy maga jelentkezni fog. De Tatár akkora húhót csap mindenből. Hát jöjjön csak be, kedves, üljön le. Hol kószált egész nap?

Ágnes belépett Karlsdorfer szobájába. Hatalmas címer függött a tekintélyes íróasztal fölött - kék mezőben piros tigris, a szájában véres kard, körülötte arany félholdak és csillagok.

- Mondja, Ágnes, az Isten szent szerelméért, minek járt a szája?
- Tatár kezdte, hogy a háború...
- Nem a háború... valami bányász miatt szidta maga a parancsnokságot.
- Hát a Homok-ügy! Nem olvasta méltóságod az üzemi jelentést?
- Olvassa a nehézség. Tatár referált valamit... lelőttek egy lázítót. De mit avatkozik maga ilyenekbe? A németek disznók, a katonai parancsnok még nagyobb disznó, Tatár a legnagyobb, de az ember tanulja meg a száját befogni.
- Most már mindegy...
- Persze hogy mindegy. Reggel bemegy Meller ezredeshez, megmagyarázza, hogy nem úgy értette, bocsánatot kér... és ezzel el lesz intézve... elvégre az ezredes úriember, nem fogja megenni magát.
- El akarok menni Pestről keresztanyámékhoz Kiskunlacházára. Arra kérem, adjon nekem méltóságos úr megbízólevelet. Csak a pályaudvaron használom, azután megsemmisítem. Senki sem tudja meg.
- Hát hogy képzeled?... Hamis megbízást? Eljárt a szája, vállalja a következményeket. Tessék jelentkezni.
- De az isten szerelmére, csak nem képzeled, hogy jelentkezem. Letartóztatnak.
- Dehogyan tartóztatnak le egy fiatal lányt... majd átszólak a Mellernek.
- Méltóztatik látni, mit csinálnak... Römer doktort elvitték, a munkásokra rálőnek...
- Menjen már, ne legyen olyan gyerek. Römer zsidó, az a bányász meg egy rongy paraszt... hogy hasonlítja magát azokhoz.
- Szóval nem kaphatok igazolást?
- Csodálom, hogy egyáltalán előállt ezzel a lehetetlenséggel. És elvárom, hogy reggel jelentkezik az irodában. Éppen elég kellemetlenséget okozott így is. Egész délelőtt kotorták, túrták az íróasztalokat, ha nem írom alá nekik, hogy Shaw *Pygmalionja* nem kommunista könyv, akkor azt is elviszik a fiókjából...
- Méltóságos uram... én... nem jelentkezem az irodában.

Karlsdorfer felugrott.

- Hallja, Ágnes, most már elég a tréfából! Én úriember módjára viselkedem, nem hívom fel a katonai parancsnokságot, hogy itt van, mert sajnálnám a kedves szüleit... én elvárom, hogy maga is úri módra viselkedjék. Nekem így is megvan a magam baja, múlt héten jelentett fel valami állat, hogy angol rádiót hallgatok... én nem fogok minden héten más kellemetlenség miatt szaladgálni a belügybe... megmondtam, hogy nem lesz semmi baja, de az én hivatalomból nem lehet megszökni, kérem...

Este fél hét, sötétedik már, és ott áll a Damjanich utca-Aréna út sarkán. Fáradt, éhes, a feje fáj. Ismerősei névsorát ismételve. Egy pillanatra Kemenesékre gondol a Vérhalom téren. Nem... a világért sem, hiszen Tibor címét tudják az irodában... ott esetleg keresnék is... Karcsi barátai? Talán Jakab Laci? Nem jó, nem jó, egyik sem jó...

Nem is tudja, hogy jutott eszébe András Katalin, hiszen vagy hat éve nem is találkozott vele. Biztosan nem is laknak már ott a Vas utca-Sándor utca sarkán, abban az ütött-kopott szürke bérházban.

De csak ment, szinte álomban, a Vas utca felé.

András Katalinnal egy osztályba jártak, de csak második kereskedelmiig. Akkor András apja ólommérgezésben meghalt, mert nyomdász volt, ritkás bajuszú, szürkészöld arcszínű, sovány ember. A temetés után Kati nem is jött többé az iskolába. Ágnes egyszer még elment hozzájuk, emlékszik, nagyon hosszú, keskeny előszobából barna ajtók nyíltak. Kati elébe jött, sápadtan, soványan, fekete ruhában öregnek, felnőttnek tűnt, nagyon komolyan beszélt, mondta, elhatározták, hogy kalapvarrást fog tanulni, azzal hamar lehet keresni. - És mi lesz a verseiddel? - kérdezte Ágnes - mindig író akartál lenni. - Az csak olyan gyerekes butaság volt - felelte Kati.

És igen, még egy emléke van, András Katalinról. A könyv.

Csapláréknál az ágy alatt egy láda könyv volt. Jókaitól *Az aranyember*, régi *Színházi Életek*, Jack Londontól a *Vadon szava*, két mesekönyv, Petőfi versei és egy sereg furcsa című és szerzőjű kötet. - Könyvet sose vegyetek ki aládából - mondta mindig az öreg Csaplár. - Ha kértek, én adok. Lehet, hogy ha az apja nem tiltotta volna meg, Ágnesnek eszébe se jutott volna a ládába belenyúlni. De úgy történt, hogy András Kati nála járt vendégségben. Ágnes akkor tizennégy éves volt, hencegett a könyvekkel. - Akarsz kölcsön? - Szabad? - Azt olvasom, amit akarok - lódította Ágnes. - Akarod ezt? - Jó, köszönöm. Másnap kora reggel Kati visszahozta a könyvet. - Te Ági, nézd csak. - Olvasd csak. - Alázd meg magad, Horthyné... - Jóságos isten. Ágnes kezéből kiesett a könyv. Alig merte megnézni a címét. Bölöni Györgyné: *a Szenvedések könyve*.

- Tedd gyorsan vissza - suttogta András Kati. - És szaladjunk az iskolába.

Észre se vette, odaért a Vas utcai házhoz. A kapualjban, most is ott lóg az ütött-kopott névtábla, rajta csámpás, rosszul olvasható kézírással a lakók nevei. De szerencsére a legfelső sorban így is gyorsan szemébe tűnik: III. em. 4. András.

A csengetésre alacsony, ősz hajú asszony nyitott ajtót.

- Nahát... a kis Csaplár! Hogy megnőttél, drágaságom! Nem is tudlak megölelni, csupa mosogatóvíz vagyok. Kata, Katikám, gyere, vendég van!

Kati kidugta borzas, szőke fejét a legszélső ajtón, és örömmel kiáltotta.

- Nahát, Ági... ez kedves tőled. A legjobbkor jöttél, ha szereted a sült krumplit...

Huszonnyolc év körüli fiatalember volt a szobában. Ágnes az első pillanatban azt hitte, hogy Kati bátyja. Még szerencse, hogy nem mondta ki, mert ugyanabban a pillanatban vette észre a sublódon András Jóska fekete keretes fényképét... A fiatalember felállt és bemutatkozott.

- Doktor Ács István vagyok.

- Szegény Jóska legjobb barátja volt - mondta Kati. - Emlékszel, ugye, Jóska bátyámra? Elegett szegény.

Kati kedves és figyelmes háziasszonyként sürgött vendégei között.

- Nem akarsz kezet mosni? Várj csak, hozok a konyhából meleg vizet. A fürdőkályha nálunk dísz: lyukas szegény, és a háború végéig aligha szerezhettünk másikat.

Kati szappant, tiszta törülközőt hozott, s amikor ketten maradtak a fürdőszobában, halkan mondta.

- Akármilyen baj, Pista előtt nyugodtan beszélhetsz.

- Honnan tudod, hogy olyasmi miatt jöttem...

- Gondolom.

- Úgy szégyeltem magam... évekig feléd se néztem.

- Nincs semmi baj, Ágnes. Én se felejttem el neked.

Ágnes megállt a törülközésben, úgy bámult.

- Mit?

- Nem emlékszel?

- Nem... igazán nem.

- Amikor apám beteg lett... mindennap a padomba tetted a zsíros kenyeredet.

- Én nem emlékszem, isten bizony, nem.

András Kati elpirult.

- A kilencórás tízpercben mindig hátramaradtál, és betetted a padomba. Nagyon kellett akkor... hazavittem...

- De én igazán nem emlékszem - mondta Ágnes bíborvörösén. - Én meg arra emlékszem, amikor visszaadtad a könyvet.

- Milyen könyvet? - és most Kati csodálkozott.

Négyesben ültek az asztalnál, és Ágnes elmondott mindent, Homok Istvánt, Tatárt, Editet, Meller ezredest, Karlsdorfert. És az ötletet is, hogy Lacházára utazik.

- Nem tudom, hogy jó lesz-e - mondta Ács -, vidéken még nehezebb.

- Jól ismerem a környéket.

Ács egy darabig hallgatott.

- A katonai parancsnokságon nem szabad jelentkeznie, mert a legszerencsésebb esetben is internálják. Csakhogy a bujkálás... nagyon veszélyes játék.

- Szóval először is hamis papírok kellenének - mondta Kati.

- Igen.

- Adjuk oda a Balázs Erzsi keresztlevelét.

- Helyes - bólintott Kati. A könyvespolchoz ment, leemelte Spengler *Untergangjának* második kötetét, és kivett belőle egy borítékot. Budapesti lakásbejelentő, keresztlevél és munkakönyv esett ki belőle. Balázs Erzsébet névre.

- Figyelmeztetnünk kell, hogy ezek nem valódi iratok.

- Hogyhogy nem valódiak?

- Ez a Balázs Erzsébet sosem élt. Tehát jó lesz azon a környéken nem járni, ahol ezt a házat ismerik.

Ágnes zavartan nézte az iratokat. Sejtelve sem volt róla, hogy vannak „igazi” és „hamis” papírok. Azt még kevésbé tudja, hogy milyen nehezen szerzett kincset kapott most, amikor belügyminiszteri rendeletre nem adnak ki születési bizonyítványokat, a közjegyzők semmiféle személyi okmányt nem hitelesítenek, és fotókópiát nem lehet szerezni semmiről harminc napnál rövidebb idő alatt...

- Olvasd el néhányszor nagyon figyelmesen az adatokat, és jól tedd el.

- És mit csináljak a saját irataimmal?

- Legokosabb megsemmisíteni. Háború után nem lesz nehéz újat kapni helyettük.

- Ma éjszaka velem alszol, jó? - mondta Kati.

Ágnes hálásan elmosolyodott. Itt semmit sem kell kérni.

- Ha éjszaka légítámadás volna - kezdte Kati.

- Akkor szépen fenn maradunk a lakásban, és istennek ajánljuk bűnös lelkünket - fejezte be a mondatot a doktor.

- Miért... maga is? - kérdezte meghökkenve Ágnes.

- Nem, én ebben a pillanatban törvényesen és biztonságban élek, kórházi orvos vagyok, holnap reggel hatkor szabályosan munkába megyek. De nem vagyok félős. A lakásom sincs innen messze, a szomszéd szobában lakom albérletben.

- Erzsébeten kibombázták - szólt magyarázóan Kati.

- Szívesen lennék főbérő, de Kati nem akar feleségül jönni hozzám. De kedves vendégünket se untassuk családi gondjainkkal, hanem játsszunk valamit.

- Jó. Mit?

- Évfordulót - javasolta Ács.

- Azt hogyan kell? - kérdezte Ágnes.

- Nagyon egyszerű. Mondunk egy számot. Például hét. Utána mindenki elmondja, hogy mit csinál mához hét évre, vagyis ezerkilencszázötvenegy június negyedikén... De nem muszáj hetet mondani, lehet ötvenet is.

- Hogyisne, olyan évszámot mondjatok, amit még én is megélhetek - mondta Andrásné.

- Ágnes a vendég, mondjon ő egy számot.

- Tíz.

- Rendben van. Tehát figyelem, hölgyeim és uraim, az időkerék fordul, ezerkilencszázötvennégy június negyediké van, nyolc évvel a háború után.

- Tíz - szólt bele Ágnes.

- Jó, ha nyolccal - mondta Ács.

- Csak nem gondolja, hogy még öt évig tarthat?

- Ne tessék elrontani az időgépét... tehát nyolc évvel a háború befejezése után mit csinál, András néni?

- Ülök a karosszékekben, fiam, és sapkát horgolok az unokámnak.

- Melyiknek? - kérdezte Ács.

- Még csak egy unoka van - kiáltja Kati, nevet, és piros a füle hegyéig.

- Legalább kettő - mondja Ács doktor kérlelő hangon.

- Jó, kettő.

- És te, Ágnes?

- Előbb mondja meg Kati.

- Én? Én az íróasztalomnál ülök, és könyvet írok. De az is lehet, hogy éppen repülőgépen utazom...

- És én főzöm otthon a fiamnak a tejbegrízt.

- Megeshetik - mosolygott Kati.

- Én... én orvos leszek - mondta hirtelen Ágnes. - Nagy kórházban fogok dolgozni. Mindenkit meggyógyítok.

- És nem akarsz férjhez menni? - kérdi András néni.

Ágnesnek egyszerre nehéz lesz a szíve.

Milyen buta játék.

Tíz év múlva... talán sose lesz tíz év múlva...

Holnap mi lesz?

Tibor a fronton... ő maga egy idegen lány papírjaival holnap nekivág az ismeretlennek. Kit érdekel, hogy mi lesz ötvennégyben? Egy hét múlva mi lesz... él-e még egy évet?... Semmi kedve ehhez a játékhoz.

- Elfáradtál, Ágnes - mondja Kati. - Feküdjünk le.

Ács doktor feláll, jó éjszakát kíván.

- Hát akkor, kedves orvos kollegina, ezerkilencszázötvennégyben találkozunk.

A mama is kimegy, Kati lepedőt, dunyhahuzatot vesz ki a szekrényből. Fél tíz van. A villanyt eloltják, és kinyitják az ablakot. Csillagos az ég, és fényszórók szántják keresztül-kasul az eget. Ágnes kinéz az ablakon. Mit csinálhatnak otthon? Nagy lehet a rémület... talán azt hiszik, hogy elfogták... vagy hogy öngyilkos lett... és ha megkapják holnap a lapot, megnyugszanak-e? És Tibor... merre lehet most? Felnéz-e most a csillagokra? És mi lesz háború után? Hogyan is mondta Tibor?...

Jóságos ég! Tibor levelei az íróasztalában. Feltúrták a holmiját... A tábori lapokon Tibor neve és tábori száma... a kézírását is megismerhetik... a Hitler-karikatúra! A Hitlert gúnyoló vers... Tibor bajba kerülhet...

András Kati éppen a dunyha áthúzásával bajlódik, amikor látja, hogy Ágnes magára kapja a ballonkabátját, fogja az aktatáskáját, és izgatottan nézi az órát. Öt perccel múlt fél tíz.

- Kati, nagyon, nagyon köszönök mindent... de el kell mennem...

- Hová mész ilyenkor?

Fél, hogy Kati faggatni fogja. De Kati nem szól, csak átöleli.

- Vigyázz magadra.

- Köszönök mindent.
- Ha alkalmad van, segíts máson... most annyi ember van bajban.
- Viszontlátásra, Ágnes.
- Viszontlátásra, Kati, háború után.

Végigfut a Vas utcán, átszalad a Rákóczi úton, be a Nagydiófa utcába. Háromnegyed tízkor már ott áll az Opera előtt. Az épület csöndes és sötét. Milyen gyönyörű az Operaház... vajon fog-e valaha ott ülni a bíborszínű plüss karosszékekben és hallgatni a nürnbergi mesterdalnokok énekét?

Egy pillanatra kifújta magát, és már szaladt is tovább. A szűk mellékutcán alig jár ember. Csak észrevétlenül jusson be az irodába!

A lépcsőházban szerencsére koromsötét volt. Ágnes a falhoz simulva, nesztelenül surrant fel az első emeletre. Vargáék udvari szobájának ablakán egy fénycsík csillant a rosszul ragasztott elsötétítő papír mögül. Istenem, most jó, hogy főkönyvelő, és megkapta Két Miklós irodakulcsát.

A zár hatalmasat kattant. Ágnes figyel, nem mozdul, húszig számol. Sehol senki. Vargáék lakásából zene szűrődik ki. A rádióban kívánsághangverseny van. Vargáné hangosan dúdolja:
- Minden elmúlik egyszer... minden a végéhez ér...

Most. Lassan kinyitja az ajtót, majd belülről is bezárja. A kulcsot zsebébe csúsztatja, és óvatos léptekkel lopakodik keresztül az előszobán. Mekkorákat reccsen ez az átkozott parkett! Ez az üvegajtó vezet Karlsdorfer szobájába... ez itt a könyvelés... Az ablakokon itt nincs légófüggöny, a hold besüt, a kartondobozok fémfedele kísértetiesen csillog. Az íróasztal fiókja nyitva. A felső fiókból elvitték a könyveket, a *Tonio Krögert* és Várkonyi Hildebrand filozófiai jegyzeteit, és elvitték Guy de Pourtalès *Csodálatos halászatát*, pedig csak félig olvasta... Reszkető kézzel húzza ki az alsó fiókot, és a lécz mögé nyúl. Beleszúr szívébe az öröm.

Nincs, nincs semmi baj. Ott a latin nyelvkönyv. A szalag is sértetlen rajta. Drága, drága levelek! Minden földi kincse. Egy pillanatig arra gondol, hogy nem fogja megsemmisíteni őket, magával viszi. De lehetetlen. Minden tábori lapon címzés, aláírás.

De hogy jut le az utcára?

Amikor idejött, csak eddig gondolkozott. Besurranni kapuzárás előtt, magához venni a leveleket. És azután?

Reggel hatig éjszakai riasztóügyelet van - addig nem tud kijutni innen. Reggel hatkor már késő. Világos van, és Vargáné takarítani jön.

És mintegy záróakkord nyugtalan gondolataihoz, hatalmas zajjal most csukódott odalenn a kapu. Tíz óra van. Fogoly.

Nem tehet egyebet, itt kell megvárnia a hajnalt. Öt órakor, amikor Vargáné még biztosan nem jön takarítani, akkor kell kisurranni és a lépcsőházban elbújva megvárni a kapunyitást.

Óvatos léptekkel Karlsdorfer szobájába osont. Az egyik hatalmas bőrfotelbe kuporodott, és Tibor leveleit magához szorítva elaludt.

A TENGER

Ágnes régen nem gondolt a nagyanyjára.

És most újra látja a töpörödött, fehér hajú öregasszonyt, amint a lócán ül a konyhaajtó előtt. Dűledező vityillóban lakik, az utca neve is olyan mulatságos: Törökszalasztó utca. Csöppnyi konyhájában akkora tűzhely van, hogy legfeljebb főzőcskét lehet rajta játszani. A fal mellett polc, asztal és mindig megvetett vaság. A szobában kerek diófa asztal áll, kényelmes, pehelydunnás ágy, régimódi barna szekrény, a falon ingaóra és háziáldás. Az ablakon tüllfüggöny. A szobában kellemes hűvös van mindig, és diólevél és levendula szaga árad. A szobába nem szabad belépni, majd csak egyszer, akkor, ha Jani hazajön. Jani a legkisebb fiú, Ágnes nagybátyja negyvenegy óta kinn van a lövészárokban. Nemrég itthon volt egy katonabajtárs, azt mesélte, hogy él a fiú, megvan. A helyet is mondta, hol állnak. Valami Voronyezs...

De milyen furcsa - jut Ágnes eszébe -, hogy itt látom a nagymamát, hiszen őt tavaly eltemettük. Hideg, havas december, volt, karácsony előtt... vagy talán azért jött vissza, mert engem mindig szeretett?

És most megint látja az öregasszonyt. Unokát váró túrós bélés van az asztalán. De Karcsi és Ferkó elfutnak tőle. Mert nagymama mindig sír, és a régi időkről beszél... Csak Ágnes kuporodott nagymama lábához.

...Tudod, az apámat egyszer vérében hozták haza. Könyvkötő volt, vándorolt az országban. Bement az úriházakba, ott maradt hetekig is, amíg minden könyvüket bekötötte... Még írni, olvasni is tudott az apám, deákul is, németül is, soha össze nem keverte a könyveket. Egyszer a Migázy grófokhoz ment. A méltóságos úr kinn állt a verandán, a kutyáit tanította. Gyönyörű vadászkutyái voltak a gróf úrnak. Úgy mesélik, még Párizsban is nyertek egy kiállításon. Amikor a gróf úr meglátta az én apámat, csak úgy játékból azt mondta a kutyáinak - fogjátok meg! A kutyák hatalmas, izmos állatok voltak - mit gondolsz, a gróféknál a kutya is több húst evett, mint minálunk vasárnap az egész falu -, és rávetették magukat szegény dédapádra. Apám kiabált, jajgatott, a gróf úr nagyokat nevetett a tornácon. Csak amikor meglátta, hogy letépték az ingét, és vérzik, akkor füttyentett a kutyáinak. Apámat hazahozta két szolga, lefektették az ágyba. Úgy is maradt fekvé majd egy esztendeig. De azért ne hidd, hogy a grófok olyan gonosz emberek voltak. Én tizenegy éves voltam, amikor felhívtak a kastélyba varrni. A toronyszobában varrtunk egész nap. Ha felnéztem, láttam az ablakon át a parkot. Ötven hold volt a park, akkora nagy föld, amin tíz család megélhetett volna - csak virág és bokor és virág. Hat kertésze volt a parknak, azoknak semmi más dolga, mint öntözni, nyesni, ápolni ezeket a különleges jószágokat. Volt ott egy magnóliabokor, olyan virágokat hozott, mint a kövirózsa, fehérés rózsaszínűt. Voltak ott olyan tulipánok, hogy a mesében se különbek! És ha azokat a ruhákat láttad volna, amiket a grófkisasszonyoknak varrtunk! Száz és száz vég selyem, halványkék, rózsaszín, hófehér, citromsárga, narancsvörös, ciklámenszín és az a sok tafota, bársony, brokát, könnyű szövet... Én gyöngyöztem reggeltől estig. Fehér ruhára fehér gyöngyöt varrtam, halványkékre halványkéket, néha már nem is láttam, csak az ujjam hegyével éreztem, hová kell öltönnem. És nagyon kellett sietni a ruhákkal, mert a grófék a tengerhez utaztak. Még ebédre se mentünk le a cselédházba, hanem a komorna önágyása felhozta nekünk tálcán az ételt. A legdrágább sült húst és salátákat és olyan süteményt, hogy a cukrászdában sem veszel olyat... Varrtam a gyöngyöket, és egyszerre csak észrevettem, hogy fekete foltok ugrálnak előttem, végigvágódtam a földön. Lefektettek egy díványra - maga a grófkisasszony, az Annabella, hozott nekem süteményt, és mondta, hogy amiért olyan szépen gyöngyöztem a ruháját, hoz nekem valamit a tengerről. Elmúlt a nyár, és azt hittem, egészen

megfeledezett az ígéretéről... jött az ősz is, egyszerre csak hívatnak a kastélyba. Megint ruhát kellett varrni a kisasszonyoknak. És amikor Annabella grófné meglátott engem, azt mondta: - Nem felejtettem ám el, amit ígértem - és azzal bement a lakosztályába, és visszajött, és hozta nekem ezt a képet... - és nagyanyja ilyenkor mindig felállt a lócáról, nehéz léptekkel becsoszogott a konyhába, és leemelte a falról a vaságy fölött lógó képet.

Rámáztatlan kartonlap volt, színes, nyomtatott kép. A tenger.

Halványkék, felhőtlen égbolt, azúrkék, sima víztükör. Ég és víz találkozásánál hófehér hajó, és a végtelen kékségből rejtélyesen kinyúlik egy üde zöld pálmaág.

- A tenger - mondta ünnepélyesen az öregasszony. - Nézd... sehol sincs partja, a tenger végtelen, felér egészen a csillagokig. A tenger hatalmas. Ha egyszer megvadul, el fogja árasztani a földet. A tenger jóságos, narancsot és datolyát terem a partja, és fehér hajók siklanak fölötte. A hajók fedélzetén muzsika szól, és gyönyörű ruhában táncolnak az emberek. Csupa gróf és grófnő...

És Ágnes nagyanyja térdéhez kuporodva nézte a képet, és egyszerre csak mozdulni látta a rajzolt hullámokat, csapkodni, tajtékozni látta, morajlani hallotta a végtelen vizet. Szédült vágyat érzett felkerekedni, rohanni, eljutni a pálmafák közé, beülni a sziklás partra, nézni, nézni, átölelni a tengert...

- De szép lehet a tenger - suttogta az öregasszony, és visszaakasztotta a képet a salétrom virágozta falra.

Negyvenhárom telén halt meg a nagyanyja. Egy héttel hamarabb, mint ahogy a postás elhozta a levelet Somody János közhonvéd „hősi haláláról”. A holmit széthordta a rokonság. A képet eldobta valaki. És Ágnes most újra látja.

Tiborral állnak a parton. Tibor egyik karja átöleli őt szerelmesen, védelmezően. Másik karja a távolba mutat a hófehér hajóra. - Elviszlek azzal... Most Tibor kezében két csiszolt pohárka csillan. Mire iszunk? A békére? A boldogságra? - Elmegy a hajó - kiáltott rémülten Ágnes -, elmegy a hajó! És valóban, láng és füst, vörös korom csapott fel a kéményből, rettenetes hullámok csapkodtak a tengeren, és a távolodó hajó kürtje felbőgött vérfagyasztóan, iszonyatosan... először... azután még egyszer.

Ágnes felriadt. Ezer sziréna félelmes koncertje zúgott odakünn, az égen ideges fénysugarak futkostak, ugató légvédelmi ágyúk lötték magasba a halált, mintha millió szekér dübörögne az égen, úgy robogtak a félelmes madarak, ajtók-ablakok élőlényekként sírtak és reszkettek. A fénycsókák és rakéták mind Ágnest világították meg, aki Tibor leveleit magához ölelte, térdre hullott, szemét eltakarta, és a fejét a karosszék ölébe rejtve, keservesen sírt félelmében.

A MENEKÜLÉS REGGELE

Korán világosodott. Negyed ötkor már jól le tudta olvasni az óra számlapját. Fél ötkor óvatosan bezárta az íróasztalt, a leveleket táskájába tette, még egy pillantást vetett az irodára, majd elindult. Szinte centiméterről centiméterre kúszott az előszobaajtó felé. Túl korán nem akart kimenni, hogy minél rövidebb ideig kelljen a lépcsőházban rejtőznie. Odaállt a folyosóra nyíló előszobaajtó mögé, és az üvegen át megpróbált kilesni. A csiszolt üveg vastag volt, nem látott rajta semmit. Fülelni próbált, de az udvaron néma csend volt. Ki lehet a légőgyeletes? Úristen, ha éppen Vargáék... vagy akárki éppen erről az emeletről. Dobogó szívvel, lassan nyitotta az ajtó egyik szárnyán a hosszúkás üveglablakot, olyan lassan, hogy aki kívülről ránéz,

észre ne vehesse az üvegtábla elmozdulását. Megint egy centiméterrel nagyobb a rés... még eggyel. A második emeleten állt a légőinspekciós, a fiatal Szvoboda fiú, és lebámult éppen ide. Nem mozdulni... nem szabad mozdulni - gondolta Ágnes kétségbeesetten, de érezte, hogy egész testében remeg, és görcsbe meredt ujjai jobbra-balra himbálják az ablaküveget. Két perc vagy két örökkévalóság telt így el? A Szvoboda fiú egyszerre csak megfordult, és kezét zsebre vágta, füttyörészve indult ellenőrző sétára körbe-körbe a folyosón.

Az óra háromnegyed ötöt mutatott. Vajon mikor lesz alkalmas perc a szökésre? És lesz-e egyáltalán?

Szvoboda Gyuszi most visszafelé sétált, megint nézelődött, majd bement a lakásukba. Egy sóhajlásnyi idő múlva megjelent ismét, karosszéket és könyvet hozott, lábát felrakta a rácsra, és olvasásba mélyedt. Ágnesnek éppen háttal.

- Miatyánkkivagyamennyekben... - suttogta Ágnes. Az üveglakot becsukta, és lassan, óvatosan megfordította a kulcsot a zárban. A zár megint hangosan kattant. Lassan, nagyon óvatosan keskeny rést nyitott az ajtón. A Szvoboda fiú még mindig ugyanabban a tartásban olvasott. No, most! Akkora rést tárt az ajtón, hogy éppen kifért rajta, és amilyen halkan és gyorsan csak tudta, becsukta az ajtót. Két pillanatig meglapult a falnál, azután halkan, gyorsan surrant a lépcsőház felé.

A lépcsőházban egy lélek sem járt. De hátha valaki lejön? Munkába megy, vagy vonathoz. Legokosabb lesz lemenni, és a pinceajtóban bújni reggeli kapunyitásig.

Halk tolvajléptekkel osont le a földszintre. Körülkémlt. Sehol senki. Mielőtt a pincelejáróhoz indult, kinézett a kapualjba. A kapuajtó nyitva volt. Tárva-nyitva, és nem őrizte senki.

Meggondolatlanul, kopogó léptekkel futott végig a kapubejárat boltíve alatt, olyan hihetetlen boldogság, hogy sikerült kiérnie. Az utcán nem járt ember. Csak az Andrássy út sarkán állt egy teherautó. Nagy ládákat raktak le róla. A reggeli fény, az éles, friss levegő elfeledtette egy percre az álmatlanságot, nyugtalanító gondjait.

Az Opera mögött a Lázár utca kihalt volt. Megállt egy kanálisnál, és az éjszaka apróra tépdessett leveleket marékszám dobálta bele. Az utolsó marékra egy pillanatra ráhajtotta az arcát, egy négyzetcentiméternyi levélfoszlányon kereste még a kedves, ismerős vonásokat... azután vége volt ennek is.

Ebben a pillanatban határozta el, hogy nem fog elutazni Budapestről.

Eszébe jutott a raktár.

Hogy erre, erre nem gondolt eddig!

Keresztanyáék üzeméhez tartozik, de nincs kinn a Váci úton, hanem idebenn van a város közepén. Valóságos elvarázsolt vár, tele kisebb-nagyobb helyiségekkel. Egyikben szövetek hevernek, másokban festékeshordók, harmadikban éles szagú cserzett bőrök, kész csizmák, nyergek... Ha keresztanya megengedné, hogy egy-két éjszakát ott eltöltsön! Mosdó is van, telefon is van, még ennivalót is kapna Juliska mamától. Ha egy éjszakát el tudott tölteni az irodában, és nem találta meg senki, milliószor nagyobb biztonságban volna ott! És a raktár nincs is messze, itt van a Károly körúton.

A sarki tejcsarnok most nyitott. Ágnesnél nem volt kenyérjegy. Egy csomag kekszet vett, és azt ropogtatta.

Csak akkor rezzent össze, amikor két komor fegyveres német katona trappolt el mellette.

Fel-le járkált az öreg Károly körúti bérház előtt, és akkor gondolt csak az újabb nehézségre. Hiszen keresztanya nem egyedül jár be a raktárba. Szembetalálkozhat Tományival, a nyilas raktárossal, vagy Marjaival, a könyvelővel. Óvatosan, nagyon óvatosan kell mozogni!

Lesétált a Múzeum körúton az egyetemig. A kertajtó nyitva volt, bement, megállt a Gólyavár előtt.

A kert teljes nyári pompájában állt, Ágnes nem tudott megválni tőle. Elsétált a Trefort utcáig és vissza, tízszer, százszor, míg végül az órájára nézett. Fél kilenc, indulni kell.

Visszament a Károly körút felé. A Rákóczi út sarkán a villamosmegállónál rikkancs állt, és teli torokkal ordított:

- Invázió! Invázió! Ma hajnalban Cherbourg-nál partra szálltak az amerikaiak...

Az emberek nem vettek újságot.

Mintegy véletlenül elmentek a kis rikkancs mellett, gyorsan beleolvastak a vastag betűs hírbe, de nem mertek vásárolni.

Ágnesnek is zsebében volt már a keze, hogy előkotorja a húsz fillért, amikor észbe kapott. Nem, most nem követ el örültséget. Hogy odalépjen hozzá egy detektív, és azt mondja, hogy látta mosolyogni, biztosan örül az invázióknak...

Gyors léptekkel keresztülment a kocsúton, de a szíve csak úgy vert az izgalomtól:

Partra szálltak, partra szálltak, partra szálltak... igaza lesz Tibornak... csak napok vagy csak órák, és vége lesz a háborúnak.

Újra ott állt a Károly körúti ház előtt. A raktárajtó tárva volt. Nyolc-tíz munkás járkált ki-be, s ládákat, nagy köteg bőröket cipeltek.

Egy lehetőség van - gondolta Ágnes -, besurranni a szállítómunkások után! A mosdó mellett van a kis kamra, amolyan lomtár, oda bebújni és figyelni, merre van keresztanya, és amikor nincs körülötte senki...

A raktár előterében ki-be mászkáltak számára teljesen ismeretlen emberek. Rá se néztek, amikor a mosdó melletti kamrába bement. Jól emlékezett. A pókhálós, poros kamrácskában szakadt zsákok, zacskók, háromoldalú, törött ládák, piszkos, üres üvegek heverték. Évek óta nem is takaríthatott itt senki.

Egy zsákot a földre terített, és fáradtan ráült.

A szomszéd mosdóban folyik a vízcsap. Kopp-kopp-kopp, így pattannak a vízcseppek ötször, százszor, ezerszer, bele lehet örülni. Csak ül a zsákon, könyökét felhúzott térdére támasztva, és vár. Szörnyűségesen éhes és szomjas. Elrag néhány szem kekszet - kétféle nyire ott van a vízcsap, de most már nem akar átmenni. Kibírom azt a pár órát - határozza el.

Mi lesz, ha keresztanya ma be se jön, vagy ha nem tud vele négy szemközt beszélni? Akkor legokosabb, ha itt elbújva megvárja, amíg elmennek, utána felhívja telefonon keresztanyáék lakását, és megkéri, hogy este jöjjön vissza.

Háromnegyed négyet mutatott már az óra, amikor hirtelen kinyílt a mosdó ajtaja.

Valaki kinyitotta a vízcsapot odaát, prüszkölve mosdik, és közben jókedvűen füttyörész.

- Pista, várj! - kiáltja ki az előszobába. - Rám ne zárjátok valahogy az ajtót, semmi kedvem sem volna itt ragadni.

Egy pillanatig csend lesz. Utána megint lépések hallatszanak. Csörgés, nagy csattanás. Talán most zárták be a nagy ajtót? De csupa férfihang beszélt. Keresztanya, úgy látszik, nem volt itt.

Néhány percig várok még. - Meleg és félhomály van a kamrában, szemhéja elnehezedik, és kábult, nehéz álomba merül.

RABSÁG

Hol vagyok?

Senki sem felel. Tagjai nehezek, törődöttek. A poros zsákok között olyan rossz a levegő. Csak nehezen tud visszaemlékezni. Persze tegnap bejött ide. Tegnap? Hiszen most nincs reggel.

Szeretné megnézni, hány óra van, tapogatózva feláll. Igen, itt ez az ajtó... megragadja a kilincset, átmegy a mosdóba, koromsötétség. A víz most is ugyanúgy csöpög: kopp-kopp.

Nehezen tájékozódik. Persze ez az előtér, innen nyílik a bóraktár... innen a szőrmével teli szobák... itt az irodaajtó. Lassan oson tovább, az irodaajtó is nyitva van. És itt már lát is valamennyire, a hatalmas tejüveg ablakon át bevillan egy-egy autó reflektora és az eget kutató csóvák fénye. Este tíz óra van. A telefonhoz megy, felemeli a kagylót, és vár. Nincs vonal. Szeme lassan hozzászokik a homályhoz. Már látja a nagy iratszekrényt, a szomszédos szövetraktár széttolható üvegajtóját. A telefon még mindig süket. Tovább vár, most már türelmetlenebbül. Belefúj a kagylóba, tárcsázni próbál, megpöcögteti. Semmi nesz.

Feláll. Elhatározza, hogy később újra szerencsét próbál. A telefonkagylót leteszi az asztalra. Lopakodva, halkan benyit a szövetraktárba. A nagy teremnek hatalmas üveglakái vannak, jól lehet látni. És milyen hatalmasnak, félelmesnek, idegennek tűnik a félhomályban. Érdekes, egészen másképp emlékezett rá. Körüljárja a jókora szobát, még mindig nem tudja, miért találja olyan különösnek. Megint autók reflektora villan. Ejha! Hiszen ez a raktár üres. Persze! Innen minden árut elszállítottak. Most már izgatottan siet át a szomszéd szobába. Emlékszik, itt mindig nyergek, kantárok, lószerszám, csizma volt. Itt is néhány üres polc, földön heverő szalma, csomagolópapír, semmi más. Még az asztalok sincsenek itt.

Óvatossággal alig törődve végigsiet helyiségről helyiségre. Nincsenek bőrök, nincsenek cserzőanyaggal teli hordók, nincsenek szőrmék. Semmi sincs. Vissza a telefonhoz! Süket, nincs benne vonal. Tizenegy óra. És a telefont alighanem kikapcsolták.

Most már rémület fogja el. Kisiet az előtérbe. Itt a mosdó ajtaja, itt van a nagy, rácsos ajtó, most már egészen tisztán látja a külső védőrácsot és rajta a hatalmas lakatokat. Visszamegy a telefonhoz. Még mindig nincs vonal. Most megfélemedzik minden más veszélyről, olyan irtózás fogja el attól, hogy acélhálóval, vaslakatokkal be van zárva egy üres raktárba.

Életében egyszer, egyetlenegyszer volt csak bezárva. Harmadik elemibe járt, és elkésett az iskolából. Tíz percet késett csak, és most késett el életében először. De a tanító bácsi nem ismert irgalmat. - Csaplár, ma tizenkettőtől kettőig bezárlak. A tízórás tízpercig még nem vette komolyan a büntetést. Csak délben, amikor kispajtásai öltözni kezdtek, és a tanító bácsi szigorúan odaszólt: Csaplár, te ne öltözz, te itt maradsz. Akkor megdöbbszent, elsápadt, és nézte, mint öltöznek a többiek. „Ke-zi-csó-ko-lom” mondták a gyerekek, és indultak kifelé. A tanító bácsi is vette a kalapját meg a hosszú botot, és odaszólt: majd kettőkor kienged a pedellus bácsi.

- Nem maradok itt! - sikoltotta rémülten. - Tanító bácsi, nem maradok itt.

Kezét összekulcsolta, és egész testében remegni kezdett. Nem akart nyolcéves életéből két órát odaadni. Két óra szabadságot. Nem tudta elképzelni, hogy két rettenetes órán keresztül csak az ablaküvegen át nézhesse a házakat, az utcát, embereket.

Szemében annyi félelem és annyi iszonyat volt, hogy a tanító megdöbbsen. - Most az egyszer elengedem a büntetést. Menj szépen haza. De el ne késs soha többé.

Azóta benne élt ez a félelem. Hol elfeledve, hol újra fellobbanva. Nem ütközött össze eddig soha semmiféle törvénnyel, és emlékszik, hogy amikor hittanórán a pokolról beszélt a tisztelendő bácsi, ő nem arra gondolt, hogy milyen rettenetes lehet az örök tűzben égni, hanem arra, hogy milyen rettenetes olyan helyen lenni, ahonnan nem lehet kijönni. Kamaszkorában önkínzó gyötrellemmel olvasott rabokról és börtönökről, Kufsteinről és If váráról, az Ördög-szigetről, Hugo *Nyomorultak*jából ezerszer elolvasta a gályarabok szenvedéseiről szóló részt, éjszakákon át zokogott Zola *Igazsága* felett, és elhatározta, hogy minden könyvet el fog olvasni arról a Las Casas atyáról, aki a rabszolgakereskedelem ellen küzdött. Úgy érezte, ha őt egyszer börtönbe vetnék, letérdelne a puszta földre, és fejét addig verné a kőfalba, amíg holtan esne össze.

És most - rab.

Ki tudja, mikor nyitják ki a raktár ajtaját. Talán nyugatra vittek mindent. Talán a háború végéig be se jön ide senki... a telefon nem szól... lejutni nem lehet, hacsak nem ugrik az emeletről az utcára.

Ragyogó napsütés vagy szélvihar van odakinn - itt mindegy. Nappal van vagy éjszaka: itt mindegy. Ha fél, ha menekülni szeretne: most már itt kell maradnia. Ha beteg, ha gránát-szilánk éri, ha gyújtóbombák esnek a házra - nincs menekülés, itt kell maradnia.

Meddig bírja ki az ember ennivaló nélkül? Két hétig? Három hétig? És mi lesz azután? Dörömbölgjön most az ajtón, hogy a házmester vegye észre, és engedjék ki? És akkor hová menjen? Vagy várjon egy napig? Hátha mégis bejön keresztanya? Hátha holnap mégis lesz vonal a telefonban? Éjfél elmúlt, le kell feküdnie, és megpróbál elaludni.

Szövet- és szörmehulladékot keresgált a sötétben, ledobta egy sarokba, és ráfeküdt. A földön hanyatt fekvé, nyitott szemmel nézte az ablakot. Rakéták és fénycsónák tarkázták a félelmes eget odakinn. Úristen... az a játék az időgéppel csak tegnap este volt. Mi lesz tíz év múlva? Mi lesz holnap! Istenem, mi lesz holnap?

ÉBREDÉS

A mennyezetten négy repedés van. Egy nagy vonalból indul ki, azután elágazik. Olyan, mintha egy csontváz négy ujja volna.

A raktárban meglehetősen sötétek a reggelek. A fényt elnyeli az ablakok tejüvege meg a barna légópapírrácsok.

A telefon süket. A villanylámpákat is kipróbálta már: nem égnek. És ötödik napja senki sem lépett be a raktárba. Most már semmi kétség: a raktárat kiürítették. Lehet, hogy a háború végéig nem is fogják már használni.

Az első két nap tehetetlen kétségbeesésben telt el. Egyik pillanatban az ajtóhoz akart rohanni, dörömbölni, hogy engedjék ki - másban arra gondolt, hogy keresve sem találhatott volna jobb búvóhelyet. Délelőtt is, úgy tíz óra tájban, éjszaka is, rendszerint tizenegy óra felé,

felüvöltöttek a szirénák. Ilyenkor felülkerekedett a menekülési vágy, nyirkos, hideg lett a bőre, foga összeverődött a rémülettől, gyomra megfájdult. Azután felbúgott a „légiveszély elmúlt”, az oldójel, és Ágnes folytatta felfedező útját a raktárban, üres kartondobozok, földre hajigált újságpapír, szőrmehulladék, deszkák között. Az egyik pulton kenyérdarab feküdt falatka szalonnával. Mohón felkapta, és megette. Még az első nap délutánján fedezte fel az előtérben a bádog légóvíztartályt alján ujjnyi, poshadt vízzel és a kötelező légó-élelmiszertartalékot. A nagyobbacska cukrosládában kötszer volt és az előírásos „minden személyre négy napi élelem”. Belenézett a ládába, és elnevette magát. A csomagösszeállítás keresztanyára vallott. Romló lekvárok, néhány üveg paradicsom, két húskonzerv, egy zacskó nyers tarhonya és aszalt szilva. De ennivaló! Rengeteg ennivaló! Ebből hetekig meg lehet élni.

Akkor határozta el, hogy nem próbál innen kimenekülni. Hiszen rejtőzni akart, elbújni a vihar elől. És találhatott volna ennél különb rejtekhelyet?

Gyerekkorában legkedvesebb olvasmánya Robinson volt. Robinson eszméltre tér, körül néz az ismeretlen vidéken, felkapaszkodik a sziklacsúcsra, és letekint. Tenger, végtelen, haragos tenger mindenfelé. Szigetre került. És ekkor Robinson felkiáltott: „Magam akartam így!”

A gyerekkori olvasmány átmelegíti Ágnes szívét. Itt áll az elhagyott szigeten, körös-körül tombol az orkán - de benne lesz erő, hogy kivárja itt a végét. - Magam akartam így! - mondja ki hangosan.

És elhatározza, hogy itt marad, berendezkedik. Hiszen csak néhány napról, legrosszabb esetben is egy-két hétről lehet szó.

Az első napok azzal teltek el, hogy felkutatta birodalmát. Ez a munka mulatságos volt és izgalmas. Újra és újra végig kellett járnia a raktár helyiségeit, amíg megjegyezte, hogy melyik ajtó hová nyílik. Az íróasztalban talált papírt, ceruzát, és elkészítette lakóhelyének térképét. A nagy, négyszögletes előtérből öt ajtó nyílik. A legnagyobb, vasráccsal védett, üveges ajtó folyosóra vezet. A folyosón nem lehet kilátni, mert az ajtóbetét tej üvegből van, különben is túl sűrű előtte a rács, és magán az üvegen nagy, festett betűk vannak. Innen belülről is ki lehet betűzni a tükörírást: özvegy Kincses Gáspárné, szül. Somody Julianna, Bőr, Textil, Szíj, Nyereg, Katonai Felszerelések. A folyosóajtóval szemközi falból nyílik az irodaajtó, ettől balra van a mosdó. A jobb oldalon pedig két ajtó van, az egyik a szőrmeraktárba, a másik a festékraktárba vezet. Az irodából az előtér megkerülésével is be lehet jutni a raktárhelyiségekbe. Maga a szőrmeraktár öt kisebb-nagyobb szobából áll. Most, bárha üresen áll a raktár, még mindig érezni a naftalin- és csersavszagot. A raktárhelyiségben üres polcok, pultok, magas állványok sorakoznak, az állványok közé kifeszített rúdon üres ruhaakasztók. A földön posztóhulladék, sok üres zsák és láda. Mindegyik szobából két-három ajtó is nyílik, ha valakit üldözőbe vesznek, könnyen találhat egerutat. De a legérdekesebb, hogy a polcok mögött a fal nem mindig egyenes. Három helyen is talált ablakmélyedésszerű üregre. A harmadik ilyen bemélyedés nem volt üres. Keskeny, fehér csomagolópapírba burkolt láda áll a falnál, ha valaki nem nézett nagyon figyelmesen a polc mögé, nem vehette észre. Vagy itt felejtette, vagy idedugta ezt a keresztanya. Szükség esetén egy ember is elrejtőzhet a falmélyedésben. Az üres pultokra papirost és zsákokat kell dobálni és bebújni mögé. De ki jönne be a raktárba és miért?

Három napig dolgozott a raktár „felfedezésén”, lerajzolásán és munkaterv készítésén. Pontokba foglalva felírta legközelebbi teendőit: apró spárgadarabokból mentőköteleket fog fonnai, hogy tűz, bombatalálat esetén le tudjon mászni az emeletről az utcára. Hálóhelyet is kell készítenie szőrme- és szövetdarabkákból. És mindenesetre kiépíti a rejtekhelyet is, zsákdarabokkal gondosan eltakarva.

Amíg munkatervét írta, posztódarabkákat varrta, amíg az aszalt gyümölcsből gondosan kiválogatta a hibásat - a bujkálás elveszítette ijesztő jellegét.

De harmadnapra a munka elkészült. És akkor jutott először eszébe, hogy mit is fog csinálni. Ha még három napig, ötig, tízig vagy még tovább itt kell maradnia. Olvasnivalója nincs több, csak az *Elcserélt fejek*, nincs senki, akihez egy szót is szólhatna.

A napok is kezdenek összekeveredni emlékezetében. Mikor is jött ide? Kedd volt? Vagy szerda? És hányat aludt azóta? Tegnapelőtt volt a nagy légitámadás? Naptárat kell készítenie, feljegyezni minden napot. A végtelenben, az időtlenben élni - tébolyító lenne. De mit fog itt csinálni? Eddig mindig rövidek voltak a napok, amikor az irodából hazaért, azt sem tudta, mihez kapjon. Tanuljon olaszul, olvasson egy kicsit, vagy a harisnyáit stoppolja meg?

Lekuporodott az ablak alá. A homályos üvegen át keveset látott az utcából, jönnek-mennek odalenn. Az élet éppen úgy tovább folyik, mintha ő ott járna közöttük. Ilyen lehet halál után? Az üzleteket reggel ugyanúgy kinyitják, az iskolákban a gyerekek nyelvtant és egyszeregyet tanulnak... senkinek sem hiányzik, senki sem emlegeti majd... És mire való volt mindaz, amit tanult? Mennyit kínlódott a gyökvonással... hogy kiverte a verejték, amikor Kepes feleltetni kezdett, és ő nem értette a példát... Mire való az élet? Igen, mi az értelme annak, hogy megszületett? És ha négyéves korában diftériában halt volna meg... vagy most pusztul el itt huszonkét éves korában? Egy pillanattal a halál után egészen mindegy.

Madách sorai jutnak eszébe. „Minden, mi él, egyenlő soká él, a százados fa s egynapos rovar. Esmél, örül, szeret és elbukik, midőn nap számít s vágyait betölté... ne félj, betöltöd sorsodat te is...”

De mi a sorsom? Én arra vagyok kárhoztatva, hogy életem és halálom töprengjek itt? Hiszen ebbe bele fogok tébolyodni.

Nem - mást fogok csinálni. Felmondok magamban mindent, amit valaha tanultam. Toldi első énekét, a *Szózatot*, az Aranybulla pontjait, az être és az avoir ragozását... és emlékezni fogok mindenre, ami eddig történt velem... mintha csak Tibornak mesélném el. Nem akarom, hogy megőrüljek a magánytól és a tétlenségtől. Szép, vidám versekre akarok emlékezni, Heine-dalokra és Csokonai szerelmes verseire. „A hatalmas szerelemnek - megemésztő tüze bánt, - te lehetsz írja sebemnek - gyönyörű kis tulipánt... a hatalmas szerelemnek...” - Elakadt, és elmosolyodott örömeiben, amikor eszébe jutott a harmadik sor: „Szemeid szép ragyogása, eleven hajnali tűz...”

Odakünn felbőgtek a szirénák.

VÍZ

És hullanak a napok a semmibe.

Reggel van, és este van, az utcán villamosok csörömpölnek, rikkancsok kiabálnak, de nem lehet megérteni egyetlen szót sem. Pedig hogy vágyódik már egyetlen hírre, egy szóra, valamire, ami elmondaná, hogy áll a front, meddig tart még a rabság. Az első napokban még külön fájt minden: mi van a szüleivel, mit gondolnak róla, sejtik-e, hogy bujkál valahol? Mi van Ferkóval és Karcival... keresik-e az irodából? És mi van Tiborral, merre jár most Tibor? - De most már csak fojtó, nehéz szorítást érez a szívéen, órákon át elül mozdulatlanul, észre sem veszi, hogy könny maszatolja az arcát.

A naptáron ma kihúzta a harmincadik napot.

Az aszalt szilva tegnap fogyott el.

Mi lesz, ha minden elfogy? Pedig alig eszik.

Reggel fél tíz van. Mint a veszélyt érző állat, úgy érzi a légitámadás közeledtét. Mindennap fogadkozik, hogy ma nem fog félni, ma igazán nem fog félni. Hiszen nem a várost bombázzák az amerikaiak, itt nincs semmi hadicélpont... És ha fél, ha nem fél, úgyis mindegy... Imádkozni próbál, de amíg gépiesen mormolja a *Miatyánkot*, füle távoli riasztást figyel, kolompolást, rádiójelzést, szirénát. És valóban, már hangzik is messziről, még csak zümmögve, mintha szúnyograj közeledne, azután egyre jobban, majd hirtelen csontot, velőt hasítva, üvöltve a sziréna. És már remegnek az ablaktáblák, már morajlik a föld, félelmes közélről hallani a repülőgépek berregését, Isten irgalmazz, irgalmazz...

Másfél óráig tart a támadás. Másfél órában kilencven perc van, a kilencven percben ötezer-négyszáz másodperc. És minden másodpercben millió félelem. Hogy lehetett ezt kibírni? És hány ilyen támadás lesz még?

Jó volna egy kis vizet inni.

Légitámadás alatt nem mer lépkedni a raktárban. Olyankor csöndes a ház, mindenki az óvóhelyen van, csak a légóórség járkal. Meghallanák a legkisebb zajt is. A feloldás után is várni kell néhány percre, amíg a házban újra megindul a rendes élet.

Milyen hőség van. Tavaly nyáron mindennap uszodába ment. Jaj de jó lehet úszni!

Lassan, lábujjhegyen megy ki a mosdóba.

A vízcsapból nem folyik víz.

Vár egy kicsit, csavargatja.

Mi ez?

Nincs víz.

Félóra múlva újra kimegy a mosdóba. Nincs víz.

Még soha életében nem volt ilyen szomjas. A szájpaddlása olyan száraz, hogy nyelni se tud. És ha legalább a légótartályban lenne víz! Este sincs, éjszaka sincs.

Hány napig bírja ki az ember víz nélkül? Talán egy hétig.

Másnap eszik egy kanál lekvárt. Az édes, sűrű lekvártól még kínzóbb a szomjúság. Csak egy korty víz volna a légótartályban, akármilyen poshadt. Csak egy korty! És nem tud másra gondolni, csak a vízre. Egy forrásra emlékszik, frissen, ezüstösen csobogó, hűvös forrásra, a trencsényi hegyoldalon, sűrű lombú erdőben fakadt forrásra. Egy öreg tót parasztasszony letérdelve ivott a forrásból, a víz végigfolyt az állán, sötétkék kendője volt az asszonynak, és amíg ivott, maga mellé tette botját és számocáival teli kosarát. Mesebeli kép volt... és ő - négy-öt esztendőes gyerek - izgalomtól elfulladva szaladt az anyóhoz: néni, ne igyon a forrásból, mert őzikévé változik. És ha igazán őzikévé változna, ha farkassá változna, ha kővé meredne, ha meghalna egy pohár víztől, akkor nem inná meg?

Két napja nem ivott vizet.

Most már ötpercenként szaladt a vízcsaphoz. Lesi, nem hallja-e korogni a csöveket. Néha úgy képzei, mintha csepp csillanna a vízcsapon, de nem. Nincs víz. Az irodából a mosdóba indul, amikor különös zajt hall.

Valami roppan. Hátrahőköl. Fülel. Semmi. Újra indulna. Most megint ugyanaz a zaj. Csak akkor eszmél rá, hogy mi ez. Valaki be akar jönni a raktárba. A külső rácson mozognak a lakatok. Ki lehet ez? Mi lesz most? Csak annyi ideje van, hogy gyorsan visszalépjen az irodába, és megáll szorosan az üvegajtó mögött. Talán ha gyorsan beállna a polc mögé... de meghallanák a lépteit, és nincs is ereje elmozdulni az ajtótól. Egészen odasimul a sarokba a falhoz, tenyerét kapaszkodó mozdulattal támasztja maga mögé, és vár. Az előtétben sötét van. A két belépő férfi a villanykapcsolót keresi. Ágnes szíve úgy ver, hogy attól fél, elájul. Az egyik férfit megismeri: a házmester. A másikat nem.

- Jaj, ki van kapcsolva a villany, parancsnok úr.

- Van gyufája?

- Megtalálom a légótartályt, no, itt is van.

A házmester anélkül, hogy körülnézett volna, a bádog mosófazékhoz ment, és belenyúlt.

- Üres.

- Gondoltam. Lehetetlen banda. Fel fogom jelenteni őket. És ha tűz üt ki? És ha még egy hétig nem lesz víz? Hadiüzem légóvíztartalék nélkül!

- De hiszen kiürítették a raktárat - mondta bizonytalanul a házmester, akinek évi költségvetésében jelentős tétel volt az a száz pengő, amit Kincseséktől minden újévkor kapott.

- Az ő nevükön van még a raktár vagy sem?

- Az ő nevükön van.

- Ugye, megmondtam. A tartályt pedig elkobozzuk - jelentette ki a zord parancsnok. - Hozza át a lakásomra.

- Teljesen üres a raktár? - érdeklődött a parancsnok, és néhány lépést tett az előtér belseje felé. Ágnes lélegzeni sem mert ijedtében.

- Üres, persze. Még egy szöget se hagytak itt. Itt voltam, amikor az ajtót lelakatolták.

- No jó, menjünk. De a fene tudja, mi lesz ezzel a bűdös vízzel. Tudja-e, hogy már sört se lehet kapni?

A két férfi kifelé indult, a házmester húzta maga után a fazekat. Azután újra csukódott a rács, kattantak a lakatok. Ágnes egy darabig várt, nagyot sóhajtott, keresztet vetett, azután lassan, óvatosan kiment egészen a folyosóajtóig, arcát az üveglapra szorította, és megpróbált kilesni, mi lehet odakinn. Elmosódó zajok hallatszottak, egy kisfiú sírt, az anyja haragosan porolt vele. Valamit leejtettek - talán tányért -, nagyot csörrent. Egy kutya vonított mérgében. Élt odakünn a világ, de látni nem lehetett semmit.

Tehát másutt sincs víz... ami azt jelenti, hogy a vízműveket vagy a fővezetéket érte a bomba. Vagyis mindent el kell követnie a kormánynak, hogy sürgősen rendbe hozzák... hiszen állandó tűzveszély van. Igen, de mit jelent a „gyorsan”? Végeredményben a lakosságot egy-két hétig még forralt Duna-vízzel is el lehet látni, és amíg ásványvíz, bor, sör, szörpkészlet van és tej és friss gyümölcs... de én meddig bírom? Nem lett volna jobb, ha felfedeznek, ha átadnak a rendőrségnek mint hadiüzemi szökevényt... nem lett volna jobb akármí, mint ez az irtózatosszerű lassú halál? Le fogok feküdni, mozdulatlanul fogok feküdni, talán úgy jobban bírom... De nem lehet, folyton oda kell mennem a vízcsaphoz, figyelnem kell, hogy nem jön-e víz. Hiszen lehet, hogy takarékoskodni fognak vele, hogy csak félórásra lesz, ha lesz. Mit csináljak, istenem, mit csináljak? Mi értelme volt ennek a harmincegy napnak, ha most szomjan kell vészni?

Visszament az irodába. Az íróasztal alatt őrizte összecsavarva a szőrméből, szövetdarabkákból összetákolt derékaljat. Azt kibontotta, leterítette a földre, és ráfeküdt. Forró, poros, fojtó volt a levegő. Ágnes hanyatt feküdt. A plafonon a csontkéz komoran, figyelmeztetően intett. Örültség volt - gondolja Ágnes. Micsoda örültség volt. Ha internálták volna, talán még az is jobb lett volna. Az internáló táborban enni adnak. Vízet adnak. És egyszer mégiscsak szabadon engedik. De itt? A háború végéig nem mozdulhat már. A hadiüzemi igazolvány lejárt. És mikor lesz vége a háborúnak? Volt már százéves háború is. Két évig halogatták az inváziót az amerikaiak meg az angolok. Ki tudja, talán vissza is verték őket. És az oroszok? Merre vannak? Talán őket is visszanyomták? De akkor miért van annyi légitámadás? Ha legalább a híreket hallhatná... Hírek? Minek kellenek már neki a hírek? Hiszen a halántéka lüktet, szédül, émelyeg, a torka ég, a szájpadrólása kiszáradt, sírni tudna a szomjúságtól. Egy kis vizet, csak egy korty vizet...

...lehet, hogy a szomjúságtól megőrül az ember? Hogy a két férfi nem is volt itt, csak álmodta?

Tulajdonképpen nem szabadna várnia, amíg egészen elgyengül, és napokig kínlódni és haldokolni fog. Most, amíg ereje van, most kell meghalnia. Feltépi az ablakot, és leugrik az emeletről. Egy pillanatig még érezni fogja a mozgást, a napsütést, a levegőt. Egy pillanatig tárt karral repül, úgy, ahogy szállni vágyik Ikarosz minden utóda... és azután vége...

Tibor beszélt egy könyvről, nem is emlékszik már, mi volt a címe. Egy hídról szólt, szakadékok között rohanó folyón át ívelő hídról. Négy vagy öt ember megy át a hídon, és a híd leszakad. Ezekről az elpusztult emberekről szól a könyv, akiknek el kellett itt pusztulniuk, mert nem volt már semmi céljuk, semmi vágyuk... Ágnes így képzelte gyerekkorában, minden ember addig él, ameddig dolga van a földön. A költők minden versüket megírják, azután halnak meg.

És az ő életének is valóban vége volna? Nem vágyik semmire?

Nézi a plafont, a csontujjakat. Nem, nem vágyik semmire.

Csuklóján hangosan ketyeg az óra. Ha sokáig behunyt szemmel hallgatja az ember, kábít, elálmosít. És Ágnes is elbágyad, már nem hallja az óraketyegést. Halk, fájdalmas dallam cseng a fülébe, nagyon ismerős, nagyon szomorú dallam. És egy emlék. A Károlyi-kert kedves fái között kényelmes széksorok, az emelvényen zenekar, Tibor előtt partitúra, és amint magyaráz, mutat, a kezük egymáshoz ér. A zenekar ezt a dallamot játssza. A *Sors szimfónia* második tételét.

Ó, annyi szépség van még a világon!

A végtelen Térben és végtelen Időben sehol és soha nem kezdheti újra az életét. A gyógyíthatatlan is élni akar. A vak és nyomorék is élni akar. Az életet szeretni kell és küzdeni érte. Most délután hat óra van. Egy óra múlva újra kimegy a mosdóba, talán akkorra már lesz víz.

Mozdulatlanul figyelte az óramutató járását. A lüktető másodpercek és lomha negyedórák végre leteltek. Hét óra volt. „Hetes, szerencsés.” És lassan elindult a mosdóba. Minden lépésnél nagyot ugrott a szíve. Gyengeséget érzett, meg kellett kapaszkodnia. Torka, nyelve égett. Remegett a keze, amikor megcsavarta a vízcsapot.

Nem volt víz.

KARL THEIMER SZÁZADOS

A RÉP - Repülőtér Építő Parancsnokság - elfoglalta az egész farkaspusztai birtokot. A nyugatra menekült grófnő lakosztályában két fiatal mérnök hadnagy lakott, akik legfőbb gyönyörűségüket abban lelték, hogy éjszakáról éjszakára a grófnő földig érő selyem hálóingébe öltöztették, csipkés párnáira fektették az éppen kapható lányokat.

A századirodát a boltíves ebédlőteremben rendezték be, és Percz Tamás karpaszományos őrmester, a jelentések, zsoldszámítások legfőbb ura, bordó kárpitú, kényelmes széken ült nap-hosszat, két görbe szarvú, bánatos szemű kitömött muflonfej alatt.

Kemenes Tibor főhadnagy szobája a vadászkastély emeletén volt. Tágas, kétablakos szoba nehéz plüssfüggönyökkel, régimódi bőrdívánnyal, két barna politúros szekrénnel. A fehérre zománcozott mosdóállvány felett barna keretes háziáldás lógott, a széles ágy fölött pedig olajnyomat: az ifjú Lajos király holttestét megtalálják a Csele patakban.

Tibor a virágállványból kihajigálta a nyurga, halvány rózsaszín gladióluszokat és büszke tulipánokat, és helyébe könyveket rakott. A liliomok birodalmát Rabelais vaskos humora és Voltaire keserű satírája foglalta el. Az éjjeliszekrény szép ezüst gyertyatartóját Kemenes főhadnagy a mosdóállvány alá hajította, és helyére légözseblámpákból kombinált olvasólámpát szerkesztett. Az éjjeliszekrényen Shaw *Man and Superman*-ja hevert egy fél üveg gin társaságában. Tibor kardja pedig a mosdó fölött a háziáldással egy kampósszögön lógott. Köpenyét rendszerint a dívány fölött díszelgő, óriás szarvasagancsra akasztotta. Az ablakból a parkra lehetett látni. Dáliák, könnyű szirmú rózsák, kedves szegfűk tarkították a kertet, a nyárfák zöld ágai fürödtek az augusztusi fényben. És túl a fákon zöld szőnyegként feküdt a mező. A mező peremén bölcs mérnöki tervek szerint munkásszáznak nevezett rabszolgahadak cementet hurcoltak, árkot ástak, és árkot temettek nyüzsgöve és szaporán, anélkül, hogy a nagy igyekezetnek kézzelfogható eredménye támadt volna. Nyár eleje óta mindössze egy széles, kavicsos út készült el. Az volt a célja, hogy a repülőgépeket ezen az úton be lehessen gördíteni az erdőbe és ott ágakból, földből készült rejtekhelyeken őrizni. Az út messzire virított.

- Marhák - mondta Kemenes Tibor, és az ablakból nézte az élénksárga utat. - Még sehol repülőtér, sehol repülőgép, de már megcsinálták az egyetlen feltűnő dolgot, amit az ellenséges felderítők észrevehetnek. Úgy fel fognak robbantani minket, hogy a májunkat és a vakbélünket más-más sírba temetik.

- Annál is inkább, mert hétfőn reggel itt lesz egy Stuka-század.

- Honnan szeded?

Percz Tamás az asztalnál ült. Az üres kávéscsészével játszott, pörgette, és a fülénél fogva elkapta.

- Mesélik. A hír mindig negyvennyolc órával hamarabb érkezik, mint a távmondát.

- No, majd meglátjuk - mondta Tibor.

- Tulajdonképpen itt az utolsó alkalom.

- Visszatértél állandó és legkedvesebb témádhoz. Tamás letette a csészét, és felállt.

- Én nem bírom ki itt tovább.

Bal tenyerével végigsimította a haját, és nagy léptekkel nekiindult, fel-le járkált a szobában.

- Tudod, mit csináltak ma a csendőrök? Kihajtották az erdőbe a munkaszolgálatosokat, felszólították őket, hogy minden holmijukat tegyék a hátizsákjukba. Odakinn a hátizsákokat letették velük egy csomóba, majd őket magukat felsorakoztatták tízes oszlopban olyan szorosan egymás mellé, hogy moccanni, lélegezni se tudtak. A hátizsákokat a csendőrök kirámolták, inget, órát, pénzt, könyvet, harisnyát, gyógyszert „elkoboztak”, azután megkezdték a testi motozást. Akinél húsz pengőnél többet találtak, azt kikötötték, akinél gyűrűt, ékszert, azt is, akinél ennivalót találtak, azt összeverték. És a mi szeretett tisztjeink, Lőkössy hadnagy úr és Pajor zászlós úr, csak álltak és nézték, a RÉP-parancsnok, az a vén marha, a Füleky őrnagy mossa kezeit, de... amint látom, téged se érdekel.

- Sajnálom, Tamás. Igazad van. De mit csináljak? Nekem semmi közöm a munkaszolgálatosokhoz. Tudod, hogy így is aláírok annyi kimenőt, amennyit csak lehet. A háborúban egyébként nem óhajtok részt venni. Nem én üzentem hadat, semmi közöm hozzá.

- De mégis elősegítjük.

- Ennél kevesebbet már igazán nem tehetnék Hitler érdekében. Ma egész nap John Tanner történetét olvastam, és gint ittam. Téged behoztalak az irodába, és legjobb tudomásom szerint te sem kapsz ott sérvet.

- De ellene... a háború ellen se teszünk semmit. Szégyen és gyalázat, hogy most az utolsó órában sem... A románok letették a fegyvert, és hadat üzentek a nácioknak, az olaszok, a bolgárok, a lengyelek már mind Hitler ellen harcolnak. Szlovákia tele van partizánokkal, Franciaországban küzd a maquis... De itt ezen az ócska reptéren... itt semmit se lehet csinálni.

- És mit akarsz csinálni Pesten?

- Nem tudom. Csak ezt az uniformist ledobni.

- Én a magam részéről maradok. Szép kis szoba, jó levegő, jó koszt, olvasnivaló is akad. A lányok se csúnyák errefelé. Erről jut eszembe, írni kellene a kis Csaplárnak. Hónapok óta nem válaszolt, úgy látszik, megharagudott valamiért. Írsz neki te is?

- Ha nincs ellene kifogásod.

- Nem a magántulajdonom, bárha azt hiszem, ő nagyon szeretné.

- Te, kopognak.

- Ki az? - fordult Tibor az ajtó felé.

- Alássan jelentem...

Sovány, bajuszos, cserzett bőrű parasztleány állt az ajtóban. Lötyögő zubbonyát szoros derékszíj fogta össze, az öv fölött a blúz olyannak látszott, mintha felpumpálták volna.

- Na, mi van, Svejtk?

Svejtk, a tisztiszolga irodalmi nevét Tibortól kapta, különben Takács Szilveszternek hívták. Kemenes a nagykátai bevonulási központnál akadt rá, ahol már tisztiszolgai minőségben működött egy Ghiczy nevezetű tüzér főhadnagy mellett. - Utálom a pofáját - mondta Ghiczy -, lassú, és folyton ábrándozik. Azt hiszem, titokban könyveket olvas. - Add nekem - kérte Tibor. - A legnagyobb örömmel.

Svejtk közömbösen vette tudomásul, hogy holnaptól kezdve más csizmát pucol. A könyveket illetően Ghiczy főhadnagy tévedett: Svejtk nem olvasott. Viszont esténként hosszas eszmecserét folytatott a többi tisztiszolgával. - Nem való ez a Kemenes főhadnagy a hadseregbe. A Ghiczy főhadnagy úr, az igen. Az marha goromba jószág volt, de olyan katona! Az, ha

elordította magát, még az ágyúgolyó is reszketett ijedtében. Olyan tűzér volt, hogy három kilométerről eltalálta a templomtornyon a varjút. Ennekem is azt mondta: Szerencséd van, a kutyaistenedet, hogy tűzér főhadnagyot szolgálhatsz, mert a tűzér olyan, mint a tüzes villám, reszket tőle a világ. A tűzér főhadnagy meg egymaga olyan hatalmas, mint az egész magasságos égzengés. - De ez a Kemenes úgy beszél, mint egy civil. Legyen szíves, adja ide. Még azt is éntőlem kérdezi, hogy a tölténytáskáját hová tette.

- Főhadnagy úrnak alássan jelentem - hadarta Svejik, majd a félmondat után megállt, és pislogott.

- No, mi baj?

- Nagy baj, főhadnagy úr. Az irodáról azt üzenik, hogy jönnek a Stukák, és meghagyták, hogy ma este nyolcig a főhadnagy úrnak tessék másutt lakást keresni.

- Micsoda? Megörültek? Ki hagyta meg?

- Alássan jelentem, egy német őrmester volt itt.

- Miért nem dobtátok ki?

- Jelentem alássan, nem volt az irodán, aki kidobja, mert a Füleky őrnagy úr Pestre utazott, a Kemenes főhadnagy úr itt van, a Pajor zászlós úr és a Lőkössy hadnagy úr nem tudom, hol vannak.

- No, menj a fenébe, és ne zavarj.

- Igenis, jelentem alássan. De...

- Svejik!...

- De az az őrmester még mindig itt van az irodán, és neki válasz kell.

- Küldd a pokolba. Indulás.

- Majd én átmegyek, és elintézem - mondta Percz Tamás, és megigazította zubbonyát. Tíz perc múlva Tamás már jött is vissza.

- Öregem, itt tényleg baj van. Te vagy itt a láthatáron az egyetlen tiszt, intézkedj.

- Mi van?

- Itt a parancs. Ma este nyolcig át kell adni a vadászkastélyt. A RÉP-parancsnokság átengedte.

- Most este hat óra van. Hová menjünk?

- Mit tudom én. Az irodát átvihetjük a barakkba, Pajor beköltözhet a városba. Neked meg szerzünk szobát a gazdatisztnél.

- Hát menjen a német a gazdatisztekhez.

- Ha te lennél a Herrenvolk fia, te se mennél.

- És mit csinálhatnak, ha nem megyek?

- Sok mindentől függ. Ukrajnában ilyenkor fegyvert használtak.

- Nem szeretem a hadbírásgot. Általában nem szeretem az izgalmakat. Viszont kiköltözni sem óhajtok.

- Egy és háromnegyed óránk van. Jó lesz megcsinálni.

- Hagytak itt valami írást?

- Ott van a kezelnél a parancs. Odatettem az asztalra.

Tibor átfutotta a gépírási lapot. Nézte, nézte tágra meredt szemmel, azután éktelen hahotára fakadt.

- Megőrültél?

- Tomi, tudod, ki a stukások parancsnoka? Atyaisten! A Karli. A világ legszelídebb fiúja. Verseket írt, képzeld, verseket! Ide nézz!

Tibor levett a virágállvány-könyvtartóról egy Schiller-kötetet, és felütötte az első oldalon. Szép, kalligrafikus betűkkel, kék tintával ez állt benne: „Wo singen hörst, da lass dich ruhig nieder, - denn böse Menschen haben keine Lieder. - Dies, zur Erinnerung - dein ewiger Freund Karl Theimer. - Wien, 3. 6. 1937.”

- Nahát - mondta Tamás. - És gondolod, hogy azonos?

- Milliós az egyhez. A repülőtiszték fiatalok - Karli most huszonöt éves. Karl imádta a repülést. Nem olyan gyakori név. Karl Theimer... persze hogy a Karli.

- De a parancs parancs.

- Ugyan ne tréfálgass. A stukások igényeltek szállást ennyi és ennyi főre, mire azok a vadmarhák ott Rimaszombatban vagy Pesten egyszerűen kiadják a parancsot, hogy mi költözzünk ki. Majd én Karlival elintézem.

- Tibor, ne csinálj őrültséget. Még ha a barátod is, most Stuka-százados. Változnak az emberek.

- Impavidum ferient ruinae. Leomolhat a világ, megváltozhat minden, csak Karli nem. Nála szilárdabb jellemet keveset ismertem. Hetedikesek voltunk, amikor megsértett egy fiút. Kijelentette, hogy hajlandó bármilyen elégtételt megadni. A fiú erre tréfából azt mondta, hogy három napig ne szóljon egy szót se. Utána bementünk kémiaórára, régen megfélemlítettünk az egészről. Karlit kihívják felelni... ki se nyitja a száját. A tanár ordít, meg van őrülve, Theimer? Beírja a szekundát. Hallgat. Hazafelé megyünk. Hallgat. Otthon a szülei ájuldoznak a rémüllettől. Hallgat. Délután felmentünk hozzá. Ne hülyéskedj, Karli. Hallgat. Három napig állta, akárcsak a néma levante. Közben orvoshoz cipelték, egymás után szedte a szekundákat, nem törődött vele. Negyednap kémiaórán jelentkezett felelni. - Mi volt magával? - kérdezte a tanár. - Erre nem adhatok választ. - És Hitlert hogy utálta! Verekedett a náccikkal.

- Tibor, azt ajánlom, ne kezdj ki velük.

- Őrmester! Szerezzen szállást a gazdatisztnél egy német tiszt számára. Írja össze a vadász-kastély üres szobáit, és a listát majd én átnyújtom a németeknek. Majd elférnek velünk a vadász-kastélyban.

- Baj lesz. Hidd el.

- Leléphet, őrmester.

Tamás dühösen vállat vont, és kiment.

Kemenes Tibor az órájára nézett. Majd fél nyolckor lemegy az irodára. Milyen bolond ez a Tamás, hogy meg van ijedve. Ha tudnák, ki ez a Karl! Azok az átvitatkozott éjszakák a favoritengassei Theimer-lakás aprócska diákszobájában! Az öreg Theimer bácsi, aki mindig szemüvegben, papucsban, házikabátban ült az asztalnál, és órákat javított. Gretl, Karli tizenöt éves húga esténként Schubert-dalokat énekel, és a bátyja kíséri zongorán...

Még vázlatfüzetet is küldött Karinak Firenzéből. Karl elküldte kedvenc verseskönyvét, a Schiller-válogatottat. „Wo singen hörst...” nézegette újra az ismerős betűket. Az órára néz. Fél nyolc. Mielőtt lemegy az irodába, megigazítja az asztalterítőt. Meghívja Karlit egy pohár ginre.

Háromnegyed nyolckor Percz Tamás őrmester szabályszerűen jelentkezik. Átadja az üres szobák jegyzékét. Minden szoba rendben van, tiszta ágyneműkről gondoskodott. A vadászkastélyban két üres szoba van, a gazdatisztknél kettő.

Nyolc óra előtt öt perccel teherautók állnak meg a kastély előtt a parkban. Négy német katona leugrik róla, és íróasztalokat, iratcsomókat kezdenek lefelé rámolni. Pontosan nyolc órakor megérkeznek személyautóikon a tisztek. Egy német őrmester jelent: a magyarok nem ürítették ki a kastélyt.

Karl Theimer százados és nyomában négy-öt tiszt sietnek fel a lépcsőn a magasföldszintre, az ebédlőterem felé.

- Karli - kiáltja Tibor, és felugrik, rohan a százados felé.

Karl Theimer arcán pirosság ömlik el. Megismerte, persze hogy megismerte ő is a barátját. Egyet lép előre. Azután megáll, szeme villan.

- Ön a rangidős tiszt?

Tibor ölelésre nyílt karja lehanyatlik.

- Harminc percet adok, harminc perc után a haditörvényszéknél beszélgetünk.

Sarkon fordult, a tisztek döngő léptekkel követték.

- Svej! Hol vagy, te disznó! Rámolni! Vidd ki a holmimat a szobámból.

- Hová, főhadnagy úr?

- A kertbe, a repülőtérré, a hétszentséges úristen...

- Őrmester!

- Igenis!

- A munkaszolgálatosok tíz perc alatt vigyék ki az irodából ezt a sok szemetet. Égessék el, csináljanak vele, amit akarnak...

Svej két közhonvéddel együtt targoncán tolta át Tibor holmiját a gazdatiszti lakásba. Tibor a parkban odament hozzájuk, a könyvcsomóból kihalászta Schiller válogatott költeményeit, megfogta, és bevágta a bokrok közé.

- A ménkü csapjon bele... őrmester, vegye át a parancsot... bemegyek a városba, és úgy leiszom magam, hogy... a ragya verné...

Svej elragadtatva hallgatta a káromkodást.

- Micsoda katona a Kemenes főhadnagy úr! - magyarázta a cipekedő bakáknak. - Ha tüzér volna, három kilométerről találná el a varjút a templomtorony tetején...

EMLÉK

Letelt a harminckettedik nap.

Ágnes minden órában megnézte a vízcsapot. Nehéz és fáradságos útnak tűnt a néhány métert megtenni. Torka, szájpadrólása kiszáradt és égett, csak kínlódva és feljajdulva tudott nyelni, akárcsak mandulaműtét után. Szemét mintha izzó homokszemcsékkel szórták volna tele. Kezei remegtek, kapkodva, aprókat lélegzett, és minden lépés után félálulás fogta el. Már nem is remélte, hogy víz fog folyni a csapból. Odaért, megforgatta, majd csüggedten vánszorgott vissza fekvőhelyére.

Bűnös volt, azért kell így elpusztulnia?

Mióta nem gyónt? Nagyon régen. Az idén nagypénteken sem. És amikor gyónt - mit gyónt meg? Apró, bocsánatos bűnök. De az igazi bűnöket, a kételkedést, könyveket, amelyeket Tibortól kapott... és akkor... a nagyanyjával... Nem, azt a délutánt sohasem gyónta meg. És most itt a pokoli szomjúságnál is égetőbben emlékezni kell rá.

Érettségi után hazalátogatott a nagyanyjához. Jani nagybátyja akkor már kinn volt a fronton. Az öregasszony egyedül élt. Ő nem a nagyanyjánál szállt meg, hanem a nagynénjénél. Délelőtt érkezett, egész nap az unokatestvérekkel csavargott, és csak késő délután ment át a nagymamához. Az öregasszony azt sem tudta, hová legyen örömeiben. Friss fánkot süített. A szobában terített, és evés után végignézte szekrénye minden fiókját, mit adhatna a kedvenc unokának. Szép háziszőttes: vidd el, jó törülköző lesz, ha férjhez mész. Vidd el a nagy abroszt is, én aszúroztam, és szegtem, belevarrtam a szívemet is, édes gyerelem. Még az ablakból is kivette az árva muskátlit, az is hadd legyen Ágnesé. Ágnes megette a fánkot, túrta a véget nem érő simogatást, és szentül megígérte, hogy eljön másnap délben, eljön, okvetlenül itt ebédel a nagymamánál.

Másnap azonban az unokatestvérek nagy kirándulást terveztek a Berekbe a Nyitra-partra. - Megígértem a nagymamának, hogy odamegyek - ellenkezett Ágnes bizonytalanul. A nagynéni vállat vont. - Ugyan már, mit bújsz úgy abba a vénasszonyba. Talán olyan jól bánt apáddal? - Miért, mi volt apámmal? - kérdezte ő akkor elhűlve. Ancsi néni nagyot nézett. - Mi az, te nem tudod? Kiátkozta az anyádat, mert hozzáment. Egy slafrokot se adott vele, még egy lepedőt se... amikor ott laktatok nála, cselédnek tartotta, béresekkal dolgoztatta.

Nem, Ágnes addig sosem hallott otthon erről. Apja megkövetelte, hogy időről időre tisztességtudó levelet írjanak a nagymamának, aki szegény, beteg özvegyasszony. Az apját gyalázta? Anyját kitagadta? Neki ugyan ne süssön túrós bélest, fűtül rá.

Késő estig fürödtek a Nyitrában, csavarogtak a kiserdőben. Rohanni kellett, hogy elérje az esti vonatot.

Már megváltotta a vonatjegyet, amikor a váróteremben észrevette a nagyanyját. A millió ráncú, vértelen arcú kis öregasszony csendesen üldögélt a sarokban, ölében két egymásra borított mélytányér kendővel átkötve. Sírni kezdett, amikor Ágnest meglátta. - Nagymama, ne haragudj - suttogta Ágnes elsápadva. - Dehogysis, drága kincsem... biztosan dolgoz van... csak a túrós bélest hoztam el.

Zakatolva ment a vonat Pest felé. - Legközelebb... ha megint odautazom... jóváteszem. - De a legközelebb a nagyanya temetése volt.

Bocsáss meg... bocsáss meg - gondolja Ágnes, és érzi, hogy fájó, égő szemét egy pillanatra hűsíti a könnycsepp.

Szeretne felállni, megnézni a vízcsapot, de semmi ereje sincs már. Fáradt félálom fogja el, és a kínzó emlékek helyett most újra Tibor arca jelenik meg. Újra, mindig újra és újra Tibor. És a földön fekve, szédülve most ezredszer átéli ismét ismeretségük egész történetét.

Pár hete dolgozott akkor a Mezőgazdasági Gépgyárnál, amikor először látta meg Tibort. Rőmer doktorhoz jött, átsietett a nagy szobán.

- Új kollégánk van - mondta Két, és Ágnesre mutatott, Tibor visszafordult az ajtóból: - Kemenes Tibor vagyok.

- Vigyázzon a szívére, kislány - mondta Két, amikor Tibor kiment. - Kemenes nagy hóhártyó, sok lány sírt már miatta.

- Köszönöm, ne féltsen - mondta Ágnes elvörösödve -, én nem szoktam legények után sírni.

És egy hét sem telt el, egyetlen rövidke hét sem, amikor Milánóból érkezett egy olasz nyelvű levél.

- Ágnes, ugye, maga tud olaszul? - kérdezte Két.

- Tudok.

- Legyen szíves, fordítsa magyarra.

Ágnes leült az írógéphez, és mire az öreg Rőmer bejött az irodába, már a levélhez gemkapoccsal hozzáfűzve ott volt a fordítás is. Imperátor elégedetten bólintott. Az olasz leveleket eddig át kellett küldeni a bankba Kemeneshez, hogy legyen szíves, fordítsa le. Fél napi idővesztés. Ágnes arra is vállalkozott, hogy a válaszlevelet olaszra fordítsa. Büszkén és izgatottan írta az „abbiamo ricevuto l'onorata vostra di trentesimo passato”-t, élvezte Gerencsérné irigy elismerését. Palánkay japántanulásán kívül az irodában egyedül Gerencsérné konyitott az idegen nyelvekhez. Délfelé megjelent Kemenes Tibor, devizaigényléseket hozott, és bement Rőmerhez. Kisvártatva Imperátor behívatta Ágnest.

- Készen van az olasz fordítással?

- Igen, de csak kézírással.

- Nem baj, hozza be. Tibor fiam, volnál szíves átnézni?

Ágnes lángvörös lett. Nemcsak azért, mert sértette a doktor bizalmatlansága, hanem azért, mert érezte, hogy ez a bizalmatlanság jogos.

- Eccellente - mondta Tibor, amikor végigolvasta. - Kitűnő. Hibátlan. Dante írt utoljára ilyen tiszta olaszszággal.

- Hát akkor gépelje le, kisasszony - mondta szíves mosollyal Imperátor -, ezentúl ön fogja megválaszolni az olasz leveleket.

- Boldogan - mondta Ágnes, és diadalmasan vonult vissza a nagy szobába.

Kemenes Tibor néhány perc múlva utánajött.

- Jóságos atyaisten, kedves Ágnes, miket írt maga össze? Tudja, kik beszélnek ilyen olaszszággal? A nápolyi szakácsnők, de azok közül is csak a görög anyanyelvűek. Hogy is volt a magyar szöveg? És mindenekelőtt ne írjon „Magát” a levélben, mert ez sértés, ha a félbolond Duce el is törölte az udvarias megszólítást, mi használjuk csak továbbra is a „Voi” helyett a „Lei”-t. Mussolini már régen nem lesz, de a Lei-t és a Loró-t még ezer évig használni fogják. És ne írjuk azt, hogy „abbiamo ascoltato”, mert az egészen mást jelent, mint az „abbiamo

sentito”, igaz? Ha újra magára szakad a veszedelem, telefonáljon gyorsan, én átszaladok, segítek lefordítani.

Ágnes hálasan mosolygott.

- Igazán... milyen kedves... nem is tudom, miért segített rajtam.

Tibor nevetett.

- Szeretem az olasz nyelvet, és nem engedem kerékbe törni. És szeretem az olyan kedves kislányokat, akikkel okosabb dolgokról is lehet beszélni, mint a tavaszi divatbemutató vagy a tánc.

Hát így kezdődött minden. Ágnes szívdobogva leste a postát, és felragyogott az arca, mintha szerelmes levelet kapott volna, amikor meglátta Giacomo Bini e Fratello hosszúkás, kék borítékját és a milánói postabélyegzőt.

Néha nem Tibor jött át, hanem ő szaladt el a Nádor utcai bankba. Tibornak külön szobája volt a devizaosztályon, barátságos, kicsi szoba, nagy világtérképpel a falon, kis, kerek dohányzóasztallal, két kényelmes fotellel a sarokban. Ide kuporodtak, és a levélfordítás ürügyén itt beszélgettek versekről és vágyakról. S ha Ágnes semmiféle módon sem tudott napközben elszabadulni az irodából, ebédszünetben vagy munka után találkoztak egy félórára, s az olaszleckéből hosszú séták lettek, majd hangversenyek és álmatlan éjszakák. Hogyan is éltem, amikor még nem ismertem Tibort? - gondolta gyakran Ágnes.

Egyszer váratlanul találkoztak a Bank utca sarkán. Tibor a Nemzeti Bankból jött, Ágnes a Nemzeti Bankba igyekezett. Csak egy pillanatra álltak meg az utcán. Rózsaszín virággal terhesen bólogattak a vadgesztenyefák, felhőtlen, vidám kék volt az ég. Egy kisfiú jött a Vilmos császár úton, hét-nyolc esztendő, szőke, maszatos, szandálos legényke, és elmerülten rágt a körmét. Tibor megsimogatta a gyerek kobakját, és fejcsóválva rászólt: Öcsi, ne vedd az ujjadat a szádba. A kisfiú meglepetten, azután kikapta kezét a szájából, nadrágjába törülte összenyálazott ujját, és elszaladt. Egy pillanatig ott álltak még a májusi verőfényben, hangosan nevettek, kezet ráztak, és továbbindultak. És most ez a buta kis jelenet újjáéled. A gesztenyefák rózsaszín fűrtjei, a napfény, a kisfiú... Tibor hangja itt van vele a lezárt raktárban, átragyog a gond és bánat ködén.

Szinte alvajáró módján állt fel, újra elindult a vízcsaphoz. Az emlék olyan mosolygós volt, hogy sehogy sem tudott visszatalálni az ébrenlét félelmeibe. Megcsavarta a csapot, és összerezzen. Sárgás, rozsdás víz tört elő fröcskölve, zubogva. Meleg, piszkos, rozsdás víz.

Víz.

A SZÁZADIK ÉJSZAKA

- Soha többé nem kell oda visszamennem?

- Soha többé!

- Szabad vagyok?

- Szabad vagy.

- De hátha csak álmodom?

- Nem álmodod.

- Esküszöl?

- Esküszöm.

A tárt ablakon át a május milliárd fénye hull be. Tibor ölelő karját érzi, feje a férfi vállára hajlik.

- Olyan boldog vagyok - suttogja Ágnes.

- Olyan boldog vagyok - visszhangzott az üres teremben.

Hosszú, mély lélegzetet vett, meggémberedett lábát kinyújtotta. Szeme pár pillanatig vibrálva, hunyorogva kereste a félbemaradt álmot. Azután hirtelen felült.

Hatalmas táblaüvegen keresztül keskeny fénycsónák kúsztak a polcokra és falakra. Kinn az éjszakában légítamadást várt a város.

- Századik - sóhajtotta maga elé, és mindkét kezét a szívére szorította. Századik éjszakáját tölti itt bezárva, elhagyatottan, századszor álmodja, hogy szabadon járhat újra, századszor riasztja fel a hirtelen leálló villamosok ijesztő csendje.

Ha előre tudta volna! Hogy nem egy-két hét, hanem hónapok múlnak el! Mindennap azzal a reménnyel ébredt, hogy „talán ma”, és azzal aludt el, hogy „talán holnap”. De minél több napot húzott át a naptáron, annál kuszább, érthetlenebb lett a világ, annál kevésbé tudta elképzelni, hogy hogyan juthat ki innen valaha. Június elején jött ide, most szeptember közepe van. Forró nyári nap volt akkor - most szokatlanul hűvös az idő. Meleg ruhája, kabátja nincs, egész nap a magakészítette takaróba burkolózva ül. Életrendje is megváltozott. Az üres paradicsomos- és lekvárosüvegekben vizet tárol, és sokkal szigorúbban osztja be az élelemkészletet. Augusztus közepén már csak egy marék nyers tarhonya, néhány kanál lekvár vagy paradicsom volt a napi adag. Kétségbeejtően rossz, undorító a nyers tészta, beleragad a fogába, gombóccá dagad a torkában - de ha nem volt más. És augusztus végén már az volt a baj, hogy a tarhonya milyen gyorsan fogy. Tíz nappal ezelőtt elhatározta, hogy további adagsökkentést hajt végre. Egy fél marék tarhonya és egy kanál lekvár lesz a napi adag. Így tovább fog tartani a készlet. De ez az adag éhhalál. Még akkor is, ha fekszik egész nap. Ekkor határozta el, hogy megnézi a titokzatos csomagot, amit ott talált meg az első napokban a polc mögött. Már régen szeretne volna megnézni, hátha ennivaló van benne. De félt, hogy hátha visszajönnek a csomagért, és még jobban félt a csalódástól. Megint Robinson jut az eszébe, aki a zátonyra futott hajón egy aranytömböt talál, és belerúg. Mit csinálna, ha ékszer lenne a ládában? Ezüstnemű? Vagy gyapjuszövet? - Óvatosan bontotta a ládát. Először a külső csomagolópapírt hámozta le. Lassan, hogy ezzel a munkával is minél több teljék a végtelen időből. A láda be volt szegezve. Egyenként rozsdás kampósszeggel emelte ki a szegeket. Két napig tartott a láda tetejének leoperálása. Belül újabb papírréteg volt. A papír alatt apró csomagocskák, zacskók, dobozok. Ágnes izgatottan bontotta ki a legfelsőt. Szemes bors. A következőben vaníliarudak gondosan sztaniolpapírba és celofánba csavarva. Rengeteg. - De mit kezdjen vele? Egy darab kenyér, egy darab szalonna többet érne mindnél. Zsugori kincsek, kapri, majoránna, gyömbér - amit keresztanya alkalmasint eldugott és itt felejtett -, és ennyi kincs mellett kell éhen halnia.

Megkezdődik tehát a fél adagok korszaka.

Mozdulatlanul kell feküdni.

Egy hétig, két hétig, ameddig bírja.

Egyre nehezebb és egyre rosszabb az élet a raktárban. A hideg napokban jobban szenved az éhségtől is. Fáradt, gyenge. Mosakodni is sokkal nehezebb szappan nélkül a jéghideg vízben. Márpedig kínosan ügyelnie kellett a tisztaságra, hogy a poros raktárban, földön aludva bőrfertőzést ne szedjen össze.

És sokkal óvatosabb is lett. Mindennap növelte élni akarását. - Ha ennyit kibírtam, most már nem hagyom magam. A házmester és légóparancsnok látogatása óta reggel nyolctól szürkületig nem mozdul az iroda üvegajtájától, hanem figyel, hogy nem nyitja-e valaki a lakatokat. S ha gyanús mozgást lát, elbújik a polc mögé.

Az íróasztal alsó fiókjában kulcsokat talált, és kipróbálta a zárokban. Így talált megfelelő kulcsot az irodaajtóhoz is. Ha mozdulni látta a külső lakatot, gyorsan bezárta belülről az irodaajtót, és elbújt. Igaz, hogy az ajtót a legegyszerűbb tolvajkulccsal is villámgyorsan ki lehet nyitni, de a néhány pillanatnyi idő is hasznos lehet, több ideje marad elrendezni a rejtékhelyet takaró zsákokat.

Néhányszor jártak idegenek a raktárban. Egyszer a látogatók nem is jöttek beljebb az előtérnél. Ágnes órákon át állt a rejtékhelyen, és sohasem tudta meg, hogy csak a villanyóra állását ellenőrizték.

Máskor alig maradt annyi ideje, hogy eltűnjön; már döngtek is a kemény léptek. Razzia volt, rejtett árukészletek után kutattak. Egyszer pedig valaki a raktárhelyiséget akarta lefoglalni és kiigényelni. Ágnes hallotta a beszélgetést, és halálra dermedt a rémülettől. Aztán elmúlt ez az ijedelem is; napokon át várta, hogy visszajöjnek-e, de nem jöttek.

Félt, izgatott volt, ha valaki bejött a raktárba, mégis várta, hogy jöjjenek. Emberi szót, emberi hangot hallani, egy-egy elejtett szóból hírt kapni a külvilágról, egy kicsi rést nyitni a valóság fényébe a bezártság sötétjéből. - Makóról menekült a sógorom - mondta valaki, és Ágnes dobogó szívvel számolt. Menekült? Tehát ott már front van. Makó pedig... hol is van? Szegedtől kicsit északkeletre, vonaton öt óra... tankon, istenem, talán holnapra itt lesznek. - Mit szól hozzá, megint nem adták ki a jegyre a kenyeret - én azt hiszem, nem is követtek el merényletet Hitler ellen, biztosan csak ürügy, hogy megint gyilkolhasson - ugyan, Galgóczy úr, kell is nekik ürügy. Biztosan öngyilkosságot kísérelt meg az a mázoló. Nem is csoda, már a határukon állnak a ruszók. És Ágnes agya villámgyorsan dolgozik. Az oroszok a német határon, Hitler ellen merénylet... Még két nap a háború, most igazán nem lehet több, mint két nap. Milyen jó, hogy elbújt ide, vége minden bajnak, megúsza a háborút.

Lesi, hogy egyszer itt felejt valaki egy újságot vagy könyvet, valamit, legalább egy félig megfejtett keresztretjvényt - csak betű legyen. De hasztalan remény.

És amikor nyolc-tíz nap is eltelik, és senki sem jön, Ágnes elhatározza, hogy maga teremtsen kapcsolatot a külvilággal. Megfigyelte, hogy a raktár néhány pontján a padlóra vagy a fűtőtestre szorított füllel néha beszédfozlányt, zenét vagy rádióhíreket hall. A mosdóból például késő este jól lehet hallani a Donausender műsorát, a szomszédban lakó légóparancsnokok bögtetik a rádiójukat.

Látni szeretne. Egyik hajnalban az ablak sarkában féltényérnyi helyen körmével lekaparja a légópapír rácsot, és dörzsöli, nyálazza az ablaküveget, amíg kiderül, hogy az ablaktábla nem tejüveg, nem homályos üveg, csak egyszerűen piszkos.

Mit jelent ez a háromujjnyi rés! Kora reggel odatapasztja szemét az üvegre. Látja a villamosokat, látja, amint felhúzzák az üzletek redőnyét, embereket lát, mozgást, életet. Megpróbál következtetni minden jelből. Ha sok teherautó tart Buda felé - futnak a németek. Ha csopor-

tosulás van az újságos bódéja körül - talán valami nagyon fontos hír -, talán fegyverszünetet kértünk?

S a történelem így jut el Ágnes börtönébe:

Egy délelőtt, amikor a tizenegyes villamos a fordulóra ér, Ágnes egy férfikezet lát kinyúlni a peronról - a villamos már eltűnt a kanyarban -, az úttest teli fehér papírlapokkal. A járdáról fiatal fiúk szaladnak oda először; felkapják, olvassák, azután odamerészkednek az idősebbek is. Egy fiú zsebébe gyömöszöl néhányat, elszalad. Rendőrök jönnek, egy férfit közrefognak, a cédulákból a maradék néhányat összeszedik. Ágnes napokon át azt próbálja elképzelni, mi lehetett a röpcédulán. Ki lehetett a férfi, aki ezt meg merte kockáztatni világos nappal a Károly körút kellős közepén.

Egy délutáni kép: az Erzsébet tér felől hosszú menet jön, totyogós, nehezen mozgó öregemberek, hátukon, karjukon apró gyerekekkel, és befordulnak a Dohány utca sarkán. Csak amikor egészen közel értek, akkor vesz észre Ágnes néhány fegyveres kísért, és akkor látja meg rajtuk a sárga csillagot. - Kik ezek? Zsidók? Mit követtek el? Miért viszik őket? Mi van odakinn? - nem tud rá választ találni.

Ha két napig nincs légitámadás: jaj, talán visszaszorították a szövetségeseket.

Ha egy rossz motor dübörög az ablak alatt: megkezdődtek az utcai harcok.

Ha kiabálást hall, megdobban a szíve: talán... talán a háború végét, a békét éltetik az emberek.

Valódi eseményt csak egyszer hallott, régen, még augusztus huszonharmadikán, amikor a rikkancsok teli torokból ordították: Románia letette a fegyvert! Románia letette a fegyvert! - Akkor egész éjszaka nem aludt. Most már biztos, most már egészen biztos, hogy holnapra vége a háborúnak. Soha ilyen alkalom. - Románia letette a fegyvert, letesszük mi is. Milyen jó, hogy még nyár van, hogy élvezheti még a hosszú estét, sétálhat, úszhat.

Azután eljött a másnap, harmadnap, újra vijjogtak a szirénák, újra morajlott a föld, német katonák masíroztak az utcán - nem változott semmi.

Mi baja lehet az embernek, ha béke van? Ha este hazajön munkából az apa, körülülhetik az asztalt, és nem hiányzik a fiú. Ha Tibor sincs messze, valahol lövészárokból, hanem csak a telefonkagylót kell felemelni, hogy beszélhessen vele. Ha éjszaka nyugodtan alhat, nem kell felriadnia minden neszre és rettegni, hogy mikor árasztja el otthonát tűz és vér.

Ó, ha még egyszer béke lesz! Ha még egyszer ki lehet tární este az ablakokat akkor is, ha a szobában ég a villany! Ha újra fénylenek a kirakatok, és a Lánchíd ezer apró égője mint drága kettős gyöngysor fűzi egybe a folyam két partját! Ha még egyszer játsszák a Szigeten a *Szentivánéji álmot*, ha még egyszer úgy búcsúzhatunk a kedvestől, hogy viszontlátásra holnap... Úgy fogom őrizni a napokat... sohasem leszek rosszkedvű... örülni fogok minden órának... nem fogok elégedetlenkedni... csak béke legyen, csak megérjem a békét...

A SZÉLVÉSZ ELLEN OLTALOM

- Nézze, Marjay úr, tízezer pengőnk van, azt odaadjuk.

- Van magának több is, Spitz úr, csak nézze meg jól - felelte Marjay. - Régi üzletfelek vagyunk, tudom én, miyük van.

Spitz József megvakarta kopaszodó feje búbját, azután tömzsi karjait széttárva esküdözött.

- Úgy éljek én, mindenünk odavan. Először jöttek a Baross Szövetségtől, kiárusították az egész boltot. Azután behurcoltak minket a gettóba, ott kellett hagyni a házat, a raktárat, mit lehetett magunkkal vinni? És az a semmi is ott maradt, amikor a vagontól megmenekültünk. Tízezer pengő, Marjay úr, meg egy váltó ötezerről, fizetendő háború után.

Marjay megrázta a fejét.

- Csak készpénz, Spitz úr. Én nem akarom kihasználni a maguk szorult helyzetét, de gondolkozzék értelmesen.

- Egy hétről van szó. Az amerikaiak már Párizsban vannak...

- Párizsban, de nem Budapesten! Hagyjuk ezt a mesét, jó uram. Eltart ez a háború még egy évig is. Akkor mit csináljak magukkal? Rúgjam ki a raktárból?

- Úgy éljek én, ha egy hónap múlva nincs vége ennek a koszos háborúnak...

- Akkor nincs vége... Szóval hat ember élelmezése, kenyér, kolbász, naponta százötven pengő. És a kockázat, feketén vett kenyérjegyek... és ha valaki megles...

Spitz végignézett öt társán, akik a díványon ültek, és szívdobogva lesték a tárgyalás kimeneteletét. Két asszony volt közöttük, egy sovány, bazedovos nyakú, kissé düllelt szemű, fekete, fiatal nő és egy idősebb, kövér, barna hajú asszony. Az idősebbik Spitz Józsefné, a fiatalabbik Komor Ivánné. Komorné mellett ült két fia, a tizenöt éves ikerfiúk, ifjú Komor Iván és Komor Csaba. Apjuk, sovány, szemüveges, ideges arcú, ötven év körüli férfi, a dívány sarkán ült.

- Iván, gyere ide egy kicsit - mondta Spitz. A két férfi az ablakmélyedésbe állt, és gondterhelten vitatkozott.

- Jöjjön csak, Marjay úr - szoltak végül.

A fekete bajuszos könyvelő fürgén odaugrott.

- Nézze, mondja meg kereken, mennyit akar.

- Húszezer pengőt.

- Annyi nincs.

- Tizenötezer készpénz és ötezer váltó - mondta Komor, aki úgy érezte, hogy idegei felmondják a szolgálatot. Spitz dühösen nézett rá. Marjay elkapta a tekintetét.

- Rendben van. Tessék itt kényelembe helyezkedni és várni rám. Átmegyek a nagyságos asszonyhoz a raktárkulcsokért. Ha valaki zörgetne, ne tessenek ajtót nyitni... csak ha én jövök, és hármát csöngetek. Különben az sem jó, más is csöngethet hármat... inkább elviszem a kulcsot.

Ez ellen semmit sem szólhatnak. Marjay elmegy, a kulcs kívülről fordul a zárban, és ott maradnak hatan az idegen lakásban. Egy percig nem tudnak megszólalni, olyan furcsa az állóóra ketyegése. Az ablak előtt madárkalitka van. A rács mögött szomorú kanári lapul. Csaba odamegy, unalmában azt nézegeti zsebre dugott kézzel.

- No, előleget kaptunk a rabságból - mondja Spitz József, és megpróbál nevetni. - Az ember negyven éven át tisztességgel méri a kabátszövetet, és egyszerre csak bujdosnia kell, mint valami zshiványnak... és még hálások lehetünk, ha tizenötezer pengőért kapunk egy lyukat, ahol meghúzódhatunk, és egy darabka kenyeret...

- Józsi, ne beszélj olyan hangosan - mondja a felesége -, áthallatszik a szomszédba.

- Még suttoznak is? Mi vagyok? Gyilkos vagyok? Nincs talán magyar állampolgárságom? Nem fizettem meg az adómat? Mit akarnak tőlem? No, csak legyen egyszer vége ennek a cirkusznak!

Benyúlt a zsebébe, de hirtelen meggondolta magát, és Komorhoz fordult.

- Iván, nincs egy cigarettád?

- Dehogynem. Parancsolj.

- Majd szólunk Marjaynak, hogy hozzon cigarettát is.

Marjay megállt az egyemeletes, szürke ház előtt.

Becsöngetett, és türelmesen várt, amíg a konyhából előkerült Marika, özvegy Kincses Gáspárné nevelt lánya.

Jött is szaladva, nehezen nyitotta ki a kulcsra zárt tölgyfa ajtót. Kincsesné még nem volt otthon. Két fiával elment misére. Marika a konyhában ültette le Marjay urat, aki zavartan szorongatta jobbik kalapját, és jóformán mozdulni se mert, hogy könyökével le ne üssön egy lekvárosüveget vagy egy tejföllel teli bögrét, és össze ne kenje saját magát zsírral, liszttel.

Marika tizennégy esztendő, nyúlánk, fehér arcú kislány volt. Gesztenyeszínű haját két tömött copfban viselte. Kincsesné nem tűrte, hogy rövid hajú lányok szaladgáljanak a házban, ahol az idősebbik fiatalúr húszesztendő bölcészahallgató, az ifjabbik pedig hetedik gimnazista.

Marjay úr feje jobbra-balra fordult, tűzhelytől az asztal felé, asztaltól a tűzhely felé aszerint, hogy Marika a tüzet rakta, a tésztát kavarta, a húst sütötte, vagy a zöldséget tisztította éppen. Meg kéne nősulni - gondolta Marjay úr. - Én harmincnyolc éves vagyok... szép fizetés, rendes lakás... kelengyét biztosan ad a lánynak, hiszen a megboldogult nővére gyereke... tán még valami pénzt is. Ilyen fiatal, és egyedül süt kenyeret, főz, takarít hat emberre, ha nem többre... vagy Kincsesné a saját fiának szánta? Nem olyan asszony az, nem engedi a fiait nősulni. Inkább papnak adná mind a kettőt.

- Mikor jön haza anyád, Marika?

- Várhat még rá. Délig eltérdepel a reumás lábával, mivelhogy jobb szeret még külön is imádkozni, mert a misén annyian vannak, nem biztos, hogy az Úristen kihallja a szavát...

- Milyen pogányságokat beszélsz.

- Ha nem volnának pogányok, nem lenne dicsőség jámbornak lenni.

- Ezt tanultad anyádtól?

- Nem, ezt magamtól tudom.

- Voltál misén?

- Az ám! És akkor maga főzi meg az ebédet? Könnyű úgy szeretni az Istent, hogy kipucolkodik, ünneplőt ránt, aztán hazajön a készre.

Odakint csikordult a kapukulcs, megjöttek a gazdák. Kincses Gáspárné jött elől, magas, erős, szőke asszony, sötétkék szövetkabátban, magas szárú barna cipőben, kezében bőrkötésű imakönyvvel és rózsafüzérrel, mögötte jött a két fiú, a húszéves, szőke bajuszos Gáspár és a hetedikes Bálint zsinóros Bocskai-ruhában. Kincsesné csókra nyújtotta a kezét, először Marjaynak, azután a kislánynak.

- Marikám, hozz be liköröspoharakat - mondta, és tessékelte a vendégét a szobába. - Mi jót hozott, Marjay úr?

De még mielőtt a könyvelő rákezdhetne volna, Kincsesné nagyot sóhajtott.

- Hogy milyen szépen prédikált az aranyaszájú Kázmér atya. Gazsikám, melyik igével is kezdte?

Gazsi a *Pesti Hírlap*ot olvasta, kelletlenül nézett fel, de azért udvariasan mondta: „Mert erőssége voltál a gyöngének...”

- Igen, igen - bólintott Kincsesné. - Ézsaiás könyvéből. Mert erőssége voltál a gyöngének, erőssége szegénynek szorongásában, a szélvész ellen oltalom... mikor az erőszakosok haragja olyan volt, mint kőfalrontó szélvész. Még a könnyem is kicsordult, ahogy mondta. És ostorcsapás volt minden szava a szívemen. Mennyi bűnt követek el mindennap...

- De nagyságos asszony - tiltakozott Marjay -, hiszen nagyságos asszony tisztább, mint az angyalok, fehérebb, mint a leesett hó.

- Ne káromolja Istent, Marjay úr. Mi lesz a poharakkal, Mari?

A kislány ijedten rezzent össze, éppen a nyitott sütőnél állt, a tepsiben sült húst locsolta, a forró zsír a keze fejére cseppent.

Marjay köhécselt, nem tudta, hogyan kezdje főnökével a társalgást.

- A kis keresztlánya... nagyságos asszony... a Csaplár Ágika...

Kincsesné szemét elborította a könny.

- Semmi nyoma... semmi hír róla.

- Kommunista volt, és átszökött az oroszokhoz - mondta Gáspár, és lecsapta a *Pesti Hírlap*ot. Kincsesné arca vérvörös lett.

- Fiam, ne ítéld, hogy ne ítéltesél...

- Eh, ne prézsmítálgon - mordult fel gorombán a fiú, és újra az újság után nyúlt. - Maga még a kommunistákat is a szoknyája alatt bújtatná.

Kincsesné összekulcsolta a kezét, és végtelen szelíden mondta:

- Bizony, fiam. Mindenkit, aki üldözést szenved. Aki kopogtat, annak nyitattik, aki éhes, annak kenyeret ad az Úr a jótekönykodók keze által.

Bálint, aki mindeddig szótlánul állt az asztalnál, és ujjával a horgolt terítőt babrálta, ingerülten kapta fel a fejét.

- Mama ezek szerint bűnösnek találja a szent inkvizíciót, az eretnekek megégetését? Mama talán még a kufárokat is megvédené Jézus urunkkal szemben?

- Fiam, ugyanaz a Jézus tanít arra is, hogy szeresd ellenségedet, ő tanítja, hogy aki téged megdob kövel...

- Ugyan, mama hagyjátok az örökös vitatkozást. Inkább mondd...

- Hogy mikor kapunk ebédet - vágott közbe Gazsi.

- Kettőkor.

- Akkor addig átmegyünk Járayékhoz.

- Jobb is szeretem, hogy a fiatalurak elmentek - kezdte Marjay -, olyasmiről akarnék szólni.

- No, miről van szó?

- Tetszik ismerni a Spitzéket Bajáról. Régi vevők.
 - Persze.
 - Megszöktek a deportálásból, most itt bujkálnak Pesten. Eddig sikerült nekik valakinél lakni, de most nincs hova menniük. A sógora is itt van a feleségével meg a két fiával.
 - Mit tudnék velük csinálni?
 - A városi raktár most úgyis üres, oda lehetne betenni őket.
 - A raktárba? Ott se ágy, se semmi.
 - Ó, nem kell oda ágy. Aki az életét menti, elalszik a csupasz földön is. Csak néhány napról volna szó... Ha nagyságos asszony a kulcsokat volna szíves odaadni.
 - Természetesen. És mikor akarnának felmenni oda?
 - Sötétedés után.
 - Csak az isten szerelméért, nagyon vigyázzanak, nehogy valaki meglássa. És a házmesternek kulcsa van a raktárhoz... várjon, ne kérje vissza tőle, az gyanús lenne. Inkább adja oda Spitzéknek a festékraktár belső kulcsát is. Tartózkodjanak mindig a festékraktárban, és nagyon óvatosan járjanak ki a mosdóba, ne üssenek zajt... és...
 - Meglesz minden, ne tessék félni - mondta Marjay, aki jobban szeretne volna, ha a bujkálók már a raktárban vannak és a pénz a zsebében.
 - És mit fognak enni ott a szerencsétlenek?
 - Hát majd felviszek ezt-azt...
 - Hat embernek? Ott főzni se tudnak.
 - Egy-két napig megvan az ember még éhen is.
 - Én nem bánom. Tessék, itt vannak a kulcsok. Marika majd becsomagol egy kis szalonna-félét. És vigyázzanak, drága Marjay úr, nehogy a fiaim, vagy isten ments, valaki idegen megsejtsen.
 - Semmi baj se lesz. Isten meg fogja áldani érte - mondta gyorsan Marjay, és zsebre vágta a kulcsokat.
- Marjay hazaérkezve már a folyosón hallotta az elfojtott hangú, ingerült vitát.
- Jóságos isten, ezeknek elment az eszük - gondolta, és remegett a keze az idegességtől, amíg a kulcsot megfordította a zárban.
- Amikor a szobába lépett, egy pillanatra mindenki elhallgatott.
- Valamennyien a dívány előtt álltak. A díványon a tizenöt esztendőes Csaba ült bíborvörös arccal.
- Ezután egy szót se halljak - mondta Spitz a fiúnak, majd a belépő felé tárta a karját.
 - Csakhogy megjött, jóságos megmentőnk.
 - Mi folyik itt? - kérdezte Marjay dühösen. - Visszhangzik a lármától a lépcsőház. Így akarnak ordítózni a raktárban is?
 - Én mondtam, hogy hallgattasd el a fiadat - fordult ingerülten Komorhoz.
 - Biztosíthatlak, hogy hallgatni fog.

Komor Csaba a padlóra nézett, és konokul mondta:

- Én pedig nem vonom vissza, amit mondtam. Vagy magunkkal vihetjük Pistát is, vagy én se megyek.

- Azt szeretném én látni... te...

Csaba vállat vont, felállt, kezét zsebre dugta, és az ablakhoz ment.

- Muszáj magunkkal vinni, mert elárultam neki, hogy hol fognak minket elbújtatni.

- Megőrültél? Te gonosztevő!

Spitz arca szederjeskék lett a haragtól. Kezét ökölbe szorította, karját ütésre emelte, neki akart rontani az unokaöccsének.

- Én ütöm agyon - csattant fel Komor.

- Ne bánts... jaj, mit csináltál, édes fiam - sírt fel Komorné.

- Lesznek szívesek talán nekem is elárulni, hogy mi folyik itt?

Csaba szembefordult Marjayval.

- Benedek István tizenhat éves fiú, unokatestvérem...

- Második unokatestvéred - kiabálta Spitz.

- Kérem, Spitz úr, ne olyan hangosan.

- Bocsásson meg. Teljesen kihozott a sodromból.

- ...és azonkívül a legjobb barátom. Ha őt nem bújtatja el, én se megyek.

- Ahogy parancsolják. Akár az egész bajai hitközséget - mondta Marjay. - Hat személy helyett hét személyre cipeljek ennivalót. Hat ember helyett hét fog hangosan beszélni, mosdót, vécét használni, mászkálni. Kérem, Kincsesné így sincs elragadtatva. Külön, háromszor is szólt, hogy maradjanak nagyon csendben, hogy ne dobogjanak a lábukkal...

- Úgyse tudod már értesíteni... innen egyenesen felmegyünk a raktárba - mondta fiának Komorné.

- Lenn vár a szomszéd kapualjban.

- Jóságos ég!

- Ti csak menjetek be a raktárba, én Pistával élek-halok.

- Tegyenek le még ötezer pengőt, és jöhet az a fickó - mondta Marjay.

- De az Isten áldja meg, honnan vegyünk? - kulcsolta össze a kezét Spitz. - Hiszen már tizenötezret odaadtunk.

- De abban nem volt benne a fiuk kedves barátja. Persze nekem mindegy, kifizetheti ő külön is a saját ellátását.

- Nem tud az fizetni... árva fiú, nálunk az üzletben volt kifutó... különben is odaadom neki az én ételadagomat - mondta Csaba.

- Igen. És majd éhen méltóztatik halni, és a hulláját én szállíthatom el. Nem is tudom, minek kezdtem magukkal. Én egy szegény kistisztviselő vagyok, sose volt semmi bajom a törvénnyel, erre idejönnek nekem. Mehetek könyörögni Kincsesnének, kosztot cipelhetek maguknak, és majd még elrontják ott nekem a vízcsapot, vagy eldugul a lefolyó, vagy este az

elsötétítetlen ablaknál cigarettáznak, rám uszítják a nyilasokat meg a Gestapót... és még úgy viselkednek, mintha nekem ez valami fényes üzlet volna.

- Háború után megadjuk ezt az ötezret is.

- Hagyja a meséket, kedves uram. Az én szegény anyám, isten nyugosztalja, szülésznő volt. Ő tanított engem arra, hogy sokat ígér az ember, amikor bajban van, de mindjárt elfeledkezik róla, amint a veszély elmúlt. Amikor vajúdtak az asszonyok, jajgattak, kiabáltak, fogadkoztak. Drága jó Marjayné, az Isten is megáldja, segítsen rajtam, berliner kendőt veszek magának ajándékba, szép, fekete szövetrohát veszek magának... egy süvegcsukrot hozok... aranyláncot kap tőlem... jaj, jaj, segítsen rajtam... Aztán meglett a gyerek, kérem, nem volt se aranylánc, se berliner kendő, se drága Marjayné.

- Kétezer pengőt adok - mondta Komor, és vasvillaszemeket meresztett a fiára. - Kétezer pengőt, és megmotoszhat, kiforgathatja a zsebeimet, egy vassal sincs több.

Marjay gondolkozott.

- Hát... ha már árva fiúról van szó. Legyen.

ÉHSÉG

Most, ha utólag visszagondol rá: mintha megörült volna. Kimérte a napi lekváradagját és fél marék tarhonyát. Lefeküdt a szőrmetakaróra, és az óráját nézte. Tizenegykor eheti meg az étel felét. Ötkor a másik felét. Mint mindennap.

Tíz óra előtt néhány perccel légítámadás kezdődött. A szokásos délelőtti támadás, elnémuló utca, azután félelmesen dübörgő repülőgépek, gépfegyverek ropogása, a légelhárító ágyú hörgő, köhögős igyekezete, bombarobbanás, ajtók, ablakok keserves nyikorgása. Ágnes dermedten kuporgott a fal tövében. Éhes volt. A gyomrát éles, kínos görcs szorította. Tudta, hogy néhány perc múlva a fájdalom megszűnik, és akkor órákig bírja még a koplalást, hogy a szúró fájdalom enyhülni fog.

De az éhség okozta görcs egyre hevesebbé vált. Összekuporodva ült, tenyerével a gyomrát szorította. Ebben a pillanatban éles csattanás hallatszott, mint amikor villám vág a háztetőbe. Utána éktelen dörömbölés, recsegés, téglák, gerendák, ködarabok zuhogása. Egy plafondarab lehullott. Az egyik kulcsra zárt ajtó magától kinyílt. És az ablaküvegnek semmi baja.

Valahol a közelben vágott le a bomba.

Ágnes egy percig mozdulatlanul ült. Tág pupillával bámulta a szétfreccsent vakolatdarabot. Azután nem érzett mást, csak újra a kínzó éhséget. Torkáig ért a maró fájdalom. Enni akart. Még nincs tizenegy óra - gondolta bátortalanul. Még várni kell. Mire? Hogy bevágjon ide a bomba, és még utoljára jól se lakhasson. Várni kell - de már tömte is magába a nyers tarhonyát, nyelte a lekvárt, nemcsak a kimért napi adagot, hanem a másfél tartalék üveget és a nyers tésztát is marékszámba. Nem érzett ízt, nem érezte, hogy jóllakott, nyelt, nyelt és nyelt kapkodva, kidülledő szemmel. A gyomrában az éhség okozta görcs nyomássá változott, fáj, feszült. És amikor elpusztított mindent, a földön ott maradtak az üres üvegek és az összelapult tarhonyászacskó - a rémület bénultságában nézte őket. Mit csinált? Mi lesz most?

Elaludt. Késő éjszaka ébredt.

Arra, hogy éhes.

Már nem a gyomra volt éhes, hanem minden tagja külön-külön.

Végigkutatta a raktárt - milliómodszor. Végigtapogatta a polcokat, kihúzta az íróasztalfiókokat, megtapintott és megszagolt mindent. Nyelve, ujjá hegye, orra, bőre leste feszült idegekkel - mit lehet megenni.

Beleharapott egy vaníliarúdba. Szája megtelt átható, émelygően édes-csípős nyállal. Szinte részegen kotorta az apró fűszereszacskókat, szájába vette a babérlevelet, és megrágott egy szem feketeborsot, néhány szem babkávét, azután elerőtlenedve feküdt vissza a földre.

Minden élelmiszerartalék elfogyott. Ha vigyázott volna, ha beosztja, talán még egy-két hétig húzta volna. Nem mindegy? Akkorra sem lett volna vége a háborúnak. Ennek a háborúnak már sohasem lesz vége. Hiszen kibírtam a szomjúságot is - gondolta néha reménykedve. Szomjazni még veszélyesebb. De a vízszolgáltatás megindulhatott... kolbász és kenyér nem fog a kéményen leereszkedni, ez nem meseország.

Három napig tartott az észbontóan fájdalmas éhség.

Úgy érezte, mintha belső részei görcsösen összehúzódnának, és megtelnének savval. Keveset és csak negyedórákra aludt. És minden elalvás ugyanazt az álmot hozta: forró nyári este van, osztálytársaival kirándul a budai hegyekbe. Mielőtt hazaindulnak, a békés, csillagos ég alatt, zizegő, térdig érő fűben táborot vernek, és szalonnát sütnek lobogó tűznél. A nyárs végén hagyma pirul, a bevagdosott szalonnadarab alá nagy karéj fehér kenyeret tart, szájában összefut a nyál. Még nem sült meg a szalonna, de már harapná, és vágó, vigyázatlan mozdulatától a nyárs belehull a tűzbe.

A negyedik napon megkezdődik a vízivás korszaka. Eszméletlen szomjúsággal veti magát a vízcsapra. Iszik, még le sem nyelte a kortyot, már kívánja a másikat. Bokája, lábszára duzzadni kezd, ha hozzányomja valamihez, szék lábához, ajtóhoz, vagy ha ujjával megnyomja a bőrét - mintha csak tésztát nyomna meg, mély lyuk támad rajta. És nehezen lélegzik, mintha szíve, tüdeje is megtelt volna vízenyővel. Szomjas, de egy idő múlva már lusta a mosdóig menni, ha már egyszer kinn van, alig bír visszavánszorogni.

A nap későn kel, kora délután már alkonyodik. A déli órák is köddel, szürke esőfelhővel terhesek. Egybefolyik a nappal és az éjszaka. Ágnes már azzal játszik, hogy már nem is él, hanem a pokol tornácán van, örök reménytelenségre és örök várakozásra kárhoztatva, és többé sosem érez se rosszat, se boldogságot, se gyönyört, se fájdalmat, nincs idő, nincs kezdet és nincs vég, és odakinn az utcán nem órák, hanem évezredek peregtek le közben.

Félelmei elmúltak, már nem rázkódik össze, ha felbög a sziréna, nem remeg, ha dübörögni kezd az ég és föld. Elfelejtí feljegyezni a napok múlását, nem gondolkozik azon, hogy hogyan lehet kiszabadulni innen. És az éhség sem fáj már. Félórányi ébrenlétek szakítják meg az eszméletlen napokat. De ezek az ébrenlétek már nem adnak annyi erőt, hogy felkeljen, mozogjon.

Most már a lakatokra sem ügyelt.

Talán harmadik vagy negyedik napja feküdt így, amikor kinyitották a raktár ajtaját.

A lábdobogás, ajtónyitogatás zaja magához térítette egy pillanatra.

Koromsötét volt, de nem gyújtottak gyufát a jövevények, alighanem gondoltak arra, hogy a raktár nincs elsötétítve.

Ágnes agyán egy pillanatra átvillant, hogy betörők jöhetnek, akik azt hiszik, hogy áruval teli a raktár, vagy nyilasok razziáznak. Ködösen emlékezett rá, hogy ilyenkor fel kell kelnie és elbújni a falmélyedésben a polc mögé és maga elé rántani egy csomó zsákot. De nem bírt

mozdulni. Közömbösen figyelte az egyre erősödő zajt. A mászkálás újra hallatszott, most már sokkal közelebbről.

Jobbról a festékraktár felől hallja most a hangokat.

Igen, itt vannak a szomszéd szobában. A festékraktár felé nyíló ajtó zárva van, és belülről bezárja mindig az előtérbe vezető irodaajtót. Milyen szerencse... De miért szerencse? Hátha éppen a bezárt ajtó lesz gyanús?

Most már mondatfoszlányokat is hallott. De milyen furcsa, miért beszélnek olyan halkán, szinte suttogva egymással? Talán nagyothalló lettem? Hiszen hetek óta nem hallok emberi hangot, csak bombarobbanást... lehet, hogy légnyomást kaptam?

De nem.

Most tisztán hallja, hogy valaki hangosan, egész hangosan azt mondta: És ez az ajtó hová nyílik? - mire többen püsszegni kezdtek. - Vigyázz, halkán. - Jaj, elfelejtettem. Egy másik hang: Pedig jó lesz nem elfeledkezni róla, kérem, én nem vállalok úgy felelősséget. És a festékraktárból ne tessék kimenni. A mosdót csak nagyon csendben, hajnalban tessék használni. Én mindennap fel fogok jönni, hogy hány órakor, azt nem tudom. Hozok maguknak ennivalót és újságot, de ha egyetlenegyszer kinn találom akármelyiküket napközben az előszobában vagy a raktár másik részében, akkor azonnal felmondom a szállást. Én, kérem, nem viszem vásárra a bőrömet. - Nem lesz semmi baj, drága Marjay úr - hangzott egy férfihang. - Legyen egészen nyugodt. - Egy csöppet sem vagyok nyugodt. Tessék mindent úgy csinálni, ahogy mondtam. Spitz úr, maga tartson itt rendet. Na, isten áldja magukat. - Reméljük, rövid ideig leszünk a vendégei. Majd egy női hang: Isten kezében vagyunk.

Ágnes figyel, nem is moccan.

Ezek is itt maradnak bezárva? Hányan lehetnek? Kik? Keresztanya tud róluk? Lehet, hogy keresztanya is be fog jönni?

Nem vagyok egyedül! Istenem, de jó, hogy nem vagyok egyedül! - ez a következő gondolata. Képzletben már rohan az ajtóhoz, fordítja a kulcsot a zárban, az ismeretlen emberek nyakába borul, faggatja őket: mi van odakinn. Hol van a front? Meddig tart még? Nincs-e újságjuk? És kenyér! Egy falat kenyér! Hátha adnának egy falat kenyeret. Csak egy harapásnyit. És légitámadáskor odakuporodhat egy másik élő teremtmény mellé... emberarcokat láthat! Emberek a puszta szigeten!

Fel akar állni, de nem tud mozdulni. Úristen, mi ez? Mi történt vele?

Megpróbál felülni, de a feje egyre nehezebb, a padló jobbra-balra hintázik. Ki kellene nyitni minden ablakot, olyan meleg van itt - gondolja. Nem az ablakot, az ajtót... valamiért ki akartam nyitni az ajtót...

A festékraktárból még sokáig hallatszik a mászkálás, motoszkálás, suttogás és sóhajtozás. Ágnes már nem hallja.

SZOMSZÉDOK

Elsőnek Komor Csaba ébredt. Nem emlékezett rá, hol is van. Felült a félhomályos, tágas raktárhelyiségben. Körös-körül üres polcok, festékeshordók, ládák, a földre terített pokrócokon alszanak a szülei, öccse és Pista barátja. A festékraktár másik sarkában rendezték be tanyájukat Spitzék, a nagybátyjáék.

Csaba nyúlánk, világosbarna hajú, ábrándos, kék szemű, szemrevaló fiú volt egyenes, szép metszésű orral, keskeny szájjal, puha, lányos arcborrel. Az iskolában hétéves korában a karácsonyfaünnepélyen ő volt az angyal.

Hosszú, fehér hálóingben állt a fa alatt, és rázta az ezüstcsengőt. Ebben a pillanatban az egyik tanító hangosan odaszólt a másiknak: pont egy zsidót kellett kiválasztani angyalnak? - Ő nem értette, miről van szó, de apja, aki ott ült a második sorban a szülők között, elsápadt, és ráparancsolt, hogy azonnal jöjjön haza. A hálóingre húzták a télikabátját, és ő sírva fakadt keservében, nem akarta otthagyni a feldíszített karácsonyfát, a cukrot, csillagszórót. Ekkor találkozott először azzal az érzéssel, hogy ő zsidó. Igazságtalannak és nyomorúságnak érezte, hogy nem járhatott együtt hittanra az osztály nagyobbik részével, hogy megkülönböztetik, hogy az apja nem akarja gimnáziumba íratni. - Minek az, hiszen úgyse vesznek fel az egyetemre, vagy ha felvesznek, kivernek onnan. A szomszéd házban lakik egy soványka, sánta szabócska. Komor Csaba iskola után odalopózik a szabóműhely ablakához, és órákon át lesi a sánta szabót, aki centiméterrel a nyakában, betegszürke arccal hajtja a varrógépet, és talán huszárcapitány lehetne, talán tornászbajnok, ha nem születik sántának.

Gyűlölte a sorsot, azt, hogy szépnek és csúnyának, épnek vagy sántának, magasnak vagy törpének születhetik az ember ugyanúgy, mint mohamedánnak, vagy öskereszténynek, vagy zsidónak. Az iskolában azzal tüntetett, hogy nem tanulta meg a hittant, és ezzel rémületbe ejtette vallásos anyját és tiszta kitűnő ikerfivérét.

Miért vagyok itt... milyen jogon bántanak? - gondolta, és szeretett volna öklével rontani a raktár ablakának, ordítani, segítségért kiáltani.

Spitz úr is ébren van.

Figyeli a többieket, de mivelhogy senki sem mozdul, lábujjhegyen felkel, a polchoz lopakodik, bicskájával levág a kenyérből és a kolbászból két-két szeletkét, egyiket a szájába tömi, másikat lassan odacsúsztatja félálomban mocorgó feleségének, és súgja: most, gyorsan edd meg.

Komor Csaba úgy tesz, mintha aludna.

Spitz József megnézi a karóráját. Negyed nyolc. Pedig még milyen sötét van. De nehezen fognak itt eltelni a napok.

Reggel nyolckor ébresztőt rendel.

Megkezdődik a veszekedés.

A fiúk nem akarnak még felkelni. Fáznak, és úgysincs semmi dolguk, miért ne alhatnának?

- Azért, mert valaki bejöhet a raktárba, és meglátja a pokrócokat.

- És ha eltesszük a pokrócokat, és minket lát meg, az jobb? - kérdezte ifjú Komor István, és tovább aludt.

Azután baj van a mosdóval.

Spitz bejön, böszülten kiabál:

- Akkora víztócsa van a mosdó körül, mint az Atlanti-óceán. Csak a vak nem látja, hogy itt emberek bujkálnak.

- De Józsi bácsi, hogy mondhat ilyet, én úgy vigyáztam. És különben is folyton ijedezik. Ki jönne ide be?

- Ki jönne be? Mit tudom én. Millióan. Kincsesné, Marjay, a házmester, a Gestapo, a nyilasok, a csendőrök. Hát mit gondolsz, azért fizettem értetek annyi pénzt, azért...

- Józsi bácsi után is fel lehetne törülni a mosdót, és úgy prüszköl, csapkod mosdás közben, mint egy turbina...

- Magaddal törődj, ne engem oktass, te taknyos.

- Talán nem gorombáskodnál a fiammal.

- Fogd be a szád.

- Én vagyok itt a parancsnok.

Különben mindenre ez a válasz: én osztom az ennivalót, mert én vagyok a parancsnok. Elrendelem, hogy most mindenki imádkozzék, mert én vagyok a parancsnok.

Spitz úrnál van egy pakli kártya, és huszonegyest játszik sógorával gyufaszálba - beváltandó háború után. A három fiú kihasználja a viharszüneteket, és felfedező útra indul a raktárban. Vagy behúzódnak egy sarokba, és vitatkoznak.

A lezárt irodaajtó különösen izgatja őket. Csaba megpróbálja dróttal feszegetni a zárat, belesni a kulcslyukon.

- Ide figyeljete, ma éjszaka nyöszörgést hallottam a másik szobából.

- Talán a saját horkolásodat hallottad.

- Ne hülyéskedj. Egész biztosan ott is bujkál valaki.

- Persze hogy bujkál. És a plafonon át élelmezik. De az is lehet, hogy nem élő ember, hanem hazajáró lélek.

- Azért én kinyitom az ajtót és megnézem.

És Csaba szöget vesz elő, feszíti a zárat. Spitz már néhány perce felháborodva szemlélte unokaöccse foglalatosságát.

- Azonnal takarodj attól az ajtótól. Nem megmondta Marjay úr, hogy semmihez sem szabad nyúlni? Még az hiányzik, hogy feltörjél egy ajtót. Vedd elő az imakönyvedet, és kérd az irgalmas Isten kegyelmét... ne vitatkozz, én vagyok a parancsnok.

- Mi lesz, mit csináltok ott még mindig? - kiabál Spitz egy félórával később.

- Imádkozunk, Józsi bácsi - felelik kórusban, és tovább ülnek összebújva festékeshordókon, és vitatkoznak.

- Ha megütik a jobb orcámat, nem fogom odatartani a balt. Sárga csillagot varrtak rám? Kivertek az iskolából, elkergettek engem, aki az osztály első tanulója voltam? Én büszke akarok lenni arra, amiért leköptek. Zsidónak születtem? Nem tagadom, nem titkolom, mert hiába is tagadnám, hiába is titkolnám, úgylis rájönne. Zsidó vagyok? Igen. Hát aztán. Két fülem van, két szemem, orrom van, hajam van, ember vagyok, mint más. Az egyik magyar, a másik lengyel, a harmadik francia, én meg zsidó vagyok. És el akarok menni a hazámba, ahol azért nem üthet és nem csúfolhat senki. A kínait csúfolhatják New Yorkban, de próbálják meg Kantonban csúfolni azért, mert kínai.

- Csúfolják is - kiáltott közbe Pista. - Nem olvastad a *Hotel Shanghai*-t? Vagy Egon Erwin Kisch útinaplóját? A fehér bőrűek az urak, és a kínaiak a kulik.

- Nem mindenki.

- De tízezrével. És azok hová menjenek? Hiszen Kínában vannak.

- Ej, nem a kínaiakról van szó, és nem a gyarmati népekről. Rajtuk észre lehet venni a különbséget. De állíts engem oda egy keresztény osztálytársam mellé. Még csak horgas orrom és göndör, fekete hajam sincs, nem hordok kaftánt. Csak akkor tudják rólam, hogy zsidó vagyok, ha megnézik az öregapám születési bizonyítványát is. Én nem vagyok zsidó, magyarul beszélek, Petőfi verseit szeretem. Hiába akarom elképzelni Tel-Avivot, nekem idegen.

- De ha kirúgnak, ha azt mondják: menj. Vagy ha el sem engednek, hanem megölnék. Akkor is magyar vagy?

- Akkor is - felelte Csaba kivörösödve. - Vegyes házasságot fogok kötni.

- Az ám, hogy a feleséged majd odavágja, hogy bűdös zsidó. Mi? És otthagya.

- Vállalom. Megéri. Az unokámban már csak negyed zsidó vér lesz. A dédunokámban...

- Mi az, Csaba úrfi, áttérsz a nürnbergi törvények alkalmazására?

- Te sem értesz meg? Csak nem Ivánnak adsz igazat?

- Nem is neked... hiába csinálsz akármit, te is meg a dédunokád is meg a dédunokád dédunokája, nem mosod le magadról. Heine csak eléggé németnek vallotta magát, és most mégis máglyán égették el a könyveit. Igaz, Pista? Az őshazába kell visszatérni.

- Az a bajotok, hogy egy problémát láttok az egész világból. Nemcsak zsidóüldözés van, és nemcsak az ellen kell harcolni, hanem általában minden fajüldözés ellen.

- Óriási vagy. Itt ülök a Károly körúton, egy raktárba bezárva, második napja nem ettem, minden pillanatban ránk szakadhat az egész istenség, és most harcoljak az üldözött kínaiakért.

- Nem érdemes veletek vitatkozni. Amíg lesznek uralkodó osztályok, akiknek érdekében áll egymásra uszítani zsidót, keresztényt, mohamedánt, magyart, szlovákot, németet, franciát, várost, falut, munkást, hivatalnokot, addig hiába mész Palesztinába, mert ott is agyoncsapnak, és hiába hamisítod meg a születési bizonyítványodat, mert akkor is agyoncsapnak.

- Ez nektek imádkozás, ti disznók? Ilyen dolgokon vitatkoztok? És akkor még csodálkoztok azon, hogy a mindenható Isten ilyen csapást zúdított ránk?

Két nap telik el a raktárban eseménytelenül. Estefelé beállít Marjay. *Esti Újságot*, kenyeret és szalonnát hoz. Elmondja szokásos figyelmeztetéseit: ne mozogjanak, ne beszéljenek, ne fröcsköljék szét a vizet a mosdóban. Imádkozzanak, hogy minél előbb kikerüljenek innen, mert ő először szállt szembe a törvénnyel, és azóta se éjjele, se nappala.

A harmadik napon azonban Marjay nem jött el. Negyednap sem. Sőt még az ötödik nap is hiába várták.

Vasárnap délután hóna alatt egy kétkilós kenyérrel, zsebében szalonnával, kockacukorral, egy kis üveg rummal óvatoskodott a Károly körút felé. Az alkonyodó utca tele volt veszedelmekkel, az elsötétített házak között mély bombakráterek láttak torkukat, üvegtörmeléken, téglán, dróton, eltakarítatlan romon törhette kezét, lábát az ember. És az égen vadászgépek kergették egymást, tüzek villantak. Marjay agya rémülten hadakozott a veszedelmek egyéb lehetőségeivel. Ha az a nyilas ott az utcasarkon most elé állna. - Igazold magad! - és megkérdezné, hová viszi a kenyeret. - Haza. - Úgy. Haza. Szóval te egyedülálló legényember létedre ennyi kenyérjegyet szereztél. Kenyérjegycsaló vagy? - Nem... nem... egy ismerős családnak viszem. - Aha. Zsidókat bújtatsz! Tudod, mi jár ezért? És a nyilas sípba fúj, tábori csendőrök rohannak elő, megkötözik... két puskacsattanás...

Nem, ez már igazi puskalövés volt. Marjay dermedten húzódott a falhoz. Az úttesten csend-örökkel, nyilasokkal körülfogott zsidók vánszorogtak. Csupa nő. Tizenöt éves és hatvanéves, hátizsákkal és bőrönddel, néma, végtelen sorban. A lövések után egy barna sapkás nő meg-ingott és lezuhant. Néhányan felsikítottak, de mentek tovább, átlépve, kikerülve a vérző testet.

Marjay hányingert érzett. Nem mert továbblépni a faltól. A csapat már régen bekanyarodott a Dohány utcába - ő csak bámult, mozdulatlanra dermedve, mintha őt is golyó érte volna.

Így történt, hogy három napig még csak gondolni se mert a raktárra.

A raktár foglyai nem tudták mire vélni Marjay elmaradását. Öt óra elmúlt. Ilyenkor már régen itt szokott lenni.

Spitz türelmetlenül dobolt az ujjával.

- Nem kellett volna odaadni neki előre a pénzt. Sejthettem volna. Egy hétig nem fog felénk nézni, vagy akár soha többé. Mi baja lehet neki, ha itt mi éhen halunk?

- Ugyan. Biztosan a légitámadás miatt nem jön.

- Tegnap nem is volt légitámadás.

- Talán valami baj érte.

- No, akkor jól nézünk ki.

Spitz fel-alá járkált a raktárban. Legszívesebben ököllel ment volna a világnak.

- Hogy én, az állat... minek jöttem ide... ebbe a ketrecbe... ebbe a siralomházba... ha még legalább egy cigarettám volna... de meg fogok tébolyodni. Itt éhen fogunk halni. Belénk vág a bomba. Én felakasztom magamat... védettséget kellett volna szerezni... ennyi pénzért pápai menlevelet kaptunk volna...

- Te mondtad, hogy ide jöjjünk.

- De miért mondtam? Mert te rákezdted, hogy a védettség nem ér semmit, hogy hiába garantálják a svájciak vagy a svédek, ha a németek nem garantálják.

- Lehet, hogy azért nem jön, mert vasárnap van.

- Persze. Vasárnap az Isten is megpihent. De erről szó sem volt a megállapodásunkban, hogy munkaszünetet is tart. Különben is nem vasárnap van ma, hanem már hétfő. Egy negyed kiló kétszersült van még hetünknek, semmi más.

Komor egy üres festékeskannán ült, szemüvegét törölgette, és vállat vont.

- Változtatni már nem tudunk rajta. Itt vagyunk, majd csak jön Marjay. Ha ma nem, hát holnap. Valahogy kibírjuk.

- És újság!... Megőrülök, nem tudom elképzelni, hol lehet a front. És láttad, hogy szombaton milyen buta képet vágott, amikor megkérdeztem, mi újság. Mit érdekli őt a háború? Nem ő ül itt.

- Egyetlen ember volt jó hozzánk, és azt szidod.

- Húszezer pengőért én is jó tudnék lenni. Egyébként azt is te akadályoztad meg, hogy Palesztinába vándoroljunk.

- Én?

- Hát persze. Ha nem vacakolsz annyit a setlendszövevvel, hanem eladod egy tételben... Eh, hagyjuk...

Spitz átment a festékraktár másik végébe. Azután hirtelen meggondolta magát, visszament a sógorához.

- Te, én kimegyek innen.

- Mi?

- Én elmegyek. Megszerzem a svájci védettséget. Elmegyünk. Emberek közé, ahol kinyithatom az ajtót, ha akarom. Nem bírom ki itt. Megfulladok. Öngyilkos leszek. Ha elgondolom, hogy még egy éjszakát kell itt eltöltenem, vagy kettőt, vagy tízet. És légítámadások vannak...

- Pszt, figyelj csak...

- Mi ez?

- Nem hallod? Mintha jönne... valaki járkál.

- Nem hallok semmit.

- Dehogynem... csak nem az előtér felől... innen hallom a zajt, még kulcs is fordult.

Mindketten az iroda felé vezető, lezárt ajtóhoz mentek, és füleltek. De csend volt.

- Gyere ki az előszobába.

Az előtérben nem volt senki. A külső ajtó lakatjai is a helyükön. A mosdóban sem volt egyetlen lélek sem.

- Pedig volt itt valaki. Nézd csak. Vizes a mosdó.

Komor vállat vont.

- Reggel óta is vizes maradhatott.

- Dehogyis.

- Talán a házmester volt.

Spitz odament az irodaajtóhoz, és megrázta. De zárva volt az is.

- Eh, úgy látszik, csak az idegeim... mondom neked, hogy nem bírom. Ha Marjay jön, én kimegyek innen.

A SVÁJCI VÉDLEVÉL

A Vadász utcában reménytelenül hosszú, sárga csillagos sor állt a svájci követség épülete előtt. Öregasszonyok, karjukon apró gyerekekkel, rongyosak és elegánsak, sírdogálók, ijedtek és elszántak ácsorogtak a szitáló esőben. Két nyilas suhanc állt a követség kapuja előtt kar-szalaggal és puskával. Tökmagot rágtak, nyelvükkel kikotorták a héjból a magot, a héjat pedig szájuk sarkából köpték a sorban álló emberek közé.

- Nézd, azt a görbeorrút. Ha volna egy jó bicskám, istók uccse, egyenesre faragnám.

- Dehogy faragnám. Szép az úgy. Attól zsidó a zsidó, hogy görbe orra van.

- Meg kancsal szeme.

- Csipás.

- Vörös a haja.

- Lúdtalpa van.
- Tetűhintája a füle mögött.
- Vért iszik.
- Azt. Keresztény fiúk véréét.
- Le köll puskázni őket.
- Ahányan csak vannak.

És a fiatalabbik lekapta válláról a puskát, és nagy gyönyörűséggel nézte, milyen rémülten hátrálnak a zsidók.

Spitz vagy századiknak állt a sorban. Néhányszor megpróbált előrejutni a jajgató, zsivajgó embertömegben, de irgalmatlanul visszalökdösték. És a sor csak nem fogyott. Az emberek riadtan figyelték az óramutató járását. Mindjárt vissza kell menni a csillagos házakba... és ha nem sikerül a védetséget megszerezni, jön a gettó, és isten tudja még, milyen szörnyűségek.

- Engedjenek be, engedjenek be - zajongtak, lökdösődtek a hátul állók, de a lázongás hulláma, amint előbbre jutott, úgy halt el. Akik a két nyilassal szemközt álltak, behúzott nyakkal, szótlanul, reszketve és reménykedve várták, hogy talán bejutnak.

Spitz előtt a sorban egy fiatalasszony sírt. - Tizedik napja próbálok bejutni, jóságos Isten, mi lesz velem, ha ma se sikerül. - Nem fog sikerülni - mondta egy borostás, egy lábú férfi. - Nem fog sikerülni. - Ugyan ne féljenek - mondta Spitz, sokkal inkább önmagát, mintsem a körülállókat biztatva -, egészen biztosan bejutunk. A svájciak nem fogják túrni... - A svájciak sokat bánják, mi lesz velünk. Több embert már nem tudnak megmenteni. Azt mondják, még a padláson is zsidók alszanak szalmazsákokon, akár a heringek - mondta a féllábú, de azért ő is csak állt rendíthetetlenül.

Ahogy közeledett az öt óra, mind nyugtalanabb és hangosabb lett a sor. - Bemegyek - sikoltotta a sor közepén egy magas, sovány nő, és csecsemőjét magához szorította.

- Ha keresztüllőnek, akkor is megpróbálom.

És a sor valóban megindult.

- No, hála istennek, ugye, mondtam - nézett körül diadalmasan Spitz. Ő tudta, hogy sikerülni fog, megérezte, amikor Marjayval vitatkozott. Marjay azt mondta, veszélyes vállalkozás, maradjanak nyugton most már, nem lehet a raktárból ki-be járni. De azért az orrán látszott, nem bánna, ha békén el tudna búcsúzni tőlük, annál is inkább, mert a pénz most már az övé... És a terv is olyan egyszerű: Spitz benn alszik a svájci követségen, vagy ha nem lehet, védett házban. És holnap reggel, védlevelekkel felszerelve, lakást keres a családnak... És ma egész éjszaka szegény megboldogult anyjáról álmodott, a mama vigyáz rájuk az égből, nem hagyja elveszni őket.

És Spitz József előrelépett a sorban.

Egyszerre a tömeg megtorpant. Akik eddig előrementek, most oldalt igyekeztek kitörni a sorból. Ettől a követség bejáratánál fegyveres nyilasok fogták körül az embereket, akik már csak egy-két méternyire álltak a mennyország kapujától. Egy tizenhárom éves kislányt puska-tussal mellbe vágott egy nyilas suhanc, és a többiek is botokkal, bikacsökkel, puskaaggal verték a rémült embereket.

Másodpercekig tartott, amíg a tömzsi, nehéz mozgású Spitz megértette, hogy itt nagy baj van. Megfordult, és hátra se nézve rohant a Bank utcán át a Vilmos császár útra. Nem emlékezett arra sem, milyen utcákon szaladt végig, csak egyszerre ott volt Marjay lakása előtt. Becsöngetett és várt. Várt öt percig, várt tíz percig, félórát. Most érezte, hogy milyen éhes és fáradt.

Tehetetlenül, kétségbeesetten állt az ajtó előtt. Hátha színházba ment Marjay? Furcsa, erre nem is gondolt, hogy vannak, akik most színházba járnak...

Itt áll egy idegen ház folyosóján, és nincs hová mennie. Volt otthona, most nincs, rokonai, barátai, ismerősei voltak, és most nincsenek. Senkije. Semmije sincs. Az egész világon semmije.

Maga se vette észre, hogy elindul visszafelé, a Károly körút felé, a raktár felé. Úgy ment fel a lépcsőn, mint a holdkóros. Megdöngette az ajtót. Le volt lakatolva. Leült a legfelső lépcsőfokra, és hangosan sírt. Isten küldi most rá a végzetet, Isten akarta, hogy elpusztuljon. Szabad-e, lehet-e Istennel szembeszállni?

Végtelen ideig ült a kövön.

Egy szúrós szemű, fekete bajuszos, „Légóparancsnok” karszalagos férfi rázta a vállát.

- Ki maga? Mit csinál itt, mi?

- Oda akarok bemenni - mondta Spitz, és a raktárra mutatott.

- Oda? Megőrült?

- Oda. Ott bujkál a családom - felelte.

- Maga megőrült.

- Nem én - mondta lassú, halk hangon. - Ott bujkálnak mind.

- Házmester! Halló, házmester, azonnal hozza fel a Kincses-raktár kulcsait - kiabált le a férfi a gangon át az udvarra -, és azonnal idehívni az őrzőket.

Spitz bambán és közönyösen ült. Nem szólt, és nem tiltakozott, amikor karszalagos, fegyveres nyilasok fogták közre, és bekísérték a raktárba. Spitzné hallotta, amint a lakatot nyitják. Azt hitte, az ura Marjayval jött. Amikor a nyilasokat meglátta, felsikoltott, és végigvágódott a padlón.

- Hányan vannak itt? - kérdezte a légóparancsnok.

- Heten.

- Egy... kettő... három... hét... - számolta a légóparancsnok a sikoltozásra előkerült családtagokat. Egyik nyilas megrúgta a bezárt irodaajtót.

- Ennek hol a kulcsa, mi?

A házmester odalépett.

- Üres irodahelyiség, mindig zárva van. Áru sincs már itt, kérem.

- Na, maga jó alak, aki így vigyáz a házra, majd még magát is megnézzük.

- Na, gyereünk csak.

Komor Csaba két kézzel megkapaszkodott az ajtóban.

- Nem megyek.

Egy fiatal nyilas - tán még annyi idős sem lehetett, mint Csaba - rávágott.

Csaba mint a hörcsög ugrott a nyilasnak, és belerúgott a sípcsontjába. A fekete egyenruhás pártszolgálatos előrántotta a pisztolyát, és közvetlen közről kétszer rálőtt a fiúra. Komorné eszelős ordítással borult a lezuhanó gyerekre. A szemüveges, sovány Komor Iván öklével csapott a légóparancsnokra.

Most már mind a négy nyilas, a légóparancsnok és a házmester, együtt rohant a jajgató, visító, foggal-körömmel védekező emberekre. A ház lakói kirohantak a gangra. Még egy pisztoly-lövés, azután a fegyveres nyilas járőr között megindult a sárga csillagos csoport, két eszméletlen, véres testet vonszolva magukkal.

A házmester hátramaradt, bezárta az ajtót. A lakatokat gondosan megnézte, jól tartanak-e.

LEOMLÓ FALAK

Ágnes napok óta eszméletlen volt a gyengeségtől.

Ha néha, percekre magához tért, csodálkozott.

- Hm... milyen furcsát álmodtam... hogy itt emberek voltak...

Keserves munka volt most minden mozdulat. A mosdóba kimenni, a vízcsapot kinyitni, kicsit megmosni az arcát, óráknak tűnő, nehéz út után visszatérni az irodába, az ajtót belülről kulcsra zárni, a takarót a sötétben megigazítani. Borzong, reszket, vacog, fázik, melege van. Az ablak, a polcok szélesebben forognak. Meg kellene kapaszkodni, de nincs mibe. A föld, a fekvőhelye zuhan a mélybe, ő is esik, érzi, hogy a feje van a legmélyebben...

Az órája megállt. A paradicsomosüvegben tárolt ivóvíz elfogyott. Csodálkozott, hogy repülőgépek berregnek a ház felett, és robbanásoktól remegnek a falak. Nem félt, nem szenvedett. Csak bámult az ablakon beszűrődő fényeken és a mennyezet csontvázkezén.

A festékraktárból néha átszűrődő hangokat nem tudja kiszakítani az álmokból. Hallja a mondatokat, azután elfelejti, összekeveri, hozzáálmodik valamit.

...mindenféle fajöldözés... németek, franciák, magyarok, szlovákok...

Ő tizenkét éves, vendégségben van a nagybátyjánál Besztercebányán. A nagybácsi csodálatos történeteket tud a hegyekről, ahol barlangok vannak, és valamikor hősök küzdöttek a zsarnok várurak ellen. Tomi, Ágnes unokaöccse alig tud magyarul, szlovák fiú ő, szlovák iskolába is jár, másodikba. Az első napok igen mulatságosan telnek, kirándulnak a Micsinyei-völgybe, ahol a halványlila, fűszeres illatú vadszegfűből óriás bokrétát szednek... kimegy nagynénjével a piacra, és újfajta gyümölcsöket ízlel, „csucsorjetkát”, „cservenycát”, este vacsorára friss gombát esznek tojással és hosszú szálaban lecsavarható, különös ízű füstölt sajtot.

Ágnes ámulatba ejti ifjú unokaöccsét azzal, hogy elmondja, milyen a Városliget, milyen a Gellérthegy. Tomi az iskolakönyveit mutogatja. „Templum... anjel...”

- Hiszen ez magyarul van - mondja Ágnes -, nahát szép nyelv a tietek, elloptátok a templomot.

- Mi loptuk? Hát ki lop? Hogyan szerezte meg Árpád Szvatopluktól a földet? Csalással.

- Csalással? Miért voltatok olyan hülyék...

És már ugranak is egymásnak foggal, körömmel, orruk vérzik, kék-zöld foltokkal ékeskednek, sírnak, toporzékolnak - tolvaj tót - tolvaj magyar.

Este Ágnes térdel az egyik sarokban, Tamás a másikban, a nagybácsi pedig hosszú léptekkel járja a szobát, és két nyelven sopánkodik.

- Tamás, üsselek agyon? Ágnes, zavarjalak haza? Édes unokatestvérek vagytok, és meg tudnátok ölni egymást? Hát akkor hogy éljenek békén egész népek?

Egyszer arra riadt, hogy a kilincset rázzák.

- Be van ez zárva - hallott egy hangot. - Talán itt van valahol a kulcs. - Minek akarsz odamenni? - Csak hogy csináljak valamit. Nem tudom, meddig lehet kibírni ezt a semmittevést. Beleőrülök.

Éjszaka van. Férfihang suttog.

- Edd meg gyorsan, amíg alszanak.

Azután megint csönd van és sötétség.

Ágnes most már több mint egy hete nem evett. Ütőere hol ötvenes, hol százharmincas.

Ezen a napon is órák óta mozdulatlanul feküdt.

Amikor felébredt, bizonytalan vágy támadt benne, hogy feláll, odamegy a polc mögé rejtett vizesüveghez, és ha van még benne egy csöpp víz, megissza. Azután arra gondolt, hogy még egyszer átkutat mindent.

Valahol kell ennivalónak lenni egészen biztos, hiszen Isten csak nem hagyja éhen veszni? Talán nem nézte jól át a raktárt, talán még tarhonya is van.

Már látta is önmagát, amint feláll, kotorja a fiókok alján az iratokat, két levélpapír között talál egy szem kekszét vagy egy darabka csokoládét.

De nem mozdult.

Csak aludni kívánt.

Ekkor hallotta az első hangot.

Csontot, velőt hasító női sikoltás volt.

Azután még egy.

Lövések csattantak.

Kiabálás. Jajgatás. Dörömbölés. Újabb lövöldözés. És határozottan a festékraktár felől jön a zaj.

Mi történik itt?

Ó, hiszen ez csak egyetlenegy dolog lehet: utcai harcok vannak.

Kiverik a németeket! Kiverik a németeket!

Ágnes felélénkült. A kábultság mintha enyhült volna. Egyszerre erőre kapott, és kissé bizonytalan mozdulattal, de felült. Megkereste a földre dobott kulcsokat, meg-megbicsakló lábbal felállt, és odament a festékraktár ajtajához. A zaj odakint elhalt. Ágnes remegő kezéből kiesett a kulcs. Alig bírt újra lehajolni érte. Amikor a festékraktár ajtaja végre kinyílt, úgy érezte, mintha napok óta, megállás nélkül nehéz munkát végzett volna, mosott vagy fát vágott volna.

A festékraktárban nem volt senki.

De a földön két könyv hevert és néhány egymásra dobott pokróc. De hiszen itt mégis emberek jártak! Talán még itt is vannak! Hát mégsem álmodott!

Úristen! Ott a polcon... a polcon... kenyér!

Ágnes minden másról megfeledkezett.

Két karéj kenyér, egy darab kolbász és egy főtt tojás!

Eszébe se jutott, hogy kié lehet, ki hozta ide. Leült a polc elé a festékesládára, és két kézzel tépte, morzsolta a kenyeret. Úgy tömte a szájába, hogy szeme kidülledt, nyelt, fuldokolt, nyelt, és csak tömte, tömte magába az ételt. Nem is ízt érzett, hanem féktelen, dühös vágyat, még nyelni, még harapni, akár az egész világot.

Megfeledkezett a veszélyről, csak evett. Nem is hallotta, hogy szirénák zúgnak, nem hallotta a közeledő repülőgépeket sem.

Egy repülőgép körözött alacsonyan a házak fölött, és füstoszlop és láng csapott fel a szemközti házból. A következő pillanatban egy tüzes csíkot látott az égen. Mintha egy gyertya zuhant volna alá szélesebben, lángjával lefelé. Azután hintázni kezdett a padló... jobbra, balra... balra, jobbra...

Ágnes megtántorodott, a hatalmas ablak csörömpölve aláhullott, füst és jeges levegő áradt be. Ágnes újabb reccsenést hallott. A festékraktár és az iroda között a közfal kidőlt, és az irodahelyiség utcára néző fala is leomlott. Mázsás faldarabok hullottak arra a helyre, ahol még egy órával azelőtt feküdt. A szőrmetakarót is betemették a romok. Csak az *Elcserélt fejek* maradt épségben és gyüretlenül.

Mi lesz itt velem? - gondolta Ágnes rémülten.

A polcon, újságpapírba burkolva, talált még ennivalót. Két szelet kenyér között egy darab szalonnát. Elteszem holnapra - gondolta, de már rágta is.

Amikor a kenyeret és szalonnát az utolsó morzsáig lenyelte, akkor fogta el ismét a kétségbeesés. Itt nem maradhat. Olyan hideg van, hogy éjszaka megfagyna.

És kik voltak itt, akik ennivalót hagytak? Bujkáltak? És már megszabadultak? Benn vannak a városban az oroszok? Vagy a nyilasok vitték el őket? És őt nem vették volna észre?

A polcra dobva újságpapírt talál. Megpróbálja a nagybetűket elolvasni, de olyan sötét van, hogy egyes szavakat is alig lát. „A nemzetvezető elrendeli.” Kicsoda? Ki a nemzetvezető? „Szálasi Ferenc nemzetvezető ma délelőtt...” Szent isten, hát mi van odakinn? Hiszen Szálasi nyilasvezér. Hát nem Horthy az államfő?

Áll, áll a rommá lett menedékhelyen. Se élelme, se fekvőhelye.

Mi lenne, ha hazamenne?

Lehet, hogy Tatár, Palánkay és az egész gyár már régen kimentek Németországba. És ha nem; mindegy. Itt nem bír ki újabb huszonnégy órát sem. És most, hogy evett, érez is magában annyi erőt, hogy útnak induljon. Akárki hagyta itt ezt az ennivalót, Isten áldja meg érte.

Igen, ez az egyetlen megoldás. Haza kell jutni.

Délután hat-hét óra lehet, de már koromsötét minden odakinn is. Az utcán alig jár civil. Csak sűrű köpenyes német katonák rohannak, katonai gépkocsik száguldoznak, és szüntelenül morajlik, reng a föld.

Lassan a beomlott falhoz kúszott. A téglá, törmelék meg-megcsúszott ügyetlen lába alatt, egy ablakkeretdarab megindult, lezuhant a kövezetre, és csattogva összetört. Fel se nézett senki.

Megpróbálta az első napokban font mentőkötelet használni. Rögzíteni. De nem volt semmi, a még meglevő oldalfal is meggömbült, úgy érezte, elég volna egy ujjal hozzáérni, és máris alázuhanna. A fűtőtesthez hozzáérsíthetné, de az messze van az ablaktól. Egy percig tanács-talanul nézte a kötelet, azután félredobta. Óvatosan kihajolt, lenézett a járdára. Meg kell próbálni négykézláb lemászni a törmelékdombon!

Most még meggondolhatja, nem volna-e jó mégis itt maradni, békésen végigfeküdni a padlón, elaludni a hideg éjszaka ölében...

De nem, nem. Lábai már megindultak, keze már ölelte a téglákat és vakolatdarabokat, testével szorosan a romokra simulva, óvatosan, lassan kúszott lefelé. Csak az *Elcserélt fejeket*, az egyetlen kincset, Tibor ajándékát vitte magával. A raktár már másfél-két méternyire, elérhetetlen magasságban volt fölötte. Eszébe jutott, hogy valamit mégis magával hozhatott volna, egy takarót a festékraktárból - de csak csúszott megállíthatatlanul lefelé, zihálva, szédülve, egy-egy percre egy helyben megkapaszkodva, azután megint gyorsabb mozgással. Öt perc telt talán el, és ott ült a földön a felszakított oldalú ház tövében. Ült szédelegve és elerőtlenedve, és megpróbált felállni.

Az első pillanatban azt hitte, talán megsebesült. De nem fájt semmije, és nem vérzett.

Újra megpróbált felállni.

Nem sikerült.

Hideg veríték öntötte el a rémülettől.

Tüdejébe élesen, fájdalmasan hatolt a szabad levegő, egész teste vacogott, mintha láz emésztené. Mi lesz, ha nem tud felállni?

Erre nem gondolhatott előre, hogy az éhség, a mozdulatlanság, a zárt levegő hónapjai után jártányi ereje sem lesz, hogy szíve fuldokolva dobog, lábai megcsuklanak, szédül, színes, fénylő karikák ugrálnak szeme előtt, és ott ül a havas, jeges szemétkupac alján, már félni is fáradtan.

Megint katonák szaladnak el mellette, segítségért kellene kiabálni, de torka száraz, és új rémület önti el: hátha megnémult. Igen, egész biztosan megnémult, hiszen négy hónapja egy szót sem beszélt senkivel. Kiáltani akar, vinnyogó, nyöszörgő hang szakad ki a torkán, kúszik egy fél métert a törmeléken, és a tehetetlenség haragjától sírni kezd. Hát nem pusztulhatott volna el ezerszer, tűzben, bombától találva? Ezért kellett megmenekülnie, hogy itt fagyjon meg, itt pusztuljon éhen, hogy itt találjanak rá a németek?

Végigfeküdt a téglatörmeléken, tárt szemmel nézte az utcát, de a süppedős, puha sötétség áthatolhatatlan volt. Egyetlen pici fénycsík, egyetlen aprócska csillag sem ragyogott az égen.

Lassan, észrevétlenül csillapultak a hideg okozta fájdalmak. Elbágyadt, tagjai egyre zsibbadtabbakká váltak. Szemhéja elnehezedett. Most meg fogok fagyni - gondolta - ...pedig még csak huszonkét éves vagyok.

Mindegy volt már, pillanatok vagy órák óta fekszik itt. A halál kezdete volt már, a végtelen idő kezdete.

És ebből a tompa, mindenbe belenyugvó csöndességből egyszerre rekedt férfihang tépte ki.

- Miért fekszik itt?

Ágnes szája hangtalanul mozdult. Azután kínlódva, kiszáradó torokkal mondta.

- Rosszul vagyok.

- Hol lakik?

De Ágnes már nem bírt felelni. Érezte, hogy a férfi erősen átkarolja, és teljes erővel húzza.

- Próbáljon lépni - suttogta a férfi, és Ágnes iszonyú erőfeszítéssel néha lépett egyet-egyet. Azután lába megint csak megbicsaklott, szinte eszméletlenül előrebukott. Az ismeretlen ember húzta, vitte, cipelte hihetetlenül messzire, talán az egész városon át. Tüzek vöröslöttek a távolban, zavaros és érthetetlen volt minden, talán ez sem valóság, hanem lázálom...

Azután kapualjban voltak, hosszú udvaron át cipelte őt a férfi, azután pincelépcsők következtek, szédítően mély csigalépcsők, fullasztó gyertya- és izzadságszag, majd végtelenbe vesző folyosók, füstösek, homályosak, elhagyottak.

A férfi egy pinceajtót tárt ki. Közönséges fáskamra volt ez, a földön szénkupac, oldalt felrakott fahasábok. - Várjon itt - mondta és eltűnt. Ágnes féleszméletlenségéből arra ébredt, hogy a férfi újra itt van, meleg folyadékkal itatja. Ágnes nehezen nyel, alig lélegzik. És a meleg itálnak hihetetlenül jó, az otthon emlékét ébresztő íze van. Köszönetül csodálkozva, boldogan mondja:

- Kávét.

Ágnes szeme most már hozzászokott a sötétséghez. Már látja a pokrócot és a kenyérdarabot. Odafönn szakadatlanul tombol a harc, dörögnek az ágyúk, és egy-egy közeli becsapódás nyomán megreszketnek a pincefalak, pókhálós, poros vakolat hull alá, és magasba csap a felkavart szénpor, fullasztóvá, sűrű feketévé válik a levegő.

A pincefolyosón emberek járkálnak, behallatszik a beszélgetésük.

- Haza tud már menni? - kérdi a férfi. Ágnes igent int, és megmondja a címét.

- Elég messze van... nehéz lesz. Várjunk még két napig, amíg összeszedi magát.

- De most... inkább most...

Ágnes előtt felbukkan az ócska bérház... anyja a konyhában van, vacsorát főz, apa is hazajön a gyárból... a fiúk farkaséhesek, mi lesz vacsorára, anyu. És a szobája... a mama varrógépe a horgolt takaróval. Milyen szép az a takaró... Istenem, haza akarok jutni.

De a férfi komolyan, elgondolkozva nézi a lányt. Ágnes nem érti a kutató pillantást, ő nem tudhatja, hogy milyen vértelen, zöldessárga az arca, milyen árok fut a szeme alatt, nem tudja, hogy hosszúra nőtt, fodrást rég nem látott haja, a nyári vászonruha, a nyakán a hirtelen fogyástól körbefutó ránc - szó nélkül is elárulja az elmúlt hónapokat.

- Nyugodtan hazamehet? Nem lesz bántódása?

Ágnes megrémült. Miért kérdi? Mit akar megtudni? Ki ez az ember?

- Csak azért kérdem, mert ha van valaki ismerőse, aki közelebb lakik, inkább oda menjen. Itt folyton razziáznak. Egy-két napra ugyan felmehet a szobámba is az első emeletre.

- Nem... köszönöm... vannak ismerőseim a Vas utcában.

Megint András Kati jutott eszébe. Hónapok óta most először.

- Rendben van. Elkísérem a Vas utcába.

A kis zseblámpa köröket rajzolt a lábuk elé. Ágnes nem akar máshová nézni, csak a pici, fényes körre, de idegeivel, ösztöneivel mindent lát maga körül, egy félig lecsúszott háztetőt, beomlott házát, a háztetők fölött nyugtalan fénysugarakat, az elmúlást rettegő őszi éjszakát. Istenem, ez a Rákóczi út! Sebesült házak, bezárt redőnyű üzletek, kihullott ablakok, letört cégtáblák - de a Rákóczi út! A sarkon a modern hatemeletes ház, a felső emeletén bomba ütött rést. Vajon jár-e még az óra? Ezen az órán nézte meg az időt, amikor a raktárba indult júniusban. Forró nyári délelőtt volt... ezer éve annak... Az Uránia alig sérült meg... itt látta Tiborral a *Münchhausent*.

Kapaszkodik az idegen férfiba, lihegve, kapkodva igyekszik lépést tartani vele. Pedig a férfi amúgy se megy gyorsan, és húszlépésenként megáll, pihenni engedi.

A Vas utca elején romhalmaz. Jaj, hogyha Andrásék házat is bomba találta! Ha nincsenek itthon... mi lesz akkor vele?

- Maga szépen felmegy, megkeresi ismerőseit. Én tizenöt percig várok a kapunál. Ha nem találja őket, visszajöhet velem.

- Honnan tudta, hogy erre gondolok?

- Nem tudtam, hogy mire gondol... különben az természetes, hogy most már nem hagyom sorsára.

- Ki maga?

- Én? Nem vette észre? A Mikulás bácsi.

- Komolyan mondja meg... - kérlelte.

- Őszi Bálint vagyok.

- Csaplár Ágnes.

- A gettóból szökött?

- Nem, nem. Hadiüzemből.

A kapunál Őszi kívül marad.

- Tizenöt percig várok magára, jó?

- Köszönöm.

Elindul a lépcsőház felé. Már az első lépcsőfokon van a lába, amikor visszafordul.

- Nos, mi baj?

- Fogadja el - kéri Ágnes, és odaadja az *Elcserélt fejeket*.

- Dehogyan.

- Ha örömet akar szerezni... nem tudom, szereti-e Thomas Mannt.

- Szeretem.

- Hát akkor?

- Ha semmi mást nem őrzött meg... egy takarót sem, egy kézitáskát sem, csak ezt a könyvet, akkor nyilván nincs is ennél kedvesebb holmija.

Ágnes elvörösödött.

- Ne váljon meg a könyvétől... majd ha egyszer, háború után találkozunk, és haza fog jönni az, aki magának ezt a könyvet adta, és boldog fiatalasszony lesz, akkor meghív engem vacsorára, jó?

„Csak várjon meg... csak felérjek tizenöt perc alatt” - lihegte az égis égis lépcsősor közepén. Ilyen magas ház nincs is talán több Budapesten. Budapesten? A New York-i felhőkarcolók között sem.

A barna ajtón a régi tábla: András. A csengő nem szól de a kopogásra sötétkék flanel háziházában előkocog András néni. Kitarja a karját: - Ágika!

- András néni, kedves!

- No, no, ne sírj, lelkem, gyere csak be. Szűken vagyunk. A Pista szobáját aknatalelát érte, hál' istennek a pincében voltunk, amikor történt. Katikám nincs még itthon, minden percben várom. Csak légitámadást ne kapjunk közben. Krisztusom, hogy lefogytál. Csak teát tudok adni, szívem, vagy egy kis levest. Inkább levest, jó?

A régi, ismerős szag: naftalin, birsalma. A régi, kedves bútorok, a régimódi szekrény. A szublodon András Jóska fekete keretes fényképe. A polcon könyvek. Az *Untergang des Abendlandes* - amiből Kati kivette a hamis iratokat... Az ovális ebédlőasztal. Itt játszották az időgépet. Mi lesz tíz év múlva? Mi lesz egy óra múlva? De jó, hogy nem tudjuk előre.

MIBEN HISZEK?

András Kati bement a házmesteréhez.

- Kérem, tessék megmondani, ebben a házban laknak Csaplárék?

- Csaplárék? Minek keresi maga Csaplárékat?

Kati egy pillanatra meghökkent az asszony kutató szemétől.

- A lányuk tartozik nekem száz pengővel. Ruhát varrtam neki.

- Ja, akkor bottal ütheti a nyomukat. A kisasszonyt letartóztatták.

- Le... tartóztatták?

- De le ám. Nem jó fajta népségek voltak azok. Kommunisták.

- Ne tessék mondani.

- De bizony. Arra volt esze a kisasszonynak, ruhát varratni, flancolni, főkönyvelősködni, fiúkkal hazakísértetni magát. Mégis becsukták. Tíz évet kapott. Én ott voltam a tárgyaláson.

- Hát énnekem mindegy, hogy ki fizeti ki a káromat, csak valaki fizesse. A családja is itt lakik, nem?

- Csak lakott. Az apját még márciusban behívták, meg a bátyját is. Az öccse nemrég vonult be a levettékkel. Még az asszony volt a legrendesebb közöttük. Az megbetegedett, és valami rokonához költözött. Hová is mondta? Fülöpszállás vagy valami pusztá... Kecskemét mellett.

- Szóval nincs senki a lakásban?

- Egy lélek sincs. Le van lakatolva.

András Kati megdöbbsent. Azzal indult el reggel, hogy felkeresi Csaplárnét. Megmondja, hogy Ágnes náluk van. - És most nem talált senkit. Hogy mondja el ezt Ágnesnek?

A házmesterné látta a nagy elszontyolodást.

- Sajnálom magát, de hát mit csináljak? Más rokonukat én se ismerem. Most már csak a háború után térül meg a kára, ha megtérül.

- Hát köszönöm - mondta Kati, és hazaindult.

Ágnes még fekszik. Ács doktor nem engedi még felkelni. Fekszik és boldog, hogy ágyban aludhat, levest és kávékat kap, és András néni olyan jó. De azért kimondhatatlanul várja Katit. Vajon otthon találta-e anyát? Biztosan mindjárt eljön. És megmondja, hogy hazamehet-e, hogy a szomszédok hogyan viselkednek, mit beszélnek róla.

Amikor Kati a hírt hozza, sírva fakadt a csalódástól.

Ács is, Kati is versenyt vigasztalják.

- Hiszen édesanyádnak jobb, hogy vidéken van. Ennivalóhoz jut, talán nincs annyi bombázás. Te itt maradsz nálunk. Hiszen már igazán csak órák kérdése...

Hol lehet anya? Kecskemét mellett? Biztosan keresztanyáék tanyáján.

Ács a térképet nézi.

- Tudja-e, Ágnes, hogy ott már benn vannak az oroszok.

Istenem... ott már benn vannak az oroszok.

Milyen lehet az?

Hogyan jön be egy hadsereg egy városba?

Apa mesélte, hogy amikor Ferenc Jóska csapatai bevonultak Belgrádba, két napig tartott a szabad rablás. A nőket az ágyból hurcolták el a férjük mellől, az üzletek lezárt redőnyét feltörték, csapra verték a pálinkáshordókat. Az utcán egybefolyt, bokáig ért a bor, petróleum, tinta, kölnivíz, olaj, sör, ecet és gyümölcslekvár.

A lakások ajtaját benyomták, szétdobálták a szekrényeket, cipőstül, ruhástul végigfeküdtek az ágyakon, ékszert, értéket zsebre dugtak, az ennivalót felfalták, és még jó, ha fizetésekként nem gyújtották a gazdára a házat.

Mit hoz majd az oroszok bevonulása? Várja őket, reménykedik, hogy közelednek - és hátha erőszakoskodni fognak vele, hátha megölik, hátha ugyanúgy elhajtják szibériai kényszermunkára, ahogy a németek hurcolták magukkal az ukrán, cseh, francia lányokat?

És vajon elrendelik-e a kommunizmust? És milyen lehet a kommunizmus?

Milyen is lehet Oroszország? Alig tud róla valamit. Mulatságos: most jut eszébe, hogy földrajzból érettségi tétele volt Oroszország. Emlékszik, milyen nagyon megijedt, amikor ezt a tételt húzta.

- Oroszországról, a titokzatos földről nagyon keveset tudunk - kezdte a feleletét. Az elnök helyeslően és barátságosan bólintott, ő pedig bevezető mondatához híven valóban alig tudott néhány mondatot kinyögni. Transzszibériai vasútvonal... Omszk, Tomszk, Irkutszk, Csita, Vlagyivosztok... Azután Szentpétervár fontos tengeri kikötő a Néva torkolatánál... Nizsnyij Novgorod híres szőrmevásáraitól...

- És még? - kérdezte szórakozottan az elnök. - Mit tud a jelölt Oroszország politikai viszonyairól? - Megölték a cárt... forradalom tört ki... a kommunisták nem hisznek Istenben.

Ennyi tökéletesen elég volt a jeles osztályzathoz.

Hogy lehet az, hogy nem akartam többet megtudni róla - gondolja most Ágnes elképedve -, hogy sohasem érdeklődtem az iránt, hogy milyen lehet ott az élet, hogy valójában milyen a kommunizmus, hogy mit akarnak tulajdonképpen? Hogy élhetek úgy, hogy nem tudok semmiről, ami körülöttem van? Tulajdonképpen mit gondolok a világról? Miben hiszek? Nem tudom.

Ágnes kutatva kereste emlékeit.

Először az anyjában hitt.

Anyja hatalmas és erős. Soha semmitől sem fél.

Titokzatos és nagy ház nagyanyáék háza. Ők szoba-konyhás lakásban laknak a kis udvarban. A konyhaajtó tornácra nyílik. Ő négyesztendős. Le akar menni a lépcsőn, de félelmes szörny állja útját: egy idegen kutya. Anyja odalép, rákiált a vicsorgó komondorra, és az megszeli-dülve ódalog tovább.

Este van. Sötét, puha az este, rátapad a susogó fákra, a háztetőkre, árnyék kúszik az asztal alá.

- Akartok cseresznyebefőttet? - kérdi az anyja, és veszi a kulcsokat, kilép a fényes szigetről, belemegy egymaga az éjszakába, hogy a messzi kamrából befőttet hozzon. Nem fél.

Azután: november délután van. A kis Ancsi, nagyanyáék szolgálólánya szaladva jön. És anya sírni kezd, kezét tördeli, arcán könnyek peregnek, ugyanolyan most, mint a gyerekek, amikor sírnak. Ágnes rémülten bújik hozzá. Anyukám, miért sírsz? Anyukám, miért sírsz?

- Nagypádat elviszik... elviszik fekete ládában... eltemetik a földbe... - Hát ne engedd... ne engedd nagypámat! - kiáltja ő, és két öklével ront az anyjának: miért engedted elvinni nagypámat?

Azután valami egészen más jut Ágnes eszébe.

Gyerekkorában mindig azt képzelte, hogy ők valahogyan egészen másképp élnek, mint a többi család. Nagyanyáék kinn laktak a város szélén a Vágóhid utca utolsó házában, pár lépésnyire a Nyitra-parttól. A többi gyerek csapatostul haladt a Komáromi utcán, vagy a Sugár úton, vagy a Fő téren át az Andódi utca felé. Ő, fekete lakk iskolatáskával a hátán, árván baktatott hazafelé. A többi gyerek énekel, tornászik, rajzol, ő mindenből fel van mentve. És hónapokon át méri a lázát reggel, este, és ha az ezüst higanyszál megnyúlik a kis üvegcsövecskében, és fölágaskodik a piros pont fölé, akkor nem is engedik iskolába. Furcsa és jó dolog a betegség. Néha hullámszerűen kezd a párna, és a falon az ágya fölötti gobelinképen a kislány elindul, és megmeríti korsóját egy hűvös vizű kútban. Álmosító és hársfateáízű a betegség. És ha felgyógyulva iskolába megy, idegen és más az osztály. Kirándulásról beszélnek, amin ő nem volt ott, új játékot, éneket, verset tudnak, amit ő sosem hallott. Már mindenkinek van szívbéli barátja, de neki csak akkor jut egy-egy társ, amikor sírig hű barátok egy-két napig éppen haragban vannak. És mennyi baja volt a szlovák nyelvvel! Apja csak magyarul tudott, otthon mindig magyarul beszéltek. Második osztályos korában egymás után volt skarlátban, diftériában, tüdőgyulladásban. Hiányzott vagy egy fél esztendő. A vizsgára úgy ment be, hogy szlovákul éppen csak olvasni tudott. A tanfelügyelő kedvesen kiszólitotta, kezébe nyomták a képes olvasókönyvet. Ágnes nézegette a képeket és buzgón olvasta; ovca, lavica, palica, bič, meč, koč, čakan, čepac, és mondta is, mit lát a képen, tojást, padot, pálcát... A tanfelügyelő elégedetten bólogatott. És amikor Ágnes az egyik rajznál elakadt, jó szívvél biztatta, hogy ne

féljen, eddig minden kitűnően ment. De minél kedvesebben és főleg minél többet beszélt a tanfelügyelő, annál nagyobb lett Ágnes zavara és rémülete, mert a „pogyszem”-en kívül nem értett semmit. - De hát miért nem beszélsz? - fogyott el a vizsgáztató türelme. Akkor derült ki minden, hogy egy szót se tud, és azért akadt el, mert nem ismerte fel, hogy a rajz nyeret ábrázol. Amikor meglátta kiskönyvében az egyesek és kettesek között a négyest, ijedten összecsukta a bizonyítványt, és a hosszú Vágóhíd utcán sírt és imádkozott, hogy tűnjön el a rettenetes osztályzat, de bizony az csak ott maradt...

De én tudok valami mást - gondolta Ágnes keserűen, ha az iskolában csúfolták. Meséket tudott, amelyeket apjától hallott a hosszú betegségek alatt. Kurucokról, háborúkról, szegény emberekről.

Hogy lehet az, hogy a versek és dalok, a történetek apáról, aki egyszer, régen, még Ágnes születése előtt átúsztta Komáromnál a Dunát, a könyvekkel teli láda az ágy alatt, egy-egy elejtett szó miért nem állt össze soha értelmes képpé? Hogy lehet az, hogy nem tudta, hogy az ő apjának valami köze volt ahhoz, ami itt tizenkilencben történt?

Tizedik évében volt, amikor apjától megtagadták odaát a munkavállalási engedélyt, amikor visszajöttek Budapestre. Tavasz volt akkor, negyedik elemibe járt. Ősszel ment polgáriba. Az első órán feladatot kaptak. Dolgozatot kellett írni arról, hogy „Miért szeretem Budapestet?”

Tíz percig keservesen rágt a tollat. Nagyszerű volt az, hogy itthon élhetnek, hogy magyar iskolába járhat. De a várost nem tudta szeretni. Félt a zajos, robogó villamostól, a harmadik emelet mélysége szédítette, a folyosó vasrácsainál úgy érezte, börtönben van. Az udvaron játszani tilos. A gyepre lépni tilos. Szaladgálni tilos. Kiabálni tilos... ó, hol vannak a Nyitra-parti füzesek, a kert, ahol októberben diót talált az avar között, ahol a kerítés tövében barlangot áshatott kincseinek. A berek fája, a kis udvaron a szép virágágyak, amelyekben kora tavasztól késő ősziig gyöngyvirág, árvácska, szegfű, dália, krizantém váltotta egymást, a kert, a jó ízű barack- és körtefák, az egres- és ribizskebokor szűrős ágai között a friss, savanykás gyümölcs.

A dolgozatfüzet fölött kinézett a poros iskolaudvarra. Körös-körül négy emelet magasságban zord, vörös téglás épületek. És Ágnes azt írta a dolgozat címéül: „Miért nem szeretem Budapestet?” Göndör Sándornak hívták az igazgatót, sörtehajú, bajuszos férfi volt. Elé tartotta a dolgozatfüzetét:

- Te írtad?

- Én.

- Ide figyelj, te piszkos kommunista, ha nem szereted Budapestet, ha cseh vagy, akkor menj vissza oda, ahol jobban érzed magad.

Azzal éktelen pofont kent le.

- Most takarodj vissza az osztályba, és úgy vigyázz, hogy legközelebb kicsapunk.

Év végén a bizonyítvány olyan tarka volt, amilyen csak lehetett. Magyarból - magyarból! - hármassal.

Másodikban új osztályfőnöket kaptak.

Az osztályfőnöknő magyart tanított.

- Margit néni vagyok - mutatkozott be az első órán. - Remélem, nagyon jó barátságban leszünk.

Felment a katedrára, és mesélt a hiú szarvasról, aki a tó vizében nézte magát, és gyönyörködött agancsában, sovány, csúnya lábát pedig ócsárolta. De amikor felhangzott a vadászok kürtje, és kutyák vették üldözőbe, a gyors lábak megmenthették volna, de ágas-bogas koronája beleakadt a fák ágaiba.

- Ki tudná szépen elmondani? - Ágnes jelentkezett. - Az erdő... - kezdte, és egyszerre csak látta az erdőt, ahol a hiú szarvas élt. A hegyoldalon égisz-érő fák nőttek, gazdag lombjaik között alig tud áttörni a napsugár. A cserjésben málna és szamóca érik, és eső után piros kalapos gombák ülnek a bokrok alján. A patakok hangos feleseléssel ugrálnak a szikláról, a fehér tajték fölött színes pillangók szállnak. - Az osztálytársak tátott szájjal figyelték. - Nagyon szép volt - mondta Margit néni: - Ugye, neked jelesed volt magyarból? - Nem. Hármasom. - A tanárnő egy pillanatra meghökkent, azután elmosolyodott. - Csak rajtad áll, hogy az idén jeles legyen.

Másodikban valóban tiszta kitűnő lett, és azután is mindig. Az első osztályos dac nyomtalanul eltűnt. Szíve lágy viasszá vált, formálhatták, vészhettek bele. Történelemóra; a tanár a táblához áll, és gúlát rajzol. A társadalom helyes felépítése - magyarázza -, talapzat a munkások és parasztok. A keskenyedő közepe: hivatalnokok, tanítók, orvosok. A csúcs: az arisztokrácia, a tábornokok kara. Legtetején a bölcs és jóságos kormányzó. És a forradalom? A tanár most csúcsán álló gúlát rajzolt. A milliós tömegek kiütik az irányítást a maroknyi, vezetésre méltó ember kezéből, és egymást falják fel a hatalomért, vagyis az ilyen rendszer nem tartható fenn... - Ágnes felírta a jegyzetfüzetébe, megtanulta és hitte. - Közgazdaságtanóra: a termésnek három tényezője van, a természet, a munka és a tőke. Felírta, megtanulta és hitte. Hitte, hogy amíg az újkor elején a spanyol hódítók kirabolták Dél-Amerikát, addig a tizenkilencedik század gyarmatosítása kultúrát vitt az elmaradott népeknek. És lelkesen gyűjtötte az ezüstpapírt, amit hittanórák elején szedett össze a tiszti, és boldog volt, hogy ezzel is hozzájárul a misszionáriusok munkájához, akik életük kockáztatásával térítik igaz keresztény hitre és örök üdvösségre Ázsia és Afrika pogányait.

Tizennégy éves volt, amikor Czikó Andrea nevű osztálytársnőjük nővére férjhez ment. A jólelkű testvér ígéretéhez híven, pontosan leírta húgocskájának a nászéjszakát. Andrea a levelet a tizenegy órás tízpercben felolvasta a lányoknak. Földrajzóra következett, és a sovány és ideges földrajztanár bármit mondott, az osztályt ellenállhatatlan nevetés rázta. „Hegy” - röhögés. „Völgy” - röhögés. „Bozót” - röhögés. „Folyó” - röhögés. Csaplár Ágnes zavartan ült a helyén. Eddig úgy élt, hogy azt hitte, őt nem érdekli a lányok sugdolózása, a „felnőtt titkok”. Ő nem szerelmes, és nem is lesz szerelmes, ő orvos lesz, neki tanulnia kell, nincs ideje hiábavalóságokra. Azt nem hitte el, hogy a gyereket a gólya hozza, nem hitte el már ötéves korában sem. Csak éppen nem hitt helyette semmit, és nem gondolkozott rajta. És most, amikor Czikó levelét hallgatta, kiderült, hogy tulajdonképpen mindent tudott eddig is homályosan, össze nem függő, apró mozaikokban, de tudta vagy sejtette. - Amikor öt-hat éves lehetett, a szomszédból rettenetes jajgatást hallott, majd néhány óra múlva megtudta, hogy Csontos néniéknél kisbaba van. Egyszer, talán nyolcéves volt, amikor az iskolában egy kislány elmesélte, hogy anyjának a hasában gyerek van, és azt onnan a doktor bácsi ki fogja vágni. És most már arra is határozottan emlékezett, hogy még tizenkét éves se volt, amikor tornaóra előtt Novák Ecu odasúgta, hogy - te Csaplár, én tudom, hogy a fiúk a lányokkal... és elmondott valamit, amit ő nem hitt, amitől borzadt és utálkozott. És most Czikó Andrea jóvoltából a homályos, zűrzavaros részletekből egységes egész lett. A tudás percében hihetatlenné vált, hogy hogyan lehetett eddig vakon élni.

És vajon nem így volt ez minden mással is? Szép és megható jelenet, amit tizenkét éves korában olvasott a legendákban. Szent István király felébred, amikor a gyilkos a közelébe lopózik, felül nyoszolyáján, és a gyilkos kiejti kezéből a tört, térdre hull: „Isten nem segít felkent királyok ellen...” Hitte? Nem hitte. Hiszen az Egyesült Államokat legnagyobb fiai fegyverrel szakították el az angol királyságtól. Isten Washington fegyverét segítette felkent királya ellen.

Hiszi-e még azt, hogy amiről nem tud, az nincs is? Hiszi-e még azt, hogy Oroszország olyan, mint amilyennek a tavaly látott Greta Garbo-film, a *Ninocska* mutatja, hiszi-e, amit a rádió naponta üvölt, és amit vérszínre festett, uszító plakátok hirdetnek? Nem hiszi. Csak annyit tud, hogy ukrán földön a Dékány Péterek és Szűts századosok széttépett partizánlányok testéről készített fényképeket mutogatnak, és szőnyeget, ikont, szamovárt, ékszer raboltak.

Kik a partizánok? A nép fiai, akik nem tűrik a fasiszta kegyetlenkedéseket. És kikből áll a hadsereg, amely kétezer kilométeren át úzi a világ legnagyobbnak hirdetett hadierejét, a náci hadsereget? A gúla aljából, munkásokból, parasztokból lett tábornokokból. A náci hadsereg három éven át csak győzött.

Hódított Afrikában, meghódította fél Európát, eljutott Moszkva alá, és eljutott Sztálingrád falaihoz. A győző hadsereg lelkes hadsereg. De honnan vett erőt az orosz hadsereg ahhoz, hogy felégetett, kirabolt falvakon, sok száz kilométereken át megszervezze az utánpótlást, megindítson egy olyan hatalmas ellentámadást, amilyenre még nem volt példa a történelemben. Az oroszok hódítani akarnak? Hát ki üzent hadat? Sztálin vagy Horthy?

Amit az iskolában tanultam: hazugság volt. Amit az újságban olvastam, hazugság volt. Amiben hittem, hazugság volt... De vajon megtudom-e valaha az igazságot?

András Kati kukkantott be a szobába. Halkan lépett, hátraszólt:

- Elaludt.

- Nem, nem alszom, Katikám. Csak elgondolkoztam.

- Hogy vagy?

- Jól. Igen jól. De mondd, Kati, te miben hiszel?

- Abban, hogy az emberek élhetnének békében is... De addig is anya kérdi, hogy ennél-e zsíros kenyeret.

ÉJSZAKA

EGYETLEN ALKALOM

Idősebb Palánkay Emil becsöngetett a villa kapuján. Gyönyörködve nézte a hatalmas park közepén az emeletes, csinos házat. A futószőlő levelei rozsdavörösen hajlongtak a szélben, egy ottfelejtett lila fürt hintázott, fürdött az apró szemű, sűrű esőben. A pirosra festett kerti pad, a lombját hullató diófa és az avarban megbújó, sötétbarna és fekete burok, a sápadt krizantémok és az esőtől fényes borostyán olyan volt, mint egy szép festmény, amelynek „Béke és elmúlás” lehetne a címe. - Jó ízlése van - dünnyögte az öreg Palánkay. - Hiába, ez az én szerelmetes fiam, akiben nekem kedvem telik.

Vagy tíz percet kellett várakoznia, amíg a teraszon megjelent egy emberi lény. Mégpedig csinos, nőnemű lény sötétkék szövetruhában, piros, eleven rózsával a hajában. Végigsietett a kavicsos kerti úton, és éppen az orrát dugta csak ki a rácsos ajtón.

- Kit tetszik keresni?

- Ifjú Palánkay Emilt.

- Miért?

- Majd személyesen megmondom neki.

- Tessék csak megmondani. Én a felesége vagyok.

- Úgy? Nagyon örvendek. Én az apja.

A fiatal nő a haja tövéig elvörösödött. Gyorsan kinyitotta a kaput, és zavartan mondta:

- Csak tréfából mondtam...

- Ha igaz, az se baj. Emilt nagykorúsítottuk. És maga igazán csinos.

Emil még ágyban feküdt. A lépések zaját hallotta, kikiabált.

- Mucikám, ki az isten mászkál itt?

- Atyád - hangzott komoran.

- Hát csak gyere be, öreg, vártalak.

- Vártál? - csodálkozott idősebb Palánkay, és belépett fia hálósobájába. - Amint látom, valóban megnősültél - mutatott a kettős rekamiéra.

- Papa, ne legyél ízléstelen - mondta Emil, és felült.

- Ott a cigaretta, ott a barackpálinka, és közöld, mennyit akarsz. Sok pénzem nincs.

Idősebb Palánkay jót húzott az üvegből, megtörülte a száját, és letelepedett fia ágya szélére.

- Mi az, hogy vártál?

- Olvastam a hadijelentéseket. Kivertek a ruszlik a birodalomból. Te mindig rossz lóra teszel.

- Te mondtad, hogy vállaljam csak el a polgármesterséget.

- De azt nem jósoltam, hogy életfogytiglani állásod lesz. Melyik vonattal érkezted?

- Vonattal? Azt hiszed, tudtam vonaton jönni? Emil fiam, az emberek lerugdalták egymást a teherautókról, mint a barmok. Az oroszok ágyúgolyói ott csaptak le körülöttünk. Hát ezt a háborút csúnyán elveszítettük.

- Megőrültél, papa? - kérdezte az ifjú Palánkay. - Azért, mert egy kicsit előbbre törtek most a bolsik? Mi is voltunk már Moszkva alatt.

- Hülye vagy, fiacskám? Nézd meg a térképet, és adj még abból a barackpálinkából.

- Vegyél - felelte Emil, és könyökére támaszkodott. Paplanáról kitépett irkalapok estek a földre, és nagy koppanással lepottyant a töltőtolla. Este dolgozott: a mozgósított leventék búcsúztatására írott beszédét javítgatta, és közben aludt el.

Az öreg Palánkay felszedte a papírokat, beleolvasott és vigyorgott.

- Jó. Majdnem olyan zöldségek vannak benne, mint a vitéz Béldy Alajos levente főatyaisten rádiószózataiban. Nem beszéd kell itt már, fiam, az kell, amit a németek a püspökladányi leventékkel csináltak. Ámbár már az se ér semmit.

- Mit csináltak?

- Amikor nyugatra indították a századot, szökni próbáltak, tizenhét éves kölykök. A németek ott helyben lepuffantották az elsőnek megfogott tizenötöt. A többi aztán ment is, mint a kezes bárány. A bárányokról jut eszembe, édes fiam, te is ott voltál tegnap este a Városiban?

- Ott.

- És futottál is ész nélkül, mi?

- Papa, lehet, hogy igazán elvesztettük a háborút?

- Nem lehet, fiam. Egészen biztos.

Palánkay a piros paplanbrokátot nézte. Neki is ma éjszaka jutott először eszébe, hogy hátha elveszthetik a háborút. Ezen eddig sosem gondolkozott. A hitleri hadsereg a világ legpompásabb hadserege. Modern, fegyelmezett, fanatikus. A Maginot-vonalat átlépte, mint ahogy egy siheder lépi át a vizesárkot. Belgium, Hollandia egy hétig sem állt ellen. Párizs napok alatt ott hevert a lábainál. Mennyi dicsőség! Rommel Tigrisei, Norvégia meghódítása és irgalmatlan bombazápor a büszke Albion városaira... és Japán győzelmei, a burmai bevonulás és az eleven torpedók. És az ukrán és orosz városnevek: Kijev, Minszk, Orjol... Igen, mindez olyan világos volt tegnapig, olyan buzgón írta lelkesítő beszédeit taktikai visszavonulásról, végső csapásra készülő erőgyűjtésről, a magyar faj hivatásáról és a Kárpát-Duna-Nagyhazáról. És tegnap este érezte először, hogy kételkedik. Az után a gyalázatos futás után a Tisza Kálmán téren. Mert nem is az volt olyan félelmes, hogy a kommunisták bombát dobtak be a nagygyűlésre. A kommunisták ott vannak mindenütt, amíg a háború tart, ez világos. Fel tudták robbantani a Gömbös-szobrot, lázítani tudják a katonákat, olyan hangulatot tudnak teremteni, hogy az a disznó, áruló Horthy kénytelen volt fegyverszünetet kérni. Ezt ő eddig is tudta. Az, ami félelmes volt: a nyilas testvérek viselkedése. Palánkay eddig csak bátornak látta, és bátornak hitte a nyilasokat. Amikor október tizenötödikén este a Rákóczi úton Szálasit éltették, amikor lakásokat foglaltak le, és rendbontó elemeket fegyverrel kísértek, amikor az egyetemen verekedtek, amikor lábakkal dobogtak, és kiáltoztak a Hűség Házában - Palánkay ilyenkor elképzelte, hogy nyilas légiók indulnak a frontra talpig fekete egyenruhában, zöld karszalaggal, és pusztá öklükkel szétzúzzák a tankokat, tán még a repülőgépeket is lesöprik az égről. A szétszaladt nagygyűlés után hazajött. Az asztalon feküdt a megkezdett beszéde: Csak addig tartsatok ki... - Meddig? - kérdezte saját magától. Az a képtelen félelme támadt, hogy a német hadsereg legyengült. Hátha az oroszok megerősödtek? Hátha nem adják fel még egyszer

Orjolt és Szevasztopolt. Hátha az angol és francia katonák komolyan veszik a Hitler-ellenes harcot. Hátha igaz, amit suttognak, hogy a brjanszki erdő és Ukrajna és Lengyelország és Kárpátalja és Franciaország, az egész megszállt Európa tele van partizánokkal, akik mind gyűlölik a náciakat, mint ahogy még itt is ezrével akadnak Csuti Lórántok és Karlsdorferek, akik nem segítik a harcot. Nem segítik? Legszívesebben a szövetséges németek ellen mennének... Mi lenne, ha elvesztenénk a háborút? - gondolta borzadva. Lehet-e, hogy mindez elmúljon, a gyönyörű svábhegyi villa, az, hogy akkor megy be és akkor nem megy be a hivatalba, amikor akar, hogy pénze van, és nője van. Elképzelhetetlen, hogy újra száz pengőért kelljen körmölnie, és rendesen le kelljen rakni azokat a kétségbeejtő jogi vizsgákat, azután beállni ügyvédbojtárnak valahová, a törvényszékre járni, csirkepöröket tárgyalni és zsebtolvajokat védeni... Megivott egy fél üveg barackpálinkát, és elaludt. És most arra ébredt, hogy itt áll az apja, mint egy lovaglócsizmás, bozontos, bajuszos vén kísértet, és kimondja azokat a keserves szavakat, amelyeket ő maga nem mert volna megfogalmazni.

- No, mi az, fiam, miért anyátlanodtál úgy el?

- Semmi. Bökd ki már, papa, hogy miért jöttél. Mi kell?

- Holnap utazom Klagenfurtba. És mint szerető atyád kérlek, hogy értékeidet bízsd rám.

- Igen. Hogy Klagenfurt helyett Argentínába hajózz velük. Én nem vagyok a mama. Engem nem lehet három árvával otthagyni.

Az öreg nem zavartatta magát.

- Ha pénzed, ékszered van, add csak ide. Te pedig egy hónapon belül likvidálj mindent, és gyere utánam.

- Óriási. Likvidálom mammutvállalataimat. Eladom kétezer darab Rimamurányimat és a dollárkötvényeimet, jelzálogkölcsonnt veszek fel bérházaimra. Mit likvidáljak? Ez a szerény villa minden tulajdonom, és ezt nehezen vihetem magammal.

- És a Mezőgazdasági Gépgyár?

- Ahol gyakornok vagyok.

- És hülye. Emil, mikor szerzel valamit, ha most nem?

- Mit csináljak, papa?

- Miért tetted el az üveget?

- Ne igyál annyit, papa. Elfelejtet, mit akartál mondani.

- Nem felejttem el. Van-e valaki a kollégáid között, akiben megbízhatsz?

- Nincs.

- És olyan, aki pénzért kapható egyre-másra?

- Akármelyik.

- Például?

- Dékány Anna.

- Nem lány kell. És legalább cégvezető legyen.

- Van. Tatár cégvezető.

- Ide tudnád hívni?

- Majd telefonálok.

- Erről jut eszembe, miért nem vagy ma a hivatalban?

- Nem volt kedvem - mondta ifjabb Palánkay, és nyújtózkodva mászott ki az ágyból. Felemelte a telefonkagylót, tárcsázta a Mezőgazdasági Gépgyár számát.

- Halló, Tatár cégvezető úr? Mit csinál, öregúr? Nem érzem jól magam. Nincs kedvem bemenni. Át tud jönni egy kicsit? Mikor? Délután háromkor?

Idősebb Palánkay beleegyezően bólintott.

- Hát jó. Várom.

Tatár egész délelőtt azon gondolkozott, hogy mit akar tőle Palánkay. - Kísérteties... kísérteties - morogta. Napok óta azon törte a fejét, hogyan beszéljen az ifjú Palánkayval. Tatárnak ugyanis hatalmas terv fogant az agyában. Palánkaynak nagyszerű összeköttetései vannak a nyilas pártban, de még kiskorú. Tehát segíteni tud, de ellenfélnek nem ellenfél. Meg kell magyarázni neki, hogy Karlsdorfer nem alkalmas a Hofhauser-Römer-vagyon kezelésére, mert szabotál, mert hátráltatja a totális háború érdekeit. Karlsdorfer megbízását tehát a Nemzeti Bank vonja vissza, és ruházza őrá, mármint Tatár cégvezetőre. A vagyonkezelés egyben a részvénytöbbség fölötti korlátlan rendelkezést is jelenti. Ha megkapja, azonnal összehívják az igazgatósági ülést, azután a közgyűlést, és Karlsdorfer helyett őt teszik meg vezérigazgatóvá, Palánkay igazgató lesz, elrendelik a gyár nyugatra telepítését... ha a németek megnyerik a háborút, visszajönnek, ha elvesztik, akkor kijut Svájcba vagy Dél-Amerikába a pénzzel... Ráért volna kettőkor elindulni az irodából, de már déltájban olyan türelmetlenség fogta el, hogy vette a kalapját. Csak éppen Tóbiás úrnak szolt oda, hogy elmegy. Tóbiás úr nyugalmazott városi iktató volt, csúzos, fogatlan öregember, akit az elárvult irodába Kern-Csaplár-Két Miklós-Gerencsérné üres helyére, amolyan mindenés adminisztrátornak vettek fel.

- Ha Karlsdorfer öméltósága keresne - mondta Tatár már az ajtóból -, különben úgysem keres.

A könyvelésben is csend volt. Dékány Anna regényt olvasott, a kis Máriáss Teri rettenetes igyekezettel könyvelte a bonyolult számlákat, amelyekről külön kellett lekönyvelni az ezerkilencszázharmincnyolcas alapárakat és a háborús felárakat, és az alapár- és a felárkarton együttes összege soha és még véletlenül sem egyezett a számlák végösszegével... Dobrai Jolán már régen nem járt be. Mielőtt elutazott, azt hengegte, hogy Kurt eljött érte, Bécsbe utaznak, onnan tovább Nürnbergbe, mert Kurt szüleinek Nürnbergben van gyáruk és hat bérházuk. A hat bérházból hármat Kurtra íratnak. Ebből a történetből egy szó nem sok, de annyi sem volt igaz. Kurt sosem lakott Nürnbergben, szüleinek nem volt gyáruk, nem volt bérházuk, és ha lett volna, akkor se írták volna Kurtra, mert a lehető legrosszabb viszonyban voltak. És - ráadásul - Kurt nem is jött el Dobraiért, mert egyrészt hadifogolytáborban ült, másrészt már régen elfelejtette Jolánt. Dobrai nem Bécsbe utazott, hanem Szombathelyre a nagynénjéhez.

Karlsdorfer is ritkán járt be. Déltájban egy-egy órára megjelent, végigment az üres íróasztalok mellett, szórakozottan meghallgatta Tatár referálását, bólogatott, azután visszament a szobájába, és elővette a *Zürcher* agyoncenzúrázott számát és az Európa-térképet, amelyet néhány heti habozás után visszahozott az irodába. De most még a hadijelentések is kevésbé érdekelték. - Hetek óta vihar előtti, nyomasztó légkörben élt a város. Az Erdélyből özönlő menekültek, akik soha életükben nem láttak szovjet katonát, de millió rémtörténetet tudtak róluk, az éjjel-nappal ismétlődő légitámadások, az újabb és újabb korosztályok mozgósítása, az élelmezési nehézségek, a főváros kapkodó kiürítése - félelmes volt, megbénított minden tervszerű munkát, és értelmetlenné, nevetségessé vált minden, máskor olyan fontos tevékenység. Könyvelnek? Hát könyveljenek. Nem könyvelnek? Ne könyveljenek. Küldtek bazaltmintát az

államépítészeti hivatalnak? Küldtek. Nem küldtek? Hát nem küldtek. Unalmas és nevetséges volt Tatár cégvezető fontoskodása, a gyári diszpozíciók, utasítások, szállítási tervek. Kolozsvár, Arad a szovjet csapatok kezében van... talán még tíz nap, talán csak öt... A gépgyár anyag- és energiahíánnyal küzdött. Csuti rendszeresen beküldte a hiányjelentéseket, ezeket Tatár gondosan bevezette egy vaskos könyvbe. Csak az időt kihúzni - gondolta Karlsdorfer. Bejönnek a szövetséges csapatok, eltakarodnak ezek a vandálok, mégiscsak úriemberek veszik itt át a kormányzást... visszajönnek Rőmerék Londonból, kifizetik a végkielégítésemet, veszek építőanyagot, felépíttetem Gödön a gyümölcsösben azt a kis házat, oda kiköltözünk a feleségemmel, és megírom az emlékirataimat a montenegrói harcokról. Így elmélkedett nap mint nap Karlsdorfer a térkép fölött. Bekarikázta az aznapi hadijelentés szerint Nyíregyházát vagy Szegedet, azután fogta a botját, és átballagott a kaszinóba.

Tatárnak az Andrássy út sarkán jutott eszébe, hogy nem írta alá a postát. Annyi baj legyen. Ma mennek el azok a levelek, vagy holnap, vagy el se mennek... Taxiba akart ülni, de nem kapott. Bosszankodva ment az autóbussmegállóhoz. Ez is Karlsdorfer elmebaja: nem engedi a somosi bányából Pestre hozni a személyautót. Éppen ideje volna ezt a vénséget a pokolba küldeni. Semmit sem csinál, de mindent megakadályoz. Újabb hadirendelést vállalni: nem írja alá. A Ganz-Jendrassikot eladni? Nem szabad. Az autó ott marad, ahol van, a gépek ott maradnak, ahol eddig is voltak. Tatárt különösen a Ganz-Jendrassik-ügy érintette érzékenyen. Húszezer pengő províziót kapott volna a Terrachemia tulajdonosától, ha sikerül ömértóságát rávenni az eladásra.

Palánkay kedélyes leereszkedéssel fogadta főnökét.

- Üdvözlöm, öregúr. Hadd mutassam be a papámat. Nemes, nemzetes, nevezetes, vitézlő idősebb palánkai Palánkay Emil, volt nagybirtokos, volt huszártiszt és volt polgármester. Papa, te meg ismerd meg Tatár cégvezető urat, jóságos és megértő atyamesteremet, aki egyszer se nevezett hülye nyilasnak, amióta mi kerültünk hatalomra.

Tatár zavartan hümmögött.

- Emil, ne szemtelenkedj a cégvezető úrral. Az én fiam nagyon éretlen és meggondolatlan.

- Apai örökség - felelte Emil.

- A gyárról akart beszélni? - kérdezte Tatár.

- Persze.

- És mit?

- Például megkérdezni a cégvezető urat, hogy hogy van megelégedve a vállalat jelenlegi vezetésével.

- Sehogy.

- Egyezik a véleményünk - felelte Emil, és hátradőlt a karosszékekben. - Tökéletesen egyezik. A pártban már szóltak is a barátaim, hogy jó lenne, ha kicsit megnézegetném az ügyeket. Úgy is, mint hungarista pártmegbízott.

- Ó, igen, természetesen.

- Nomármost ön mint a vállalat vezetője adhatna néhány felvilágosítást.

- Kérem, Emil, kicsi porszem vagyok én - tiltakozott a cégvezető. - Ha maga ott lenne az igazgatósági ülésen, láthatná, hogy nincs szavam. Ki akarta a német hadiszállítást? Én. Karlsdorfer letorkolt. Ki akarta eladni a Ganz-Jendrassikot? Én. Karlsdorfer tiltakozott.

- Hm. Karlsdorfer nincs hozzánőve a vezérigazgatói székhez - mondta Emil.

Idősebb Palánkay az *Egyedül Vagyunkot* lapozgatta, és szemmel láthatóan nem figyelt a beszélgetésre.

Tatár egy percig hallgatott.

- Mit gondol, cégvezető úr, ha Karlsdorfer öméltósága lemondana, mit lehetne csinálni?

- Lemondana? Dehogyan mondana le.

- Elképzelhetünk olyan körülményt, amikor valaki szívesen lemond a vezérigazgatóságról. Például ha tudja, hogy azzal a börtöntől menekül meg. Nem?

- Ha Karlsdorfer lemondana, mi lenne a következő lépés?

- Megfelelő vezérigazgatót keresni. Olyat, aki hajlandó a haditermelés érdekeit szem előtt tartva... aki jól ismeri a vállalat ügyeit... vagyis semmiképpen sem külső ember - mondta ifjabb Palánkay, és kutatva nézte a cégvezető arcát.

- Helyes - mondta Tatár, és kihúzta magát.

- Összeköttetései legyenek...

- Úgy van.

- Tartsa szem előtt a többi igazgatósági tag érdekeit is.

- Ez természetes - jelentette ki Tatár, és mosolygott. - Hát akkor, kedves Emil, ne játsszunk tovább zsákmacskát. Helyeslem a terveit, és nagyon köszönöm a bizalmat.

- Számítottam magára, Gyuri bácsi - mondta Emil, és barátságosan megveregette a cégvezető vállát.

- Majd maga vigyáz a fiacskámra - tette le kezéből az újságot idősebb Palánkay. - Én sajnos nem lehetek mellette, de maga mint az igazgatóság egyik tagja...

- Mi leszek? - hökkent meg Tatár.

- Úgy gondoltam, igazgató - felelte Emil.

- No, ne tréfáljon. És ki lenne a vezérigazgató?

- Hát én - jelentette ki az ifjú Palánkay, és keresztbe tett lábbal, előrehajolva nézte a cégvezetőt.

- Maga? Hiszen maga kiskorú.

- Emil fiamat nagykorúsítottam - felelte Emil helyett az apja, és barátságosan mosolygott.

Tatár megpróbált villámgyorsan gondolkodni.

Palánkay szívbéli barátja Kemény Gábor öméltósága, a nyilas miniszter. Talán még Szálasi is a komája. Karlsdorfer tehetetlen lesz vele szemben. Úgy látszik, itt komoly erők mozognak. Egyetlen feladat megalkudni velük minél előnyösebben.

- Feketét? Konyakot? - érdeklődött a szeretetre méltó házigazda.

- Közölje az együttműködés feltételeit.

- Gentleman agreementet akarok, Gyuri bácsi. Elvégre úriemberek vagyunk.

- Éppen azért csak írjatok le mindent két példányban, drága fiaim - tanácsolta az öreg, és maga elé húzta a konyakosüveget.

- Vezérigazgató ifjabb Palánkay Emil. Ügyvezető igazgató Tatár György. Helyes?
 - Jó - mondta kurtán Tatár.
 - Azért ne legyen olyan zabos, öregúr. Eddig életének minden napján igazgatói székkal kínálták?... Igazgatósági tagok... várjunk... mondjuk, a papa... Csutit benn kell hagynunk. Kinek van még részvénye?
 - Jelentéktelen - mondta Tatár. - Römerék néhány távoli rokonának. Azok úgysem tudnak eljönni a közgyűlésre, vagy deportálták őket, vagy a gettóban ülnek.
 - Akkor vegyük be a barátomat, Zsille doktort. Legfeljebb ajándékozunk neki tíz részvényt. Az apja a Nemzeti Bank főügyésze, majd ő elintézi a vagyonkezelés-átruházást.
 - Én vállalom a Hofhauser-Römer-vagyon kezelését - mondta gyorsan Tatár.
 - Bolondnak néz, öregúr? A részvénytöbbség jobb, ha a vezérigazgató kezében van.
 - Vegyük be a megállapodásba, hogy amint Klagenfurtba jutunk, az értékeket el kell osztani. Fele-fele...
 - Azt nem - mondta Palánkay. - Fele az enyém, a másik fele egyenlő arányban felosztandó az igazgatósági tagok között.
 - Mii? Hogy a magáé a fele, és még a kedves papája külön is kapjon egynyolcadot, a barátja is, és nekem mindössze egynyolcad jusson?
 - Hm. Ez valóban nem helyes - mondta Emil. - Legyen magáé egynegyed, és a három másik igazgatósági tag osztozzék a fennmaradó negyeden.
 - Egyharmad az enyém, vagy nem tárgyalok - ugrott fel Tatár. - Nélkülem nem megy semmire. Römer Aladár részvényei nálam vannak, szólok Csutinak, szólok Meller ezredesnek...
 - Figyelmeztetem, kedves cégvezető úr, hogy nálam ezzel a hanggal nem sokra megy. Nekem valóban kényelmesebb, ha együtt dolgozunk, de én megvagyok maga nélkül is. De azt szeretném tudni, hogy maga mit csinál, ha én...
 - Hagyja abba, Emil. Az értékek egyharmada az enyém.
 - A negyede.
- Tatár egy percre gondolkodott.
- Hát legyen a negyede. Viszont az öcsém is igazgatósági tag lesz.
 - Jó, arról lehet beszélni - vont vállat Emil. - Menjünk tovább. Az új igazgatóság megválasztása után azonnal eladjuk a bérházakat és a nehezen szállítható berendezési tárgyakat.
 - Az eladást én lebonyolítom - mondta Tatár -, tudok a házakra vevőt.
 - Az eladást a vezérigazgató és ügyvezető igazgató együtt bonyolítja le - felelte Palánkay.
 - Helyes.
 - A könnyen mozgatható gépeket és készárukat az igazgatóság nyugatra irányítja, hogy ott biztonságban legyen. Mondjuk, idősebb Palánkay Emil igazgatósági tag klagenfurti címére.
 - Helyes.
 - A somosi bányában levő személyautó a vezérigazgató és az ügyvezető igazgató rendelkezésére áll, akik csakis együtt hagyhatják el Budapestet. Palánkay vezérigazgató vállalja, hogy a nyilaskeresztes párt útján a személyautót mentesíteti a bevonulástól.

- Mikor beszélünk Karlsdorferrel?

- Akár holnap - felelte Emil.

Idősebb Palánkay zsebre dugott kézzel állt az ebédlőszekrénynek támaszkodva.

- Ne csináljatok feleslegesen nagy lármát és feltűnést. Karlsdorfernek is lehetnek ütőkártyái. Ha ti rárohantok, vitatkoztok vele, fenyegetitek, akkor még fogja magát, és ő sétál Bécsbe vagy Berlinbe az értékekkel, és bottal üthetitek a nyomát, vagy egy óra múlva berohan a svéd követségre, elmondja, hogy Angliában élő megbízói érdeke veszélyben forog. A svédek tiltakoznak, és mire észhez tértek, már valaki más a vagyonkezelő.

- Hát mit csináljunk, papa?

- Kolumbusz tojása - ugrott fel Tatár. - Betesszük a hivatalos lapba Karlsdorfer lemondását... meghirdetjük a közgyűlést... elintézzük a Nemzeti Bank-megbízást. Méltó még véletlenül se olvas hivatalos lapot... akkor szólunk neki, amikor már nem tehet semmit, amikor rendelet, paragrafus, törvény, minden a mi igazunkat bizonyítja.

- És ki írja alá a hivatalos lapnak szóló hirdetményt? Maga egyedül nem jegyezheti a céget.

Tatár legyintett.

- Majd a másik nevet Parker-tintával írom oda.

Idősebb Palánkay elragadtatva tapsolt.

- Zseniális. Ezt a megoldást kerestem. Koccintsunk a tervünk sikerére!

- Most már ihatunk nyugodtan - mondta Emil. - Mára nem kell tiszta fej.

Tatár késő este indult haza. Ifjú Palánkay kiállt az erkélyre. Tapinthatóan sűrű volt a sötétség a hegyoldalon. Csak az ég világított félelmesen.

Ifjú Palánkay Emil az elsötétített várost nézte. És azon gondolkozott, hogy mi mindentől szabadul meg, ha innen kijut külföldre.

Az anyja és két kishúga jutott eszébe, akik rátapadnak, elkönyörgik a pénzét. Lici, a „feleség”, aki már túlságosan berendezkedett itt. Az egyetemen a le nem tett kollokviumok légiója, az irodában az elintézetlen aktákkal teli, ronda íróasztal. Újrakezdeni az életet, itt hagyni mindent... pénzt szerezni, utazni...

- Emil, telefon.

Idősebb Palánkay jött ki az erkélyre.

- Kikiabálom a torkomat, mit ábrándozol itt. Telefonon keresnek.

- Ki?

- Mit tudom én. Egyébként rádiót hallgattam. Cegléden benn vannak az oroszok. Egy héten belül intézz el mindent, és gyere.

- Ne félj, nem fogják Pestet olyan könnyen megenni - mondta Emil, inkább önmagát biztatva, és felvette a kagylót.

- Halló. Ja, Sassváry? Szervusz, öregem. Mit akarsz?

- Ki az? - kérdezte az apja.

Ifjú Palánkay dühösen legyintett. Egy pillanatra tenyerével befogta a kagylót.

- Sötét csirkefogó. Körzeti leventeparancsnok.

- Mi újság? - szólt bele Emil a telefonba. - Mi? Kitüntetést kapok? Miféle kitüntetést? Hová? A frontra?

Palánkay dermedten engedte el a kagylót. A rövid zsinóron árván hintázott a kagyló, de még másfél méternyi távolságból is hallani lehetett a fáradhatatlan kiabálást.

- Zárd el a rádiót, papa! - rontott Emil a másik szobába.

- Mozgósították az erzsébeti leventéket, és érdemeim elismeréséül századparancsnok leszek, indulhatok a frontra. Majd ha megvesztem, megdögleni...

- Azt kérdelek tőled, fiam, lehet-e nagyobb kitüntetés és dicsőség, mint véredet ontani a földért, a szelíd folyóért és gazdag rónákért...

- Mi van veled, papa? Megőrültél?

- Saját művedből idéztem, kedves fiam. Tíz percen belül tűnj el. Legokosabb, ha valamelyik barátodnál alszol.

- Jó éjszakát, papa. Szeretnék már a Wörthi-tó partján sétálni. Ha Lici hazajön... Mondd neki azt, hogy önként jelentkeztem a frontra, már elmentem, sőt délután ötkor hősi halált haltam. Ő pedig csomagolja össze a holmiját, és menjen vissza a mamájához.

- Ahogy tetszik, édes fiam. Én csak holnapig maradok itt. A kulcsaidat hol adjam le?

- Küldd be Zsille doktornak a Szent Katalin-kórházba.

- Viszontlátásra Klagenfurtban.

- Viszontlátásra, papa. A rum a tálalóban van, pénz az úriszobában az íróasztalon. Más érték nincs itt, felesleges a szekrények zárait feszegetni.

Palánkay futva igyekezett lefelé a hegyről. Feje fölött fénysávok kúsztak, messze, Csepelen túl fények villantak. Ágyútűz.

- Nem, nem akarok a frontra menni - morogta önmagának Palánkay, és hátborzongató rémület fogta el.

A SZENT KATALIN-KÓRHÁZ

A belgyógyászat az első emeleten volt, a főorvos szobája a folyosó legvégén. A csinos, barna hajú, fiatal lány sebes léptekkel ment végig a szürke olajfestékekkel mázolt, barátságtalan, szűk folyosón. Az egész épületben éter-, jód- és az ebéd utáni főzelékszag terjengett. Két nővér állt az egyik ablaknál, élénken beszélgettek, összekulcsolt kézzel, nagyokat bólogatva. Néha felfigyeltek a betegszobákból jövő, szakadatlan csengetésre, de nem mozdultak.

A fiatal lány megállt a viharvert „Főorvos” tábla előtt, és bekopogott.

- Tessék.

Negyven, negyvenöt év körüli férfi állt a szobában a mosdónál, és a kezét szappanozta. Fejét oldalt fordította, hogy szemügyre vehesse a belépőt.

- Nini! A kis Orlay!

- Tanár úr! Battonya főorvos úr! Milyen boldog vagyok.

- No, üljön le gyorsan.

- Nem zavarom tanár urat?

Battonya János elmosolyodott, és végigsimította borostás arcát.

- Sosem zavar, kedves Mária, csak éppen hazafelé készülődtem kilencvenhat óras nem alvás és nem borotválkozás után.

- De akkor...

- Maradjon csak, kedves. És árulja el, mi járatban van.

- Itt szeretnék dolgozni.

- Nos?

- Az abszolutóriumom megvan, de még csak gyerekgyógyászatból szigorlatoztam. Most szeretnék belgyógyászatot könyvezni.

- Ráérne tavasszal.

- Nem akarok hónapokat elveszíteni.

- Légitámadás éjjel-nappal. Maholnap az egész kórházat leköltöztethetjük a pincébe. Nincs vidéken rokona?

- De van. Kőszegen. Csakhogy én itt akarok maradni. Nem vándorolok nyugat felé.

Most már kimondta, hát kimondta. Battonya csak nem lett fasiszta?

- Szóval szeretné, ha felvennék a kórházba?

- Nagyon szeretném.

- Két belgyógyászatunk is van.

- Bocsásson meg... de nagyon szeretnék ön mellett dolgozni.

- Hiszen nem is tudta, hogy itt vagyok - mondta Battonya.

- Nem tudtam. De ha már így van...

- Miért lett orvos?

Orlay Máriát olyan hirtelen éri a kérdés, hogy válasz helyett nagyot néz.

- Igen, azt szeretném tudni, hogy miért lett éppen orvos.

- Gyógyítani akarok.

- Kiket?

- Mindenkit, akinek szüksége van rám.

- Nagy szavak ezek... komolyan így érzi?

- Így érzem - mondta végül.

- Emlékszik, Mária... kitűnőre kollokvált nálam... tudja még, miből felelt?

- Emlékszem... az anamnézisérről... a beteg kikérdezéséről, arról, hogy a jó orvos nem a betegséget látja csak, hanem az embert.

- Igen. Meg kell mondanom magának, Mária, hogy most ez nagyon, nagyon nehéz. Mert vannak olyan betegeink, akiknek a tüdőgyulladás gyógyulni látszik... idebenn. De ha kiírjuk őket, holnap meghalnak, érti? Mert manapság az egészségesek is meghalnak... gyerekek, nők, férfiak. Nekünk minden életet meg kell mentenünk. Az orvostudomány nem azért

száll szembe a tüdővésszel és tifusszal, az orvos nem azért virraszt éjjel-nappal a beteg ágya mellett, hogy meggyógyítsa, és azután átadja a gyilkosoknak. Így csak a hóhérok dolgoznak.

- Igen - mondta halkan Orlay.

- De nehéz... nehéz kiválasztani, hogy kit mentsünk meg a haláltól. Kevés az ágy. Borzasztóan kevés. Az ápolás rossz. Az ellátás rossz. Amikor az egyetemen tanítjuk, hogy gyomor-fekélynél tejet kell adnunk és májgyulladásnál cukrot. De ha nincs...

Battonya felállt, hosszú léptekkel fel-alá járkált az íróasztala előtt.

- Nem azért mondtam ezt, hogy megrémítsem, hanem hogy tudja, mibe vágta a fejszáját. Ha akarja, lehet itt könnyebb élete is. Tízezer pengőket vághat zsebre. Udvaroltathat magának. Sétálgathat egész nap.

Orlay Mária arcát vérhullám öntötte el. Battonya elszégyellte magát...

- Igazán nem akartam megbántani. De tudja, annyi mindenkiben csalódunk mostanában. No, fogjunk kezét. Én most hazamegyek. Jöjjön. Beáta nővértől kérünk mindjárt egy köpenyt. Azaz, bocsánat, nem is kérdeztem, még a felvételi formaságok elintézése előtt be akar állni?

- Szeretnék.

- Helyettesem, Pajor adjunktus. Mindjárt bemutatom.

- Kérlek, Zsolt, bemutatom kedves tanítványomat, Orlay Mária szigorló orvost. Nálunk fog könyvegni. Kérlek, vedd pártfogásodba.

Pajor doktor szemügyre vette a kolleginát tükörfényes, barna cipőjétől, hernyóselyem harisnyájától karcsú csípőjéig és hullámos gesztenyeszínű hajáig, azután barátságosan bólintott.

- Nagyon örülök. Igazán örülök.

- Hát én itt is hagylak titeket - mondta a főorvos.

- Mikor jössz be?

- Holnap reggel. Jelentsd, kérlek, az ágynyilvántartónak az öt szabad helyet.

Battonya kezét nyújtott, és elment. Pajor ránevetett Orlayra.

- Nagyon megijesztette az öreg? Nem mindenki olyan harapós ám itt, mint a főnök. Én például nagyon gyengéd tudnék lenni magához.

- Volna szíves megmondani, adjunktus úr, hogy mi lesz a feladatomban?

- Szóval nem kell a barátság?

- Örülnék, ha munkámmal megérdemelném bizalmát.

Pajor ceruzáját forgatta, és gúnyosan elhúzta a száját.

- Mondja, maga még lány?

- Nem vagyok férjnél.

- Ha szabad kérdezni, hány éves?

- Parancsoljon, adjunktus úr, az indexem. Benne vannak a személyi adataim.

- Á, nagyon köszönöm. Huszonhárom éves. És májusban született. A legszebb hónap. Csupa szép lány születik benne.

- Hazamenjek, vagy részt vehetek már a délutáni viziten?

- Azt már megtartottam. Tulajdonképpen megkérném egy szívességre. Nekem ma este néhány órára el kell mennem, ha átvinné tőlem az ügyeletet. Persze ha bármi problémája van, megtalál telefonon, megadom a számot. Vállalja?

- Kérem.

- Sok dolga nem lesz. Ha valakinek éjszaka fájdalomcsillapító kell, azt a nővérek elintézik, fel se keltik magát. Szépen bemegy az inspekciós szobába, lefekszik a díványra, és olvas. Vagy alszik. A portásnak pedig letelefonál, hogy dobjanak ki mindenkit, hely úgyszincs.

- Kérem, Battonya főorvos úr öt üres ágyat mondott.

- Hajjajaj, hol van az már? A kettes ágyra Kovács alorvos úr felvett egy tüdőt, két ágy nekem kell, másik kettőt Bencze doktor igényelt. Pótágyacska sincs már, nézze, itt van egy régi *Színházi Magazin* is, itt az inspekciós szoba kulcsa, vonuljon be, és olvasson. Viszontlátásra.

Orlay nem ment az inspekciós szobába, hanem érdeklődve járta végig a kórtermeket. Sorra bemutatkozott a nővéreknek, akik sötétkék apácaszoknyában, fehér fityulával nesztelenül jártak a folyosón.

A kórház betegfelvevő irodája és az ágynyilvántartó a földszinten volt, alig néhány lépésnyire a portásfülkétől. Egy inspekciós tisztviselő unatkozott csak az irodában. El kell küldeni mindenkit még akkor is, ha vért hány, még akkor is, ha a lába van eltörve. A szülészeten nincs felvétel, az asszonyokat már be se tudják vinni a szülőszobába, ott fektetik le őket, ahol éppen lehet, a kórtermek előterében, irodában. És az a rengeteg sebesült. A mentők minden légitámadás után próbálkoznak, hozzák autószámbra a nyomorultakat, jajgató embereket. De Zsille alorvos úr már kiadta az utasítást, senkit sem lehet felhozni a sebészetre.

A szemüveges tisztviselő hitetlenkedve riadt fel, amikor a házitelefons felberregett.

- Szabad ágy a belgyógyászaton? Orlay Mária doktornő az inspekciós? Igenis, felírom.

Éjfél előtt a szemüveges, öreg Beáta nővér kopogtatott az ajtón.

- Beteget hoztak.

Orlay Mária felugrott, és kisietett a folyosóra.

A vizsgálószoba díványán negyven-negyvenöt év körüli asszony feküdt. Arcán verejtékcseppek fénylettek. Szemét behunyta, csak néha nézett fel zavaros, riadt tekintettel. Foga összeverődött, vacogott, két tenyerét a hasára tapasztotta.

- Hol fáj? - kérdezte Orlay, és leült az asszony mellé. Igyekezett a has legkevésbé érzékeny részén kezdeni a tapintást, de akárhol ért a feszes, duzzadt bőrhöz, az asszony fájdalmasan feljajdult, és csuklani kezdett.

- Hogy hívják? - kérdezte Orlay, és óvatosan, gyengéden folytatta a vizsgálatot.

- Kovács Sándorné - felelte a beteg fel-felszisszenve, alig hallhatóan. - Negyvenöt éves vagyok... délután óta fáj... de mit csináljak, gondoltam, elmúlik... nem akartam bejönni, négy kisgyerekem van otthon, az uram a fronton... gyárba járok...

- Legyen egy kis türelemmel, mindjárt visszajövök.

Orlay Mária kiment a folyosóra a telefonhoz, és felhívta a Pajor adjunktus adta számot. Vékony, nevető női hang szólt a telefonba.

- Ja, Pubit? A kórházból keresik? Küldöm.

- Mit akarnak? - reccsent köszönés nélkül Pajor hangja.

- Kérem, adjunktus úr, felvettem egy nőbeteget. Hasi fájdalmak, lázas, csuklás, minden valószínűség szerint ileus.

- Jó. Majd reggel a vizitnél megnézem.

Azzal a másik oldalon letették a kagylót.

Mária dermedten állt a folyosón. Alighanem megszakadt a vonal. Újra, idegesen tárcsázott. Megint a női hang, de most már ingerülten:

- Mit zavarják folyton? Nem lehet egy szabad estéje?

De azért odajött Pajor a telefonhoz.

- Kérem... én azt hiszem, nem lehet reggelig várni.

- Mit fontoskodik, kérem? Miért olyan sürgős? Rokona? Adjon neki fájdalomcsillapítót. Jó éjszakát.

Orlay Mária lángvörösen tette le a kagylót.

Hirtelen megjelent előtte a mondat, amit a belgyógyászati diagnosztikából kétszer húzott alá a jegyzetében:

„Akut hasi bántalmaknál a beteg sorsa rendszerint azon az orvoson múlik, aki először látta.”

Visszasietett a vizsgálóba.

Az asszony halottfehéren, összeszorított szájjal, fel-felvinnyogva feküdt. Szaporán, felületesen lélegzett, néha nyitott szájjal felhorkant, és tovább csuklott. Amikor Mária belépett, az ajtó csukódására felnézett kérdő, könyörgő tekintettel. Orlay még egyszer gondosan megtapintotta a hasat. Közvetlenül a colon descendens fölött volt a legfájdalmasabb pont, tágult, tömött rész.

A műtét nem várhat reggelig. A félórák is számítanak.

Felugrott, és újra a telefonhoz rohant. Mielőtt tárcsázott volna, megkérdezte a tálaló előtt álló éjszakás nővért, hogy hol van az inspekciós sebész.

A nővér vállat vont.

- Kilenc óra tájban át szoktak menni a doktor urak a Vidám Gödörbe vacsorázni. De ilyenkor már nincsenek ott.

- Az inspekciót kérdeztem.

- Az is.

- És ha baj van?

- Reggelre itt lesznek - felelte a nővér csendes, alázatos hangon, de félrehúzódozó száján és villanó szemén látszott, hogy nem ért egyet az inspekciózás illetén módjával.

Legfeljebb dühös lesz, akkor is intézkedni kell - gondolta Mária, és újra tárcsázta Pajor doktor számát.

- Hát kérem, ez hallatlan... ez a cirkusz... isten bizony, nem értem magát. Olyan sürgős? Hát operáltassa meg.

És a kagylót lecsapták.

- Kérem, Annunziata nővér, legyen szíves, azonnal nézze meg, hogy van-e itthon valaki a sebészek közül. Ha alszik is, keltsék fel a nevemben.

Annunziata nővér öregesen, nehéz léptekkel elcsoszogott. Mária bement a beteghez, és pulzusát számlálta az alatt a három végtelen perc alatt, amíg a nővérre várt.

Három perc múlva Annunziata nővér visszaérkezett.

- Zsille doktor úr a szobájában van.

- Melyik a szobája?

- Itt az emeleten a csapóajtón túl.

- Köszönöm, bemegyek hozzá.

Orlay Mária kopogására álmos, ingerült hang felelt.

- Ki az ördög már megint?

- Orlay Mária szigorló orvos, a belosztály inspekciósa.

- Mit akar?

- Ileusműtétet kell végezni.

- Jóságos isten, most? - méltatlankodott a hang.

- Sürgős.

Az ajtón keskeny rés nyílt, Zsille doktor kócosan, pizsamában megállt a küszöbön.

- Kérem, bocsásson meg, hogy felköltöttem, operálni kell.

- Nincs holnap szabad műtőasztal.

- Nem is holnap... most rögtön.

- Mo-ost? Éjszaka? No, ne tréfáljon. Először nem is én vagyok az inspekciós, tehát semmi közöm hozzá. Másodszor adok magának egy egész életre szóló jó tanácsot. Sohasem kell izgulni. A betegnek reggel nyolckor fájdul meg a hasa, de éjfélkor jön be vele a kórházba, mert akkor ér rá. A betegek szépen ki szokták bírni reggelig. Adjon neki szevenált.

- Kérem, alorvos úr, legalább nézze meg.

- Olyan szép?

- Negyvenöt éves munkásasszony, négy gyereke van.

- Mosónő volt az anyja és apját leütötte a hajókötel. Ha... ha... hanc... bocsánat...

Ödön az orrához kapott. Hatalmasat tüszentett.

- Még megfázom. Én lefekszem. Feküdjön le maga is. És biztosíthatom, hogy a teremő atya-istennek se nyitom ki még egyszer az ajtót.

Beáta nővér vizes kendővel törülgette az asszony arcát, mikor Orlay visszatért...

- Mi van?

A nővér legyintett. - Ha nem operálják, ennek a szegénynek reggelre vége.

Én megoperálom - gondolta Orlay Mária, és ajkát harapta idegességében.

- Mondanék én valamit, doktornő, kérem. Meg kellene nézni Ács doktor urat, hátha itt van. Igaz, hogy ő a szülészetén van, de nagyon rendes ember.

- Nézze meg, Beáta nővér.

Két perc sem telt el, és Beáta nővér magas, fiatal orvossal jött vissza. Ács István doktor éppen csak bemutatkozott, és máris a beteghez megy. Orlay figyelő gyors, biztos mozdulatait, ahogy a beteg asszonyt vizsgálja.

- Ileusra gyanakszom - mondja Mária.

- Bizony az. Itt a röntgentől sem lennénk sokkal okosabbak... ne is húzzuk vele az időt. Gyorsan vért levenni, és gyérünk a műtőbe. Beáta nővér, kérem, legyen szíves Ferit felkelteni, a kettes műtőt készítsék elő, és nézzék meg gondosan, hogy jók-e az ablakon az elsötétítő papírok. Még az hiányzik, hogy légitámadást kapjunk közben. Kérem, kollegina, magának is be kell mosakodnia, mert csak egy műtőslegényem van, különben ketten leszünk.

Feri, a műtőslegény, Vödrös bácsinak, a portásnak a fia.

Az öreg betotyog a portásfülke melletti lakószobába, felrázza a fiát. - Ács doktor úr hívat, sürgős műtét van. - Vödrös bácsi visszamegy a posztjára. Néhány pillanatig volt csak távol, de ez alatt a rövid idő alatt hozott oda ördög egy talpig feketébe öltözött, karszalagos nyilast.

- Megveszett maga? Hol mászkál? Nem tud a helyén maradni?

- Már itt is vagyok, kérem szépen, mit tetszik parancsolni?

- Zsille doktort keresem. Mondja, hogy Palánkay van itt.

- Méltóztassék helyet foglalni. Egy pillanat...

A házitelefon csöng, csöng, senki sem veszi fel. Vödrös bácsi újra próbálkozik, és közben magyaráz.

- Mert megesik, hogy nincs a szobájában... osztályon van... vagy nagyon mélyen alszik... vagy kihúzta a telefont... vagy hogy nincs is idehaza...

A telefon újra hasztalan csöng.

- Na, mi lesz.

- Nem tudom... nem veszi fel.

- Akkor felmegyek magam.

És már indul is. Léptei csattognak a folyosó kövén. A halványkék kórházi fény, az undorító jód-, éter- és vérszag felkavarja a gyomrát. Felsiet az első emeletre, a csapóajtónál balra fordul a sebészeti folyosóra. Palánkay megáll Zsille ajtaja előtt, és bekopog. Semmi válasz. Oldalt meglátja a csengőt, megnyomja. Nem jelentkezik senki. Ököllel megy az ajtónak. De erre a szomszéd szoba nyílik, és egy méltatlankodó apáca dugja ki a fejét.

- Tessék csöndben maradni. Mit akar itt?

- Zsille doktort keresem.

- Szíveskedjék talán reggel visszajönni, lehet, hogy bement a városba.

Palánkay nem felelt, hanem újra dörömbölt.

- Sajnos meg kell mondanom, hogy nincs férőhelyünk.

- Ne avatkozzék a dolgomba.

- A dörömbölést tessék abbahagyni, mert kivezettetjük. Itt betegek alszanak.

- Engem akar maga kivezettetni? No, próbálja meg.

- Ne tessék itt kiabálni.

- Eh! - Palánkay mérgesen legyintett. Úgy látszik, ez a hülye Eödön tényleg elcsavargott. Majd csak hazakerül.

Azzal letelepedett az egyik nádszékre, a másikra felrakta a lábát, és elaludt.

Nem hallotta, hogy a folyosón jönnek-mennek, hordágyat visznek. Ővele sem törődött senki. Csak amikor úgy óra tájban Orlay feljött a műtöből fáradtan, izgatottan, akkor vetett egy futó pillantást a karjára görnyedő, félig nyitott szájjal alvó Palánkayra.

- Zsille doktort várja - mondta az apáca Orlay kérdő pillantására válaszolva.

Palánkay reggel fél hétkor arra ébredt, hogy a dagadt Eödön áll előtte teljes orvosi díszben, és röhög.

- Hát te voltál az éjjeli látogató, te hólyag? Miért nem kiabáltad be a nevedet? Hát honnan tudjam? Nő volt nálam, te szerencsétlen, nem akartam felkelni. Azt hittem, megint operálni hívnak, vagy valami pénzes zsidó keres. Úgy küldik most hozzám az ilyen ügyfeleket, egyiket a másik után... Na, gyere be a szobámba. Mit iszol?

Palánkay rövid pillantást szentelt Eödön szobájának. A falon szőnyegek, az íróasztalon vázák és serlegek.

- Mintha birkózóbajnok lennél - mondta Palánkay, és beült egy karosszékre.

- Hálás pácienseim szeretete.

- Eödön, mondd meg igaz lelkedre, hozzányúltál már beteghez?

- Csak a legvégső esetben. Ezért olyan hálásak - felelte Zsille, és nagyot nevetett saját mondásán. - Én mostanában kizárólag ágyak kiadásával foglalkozom. Kényelmes kórházi ágy, feje fölött láztáblával ötezer pengő, magas lázzal hatezer, műtéttel tízezer.

- És nekem mibe kerülne?

- Jóságos isten, csak nem akarsz befeküdni?

- De!

- Megörültél?

- Nézd, öregem.

- Szóval behívót kaptál.

- Kérlek... nem egészen... kitüntetésképpen akarják, hogy vezényeljek egy leventeszázadot. Tudod, hogy szívvel-lélekkel szolgálom a totális háború ügyét...

- Te, ne dadogj úgy, mint egy berezelt zsidó. Átvetted a behívót?

- Nem... Sassváry... apámmal beszélt telefonon.

- Aha. Mikor történt ez?

- Tegnap este.

- Vakbeled, sérved, aranyered, mandulád van?

- Te, ne hülyéskedj.

- Várj. Legjobb a mandula. Azzal kihúzhatsz itt egy hetet. Van itt egy munkaszolgálatos gégész. Nyisd ki a száját.

Palánkay ijedten tátotta ki a száját.

- Na, ezt kidobjuk. Mandula úgyse kell az embernek, Amerikában minden újszülöttnak azonnal kiszedik a vakbelét és a manduláját.

- Nem lehetne valami mást... tüdőgyulladást, ilyesmit?...

- A belgyógyászattal nem vagyok jóban. Pajorék külön kasszára dolgoznak. Várj, írok neked egy felvételi cédulát, szaladj le a földszint négybe. Addig beszólok a mütőbe.

- Nem lehetne... esetleg kivizsgálásra felvenni?

- Ha akarod, hogy az első razzia elvigyen.

- Te, nagyon fáj?

- Jóságos Isten. A múltkor itt volt egy baka, négy ujját vágta le baltával, hogy ne vigyék ki a frontra... itt kötöztük be, azután elvitték agyonlőni... te meg a vacak manduláidat félted. Tegnap bejött egy zsidó, textilüzlete volt a Sas utcában, húszezret ígért, ha kivesszük az egyik veséjét! Egészséges veséjét! Na, eredj már. Földszint négy, hármát kell kopogtatni.

A földszint négy ajtaja be volt zárva.

Kinn a folyosón se pad, se semmi.

Komor, rosszkedvű embertömeg sorakozott az ajtó előtt. Öregasszonyok, rongyos cipőben, síró gyerekek, sovány, vértelen arcú terhes asszonyok, akiknek előreugró hasa szinte már külön látszott élni, felkötött karú és vérző sebesültek. Álltak szó nélkül, de annál többet köhögtek, sóhajtoztak.

Palánkay nem állt be a sorba. Megzörgette a négyes ajtaját, és füttyörészve ment tovább, amikor érezte a rátapadó ellenséges tekinteteket.

Kívüle még egyvalaki nem állt a sorba. Fiatal, legfeljebb huszonöt éves őrmester, két sebesülési éremmel a mellén, szőke asszonykát támogatott. Az asszony teherben volt. Időnként nekidőlt a falnak, és eltakarta az arcát. Az őrmester ilyenkor odarohant a négyes ajtóhoz, ütötte, rúgta.

Az ajtótól talán egyméternyire a néhány négyzetcentiméteres tejüveg figyelőablak kinyílt, és egy sörtebajuszos, szemüveges, sovány, kopasz fejű tisztviselő kiszólt rajta:

- Tessék abbahagyni végre a cirkuszt. Nincs még ágyunk a szülészeten. Tessék várni tizenegyig, talán vizit után lesz.

- Akkor mondja meg a gyerekeknek, hogy várjon. Kétszer sebesültem, tizennégy hónapig rohadtam kinn a fronton, ennyi nem jár nekem? Vegyék fel az asszonyt, érti, vegyék fel, disznó gazemberek. Mire való a kórházi ágy? Ki fekszik rajta, ha a frontkatona feleségének nincs hely?

Az asszonyok karéjba gyűltek az egyre keservesebben kínlódó fiatalasszony körül.

Palánkay a száját rágta. Most jut eszébe, hogy Eödön úgy mondta, hogy hármát kell kopognia. De ha most bezörget, ezek agyonverik.

- Palánkay úr! - hallotta a nevét. A kisablakon kinyúlt a kopasz fej.

- Miért nem méltóztatott kopogni?... Zsille főorvos úr már telefonált.

Az őrmester megint odarohant. Bal öklét az ablakretesz alá tartotta, hogy be ne csukhassák.

- Vegyék fel a feleségemet... vissza kell indulnom a századomhoz... protekciónak van hely...

Palánkay elkapta a kék színű beutalócédulát, és hátrább lépett. Abban a pillanatban a tisztviselő rácsapta a fel-le húzható ablakot az őrmester kezére. A fiatal katona arcát előntötte a vér, jobb kezével előrántotta a bajonettjét, és keresztüldöfött az ablakon. Üvegsörömpölés, a szemüveges tisztviselő vérfagyasztó ordítása, a vajúdo asszony jajgatása töltötte be a folyosót...

Eödön az emeleti folyosón várta.

- Mozogj, öregem. Húzd fel azt a pizsamát, és gyere a műtőbe.

Magas, harminc év körüli orvos állt a műtőben. Palánkay megdöbbenve látta, hogy fehér köpenyén sárga karszalagot visel. Ez akar hozzányúlni?

- Éhgyomorral van? - kérdezte Palánkaytól.

- Igen - felelte, és gombócot érzett a torkában.

- Oda ülj le - mondta Eödön.

A másik orvos lehajtotta a gégetükröt.

- Szerintem kár ezeket a mandulákat kidobni.

Eödön vállat vont.

- A betegnek fulladásos panaszai vannak. Egyébként is utasítom.

- Kérem - felelte az orvos, és leült Palánkayval szemben, a széket egész közel húzta a megremegő pácienshez.

Palánkay egyszerre rettenetesen rosszul érezte magát. Fázott, borzongott, émelygett, legszívesebben hangosan sírt volna.

Az orvos, mintha mindebből semmit sem vett volna észre, nyugodtan adta utasításait a műszereket adogató műtősnőnek és a Palánkay fejét szorító műtősnak. Palánkay éles szúrást érzett a torkában, a gyomra felfordult, levegő után kapkodott, nyelve megdagadt, szájpadrólása mintha megbénult volna. Hosszú tűk és ollók csillantak az orvos kezében, erre rémülten lehunyta a szemét.

- Nyissa ki a szemét, és ne feszítse a száját.

Egy pillanatra felnézett. Az orvos hüvelykujját látta. A hüvelykujj rövidre vágott körme fölött megcsillant egy rubin vércsepp. Körbefutott a rózsaszín körömágy peremén, majd lecsöppent a bőrkötényre. Most egy második...

- Vér... az én vérem... a vérem folyik...

Amikor felébredt, a sebészet kettes számú különszobájában feküdt.

Eödön ott ült az asztalnál, egy szék karjára rakta a lábát, kekszet rágott, és a *Brave New World*-öt olvasta. Derűsen nézett rá.

- No, te hős életben maradtál?

- Kérlek, én nem értem... - nyögte keservesen Palánkay.

- Ne beszélj, mert fáj a torkod. Az egyik mandulád kinn van, a másikat elteheted a jövő világháborúra. Olyan szabályos hisztériás rohamot kaptál, hogy az idegosztály tanársegéde dolgozatot fog írni rólad.

Palánkay kínosan nyelt.

- Itt maradhatsz, öregem, mint dilis, ameddig csak akarod. Mit vágsz ilyen pofát? Az élet szép, senki sem akar meghalni. Úgy viselkedtél, ahogy férfihoz méltó. Egyébként örökké hálás lehetsz nekem. Egy nyolcezer pengős pókot raktam ki miattad ebből az ágyból. Délután bejövök hozzád, behívom a szemészetről a kis Rónát, és kártyázunk. Viszontlátásra, tábornok.

Palánkay megigazította torkán a vizes törülközőt, nyöszörögve feljebb emelte a fejét. Eödön azt hiszi rólam, hogy gyáva vagyok... - gondolta álmos kábulatban. - Gyávaság, ha az ember megóvjja magát nagyobb tettek érdekében? Ha megfordulna a hadiszerencse...

Kinn az utcán gyanúsán felbúgott valami. Mentőautó? Nem, ijesztőbb. A folyosón kiabálás: hordágyakat a súlyos betegeknek. Kolompolás. Jaj, istenem, csak nem légítámadás - rémült meg Palánkay. - Hol van itt az óvóhely... még itt hagynak, nem lehet kibírni ezt a háborút.

EMBERT SZOLGÁLNI

Meller ezredes behívatta Csutit.

A főmérnök néhány hónap alatt nagyon lefogyott. A zászlósegyenruha lötyögött rajta. A bőre sárgás volt és petyhüdt, szemhéja vizenyősen duzzadt.

Szabályosan jelentkezett a katonai parancsnok előtt.

- Üljön le, főmérnök úr - mondta Meller. Csuti meghajtotta a fejét, és leült a dohányzóasztal melletti karosszékbe.

Az ezredes nyújtotta a cigarettatárcáját.

- Köszönöm, nem dohányzom.

- Ön mostanában igen rossz bőrben van.

Csuti elhárító kézmozdulatot tett.

- Bolondság volt önt behívni. Több. Gyalázat. De erről nem tehetek. Szívem szerint már régen leszereltettem volna, de nincs rá mód.

- Mit óhajt tőlem az ezredes úr?

Meller a szájába harapott.

- Főmérnök úr, engem ma reggel behívtak a minisztériumba. Azt kérdezték, hogy lehet ekkora selejt. Hogy lehet az, hogy négy hónapja egy tisztességes vagon nem ment ki a B-16-os alkatrészből? Én persze nem tudtam rá válaszolni. Hogy a fenébe tudnék. Nem vagyok én műszaki ember. De azért egészen ostoba sem vagyok. Nézzen csak ide. Bekértem az öntöde régi termelési jelentéseit. Ezerkilencszázharmincnyolc augusztusában három és fél százalék selejt, ezerkilencszázharminckilenc augusztus: három százalék selejt, ezerkilencszáznegyven augusztus: négy százalék selejt... ezerkilencszáznegyvennégy augusztus: huszonnyolc százalékos selejt... szeptember: harmincnégy százalék selejt, október: huszonkilenc százalék selejt! Hát ilyen csoda nincs. Ezt magyarázza meg nekem!

- Megmondom önnek, ezredes úr. A gyakorlott munkásokat kivitték a frontra. A szén csapnivaló. Luxembourg-i nyersvas nincs. És egészen másfajta öntvényeket kell csinálnunk, mint azelőtt.

- De megengedem, hogy kétszer annyi lehet a selejt... a háromszorosa lehet! Az ötszöröse! De itt nyolcszor, tízszer akkora selejt van. A november első hetéről ne is beszéljünk! Negyvenhét százalék!

- Ha nem bíznak bennem, joguk van hadbírótság elé állítani. Vagy küldjenek a frontra.

- Főmérnök úr, én tudom, hogy nem maga... de a maga segítségét kérem... nézze, beszéljünk úgy, ahogy az ember az emberrel. Nekem családom van, ötvenhét éves vagyok, négy kisunokám van. Nem akarom a háború végét a Margit körúton tölteni. A frontra se vágyom. Ugyanakkor jól tudom, mint ön és mint minden józan ember, hogy ez a háború már elveszett... Makónál folynak a harcok...

- Kérem, ezredes úr, én nem politizálok.

- Az isten szerelméért, csak nem hiszi, hogy be akarom ugratni magát valamibe? Hát miért nem mer kimondani egy őszinte szót? Én olyan nyíltan beszéltem önnel.

- Biztosíthatom, ezredes úr, hogy azt mondom, amit érzek.

- A honvédelmiben ma azzal fenyegettek, hogy ha két héten belül nem szállítunk le tízezer hibátlan darabot, engem leváltanak, magát kidobják a frontra, a gépeket elszállítják, az egész gyárat nyugatra telepítik.

- Biztosítsa a műszaki feltételeket, akkor lesz B-16-os.

- Mik azok a feltételek?

- Holnap reggel átadom a legszükségesebb anyagok listáját és azoknak a névsorát, akiket okvetlenül vissza kell hozni a frontról.

- Rendben van. Látja, ez derék beszéd. Egy korty barackot csak iszik? Ja, bocsásson meg, persze a veséje miatt...

És az ezredes barátságosan szorongatta a zászlós kezét. Semmi baj. Reggelre elkészül a lista, azt beadja a minisztériumba, azt úgyse intézi el senki.

Csuti visszament a szobájába. A veséje fájt, émelygett, dühösen dobolt az ablakon. Tulajdonképpen mi köze neki az egészhez? Az ő gyára? Tőle készítsenek ágyúalkatrészt, rakétarepülő, V-8-at, ami jólesik. Meddig fog még élni ezzel a beteg vesével? Két évig? Háromig? Legfeljebb ha tízig. És még családja sincs.

- De nem - mondta hangosan önmagának -, azért ott még nem tartok, hogy Hitlert segítsem. A fene egye meg őket ott, ahol vannak. És ha megnősülnék, és fiam lenne? Tényleg, miért nem nősülök meg?

Felvette a köpenyét, és kiment az autójához. A Topolino mellett ott állt Homok Jani.

- Nicsak, hát te mióta vársz rám?

- Régen, főmérnök úr.

- Mi baj?

- Főmérnök úr hallotta a rendeletet?

- Melyiket?

- A szomszéd konzervgyár már megkapta a parancsot. Kezdenek minket nyugatra telepíteni.

- No, öntödét bajos teherautókra rakni.

- Azt bajos. De a gépeket le lehet szerelni.

- Ez igaz.
- Arra gondoltunk, hogy el kéne ásni a csapágyakat meg a vídia késeket.
- Ki az a gondoltunk?
- Hát... gondoltuk.

Homok Jani elvörösödött.

- Aztán mi van neked abból, ha elássátok? A tied a gyár?
- Nem.
- Hát akkor mit bánod, hogy ki viszi a vídiát, hová viszi?
- Bánom. Mert ha nincs gyár, nincs kenyér.

Csuti az autónak támaszkodott. Fáradtan kérdezte:

- Hogy vettél magadnak annyi bátorságot, hogy hozzám gyere?

Homok Jani szótlanul vállat vont.

- Nem féltél, hogy feladlak a katonai parancsnoknak?
- Nem ad fel.
- Honnan tudod? - és a főmérnök arcán halvány mosoly futott át.
- Nem ad fel. Maga nem olyan.
- Nem olyan? Hát milyen?

Homok Jani sután elmosolyodott.

- Úgy gondolom, olyan... olyan, aki nemcsak azért önti a vasat, hogy vas legyen, hanem hogy az emberiségnek szolgáljon.
- Az emberiségnek szolgáljon - morogta Csuti. - Hát igen. A gránáthüvely mindenesetre jól szolgálja. - Aztán hirtelen felcsattant.
- Mi a fenének szóltál nekem erről az elásásról?
- Csak azért, hogy írná alá, főmérnök úr, ezt a pár raktárutalványt.

Egy pillanatig habozva tartotta kezében a cédulákat, de aztán elővette a töltőtollal, és szignálta valamennyit.

- Te Jani, miért volt megint annyi selejt a B-16-nál?
- Nem tudom, főmérnök úr. Mindent elkövettünk.
- Két hétig vigyázzatok egy kicsit jobban.
- Igenis, főmérnök úr.

Homok Jani zsebre vágta az utalványokat, köszönt, és visszasietett a gyárudvarra. Halász Pál, egy negyven év körüli formázó, megállította.

- Láttam ám, hogy nagyon beszélgettél a főmérnökkel.
- Hát. Beszélgettem.
- Mit akart?
- Jól letolt a selejt miatt. Megint te rontottad a legtöbbet.

- Én nem rontottam, hidd el. Valaki letört egy darabot a formaszekrényből.

- No, csak hagyd, jó formázó, aki nem nézi meg a mintát, amikor kezd. Majd legközelebb hallgasd te Csuti áldásait, ne az én fejemet mossa miattad.

Halász továbbment. Jani pedig hazasietett.

Csuti az elsötétített utcákon át robogott a Kamaraerdő felé. A város szomorúan, feketén maradt el mögötte.

Furcsa, sosem hittem volna, hogy szeretnek - gondolta a mérnök. És eszébe jutott, micsoda ellenkezés és gyűlölet fogadta, amikor évekkel ezelőtt elrendelte, hogy szereljenek bélyegző-órát a gyár kapujához. Az órán jelzőcsengő volt, és aszerint, hogy hogyan állították be, minden ötödik vagy nyolcadik vagy akár tizennegyedik bélyegzés után megszólalt a csengő. Akinél csengetett, annak be kellett mennie motozásra a portásfülkébe. Pár nap múlva elterjedt, hogy az órában mágnes van, és akinek a zsebében fémtárgy lapul - egy-egy elemelt szerszám vagy lemezdarab -, annál csenget. Egy Pákoli nevű segédmunkás fogadott a komájával egy liter borba, hogy ő majd kitudja, hogy van-e mágnes benne. Másnap tízen is izgatottan körülállták, amikor hazafelé menet bélyegzett. Megrántotta a fogantyút. Az óra csengetett. Pákoli elsápadt. „Mégis igaz lesz, amit erről a fránya másináról beszélnek. Itt van, magamhoz vettem a pléh cigarettadobozomat... nem megérezte?” - Röntgenszeme van, mint a Csutinak - mondta erre valaki. És attól kezdve az órát is úgy emlegették, hogy „a Csuti”.

Az autó egyenletes, duruzsoló bugással futott az országúton. És a háború után nem is lesz rossz, hogy lesz vídiánk és csapágyunk. De legalább legyen annyi eszük, hogy olajos rongyba csomagolják, különben a földben tönkremegy...

A kedves, ismerős dunántúli dombok békésen aludtak a holdfényben. De messziről a háta mögül robbanások, ágyúdörgés zaját hozta a szél.

A fene egye meg Mellert, a német hadvezetőséget és a gránáthüvelyeket. Én nem fogom meghosszabbítani a háborút, nem én, még két másodperccel sem.

A körorvoslakás előtt önkéntelenül lassított, azután elkáromkodta magát. Épp egy hete, hogy az orvos Sopronba költözött, és önként jelentkezett német hadikórházba.

Visszakapcsolt a hármasba, és teljes erővel taposta a gázt.

MENEKÜL A RÉP

Kemenes Tibor a vadászkastély átadása óta legfeljebb ha kétszer, messziről látta Theimer századost. Éppen ezért sóbálvánnyá vált meglepetésében, amikor kopogtattak szobája ajtaján, és a küszöbön Karl Theimer százados állt.

Theimer gondosan leverte cipőjéről a sarat, sapkáját kezében tartotta, zavartan mosolygott, és tenyerével törölgette arcáról az esőcseppeket.

- Grüss dich, Tibor.

Kemenes főhadnagy rádiót hallgatott éppen. Karl Theimer egy darabig várt, zavartan nézett körül az alacsony, gerendás szobában. Azután kínálás nélkül leült az asztalhoz. Theimeren most is századosi egyenruha volt, de megsoványodott, csontos arca, görnyedten előrehajló válla, mély, sötétkéssel árkolt szeme ezerszer inkább a régi Karlira emlékeztetett. Csak éppen megöregedett. Inkább hatvannak nézni, mint huszonötnek.

- Tibor... én hittem abban, amit csináltam - mondja Theimer százados olyan halkán, hogy Tibor inkább sejti, mint érti a szavakat. - Ne hidd, hogy pénzért vagy karrierért... én hittem a háborúban, hittem, hogy utána valami jó jön... én azt hittem, hogy igazunk van. És hogy megnyerjük a háborút.

Kemenes nem felelt. Karl Theimer szürke szemét nézte. Hány agyonbombázott falut, hány megölt kisgyermeket láthatott ez a szempár?

Theimer nem nézett vissza rá. Üres tekintettel az ablakot nézte, az üvegablakon túl az esős, rosszkedvű tájat. Azután lassan felállt, felvette az asztal sarkáról a sapkáját. A szája újra mozdul, de nem szól semmit. Megfordul, és anélkül, hogy kezet fogtak volna, megindul az ajtó felé.

Marasztalni kéne - gondolta Kemenes, de nem tudott szólni. - Különben... éntőlem menjen a pokolba. Talán egy kicsit többet ivott, azért jött rá a gyónhatnék.

De amikor Theimer becsukta maga mögött az ajtót, fojtó, szorító érzés ragadta meg a torkát, és a szorítás egyre fájdalmasabban húzódott lejjebb a szívére.

Vissza fog jönni - gondolta, és fel-le járkált a szobában. Megállt a rádiónál, csavargatott rajta, azután kézbe vett egy könyvet, és ledobta. - Mocskos náci lett belőle... Nem volt nála jobb barátom.

Félóra múlva kopogtattak.

Összerezcent, és túl hangosan mondta a „szabad”-ot.

Percz Tamás lépett be.

Izgatottan, csapzottan, sapka nélkül.,

- Tibor, tudod?

- Mit?

- A németek... a stukások kiürítették a repülőteret.

- Ne hülyéskedj. Mi nem kaptunk semmi parancsot.

- Azt most várhatod. Az oroszok itt vannak a Dunántúlon. Azt mondják, hogy Dunaföldvár alatt tíz helyen lépték át a Dunát. Óriási, mi? Mindenki azt várta, hogy Pestet keletről fogják támadni, erre bekerítik...

- Hát ezért...

- Mit mondasz?

- Semmi... csak... különben várj itt rám, öregem, én utánanézek, hogy mi igaz a kiürítésből.

Kemenes futólépésben ment végig a parkon. A kerítésen túl csúszós, agyagos volt a föld, és tócsákban állt meg rajta az esővíz. Tejszínű köd úszott a fák között, alig látott el a barakkokig.

Tamás igazat mondott, folyt a kiürítés.

Délután ötkor még építették a repülőtér beton kifutóját. Fél hatkor már megkapták a németek a parancsot a repülőtér kiürítésére és robbantására. A munkaszolgálatosokat összeterelték, még annyi időt sem kaptak, hogy hátizsákjaikat megtömjék, és hátukra vegyék. Gyalogszerrel útnak indították őket Fertőrákos felé. A stukások is percek alatt útra készen álltak. A repülőgépek felszálltak, csak a műszaki személyzet maradt ott előkészíteni és végrehajtani a repülőtér felrobbantását. Füleky őrnagy, a RÉP kirendeltség parancsnoka, nem volt az irodá-

jában, még délben bement Székesfehérvárra a rokonaihoz. Lőkössy hadnagy kétségbeesetten próbált kapcsolatot teremteni a budapesti RÉP-pel.

A német műszakiak egyik csoportja csomagolt. Minden megmozgathatót és ellophatót ráraktak a teherautókra. Természetesen a RÉP autóit is igénybe vették. Bajor zászlós, egy ijedt képű, szőke fiú, tehetetlenül nézte őket. Kemenes fogadta Lőkössy ijedt jelentését.

- A németek megmondták, hogy egy órán belül el kell tűnni innen, mert robbantanak. Pest nem jelentkezik. Az őrnagy biztosan részegen döglik valahol...

- Be kell menni érte Fehérvárra.

- Nincs autónk. Különb is... azt is beszélnek, hogy Szolgaegyházánál áttörtek az oroszok.

- Mi az, már te is elhiszed a rémhíreket? Légy szíves, szólj Bajornak, hogy kerítse elő Percz őrmestert, és szerezzen nekem egy motorbiciklit. Majd én bemegyek az őrnagyunkért. Te pedig próbáld felhívni Pestet.

A telefonos tizedes buzgón tekergette a bedöglött készülék fogantyúját. Kemenes Tibor bement Füleky őrnagy szobájába, és hatalmas rántással feltépte az íróasztalfiókot. Néhány kimaradási engedély és szabadságlevél-blanketta hevert a fiókban, felmarkolta, és zsebébe gyömöszölte. A körbélyegzőt Lőkössy hadnagy íróasztaláról vette el, de a hosszúkás fejbélyegzőt nem találta. Lőkössy már jött is vissza.

- Motorbicikli van, de Percz őrmestert nem találjuk.

- És mi van a pesti telefonnal?

- Reménytelen. Nem jelentkezik.

- Este nyolcnál hamarabb aligha tudunk visszatérni. Az iratokat csomagoltasd össze, és vitesd be a faluba a szállásodra. Mi is odajövünk majd.

- Megértettem - csapta össze a bokáját Lőkössy.

- Mindenesetre kiállítunk valamennyiünk számára a soproni kiegészítőhöz szóló menetlevelet. Ha éjfélig nem jönnek vissza, induljatok el. Add ide a fejbélyegzőt, és adj menetlevél-úrlapokat. És nézz utána, miért nem jön Percz őrmester.

Lőkössy készségesen engedelmeskedett.

Kemenes mindenekelőtt a zsebében levő üres blankettákat bélyegezte le, azután kiállította a menetleveleket.

Lőkössy visszajött. Percz Tamást félórával ezelőtt látták a gazdatiszti lakás felé menni, de nem jött még vissza.

- No, majd én utánanézek - állt fel Kemenes. - Úgyis be akartam még szaladni a szállásomra.

Tamás türelmetlenül járkál fel és alá.

- Csakhogy visszajöttél. Ugye, igaz?

- Több mint igaz. Szereztem egy motorbiciklit. Azonnal indulunk.

- Hova?

- Majd útközben megbeszéljük. Most rohanás.

- És a holmink?

- Több is veszett Mohácsnál. Legfeljebb a *Candide*-ot hozom magammal. Nem rossz az, ha az ember néhányszor elolvassa, hogy ez a világ a létező világok legjobbika.

A fehérvári országúton csak lépésben tudtak haladni. A sötét, bomba szaggaott, harckocsi feltörte úton végtelen menet jött szemközt. A motorbicikli városi lámpáján is sötétkek fényfógo volt, alig néhány négyzetméternyi területet világított meg lidérce, gyenge fénnel. Tibor Tamás előrehajló válla fölött nézte a kísérteties képet. Mintha Goya-képek elevenedtek volna meg; sovány, kiálló arccsontú férfi védekezően emeli karját - s egy nyilas üti a puskatussal, a férfi megtántorodik, és fél térdre csuklik. Egy asszony megy, vállán négy-ötévesforma kisgyerekekkel. Az asszonynak nincs arca, és nincs kora. Vonásait egyetlen torz rémület rajzolta, szája tátva, mintha kiáltani akarna, zilált haja a homlokába hull, két keze hátranyúl, a kisgyerek combját tartja. Úgy megy, némán ordítva és előregörnyedve, tágra meredt szemmel az ismeretlen halálba, mint egy félelmesen tökéletes szobor, a Rémület, A Gyerekéért Rettegő Anya szobra.

Fiatal leventefiúk menetelnek le-leragadó szemmel. Az egyik felnéz a szembejövő motorbiciklire nagy, égszínkek, csodálkozó szemmel, de nem tér ki a bicikli útjából, vánszorog tovább, mint az alvajáró. Nem lehet több tizenöt évesnél. Parasztszekér jön, zsákokkal teli, de a bakján német katonák. A kocsi oldalán tábla: Kovács Gergely, Szigetszentmiklós, Thököly út 8. Kovács Gergely gondosan festett névtáblája belezuhan az iszonyatos folyóba, ahol mindegy, hogy hogyan hívtak valakit tegnap. Kis Jánosnak, Nagy Erzsébetnek, édes fiamnak, feleségemnek, anyámnak - csak számok és névtelen csordák, jajgató és kifosztott ország vánszorog nyugat felé.

Borostás, gyulladt szemű, sárga karszalagos munkaszolgálatosok botorkálnak rendetlen, szélesre nyúló sorokban. Türelmetlen autók túlkölnék mögöttük, a sorok ilyenkor kettéválnak, és közöttük átsuhan egy-egy személyautó. Kemenes csak egy villanásnyit lát belőlük - asszonyok, prémbe csomagolt kisgyerekek, nagy bőröndök valamennyiben. A munkaszolgálatosok után egy századnyi magyar katona jön, előttük, mögöttük, köröttük autón és lovon tisztek, motoros tábori csendőrök. A századot egy fiatal, nagy bajuszos hadnagy vezeti. Tamás megáll az árok szélén, amíg továbbhaladnak. A bajuszos hadnagy éneket követel, és a kimerült bakák nótája vontatott és halk, mint a halottas ének. Azután német teherautók jönnek, tíz, húsz, ezer, ládával, zsákokkal, bútorokkal megrakva, gördülnek egymás után Bécs felé. Az autók mögött megint asszonyok és megint szekerek. És minden tízlépésnyire halottak fekszenek az úton.

Kemenes Tibor néha úgy érzi, hogy megrántja Tamás vállát, forduljanak ők is nyugat felé, menjenek akárhová, csak ne kelljen végignézni, egész úton szemközt jönni a bűn és a fájdalom menetével. És ne kellene folyton az asszonyt látnia, az asszonyt, aki úgy vitte a vállán a kisgyerekét, üvöltésre tátott szájjal...

Alig harminc kilométer az út, és ők már másfél órája mennek. Most gulya torlaszolja el az utat. Az állatok bögnék félelmükben, nem akarnak továbbmenni. Három nyilas suhanc üti őket bottal, szíjjal. A gulya mögött autók túlkölnék. Messze, jobb kéz felől tüzek villannak, és morajlik a föld - légitámadás van. Most a közelben csattan egy puskalövés, ordítás - de nem látni semmit. Tamás motorbiciklije előtt még mindig egy tehén áll, szelíd, szomorú tekintettel bámulja a kerekeket, azután lemondóan bög, és lassú, ráérős dögöggel indul társai után. A tehének után egy teherautó jön. Nyitott teherautó, rajta letakaratlan esztergapadok és az esztergapadok mellett egy zománcozott gyerekfürdőkád. Most vagy száz méteren üres az országút, de még meg sem nyugszik a szív, már előbukkan az újabb menet. Öreg házaspár húz egy kézikocsit, a kocsin két batyu ruha és egy zsírosbödön. Az asszony sírdogál, az ember szájában pipa lóg, de a pipa nem füstöl, és nem parázslík. Honnan menekülnek? Hová igye-

keznek? Ki mondta, hogy hagyják el otthonukat? - A bicikli lámpája most rongyos kis csapatra szórja kerek fényét. Gyerekek.

Négy-öt esztendősek, esetlenül botladozók. Mindegyiken sárga csillag. Lehetnek vagy tizenöt. Csendőr hajtja őket szüntelen kiabálással. Egyikük-másikuk elpotyog, rémülten feláll, és a többi után fut, mint az ijedt kiscsirke. A csendőr csak egy-egy szemvillanással figyeli őket, unatkozva lépdel, és a *Lil-Marlent* fütyöréski. Az egyik kislánynak vállra hulló, szőke copfja van, szépen befonva. Talán még az anyja fésülte ma reggel. Karján egy barna szőrű játék mackót szorongat, és néma rémülettel totyog a koromsötét éjszakában.

Tibor behunyta a szemét. Az volt az érzése, hogy nem is a motorbicikli, hanem egész élete fut most a végtelen feketeségben, és semminek sincs értelme, annak sem, ha továbbmegy, annak sem, ha megállnak vagy hátrafordulnak.

Felsóhajtott, amikor a város szélét elérték.

- Innen hová? - kérdezte Tamás.

- Hát hová? Pestre.

- Nincs annyi benzin. Nem is tudom, hol szerezhetünk.

- Nem is biciklin megyünk tovább.

- Hát?

- Vonaton.

- Miii?

Tibor egészen előrehajolt, és úgy kiabálta.

- Vonaton. Van menetlevelünk.

Hajnaltól indult egy német katonavonat Pest felé. A vonaton a Karsztokból az Alacsony-Tátrába irányított csapatok utaztak igen rossz lelkiállapotban. - Már megszoktuk a saját partizánjainkat Ljubljanában - mondta akasztófahumorról egy öreg SS-őrmester -, most ismerkedhetünk az idegenekkel.

- Azt hittem, szeretnek ismerkedni - mondta Kemenes Tibor -, hiszen még harminckilencben otthon maradhattak volna.

Az őrmester vigyorgott, azt hitte, barátságos tréfát mondanak neki.

Percz Tamás szerényen és csendesén ült a sarokban. Nem szerette, hogy Tibor ugratja a nációkat.

- Ha szerencsénk van, reggel hatra Pestre érünk - mondta barátságosan az SS-őrmester. - Nem mintha nekem sürgős lenne, az ember nem tudja, hol éri utol a halál.

Alighogy kimondta, a mozdony hatalmasat rántott a vonaton, és az egész szerelvény megállt. A német katonák, akik eddig zseblámpa fényénél kártyáztak, vagy egymás vállára dőlve aludtak, egyszerre, ugrottak talpra. - Alarm, Fliegeralarm! - ordították. Egy legfeljebb tizenhat-tizenhét éves közlegény sírógörcsöt kapott, a többiek ajtón, ablakon ugráltak kifelé.

A vasúti töltés két oldalán esővízzel teli árok húzódott. A németek csizmástul beleugráltak, nem törődtek pocskká lett ruhájukkal. Az árok szélébe kapaszkodtak, fejüket karjuk alá rejtve.

Kemenes Tibor és Percz Tamás keresztülvergődtek árkon és víztócsákon, és beszaladtak a kukoricásba. A töretlen kukoricaszárról rothadó, vizes levelek lógtak aléltan, édeskés, undorító szaga volt a tájnak. A ködből rakéták fénye villant elő, azután lassan alászállt egy Sztálin-gyertya, fehér fénnel árasztva el a tájat. Most mindent látni lehetett, az elhagyott vonatot, egy szekeret a vasúti híd alatt, a német katonák fel-felbukkanó fejét, egy sovány, tar jávorfát, a kukoricást és a kukoricáson túl egy templomtornyot. A bombázás úgy söpörte végig a tájat, mint az orkán. A repülőgépek berregését hatalmas dörej nyomta el, azután reszketni kezdett a föld, újra, újra, újra. Füst és láng csapott fel a vasúti hídról, a szekér egyszerűen eltűnt lovastul, gazdástul. Utána a mozdony vágódott szét, majd egy kelepelő géppuska-sorozat, az árokból csontig, szívig hasító jalkiáltás. A rakéták fenn kialszanak, a repülőgépek zúgása elhal. Három percig tartott az egész, és a tájon halott emberek, halott lovak, halott fák maradtak.

- Élsz? - kérdezte suttogva Tamás.

- Nem visz el minket olyan könnyen az ördög.

- Most hogy jutunk tovább?

- Várjuk meg, amíg a német sógor összekaparja a csontjait?

- Dehogyan várjuk. Ez a vonat úgysem megy tovább. A kukoricáson túl falu van. Oda gyalog eljuthatunk.

Átvágtak az átázott, hosszú kukoricaföldön, a szúrós szárazak között. Bakancsukra súlyos, tapadós rögök akaszkodtak, alig bírták a lábukat emelni.

Reggel öt óra volt, mire elérték a falut.

Tibor összehúzott szemmel vizsgálgatta a házakat.

- Te Tamás. Kutya szerencsénk van, ha igaz. Ez a falu Baracska.

- Olyan nagy szerencse az? - érdeklődött Tamás, és megállt, egy fadarabbal levakargatta bakancsa talpáról a sarat.

- Mert lakik itt egy jó ismerősöm, Csuti mérnök, a Mezőgazdasági Gépgyár főmérnöke. Egy csésze teát kaphatunk nála, és meg is mosakodhatunk. Ő azt is tudni fogja, hogy mikor megy be Pestre rendes vonat.

- Hol lakik?

- Ez az, amit nem tudok. Emlékszem, zöldre festett kerítése van a villájának, és a kerítés előtt orgonabokrok.

- Hát csak keressük, futja a háborúból.

- Tudod, hol fogjuk megkérdezni. A csendőrőrsön.

- Nagy ember vagy - fejezte ki elismerését Tamás.

Csuti lakását tíz perc alatt meg is találták.

A következő tíz percben Csuti már főzte a teát vendégeinek. Tibor és Tamás ledobták a bakancsukat és vizes zubbonyukat, és mezítláb, alsónadrágban végigfeküdtek a díványon. Csak arra ébredtek, hogy a mérnök invitálja őket az asztalhoz:

- Jobb, ha forrón isszák a teát.

Tamás félálomban kijelentette, hogy inkább sose lásson meleg italt, de ő aludni fog. Tibor annál fürgébben ugrott fel, és örömmel telepedett az asztalhoz.

- Bejár még a gyárba? - kérdezte Csutit két harapás kenyér között.

- Hogyne, mindennap.

- Vonaton?

- Nem. A vonatközlekedésben nagy a zűrzavar. A Topolinómon járok.

- Mi újság Pesten?

- Attól függ, mire kíváncsi, Tibor.

Kemenes elnevette magát.

- Arra, hogy hogyan tud majd ott megélni egy magamfajta főhadnagy, aki nem egészen szabályszerű menetlevéllel érkezik.

- Csak nem szökött meg?

- De igen.

- Ne tréfáljon.

Kemenes vállat vont.

- Három megoldás között választhattam. Elmegyek nyugatra a németekkel, ott maradok a repülőtérén, és megvárom, amíg engem is felrobbantanak, vagy pedig visszamegyek Pestre.

- Pest nem nagyon barátságos most. Tudja-e, hogy a Margit-hidat felrobbantották a németek?

- Nem én - hökkent meg Tibor, és letette a teáscsészét.

- Szerencsére csak az egyik szárnyat. Háború után könnyen újjáépíthető... ha nem csinálnak több aljasságot. Nagy bajok vannak, Tibor. A nácik berendezkedtek az ostromra, nem fogják könnyen feladni a várost.

- Azt elhiszem, hogy szívesebben verekszenek Budapesten, mint Bécsben vagy Berlinben.

Csuti elgondolkozva hallgatott.

- És mit fog csinálni Pesten?

- Semmit. Kivárom a háború végét.

- Nem lesz könnyű. A nyilasok hajtóvadászatot rendeznek a katonaszökevényekre. A város tele van tábori csendőrrel. Olyan helyre ne menjen, ahol felismerhetik.

- Arra gondoltam, hogy haza nem mehetek.

- Felajánlhatom, hogy maradjon itt, de Baracska sem biztonságos hely. A balatoni út a németek fő közlekedési vonala, folyton itt eszi őket a fene.

- Köszönöm, úgysem maradnék. Mindenképpen bemegyek Pestre. Majd meghúzódom valahol.

- Persze... persze - mondta lassan, el-elgondolkozva a mérnök. - Nem tehet mást.

- Ezt olyan hangsúllyal mondja, mintha nem egészen értene egyet velem.

- Dehogynem. Abban, hogy nem hagyta vásárra vinni a bőrét, feltétlenül. Valami egészen más kínozt, Tibor. Mi régi ismerősök vagyunk, nem fog félreérteni. Tudja, hogy ellensége vagyok minden szélsőségnek. De most napok óta a kommunistákra gondolok. Tisztelem és csodálom

őket. A Gömbös-szobor felrobbantása biztosan az ő munkájuk. És múlt héten a nyilas nagygyűlés a Városiban. Legalább kétezer nyilas volt ott. A Városi Színház környékét körülnyűzőgték, figyelték ott még magát Szécsényi is. És mégis felrobbant a bomba, szétszaladt az egész gyűlés. El tudja képzelni ennek a morális hatását? És mindenütt ott vannak a kommunisták. Egyik nap odajött hozzám egy munkásom. Segítséget kért ahhoz, hogy csapágyakat eldughassanak. Kockáztatta a nyakát, hiszen nem tudhatta, nem adom-e át a katonai parancsnoknak. Örökösen tudja, nem kommunista-e az is? Úgy vannak az egész országgal, mint én a szülőfalummal. Ismerem minden házat, minden udvart, szalmakazlat... mind hozzám húz, mind engem dajkált, engem óv.

- Nem ismerem magára, költő lett, filozófus és főleg kommunista.

- Nem, nem vagyok kommunista - tiltakozott komolyan Csuti -, nem mintha sértőnek érezném ezt a megfogalmazást. Tehetetlenségemnél fogva nem lehetnék az. Mert csak meditálok, hogy igen, vannak olyan órák, amikor nem lehet középen megállni, lépni kell ide vagy oda.

- Kár ezzel gyötörnie magát. A világ dolgait elvégzik nélkülünk is, akiknek kedvük tartja. Meghúzódní. Várni. Mert mit ér a legszentebb eszme győzelme, ha az ember fűbe harapott? A végtelen időben ez az egyetlen lehetőségünk volt megszületni. Szíveskedjék úgy gazdálkodni vele.

- Nem tudom elfogadni ezt az okoskodást, Tibor. Önző.

- Lehet. De ez az egyetlen őszinte álláspont, akárki akármit mond. Elhiszem, hogy a materialistáknak igazuk van. Az anyag valóságos, öröktől fogva van, és örökké lesz, akár észlelni tudom agyammal, e végtelen anyag parányi részecskéjével, akár nem. Fehérjék épülnek és bomlanak, atomok robbannak, és naprendszerek keletkeznek, de az én életem önmagába bezárt. Énnekem nem ad többet a világmindenség, mint amennyit érzékszerveimmel felfoghatok belőle. Ha négy-öt perccel halálom után agyvelőm bomlani kezd, én már többé nem észlelem a folyókat, az eget, a kenyér ízét és az ölekezés gyönyörét. Nem fogok emlékezni arra, akit legjobban szerettem, nem fogom ismerni már a legkedvesebb verssoromat. Továbbra is lesz végtelen anyag, széthulló atomjaim ott lesznek az egészben, a végtelenben. De a tudatom, ami én vagyok, nem lesz. Azt nekem magamnak kell megvédenem, amíg csak lehet.

- Lecsurog a méz!

- Jaj, bocsánat, pedig drága kincs.

- A maga gondolkozása csak boldogtalanná teheti az embert.

- Nem... nem, én igazán boldog ember vagyok. Engem egy szép könyv, egy szép kép kielégít.

- De ha nincs az sem? Amikor háború van?

- A szépség emléke...

- És ha még emléke sincs? Ha véletlenül napszámosnak vagy urasági cselédnek a gyereke volna? Ha sohasem ismeri meg az *Odüsszeiát*, ha nem hall soha Leonardóról vagy Michelangelóról?

- Akkor a táj, a természeti szépségek, a színek...

- Táj? Ha bányavidéken születik... nem is Szibéria ólomhányáira vagy Szicília kénhányáira gondolok. Tatabányára vagy Mecsekszabolcsra gondolok, ahol tizenegy, tizenkét éves gyerekek négy fillérékért robotolnak a szénosztályozóban. Járt már, Tibor, a mi bányavárosainkban? Füst, köd, korom, piszok, kövezetlen, sáros utcák... a bányákban nincsen gép, a

biztosítóberendezések szörnyű állapotban vannak, a munkahelyek melegek, veszélyesek, nyomorúságosak... a gyerekek két elemet ha járnak.

A saját életéről beszéltem, és nem az életről általában - akarta mondani Tibor, de csak szisszent egyet, mert a mézes kenyértől belenyilallt a fogába.

Alighanem odvas az egyik.

- Tudja, Tibor, a boldogság ott kezdődik, hogy az ember ad valamit a társadalomnak - mondta Csuti, mintha csak kitalálta volna a ki nem mondott gondolatot. - És ha mérnök, hát ne csak azért öntse a vasat, mert azért fizetik, hanem szolgálja vele az embert...

- Szolgálja az embert? Ki tudja, mikor tesz jót az ember embertársának? Az én székelyföldi nagyanyám nagyon szerette, a puliszkát. Én soha nem állhattam. De nagyanyám mindennap megtömött vele, mert azt mondta, az jó.

- A robbanóanyag a bányában jó, ágyúgolyóban rossz. Az öntöttvas jó, ha kályhát és mozdonykereket csinálnak belőle, de ha gránáthüvelyt...

- Igen, ha gránáthüvelyt - morogta Csuti, és sóhajtott. - No, próbáljuk felébreszteni a barátját. Félóra múlva indulok. Bevihetem magukat a kocsimon. - Hová vigyem? A szüleikhez?

- Van egy jó barátom a Szent Katalin-kórházban - felelte Tibor. - Ha ott letenne, megköszönénk.

ARANYBÁNYA

András Kati a Drágám kalapszalonban dolgozott a Petőfi Sándor utcában. Amikor a bombázások komollyá váltak, vitéz Gálfay Guido alezredes írt a feleségének.

Mindig bíztam a maga talpraesettségében és ügyességében, drágám. De most könyörögve kérem, hogy ne kockáztasson többet. Üljön fel az első autóra, és jöjjön utánam Sopronba. Hagyja az ördögbe a kalapokat, nem fontos az most...

Gálfayné megmutatta a levelet Amália barátnőjének, és büszkén nevetett. Őt féltetni! Őneki tanácsolni, hogy hagyja itt ezt az aranybányát! Hát persze hogy menni fog, idejekorán menni fog, de egy kalap arannyal!

A telefon már nem működött, amióta a házat két aknatalálat is érte, a próbaterem mennyezete beomlott, a hatalmas velencei tükör, divatlapok, bútorok odavesztek, de a vevők tódultak. Grófnők, bárónők, miniszteri tanácsosok és tábornokok feleségei a legnagyobb golyózáporban is eljöttek, vagy még inkább cselédeiket küldték el kérlelő, könyörgő levelekkel. Tucájával rendelték a meleg sapkákat, kucsmákat, divatos turbánokat, muffokat - szükséges holmit a nyugati utazásra, fűtetlen vonatokhoz, hideg országutakhoz, légitámadás okozta kényszerrostokolásokhoz. Gálfayné vaskazettájában napról napra gyűltek a százpengősök kötegei, ékszerek, tört arany.

A műhely a régi, sötét és nyirkos földszinti helyiségből leköltözött egy szinttel mélyebbre. Először csak egy kiürített faskamrába. Ide hordták le a varrógépeket, kalapformákat, vasalókat, drága tompokat, szőrmét, szövetet, selymet, itt görnyedtek hajnaltól éjfélig vibráló sárga fényű, meztelen villanykörte mellett. A rendelések negyedét se tudták teljesíteni. November közepén Gálfayné elhatározta, hogy bővíti az üzletet. A légótömbparancsnoknak és a házmesternek öt-ötezer pengőt adott. Cserébe megkapta a hatalmas ház Petőfi Sándor utcára nyíló frontja alatt az összes faspincét. Ez ugyan azt jelentette, hogy negyven család tüzelőjét ki

kellett hordani a pincefolyosó végébe, szerencsére a legtöbb pincében igen kevés tüzelő volt. Gálfayné a bővített üzletbe tucatjával vette fel a varrólányokat. Egyetlen apróhirdetésre hetvenen jelentkeztek. Fiatal lányok, öreg nők. Rengeteg igazolványt mutattak be, keresztlevelet, úti igazolványt, bejelentőt, kibombázott- és menekült-igazolványt, és bonyolult történeteket mondtak el erdélyi menekülésről, rokonokról, akikhez fel akartak költözni, de akiket nem találtak meg, légítámadásokról, lekéssett vonatokról, elveszett bőröndről. És mindegyik hajlandó volt fillérekért elvállalni minden munkát, mindegyik azt kérte, hogy itt alhasson, és kaphasson egy tányér meleg ételt, mert fél a bombázástól, nem mer esténként hazajárni. - Vigyázz, ezek zsidók... egyszer még nagyon ráfizetsz - mondta a barátnője, Amália kisasszony. - Bánom is én, mi közöm a zsidókhoz - felelte Gálfayné. - Dolgozzanak, a többi az ő bajuk. - Majd rövid gondolkodás után hozzátette: - Az ember annyi bűnt követ el manapság... nem árt a Megváltóra és a kegyelemre is gondolni néha.

A zöld bőrkötésű noteszbe ezerkilencszáznegyvennégy november ötödikén Gálfayné „Vagyoni állapot” címszó alatt harmincnégyezer pengő készpénzt és száz gramm aranyat, november huszonnyolcadikán százhetvenötezer pengő készpénzt és ötszáz gramm aranyat jegyzett fel.

- Bolond volnék még abbahagyni... még legalább egy hónapig folytatom.

A pince végén szalmazsákok sorakoztak. Itt aludtak azok, akik „nem mertek hazamenni a bombázások miatt”. Gálfayné akármilyen korán jött át a műhelybe, ezeket a lányokat már a varrógépnél találta. Valamelyikük kitalálta, hogy nemcsak kalapokat, hanem vízhatlan utazótáskákat is készíthetnének. Gálfayné megmutatta vevőinek az elkészült mintadarabokat: cipzáras ballon- és viaszosvászon szatyrot rejtett belső zsebekkel. Az első héten eladott belőle nyolcvan darabot. Kazettájában már kétszázezer pengő volt.

Gálfayné vérszemet kapott. Felkereste férje legjobb barátját, Mohaupt Karcsit - a nyilas főpolgármestert, és a kalapszalont hadiüzemmé nyilváníttatta. A varrólányok fényképes hadiüzemi igazolványt kaptak, hetenként kiutaltak két liter olajat, két kiló kukoricalisztet és négy kiló babot. Így hát most már az élelmezés se került Gálfayné pénzébe.

Eleinte a kalapokat a lányok szállították haza a méltóságos megrendelőknek. De amióta a tizenöt éves Terkát széjjeltépte egy akna, és vele pusztult egy ezerkétszáz pengős szőrme-kucsma is, azóta Gálfayné kimondta, hogy a kalapokat itt a szalonban kell átvenni és kifizetni.

András Kati bejelentette, hogy tudna még egy varrólányt. Csaplár Ágnesnek hívják, Székelyudvarhelyről menekült. Kitűnően varr.

- Szóval zsidó - mondta Gálfayné.

- De méltóságos asszonyom, dehogyis zsidó. Nekem gyerekkori barátnőm.

- Különböen mit bánom én, ha mohamedán is. Ha jól tud dolgozni, hozzád csak el.

Kora reggel indultak útnak Ágnessel. Ágnes már jól volt. Kicsit fáradtan, de biztosan lépkedett a lucskos, havas utcán Kati mellett. Hosszúra nőtt haját koszorúba fonta, és úgy tűzte meg, mint a kontyot. Sápadt volt és nagyon sovány.

A nyári vászonruha helyett Kati szoknyáját és pulóverjét viselte. Kabát helyett András néni horgolt kendőjét csavarta magára. A Rókus előtt villamosra ültek. Ágnes riadtan állt az ötvenhármass peronján. Folyton attól félt, hogy Palánkay vagy Dékány Anna száll fel, és rákiabál: na, megvagy, gyerünk csak a katonai parancsnokságra. De nem szállt fel ismerős. Rosszkedvű emberekkel volt teli a villamos. Egy asszony hangosan mesélte: bemegyek a

postahivatalba, fel akarom adni az ajánlott levelet. Azt mondja a kisasszony: Kispestre már nem veszünk fel levelet...

- Na, hála istennek - mondta Kati, amikor leszálltak az Apponyi téren. - Most már jobb, ha nem találkozol ismerőssel.

- Jaj...

- Mi az? - kérdezte Kati.

- S... semmi... - felelte Ágnes. - Valamit otthon felejtettem.

- Nos? Mit?

- Nem... nem fontos... egy könyvet...

- Bele volt írva valami?

- Nem... semmi... csak nagyon kedves könyvem volt... úgy őriztem...

Beértek a házba. Hatalmas átjáróház volt, egyik kapuja a Petőfi Sándor utcára, a másik a Városház utcára nyílt. Keresztülmentek a keramit kockás udvaron, és Kati előrement, az utat mutatta a homályos, nyirkos pincében. A gőz és széngáz hamarabb nyomra vezette őket, mint a szemük.

Amália kisasszony gyanakodva fogadta az újoncot.

- Szóval megbeszélték Gálfaynéval? És kalapkészítő a szakmája? Különösek ezek az erdélyi menekültek... erre nem gondolnak, hogy a szakmai bizonyítványukat is magukkal hozzák. No, nem baj, van itt úgylis egy székelyudvarhelyi lány. - Mária, küldjék csak ide Lajtos kisasszonyt.

Ágnes elsápadt, és Katira nézett.

Kati ingerülten fordult Amália kisasszonyhoz.

- Nem értem, mit akar Amália nagysád, amikor Gálfayné öméltóságával már megbeszéltük.

- Kérem, András kisasszony, ne vegye zokon, de Gálfayné helyettese én vagyok, és beláthatja, hogy ha a mi kedves főnöknőnk olyan könnyelmű, valakinek résen kell állnia. Nem rendezhetek itt be se zsidó menházat, se kommunista tanyát.

- Ágnes! Csaplár Ágnes - kiáltotta ebben a pillanatban egy ujjongó leányhang, és két kar fonódott Ágnes nyaka köré. - ...csakhogy látlak!...

- Gizi! Te vagy?

- Hát persze hogy én. Lajtos Gizella, testestől-lelkestől, mikor érkezélt? - és Kern Gizi úgy ölelgette Ágnest, hogy majd megfojtotta.

Amália kisasszony ecetté vált. Már két hete gyanakodott Kern Gizire. Esküdni mert volna, hogy most kisül minden, hogy Lajtos Gizi zsidó, hogy András Katalin is zsidó, hogy mindenki zsidó, és ő átadhatja őket a légóparancsnoknak. A légóparancsnok gyönyörű szál férfi, pontosan olyan, amilyennek Amália kisasszony negyven esztendeje az eszményi férfit álmodja. - Széles válla van, mély, fekete szeme, és rá se néz Amália kisasszonyra. De ha egyszer valami nagy hőstettet lehetne véghezvinni. Ó, ha a légóparancsnok szavára fel kellene rohanni a tetőre, vödörláncban adogatni a teli vizeskannákat és oltani az izzó gerendákat... ha sebesülteket kellene kikaparni a romok alól, ha maga a drága légóparancsnok, Czinege Valdemár is ott feküdne aléltan... de ha nincs más, legalább öt-hat zsidót találna, és oda-

mehetne jelenteni, hogy hazafias kötelességből közli a légóparancsnok úrral... istenem, de szép lenne...

- Nagyon örülök, hogy ismerik egymást - mondta csalódottan. - Lajtos kisasszony. Magyarázzanak meg mindent, és adjanak munkát az új kisasszonynak. András kisasszony, ellenőrizze a vasalónőket.

Gizi a pince legtávolibb sarkába vezette Ágnest. Ott újra a nyakába borult, ölelte, csókolta.

- Ezt a szalmazsákot idehúzzuk neked, és idehozzuk Kati takaróját is. Van külön légólámpám, vizespoharam, csajkám, két lepedőm, az egyik a tied.

Ágnes tapogatózva mozgott a pici fűszekrényben.

- Borzalmas? Mennyei ország. Én már voltam a pokolban is, Ágnes. Először a téglagyárban. Két nap, két éjjel álltunk egymáshoz préselve. Esett az eső. Nem ittunk, nem ettünk, ki sem léphettünk a sorból. Fegyveres nyilasok körös-körül. Leülni nem szabad. Volt, aki elájult. Volt, akinek a vizelete végigcsurgott a lábán, mert nem bírta már... Onnan megszöktem. Éjszaka. Minden mindegy volt, gondoltam, legfeljebb lelőnek... Egy hónapig mosogatólány voltam a Pajor-szanaszatóriumban. Újsághirdetésre jelentkeztem hamis papírokkal. Onnan tovább kellett állnom Gerencsérné miatt.

- Gerencsérné miatt? Hogy került oda?

- Én voltam az az állat, aki oda behoztam. Megesett rajta a szívem. Arra gondoltam, hogy a férje a fronton, ő ott áll a pici gyerekével... Éppen kerestek mosogatólányokat. A Pajor most német hadikórház, és persze nyilas parancsnokság alatt áll a magyar személyzete. Gerencsérné első nap kezem-lábam csókolta meg, úgy hálálkodott. Azt mondta, az éhhaláltól mentettem meg. Gerencsérné a saját nevén jelentkezett, csak a lánykori papírjain vakart ki egyet-mást. Második nap Gerencsérné már tündökölni kezdett. Új munkamódszert javasolt, hogy ne csak súroljuk az evőeszközt, hanem smirglizzük is. A munkavezetőnknek, egy Sárkány nevezetű undorító fráternek ez borzasztóan tetszett. Megdicsérte Gerencsérnét, és mi smirglizhettünk, hogy a nyelvünk lógott. Negyednapra Sárkány testvér megtette Gerencsérnét felügyelőnek. Attól kezdve minden edényt visszadobált, ordított, hogy sabotálunk, és zsidózott. Én megmondtam neki, hogy úgy bokán rúgom, hogy megsántul, mire azt mondta, hogy ha még egyszer kinyitom a számat, megmondja, hogy hamis papírokkal bujkálok, és különben is jó lesz, ha nem veszélyeztetem a totális háború érdekeit.

- Megáll az ész.

- Ha sokáig tart még a háború, Malvinkánk el fogja felejteni, hogy ki volt a nagypapája, és be fog lépni a nyilas pártba. Így aztán amint olvastam, hogy Gálfayné kalapszalonzójában munkás-lányokat keresnek, mindjárt jelentkeztem. Ehhez se értek, ahhoz se értek, teljesen mindegy nekem, hogy smirglizek, vagy kalapot varrok. Itt legalább alhatok is.

- És a szüleid?

Kern Gizi elsápadt, és szemét elfutotta a könny.

- Még júniusban elvitték az anyámat.

Ágnes nem tudta, mit feleljen.

- Mondd, Ági, jártál te már valaha Székelyudvarhelyen?

- Soha.

- És tudsz kalapot varrni?

- Dehogy tudok. Ha nagyon muszáj, megstoppolok egy harisnyát nyolc szállal és zsákvarrótűvel.
- Nyugodt lehetsz, a többség ugyanolyan művész, mint mi.
- Gizikém, mikor lesz vége ennek a szörnyűségnek?
- Soha, soha ebben a nyomorult életben.

SZÖKÉSBEN

Csaplár Ferkó lábát feltörte a bakancs. Véres hólyag volt a sarkán, lüktetett tőle az egész lába feje. Úgy vánszorgott barátja mögött, mint az alvajáró.

Két napja múlt, hogy megszöktek az alakulattól.

Élelmük már régen elfogyott, kabátjuk ott maradt a vagonban, amikor az állomást bombázták, és ők szanaszét futottak a mezőn. Jeges szél fűjt, félelmes volt az ágyúk tüze és a bombák robbanása. De Német Imrével összefújva mégis elhatározták, hogy nem mennek vissza az állomásra, hanem kúsza elérik az erdőt. Lesz, ami lesz, őket nem viszik ki Németországba.

Hajnalra valóban benn voltak az erdőben. Ha nyár lett volna, csodálatos napokat tölthettek volna a tölgyekkel, szilfákkal teli hegyoldalon, madártojást, szedret, gombát kerestek volna, patakból ihattak volna, úgy élhettek volna, mint két kiránduló cserkész. Ferkó amúgy is szerette a kalandot, és mindig arra vágyott, hogy úgy élhessen egyszer, mint a *Rejtelmes sziget* vagy a *Cserkészek a vadonban* hősei. De most riasztó, ellenséges volt az erdő jeges, kopasz ágaival. Most nem volt vadméz az odúban, és nem találtak barlangot, ahol éjszakára tüzet rakhattak volna, melegekedhettek volna, íjat, nyilat készíthettek volna, vadat ejthettek volna, és nyáron megsütötték volna... Vacogva ölelték át egymást. Tüzet kellene rakni - de nincs egy parányi védett hely a havas, jeges szélviharban, nincs egy száraz ág. És ha meggyulladna, még nagyobb baj támadna belőle, idecsalná a repülőgépeket a fény...

- Nem maradhatunk az erdőben - mondta Imre -, be kell mennünk a faluba és ennivalót kérni.
- De feljelentenek, és átadnak a csendőröknek.
- Hát nem mondjuk meg, hogy honnan szöktünk... azt mondjuk, hogy... mit mondjunk?

Tanácsstalanul álltak.

- Nem a faluba kellene menni, hanem vissza a vasútállomásra és felülni az első vonatra.
- De nem itt, hanem a városban... itt nem is mernék jegyet kérni a pénztárnál.
- Melyik lehet a legközelebbi város?

Úgy nézték az eget, mint két hajótörött. A Göncölszekér fölöttük ragyogott - de hát Göncölszekér van Balassagyarmat fölött is, Pápa fölött is.

- Keletről jöttünk be az erdőbe, nyugat felé kell kijutnunk.
- Dehogy keletről jöttünk... délről...
- Csak már reggel lenne, majd kiokoskodnánk valamit.

Másnap egész nap halogatták a veszélyes utat, de este, szédülve az éhségtől és fáradtságtól, mégis nekiindultak a lejtős hegyoldalnak. Éjfél után a toronyóra, amikor elérték a falut. Jaj milyen egyformák azok az ismeretlen házak. Ki tudja, ha kopogtatnak, jó helyre jutnak-e? Ha

volna szalmakazal, de elbújnának... vagy másszanak fel egy padlásra? Megfagynának ott is... A kutyák letépik őket, ugatással verik fel a házat... S ha kopogtatnak, vajon nyitnak-e? Beengedik-e őket valahol?

- Mondj gyorsan egy számot.

- Öt.

Az ötödik házba bekopognak.

Szép, barátságos kőház volt. A háztetőn vakított a hó, mint a mesebeli mézeskalácsházon a porcukor. Csengő is volt a kapun, vidáman csilingelt. Kedves szavú szolgálólány nyitott ajtót. Betessékelte őket a konyhába azzal, hogy szól mindjárt a gazdának. Egy tál krumplilevest is elébük tett, kanalazzanak bátran...

A kemencepadka langyos volt még. Sárgás fényű petróleumlámpa rajzolt mesebeli sárkányokat a falra. Egy smaragdszemű macska nyújtózott a kemence tetején. Belülről is mesebeli ház. Jó volt lehúzni az átázott bakancsot, jó volt nyelni a meleg levest. Álmosító és lágy volt a világ, jólesett gondolatok nélkül belezuhanni.

Egymás vállára dőlve horkoltak, amikor két csendőr és két nyilas bejött. Az első percben nem is értették, mit akarnak tőlük. A kétnapos fáradtság és izgalom, az összekuszált álomfonalak szövedéke volt még erősebb. Csak akkor ébredtek, amikor újra a hóban vánszorogtak mezítlábosan.

Az egyik csendőr szótlan méltósággal ment mögöttük, a másik: egy fiatal, pirospozsgás, hetyke bajuszú, filmszínészképű férfi puskatussal lökdöste őket, és teli szájjal gyalázkodott. Az alacsonyabbik nyilas tetőtől talpig fekete egyenruhában, kis mitugrász, ijesztően csúnya ember, bandzsa szemű és sárgás-ritkás fogú, katonai puskát tartott a kezében, és egész úton nem szólt egy árva szót sem, csak vigyorgott. Ez a vigyorgás félelmesebb volt, mint a csendőr szakadatlan káromkodása és lökdövése.

- Én még a kötelet is sajnálnám tőletek, piszkos bolsi ivadékok, úgy rúgnalak be titeket a Hernádba, hogy a beletek kijöjjen.

A fogda az iskolaépület egyetlen tanterme volt. A padokat kivitték, a földre szalmát szórtak. A piszkos szalmán feküdtek naphosszat az összefogdosott szökött katonák, leventék, ha éppen nem kergették ki őket sürolni vagy lapátolni. Most tele volt a szoba. Rongyos köpenybe burkolva, a földön feküdtek, aludtak, nyöszörögtek a rabok. Egy sovány, fiatal férfi az egyik ablakdeszka részéhez hajolva, szorgalmasan öltögetett valamit. Ferkó és Imre kezekre, lábakra taposott, amíg valahogy mozogni tudott a sötét helyiségben.

Egy kéz fogta meg Ferkó csuklóját a sötétben.

- Gyere, mellettem van hely. Fogd meg a barátod kezét is.

- Köszönöm.

- Nagyon éhes vagy?

- Levest ettünk az éjjel, de keveset...

- Van kockacukrom. Akartok?

És egy újságpapírból két szem kockacukrot halászott elő, és odaadta egyiket Német Imrének, a másikat Csaplár Ferkónak.

- Köszönöm szépen.

- Itt kaját nemigen adnak.
 - Te mióta vagy itt?
 - Harmadik napja.
 - Miért?
 - Hajjaj. Szöktem.
 - Leventéből?
 - Nem. Munkatáborból.
 - Hány éves vagy?
 - Tizenhat.
 - Hogyan szöktél meg?
 - Vittek minket Ausztria felé. Soprontól öt kilométerre bevittek egy drótkerítéses lágerbe. Katonák és nyilasok voltak az őreink, elvették a jó bakancsainkat, nem adtak enni, vertek minket. Egyik este nagy razzia volt. Egy fiú megszökött, de nem találták meg. Akkor elhatároztam, hogy megpróbálom én is.
- Ferkó elszopogatta az ajándék kockacukrot, és bágyadtan ült a köpenyen, amit az idegen fiú megosztott vele.
- Aludnál?
 - Nem. Mondd csak tovább - dűnnyögte Ferkó félálomban.
 - Nem este szöktem el... tudod, a hajnal biztosabb, akkor nem vigyáznak úgy. Szerencsére nem volt villanyáram a drótban.

A karszalagot letéptem a zubbonyomról. Kimentem az országútra. Ködös idő volt, az eső is szitáit. Megyek az országúton, egyszerre csak látom, hogy szembejön egy fegyveres német katona. Ha elfutok előle - utánam lö. Megpróbáljak oldalra az árokba húzódni? De már biztosan észrevett. Összeszedtem minden erőmet, mentem tovább nyugodtan. Az meg szintén jött nagy léptekkel velem szembe. Amikor közvetlen közelébe értem, úgy mentem, hogy ahogy mellé érek, a vállát véletlenül meglökjem. Azt mondtam: „Verzeihung”, és mentem tovább. A német is morgott valamit, de eszébe se jutott igazoltatni, és továbbment.

Reggel hatkor értem Sopronba, egyenesen az állomásra. Vonatjegyet váltottam Győrbe. Megérkeztem Győrbe. Kimegyek a pályaudvarról, hát eláll a lélegzetem. A pályaudvarral szemközti nagy téren razzia van. Csendőrok, nyilasok fognak körül mindenkit. Itt már át nem juthatok ép bőrrel. Akkor gondoltam, hogy elmegyek Pannonhalmára. Mert az úgy volt, hogy mielőtt a századunkat Pestről elvitték, valamelyik gazdag fiú pápai védettséget vett az egész századnak. Nem értünk vele semmit, ugyanúgy elvittek minket, mint a többi századot. De a védlevél ott volt a zsebemben közönséges papíron, géppel sokszorosított levél, de rajta volt a pápai nunciatúra pecsétje és Angelo Rotta aláírása. Tiszta sor, a pápa meg fog védeni. Éjszaka ment is egy dőcögő személyvonat Pannonhalmára. Csak arra emlékszem, hogy a dombtetőn van az apátság. Bementem egy hosszú, boltíves csarnokba, szembejött velem egy pap. Mondom: Dicsértessék. Azt mondja: Mindörökké. Én elővettem a védlevelet, odaadtam. Nem vette el tőlem, csak úgy messziről beleolvasott, bólintott, intett, hogy menjek utána. Átvitt egy kötőzőhelyre, ott adtak szappant, meleg vizet, megfürödtem. Utána bekötözték a sebes nyakamat. Aztán megetettek egy tányér bablevessel. Aztán azt mondták, hogy most már menjek isten hírével. Könyörögtem, hadd maradjak itt. Fát vágok, súrolok, amit akarnak, ne

hagyjanak elpusztulni. Azt mondták, a németek így is gyanakodnak rájuk, folyton razzia van, hát csak menjek, isten segítsen.

- Azután? - kérdezte Ferkó szorongva, mintha nem láthatná a történet végét.

- Csavarogtam mindenfelé. Aludtam kazalban, padláson, ettem, amit találtam, loptam, vagy adtak, három nappal ezelőtt elfogtak, megmondták, hogy hadbíróság elé állítanak, most itt vagyok, várom, mi lesz. Legfeljebb felakasztanak, annál rosszabb nincs. Azon meg túlesik az ember egy perc alatt.

Ferkó szorongva hallgatta. Szép biztatás. Vele ugyan mit fognak csinálni?

- És a többiek?

- Ott a sarokban az a fiatal, bajszos, szakállas, az már két hónapja van itt, azt a plébánost meg Irsay Jánosnak hívják.

- Az meg hogy került ide?

- Prédikáció miatt. Ő maga mesélte nekem. Volt egy nővére, irgalmas nővér, Esztergomban, Immaculatának hívták. Az esztergomi kórházban dolgozott a szülészetben. Amikor a csendőrök összeszedték Esztergomban a zsidókat, bementek a kórházba is. Azt meséli Irsay, hogy iszonyatos, mit műveltek. Volt olyan asszony, akit a szülőágyról rángattak le, Immaculata nővér először megpróbált könyörögni a beteg asszonyokért. Amikor senki sem hallgatott rá, két csecsemőt eldugott. De megfogták, elhurcolták a zsidókkal együtt. Amikor Irsay megtudta, a vasárnapi prédikációban megátkozta azokat, akik aggastyánokat, asszonyokat és csecsemőket gyilkolnak. Feljelentették, elfogták, ide behozták, mindennap megverik és fenyegetik, hogy elevenen fogják megnyúzni, de ő nem is válaszol senkinek.

Ferkó megilletődve nézte az alvó embert.

Irsay arcán nyoma sem volt a kiállott szenvedésnek.

Derűsen aludt, mint egy gyerek vagy mint az olyan ember, akinek tiszta a lelkiismerete.

- Ki az, aki még mindig varr? - kérdezte suttogva Német Imre.

- Hát a Kolja. Az egy nagyszerű fickó. Orosz hadifogoly.

Imre és Ferkó egyszerre néztek oda, és tágra nyílt szemmel bámulták az orosz hadifoglyot. Ha az ember nem tudná - magyarnak nézné. Ugyanolyan az orra, szeme, füle.

- Miroslávnak varr nadrágot. Kolja a legrendesebb fiú, akit valaha láttam. Ránézett Miroslávra, látta, hogy csupa rongy a nadrágja, fogta a pokrócát, hozzámérte, hajtogatta, kiszabta, és most megvarrja.

- Hogyan szabta ki?

- Á, Koljának mindene van, egy ócska zsilettpengéje van, azzal szabta. Szálat húzott az anyagból, az a cérna, és van egy zsákvarró tűje, azzal varr. Amióta itt vagyok, azóta csinálja. Egy percre se hagyja abba, amíg csak egy kis világosság is beszűrődik. Azt mondta, még egy nap kell, és kész lesz.

- Tud magyarul?

- Nem, dehogy. Németül tud. És Miroslávval lengyelül beszél.

- És ki az a Mirosláv?

- Jaj, hát az egészen izgalmas dolog - suttogta a sovány fiú. - Ilyet még nem hallottatok. Képzeljétek el, Miroszláv egy haláltáborban volt. Haláltáborban. Au... várj csak... Auschwitzban. Villanyáram a drótkerítésben, őrtornyok... még egy madár se tudott átrepülni. És Miroszláv megszökött a barátjával. Valami olyan munkahelyen dolgoztak, ahol gödröket ástak. Miroszláv kinézett magának egy gödröt, és napokon át ágakat, deszkát dobált bele. Amikor továbbmentek vagy egy kilométerrel, szóval amikor már attól a helytől messzebb folyt az az ásás, vagy építkezés, vagy nem tudom, mi, akkor Miroszláv szerzett egy barátjával együtt a laboratóriumból petróleumot és étert. Este, amikor a csapatok bevonultak a barakkokba, ő a barátjával elbújt egy gödörben. Fadarabokkal befedték a helyet, és lelocsolták a deszkákat meg a gödör körül a földet petróleummal, éterrel. Amint a sorakozónál észrevették, hogy két ember hiányzik, meggyújtották a hatalmas reflektorokat, és elengedték a véreket. Az egész tábor, sok-sok ezer ember reszketett, hogy mi lesz a két szökevénnel. Már volt olyan szerencsétlen, aki átjutott a villanyárammal teli dróthálón, de azt vagy az őrtoronyból lelőtték, vagy a kutyák elkapták. Egy éjszaka alatt mindenkit megfogtak. De Miroszláv és barátja nem mozdult a gödörből. A kutyák elrohantak fölöttük, de a petróleum és az éter szagán át nem érezték meg az emberszagot. A reflektorok hiába pásztázták végig a környéket, az őrtoronyból hiába figyeltek - sehol egy emberi lény a kerítésen kívül. Két éjszakán át égtek a reflektorok, akkor a nácik abbahagyták az üldözést - két nap alatt már túljuthattak a láger körzetén. Erre várt Miroszláv. Két napig álltak mozdulatlanul a gödörben étlen, szomjan, meggémberedve. És a harmadik éjszakán, amikor már nem keresték őket, akkor csúsztak át a rettenetes drótokon, és mocsarakban, erdőkben bujkáltak, partizánok rejtegették őket. Aztán ők is partizánok voltak, itt is harcoltak valahol Besztercebányánál... de elfogták őt, a barátját lelőtték, és most itt van. Valahová tovább akarják vinni, egészen magas haditörvényszék elé. De Miroszláv azt mondta, ő megszökök, még ha az Ördög-szigetre viszik is, ő nem hagyja magát megölni. Kolja is azt mondja, hogy ő se hagyja magát, mert már úgyis egy-két nap múlva itt lesznek az orosz csapatok, és kiszabadítanak minket.

Olyan képtelen volt mindez: gázzal megölt emberek, két napig állni egy gödörben, véreket, a pannonthalmi apátság... és hogy ő is itt van, és haditörvényszék elé fog kerülni.

- Mi lesz velünk?

- Csak az időt kell húzni - mondta a sovány. - Ha nem ül össze a haditörvényszék, akkor úgyis megmenekülünk. Azt mondta Irsay, hogy neki egy csendőr megsúgta, hogy az ezredes, aki a haditörvényszék elnöke volt, elmenekült innen Szombathelyre, és minket odavisznek, ha lesz rá parancs, de ha nem jön meg a parancs, akkor lakodalom! Csak azokért kár, akiket szegényeket már elpusztítottak. Itt is volt két nagyon rendes fickó. Irsay mesélte, hogy apa és fia. Büntetőszázadból szöktek. Mind a kettőt agyonlőtték az udvaron. Mielőtt kivítették őket, szétosztották a holmijukat, még a kabátjukat is itt hagyták. Hogy is hívták őket, várj csak... Csaplár Károly... persze, idősebb és ifjabb Csaplár Károly.

Ferkó felordított.

Irsay, Kolja, egy vörös pattanásos fiatal fiú, egy bajuszos, idősebb parasztember, Miroszláv egyszerre ugrottak fel, és rohantak oda hozzá. Csaplár Ferkó eszméletlenül feküdt a földön.

ÁCS ISTVÁN VENDÉGEI

- Hányadika van ma? - kérdezte Tamás, és két ököllel dörzsölte álmos szemét.
- Huszonkettedike. Ezerkilencszáznegyvennégy december huszonkettedike, péntek, szolgálatodra.
- Biztos?
- Mint a halál.
- Jó, akkor ma a páros igazolványt vesszük magunkhoz.

Tamás kibújt az ágyból. Mezítláb ment a fehér fiókos szekrényhez, és a legfelső fiókból néhány gombolyag színes pamut közül előhalászott egy bőrtáskát, és abból kivette a páros napokra szóló eltávozási engedélyt. Két-két eltávozást gyártottak ugyanis önmaguknak. Az egyik úgy hangzott, hogy szolgálatban minden elsején, harmadikán, ötödikén és így tovább - a másik szerint viszont másodikán, negyedikén voltak a laktanyában és a közbeeső napokon kimenőn.

- Kemenes úr, ez a magáé.
- Kösz.

Tibor zsebre vágta az övét, és gyorsan öltözni kezdett. Megszokta, hogy kapkodva húzza a cipőjét, villámgyorsan borotvákozzék, és csak akkor, amikor már kölnivizes tenyérrel csapkodta megnyúzott arcát, akkor nevette el magát, hogy az ördögbe is, mire ez a nagy kapkodás, hiszen az égvilágon semmi dolguk sincs.

Két hete múlt, hogy Ács Istvánt megkeresték a Szent Katalin-kórházban. Pista még csak nem is csodálkozott, amikor volt osztálytársai betoppantak. Azt azonban megmondta, hogy a kórházban nem maradhatnak. - Egyelőre költözzetek a lakásomra. Azután majd meglátjuk.

Ács István rendszerint félórákra szaladt csak haza a kórházból. Kati elárvult szobája is Kemenes Tibor és Percz Tamás rendelkezésére állt. Az első napokban Tibor főhadnagyi díszben, Tamás pedig őrmesteri ruhájában mászkált. A rendőrségen persze nem jelentették be magukat. Katonakönyvükön Tibor némi változást eszközölt. - Most használom fel először a képzőművészeti főiskolán szerzett műveltségemet - mondta elégedetten, amikor Kemenesből Kerekest, Percz Tamásból pedig Perczel Tamást varázsolt. A „kimaradási engedélyek” is természetesen erre a névre szóltak. - Nagyszerű igazolványaink vannak - mondta elégedetten -, feltéve ha az ember nem téveszti össze a páros napokat a páratlanokkal, és az éppen aznapra érvényes papírral igazolja magát. De legfőképpen akkor nagyszerűek, ha senki sem igazoltat minket.

Ha csak lehetett, ki sem léptek a lakásból.

Tibor egész nap az ágyon hasalt. Rádiót hallgatott, és olvasott. Ács könyvei odavesztek a bomba találta lakásban. Csak néhány szakkönyvet tudott megmenteni, egy anatómiai atlaszt és Burger *Szülészeti műtéttanát*. Ezeket lapozgatta Tibor végtelen érdeklődéssel, no meg Kati könyveit, egy százötven-kétszáz kötetből álló, meglehetősen vegyes gyűjteményt, amelyben meglegelte Spitteler *Imagóját* és Mehring Marx-tanulmányát... Sőt a fehér lányszoba asztalán egy Thomas Mann-könyvet is talált. Tibor kézbe fogta, belelapozott. - Aha... az *Elcserélt fejek*... kedves könyv... - és visszatette az asztalra.

Percz Tamás nem tűrhette a semmittevést. Néhány nap alatt csonttá soványodott.

Ha csak szerét ejthette, András néninek segített.

Fát vágott, vizet hozott a földszintről, mert az emeleten, már egy hónapja nem volt víz. Sőt még a konyhakövet is felmosta.

Most reggel is, amint felöltözött, kisetett András nénihez. Az öregasszony a petróleum-főzőnél állt, és plantateát főzött.

- Gyere, fiacskám, itt a reggelitek.

- Nem fogadhatjuk el, igazán nem fogadhatjuk el...

- Örülj, hogy van még teánk.

Egy lábasban vízbe főtt dara volt, lekvárral elkeverve.

Tamás szájában összefutott a nyál.

- András néni csodálatos főztjének nem lehet ellenállni.

- Jaj, édes fiam... ez is főzés? Azt láttad volna, amikor béke volt... amikor szegény uram és fiam is élt még. A töltött káposztát nagyon szerették. Jaj, édes gyerekem... mintha a Jóska fiamat látnám, amikor rád nézek, az is ilyen derék volt, mindig törődött velem...

És András néni a konyhakredenc felé fordulva törülgette a szemét.

Hármasban megették a fejedelmi reggelit. Ma Tibor volt a soros, ami azt jelentette, hogy ő nyalhatta ki a grízes lábast. Határtalan eleganciával kezdte: kávéskanállal vakargatta a lekváros kásamaradványokat az edény oldaláról. Amikor már kanállal alig leszedhető, vékony réteg volt csak benne, az ujját is a lábasba dugta, és gyors, ügyes mozdulatokkal nyalogatta a maradékot.

- Csak nem maradtál éhes, főnök?

- Nem, csak a szemem ugrik ki.

- Akkor mindjárt megbeszéljük, hogy mit ebédelünk.

- Hm... hm... ma véletlenül és egész kivételesen bablevest. András néni, tessék csak készíteni a fazekat.

- Jaj, de jó, hogy itt vagytok - mondta erre András néni -, ha ti nem vidítanátok fel, igazán nem tudom, mit csinálnék...

- Kevesebbet mosogatna, András mama. Gyere, Tibor, menjünk bablevest vételezni.

A bablevest az Akácfa utcában mérték.

Okos ember volt, aki kitalálta, hogy az ostromlott városban, pergőtűzben, bombazáporban, omladozó falak, füstöt, lángot hullató ég alatt - nagyszerű üzlet bablevest főzni.

Minden délben előbújtak az éhes vendégek a föld alól: pincékből, rejtekkodúkból - két lábon vánszorgó csontvázak. Fizettek az üres bablevesért akármit, nyolc pengőt, húsz pengőt, könyvet, karikagyűrűt, sálát, még a cipőjüket is levették volna... Néha katonák is betévedtek, nem sokat törődtek az ijedten hátrább húzódó, gyanús társasággal. A kifőzdében néha szárított hagymával, zsír nélkül készült pörköltet is árultak. Ebből csak kivételes személyek kaphattak - katonák és légókarszalaggal fontoskodó hatalmasságok. A pörkölt kicsit édeskés volt, és az Akácfa utca és dohány utca sarkáról eltűnt egy golyó találta ló teteme. Tíz napja fedezte fel Tibor ezt az étkezőhelyet. Azóta mindennap megtették a veszedelmes kirándulást.

- Ha lesz egyszer unokám, elmesélem neki, milyen hős voltam, hogy naponta elmentem az Akácfa utcába - suttogta Tibor, amikor a Rákóczi út sarkára értek. A Biró Dénes-féle vendéglő előtt német légvédelmi tűzerek hasáltak, és aggodalmas képpel néztek a Keleti pályaudvar felé. A pályaudvart repülőgépek bombázták. Két vadászgép egymásra támadt, és félelmetes sivítással, alig száz méter magasságban száguldott a Rákóczi út fölött, és géppuskájuk koszorúkat rajzolt a házfalakra éppen akkor, amikor Tibor és Tamás a kocsúton futott át. A Rókus kápolnájából egy öreg honvéd nézte őket, és ijedten keresztet vetett.

- Ezt megúsztuk - morogta Tamás. - Úgy megfájdult a gyomrom, hogy még a bablevestől is elment a kedvem.

- Hős vitéz. És te szeretnél mindenáron partizán lenni és az Astoriát a levegőbe röpíteni.

- Az más... harcolni ellenük... és más megdögleni, mert egy hülye német vadászgép... hasalj!!!

A Stuka megint a Rókus fölött körözött. Percz Tamás hasra vágódás közben valamit elgurított a kezével. A valami csengeni kezdett. Tamás lassú, óvatos mozdulattal utánanyúlt, és elmosolyodott: pici játék harang volt, karácsonyfadísz.

- Tibor... két nap múlva itt a karácsony.

- Ha megérjük - morogta Tibor, és behuntya a szemét.

Most néhány nyugodt perc következett, felugrottak, és futólépésben szaladtak a Kesze-vendéglőig, és ott villámgyorsan be az Akácfa utcába.

A kifőzés helyén beomlott falat találtak. Az asztal, a tűzhely - sehol. Az akna leszakította a ház utcai frontját, a második emelettől le a földszintig. Az egyik első emeleti lakásban kettévágta az ebédlőasztalt, kettévágta a természetes ebédlőszekrényt, olyan pontosan, mintha léniával húzták volna meg az útját. Egy félig égett gerendáról egy gyerekkocsi lógott le. Két kereke a levegőben. A szél pörgette a kereket, de a kocsi mégsem esett le, csak hintázott lágyan a levegőben, mintha gyereket altatna benne egy asszony. A két fiatalember felnézett a házra.

- Kész a leves.

- Kész.

- Tudok egy viccet. Egy ember elment a fogorvoshoz fogat húzatni. Az orvos beletörte a gyökeret, négy darabban szedte ki, szegény pók már csillagokat látott, mire megszabadult a fogóktól. Hazafelé indult, az első keresztutcánál lelép a járdáról, és bummm, elüti egy autó... képzeld, ahelyett, hogy odafele ütötte volna el.

- Hihhihi - mondta mérgesen Tamás -, jaj, de jó vicc. Szóval minket is visszafelé kap el a golyó.

- Az az érzésem. Az embert előbb-utóbb eltalálja.

- Na, annyira nem sürgős.

Tibor a sarokról még vágyódva visszanézett, hátha csak tévedés volt, hátha a szomszéd házat bombázták le, de azután bánatosan legyintett.

- Semmi. Még egy lóhulla sincs. Kiszakad a gyomrom.

Egész délután snapszliztak. De a kártya hibás volt, a piros disznó hiányzott, azt egy kartonlappal helyettesítették, és az osztó köteles volt behunty szemmel osztani. Később Tibor azt javasolta, hogy bújjanak ágyba, úgy kevésbé éhes az ember.

Este váratlanul hazajött Ács Pista. Egy zacskó szárított zöldséget hozott és egy másfél kilónyi májdarabot.

- A zöldséget kaptam, a máj nagyon egészséges.

- Szóval lómáj - mondta András néni.

- Csak szokás kérdése, hogy mit eszünk.

- Tudom, fiam, a ló a legtisztább állat... de énnekem elég volt a lóparizerből, amikor szegény uram munka nélkül volt... Jaj, istenem, öt deka krinolin jutott vacsorára az egész családnak...

- Vigyem vissza? - kérdezte Ács morc képpel.

- Dehogysis... dehogysis... azért nagyon jó, hogy hoztad, köszönöm, drága fiam.

- Ezt meg Kati küldi.

- Kati?

András néni ölelte, csókolta leendő vejét, úgy örült annak, hogy Karitól hozott valamit, hogy az ajándékot meg se nézte. Pedig az sem volt akármilyen - egy pohárra való olaj.

- Ott voltál nála?

- Ott bizony. Jól van. Azt üzeni, hogy Szilveszterre vége a háborúnak, hazajön, iszunk egy nagyot. Remélhetőleg működni fog a vízvezeték.

- Jaj, te. Kedvesem.

A konyhából áradt a petróleum, olaj és sült máj szaga. Ács István, Kemenes Tibor és Percz Tamás áhítattal ülte körül az asztalt.

- Van valami híred, Pista?

- Van, Tamás! Két-három napon belül megkapod a címet.

- Hisz addig vége a háborúnak.

- Marad még neked is. Nagyon nagy bajok vannak. A németek mindent előkészítettek Budapest feláldozására. A hidakat aláaknázták. A város körül erődítenek.

- A pesti oldal védhetetlen.

- A budai is... halálra vannak ítélve, mégis folytatják a gazságaikat. Pusztuljunk velük mi is.

Tibor felállt, az ablakhoz ment, és ujjával idegesen dobolt a fatáblán.

Ács bosszúsan hallgatott el. Gimnazista kora óta ismerte és szerette Tibort. A vonzódás egy irányítueltöréssel kezdődött. Második gimnazista korukban ők ketten voltak természetrajz-szertárosok. A természetrajzszertárból ajtó vezetett a fizikaszertárba. Egyik természetrajzóra előtt nyitva találták ezt az ajtót, átmentek, és játszani kezdtek a mérlegekkel, csigákkal, ingákkal. A hosszú, zöldre festett asztalon találták az irányítút. Pompás irányítú volt, akárhogy forgatták, engedelmesen beállt a mutató, és a sarokban álló csontvázra mutatott. Ács szerint délre - Tibor szerint északra. - Mutasd. - Te mutasd. - Engedd el - és az irányítú már a földön volt - millió darabra törve. Ács Pista halálsápadt lett. Mibe kerülhet egy ilyen irányítú? Száz pengőbe, ezerbe? Elfeketedett előtte a világ. Vége mindennek. Az ösztöndíjnak, tandíjmentességnek, gimnáziumnak. Talán még a bútorukat is elviszik az irányítú fejében... Azt sem tudta, hogy vánszorog ki a szertárból. Az irányítú földi maradványait az asztal alá rúgták, a természetrajzi szertárból bevitték a tanterembe a spirituszban őrzött gyíkokat, aztán ült, ült, félájultan hallgatta a tanár úr előadását a jámbor gyíkokról és félelmes viperákról. Másnap

nem ment iskolába, hideg rázta, negyvenfokos láza volt, reszketett, félrebeszélte. Az orvos a fejét csóválta. - Várni kell... mi lesz, tifusz vagy agyhártyagyulladás. Délután Kemenes Tibor feljött, ajándékba hozta a *Rejtelmes szigetet*, és megsúgta, hogy minden rendben van, ő már beszélt Csontos tanár úrral, és magára vállalta a törést. A zsebpénzéből ki is fizette. A tifusz fél óra alatt elmúlt. De ettől kezdve Ács István mindig adósnak érezte magát. Közeli barátság sosem támadt köztük, de mindig azok közé sorolta Tibort, akikhez vonzódott. Ha néha-néha összetalálkoztak, egyszer, egyetemi hallgató korában a perugiai nyári egyetemen, később itthon, néha az utcán, egyszer egy zeneakadémiai hangversenyen - Ács mindig úgy érezte, hogy valamit meg kell beszélnie Tiborral. Szeretett vitatkozni vele, élvezte Tibor mulatságos érveit. Tibor most megszökött a katonaságtól, tehát nyilvánvalóan szemben áll a háborúval, a faszizmussal. Tehát ha okos érvekkel meggyőzi...

Tibor visszajött az ablaktól, zsebébe nyúlt, és kivett egy papírlapot.

- Ja, igen. Tessék, Pista, hallgattam a rádiót.
- Köszönöm.
- Ma is hallgassam? Talán tudom fogni a Kossuthot.
- Nagyon jó volna.
- Meglesz, ezredes.

Ács elvette a papírt, elmosolyodott.

- Pedig nem tűröd a fegyelmet.
- A külsőt nem. De ha valamit vállallok, megcsinálom. Sportból.
- Nem is kérned, hogy mire kellenek ezek a hírek.
- Nem.
- Hagyjátok abba - mondta Tamás. - Úgyse mentek egymással semmire.

Ács a híreket olvasta. Hadijelentés: megkezdődött a főváros körülrésze, a partizánharcok az Alacsony-Tátrában, Csepel munkássága megtagadta a nácik kiűrésési parancsát, Debrecenben összeült az országgyűlés...

Ács felcsillanó szemmel adta tovább Tamásnak.

- Nézd csak... ami pedig Tibor barátunkat illeti, ő is tudja már, hogy nekünk van igazunk, csak nem akarja beismerni.

Tibor szorgos munkába mélyedt, és nem felelt. Lehúzta a cipőjét, és azon fáradozott, hogy a zoknijának sarkát a talpa alá gyűrje, hogy ne látsszék ki a cipőből a lyuk. A rendes megjelelésre még mindig igen sokat adott. Végre sikerült felhúzni a cipőjét, és barátságosan vigyorgott Ácsra.

- Szavalj csak, doktor, nem zavarasz.
- Azt már tisztáztuk a múltkor, hogy vagy materialista az ember, vagy idealista. Harmadik út nincs.
- Aha.
- Azt is elismerted, hogy a dialektikus gondolkodás az egyedül helyes. Igaz?
- Igaz.

- Azt is elismerted, hogy gondolkozni nem lehet a gondolkozás szerve, vagyis az anyag nélkül.

- Elismerem - jelentette ki készségesen Tibor -, és hogy a materializmusnál maradjunk, jó lenne tudni, hogy elkészült-e már a máj.

- Öt perc! - kiáltott be a nyitott konyhaajtóból András néni.

- Nem, én most egészen komolyan beszélek, Pista. Mondjuk, hogy nektek van igazatok, sőt mi több: elhiszem, hogy nektek van igazatok, hogy a grófoktól el kell venni a földet; és szét kell osztani a parasztok között, és senki sem élhet abból, hogy ezer munkását nyúzza, de...

- Nos?

Tibor hallgatott, felhúzta a vállát.

- De technikailag nem tudjátok keresztülvinni.

- Hogyhogy?

- Mert ehhez angyalok kellenek, nem emberek.

Tamás a dívány sarkán ült, és türelmetlenül szólt közbe:

- Azt hiszem, egészen feleslegesen vitatkoztok. Most nem az a kérdés, hogy mi a dialektika, és mit kell csinálni a gyárosokkal, most háború van, a nácik fosztogatják a várost, aláaknázták a hidakat, géppuskát szerelnek a háztetőkre, és löszert raktároznak az iskolákban, most csak egy kérdés van: kapcsolatot találni az ellenállással - a többire ráérünk háború után.

- De fontos. Az embernek tudnia kell, hogy hova tartozik - mondta Ács.

Tibor bólintott.

- Persze. Csakhogy... adva van egy derék ember. Szívvel-lélekkel kommunista. Olyan, amilyennek ti elképzelitek. Éjjel-nappal azon töri a fejét, hogy hogyan tegye boldoggá a világot. Közben hétszámra nem eszik, röpcédulákat osztogat, börtönbe viszik, kínozzák, bujkál, feketelistán van, nem nőülhet, mert nincs lakása, munkája, minden órában kockáztatja a nyakát. Az ilyen ember nyilván megérdemli, hogy ha szétvertük a fasizmust, megfelelő politikai szerepet kapjon. Mondjuk, képviselő legyen vagy alispán. Vagy legalábbis polgármester.

- Persze.

- Hát a mi barátunk először is szép lakást akar...

- Kérlek... az általános lakásviszonyoktól függően kiutálnak neki.

- Egy szobát, mi?

- Amennyi megilleti. Kettőt is. Hármat is.

- Vagy kitesz valakit egy svábhegyi villából, és odaköltözik. De jó. Ehhez is joga van. Miért ne? Reprezentálnia kell, vendéget fogadni, nem lakhat akárhogy.

- Csak akkora lakást fog elfogadni...

- Te tanítottál dialektikára. A környezet hatással van az emberre vagy sem?

- Persze hogy hatással van.

- És mi lesz a sok talpnyalóval? Hízolgóval? Burzsoá erkölcsben nevelkedett tisztviselővel? Munkásarisztokráciával? Jól fizetett magánmérnökkel, mi? Azok nem fognak hatni a te önzetlen barátaidra? Nem akar talán autón járni?

- Ha fontos és nehéz munkát végez, miért ne legyen autója?
 - Persze hogy legyen. De majd a gyereket is autón fogja iskolába küldeni... és a feleségét autón viteti a piacra, mi az, hogy a feleségét? A sofőrrel vásároltat, vagy a szakácsnőt ülteti az autóba... és egy év múlva, két év múlva, tíz év múlva már nem fogja őt érdekelni, hogy javítani kellene a közúti közlekedést, mert már lázalmában sem fog emlékezni rá, milyen érzés zuhogó esőben, gyerekkel, csomaggal, villamosra várni...
 - Én hiszek abban, hogy tízezzrel vannak önzetlen férfiak és nők, akik nem a nép nyakán, hanem a népért akarnak vezetők lenni.
 - Ámen. Én várok.
 - Hogy élhetsz ilyen cinikusan?
 - Köszönöm, a körülményekhez képest elég jól. Csak nem hiszem, hogy az emberek általában jobbak lennének nálam. Márpedig ha én egyszer miniszterelnök lennék, vagy tokiói követ, vagy rengeteg pénzem lenne, rengetegen értem, hogy saját repülőgépet tarthatnék, jachtot az Adrián és egy fél tucat szeretőt, akkor én is négy lakást tartanék magamnak, villám lenne a Rózsadombon és olyan nyaralóm a Balatonnál, hogy ventilátorok hajtánák mellőlem a legyeket a kertben, és hat kilométeres körzetben rendőrök állnának, hogy senki meg ne zavarja délutáni álmomat. Én azt hiszem, mindenki szívesebben eszik datolyát, mint fagyos krumplit, és szívesebben ölt szmokingot, mint rongyos gatyát, ha hozzájut. Márpedig nekem tök mindegy, hogy ki uralkodik fölöttem, feltéve ha engem békén hagy. Candide-dal tartok. Műveljük kertjeinket. Ezt különben már többször megmondtam neked.
- András néni behozta az olajban sült májszeleteket. Kenyér nem volt hozzá.

VERSENYFUTÁS

A minisztérium előtt teherautók álltak, kék ruhás altisztek rakták fel az iratokkal teli ládákat. Bardóczy gondterhelten nézte a pakolást. Felszaladt a lépcsőn, végigment a folyosón, amely most sokkal nagyobbnak és sivárabbnak tűnt, amióta a hosszú szőnyeget felszedték, és a miniszter előszobájából is kihordták a virágállványokat és képeket.

- Ilike, a postámat - szólt ki a titkárságra.

Ja, persze nincs Ilike, és nincs posta. A hivatalos lap friss száma ott hevert a titkárnő asztalán, úgy látszik, ezt mégis behozta az altiszt. Bardóczy felvette, bicskával felvágta, és olvasni kezdte. Az erdélyi menekültekre, a vasúti korlátozásokra és a főváros teljes kiürítésére vonatkozó rendeletek. Az utolsó oldalon a vállalati hirdetmények között meglátta a Mezőgazdasági Gépgyár közgyűlésének meghirdetését. A közgyűlés tárgya: Karlsdorfer Armand vezérigazgató és vagyonkezelő lemondása, a megüresedett hely betöltése és az új igazgatóság megválasztása.

- Az én kedves apósom megveszett - mondta hangosan Bardóczy. A telefonhoz rohant, tárcsázta a Mezőgazdasági Gépgyár számát.

- Te vagy, Gyuri? - hallotta az apósa csodálkozó kérdését.

Karlsdorfer levegő után kapkodott, hápogott, amikor végre megértette, miről van szó. - Ezt is csak magával lehet megcsinálni, maga tehetetlen vén... - üvöltött Bardóczy.

Karlsdorfer lecsapta a kagylót, és öklével vágott a csengőre.

- Tatárt küldjék be, de azonnal. Hozza magával a hivatalos lapot.

Tatár fél pillanat alatt megalkotta haditervét.

Már öméltósága szobájának ajtajában lobogtatni kezdte a közlőnyt, és mielőtt Karlsdorfer a száját kinyithatta volna, ő kezdett el felháborodva kiabálni.

- Láta, méltóságos uram? Láta, mi van a lapban? Megáll az ész, hogy miknek van kitéve az ember. Ez a taknyos nyilas kölyök, a Palánkay, képes méltóságod életére törni. Én azt ajánlanám, méltóztassék mindent hagyni a pokolba és elutazni pár hónapra akár Kőszegre, akár Szentgotthárdra, ahol biztonságban van.

Karlsdorfer szeme villámlott.

- Köszönöm a jó tanácsait, cégvezető úr. De a helyemen maradok. Nem utazom Kőszegre, és nem utazom sehova sem. Biztosíthatom: a gyár sem fog utazni. Egy U-szög sem. Egy törött samott-tégla sem. És a lemondásról és erről az egész disznó ügyről többé egy szót sem akarok hallani. Azonnal diktálja le Máriásnak a hivatalos lap közleményének cáfolatát. Addig is kérem a postát.

Tatár kirohant a postáért. Karlsdorfer felhívta a belügyminisztériumot, de a vejét már nem találta benn.

Bardóczy doktor, amint leszidta az apósát, mindjárt meg is bánta. Minek kellett az öreggel kezdeni? Ha ő a Mezőgazdasági Gépgyár vezérigazgatója, ha nem, mi haszna lehet belőle neki?

Vette a kalapját, és lesietett az utcára.

Keresztülment a Dísz téren, azután gyalog indult a lépcsőkön lefelé. Fiatal tisztviselő korában mindig megállt a lépcső felső fokán, és büszkén nézte a várost. Az én birodalmam - gondolta ilyenkor. Minden lehetek... főtanácsos, osztályfőnök... talán még államtitkár is... Most is megtorpant a lépcsősor tetején, most is kutatva nézett, de a város gomolygó, nehéz felhőkbe búj, hideg volt, zord és ellenséges. A házak itt maradnak, a Duna itt marad, a Gellérthegy itt marad - gondolta Bardóczy. Csak én futok el innen. És mit viszek magammal? Mit? Milyen szerencse fia volt, amikor megkapta az Államépítészeti Hivatal főnökének, karlsdorfi Karlsdorfer Armand öméltósága lányának kezét. Milyen elegánsan éltek Karlsdorferék! A Damjanich utcai ház egész első emelete. Kilenc szoba, teli képpel, szőnyeggel, hatalmas ezüsttálakkal. És Gödön a Dunáig érő, óriás gyümölcsös, félkilós téli körtékkel, mézédess, rózsaszínű szőlőfürtökkel, fügefákkal, tyúktojásnyi dióval, valóságos földi paradicsom. És öméltósága összekötöttesei - vadászatai József főherceg alcúti birtokán... Karlsdorfer Ilonka ugyan három esztendővel idősebb Bardóczynál, de nem látszott annyinak. A minisztériumban elragadtatva gratuláltak a házassághoz. A tízezer pengő hozományt becsületesen kiadta az öreg Karlsdorfer, de veje nagyralátó álmai füstbe mentek. Amint férjhez ment egyetlen leányuk, a Damjanich utcai lakásban nem tartottak több házibált. Megszűnt a sok névnapi eszem-iszom, öméltósága a tízezer pengős kölcsönt nyögte, amit a gödi gyümölcsösre és a családi ékszerekre kapott. József főhercegnek se mutatta be a vejét, mert a fenséges úrral még abban az esztendőben összeveszett. Az történt ugyanis, hogy az alcúti birtokon cserkésző Karlsdorfer öméltósága egy igen szép szarvasbakot talált löni. Vadászat után várta, hogy a főherceg átküldeti az agancsot. Ehelyett a fenséges úr személyesen telefonált, és felháborodottan vonta felelősségre Karlsdorfert, hogy merészelte a legszebb szarvast lelőni a jelenlevő főhercegek és hercegek orra előtt. Karlsdorfer nyakán feszülni kezdett a gallér, piros lett, megizzadt a méregtől, azután belekiabálta a telefonba. Ha nem tetszik, legfeljebb máskor nem hív meg. - Nem is hívták. Elmaradoztak az előkelő barátok. Vasárnap délből csak a család ebédelt

együtt. Bardóczy ki nem állhatta ezeket a kötelező ebédeket. Nem szerette az ételek ízét, a tejfölös, majorannás, babérleveles főzelékeket, ánizsos tésztákat, nem szerette a szárnyast. Bardóczy csak a paprikát, hagymát becsülte, egy tál sertéspörköltért vagy borsos tokányért odaadta volna anyósa minden kapros túrós lepényét. Nem szerette az ásványvízzel mocskolt bort. Nem szerette, legfőképpen nem szerette az öregúr végtelen okkupációs történeteit és politizálását. Csak azért is ellentmondott, és mire a feketét megitták, kirúgta maga alól a széket, és sértődötten elrohant.

Hát ezentúl legalább nem lesz vasárnapi ebéd az apósánál, nem lesz semmi az eddigi nyomorult életből. Elmegy innen, és megmutatja, hogy nem megy üres kézzel!

A Nemzeti Bank előtt a Szabadság téren német légelhárító ágyú állt, és egy szakasznyi csukaszürke, komoly náci katona. Mozdulatlan arccal figyelték a Budára igyekvő, hosszú teherautó-karavánt. Lehet, hogy Nemescsányiék is átköltöztek már?

De nem. A barátját még ott találta a régi dolgozósobájában.

Ha az ablakok előtt nem lettek volna homokzsákok, és a csipkefüggönyön át nem látszana az elsötétítő papíroletta - talán azt hinné az ember egy pillanatra, hogy béke van. A cigaretta, a gin, az erős feketekávé...

- Parancsolj, drága Gyurkám, mi jót hoztál?

- Hát, kérlek alássan... az apósom, tudod, Karlsdorfer Armand... a Mezőgazdasági Gépgyár vagyonkezelője volt. De lemondott. Tegnap mondott le. Benne is van a hivatalos lapban.

- Visszavonja?

Bardóczy vállat vont.

- Hogy visszavonná-e vagy sem, azt nem tudom, és nem hiszem. De jobb, hogy lemondott róla. Sajnálom, hogy ilyet kell mondani, mert az apósomról van szó. Nem érti meg az idöket. És legfőképp nem érti azt, hogy ma a vezetés... Eh, egyszóval hiába magyaráztam neki, hogy ma nem lehet más célunk, mint mindent a totális háború szolgálatába állítani. Nem igaz?

- Dehogynem. Pontosan így van.

- Ez a gyakorlatban ma már csak azt jelentheti, hogy az értékeket nyugatra kell szállítani, mégpedig... úgy gondolom, feltétlenül olyan vagyongondnok ellenőrzése mellett, akinek a neve... a személye... politikai magatartása... nem eshet semmi kifogás alá.

- Igen... ez így van. Melyik vállalatról is van szó?

- A Mezőgazdasági Gépgyárról.

- Úgy. Hát nagyon kedves vagy, hogy figyelmeztettél. Nagyon gondosan megnézzük, hol találunk megbízható személyt. Tölthetek még?

Bardóczy közelebb tolta a poharát, de a keze úgy remegett, hogy gyűrűje a pohár falához koccant.

- Különben hogy vagytok otthon, Gyurikám?

- Köszönöm. Megvagyunk. Hála istennek - mondta Bardóczy elkedvetlenedve. És a víztisztá gint nézte. No, ezt alaposan ellötte.

- Én a családomat előreküldtem Szentgotthárdra. És ti?

- Még nem tudom - mondta Bardóczy. - Nem tudom. Az ember olyan tanácstalan.

- Hát nem könnyű.

- Nem.

Bardóczy érezte, hogy most fel kell állnia, el kell köszönnie. Ő maga is ugyanúgy szokott ülni, hátradőlve, száját csücsörítve és szórakozottan a levegőbe nézni, ujjjaival az asztalon dobolni és várni, hogy mikor megy már a pokolba a látogató. De hát ő még szóba sem hozhatta a maga dolgát.

- Kérlek szépen - mondta váratlanul Nemescsányi -, azon gondolkozom, hogy nem olyan könnyű most előkaparni valakit. Te, ugyebár, ismered azt a gyárat... ha esetleg te magad elvállalnád...

- Kérlek... hát hogyan... ha az állam érdekéről van szó - mondta gyorsan Bardóczy, és ő maga kapta fel a ginesüveget, és töltött mindkettőjüknek.

- Nagyon jó lenne - felelte Nemescsányi, és egyik szemét összehúzáva figyelte az egyre izgatottabb Bardóczyt.

- Hát akkor...

- Két napon belül értesítek. Azonnal magamra szignáltatom az aktát.

Bardóczy még le sem érhetett a lépcsőn, amikor Nemescsányi már magához kérte a Mezőgazdasági Gépgyár vagyonkezelési aktáit. Idősebb Zsille Ödön doktor, a jogi osztály helyettes vezetője maga hozta a dossziét.

- Hívattál, kérlek alássan.

- A Mezőgazdasági Gépgyár vagyonkezelője lemondott?

- Igen, kérlek alássan.

- És az új vagyonkezelő?

- Már megvan. Ifjú Palánkay Emil, teljesen megbízható, a vállalat belső ügyeit ismeri...

- Úgy. Akkor rendben is van... Légy szíves, hagyd nálam a dossziét.

- Kérlek, a vezérigazgató úr öméltósága várja...

- A vezérigazgató úr öméltóságával éppen az előbb beszéltem. Csak tizenkettőre jön be. Addig visszakapod.

- Kérlek szépen... de ha megmagyarázod, miért kell...

Nemescsányi összeráncolta a homlokát.

- Hozzám tartoznak a vagyonkezelési ügyek.

- De, ugyebár, sose szoktad... mindig a jogügyi osztály indítványozza... persze ha kívánod... éppen csak bátorkodtam megemlíteni...

Zsille aggodalmas sóhajtással tette le a dossziét. Nemescsányi a vagyonleltárt halásztta ki a paksamétából, és amint az ügyész kilépett, olvasásba mélyedt. Bérházak... nem érdekes, gyárépületek, iparvasút, bazaltbánya... semmi érdekes, Mit akart ez a marha Bardóczy nyugatra vinni? Aha. Külföldi követelés. London... Stockholm... Róma... Bern... Bombay... nem is rossz fogás. És családi ékszerek.

Gyorsan tárcsázott.

- Pista? Bemehetek hozzád? Köszönöm.

Hóna alá kapta a dossziét, és átsietett az elnöki osztályra. Az elnök titkárságán a dohányzóasztalnál Zsille ült. Elsápadt, amikor a belépőt meglátta. Egy pillanatig farkasszemet néztek, azután Nemescsányi barátságosan rámosolygott a titkárnőre, és besétált a kitáruló, zöld párnás ajtón.

AZ IGAZGATÓSÁG ÖSSZEÜL

Vargáné kiejtette kezéből a levesesfazekat. A bableves hulláma átcsapott a fazék fülén, nagy, barna tócsát kenve a konyha kövére. Vargáné utána se kapott.

Csak állt, és tátott szájjal nézte az ajtó előtt teljes nyilas díszben álló Palánkay testvért.

- Hogy most itt igazgatósági gyűlést?

- Hát.

- Amióta nem tetszenek bejárni, nem is takarítottam.

- Majd most kitakarít.

- De nekem most nincs időm, Palánkay úr. Hát hogy gondolja, szombat délután van. És holnap szenteste lesz. És különben is az ember alig mer a lakásban maradni, annyi a légítámadás.

Palánkay ingerülten csapott a konyhaasztalra.

- Tíz percet adok magának. Fogja a seprűket, és lóduljon. Ha elfelejtené, hogy hadiüzemben dolgozik, majd eszébe juttatom.

Hm. Tegnap még gyakornok volt - és ma vezérigazgató lesz.

Palánkay megállt régi íróasztalánál, beletúrt az elintézetlen iratokba. A „beérkezett számlák könyve” szemrehányóan nézett rá. Palánkay elővette töltőtollal, és a „beérkezett áru neme, mennyisége, értéke, a szállító cég megnevezése” rovatok alá szép, nyomtatott betűkkel többször leírta: „Ifj. Palánkay Emil vezérigazgató, ifj. Palánkay Emil vezérigazgató.” Éppen önarcképe megrajzolásához fogott, amikor Vargáné is megérkezett porronggyal és seprűvel. Palánkay csak most nézett körül.

- Hallja, Vargáné. Hol vannak a szőnyegek? És a függönyök?

Vargáné bíborvörössé vált.

- Biztonságba helyeztem őket, Palánkay úr... hogy a bomba... tetszik tudni...

- Úgy? Öt percen belül itt legyen a helyén minden. Ha egy rajzszögnek híja van, azonnal elvitetem magát.

Vargáné hangos jajgatás és szitkozódás közepette előkerített három szőnyeget a fászpincéből. A többi már régen átszállította a testvéréhez.

Pontosan három órakor léptek be a meghívottak: ifjabb és idősebb Zsille. És persze Tatár cégvezető úr az öccsével.

Idősebb Zsille kibontotta aktatáskáját.

- Itt van a jegyzőkönyv, fiúk. Ezt tudtam kiverekedni.

- De ha nincs kinevezés, akkor nincs harmincezer pengő jutalék sem - mondta Tatár.

- Hát szerezzé meg maga, ha tudja. Ez a jegyzőkönyv pontosan annyit ér. Itt van öt hitelesített példányban. Tessék. A Nemzeti Bank a vagyongondnok kinevezését ezerkilencszáznegyvenötökre halasztotta. Addig az ügyek intézésével az igazgatóságot egyetemleges joggal és egyetemleges felelősséggel felruházza.

- Hiszen ez nem is olyan rossz - figyelte fel Tatár.

- Rossz? Kitűnő. Vagy hagytam volna inkább, hogy Nemescsányi szerezzé meg a megbízást? Tudják, kit akart vagyongondnoknak tenni? A saját fiát.

Az igazgatóság tagjai szörnyülködtek. Eödön szemérmesen nézte a padlót.

Tatár öccse, egy huszonnyolc éves férfi, Imperátor karosszékeiben ült, és nem szólt egy árva szót sem. Kicsit furcsán bámult maga elé, és félig nyitott szájjal lélegzett. Valahányszor bátyja közeledett hozzá, fejét elhúzta, és kezét védekezőn tette maga elé. - Töröld le a szádat - súgta ingerülten Tatár, mire az öcs rémülten kapta elő zsebkendőjét, és letörülte kicsorduló nyálát.

Eödön Emil fülébe súgta: - Nézd, hiszen ez...

- Tudom. Az apjuk vérbajos volt...

Vargáné behozott egy üveg vizet, és zöld plüss díványtakaróval borította le Rómer íróasztalát.

Pontosan negyed négykor megérkezett Máriáss Teri is, akit Tatár cégvezető úr berendelt jegyzőkönyvet vezetni.

Tatár megnyomta az Imperátor íróasztalán levő villanycsengő gombját. A csengő nem szólt ugyan, és ha szólt volna, hangját akkor is a szomszéd szobában lehetett volna jobban hallani. De a pillanat így is olyan ünnepélyes volt, hogy valamennyien felálltak.

- Hungarista testvérek, tisztelt igazgatósági tagok, uraim! A Mezőgazdasági Gépgyár régi igazgatósága a zsidó-bolsevista-plutokrata áruló szellemmel fertőzte meg ezt a vállalatot. De mi...

- Zolika éhes - szólalt meg panaszosan az ifjabbik Tatár.

A cégvezető elsápadt. Eödön arcát gumilabdává fújta a kitörni készülő röhögés. A többiek tovább is komor méltósággal néztek Tatárra, aki egy kockacukrot halászott elő zsebéből, öccse kezébe nyomta, és közben alaposan megrántotta a szerencsétlen csuklóját.

- Átadom a szót ifjabb Palánkay Emil igazgatósági tag úrnak - szólt lemondóan, és leült. Közben egy pillanatra se vette le szemét öccséről, aki ismét meghunyászkodva és szótlanul ült.

Emil a hadihelyzet taglalásával kezdte beszédét. A japán harcosokat említette, akik életüket nem kímélik, amikor rohamra mennek, a hatalmas német szövetségesről, amely vissza fogja verni az ellenséget a Volgán túlra, a legújabb német csodafegyverekről, az „ugrik” tankról, amely az ellenséges árkokon egyszerűen átugrik, és a fagyasztó fegyverekről, amelyekről az ellenséges ágyúk, repülőgépek és maguk az ellenséges katonák is jéggé fagnak, és eltörnek.

Idősebb Zsille behunyta a szemét, és arra gondolt, hogy a harmincezer pengőt vagy még ma bevasalja ezeken a gazembereken, vagy bottal ütheti a nyomukat. Eödön leplezetlenül ásítózott. Tatár az öccsét nézte villámló szemmel.

Máriáss Teri gépiesen jegyzett, és közben izgatottan fülelt - alighanem megint légitámadás van. Tompa dörrenések hallatszanak, nem is nagyon távolból.

Palánkay már maga is hitte, amit mond.

- A mi igazgatóságunk hivatva van a vállalat termelését újra magasan a háború előtti színvonal fölé emelni. Új gépek, új gyárépületek, jólét fogja jellemezni az eljövendő korszakot. Most pedig kérem a tisztelt igazgatóságot, válasszunk magunk közül vezérigazgatót és ügyvezető igazgatót.

- Javaslom vezérigazgatónak ifjú Palánkay Emil urat - mondta Tatár. - Kiváló képességeit, rátermettségét valamennyien ismerjük.

- Ajánlom ügyvezető igazgatónak Tatár György cégvezető urat - állt fel ifjú Palánkay. - Mindannyian nagyra becsüljük szakértelmét, odaadását. Igazgatósági tagoknak dr. Zsille Ödön és Tatár... hogy hívják az öccsét?... Tatár... izé urat...

- Éljen, éljen! - lelkesült fel Eödön. - Mit kell aláírni?

- Azonnal legépelem a jegyzőkönyvet - mondta Máriáss Teri.

- Helyes. Csak siessen vele, fiam - mondta Palánkay vezérigazgató úr.

- Gyuri bácsi mindenre gondol - jelentette ki Tatár, belenyúlt aktatáskájába, és kihúzott két üveg pezsgőt. - Veuve Cliquot, valódi!

- Ejha!

Vargáné poharakat hozott be, és az urak a perc nagyságától meihatottan felhajtották az italt.

Emil és Tatár egy percre átment Gerencsérné elárvult szobájába.

- Emilio, adjuk nekik most oda a pénzt?

- Nyavalyát.

- Valamit azért kell adni.

- Mennyi a készpénz?

- Untig elég. Százezer pengő.

- Hát jó. Eödönnek és a maga öccsének adjunk öt-ötezer pengőt. Az öreg Zsillének tízet, mert különben botrányt rendez. És megmondjuk, hogy pillanatnyilag nincs több készpénz. Ha nem tetszik, pereljen be.

- No jó. Menjünk akkor vissza és...

- Várjon, öregúr. Az utazás.

- Azt majd megbeszéljük.

- Dehogymajd. Most rögtön. Az oroszok Esztergomnál állnak. Azt hiszi, megvárják, amíg mi az ügyeinket elintézzük? Én még ma éjjel leutazom Somosbányára az autóért. Maga ad nekem még a régi alapon mint cégvezető megbízást erre. Szükség esetén Árpád-sávós nyílt parancsot is tudunk vinni. Az autóval hétfőn reggelre itthon vagyok, bejövök az irodába, magamhoz veszem a kasszát, felmegyek magáért a hegyre, és utazunk.

- Hogy veszi magához a pénzt? Az egyik kasszakulcs Karlsdorfer ömértóságánál van, a másik nálam.

- Majd szépen ideadja.

- Karlsdorfer? Azt várhatja!

- Nem is ő. Maga.

- Dehogymajd. Hogy elvigye a pénzt, engem meg itt felejtessen.

- Drága Tatár úr, hát nem ismer?

- Dehogynem, Emilkém. Azért félek.

- És éntőlem elvárja, hogy magánál hagyjam a kasszakulcsot? Én vagyok a vezérigazgató. Nekem is kell biztosíték.

- Magánál lesz az autó. Tudja, milyen érték ma egy autó? Hogy jutnék ki másképp, ha nem azon?

Palánkay gondolkozott.

- No jó. Menjünk vissza az urakhoz.

Koromsötét volt, mire Teri elkészült a jegyzőkönyvekkel. Tatár és Palánkay magukhoz vettek egy-egy aláírt példányt, a többi bezárták a könyvelés egyik íróasztalába.

- Gyerünk már, nem szabad az utcán járni ilyenkor. Különb is veszélyes. Mit vacakolsz, Emil?

Mielőtt kiléptek az ajtón, az újdonsült vezérigazgató mindenkivel kezet rázott.

- Merre mész? - kérdezte Eödöntől a lépcsőházban.

- A kórházba.

- Elkísérel a Nyugatiba?

Elbúcsúztak a többiektől, és kisiettek a Vilmos császár útra. Az Ulrich-vasúlet előtt Emil megállt.

- Ne kísérelj el, öregem, csak valamit akarok neked mondani. Nem akarsz velem jönni?

- Hova?

- Klagenfurtba.

Eödön fütttyentett.

- Öregem!

- Nos?

- Két hete nem alszom... nem tudom, hogyan tudnék kilógni. Autóm nincs... pedig...

- Mit pedig?

- Volna egy kis útravalóm.

- Mi?

- A kórházban van rádium. Nem sok. De egy ezredmilligramm tudod, mit ér? Százmillió pengőt.

- Ne hülyéskedj.

- Pont most hülyéskedem! Igazán annyit ér.

- Nálad van az a rádium?

- Persze hogy nincs nálam. Ólomszobában, ólompáncélban, ólomkazettában őrzik. Csak éppen meg tudom szerezni.

- Hogyan?

- Egy nyílt parancs kellene a párttól. A többi az én dolgom.

- Menj be a Hűség Házába, és keresd Mostyena testvért. Mondd meg, hogy én küldtelek. Vagy várj, adok egypár sort.

Eödön szolgálatkészen kattintotta a légőzseblámpáját. Palánkay előhalásztta töltőtollal, és kivett a zsebéből egy kartondobozt. A dobozban száz darab névjegy volt „Ifjú palánkai Palánkay Emil Ágost Zsolt levetekörzeti parancsnok, a Mezőgazdasági Gépgyár részvénytársaság vezérigazgatója, a Hungarista Tanács elnöke.”

A névjegy hátára néhány olvashatatlan szót firkált.

- Nesze. Vasárnapról hétfőre virradóra ott vagyok nálad. Valamivel éjfél után.

- Ne félj, nálam lesz a rádium.

- Milliárdosok leszünk.

- Meg lesz lepve a faterom. A jó öreg azt hiszi, hogy ha bejönnek a bolsik, akkor is ő lesz a Nemzeti Bank főügyésze.

- Ne feledd el: Mostyena testvér!

Eödön visszafelé indult a földalatti megállójához. Emil pedig futólépésben rohant a szuroksötét Berlini tér felé.

STILLE NACHT

Karlsdorferné öméltósága a konyhában állt, és darálta a mákot. A szobalány még novemberben itt hagyta őket. Megismerkedett egy fiatal sofőrrel, aki Sopronba költözött gazdáival. Kétnapi ismeretség után megtartották az esküvőt - és Karlsdorferné itt állt szobalány nélkül. A szakácsnő nagy sírás-rívás közepette egy héttel ezelőtt ment el. Unokájával együtt vidéki rokonokhoz költözött, annyira félt a bombázástól.

A méltóságos asszony könnyei belefolytak a mákba. Az egész ház leköltözött a pincébe. Az óvóhelyre lecipelték az ágyakat és nagy bőröndökben a ruhaneműt. A jobb lakók pénzt adtak az öreg házmasternek, külön faskamrát takarítottak ki, szőnyeggel, takarókkal kibéleltették, rádiót, asztalt, székeket hordtak le. Mindenki lenn lakott már, csak ők nem, mert az öregúr ragaszkodott a karácsonyi családi vacsorához. Pulykasült persze nem lesz, de van még egy darab füstölt oldalas, azt megfőzte káposztával, és lesz mákos kalács és bor... De az ágyúk folyton dörögnek, és ki tudja, hogyan jönnek át Ilonkáék, amikor olyan rettenetes messze-ségben laknak: Budán.

Karlsdorferné sóhajtozva dagasztotta a kalácsot. Hogy miért küldte a jóisten ezt a nagy megpróbáltatást a földre? Nem volt elég jámbor? Nem volt elég jótékony? Nem volt elég áldozatos? Lányával együtt még vöröskeresztes tanfolyamra is eljárt, és minden héten kétszer fél napot dolgozott a német hadikórházban. Micsoda keresztényi alázattal mosdatott félig eszméletlen férfiakat, zokszó nélkül végzett olyan munkát, amilyenre csak szentek és apácák vállalkoznak. És mindez kevés... úgy látszik, kevés... napok óta rettenetes álmok kínozzák. Tűz támadja meg a házat, közeli hozzátartozó erőszakos halállal fog elpusztulni... A jósnő legutóbb is vissza akarta dobni a százpengőt, azt mondta, nem akarja hangosan elmondani, mit lát a kártyában. De ő zokogva kérte, hogy mondja csak meg, akármi, ő kibír mindent, amit isten ráért. - Meneküljetek... meneküljetek... - suttogta akkor a Látó Asszony egészen magánkívül. - Ami itt van, veszedelem... halál... - De a férjének hiába beszél. Meg se merné mondani, hogy jósnőnél volt. Karlsdorfer egyre azt hajtogatja, hogy nincs hová menni, hogy

itt kell élni, halni. Hiába magyarázta Bardóczy, hiába sírt, könyörgött Ilonka, hogy rendelje Pestre a vállalati autót, menjünk, nem és nem...

A kalács a sütőben sült, a káposzta főtt a gázon. Karlsdorferné felhívta telefonon a lánya lakását. A készülék csengett, csengett, de nem vette fel senki a kagylót.

- Hagyd már azt a telefont - idegeskedett Karlsdorfer -, úgyis tudják, hogy ide kell jönni, vagy elindultak már, vagy rossz ez a bűdös telefon. Mert háború kell nekünk, nem tudunk megmaradni a bőrünkben.

- Mi akartuk? Hát nem az oroszok vannak a város körül? - sírt az asszony.

Karlsdorfer mérgesen legyintett. Bement a szobájába, és bekapcsolta a rádiót. Addig csavargatott, amíg elkapta Londont. A szobában csak úgy harsogott a doboló szünetjel, és utána egy férfihang angolul elkezdte a híreket...

Pontosan nyolc órakor az asszony asztalt terített. A karácsonyfát a kerek dohányzóasztalra állították, alatta színes szalaggal gondosan átkötve az ajándékok, Ilonkának magakötötte gyapjúpulóver, Bardóczy doktornak erszény és bőrkesztyű, az unokáknak cukor, az öreg Karlsdorfernek egy üveg gin és egy pár vadonatúj csizma, a méltóságos asszonynak meleg posztópapucs.

Karlsdorfer némán ült az asztalfőn.

A falióra negyed kilencet ütött. Talán várjunk még egy kicsit? - akarta kérdezni az asszony, de nem mert megszólalni. Így hát sóhajtva kulcsolta össze a kezét, fáradt, öreges léptekkel kiment a konyhába, és behozta a káposztát. Máskor karácsony este már hatkor együtt vannak, hogy az éjféli mise előtt befejezhessék a vacsorát... Micsoda éjszaka van odakinn, hogy dörögnek az ágyúk... Istenem, csak nem érte őket baj útközben?

A tányéron csak szétkenték a drága káposztát. Egymásra is csak lopva néztek, sóhajtoztak, és csak akkor rezzentek össze, ha valahol a közelben csapódott be a bomba, vagy ha a lámpa hunyorogni kezdett, vagy ha az óra ütötte a negyedórát, a feleket, azután kilencet, tízet...

- Valami baj érthette őket... - szólalt meg suttogva az asszony.

Karlsdorfer szeme vészjóslóan villant. Az asszony összekulcsolta a kezét.

- Lehet, hogy próbáltak telefonon hívni minket... Menjünk át a gyerekekhez.

Karlsdorfer felállt.

- Jó éjszakát, én lefekszem.

- Lefekszik? És itt hagy engem ilyen szörnyű rettegésben? A kis Jézus nevére kérem, az ártatlan kisdéd nevére kérem, legyen irgalom a szívében. Hátha bajban vannak, hátha holtan fekszenek, és maga már elítéli őket. Jöjjön, és nézzük meg, mit csinálnak, kérem magát, könyörgök...

- Vegye a kabátját - mondta Karlsdorfer, és felállt.

A béke éjszakáján torkolattüzek villantak csillagok helyett. Morajlott, dörgött minden. A Duna sötéten kavargott a mélyben, a hídon német katonák és csendőrök álltak. A két öreg szótlanul ballagott a sáros aszfalton. Az asszony csendesen szipogott. Karlsdorfer gépiesen lépkedett.

Hegyoldalba vájt, hosszú lépcsősoron jutottak a Bardóczy-villához. Elhagyott, sötét volt a vidék. A csengő hangosan felsikoltott, és sokáig visszhangzott, de nem jött elő senki, Karlsdorfer újra hosszan csöngetett. A kertből kutyavonítás hallatszott, nagy sokára egy női hang csattant fel, de nem a Bardóczy-villából, hanem a szomszédból.

- Hiába csöngetnek... elutaztak...

- Mii? Hová utaztak?

Most már előkerült az asszony is. Őt nem lehetett látni, csak fel-felvillanó légózseblámpájának sárgás karikáját. A szomszéd házmesterné volt.

- Jézusom, Karlsdorfer öméltósága... hát még tegnap reggel utaztak... a minisztérium kocsiján... a bútorokkal...

- Nem lehet! Az én gyereke! Itt hagyott! El se búcsúzott tőlünk! Az nem lehet! Egyetlen lányom...

Karlsdorfer nem szólt egy szót sem a felesége jajgatására.

- Biztosan a Gyuri... az akart menni mindenáron... istenem... és így... állapotosan... ki tudja, hol alszanak... - sírt az asszony, és szapora tipegéssel próbálta Karlsdorfert utolérni, aki hosszú lábaival hatalmasakat lépve, lehorgasztott fejjel messze járt már, és csak a fasor sarkán állt meg, hogy a feleségét megvárja.

Karlsdorfer semmit sem érzett, sem haragot, sem mérget, csak fáradtságot és szégyent. Az ő lánya a németekkel tartson! Németországba meneküljön! Aki annyiszor szavalta gyerekkorában a *Szózatot*. „Itt élned, hálnod kell.”

Az asszony utolérte, belekarolt, és csendesen sírt.

Egy pillanatig szerette volna letépni magáról a síró, vergődő, karjába kapaszkodó asszonyt, azután hirtelen szájalom és tehetetlenség érzése fogta el. Mit is akar ő már? Hatvannyolc éves. Leülni a kandalló elé, olvasgatni a *Zürchert*, meginni a reggeli kávéját. Ennyi az egész.

- Ne sírjon - mondta gyengéden, és az asszony ettől még jobban rázendített.

Otthon csak hosszas dörömbölésre jött a házmester. Jajgatott, sopánkodott, hogy jutott eszükbe ilyen késő éjszaka elmenni! Hiszen civileknek nem is szabad az utcán járni! És úgy hullnak a bombák! Az egész ház lenn van az óvóhelyen.

- Leköltözünk a pincébe mi is - mondta Karlsdorferné -, segítsenek levinni az ágyneműt.

Karlsdorfer bement a dolgozószobájába. Leült az íróasztalához, két könyökét az asztalra támasztotta, fejét kezébe hajtotta, és mozdulatlanul ült. Szinte félálomban hallotta, hogy a szomszéd szobában járkálnak, beszélnek, fiókokat, szekrényajtókat nyitnak, bútort húznak odább. Mintha egy-két födémmel alább nagyobb biztonságban volnának. És ha tűz üt ki? Ha rájuk omlik a ház? Inkább a saját otthonában, mint patkány módra, nyirkos pincében fuldokolni...

- Jöjjön le a pincébe, szívem - hallja a felesége kérlelő hangját.

- Jó... kicsit később, maga csak menjen, majd utánamegyek.

- Úgy bombáznak.

- Jó, csak menjen.

Karlsdorfer eloltja a villanyt, és kitarja az erkélyajtót.

Még majd tüdőgyulladást kapok - gondolja, és ez most olyan mulatságosnak tűnik. Köröskörül tüztenger a látóhatár, és akkor valaki tüdőgyulladásban vagy végelgyengülésben is meghalhat!... Mi éghet? - gondolja, és még sohasem érezte ilyen tudatosan, hogy szereti ezt a várost. Úristen... ha a Belváros ég... vagy a Parlament... vagy ha a hidakat éri baj. Meller ezredes szerint a nácik aláaknázták a hidakat. Képesek rá, ezek mindenre képesek... ezek végigpusztították, végigrabolták, végiggyilkolták Európát... feldúlták Sztálingrádot, vagonokba rakták Párizs kincseit, istállót csináltak a Louvre-ból, kifosztották Firenzét, meggyalázták Rómát, koldussá tették Amszterdamot, eltörölték a földről Lidicét, Oradourt... ezeknek semmi a mi Lánchídunk. Istenem... talán ma ment át rajta utoljára.

- Gazember vagyok... mind gazemberek vagyunk! - kiáltott hangosan az öreg Karlsdorfer. - Odaadtam a lányomat egy fasiszta csirkefogónak, elment nyugatra az ősi ellenséghez. Mi nem tanulunk, de felejtünk.

A szomszéd szoba ajtaja megcsikordult, de Karlsdorfer nem vette észre. Az erkélyajtónak támaszkodva állt, fáradtan ahhoz is, hogy a kétlépésnyire levő karosszékhez menjen, és leüljön.

- Karlsdorfer, maga van itt?

- He... ki az? - riadt fel.

- Palánkay Emil - hangzott nyugodtan és fenyegetően.

- Mit akar itt? - kérdezte Karlsdorfer felháborodva.

- Mit mászkál éjszaka a lakásomra?

- A kulcsokért jöttem.

- Miféle kulcsokért?

- A páncélszekrény kulcsáért.

- Micsoda? Milyen jogon?

- Ha úgy tetszik: az erősebb jogán. Ne kényszerítsen rá, hogy fegyvert használjak.

- Takarodj innen, te nyilas disznó! Takarodj...

- Adja a kulcsot?

- Két nagy pofont, te szemtelen, nyálas...

Palánkay elsütötte a revolvért.

- Gaz... gazember...

Palánkay, most már nyugodtabban célozva, még egyszer lőtt. Az ágyúktól, gépfegyverek zajától hangos éjszakában szinte nem is hallatszott a lövés. Egy fél percig várt, azután közel merészkedett az öreghez. Karlsdorfer eszméletlenül feküdt a földön, de még lélegzett. Inge ragadós volt a vértől. Palánkay végigkutatta a zsebeit.

Az ördög vigye el ezt a marhát. Ha szépen odaadja, semmi baja sincs... Most kereshetek itt ítéletnapig, és a végén kisül, hogy másutt tartja a kulcsait, az nem lehet, ilyen kulcsot az ember magánál tart. Erszény, tárca, zsebkendő, cigaretta és végre kulcsok. Rengeteg kisebb-nagyobb kulcs. Palánkay a sötétben tapogatta őket. Ez talán pincekulcs... ez... ez Wertheim-kulcs.

Gyorsan zsebre vágta a kulcscsomót, és lábujjhegyen lopakodott kifelé az idegen lakásajtó és folyosó labirintusán. Öltöm - gondolta. - Milyen furcsa. És milyen könnyű.

- Meg méltóztatott találni a méltóságos urat? - szólt rá a lépcsőház aljában a házmester.

- Mi? persze... igen... - mondta Palánkay, és futva ment ki a kapun. Az autó motorja lehűlt, négy-öt percig tartott, amíg nagy nehezen megindult. Palánkay üvölteni szeretett volna idegességében.

KÉT GABI

Kétné a csecsemőholmit is levitte a pincébe, és kétségbeesetten imádkozott, hogy történjék csoda, és hamarabb legyen vége a háborúnak, mint ahogy a gyerek megérkezik. A szomszéd-asszonyok, akik maguk is attól féltek, hogy az óvóhelyen kell majd segédkezniök a szülésnél - váltig biztatták, hogy próbáljon kórházba jutni. - Nem mehetek - sírt ilyenkor Kétné. - Mit csináljak ezzel?

Ez - Két Gabi nem sokat értett a felnőttek bajából.

Októberben beírátták a negyedik elemibe, de nem kellett bejárni az iskolába, mert az elhanyagolt iskolaépületnek nem volt megfelelő óvóhelye. Lecke nem volt, felelés nem volt. Büntetés, sarokba állás, nyakleves, de még csak szidás sem járta mostanában. Gábor úrfi élvezte hát a felfordult világot, barátaival reggeltől estig légót játszott. Az óvóhelyen sem tudtak nyugton maradni. Mindent megnézték, a sarokba állított lapátot, a homokkal teli ládát, a bádoggödörket, az ivóvízzel töltött hordót, és be nem állt a szájuk. Miért kell becsukni a vasajtót? Hogyan robban fel a bomba? Mire való a csákány?

December tizennyolcadikán érte az első találat a házat, tizenkilencedikére virradóra a második. Ettől a perctől fogva a gyerekek nem akartak háborúsdít játszani. Az óvóhelyen csendesen kuporogtak, és ijedt szemmel nézték a gyertyák ágaskodó lángját.

A bombatalálat utáni napon a ház lakói berendezkedtek az ostromra. Így például a fiatal lány, aki gondosan befüggönyözte az ablakot, mielőtt vetkőzéshez készülődve, blúzáat kigombolta volna, most természetesnek találta, hogy öltözik, vetkőzik, mosdik a közös óvóhelyen, és hogy szalmazsákja két férfi vaságya között van. Féltett kincsek, függönyök, vázák, régi képek, faliórák, politúros bútorok, zongorák egyszerre semmit sem értek, de egy zacskó száraz bab megfizethetetlen értékűvé vált. Asszonyok, akik máskor hajnaltól éjfélig takarítottak, ablakot mostak, port törültek, fényessé kefélték a padlót, és a vendéggel nyolc helyen töröltettek cipőt - most közömbösen ültek az ágy szélén, nem vették észre, hogy a hófehér csipkepárnáikra hull a pókháló, és a dívány megfeketedett a szénportól. A kiváló háziasszonyok, akik remekeltek a rétesnyújtásban, tudtak csipkét verni és nyulat pácolni, most tisztelettel nézték azokat, akik a repedt, füstös tűzhelyen hulladék fával gyorsabban tudták megfőzni a zsírtalan sárgaborsót.

Kétné naphosszat a szalmazsákon ült. Törőnének, a szomszédasszonyának odaajándékozta az arany karkötőóráját azzal a kéréssel, hogy cserébe adjon Gabinak mindennap egy tányér főzeléket. Törőné becsületesen állta, amit ígért, sőt Kétnének is odahozott egy merőkanálnyi ételt. - Nekem nem kell, köszönöm. - Egyen csak, az istenért, nem lesz ereje megszülni a gyereket. - Úgysem fogom elevenen megszülni... Nincs jogom... a gyerek nem tehet arról, hogy milyen korban jön a világra, de a szülő igen. Mi lesz itt? Háború... pusztulás... nem tudok neki tejet adni... Nem tudom felvinni a napfényre... nincs itthon az uram... nem akarom megszülni.

Egyik délből Gabi a Törő néni adta kukoricakását eszegette, amikor anyja végigvánszorgott a pincefolyosón.

- Anyu! - kiáltotta Gabi, és le akarta tenni a tányért.

- Maradj! - kiáltott rá az anyja.

Kétné a házmesterlakásba ment fel. A fiatal házmesternének volt ugyan egy hétéves kislánya, de most tanácstalanul és ijedten járkált Kétné körül. Hol keressenek orvost, bábát? Lehetett volna benne annyi becsület, hogy amikor rájöttek a fájások, elindult volna valahová... talán a Rókusba eljutott volna, talán... De ahogy Kétné verejtékes arcát nézte, elszégyellte magát.

A ház lakói persze hamarosan megtudták, hogy Kétné szül. Gabi körülvették, enni adtak neki, megsimogatták. Az asszonyok fel-felszaladtak a házmesterlakásba, ijedten suttoztak, és összenéztek, ha Gabi odafurakodott közéjük.

Gabi reszketve ólalkodott a pincefeljárónál. Néha úgy tetszett, mintha anya kiáltozását hallaná. Egyszer be akart menni a konyhába. A házmester néni kidugta a fejét, és rákiáltott: „Azonnal menj vissza a pincébe. Semmi keresnivalód nincs itt.”

Végül is lement az óvóhelyre, lefeküdt a díványukra, és álomba sírta magát.

Hatalmas dörrenésre és kiáltozásra ébredt. Az óvóhelyen nehéz, fullasztó füst borított mindent. Asszonyok rikoltoztak, és anyák a gyerekeiket keresték a pokoli kavardásban.

Gabi kézen fogta valaki, és húzta a vészátjárón át idegen udvarokba, ismeretlen pincefolyosókon. - Anyu... anyu!... - kiáltozta rémülten Gabi. - Anyukámhoz... hol van az anyukám... - Kisfiam, van Pesten rokonotok? - kérdezte tőle egy légókarszalagos férfi. - Hová mehetnél? - Ő nem értette. - Itt nem maradhatsz, kisfiam... anyukád... anyukád majd utánad fog menni... hová mehetnél éjszakára? Gabi sírt. - Tatár Gyuri bácsit ismerem, az Izabella utcában lakik. - Odatalálsz? - Oda.

Gabi egész világa egy háztömb volt eddig. A szomszéd sarok: az iskola. Két házzal errébb: a fűszeres. Szemközt: papírkereskedés. Ide mehetett egyedül. Máskor nagyobb utakra, ha látogatóba mentek, vagy apuka elé, az irodához, akkor anyja vezette kézen fogva. - Ne szaladj előre, Gabi. Fogd a kezemet, kisfiam. Vigyázz, elüthet az autó. - Most nem vezeti senki, nem óvja senki, sötét van, éjszaka van, és mint a rémmesében, megelevenednek, mozognak, zúgnak a házak, tüzet hány a sárkánytorkú ég. Gabi kezébe a házmesterek kislánya kapaszkodik, szőke, copfos, riadt hétéves. Ő is hiába kérdezte sírva, hogy hol az anyja, csak biztatták, hogy menjen Gabikával a Tatár bácsihoz, és majd utánaküldik a mamát.

Nem ismerték meg az utcákat. Az Apponyi téren hullahegy. A Rákóczi útnak sehol sincs vége. Nincs egy felnőtt, aki karjára venné, útbaigazítaná, kísérné őket. Katonai autók és tankok dörömbölnék az utcán. Csak véletlen, hogy késő este megtalálja Gabi a házat. De hiába a dörömbölés, a lakásból nem jön ki senki. A szomszédok szaladnak elő, körülállják, faggatják a síró gyerekeket. Jézus Mária, hiszen ez a Két Miklós kisfia... nahát, keresheti a Tatárt, fenn laknak azok a hegyen.

A két gyerek most olyan szívet tépően bög, hogy a lakók nem tudják, mit kezdjenek velük. Az öreg házmesterné felrángatja a konyhában alvó, fél nap szabadságra hazajött katona fiát. - Sanyi, vidd fel ezeket a gyerekeket a motorodon a hegyre. - Sanyi majd eldől az álomosságtól, éjfélre vissza kell mennie a kaszárnyába, dehogy megy. De aztán morogva mégis rááll. Hajlandó letenni a gyerekeket a Rege utca sarkán, aztán isten velük, ő nem tudja megvárni, hogy Tatár otthon van-e, nincs-e.

- Otthon lesz az, hol lenne, csak vigye őket.

Gabi máskor a világ minden kincsét odaadta volna ilyen motorozásért. Most ijedten lapul a csöpp Zsóka mögött az oldalkocsiban, és remeg, valahányszor a csendőrök megállítják a motort, és igazoltatják a vezetőt. Márpedig lépten-nyomon megállítják, a Körúton, a hídon, de még a Svábhegyen is. És annyi a torlódó jármű, néha percekig állnak, és ilyenkor Sanyi káromkodik, szidja az anyja jó szívét és a saját ostobaságát, a gyerekeket, a háborút. A fogaskerekű Széchenyi-hegyi végállomásánál egy asszony ballag hátára kötött batyuval. Őt kéri meg a katona, hogy a két gyerekkel kopogjon be a Rege úti villába. És már tapossa is a gázt, mire az asszony tiltakozhatna, csak a két hangosan bömbölő gyerek áll a szeles, fagyos hegytetőn.

TATÁR KARÁCSONYFÁJA

A Rómer-villa ablakai gondosan el voltak sötétítve, az ablaküvegekre fekete papírt ragasztottak, és a külső zsalukat is behúzták - nem szivároghatott ki semmi fény.

Tatár a karácsonyfát díszítette.

Fenn állt a létra tetején, és a süteménykarikákat kötözte. A felesége a süteményesdobozt tartotta. Lábujjhegyre állt, karjait magasba nyújtotta, hogy férje minél kényelmesebben érje el a dobozt. Tatárt ingerelte a néma alázat, az asszony remegése és bánatos tekintete. Megőrülök... egyszer megfojtom - gondolta. Valahányszor távol volt az asszonytól, őriöngött érte. Most, tavasszal, amikor a katonai parancsnok nagyon firtatgatta a személyi okmányokat, Tatár kimondatta a válást, visszazavarta a feleségét a nővéréhez, és az ujját sem mozgatta, amikor hallotta, hogy az asszonyt internálták. Aztán megint vágyódni kezdett utána, éjszakákon át róla álmodott, ügyvédet fogadott, kiszabadíttatta, és hamis papírokkal bújtatta itt a villában. És közben átkozta magát és a boszorkány zsidó lányt, aki megbabonázta, aki fiút szült neki, idegbeteg, intézetben ápolt, csodálatos szép kisfiút. És különösen az alázatát, a szolgálatkészségét, a félelmét gyűlölte. Ilyenkor úgy érezte, hogy mezítláb éjnek éjén tudná kiűzni, korbácsolni, szidni a fekete, göndör haját, a fajtáját... hű...

- Mit mászkálsz utánam? Nekem is van kezem. Tedd le az asztalra azt a vackot, és eredj a dolgozdra.

Az asszony behúzta a nyakát, mint a korbáccsal ütött állat, gyorsan letette a dobozt, és lábujjhegyen kisurrant a szobából. - Ferdén áll ez a fa, vagy mi az ördög. Nem szép - morogta dühösen Tatár, és lemászott a létráról.

- Irén - kiabált a feleségének -, hol a pokolban vagy ilyenkor? Miért nem díszíted a fát? Mindent én csináljak?

Az asszony ijedten jött vissza. Tatár pedig kiment a szobából, és becsapta maga után az ajtót.

Átment az úriszobába, végigvágta magát a díványon. A plafont nézte, és nyitott szemmel gondolkozott. Már napok óta kellemetlen érzése van a levél miatt. Imperátor felesége juttatott el hozzá egy cédulát. Az óbudai téglagyárban van, könyörög, hogy segítsen rajta, mert továbbviszik. Tatárt nem az rendítette meg, hogy az asszonyt is lekapták, és Németországba fogják vinni, hanem az, hogy még itt van, ilyen közel, Óbudán. Ő már hónapok óta azt hitte, hogy a Rómer-lakásban tartott házkutatás után Rómernét legalábbis Németország vagy Ausztria legtúlsó végébe vitték, vagy fel is akasztották. És ha a téglagyárban van... Hátha svéd menlevelet tudott szerezni, hátha a londoniak közbelépnek, hátha megszökik, és feljön ide, és

meglátja, hogy berendezkedett a villában... keresi az ékszereket... az utolsó pillanatban még útját állja... jó lesz holnap reggel búcsút venni ettől az elátkozott világtól.

- Gyuri, téged keresnek - szólt be a felesége.

- Mi... mit akarsz?

- A házmesterné van itt, azt mondja, hogy egy asszony keres.

Tatár halálsápadtan ugrott fel.

- Ne engedjétek fel... ne engedjétek fel senkit... nem ismerek senkit... mi közöm hozzá... zavarjátok el...

Az asszony vállat vont, és ijedt engedelmességgel ment a konyhába. A házmesterné a fejét csóválta. - Talán mégis felküldeném, személyesen jobban meg tudná magyarázni.

- Nem... ha az uram nem akarja... tudja, milyen...

A házmesterné megrántotta a vállát, és kikiabált:

- Menjen isten hírével.

Két Gabi és a kis Zsófi rémülten kapaszkodtak a kerítésbe. Az asszony már régen elment. Bekiabált, aztán sorsára bízta a gyerekeket. Mit csinált volna velük? Hajjaj, az ember nem veheti a szívére az egész világ baját...

A két kisgyerek értette is, nem is, amit kikiabáltak. Egy darabig még ott sírdogáltak a kerítés alatt éhesen, álmosan. Zsóka nagy hüppögések közben azt mondta:

- Nekem van egy nénim... Zsófi néni. Ott lakik a síneknél.

- Milyen sínéknél?

- Ahol megy a vonat. Az ablakból látni, ahogy füstöl a mozdony.

- Akkor az a Nyugati pályaudvar - mondta felvidulva Gabi.

- Az. Pályaudvar.

- Odamegyünk.

- Oda.

Zsóka le-lepotyogott, fáradtan leült egy kőre, Gabi húzta tovább. Ha meg Gabi támaszkodott egy fának, vagy ült le egy törmelékkupacra, a kislány sírta, hogy gyerünk már. Zsófi néni anyja testvére, három gyereke van, enni is ad, a gyerekeknek játékaik is van, fakanál bábú és hintaló, de jó lesz odaérni.

Két civil ruhás, katonasapkás férfi magyarázta nekik az utat a Duna-part felé. No hiszen, ha már egyszer ott vannak a Duna-parton, csak át kell menni a hídon, onnan már semmi a Nyugatit megtalálni. Igen ám, mondja a másik civil, melyik hídon, hát a Margit-híd nincs. Persze, persze.

No, nem baj, van komp. Csak a hídig jussatok el, kiskomám, onnan már semmi.

Hajnal van már, a házfalak kilépnek a sötétből, de a romok így még félelmesebbeknek, az utak még végtelenebbeknek tűnnek. Hány ezer gyereklépés kell, amíg a Széna tértől a Pálffy térig ér egy kislány! Meg egy kislány!

A Duna-parton hosszú emborsor kígyózik. Lassan, nehezen lépnek. Gabi örömmel felkiált: biztosan a komphoz mennek. És minden erejüket megfeszítve futnak ők ketten is a csoport után, Zsóka is szaporán szedi elgyötört lábát.

A csoport megáll. Kiabálás és jajgatás, mint valami torz, elnyújtott, gyászos ének. A két gyerek hátrahőköl, olyan különös és félelmes a hajnali kép. A Duna fölött köd terpeszkedik, ég, föld, víz egybeolvad. Lassan merészkednek most már közelebb. Az emberek vetkőznek a víz partján. Bolondok? Fürödni akarnak? Puskás emberek fogják körül a többieket, fekete egyenruhás, karszalagos nyilasok - láttak ilyet már ők is, nem is egyet.

- Hát miért nem megyünk? - mondja tétován a kislány.

- Menjünk.

Tizenöt-húsz méternyire lehetnek a csoporttól, amikor váratlan dolog történik. Két nyilas feléjük néz, odafut, és nyakuknál elkapja őket. - Meglőgnátok? Mocskos zsidai.

- Bácsi... engedjen - üvölt Gabi tele torokkal. - Bácsi, én csak a kompra...

- Kuss.

Most már ott vannak ők is a tömegben. Öreg bácsik, nénik, gyerekek között. Körülöttük mindenki sír, és senki sem törődik velük. Gabi megrántja egy fiatal férfi kabátját.

- Bácsi...

Az csak nézi üres szemmel, mintha nem látná.

- Bácsi...

Megfogja Zsófi kezét, és kirontanak a sorból, kifelé a Pálffy tér felé, de két lépést sem tehetnek, pofonok taszítják vissza a sorba.

- Bácsi... én...

Azután nincs már semmi.

A RÁDIUM

Ács kopogás nélkül rontott Battonya szobájába.

- Zsille nyílt parancsot hozott a nyilas párttól. A rádiumot akarja lefoglalni. Az igazgatósági épületet megszállták a testvérek. Csupa fegyveres taknyos... Zsille benn ült a dirinél, mutatta a parancsot.

- És a diri?

- Az a vén marha? Utasított, hogy azonnal hozzam át a rádiumoskazettát. Mondtam, hogy várjanak tíz percet, éppen kezelnek valakit... és iderohantam. A kazetta itt van a táskámban.

- Akkor, Pista... ahogy megbeszéltük. Lógás.

- Megszálltak minden kaput.

- Megpróbálsz elbújni a régi kazánházban?

- Lehetetlen... Zsille úgy ismeri az épületet, mint a tenyerét... másrészt... A lakásomon is kereshetnek.

- Hát úgyse mész haza. Tudod, hogy Sanyiéknál kell jelentkezned.

- Igen... de a lakásban...

- Azt mondtad, hogy a menyasszonyod elköltözött.

- Ő igen. De két katonaszökevény van a lakásomban.

- Hát azoknak végük... - mondta Battonya, és halálsápadt lett. - Hogy csinálhattál ilyen őrültséget... amikor mindennap számítani kellett erre?

- Most már mindegy... nem hagyhatom őket elpusztulni.

- Persze.

- Én valamin gondolkoztam... már régebben gondoltam erre, hogy ha menekülni kell... emlékszel a gégeszeti kisműtőre? Arra valahol van egy befalazott átjáró... a kápolnához vezet. A kápolnán pedig ki lehet jutni az utcára.

- Nem a műtőből, hanem az előkészítő melletti fürdőszobából... a fürdőszoba ablakából ki lehet jutni egy világítóudvarra. Ott végződött a régi folyosó.

Mindketten összerendezték, amikor az íróasztalon megcsörrent a telefon.

Battonya felvette a kagylót.

- Ács doktor? De igen, itt volt az előbb. Igen, igen. Két betegen lett volna rádiumkezelés, de azt mondtad, hogy ma nem lehet megcsinálni. Egy perccel ezelőtt ment ki tőlem. Igen? Akkor valószínűleg önökhöz ment át. Szíveskedjenek egypár percig türelemmel lenni. Kérem, átszólhatok neki.

- Zsille türelmetlen - mondta Battonya, amikor a kagylót a helyére tette. - Már mindenütt keresnek téged.

- Most persze kérdés, hogy hogyan jutok el a kisműtőbe... végig a sebészeti folyosón... útközben százszor elkapnak.

Az ajtón zörögtek.

Battonya felugrott, és az ajtóhoz sietett. Ács elfehéredve húzódott a sarokba, és hátat fordított az ajtónak.

Beáta nővér állt a küszöbön.

- Főorvos úr, kérem... tessék jönni... kirángatják a betegeket az ágyból... mint az örültek... tele van nyilasokkal a folyosó, a lépcsőfeljárat.

- Kedves Beáta nővér, szóljon Orlay doktornőnek, hogy azonnal jöjjön ide. Maga pedig legyen szíves egy betegszállító kocsit idetolni.

Beáta nővér kiment. Pár pillanat múlva Orlay Mária sietett be.

- Mária, kérem, nagyon gyorsan kérek egy ampulla apomorfint fecskendőben és vénatűket vérvételhez. Pista, ezt a pizsamát húzd fel a ruhádra.

Beáta nővér betolta a hordágyas betegszállító kocsit.

Ács István viaszfehéren feküdt a kocsira. Battonya másfél deci vért vett Máriától, és a vérrel teli poharat Ácsnak nyújtotta. „Idd meg.” Elfordult, amíg Ács István az undortól meg-meg-ránduló ádámcsutkával, behunyt szemmel itta a vért.

Rettenetes - gondolta a főorvos, és kínosan nyelt, mintha ő is a meleg vért inná. Rettenetes... és muszáj.

Lehajtotta a fejét, és a karóráját nézte. Tíz-tizenöt perc kell, amíg az apomorfin hat. Tíz-tizenöt perc! Örökkévalóság! Addig milliószor itt lehetnek.

Zsille Eödön ezalatt a kórházi főorvos szobájában ült, lábát keresztbe rakta, és csendes gyönyörűséggel nézte főnökét.

Vanczák Gedeonnak hívták a főorvost, Isten és Wolff Károly kegyelméből már tizenöt esztendeje ült a Szent Katalin-kórház igazgatói székében. A szoba azóta mit sem változott, csak az íróasztal kopott meg, és a falra Horthy képe helyett Szálasié került.

- No, mi lesz? - kérdezte Zsille szemtelenül. - Meddig várjak még?

- Hallotta, hogy intézkedtem... tíz percen belül itt lesz a rádium.

- És a levél?

- Nem kívánhatja komolyan...

Zsille vállat vont, és nem felelt. Vanczák orrán egy kövér izzadságcsepp bújtt elő.

- Hát hogy adhatok én magának ilyen levelet... hát maga jött ide erőszakkal, édes fiam...

Eödön kinézett az ablakon. Őt nem érdekli tovább a vita.

- És minek magának az a levél, drága jó gyermekem? Ha kijut a rádiummal Bécsbe, a kutya se kérdi, hogy szerezte. Ha meg elkapják az oroszok, akkor pláne nem kérdik, hanem felakasztják...

Zsille még mindig nem szólt. Vanczák sóhajtott.

- Hát legyen.

Áttotyogott a szomszéd szobába, és diktálni kezdte a titkárnőjének a levelet: „Megbízom Zsille Eödön doktor urat, hogy a kórház rádiumkészletét...”

Eödön a házitelefonhoz ment.

- Röntgenlabor? Ács még mindig nincs ott? Kapcsolják a nőgyógyászatot. Nincs? Nem is látták? Központ... kapcsolják Battonyát. Nem felel a szobája? Az anyátok... hát meddig fogok várni... Kérem a portát. Kálmánffy testvér? Sanyikám, hányan vagytok az ajtónál? Nyolcan? Vegyél magadhoz két embert, és kutassátok végig a kórházat. Igen, igen, Ács István... hozzátok ide. És az ajtón egy lelket se engedtek ki. Mi? Ékszer a betegektől? Amit akartok.

Vanczák visszajött a levéllel. Szépen alá volt írva, pecsét is volt rajta.

- No, öregem, most elindul, és megkeresi Ács doktort. Kísérői itt várják az előszobában.

- De...

- Semmi de. Majd adok én magának, vén bitang. Szeretné, ha Ács jönne ide a páncélszoba kulcsával, mi? El akarják dugni előlem? Hát, ha egy félóra alatt nem keríti elő a barátját, akkor magát agyonlövetem.

- De kérem... kollégám...

- Indulás - felelte Eödön villámló szemmel.

A kórtermekben folyt a nyilas razzia. A felfegyverzett suhancok kirángattak az ágyból férfit, asszonyt, frissen operált beteget, tüdőgyulladásost, válogatás nélkül. A belgyógyászaton egy göndör hajú, krumpliorrú fiatalember vezette a nyilasokat. Megállt egy-egy ágynál. - Zsidó. - Itt aztán hiába volt minden, hiába mutatták a beteg keresztlevelét, bejelentőlapját. - Szagról megismerem - jelentette ki Mohai testvér. - Kikutatni a holmiját, és gyerünk. - Szétdobálták az

éjjeliszekrényeket és a betegek bőröndjeit, a fél üveg cseresznyebefőttet, papucsot, pengős regényt és hálóingeket. Gyűrűt, karórát összeszedtek, és néhány mezítlábas, vacogó beteget összereltek a folyosó végén.

A folyosókon a csapóajtóknál és a lépcsőházban két-két fegyveres nyilas állt. Éberén figyeltek minden ajtónyílásra, nem szökik-e valaki. Az első emeleten a belgyógyászati és sebészeti folyosó között is ácsorgott két nyilas őrszem. Egyikük vörös képű, lófogú fiatalember, akiről - mivelhogy fogai mindig kivillannak - sose lehetett tudni, mikor nyájas, mikor harapós. A másikon annál jobban meglátszott, hogy dühös. Egérképű, alacsony ember volt, nem fiatal már, de még negyvenen innen. - Mindig kihagynak - magyarázta a vörösképűnek. - Bemennek egy raktárba, te maradj kinn és vigyázz... lefoglalnak egy lakást, te csak állj a lépcsőházban. Hát mit gondolnak?

- Nézd csak! - mondta válasz helyett a lófogú.

A folyosó legvégéből a főorvosi szobából kitoltak egy betegszállító kocsit.

A kocsit egy idős, szemüveges nővér tolta, és mellette egy csinos, fiatal, fehér köpenyes orvosnő haladt. A kocsin behunyt szemmel, mozdulatlanul feküdt egy férfi. Amikor a betegszobák elé értek, a hordágyon fekvő férfi válla megrándult. A nővér megállt és várt. A férfi kínálódva oldalra fordította a fejét, és orrán, száján sugárban ömleni kezdett a vér. A fehér takaró, a folyosó köve, a doktornő köpenye, minden tele lett vérrrel.

- Gyerünk tovább - kiáltotta Orlay Mária.

A két nyilas azonban elébük állt.

- Hé, mi lesz, hova mennek?

- Ne bámészkodjanak, hanem segítsenek - kiáltott Mária -, nyissák ki az ajtót!

A lófogú úgy meglepődött, hogy szó nélkül az ajtóhoz ment, és kitérte. A másik is csak nézte, hogy a kocsit végiggördül a sebészeti folyosón, és eltűnik az oldalfolyosón. Csak egy vékony vércsík jelzi az útját.

Még hintázott az üveges ajtó, amikor Vanczák igazgató főorvos három nyilas társaságában végigrohant a folyosón. Egyenesen Battonyához mentek.

Battonya szobájában már rend volt. A véres tük, poharak rendben elmosva a szekrényben. Battonya az asztalnál ült, és mellkas-röntgenfelvételeket nézett. Bosszúsan nézett a belépőkre.

- Mi tetszik?

- Hol van Ács doktor? - kiáltotta már a küszöbről az igazgató főorvos.

- Tőlem régen elment.

- Hová?

Battonya vállat vont, és tovább nézte a röntgenképeket.

- Nem hagyhatja el a szobáját! - kiáltotta Kálmánffy testvér, a csoport vezetője.

- Bánom is én - felelte Battonya, és folytatta a munkát. Vanczák és két nyilas kiment, a harmadik a szobában maradt, leült a díványra, és puskáját két térde közé szorította.

Battonya érezte, hogy gyomra emelkedik az idegességtől, de nem nézett fel. Azt számolta, hogy Ács elérte-e már a régi folyosót.

Kálmánffy testvér benézett a betegszobákba, és az őrt álló nyilasokat faggatta. Nem engedtek-e át valakit igazoltatás nélkül? Nem, nem.

- Magához beszélek, hé - mondja Kálmánffy testvér, és megböki az igazgató főorvost -, törje azt a tökfejét, hová tűnt az az orvos.

Szenteste van, megígértem a feleségemnek, hogy korán hazamegyek... a csillagszórók a kabátzsebemben vannak. Ezeknek is karácsony este jut eszükbe itt disznóságot csinálni.

Vanczák egyetemista korában - harminc évvel ezelőtt! - négy éven át elnyerte az „évfolyam legbutább hallgatója” címét és az ezzel járó két pár virslit. Vizsgáiról legendák szálltak. Negyedéves korában még azt hitte, hogy az embernek két lépe van. De pályája alatt nem érezte soha olyan gondolkozásra képtelennek önmagát, mint most. Szaladt Kálmánffy testvér nyomában, emeletről fel, emeletről le. Ács doktort azonban elnyelte a föld.

Vagy nyolcszor rohantak végig az első emeleti folyosón, és vagy tizedszer válaszolta Kálmánffy testvér kérdésére a lófogú, hogy nem engedett át igazolás nélkül egy árva lelket sem.

- De valakit mégis - szólt közbe buzgón az egérképű nyilas -, egy férfit hordágyon kitoltak onnan abból a szobából - mutatott Battonya szobájára. - Valahová oda a folyosókanyarba.

- Kit?

- Mondom, hogy egy férfit.

- Igazoltatták?

- Nem, mert vért hányt.

- Vért hányjon az öregapád, te marha. Ha egyszer mindenkit igazoltatni kell... hová vitték?

- Arrafelé.

Kálmánffy és társai futólépésben siettek végig a folyosón.

A rövid, bal oldali folyosókönyökben egyetlenegy ajtó volt. Kálmánffy megrázta a kilincset. Zárva volt.

Az egérképű nyilas buzgólkodott.

- Pedig ide bevittek egy embert, biztosan erre fordultak.

- Hát akkor nyisd ki az ajtót.

A nyilas ököllel verte a fehér ajtót.

- Hé! Kinyitni!

- A szemed káprázott, biztosan az emeletre vitték fel.

- Nem, egészen biztosan nem... ott vannak a nyomok.

A folyosó kövén vér csillogott. És egy vékonyan húzódó piros vonal - a gumikerék véres nyoma.

- Tessék... látni is... csak ide vitték.

- Nyomd be az ajtót.

Benn a régi műtőben az izgalomtól halálra váltan hallgatta a dörömbölést Orlay Mária és Beáta nővér.

Ács István már nem volt a műtőben.

Amikor a hordággal szerencsésen bejutottak, Mária belülről bezárta az ajtót. Ács pedig a vérhányástól kimerülten és sápadtan felállt, megmosta az arcát. Azután egyetlen kézfogással elbúcsúzott a két nőtől, és kimászott a fürdőszoba ablakán a világítóudvarra. A fürdőszobaablak bezárult mögötte. Ő pedig megpróbált tájékozódni a lichthófban: sötét volt már, este hat óra lehetett, ha nem több.

Az oldalfalból vasajtó nyílt. Azazhogy - éppenséggel nem nyílt. Rozsdás, csikorgó, nehéz ajtó volt, a kilincs semmi rázásnak, nyomásnak nem engedett. Ács a zsebéből kulcsokat és szögeket vett elő, és idegesen próbálgatta a zárat. Beáta nővér szerint az ajtó sosem volt kulcsra zárva, tán nem is volt soha kulcs - hát akkor miért nem nyílik? Drága percek teltek el így - Mária és Beáta nővér nem hagyhatja el addig a műtőt, amíg ő nem jutott tovább, itt vannak mindhárman az egérfogóban.

Legjobb lenne, ha visszamennének ők ketten az osztályra, és itt hagynák őt magát...

Inkább idegeivel, mint fülével hallja, hogy dörömbölnek, kiabálnak odakinn. Most már nem bírja nyugodtan próbálgatni a zárat, teljes erővel nekifeszül, emeli, húzza, tépi a nehéz ajtót.

Közben Kálmánffy testvér és az egérképű változatlan erővel dörömbölt. Majd hirtelen az ajtórugdosás abbamaradt, és sokkal félelmesebb zaj hallatszott helyette: kulcs fordult a zárban. Bizonytalan kapargálás - idegen ajtókulcsokat próbálgatnak, azután egy csattanás, és az ajtó kinyílt.

Elsőnek az egérképű surrant be. Vanczák szerényen hátramaradt.

- Ők vitték - mutatott a két nőre az egérképű. Kálmánffy testvér elordította magát.

- Hol az a férfi, akit idehoztak?

Mária farkasszemet nézett vele.

- Miféle férfi?

- Ne tőlem kérdezd, én kérdeztelek, te...

Mária szeme megvillant.

- Velem ne ordítson, és ne használjon ilyen hangot.

- Miii?

- Jó kis nő - mondta az egyik nyilas, és elröhögte magát. - Nem ijed meg az árnyékától.

Kálmánffy elvörösödött.

- Kit hoztatok ide?

Mária is, Beáta nővér is hallgatott.

- Süketek vagytok?

- Egyszer már megmondtam.

Kálmánffy előreugrott, és hatalmasan arcul vágta az orvosnőt. Orlay úgy érezte, mintha a dobhártyája átszakadna, de még csak össze sem rándult az arca. A falnak támaszkodott, és némán szembenézett a felbőszült nyilassal, akin minden olyan valószínűtlenül nagy volt: vaskos lapátkeze, kiugró répaorra, duzzadt felső ajka, bozontos szemöldöke. Még a sapkája is egy számmal nagyobb volt, és a válla kivattázva. Csak a szeme volt apró, szaporán pislogó malacszem.

- Bújtattad a szeretődöt, te disznó? Biztosan valami zsidót csempésztél ki! Ács doktort? Mi? Nos, nővér, a maga szeretője volt? Maga csalja meg a jegyesét? Mivelhogy magának Krisztus a vőlegénye...

Az egérfogó szolgálatkészen nevetett a parancsnoka tréfáján! Beáta nővér behunyta a szemét, és az ajka se rebbent.

- Mindent kikutatni. Megnézni, ajtó, ablak hová vezet.

A műtő és az előkészítő főbejárata a régi folyosóra vezetett valaha, ezeket az ajtókat már régen befalazták. Nem volt nehéz megtalálni az egyetlen külvilágba vezető utat - a fürdőszoba ablakát. Két nyilas bemászott a világítóudvarba, és kézigránátot, revolvert tartva készenlétben, zseblámpával világították meg a falakat.

Pár perc múlva a két nyilas visszatért. Egy féllábú hadirokkantat cipeltek magukkal, és alássan jelentették, hogy átjárófolyosót találtak a kápolnához, és ez a gyanús ember imádkozott a kápolnában.

- Ezt a férfit vitték? - kérdezte Kálmánffy az egérképűtől.

- Hasonlít rá - hangzott a bizonytalan válasz. - De mégsem... annak nem volt bajusza, és inkább szőke volt a haja, nem fekete.

A féllábú reszketve várta sorsát. Ájulnivalóan nehéz volt féllábon állni, pláne így, szíjjal felkötött egészséges bal lábbal és közben arra gondolni hogy minden igazolványa egy hamisított szabadságlevél.

- Ki volt még kívüled a kápolnában? - förmedt Kálmánffy a féllábúra.

- Voltak még... apácák... és egy-két katona...

- De innen a kórház felől ki ment be oda?

- Én nem néztem... én imádkoztam.

- No, majd mi közelebről is meghallgatjuk azt az imádságot - mondta vészjóslóan Kálmánffy, aki egyre inkább érezte, hogy valami nagy ügyetlenséget követtek el, és Zsille nem fogja megdicsérni érte. - Gyerünk csak, gyerünk. És hozzátok csak azt a pofát is, akinek a szobája ott a folyosó végén van. Hogy hívják?

- Vanczák...

- Nem magát. Azt a...

- Jaj, igenis, doktor Battonya - mondta készségesen a kórházigazgató.

- Hát azt a Battonyát.

- Kérem, énram itt semmi szükség nincs, én, ugyebár, szeretnék hazamenni a családomhoz... - próbálkozott Vanczák.

- Kuss.

Az igazgató főorvos elhallgatott, és lesunyt fejjel bandukolt a menettel saját hivatali szobája felé. Az igazgatói szobában Zsille járkált fel és alá. Szerette volna a haját kitépni.

Érthetetlen. Ilyen egyszerű terv, és ne sikerüljön. Hozta a nyílt parancsot, jelentkezett az igazgató főorvosnál, behívták Ácsot, azonnal hozza ide a rádiumoskazettát. Közben a kapukat elállták, folyosófordulóban fegyveres pártszolgálatosok, telefonközpontnál nyilas őrség - innen egy lélek se távozhat. Még az udvart is figyelték, hogy a háztetön ne lehessen

lejutni. A kazánház bejáratát is elfoglalták. Hetven zsidót szedtek össze, százhárom szökött katonát... és Ács meg tudott lógni. Nem kétséges, hogy meglógott. Ha az épületben lenne, már százszor idehozták volna. Nem kellett volna Ácsot küldeni a rádiumért. Micsoda hülyeség volt! Vanczákkal együtt oda kellett volna menni, az a vacak levél várhatott volna. Persze most már mindegy.

Kálmánffy testvér betuszkolta a szobába a társaságot: Battonya Jánost, Orlayt, Beáta nővért és a féllábú hadirokkantat. Zavaros történetet adott elő. A bonyolult históriából Zsille csak annyit értett, hogy Ácsot nem találják, és helyette ezt a négy embert hozták, akik nyilvánvalóan tudják, hogy hová tűnt.

- Kössétek meg őket - mondta Zsille halk, nyugodt hangon. - És persze ezt is - mutatott Vanczákra.

Kálmánffy intett fekete ruhás társainak, akik spárgákkal és szíjakkal, gyakorlott mozdulatokkal kötözték össze az áldozatok kezét, lábát.

- Vegyétek le róluk a ruhát.

Szövet, vászon reccsent. Vanczák jajgatott, és könyökével bökdöste a szeplős képű, vigyorgó suhancot, aki úgy rántotta a nyakkendőjét, hogy majd megfojtotta. Eödön az asztal tetejére ült.

- Ütitek őket, amíg nem beszélnek - mondta egykedvűen. - Kálmánffy!

- Parancs!

- Női pártszolgálatos nincs?

- De van. A telefontól. És az apácák között is...

- Hívd ide őket. A férfiakat ők kezeljék. Gyűjtsd meg a villanyt.

A mennyezetről lelógó tejüveg burájú lámpa, az íróasztal lámpája és két, a titkárságról behozott állólámpa fényénél folyt az ördögi jelenet. Orlayt és Beáta nővért szíjjal ütötték. Meztelen vállukon és mellükön kékesvörös barázdákat hasított a korbács. A szíj néha az arcukba csapott, szájuk széle, orruk, halántékuk vérben és verítékben fürdött. Behunyták a szemüket, és hallgattak. Annál jobban üvöltöztek a nyilasok. Minden ütésnél szitkozódtak. A pártszolgálatos nők nem szíjjal ütöttek. Ők Battonya doktort, Vanczákat és a féllábút fogták közre. Visítotak, körömmel marták az összekötözött áldozatok arcát - tépték a fülüket, orrukat, belemarkoltak a hajukba, hajuknál fogva rángatták őket. Eödön hol egyik, hol másik csoportra nézett. A verést, a felszakadó bőrt, a kitépett hajcsomókat, a visítást és káromkodást figyelte, és borzongott a gyönyörűségtől. A szája félig nyitva maradt, és nyál csurgott végig az állán, beleizzadt, és kimeredt a szeme, úgy nézte a tombolást, amit az ő hatalma és akarata szabadított ki. Mozdulatlanul is szinte együtt suhintott a korbáccsal, és rövidre nyírt körmei karmokká válva fűrődtek az eleven húsba, és minden pillanatban feszülő vággyal várta, hogy jajgassanak, ordítsanak, kegyelemért könyörögjenek.

Megfeledezett az időről, Ácsról, a rádiumról, mindenről. Megrázkódott, amikor a telefon megszörrent.

- Mi van?

- Eödön? Azonnal gyere. Itt Palánkay.

- Á... ja... jövök - mondta Eödön elfúlva.

- Megvan a rádium?

Zsille egy ezredmásodpercig gondolkozott csak.

- Megvan.
- Akkor mozgás, öregem.
- Két perc múlva ott vagyok.

Zsille felugrott, ellökte az ajtóban álló puskás nyilast, és lerohant a lépcsőn, keresztül a kavicsos udvaron a főépületbe, a sebészetre. Szobájától egyetlen pillantással búcsúzott. Csak az aktatáskáját kapta fel, és beletette az íróasztalában őrzött ékszeresdobozt. Az íróasztal sarkán egy hatalmas ólomkristály váza állt. A kapkodó mozdulattól a váza megbillent, és a földre zuhant. Csengve-bongva tört porrá, úgy zengett, mint egy harang.

Milyen mocskos a fal - ez volt Eödön utolsó, csodálkozó gondolata, amikor végigszaladt a folyosón. Aztán elvigyorodott. Azokat ott reggelig verik... csak verjék... verjék agyon.

És ha az a hülye azt akarja, hogy mutassam meg neki a rádiumot? Majd megmondom, hogy éjszaka nem lehet, mert úgy fénylik, mint a Göncölszekér - gondolta, amikor a kapun kilépett.

De Palánkay nem kérdezett semmit. Idegesnek látszott, és sürgette Eödönt, ne vacakoljon annyit, bújjon be.

- Mit izgulsz úgy? - kérdezte Eödön, amikor már mellette ült, a sofőrülés mellett.
- Mit izgulok? Bicskén benn vannak az oroszok, azt.
- Átjutunk? - kérdezte Eödön szorongva.
- Jó vicc. Majd itt maradunk három kiló arannyal, negyedmillió pengővel és azzal a tíz deka rádiummal.
- Mit hülyéskedsz, tíz deka rádium nincs az egész világon sem - mondta ingerülten Eödön.
- Hát akkor tíz gramm, mit tudom én. Mennyit ér? Százmilliót?
- A fejünkkel törődj, hogy az mennyit ér.

Palánkay nem felelt, hanem harmadik sebességre kapcsolt. Furcsa: a rosszul világított úton folyton Karlsdorfer állt előtte.

A GYŰRŰ

Tatár nem tudott aludni.

Hajnali négykor felkelt, átment a másik szobába. Leült a karácsonyfa alá, megütögette az ágakat. A színes ezüstgolyók hintázni kezdtek, az angyalhaj szálai szétnyíltak, és megszólalt a játék harang. Gyertya, gyanta és édes cukorszaga volt a fának. Tatár feltárta a redőnyt, azt várta, hogy hófehér téli napsütés özönlik be majd. De kinn szürke és hallgatag volt minden. Visszaült a karosszékbe, megrázta újra az ágat. A harang csendült egyet, aztán koppanva lezuhant.

Fél nyolcra várta Palánkayt, de már hat órakor felöltözött, és kiment a villa kertjébe, azután le a Rege út sarkára, ahol megállapodásuk szerint megáll majd a kocsí. Az értékeket kabátja bélésébe varrta. Fél hét, háromnegyed hét, fél nyolc... Még százszor elmegy a kapuig és vissza, addigra itt lesz a kocsí. A kilencvenedik kört már nagyon lassan teszi, húzza az időt, de sehol senki.

Lassú, tömört hópelyhek szálltak alá, a hegy kihalt volt, a környék villáin minden ablakot kívülről ráillesztett fatábla, az óvóhelybejáratot pedig homokzsák védte.

Lentről a város felől állandó, tompa dörgés hallatszott, de látni nem lehetett semmit. Köd és hóesés takarta el a tűzvész fényeit.

Tatár kinyújtotta a tenyerét. Mire az ötvenedik hópelyhely ráesik, itt lesz. A hó rátapadt a kötött kesztyűre, nem ötven, de ötezer csillogó, könnyű pehelyben - az autó nem jött. Még egyszer ezer lépés, még száz hópelyhely - számlálni, azután még öt percig farkasszemet nézni az egykedvű óramutatóval - csak elodázni a rettegett felismerést. Palánkay nem is fog idejönni. - De hiszen az lehetetlen... a kulcs nálam van... és csak ketten együtt jegyezhetjük a céget...

Jóságos isten! Hiszen nem is itt beszéltük meg a találkozót! És most már emlékezett, határozottan emlékezett rá, abban állapotok meg, hogy bemegy az irodába, ott találkoznak a ház előtt... hát persze... az autó nehezen kapaszkodna most fel a hegyre. Úristen, ki tudja, mióta vár rá Palánkay odalenn?

Lélekszakadva indult lefelé a hegyről. Az Olasz fasorban taxit persze nem talált. A villamos-megállónál türelmetlenül járt fel-alá vagy öt percig. Fiatal katona ment el mellette.

- A villamost várhatja, apuskám. Nincs.

- Hogyhogy nincs?

- Úgy, hogy nincs. Mától nem járnak a villamosok. Ha Pestre akar menni, legközelebbi út, ha lemegy a Pálffy téri komphoz.

Fél tíz volt, mire a Széll Kálmán térre tért, háromnegyed, mire a komphoz. A gőzösön már vagy kétszázan szorongtak. A hajóslegények csak vállukat vonogatták arra, hogy mikor indulnak. Hideg szél fújt a Duna felett, sirtak a Margit-híd vízre boruló roncsai. Utoljára látom - gondolta Tatár. Megpróbált a búcsúzásra gondolni, arra, hogy mit fog szólni a felesége és az anyja, ha megtudja, hogy elment, hogy pénzt kellett volna hagynia legalább a mamának, de mindennél élesebben, állandóan visszatért a legfőbb aggodalom: ott találja-e Palánkayt?

Késő délelőtt volt, amikor a Hajós utcán befordult. Örömeiben megdobbant a szíve: a kapu előtt állt az autó. Alaposan behavazva, mintha már órák óta rostokolna itt. Futólépésben tette meg az alig százméteres utat. Akkor látta, hogy az autó: roncs. Német katonai autó kiégett váza. A csalódástól úgy meghökkent, és olyan rémület fogta el, hogy alig bírt felvándorolni a lépcsőn.

Meggémberedett kézzel kereste az ajtókulcsot, de belülről már nyitották is a zárat. Vargáné állt ott.

- Palánkay?

- Itt volt - felelte az asszony, és megütődve hátrált. Tatár arca zavarodott és ijesztő volt.

- Mikor?

- Még az éjszaka.

- Megbolondult? Hogyhogy éjszaka?

- De már kikérem magamnak ezt a hangot, cégvezető úr. Dehogyan bolondultam meg. Késő este, talán valamivel éjfél előtt. Ketten voltak, azzal a másik úrral, tetszik tudni, azzal a dagadt barátjával, az Eödfönnel.

Tatár félrelökte az asszonyt, és berontott. Tárva, nyitva volt minden. A kassza üres.

Odavánszorgott Imperátor karosszékéhez, és leült. Nem tudott gondolkozni. Megpróbálta, de nem tudta felfogni, hogy Emil itt hagyta. Miért is nem vett magához több pénzt tegnapelőtt, az igazgatósági gyűlés után? Rögtön vissza kellett volna jönni és elvinni a pénzt... ez a gazember. És még ő intézkedett a bányában, ő telefonált, hogy adják ki Palánkaynak az autót!

Mi lesz? Mi lesz? Bejönnek az oroszok, visszajönnek Römerék. Palánkay elmenekült, őt találják itt... a villa... az ékszerek... minden odavan. Őt fogják elkapni.

Menekülni kell innen. Vonatra ülni. Felkérnedzkedni egy idegen autóra. Megfizetni, odaadja mindenét... Menekülni muszáj.

Felugrott, rohant ki az irodából a legközelebbi pályaudvar, a Nyugati felé. A Berlini téren alig járt civil. A pályaudvaron egyetlenegy mozdony sem állt. Csak rosszkedvű katonák jártak fel és alá. A külső raktáraknál talált egy vasutast. Belemarkolt a cigarettatárcájába, és úgy nyújtotta a vasutasnak.

- Mondja meg, az isten szerelméért, mikor megy a vonat Győrbe, Sopronba, Szombathelyre, akárhová.

A vasutas zsebre vágta a cigarettát, és félig elnyelt kaján mosollyal kérdezte:

- Bolond az úr, hogy utazni akar? Hát nem tudja?

- Mit?

- Vége. Nincs több vonat. Az oroszok gyűrűbe fogták Budapestet.

- Nem... nem lehet átmenni?

- Nem bizony.

- Mióta?

- Hajnal óta.

- Mi lesz velünk?

- Kinek mi a sorsa... az lesz vele.

Tatárt rázni kezdte a hideg.

- Nem lehet... nem lehet - motyogta eszelősen. Elindult a Szent István körúton vissza a komp felé. A Visegrádi utcánál hangosan elordította magát:

- Nem jutnak át! Ha van isten, nem jut át! Egy gombostű se... ne jussanak át ők se... senki... vége a világnak.

JOGÁLLAM VAGYUNK

Doktor Szentmarjai Ambrus a teraszon állt, és nézte a kertet. A borostyánbokrokokon túl egy árva krizantém dacolt a halállal, tépett szírommal, elhullott társai között egyedül. Szentmarjai keserűen sóhajtott.

- Passzív rezisztencia. Hát legyen passzív rezisztencia. Ida nénéd a szívemet rágja folyton, hogy menjünk svéd védett házba. Mondd, mi közöm nekem a svédekhez? Annyit tudok róluk, hogy a fővárosuk Stockholm, és a nyelvük valami se német, se angol keverék. Miért védene engem jobban Gusztáv Adolf törvénye, mint a miénk?

Kemenes Tibor válaszolni akart, de az öreg megragadta a vállát.

- Mert nézd, fiam, mi a jogi helyzet? Énnekem megvan az ezüst és az arany vitézségi érmem... az ellenforradalom idején érdemeim elismerésül Signum Laudist kaptam... a legfőbb bíróság tagja voltam, és kivételezettségen kívül lakásmentességet kaptam. Nomármost a Szálasi-kormány eltörölte a személyi védettséget, de nem vonta vissza a lakásmentességet. Mi tehát a jogi helyzet? Abban a percben, amikor a lakásom ajtaján kilépek, nem érvényes rám a lakásmentesség, vagyis zsidónak vagyok tekintendő, köteles vagyok sárga csillagot viselni és minden korlátozó rendelkezésnek alávetni magamat... de amíg a házat el nem hagyom, a négyszázhetvenöt per ezerkilencszáznegyvennégy számú kormányzói rendelkezés értelmében védelemben részesülök. Édes fiam, Magyarország jogállam, és én hiszek a mi alkotmányos rendünkben. Maga Szálasi Ferenc is kénytelen volt esküt tenni az alkotmányra és felvenni a Nemzetvezető címet, vagyis kinyilatkoztatni azt a készségét, hogy a törvény és az alkotmány szellemében...

- Én azért azt tanácsolnám...

- Más nép története csupa gyilkosság... nézd meg az angol uralkodókat vagy a toryk és whigek vég nélküli marakodását, vagy az olaszokat, a guelfeket és a ghibellineket, nézd meg a Bourbonokat és a Valois-ház uralkodóit, gondolj a Szent Bertalan-éjszakára vagy a francia forradalomra... Nálunk a nemesség nem kívánta II. Endre vérét, hanem kiadta az Aranybullát, és a legnagyobb forradalmunk hogy ment végbe? Kiállt egy költő a Múzeum lépcsőjére, és esernyő alatt hallgatta a nép.

- És a pákozdi csata? És Isaszeg? Segesvár? Arad?

- Ezt nem a magyar akarta... hanem az osztrák császár és az orosz cár... Magyarország szavát Deák Ferenc mondta ki a *Húsvéti cikkben*... Eh, édes fiam, idegen mitőlünk az erőszak... Én nem mozdulok innen egy tapodtat sem. Ida nénéd rémeket lát, hogy a házmesterné feljelent minket... Hát jelentsen. A jog, édes fiam, az élet szilárd alapja... Gyere, hagyjuk a politikát, együnk valamit.

Tibor türelmetlen mozdulatot tett, azután vállat vont, és bement az öregúr után az ebédlőbe.

Ida néni három személyre terített. Altwien-porcelán, hófehér damasztabrosz, monogramos, nehéz ezüst étkészlet és üres babfőzelék volt az asztalon.

- Drágám, egy kis kenyerünk nem volna?

- Sajnos nincs egy falat sem.

- Annyi baj legyen. Így is pompás a főzelék. Drágám, maga utolérhetetlenül főz.

A csiszolt ólomkristály pohárból kútvizet ittak, azt is keveset, mert négy házzal odábról vödörben kell hordani az ivóvizet, és mivelhogy Szentmarjaiék nem hagyhatják el a lakást, méregdrágán a szomszédoktól vásárolják.

Ebéd után Szentmarjai kezét csókolt feleségének. Tibor is megköszönte a kitűnő étéit, és szerény viszonzásul elszaladt egy kanna vízért a szomszédba, majd engedélyt kért Ambrus bácsitól, hogy valamit legépelhessen.

- Kérlek, parancsolj, fáradj csak be az irodába.

Na, hála istennek.

Rettenetesen lassan ment a gépelés az özönvíz előtti masinán. Három blankettát kellett kitöltenie. Egyet Krečsmár Lajos, másikat Perger Antal, harmadikat Kása Béla névre. Már majdnem elkészült a Krečsmár Lajosnak szóló igazolvánnyal, amikor az udvaron harsányan kolompoltak.

- Lejönni... mindenki jöjjön le.

Tibor megrémült. Tanácstalanul nézett körül. Menjen? Ne menjen? Ha itt kapják, nagy baj lehet. És mit csináljon a félig kitöltött igazolványokkal?

Ebben a pillanatban Szentmarjai nézett be az ajtón.

- Fiam, valamiért le kell menni. Gyere utánunk...

- Igen, máris jövök - és a nyilas pecsétes papírokat bedugta az írógép alá.

A kertben sorba álltak a lakók. Néhány ijedt képű férfi és gyereket csitítgató asszony. A ház-mesterlakás lejárata előtt a szőlővel futtatott fal tövében két pléhcsendőr és két civil ruhás, fegyveres nyilas állt.

- A férfiak szedjék elő a katonai igazolványaikat...

Most vagy soha - gondolta Tibor, és odalépett az egyik nyilashoz. - Legyen szíves, testvér, nézze meg az enyémet soron kívül, mert munkába kell mennem - és dugta az igazolványát az egyik nyilas orra alá. Robbanó Acélművek, Váci úti telep, Krečsmár Lajos, született 1919-ben.

- Na, menjen - mondta a nyilas.

Kemenes Tibor igyekezett tőle telhetőleg nyugodt léptekkel kifelé, amikor az egyik pléhcsendőr utánaszólt.

- Hé, jöjjön csak... mutassa azt az igazolványt...

Baj lesz - gondolta Tibor, és elsápadt.

- Hát maga nem itt lakik, barátocskám? Mit keresett ebben a házban?

Az igazolványok az írógép alatt - hűlt el Tiborban a vér. Odahajolt a csendőrhöz.

- Nőügyekről maga hangosan szokott beszélni?

- Na, majd meglátjuk. Álljon csak oda a falhoz.

A kopár virágágy közepén gipszangyalka állt, és üres szemével közömbösen nézte, amint a nyilasok és csendőrök két harminc év körüli férfit és a Szentmarjai házaspárt odaállítják Kemenes Tibor mellé.

- No, maguk tűnjenek el - intettek a többi lakónak -, maguk, öt díszvirág, velünk jönnek.

Egy nyilas, egy csendőr a sor előtt, egy nyilas, egy csendőr a kis csapat végén. Szentmarjai ment elől, hangosan magyarázva és méltatlankodva. Szentmarjainé közvetlenül mögötte, hangosan sírva. Majd a két komor férfi, akiknek a szabadságlevele réges-régen lejárt, de sosem volt valódi... Kemenes Tibor úgy érezte, mintha mindez nem vele történne, hanem csak úgy látna az utcán öt embert, akik libasorban mennek, kicsit behúzott nyakkal, mert ködös, havas eső szemetel, és előttük, mögöttük fegyveres kísérők vészjósló képpel.

Nem ér semmi baj... megúszom... - ismételtette makacsul, és a cipője orrát nézte. Vékony jégkérgű tócsák fakadtak fel a talpa alatt.

Egy francia film kezdődött így: két cipőt látni, amint tapossa, gyúrja a sarat. Melyik is?

A Bajza utcai villasorból hamar kiértek az Andrássy útra.

Ha most agyonvernek, soha többé nem megyek moziba - jutott eszébe. A jeges tócsák tovább pattogtak a lépések alatt. Érdekes, nem emlékszem a málna ízére. És Rika? Rika sohasem tudja meg... - Mit nem tud meg? - kérdezte önmagától, és hangosan kimondta: Rika. A név most jobban fájt, mint az, hogy nyilasok és csendőrök viszik a jeges utcán. Sohasem volt távolibb ez az emlék, és sohasem látta még tisztábban és közelebbről Rika arcát.

Rika, Hofhauser Marika, az ifjú Hofhauser András lánya volt. Tibor akkor ismerkedett meg vele, amikor ezerkilencszázharminchétben, érettségi után hazajött Bécsből. Römer Géza mutatta be őket egymásnak. Römer Gézát és Kemenes Tibor apját régi, gimnazista barátság fűzte össze. És a gyártulajdonos, gazdag Römer gyakran gondolt irigykedve Kemenesre, akinek volt bátorsága szíve szerint nősülni, öt évig könyökölni egy mérnöki kinevezésért, és akinek két sikerült, talpraesett gyereke lett, a komoly, értelmes Éva, és a csinos, jókötésű Tibor. Tibort nagyon szerette, önkínzó és fájdalmas szeretettel, saját, ideges, beteges, talán föl se nőző Géza fiával összehasonlítgatva. Amikor meghallotta, hogy Tibor kitűnő eredménnyel leérettségizett, sietve telefonált, és meghívta vasárnap délutánra a svábhegyi villába.

Hatalmas park közepén állt az emeletes, modern villa, tetőterasszal, garázzsal, a parkban tenispályákkal és úszómedencével, szőlőlugassal és évszázados fákkal. A Hofhauser és Römer unokatestvérek ruhái, filmfelvevőgépük és külön tornatermük a villában, az elegáns és hangos társaság, az uzsonnára tálalt tejszín és jégbe hűtött ananász, mindez együtt kellemes bódulatba ringatta a frissen érett Kemenest, szédítette és kábította, akárcsak a gin, amellyel Römer Géza kínálta meg.

Rikát, a házikisasszonyt eleinte alig vette észre. Teniszeztek, filmeztek, tréfáltak, és a tizenöt éves Rika egyre izgatottabban és áhítatosabban nézte az ifjú Kemenest. Rika ötödik gimnazista volt, persze magántanuló. Haja most esett át a második átalakuláson, a gyerekkori copf és a tavalyi fiúsan rövid haj után most lágy és fénylő hullámokban omlik vállára. Könnyű, fehér ruhája még alig emelkedik a mellén, de a tükör előtt már számtalanszor kipróbálta, melyik fejtartásban a legcsinosabb, hogyan lehet a tekintete ábrándos vagy haragos, kíváncsi vagy hódító. Tudja, hogy szép, és tudja, hogy mit akarnak tőle a fiúk, akik csapatostul járnak a házukba. Ismeri a csókot, és tudja, hogy mit és meddig engedhet lovagjainak úgy, hogy „tisztá” maradjon. Szerelmes még sosem volt, nem érezte soha ezt a zavart, nyugtalan vágyat sem, amit akkor érzett, amikor Kemenes Tibort nézte, a világot járt, szellemes és jóképű fiatalembert. Amikor néhány pohárka gin után Tibor táncra kérte őt a teraszon, már mind a ketten szédültek egy kicsit. Vacsora után ő hívta Tibort, hogy járjanak egyet a kertben; a többi olyan hamar jött. Fogadkozás, hogy csak egymást fogják szeretni. A csókok az orgonabokrok között.

- Adj zálogot, hogy engem szeretsz, hogy eljössz értem - súgta a kislány, és Tibor gondolkodás nélkül levette ujjáról a nagy, arany pecsétgyűrűt, nagyanyja érettségi ajándékát, ráhúzta Rika ujjára. - Megsimogathatsz - suttogta a kislány. Tibor először nem értette. - Simogass meg... ahogy akarsz. - A tizennyolc éves Tibort egy harmincéves érett asszony milliószor jobban vonzotta akkortájt, mint a világ minden tizenöt éves kislánya, de élt az alkalommal. Keze kutatva simította a lágy, puha bőrt, tenyere markolt, ujjja hegye siklott a fiatal testen.

- Ó, a nők! - sóhajtotta Kemenes Tibor most, hét év múlva a fagyos, nyirkos, kihalt Andrássy úton. A nők! Rika másnap már kora reggel elmesélte mindezt száz „isten bizony nem szólsz senkinek” törékeny pecsétje alatt a legjobb barátnőjének. A barátnő a mamájának, a mama persze kéjjel mondta vissza Rika mamájának. Óriási botrány, mit képzelsz a jöttment, koldus Kemenes kölyök? Ki az apja, mijük van? Csak nem emeli a szemét a mi lányunkra? Römer

Géza titokban Tibornak tapsolt. Jól tette, ha tehette, ott simogat az ember, ahol hagyják. De azért ő is beleegyezett, hogy Tibor apjához küldje vissza Hofhauser a nagymama pecsétgyűrűjét. Az öreg Kemenes majdnem széttépte a fiát. Ideges, magas vérnyomású ember az öreg, arca félelmesen pirosodni kezdett, levegő után kapkodott. - Megőrültél? Mit csináltál? Tönkre akarsz tenni? Tudod, hogy milyen fontos üzleti kapcsolatban vagyok velük... Takarodj vissza a nagyanyádhoz.

Két nap múlva Tibor újra Bécsben volt. A kamaszos játék az orgonabokorban, a bőrében, ujjában vibráló emlék, az alig-alig domborodó, lányos formák izgatóvá váltak a távolságtól, a tilalomtól, az elérhetetlenségtől. Elfelejtette Rikát, persze hogy hamar elfelejtette. Csak időnként jutott eszébe egészen váratlanul. Kívánta, mert tudta, hogy lehetetlent kíván, akarta, mert sohasem volt és sohasem lehetett az övé, és néha álmodott róla, mert a valóság csak a kezdete és ígérete volt valaminek. Firenzében a Boboli-kertben, Rómában a szőke Tiberis partján, képtárban és a San Paolo oltárképeinél hirtelen eszébe jutott a karcsú test, és ujjá hegyében remegni és feszülni kezdett az emlék. Rika, a nyári este, a hideg ananász, a fák... Rövid pillanatra, de eszébe jut.

Pici, szikrázó jégdarabkák pattognak a víztócsákon.

De messze van az a nyár...

Tibor sóhajt, és újra itt van a jelenben, ahol öten libasorban, csendőrök és nyilasok között baktattak a Hűség Háza félelmes épülettömbje felé.

A Csengery utcai kapunál az elől haladó nyilas megállt.

A kapualjban egy fehérre festett konyhaasztal és két barna szék állt. Az egyikén nyilas-egyenruhás, meglehetősen korú férfi ült. Tökrészeg volt. Hátradőlt a széken, a szája félig tátva, és egy sor viplafog villant ki belőle. Puffadt, hájas arcán izzadságcseppek gyöngyöztek, szeme meredten bámult a belépő, tisztelgő nyilasra.

- Kik ezek? Zsidók?

Szentmarjai kilépett a sorból.

- Kérem szépen, doktor Szentmarjai Ambrus, nyugalmazott bíró, egyetemi tanár vagyok. A négyszázhetvenöt törve ezerkilencszáznegyvennégyes rendelkezés értelmében, mint ezüst és arany vitézségi éremmel rendelkező...

A kapu őre mindkét könyökével rátámaszkodott a konyhaasztalra, és zavaros tekintetét a jogászra emelte.

- ...annak ellenére, hogy az október huszonnegyedikén kelt...

- Zsidó vagy, vagy nem vagy zsidó?

- Kérem, éppen ezt a jogi kérdést bátorodom...

- Na, lehúzni a nadrágját.

Szentmarjai a megrettenéstől halálsápadtra vált. A részeg kapus röhögött, nyála végigfolyt a fekete kabáton. A tábori csendőrök előreléptek. Szentmarjainé kétségbeesetten sikoltozott, és elvágódott a kapualjban. A sor végén álló nyilas is előrefurakodott, hogy ki ne maradjon a szórakozásból.

Mindez egy pillanatig tartott, vagy még addig sem.

Kemenes Tibor magasra lendítette a karját, és hangos „kitartás, éljen Szálasi”-val sarkon fordult. Tíz lépést remegő izmokkal, de nyugodt tempóban ment, azután egyre gyorsuló léptekkel keresztülsietett az Andrássy úton, be a mellékutcába, lélekszakadva, ahogy csak a lába bírta. Mögötte lövések hangzottak fel. Egy... kettő... négy... nyolc... Csuumvizesen ért ki a Rottenbiller utcába. És innen még jókora út a Gyulai Pál utcáig! Lihegve ült egy kőkupacra. Aknák, ágyúgolyók remegtették a földet. A harc még elég messze folyhatott - messze, vagy hat kilométernyire! -, de itt is meglepő dolgok történtek. Például anélkül, hogy találat érte volna, hatalmas szaltóval az úttestre esett egy harmadik emeleti ablak keretestül, függönyöstül, és pár pillanat múlva utánaugrott egy festmény.

- Na, gyerünk - biztatta önmagát Tibor, és feltápáskodott.

Karácsony óta nem laktak a Vas utcában.

A szentestén András néni ünnepi vacsorája - dupla adag lekváros gríz - jéghidegre hűlt, amikor Ács Pista hazaérkezett. Nem sokat magyarázott - szedjük, fiúk, a holminkat, és költözzünk. András mama költözzék le az óvóhelyre. Ha valaki keresne engem - katonai behívót kaptam, elmentem, azóta nem látott.

András néni szólni se mert, csak kezét tördelve járkált fel-alá. Csak búcsúzóul kérdezte meg, hogy - mikor látlak, édes fiam? - Legkésőbb egy órával a Vörös Hadsereg bevonulása után - felelte Ács, és átölelte leendő anyósát. Tibor és Tamás meg se kérdezték, hová mennek. Ács a Gyulai Pál utcába vitte őket egy földszinti szobába. Az ágyban párnák, takarók. A szekrény tetején néhány paradicsomosüveg és birsalmabefőtt. A fiókban férfizokni, kitört hegyű ceruza. Ki lakhatott itt? Ács semmire sem adott magyarázatot. Csak amikor kevés fehérneműjüket elhelyezték, az ablak légópapírját rendbe hozták, akkor tartott ünnepélyes beszédet. - Fiúk, ez az új birodalmunk. Tudom, Tomi, hogy nagyon elvágyódsz innen, de további utasításig itt kell rostokolnunk. Csak annyit járkáljunk, amennyi múlhatatlanul szükséges. Egyébként mindhárman gyári munkások vagyunk, a Robbanó Acélművek Váci úti telepén dolgozunk. A hadiüzemi igazolványaink itt vannak, ezeket Tibor lesz szíves hetenként valódi, maga rajzolta pecséttel értékesebbé tenni. Ha nyilaskeresztet is rajzolsz rá, annál jobb. Egyébként a lakásban törvényes rendőri bejelentővel tartózkodunk, aki nem hiszi, nézze meg. Tibor, te mátol kezdve Krecsmár Lajos úr vagy.

Kemenes átvette a munkakönyvet, a hadiüzemi igazolványt és a bejelentőlapot. - De hiszen ezen nem Lajos van, hanem Lujza. - Hm... hm... nagy baj - mondta Ács fejcsóválva. - Akkor kénytelen lesz elövenni a festékesdobozodat és korrigálni.

Tamás is megnézte Perger Antal hadiüzemi igazolványát és a bejelentőlapot. - Te Pista, az enyémen meg Anna van Antal helyett. - Nem találjátok ki, miért? Mert a nők bejelentéséhez nem kell az előző lakás kijelentője, a férfiakéhoz kell. Tehát bejelentettünk három kislányt, csak éppen a visszakapott szelvényen fogjuk kijavítani a neveket. A rendőrség nyilvántart három nem katonaköteles fehérceledet, mi pedig megkaptuk a hamisítatlan körpecsétet a bejelentőszelvényünkre. Megértve?

Tibor néhány perc alatt Lajost varázsolt Lujzából, Antalt Annából és Bélát Bellából. Utána együttesen felkeresték a házmestert és a légóparancsnokot. Előadták, hogy Soroksáron laktak, de oda bevonultak az oroszok, és ők úgy döntöttek, hogy továbbra is szolgálni kívánják a totális háborút, amíg a felmentő seregek megérkeznek. A légóparancsnok gyanakodva nézte a bejelentőszelvényeket. Egy percre eltűnt, bement a szobába, és saját bejelentőszelvényét összehasonlította az új lakókéval. A pecsét hajszálpontosan egyezett. Még az R betű szárán a folt is ott volt. Hülyék. Ha a légóparancsnok került volna abba a szerencsés helyzetbe, hogy Soroksáron lakik, és az oroszok elfoglalják a községet, igazán nem törte volna magát, hogy

bejöhessen az ostromlott városba a Robbanó Acélművekbe dolgozni és a levegőbe repülni. De hát ízlés dolga.

Most már csak arra kellett vigyázniuk, hogy reggel fél hatkor minél feltűnőbben kivonuljanak a házból, és utána minél észrevétlenebbül visszajussanak a szobájukba. Tizennyolc lakás volt a házban, tizennyolc gangra néző konyhaajtóval, és minden konyhaajtó mögött kíváncsi asszony.

- Már visszajött, Krecsmár úr? - És mit gyártanak abban a robbanógyárban? - Légitámadáskor nem jönnek le az óvóhelyre? - Érdekes, Kása úr, milyen intelligens arca van a maguk kollégájának, annak a Krecsmárnak, az ember inkább ügyvédnek nézné... - és így tovább. A légóparancsnok minden délután bejött, katonai irataikat kérte, kiképzésükről érdeklődött. Ács megunt. - Gyerekek, ez nem lesz jó. Holnaptól kezdve délutáni műszakon vagyunk. Délig alszunk, és egy órákor megyünk el hazulról.

Így valóban könnyebb volt. Délben megpróbáltak élelmet szerezni. Tamás volt a legügyesebb. Egyszer két kiló savanyú cukrot hozott. A Szentkirályi utca lakói a volt Stühmer-lerakatot fogták körül. Tamás is befurakodott a csödület kellős közepébe. Kisült, hogy az éjszaka a németek „biztonságba helyezték” a csokoládéraktárt. Alapos munkájuk nyomán eltűntek a kakaóval teli zsákok, cukrosládák. De a földön, a polcok mélyén feldúlva és széttaposva, így is töméntelen kincs maradt. A hetek óta tartó éhezéstől megvadult asszonyok zsebükbe tömtek az ostyaszeleteket és selyemcukrot. Tamás felkapott egy pléhdobozt, és csak otthon nézte meg, hogy mit vitt el. Savanyú cukor volt. Tibor rendszerint fel se kelt. Megette a Tamás hozta cukrot, lóhúst, sőt pudingport és Maggi kockát is, aztán nyakába húzta a takarót, és aludt.

Ács is keveset mozdult ki a szobából. Ha elment, az aktatáskáját mindig magával vitte. Rendszerint csak a Rákóczi út sarkáig merészkedett, körülnézett, milyen új plakátok, hirdetések és parancsok vannak. Így tudta meg azt is, hogy a hadiüzemi igazolványaik nem érvényesek már, és újfajta blankettát kell kitölteni. Az űrlapokat - honnan, honnan nem - még aznap megszerezte. De ki kellett tölteni, méghozzá írógéppel. Tibor kijelentette, hogy bízzák csak rá, tud ő valakit, akinek írógépe is van, és megengedi, hogy írjon rajta. - De nem lesz kíváncsi rá, hogy mit akarsz leírni? Tibor nevetett. - A világ legjámborabb és legkorrektebb embere. Nem is tudja elképzelni, hogy valaki más nevet írjon alá egy cetlire, mint a sajátját.

Mindez tegnap este történt - mérhetetlenül régen.

Tibor befordult a Gyulai Pál utcán, és csak akkor jutott eszébe, hogy Tamás és Pista milyen izgatottan várhatják. És ugyanakkor döbbsent arra is, hogy hiszen az igazolvány ott maradt Szentmarjai írógépe alatt.

Percz Tamás és Ács valóban már az ajtóban nekirontottak.

- Megvan?

- Nincs.

Ács egyre nyugtalanabban hallgatta a beszámolót.

Az igazolványokat meg kell szerezni mindenáron.

Szükség is van rá, meg nem is maradhatnak Szentmarjai lakásában.

De ki mehet el érte?

Tibor semmi esetre sem mehet vissza. Sőt egyáltalán nem okos dolog, ha férfi megy érte.

Egyetlen lény van a világon, aki vállalkozni fog rá - Kati.

AZ ÉLET ÉRTELME

András Kati karácsony előtt látta a vőlegényét, azóta nem kapott róla semmi hírt. Pedig úgy várta, olyan nagyon várta. Hogy legalább egy percre odaszalad, ha mást nem, legalább egypár biztató szót hoz karácsonyi ajándéknak. És Szilveszterkor sem jött el boldog újévet köszönteni. Csak nem érte valami baj? Elvitték volna nyugatra? Pista nem olyan fiú. Kimászik ő még a lelakatolt vagonból is, leugrik a száguldó gyorsvonatról is, és visszajön hozzá. Megsebesült volna? Vagy... ó, isten őrizz, még az ilyen gondolatától is!

Mi mindent szeretne Pistával megbeszélni! Először is a hírek. Az óvóhelyen azt beszélük, hogy a németek aláaknázták a hidakat. Valamennyit. A csipkeszép Erzsébet-hidat, a gyönyörű ívű, büszke Lánchidat, a Gellérthez vezető Ferenc József-hidat, drága kincseinket. Mesélik azt is, hogy minden pincébe löszert fognak berakni, és minden háztetőre léghárító ágyút. És benzinnel öntenek le, és meggyújtanak minden házat, mielőtt kitakarodnak. De ez csak nem lehet igaz - hol vennének annyi benzint? Azt is hallani, hogy minden hajnalban zsidókat és katonaszökevényeket hurcolnak a Duna-partra. Sorba állítják őket szembe a vízzel, és belepuffantják mindet a Dunába... Szilveszterkor meg az terjedt el, hogy az oroszok békeköveteket küldtek. Szabad elvonulás, fegyverszünet, a polgári lakosság megkímélése volt a feltétel. A németek ahelyett, hogy térden állva köszönték volna meg - lelőtték a parlamentereket. Ezt egy nyugalmazott tanár mesélte az óvóhelyen - és mivelhogy történelem volt valaha a szaktárgya -, mindjárt előadást is tartott a hadiszokásokról és arról, hogy még a hottentották sem ölik le a békeköveteket, sőt még a polinéziai emberevők sem, egyes-egyedül a náciok. De meg is lesz érte a fizetség. Huszonnégy órán belül nehéztüzérség fogja elpusztítani a várost úgy, hogy sóval lehet behinteni a nyomát. És még csak nem is szólhatunk egy szót sem. Ahol a parlamentereket megölték, ott senkit sem véd többé a nemzetközi jog...

Azóta eltelt már huszonnégy óra, nem is egyszer, és a házakat még nem rombolta le az oroszok nehéztüzérsége - de Katit és Ágneszt mégis nagyon nyugtalanította a hír. A náciokról könnyen el lehet hinni, hogy megölik a békeköveteket. De Kati azt mondja, hogy az oroszok még akkor sem fognak bosszút állni a városon. Ágnes vitatkozik: már hogyan állnának bosszút. Ha a nyilasoknak nem fáj Budapest, miért fájna nekik?

És itt a kalapszalokban is annyi változás van! Karácsony éjszakáján Gálfayné eltűnt. Mikor utazott el - senki sem tudja. De eltűntek a ruhái is, magával vitte a pénzzel és ékszerrel teli kazettát, csak a félig kész kalapokat hagyta itt, a vasalódeszkákat és nehéz szénvasalókat, az ócska varrógépeket és a rémült varrólányokat. Amália kisasszony kaján örömmel közölte a hírt. Gálfayné nyugatra utazott, a hadiüzem megszűnt, itt tovább senki sem lakhat, mehetnek isten hírével. És mivelhogy a lányok se aznap, se másnap nem mutattak semmi hajlandóságot az elköltözésre, ő maga kereste fel a házparancsnokot.

A légóparancsnok éppen a fehérműjét mosta egy ócska lavórban. Kelletlen udvariassággal fogadta Amália kisasszonyt.

- Nősülni kellene - mondta Amália öngysága, és pajzánul mosolygott. - Nem férfimunka ez.

- Ó, hogyan, igen. Mit méltóztatik óhajtani?

Amália kisasszony leült a fáskamra egyetlen székére. A légóparancsnok összehúzott szemmel nézte, hogy a szék támlájára tett nadrágja hogyan gyűrődik.

- Kedves parancsnok úr... hazafias kötelességem... - és Amália mindkét kezét keblére szorítva, nagyot sóhajtott. A légóparancsnok erre se nézett fel, hanem buzgón dörzsölte a mosnivalót.

- Lehet, hogy nem mind zsidó... de a fele legalábbis az... én, ugyebár, csak a kötelességemet...
- Jó. Tessék még ma elhagyni a műhelyt és átköltözni a közös óvóhelyre. A többieket bízza rám.

A légóparancsnok még aznap megkereste András Katit.

Amikor a légóparancsnok elment, Kati kihirdette a műhelyben az ostromállapotot. Háromtagú üzemi parancsnokságot választottak. Aki a parancsnokságnak nem engedelmeskedik, azonnal elhagyja a műhelyt. Hadiüzem, igenis, ezentúl is lesz, csak éppen egy kissé szerényebben fog működni. A pincefolyosót a fáskamrák előtt eltorlaszolják. Akinek a papírai nincsenek rendben, oda beköltözik, és ki nem dugja az orrát, amíg nincs vége a háborúnak. A néhány valódi kibombázott és igazi menekült próbál élelmet szerezni, vízért jár, és értesíti a többieket, hogy maradjanak csöndben, ha razzia van...

Czinege Waldemár - igazi nevén Barta Ferenc, a Fratelli Deisinger kávélerakat tisztviselője - májusban szökött meg a behívó elől. Hogy hogyan jutott eszébe a Czinege Waldemár név? Istenem, eszébe jutott. Megtetszett neki, és erre a névre állította ki a hamis kibombázási igazolványt, ennek alapján költözött be a Petőfi Sándor utcai házba. És anélkül, hogy megválasztották volna, felvette a légóparancsnoki karszalagot. Mivelhogy senki sem irigyelte tőle a sok lőtás-futással és gonddal járó hivatalt, no meg mert bölcsen és igazságosan kergette szét a verekedő lakókat - senki sem kételkedett tiszte jogosságában. - Régen gyanította, hogy a kalaposműhely-hadiüzemben valami nincs rendjén, de esze ágában sem volt utánanézni.

- András kisasszony... én nem firtatom, hogy kinek szabályszerű a hadiüzemi igazolványa, kié nem... Csak az a kérésem, hogy vegyenek fel néhány olyan munkást is, akit én ajánlok.

Katinak tátva maradt a szája.

- Nagyon szívesen... de hát az élelmezés... hadiüzemi igazolvány...

Czinege Waldemár-Barta Ferenc elnevette magát.

- Ne bújócskázzunk. Maga meg akar menteni egy csomó zsidót meg politikait: én meg akarom menteni nyolc katonabajtársamat. Elbűjtatják őket is, amennyi babot, krumplit tudok szerezni, odaadom maguknak. Nem kell nekik se hadiüzem-igazolvány, se semmi. Csak ebből a sok fáskamrából torlaszoljanak el vagy nyolcat, és ott rejtsek el az embereket arra a pár napra...

Így történt, hogy a műhely látható része három fáskamrára zsugorodott, ide zsúfolták be a varrógépeket, vasalóasztalokat, még két próbabábut is és négy fekvőhelyet. A rejtett részben pedig nyolc szökött katona és harminc más bujkáló várta türelmetlenül, hogy leteljék az a „néhány nap”.

Azóta elmúlt a karácsony, elmúlt Szilveszter éje, itt az újév, és a front itt dühöng a házak között.

A bombázás, az éhség, szomjúság, a nyilas razziák és a német katonák parancsai - „sánc-építés” kötörmelékéből, ajtódeszkákból, felfordított villamosokból, üzletredőnyökből - tűzoltás és mentés - minden percre megvan a maga félelmes szörnyősége, de együttvéve mérhetetlenül egyformák a napok. Az éjszakák sosem akarnak virradni, és a nappalok nem tudnak elmúlni.

Újév után (a légóparancsnok tanácsára) öt munkásnő, akiket a ház lakói már régebről ismertek, és akiknek igazolványán semmiféle razzia nem található kivetnivalót, beköltözött a közös óvóhelyre. Ketten pedig a műhelyben örködtek, hogy ha valami baj történik, intézkedjenek. Hogy baj esetén mit intézkedhetnek, azt persze nem tudták.

Ágnes iratai sem voltak éppen rendben. A székelyudvarhelyi menekülés meséjével annyian bujkáltak Budapesten, hogy szerény számítás szerint is a kis erdélyi városnak nem tizenöt, hanem ötszáztizenezer lakosának kellett volna lennie. A kalapszalon hadiüzemi igazolványa is csak december ötödikén kelt... De Ágnes nem akart az eltorlaszolt pincerészbe költözni, a bezártság és tehetetlenség minden irtózata ott élt még minden idegében... Így is rabság... hiszen a pincéből nem mehatsz ki - magyarázta Kati. - Értsd meg... itt legalább járkálhatsz, mozoghatok... de ott benn ugyanolyan, mint a raktárban volt.

Azon a délutánon, amikor Ács beállított a műhelybe, Ágnes a szabóasztal tetején ült két másik lány társaságában, és azon vitatkoztak dél óta, hogy mi illik jobban a spenóthoz, a vagdalt hús vagy a tükörtojás. Ágnes a húst pártolta, a másik két lány a tükörtojást. Mivel látták, hogy nem tudják meggyőzni egymást, áttértek a mákos tésztára. A mákos tészta mindennapi műsor volt. Mi jobb, mákos metélt, a krumplis tészta mákkal, a mákkal hintett szilvás gombóc, a mákos guba vagy a mákos beigli? Ács már a pincefolyosón hallotta a vitát, és köszönés helyett azzal lépett be, hogy főzzék meg a gombócot, süssék meg a beiglit, és ő majd készségesen eldönti a vitát... A lányok nevettek. Ők is szívesebben ennék, mint beszélnek róla, de amikor olyan jó még emlegetni is a beigli töltelékét: tejben főtt cukros mákot, egy kis baracklekvárral, reszelt citromhéjjal keverve...

- Hagyjátok abba, mert elájulok - kiáltotta az egyik lány, és olyan falfehér lett, hogy a lányok vizet hoztak neki, és megígérték, hogy ma már egy szót sem beszélnek ennivalóról.

Kati elsápadt örömeiben, amikor meghallotta, hogy Ács Pista itt van.

- Hogy lefogyott - döbrent meg Ács, amikor messziről meglátta. Az éhségtől - és ahogy Kati síró-nevető, izgalomtól csillogó szemét nézte, elszégyellte magát. - És az aggodalomtól... akárhogyan is, el kellett volna jönnöm karácsony óta.

- Katikám!

- Pista!

- No, ne sírj... nem tart már soká... meglátod, igazán nem tart soká...

- De megérjük-e?

- Szabad ilyet kérdezni?

Ács elhatározta, hogy egy-két percet beszélget csak Katival. Megkéri, hogy menjen el a Szent-marjai-lakásba, de saját magáról nem mond semmit. Katinak nem szabad megtudni, hogy ő is bujkál, hogy nem mehet vissza a kórházba, hogy rádiumoskazetta van nála. - Elmondja, hogy a mama jól van, és a frontokon nagyon biztató a helyzet, hogy Zuglóban benn vannak a Vörös Hadsereg egységei, hogy Csepel már szabad, hogy a Svábhegy is felszabadult, és most már csak órák kérdése, igazán csak órák kérdése minden...

Kati azt kérdi, hogy hallott-e a szovjet parlamenterekről? Igaz-e, hogy a németek megölték őket?

- Igaz.

- De hiszen akkor... minket nem véd a nemzetközi jog... akkor itt kő kövön nem marad.

- Sztálin nem engedi - súgja Pista egészen Kati füléhez hajolva. - Táviratozott a csapatoknak... megkímélik a várost.

Ács szeme, nyugodt mosolya az ő szívét is megtölti jókedvű bizakodással. Hát hogyan is érhetné őket baj, amikor úgy szeretik egymást, és olyan fiatalok... Tavasz jön, szabadok lesznek, májusban megtartják az esküvőjüket.

Ács szótlánul nézte Kati kipiruló arcát. Szerette volna magához szorítva tartani, védeni, simogatni, soha el nem engedni.

De hát meg kellett mondania, miért jött.

Kati ismerte a villát, ahol Szentmarjaiék laktak. A szomszéd lakásba többször is szállított kalapot. Most figyelmesen hallgatta, hogyan kell megkísérelnie a lakásba bejutni, hogyan kell befejezni a félig kitöltött nyomtatványokat. Ács egyre nyugtalanabbul magyarázott. Milyen egyszerűnek tűnt a terv, amíg ideért. De most, hogy Katit kell küldenie a veszélybe... Nem félt a bombázástól, nem félt akkor sem, amikor a kápolnához vezető folyosót kereste, nem félt, amikor Tamással és Tiborral át kellett költöznie. De most világosan látott minden bajt és rémséget, ami Katit fenyegetheti. A szakadatlan bombázás, a freccsenő repeszdarabok, a házakat megrázó légnyomás, az alacsonyan szálló repülőgépek géppuskasorozatai... az igazoltatások... részeg német katonák és nyilasok erőszakoskodása... és ott a lakásban... ha rajtakapják... Nem engedem... nem engedhetem.

- Pista... én nem tudok írógépen írni.

Ács az első pillanatban értelmetlenül bámult. Azután tomboló öröm fogta el. Hát, ha nem tud gépelni... akkor nem is mehet. Az igazolványt pontosan kell kitölteni.

- De Ágnes magammal hívom. Ő tud. És kettesben biztonságosabb...

Hogy miért volna kettesben biztonságosabb? Semmiért.

Kati kalaposdobozt vett a karjára, és Ágnessel kéz a kézben elindultak.

Ács leült az egyik varrógép melletti székre. Most érhetek fel az udvarra... most körülnéznek, várnak egy pillanatig, hogy nem jön-e repülőgép... jaj, csak várjanak még... azután óvatosan elindulnak a Városház utcai kapu felé. Most mennek át a Városház udvarán... istenem, hogy bombáznak... csak ne menjenek nagyon közel a falhoz... még megsérülhetnek a lehulló üvegcserépektől... kézigránát fekszik a lába előtt, jaj, bele ne rúgjon... és milyen sötétek az utcák... most megy át a széles Károly körúton... hogy bömbölnek az ágyúk... most átértek, nem, nincs semmi baj... nem lehet semmi baj... a Paulay Ede utcán befordulnak... megint jönnek a repülőgépek... nem lehet kibírni...

Megpróbált másra gondolni. Hány latin közmondásra emlékszem? Contra vim mortis, non est medicamen in hortis. Halál ellen nincs orvosság... No, tessék, jobb nem is juthatott volna eszébe!

Mennyivel nehezebb féltetni, mint félni!

Időtlen idők óta gubbasztott a pincében. Már talán itt is kellene lenniök... nem, még nem lehetnek itt, hiszen le kell gépelniök az igazolványokat... az írógép zajt üt, nem... nem lett volna szabad elengedni őket, inkább magának kellett volna mennie vagy legalábbis ott menni mindenütt a nyomában, óvni a gyilkos golyóktól... istenem, hát nem borzasztó, hogy nem tudjuk a veszedelmektől megvédeni azt, akit a legjobban szeretünk?

Újra és újra végigjárta képzeletben az utat a Városház utcától a Benczúr utcai villáig, és a kalapdobozzal siető Katit kereste. De Kati nem jött, és Ács úgy érezte, el kell indulnia, meg kell keresnie, megnézni minden bombatölcsért, minden leomlott falat, megkérdezni minden halottól és minden eleventől, hogy látták-e őket?

Pedig Kati és Ágnes egy percet sem késett. Egymáshoz bújva, szaporán haladtak a mellékutcákon, jobbra, balra se nézve. Az a tudat, hogy fontos feladatot végeznek, elűzte a félelmet. Koromsötét volt, amikor a villát megtalálták. Az ágyúk nagyon közről szóltak. A villa abla-

kai sötétek. Mindenki lenn van ilyenkor az óvóhelyen, még az az egy-két bátor is, aki napközben még fel-feljárt főzni vagy valami fontos munkát sietve elintézni. Az volt a haditerv, hogy együtt lopóznak fel az emeletre. Ha a lakásajtó nyitva van - márpedig valószínűleg nyitva lesz, mert nem szabad soha bezárni a lakást a tűzveszély miatt -, Ágnes óvatosan bemegy és beles, hogy üres-e. Kati ezalatt a lépcsőházban őrködik, és háromszor megkopogtatja az ajtót, ha valaki jön.

A Szentmarjai-lakás nyitva volt. A szobákból sem hallatszott hang. Ágnes lábujjhegyen tapogatózva ment vagy húsz lépést, azután a kapott utasítás szerint belépett a jobb kézről nyíló ajtón. Most már óvatosan a földre irányította a fényt, felkattintotta a kék körtéjű légózseblámpáját is. Az írógépet azonnal meglátta. A papírlapok ott voltak a gép alatt, nyilván Szentmarjaiék távozása óta senki sem volt a lakásban. A félig kitöltött űrlapok alatt egy kitépett irkalapot is talált. Ezen voltak ceruzairással az adatok, amelyeket a blankettára kellett gépelnie. Gondosan a lámpához húzta a papírlapot, és majdnem felsikoltott. Az írás! A betűk! Millió közül megismerné: Tibor írása volt. Tibor talán itt járt ebben a szobában. Tibor... talán itt van a közelben... mikor látja... találkoznak-e még? Nem lehet ezt kibírni.

Gépelni kell gyorsan. Kati várja.

Amikor másodszor megnézte a papírt - idegennek tűnt az írás. Micsoda bolondság... hogy kerülne ide Tibor? Hiszen őt kivitték a frontra... még tavasszal hányszor megesett, hogy az utcán közeledett valaki, és Ágnes elfúlva állt meg: Tibor. Pedig nem Tibor volt, sőt nem is hasonlított rá. Hát persze. Más is írhatja így az r betűt vagy a t-t... De amikor a gépeléssel elkészült, a kis papírlapot Krecsmár Lajos gyári munkás adataival becsúsztatta a zsebébe.

Ács már örülni sem mert, amikor a két lány betoppant, csak szótlánul szorongatta a kezüket.

PERCZ TAMÁS

Az Ács doktor adta címet könnyen megtalálta. Utasítás szerint pontosan három órakerék lépett be a kapun, de az első emelet négyes ajtó előtt meghökkenve megállt. Rosszul emlékezne? Csak nem ide küldték? Hiszen ez katonai parancsnokság.

Egy pillanatig állt csak, de az ajtó máris halkán nyílt. Fiatal zászlós állt az előszobában.

- Tamás? - kérdezte halkán.

- Igen.

- Vártunk. Kerülj beljebb. Orlay vagyok.

Hosszú, rideg előszobán vezette végig. Itt minden bútortól két ócska lóca és egy ruhafogas-állvány volt. A falakat plakátok díszítették: óvakodj a kémektől.

Az előszobából irodahelyiség nyílt, négy, zöld posztós íróasztallal, két írógéppel, rolós iratszekrénnel és páncélszekrénnel. Két fiatal gépíró nézte végig kíváncsian Percz Tamást, amikor Kollár századoshoz bevezették. A beszélgetés rövid volt. A százados mintha már jól ismerte volna Tamás személyi adatait, alig kérdezett róluk valamit. - Milyen a katonai kiképzése? Részt vett-e harcban? - Azután barátságosan kezét ráztak. A zászlós intett Tamásnak, átvitte egy másik szobába, megmutatta, hol lesz az ágya, adott egy darab zsíros kenyeret és egy bögre meleg teát.

Még aznap alkonyatkor megkapta az első feladatot.

Öten mentek le a Kossuth Lajos térre, s az alkonyat szürkéségébe rejtőzve osontak végig a Kálmán utca felé.

- Berkó, te előresietsz a Hold utcáig. Tamás, te biztosítasz a Honvéd utca felől - mondta Orlay Miklós.

Tamás a ház sarkához lapulva figyelte az utcát. Elhagyott, halott volt minden. Eleven ember sehol. De a zöld köpenyes katonaholttestek felett, mint félelmes rémmesében hajlongtak, búgtak a házfalak és háztetők. Az aknák felszakították a házak oldalát, és ködarabok, szilánkok, üvegcserepek zápora verte az utcát.

Berkót már nem is látta. A másik három fiatalember óvatosan haladt előre. Négy megrakott német teherautó állt a Kálmán utca közepén. Egyetlen katona őrizte, már amennyire őrzésnek számít az, hogy a hátsó kocsinak támaszkodva, tenyerébe rejtett cigarettáját szívta.

Végtelenül hosszúnak tűnt az az idő, amíg a három ember megközelítette a teherautót. Milyen furcsa - gondolta Tamás -, hogy tegnap még nem is ismertem őket, és most közös életünk és halálunk. Egy kicsit sajnálta, hogy nem tarthatott velük. Úgy képzelte, hogy első akciójánál ő fogja kézigránáttal eltalálni a német kocsit hűtőjét.

Most sem érzett félelmet, inkább kíváncsian kémlelte az utcát.

Csendes volt minden. Lassan megfordult, hogy újra három társa után nézzon, és egyszerre elakadta szívverése. Az egyik Kálmán utcai házból hat-nyolc tagú, fegyveres SS-csoport bújt elő, és indult a teherautók irányába. Csak hátranézzon, mielőtt a kézigránát dobják - ez volt Tamás első gondolata. De ha nem néznek hátra... hiszen a hátuk mögött én biztosítok... De arra nem számíthattam, hogy nemcsak a Honvéd utcából jöhet valaki, hanem egy óvóhelyről eszi elő őket a fene.

Mindezt az önmagából kilépő Tamás gondolta végig. Ösztöne, izmai ezalatt már cselekedtek is. Övéből kirántotta az első kézigránát, és a németek közé hajította. Mire az első robbant, már dobta a másodikat.

Csak annyit látott, hogy a Hold utca felé haladó nácik megfordulnak, valaki németül ordít, füst, dörrenés... a harmadik kézigránát után nyúlt, ebben a pillanatban hatalmas robaj... a teherautók, igen, onnan csap fel a láng... azután egy ütés a vállán, egész határozottan érzi, hogy egy erős kéz ütötte meg, elbotlik, a zubbonya ujjá csupa vér. És szédül. A járda szélsebesen emelkedni kezd, a házak valahol messze vannak, elérhetetlen magasságban. A falhoz kell eljutni - erre gondol, nem tudja, miért. Oda abba a falmélyedésbe.

A falmélyedés egy óvóhely utcáról nyíló vészkijárata, egyméternyire lehetett Tamástól. Rettenetes ideig tart, amíg félig hason, félig egészséges oldalán odacsúszik. Egy kéz fekszik a havon, egy jéggé dermedt, leszakadt női kéz és egy könyv. Meg kellene nézni, milyen könyv - gondolja Tamás, de nem mozdul, és ha mozdulni tudna, akkor sem látná a betűket a homályban. Milyen gyorsan sötétedik, előbb még látta a havat. Lehet, hogy többé nem fog felkelni innen? Lehet, hogy itt fog meghalni? Nagy kinnal megmozdította a fejét. Hányszor ment végig a Honvéd utcán! Cserkészcsapatjuk itt volt a kereskedelmistákkal közösen az Alkotmány utcában. És a Markó utcai gimnázium! Itt csókolódzott először. Hazakísérte a kislányt. Karácsony este volt... Anicskának hívták a kislányt. Szőke, nagyon sovány, sápadt szlovák lány, akkor már harmadik éve bujkált Pesten... egy beszercebényai orvos kislánya... átúszott éjszaka a Garamon... ő akkor első éves bölcsészhallgató volt... nem volt pénze, de szeretett volna karácsonyra valami örömet szerezni. Esett a hó, ilyen fehér volt az utca, mint most... jég és hó borította az egész világot. Anicskán vékony átmeneti kabát volt. Összebújtak. A Szent István körúton bementek egy kis hangszerkereskedésbe. Hosszú, keskeny üzlethelyiség volt,

félhomály... későre járt, félórával zárás előtt. Az egyetlen segéd már hazament, a tulajdonos, köpcös öregemberke, kék vászonköpenyben és házisapkával a fején a szétdobált szájharmónikákat és apró játékdobozokat rakosgatta vissza a polcra. Véget ért a karácsonyi vásár, ez mind megmarad jövőre. Háromnegyed ötkor egy elkésett társaság állított be, tánclemezeket kértek, és vitték válogatás nélkül, csak az egyiket tették fel a próbamasinára. „Fekete Péter öcsém, te kis ügyefogyott, ki a szerencse malac fülét sose fogod...” És ők tovább is ott maradtak az üzletben. Kettesben. Lemezeket kértek. Schubert *Ave Máriáját*, azután az *Egmontot*, és mert Anicska szerette, a *Für Elise-t* is. Meghallgatták Mozart menüettjét az *Esz-dúr szimfóniából* és a Haffner-szerenádöt. A kereskedő kelletlenül és gyanakodva szedte elő a dobozokból a lemezeket. Sóhajtozott, többször kivette krumpli zsebóráját, nézegette, és fejét csóválta. A körútra vezető ajtón lehúzta a redőnyt, a lámpákat eloltotta, csak a próbafülkében égett egy negyvenes körte, hogyha az ügyeletes rendőr arra jár, észre ne vegye a zárórátúllépést. Sokszor azon a ponton volt, hogy kidobja őket, hogy szólni fog: nagyon sajnálom, de tessék gyorsabban választani, zárnom kell, különben is úgyis tudom, hogy nem tetszenek vásárolni belőle, a népek cukrot, lisztet vásárolnak manapság, ha pénzük van, nem lemezt. - De nem szólt, hátha mégis elviszik az *Esz-dúrt*, ezekről a kopott egyetemistákról sose tudja az ember... ezek bejönnek ide hétszámra potyázni, aztán egyszer megbolondulnak, nem fizetik be a menzát, de megveszik ajándékba a lemezt...

Tamás úgy tette a lemezeket a korongra, mint ahogy csodálatos ékszerszert, selymet nyújt át a szerelmes férfi a nőnek. Anicska behunyt szemmel hallgatott. A próbafülke apró, támla nélküli székén, fejét Tamás mellére hajtva, és itta a melódiákat. Olyan ismerős volt a zene. Az *Egmont*; a Tátra bércei, partizánok fegyvereinek ropogása, szabad erdők és folyók... Mozart menüettjében az otthon, a fa vidám lángocskáit a cserépkályhában, a játék, apa simogató keze, az elveszett boldogság... A kereskedő türelmetlenül topogott.

- Beethoven *Kilencedik szimfóniáját* kérem - mondta Tamás. Megadó sóhajlás. Azután ott van előttük kilenc darab lemez. Tamás felteszi őket sorra a lemezjátszóra, és a földkerekség legtokéletesebb dallamai zengenek, érzések, vágyak szakadatlan vihara, a kutató, kereső akkordoktól a beteljesülésig, az öröm himnuszáig.

- Köszönöm... majd legközelebb... visszajövünk - mondta Tamás, amikor elhangzott az utolsó taktus, és szinte futva mentek ki a szűk udvari kijáraton, idegen bérházkapun át, szívükben a lopott gyönyörűséggel. - Meglátod... igazán boldogok leszünk... béke lesz... szabad leszel... otthonod lesz, nem kell bujkálnod - suttogta a lánynak, és egymásba kapaszkodva mentek ugyanezen a havas tájon, talán éppen itt a Honvéd utcán, és hangosan énekelte: „Alle Menschen werden Brüder - wo dein sanfter Flügel weilt.” Anicska... hol van már Anicska? Elhurcolták... Egyszer beszélt róla valakinek, egy lánynak. Milyen helyes lány volt az is. Csaplár Ágnes... merre lehet most? Az is el fogja őt felejtetni. Végig fog menni a Honvéd utcán, talán Tiborral, talán mással, tél lesz, ilyen fehér tél, összebújnak, és sült gesztenyét esznek... Különös, hogy nem fáj semmi, csak szomjas. És nem lát. Ilyen késő van már? Haza kellene menni. De már nem lehet többé hazamenni. Amikor Bovaryné haldoklik, Flaubert leírja, amint a pap az utolsó kenetet adja. Megkeni olajjal a talpakat, amelyek többé sosem fognak futni... ezt a részt mindig újra és újra elolvasta, belesápadva a borzalomba... az ő talpai sem? Ő is megmerevedve, némán fog itt feküdni, mint ez a kődarab? El kellett volna szaladni a németek elől? Elbújni? Tiborral verseket olvasni? Tibor látni fogja a tavaszt, látni fogja a fákat... de nem, ezt az egyet sohasem fogja érezni, egy-egy kézigránát robban... és attól kevesebb fasiszta marad a világon... kevesebb veszély... kevesebb rom... fenyegeti Anicskát, Ágnes... a várost... a Duna-partot... mindent... ami szép... amiért érdemes élni... amiért érdemes halni...

Orlay Miklós zászlós csak késő este indulhatott Tamás keresésére. Kevés reménnyel kutatta a Kálmán utca, Honvéd utca sarkát. Éles, sötéthez edzett szeme is alig tudta megkülönböztetni a fagyos halmok között a téglát, gerendát, zseblámpájával világítva haladt a házak tövében, fülelt, hátha nyögést hall. De csak a bombák robbantak, és a légnyomástól zúgtak a házak... Úgy látszik, elmenekült - gondolta, amikor már harmadszor ment végig a Honvéd utcán. Akkor vette észre az óvóhelyablak mélyedésében a testet. Mozdulatlanul hanyatt feküdt, sápadtan. Sapkája leesett, hullámos haja a homlokába hullt. Szeme félig lehunyva. Orlay megfogta Tamás csuklóját, aztán kinyitotta a zubbonyát, és kezét a szívére tapasztotta. Letérdelt mellé, figyelmesen vizsgálta néhány percre.

Azután felállt, levette a sapkáját, és keresztet vetett.

Hajnalban egy zömök, bajszos emberke a nagy, négyemeletes sarokház légóparancsnoka, vízárt indult. Meglátta a holttestet a kapunál, és keserveset káromkodott. Ennek is itt jutott eszébe meghalni. Most kerítsen embereket, lapátot, temetni ebbe az istentelen fagyos földre! Megfogta a hosszú fiút a lábánál fogva, és cipelte a merev, nehéz testet felrobbant gránátok repeszdarabjain, üvegcserepen, szétdarabolt, megfagyott lovakon, gödrökön át a szomszéd lakóház kapujába. Utána megtörölte izzadt nyakát, és valami bocsánatkérést motyogott a véres, összezúzódot, hallgató testhez.

Nehéz, szomorú felhők úsztak az égen. Az egyik meghasadt, és néhány maréknyi fehér hópehellyel betakarta Percz Tamás arcát és szívét.

A NAPLÓ

Orlay Mária napok óta nem volt otthon. Csak üzent az apjának, hogy jól van, nincs semmi baja, és kéri, hogy ő is nagyon vigyázzon magára. Nem akarta, hogy az öreg meglássa a kék, zöld foltokat - a nyilasok ütéseinek nyomát. De ma délelőtt Miklós, a bátyja bejött a kórházba, és nagyon kérte, hogy szaladjon haza. - Csak nincs valami baj apával? - Nincs, dehogyis... csak tudod, én katona vagyok, nem tudok vele lenni, és ismered őt, sosem akar lemenni az óvóhelyre. - Orlay zászlós megcsókolta a húgát, és búcsúzás közben mondta még: azért vizsgálj meg, ha hazamész.

A kórházban reménytelenül sok volt a munka. Mária akkor érezte, hogy szédül a fáradtságtól, amikor már az utcán járt. Futva igyekezett, repülőgépek keringtek fölötté, de nem állt meg, csak egy kicsit beljebb, a házfalhoz húzódot. Hiszen ha az ember tudná, hogy mi biztonságosabb ilyenkor!

Az előszobában apja kabátját látta a fogason. Mostanában, valahányszor hazajött, az öreget már otthon találta. Bevonul a dolgozószobájába, és ír. Néha éjjelig, néha hajnalig, nem lehet elmozdítani az íróasztalától. Talán a régi nagy tervén dolgozik: *Tanulmány a serdülő gyermekek fogszuvasodásának megelőzése tárgyában*. Négy évtizeden át figyelte, vizsgálta a romló tejfogakat, gyulladt ínyeket, a kamaszok girbegörbén növő állandó fogait. Statisztikát csinált a körzetébe tartozó iskolás gyerekek lakásviszonyairól, tápláltságáról, ápoltságáról, arról, hogy mennyi napfényhez, mennyi tejhez, friss gyümölcsökhöz jutnak a gyerekek. „A fogszuvasodás a legkínosabb fájdalom. És ha a szövődményeket nézzük - gennyes góc befolyását ízületekre, fülekre, szívre, vesére. Ha a rossz rágás következményeit nézzük, a gyomorbajokat, a hibás, érdes fogfelület okozta szájsérüléseket és daganatokat... a fogszuvasodás olyan népbetegség, hogy ha száz életem volna, mindet csatába vinném ellene.”

Talán jobb is, hogy az öreg így belemerült a munkába - gondolta néha Mária, amikor aggódva beszólt a dolgozószobába, hogy feküdj már le, édesapám, vigyázz az egészségedre. Amikor anya meghalt, úgyis olyan összetörtté, olyan hirtelen megöregedetté vált. Hadd írja csak nagy művét. Azt is meg lehet szokni, hogy még vacsorához is úgy ül, elgondolkozva, néha egy-egy mondatot noteszába feljegyezve. De amíg ír, bal markával takargatja az írást. Mária mosolyog ezen a mozdulaton. Ő is mindig így irt, így rajzolgatott. Ha barátnői néha odajöttek hozzá, amikor fogalmazott, vagy vázlatfüzetébe néhány ceruzavonással rögzített valamit, ráterítette a tenyerét. „Majd ha készen leszek.” - És a beszélgetésük se volt több, mint: - Mi újság, édesapám? - Semmi, fiam. - Sok dolgod van? - Meglehetősen. - Kérsz még egy csésze teát? - Hm? Köszönöm... adhatsz... vagy különben nem kell - és megint a ceruza és a jegyzetfüzet...

Mária megérti, mégis néha rosszul esik ez a szórakozottan odavetett néhány szó. Olyan jó lett volna ezekben a hetekben problémákat, érdekes eseteket megbeszélni apával, a tapasztalt orvossal, tanácsot, segítséget kérni...

No, mindegy.

Sietve fogasra akasztja a kabátját, és bekopog apja dolgozószobájába. Persze hogy itt az öreg, és nem az óvóhelyen.

- Ki az?

- Én vagyok, Mária.

Csodálkozva hallja, hogy kulccsal nyitja apja az ajtót.

- Jó... valóban te vagy az. Már attól féltem, hogy visszajönnek.

- Kik? - kérdezte Mária meghökkenve.

- Két csendőr, egy nyilas és egy német. Mindig azok jönnek.

- Hogyhogy mindig?

- Tegnap is. Tegnapelőtt is. Ma éjszaka is itt voltak. De Miklós nem hallotta, amikor ajtót nyitottam.

Mária értetlenül bámult.

- Most itthon aludt. De olyan, mint a medve. Semmire se ébred fel. Pedig rájuk kiabáltam, hogy menjenek el... menjenek el - mondta az öreg. Egyik kezével végigsimította hófehér haját, másikkal idegesen dobolt az asztalon.

- És mit akarnak?

- Semmit. Csak megállnak, rám merednek, az ujjúkkal megfenyegetnek, és elmennek.

Mária megdöbbenve bámulta az apját. Képzeli-e? Üldözési mániája van? Vagy valóban járt itt valaki? Hiszen annyi érthetetlen és borzalmas dolog történik nap mint nap, hogy ezt is el lehet hinni. Mit csináljon?

Apja mintha megnyugodott volna attól, hogy lányának elmesélhette az ijesztő látogatásokat. Jókedvű lett, tréfált, beszélgetett vacsora alatt. Kérdezgette Máriát a kórházról, úgy, mint már nagyon régen nem. Sült krumplit vacsoráztak. Az öreg markába fogta a forró krumplit, és mesélgetni kezdett gyerekkoráról, a Vág-völgyi falucskáról, a hosszú téli estékről, krumpli-sütésről, térdig érő hóról.

- Jó éjszakát, kislányom, tegyük el magunkat holnapra - állt fel úgy tizenegy óra tájban. Megsimogatta Mária haját, és elindult a szobája felé. A dolgozószoba ajtajában hátrahőkölt.

- Itt vannak! Bejöttek! Átkozottak!

Mária kiejti a kezéből a tányérokat.

- Apa, mi van veled?

Az öreg orvos arca hamuszürke. Eltakarja az arcát, hangosan sír. - Apa, mi bajod van?

Gyengéden bekíséri apját a dolgozószobába, a díványra fekteti, betakarja, altatót ad neki. Orlay doktor görcsösen kapaszkodik a lánya karjába. Amikor elalszik, Mária gyengéden lefejt magáról az apja ujjait. Gondterhelten járkál fel és alá. Idegkimerültség? Bombázások? Túlfeszített munka?

Lelkiismeret-furdalást érez. Hány száz beteget vizsgált, gyógyított naponta, és azt nem vette észre, hogy az apjának valami baja van.

Leült apja íróasztalához, és elgondolkozva nézegette a jól ismert holmit. A szétszedhető koponyát, amivel gyerekkorában osztálytársait rémítgette, a festett üveg hamutartót, „Ricordo di Venezia”. És meglátta a friss tintával teleírt lapokat. Szórakozottan belelapozott, először csak gépiesen futott szeme a sorokon, azután dermedten állt meg, amikor megértett belőle néhány mondatot. Előrehajolt, és izgatottan olvasta a feljegyzéseket.

„Ma délben újra eljöttek, hogy menjek át a Radetzky laktanyába. Itt két női hulláról kellett halottlevelet kiállítanom. Az egyik nő huszonnyolc-harmincéves, testén többszörös, véleményem szerint legalább huszonöt-harmincszoros erőszakos nemi közösülés nyomai... a bal oldalon az első és második borda között két késszúrás... a nyakon harapások. Aláírtam, hogy a halált szívszélhűdés okozta.”

Mária irtózva lapozott tovább.

„Az egyik katona körülbelül huszonnégy esztendő, magyar közhonvéd. Ruhája letépve, nemi szerve megcsönkítva, mindkét szeme kivájva. Aláírtam, hogy a csonkítások következtében pusztult el. Az igazság azonban az, hogy a halál körülbelül négy-öt nappal a megcsönkítés előtt következett be. A hullán a bal halántékon befürödött és az agyalapnál távozott golyó nyomát találtam, a halált feltétlenül ez okozta. Megállapítottam azt is, hogy a hullát kétségkívül a frontvonalból hozták hátra, és itt csonkították meg nyilvánvalóan abból a célból, hogy az oroszokat megrágalmazza a nemzetközi jog megsértésével, és az orosz csapatok elleni félelmet fokozza, és gyűlöletet keltsenek a kedvetlenül és rosszul harcoló magyar csapatokban.”

Majd egy másik oldalon:

„Tudom, hogy meg kellett volna tagadnom a láttelelet aláírását. Péterffy alezredes agyonlövással fenyegetett, aláírtam, hogy a legfeljebb tizenhét éves levante fiú... az igazság az, hogy mindkét lábat később, valószínűleg hét-nyolc nappal a halál után fűrészelték...” „Péterffy megint azt kívánta... de nem a nevemet írtam alá, hanem annyit, »mendax«... hazug... és elrohantam... ha rájönnek... de nem lehet... a hulla fagyott volt és legalább egyhetes... tizenhét éves fiú... mind a két lába térdből...”

Az írás mind kuszább, mind zavarosabb. Mária kapkodva nézte, néha már azt hitte, hogy ő örült meg. Hiszen ez... irtózatos.

- Megőrülök... megőrülök... megőrülök...

Mária felriadt a hangra.

Az apja felült a díványon. Zavarodott tekintettel nézte őt, és szüntelenül ismételte: Megőrülök, megőrülök... Add ki a ruhámat... jönnek értem, nem mehetek mezítláb.

- Nem jön érted senki, apa. Nem engedek ide senkit.

- De jönnek. Bejönnek. Az ablakon... a kéményen... a kályhán. A halottak mindenütt be tudnak jönni.

És az öregember hangosan sírt, kezét tördelte, és a fejéhez kapkodott.

- Gyerünk el innen, apa... gyerünk be a kórházba... ott betegeket fogsz gyógyítani, és senki sem talál rád... - mondta Mária, és nem tudta visszafojtani kétségbeesett sírását.

Orlay boldogan nevetett, mint aki félelmes terhétől megszabadult.

- Gyerünk... most... most rögtön gyerünk.

Kapkodva vette a kabátját, de az előszobából visszafordult, berohant a dolgozószobájába, és felmarkolta az íróasztalról a naplófüzetet. Azután összecsuklott, ránézett a székre.

- Már... késő... már itt vannak értem... - Mária csak ügyel-bajjal bírta visszafektetni a díványra az eszméletlen embert.

Az ablakdeszka pattogni kezdett, félelmes koszorút vert egy gépfegyversorozat.

A MOZDONY

Órák alatt történt minden.

Dél lehetett, amikor a Mezőgazdasági Gépgyár épülettömbjeit megszállta a német katonaság. A gyárudvarra három hatalmas tank gördült, az irodákban szalmazsákokat tömtek, az igazgatósági épület ablakaiból géppuskák vigyázták a Meszes utcát. Az öntöde és a zománczó kemencéiben vörösre vált a fehér színű tűz, hogy azután lassan kialudjon. A kalapács dübörgése elhallgatott, a daruk megálltak, a magkészítőben árván maradtak a félig tömködött formák.

Meller ezredes remegő hangon olvasta fel a parancsot. Holnap reggel hét órára minden tizenhat évét betöltött férfi munkabíró családtagjaival együtt háromnapos élelemmel ellátva, a gyár udvarán jelentkezni tartozik. Aki a parancsnak nem tesz eleget, a helyszínen felkoncoltatik.

Délután négy óra tájban hosszú szerelvény állt készenlétben. A gyári iparvágányra összetoltak minden fellelhető és elmozdítható tehervagont és csillét. Nyilasok és német katonák őrsége mellett vagy ötven munkás hozzálátott az esztergapadok, míviumoszsákok, formaszekrények felrakásához.

Csizmás Jani a kiürítési parancs hírére Homok Janival együtt minden könyvet átcipelt Bodza Gábrisékhoz, Bodzáék a Meszes utca túlsó végén laktak, hatan egy szoba-konyhás lakásban. Gábrinak özvegy anyja, felesége és három kisfia volt. Ötéves, négyéves és kétéves legények, akik beteg nagyanyjukkal együtt kucorogtak a konyhai vaságyon. Csak orrocskájuk hegye és nagy, dióbarna szemük látszott ki a dunyha alól. Vékony, sápadt arcocskájuk, aggodalmas, felnőttes pillantásuk elárulta, hogy többet tudnak már éhségről és légítámadásról, mint Csipkerózsikáról és Hófehérkéről. Gábris nem volt otthon, felesége nyitott ajtót.

- Maguk mit csinálnak? - kérdezte aggodalmasan, köszönés helyett.

- Ne féljen, Annuska, most már csak igazán három nap az esztendő, talán annyi se. Az ördög se megy velük. Elbújunk.

- Hová?
- Padlásra, pincébe, Budába, Bécsbe, lyukas kemencébe.
- Hogy ilyenkor is mókázni tud.
- Hát. Nekem már csak egy lábamat kell féltennem a bombától. Hanem komolyan, a könyveket szeretnénk elásni.
- Vigyék le a pincébe, van ott annyi odvas deszka, dugják alá.

A könyvek még csak el tudnak bújni, de mi lesz az emberekkel?

A volt Kovácsevics-fűszerbolt borospincéje mögött van egy másik pince. Ott tartotta a vén zsupori Kovácsevics az olyan árut, amit nem volt szabad fináncnak látnia. Nem sokan tudtak róla, de mert hát egy-egy fiatalembert be szokott hívni az öreg, hogy segítsen zsákot emelni, hordót gurítani - híre járt a rejtekhelynek. Estére vagy tíz család és huszonöt-harminc katonaszökevény bújt oda.

Édesjani könyörögve kérte apját-anyját, hogy menjenek a többiekkel, de az öregebbik Csizmás leült a konyhaasztalhoz, a nyitott konyhaajtón át nézte a gyárudvart, a német autókat, a tehervagonok sorát, az irodaépület tetején a légelhárító ágyút, és nem mozdult. Ha meg kell halni, hát meghal az ismerős falak között a régi tűzhely mellett. De föld alá nem bújik, nem patkány ő, és nem vakondok, hanem ember. Csizmásné meg csak ott ült az ura mellett, a kezét szorongatta, és várta a sorsát.

Odakünn a gyárudvaron nehezen teltek a vagonok.

A munkáscsapat irányítója, Csuti Lóránt olyan kényelmesen mozgott, mintha kiránduláshoz tömné a hátizsákját. - Azt tessék csak újra csomagolni... micsoda dolog... így nem lehet lemezt felrakni... vigye csak vissza. - A német parancsnokság ötpercenként sürgette az indulást. Egy gyomorbajos képű százados galléron ragadta Csutit, és szidta kegyetlenül. Csutinak a szeme sem rebtent. Végighallgatta a német szidásáradatot, és sarkon fordult.

- Hova megy? Megőrült? Agyonlövetem!

- Én mérnök vagyok és nem zsákhordó - felelte Csuti ingerülten. - Önt lehet, hogy csak az érdekli, hogy mit rakunk a vagonba, de én azt is tudom, hogy ebből mi érkezik meg. Én hajlandó vagyok az esztergapadokat egymás hegyén-hátán is bedobáltatni, de az urak mind hallották, hogy én figyelmeztettem a százados urat, fele össze fog törni.

- Hát mozogjon, a keserves úristenit magának! - kiabálta a százados, aki ugyanolyan ízesen beszélt a magyar nyelvet, mint a budakeszi birodalmi német dialektust.

Csuti zászlós tisztelgett, visszament a vagonhoz, és egykedvűen utasítgatta a munkásokat, hogy hogyan rakják fel a marógépeket, kész zománcárut, öntvényeket, szecskavágót, csiszolókorongot. Egy fiatal munkásgyerek - Csuti úgy emlékezett rá, Kárpátnak hívják - homokzsákot cipelt, és azt rakta a vagonba. Csuti elment mellette, mire a fiú hátrafordult, és dühösen köpött. - Fel kéne kötni az ilyen mérnököt, odaadja ezeknek? - Csuti elvörösödött, de úgy ment tovább, mint aki nem hallott semmit.

Két vagonba németek rakodtak, nem gyári holmit, hanem edényt, bútort, ágyneműt, még játék babát is, amit csak a környék árván hagyott lakásaiból rabolhattak a derék szövetségeseik.

Este nyolc óra lehetett, amikor a németek parancsot adtak a mozdony befűtésére. A mozdony vezetésére kijelölt német katona, egy szőke, pattanásos képű, hangos legény a mozdony közelében állt, és szerelmi kalandjait mesélte. Az előadást élénk mozdulatokkal kísérte. A körülállók szédelegtek a nevetéstől.

Az udvarban különben civil munkás már alig volt. A nyilasok is nagyrészt elszéledtek megnézni a lakásokat, mit hagytak meg a németek. A vonat mindkét oldalán hosszú sorban fegyveres német őrség állt. Ekkor történt valami hihetetlen dolog.

A vonat elindult, méghozzá magától. Anélkül, hogy valakit láttak volna felszállni rá. Elindult az indításnál egészen szokatlan sebességgel. A sötét éjszakában millió szikrát vetett, lángolt még a kémény is. Mielőtt bárki megértette volna, hogy fel kellene ugrani rá, megállítani - már régen kifutott a gyárudvarról, és sebesen haladt a Cegléd felé vezető sínen.

A szőke Erich mondat közepén hagyta abba a történetet, és lábát nyaka közé kapva rohant a parancsnokságra. Egy SS-főhadnagyot talált a főmérnöki irodában. A főhadnagy éppen telefonon beszélt. Dühösen intett, hogy menjen ki, várjon odakinn. Amikor jó tíz perc múlva végre visszahívta, és úgy-ahogy megértette a szellemek vezette vonat történetét, lilászvörös lett a méregtől. Haditörvényszéket, azonnali agyonlövést ígért a remegő mozdonyvezetőnek. Miért nem volt fenn a vonaton? És ha ilyen állat, és indulni hagyta a mozdonyát, miért nem ugrott fel rá? És ha már mindezt elkövette, miért nem jelentette gyorsabban, miért hagyta, hogy kiküldjék, és főleg most mire vár? Tíz gépfegyveres motorbiciklis katona vegye üldözőbe a tehervonatot.

A tehervonat a nyílt pályán állt alig négy-öt kilométerre a gyártól. - Gott sei Dank - nyögte a pattanásos Erich, és biztatta a kínlódó motort a jéggé fagyott, göröngyös, úttalan mezőn. Végigszáguldott a hosszú vonat mellett, és kidüledt a szeme a rémülettől. A vonat előtt nem volt mozdony. A vagonok megvoltak hiánytalanul. Még a tábla is ott volt valamennyin: a magyar nép ajándéka a hős német népnek. - De a mozdony se égen, se földön. Ilyen boszorkányságot még nem látott a világ.

A németek kiugráltak a motorbiciklikből, és körüljárták a vonatot. Alaposan és módszeresen néztek meg mindent. Benéztek a kerekek alá, felkapaszkodtak, és megnézték az esztergapadokat, gondosan átvizsgálták a síneket és a töltés két oldalán a kopár akácfákat. A mozdony nem volt sehol. Erichet úgy rázta a hideg, amikor a motorbiciklin visszaindult, mint annak idején Tobrukban a maláriarohamok.

Pedig a mozdony igazán nem volt olyan messze. Alig hat kilométerrel lejjebb volt a régi iparvasút elágazása, amely az ócskavastelepre vezetett. Az ócskavasat előrelátó és gondos kezek még hetekkel ezelőtt úgy rakták föl, hogy az iparvasút végállomásánál a sín fölött hatalmas alagutat képezzen. A mozdony ide futott be. Három fűtője villámgyorsan leugrott, és vasdarabokból torlaszt készített az alagút bejáratánál olyan magasan, hogy elrejtse teljesen a mozdonyt. Azalatt a féllábú mozdonyvezető gondosan kioltotta a tüzet. A szeneskocsból előszedte az útravalót: takarókat, kétkilós kenyeret, egy darab szalonnát, pár hagymát és tizenkét kézigránátot. A négy ember szorosan egymás mellé bújva kuporodott a vezetőfülkében. Nemigen beszéltek. Minden érzékük, idegük az éjszakát leste: üldözik-e őket? Keresik-e már őket? És vajon ki tudja-e várni itt a csata végét? Bejönnek-e még ma éjjel az oroszok? Vagy legkésőbb holnap?

- Akárhogy is - szólalt meg Csuti Lóránt, mintha valamennyiük gondolatára egyszerre akart volna felelni -, ha csak egy esztergapad megmarad a rakományból, megérte...

- Csillag, oda nézz, Janikám, csillag... - szólalt meg Csizmás Jani álmélkodó, gyerekes örömmel. - De fényes csillag.

Homok Jani odanézett. Az ócskavaserdő sűrű ágai közt az ágyútűz és fényszóró szaggatta égen, éppen a fejük fölött, szelíden és békésen ragyogott egy csillag.

HAJNAL

Január tizenhetedikén a pesti oldalon már csak néhány tucat belvárosi utca volt a náci csapatok kezén. Razziák félóránként söpörték végig a pincéket, és az óvóhelyről minden épkézláb embert az utcára hajtottak sáncot emelni. A háztetőkre légelhárító ágyúkat állítottak, a házak udvarára löszert hordtak be. Erre még a miniszteri tanácsos urak se merték azt mondani, hogy jól teszik.

Czinege Waldemár gondba borultan járkált birodalmában. Az asszonyokat nézte, akik görnyedezve főzték a levest az óvóhely folyosóján. Ma még veszekedés se volt.

A légóparancsnok óvatosan körülnézett, mielőtt belépett volna a közös óvóhelyre. Amália önagysága elől bujkált vagy negyedik napja. Amália ugyanis gyanút fogott. Hiába magyarázta neki Waldemár, hogy a kalaposműhelyben talált zsidókat irgalom nélkül átadta az őrzőnek, hiába mutogatta, hogy ő maga rendelte el a folyosórész lezárását - hogy ott senki el ne bújhasson -, Amália nagysága negyedóránként utánajött. - Most jöjjön velem, kedves légóparancsnok úr, és hallgassuk együtt... ott emberek vannak.

Felhívom a háztetőre, és belerúgom a liftaknába - gondolta nekibúsulva Waldemár.

- Parancsnok úr - hallotta a sziszegő hangot a háta mögül. - Drága parancsnok úr... hazafias kötelességem... szeretnék önnel négyszemközt beszélni...

Czinege Waldemár megfordult, és megadóan sóhajtott.

- Boldogan, drága asszonyom, csak most tűzörségi ellenőrzést végzek, és meg kell néznem a kötszercsomagok állagát... de talán egy óra múlva vagy inkább úgy tíz óra után készséggel rendelkezésére állok. Talán nem is itt, hanem ha felkeresne a fáskamrámban, ott nyugodtabban beszélhetünk.

- Boldogan - felelte Amália, és mélyen a légóparancsnok szemébe nézett. Waldemár kétségbeesetten elmosolyodott, Amália pedig feldúlt szívvel tért vissza az óvóhelyre. Nem kétséges, hogy Waldemár is szereti. Hogy kettesben akar lenni vele. Ez a tekintet... ez a mosoly... Amália nagysádnak eszébe jutottak Gálfayné csipkés selyem hálói. Istenem, kinek kell az most? Van vagy két tucat a szekrényben... most nincs is olyan nagy bombázás. Felmegy, és lehoz egyet magának.

Az emeleten nem járt senki, de a lakások ajtaja mindenütt tárva volt. A szekrények zárai feltörve, a fiókok, polcok széttúrva, a padlón kapcává tépett fehérnemű, a németek látogatásának nyomai.

Amália nagysád tapogatózva ment Gálfayné hálósobájába. A fehérneműs szekrényt itt is nyitva találta, de a polcon még akadt két épségben maradt csipke hálóing. A fehérneműs szekrénynek kellemes levendulaillata volt. Ha még egy üveg kölnivizet is találhatnék - gondolta Amália. Most hirtelen erősödött a lövöldözés. Bombák robbantak a közelben. Az ablakon át égő háztetőre látott, és a falon hintázni kezdtek a képek. Egye fene azt a kölnit, még eltalál a bomba - gondolta ijedten, és felkapva a két hálóinget, szaladt kifelé. A következő pillanatban kinn volt az utcán. Illetve... az utca jött be a lakásba; eltűntek a falak. Jobbról, balról, alulról, felülről, mindenhonnan. Amália kisasszony egy két négyzetméternyi, épségben maradt földemdarabon állt. Körös-körül ijesztő mélység. Se padló, se szoba, se folyosó, se lépcső, se semmi. Úgy állt rémülettől sóbálvánnyá dermedve, széttárt karján a lelógó hálóinggel, mint ásatásoknál váratlanul előkerült szobor. Körös-körül egyetlen eleven lény sincs. Odalenn iszonyú, sötét torkú üregek, odafönn fényszórók, aknák, tüzes csíkot

rajzoló lövedékek. Amália kisasszony égne emelte mindkét karját, és teli torokból üvöltött. - Segítségéééég... jaaaaaj... segítségéééég! - Hangja körülbelül olyan erős volt, mint orkánban egy légy zümmögése.

András Kati egész este a közös óvóhely és a kalaposműhely közötti pincefolyosón mászkált. Nagyon félt. A műhelyt komoly veszély fenyegette.

Vagy kéttucatnyi morc képű SS-legény megszállta a házat. Végigkutatták a lakásokat, leütötték a bezárt kamrák ajtóiról a lakatot, italt, ennivalót kerestek, a falakat megütögették, nincs-e valahol üreg, elrejtett érték. És ott voltak mindenütt, padláson, mosókonyhában, udvaron, azután levonultak az óvóhelyre. Végignézték mindent, végigtapostak az ágyakon, ruhával teli batyukon, zacskókban őrzött babon, kukoricán. Ládákat hurcoltak be. A közös óvóhely civil népe lassacskán kihúzódott a pincefolyosóra. Onnan nézték a fekvőhelyeikre telepedett, hallgatag német katonákat.

Az SS-csoport vezetője, egy szemüveges, fiatal, nagyon ideges hadnagy a pince útvesztőit rajzolta. Czinege Waldemár izzadva adta a felvilágosításokat. A Petőfi Sándor utca felé két kijárat van, itt középen egy sor udvarra néző ablak, az ablakok homokzsákkal védve... igen, itt ki lehet jutni a Városháza felé... erre a vészátjárókon a Kossuth Lajos utcába. - És itt? - kérdezte a német hadnagy, és a kalaposműhely irányába mutatott. Semmi. Ott nincs kijárat. Befalazott pince... sehova se vezet. Úgy... Sehová? Mindenesetre áttöretjük.

András Kati halálra váltan rohant a műhelybe.

- Ágnes... valamit... azonnal meg kell menteni az embereket, kitalálni valamit... a németek idejönnek... falat akarnak törni... vészátjárót keresnek a Kristóf tér felé.

Ágnes lebújt az egyik varrógép mögé, félrehúzta a próbabábut, odább lökött néhány posztó-hulladékkal teli ládát, és bebújt az „elfalazott” pincerészbe. Kati pedig nehéz szívvel ment vissza az óvóhelyre.

A kalaposműhely belső fele, ahol a nyolc katona és a harminc nő bujkált, csöndes volt és sötét. Egyetlenegy mécses égett. Az emberek a szalmán feküdtek. Volt, aki aludt. De a többiek is alig szóltak egymáshoz. Éhesek voltak, gyengék és piszkosak. A katonák képen hetes szakáll. A baj hírére azonban egy pillanat alatt talpra álltak. A megoldás is a katonáknak jutott eszébe. Ha a németeknek vészátjáró kell - csakis a pincefolyosón fognak haladni, a fáskamrákba -, ha van Isten az égben, és törődik néhány tucat nyomorulttal - legfeljebb ha bevilágítanak. A fahasábokat kell úgy felstószolni, hogy mögötte pisszenés és mukkanás nélkül el tudjanak bújni.

Pillanat alatt eltűnt a földről a szalma, a szerte heverő ruhadarabok, és a fáskamrákban olyan gyorsan emelkedtek a farakások, mint a trükkfilmekben. Volt abban valami különösen félelmes, hogy ha egyetlenegyüket is megtalálják - mindnek meg kell halnia, és volt abban valami nagyszerű, hogy ilyen sokan vannak, és hogy Budapest többi pincéjében is, ahol még folyik a harc, eleven testek húzódnak meg a falak tövében és a farakások mögött, katonák, hadiüzemi munkások, akik nem szolgálják a nácikat... - Csaplár kisasszony, jó lenne, ha körülnézne - mondja az egyik borostás katona. Ágnes visszamegy a torlaszhoz, megint négykézláb mászik át az ócska vaskályhából, ládából, varrógépből emelt sánc alatt, és körülmélel. A műhelyben nincs senki. De a közös óvóhelyre vezető folyosón lárma van. Kati is ott áll a tömegben. Ágnes mellé furakodik, és egy pillantással tudtára adja, hogy figyelmeztetett mindenkit.

Az óvóhely folyosóján egy csapat levente volt.

Civil ruhában voltak, félcipőben, leventesapkával, piros-fehér-zöld karszalaggal. Amikor otthonról elindultak, bizonyosan volt közöttük pufók képű, huncut szemű, nevetős gyerek is - de most olyan egyformák voltak valamennyien - éhségtől előreugró pofacsonttal, szemükben a közelgő halál rémületével.

Elszontyolodva álldogáltak az idegen óvóhely folyosóján. Parancsnokuk, egy kuglifejű főhadnagy, hatalmas gyakorlatozást rendezett!

- Állj! Vigyázz! Hátra arc! Jobbra át! Balra át!

A poros pincefolyosón amúgy is fullasztó volt a levegő. A légnyomás szakadatlanul rázta a falakról a szénport, pókhálót és meszet. A fiúk még jobban felkavarták a port, amint kétségbeesett igyekezettel csapkodták talpukat a földhöz.

Kuglifejű végre megunta a vezénylést.

- Vigyázz! - ordította. Azután kihúzta köpcös termetét, nekivörösödve kiabálta:

- Leventék! Hazánk reménységei! Derék német szövetségeseink még a mai éjszakán bevetik a csodafegyvert! Itt a felmentő hadsereg! Az oroszok hanyatt-homlok menekülnek. Nekünk jutott az a megtisztelő feladat, hogy pontban éjfélkor az oroszok egynémely még közelben levő alakulata ellen harcba menjünk. Öt perc pihenőt adok, azalatt kérjete ivóvizet, frissüljete fel, hogy méltóképpen indulhassunk rohamra! Oszolj! - A leventék sorba álltak a vödör előtt, amelyből Czinege Waldemár jó szívvel mért minden csajkába. Az asszonyok megszánják a didergő, sovány fiúkat, van, aki egy tányér levest, van, aki egy falat kukoricakását ad a legközelebb állónak. Kuglifejű nem iszik velük. Nézi a felsorakozott leventéket, akik a pincefalnak támaszkodva, mohón eszik az ételmaradékot. Azután, amikor az öt perc letelt, sorakozót ordít. Az öreg Tóthné fogja a levesesfazekat, egy bögrébe önt a kisunokájának, a többi odaviszi a leventékhez. - Isten nevében, egyetek. - Négy-öt fiú rohan az ajándékért.

- Nem hallottad, hogy sorakozz? Süket vagy? - ordít Kuglifejű magánkívül. - Vissza!

A fiúk megtorpannak. De egy nagy orrú, fekete gyerek nem megy vissza a sorba. Úgy nyújtja karját a fazék után, mint aki kész itt ebben a minutumban meghalni egy korty levesért.

- Ha nem vagy süket, majd az leszel! - ordít a főhadnagy, odaugrik a fiúhoz, és hatalmas pofont mér le.

A leves... a drága leves... a pince éhes földje egy pillanat alatt szívta be. A fiú az arcához kap - halántékán keskeny vércsík fut végig.

- Te... koszos... még azt hiszik, hogy éheztek...

Az asszonyok mind a leventék köré tódulnak. Az SS-csoport tagjai, akik most rakattak újabb homokzsáktorlaszokat az óvóhely udvari ablakai fölé - most érkeznek vissza a pincébe, és érdeklődve állnak meg az óvóhely vasajtájánál. Egy német őrmester egészen a leventék csoportjáig jön előre, megáll a golyóbisfejű főhadnagy mellett, és csodálkozva nézi hol őt, hol a komor tekintettel felsorakozott asszonyokat.

Kuglifejű előnti a vér. Ráordít az asszonyokra.

- Mi van itt? Tisztuljanak innen!

De az asszonyok nem mozdulnak. Dacosan, szótlánul állnak a faskamrák léckerítése előtt, az átjárófolyosóban, imbolygó kísérteties gyertyalángnál. A fakó fényben még vértelenebbnek látszottak, a szemek még mélyebbnek, és sötétebbnek a szemgödrök és az éhség vonta ráncok. A fiatal fiúk megéreztek, hogy a néma asszonyok most saját gyerekeiket védik, amikor nem akarják az éjszakába, a halálba engedni őket.

- Főhadnagy úr, az isten nevére, nekem özvegy édesanyám van Komáromban... az isten nevére, ne kergessen minket az utcára, hiszen még puskánk sincs.

- Van bicskátok, és magyarok vagytok!

- Főhadnagy úr!

- Indulás! Kifelé!

A leventék azonban nem mozdultak. Az SS-csoport parancsnoka, a szemüveges hadnagy alighanem megértette a helyzetet, mert elordította magát:

- Mars - és kirántotta a revolverét.

Kuglifejű kezében is pisztoly.

Az asszonyok egy lépést hátráltak ugyan, de el nem mentek az útból.

Ebben a pillanatban megdördültek az ágyúk, megrázták a házat, a pince faláról tizkilós darabok hullottak alá. A háztetőkre állított német légelhárítók szólaltak meg. És feleletül rá mindent elnyomó berregéssel mintha millió vadászgép és bombavető zúgna el a ház fölött. A háború elérkezett ide, itt, itt folyik a küzdelem ezért a házért. Csattog, dübörög, dong, reng odakinn minden. Kézfegyverek tüze felesel, kézigránatok robbannak. Mintha ég és föld akarna összeomlani, mintha láncát tépte volna minden fergeteg, mintha hegyek emelkednének az égig és zuhannának alá, mintha kínban és verejtékben óriást szülne a föld.

Az asszonyok és a töltött revolverek farkasszemet néznek.

Ekkor egy hatalmas dörrenésnél kialszanak a gyertyák a huzatos pincefolyosón, és ködbe, füstbe borul a légózeblámpák gyöngye fénye.

A pillanatokig tartó sötétben és kavarodásban karok ragadnak meg néhány leventét. Mire a por úgy-ahogy leülepedik, mire valakinél gyufa lobban, mire az ijedten behunyt szemekből valamennyire kidörgölik a szénport - a leventék nincsenek sehol. Az asszonyok most is ott állnak a folyosón, gyereket szorítanak magukhoz, imádkoznak, vagy csak merőn néznek maguk elé. A kuglifejű főhadnagy is ott áll, de a revolvert most földnek szegezi. Egy patkány fut el a lába előtt, és eltűnik egy gödörben.

Czinege Waldemár, a légóparancsnok sincs sehol.

Az SS-hadnagy a kuglifejűre néz.

- Ez azután különös pince. Befalazott vészkijárat... köddé vált emberek. Na, majd megnézzük.

Odakünn az orkán most éri el tetőfokát.

Már nincs külön ágyúdörgés és bombarobbanás, külön gépfegyverkelepelés. Egyetlen félelmes dörgés rázza a világot.

Ágnes utolsónak mászik be a műhelyen át a farakások közé. Kati, a leventék, Waldemár ott kucorognak már a többi bujkáló között. Olyan kevés a hely, hogy csak szorosan egymáshoz simulva férnek el. Hallják egymás szaggatott, lihegő lélegzését, izgatott szívdobogását. A dörgés, dörömbölés, robaj olyan nagy, mintha az óriási tankok itt a fejük fölött az udvaron dübörögnének. A fahasábok mozogtak és roppantak a szakadatlan földrengésben, az egymáshoz bújó emberek érezték, mint önti el valamennyiüket a veríték. Torkuk kiszáradt, egymásba kapaszkodtak. Érezték, hogy az utolsó percek ezek.

Azután váratlan csönd lett.

Hirtelen támadt, mozdulatlan csönd.

Olyan hirtelen, hogy egy fiú felsírt a rémülettől.

Olyan váratlanul, hogy elakadt tőle a szív.

Mi ez?

Mit hoz?

Milyen új veszélyt?

Ágnes érezte, hogy keze, lába zsibbadni kezd, hogy szíve kővé válik, hogy mindjárt összeroskad. Mi ez? Csak nem igaz, amit a németek beszéltek... hogy visszaverték őket... hogy az oroszok feladják... hogy nem mentik ki a fasiszták karmaiból Budapestet. Mi ez a csönd? Mit rejt?

Így hallgat a sziklába vájt, feneketlen kutak tükre, így hallgat napkelte előtt az erdő, így hallgat a gyereke lélegzetét leső anya, így hallgat mindenki, amikor eldől élet és halál.

Azután megpendült, megkoppant valami.

Egyszer, kétszer, ötször, tízszer.

Pillanatig tartott, amíg ráeszméltek, mi ez.

Csákányok ütik a falat. A németek bontják a vészátjárót.

Az egymásba kapaszkodó emberek ölelése görcsösebbé vált. Még lélegzetüket is visszafojtották, és behunyták a szemüket.

A csákányütések hangosabbá váltak. Most nagy robajjal lezuhant valami - omló faldarabok.

Ágnes szeretett volna felkiáltani.

Hiszen ezt a falat nem innen bontják - hanem túlról.

De még mielőtt végiggondolhatta volna - hatalmas recsegéssel kitört a faskamra deszkaajtaja. A farakás megingott, és az egy soron felrakott fadarabok kizuhantak a pincefolyosóra. Erős, reflektoros lámpák fénye világított rájuk. Úgy bújtak egymáshoz, mintha meztelenek lettek volna a rájuk hulló fényben.

A fénysugár kutatva pásztázta végig soraikat, azután kihunyott. A kitört átjáróajtóból halvány fény szűrődött be. Ágnes odanézett.

Az átjáróban egy katona állt.

Panyókára vetett köpenyben, szőrmesapkában, kezébe fogott golyószóróval, de egy csöppet sem félelmesen. Magas, szép termetű férfi volt, nagy, világoskék szemmel és a sapka alól kihulló, göndör, szőke hajjal. Arca kormos és poros volt, szeme alatt sötétkék árok, fehér foga kivillant, valamit mondott és mosolygott. Senki sem értette, mit mond. De a sapkáján a jel: meleg, piros, ötágú csillag.

Ágnes egyszerre megértette, hogy béke van.

Hogy él.

Minden ott volt a kék szempárban: gyerekek nevetése, tavaszi földnek illata, épülő, friss piros cseréptetős házak, mozdonyok száguldása, a Balaton türkiz tükre, iskolatermek szeptemberi festékszaga, szerelmes séták - minden. A béke és az élet.

A katona felemelte a karját, és a pincefeljáróra mutatott. Kicsit csodálkozva, hogy hát miért nem mennek fel. Hiszen szabad.

A pincészinű, sovány emberek, vértelen arcú kisgyerekek tántorogva, kapaszkodva megindultak a pincéből fölfelé. Sírva, nevetve, magyarázva, megrészegeedve állnak meg az udvaron, ahol a havas januári táj fölött most hajnalodik. Ágnes is futott a többiekkel. Levegő után kapkodva, megbotolva a törmelékkal teli udvaron. - Ágnes, Ágnes, gyere az utcára - hallotta Kati hangját, és egymás kezét fogva szaladtak ki a kapun.

Az utcán jöttek a vörös csillagos katonák.

Jöttek, jöttek és jöttek.

Áradtak a mellékutcákból, pincéken, romokon, átjáróházakon át, és a széles Károly körúton összefutottak egyetlen, végtelen zöld folyamban. Nem dobogtak a lábukkal, nem csattogtak, nem húzták magukat szálfegyenesre, nem vágtak ki díszlépést, csak jöttek. A füstös, kormos, szürke ég alatt, a véres, havas törmelék borította utcán, a sebzett oldalú, ablaktalan házak tövében, éhségtől támolgó és örömtől síró, rongyos emberek között jöttek, jöttek és jöttek. Jöttek fehér hóköpenyekben és zöld zubbonyban, gyalogosan, terepszín tankon és apró tatár lovacsákák vontatta szekereken, szénán és lőszeresládákön ültek, kenyeret majszolva és szótlánul, vállon átdobott golyószóróval, öregek és fiatalok, aprócskák és kétméteres kozákok, mosolygó szeműek és komorak, vállasak és suttyó legénykék, bepólyált fejű, felkötött karú sebesültek, vörös-sárga közlekedési zászlót lengető katonalányok és csizmás tábornokok. Mellükön sztálingrádi és szevasztopoli harcok kitüntetéseivel, huzalokat vonva és légelhárító ágyút forgatva, a feldúlt ukrán falucskákra emlékezve és békés hazatérésről álmodozva, jöttek, jöttek és jöttek.

Jöttek eleven, csodálatos hullámmásban, mintha megindult volna maga a föld, szélben hajladozó, zsenge tavaszi vetéssel, friss füves rétjeivel. Nem, nem is a föld. A tenger jött, fehér és zöld habot hányva, a tenger, minden élet szülőanyja, a tenger, a végtelen szabadság. Hatalmasan és lágyan, szótlánul és dübörögve, szelíden és győztesen, egyre, növe, egyre áradva, minden bilincset elsöpörve.

ÁLMOK

VÍZVÁLASZTÓ

Kora reggel volt, amikor András Katitól a Rákóczi út sarkán elvált - és késő délután lett, mire keserves vánszorgással hazaért. Keze megszokott mozdulattal nyúl a villanykapcsolóhoz - de az előszoba sötét marad. Villany nincs.

És Ágnes ebben a hiábavaló mozdulatban érzi meg, hogy ami volt, elmúlt, minden elmúlt visszahozhatatlanul.

Kegyetlen, hideg a januári este. Az üvegtelen ablakon beront a szél. A kedves tüllfüggöny leszakítva, kormosan, piszkosan lóg, mint egy viharvert zászló.

„Itthon vagyok... itthon vagyok” - ismételteti Ágnes, de nincs íze a szónak. A konyhában hideg a tűzhely, egy tálcán néhány szem krumpli kicsirázva, aszalódva, az egyik lehámozva, mellette ott a kés és néhány csonttá fagyott, összezsugorodott krumplihéj keskeny szalagja. A konyhaszekrényen gondosan letakarva egy fél üveg penészes lekvár... Ágnes légózseblámpája kutatva írja fényes köreit falra, köre, bútorokra... Nem, ez nem az álmodott és vágyott otthon, ezek csak falak és halott bútorok. Hol van anya szép, simára fésült, alig őszülő hajával, hol van apa dörmögő nevetése, Karcsi borotválkozáshoz készülő, beszappanozott ábrázata, óvatos surranása, amint mögé kerül, és hirtelen mozdulattal bekeni Ágnes arcát is a habzó krémmel... Hol van Ferkó, örökké kormosan, olajosan, lombfűrészelésbe és fizikai kísérletekbe merülve... Hol, hol az otthon? Hol a cseresznyejáték, a minden júniusban megújuló ámulat, amikor anya cseresznyével teli tálat tesz az asztalra, és három marékkal kivesz belőle, egy marékkal Ágnesnek, eggyel Karcsinak, eggyel Ferkónak ad, és ők hárman kisgyerek módjára számlálják meg a szemeket, és újra és újra tombolva lelkesednek a csodán - a cseresznye mindegyik tányérban ugyanannyi. Ha negyvenhárom szem az egyikben, akkor negyvenhárom a másik kettőben is, ha harminchét, akkor harminchét, ha száz, akkor száz... „Hogyan csinálod, anya?” „Egyformán szeretlek mind a hármatokat” - feleli anya ilyenkor, és megpróbálják ők is utánacsínálni, de erre csak az anya ujjai képesek.

Az ágyban jégge fagyva a dunyha. A takarón faltörmelék, por, üvegszilánkok. Ágnes úgy-ahogy lerázza róla a szemetet, és éhesen, fázva ágyba bújik. Minden takarót magára húz, de tovább vacog, keze-lába zsibbad, és nem tud elaludni. Odakünn ismét dörögnek az ágyúk. A bekerített náci csapatok a Várból lövik a lakóházakat. A városháza hatalmas, sárga tömbje égis éré fátylaként lángol, aknatalálat érte a Rókus-kórház kápolnáját, bomba söpörte el az egyik kórtermet és a szülőszobát. Néha megindul egy-egy kőfal, harsogva leomlik, por és sikoltás csap fel körülötte. „Mindenki lenn van az óvóhelyen... talán egyedül vagyok idefenn az egész házban” - gondolja Ágnes félálomban, és kusza bódulatban újra végigjárja a haza-vezető utat. Tűzvész fénye vöröslik az éjszakában, és Ágnes úgy érzi, mintha ott botorkálna újra a Múzeum körúton, most érkezne ahhoz a romhalmazhoz, amit Kálvin térnek hívtak valaha. Keresi a régi szökőkutat, a Fenyves áruházat és a Vámház körút végén a Ferenc József-hídat. De nincs áruház, nincs szökőkút, nincs híd... És Ágnes most az ágyban fekvé is úgy érzi, mintha tovább kellene vánszorognia a reménytelen, lerombolt Üllői úton felszedett kövezetből és autórongsból készült barikádon át... Az Üllői út, istenem, az Üllői út! Eldobált puskák, döglött lovak. A lovak körül asszonyok és férfiak, bicskával, fűrészszel, konyhakéssel tépik, marcangolják a kékre fagyott döghúst. Tépik a szívós bőrt, kiráncigálják a beleket,

szétverik a bordát, és közben dülledő szemmel, nagyokat nyelve legszívesebben nyersen falnák a húst...

A romhalmaz tetején batyukat, kosarakat cipelve, kezikocsikat, taligát vonszolva tántorognak az emberek. Mintha költözködne az egész város. És el-elbotlanak, leülnek a csupasz földre sírva és elerőtlenedve. Egy asszony lihegve kapaszkodik, azután tétovázva leteszi kincseit a hóba; egy fazekat vagy két hasáb fát, úgy megy tovább. Azután pár lépés után meggondolja magát, visszavánszorog, újra felemeli a fazekat.

A feldúlt, kiégett üzletekben százan is marakodnak minden fellelhetőn. Szétszedik a megmaradt polcokat, és elkapkodják az ecetet, légypapírt és sütőport...

Álmában most újra a Nagyvárad térre ér. Kimerülten ül egy kidőlt kőkerítésre. Harminc-harmincöt éves férfi közeledik. Kopott, kockás kabát van rajta és egy türkizszínű női sál. Markában befőttésüveget szorongat. Az üvegből párafelhő száll a magasba. Levest visz, meleg levest. Óvatosan, lassan lépdel, szinte lebegni látszik a törmelékdombok fölött. A tér sarkán, ott, ahol valaha villamosmegálló volt, egy asszony ül. Ül a csupasz földre dobott batyuján, és üres mellel szoptat. Az asszony felnéz. A levest hozó férfi szeme találkozik az asszonyéval. A férfi még jobban szorítja az üveget, még óvatosabban lép, de szemét nem tudja levenni a szoptató anyá szénrel rajzolt szemgödréről, a kapaszkodó csecsemőkézről. Lehajol, odanyújtja az üveget az asszonynak, hogy igyék belőle...

Az utca, istenem, az utca.

A fűszerüzlet kirakatában egy torzonborz szakállú férfi ül. Mozdulatlanul ül, csak katonai kenyérszákját himbálja a szél. Halott.

Ágnes felriad egy pillanatra. Éjszaka van még, és tompán, szünet nélkül dörögnek az ágyúk. „De itt fekszem... a régi ágyamban” - nyilall szívébe az öröm. A dunyha alatt testétől meleg már az ágy, barátságos kis fészek a háborús éjszakában. Újra elalszik, de az álom most sem irgalmas. Folytatni kell az utat az idegenné vált utcákon. A hirdetőoszlop hiányzik a sarokról, a gőzmosoda cégtábláját elsodorta a légnymás. Gödör ásít az elárvult cipésműhely előtt, és egy romház kapujából bánatosan vánszorog elő egy girhes, sebesült ló. „Mindjárt otthon leszek, mindjárt otthon leszek” - biztatja magát. És valóban itt a ház, de nem ismeri meg. Az öreg, vaspántos kapu helyett gerendával támasztott deszkaalkotmány fogadja, az ablakok helyén fatáblák vagy ásító üregek, az utcai falon gépfegyvertalálatok koszorúi, hiányzó vako-lat, a tetőről ijesztően lóg egy gerenda. A szorongó érzés - hogy vajon nem hever-e romokban a ház - elmúlik. De senki sem jön elé.

A lépcsőn a két Morvai fiúval találkozik, közönyösen bólintanak, és a Burkus lány is úgy mond jó estét, mintha tegnap látták volna egymást. Ágnes meghökken, és csak később érti meg, hogy senkinek sem fontos és rendkívüli az, hogy Csaplár Ágnes életben maradt, és hazajön. Mindenki a maga megmaradt bőrének örül, és a legközelebbi hozzátartozóiért reszket.

Reggelre elhallgat az ágyúdörgés.

Fény szűrődik be a zsalukon. Ágnes kiugrik az ágyból, kitarja a fatáblákat.

Kék az ég. Napfényes, felhőtlen, tiszta kék.

És a reggeli fényben megváltozik a világ.

Ágnes körüljárja a szobát. Meghatottan babrál a könyvespolcon, megsimogatja a mama varrógépét a horgolt terítővel, lapozgatja Ferkó iskolai füzetét. A bútorok, apa szerszámosládája, a régi képek a falon... Hiszen hazajönnek majd, anya, apa, a két fivér. Milyen boldogan fognak élni!

Erőre kap, és kedvvel lát munkához. A pincében az egyik csapból jön a víz. Felkapja a vödört, és beáll a sorba ő is. „Csak félig engedje” - tanácsolják neki a körötte állók. „Kevés a víz?” „Nem... csak nem bírja különben fölcipelni.” Valóban, a fél vödör víz is nagyon nehéz, akár-hogy vigyáz, ki-kiloccsan. De van mosdóvíze, van ivóvíze! A szomszédok adnak néhány szál gyufát, az udvaron a szemétkupacon fatörmeléket talál - megpróbál tüzet rakni. De a tűzhely nem melegszik, csak a füst borítja el a konyhát. A hideg, félig beomlott kéménynek nincs huzatja, és a tűzhely is ócska már. Amióta bevezették a gázt, talán egyszer sem használták, s annak már van vagy tíz éve. Az éléskamra üres. Egy kevés bab, talán félkilónyi liszt, a kis bődön alján ujjnyi zsír, néhány fej vöröshagyma - ezzel kezdheti a gazdálkodást. Keservesen megfőzi a rántott levest, és mindjárt ki is issza a kormos fazékból. Dél van, mire takarításhoz lát újra. Lapáttra szedi a lehullott faldarabokat és a nagyja port, de mire elkészül, újabb légnyomás rázza meg a házat, és hull a vakolat, átszakad az ablakra ragasztott olajos papír.

Újra elfogja a csüggedés, az irtózás az egyedüllétől. Ki tudja, hátha hosszú hónapokig tartják még magukat Budán a németek, ki tudja, mikor kerülnek haza anyáék... Odakinn bombák robbannak, olyan félelmes az elhagyott, üres lakásban. Végül is nem bírja tovább, magára kapja a kabátját, és leszalad a lépcsőn ki az utcára. Mintha az utcán valami megoldódna, talán ennivalót talál, talán szembejön vele valaki, akit vár és keres.

De az utca olyan, mint tegnap volt.

Törmelékhalmoz és halottak. Füst és korom.

Az ég sem kék már. Lusta hófelhők ülnek alatta.

Menekülni kell innen.

Futni, menekülni, vissza se nézni.

Valahová, ahol napsütés van, és pálmafák virulnak. Ahol tengerek zúgnak, és boldogok az emberek.

Megy, megy, céltalanul bolyong a bombakráterek, kidőlt falak, szétlőtt kerítések között. Torz arcú halottak, riadt szemű, vánszorgó elevenek, éhség, szenvedés. És valahonnan, a Döbrentei tér irányából szakadatlan ágyúdörgés.

És ekkor látja meg a plakátot.

Egy romház falán fehér papírcsík.

Rajta sötétkék, nyomtatott betűk.

Nemrég ragaszthatták ki, mert nem fogta még se füst, se korom.

Olyan hihetetlen volt, olyan meglepő, hogy valakinek kedve és ereje van most plakátot fogalmazni és kinyomtatni, ragasztót keverni és gémberegett ujjakkal kitűzdelni a papírlapokat ide ahelyett, hogy tüzelőt gyűjtene saját magának a gerendahulladékok között, ahelyett, hogy verekedne egy falat lóhúsért, ahelyett, hogy vízért tülekedne. Ki az, aki rendet akar teremteni, utasítani, tanácsot adni, ki az, aki másokkal törődik most?

„Menj fel a pincéből... építsd fel otthonodat. Segíts a romok eltakarításában. Segíts megmenteni gyönyörű fővárosunkat a végső pusztulástól és az éhhaláltól. Magyar Kommunista Párt.”

Hihetetlen volt és ugyanakkor természetesnek is tűnt, hogy a suttogva említett, titokzatos, föld alatt érlelődő erő egyszerre itt van, zászlaja alá hívja, munkára szólítja fel a fásult, rémült, tehetetlen embereket. „Segíts a romok eltakarításában!”

„Hiszen én is segítenék...” - gondolja Ágnes, és még mindig a plakátot olvassa. Azután hirtelen támad benne az elhatározás: „Odamegyek... megkérdem, mit kell csinálni.”

Most, hogy célja van, erőre kap.

Maga is csodálkozik, hogy milyen hamar ért ki a Körútra, és milyen hamar ér az egyemeletes, ütött-kopott bérházhoz, ahol a kapura szegezett rajzlapon piros tintával írt betűk hirdetik, hogy ebben a házban van a kommunista párt.

Kérdés nélkül ér fel az első emeletre. A lépcsőházból nagy terem nyílik. Néhány lóca, két íróasztal, a fal mellett ruhafogas a terem minden bútora. A két íróasztal ütött-kopott irodai holmi. Az egyiknél egy sovány, szemüveges nő ül, és hosszú papírlapra számokat ír. A másik íróasztalon egy ócska Remington írógép áll, mellette egy üres virágváza. Ennél az íróasztalnál fiatal férfi ül, és egy ujjal pötyögtetve gépel valamit. A teremben legalább százan nyüzsögnek. Mintha egy pályaudvar érkezési oldala volna: kis csoportok hangos kiáltással üdvözlik az újonnan érkezőket. „Sanyi... Andris... csakhogymegvagytok...”

Ágnes nem üdvözlí senki.

Egy darabig tanácstalanul ácsorog, szédíti a lárma és a mozgás, idegenül és elveszetten áll.

De az íróasztalnál ülő, sovány nő észreveszi, és barátságosan odaszól:

- Keres valakit?

- Nem... de... tulajdonképpen... - mondja Ágnes zavartan, és közelebb lép az íróasztalhoz.

- Bakos Livia vagyok - nyújtja a kezét -, segíthetek valamit?

Ágnes elpirult zavarában. Az utcán olyan világos és egyszerű volt minden... De most nem tudná megmondani, hogy miért is jött ide. Még azt hiszik... hogy valami igazolványt akar, hogy nem volt nyilas... vagy hogy segélyért jött... mit mondjon?

- Én... tulajdonképpen semmit... csak olvastam a plakátot...

- Igen.

- Nem sokat tudok a politikáról... de abban igazatok van, hogy valamit kellene csinálni... különben elpusztulunk.

- Ezért jöttél?

- Ezért.

- Dolgozol valahol?

- A Mezőgazdasági Gépgyár főkönyvelője vagyok. De már hónapok óta nem voltam benn az irodában.

- Hány éves vagy?

- Huszonhárom leszek.

- Először is menj be a gyárba, nézd meg, hogy ott szükség van-e rád.

- Azután gyere el hozzánk a MADISZ-ba - szól közbe Magyar Sanyi.

- Majd felírom neked a címet - mondta Bakos. - A MADISZ, a Magyar Demokratikus Ifjúsági Szövetség... A többit meglátod majd.

Újra az utcán. Éhes és fáradt. A reggeli lelkesedése lelohadt. No hiszen, romot akart takarítani, csákányt, lapátot emelni, amikor a lábát se bírja. Hány millió talicska rom, hány millió lapátnyi törmelék vár eltakarításra, hány milliószor kell a karnak megfeszülnie, a deréknak hajolnia, hány millió téglát kell újra felrakni, hány ablakot beüvegezni... Kiben lesz ennyi erő?

Nekitámaszkodik egy fának. A félig kidőlt fatörzsön apró, fehér cédulák, kitépett irkalapok, rajzszeeggel, spárgával felerősítve. „Keresem nyolcéves kisfiamat, Pál Jánost. Aki látta...” „Figyelem! Az óbudai téglagyárból deportált Fried Anna szüleit keresi...” „Tűzér bajtársak! Ki látta apámat, Gere Lajos hadnagyot, aki részt vett a...”

Félelmesen sok név, kétségbeesett, odakapart betű.

Mekkora hit lehet abban a szívben, amelyik cédulát ragaszt véges-végig a Körút romos falaira és házaira, talán még Óbuda vályogutcait és a Rózsadomb hallgatag kerítéseit is teleaggatja a síró és reménykedő kéréssel: „Aki látta... adjon hírt...”

Ágnes megtapogatta zsebében a cédulát.

„Reggel bemegyek az irodába.”

AKÁR MEZÍTÁB

Az Operánál befordult a keskeny mellékutcába.

A szél arcába vágta a havat és a rettenetes bűzt, égő rongy és gumi szagát. Egy négyemeletes ház pincéje és földszintje égett, a kormos lángok ki-kicsaptak. A ház körül csoportba verődtek az emberek, de senkinek sem jutott eszébe oltani. Félelmes volt. Szikrák kavargtak a levegőben, a lángok megvilágították a mocskos, sovány arcokat. Egy asszony pár lépésnyire a tüztől a földön guggolt, és keresgélt a hókupacokban.

Ágnes szinte minden második lépésnél megállt. Zihálva, nehezen mászott a hóval borított törmelékupacokon, gödrökön át. S egyszerre mégis az ismerős ház előtt állt. Hangosan dobogott a szíve, amikor befordult a kapun, és elindult az első emeletre. A lépcsőház hatalmas üveglakának egy kockája épségben maradt. Merően bámult a kicsiny, világoskék üvegdarabra, és hirtelen azt képzelte, hogy reggel nyolc óra van, munkába siet, a kollégák már biztosan fenn vannak, és talán eljön Tibor is, itt fog állni előtte vidáman, szökén...

Észre sem vette, mikor ért fel az emeletre. Megállt az iroda ajtaja előtt, kotorászva előszedte zsebéből az ajtókulcsot.

- Kit tetszik keresni? - kiabált fel valaki az udvarról.

Hátrafordult.

- Jézusmária... Csaplár kisasszony! - kiabálta meglepetten ugyanaz a hang, és Ágnes most ismerte fel Kovácsnét, a ház mesternét. A ház mesterné fogyott vagy húsz kilót, megöszült és megöregedett... és még valami különös volt rajta... persze... az egyik karján üresen lóg a ruha.

- Majd megkeresem Vargánét, és mindjárt küldöm - kiáltotta a ház mesterné. - Lehet, hogy lenn van az óvóhelyen...

- Köszönöm! - kiáltott vissza Ágnes, és az irodaajtót nézte. A gépfegyvergolyók vagy ezer lyukat téptek rajta. Az ajtón egy fehér papírlap lógott egyetlen kis szögön, befelé fordulva. Ágnes tenyerével kisimította és elolvasta.

„Parancs. Az alkalmazottakat február elsejéig szabadságolom. Engedélyem nélkül addig senki sem léphet az irodába. Palánkay Emil vezérigazgató.”

- M... micsoda? Palánkay? Ezek megőrültek...

Megfordította a kulcsot a zárban, és nem sokat hederítve Palánkay vezérigazgató úr parancsára, belépett.

Az előszobában koromsötét volt. A könyvelés szobájában is. A csomagolópapír védőcsíkjával beragasztott ablakok betörtek, dárda alakú üvegszilánkkal volt tele a padló, repeszdarabokkal, porral, korommal, téglatörmelékkel, vakolattal a bútorok. A rolók félig leesve lógtak. A villany persze nem égett. A törött ablakokon beáradt a fagyos hideg. Az íróasztal kulcsa olyan hideg volt, hogy szinte égette a kezét.

Türelmetlenül húzta ki a középső fiókot. Ismeretlen holmi volt benne.

- Ki ült itt? - kérdezte Ágnes.

Ebben a pillanatban, mintha csak azért jött volna, hogy neki válaszoljon, nyílt az ajtó, és egy férfi és egy nő lépett be rajta.

A nőt azonnal megismerte: Vargáné volt, az altiszt felesége.

Vargáné nem fogyott, nem hízott, de mégis volt rajta valami új. Ágnes csak percek múlva értette meg, hogy mi. A haja nem volt hullámosítva, hanem sima kontyban ült a fején. A kabátja ismerős kabát... Meglehetősen piszkos és kopott... Ágnes a gallért, azután a gombokat nézi. Vargáné vérvörös lesz. Ó, hiszen ez az ő kabátja! A tavaszi kabát, amit azért hozott be az irodába, hogy a légítámadások alatt levihesse a nyirkos pincébe. Jaj, de kellemetlen.

Vargáné tér előbb magához.

Csípőre teszi a kezét, és kiabálni kezd:

- Hogy jött ide be, Csaplár kisasszony? Nem tud olvasni? Kinn van a parancs, hogy február elsejéig ide nem léphet be senki. Én felelek itt mindenért... Mit mond majd a Palánkay vezérigazgató úr?

Ágnes az első pillanatban válaszolni sem tudott felháborodásában. Azután rákiabált Vargánéra:

- Főkönyvelő vagyok, jogom van a saját kulcsommal bármikor belépni. Örüljön, hogy nem kérdezem meg, hogy hova lett a tavaszi kabátom. Nem veszekedni jöttem be, hanem a kollégákat megkeresni és dolgozni. Ami pedig a taknyos nyilas Palánkay parancsait illeti, hát majd leszedem az ajtóról, és nem lesz ott.

Vargáné mindebből csak egy mondatot értett, azt, hogy „én sem keresem a tavaszi kabátomat” - és ez számára tökéletesen elég volt. Bánta is ő, hogy Ágnes az előszobaajtóhoz megy, letépi a vezérigazgatói parancsot, és gombóccá gyűrve, a szemétkupacra dobja.

- Jó napot, Csaplár kisasszony, üdvözlöm - szólalt meg most a férfi, aki Vargáné és Ágnes vitája alatt szerényen hátrahúzódott a sötét előszobába.

- Kérem, teljesen igaza van, hogy ha igyekszik helyreállítani a törvényes rendet. Nem leszünk hálátlanok, kérem...

„Jézusom! Az Imperátor!”

- Römer doktor úr, nahát! - kiáltja Ágnes, és megrázza a felé nyúló, múmiává aszalódott kezét.

Römer doktor, ha lehet, még kisebb, még soványabb, még ráncosabb, mint volt. Az egy szál ősz haj most is megvan a feje tetején. Szája állandóan rángatózik, és a szeméből szivárog a könny.

- Kérem, a Vargáné nem akart felengedni... hogy a nyilasok még visszajöhetnek, kérem, és akkor őt a Palánkay felakasztja... hogy a németek még itt vannak, kérem, Budán, és a légó-parancsnok azt mondta, hogy bevetik a csodafegyvert. Hát kérem szépen, mit mondjon erre az ember? Én, kérem, úgy le vagyok gyengülve, hogy nem tudtam volna erőszakkal bejönni, és a kulcsom is elveszett, kérem. A lágerben mindent elvettek tőlem, a szemüvegemet is, a kulcsomat is, még szerencse, hogy Csaplár kisasszony nyitva hagyta az ajtót. Én, kérem, nem leszek hálátlan... - és Römer leült egy csupa kosz székre, sírt, mint egy gyerek.

- Én, kérem, isteni csoda folytán menekültem meg, azt egyszer könyvben kell megírni, kérem. De még azt sem tudom, hogy megvan-e a lakásom, kérem. És a feleségemről sem tudok semmit. De kedves Csaplár kisasszony, én nem is kívánok mást, csak a feleségemmel együtt lehessek. Én mezítláb is, kérem, egy szál ingben is, kenyéren és vízen is csak áldani fogom az Istent, hogy megszabadított. Én, kérem, egész életemben, ami kevés még hátravan belőle, csak hálálkodni tudok a szabadítóknak, kérem. Maga, Csaplár kisasszony, katolikus, maga nagyon jól tudja, hogy Isten nem hiába szabja meg, hogy ki éljen, és ki haljon. Ha én életben maradtam, akkor jótékonykodással és alázattal kell meghálálnom az égnek...

Römer egy pillanatra összekulcsolta a kezét, és az égre nézett; azután nagyot sóhajtott.

- Vargáné... én tavaly megkértem, hogy rejtse el nekünk egyet-mást. Én azt mind magának ajándékozom. Énnekem nem kell a világon semmi. Én csak azt akarom, hogy mindenki boldogan éljen. Én felemelem a maga fizetését is a kétszeresére, és ezentúl az irodai tüzelőt használhatják az altiszti lakásban.

Vargáné fanyarul mosolygott. Az irodai tüzelőt emberemlékezet óta nemcsak használta, hanem időnként egy-egy zsák szén eladásából némi mellékkeresetre is szert tett.

Ágnes még mindig az íróasztalfiókját rámolta.

Néhány régi könyvelési feljegyzés, az üveghegyű átírótoll - különben csupa idegen holmi. Jegyzőkönyvek, egész paksaméta. Érdeklődés nélkül lökte odább, amikor az első sorokon megakadt a tekintete: „Jegyzőkönyv, amely felvétellett ezerkilencszáznegyvennégy december huszonegyedikén a Mezőgazdasági Gépgyár Hungarista Tanácsának üléséről. Jelen vannak Palánkay vezérigazgató, Tatár ügyvezető igazgató...”

Most már kíváncsian lapozta át. Römer néhány percre elaludt a karosszékekben. Mostanában folyton elaludt, még járás közben is elszédült. Vargáné még mindig az előszobaajtóban állt. Azon gondolkozott, mi okosabb, ha lemegy a pincébe, és nem tud semmiről - ha Palánkay visszajön, ő nem is látta, amikor Römer és Csaplár az irodába jöttek. Vagy újra Römer lesz itt az igazgató - akkor sokkal célirányosabb volna visszakerülni a kegyeibe.

- Ó, de ostoba vagyok - csapott hirtelen a homlokára. - Hát majdnem elfelejttem. Csaplár kisasszonynak levele van.

- Levelem? - Ágnes meglepetésében szinte felsikolt.

- Kitől?

- Hát itt volt tegnap a Kemenes úr, a Kemenes Tibor, és ő írta.

Ágnes úgy csapja a jegyzőkönyvéket az asztalra, hogy Römer felriad tőle.

- Mi? Mi? Mi van?

De Ágnes nem felel, rohan a konyhába Vargáné után.

- Levél... drága Vargáné, hát miért nem mondta. Milyen volt? Nem fogyott le? Egészséges? Keze, lába megvan?

- Én ugyan nem néztem meg. Olyan, mint volt - jelenti ki Vargáné, és máris kihúzza a kredencfiókból Tibor pár soros üzenetét. „Ágnes, élek. Látni szeretném. Sógoroméknál lakom, doktor Vinczelléknél. Kérem, keressen fel. Tibor.”

Tibor, drága, drága Tibor! Eljött, kereste, látni akarja.

Tibor, csak hogy él! Csakhow hírt adott magáról! Még ma felkeresi... de nem, este volna, mire odaér. Holnap reggel, korán reggel odamegy. Tibor... nincs, nincs is ekkora boldogság a világon.

Amikor Ágnes visszamegy a szobába, Römer javában olvassa a jegyzőkönyveket. Vértörös az izgalomtól.

- Láttá, Csaplár kisasszony? Tud maga erről, hogy mi történt itt? Maga is itt volt ezen az ülésen?

- Nem, kérem, énnekem júniusban el kellett menekülnöm.

- Úgy? - kérdi Römer meglepetten. - Hát kérem, jöjjön csak, jöjjön és olvassa, mi van itt.

De Ágnes nem érdeklik most a jegyzőkönyvek. Mit bánja ő Tatár igazgató úr beszédét a totális háborúról. Tibor keze írását nézi, és hangosan sír a boldogságtól.

Römer feláll, hóna alá kapja a jegyzőkönyveket, és totyogva bemegy a régi szobájába. Aztán meggondolja magát. A jegyzőkönyvekből egy-egy példányt magához vesz, a többi visszateszi ugyanúgy, ahogy volt, az íróasztalfiókba.

- Jöjjön csak, Csaplár kisasszony, és maga is, Vargáné! - kiáltja. - Segítsenek felhúzni ezt a rolót.

„Hogyha ma elmennék... de nem lehet, sötétedés után nem lehet az utcán járni... ó, bárcsak már holnap reggel lenne...”

- Nem megy ez a roló - mondja Vargáné, és rángatja a hevedert. Mind a hárman megragadják a lelógó kötelet. Hatalmas robaj, a roló egészen leszakadt, és lezuhant az utcára. De a szobában világosság támadt.

A szobában csak kisebb károkat okoztak a lövedékek. Épségben maradt az íróasztal, a karosszék. Az íróasztal mögött a széken még a nevezetes bőrpárna is a helyén volt. A sarokban álló pénzszekrény is épségben volt. Csakhow tárva-nyitva állt, üresen, a zárban benne volt a kulcs.

- Csaplár kisasszony, maga látta, hogy üresen találtam a kasszát - mondta az Imperátor. - Ezeket az iratokat pedig idehelyezzük. - Azzal a jegyzőkönyveket betette a hiányzó pénz és értékpapír helyére. Bezárta a kasszát, és zsebre tette a kulcsot. Az a tény, hogy Römer gyorsan és szakszerűen intézkedett a Wertheim-kasszájánál, megváltoztatta Vargáné érzelmeit.

- Doktor úr - szólt szíves mosollyal. - Megkínálnám egy kis sült krumplival. Magát is, Csaplár kisasszony. Gyorsan elkészül.

- Köszönöm, én nem várok, így is késő lesz, mire hazaérek.

Römer leült a konyhában a fásládára, és ott várta csurgó nyállal, amíg Vargáné a tűzhely lapján néhány szeletekre vágott krumplit megsütött.

- Vargáné, maga nagyon jó asszony - mondta ellágyulva. - Magának én felemelem a fizetését. Én mindenkihez jó akarok lenni, mert énhozzám olyan kegyetlenek voltak az emberek. Én nem akarok senkit bántani, de a fasiszták pusztuljanak. Én az igazságért fogok harcolni, kedves Vargáné, és én áldom az Istent, hogy megmenekültem. Mert az élet a fontos. Egy szál ingben is, kenyéren és vízen is, de élni akar az ember.

VISZONTLÁTÁS

„Várom, Tibor.” „Várom, Tibor.”

Holnap odamegy. Mindjárt reggel.

Nyolc órakor elindul... nem is nyolckor. Hétkor, hogy hamarább odaérjen. Legalább három-órai gyaloglás... vagy négy... akkor is tizenegyre ott van. De miért várna holnapig? Most kell elindulnia, talán ha az Aréna úton menne... Micsoda ostobaság, hajnalra érne oda. Haza kell menni és kivárni a végtelen éjszaka elmúlását.

Odakinn ágyúdörgés és német légitámadás. Már nem félt, napok óta nem félt a bombáktól, de ezen az éjszakán újra reszketett. Félelem kerítette hatalmába; szinte újra végigélte az elmúlt hónapok gyötrelmeit. Hol felriadt egy-egy hatalmas dörrenésre, hol belekábult egy-egy lidérces álomba. Újra a raktárban volt, és szomjazott, újra a kalaposműhelyben bujkált, és Amália nagysád faggatta arról, hogy hogyan kell kétmillió-százezerből köbgyököt vonni... azután a Benczúr utcában járt, ott, ahol felemelkedett a fa, megpörgött a levegőben, és vészjóslóan süvöltve belezuhant a szomszéd háztetőbe. Nem is fa volt, a pusztulás jelképe volt, a meginduló birnami erdő... Ágnes arra ébredt, hogy haja csapzott az izzadságtól, és hangosan sír. Az utolsó éjszakától félt, a viszontlátást elválasztó éjszakától, a sötétől, az ismeretlentől. Gyerekkori félelmei éledtek újjá, félt, mint az ősemlék a haragvó és a boldogságot irigylő istenektől, kész lett volna mindent odaadni, csak hogy ezt a legkedvesebbet, a viszontlátást el ne vegyék tőle. Az utolsó percben golyó találta katona sorsától félt. Még sohasem érezte úgy, mi a háború, mi a bizonytalanság, mi a „nem szabad korán örülni”, mint most, szívén Tibor levelével, virrasztva, lesve a hajnalt.

Reggel karikás szemmel ébredt. Az ágyúk hallgattak. Irgalmas téli napfény melengette a didergő várost. Ágnes olyan lassan vánszorgott a Nagyvárad térig, hogy maga is megrémült. Hiszen estig sem ér a Fasorba! Mit fog mondani Tibor? Átöleli, magához vonja? - ó, nincs mit mondani. Csak tartsa sokáig, ölelje, szorítsa, csak ne engedje el... Milyen lehet Tibor? Sovány? Sápadt? Egészséges? Megpróbálta elképzelni így is, úgy is. De Tibor mindig egyforma volt, mindig ugyanaz a Tibor, aki megdicsérte Imperátor előtt az olasz leveleket, akivel együtt hallgatta a *Hetediket*, akivel kéz a kézben jártak a rózsaszín virágú gesztenyefák alatt. Tibor, a mosolygó, gunyoros, kedves Tibor, a drága, drága Tibor, aki nem felejtette el, aki elment az irodába, kereste őt, üzent neki, látni akarja... Tibor...

Kimelegedett, fáradt sem volt, mire a Fasorba ért. Csak a szíve dobogott rendetlenül, és zihálva, kapkodva nyelte a füstös, kormos, hideg levegőt. Megnézte még egyszer a házszámot. Kívülről is tudta, de olyan kedvesek, olyan drágák Tibor betűi... „Sógorom, doktor Vinczellér.” Nézte a rokkant villákat, feldúlt kerteket, benézett a felszakadt ajtókon és lég-

nyomás kuszálta kerítésrácsokon. Titokban azt remélte, hogy nem kell sehová bekopogtatni. Tibor kinn lesz a kertben, várni fog rá. Tibor érzi, hogy most jön.

Számtáblát kevés házon talált, ott is csak letöredeztet, félig olvashatatlant. De most már végre tájékozódott. A Bajza utca sarkától néhány lépésnyire sérült kovácsoltvas kerítés mögött állt az egyemeletes villa. Nagy, félkör alakú terasszal, lehúzott, zöld zsalukkal. Egyik oldalát ugyan bomba ütötte - a ház sarkából faldarab hiányzott, és foghíjas volt a tetőn a cserép -, de a ház nagyobbik fele épnek és sértetlennek látszott, még a falra futó borostyán zöld foltjai is elő-előbukkantak a havas, törmelékes köveken. A kertben csupasz bokrok dideregtek. Ágnes megállt a kapuban, és várt. Várta, hogy megrepben a bokor, és előfut Tibor.

De nem. Csak a szél rázta az ágakat, és az irigy zsaluk mozdulatlanul aludtak.

Néhányszor körüljárta az épületet. Végül üres benzineskannák, szemétkupacok és fahasábok barikádja mögött felfedezett; néhány lefelé vezető lépcsőt, a lépcső végén viharvert barna ajtót. Megzörgette.

„Csak ő jönne... csak Tibor jönne... csak ő jönne, istenem, ha ő jönne...”

Komoly, szigorú, fekete ruhás hölgy dugta ki az orrát. Minden sima volt rajta: a hátrafésült, kontyba fogott haj, a díszítéstelen ruha, nyílt arca, egyenes, keskeny orra. „Nézze csak, Ágnes, ezt a szobrot egyetlen vonással vágta ki a mester az anyagból” - mondta volna rá Tibor.

- Kit keres, kérem?

- Tibort... Kemenes Tibort... Csaplár Ágnes vagyok.

- Tessék. Odavezetem.

Az ajtó kinyílt. A fekete ruhás nő nem vette észre Ágnes kézfogásra nyújtott ujjait. Vagy azért, mert a házvezetőnő nem parolázhat a gazdák vendégeivel, vagy pedig... és Ágnes meghökkenve nézett végig önmagán. Odakinn az utcán mindenki így járt: bakancsban, rongy- vagy éppen újságpapír kapcában, szvetterben, férfinadrágban. Egy félórával ezelőtt határozottan jól öltözöttnek érezte magát Karcsi jobbik szövetnadrágjában, de ez odakünn volt, itt, mintha más törvények parancsolnának...

Zavartan és a félhomályos lépcsőkön a kókuszszőnyeg sarkában megbotolva követte a fekete ruhás asszonyt. Hatalmas halion mentek keresztül. A lehúzott zsaluk résein át kevés fény szűrődött be, Ágnes így is jól látta a hatalmas cserép filodendronokat és a vászonhuzattal bevont, óriás karosszékeket. Az ablakokon fény csillant. Üveg? Atyaisten, üveg is van az ablakon.

A házvezetőnő az emeleti lépcsőhöz indult. Itt a kókuszszőnyeg felcsavarva feküdt a fal tövében, és a lépcsőfordulóban a virágállványok mellett homokzsákok álltak és egy bádog légóvíztartály.

Az egyik szobából zongorahangok szűrődtek ki. Ágnes, aki már eddig is úgy érezte, mintha álomban járna, megállt egy percre. A *Kreutzer-szonátát* játszotta valaki. Tibor?

- Arra tessék - szólalt meg, és kinyitott egy fehér szárnyas ajtót.

A következő pillanatban meglátta Tibort.

Tibor a zongoránál állt teljes épségben, simára borotválva, tiszta ingben és kedvenc kék nyak-kendőjével.

Ágnes legszívesebben tárt karral futott volna hozzá, de annyi ereje is alig maradt, hogy megkapaszkodjék az ajtófélfában.

- Tibor! - és szemét elborította a könny.

- Nini, a kis Ágnes! Milyen kedves, hogy eljött - mondta Tibor őszinte örömmel, és az ajtóhoz sietett. Egy másodpercig gondolkozott, azután meghajolt, szertartásosan kezét csókolt, és egy futó pillanatra magához ölelte Ágnest. A következő pillanatban megfordult.

- Ágnes, szeretném bemutatni Évát, a nővéremet.

A *Kreutzer-szonáta* taktus közepén abbamaradt. Egy huszonöt-harminc év körüli nő állt fel, és lecsukta a zongorát.

- Éva édes, még nem ismered Csaplár Ágnest, a Mezőgazdasági Gépgyár kiváló főkönyvelőjét...

- Ó, dehogynem, hírből már nagyon jól. Isten hozott, drágám.

A két nő egyetlen pillantással végigmustrálta egymást. A nehéz selyempongyolát és az ormótlan férfibakancsot, a két barátságosan nyújtott tenyérben féltékenyen és ellenségesen csapott össze a meleg, párnás kéz a rövidre nyírt kör mű, csontos ujjakkal.

- Foglalj helyet, édesem. Teát? Kávét? Már csak azért is, hogy kettesben maradjatok - nevetett Éva, és eltűnt egy addig láthatatlan tapétaajtón.

Mély, ölelő karosszék, jólesik összekuporodni bennük. Alacsony, kerek asztal, rajta csipke-terítő és ólomkristály váza. A falnál régimódi fiókos szekrény, „valamilyen korabeli, de milyen korabeli? Sosem fogom megkülönböztetni az empire-t, a barokkot és a biedermeiert”. A fiókos szekrényen nagy állóóra, fehér porcelán nőalak az egyik oldalon, két pufók porcelán gyerek a másikon, és kosarukból sötétlila ibolyák domborodnak. Most megcsendül az óra, tiszta, messzi falusi harangszóra emlékeztet. Egy-kettő-három pendülés. Háromnegyed tizenegy van.

Az ablakon földig érő csipkefüggöny, a zongorán nyitott kotta, a *Kreutzer-szonáta*... A szoba krémszínű tapétáján különös alakú virágok fölött álombéli kék madarak szállnak... És itt ül Tibor... csak fel ne ébredjen... csak valóság maradjon... Itt van Tiborral...

Tibor leült a szemközti karosszékbe, és szótlánul nézte Ágnest. „Hogy lefogyott - gondolta Tibor -, milyen fiús így... és milyen szép hamvasszőke haja van... Meg kellene csókolni... végre egyszer igazi lányt csókolni, akinek akkor is hamvasszőke a haja, hogyha a fodrászok már másfél esztendeje nem kapnak is hajfestéket... és úgy látszik, sose festette a száját. Tulajdonképpen nem is gusztusos a rúzsos száj. Az ember hányingert kap a vendéglőben egy rúzsoltos pohártól... milyen szép bőre van ennek a kislánynak, és hogy rejti a mellét a bő pulóver. Tulajdonképpen ilyen feleség kellene az embernek, már annak, aki nősülni akar... talán még szűz is...”

- Meg se csókoljuk egymást, Ágnes?

Valamit akart még mondani, becéző szót, de érezte, hogy szorító karjaira félszeg-meleg mozdulattal simul a lány karja. Az ormótlan férfiruhán és egymásra húzott szvettereken át is érezte, hogy Ágnes teste csupa lüktető remegés.

Ágnes behunyta a szemét. Szótlán volt, sápadt.

- Tibor...

Ágnes úgy érezte, minden múlt és minden eljövendő időknek értelme ott van ebben a csókban. Kárpótlás ez elmúlt hónapok szenvedéséért, szerelem, öröm, ígéret. Egy pillanatra megrázóan érezte, hogy Tibor keze lecsúszik a válláról, és követelően nyúl a derekához, azután újra a karján és vállán érezte a fiú simogatását.

- Ne haragudjon, Ágnes.

És Tibor fehér batisztkendőt húz elő a zsebéből, gyengéden megtörli vele Ágnes vérző ajkát.

Ágnes nem bánná, ha Éva sose jönne be a szobába, ha Tibor meg se moccanna, csak ülnének, ülnének, ajkukon egymás ízével, álmosító, kábító boldogságban, ülnének a puha, meleg karosszékben. Az ibolyakoszorús óra megint muzsikálni kezd. Tizenegy apró harangkondulás... az ablakon földig érő csipke... a falon a kék madár... a zongorán a *Kreutzer-szonáta*... nem szabad elfelejteni.

Éva teát hoz és konzervtejet, egy tányéron almás lepényt. Tibort teljesen elfoglalja az evés.

Éva gúnyos csodálkozással nézi, és gyorsan tölteni kezdi a teát, amikor észreveszi Ágnes ajkát.

- Sietek - mondja Ágnes váratlanul és nevetetlenül, mert Éva éppen a mondat közepén tartott. Azt mesélte, hogy férje, doktor Vinczellér Gyula ezredes autót küldött érte, de persze az utolsó pillanatban... mire csomagolni kezdte volna a bútorokat, Pest körül már dúlt az ostrom, és ő gyenge nő léteire itt maradt millió félelemben egyedül. Anyáék Budán, már nem lehetett átmenni... Tiborról semmi hír... mert Tibi egész bolond, azért, mert haragban voltak Gyuszival, azért még idejöhett volna... Gyuszi nem az az ember, aki a sógorát feljelenti, meg ha katonaszökevény, akkor sem. Magyar ember, ismeri a vendégszeretetet, és különben sem volt itthon. Nem is szabad most már ilyen hangon beszélni szegényről... bele kell nyugodni...

- Sietek - mondta újra Ágnes, és maga csodálkozott ezen legjobban. Hová siet? Ahelyett, hogy ülné még, és nézné Tibort...

Tibor gyorsan és udvariasan búcsúzott a kertajtóban.

- Bocsásson meg, hogy nem kísérem haza, Ágnes... de még harc van a városban, és nemigen mozdulok ki. De jelentkezni fogok okvetlenül... ha nem is egy-két napon belül, de hamarosan felkeresem... sokat fogunk beszélgetni... és hangversenyre is elmegyünk. Tudja, hogy tartozunk egymásnak a *Mesterdalnokokkal*! Vigyázzon magára... jelentkezni fogok... majd mindenről beszélünk.

Tibor sietve ment vissza a szobába, hangsúlyozottan gyorsan.

Éva újra a zongoránál ült, és ahogy öccse belépett, csúfondárosan pötyögtetni kezdte a Szentivánéji álom nászindulóját.

- Ízléstelen vagy - morogta bosszúsan Tibor.

- Trá-rá-ta rá-ram-tam-tam...

- Hagyd abba!

- Vigyázz, Tibi, elveszed feleségül!

- É... én?

- Elvehetne persze a váci püspök is, de ő cölibátust fogadott.

Tibor a könyvespolcon kotorászott.

- Ha zavarban vagy, mindig könyvbe bújsz. Emlékszel, a Rika-botrány után bement hozzád a papa, és te ijedtedben szakácskönyvet olvastál. Végy hat egész tojást...

- Hülye vagy...

- Erről jut eszembe, ez a kislány biztosan még főzni is tud. Jóllaktató és olcsó ételeket, paprikás krumplit, mákos nudlit. És milyen jó lába lehet, persze az a ronda bakancs... Meg kell mondanom, hogy sweetheartjaid gazdag sorában ez a kislány a legizgatóbb nő. Valódi szőke haja van.

- Befejezted?

- Mi van veled, hogy így megsavanyodtál? Csak nem vágott pofon? - kérdezte Éva, és vállat vont. Visszaült a zongorához, és fél szemmel az öccsére pislogott.

- Fogadjunk, hogy Ovidiust olvasol.

- Vesztettél - morogta Tibor, és belebújt a vaskos könyvbe. A *Divina Commedia* agyonforgatott lapjai már maguktól is a harmadik éneknél nyíltak, ott, ahol Tibor bármilyen lelkiállapotában is minden másról meg tudott feledkezni:

*Nagy Alkotóm vezette az igazság,
Isten Hatalma emelt égi kénnyel,
az ő Szeretet és a fő Okosság.*

EGY TÁL LENCSE

Römer Aladár doktor, hóna alatt egy fél pár rongyos női cipővel és egy zacskó sárgaborsóval, felbotorkált régi lakásához. Kulcsa nem volt, de nem is kellett, az ajtón nem volt zár, de ha lett volna, akkor sem ért volna sokat, mert az ajtóból vagy egy négyzetméternyi deszka hiányzott. Az előszobának csak két fala volt ép, és a dolgozószobából eltűnt a hatalmas, faragott íróasztal. Imperátor a könyvespolcához vánszorgott, leült a földre, és hangosan sírt. Nem fájt semmije, még csak az éhséget sem érezte kínzósnak. A dolgok értelmetlensége és a maga tehetetlensége fojtogatja. Valami meghatározhatatlanra vágyik, meleg, puha ölelésre, talán egy frissen húzott ágyra, talán a felesége karjára; talán a régi karosszékre a kandalló előtt, egy kötet Goethe-versre és egy csésze teára. Valamire, amiért érdemes tovább élni. Olgáról semmit sem tud. Amikor elvitték, és fogva tartották a Rökk Szilárd utcai tanítóképzőből átalakított börtönben, minden lépésre, hangos rezzelésre azt várta, hogy az asszony jön érte. „Nem hagyhat itt... nem hagyhat itt...” - mormogta, beleszédülve az izgalomba. „Nem hagyhat itt... nem hagyhat itt.” Házasságuk legboldogabb perceire gondolt, az asszony meleg, fehér testére, olyan vággyal, hogy azt hitte, megőrül. „Nem hagyhat itt” - és az ékszerekre gondolt, Olga fel-felsikoltó öröme és csókjaira, ahogy a Váci utcai selyemrongyokat üdvözölte. „Száztíz pengője volt, amikor elvettem... ötezer pengőt adtam neki ruhára az első héten...” „Nem, nem hagyhat itt...”, és igyekezett elhessegetni a másik képet. Olgát, aki azon a rettenetes éjszakán azt akarta, hogy elváljanak. De most a feldúlt lakásban a szőnyegen kuporodva, kegyetlenül tiszta napfényben nem hiszi el, hogy Olga visszajön. Amikor őt elvitték, biztosan kimondták a válást. Olga talán újra férjhez ment, talán egy fasiszta katonatiszthez, és most fenn a hegyen éli világát a villában... vagy nyugatra ment, igen, ez a legvalószínűbb, ő is elment nyugatra, és most Németországban van, vagy Svájcban, és ő többé nem fogja látni.

Römer doktor vinnyogva sírt, már nem is voltak gondolatai, úgy sírt, mint a gyerek, aki már régen elfelejtette, hogy megütötte magát, vagy fél, vagy éhes, de azért tovább sír.

Nem hallotta, hogy valaki belép a szobába, csak akkor rázkódott össze, és nézett fel értelmetlen dermedéssel, amikor hangos sikoltással rontott felé egy félig csontváz, lógó hajú, pergamenbőrű, ismeretlen és mégis nagyon ismerős asszony.

- Olga! Olga!

- Mókusom!

Hagyta, hogy az asszony átölelve vezesse a lépcsőház másik oldalán a lakás egyetlen épségben maradt szobájába. Hagyta, hogy leültesse, didergő testére pokrót csavarjon. Csak percek múlva tért annyira magához, hogy észrevegye felesége megöregedett, ráncos arcborít, fáradt mozdulatait, amint törött bútorok forgácsát hajigálja a tűzre. A nagy, beomlott oldalú cserépkandalló előtt töredezett lapu dobkályha állt, füstölve és kevés meleget adva. A kályhán egy fazékban felismerhetetlen lé főtt. Olga gyönyörű hálószobájában a nagy hármast ablak törött üvege hólyagpapírral volt megragasztva. A franciaágy fölött kifeszített spárgán egy női blúz és egy kombiné száradt. A velencei tükör előtt a földön ócska utazókosárban a tüzelő: székláb, gerendaforgács, lé. A kínlódó vaskályha csövét a kandallóba vezették, de a ki-kicsapó koromtól így is feketésbarna minták rajzolódtak a krémszínű falra...

Römer doktor félig nyitott szemmel bóbiskolt a karosszékekben, megivott egy bögre rettenetes füvekből kotyvasztott, cukortalan, langyos teát, és csak órák múlva eszmélt rá, hogy felesége szakadatlanul mesél, mesél, mesél valamit, aminek elejét se hallotta, közepét se értette.

- Meg fogja verni az Isten! Megveri! Meg fogja verni a gyerekekben! Minden napjában! Ha van Isten, megveri! Alighogy téged elhurcoltak, angyalom, elmentem hozzá, térdeltem elébe, úgy könyörögtem, hogy hozasson ki a börtönből. Odaadtam neki a nyakláncomat, odaadtam neki a briliánsomat... mindent odaadtam... vérszemet kapott, még kért... azt mondtam, nincs. Erre másnap házkutatást tartott a Gestapo... feltúrtak mindent... londoni leveleket kerestek... Tatár jelentett fel... más nem jelenthetett fel... átkozott legyen... írtam neki! Még júniusban a téglagyárból... hogy visznek, hogy segítsen, de nem segített... örült, hogy mi megdöglünk, örült, hogy elpusztulunk... hogy beülhet a vagyomba... betelepédhet a villába... a zsidó szeretőjével... ó, bocsáss meg... nem akartalak megbántani... de nekik mindent lehetett... verje meg az Isten... nem, nem... az Isten nem tud semmit... én magam fogom... ezzel a tíz körmőmmel kaparom ki a szemét, mert tönkretett, mert halálba hajszolt... beteg vagyok... tüdőbajom van...

És Olga sírt az ágyra borulva, hangos, rikácsoló sírással. Römer doktor nem érzett mást, csak fáradságot és azt, hogy jó itt ülni, pattog a tűz, még egy csésze meleg ital kellene, és le kellene feküdni az ágyba, igazi ágyba, betakarózni fülig, úgy, mint gyerekkorában, és aludni...

Tatár váratlanul lépett be.

Lehet, hogy kopogtatott is, de egyikük sem hallotta. Egyszerre csak benn volt a szobában, mint az Opera süllyesztőjéből felbukkant rém vagy mint a népmesékben a halál. „Hívtál, jöttem.”

Sovány volt, de rendes öltönyt és rendes felöltőt viselt. Kalap helyett orosz szőrmekucsma volt a fején. Egyik kezében egy kendővel letakart kosarat tartott, másik kezében, magasra feltartva és előrenyújtva, mint egy hadilobogót, egy üveg cseresznyebefőttet. Egy percig némán állt a szoba közepén Imperátor és Olga dermedt tekintetének mozdulatlan sugarában. Azután, mintha tükör előtt számtalanszor gyakorolta volna a jelenetet, egyenesen az ágyhoz lépett. Az ágy előtti asztalkára óvatosan letette a kosarat és mellé a cseresznyebefőttet. A kosárról kissé lecsúszott a konyharuha, látni engedett egy piros zománccfazekat és egy darab négyszögletes kenyeret és egy, nem sejthetni, milyen hosszú szál kolbász csücskét. A doktor

és Olga szeme sugara tapadva követte Tatár lépteit, mint a fénycsővába fogott ellenséges bombavetőt a légelhárító reflektorai. De Tatár kitört a sugarakból. Váratlan mozdulattal fordult meg, testével éppen a kosarat takarta el egy pillanatra, széttárta karját, és megállt a doktor előtt.

- Csak hogy megértem ezt a napot! Csak hogy viszontlátom önöket! Hány álmatlan éjszakám, mennyi rettegés múlt el! Drága doktor úr! Csak hogy együtt vannak! Ha tudná, mit álltam ki önökért! Kétszer hallgatott ki a Gestapo! Ugye, én megmondtam önnek, hogy óvakodjék Palánkaytól! Ugye, hányszor figyelmeztettem! És Karlsdorfer, az az álnok! Ott volt nála a pénz! Százezer pengőért kiadta volna önöket a Gestapo, és ő nem akarta kifizetni! Jaj, drága doktor úr, csak hogy megvannak! Van Isten, most már tudom, hogy van Isten!

Römer doktor megbabonázva nézte a félrecsúszott kosártakaró edényruhát. A piros zománc-fazék csodálatos ételek emlékét idézte a szájában. Forró húsleves zamatát érezte, orra megtelt a képzelt illatok gyönyörével, remegni kezdett az orrcimpája, és kínlódva, hatalmasakat nyelt. Azután eltűnt a húsleveslátomás cérnávékony metélt tészta és színes petrezselymes, sárgarépa képe, hogy bableves furakodjék a helyébe, zsíros, sötétbarna lével és a tarka bab drága kavicsai közül kiemelkedő, óriási csülökszirttel... ó... ha bableves volna a fazékban...

Römer doktor aléltan hallgatta Tatár kerepelését.

- Bosszút állok az önök szenvedéseier... bosszút, ha addig élek is! Felkutatom azt a gaz nyilast... törvény elé viszem! Kérem, doktor úr, bízzék bennem, higgye el, hogy egyetlen készséges hívük megmaradt! Kérem, mondja, hogy bízik bennem!

Römerné a franciaágy szélén ült, alig egyméternyire a kosártól. Az asszony a cseresznye-befőttet nézte. Megpróbált máshová is nézni, az urára, Tatárra, megpróbált figyelni arra, amit a cégvezető mond, de a szavak úgy hullottak dobhártyájára, mintha borsót pergettek volna rajta. Nem értette a szavakat, mért minden más szó értelmetlen volt most számára, csak az nem, hogy „maguké a cseresznyebefőtt”.

- Mondja, hogy bízik bennem, doktor úr... életemnek nincs más értelme, mint hogy hűségesen szolgáljam a vállalatot...

- Kérem... kedves barátom... parancsoljon, foglaljon helyet... köszönöm... a... nagyon köszönöm a hűségét...

- Ó, kérem, én csak... a legelemibb emberi kötelesség. Ilyen szörnyű viharok után... és ha nem sérteném meg önöket... egy kevés élelmet... mi is nagyon nélkülözünk, de az édesanyám majd mindennap küld egy kis ennivalót... ha megengedi, nagyságos asszonyom... egy kis bableves... talán meleg is még... parancsoljanak... és holnap visszajövök, ha doktor úr adna meghatalmazást, hogy megkezdjem a munkát... az irodában a tisztviselőket összehívni... a vagyonleltárt elkészíteni... a nyilas bűnösök ellen a bűnvádi feljelentést megtenni... addig, amíg doktor úr kissé erőre kap... és ha megengedi, a sógorom egyik barátját... kitűnő kőműves... még ma átküldöm a lakást rendbe hozni...

Römerné lassan kibontotta a kosarat. Háttal állt a két férfinak, és lecsavarta a vékony zsineget a befőttesüveg pergamenpapírról. A régimódi pergamenkupak hangosan zizegett, Römerné tetten ért tolvajként rezzent össze, de azért két ujjal kikapott egy félig száraz, szalicilízű cseresznyeszemet, és a gyönyörtől félájultan vette a szájába. Azután felemelte a fedőt a fazékról. Felhő csapott a magasba, a füst, korom és doh legyőzötten enyészett el a bableves diadalmas szagában. - Elkészítettem a meghatalmazást, doktor úr - mondta lágyan Tatár. - Szívvel-lélekkel az öné vagyok... parancsoljon... van nálam töltőtoll.

Tatár a zsebébe nyúlt, és elsápadt. Keze félúton megállt. Ezt az örültséget! Mindent előre kiszámított gondosan, mint aki hajót visz az óceánon, és a töltőtollról megfélemedezett. Arról tudniillik, hogy a testes arany Parker Römer doktoré volt.

A rémülete azonban csak egy ezredmásodpercig tartott.

Keze most már remegés nélkül folytatta útját, kiemelte zsebéből a töltőtollal.

- Talán öröme telik benne, drága doktor úr... én megőriztem önnek... tessék, annak jeléül, hogy mindennap visszavártam: a töltőtolla!

És a doktor remegő, csontsovány ujjai ismerősen markolták a drága, megszokott töltőtollal. Mintha ott ülne az irodában, mintha teljhatalmúan intézné megint a gépgyár ügyeit. Szinte kéjes érzés fogta el, amikor ott látta szokott aláírását a fehér gépelt lapon: Meghatalmazom Tatár cégvezető urat...

Tatár olyan gyorsan tűnt el, ahogy jött.

S jelenésnek, káprázatnak hitte volna az ember, ha nem maradt volna ott a valóság a piros kockás konyharuha, a teli fazék bableves, a kenyér, hagyma, házikolbász és cseresznyebefőtt alakjában s a kosár alján gondosan odakészítve két tányér, két kanál, két bögre és Römer doktor kezében a töltőtoll.

Römer né az egyik tányér levest odavitte a doktornak.

- Ne edd gyorsan... még megbetegszel.

A doktor úgy kapott utána, hogy a léből a keze fejére loccsant. Szólni akart, de csak nyelt, nyelt fulladásig, rágás nélkül a sűrű levesből.

- Visszahozta a töltőtollat...

Az asszony a befőttet nézte.

- Visszahozta a töltőtollat... pedig sohasem tudtam volna meg, hogy nála van...

- Palánkay sötét csirkefogó volt mindig - mondta Olga -, a szeme se állt jól annak a nyilasnak.

- Japánul tanult... japánul.

- Tatár mindig hozott vaját, amikor nem lehetett szerezni, akkor is.

- Tatár aranyat ér a vállalatnál.

- Hűség.

- Hűség - mondta a doktor.

- Az ilyen embert meg kell becsülni.

- Palánkayt felakasztatom...

- El fogja küldeni a sógorát.

- Milyen sógorát? - riadt fel Römer.

- Hát Tatár... a sógorát, valami kőművest. Egy kis befőttet adhatok, mókusom?

- Még egy kis babot, ha volna.

Olga megszimogatta Römer doktor múmiafejét.

- Vigyázni kell a gyomrodra, drágám. Fekélyed van.

- Még egy kicsit.

- Köveket fogsz érezni a gyomrodban - mondta az asszony, de kettéosztotta a levest -, hús éve nem ettél babot.

- Új életet fogunk kezdeni, Olga - mondta a doktor meghatottan, amikor kenyérbéllel kitörölgette a fazék aljáról is az utolsó csepp levest. - Boldogan fogunk élni... - és az evéstől elbágyadva, hátradőlt a karosszékekben.

Olga mosogatatlanul visszatette a fazekat és tányérokat a kosárba.

- Sürgősen táviratoznunk kell Londonba - mondta, és az urára nézett... De a doktor aludt a karosszékekben vértelen arccal, leesett állal, mintha semmi élet sem volna benne. Az asszony megállt a velencei tükör előtt. Egy villanásnyira olyannak látta magát, mint egy évvel ezelőtt; teltnék, frissen daueroltnak, ápoltnak. Azután riadtan látta meg a ráncokat, sápadt szájszélét és lázasan zavaros szemét, petyhüdt nyakát, és borzongva érezte a délutáni izzadt hőemelkedés közeledtét. „Új életet kezdünk?” - nézett szembe saját tükörképével. Azután visszament a kisasztalhoz. Arcán maszatosan csurgott a könny, és mohón felfalta az egész üveg befőttet.

KÖVIRÓZSÁK

Csuti Lóránt főmérnök a felszabadulás első éjszakáját Csizmáséknál, Homok Jani ágyában aludta végig. A Topolino sérülten állt a gyárudvaron, nagy szerencse, hogy egyáltalán megmaradt. Baracska felé még nagy harcok vannak, ha jó volna is az autó, járható volna is az út - nincs, ahová mehetne.

Csutinak minden tagja átfagyott. Kereken huszonnégy órát töltöttek Csizmás Janival, Homok Janival és Bodza Gábrissal a mozdonyon. Félelmes volt az éjszaka, fényszórók hasították az eget. S az éles fénycsókák innen is, túlról is mintha csak őket keresték volna. És az éjszakánál is rettenetesebb volt a másnap, a borús, szürke ég, a csönd, az őrijító várakozás. Mi lesz, hát nem mozdul a front? Az ócskavastelep a senki földjén volt, alig kétszáz méternyire a szovjet állasoktól. Aknatalálat, bombatalálat fenyegette minden irányból. És a vagonok. „Otthon maradhattam volna Baracska... szükségszerű volt-e, hogy itt vagyok, hogy belekeveredtem?” „Szükségszerű” - adta is meg önmagának a választ, és társait nézte, a féllábú Csizmás Janit, a vállas Homok Janit, a csontos arcú Bodza Gábrist. „Ők nem is töprengenek ezen... nem, nem töprengenek. Védik, mentik a Rómer-vagyont. A Rómer-vagyont! Isten tudja, mit. A hazát mindig azok védik a leghívebben, akiknek nincs belőle semmijük.” Szótlanul kuporogtak egymás mellett a mozdonyon, nehogy a hang árulójuk lehessen. Kegyetlen szél süvített, félelmes fűgákat zengett a vasdarabokon. Homok Jani közelebb húzódott hozzá, és pokrócot csavart a mérnök térdére... Azután hirtelen megdördültek az ágyúk, és Csuti vasdarabokra felkapaszkodva, meglepve látta, hogy a szovjet ágyúk nem a gyárat lövik, hanem mögé céloznak, a lövedékeket keresztülröpítik felette. Néhány órával később a gyár felől gépfegyverkattogás hallatszott, tüzek villantak, rettenetes ordítózás - és alig két óra múlva megmozdult a front, a német tüzéség elhallgatott, és a mezőn, mintha a semmiből bukkantak volna elő, fehér hóköpenyes orosz gyalogság emelkedett fel, és a látóhatár szélén didergő, apró házacsák közül lomha, sötét tankok gördültek elő. Még fel sem ocsúdtak izgatott meglepetésükből, amikor néhány géppisztolyos szovjet katona körülfogta őket, és Csuti inkább kíváncsian, mint félve, engedelmesen bandukolt közöttük. A kihallgatás rövid volt. Egy magas főhadnagyhoz vitték be őket egy földszintes munkásházba. Néhány perces beszélgetés, személyi adatok. Csuti Lóránt? Bodza Gábor? Csizmás János... az apja vasöntő... majd adunk kíséret önöknek, tessék visszamenni a gyárba. „Hová?” - kérdezte ő. A tolmács -

kerek képű, fiatal legény, a moszkvai egyetemen a magyar nyelv és irodalom hallgatója - megismételte: „Az üzembe tessék visszamenni. A Meszes utca környéke már szabad.”

„Hát ennyi az egész?” - gondolta Csuti, amikor újra a Meszes utcában volt a gyárkapunál, és az iparvágányra éppen akkor hozta vissza a megrakott vagonokat a hűséges mozdony. „Ennyi az egész?” Azután a gyárkerítés tövében megpillantott egy fiatal vöröskatonát. Szőke hajjal, bajuszt talán még sosem érzett arccal, csodálkozó, kék szemmel, óvatos, kúszo mozdulattal közeledett a kerítéshez. Oldaláról kissé lecsúszott a kenyérzsák, szája félig nyitva, mintha most mondott volna egy szót... de a szó nem hallatszott, a mozdulat nem folytatódott, a nyitott szem nem látott. A halántékon egy pici vércsepp... és soha senki sem fogja megtudni, mi volt az utolsó kimondott szó, a csodálkozó kék szem utolsó pillantása, egy húszéves fiú búcsúzó gondolata idegen országban egy rácsos gyárkerítés előtt. Csuti odament, tenyerével lecsukta a kék szempárt, és zsebkendőjét a kihült arcra terítette.

A gyárban már hírmondó sem volt a németekből. A harcnak is kevés nyoma maradt, csak az irodaház ablakai törtek össze, és a gépműhely előtt tátongett két hatalmas bombakráter.

És Csuti főmérnök most egészen másnak látta a gyárat, mint bármikor ezelőtt. A kihült kémények, elhagyott műhelyek, dermedten álló, mozdulatlan gépek, a csend olyan volt, mintha halott óriás volna maga az üzem is. „Jöjjön már be, főmérnök úr” - unszolta a féllábú Csizmás Jani. És Csuti rádöbbsent, hogy huszonöt év alatt egyszer sem járt még egyetlen munkáslakásban sem, elképzelni sem tudta, hogyan élnek, miről beszélgetnek otthon, vannak-e könyveik. Most zavartan, kényelmetlen érzéssel ment a két Jani után. Örült, hogy az öreg Csizmás és a beteg asszony aludt már, és ők hármasban a konyhaasztalnál ették meg a rántott levest. Örült a meleg ételnek, és amikor Homok Jani nem sokkal az evés után azt mondta, hogy „ide feküdjön le, főmérnök úr, az én ágyamba, mi ketten Janival majd elalszunk a kamrában azon a vaságyon” - már csak erőltlenül szabadkozott. A zománcos tűzhely még árasztott is egy kis meleget, a rosszul csukódó ajtaján pici, piros csík látszott: még parázs volt a hamu között. A kis fénycsík derengő világosságot vetett a konyhára, az idegen alakú bútorok, a kiállott izgalmak, a távoli ágyúzás, a nehéz, kockás dunyha, a szokatlan derékalj tehette, hogy Csuti álmában rohamra ment, és sárkánykígyókkal küszködött.

Délután még, amikor kihallgatáson voltak az orosz parancsnokságon, bármennyire tagadta önmaga előtt is, hősnek érezte magát. Mintha négyük közül ő hozta volna a legnagyobb áldozatot a mozdonyért, a megmentett gépekért... és íme, ott a tolmáctól tudta meg, hogyan menekültek meg az olvasztókemencék és a zománczó, miért nem röpült levegőbe a gyár. Ki gondolta volna az öreg Csizmásról? Olyan soványka, alacsony, kevés szavú ember volt mindig. Az az ember, akinek odaadhat egy bonyolultabb munkát. „No, Csizmás bácsi, ugye, nem lesz baj” - de akinek a válaszát már meg se várta, mert hiszen mi mást mondhatott volna neki, mint azt, hogy „meglesz, főmérnök úr...” És ez a Csizmás a hatvan évével, fájó ízületeivel megtette azt, amit senki más nem vállalt. Amikor a németek javában rendezkedtek, amikor a vonatosztág gépfegyverrel szedte a tüzokat, a felelősöket a mozdony eltűnéséért, az öreg Csizmás átment az oroszokhoz. Igaz, hogy nem ment egyedül, és nem is ő találta ki a dolgot, de mit kezdett volna Bodza Jóska, ha Csizmás bácsi nem ment volna? Bodza Jóska nemrég szerelt le, géplakatos, öt évvel idősebb az öccsénél, Gábrisnál. Nőtlen legény, pedig a lányok bomolnak érte, mert mindig mókázik. Az öreg Csizmás csak arcról ismerte, két szót se váltott vele életében, csodálkozott is, hogy a legnagyobb felfordulás és veszedelem idején állított be. „Nincsenek itthon a fiaim.” „Nem is hozzájuk jöttem.” „Hát?” „Csizmás bácsi, emlékszik maga az én apámra, ugye?” „No, fiam - mondta az öreg Csizmás -, neked is a legjobbkor jut eszedbe az öregedről beszélgetni” - és kimutatott a tárt ajtón a távoli tűzvészek és villanó fényű bombák felé. „De hát ülj csak le, ha kedved tartja, én innen úgyse megyek egy

tapodtat se.” De Bodza Jóska nem ült le. „Maguk együtt voltak az apámmal tizenkilencben, együtt bújtak a csendőrök elől is... hát most az ő kedvéért jöjjön velem.” „Hova, te?” - pedig nagyon jól tudta. „Át.” „Át?” - kérdezte újra lehelethalkan az öreg. „Oda.”

„Mindjárt visszajövök, mama” - mondta feleségének az öreg Csizmás. „Menj a Kovácseviscsék pincéjébe, odamegyek érted.” Azzal elindult megfontolt, nehéz léptekkel az udvaron át az öntöde felé. Úgy ismerte a gyárat, hogy behunyt szemmel is megtalálta volna mindent, a zománcozókemencéket, az iparvasút rakodóját, az öntödében minden gödröt, a lakatosműhelyben minden satut, a nehéz vasajtókat és a csúszós lépcsőket, ismerte a darukról lelógó, rozsdás láncokat és a pöfögő gőzgépeket és a pincék, gépházak, kazánok, csövek szövevényét.

Nem is ment gyorsan, csak úgy, mintha anyagért menne át a szomszéd üzembe vagy valamit megkérdezni.

Félóra múlva ismét kijutottak a napvilágra, jóval túl a Meszes utcán. Bodza tudott valami keveset szlovákul és húsz-harminc szót oroszul is. Ennyi elég volt ahhoz, hogy bejussanak egy szovjet tiszt elé, és előadják a kérést: kíméljék meg a gyárat, kíméljék meg nyolcszáz ember kenyerét, a gépeket, az öntökemencéket. Ők vállalják, hogy bevezetik a gyár közepébe a szovjet katonákat. „De a kézi harc nagy véráldozatot kíván, ezt önök is tudják” - mondta a tiszt. „Kérem, várjanak rám.”

Egy óra sem telt el, és már indultak visszafelé. Hallgatagon és óvatos léptekkel, újra pincén át, csatornán át.

Éjfél tájban nem volt náci a gyárban. A ceglédi úton fogoly fritzek karavánja masírozott. Szőke, csillagos sapkás fiúkat temettek a fagyos földbe. De a gyár már szabad volt, a Meszes utca szabad volt. Épségben maradt az öntöde, a zománcozó, a gépműhely. Épségben maradt a Römer család vagyona. Vissza lehetett már hozni a vastelepen elrejtett mozdonyt és a mezőn veszteglő, megrakott vagonokat. Épségben maradt a néhány üzemi lakás is, a tűzhely, az ágy, amelyben Csuti főmérnök áthalhatta az első éjszakát...

Csuti hajnalban ébredt, percekig nem értette, hogy hol van. A dereka fájt. „Csak nem a vesém?... Megfáztam?” - rémüldözött. Azután az jutott eszébe, hogy vége, legalábbis számára vége a háborúnak, és ettől elfelejtette minden más baját. Kiugrott az ágyból, és derékig meztelenül szaladt ki az udvarra, megmosdott a gyári kút jeges vizében. Gyorsan mozgott, csapkodta a vizet, és kimelegedett, felfrissült tőle. „Húsz évet fiatalodtam” - érezte minden tagjában, és füttyörészett mosdás közben.

Keresztül kellett mennie a gyáruddvaron, újra látta a bombakrátereket, eldobált fegyvert, törmeléket, meg temetetlen katonákat. Elszomorító volt a kép, de Csuti csak a tenni akarást érezte. Megtervezi, megszervezi a romeltakarítást, a gyár megindítását. Szinte futva ment be az irodaépületbe. A szobája ajtaja tárva volt, iratai szétdobálva, két ablaktábla betörve, a székek feldöntve, az íróasztal tetején egy fel nem robbant kézigránát. Csuti felszedett egy ív papírt a földről, és állva, nagykabátban jegyezni kezdett.

Először: a munkások összehívása hólabdamódszerrel, mindenki három másikat értesít. Csizmás és Homok Jani kezdik.

Másodszor: a gyár üzembe állításának feltételeit megvizsgálni. Áramszolgáltatás ideiglenesen a Ganz-Jendrassikkal.

Harmadszor: gépek, szerszámok, nyersanyagok és félkészáruk azonnali leltározása.

Negyedszer: készáruleltár készítése.

Ötödször: a romeltakarítás megszervezése.

Hatodszor: lévén a Meszes utca környéke közvetlenül a front első vonala mögött, a munka megindításához szükséges esetleges hatósági engedélyek megszerzése.

Csuti ismételten átnézte a jegyzeteket. No persze, kell egy hetedik pont is: megrendeléseket szerezni. Bárha nem is kérdés, hogy répavágókat, ekéket, boronákat el tudnának adni a szomszéd községek parasztjainak. Persze sürgősen pénzt kell szerezni, munkabért fizetni.

Elhatározta, hogy még egy példányban leírja a tennivalókat, és Homok Janit szólítja fel, hogy szervezze meg a munkások összehívását. Akkor jutott először eszébe, hogy hátha a munkások nem fognak engedelmeskedni. Hátha azt fogják mondani, hogy... És Csuti lelkesedése egyszerre bizonytalan, szorongó érzéssé vált. Ő itt nekiáll a hideg, romos, üres irodában, terveket készít, rendszabályokat ír, elő, amihez nincs is joga, és a végrehajtás... nos, ahhoz pedig hatalma nincs.

Csuti a törött ablakhoz ment, a gyárudvart nézte. Közvetlenül az irodaépület ablakai alatt gyepes virágágyak és kavicsos utak. Két méterrel odább már rendetlenül széthányt téglák és vasdarabok. Az irodaépület oldala világossárgára festett, vadszőlővel befuttatott, barátságos fal. A műhelyek szürke és rosszkedvű, lomha óriások, de óriások. S Csutinak most eszébe jutott a bélyegzőóra körüli vihar. Az, hogy az órát a munkások Csutinak nevezték. Nem emlékezett ugyan rá, hogy ezen kívül lett volna még összetűzése a munkásokkal, de barátságos emléke sem volt egyetlenegy se. Hacsak az utolsó hetek eseményeit nem számítja. De az árulrejtés, a mozdony megmentése kivételes állapot. Ha most megfordul minden, és az eddig lefojtott akarat parancsol majd, és az ő tettei megméretnek, vajon könnyűnek találtnak-e?

De a gyárudvaron nem mozdult semmi.

Csuti zsebre vágta a jegyzeteit, és elgondolkozva ment ki az irodából. Céltalanul járkált az épületek között. A gépműhely előtt egy pillanatra megállt. Mintha odabentről zajt hallott volna. De nem. Csak a szél süvített a betört ablakokon át, és távolról morajlott az ágyúdörgés. Az öntödénél újra zajt hallott. De ez már nem lehetett tévedés. Csuti füle a harci láрма és szélvihar közül kiérezte a rég nem hallott muzsikát: itt valahol vasat vernek.

Belépett az öntödébe. A hideg kemencék, a homály, a törött formaszekrények, az álló, lelógó láncú daru szinte félelmes volt: Csuti elment az üzemiroda üvegkalickája előtt, megkerülte a formázóhomok-kupacokat. A földbe vájt lyukaknál négy ember dolgozott. Az öreg Csizmás, egy Papp István nevezetű formázó és két fiatal, akiknek Csuti a nevét se tudta. Amikor a mérnököt meglátták, megálltak és köszöntek. Ugyanúgy, mint bármikor máskor, de mégsem ugyanúgy. Csuti nem tudta volna megmondani, mi változott benne. A négy ember a formaszekrényeket válogatta, külön rakta a törötteket, külön a hibátlanokat. A letisztítatlan öntvényeket is kiszedték a földből, és egy halomba rakták. Hétköznapi jelenet volt, és Csuti mégis valami különösét érzett benne, valami egészen szokatlant. Hát persze. Ezek az emberek most nem kaptak utasítást erre a munkára. Nem mondta meg nekik senki, hogy ha megcsinálják, ennyi és ennyi órabért vagy darabbért kapnak érte. Nem állt művezető a nyakukon, nem ellenőrizte a munkájukat senki. Csöndben, magától értődően jöttek be, hogy a munkát elkezdjék. Igen... igen, pontosan úgy, mint a házigazdák.

Az öreg Csizmás a szótlan főmérnökhöz fordult, és kicsit magyarázóan mondta:

- Bejöttünk, főmérnök úr... mert hát... csak megmaradtunk, és valakinek el kell kezdeni a munkát.

- Megmaradtunk - mondta az öreg Papp István is, akinek soha még két szavát se hallotta Csuti. - Mert olyan a szegény ember, főmérnök úr, mint a kövirózsa, ha nincs víz, ha nincs só, azért csak megmarad, megkapaszkodik a sziklaköben is.

„Sempervivum” - jutott eszébe Csutinak a kövirózsa latin neve. „Sempervivum - örökké élő.” És beleborzongott, úgy, mint amikor tizenkét éves korában egy torokfájós estén egyedül maradt otthon, és a gyönyörűségtől reszketve és borzongva olvasott Dugovics Titusz önfeláldozásáról.

A KRUMPLIÓRSÉG

A krumplival teli vagon a Körúton állt a mozi előtti villamosvágányon. Ütött-kopott vasúti kocsi volt, egyik oldalán deszkákkal foltozva az akna vágta rés. A krumplihegy tetején pokrócokba és kabátokba bugyolálva, összébújva, egymást melegítve gubbasztott a héttagú őrség. Este tolatták ide a vagon a Nyugatiról, de csak reggel kezdhetik a kiosztást, addig vigyázni kell a drága kincse, mint a szemük világára.

Ágnes meggémberedett tagokkal figyeli az éjszakát.

Budapesten véget értek a harcok. De távoli fények villannak a budai oldal fölött, tompán dörögnek az ágyúk, az égen vijjogva és berregve repülőgépek rohannak. S a házak sötét ölében nyöszörögve alszanak az emberek. Ha alszanak.

Ágnes nézi a Körút kiégett házait, és azon töpreng, hogy mit csinálnak, mit gondolnak, mit éreznek az emberek. „Az emberiség” elvont dolog volt eddig előtte, és mint ahogy nem szoktunk azon gondolkodni, hogy a Duna hányféle vízcseppből keletkezik, és újul mindennap, és ha azt mondjuk, „igazság”, nem gondoljuk végig a törvények, rendeletek, ítéletek millióit.

A címet és cédulát, amit a kerületi pártszervezetben adtak, a ruhája zsebében - helyesebben Karcsi nadrágjának zsebében őrizte, és napok múlva vette csak elő. A Tiborral való találkozás után napokig nem találta a helyét. Aludt, vagy éhesen, céltalanul kóborolt az utcán. Az irodába is bement, de ott minden ugyanolyan elhagyott és elhanyagolt volt, mint amikor először ott járt, csak éppen Palánkay vezérigazgató úr parancsa nem fityegett az ajtón. Kincsekhez, a keresztanyjához is elment, sokórás gyaloglás után kimerülten és reményt vesztetten dörömbölt a bezárt, lelakatolt kapun. Dolgozni akart, és tehetetlen volt, barátot és ismerőst keresett, és egyedül volt, Katihoz is elszaladt egyszer, de csak András nénit találta otthon. „Ó, Ágneském, ők kora hajnaltól késő estig szaladgálnak... de te maradj egy kicsit nálam. Nézd, málét sütöttem...”

„Valamihez kezdek” - gondolta Ágnes, és hirtelen elhatározással elment megkeresni a MADISZ-t.

A MADISZ „kerületi székháza” egy félig romos, kétemeletes bérház földszintjén volt a néhai Turul Vadásztársaság összes termeiben.

Az összes helyiség: a volt étterem, a kártyaszoba, a biliárdszoba, a ruhatár és az iroda, amelynek ajtaján még most is lófő Ottházy Sebő tb. titkár neve díszlett.

Amikor Ágnes a tárt ajtón belépett a Turul Vadásztársaság előszobájába, vödörrel és felmosórongyokkal buzgólkodó fiúkat és lányokat látott.

- Jó napot kívánok, a vezetőt keresem.

- Hosszút? Tessék, benn van a titkárságon.

Ágnes óvatosan keresztülvergődött a víztócsákon és törmelékkupacokon, majd udvariasan kopogtatott a „tb. titkár” ajtaján.

- Mássz be - harsogta valaki.

A titkári szoba közepén zöld posztós íróasztalnál magas, fekete hajú, fekete szemű fiatalember állt, és barátságosan intett a belépőnek:

- Gyere csak, nézd... ugye, jó lesz? - és rámutatott egy frissen üvegezett ablakkeretre. - Életemben először üvegeztem. Na?

- Ablak - mondta Ágnes áhítattal. - Üvegablak.

- Persze. Az ember nem is hinné, mennyivel jobb, mint a deszka. Átereszti a fényt... hőszigetelő... szép függönyt lehet horgolni elé... éltem már vagy három évtizedet, de csak most tanultam meg nagyra becsülni... Különben, kit keresel?

- A vezetőt... azt mondták...

- Tessék, parancsolj, én vagyok a titkár. Őszi Bálint a nevem.

- Őszi Bálint? Ezért volt olyan ismerős... hiszen mi már találkoztunk - kiáltott fel Ágnes.

- Ugyan, hol? - csodálkozott a fiatalember.

- Decemberben... kávé adott... elkísért a Vas utcába.

Őszi Bálint röstelkedő mozdulatot tett. - Nem emlékszem semmiféle kávéra, se Vas utcára, különben is annyi mindent csinált „akkor az ember... Az a fontos, hogy most itt vagy. Közénk állsz? - és vidáman csillant a szeme.

- Hát persze - felelte Ágnes is jókedvűen. Egyszerre megtetszett neki a MADISZ, ahol Őszi Bálint titkár felgyűrt pulóverben ablakot üvegez.

Erélyesen kopogtattak, és választ sem várva, már nyitotta is az ajtót - András Kati.

- Hát te?

- Hát te?

- Hogy kerülsz ide?

- Te hogy kerülsz ide?

- Kati a szervező titkárunk - mondta Őszi Bálint. - Nekem pedig iskolás kori barátnőm...

- Ágnes pedig új tagunk, most kért munkát.

- Mi a foglalkozásod? - kérdezte Őszi Bálint.

- Főkönyvelő vagyok.

- Óriási, úgyszólván gazdasági szakemberünk. Majd te megszervezed az anyagellátást.

- És mit kell csinálnom?

- Például egy vagon krumplit szerezni.

- Egy vagon krumplit???

- Minden kerületben a MADISZ osztja ki a krumplit. Az ember elmegy az étellemezési kormánybiztos elvtárshoz, és kér kiosztásra egy vagon krumplit. A vagonban tízezer kiló van, úgy tudom, ezt nyolcezer pengőért kell kiárúsítani. És nem kell mindent visszafizetni a kormánybiztosságnak, jutalmul pár száz pengő a mienk, megvan a pénz a helyiségek rendbe hozására, könyvtárra, tangóharmonikára, szindarabra, mit tudom én, mi mindenre. Nem egyszerű?

- De...

- Kapsz tőlünk egy levelet. Jó?

- Jó - felelte bizonytalanul Ágnes. - És hol találom a kormánybiztost?

- Próbáld meg megkérdezni a Tisza Kálmán téren, ott van az MKP központja, ott tudni fogják. A kormánybiztos is kommunista.

Ágnes zsebében a megbízólevéllel elindult a Tisza Kálmán térre. A Városi Színházzal majdnem szemben az egyik ütött-kopott háromemeletes bérházból egy csoport lépett ki. Sapkás, kucsmás, viharkabátos férfiak, meg-megálltak, vitakoztak valamin a hideg szélben. Ágnes megszólította az egyiket.

- A kommunista pártból kellene valakivel beszélnem.

A férfi hátrafordult, kucsmáját feljebb tolta a füléről.

- Tessék.

- Ezt a levelet... meg kell keresnem a kormánybiztost.

- Várjon csak - felelte nyugodtan a férfi, és a levelet előrenyújtotta az embergyűrű középebe. Vállas, szemüveges férfi állt a gyűrű közepén, belenézett a levélbe.

- Kié ez?

- Az enyém! - kiáltotta Ágnes, és a gyűrű most szétnyílt, úgyhogy jól láthatta a bőrkabátos, magas férfit.

- Egy vagon krumplit szeretne a MADISZ, az élelmezési kormánybiztossal kell beszélnem.

- Én vagyok az.

- Ó... és mikor fogadhatna, hogy elintézzük?

- Itt. Most. Tessék.

- Mit kell csinálnunk?

- Már rá is írtam a levélre. Ezzel elmennek a Nyugatiba. A vagon megkapják, a krumplit kiosztják, egészséggel elfogyasztják, és a pénzt leadják a kormánybiztosságon. Más probléma nincs?

- N... nincs...

- Hát akkor jó egészséget.

A férfiak nevettek, és folytatták a beszélgetést. Ágnes pedig hitetlenül nézte a saját levelükre írt vagonszámot. No, ha erre valaki ad egy vagon krumplit!

Ágnes, Magyar Sanyi és Csorba Jóska ment ki a pályaudvarra.

Az állomásfőnöknél éppen műszaki megbeszélés volt. Egy két méter hosszú szemüveges vasutastiszt felállt az ütött-kopott íróasztal mellől, azt mondta, tessék, ott a negyedik vágányon áll a 081.614-es vagon, az a maguké. A tolatást majd Sajtos bácsi elintézi. Ott találják, ni, arrafelé, ahol olyan sokan vannak... A pontos útbaigazítás után félóra alatt meg is találták Sajtos bácsit, aki azonnal intézkedett, és egy rozoga gőzmasina segítségével késő délutánra eljutott a krumplival teli vagon ide a Körút közepére. Csorba Jóska és Magyar Sanyi a vagonnál maradt vigyázni. Ágnes berontott a Madiszba.

- Gyerekek, megvan a krumpli!

Őszi Bálint éppen a takarítórészlegnél dolgozott. A jó hír hallatára lecsapta a padlósúroló keféjét, és elragadtatva kiáltotta:

- Ugye, megmondtam, hogy eszményi GH-felelős leszel. Bátran kell megbízást adni az embereknek. A krumplit persze csak reggel tudjuk szétosztani, addig vigyázni kell rá. Vagy egy fél tucat derék ember kerestetik az őrségbe. Magam leszek az egyik.

- Én a második - felelte Ágnes.

- Itt van Berény, mindig serény! - jelentkezett egy vörös hajú, mulatságosan pisze orrú fiú, aki éppen egy vödör vizet hozott a súroláshoz.

- Csorba Jóska és Magyar Sanyi is.

- No, akkor még valakit... Kati, te is jönni akarsz? Pintér Miklós, az jó lesz. A többiek menjenek haza.

Hárman is erősködtek, hogy ők is jönnek, de Őszi Bálint aludni zavarta őket.

- Inkább gyertek ki kora reggel segédcsapatnak. Szükség lesz rátok.

Így kerültek ők össze, heten, a nyitott krumplisvagonban. Pokrócokat kerítettek, összebújtak, így is fáztak, és kicsit féltek is a távoli robbanásoktól és a berregő repülőgépektől, de azért jókedvűen beszélgettek, és nagyon büszkéek voltak fontos feladatukra.

Ágnes kábult is volt, sok volt a mai nap élménye. Nem aludt el, de nem is volt egészen ébren, és társai vitatkozásából csak néha értette meg a mondatokat.

Olyan kevéssé ismeri még társait, hogy a hangjukat is eltéveszti. A legmélyebb, szinte dörmögő hangon Magyar Sanyi beszél. Róla mindössze annyit tud, hogy lakatossegéd volt egy kis műhelyben, negyvennégy októberében vitték katonának, megszökött, januárban Szolnokon jelentkezett a demokratikus hadseregbe, de nem vették be, mert foltot találtak a tüdején. Csorba Jóska hangja vékony, szinte gyerekes, pedig már huszonöt éves. A többiek varázslónak becézik, mert keze alól megifjodva kerül ki a törött polc, rozoga szék. Csorba Jóska rajzolt táblát a faliújsághoz, ő meszelte ki az irodát. Különben mintaasztalos a MÁVAG-ban, szerelmes a szakmájába. Amikor a Nyugatiba mentek a krumpliért, egész úton a mintaasztalosmunkát dicsérte Ágnesnek. Hogy milyen csodálatos dolog megeleveníteni azt, ami a műszaki rajzon van, hogy milyen gyönyörű egy olyan öntőminta, kékre, rózsaszínre, okkersárgára befestve. Hogy milyen nagy öröm, amikor a darabokat összeilleszti, és minden kicsi rész milliméter pontosan a helyére kerül. A zsebéből elő is kotort egy faramuci szerkezetecskét. Kívülről sima, kocka alakú doboznak látszott. Csorba Jóska valamit megnyomott rajta, a doboz száz részre hullott szét. „Rakjátok össze” - biztatta Jóska Ágnest is, Magyar Sanyit is, de azok hiába próbálgatták, forgatták, nem sikerült. Jóska nevetett, pillanatok alatt egybeillesztette a fadarabkákat... Pintér Miklós szemüveges, barna hajú, fehér bőrű fiatalember, bölcsészhallgató. Két hete jár fel a Madiszba, mindenkit magáz, és mindenkinek üzletet ajánl. Töltőtollat hoz ennivalóért, Yolland-szótárt ad lisztért. Magyar Sanyinak karórát ajánlott, Sanyi méregbe jött, azt akarta, hogy Pintért tiltsák ki a Madiszból. Őszi Bálint hallani sem akart erről. „Pintért figyelmeztetni kell, hogy nem engedünk üzletezést. De kitiltani? Hiszen minden munkában részt vesz, értelmes, nevelhető fickó. Honnan akarsz pár nappal a fasiszták leverése után forradalmár fiataltságot előkeríteni? Pintér igazán nem a legrosszabb. A mi dolgunk és a mi felelősségünk, hogy ki lesz belőle.” „Inkább legyen tíz tagja a Madisznak, de azok ne akármilyenek legyenek.” „Nem. Tíz- és százezer tagja legyen a Madisznak, öregem, aki építeni akar, tanulni akar, aki békét akar, aki szembefordult a fasiszmussal, annak mindnek itt a helye.” „Na, edd meg a Pintéredet” - morogta Magyar Sanyi, és amennyire tőle telt, kerülte Pintér Miklóst. Berény Karcsit sem szerette, de ennek személyes oka volt. Berény

ugyanis úgy került a Madiszba, hogy még január végén talált egy hordót egy Klauzál utcai ház udvarán, színültig tele lekvárral. A lekvár eredetileg a szomszédos konzervraktár tulajdona volt, de a raktárt és a házat bombatalálat érte, a lakók a tűzből, robbanásból kimenekültek, a hordó maradt. Berény a felfedezés első örömeiben barátjához, Sipos Kálmánhoz rohant. Sipos akkor már Madisz-tag volt, és jelentette Őszi Bálintnak a kincset. „Gondoltuk, minek nekünk ennyi lekvár, hadd jusson a Madisznak.” Bálint Magyar Sanyit bízta meg, hogy menjen el, nézze meg a lekvárt.

Sanyi gondosan járt el. A szomszéd házak lakóit ismételtelen megkérdezte, mit tudnak a lekvár gazdájáról. Ezután szólt Berénynek, hogy várjon rá, elmegy kiskocsit szerezni. Magyar Sanyi a Thék Endre utcában lakott, jó órás gyaloglással ért csak haza. A kiskocsit azonban Magyar néni éppen kölcsönadta valakinek - lévén az embererővel vontatott targonca az egyetlen közlekedési és teherszállító eszköz ezekben a hónapokban Budapesten. Sanyi tehát nekivágott a városnak kiskocsit kölcsönkérni. Ahány barát, ahány ismerős csak lakott a Práter utcában és a Kálvária téren, oda mindhez bekopogtatott. Egyre jobban rohant, egyre több nyugtalansággal gondolt a lekvár hírére a Madiszba üveggel és csöbrökkel gyülekező, éhes gyerekekre és szegény Berényre, aki áll a hordó mellett, és várja őt. Csakhogy Berény nem várta. Talán ugyanabban a pillanatban, amikor Magyar Sanyi „Becsületszavamra, még ma este visszahozom”-ra kölcsönkapta keresztapjától a targoncát (a Boráros téren!) - Berény Karcsi úgy döntött, hogy nem vár tovább. Végül is minek a hordóhoz kiskocsi? Azért hordó a hordó, hogy guruljon. Amíg az ügyetlen Sanyi lihegve húzza valahol azt a vacak kiskocsit - ő elegánsan megérkezik a Madiszba, övé a dicsőség, ünneplés, elismerés. - Az első lépéseket siker koronázta. A hordó engedelmesen az oldalára dőlt, nagyot huppant, kicsit reccsent is, majd megindult egy buckán lefelé ki az utcára. Karcsi elégedetten taszigálta a hatalmas hordót. „Lehet benne vagy száz kiló” - gondolta. A többi villámgyorsan következett. Lehet, hogy a hordó az első oldalra döntéskor megrepedt már. Az is lehet, hogy akkor történt a baj, amikor a vasdarabokon gurult keresztül. Berény Karcsi csak annyit látott, hogy a hordó megáll, pedig minden fizikai törvény szerint tovább kellene mennie, mert a törmelékhalmoz lefelé lejt. Nagyot lökött hát rajta. A hordó valóban továbbgurult, Berény Karcsi talpa alól azonban kifutott a föld, kétségbeesetten a levegőbe kapott, majd hasra esett, bele egy óriási lekvárcupacba. Ugyanis a hordó abroncsai meglazultak, néhány donga szétesett, s a lekvár nagy része ott maradt a hullák, romok, repeszdarabok borította Klauzál utca közepén. Amikor Magyar Sanyi megérkezett a targoncával, a hordó már nem volt sehol - a környék lakói szétverték, és elvitték tüzelőnek. A lekvárt lábasokkal, merőkanállal felszedték. Csak Berény Karcsit hagyták ott, aki a testére ragadt lekváros ruhában úgy ült egy törött gerendán, mint maga a bánat. A Madiszig együtt vonszolták a kiskocsit. Magyar Sanyi egyetlen szemrehányó szót sem mondott, de az elkeseredett Berénynek egész úton járt a szája. „Mért váratnál egész nap? Azt hiszed, kibírja az ember ebben a kutya hidegben. És éhes is voltam. Különben is hogy lehetett ilyen nehéz kocsit hozni, hiszen ebbe belegebedünk... miért nem hoztál mindjárt egy társzekeret.” A Madisz előtt Sanyi megállt. „Berény, te menj haza mosakodni. Mit mondjak a többieknek, a legközelebbi lekvároshordó mikorra várható?” Berény vérvörös lett, és köszönés nélkül sarkon fordult... Másnap Berény bocsánatot kért, de hát barátság ebből már nem lesz. Most még a pokrócok alatt is úgy ülnek, hogy Berény és Pintér egymás mellett - Magyar Sanyi a vagon legtávolabbi végében.

- Először is meg kell alakítani a városrendezési bizottságot - mondja a szemüveges Pintér olyan hangon, mintha legalábbis építésügyi kormánybiztos volna. - Itt az alkalom, hogy Budapest elrontott építkezését helyrehozzuk. A rengeteg romház helyén széles utakat, tereket... a téglát, faanyagot fel lehet használni. Pesterzsébet lebombázott házsorai helyére modern, hatalmas palotákat... A Szabadság téren le kell bontani az ormótlan, üveglábú házat. Tudjátok

azt, amelyik a Nemzeti Bankkal szemben van... és a Körúton a stílustalan századvégi bérkaszárnnyák helyébe...

- A férfiak és nők egyenjogúsága elsősorban bérkérdés. Egyenlő munkáért egyenlő bért.

- Nem igaz. Az egyenjogúság a tantervvel kezdődik már az első elemiben. Amíg a lányoknál női kézimunka van, hímzés, aszúrozás, de amikor kikerülnek az iskolából, nem tudnak egy szöveget beverni, hogyan legyenek jó műszerészek vagy éppen elektromérnökök? A fiúk pedig barkácsolnak, lombfűrészcsinek, de nem tudnak harisnyát stoppolni, persze hogy aztán a feleségüktől fogják megkívánni.

- A cserkészfiúk is tudtak stoppolni és főzni...

- Legszívesebben a klasszikus építészeket követném. Ion és korinthuszi oszlopokat...

- Egyelőre jó, ha sima konyhákat és fürdőszobákat építhetünk korinthuszi oszlopok és reneszánsz paloták helyett - hallotta Ágnes Őszi Bálint komoly hangját. Ő maga a világért sem mert volna beleszólni a vitába, úgy tűnt, mintha mindazok, akik itt ültek körülötte, milliószor jobban kiismernék magukat a megváltozott világban, mint ő. Mindegyiknek kialakult terve, programja és véleménye volt.

- Én pilótának jelentkezem. A repülés a jövő - hallotta Berény Karcsi lelkesedő szavát. - Húsz év múlva eltűnnek a vasutak...

- Az ám, tíztonnás vagonok a levegőben. Nem szeretnék alattuk sétálni...

- A demokratikus köztársaság csak a keret. Attól függ, milyen tartalommal töltjük meg...

- Az embereket arra is meg kell tanítani, hogy jogaikkal élni tudjanak.

Hatalmas fény világította meg az eget, és valahol akkorát robbant a becsapódó bomba, hogy gurulni kezdett a krumplihegy.

- A várban a Mátyás-korabeli palotát kell újjáépíteni... s a pesti utcákon emléktáblákkal megjelölni minden történelmi nevezetességet. Márványtáblát a Pilvax-kávéházra, a kiskocsmákra, ahol Krúdy vacsorázott.

- És ide a mozi elé egy szobrot: itt őrizte a hős lelkű Pintér a krumplit. Nem?

- És majd ha elszállsz fölötte a repülőgéppel, akkor tisztelgő köröket írsz le.

- Törvénybe kell iktatni a nyolcórás munkaidőt...

- Először földreform. Másodszor az Alföld fásítása...

Ágnes mindebből már csak félszavakat hallott, feje előrecsuklott.

- Nem szabad elaludni - hallotta Őszi Bálint hangját. - Vigyázzatok, ne aludjatok el, megfagyhatunk. Inkább veszekedjete tovább a nők egyenjogúságán és a rakétarepülésen.

De a vita egyre lanyhult.

Az őrség tagjai összebújtak, dörzsölték kezüket, lábukat, mégis úgy fáztak, hogy azt hitték, sosem virrad reggel. Hol egyikük, hol másikuk riadt arra, hogy a szomszédja rázza. „Vigyázz, ne aludj.”

Köddel, havas esővel kezdődött az új nap.

Mire a derengésben a házak körvonalait kivehettek, már felébredtek a környék lakói is. Szatyrokkal, kosarakkal felszerelve jöttek az asszonyok, gyerekek, férfiak, öregek. Az egész környék tudta már, hogy krumplit osztanak. Rongyos, éhes csődület támadt, gyűltek, gyűltek, özönlöttek a romos pincékből.

Berény Karcsi aggodalmas képpel mustrálgatta az egyre szaporodó sokaságot.

- Mondd, Bálint, mikor tölthetjük meg a zacskókat?

- Miféle zacskókat? - csodálkozott Őszi.

- Hús zacskót hoztunk... a legaktívabb Madisz-tagok számára.

- Nem értem.

- Hát hogy nekik ne kelljen a krumpliért sorba állni.

- Hogy képzeled? - csattant fel Őszi. - A krumplit a kerület lakói kapják, nem a Madisz-vezetők.

- Mi is a kerület lakói vagyunk. Azért, mert dolgozunk, még kaphatunk belőle mi is annyit, mint más.

- Ha marad.

- És ha nem marad?

- Akkor nem marad.

- Bálint, én mondtam Karcsinak, hogy szaladjon haza, és szedjen össze zacskókat, szatyrokat - szólt Csorba Jóska.

- Elég rosszul tetted.

- Ha nem dolgoznánk a Madiszban, ha nem fagyoskodnánk őrsgben, akkor megkapnánk az öt kiló krumplit.

- Akkor meg.

- Szóval aki megszerzi a krumplit, aki dolgozik vele, az ne kapjon.

- Magadnak szerezted?

- Nem, de...

- Értsd meg, Jóska, a soronkívüliség korrupció.

- Ahogy gondoljátok - sóhajtott Berény Karcsi. - De minálunk otthon olyan botrány lesz... A mama jajgatott, veszekedett, hogy hová megyek éjszaka, amikor tilos kinn járkálni, és az utcán folyton „segítség, patruj”-t kiáltoznak. Csak azzal tudtam lecsillapítani, hogy krumplit hozok. Most hogyan állítsak be üres kézzel?

- Ha tetszik, fogj egy szatyort, és állj be a sorba, amikor te következel, te is kapsz, de akkor nem vehetsz részt a munkában. Pult alól nem mérünk ki semmit.

Berény Karcsi bánatosan morgott valamit, de nem mozdult.

Kati, Ágnes, Pintér Miklós, Magyar Sanyi kedvetlenül hallgatták a vitát. Hiszen igaza van Bálintnak, igaza van. De akármelyik naplopó, seftelő, batyuzó beállhat krumpliért, beállítja az egész pereputtyát, és összeszed húsz vagy harminc kilót is, ők meg ne vihessenek haza két szemet sem. Mert hogy nem fog maradni ebből a krumpliból egy deka sem, annyi szent. Csak körül kell nézni, hogy nő, dagad a tömeg.

- Rendben van, Bálint, de a rohammunkáscsoportnak vinni kell a krumpliból. Tizenketten mentek ki ma reggel az összekötő vasúti hídhöz. Nekik le kell mérnünk öt-öt kilót.

- Értsd meg, nem lehet itt méregetni, amint hozzányúltok a mázsához, meg kell kezdeni az osztást.

- Benned nincs semmi emberség - mondta ingerülten Csorba Jóska. - Miért nem lehet méregetni? Azért, mert titkár vagy, nem intézhetsz el mindent hatalmi szóval. Én azt javasolom, hogy még mielőtt megkezdzenék a kiosztást, igenis, töltsük meg a húsz zacskót krumplival, és a húsz csomagot tegyük külön zsákba.

- Ellenzem.

- Mellette szavazok - mondta komoran Magyar Sanyi.

- Én is - emelte fel a kezét Berény.

- Én is - szóltak a többiek. Ágnes csak két szem krumplira vágyott, két darabra, amit meg-süthetne, és forrón megehetne, de erre a két szemre úgy áhítozott, hogy talán meghalna, ha nem jutna neki.

- Döntöttetek - mondta Őszi Bálint. - Könnyelműen, meggondolatlanul, de döntöttetek.

- Ej, ne papolj. Vállalom a felelősséget - mondta mérgesen Csorba Jóska. - Gyerünk azokkal a zacskókkal.

Szürkén, fátyolon át napfény csillant. Az eső elállt, lassan kivehetővé váltak az arcok. Ágnes a vagon peremébe kapaszkodott, úgy nézte a tömeget. Tágra nyílt, izzó szemek, keskeny, vértelen ajkak, az éhség és szenvedés eleven szobrai. Asszonyok apró gyerekeket öleltek magukhoz. Szótlanul, türelmesen álltak, tülekedés és zúgolódás nélkül. Olyan hihetetlen volt, hogy krumplit fognak osztani. Magyar Sanyi felállt a krumplihegy tetejére. Tenyeréből szócsövet formált, és harsányan kiáltotta:

- Figyelem, kedves barátaim! Mindenki készítse ki apróban a pénzt. Öt kiló krumplit kap érte. A pénzt tessék majd ebbe a ládába bedobni és utána sorrendbe a mázsához lépni. Egy kicsit várni kell még a kiosztással, mert még nincs elég világos.

- Elég világos van - hangzott innen is, onnan is.

- Egy negyedóra türelmet kérünk.

- Fázunk.

- Mit tolakszik...

- Furakodnak...

- Gyerünk, kezdjék már.

Az előbb még olyan nyugodt és fegyelmezett tábor megmozdult.

- Tessék sorjában... úgy, ahogy jöttek.

- Na, gyerünk.

A vagon tetején Berény Karcsi, Ágnes és Kati villámgyorsan mérték az öt kiló krumplikat a szatyrokba és zacskókba. A tömeg most már egészen közélről fogta körül a vagont. Nem lehetett látni, hol a sorelső, hol kezdődik, hol végződik a tömeg.

- Tessék valamilyen rendet tartani, az jöjjön előre, aki elsőnek jött - kiáltotta kétségbeesetten Magyar Sanyi.

- Kezdjék el... hajnal óta itt vagyunk.

- Máris kezdjük! - kiáltott Őszi Bálint. Leugrott a vagonról, kezébe vette a „kasszát”, egy jókora fadobozt. Abban a pillanatban marékszámba hullott a dobozba az egy- és kétpengős.

- Kérem... kérem a krumplit... én dobtam a pénzt... én dobtam a pénzt.

A krumplihegyen Csorba Jóska lihegve és verejtékezve mérte az öt kilókat. Magyar Sanyi a vagon szélére állt, felvette a kosarakat, szatyrokat, Berény Karcsi pedig leadta megtöltve. Kimelegedve, kapkodva dolgoztak. Ágnes, Kati és Pintér Miklós mindig ott erősítették a frontot, ahol a legnagyobb volt a baj. Hol Őszi Bálintnak segítettek pénzt szedni, hol Csorba Jóskának adogatták a krumplit, hogy gyorsabban menjen a mérés.

A rend így is felbomlott.

Ágnes riadtan vette észre, hogy az elégedetlen zúgás nő.

- A krumplit... odaadtam a pénzt - kiáltott egy asszony. - Igen, magának adtam oda... gyerünk a krumplival... én is fizettem már... én is...

- Ne dobálják a pénzt, tartsunk rendet.

- Az ott az enyém.

- Az nem a magáé.

- De igen, adja ide nekem, az az én szatyrom.

Kati felháborodva kiáltotta vissza. - Dehogy a magáé... hiszen ott van a teli szatyor a másik kezében.

Csorba Jóska megtörölte izzadt arcát, és dühösen szólt Pintérnek:

- Miért nem teszitek el az útból a Madisz-csomagokat? Még a végén elviszik.

Pintér élettelenül szemlélte a tumultust. Nem tudja, mit kezdjen ezekkel a zacskókkal. Egy pillanatig habozott, azután nagyszerű gondolata támadt. Behordja a szatyrokat a moziba, ott biztonságban lesznek, amíg az osztás folyik.

- Hátrább, álljanak kicsit hátrább, nem bírunk mozogni, nem bírunk pénzt szedni - kiabálta szakadatlanul Őszi Bálint. - Kérem, mindenkinek jut krumpli, tartsanak egy kis rendet.

De az asszonyoknak beszélhetett.

A vagonban a krumplihegy púpja egyre kisebb lett, és ugyanígy fogyott a hátrább állók türelme is. Mi lesz, ha nekik nem jut már? A férfinadrágot és orrukig érő fejkendőt viselő nők, visítózó kisgyerekek most már egészen a vagonig jöttek előre, nem hagytak annyi helyet sem, hogy az, aki szerencsésen megkapta már a krumplit, elvonulhasson a zsákmánnyal. Magyar Sanyi, Berény Karcsi széttárt karral próbálták hátrább tuszkolni az éhes embereket. Pillanatok alatt ellökték őket.

Csorba Jóska már azt hitte, leszakad a dereka, úgy kapkodott. Ágnes és Kati hajlongtak, elvették az üres szatyrokat, nyújtották a telit, már nem látták, kitől vették el, kinek adják, olyan melegük volt, mintha augusztus lett volna.

- Elfogyott a krumpli! - kiáltott megint valaki a tömeg közepén. Újabb lökdösés - és néhányan, a legfürgébbek, most már a vagon oldalán is felkapaszkodtak, felugráltak a mázsához, és észrevették a szemüveges Pintérét, aki a vagon hátánál most mászott le egy zacskó krumplival, hogy bevigye a moziba.

- Hová viszi azt a krumplit? - kapták el a karját. Pintér felháborodottan kiabált.
- Eresszenek el, az a Madisz-vezetőké.
- Micsoda? Hát így vagyunk?

Egy torzonborz szakállú fiatalember teli torokból ordított.

- Emberek... látják... ezért fogy olyan gyorsan a krumpli... persze minden szentnek maga felé hajlik a keze.
- Nem igaz, összesen húsz csomagot...
- Feketézők, tolvajok...
- Ne vitatkozzatok, mindent kiosztani! - kiáltott fel kétségbeesetten Őszi.
- Aki közel van a tűzhöz, az zabál.
- Nincs pofázás, gyerünk.

Ágnes csak annyit látott, hogy minden oldalról emberek másznak fel a vagonba, lökdösik egymást, vödröket, szatyrokat tömnek tele, tapossák, szétrúgják a krumplit, azután felszedik a földről is, kapkodnak, kiáltoznak, zsebükbe tömködnek néhány darabot. A mázsát feldöntötték, senki sem mér, senki sem oszt már. Aki bírja, marja.

- A négy pengőket... a négy pengőket tessék oda a dobozba - kiáltotta kétségbeesetten Ágnes. - Kati, merre vagy?

Két óra alatt elfogyott a krumpli, de a vagonba még mindig fel-felmásztak az emberek, és diadalmas örömmel fedezték fel egy-egy fagyos fél krumplit is.

Magyar Sanyinak az orra vérzett. Kapott néhány pofont a dulakodásban. Berény Karcsi és Pintér, a széplélek nem volt sehol. Ők még a verekedés elején odábbálltak öt-öt kiló burgonyával a hónuk alatt.

- Számoljuk meg a pénzt - javasolta Őszi Bálint.
- Nagyon nagy bajok lesznek.
- Lesznek.

Megszámolták, újra számolták, százaz kupacokba rakták a pengőket. Kétezer-nyolcszáz pengő hiányzott.

- No, ebből aztán megvehetjük a tangóharmonikát, meg csinálhatunk színpadot is a nagyteremben.
 - Be kell fizetni a pénzt a kormánybiztosságra.
 - Ha én nem erősködöm azokkal a szerencsétlen különksomagokkal - mondta halálsápadtan Csorba Jóska.
 - Most már mindegy.
 - De... én megfizetem a kárt... van egy rádióm...
- Őszi Bálint levette a karóráját, és bedobta a pénzesdobozba.
- Bálint, semmi esetre sem vagy felelős... hiszen te ellenezted.
 - Mindenért mindannyian felelünk. De legelsősorban én.

Magyar Sanyi a zsebébe nyúlt. Kivette a disznóbőr erszényt, amit karácsonyra kapott egy kislánytól. Az erszényben nyolcvan pengő volt - pénzzel együtt bedobta a dobozba.

- Nekünk otthon háromszáz pengőnk van - mondta Kati. - Délután elhozom.

- Nekem is van pénzem, vagy négyszáz pengő - mondta Ágnes. - Hazaszaladok érte.

- Más kerület meggazdagodik a krumpliárusításon - sóhajtott mélabúsan Magyar Sanyi. - Nekünk az mindegy, krumpli, szilvalekvár, mi mindenképpen benne maradunk a lekvárban.

- Bálintnak volt igaza.

- Hagyjátok abba a siránkozást - mordult rájuk Bálint. - Van talán köztünk valaki, aki sajnálja az egy napi munkáját vagy a pénzét, ha arra gondol, hogy ma kétezer család krumplihoz jutott?

- Inkább veszekednél, Bálint - mondta András Kati.

Őszi Bálint felkapott két pokrócot, másik kezébe vette a piaci mérleget, és hosszú lépteivel előreindult.

HÚ BARÁTOK

Palánkay és Eödön karácsony óta bujkált egy Vérhalom úti villa pincéjében. Szakállasan, piszkosan, izzadtan. A ruha és fehérnemű le se került róluk azóta. Eödön néha megemberelte magát, és fellopódzott élelemért, de ahhoz már nem volt bátorsága, hogy főzzön is valamit az elárvult, elsötétített villában, körös-körül vészesen morajló ágyúzásban. Nyers tojást hozott le és konzervet konzervnyitó nélkül. Máskor egy darab szalonnát, de persze kenyérféle nem volt hozzá - vagy szerzett egy üveg savanyú uborkát, de addigra elfogyott a szalonna...

Palánkay evett vagy nem evett, ébren volt vagy aludt, alig tudott magáról. Néha megpróbálta újra átélni a kudarcba fulladt menekülés napját: nem sikerült. Igen... hajnalban volt Somosbányán, az öreg Hajdók mérnök nem akarta odaadni az autó slusszkulcsát... mire ő... azt hiszi, nem ütötte meg, csak meglökte az öreget... azután még valami történt... aha... Hajdók aláírást követelt, mire ő lecsapta a nyilas párt Árpád-sávós Parancsát... ezt nem kellett volna, bizony, nem kellett volna... azután a kulcs... és vissza Pestre, micsoda izgalom! Benzin... hogyan is szerezte a benzint?... Most már mindegy... késő este Karlsdorferéknél... hogy remegett a lába, amikor az autót indította... azután be az irodába... fogja be a pofáját, Vargáné, és csavarja össze a szőnyeget... Tatár, fűtülök Tatárra... várjon, vagy ha nem tetszik, hát szaladjon utánam... Eödönre várni kellett persze a kórháznál. „Megvan a rádium?” „Meg.” „Hol?” „Ebben a táskában.” „Akkor gyerünk.” Karácsony hajnala, szép téli hajnal... a Lánchídon mennek át, furcsa, elég kihalt a Lánchíd, és a rakparton nem jár a villamos. A Budaörsi úton a motor rángatni kezdett. Csak Fehérvárra érjenek, mindjárt utánanéző, mi a baj... de Fehérvár több mint hatvan kilométerre van... hogy záporoznak az aknák, atyaisten, hát még Klagenfurt milyen messze van, lehet, hogy nincs is a világon...

Határozottan emlékszik, Klagenfurt volt az utolsó gondolata, amikor a tábori csendőrök megállították. Ő először nem értette, mit akarnak. A nyílt parancsot mutogatta, még revolvert is rántott. A csendőr hadnagy vállat vont. Akkor sincs tovább. Ez már front. Szemben állnak az oroszok. Melyik út szabad? A tábori csendőrök nem válaszoltak. Ez nem. Itt már nincs átjárás. Kamaraerdő után megpróbáltak kijutni Budafok felé. Késő. Szemben már oroszok állnak. „Budapest gyűrűben van.” „Körül vagyunk zárva” - mondta üvöltve egy fiatal zászlós, akit a közlekedési rend fenntartására állítottak a budafoki elágazáshoz. „Végünk” - és sírt izgalomában. Palánkay a félelemtől szinte eszméletlenül fordult be szűk mellékutcákon, elindult

újra a balatoni út felé, azután visszafordult, befutott a Krisztináig, megkerülte a Várhegyet, „Talán Óbuda felé”... „Talán Hűvösvölgy felé... vagy már sehol...” Eödön sem beszélt most már egy szót sem, csak dermedten figyelte az őrült rohanást. Az Istenhegyi útra akart menni, de kiderült, hogy a Széll Kálmán tér felé nem lehet visszafordulni, mert az Olasz Fasorban is benn vannak az oroszok, a Svábhegyen is benn vannak, mindenütt benn vannak. A rakparton futott végig rettenetes ágyútűzben és bombazáporban a Rózsadomb felé. „Az unokabátyámék a Vérhalom úton laknak” - mondta rekedten. Maga sem értette, hogy kerültek pillanatok alatt oda. A benzín közben kifogyott a tankból. A húszliteres tartálék kannát kapcsolta be, és felhozta a kocsit egyenesen a Vérhalom úti villához, beállította a nyitott garázsba. A villa sötét volt és elhagyott. „Ezeknek sikerült... ezeknek még sikerült” - mondta Palánkay, és egyenesen unokafivére szobájába ment, kinyitotta az íróasztal bal oldali ajtaját, kivett egy üveg gint, és a felét felhajtotta, azután végigfeküdt a díványon, és aludt mozdulatlan részegségben, mint a liszteszsák. Eödön, akárcsak egy kövér kísértet, szóttanul és felfehéren követte, megitta a gin másik felét, nem merte megkérdezni, hogy most mi lesz, nem merte végiggondolni, hogy mi vár rájuk, ha nem tudnak kijutni Budapestről. Egy percig arra gondolt, hogy sorsára hagyja a részeg Palánkayt, elviszi az autót, de hát úgyse tudja elvinni, meg azután hová vinné? Nem lehet kibújni a patkányfogóból... felhajtotta a maradék gint, beült egy mély fotelbe, lábát az íróasztalra rakta, és elaludt ő is.

Palánkay két napig aludt egyhuzamban. Szürke alkonyat volt, amikor felébredt. Lassanként eszmélt, fel-felnyitotta bedagadt szemét, és megpróbált emlékezni az elmúlt napokra, de csak homályos rémület élt benne: meg kell halni, meg kell halni, még mielőtt rátalálnak a bevonuló oroszok, mielőtt számon kérik a lelőtt Karlsdorffert, az autót, a villát, az ellopott szőnyeget, a pénzt, a japán nyelvtanulást és az aranyujtásos leventeparancsnoki ruhát. Igen, öngyilkosnak kell lennie, ez hősi és dicsőséges. De a meghaláshoz erő kell, nagyon sok erő. Ha felmenne a villa emeleti teraszára vagy éppen a háztetőre, és miközben körös-körül az ágyúk dörögnek, a mélybe vetné magát. Nem, nem hiszi, hogy le tudna ugrani az emeletről... és felakasztani sem tudná magát, és nem tudná az ereit felvágni. Ha csak arra gondol, hogyan fröcskölné a vére, hogyan ömlene, hatalmas, meleg sugárban... még a gondolatára is elájul.

Eödön meglehetősen hamar visszanyerte lelki egyensúlyát. Ő döntött, hogy levonulnak a pincébe, levisznek pokrócot, légólámpát, lekvárt, mindent, amit sebtiben összekaphattak az elsötétített házban. Ő égette el a kályhában Palánkay levente-díszegyenruháját, és erőszakolta rá a civil ruhát, egy szürke kashanadrágot, egy kockás zakót, amit az idegen szekrényben talált.

„Ha a bolsik bejönnek, akkor énrajtam hátulgombolós játszónadrág is lehet” - mondta Palánkay.

Eödön éppen matracokat hurcolt a pincébe. Ledobta a földre a hatalmas batyut, és felháborodva kiabált.

- Mondd, te gyáva disznó, mit csináljak veled? Száz emberrel elmehettem volna Bécsbe, de én rád vártam, mert a barátom vagy. De te este helyett hajnalban jöttél, amikor már egy sóhajítás se tudott átjutni, és még bógsz, mint egy vénasszony. Embereid meg magad, mert agyonváglak.

- Te is azért ordítasz, mert be vagy...

- Én? É-én? Énnekem már megvan a haditervem.

- Miféle haditerved?

- Majd megmondom, ha akarom.

Három napig tartott a harag, végül is Eödön megbékült, Emil pedig megnyugodott. Reggeltől estig két paplan között kuporgott, lekvárt kanalizott, kétszersültet rágott, és a légólámpa fényénél huszonegyezett Eödönnel. Eödön percek alatt több ezer dolláros kártyanyereséget írt jóvá önmagának.

- Eödön, mit csinálunk, ha bejönnek?
- Az attól függ, hogy mindjárt tarkón lönek-e. Kérsz még lapot?
- Eh, hagyd most azt a vacak kártyát.
- Persze mert fuccs. Huszonkettőd van.
- Gondolod, hogy tarkón lönek?
- Nem gondolok semmit. Adjak lapot?

Palánkay földhöz csapta a kártyát.

- Hát játssz egyedül. Én nem bírom.
- Megint kezded? - kérdezte Eödön, és kényelmesen szedte fel a lapokat.

Néhány nap múlva elcsöndesedett a front. Mintha sokkal távolabbról hallatszott volna a csatazaj. Palánkay órák alatt feléledt. „Eödön... érzed? Hallod? Nem lönek minket... visszaverjük őket...”

Eödön legyintett.

- Nem vagy éjsznél.
- De... figyeld... nem lönek már ránk.
- Persze mert bejöttek az oroszok.
- H... hogy... hogy?
- Túlment rajtunk a front. Különben én majd körülnézek.

Eödön kora hajnalban valóban fejmerészkedett a pincéből. Nagy pelyhekben hullt odakünn a hó, s odalenn a domb alján ködbe, füstbe burkolózva hallgatott a város. Sehol egy eleven lélek. Eödön bemerészkedett a villába. Minden úgy volt, mint hetekkel ezelőtt. Most az éléskamrában is nyugodtabban motozhatott. Talált négy doboz portugál szardíniát és egy egész doboz Vendégváró Dreher kekszet.

Palánkay úgy fogadta őt a pincében, mintha legalábbis holdrepülésből tért volna vissza.

- Mi van?
- Kekszt és szardínia...
- Nem. Az oroszokkal...
- Semmi. A színüket se láttam. Tudod, mit? Fel kell venni egy vöröskeresztes szalagot, fogni az orvosi táskámat és körülnézni. Egy puskalövés sincs odakünn.
- Hát vedd fel - mondta Palánkay látható örömmel.
- Én? - kérdezte Eödön. - Mindig én? Hiszen most is én voltam fenn.
- De te vagy az orvos.
- Az nem látszik kívülről. Akinél az orvosi táska, az az orvos.
- Eödön, menj te.

- Hát húzzunk sorsot - mondta Eödön. - Adj ide húsz fillért. Fej vagy írás?

- Fej.

- Vesztettél. Gyerünk felvenni a karszalagot.

Palánkay felhúzta a fehér színű vöröskeresztes karszalagot, kezébe vette a táskát, és szédülve támolygott ki a pincéből. Vakította a hó, kábította a külső levegő, tanácstalanul botorkált végig a kerten. Nem a kapu irányába ment, hanem a bomba söpörte kerítésen át. Megállt, óvatosan nézegetett kifelé a hóesésbe, a köddel takart világba, ahol külsőleg semmi sem változott, mégis a levegő tele volt leírhatatlan és félelmes változásokkal.

Percekig tartott, amíg rászánta magát, hogy néhány méternyire a kerítésen kívülre merészkedjék. De itt sem várt rá semmi nevezetes. Még csak egy kóbor kutyát se látott.

„Miből gondolja Eödön, hogy benn vannak az oroszok? Hátha békét kötöttek, és elvonultak Pest alól? Be kellene kopogtatni a szomszéd villába és megkérdezni...” De a szomszéd villa messze volt, legalább négyszáz lépésnyire, jóval a kerten túl. Így hát Emil gyáván visszafordult.

- Sztoj!

Nem értette a szót, de a parancsoló hangtól ijedten megállt. A ködből kilépett egy hatalmas szál, szőke katona.

- Sztoj!

Emil állt földbe gyökerezve.

- Na, davaj - mondta a katona cseppet sem barátságatlanul, és megveregette Palánkay vállát.

Palánkay azt hitte, menten összecsuklik ijedtében.

- Davaj, davaj - mondta a fiatal katona, és előremutatott.

- Doktor... doktor - nyögte Palánkay.

- Doktor - bólintott helyeslően a katona. - Davaj, doktor - és most már türelmetlenebbül mutogatott előre. Vállánál megfogta, és húzni kezdte a falfehér Palánkayt.

„Itt a vég” - gondolta Palánkay, és hamuszürkére vált az arca. Itt van, amitől reszketett, a számonkérés, a tarkólövés, a szibériai ólombánya... de vajon csak úgy, minden ítélet nélkül? Vagy már figyelték őt, követték, vártak rá... kihallgatják... Palánkayban semmi akarat sem volt már. Gépiesen lépkedett, és közben arra gondolt, mi lenne, ha azt vallaná, hogy őt Zsille Ödönnek hívják, és orvos... De ha végiggondolja Eödön tetteinek sorát, semmivel sem kerülne kedvezőbb helyzetbe... nem, semmit sem fog mondani.

Féktelen haraggal gondolt Eödönre, aki most alszik vagy eszik a pincében, és őt küldte felderítő útra. Mindig annak a disznó Eödönnek van szerencséje.

- Na, davaj, davaj - sürgette újra a katona. Elengedte Emil karját, és egy-két lépéssel előrement utat taposni a hóban. Palánkay lassú, óvatos mozdulattal a kabátja belső zsebébe nyúlt, és ki akarta venni az irattárcáját. De a szőke katona mindig akkor nézett hátra, amikor reszkető ujjai már-már elérték a nyilas igazolványát. „El kell hajítanom az irataimat... meg kell szabadulni tőlük.” Egy pillanatra megállt, hátat fordított, de az orosz katona is visszafordult, és felháborodva fogta meg Palánkay csuklóját.

- Na, doktor...

Vagy négy házzal odább betuszkolta egy villa kertkapuján, és harsányan elkiáltotta magát.

- Doktor!

Egy asszony szaladt ki a házból, kezét tördelve és jajgatva. Palánkay legnagyobb meglepetésére magyarul kiabált, és megragadta Emil úrfi vállát.

- Tessék jönni, drága doktor úr... tessék gyorsan...

Az orosz katona is bejött a kertbe. Palánkayt akkor verte ki igazán a veríték, amikor meglátta, hogy a villa teraszán még vagy tíz orosz katonatiszt áll, akik mind láthatóan rá vártak, körülfogták őt, és kísérik a jajgató asszonnyal befelé. „De jó, hogy a Pjotr megtalálta magát, doktor úr, segítsen, az istenért segítsen, mindjárt megfullad.”

„Végem” - gondolta Palánkay, és tehetetlenül tűrte, hogy az asszony vonszolja, tuszkolja őt befelé.

A földszinti szobában egy kisfiú feküdt a díványon, hörögve és elkétkülten. Palánkay félájultan nyitotta ki az orvosi táskát. „Ha nem volna rács az ablakon... mindegy, utánam lőnének... mi lesz ebből... jóságos isten, csak ebből húzz most ki...” A táskában egy megkövesedett lekváros zsemlét, két P. Howard-regényt egy fél pár fuszeklit és néhány faspatulát talált - vékony lemezből készült nyelvleszorítókat. „Megfullad... megfullad...” - sikoltozott az asszony. „Lesz, ami lesz” - gondolta Palánkay. „Ártani itt már nem árthatok” - és egy mozdulattal széthúzta a gyerek száját. Pillanatnyi habozás után az egyik falapocskát ledugta a kisfiú torkán. Odanézni nem mert, mert őt magát is ájulás környékezte, csak bizonytalan kotorászó mozdulatokat tett a gyerek torkában, néhányszor kihúzta és újra visszadugva a spatulát. A kisfiú váratlanul hatalmasat köhögött, és keserves sírással, vérző szájjal köpött ki egy kenyérdarabot. Pjotr, a szőke katona felnyalábolta Palánkayt, összecsókolta, és indiánüvöltéssel forgatta körül a szobán.

- Bravó doktor, harasó doktor! - és mindenáron azt akarta, hogy Emil most már az ő fájós fülét is gyógyítsa meg.

Az orosz tisztek körülfogták, pálinkával, cigarettával kínálták. „Eltűnni innen” - gondolta Palánkay még mindig remegve, és alig mert a vodkához nyúlni. Az asszony karjában tartotta a gyereket, és még mindig hangosan sírt izgalmában. Pjotr, aki most már úgy érezte, személyes ügye az idecipelt doktor megjutalmazása, dohányt, kolbászt és kenyeret hozott be, és az egészet az asztalon fekvő újságba csomagolva, átnyújtotta Palánkaynak.

Emil még akkor sem tért magához a rémülettől, amikor újra a havas kertek tövében járt. Beleharapott a kolbászba, de ízt sem érzett. Reszkettek a belső részei, folyton azt várta, hogy valaki utána fog rohanni, és elkapja... A ködben egy kőoszlopnak ment, azt hitte, hogy emberbe ütközött, aki őt akarja megragadni, és hangosan, hisztériásan felsikoltott. Percekig úgy maradt a kőre rogyva, vacogva és remegve. Alig talált vissza a villába.

Eödnön már elképzelni sem tudta, hová lett.

- Azt hittem, meghaltál, elfogtak, agyonverték... és miért vagy ilyen sápadt? Honnan hoztál ennyi falnivalót?

- Az oroszoktól - mondta Palánkay, és tovább vacogott.

- Az oroszoktól loptad? - kérdezte elismerő csodálkozással Eödnön. - De azért adsz belőle? - és választ sem várva, kiszedte a papírból a kenyeret, kolbászt, gondosan kettévágva mindent. Akkor látta meg az újságot.

- Elhitték, hogy orvos vagyok - sóhajtott Palánkay, és lerogyott egy ládára.

Eödön azonban nem törődött vele, akárminek nézték a barátját. Felkapta az újságot, rohant vele a lépcsőre, ölébe terítette, és légózseblámpája világításánál féktelen izgalommal olvasni kezdett. „Budapest körzetében már nincsenek német csapatok...” Alig bírt tovább olvasni. „Rendelet a lakásokról... rendelet a közmunkáról, rendelet a napi öt deka kenyér biztosításáról”... rendelet, rendelet, rendelet... új, ismeretlen hatalom intézkedései. Eödön szorongva, önkínzó kíváncsisággal olvasott tovább.

Egyszerre csak felugrott. „Emil... olvasd csak” - akarta mondani, de félúton meggondolta magát, és visszaült a lépcsőre. Újra elolvasta a hírt, és villámgyorsan mérlegelte a helyzetét. Nem, nem viheti Emilt magával. Öneki, saját magának jóformán semmi bűne nincs... a rádium... de hiszen végül is nem hozta el... nyugatra sem ment... mit lehet tudni, mit csinált az a hülye Emil, autó, vállalati értékek, Karlsdorfer... Nem, Emilnek nem szól, de ő megy, ő azonnal megy... hát úgy látszik, még sincs elveszve minden. Norbert bácsi... mindig is tudták, hogy ő a család esze... És Eödönt mindig szerette... ha valaki most kihúzhatja a csávából, az csakis a bácsi.

Eödön gyönyörűségtől olvadozva olvasta újra a hírt, doktor Zsille Norbert kispárti államtitkár... Hogy mit csinál az államtitkár, ez már nem érdekelte. „Gratulálok” - ragadta meg saját bal kezét. „Köszönöm, köszönöm” - viszonzta is mindjárt udvariasan az üdvözlést.

Palánkaynak nem kellett semmit sem mondani. Aludt kolbászos kenyérrel a markában, tátott szájjal, horkolva, mélyen.

Eödön felhúzta a vöröskeresztes karszalagot. „Vincere, vincere, vincere...” - dúdolgatta az olasz fasiszta győzelmi indulót, és meglóbálta az orvosi táskát.

- Isten véled, te hű barát... hű-ű-ű ba-a-rát... - énekelte a lépcső tetejéről. - A ko-olbászt mind reád hagyom, mi-hind, re-ád ha-gyom...

„Remélem, Norbert bácsiékig nem csap belém az istennyila” - gondolta a kertkapuban, és búcsút intett az elhagyott villának.

NINCS BEDESZKÁZVA A VILÁG

Tatár a Römeréknél tett látogatása óta két fejjel megnőtt, tíz évvel fiatalodott. Kezét zsebre vágva és füttyörészve lépdelt a romos udvaron.

Az elmúlt hetek gyomorfájós rémülete, amikor gondosan kerülte a találkozást a ház lakóival, a karácsony éjszaka, amikor a rémülettől szinte bénán zárkózott be az Izabella utcai lakásba, és anyját azzal kergette le az óvóhelyre, hogy jelezzen minden veszélyt - hol van már mindez! A lidérces éjszakák és múlni nem akaró nappalok, amikor műfogsorát kiszedve, szakállát növesztve, minél öregebbnek akart látszani. A fantasztikus menekülési tervek, a remegés, hogy mi lesz, ha számon kéri Römerék feljelentését, a pütkösdi királyságot, mindent - ó, hol van már! Tatár - zsebében az igazgatói meghatalmazással - máris tagja a szociáldemokrata és a kispártinak is, és ennek alapján a városházán máris megkapta a kétnyelvű igazolványt arról, hogy fontos újjáépítési munkát végez, közmunkára igénybe nem vehető, szíveskedjenek őt a hatóságok mindenben támogatni...

„Nincs bedeszkezve a világ” - gondolta Tatár úr, aki most kellő szerénységgel ismét csak cégvezetőnek címezte magát.

Tatár Vargánét elküldte Karlsdorfer öméltóságához megtudni, él-e, hal-e. Vargáné először azzal jött vissza, hogy Karlsdorfer súlyos sebesülten fekszik karácsony óta az óvóhelyen, mert Palánkay pisztollyal rálőtt. A cégvezető urat külön is emlegette, azt ígérte, hogy ha a keze közé kerül, menten megfojtja, mert a cégvezető úr biztatta fel azt a nyálas nyilas kölyköt, anélkül az sose mert volna szemtelenkedni és rátörni a méltóságos úrra.

Tatárt nem érdekelték Karlsdorfer érzelmei. Nem sokat számít, hogy dühös-e vagy sem. „Mi van a Karlsdorferék lakásával?” „Ó, azok cudarul vannak. A méltóságos úr dolgozószobája aknát kapott, odavesztek a könyvei, vadászfegyverei, pipagyűjteménye meg még valami *haroldikai* gyűjtemény is. És a pincében kell nekik lakni, amíg nem tudnak átköltözni valamerre. De ráadásul még a lánya is hozzájuk költözött, mert a vejét elfogták, és a lánya nem tudott eljutni Bécsig, mert gyereket szült...” „Jó, ne zagyváljon annyi mindent össze” - mondta Tatár, és magában tovább elmélkedett. „Ha Karlsdorfer sebesülten fekszik a pincében, akkor még meg is halhat, kár sokat törődni vele. Különben is majd Rómer megmagyarázza neki, hogy én a vállalat érdekében kénytelen voltam Palánkaynak bizonyos látszatengedményeket tenni. Ha én nem politizáltam volna okosan, mi lenne a vállalattal?”

Nem, Tatár álmát csak egyetlen kérdés nyugtalanította. Mi történt Palánkayval? Ha kijutott Ausztriába, és nem jelentkezik többé, akkor minden bűnt a nyakába lehet varrni, akkor nincs tanú semmire. De vajon biztos lehet-e abban, hogy nem jelentkezik többé? Hátha elfogták valahol az oroszok... hátha nem is jutott ki Pestről, hanem itt bujkál. Palánkay sorsát meg kell tudni.

A cégvezető úr kigyalogolt Rákosligetre, ahonnan valaha elindult ifjú Palánkay Emil szédületes pályafutása. Hajnalban kelt útra, és csak délután találta meg a földszintes házat. A házban egyedül a Palánkay família nőtagjai laktak, idősebb Palánkay Emilné és lányai, a tizenhét éves Emma, a tizenöt éves Eszter, a tizenhárom éves Erzsébet és a tizenkét éves Valéria, négy csenevész, egyforma kék mintás flanellruhába öltözött, nagyon szőke kislány. Palánkayné fájdalmas zokogással fogadta a cégvezetőt.

- Nem tudok róla semmit... a világon semmit... elment, itt hagyott, az apja vére... Hogy könyörögtem magának, amikor Emilkét bevittem az irodába... hogy mondtam, hogy jó fiú, csak gyenge, vigyázzanak rá... Nem bántott az senkit. Mi volt az egész nyilasság? Csak az egyenruha miatt tette. Olyan hiú volt, úgy szerette a drágám a szép egyenruhát. Amikor hároméves volt, meglátta a nagybátyja ezredesi uniformisán az aranygombokat, mindjárt azt mondta, ha megnövök, nekem is olyan gombjaim lesznek.

- És most hol van a fiú? - szakította félbe Tatár a felhőszakadást.

- Én kérdelem magától... én kérdeni magától, gazember, gyilkos... Maga emésztette el, maga csalta el...

„Szóval Rákosligeten nincs” - sóhajtotta Tatár, amikor visszafelé kutyaolt a szétbombázott utcák félelmesen nagy és mély krátereinek között. „Majd tovább kutatjuk.”

Magelhães világ körüli útjával ért fel még a budai átkelés, fegyverek ropogása közben a befagyott Dunán, amikor Tatár már átjutott a svábhegyi villához. A ház kihalt volt. A kertkapu most nem volt kulcsra zárva, de fogva tartotta a kilincset a rozsdá. A havas kerti úton egyetlen lábnyom sem volt. Innen régen kiköltöztek a lakók. Tatár a pincébe is bemerészkedett. Sehol senki. Palánkay nyilván túl van árkon, bokron. „Hohó! Zsillét kellene megkeresni, Palánkay szívbéli barátját, a dagadt Eödönt! Hiszen őt még az igazgatóságba is bevásárolta.”

A Szent Katalin-kórházban azonban senki sem tudott felvilágosítást adni Zsille Eödön doktor tartózkodási helyéről. Csak az öreg Vödrös bácsi, a portás emlékezett rá, hogy karácsony éjjelén itt volt egy autó egy sovány, fekete nyilassal, és azzal együtt Zsille doktor elutazott.

Igen, minden árra vall, hogy a cinkostárs többé nem kerül elő. Kár ezen annyit töprengeni. Az igazgatósági ülés jegyzőkönyveit okosan és szerencsésen megszerezte. Karlsdorfer sebe súlyos... Römerrel sem lesz semmi baj. A múlt lezárult, Tatár tiszta lappal kezdhet új életet.

Tatárt szenvedélyesen izgatta ez az új élet.

Csak a a kérdés, hogy milyen lehetőségek vonzzák. Politikai karrier? Nem, egyelőre nem. A küzdelem még nem dőlt el, nem fog még egyszer rossz lóra tenni... Pénzt kell és lehet most szerezni. Pénzt korlátlanul.

A józan esze azt súgta, hogy óvatosan és szerényen kell dolgozni, de az éléskamrában, a régi betömött kéményajtóban elrejtett kazettában gyűltek a zöld hasú dolláros bankjegyek és Napóleon-aranyak. Pár héttel ezelőtt még szabadulni szeretett volna a villa kertjében kiásott ékszersztől, a lakására hordott perzsaszőnyegektől, a bűnjelektől. Most azért reszketett, hogy sikerüljön az összeharácsolt vagyont megtartani és szaporítani, eltüntetni, hogy rá ne ismerjen senki, és meg ne találják, ugyanakkor olyanná tenni, hogy élvezhesse a gazdagságát.

Eladott, cserélt, vásárolt, megrészegetve a sikertől, mint a kártyás, akinek órák óta jó lapja van. Valahányszor Römer doktort meglátogatta, egy percre szorongva gondolt arra, hogy mikor kérdezi meg a villát, az arannyal teli kazettát. De a doktort heteken át csak az érdekelte, hogy Tatár hozott-e ennivalót. „El kellene adni valamit... talán egy szőnyeget, hogy önöknek tudjak szalonát venni” - mondta Tatár, és Römer újabb meghatalmazást adott a cégvezető úrnak, legjobb belátása szerint gazdálkodjék a vállalat és a család vagyonával. „Szenilis barom” - gondolta Tatár, miközben alázatosan hajlongott.

- Hogyne küldeném, doktor úr... üvegest is küldök, szobafestőt is... igen, és a tűzifát is...

- Az üzembről mi hír?

- Ott még harcok folynak, doktor úr - hazudta Tatár.

- És a svábhegyi villába is fel kell menni... menjen fel, drága cégvezető úr - mondta váratlanul a doktor. - És emlékszik a kazettára, amit elástunk...

- Hogyne... csak azt nem tudom, hogy hol... - felelte Tatár, és úgy érezte, mintha megállna a szíve.

- No, majd megerőlteti az agyát, és megtalálja - felelte a doktor, és most éles, gúnyos hangja egészen a régi Römer volt. De néhány pillanat múlva megint félig aludt, és azt kérdezte, hogy tudna-e Tatár egy kis baracklekvárt szerezni, mindegy, akármilyen keveset...

Römerné is rendszerint előkerült, ha Tatár hangját meghallotta, és ő is kísérté ki a cégvezetőt az előszobába. Tatárt a hideg rázta ezektől a búcsúpillanatoktól, amikor a félelmesen megcsúnyult, köhécselő öregasszony a régi hódító mosollyal nyújtotta kézcsókra a kezét, és bizalmaszkodó pletykáival akarta a férfit még egy kicsit tartóztatni.

- Jött ám Londonból levél - súgta sziszegve. - Gézáék megszerezték az angol állampolgárságot... a vagyon sértetlen...

„Ejha... úgy látszik, az öregecske nekem mégsem mond el mindent” - hökkent meg Tatár. „Jobban kell rá vigyáznom.”

A svábhegyi villába még aznap este felment.

Tatár titokban hetek óta azt remélte, hogy a villát bomba találta, vagy a németek befészkeltek magukat, és kéziarcok dúltak a villa kertjében, vagy lefoglalta az orosz katonaság, és mindazt, ami hiányzik onnan, a háború rovására lehet írni. De a villa épségben állt, még egy faág sem tört le a kertben. Nem költözött be senki, és Tatárt most újra nyugtalan érzés kerítette hatalmába. Majdnem olyan rossz érzés, mint amikor még attól tartott, hogy Palánkay Pesten maradt, és jelentkezni fog.

Végigment a kerten, felment a hallba vezető, széles lépcsőn. Mindenütt csend, mindenütt zárt ajtók, lakatok. Amikor a széles üvegajtóhoz ért, az ajtó nesztelenül kitért, és a félhomályos hallban a felesége állt, földig érő, halványkék pongyolában.

- Vártalak, Gyuri. Tudtam, hogy visszajössz.

„Hogy lehet az, hogy hónapokig eszembe se jutott ez az asszony... Hogy lehet az, hogy örültem volna, ha a halálhírét hallom? Hogy lehet az, hogy el tudom felejteni csak egy másodpercre is ezt a szerelmes boszorkányt...” - gondolta Tatár, amint a régi vággyal ölelte az asszonyt. A villában még karácsonyi hangulat volt. A hulló levelű régi fát ugyan friss fenyőággal cserélte az asszony - ki tudja, hányadszor cserélte azóta! Az ágakon angyalhaj és színes szaloncukor, alatta az ajándékok: konyak, kötött holmi. A szalonban a kandallóban ég a tűz. A fürdőszobában folyik a víz, és melegszik a kályha... az asztalon Tatár kedves ételei. Tündérvilág. Talán nem is igaz mindaz, ami odakünn van. Itt fog maradni, elbújik örökre...

„Römer doktor keresni fog... örütséget csinállok... be kell menni az irodába” - gondolta erőteljesen, de maradt. Egy napig, öt napig, tíz napig semmittevésben, lehúzott redőnyök mögött, nem számolva, mikor van nappal, és mikor van éjszaka. Máskor már régen megcsömörlött volna tőle, de most hátborzongató jóslat volt, amikor az asszony hozzásimult: „Ne menj még, szeress még, érzem, hogy soha többé nem leszünk így együtt.”

Egyik reggel az asszony motoszkálásra ébredt.

- Gyuri, mi az?

- Mi? - kérdezte Tatár félálomban.

- Valaki járkál itt.

- Dehogyan járkál.

- Hallom... jól bezártad az ajtót este?

- Ki se nyitottam - felelte a férfi.

- Te... figyeld. Valaki most megy fel a lépcsőn.

- Egerek futkosnak.

- Én megnézem.

Az asszony pár perc múlva megnyugodva jött vissza.

- Senki.

Ebben a pillanatban valami csattant, mintha felborult volna egy szék.

- Talán egy kóbor kutya ugrott be az ablakon - mondta sápadtan Tatár. - Maradj itt, megnézem.

Óvatosan surrant fel az emeletre, benézett minden zugba, de nem látott senkit, és zajt se hallott.

- Le kell menni innen, tönkremennek az ember idegei, ha bezárkózik egy elhagyott házba...

Bement az úriszobába, és a bárszekrényből kivett egy üveg pálinkát. Kezében a palackkal és a pohárkával megfordult, hogy töltsön az italból. Azután tágra meredt szemmel állt meg.

Kétméternyire tőle a bőrfotelben Palánkay ült.

Tatár a szekrényig hátrált rémületében.

- Jó estét, Gyuri bácsi.

- Emil, te örült gazember... hogy kerültél ide? - nyögte Tatár.

- Karácsonykor nem tudtam jönni, gondoltam, eljövök most, kimentem magam.

Tatár levegő után kapkodott.

- Nem tudtál eltűnni innen, te nyilas gazember... meg akarod várni, amíg felakasztanak?

- Csak maga mellé, Gyuri bácsi - mondta Palánkay, és vihogott.

- De hiszen te tökrészeg vagy!

- Nem vagyok én részeg, Gyuri bácsi... csak az élet, csak az élet olyan...

- Azonnal főzz feketekávét... tíz litert, egy akót, amennyit tudsz, de gyorsan - kiáltotta a feleségének. Négy csésze feketekávét itatott meg Palánkayval, kirángatta a fürdőszobába, hideg vízzel nyakon öntötte, és félóra múlva Palánkay józan volt.

Sápadtan, nyöszörögve ült a karosszékekben, és hideglelősen motyogta:

- Gyuri bácsi, én olyan fiatal vagyok... én nem tudtam, hogy el fogjuk veszíteni a háborút... én azt hittem...

- Hagyd abba az óbégatást. Engem otthagytál karácsonykor... legalább te lennél most már valahol a pokolban.

- Gyuri bácsi, rejtsem el valahol... bújtasson el... csak egy-két hónapról van szó...

- Miféle egy-két hónapról?

- Hát ameddig ez tart... addigra visszajönnek a felmentő seregek...

- Száz évig ülhetsz egy ruhásszekrényben, ha arra vársz...

- Én nem bánom, meddig... de én nem megyek el innen. Azt hiszi, mert magának most rendben van a szénája... Ki jött fel hozzánk a villába tárgyalni? Ki utasított, hogy hozzam Pestre az autót?

- Utasított? Utasított, te gengszter? És hol az autó?

- Bedöglőve a Rózsadombon. Gondolja, hogy ha jó lenne, itt volnék?...

- Biztosan tudom, hogy nem.

- Bújtasson el.

Legszívesebben rávetette volna magát Palánkayra, és megfojtotta vagy agyonverte volna. Miért ne? Senki se látta ide bejönni... a villa kertje olyan nagy...

Nincs más megoldás.

El kell tenni láb alól.

Tatár szeme izzani kezdett.

Palánkay megrezzent. Lassú macskamozdulattal felállt. Hátát a magas fotelnek támasztotta.

- Ha engem elkapnak, maga is lógni fog. Bújtasson el! Szerezzen nekem hamis iratokat, szerezzen valamilyen üzemi igazolványt... azt hiszi, mert maga kívágta magát... semmivel sincs több bűnöm, mint magának. Holnapra...

- Te, engem ne zsarolj!

- Pisztoly van nálam.

Tatár sápadtan hátrált.

- Pisztoly? Ugyanaz, amelyikkel Karlsdorferre lőttél?

- Honnan tudja? - kiáltott Palánkay szinte hisztériásan. Tatár észrevette, hogy csatát nyert.

- Karlsdorfer... nyomoztatni akar utánad. De én azt mondtam neki, hogy meghaltál.

- Karlsdorfer él? - kérdezte Palánkay, és hangosan vacogott.

- Köszöni, jól van. Máskor ne mellé célozz.

- Karlsdorfer él?

- Már mondtam egyszer. Szépen gyógyul a sebe. Él, és mindenre emlékszik, gauleiter úr. No, tedd csak le azt a pisztolyt.

- Nem... nem...

- Akkor csinálj, amit akarsz. Az első patrujig jutsz csak el.

- Gyuri bácsi, beszéljünk magyarul. Ha én lelövöm magát, nem megyek semmire, ugyanúgy menekülnöm kell. Ha maga megöl, az se nagy üzlet, mert az apám és Eödön mindent tud. De ha elbújtat...

- Először tedd le a pisztolyt.

- Megfelezzük. Odaadom magának a pisztolyt, de magamnál tartom a töltényeket.

Tatár ugrásra készen figyelte Palánkay mozdulatait, de az a csövet önmaga felé fordítva vette elő a pisztolyt, a tölténytárból kivette a golyókat, s az üres fegyvert letette az asztalra.

- Pestről el kell menned.

- Kétlépésnyire sem jutok...

- Hallgass végig, jó? Két lehetőség volna. Vagy keletre indulni, vagy nyugatra. Ha keletre indulsz, legfeljebb tízezer kilométert kell gyalogolnod, és megtalálod japán testvéreidet. De ha nyugatra akarsz menni, akkor mehetsz autón, vonaton egyenruhában.

Palánkay arca elsötétült.

- Nem tűröm, hogy gúnyolódjon.

- Ne ordíts, te örült. Nem gúnyollak. De van egy mód, egyetlenegy mód arra, hogy észrevétlenül eljuss Ausztriába. Jelentkezz a demokratikus hadseregbe.

- Én, az antifasiszta hadseregbe? Én?

- Kivisznek Ausztriába. Útközben nem igazoltatnak, nem tartóztat fel senki. Visznek autón, vonaton ingyen. Ha pedig kiérsz egyszer Ausztriába...

- De fel sem vesznek.

- A saját neveden nem is... de megszerzem az iratokat.

Palánkay meggörnyedve ült a fotelben.

- És ha nem tudok megszökni?

Tatár türelmét veszítve ugrott fel.

- Akkor hősi halott leszel... szabadságharcos leszel... mit bánom én. Ha nem tetszik, takarodj innen, és várd meg, amíg az őrség elfog, és Karlsdorferrel szembesítenek. De nem... ha nem teszed azt, amit mondok, megöllek. Érted? Megfojtlak, és eláslak itt a kertben. A kutya se fog ugatni utánad. Akkor már jöhet az apád, az egész pereputtyod.

- Szerezze meg az iratokat... jelentkezem...

- Ma éjszaka itt alszol. Innen már csak velem együtt léphetsz ki holnap, amikor elkísérlek a laktanyába.

Tatár kiment, kívülről gondosan kulcsra zárta a szalon ajtaját. Átment a könyvtárszobába.

A Römer család levelei és irományai között egy keresztlevelet talált, ifjú Römer Géza keresztlevelét, aki ezerkilencszázhuszonnyolcban született. Hm. Tizenhét éves, túl fiatal. Palánkay már huszonegy. De olyan sovány, nyamvadt, nem látszik annyinak. A fiókban megtalálta ifjú Römer fedettuszoda-bérletét és harmadik gimnazista ellenőrzőkönyvét. Az uszodabérleten az elmosódott fénykép szinte hasonlított Palánkayra. Ezekkel nyugodtan jelentkezhetik.

SÜNDISZNÓÁLLÁS

Doktor Zsille Norbert iparügyi államtitkár, nemzetgyűlési képviselő kora reggel érkezett meg Debrecenből Budapestre. Felesége az első pillanatban meg se ismerte, olyan különös férjét civilben látnia. Meg azután az elmúlt esztendő, amióta nem látták egymást, tíz másikkal is felért. Zsille Norbert megöregedett. Haja megszőrkült, szeme alatt millió szarkaláb, és járása is lassúbb, habár ugyanolyan katonás, mint ezelőtt. Az asszony, amióta megtudta, hogy férje repülőgépen átszökött a fronton, részt vett valamiféle diplomáciai tárgyalásban, és kiscgazdapárti képviselőként érkezik haza, ellágyulva, szinte szerelmesen várta. Rendkívül butának tartotta férjét, amiért tábornok léte hónapokat töltött a fronton, s ha már odakünn volt is, Kijevből mindössze egy bundát hozott neki. „Nem élelmes, sajnos nem élelmes” - panaszkolta legjobb barátnőjének, vitéz Csejtő Kázmér ezredes feleségének. „Néznéd meg, Jány Guszti mit küldött haza, ez még egy szőnyeget, egy karperecet se talált.”

De most az asszony mindent megbocsátott. Kőművest fogadott, hetven gramm aranyért rendbe hozatta a hálósobát, valamelyik dédánya karikagyűrűjéből ablaküveg lett, és rendbe hozatta férje íróasztalát is.

Az egész környéket fellármázta, a házmester, a házmegbízott és a volt légóparancsnok napokon át demokratikus egyetértésben várta, hogy üdvözölhesse a ház büszkeségét: az államtitkár urat.

Az ünnepélyes fogadtatás azonban elmaradt, mert Zsille Norbert hajnali ötkor érkezett egy teherautó tetején, és minden cókmókját egy liszteszsákban hozta. A liszteszsákot egy debreceni városi hajdútól kapta kölcsön, aki kétszer is lelkére kötötte, hogy „de visszaküldje az úr, mert agyonver érte a feleségem, a legjobb zsákunk”. A zsákot saját államtitkári vállán vitte fel az emeletre, és a zajra felébredő, ájuldozó feleségét futó csókkal üdvözölte. Fürdőt kért, és lefeküdt.

Amikor délután ötkor felébredt, felesége közölte, hogy a keresztfia már egy órája vár rá a dolgozószobájában.

- Az a csirkefogó Eödön? Jó, várjon még egy kicsit.

- Tegnap is itt volt. Tegnapelőtt is.

- Rendben van. Majd felöltözöm.

Zsille Norbertné visszament a dolgozószobába.

Barackpálinkát vett elő.

- Igyál, fiam. Norbert bácsi fáradt még, várnod kell rá.

- Ó, nem tesz semmit, Ida néném, boldogan várok.

- Olyan sok időd van, fiam? - kérdezte gyanakodva a néni.

- Dolgoznak a beosztottjaim - felelte elegánsan Eödön, és ivott a pálinkából.

- Hát mit szólsz a nagy változásokhoz, kisfiam?

- Hiszen éppen ahhoz akarok gratulálni. Hiába, államtitkárnak lenni nem kicsiség. Norbert bácsi igazán rászolgált.

- Köszönöm, köszönöm... de én az általános változásokat kérdezem, kisfiam.

- A mi munkánkban nincs változás, Ida néni. Operáljuk a lyukas gyomrokat, gyulladt vakbeleket.

- És nincs semmi kellemetlenséged?... Nincs semmi kellemetlenségük a régieknek, kisfiam?...

Eödön elhatározta, hogy a kellemetlen kérdéseknek elejét veszi.

- Meggyógyult már Ida néni derékfájása?

Ida néni szeme felcsillant.

- Jaj, dehogy gyógyult meg, drága lelkem. Nem néznéd meg? Itt, igen, itt... látod, ha felállok, belenyilall, ha leülök, belenyilall... tudod, tegnap, amikor felemeltem a kosarat a földről... nézd csak, mintha itt húzódott volna valami.

Amikor Eödön végre kettesben maradt a keresztapjával, és túlestek az első pohár pálinkán, az ifjabbik Zsille nagyot nyelt.

- Hát... megint elvesztettünk egy háborút.

Zsille Norbert szembefordult a keresztfiával.

- De csak az első játszmát... a nagyja még hátravan.

Eödön nem akarta megérteni.

- Befejeztük. Aláírtuk a fegyverszünetet.

- Ödön fiam, ne felejtse el, hogy a Zsillék minden vagyonukat úgy szerezték, hogy olyan váltókat írtak alá, amilyeneket sohasem szándékoztak beváltani.

- De az ilyesmiért börtönbe lehet kerülni, Norbert bácsi.

- Hát lehet, édes fiam. De nem két krajcárba játszunk.

- Norbert bácsi... úgy értsem ezt?...

- Úgy - mondta Zsille államtitkár úr, és kemény, katonás léptekkel végigment a hosszú szobán. Megállt a könyvespolc előtt, szórakozottan babrálgatta egy tereptan fedőlapját.

- Fiam, tudod-e, mi a sündisznóállás?

- Hogyne. Modern stratégiai kifejezés, mint a villámháború vagy a rugalmas elszakadás.

- Ne gúnyolódj szent dolgokkal - mondta Zsille Norbert elvörösödve.

- Haragszik, keresztapám?

- Hát hogy a fenébe ne. Mit képzelte, hogy a ruhámmal együtt a bőrömből is kibújtam? Hogy gyalázni engedem azt, amire az életemet feltettem?

Eödön tárt karra rohant a keresztapjához, aki meghökkenve igyekezett elhárítani a dagadt fiatalember csókjait és ölelését.

- Éreztem... éreztem, hogy nem paktálhatott le ezekkel.

- Ne ordíts úgy, a falnak is füle van. Most pedig mondd el, mi van veled.

Eödön belemarkolt az elébe tolt cigarettatárcába. Néha még eszébe jutott, hogy Norbert bácsi azért mégiscsak egy demokratikus párt bizalmából államtitkár... és hogy tulajdonképpen ő akart kérdezni Norbert bácsitól, amikor idejött, s helyett ő mond el mindent. A rosszul sikerült rádiumhistóriát, a megvert kórházigazgatót.

- Most azután nem tudom, mihez kezdjek - fejezte be.

Norbert bácsi bólintott.

- Meg fogjuk vizsgálni, hogy mit tegyünk. Először is tisztában kell lenned az általános politikai helyzettel. Az ellenséget nem szabad lebecsülni. Az ellenség kérlelhetetlen. A parasztnak kell a föld, és kész. Az uraktól el fogja venni.

Eödön türelmetlen mozdulatot tett.

- Ne integess nekem. Elveszi. Persze hogy elveszi. Erre várt. Az, hogy ide az orosz csapatok jöttek, önbizalmat ad nekik! Erkölcsi, sőt anyagi támogatást ad nekik.

- Hogyhogy anyagi?

- Úgy, hogy koldusbotra jutott az ország. Ha nem tudnád, évek óta, de különösen negyvennégyben egész gulyákat, méneseiket, csordákat hajtottak ki Németországba...

- Te úgy beszélsz, mintha bolsi lennél...

- Te pedig úgy ugrálsz, mintha nem lenne józan eszed. Vagy akarod a tényeket hallani, vagy eredj a fenébe.

- Bocsáss meg... de engem a saját sorsom izgat... és egyébként is marxista agitációt...

Norbert bácsi végigmérte keresztfiát.

- A jezsuiták marxizmust is tanulnak. Nem azért, hogy kommunistákká legyenek, hanem azért, hogy tudják, mivel vitatkozzanak. Tehát ott tartottam, hogy az értékek nagy része nyugaton van. A földek bevetetlenek, a lakóházak romba dőltek. Közvetlen éhhalál fenyegette a városi lakosság százazeit. A szovjet kormány pedig máris élelmiszer-segítséget ajánlott fel. Tudod, mit jelent ez? A kommunisták sikerét. Mi az, te nem figyelsz ide?

- Dehogyanem, Norbert bácsi. Csupa fül vagyok.

- A kommunisták programja villámgyorsan népszerű lesz. Tudod, mit akarnak? Azonnali földosztást. Hárommillió koldus paraszt földet kap - ez előbb-utóbb mind az ő emberük lesz. Vasutakat akarnak helyreállítani... lakást építeni. Itt mi frontálisan nem támadhatunk. Ott kell támadnunk, ahol gyengék.

- És hol gyengék? - kérdezte Eödön, és anélkül, hogy észrevette volna, suttogóra fogta a hangját.

- A hivatalokban. A közigazgatásban. Mi egy évezreden át tanultuk. Mi ismerünk minden paragrafust, mi tudjuk, hogyan kell versenytárgyalási szerződést készíteni és vasúti menetrendet. Mi tudjuk, hogyan kell állami költségvetést készíteni, ez a sok bugris paraszt a nevét is alig tudja leírni. Mi vagyunk a nélkülözhetetlen szakemberek. A hivatalokat tele fogják rakni prolikkal, mint tizenkilencben. Csak rajtunk áll, hogy ezek elbuknak-e még akkor is, ha égi angyalok.

- Ennekem semmi dolgom a közigazgatásban.

- De másutt meg te vagy a szakember...

- Norbert bácsi, te mondtad, hogy az ellenséget nem szabad lebecsülni... ne felejtsd el, hogy kommunisták nem csak a prolik között vannak. Nálunk a kórházban az orvosok között is volt egy fél tucat.

Zsille Norbert a kulcsaival játszott, leszedte a kulcskarikáról, azután újra visszahúzta őket.

- Persze hogy vannak az orvosok között olyanok, akik velük szimpatizálnak. És a tanítók között is, a mérnökök között is, a hivatalnokok között is. De minket ez nem érdekel, minket most csakis a mi sündisznóállásaink érdekelnek. Adva van egy városházi tisztviselő, aki nap mint nap buzgón és udvariasan végzi a teendőit. Adva van száz ilyen kiváló tisztviselő. Ezek mellett van egy, egyetlenegy valaki, aki összekeveri az aktákat, nem továbbítja a kérvényeket, rosszul számfejt az adóíveket, küldözgeti az ügyfeleket, bosszúságot és szaladgálást okoz nekik. Ez az egy több átkot zúdít a hivatalos apparátusra, mint amennyit a többi száz el tud hárítani. Állíts száz udvarias közlekedési rendőr közé egy gorombát, és két hónap múlva az egész környék utálni fogja a rendőrséget. Gondolj arra, hogy egy-egy orvos mit tehet! Gondolj arra, hogy hogyan politizálhat azzal, hogy bekötöz egy sebet, vagy nem kötöz, ad fájdalomcsillapítót, vagy nem ad, hogy meghal egy bűdös proli vagy sem.

Zsille Norbert előrehajolt. Arca lángolt, lihegett az izgalomtól.

- Érted már? Ami nekik rossz, az nekünk jó. Érted a taktikát? Amit száz mérnök tíz évig épít, annak a felrobbantásához egy ember és egy másodperc elég. Mi most helyzeti előnyben vagyunk, és láthatatlanok vagyunk... Rothasztani, bomlasztani, meggyűlöltetni őket... Értsd meg, fiam, hogy ha a kórházban rosszul adott injekciótól megbénul egy gyerek karja, az már az ő rendszerük bűne lesz. Ha egy év múlva összeomlik a helyreállított tető, azt már az ő nyakukba varrják, akárki volt az a mérnök, aki építette. Ha a postán elvész egy csomag, ha egy gyár kigyullad... Ők most építeni fognak... hallottad volna azt a szép debreceni programot... építeni fognak úgy, hogy a nyelvük kilóghat... Mi pedig, édes fiam... No, erre igyunk.

Felemelték a pálinkáspoharat.

- Isten éltesen.

- És az én dolgom?

- Szombaton várlak a hivatalomban.

Eödön ragyogva távozott.

Ida néni alig várta, hogy becsapódják mögötte az ajtó, szaladt a férjéhez

- Pénzt kért?

- Dehogy kért. Nincs szüksége rá.

- Hála istennek - sóhajtott megnyugodva Ida néni.

Két nap múlva Eödön a minisztériumban kereste fel Norbert bácsit.

Az államtitkár úr azonnal fogadta keresztfiát. Leültette, iratpaksamétát nyújtott át neki.

- Nézz csak bele.

Eödön izgatottan nyúlt az iratok után, és elolvasta az első lapot.

- Ez igen - füttyentett. - Nahát... Orlay apja... honnan tudtátok meg?

Norbert bácsi összehúzta a szemöldökét.

- Ne locsogj annyit. Holnap... várj csak... inkább a jövő hét közepén költözz vissza a kórházba.

- Nem lenne jobb, ha mégis máshová... esetleg inkább vidékre mennek... egyelőre...

Zsille Norbert nem felelt, szúrós szemmel nézte Eödönt.

- Csak azért mondom... mert ha valaki... a karácsonyi dolgok miatt esetleg...

- Láttad, mi van az aktákban. Költözz vissza. A többi nem a te dolgod.

ENNI

- Csaplár kisasszony, levele van - szólt a házmesterné Ágnes után, amikor a lépcsőn felfelé szaladt. Ágnes szíve akkorát dobant, hogy majd kiugrott a helyéből. Hír! Biztosan hír a szüleiről vagy Ferkóról, Karcsiról. De amint a borítékot feltépte, piros lett a csalódástól és megrökönyödéstől. A levél a Mezőgazdasági Gépgyár központi igazgatóságától jött, és azt - Tatár cégvezető úr írta alá „az igazgatóság megbízásából”. Ágnes forgatta, nézegette a levelet, a dátumot kereste rajta. Minden rendben volt. Pecsét, aláírás. Semmi kétség, jelentkezni kell az irodában, ahol újra Tatár parancsolt. De ki bízta meg újra ezt a gazembert? Römer doktor? Vagy Karlsdorfer?

Másnap reggel bement az irodába.

A lépcsőház, az udvar, a folyosó pontosan olyan volt, mint hetekkel ezelőtt. Törmelék, rom, hókupacok, és ott, ahol már megolvadt a hó, sáros víztócsák az udvar közepén. Annál jobban megváltozott a Mezőgazdasági Gépgyár irodája. Az ajtón vadonatúj aranybetűs tábla hirdette, hogy itt van a Mezőgazdasági Gépgyár Részvénytársaság igazgatósága. Az ablakok valódi üveggel ékeskedtek, az ajtókilincs megjavítva. A kitakarított előszoba közepén az ügyfelek fogadására ismét ott állt a régi garnitúra: hajlított lábú, kerek asztal négy karosszékkal. A barna politúros asztalon petróleumlámpa égett.

Ágnes szívdobogást kapott, amikor régi kulcsa kinyitotta az előszobaajtó zárját. Végigsietett az előszobán, egyenesen a „könyvelés” feliratú szoba ajtajához, és benyitott. A szoba szinte olyan rendben várta, mint ahogy tavaly nyáron itt hagyta. Az ablak beüvegezve, a bútorok a helyükön, a padló gondosan söpörve. Igaz, hogy ha tüzetesebben megnézte, mindez csak a felületen volt így, mert a gyönyörűen rendbe rakott könyvelési kartonok fele hiányzott, a falon

a Schenker & C. világtérképe mögött vakolatdarab hiányzott, az iratszekrény egyik lábát téglá helyettesítette - mégis rend volt itt, álomszép, váratlan rend. Íróasztalához ment.

Zöld borítékban levél várta. „Csaplár Ágnes tisztviselőnknek” címmel. Szóval nem „főkönyvelőnek”. A levelet - persze ismét az „igazgatóság megbízásából” - Tatár írta. Ebben örömmel köszönti a romjából újjáépített és kitakarított irodában Csaplár kisasszonyt, a vállalat kedves tisztviselőjét. Örömeinek ad kifejezést, hogy a háborút szerencsésen átvészelte. Igaz ugyan, hogy Csaplár kisasszony főkönyvelői kinevezése összhangba hozható a német megszállással és azzal a kényszerhelyezettel, amelyben a vállalat akkor volt, továbbá igaz, hogy Csaplár kisasszony június közepétől a mai napig ismeretlen helyen tartózkodott, de ismerve régebbi demokratikus gondolkozását és családi körülményeit, annak a reménynek ad kifejezést, hogy Csaplár kisasszony nem volt nyugaton, és ezért vezető könyvelői állását megtarthatja. Kéri, hogy fényképét három napon belül hozza be, hogy a közmunkamentességi igazolványát megkapja. Háromhavi fizetését előre felveheti. További intézkedésig hetenként egyszer kell félnapi inspekciót tartani, mert az iroda fűtését még biztosítani nem tudják. Jó munkát kívánnak, és ő - mármint Tatár cégvezető - további legteljesebb jóindulatáról és támogatásáról biztosítja.

A nagyszoba felőli ajtó kilincset lenyomták.

Kern Gizi állt az ajtóban. Sírva-nevetve rohant Ágneshez.

- Szervusz!

- Mégis megúsztuk!

- Ugye, nem remélted volna a kalapszalokban!

- Most mehetünk újra éjféltkor a postára!

- Bánom is én, csak hogy béke van.

- Ágnes, voltál már Römernél?

- Römer benn van?

- Hát persze, a vezérigazgatói szobában trónol. Menj csak be, ott van a nagy cirkusz.

- Gizi, te is kaptál levelet a vállalatától?

- Kaptam hát, mindenki kapott. Tudod, mit ír nekem az a pizok Tatár? Hogy igaz, hogy a zsidótörvény folytán munkaviszonyom ezerkilencszáznegyvennégy március tizenkilencedikén megszűnt, de javasolni fogja az igazgatóságnak, hogy méltányosságból helyezzenek vissza régi gyakornoki munkakörömbé...

- Óriási... én ököllel...

Kern Gizi elnevette magát.

- Senkinek se mész ököllel, mert csak te húznád a rövidebbet. Biztosan lesznek rendeletek, és szabályozzák a vitás dolgokat. Gyerünk be Römerhez.

Ágnes elfogódottságfélét érzett, amikor bekopogtatott a vezérigazgatói szobába.

- Csak tessék! - kiáltotta egy harsány hang. Ágnes alig ismert Tatár hangjára.

A sokablakos sarokszobában függöny volt az ablakon és szőnyeg a földön.

Ágnes elsőnek Römer doktort látta meg.

Imperátor nem is hasonlított arra a szakállas, rongyos, szánalmas alakra, akit alig néhány hete látott. Vadonatúj sötétkéék öltöny volt rajta, frissen borotvált arcáról áradt a szappan-, púder- és kölnivízszag. Úgy terpeszkedett a bőrpárnás karosszékben, mint egy száműzetésből visszatért fejedelem, csupa jóindulatú mosolygás.

Römer jobbán Tatár állt, bizalmasan az igazgatóhoz hajolva.

- Nini, a kis Csaplár - hallott egy jókedvű kiáltást a dohányzóasztal felől. Ágnes arra nézett. A jobb oldali sarokban, a mély bőrfotelben Karlsdorfer ült, és mosolyogva integetett. Karlsdorfer is ünneplőben volt, kissé divatjamúlt, sötétszürke ruhában, magas, keményített fehér gallérral. Nagyon lefogyott.

- Ó, hogy örülök, hogy megmenekült... ugye, megmondtam én magának, nem kell mindjárt kétségbeesni. Tatár cégvezető úr megbeszélte a németekkel...

- Ez már nem tartozik ide, méltóságos uram - mondta nagyon nyugodtan, de egy gondolattal emeltebb hangon Römer doktor. - Üdvözlöm, Csaplár kisasszony, és kérem, hogy legyen továbbra is hűséges munkatársa a vállalatnak.

Ágnes meglátta a többieket, Gerencsérné fehér ingblúzban és a kimúlhatatlan sottis szoknyájában. Két Miklós, akin valami furcsa van: aha, bajuszt növesztett, Vargáné, a takarítónő, aki a sarokban áll, kosárral a karján, a kosárban újságpapírba burkolt csomagok. Mögötte egy sovány öregember, akit nem ismert, a másik karosszék mögött Máriáss Teri és Dékány Anna. Dékány haja frissen ondolálva, férfinadrágot és elegáns pulóvert visel. „Ezek azt hiszik, hogy semmi sem változott - gondolta Ágnes -, hogy most megint leülünk könyvelni, és Tatár parancsolgat, Gerencsérné tovább nyaggat, Imperátorhoz elsején be kell jönni a fizetésért, és meg kell köszönni az aprópénzt... De mi változott volna?” - erre nem tudott önmagának megfelelni. Csak a keserűség fojtogatta a torkát, utálta Imperátort, aki barátságosan mosolyog Tatárra, Karlsdorfert, aki összebújik Dékány Annával. Utálta az egészet, a szépen kitakarított irodát, azt, hogy Gerencsérné és Dékány, Tatár és Két nem fognak romot takarítani, az ujjuk hegyét sem fogják megmozdítani, hanem gépgyári igazolvánnyal a zsebükben batyuznak és feketéznek. Nem, itt nem mozdult tovább a világ.

Ágnes megállt a szoba közepén, nem vette észre Römer doktor nyújtott kezét.

- Jó napot kívánok mindenkinek - és egyenesen az ismeretlen idős férfihez lépett -, a kollégát nem ismerem még. Csaplár Ágnes vagyok.

- Kezét csókolom... Tóbiás...

- Ideiglenes kisegítő volt Lusztig úr helyén - szólalt meg Tatár, és megnyomta a „volt” szót.

- Kérem, nincs rendelkezés... és nem a konjunktúra miatt...

- Erről még beszélünk, öregem - mondta Tatár -, egyelőre nem érdekes. Majd meglátjuk. Egyébként csodálom, hogy Csaplár kisasszony mindeddig nem jelentkezett az irodában.

- Többször is itt voltam. Legelőször mindjárt a felszabadulás utáni napon... Römer doktor úrral is találkoztam - mondta Ágnes, és elpirult mérgében - minek védekezik. Tatár kérdő és csodálkozó pillantással mérte végig Römer doktort, aki zavart lett, mint egy rajtakapott diák, és a páncélszekrényre nézett. A páncélszekrényre, ahová Ágnes jelenlétében zárta be a jegyzőkönyvek egy példányát.

- Nem emlékszem, Csaplár kisasszony, hogy már találkoztunk volna. Örülök, hogy ép bőrrel megúsza a háborút - és újra kezét nyújtott.

„Mit jelentsen ez?” - gondolta Ágnes.

- Fényképet lesz szíves hozni a közmunkaigazolványhoz.

- Igen. Hozok.

Ágnes megfordult, és kezét szorított mindenkivel. Gerencsérné sírva fakadt.

- Maga nagyon haszontalan volt, Ágnes... nagyon rossz irattáros... de azért örülök, hogy látom. Ágnes végül megkérdezte.

- Mikor kell bejönnöm inspekciózni?

Tatár megnézte a noteszát.

- Csütörtökön.

- Most elmehetek?

- Persze... tessék... - felelte Rőmer, és Karlsdorfer, hogy intézkedési jogát gyakorolja, hozzátette: - Hogyne, kérem alássan.

Gerencsérné nem állhatta meg:

- Csaplár kisasszony megőrizte régi jó szokását, és elsőnek távozik.

Ágnes az ajtóból visszafordult.

- Mert nincs időm a napot lopni. Rohammunkára megyek a Madiszba.

Rőmer, Tatár, Karlsdorfer, Gerencsérné egyszerre kapta fel a fejét.

Kern Gizi is felállt.

- Maga is a Madiszba megy? - kérdezte vékony, sipító hangon Gerencsérné.

- Ó, nem. Én a szakszervezetbe megyek - felelte Gizi, és udvariasan intett mindenkinek. - Viszontlátásra.

Együtt mentek Ágnessel az Operáig.

- Én úgysem maradok tisztviselő - mondta hirtelen Ágnes.

- Hát?

- Még nem tudom... de valami más... - és nem akarta hangosan kimondani, amit önmagában milliomodszer ismételt: Tibor felesége leszek, és orvos leszek... Tibor felesége leszek, és orvos leszek...

- Én szeretnék irodába járni - mondta Gizi -, persze nem ezt csinálni, amit eddig, hanem valami komolyat... mondjuk, könyvelni. Persze nem olyan könyvelésre gondolok, amilyen nálunk van, hogy reggeltől estig mindent keresgélni kell. Láttál már villanycentráléban vezénylőtermet? Van egy terem színes lámpákkal, onnan lehet irányítani a hatalmas erőművet. Ilyesmiről álmodom... organizációs szakember leszek, olyan könyvelési rendszert találok ki, hogy gyorsan és egyszerűen ellenőrizni lehessen mindent, néhány kartonból meg lehessen állapítani, hogy rentábilis-e a termelés... a statisztikai adatszolgáltatás néhány karton végösszegének lemásolása volna csak...

- Te, hiszen akkor sokkal kevesebb könyvelőre volna szükség. Magad alatt vágnád a fát - nevetett Ágnes.

- No, szervusz, Ágnes. Viszontlátásra csütörtökön...

Délelőtt tizenegyre járhatott. Ágnes bement a Madiszba.

A kapuban akkor gyülekezett éppen egy rohammunkásbrigád lapáttal, csákánnyal, fejszével felfegyverkezve. Ágnesnek csak egy elgörbült lapát jutott, azzal vonult le a Mária utcába.

A klinikák előtt az úttestet takarították.

A fiúk csákánnyal vágta a jéggé fagyott hóbuckákat, a lányok lapátolták a sorban álló kiskocsikra a törmeléket. Keserves lassúsággal haladt a munka. Kőbe, vasdarabba ütközött a csákány, és minden pillanatban félni kellett, hogy fel nem robbant gránátot vagy aknát ütnek meg. Ágnes mégis mindennél jobban szerette ezt a munkát. Nem nézett fel, nem pihent, fájó izmokkal, zihálva lapátolta a törmeléket. Kimelegedett, néha úgy ömlött arcáról a veríték, hogy elhomályosodott a szeme, de nem állt volna meg.

Ágnes megint a csillébe akart emelni egy lapát törmeléket, amikor észrevette a zománcablát a szemét között. A zománcábla kissé lepattogzott, de még így is jól el lehetett olvasni rajta: „Mária utca.” - „A Pál utcai fiúk birodalma” - gondolta Ágnes elmosolyodva. Gyerekkorában rajongott a Pál utcai fiúkért, akik úgy szerették a „grundot, az édes grundot” - Nemecsekért, aki meghalt egy kopár telekért. „Ha kellene, meghalnék én is ezért a városért” - érezte Ágnes, és olyan gyorsan folytatta a lapátolást, hogy Magyar Sanyi rákiáltott: „Mit csinálsz, egészen kifulladás... még tüdőgyulladást kapsz a végén.”

Kora délutánra a rohambrigád rendbe hozta a szemklinika előtti utat. Csorba Jóska hazaküldte a társaságot. - Ágnes, te merre mész?

- Vissza a Madiszba.

- Hol ebédelsz?

- Majd... otthon...

- Mikor?

- Este.

- Hányszor eszel te napjában?

- Eszem, mit törödsz vele.

- No, mégis.

- Reggel, este.

- Ki főz neked?

- Magam vagyok. A szüleimről nem tudok semmit.

- És mit főzöl, ha szabad érdeklődnöm?

- Hát... ami jön.

Jóska nem kérdezett többet. Zsebébe nyúlt, kivett egy kék színű jegytömböcskét, és leszakított róla hét lapot.

- Tessék, ebédjegy erre a hétre, és velem jössz.

- Milyen ebédjegy?

- Majd meglátod. Sanyi, vedd el Ágnestől a lapátot. Úgy, most gyere.

- De hova?

- Valahová, ahol enni adnak - nevetett Csorba. - Kerületi közmunkáskonyha, öt perc sétával odaérünk.

A konyha egy félig rom házban van felállítva. Amikor Ágnes belépett a földszinti helyiségbe - szinte elszédült a füstös melegtől, ételgőztől, emberi párától.

A teremben vagy százan szorongtak. Percek teltek el, amíg a zsibongó, nyüzsgő ember-tömegben valami tervszerű mozgást vett észre. A terem közepén hosszú, pléhtetejű asztal volt. Az asztal közepén egy csorba, valamikor világoskék-fehér pettyes papírmásé tálca hevert. Aki az ajtón belépett, egyenesen az asztalhoz ment, és a tálcára dobott egy világoskék papírszeletkét. Utána felvett egy bádogtányért és egy kanalat, és beállt a sorba. A sor szinte állni látszott, ahányan eljutottak a hatalmas kondérhoz, ugyanannyian csapódtak az emberkígyó végéhez is. Pedig a szakács gyorsan osztott. Két merőkanál paradicsomleves - minden kanálban két-három szál, szürkés színű tészta úszott -, és már jöhet a következő. A pléhtányér pillanat alatt átforrósodott, de a vértelen, csont és bőr kezeknek szinte jólesett az égető fájdalom. A teli tányérok gazdái lassú, óvatos léptekkel vitték a féltett kincset a hodály túlsó végébe. Nekitámaszkodtak a falnak, és ettek. Ágnes szinte megbabonázva figyelte ezt az evést. Volt, aki végtelen lassúsággal szürcsölte a levest, meg-megállt, nyelt, szaglászott minden kanál után. De a legtöbben rávetették magukat, valósággal habosra verték kapkodó mozdulatukkal a zsírtalan, cukortalan paradicsomot. Aki befejezte az evést, a vízcsaphoz ment. Gondosan elmosta az edényt, és a tányért, kanalat visszatette az asztalra. Új kezek nyúltak érte, a kék cédulák púppá dagadtak a tálcán.

Talán huszadszor fogyott el és telt meg újra a sor, és Ágnes még mindig ott állt a bedeszkázott ablak tövében, és lenyűgözve bámult. Az ebédjegyeket senki sem ellenőrizte. A szakács gépiesen töltött meg minden elébe tolt tányért. Ha akar, ötször, tízszer is kaphat valaki. Hát miért nem állnak be újra? Hiszen a híg levesből öt tányérral, tízzel is meg tudna enni az az ember, aki hajnal óta gyalogolt, romot hordott, ásott a hideg szélben.

- Ágnes, te már ettél?

Magyar Sanyi állt mellette, dörzsölte kékre fagyott kezét.

- Még nem.

- Csorba Jóska?

- Várj csak... elkeveredtünk...

- De hiszen ott integet. Gyere, együnk, amíg forró.

Letették a cédulát a tálcára, Sanyi odanyújtott neki is egy tányért, és előreengedte.

- Mindig elhatározom, hogy csak egy perccel három előtt jövök ebédelni, hogy annál tovább élvezhessem, hogy enni fogok... te Ágnes, úgy hírlik, jövő héten sütőtököt kap a konyha. Szereted a sült tököt?

- Szeretem - suttogta Ágnes áhítatosan. A leveseskondér most ott volt közvetlen közelében. Az étel szaga megtöltötte orrát, száját, éles szorítást érzett a gyomrában, és olyan éhség fogta el, hogy megtántorodott.

A szakács, aki maga még egy kanállal sem evett, és a merőkanalat már csak cikázó szikrának látta a piros paradicsom fölött, ijedten szólt rá.

- Kiönti... vigyázzon.

- Valami baj van? - lépett oda Csorba Jóska.

- Nem... nem... nagyon köszönöm - mondta kiszáradó torokkal. - Már semmi.

A paradicsomleves langyos, rég nem érzett ízekkel áradt szét a szájában. Szerette volna egyetlen korttyal kiinni, de zsibbadt keze, mintha csak idegen, bölcsebb akaratnak engedelmeskedett volna, lassan emelgette a kanalat. Az első, mohón nyelt csöppek után zavaros szégyenérzet fogta el - és bármennyire küzdött ellene, szemét egyszerre csak elborította a könny.

Csorba Jóska a tányérja fölött lopva ránézett.

- Egyél gyorsabban, kihűl - bökte meg gyengéden a lány karját.

Ágnes nem is hallotta.

Valahonnan, emlékei legmélyéből egy nagy, piros lábas bukkant most elébe. A lábasban púpozásig darás tészta. A lábas egy diófa asztal közepén van, az asztal körül lócák, a lócákon gyerekek, öt gyerek, hat gyerek, legalább nyolc gyerek. Meztelen lábukkal harangoznak - ő jól látja, mert a küszöbön ül, és nézi őket. Babusikné, a természetes szomszédasszony hívogatja.

- Ülj már ide, nézd csak. Neked is tettem tányért.

Ő menne, szájában összefut a nyál, gyomra kínosan korog, menne, de nem mer. „Ha még egyszer meglátom, hogy ételt koldulsz valahol! - hallja az anyja hangját. - Még azt hiszik rólunk a szomszédok...” „Mit hisznek? - gondolja ő akkor hétéves fejjel. - Hiszen igaz, hogy hétszámra rántott levesen élünk, és anya esténként azzal altat el, hogy hunyd be a szemed, mindjárt nem leszel olyan éhes... hát miért kell ezt tagadni? Miért nem lehet a dúsgazdag szomszédság ételéből - Babusikék grízes tésztájából, Prohászkaék bableveséből, Csontosék paprikás krumplijából, vagy miért nem fogadhat el Ölveczkyéknél egy karéj zsíros kenyeret?” Emlékszik, Babusikné lehajolt hozzá, kék szélű, fehér zománcú tányéron nyújtotta a tésztát. Ő belemarkolt, ujjával tömte a szájába, mint egy éhes kis állat. És nyelt; fulladt, nyelt, fulladt, szipákolt mindaddig, amíg egyetlen szál tészta, egyetlen morzsányi zsíros, piritott dara volt a tányéron. A gyomrában már nehéz, ragacsos gombócot érzett, könnye szivárgott, és a könnycsepp százszínű szivárványán át nézte a mezítlábas, fekete klottszoknyás, kövér Babusiknét, aki bütykös lábával, dagadt, érdes kezével hatalmas és jóságos volt, akár az Isten. És szinte előtte áll most fiatalon meghalt, sovány nagynénje, Biri, aki egy vasárnap este bezorgetett hozzájuk. Ők, a három gyerek, már egymáshoz bújva kuporogtak a vackon. Anyja nem nyitott ajtót, csak kiszólt a madzaggal kötözött rigli engedte résen. „Én vagyok, eressz már be... ételt hoztam a gyerekeknek.” „Nem kell... ettek” - hallotta az anyja hangját, de boldog reményeket keltve, mégiscsak kinyílt az ajtó is. „Hagyd a fenébe, úgyis tudom, hogy éhesek.” „Mit fáj az tinektek, hogy a bűdös kommunista családja zabál-e vagy sem.” „Ne bolondulj, tudod, hogy én...” „Vidd vissza... hogy aztán röhögjete, hogy hogyan vetették rá magukat a maradékra.” „Mit marsz engem, tudod, hogy én sose bántottalak.” „Eredj...” „Ha te éhen akarsz maradni, a te dolgod, de a gyerekeidről nincs jogod elvonni.” „Igaz is... igaz is...” - bújott össze a három gyerek, és szívszorongva lesték, hogy dől el a harc. „Fahajas rizs, nem volt más... keltsd fel a kölyköket, még meleg az étel.” „Mire jutottam” - sírt fel az anyjuk, és kötevényét kapta az arca elé. De ők egyszerre csak felugráltak, kézzel rohamozták a fél levesestálnyi rizst, és észre se vették, hogy Biri nénjük is hangos, keserves sírásra fakad.

És milyen volt a konyhakredenc! Egy fajansz csészealjon háromszor is kifőzött orosz tea száradt, egy sötétvörös, zománcos bögrében levesről leszedett ujjnyi faggyú. Mindent, mindent félretett az anyja. A krumplit sohasem főzte, hanem sütötte, hogy kárba ne vesszen a héj. „Edd meg az utolsó csöppig.” „El ne dobd a kenyeret, megver az Isten.” „Az ételt megbecsüljétek, gyerekeim...” Ha munkája volt Csaplárnak, ha telt is ennivalóra, az anyja mintha örökké leendő éhínségekre készült volna.

És Ágnes, hátával a hideg falnak dőlve, vacogni kezdett.

Egész életének minden éhségét egyszerre érezte - a gyerekkor, az elhagyott raktár, az ostromlott város pincéje, sőt nem is csak a saját éhsége volt ez, az anyjáé, öccséé, talán az egész világé. És mintha mindezt ezzel a két kanálnyi, kihűlő paradicsomlevessel kellene csillapítania. A tányéron alig volt már valamennyi.

- Ki adta... kitől kaptunk itt enni?

Jóska egy pillanatig hallgatott. Azután elnevette magát.

- Érdekeseket tudsz kérdezni. Ha van étel, azt megfőzik... azután kiosztják.

AZ EGYETEM

Magyar Sanyi elkésett. Kati elnöki ceruzájával felháborodva kopogtatott néhányszor az asztalon, de Sanyi rá se hederített. Sarkig tárta az ajtót, sapkáját a kezében tartotta, hadonászott, lihegett, vérpiros volt az arca.

- Srácok... műegyetemista vagyok!

És leült az első székre, levert róla két frissen festett plakátot.

- Ezt hallgassátok meg, gyerekek. Csodálatos. Reggel a szomszédunkban mondta egy fiú, hogy lehet már iratkozni a bölcsészetre, és el is ment. De mit csináljak én az összehasonlító nyelvtudománnyal, amikor ekkora kiskoromtól gépészmérnök akartam lenni? Értitek? Gépészmérnök.

Gépészmérnök, annál szebb nincs. Gondoltam, ha van Pázmány Péter, akkor van már műegyetem is. Átkutyagoltam a hídon. Megyek a műegyetemhez. A vaskapu zárva. Sehol egy teremtet lélek. Körbejárok legalább ötvenszer. Magas kőkerítés. Én bizony megnézem, hogy mi van belül. Egyik helyen, ahol kicsit leborotválta a falat a bomba, fogtam magam, és bemásztam. Megyek, megyek, gödrök, romok, kidőlt falak, bedőlt falak, folyosók mindenfelé. De még csak egy eleven macskával sem találkoztam. És az ajtók mindenütt zárva. No de jó énnekem az ablak is. Az egyik alagsori ablak szélesen tárva van. Beugrottam. Az ablak alatt egy dívány volt, irgalmatlanul rossz, törött rugókkal, de arra jó volt, hogy nem ütöttem össze magamat. Sötét volt, alig láttam, hová kerültem. Balról egy ajtó nyílik, átmegyek rajta, folyosón vagyok. Rengeteg piszok, törmelék. A folyosó torkolatánál egy német ágyú. Benn a folyosón, úgy, ahogy mondom. Igazi ágyú. Benyitok egy nagy terembe. Katonaköpenyek, szalma, gépfegyvertöltény egész szalagokkal. A sarokban kapcák. Egy fél pár német bakancs. És sehol egy lélek. Megint továbbmegyek... Benyitok egy ajtón, és mit látok?

- Megint egy gépfegyvert - mondja Berény Karcsi.

- Nem. Izgalmasabbat.

- Egy tankot.

- Izgalmasabbat.

- Egy bombavetőt.

- Nem. Egy professzort!

- De igazán. Képzeljétek, a szobában ócska asztal, egyetlen szék, és a széken ül egy zöld vadászkabátos férfi, pápaszem az orrán, a feje sálba csavarva, mellette a földön egy rongyos hátizsák, előtte az asztalon egy ív papír és egy ceruza. A pápaszemes azt kérdi: mit keresek

itt? Mondom, hogy beiratkozni jöttem. Erre feláll, megölel, azt mondja, kedves fiam, maga a negyedik, írja fel ide a nevét és a lakáscímét. Én meg írom, hogy Magyar Sándor, Budapest, Ferenc körút... Rám bámul, azt mondja: Pestről jött? Mondom, igen. „Édes fiam - aszongya -, maga az első, aki odaátról jött. Hát mondja csak meg a barátainak, hogy élünk, dolgozunk, megkezdjük a munkát, jöjjenek csak a diákok, lehet tanulni.”

Azzal készen is volt a beiratkozás, de megsajnáltam a kis öreget, ott maradtam, segítettem neki. Kitakarítottunk egy termét. Holnap reggel átmegyek újra.

- Pénzt kért? - kérdezte Berény.

- Semmit. Ingyen írt be.

- Megyek. Holnap én is átmegyek - ugrott fel Szecsődi.

- Bolond, aki most nem tanul.

„Az egyetem” - hasított Ágnes szívébe, és nem tudta elhinni, hogy itt van az a perc, amire egész életében várt, itt van, előtte is szabad az út. Csak be kell menni, felírni a nevét... De vajon igazán ennyi csak? Az irodai munkát, a Madiszt, az orvosi tanulmányokat nem lehet egyszerre ellátni. Ha az irodát otthagyná - miből élne? De ha most nem megy, akkor soha már. Most huszonhárom éves. Most még lehetne.

Beszélni kell Tiborral.

Most rögtön beszélni kell Tiborral, igen, okvetlenül beszélni kell, tanácsot kérni. Talán még benn találja a hivatalában.

Leszaladt az utcára.

Végigfutott a Múzeum körúton, átvágott az Erzsébet téren az égnek meredő, kiégett házóriások között. A Nádor utcai bank épülete előtt kifulladásra megállt. Tulajdonképpen mit mondhat Tibor? Mi köze Tibornak ahhoz, hogy ő hogyan rendezi be az életét? Tibornak, aki hetek óta nem is jelentkezett, nem írt, nem jött, nem üzent.

Önmaga előtt is szégyellne bevallani, hogy azt várja Tibortól: „Iratkozzék csak nyugodtan be az egyetemre, Ágnes. Dolgozom én addig kettőnkért, amíg maga tanul.” Igen, azt várja, hogy Tibor végre mondja ki: szeretlek, feleségül akarlak, egymáshoz tartozunk.

De hiszen Tibor úgysem fogja ezt mondani.

Semmit se fog mondani.

Elbátortalanodva sétált vissza az Erzsébet térig. A Tisza István utcán nyüzsgött a nép. A kiégett épületek tövében, a hiányzó kirakatok üregében aprócska üzletek nyíltak. Konyhasztalokon és polcokon folyt az árusítás. A Körút, Rákóczi út vidékén pogácsa, kukoricamálé, pattogatott kukorica járta. Itt kölnivíz, ékszer, tört arany, amerikai Hershey csokoládé és Original Chewing Gum - valódi rágógumi, arany karóra, Lucky Strike és Camel cigaretta cserélt gazdát.

Ágnes kábultan bámészkodott a vásári forgatagban. Izgatottan hadonászó, meglepően jó húsban levő és jól öltözött férfiak, nők sűrögtek, élvezték az áprilisi délután napsütését. Ágnes hetek óta nem látott mást a világból, csak talicskákat, romokat, gyűléseket és vitákat a Madiszban, hajnali rohammunkát. És hónapok óta nem evett egyebet egy-egy tányér levesnél vagy üres főzeléknél.

- Ágnes, mit keres erre?

Tibor jött sietős léptekkel a bank épülete felől.

Mosolygós volt, csinos és elegáns. Szürke zakója felső zsebéből hófehér batiszt zsebkendő kandikált ki. Ágnes máskor szerette ezt a díszzsebkendőt, most zavarta, ingerelte.

- Sétál?

És hogy Ágnes nem felelt erre, kérlelve megfogta a kezét.

- Igazán sokat gondoltam magára. De nincs telefon, nincs villamos, olyan nehezen mozdul az ember. De a találkozásunk örömeért igyunk meg egy feketét.

„Hol lehet feketét kapni? És mibe kerülhet?” - gondolta Ágnes.

- Nem. Én inkább sétálnék egyet a Duna-parton.

- Ahogy parancsolja.

A nyüzsgő belvárosi utca után olyan szomorú látvány volt a part halott hídjaival, a kiégett Várral, a roncsolt kövű rakparttal. „Mennyi erőfeszítés kell még, hogy itt élet legyen” - gondolta elszomorodva Ágnes.

- Londonból levelet kaptam - mondta hirtelen Tibor. - Az öreg Römer hazalátogat. Lehet, hogy újra átveszi a gyárat. Biztosan magának is szán valamit a jó munkájáért.

Ágnes elvörösödött.

- Nem vagyok kíváncsi az ajándékaira. Egyelőre csak azt tudom róla, hogy megszerezte az angol állampolgárságot, csak hogy itt leszereltesse a zománcozót. Disznó alak.

Kemenes Tibor elnevette magát.

- Gyorsan és jól kitanították. Mondja, Ágnes, nem unta még meg azt a gyerekséget?

- Miféle gyerekséget? - és Ágnes hangja sokkal élesebb, mint szeretné.

- Jobbra át, balra át, lapáttal kivonulni, három nap alatt egy köbméter romot elkaparni, amikor háromszázharminchárommillió köbméter marad még.

- Úgy, hát akkor hagyjuk ott azt az egy köbmétert is, nem?

- Ne tréfáljon, Ágnes, hiszen nem gyerek már. A maga dolga lapátolni? Egypár hétig csinálta, isten neki. De maga egy komoly vállalat főkönyvelője cégvezetői ranggal, annyi jövedelme lehetne, mint a váci püspöknek. Ha bevágódik az öregnél, kijuthat Londonba, pláne hogy idegen nyelveken is beszél, csinos, fiatal. Jól férjhez mehet...

Ágnes arcából minden vér lefutott.

- Köszönöm a jó tanácsait. Másképpen fogom berendezni az életemet. Otthagynom az irodát, mert beiratkoztam az egyetemre az orvosi karra.

Észre sem vette, hogy hazudott, hogy múlt időben mondta: „beiratkoztam”. Akaratlanul is határozottabbá, nyomatékosabbá vált így a döntése.

- Orvosi karra? Mi az ördögnek?

- Mert orvos leszek.

- Megáll az eszem - csapta össze a kezét Tibor. - Ágnes, maga óvódás. Magát el kéne fenekelni. Lemondana egy ilyen állásról, és elmegy hat évet koplalni, magolni azért, hogy végül lekerüljön segédorvosnak egy klinikára, vagy elkerüljön Píripócsra, és éjszaka felrángassák, mert István gazda nehéz zsákot emelt, és kijött a sérve... És végső soron nem hagyhatja a vállalatot sem faképnél. Tanították, foglalkoztak magával, főkönyvelővé nevezték ki, és amikor a londoniaknak szükségük lehet magára...

Ágnesnek kerekre nyílt a szeme.

Eszébe jutottak a ködös, novemberi esték, amikor Kern Gizivel a postán ácsorgott tízig, tizenegyig is. Gerencsérné és Két Miklós örökös nyaggatásai. Eszébe jutottak a végtelen kimutatások és az elsejei fizetésosztás, amikor be kellett menni Imperátorhoz és alázatosan megköszönni a százharminc pengőt.

- Énnekem nincs mit köszönnöm... köszönjék meg ők - és mérges könnyek homályosították el arcát.

Tibor felnevetett, és magához húzta a lányt.

- Ne pityeregjen, maga kis méregzsák. És énám se haragudjék. Ágnes, összevissza beszéltem. De annyira elképedtem a maga romantikus tervein. Hát ennyire megváltozott? Emlékszik még, milyen bölcs életfilozófiánk volt? Megbújni egy sarokban, Thomas Mann *Tonio Krögerét* olvasni és hallgatni Vivaldi *Concertóját*.

- Nem... én már nem azt akarom... - kiáltotta Ágnes.

Tibor elfintorította az orrát. Reménytelen, szomorú volt az alkony. Szürke, kiégett falak; megannyi halálfej üres szemgödreként bámult rájuk. A hidroncsok fölött vérzett a felhő.

„Egy idegen férfival állok itt a parton - gondolta Ágnes. - Idegen férfival, aki nem ért meg, aki messze van... olyan elérhetetlenül messze... Nem, ez nem Tibor, nem az én Tiborom.”

Túrte, hogy Tibor átfogja a vállát, meginduljanak a Vigadó tér felé. Sötét, kihalt utcákon, gödrökön és buckákon bukdácsoltak végig. „Tibor, Tibor, Tibor” - ismételte magában makacsul, de idegen, hideg volt a szó.

Azután megálltak a kapu előtt.

- Kezét csókolom, Ágnes.

- Isten vele.

- Jelentkezni fogok.

- Viszontlátásra.

Miért is remeg a keze, amikor Tibor búcsúzó ujjai átfogják?

Sokáig nem zörgette meg a kaput. A távolodó férfi után nézett. „Nagyon szerettem - és szinte felkiáltott a fájdalomtól. - Csak nem fogok sírni? Nem, én nem szoktam sírni.”

„Mi baja lehet az embernek, ha béke van? - fél éve sincs, hogy ezt kérdezte önmagától. - Nos, hát mi bajom van? Eldöntöttem a sorsomat. Ha isten, ördög, ég, föld támad ellenem, én akkor is orvos leszek. Holnap reggel beiratkozom az egyetemre.”

Úgy fordítja a kulcsot a zárban, mintha az ajtó lenne az első akadály most választott útján.

Belép az előszobába, és hátrahököl.

A szobában gyertya ég. S az asztalnál anyja és Ferkó öccse ül.

- Anya! - sikoltja Ágnes. - Édesanyám!

AKI DUDÁS AKAR LENNI...

Eltelt a március, eltelt az április, Kati egész napját a Madiszban töltötte, de semmi pénzkereső foglalkozáshoz nem látott még. A kalapszalomba a viláért sem akart visszamenni.

- Utálok a kalapokat, utálok tompokat vasalni és filccsodákat varrni, és szívből remélem, hogy a nők előbb-utóbb fellázadnak, és nem lesznek hajlandók kolibrifészeket, múpálma-leveleket, üvegcseresznyét és pávafarkat hordani a fejük búbján. A kalap csúnya és egészségtelen. Legszívesebben megszervezném a kalap- és sapkalázadást, és... és én szeretnék végre valami komoly dolgot tanulni. Például befejezni a középiskolát, tanárnak menni...

Ács csendesesen hallgatta a mérges kitörést, azután elnevette magát.

- Katikám, nem sürget se török, se tatár, válassz szakmát, amelyet akarsz...

- De ez borzasztó. Április vége van már, és egy fillért se hozok a házhoz.

- Még egy hónapig eltartlak - jelentette ki Pista. - Egy hónap múlva azonban nem adok pénzt idegen nőnek. Vagy elmész dolgozni te is, vagy megtartjuk az esküvőt...

András néni sopánkodva csapta össze a kezét.

- Hát mondd, Pista, mi ütött ebbe a lányba... ahelyett, hogy ő siettetné a legjobban, csak húzza-halasztja az esküvőt.

- Mert már nem szeret - mondta Pista. - Nem szeret, de nem akarja bevallani, mert sajnál, hogy nincs másik lakásom.

Ács István hangosan nevetett, és Katira nézett. De Kati nem mosolygott vissza, vérvörös lett, a könnyei potyogtak, és kiszaladt a szobából. Egyenesen a konyhába, ott leült a fászládára, és sírt, sírt keservesen.

- Katikám, nem akartalak megbántani. Tréfáltam. Beteg vagy?

- Nem, nem. Talán csak fáradt vagyok.

- Akkor azonnal menj aludni. Holnap nem érek rá, de holnapután szabaddá teszem az egész délutánt, és addig keresünk és válogatunk, amíg találunk neked való munkát. Jó? Tessék, töröld meg a szemedet.

Kati félig nevetett már.

- Várj, a homlokodat is letörölöm. És májusban megesküszünk. Ekkora fehér orgonaág lesz a menyasszonyi csokrod. Jó?

- Jó.

- Hát akkor szép álmokat.

András néni sárgaborsót szemelgetett a nagyasztalon. Ács István mellé ült, és ő is tenyerére szedegette a száraz, kukacos katonaborsót.

- Jaj, drága fiam, ne oda dobd a szemetet...

- Hű, összekevertem.

- Nem baj, úgyse volt még sok kiválogatva. Te Pista, mi lehet Katival?

- Én nem tudom, édesanyám. Maga milyen volt menyasszony korában?

András néni nevetett.

- Azt hiszed, emlékszem? Van annak már száz esztendeje. Te, figyelj csak, ez a lány most is sír.

Elhallgattak, de a másik szobában csend volt.

Pedig Kati igazán sírt.

„Kár volt megpróbálni, nincs tehetségem, úgyszincs tehetségem!” Őszi Bálint milyen kedves volt, behívatta, a lelkére beszélt, hogy menjen el, próbálja meg. Jaj, ha meg nem történtté tehetné a mai délutánt. És még Ágnes is magával cipelte. Ágnes szegény ugyanúgy izgult, mint ő. Félórát ácsorogtak a hosszú, barátságtalan szerkesztőségi folyosón, megilletődve hallgatták a fehér ajtók mögül kiszűrődő zajt: írógépzakatolást, telefoncsörgést, hangos diktálást. Néha elrohant mellettük egy-egy fiatalember, nedves újságoldalakat vagy gépelt papírlapokat lobogtatva. „Maguk kit várnak?” „Őszi Bálint rovatvezetőt.” „Most diktál, tessék még várni.” És amikor végre előkerült, nem a régi Madisz-titkár volt, akármilyen kedvesen beszélt is, hanem az újdonsült rovatvezető. „Kati, a főszerkesztő nincs ma benn, de a faliújságcikkeidet már megmutattam neki. Holnap személyesen bemutatlak, nekem most dolgom van, de Gyergyói elvtárs, a segédszerkesztő ad valami próbafeladatot.” És Őszi Bálint már el is rohant, otthagya őket árván a hivatszolgá íróasztala előtt. A nagy bajuszu altiszt folyóiratokat rakott egy százrekeszű szekrénybe, és nem sokat törődött velük. „Hogy tetszik itt neked?” - kérdezte Ágnes. „Nem tudom... én író akarok lenni, nem újságíró... az újságírónak azt mondják, ide menj, oda menj, erről írd... de hátha éppen ahhoz nincs kedve... milyen lesz akkor az az írás?” „Igen, de az újságírás mégiscsak szakma, abból meg lehet élni.” „Pista mit szól hozzá?” - kérdezte később Ágnes. És Kati akkor vallotta be, hogy nem is beszélt róla kabalából, mert érzi, hogy úgyse fog sikerülni... de ha mégis megfelelné, és nyomtatásban lenne a neve, akkor mindjárt más. Pista is komolyan venné.

Sokáig álltak a szerkesztőségi folyosón, amíg egyszerre csak előjött Gyergyói, egy legfeljebb huszonöt éves, csizmás, sörtehajú parasztgyerek, és jó nyírségi kiejtéssel a szobájába invitálta őket. „Mind a ketten újságírók akarnak lenni?” „Nem, csak én.” „Mert elkéne most jó néhány... Tessék, tinta, toll, kéziratpapír, írógép, ami tetszik. Írjon egy harmincsoros cikket, mondjuk... no... mondjuk arról, hogy megindult a termelés a gyárakban...” Azzal Gyergyói már ki is rohant a szobából. Ágnes az ablak melletti székre ült, és az újságokat nézte, ő maga pedig letelepedett Gyergyói íróasztalához, és rágta, rágta a tollat. „Újra termelnek a gépek” - írta fel a címet. Azután áthúzta, de nem jutott eszébe jobb, hát megint visszaírta. És egy sort, egy árva sort sem tudott hozzáírni. Félóra múlva Gyergyói visszajött, matatott az íróasztalán. „Csak bátran. Szépet írjon.” És megint elrohant. „Ágnes, menjünk el... nem tudom megírni.” „Ne tréfálg.” „Isten bizony, nem megy. Egy mondatot nem tudok fogalmazni. Szökjünk meg, mielőtt Gyergyói visszajön.” Köszönés nélkül jöttek el a szerkesztőségből. Kati órákig csavargott az utcán, mielőtt hazament. Törte a fejét, hátha mégis meg tudná írni a cikket. De nem, be kell látnia a teljes kudarcot. Ha Őszi Bálintot meglátja az utca egyik oldalán - át fog menni a másikra, nehogy a szeme közé kelljen nézni.

Arra ébredt, hogy az orra is dagadt a sírástól. Gyorsan megmosdott, bepúderezte az arcát, mire a reggelihez ültek, már nyoma sem látszott a bánatnak.

Délelőtt - mint mindennap - bement a Madiszba. Ilyenkor elhagyott volt a „kerületi székház”. A fiatalok legtöbbje munkában volt - üzemben, iskolában, vagy ha nem volt kenyérkereső foglalkozása, akkor a rohambrigádokkal az utcán takarította a romokat. Kati leült az üres titkárságon, állat tenyerébe támasztva töprengett. „Túlságosan jó dolgom van, az a bajom. Ha nem akarok visszamenni kalapot varrni - rendben van. De nyelveket tanulhatnék, tanítónő lehetnék. Azt csinálhatnám, amit akarok... és még mindig jobb, ha most sül ki, hogy nem

lennék jó újságíró, mintha két vagy három év múlva derülne ki. - Szabad...” - riadt fel egy félénk kopogtatásra.

Szöke, sápadt képű fiú nyitotta az ajtót. Olyan hosszú és halvány volt, mint egy mészbe mártott meszelő.

- A vezetőséget keresem.

- Tessék, én vagyok a szervező titkár.

- Az nem fiú?

- Sajnálom, hogy csalódik, de én vagyok az...

- Hát nem bánom - mondta sóhajtva a fiatalember -, azért csak elmondhatom a panaszt.

- Tessék beljebb kerülni.

A fiú közelebb jött. Ormótlan bakancsát megdörgölte a küszöbön, sapkáját levetette, és egyik kezéből a másikba rakta át.

- Tudniillik... engem megpofoztak...

- Ki pofozta meg?

- Hát a mester... mert tudniillik megint részeg volt...

- Miféle mester?

- A Kajdán Benő a Damjanich utcából. Nem tetszik ismerni? Cipész. Úri és női cipész.

- Nem ismerem, de csak üljön le.

- Itt ütött meg... itt a kék folt a fülemnél.

- Vadállat. Börtönbe kéne csukatni.

- Azt... azt kéne... tudniillik már két éve vagyok inas nála... az árvaházból vett ki. És aludni nem tudok nála, mert az egyik szoba romos lett, és ott van a bórraktár, a másik szoba meg a mesteréknek kell, oda nem enged... a pincében szoktam aludni, de már senki sem alszik az óvóhelyen... ágynemű sincs, és félek egyedül. És enni sem ad, azt mondja, kolduljak, de hol kolduljak? És én iparos vagyok, nem koldus... Ha nekem volna apám, aki hazavinne... de kihez menjek én? Az ipartestületben a mester a vezető, azt próbálnám csak meg, ott panaszkodni...

- Miért nem hagyja ott? Miért nem hagyja ott azt a disznót?

- Mert a szerződést nem akarja felbontani, és ha megszököm, nem tudok máshová szerződni.

- Gyárba...

- De én jövőre már segéd lennék. Szeretem a mesterségemet. Szép szakma az, ha az ember érti... és sok cipő fog kelleni. Tetszik tudni, senkinek sincs most cipője.

- Tudom - sóhajtott Kati, és a szék alá húzta a lábát.

- Tegnap megint a pincében aludtam, és ma reggel megmondtam a mesternek, hogy adjon legalább egyszer egy nap levest, és adjon pokrócot takarónak, mert ha nem ad, én bepanaszolom a Madisznál. A mester italos volt egy kicsit, azt kérdezte, kinek mersz te panaszkodni? Mondom, a Madisznak. Úgy, és mi az istenség a Madisz? A Demokratikus Ifjúsági Szövetség. No, azt mondja, majd adok én neked demokráciát meg szövetséget... majd adok én neked

annyit, hogy három hétig legyen mit panaszolnod. Azzal nekem esett, és addig tépte a fületem, tetszett látni...

- Hogy hívják?

- Takács Pálnak - felelte a fiú.

- Még ma jelenteni fogom az ügyet a szociális bizottságunknak. Addig is tessék két ebédjegy mára és holnapra. És ma éjjel jöjjön hozzánk aludni. Hallatlan, hogy még négy hónappal a felszabadulás után is meg merjenek ütni egy tanoncot... a mesterét majd megtáncoltatjuk... A mosdóban talál szappant és törülközőt, mossa le a füléről a vért...

Takács Pál esetlenül meghajolt, és kiment a szobából.

Kati nem tudta folytatni a munkát. Folyton maga előtt látta a papírvékony bőr alatt éhesen feszülő pofacsontokat, a fiú vértelen kezét, a csámpás bakancsba és kapcába burkolt lábakat, a gondoatlan üstököt. És a csodaváró hangot, a hitet a Madisz mindent legyűrő erejében: „Megmondtam, hogy panaszra megyek a Madiszba.”

Ezt a hitet nem szabad szétrombolni. Fel kell keresni Kajdán Benő urat.

Kati magára kapta a kabátját, és széleseben száguldott végig a Rákóczi úton és a Rottenbiller utcán. A házat könnyen megtalálta, de az üzlethelyiséget nem. Romok, leszakadt ablakkeretek, lógó gerendák. Tanácstalanul topogott. Egy férfi és egy nő jött ki a kapun. A nőn divatos pesti viselet volt, hosszú szövethadrág, bakancs és kendő. A bakancs vadonatúj, barna turistacipő, a nadrág új és szépen vasalt, jó szövet, és a nő sötétkék, norvég mintás pulóvert viselt és tisztaselyem fejkendőt.

- Kajdán Benő cipészt keresem - mondta Kati.

- Menjen csak, drágám, az udvaron át - felelte barátságosan a nő. - Kicsit alkudni kell vele, de nagyon szépen dolgozik.

- Mennyiért csinál bakancsot? - kérdezte kíváncsian Kati, és azon gondolkozott, hogy a mamának csináltathatnának egy jó erős cipőt, ha nem is éppen Kajdán Benőnél.

- Nyolc grammért - felelte a nő.

Menjou-bajuszos férfi tessékelte beljebb modern bútorokkal berendezett lakószobába.

- Sajnos ez a fogadó, ez a lakás, ez minden. Láttam, hogy a kapuban Altorjay méltóságával méltóztatott beszélni. Hát kérem, nagy buli volt benne lenni az ellenállásban. Most kutya bajuk, hál' istennek - és cinkosan nevetett Katira. - Szolgálhatunk egy szép félcipővel? Vagy bakancsot inkább? Méltóztassék megnézni a divatlapokat. Különben köztünk maradjon, úgy volt benn az Altorjay az ellenállásban, ahogy én...

- Nem akarok cipőt csináltatni - mondta Kati sápadtan. - A tanonca ügyében jöttem.

- Úgy?

A mosoly eltűnt Kajdán Benő arcáról.

- És mit óhajt?

- Igaz, hogy ön megpofozta Takács Pál tanoncot?

- Mi köze hozzá?

- A Madiszból jöttem.

- Éntőlem jöhetett maga a kerületi atyaistentől is - mondta a férfi. - Semmi köze a tanoncomhoz. Ha akarom, agyonverem.

- A rendőrséghez fordulunk.

- Maguk fordulhatnak, akihez akarnak, de ide az a gazember be ne tegye a lábát többé, mert kitekerem a nyakát, megmondhatja neki.

- Nem is teszi. Majd mi szerzünk neki más helyet.

- Az. Két évig tanítottam azt a naplopó semmirekellőt, majd most átadom, mi?

- Igaz, hogy a tanonca a pincében alszik?

- Nem, majd idedugom az ágyba közém és a feleségem közé.

A Madiszban egy viharvert Underwood írógép állott a titkárságon. Az e betű hiányzott szégyenről, a szóközbillentyű hol leragadt, hol tizet szaladt egy ütésre. Kati mindezt most észre sem vette. „Nyílt levél Kajdán Benő úrhoz, aki azt hiszi, hogy még ezerkilencszáznegyvenkettőt írunk” - kopogtak mérgesen Kati betűi.

- Szervusz, Kati, mit csinálsz?

Kati fel se nézett, észre sem vette, hogy Őszi Bálint már vagy tíz perce a háta mögött áll, és nézi az írást.

„És aki kezét mer emelni a jövő szakmunkásaira...”

- Annak megmutatjuk, hogy a mi öklünk erősebb. Igaz? - fejezte be a mondatot Őszi Bálint. - Na, egy-kettő, vedd ki a cikket a gépből, és add ide.

- Ez nem cikk, és nem adom oda. Ezt kitesszük a faliújságra, és elküldjük annak a disznónak.

- No, csak add ide.

- Minek neked?

Őszi Bálint széket húzott az asztalhoz, és leült.

- Miért szökött meg tegnap, kisasszony?

- Én nem akarok újságíró lenni.

- Aha. Hát arra a vacak félmondatra, amit Gyergyóinak írtál, nem is vennének fel.

Kati elvörösödött.

- Én mindig csak vacakokat tudnék írni. Én nem tudok megadott témára fogalmazni. Én vagy érzek valamit, vagy meg sem írom.

- Senki sem kíván tőled mást.

- De igen... ha beállok a laphoz, mindennap lesznek feladatok. Olyasmi, amihez nem értek, amit nem láttam, amit nem találok helyesnek, és meg kell írnom. Vagy ilyen általános témák. Írjál egy gyárról, írjál egy konferenciáról, felvonulásról akkor is, ha nincs hozzá kedvem vagy hangulatom. De az írói munka és a fogalmazás között éppen az a különbség, hogy iskolai dolgozatot bármilyen általam ismert témáról egy-két óra alatt meg tudok írni.

- Ez így is van. De az már nem véletlen, hogy mi készleti harcra az írókat, és nem véletlen, hogy Petőfi és Mikszáth, Ady és Móricz Zsigmond, József Attila és Bálint György mit írt, miről írt, hogyan írt. Add csak ide ezt a Kajdán Benő-históriát. Miért jó ez?

- Mert... mert felháborított az igazságtalanság... mert tudom, hogy olyan világot teremtünk, ahol senki nem kínozzhat többé inast, mert tudom, hogy hogyan élnek a tanoncok. Hajnalban kelnek, éheznek, a mesternének vizet hordanak, ezek a disznók pedig arannyal feketéznek.

- Tehát, amikor megláttad ezt a fiút, eszedbe jutott millió régebbi tapasztalatod és élményed is.

- Igaz.

- És mit gondolsz, Kati, ha újságíró volnál, olyan újságíró, aki szemtanúja lehet mindannak, ami most az országban történik. Nézz csak erre a térképre. Itt... itt mindenütt most földet osztanak. Tudod, milyen a földosztás? Vagy tudod-e, Kati, milyen érzés az, amikor sikerül kiemelni egy hídroncsot, és helyébe kerül az első új pillér? Tudod-e, milyen egy helyreállított romlakás? Egy újra elinduló mozdony? Tudod-e, mi van most nálunk? Új honfoglalás... koldusok, földhözragadt zsellérek, kubikosok, elfoglalják az országot, ezeréves per dől el... és te ennek lehetnél a krónikása.

- Ez így olyan szép...

- Nézd, Kati, ostobaság volt ilyen próbadolgozatot íratni veled... De mindegy. Mást ajánlok. Felveszünk. Járod az országot, és te jelented mindig, hogy mit láttál, és mit írsz.

- Őszi elvtárs, de... ne haragudj... valamit meg kell kérdeznem.

- Nos?

- Ha rosszat látok... ha azt látom, hogy valamiben hibázunk, ha egy kommunista nem jól dolgozik, én azt is meg akarom írni.

Őszi tágra meresztette a szemét.

- Hogy meg lehet-e írni? Elsősorban azt kell megírnod. Tanuld meg, Kati: bátran szembenézni a hibáinkkal, megbírálni és kijavítani azt kommunista erény. De ha hallgatnánk róluk, elhatalmasodnának, és fegyvert adnának az ellenség kezébe... Mondjuk, hogy egy ilyen Kajdán Benő-féle alak, akiről megírod, hogy feketézik, a tanoncát éheztetni és veri, bekerülne a kommunista pártba. Mi történék, ha, mondjuk, ez az ember egy polgári párt tagja volna? Akkor a szerkesztősége elhallgattatná az újságíró, eltussolná a dolgot. Mi történne nálunk? Ha a cikk igazat mond: leközlük. És mindenki megtudhatja belőle, hogy az MKP-tagság nem takaró, nem védőpajzsa semmi bűnnek. Hogy mi megtisztítjuk a sorainkat. Rontaná-e ilyen írás a párt tekintélyét?

- Nem, dehogyis.

- Ez hát a mi ars poeticánk. Csapj fel, húgom, katonának.

Kati beletette a kezét Őszi Bálint erős tenyerébe.

AZ ELSŐ MÁJUS

Ágnes nem tudott énekelni.

Egy csöppet se. Se jól, se rosszul.

Most is hallgatagon megy az éneklő tömegben.

Pedig énekel: minden muzsikál, dalol körülötte.

Az égbolt is tiszta kéken, szinte cseng, bong, akár a harang.

Az úttesten haladnak sűrű sorokban, zászlók és orgonacsokrok között. Táblákat visznek, lécből, keménypapírból eszkábált, vörös betűkkel festett táblát, és magasra emelik, hogy messzire lássék: „Felépítjük Budapestet!”

Az utca két oldalán helyreállított lámpaoszlopokra, újraültetett fák ágaira erősítve, hosszú, hosszú zsinag fut végig, a Mester utca sarkától a Baross utca felé. A spárgán színes papírzászlócskák lengenek, lobognak a szélben. Tegnap délután kötöztették a zászlókat, „eddig a fáig te díszíts... amaddig te”. Sötétedett már, mire a színes zászlókat a maga néhány méteres területén felaggatta - és most hiába néz, nem tudná már megtalálni, melyik az az ötven-hatvan zászlócska, amelyet ő kötözött a kifeszített kötélre a sok száz, sok ezer színes zászló között.

Az utca, ó, az utca! Hányszor vágta a csákányt a fagyos romokba - hány talicska törmelék hordtak el, hányszor hajoltak, hányszor törölték verejtékes arcukat, amíg ilyenné vált az utca: úttest van, járda van, és villamossínek vannak... a dugóhúzóvá csavarodott, agyontöredezett sínek helyén ezüstösen kúszó, csillogó, igazi villamossínek!

És a házak, ó, a házak! Már nem állnak úgy felnyílt oldalukkal, vakká deszkázott, légópapírral feketített ablaküregekkel, mint a fekélyeiket mutogató koldusok. Nem, a házak mára kitérték ablakaikat, és százféle módon mutatják meg, hogy élni akarnak. Itt egy építőállvány - ott már néhány sor frissen felhúzott téglák, amott már készül egy háztető - és ahol még építő kéz nem serénykedik, ott is legalább egy zászló, egy ablakpárkányra terített, piros takaró, egy csokor virág, egy kíváncsi, integető gyerek mondja el azt, amit az éjszaka festett táblák, az öklök és a szívek mondanak, az esküt: „Felépítjük Budapestet!”

Ágnes mellett nyurga, sovány fiú halad. „Sovány” - persze ez nem sokat mond, hiszen mindenki csont és bőr. De ez a fiú olyan sovány, hogy ha ránézel, semmi más nem tűnik fel rajta. Se az, hogy negyvenes lábán negyvenötös bakancs van, se az, hogy szürke szövetnadrágja két helyen is barna szövettel van foltozva. Csak az, hogy olyan sovány, hogy a világ minden ételével sem tudna jóllakni. „Nézd... nézd, Ágnes... nézd... a Mávagosok!”

Ágnes is arra nézett, de hát ő nem volt olyan magas, mint a szomszédja. Ágaskodott, a sor szélére húzódott. Akkor látta csak, hogy mennyien vannak már. Talán százan indultak el a Madisz kerületi otthonától, a Körút sarkán álltak be az „öregek” közé, a zászlót, virágot, „Föld-Kenyér-Szabadság” táblát hozó kommunisták és a kalapácsos embert emelő szociáldemokrata munkások menetébe. És előttük, mellettük, mögöttük a Soroksári útról, Mester utcából, Üllői útról áradt a tömeg. Alig totyogó, hetvenéves öregek lépdelték fiaik és unokáik mellett, és sírtak örömben: „Ezt is megértük... hát mégis megértük...” Néhány hónapos, ostromban, pincében született csecsemőiket hozták az asszonyok - hadd ragyogjon rájuk az első májusi nap. Nőtt, nőtt, nőtt, szakadatlanul nőtt a tömeg. Úgy dobogott a lábuk, mint a föld szíve dobogása, úgy harsogott a kiáltásuk, hogy dunyháját fülére húzta ijedten a volt csendőralvezredes úr és a bankigazgató. „Éljen a szabad május!” „Hurráá!” „Békét! Békét!” „Hurrááá!” „Föld, kenyér, szabadság!” „Hurrááá!” „Jönnék a csepeliek!” „Csepel hurrááá!”

- Ágnes! Csaplár Ágnes!

Először nem hallotta, amikor meg felfigyelt rá, hirtelenjében nem értette, kik kiabálhatják a nevét.

- Az üzemiek hívnak - mondja a sovány szomszéd. - Ott kiabálnak.

Ágnes most látja meg a Mezőgazdasági Gépgyár munkásainak csoportját. Elöl kék inges, vörös nyakkendős ifjúmunkások haladnak, hatalmas, furnérlemezből kivágott alakokat cipelnek, munkás- és parasztfigurát kézfogásra nyújtott karral. A központi iroda tisztviselői közül Gizit és Máriáss Terit látja meg. Ők integettek és kiáltoztak.

- Most gyere hozzánk egy kicsit.

És Ágnes keresztültör a zászlók, táblák, virágok erdején. Egy fiatal férfi állja az útját, kezét nyújtja, és ismerős mosollyal néz rá.

- Jó napot, Csaplár kisasszony. Nem emlékszik rám? Homok János vagyok.

- A... a formázó Homok Jani?

A Baross utcánál megtorpant az áradat.

- Alighanem a Mávagosok kerültek elénk, azért várunk - mondta Ágnes. - No, én megkeresem Giziéket.

- Ne menjen a kolléganőikhez. Őket úgyis eleget látja. Legyen az én párom.

- Szívesen - mosolygott Ágnes. Körös-körül mindenki pihenőt tartott. A táblákat lejjebb engedték, a sorok meglazultak.

- Úgy látszik, állunk itt egy darabig.

- Baj? - kérdezte Homok Jani. - Nem jó itt?

- Dehogynem - nevetett Ágnes.

- Látja, ha a gyárból indult volna, akkor maga is kapott volna csomagot - mondta Homok Jani.

- Most meg kell elégednie a felével. - És a kezében levő zacskóból kivette a sós kiflit és az ötdekányi sajtot. Testvériesen kettétörte.

- Világért sem veszem el.

- A világért ne is, csak a kedvemért...

- De ne együk még meg... inkább később. A Ligetben.

- Ha megígéri, hogy nem szökik meg, és egy pohár sört is megiszik velem.

- Sört? Már az ízére sem emlékszem. Igazán lesz?

- Ha csak Jaklyné meg nem itta az egész hordóval. Hajnal óta strázsálja a Ligetben. Mindenkinek jár egy pohárral. Sátra is lesz az üzemünknek, tegnap délután szervezte meg az übét. Szabó bácsi fog tangóharmonikázni, és én táncrea kérem magát. Mit szeret táncolni?

- Mindent. És maga?

- Én? - kérdezte Jani. - Én ma olyan boldog vagyok, hogy legszívesebben toborzót járnék. Odahúznék minden legényt közénk a sorba. És jól megpörgetnék egy ilyen szép, szőke kislányt, mint maga. Azután egy akácfáról tépnék egy virágzó ágat, leülnék vele a fübe, és a tenyerébe raknék minden virágkelyhet külön-külön, hogy hadd szívja ki belőle a mézet.

- Akácvirágot?

- Min mosolyog?

- Eszembe jutott, hogy gyerekkoromban sokszor szívogattuk belőle a virágport mi is. Négy akácfa állt a nagyanyáméknál az udvaron. Nagyon szerettük azokat a fákat, mert nagyanyám azt mesélte, hogy amikor tizenhét évesen ott volt a front az utcában, akkor egy fecske fészket rakott az egyik akácfán, és nem is találta ágyúgolyó a házat. Nem halt meg senki. De még csak egy ablak se tört be.

- A mi falunkban is vannak akácfák, rózsaszín virágúak, fehér virágúak. Ilyenkor még a levegő is édes tőlük. Ha egyszer hazamennék a falumba, méhkasokat állítanék a kertbe, és lépes mézet adnék reggelire a fiamnak.

- Van fia?

- Majd lesz. Olyan szőke haja lesz, mint magának, és olyan sötét szeme, mint nekem.

- Nem szép az. Ha fiú, inkább legyen barna. A kislány legyen szőke.

- Én nem bánom - nevetett Homok Jani -, ahogy magának jobban tetszik.

Ágnes elvörösödött.

- Most egy kicsit odamegyek a lányokhoz - mondta gyorsan. Keresztülfurakodott a zászlóvivők sorfalán, de még akkor is érezte Homok Jani tekintetét.

Máriáss Teri tárt karral fogadta.

- Csakhogy itt vagy. Azt hittük, már ránk se nézel. Egyetemisták, udvarlók...

- Ti sem tudjátok, miért állunk ilyen régen?

- Nézzük meg.

Ágaskodtak, kérdezték a köröttük állókat, amíg végre észrevették, hogy néhány méternyire tőlük az emberek lelkesen lengetik zászlóikat, és magas ívben virágot dobnak előre. Gizinek volt egy orgonacsokra, adott a virágból Ágnesnek és Terinek. Lábujjhegyre álltak mind a hárman és jókedvűen hajították ők is minél messzibbre. És mert a többiek is éljeneztek, hát lelkesen kiáltották ők is, hogy éljen. „Éljen a...” - és itt érthetetlen szó következett, azután egyre tisztábban, erőteljesebben, érthetővé vált. „Éljen a hatos! Hatos, hurrááá!”

A Baross utca sarkán most érkezett nagy nyikorgással, csengetéssel, csörömpöléssel az első hatos. Villamos! Újra villamos jár a Körúton! És a hónapok óta rossz cipőben és cipőtálp nélkül köveken, romokon, gödrökön tíz kilométereket gyalogló emberek legszívesebben vállukra vették volna a gyönyörűen újjáépített, frissen sárgára festett, üveggel ablakozott villamost, az annyiszor szidott és most olyan nagyon, nagyon kedves hatost. A kalauzok jókedvűen integettek a lépcsőkről, és egy kézzel kapaszkodva, másik kezükkel a virágcsokrokat kapták el. Hurrááá! Éljen a hatos! Hurráááá! Éljen a hatos! - harsogott véges-végig a Körúton, és ez pontosan úgy hangzott, mintha százezer torok azt kiáltotta volna: Hurrááá! Éljen az élet!

A villamos nagyon lassan, csilingelve követte a felvonulókat, a Mávag zenekara indulót játszott, és harsogott, harsogott az ének. „Vörös Csepel, vezesd a harcot, Váci út, felelj neki...”

Ágnes egyszerre csak azon kapta magát, hogy énekel.

Teli torokból, harsányan, boldogan.

IRATOK ÉS EMBEREK

Csorba Jóskát még májusban behívták a kerületi pártbizottságra. - Mik a terveid, elvtárs? - kérdezték tőle.

- Nincsenek különös terveim. A gyárban megkezdődött a termelés, tudjátok, hogy fontos cikkeket gyártunk, mozdonyalkatrészt. Később majd, egy-két év múlva talán tovább tanulok.

- Mi a szakmád?

- Mintaasztalos.

- Te máától kezdve itt dolgozol nálunk.

- Szívesen segítek... de nem értek én az íróasztali munkához... meg aztán úgy szeretem a szakmámat. Hadd maradjak én csak ott, elvtársak.

- A kommunista oda megy, ahol szükség van rá. Kik intéznék a kórházak, iskolák, hivatalok ügyes-bajos dolgait a kerületben, ha nem te?

- Kórház ügyeit? Én? Azt sem tudom, elvtársak, mi fán terem. Egyszer voltam egy kórházban röntgenen, küldözgettek ide-oda a törött lábammal... még a szagtól is felfordul a gyomrom, ha kórházba kell belépnem.

- No, majd megpróbálok, hátha megszokod.

Így lett Csorba József a Szent Katalin-kórház kommunista összekötője is.

Csorba Jóska megszokta, hogy amibe belekezd, azt igyekszik szegről-végről megismerni, és ha egyszer hozzáfog valamihez, azt véghez is viszi. „Csak néha baj lesz belőle - szokta mondani nevetve a Madiszban -, amikor kilencéves voltam, a tudományszomjammal szétvertem egy hídépítést.” A történetet már mindenki ismerte a Madiszban, Berény Karcsi, Magyar Sanyi, Csaplár Ágnes. De azért már előre nevettek, és biztatták Jóskát, hogy halljuk, mesélje csak el. Csorba Jóska arca ilyenkor kigömbölyödött a nevetéstől. „Tudjátok, akkoriban tanultam a barátomtól tengerészcsomót kötni. Tudtam gyémántcsomót kötni, fékcsmót, angol gyémántcsomót, törökfej csomót, és módfelett büszke voltam a tudományomra. Csomóra kötöttem a nővérem iskolai kézimunkapamutját, anyám kötényén a korcot, csomóztam a ruhaszáritó kötelet, minden kis hulladék spárgát. Még a szivárványt is csomóra kötöttem volna. A Duna partján laktunk egy Tolna megyei kisvárosban. A város szélén hídépítés folyt, a hídépítéstől északra vagy ötszáz méterrel fatelep volt, a Bartos és Társa fatelep, óriás farakásokkal, és szálfával, megrakott tutajokkal. A tutajokat a törvény és rend értelmében vaskötelekkel kellett volna kikötni és éjjel-nappal őriztetni, de Bartos és Társa takarékos cég volt, megelégedtek a rendes kötelekkel is, és ünnepeken az egyetlen telepőr, a sánta Kovács bácsi sem sok rablóban vagy gyűjtogatóban tehetett volna kárt. Szép augusztusi vasárnap délután volt, elhagyottan állt a fatelep, elhagyottan állt az épülő híd. Minden kedvezett hatalmas tervemnek. Beszöktem a fatelepre, felmásztam egy tutajra, és megdobbant a szívem. A kötelek a legcsodálatosabb tengerészcsomókkal kapaszkodtak egymásba. Szilárdan tartó, bonyolult csomókkal, amelyeknek kioldásához férfias erő és ügyesség kellett. Úgy belemerültem a munkába, hogy az első reccsenést észre sem vettem. Nem vettem észre, hogy a lazuló, oldódó kötelek váratlanul megrándultak, csak azt láttam, hogy a part elszalad. Egy pillanat múlva már a vízben voltam. Csodával határosan nem a kötelek és tutajok alatt. Jól úsztam, de még el sem értem az alig néhány méternyire levő partot, amikor az elszabadult, fával teli, rohanó tutajok szétverték az épülő hidat. Ripityára tört minden; az állványok, a vastraverzek, félig kész pillérek... lélekszakadva rohantam a szőlőhegyre megszáradni. Késő este kerültem haza lázban, dideregve. Csak hónapok múlva mertem bevallani az apámnak, hogy a hídrobbantó földalatti bolsevik csoport, akiről nagybetűs címekekkel írt az újság, és akiket hasztalan kergetett a csendőrség, én magam voltam. Ha jól meggondolom, belevehetem az önéletrajzomba, mint kora gyermekkori fasisztaellenes tevékenységet.”

Ahogy kilencéves korában tengerészcsomót kötni, olyan szenvedéllyel tanulta később a mintaasztalosságot Csorba Jóska. És most ugyanolyan makacsul akarta megismerni az újfajta és minden másnál bonyolultabb munkát, az emberekkel való bánást.

Itt van például doktor Amadé Jánosnak, a gégesztet főorvosának fegyelmi ügye. A szakszervezeti fegyelmi bizottság néhány soros jegyzőkönyvet vett fel róla. „Doktor Amadé János gégeszt főorvos, ezerkilencszáznegyvenöt június hetedikén Pál Istvánné beteg, doktor Zsille

Eödön orvos, Farbaky Gézáne kisegítő műtősnő, Bor István műtőszolga és Fekete Ágostné főnővér jelenlétében demokráciaellenes kijelentést tett, mondván, hogy a »kutya úristenit az ilyen sokat pofázó rendszernek«. Ezért doktor Amadé Jánost a fegyelmi bizottság azonnali elbocsátásra ítéli.”

Amadé János doktor hatvanesztendő, párton kívüli, morgós öregember, aki rákiált a betegre operáció közben: „Mit hunyja be a szemét, nem eszem meg.” Amadénak különben is volt már egy fegyelmi ügye - néhány héttel ezelőtt, amikor pofon vágott egy gyereket ahelyett, hogy elsősegélyben részesítette volna...

De Jóska többet tud az ügyről is, Amadé doktorról is, mint amennyit a jegyzőkönyvek elárulnak. Tudja, hogy a felszabadulás első napjaiban maga üvegezte be a műtőt, javította meg a villanyt, vízmelegítőt, műszereket. Hónapokon át úgy operált, hogy haza se ment. Lefeküdt az inspekciós díványra, aludt három-négy órát, és vissza a műtőbe. Az a múltkori fegyelmi ügy, na hát, az is inkább komédia volt. Úgy történt, hogy Amadé doktor a ki tudja, hányadik nehéz gégeműtét után felment az inspekciós szobába, és lefeküdt. Alig aludt el, amikor egy jajgató asszonyt keresett, a négyéves kisfia babszemet dugott az orrába, vegyék ki. „Én nem keltem fel a főorvos urat” - mondta a nővér. „Várni? - üvöltött az asszony. - Hogy vérmérgezést kapjon? Még meddig várjon, amikor már tegnap dél óta benn a bab az orrában.” A nővér most már igazán mérges lett. „Ha tegnap dél óta kibírta, akkor kibírja reggelig. Nem keltem fel a doktort!” „Ezt meri mondani egy anyának? Ezt meri mondani, hogy nem részesítik elsősegélyben? Én nem várok... én nem várhatok reggelig... hat órákor indul a motorbicikli Makóra!” A kisfiú, aki eddig csendesen szipogva álldogált a falnál, és a babbal kitömött orrát piszkálgatta, most éktelen óbégatásba kezdett. „Én is Makóra megyek... én is akarok szalonnát!” „Fogod be a szádat!” - kiabált vérvörösen a mama. „Én is megyek motorozni, én is hozok szalonnát Imrus bácsiéktól! - üvöltött most már megvadulva a csemete. - Én nem maradok itt!” „Látod, hogy nem jönnek segíteni rajtunk... látod, hogy a koszos doktoroknak minden előbbre való az emberéletnél... - ordított a mama. - Még a végén én is lekésem a motort!” Ebben a pillanatban kinyílt az inspekciós szoba ajtaja, és megjelent Amadé doktor szikár alakja. „Mi van itt?” „Segítség, meghal a gyermek!” - sikoltzott az anya. „Hol az a gyerek?” „Itt.” „Nem látom, hogy olyan nagy baja volna.” „Tegnap délből babszemet dugott az orrába - magyarázta a nővér -, de az anyjának most sürgős, mert batyuzni akar menni Makóra. Én mondtam, hogy várjanak reggelig, nem hal meg a gyerek.” „Én nem akarok meghalni, én Makóra akarok menni szalonnáért! - kiabálta torkaszakadtából a gyerek. - És ha nem engedsz el, leköplek!” - azzal az anyja elé ugrott, és ráköpött.

Amadé doktornak fejébe szállt a vére. Bal kezével elkapta a gyerek gallérját, jobb tenyerével úgy pofon vágta, hogy kiesett az orrából a babszem. Azután sarkon fordult, visszament a szobájába, és lefeküdt aludni. „Gyilkos, gyilkos” - jajveszékelt az asszony. „Örüljön, hogy kiesett a bab, és nem kési le a motorbiciklit” - mondta nevetve a nővér.

Hát ez volt a babszem-pofon-motorbicikli-ügy.

Csorba József mindezt nem aktából tudta meg. Még csak nem is a párttitkár felvilágosításaiból. A betegetől tudott meg mindent. Leült közéjük a laboratórium előtti padra.

Zsille doktor egy és más viselt dolgát is így tudta meg.

Zsille Eödön doktor még áprilisban visszaköltözött a kórházba. A régi szobájába hurcolkodott serlegei és vázái közé. A kommunista pártnapokon és a szakszervezeti napokon ugyan tiltakoztak néhányan Zsille visszatérte ellen, név szerint Ács István, a nőgyógyászat adjunktusa, Battonya doktor, a kettes belgyógyászat főorvosa, doktor Orlay Mária alorvosnő, Beáta nővér és Vödrös Ferenc - akiket állítólag karácsonykor üldözőbe vett, és véresre veretett. De senki

más nem emlékszik ilyen ügyre. Zsillét sosem látták nyilasegyenruhában. Pajor doktor szerint demokratikus gondolkozású, jó kolléga volt mindig. Ezenfelül unokaöccse Zsille Norbert kiskapács államtitkárnak, az ellenállás egyik hősné. Olyan ember tehát, akivel nagyon szórmentén kell bánni. Egy kicsit szereti ugyan a pénzt, de hát ki nem szereti? Persze arra figyelmeztetni kell, hogy az olyan kínos esetek, mint Bozók János gimnáziumi tanár aranyfoggye, lehetőleg ne ismétlődjenek... Az aranyfogak esetét Csorba Jóska a fogászat asszisztensnéjétől tudta meg:

Bozók János gimnáziumi tanár egy reggel kétségbeesetten dörömbölt a Szent Katalin-kórház felvételi irodájának ajtaján. Sovány, szemüveges, erősen kopaszodó férfi volt, latin és görög szakos tanár, aki Seneca és Livius Rómájában milliószor könnyebben igazodott volna el, mint egy ilyen tekintélyes és félelmes intézményben, mint a Szent Katalin-kórház. A tanár úr egyik karján egy hétévesforma kislány ült. A gyerek egyik karjával az apjába kapaszkodott, a másik karja kendővel volt felkötve. A felkötött karról le volt húzva minden ruha, és a kendőn át is látszott az alsókar nyílt törése. A kislány félig eszméletlen volt, nem sírt hangosan, de kínosan nyöszörgött. A tanár magához szorította a gyereket, és kétségbeesetten folytatta a dörömbölést.

- Ott hiába zörög, nincs benn senki - mondta egy idősebb ápolónő, aki a lépcsőház felől jött.

- Hogyhogy nincs senki?

- Nézze meg, mi van itt. A pincében szalmazsákokon is betegek fekszenek. Senkit sem tudunk felvenni.

- Nézze meg ezt a gyereket... nézze meg a karját... ráomlott a fal - kiáltott szinte sikoltva Bozók tanár úr. - Nyomorék lesz, sebfertőzést kap, meghal...

- Isten kezében vagyunk... különben ha van protekciója...

- De kérem szépen...

Az ápolónő vállat vont, és továbbment.

- Hol a kórházigazgató?

- Első emelet kettő... de oda aztán jó helyre megy...

- Hát akkor hová menjek?

Az ápolónő elgondolkozva nézte végig a kopott embert.

- Ha nincs pénze... akkor haza. De ha tud fizetni, akkor menjen fel Zsille főorvos úrhoz.

- Hol találom?

- Sebészeti folyosó, első emelet balra.

Eödön nem nagy lelkesedéssel fogadta az ügyfeleket. Fel sem állt az asztala mellől, hellyel sem kínálta őket. Nehéz ügy, tessék valahová máshová vinni a gyereket, nincs műtő, nem tudják benn tartani, nincs ennivaló, mit akarnak itt.

- Kérem szépen... mi megfizetnénk - mondta Bozók János -, de tetszik látni, milyen állapotban van szegényke.

Eödön vállat vont.

- Húsz gramm arany.

Bozók tanár úr kimeresztette a szemét. Húsz gramm arany? Hát honnan vegyek, kérem szépen, húsz gramm aranyat?

- De hát ez mégiscsak hallatlan - csattant fel Eödön -, mit gondol, hol van? Zsibvásáron? Ha tetszik, itt hagyja a gyereket, és gipszbe tesszük a karját, ha nem tetszik, elviszi.

- Az Isten nevére... nézze, hogy nyöszörög... nézze, alig él már.

- Ne kolduljon itt, hallja.

A tanár lehúzta a jegygyűrűjét.

- Kérem... a feleségem jegygyűrűjét is behozom... ez legalább tíz gramm... és ami még hiányzik... összeszedjük holnap reggelre.

- Jó. Akkor hozza vissza reggel a gyereket.

- Hogyan? Hát nem viszik be most a műtőbe?

- Mit képzelsz? Hitelbe? Mi ez, fűszerüzlet?

Bozók tanár úr könnyei potyogtak.

- De drága doktor úr... csak nem küld el így... az Isten nevére.

- Na, menjen innen, vagy kidobatom.

Bozók tanár úr kétségbeesetten szorongatta a gyereket.

Villámgyorsan leltárt készített földi vagyonáról. A hálósobában két ágy és tükrösszekrény. A dolgozószobájában magyar, görög és latin szótárak, Cicero beszédei és Kallimakhosz himnuszai, a falon a régi óra, egy Benczúr-kép... de arany nincs. Az asszony is odaadja a jegygyűrűjét... talán valamelyik kolléga tud kölcsönadni... de ha tud is, egy-két nap, amíg összeszedi.

Bozók egy pillanatig farkasszemet nézett Eödönnel. Azután hirtelen eszébe jutott valami. A híd! A felső fogsorában két aranykorona is van! Sarkon fordult, a gyerekekkel együtt lélekszakadva rontott le a földszintre a szájsebészetre. Belökte az ajtót. A rendelőben elkapta az asszisztensnő kezét. „Kérem gyorsan, ezt húzza ki.” Először nem értette sehogy, mit akar tőle a tanár. Amikor megértette, nem akarta a hidat levenni. „Hiszen még jó.” De látta a gyereket, aki már alig eszmélt. Látta Bozók elszánt arcát. És a tanár különben is azt mondta: „Ha nem húzza ki... én kitöröm magam... nekem öt percen belül szükségem van az aranyra.”

Csorba Jóska felkereste az igazgató főorvost.

Az igazgató főorvos leereszkedő mosollyal fogadta.

- Á... a kommunista testvérpárt megbízottja. Barátság, kedves elvtársam. Parancsoljon helyet foglalni.

Csorba Jóska felháborodva adta elő a Bozók-esetet.

Bertalan doktor elmosolyodott.

- Ennyi az egész, kedves elvtársam?

- Ennyi? Hát mekkora gazságok kellenek önnek?

- Gazság, gazság... nem használnék ilyen nagy szavakat, kedves elvtársam, még azt is meg gondolnám, hogy szabálytalanságnak nevezzem-e. Nyilvánvalóan Zsille doktor nem köteles ingyen elvégezni a műtétet. Ha OTI-betegről van szó, nincs szabad orvosválasztás. Ha pedig

valaki orvost választ, fizessen. És Zsille doktor egy szóval sem mondta, hogy töresse ki a fogát.

- De aranyat követelt...

- Ugyan, kedves elvtárs, mit tud maga pengőért vásárolni? Cipőtalp: arany. Liszt: dollár. Zsír: dollár. Húsféle: arany. Kabát: arany. Hát pont orvostól venné rossz néven? Pénzügyeket piszkáljunk akkor, amikor a koalíció magasabb szempontjaival kellene törődnünk? Mégis, egy kiskazda államtitkár unokaöccse.

- De még ha a kiskazda atyaisten lenne is... nyílt töréssel elsősegély jár... ez emberi és orvosi kötelesség.

- De kedves elvtársam, annyi orvos van a világon, miért éppen Zsille doktor lett volna köteles őt ellátni? Különbösen is bocsásson meg, de nekem néha az az érzésem, kedves Csorba elvtárs, mintha a kerületi kommunista párt nem volna teljesen jól informálva a valóságos helyzetről. Nem tarthatom véletlennek, hogy ön következetesen a szociáldemokrata párt érdekeit támadja. Ön védelembe vette a párton kívüli Amadé doktort, és az emberben óhatatlanul felmerül az az elképzelés, hogy a gyereket verő, demokráciaellenes kijelentést tevő Amadé doktort talán azért védi, mert mint pártonkívüli, esetleg önökhöz fog belépni. Ugyanakkor Zsille doktort, azt az embert vádolja, aki pártunk tagja.

- Elégge csodálkozom, hogy az elvtársak felvették őt a szociáldemokrata pártba anélkül, hogy a karácsonyi ügyet megnyugtatóan kivizsgálták volna.

Bertalan főorvos olyan arcot vágott, mint aki mélységesen töpreng.

- Karácsonyi dolog... hm... várjunk csak...

Csorba József türelmetlenül legyint.

- Battonya főorvos bejelentése... és Ács István...

- Ó... de jó, hogy említi, kedves elvtárs... jaj de jó. Legalább most frissiben megbeszélhetjük a tennivalókat. Úgyis nagyon kényelmetlen volt nekem az ügy, lévén csupa kommunista párttagról szó. Parancsoljon, kérem, éppen most jöttek át az iratok a városházáról.

Csorba Jóska rosszat sejtve figyelte, mint derül fel Bertalan igazgató főorvos képe.

- Hát parancsoljon, elvtársam. Vizsgálat doktor Ács István ellen, aki abból a célból vette magához karácsonykor a rádiumot, hogy azzal nyugatra szökjön. A rádium megőrzésével Vanczák igazgató főorvos doktor Zsille Eödjönt bízta meg. A megbízólevél eredetijéről készült fotókópiát mellékelten csatolom... Zsille doktor a lopást megakadályozni nem tudta, de terve végrehajtásában annyira késleltette Ács Istvánt, hogy ő már Budapestet nem tudta elhagyni, tehát a rádiumot a felszabadulás után kénytelen volt a kórházba visszahozni. Hogy tettét utólag mentse, tanúul állította maga mellé doktor Battonya Jánost, aki Zsillével régen rossz viszonyban van, és ezért készségesen állt Ács István mellé.

- De hiszen mindez képtelenség! - kiáltott fel elhűlve Csorba József. - Ácsot is, Battonyát is kitűnő embereknek ismerem. A legjobb orvosok, áldozatkészek...

- Hogyne, persze. Én is jó munkával próbálnám menteni magamat, ha annyi vaj volna a fejemen.

- Főorvos úr, ezt a vádat ki kell vizsgálni.

- Én is amondó vagyok. És szavahihetőbb tanúkat kell állítani, mint Orlay Máriát, aki Battonya szeretője.

Bertalan fél szemmel Csorba Jóskára pislogott.

- Orlay Mária szerint az apja az ostrom alatt meghalt, és egy tömegsírban van eltemetve. Én nem szeretem az ilyen jeltelen sírokat. Sokkal inkább elhiszem, hogy a papa Ausztriába hajózott. Én, kérem, a fegyelmi vizsgálatot megindítottam. A gyanúsítottakat felfüggesztetem, a többi meglátjuk. Remélem, nem fogják az igazság kiderítését megakadályozni csak azért, mert párttagjaikról van szó.

- Én nem hiszem el az Ács Istvánról szóló vádakat... és az a véleményem, hogy senki sem felelős azért, amit nem ő maga, hanem az apja, nagyapja, ükapja, nagynénje, sógora tett. De a vizsgálatot meg kell tartani. Az igazság kiderítésében magam is segíteni akarok. De pusztán vádaskodás alapján, bűnösség megállapítása nélkül senkit sem lehet felfüggeszteni, ez ellen tiltakozom, és ez ellen minden lépést meg fogok tenni. Vizsgálatra.

Jóska, amikor kiment Bertalantól, úgy érezte, mintha hínárban lépkedne, mintha sás és nád százféle szívós kúszó vízinövény fonódna köré, és minden szál bonyolult csomókra volna kötve. Hármás halászcsomók, hollandi csatok, törökfej csomók... és ha nem oldja ki, megfullad, elsüllyed.

„Ezek csak iratok... ezek még csak vádak... én nem olyannak ismerem őket... nem engedem. Itt valami nincsen rendjén. Az irat, az csak papír. Az embereket kell nézni, nemcsak kartonlapokat. Az embereket kell nézni, különben a gazemberek fognak felülkerekedni, és elhullanak az igazak.”

A PÓRPUSZTAI TEMPLOMTORONY

- Várjunk csak. Mi van azzal a templomtoronnyal?

Gyergyói, a segédszerkesztő, az ajtóból fordult vissza, és szétnyitotta a kezében levő dossziét.

- Jaj, nálam van az anyag. A jobboldali lapok ma reggel cáfolták meg. Azt írták, hogy hazudnak a kommunisták... hogy semmi közünk a pórpusztai templomtoronyhoz...

- Arra vagyok kíváncsi, hogy ki hozta nekünk a cikket.

- ...a megyei párttitkár adta az adatokat, amikor fenn járt. A háborúban sérült meg a templomtorony, és a falu kommunistái rohammunkában...

- Jó, köszönöm. Azonnal keressenek összeköttetést a megyebizottsággal. Pontos felvilágosítást kérünk. Addig nem írunk az ügyben semmit. Vizsgálatra.

Délután távirat érkezett a megyebizottságtól. Felháborodva utasítják vissza a minősíthetetlen rágalmakat. Akármit ír a reakció, a pórpusztai templomtoronyt, igenis, Pórpusztá lelkes kommunistái építették fel. Kérik, hogy érélyes cikkben utasítsák vissza a támadást.

- No jó - mondja a főszerkesztő -, írjatok róla glosszát.

Gyergyói falusi gyerek, a szülei Szabolcs megyében laknak. Nemrég járt otthon, két hétig éjjel-nappal rohammunkán volt.

Az ő falujukban is a kommunisták hozták rendbe az iskolát, a templomot, de még a község-házát is. És még azt merik írni ezek a disznók, hogy a kommunistáknak csak a szájuk járt! Epébe mártja hát a tollat. „Jó lesz, ha nem tagadják le a csillagot az égről és a tornyot a pórpusztai templomról.”

Másnap megjelent a glossza.

Harmadnap megjelenik a válasz.

De micsoda válasz! Négy oldal tele nyilatkozattal.

Nyilatkozik a hentes, a borbélymester, de még a községi bábaasszony is. Egy szó sem igaz abból, amit a kommunisták mondanak. Legfeljebb csak annyi, hogy Pórpusztán van templomtorony.

Ennek már fele se tréfa.

A főszerkesztő dühösen hívja be a rovatvezetőket.

Hajnalban tessék leküldeni egy munkatársat Pórpusztára. Vigyen fényképezőgépet. Vegye le a tornyot előlről, hátulról, pappal, pap nélkül. Beszéljen mindenkivel, tudja meg töviről hegyire, hogy folyt az építkezés. Hozzon levelet a plébánostól. Négyoldalas, fényképes mellékletet csinálunk belőle.

Hm. De kit lehet leküldeni? Egy rossz dzsipje van a szerkesztőségnek. Az utak förtelmesen rosszak. Pórpusztá ménkű messze van, és estére vissza is kell jönni. Küldjük talán András Katit.

Hajnali négykor áll meg a kocsí Kati lakása előtt. Hat óra felé jár az idő, mire eléri a bombakráterekkel teli, agyontöredezett balatoni műutat. „Mikorra fog mindez begyógyulni?” - gondolja, és nézi a szántóföldeket. Hány akna bújik meg a fiatal vetésben! A Balaton-parton romos villák, gaz felverte, elhanyagolt kertek, szétrombolt kerítések, omló falak, bomba tépte fák.

Nyitott üzlet sehol. A vendéglőben nem lehet még egy pohár vizet sem kapni.

Az autó keservesen mászik. Az agyonragasztott gumik hol szöget, hol üvegcserepet szednek fel. Ilyenkor Kati bánatosan leült az út szélén egy köre vagy a fűre, mert Kós elvtárs, a gépkocsivezető nem engedi, hogy segítsen.

- Megleszek egy pillanat alatt, ne búsuljon, elvtársnő. Nem rossz paripa ez, higgye el. Olyan motorja van, hogy felkapaszkodna a Himalája tetejére is, átmenne még a Szaharán is. Csak persze idő és türelem kell hozzá.

- Mikor érünk oda?

- Jaj, jósolni nem tudok. De akár odaérünk, akár nem, igazán nem csúnya dolog egy ilyen autókirándulás. Az ember moziban lát ilyet: egy fiú meg egy lány felülnek vasárnap az autóra... Méltóztassék parancsolni, már indulhatunk is.

És a kocsi valóban nekilendült, zavartalanul megy megint vagy harminc kilométert.

Dél van, perzsel a hőség, mozdulatlan, poros a levegő, átforrósodik a kerék, és még mindig a Balaton partján járnak. Kéken csillog a tó. De ki gondol ilyenkor fürdésre? A gépkocsivezető ingujjban ül, és piros kockás kendővel törli nyakáról az izzadságot. Délután kettőkor mégis csak elérnek egy utágazáshoz, ahol tábla hirdeti, hogy innen Pórpusztá már csak hét kilométer. Igaz, hogy pokolian rossz földúton.

Szép, lágyan emelkedő dombok, frisszöld kukoricások vidítják erre a szemet. Kárpótlásul a gödrös, göröngyös, rázós útért.

És ami a legnagyobb szerűbb - a dombtetőről messze látszik a templomtorony.

Fejkendős öregasszony, ősz hajú, nagy bajuszú öregember igyekszik felfelé a domboldalon. Kati kéri a sofőrt, hogy álljanak meg.

- Merre tartanak, néném?

- Pórpusztára.

- Kapaszkodjanak csak fel, mi is oda igyekszünk.

Az öregek szótlanul ültek, hát Kati kezdi.

- Az volna Pórpusztá, amelyiknek a tornya idelátszik?

- Az, kedvesem, az.

- Odavalósiak?

- Oda, lelkem, oda.

- Akkor tán tudják is, néném, hogy mikor építették fel a kommunisták a templomtornyot?

- Nem volt azon mit építeni, lelkem, áll az már vagy hatszáz esztendeje.

- Nem is úgy gondolom, hanem a háborús károkat...

- Nemigen érte azt kár.

- A tornyát sem? - kérdi Kati meghökkenve.

- Tán egy kis vakolat lejött - mondja rá az ember.

- No meg festeni is kellett - jut az asszony eszébe.

- Hm - morogja András Kati megzavarodva. - De amit kellett, azt megjavították rajta a kommunisták?

- Kommunisták? Dehogyan. Nem csináltak azon semmit a kommunisták. A hívők hozták rendbe, meg a pap.

„Nahát, hogy én milyen ostoba vagyok, ahelyett, hogy... ezeket a reakciók tanították ki” - dünnyögte Kati, és attól kezdve nem is kérdezett semmit. De valahogy nehezebb szívvel nézte a domboldalt. Pedig szép volt a vidék, dús lombú fák, élénkzöld fű, sok-sok virág. És a falu szélén négy ház is épül, csak úgy virul rajtuk a piros cserép.

Pórpusztá egyetlen utcájának közepén állott a templom. Itt a házaspár illendően megköszönte a fuvart, és leszállt.

- Megmutatnák még, merre lakik a kommunista párttitkár?

- Jaj, nem tudjuk, lelkem.

- Nem baj, majd rátalálunk.

A sofőr morgott.

- Enni kéne valamit. Szomjas is vagyok kegyetlenül.

- Amíg benn leszek a titkár elvtársnál, előszedheti az elemózsiát, Kós elvtárs. Legalább le is ülhetünk, talán meg is mosakodhatunk.

De hol lakik a párttitkár?

Akitől megkérdezték, mind a fejét csóválta, vállát vont.

Késő délután mégiscsak akadt ember, aki útbaigazította őket. Boczó Péternek hívják a párttitkárt, ott lakik az utca legvégén.

Elhanyagolt baromfiudvart ölel a düledező kerítés. Két kisfiú kergeti az ijedten rebbenő tyúkokat. Az alacsony, zsindeletetős ház küszöbén Boczó elvtárs áll teljes életnagyságban. Kajla kalap a fején, inge kilóg a gatyából, öklét rázza, és szidja a két kisfiút.

Ahogy az autó megáll a poros utcán, Boczó Péter jön is kifelé. András Kati széles jókedvvel köszönti.

Boczó elvtárs nem örül úgy, mint ahogy az ember elvárná. Tarkójára tolja a kalapot, neki-támaszkodik a kapunak, eszébe se jut, hogy azt mondja: „Ha már idáig fáradtatok, üljetek le legalább a lócára.” A sofőr gyakorlati ember. Vállat von, leül az árokpartra, előszedi a zsíros kenyeret, és eszik. Kati fáradtan áll az autó mellett, a mosoly ijedt kérdéssé vált az arcán.

- Aztán miért?... - kérdi Boczó Péter.

- Megtudakolni, hogy ki építette fel a templomtornyot.

- Mit kell azon tudakolni? Hát mi, kommonisták.

Katinak templomtorony esik le a szívéről. Hát akkor mégse lesz semmi baj. Veszi is elő a füzetet, ceruzát.

- Hányan építették, titkár elvtárs?

- Hárman.

- Hárman építettek fel egy egész templomtornyot?

- Nem a. Hetvenketten.

- Hát miért mondott hármat?

- Mert hárman építettük.

- Nem hetvenketten?

- De hetvenketten.

Katinak égnek állt a haja szála. Meddig tart még ez a „jó napot sógor - csónakot fődozok” beszélgetés?

- Értsünk szót, titkár elvtárs. Hányan építették a tornyot?

- Mondtam már: hetvenketten.

- És abból hány kommunista volt?

- Három.

- A többi hatvankilenc?

- Azok nem kommonisták.

- Hát akkor kik építették a templomtornyot?

- Hát a kommonisták.

- De értse meg... - mondta Kati, és majdnem sírt mérgében. - Ha hetvenkettőből csak három a kommunista, akkor nem a kommunisták építették fel.

- De bizony ők - felelte Boczó Péter, és szép, szabályos félköröket rajzolt lábujjával a porba. - Kommonisták építették, méghozzá ingyen.

- És a nem kommunisták hogyan építették?

- Hát azok is ingyen.

- Kós elvtárs, gyerünk, hagyja abba az evést. A plébániára megyünk.

A sofőr jólelkűen nyújtja a bicskát.

- Egyen előbb egy falatot maga is.

- Ej, kell is most nekem...

A plébános hatvan év körüli, lassú mozgású, ősz hajú ember. Betessékelte őket a rezedaillatú, hűvös szobába, és szíves mosollyal mutogatta az irományokat. - Tessék... itt az elszámolás. Pünkösdkor szólítottam fel adakozásra a híveket... következő héten meg is csinálták a javításokat, vakolni kellett, meszelni meg a sekrestyénél kicsit javíttatni a falat. Pénzt nem tudtunk adni munkadíj fejében, de összegyűlt hat zsák búza, pár száz tojás, vagy negyven kiló zsír... hát azt kiosztottuk.

- Mindenki elfogadta a búzát?

- Hát hogyne. Miért ne fogadták volna el?

- A kommunisták is?

- Persze... hogyne. Meg kell mondanom, rosszul esett a hívőknek, hogy három szem kommunista dolgozott az építésnél, és most mégis a maguk dicsőségére akarják fordítani.

Kati bíborvörös lett.

- Nagyon sajnálatos dolog. Annyi iskolát, templomot építünk újjá, nem volt szükség idegen tollakra... És ha kommunista vagy nem kommunista épít... ami épül, az egész hazának épül...

A pap nem felelt.

- Hát... köszönjük a szíves felvilágosítást - mondta Kati.

Újra ott ült az autóban. A kerekek még jobban szakadtak. A rossz út, a rossz rugó még jobban rázott. És ha visszanézett az országútról, még sokáig látta a templomtornyot, mint egy komor felkiáltójelet.

- Haza? - kérdezte Kos.

- Dehogyan haza... a megyeszékhelyre.

Késő éjszaka értek vissza Pestre. Az olvasószerkesztő már messziről kiabálta.

- Cikk?

- Nincs.

- Hogyhogy nincs? Fenntartottuk az oldalakat.

- Nincs. Nincs. - És András Kati olyan keservesen sírt, mint egy gyerek.

- Nyugodj meg, az istenért. Mi történt?

- Az történt, hogy Pórpusztán nem működött a pártszervezet. A megye ráparancsolt a járásra, hogy teremtsen rendet. A járástól kiment egy munkatárs, összeszedett három párttagot, az egyiket, Boczó Pétert mindjárt megválasztották titkárnak. Ennek a lelkére kötötte, hogy egy héten belül jelentsen eredményt. Éppen akkortájt hozták rendbe a templomtornyot... Boczó gondolta: itt van az alkalom... hogy jó pontot szerezzen... hát jelentette.

- A járás tovább jelentette a megyének - szólt a segédszerkesztő.

- Persze... a megye megörült, hogy egy ilyen rosszul dolgozó faluban is mozognak már... leadta nekünk a hírt. Amikor a cáfolat jött, leüzentek a járásnak, a járási bizottság behívatta Boczót. Boczó újra rámondta, hogy ők építették fel a tornyot... a járás megnyugodott. Ki gondolt arra, hogy Pestről valaki odautazik?...

Gyergyói fel-le járkált, fejét fogta, és hangosan nyögött.

- Megörülök, megtébolyodom, megeszem a glosszámat... meghalok. Én nem megyek be az öreghez jelentést tenni. Én nem megyek be. Menjél be te, Kati.

- Nekem mindegy - felelte András Kati, és komoran bámulta a cipője orrát.

De azért nagyon komiszul érezte magát, amikor a főszerkesztő szobájába bekopogott. Királyok jutottak eszébe, akik a bajt jelentő hírnököket egykettőre lenyakasztatták. A főszerkesztő nem nyakasztatta le. Hellyel kínálta, szótlanul végighallgatta az akadozó jelentést.

Azután elgondolkozva forgatta a ceruzáját.

- Hát... meg kell írni.

- Igen... mit írnak meg?

A főszerkesztő csodálkozva rántott egyet a szemöldökén.

- Hogyhogy mit írjon meg? Azt, amit most nekem elmondott. Az igazat. Azt, hogy tévedtünk. Hogy a templomot hetvenketten építették, és abból három kommunista.

- De főszerkesztő elvtárs... Mit fognak rólunk mondani?

- És ha hallgatunk?

Kati nem tudott felelni.

A főszerkesztő barátságosan elmosolyodott. Azután nagyon komolyan mondta:

- Tegnap hibát követtünk el, mert nem ellenőriztünk valamit. De ha ma is hallgatunk, amikor tudjuk valamiről, hogy nem igaz, az már több, az már bűn... Nézze csak ezt a térképet a falon... mennyi híd, mennyi új vasútvonal... mi minden épült. És ennek az építésnek mi vagyunk a motorja. Ha nem mi építünk fel minden templomtornyot, de a mi lendületünk ezer Pórpusztát magával ragad, olyan nagy szégyen az, Kati?

Egy percre hallgattak.

- Igen - mondta lassan a szerkesztő -, meg kell írni. Ebben van az erőnk, de csak addig van erőnk, amíg a szavunkra építeni lehet, mint a kösziklára...

HOLLÓ A HOLLÓNAK...

Csuti alig tudta türtőztetni magát.

Felkelt, az ablakhoz ment, egy darabig idegesen dobolt az üvegen, azután visszament az íróasztalához. Az íróasztal előtt a karosszékben egymás mellett ültek Imperátor, Karlsdorfer öméltósága és Tatár cégvezető úr.

Csuti nyelt egy nagyot, és igyekezett nagyon nyugodtan beszélni.

- Önöknek természetesen igazuk van. Én sem vagyok az anarchia híve. A vállalat az vállalat. Én nem vagyok sem főreszvényes, sem a Nemzeti Bank rendelte vállalatvezető, sem vezérigazgató. Én egyszerűen alkalmazott vagyok, ha igazgatósági tag is. Önök rendelkezhetnek a pénzzel, az áruval, minden értékkel. Én egy pillanatig sem reméltem, hogy meg fognak dicsérni az elmúlt hónapok munkájáért... de azt, hogy még szemrehányást is tesznek, azt kikérem magamnak. Helyesebben nem magamnak, mert azt, hogy a munkásaimat tolvaj bandának nevezzék, azokat az embereket, akik itt koszban, mocsokban, éhesen rendet csináltak...

- Szép kis rendet - vágott közbe Römer doktor. - Eladják a répadarálókat, és szétosztják az árát. És mindezt az ön legfelsőbb irányításával és beleegyezésével. És ön, az igazgatósági tag, a gyárvezető főmérnök nem tartja kötelességének, hogy jelentéstételre a központi irodába siessen, és további tevékenységére vonatkozólag utasításainkat kikérje - mondta paprikavörösen a doktor, és pofazacskója idegesen remegett, mint a trükkfilmekben a hörcsögé. - Ez, kérem, felforgatás... ez... ez bolsevizmus...

- Bizony, kérem alássan - szólalt meg Karlsdorfer, és sétatálcájával koppantott a padlón -, amikor, kérem, a boszniai okkupáció idején bevonultunk Cetinjébe...

- Ez egyáltalán nem tartozik ide - vágott közbe ingerülten Römer doktor -, bocsásson meg, méltóságos uram, de itt most egészen másról van szó.

- No persze, persze, kérem alássan.

- Főmérnök úr, lesz szíves tudomásul venni, hogy Londonból megérkeztek az első utasítások. A Ganz-Jendrassikot azonnal eladjuk, a kettes zománcozót munkába állítja, a félkész öntvényeket zománcozza, és az első vagon svéd diszpozícióra három héten belül útnak indítja. Bér munkát nem vállal.

- Öngyilkosság...

- Még nem fejeztem be - vágott közbe Imperátor -, a gépműhely leáll.

- És a munkások? Mit csináljanak?

Imperátor vállat vont. - Nem vagyunk vöröskereszt. Azt alkalmazzuk, akire szükség van.

- A bér munkára feltétlenül szükség van.

- Londoni utasítás.

- Lehetetlenség. És hogyan exportálhatunk, amikor itthon minden gramm vasra szükség van.

- Mi valamennyien alkalmazottak vagyunk, és kötelességünk engedelmeskedni.

- Akkor is, ha az engedelmesség a kártevással egyenlő?

- Ki ellen kártevés? Mi az, maga belépett a kommunista pártba?

- Ha történetesen beléptem volna, az sem tartozik senkire. Tudomásom szerint politikai szabadság van. Tudomásom szerint... - és Csuti hirtelen elhallgatott. „Tessék, már megint elveszttem a fejemet...”

Imperátor is mehökkent.

Londonból azt táviratozták, hogy „bírd Csutit jobb belátásra, de vigyázzon rá, mint egy falat kenyérre”, és ő majdnem bekapja ezt a falat kenyeret.

- Bocsásson meg, főmérnök úr, az embernek romlanak az idegei. Ön is aludjék rá egyet, mi is. Hiszen mindannyian a vállalat érdekét akarjuk szolgálni, ha más-más elgondolásokkal is. Igaz?

- Kérem - mondta Csuti is lecsillapodva -, elnézést kérek én is, ha ingerülten beszéltem. De amit mondtam, fenntartom. A gépműhelyt leállítani, jól jövedelmező bér munkát visszautasítani öngyilkosság. Bizonytalan devizakövetelésért itthon is életfontosságú árut kiszállítani öngyilkosság. A Ganz-Jendrassikot most, bizonytalan áramszolgáltatás idején eladni bűn. Ha önök ragaszkodnak ehhez, akkor legnagyobb sajnálatomra kénytelen vagyok állásomat rendelkezésükre bocsátani.

- Nincs túl sok munkalehetőség, főmérnök úr.

- Ez csak rám tartozik, igazgató úr.

- Kérem, jelteni fogjuk Londonnak.

- Ahogy óhajtják.

Imperátor, Tatár és Karlsdorfer beült a bérkocsiba.

- Ez a Csuti mindenre képes - kezdte Tatár.

Imperátor nem felelt.

- Képes arra is, hogy bemenjen a kommunista pártba.

- Akkor bemegy - felelte ingerült vállrándítással Rómer doktor.

Tatár egy darabig hallgatott, azután köhécselt néhányat.

A doktor ránézett.

- Mondott valamit, cégvezető úr?

- Nem... nem... azaz, azon gondolkoztam éppen, hogy én Csuti helyében nem ugrálnék. A munkások elmondhatnak róla egyet-mást az igazoló bizottságnak.

- Az igazoló bizottság sóhivatal, kedves Tatár úr - mondta felébredve Karlsdorfer. - Pár száz forint, és a zsebünkben van. Az igazoló bizottság a légynek se árt... az a Vidra doktor kifejezetten úriember.

Tatár átnézett Karlsdorfer feje fölött, és egyenesen Imperátorhoz fordult.

- Az igazoló bizottság persze nem tesz semmit, de éppenséggel tehetne.

- Majd erről még beszélünk - mondta Imperátor, és elfordult, azután váratlanul megkérdezte:

- Mondja, cégvezető úr, hogy hívják azt a nagyszájú csirkefogót?

- Melyiket?

- Azt az übélnököt... azt a kis bajuszos mitugrást...

- Halász. Halász Pál.

- Mit kért a múltkor?

- Nem tudom pontosan, valami anyagot. A sógorának van egy kis lakatosüzeme, de azt hiszem, ő is csendestárs ott a lopott csapágyakkal és késekkel.

- Jó - felelte kurtán a doktor, és újra elfordult. Az irodáig nem is szólt többé egy szót sem. Csak otthon a vezérigazgatói szoba ajtajában szólt újra hátra.

- Jöjjön csak be, cégvezető úr.

Tatár otthonosan telepedett a bőrfotelbe, és baráti mosollyal várta, hogy mit akar tőle az öreg. Rómer doktor azonban nem mosolygott vissza.

- Lesz szíves, cégvezető úr, elmondani, hogy is volt az az igazgatósági ülés.
- Melyik, kérem? - kérdezte Tatár meghökkenve.
- A karácsonyi.
- Amint már elmondtam, december huszonnegyedikén délután felkeresett Palánkay. Pisztolyt fogott rám...
- Ne a mesét mondja, kérem. Azt mondja, ami történt.

A doktor hangja ingerült volt.

Tatár elvörösödött.

- Kérem... nem értem.
- Ne kívánja, hogy dokumentumokkal javítsam meg az emlékezőtehetségét.

Tatár arcán kiütött a veríték.

- Én az igazat mondtam önnek eddig is. Palánkay revolverrel kényszerített.
 - Nem kényszerítette magát senki semmivel. Tessék, itt a kasszakulcs. Vegye csak ki azt a zöld dossziét. Tessék, csak tessék. Bontsa ki. Miért nem nyúl hozzá? Nem robban.
- „Meggyújtok egy skatulya gyufát, és bedobom a papírok közé” - gondolta Tatár.

Rómer doktor ugyanebben a pillanatban kissé gúnyos hangsúllyal közölte:

- Kiszedheti nyugodtan, nem kell úgy fogni, mint a hímes tojást. Van hitelesített fotókópiám minden darabról.

A dossziében félelmes gondossággal rendbe rakva a karácsonyi igazgatósági ülés jegyzőkönyvei. A beszédek. Pénztárelszámolások. Külön borítékban. Hajdók mérnök jelentése az autóügyről. „Tatár cégvezető úr telefonon úgy rendelkezett...” Azután egy vonalas papírlapon Tatár félájultan látta meg saját keze írását: másolat Römer Aladár doktor viselt dolgairól, a Gestapónak írt levélről... atyaisten, honnan került ez elő? Persze a svábhegyi villa íróasztalából.

- Nos, mit szól ehhez?
- Hamisítvány... drága doktor úr, minden betű, minden sor, minden írás rágalom és hamisítvány... elhinné rólam?
- El. És kérem, hagyja abba a komédiázást. Ami volt, volt. Most úgy beszélünk egymáshoz, mint az üzletemberekhez illik. Önre a cégnek szüksége van, és én minden kicsinyes bosszútól eltekintek.
- Biztosíthatom önt... sohasem tettem olyat, amiért...

A doktor, mintha nem is hallotta volna a közbeszólást, kopogott a ceruzájával az asztallapon.

- Utasításaim a következők. Ön belép a szociáldemokrata pártba.
- Tagja vagyok már.

Römer megütődve nézett fel.

- Ön szociáldemokrata?

Tatár arcáról egy futó pillanatra eltűnt az ijedtség. Elvigyorodott, és négy tagsági könyvet tett az asztalra, a szociáldemokrata, a kommunista, a kiskazda és a parasztpártét.

- Várom további utasításait.
- Kérem, cégvezető úr, az igazoló bizottságban ön fog részt venni a vállalat részéről.
- Kérem... igenis.
- Azt a Halászt, vagy Kalászt, vagy hogyhívjákot fel kell használni tanúvallomásra... Csutit vezető állásra alkalmatlannak kell ítélni.
- Igen... azaz nem értem.

Rómer doktor szája szélén ravasz mosoly játszott.

- Nem érti? Ha Csutit állásvesztésre ítélik, akkor el kell bocsátani. Ha vezető állásra alkalmatlannak ítélik, akkor maga lesz a főnöke, és ő kénytelen a helyén maradni, mert másutt sem kaphat vezető mérnöki beosztást.

- Óriási.

Rómer doktort nem érdekelte Tatár lelkendezése.

- Ön pedig még a mai napon beadja a feljelentést a népbíróságon Palánkay ellen.

Tatár elsápadt.

- Ne tréfáljon, doktor úr... ezt az ügyet szellőztetni... a népbíróságra vinni... Hiszen ez... ez...

A doktor gúnyosan rándított egyet a vállán.

- Törvény mondja ki, hogy minden állampolgár köteles jelenteni a fasiszta gaztetteket.
- De... de hát Palánkay megszökött... talán nem is él. Mire való...
- Bolygatni olyasmit, amiből esetleg cégvezető úrra is baj származhatik. Igaz?
- Csak a vállalat jó hírneve...
- Nna, ami a vállalat jó hírnevét illeti... Mondja csak, hol van Palánkay?

Tatár széttárta a karját.

- Honnan tudjam én azt, drága doktor úr?
- Na, próbálja csak megerőltetni az emlékezőtehetségét.
- Sejtelmem sincs róla.
- Mikor beszélt vele utoljára?

Tatár egy pillanatig habozott.

- Karácsonykor... itt az igazgatósági ülésen.
- Akkor parancsoljon, olvassa el.

Azzal a doktor benyúlt a tárcájába, és Tatár kezébe nyomott egy ceruzával írt, elmaszatolt levelet.

- Palánkay küldte nekem... a börtönből. Olvassa csak el, cégvezető úr, rendkívül tanulságos. És meggondolandó. Palánkay bevall mindent. Ellopta az autót, ellopta a pénzt, rálőtt Karlsdorferre, és a maga tanácsára beállt a demokratikus hadseregbe. Sajnos már a második napon felismerte őt egy pesterzsébeti fiú, akit levente korábban Palánkay úr véresre veretett. És abban Palánkaynak teljesen igaza van, hogy húsz évvel fiatalabb önnél, és ha ön egy szóval is visszatartotta volna... ha nem ad lovat alája, ha nem megy ki hozzájuk tárgyalni a villába, ha nem segíti autóhoz...

- Akkor engem is ugyanúgy lelőtt volna, mint Karlsdorfert.
- Lehet, de nem biztos. Vagy gondolja, hogy akkor is magára lőtt volna, ha engem nem juttat, cégvezető úr, a Gestapo kezére? Vagy ha a feleségemet megpróbálta volna kihozni a téglagyárból?
- Én mindent megpróbáltam - dadogta Tatár lángvörösen. - Én szembeszálltam... kérem, mondja meg, mit akar tőlem... börtönbe juttatni, megölni...
- Nem, cégvezető úr. Magának a Palánkay-ügyből semmi baja sem lesz, ezt Karlsdorfer és én garantáljuk. De cserébe van néhány kívánságom, amelyeket meg kell tennie a vállalat érdekében.
- Ön parancsol, és én engedelmeskedem - mondta falfehéren Tatár.

Römer doktor fel-alá járkált a szobában.

- Az igazolási cirkuszt három nap alatt le kell bonyolítani. El kell készíteni a pontos vagyonszármazást, és külön listán a háborús veszteségeket feltüntetni. Egyidejűleg tegye meg, kérem, a feljelentést a tönkrement autó ügyében. Az ékszereskazetta ügyében... nos, az most nem érdekes.
- Igenis - mondta Tatár sápadtan.
- Köszönöm, most elmehet.

Az „igazolási cirkusz” valóban három nap alatt zajlott le.

„Zseniális ez a gazember, zseniális... helyes, hogy nem firtattam az ékszerek ügyét... legálábbis egyelőre nem. Erre a gazemberre szükségünk van. Azután majd kitöröm a nyakát” - morfondírozott Römer doktor, amíg a szomszéd szobában az igazoló bizottság ülésezett. Hangosan folyt a vita. A doktor hátradőlt a karosszékből, behunyta a szemét, és hallgatta.

Most Vidra doktor beszél, az igazoló bizottság elnöke. Alacsony, hordóformájú emberke cvikkerrel, kopasz fejbúbbal. Minisztériumi tisztviselő, négy kisgyereke van. Jámbor férfiú, aki nem akar összeveszni az igazgatóságokkal, ahol a tisztviselőket igazolja, mert a sovány napidíjon felül így jut egypár méter szövethez vagy egy liter olajhoz.

Most is csupa készség a hangja, amikor a bizottság tagjaival ismerteti Tatár cégvezető igazolási ügyét. Problémamentes kis ügy, félóra alatt végzünk vele, uraim. Tatár György negyvenhárom éves, nős, cégvezető, egész életében alkalmazott volt, nem politizált, fasiszta pártnak tagja nem volt, nyugaton nem volt, bejelentés ellene nincs, javasolom, hogy egyhangúan mondjuk ki igazoltnak.

- De van bejelentés - hallja most Römer doktor a másik férfigangot. Mély, kicsit rekedt hang, mérget lehet rá venni, hogy vagy a kommunista, vagy a szociáldemokrata bizottsági tag szólal meg. - Miféle bejelentés? - kérdezte Vidra doktor.

- Máriáss Teréz gépíró nő karácsonykor a Hungarista Tanács igazgatósági jegyzőkönyveit gépelte. Ezek szerint a jegyzőkönyvek szedni Tatár cégvezető igazgatói állást vállalt a nyilas igazgatóságban. Öccsét is igazgatósági taggá választotta. Tessék behívni Máriáss Terézt.

- Hol vannak a jegyzőkönyvek? - kérdezte Vidra doktor.

Tatár csodálkozva bámul.

Valóban volt karácsonykor igazgatósági gyűlés, de ő olyan kis pont volt itt, ő nem látta, hogy mi történt a közgyűlés után az iratokkal.

- A jegyzőkönyveket betették az én íróasztalfiókomba. Egy példányt Palánkay Emil vett magához.

- Miért nem a kasszába tették? - hall Römer doktor egy sipító hangot. Alighanem a Polgári Demokrata Párt küldötte szólal fel, egy hetven év körüli jogász.

Most Tatár vág közbe.

- Mert a kasszakulcs nálam volt, és azt nem akartam átadni annak a fasiszta bandának.

- És most hol vannak a jegyzőkönyvek?

Tatár a vállát vonogatta.

- Kérem... a jegyzőkönyvek a felszabadulás napján még megvoltak - mondta Máriáss Teri. - Csaplár Ágnes mondta, hogy amikor Römer doktorral először találkozott itt...

„A fene egye meg ezt a Csaplárt, mit pofázik bele mindenbe - gondolta Römer dühösen. - Kirúgom a Máriással együtt.”

- Szíveskedjenek hívni Römer doktor urat - hangzott most a másik szobából. És már nyílt is az ajtó.

Römer feltápáskodott, és átment az igazoló bizottság szobájába.

Két egymás mellé állított íróasztal mögött ült az igazoló bizottság. Velük szemben kényelmes karosszékekben a kihallgatott tisztviselők, most éppen Tatár, Máriáss Teri és Csaplár Ágnes. A sarokban kis gépíróasztalnál Gerencsérné a jegyzőkönyvet vezette.

Vidra doktor felugrott, és udvariasan üdvözölte Römert.

- Römer doktor úr, a vállalat ügyvezető igazgatója - mondta a bizottság tagjaihoz fordulva. De Römer nem üdvözölt senkit.

- Hívtak az urak. Tessék.

- Azt szeretnénk tudni, hogy ügyvezető igazgató úr tud-e a karácsonyi jegyzőkönyvekről.

- Hogyne. A felszabadulás utáni napon benn jártam az irodában. Magamhoz vettem azokat, bezártam a kasszába, majd amikor Tatár cégvezető úr elkészítette a Palánkay-ellenes feljelentést, odaadtam neki, hogy ezeket az iratokat is küldje át az ügyészségre. Palánkay ellen ugyanis éppen Tatár cégvezető úr erélyes sürgetésére megtettük a feljelentést. Megtettük már csak azért is, mert a demokrácia törvényei kimondják, hogy minden állampolgár köteles segítséget nyújtani a fasiszta bűntettek felfedésében.

Tatár a homlokára csapott.

- Hát persze! Egészen kiment a fejemből... persze hogy beküldtük.

- Szóval az eredeti jegyzőkönyvek ez idő szerint az ügyészségen vannak? - kérdezte a bizottság egyik tagja, egy szürke ruhás, ősz hajú, sovány arcú férfi.

- Ott, kérem.

- De egyetlen másolatuk talán itthon is akad belőle?

Vidra doktor felugrott.

- Hallották, uraim, hogy a jegyzőkönyvek az ügyészségen vannak. Mit érdekelhet az már minket tovább? Az iratokban semmi olyasmi nem lehet, ami a cégvezető urat kompromittálná, különben nyilvánvalóan nem terjesztette volna fel.

- Kompromittálná? - kérdezte Römer, és gúnyosan elmosolyodott. - Azt a férfit, aki a legnehezebb időkben helytállt? Aki kollégáit megvédte a fasiszta zaklatásoktól, zsidó feleségét bújta, kétszer tárgyalt a Gestapóval kiszabadításom érdekében... Azt az embert, aki karácsonykor Karlsdorfer vezérigazgató egyenes kérésére vállalta az ügyvezető igazgatói megbízást, a legnagyobb bombázáporban eljött az igazgatósági ülésre, és itt megfékezte a nyilas banditák garázdálkodását...

- De kérem, őt nem Karlsdorfer kérte fel! - kiáltott közbe Ágnes. - Karlsdorfer öméltósága határozottan tiltakozott...

- Honnan tudja ön? - ripakodott rá Vidra doktor. - Az előbb azt vallotta, hogy júniustól januárig a lezárt raktárban bujkált. Honnan tud olyanokat állítani, aminél nem volt itt?

- De kérem, Máriáss kisasszonytól tudom, a jegyzőkönyvekből láttam, azonkívül engem is Tatár jelentett fel... Karlsdorfer öméltósága mondta nekem.

- Jó, hogy Karlsdorfer öméltóságát említi, Csaplár kisasszony. Majdnem elfelejtettem átadni az uraknak Karlsdorfer Armand vezérigazgató úr levelét, akinek ma fontos ügyben Somosbányára kellett utaznia. Parancsoljanak.

Römer az asztalra tette a levelet. Vidra doktor homlokára tolta a szemüvegét, és állva olvasta fel a levelet. Ágnes és Máriáss Teri egymásra pislogva hallgatták. Karlsdorfer büntetőjogi felelőssége tudatában kijelenti, hogy Tatár cégvezető urat mindig a vállalat érdekeit szem előtt tartó, demokratikus embernek ismerte, akinek szociális érzéke annyira fejlett volt, hogy Somosbányán még tehenet is gondoztatott a tisztviselők tej- és vajellátása érdekében. Továbbá élete kockáztatásával szembeszállt Palánkayval, és inkább színleg vállalta a tagságot a hungarista üzemi tanács igazgatóságában, semminthogy tűrte volna a javak elherdálását.

- Amikor Csaplár Ágnes főkönyvelőnk az akkori rendszert sértő megjegyzései miatt a katonai parancsnokság el akarta fogatni, ő maga beszélt Meller ezredessel, hogy hagyja futni a fiatal lányt.

- Nem igaz! - kiáltott közbe Ágnes.

- Csaplár kisasszonyt rendreutasítom - mondta Vidra doktor. - Egyébként is mi jogon állítja ön Karlsdorfer igazgató úr vallomásáról, hogy az hamis.

- Mert tudom. Mert nekem Meller ezredes megmondta...

Vidra doktor lángvörös lett. - Ön tehát mérvadóbbnak tartja, amit a fasiszta katonai parancsnok, egy horthysta ezredes mond önnek. Még egyszer kérdezem: tudja-e ön bármivel hitelt érdemlően bizonyítani, hogy Tatár cégvezető úr népellenes, demokráciaellenes, antiszociális volt, hogy jobboldali pártnak tagja volt, nyugaton volt?...

- Bizonyítani nem, de...

- Akkor köszönöm, nincs több kérdésem. Uraim?

A bizottság tagjai hallgattak.

- Kérem, Gerencsérné nagyságos asszony, szíveskedjék írni: Tatár cégvezető urat a kettőszáznyolcvan törve ezerkilencszáznegyvenöt számú igazoló bizottság igazoltnak jelenti ki. És egyben Römer doktor úr javaslatára őt kérjük fel, hogy az igazoló bizottságban mint a vállalat részéről behívott tag vegyen részt. Köszönöm, önök egyelőre kifáradhatnak. Tatár cégvezető úr itt marad. Következik Csuti Lóránt főmérnök igazolása. Itt van már?

- Itt van - nézett ki Máriáss Teri. - A könyvelésben vár.

Csuti Lóránt már egy órája ült a könyvelés szobájában. Nem értette a dolgot, és bosszankodott. Déli tizenkettőkor kapta az értesítést, hogy délután jöjjön be a központba, és iratait hozza magával, mert igazoló bizottság elé kerül. Miért a központban? És miért nem tudtak hamarabb szólni? Azt hiszik, hogy a főmérnök csak úgy otthagynak csapot-papot? De legalább ne lett volna ma annyi probléma a kalapácsnál. És a helyreállított daru próbáját holnapra kellett halasztani. No, most már mindegy, legalább ezt is elintézte. „De itt legyen pontosan háromra” - ezt mondta Tatár kétszer is, és a végén őt várakoztatják.

- Csuti Lóránt főmérnök úr.

Csuti bement az igazoló bizottság szobájába. Csaplár Ágnes és Máriáss Teri ugyanakkor vörvörös arccal jött ki. Gizi letette az átíró tollat, és becsukta az árunaplót.

- Mi volt, gyerekek?

- Tatárt simán igazolták.

- Mondtam. Most csuda jóban van a magas igazgatóság. Rómer majd belebújik.

- Te Gizi, hidd el nekem, amikor az első napon az öreg aszalt szilvával találkoztam, itt esküdözött ezen a szent helyen, hogy kitöri Tatár nyakát, elmondta fasiszta gazembernek, gyilkosnak, mindennek.

- Hát aztán. Holló a hollónak... de ne félj, annál jobban kitörik majd Csuti nyakát.

- Csutiét? Gizikém, te lázas vagy. Csuti is igazgatósági tág, és Csutira igazán nem foghatnak semmit. Mindenki tudja, hogy milyen rendes volt, gépeket mentett meg.

- Majd meglátjuk a végén.

- Hány óra van, gyerekek? - kérdezte Máriáss Teri.

- Fél öt.

- Menjünk haza. Ma úgyis már csak a nagy emberekre kerül sor, minket majd az aljával igazolnak. Röhögnék, ha rólad kisütnék, hogy júniustól januárig nyugaton voltál, vagy rohamosztagos voltál, mert nem tudod az ellenkezőjét bizonyítani.

- Megeshetik.

- Szedd a holmidat.

A folyosóajtóban két férfiba ütköztek. - Kérem szépen, itt a Csuti főmérnök úr igazolása? - kérdezte az egyik.

- Tessék, arra menjenek be - mutatta Teri.

Másnap reggel Ágnes már az előszobából hallotta az ingerült hangokat. Benyitott a könyvelésbe, és a magas, ferde lapú könyvelőszekrénynek támaszkodva egy felháborodottan magyarázó fiatalembert látott. A fiatalember majdnem sírt mérgében.

- Maga szakszervezeti tag léte nem tudta megakadályozni?

Kern Gizi az asztalánál ült, vérpirosan védekezett.

- Nem mondaná meg, hogyan? Az igazolásban csak a behívott tag vehet részt.

- De nem mindegy az, hogy kit hív be a bizottság! Nem mindegy az, hogy ki ad felvilágosítást a többieknek! Maga szervezett dolgozó? Nem olvasta az igazolásokról szóló rendeletet? Nem tudják a legelemibb jogukat megvédeni? Ilyen csirkefogó, mint a Tatár cégvezető, ilyen ember kerülhet az igazoló bizottságba?

- Azt hiszi, sokat kérdeztek minket, igaz, Ágnes?

- Mondhatom maguknak, hogy ha nem itt az igazgatóságon történt volna, akkor Csutival nem történhetett volna meg ez a disznóság. Most azután kereshetnek más főmérnököt.

- De hiszen nem ítélték állásvesztésre - mondta Gizi. - Vargáné mesélte, hogy Tatár késő este kiment hozzá Baracskára, és biztosította, hogy ha névleg eleget is kell tenni az igazoló bizottsági határozatnak, és ha megvonják is a főmérnöki címet, azért minden marad a régiben.

Ágnes nem értett semmit az egészből.

- Maradt ám a régiben. Csuti lemondott az állásról, és levelet írt a közlekedési miniszternek. A Csuti főmérnök apja kultúrmérnök volt, ő maga is egyetemista korában hónapokat töltött Törökországban az apjával hídépítésekénél. Most aztán jelentkezett hídépítéshez technikusként, vagy aminek felveszik. Mi pedig itt állunk szakember nélkül, a gyárat szétszedik, elherdálják, leállítják, tönkreteszik. Eh, itt volt a nagy lehetőség, az igazoló bizottság, most kirakhatták volna a gazembereket az igazgatóságból, és erre kirakták a főmérnököt. Ezt elhencegetik a szakszervezetben. Isten áldja magukat.

Homok Jani bólintott a két lány felé, és kirohant az ajtón.

- Homok Jani, ő az öntöde kommunista párttitkára - intett az ajtó felé Gizi. - Különben is igaza volt, akárhogy veszekedett. Tudod, milyen cirkuszt csináltak itt este Csutival? Az a kis nyeszlett, akivel találkoztunk, meg a másik, az a nyakigláb, azok jöttek a gyárból tanúskodni ellene. Elmondják, hogy hajcsár volt, goromba volt, a kutyájával járta az üzemeket, hogy aki nem dolgozott, arra ráugorjon az a dög... Tatár a szemét forgatta: „Borzasztó, borzasztó, ő ezt sose tudta Csuti főmérnök úrról. Csak egy esetre emlékszik, amikor Csuti beleegyezett a gránáthüvelygyártásba, és felelősségre vonta a munkásokat, hogy miért van annyi selejt.” Mit szólsz ehhez a mocskos Tatárhoz? Úgy csinált, mintha menteni akarná Csutit, és még jobban belerántotta. Már az is disznóság volt, hogy Csutit itt igazolták, és nem a gyári tisztviselővel.

- Most mit csináljunk? - kérdezte Ágnes ijedten.

- Ebben a dologban már semmit. Ülünk le, könyveljük, és szégyelljük magunkat. Én legalábbis nagyon szégyellem.

A SORS-SZIMFÓNIA

- Jó napot, Ágnes!

Ágnes felnézett, elpirult, és gyorsan becsapta a könyvet.

- Jaj, megzavartam?

- Nem, világért sem. Csak lapozgattam - felelte. Kezet nyújtott a fiúnak, és helyet mutatott maga mellett a padon. - Élvezem, hogy süt a nap, élvezem, hogy van egy óra szabad időm és főleg, hogy a Károlyi-kertben már helyreállítottak két igazi padot. No meg örülök annak is, hogy kedves könyveimnek irgalmazott a bomba és a szomszédság. Újraolvasom valamennyit.

Valóban nem olvasni akart. Azért ült ide az elhagyott padra, mert egyedül akart lenni, gondolkodni, megvívni fájó érzéseivel. A kínlódó, boldogságot kereső Tonio Kröger most olyan közel állt a szívéhez. „Talán nem is lettem volna jó orvos” - ezt ismételte magában szakadatlanul. Mert azon a napon, amikor anya és Ferkó hazaérkezett, Ágnes hallgatva és pillanatok alatt mondott le újra álmairól. Még el sem múlt az első csókok öröme, az ölelések

melegsége, a találkozás könnyei, az első átbeszélgetett éjszaka, amikor Ágnes elszoruló szívvel határozta el, hogy eltemeti, most már végleg és örökre eltemeti a vágyat. Ferkó hazaérkezése után három nappal már újra gimnáziumba járt, ami azt jelentette, hogy reggel hétkor felvette a legrosszabb nadrágját és a leventebakancsát, és elment romot takarítani az iskolába. Nagyon, nagyon ritkán tanult egy keveset egy zsírpecsét, számfűles salátahalmazból. Madisz-jelvényt hordott, és állandóan tüntetett. „Hol voltál?” - kérdezte a mama késő délután beállító fiát. „Tüntettünk az új tanonctörvényért”, „tüntettünk a reakciós miniszterek ellen”, „tüntettünk a feketézők ellen” - közölte Ferkó, és bizonyosságul rákezdte: „Nem állunk meg félúton... reakció pusztuljon.” „Hagyd abba - mondta mérgesen a mama -, egészen megbolondultatok mind a ketten.” „Miért, haragszol?” - kérdezte Ferkó méltatlankodva. „Inkább a leventékkal menetelnék még a fronton? És azt énekelném, hogy Horthy Miklós katonája vagyok?”

Ágnes elnézte Ferkót, amint rongyos papírszeletkéken oldja meg az algebrafeladatát, vagy francia rendhagyó igéket magol, és ilyenkor úgy érezte, régi, becsületbeli adósságát fizeti meg. Az „adósság” évekkel ezelőtt keletkezett. Ágnes negyedik kereskedelmibe járt, Ferkó második gimnáziumba. Kilenc pengő tandíjat fizetett Ágnes negyedévenként, tizenkettőt Ferkó. A tandíjfizetés napja gondokba borította a családot. Karcsi tanoncidő után segédlevéllel, de segédi munka nélkül lézengett, az öreg Csaplár két napokat dolgozott egy héten, s a „legmagasabb fokú tandíjkedvezmény” alapján fizetendő huszonegy pengő akkora pénz volt, olyan elképzelhetetlenül nagy pénz! Az iskolában az igazgatók kihirdették a polgármesteri hetedik ügyosztály vezetőjének határozatát: aki pedig harmadikáig nem fizeti be a tandíját, hazaküldendő az iskolából. Tizennégy pengőt gyűjtött össze Csaplárné a tandíjfizetés napjáig, belerakta Kincsesné ötpengős ajándékát, beleszámítva a horgolt függönyre a zálogházban kapott hat pengőt is. „Pénteken lesz fizetés... mondjátok meg az igazgatótoknak” - mondta Csaplár Károly. A két gyerek hallgatott, Ágnes sápadtan, Ferkó lángvörösén. Mindketten a másnapra gondoltak, amikor az osztályfőnök szokás szerint felolvassa a tandíjat még nem fizettek névsorát. „Ha nincs pénze az apádnak, maradj otthon cselédnek” - teszi hozzá az osztályfőnök. És az utasításhoz híven azt is: „Most pedig vedd a kabátodat, és addig ne is gyere be, amíg a pénzt nem hozod.” „Ha hazaküldenek, leugrom az emeletről” - gondolta sápadtan Ágnes. És Ferkó megszólalt: „Apa, Ágnes már érettségi előtt van, fizesse be ő a tandíjat. Én megmondom a dirinek, hogy várjon két napig. Ha hazaküld, legfeljebb nem kell benn maradni természetrajzórán. Úgyis utálok.”

Másnap Ferkót valóban hazaküldték természetrajzóráról. Felelés közben jött be az osztályfőnök. Veszedelmes felelés volt, névsor eleje, és a lecke is nehéz volt: az ízeltlábuak. Csaplár Ferkó mégsem örült, hogy megúsza az órát. Elbújt a folyosón a sarokba, és ott sírt mérgesen, megalázva. Ágnes pedig megkönnyebbülten sóhajtott fel, amikor a fekete táblán a tandíjhátralékosok listáján nem volt ott a neve. Három nap múlva Ferkó befizette a tandíjat, és visszament az iskolába. Soha többé nem is beszéltek erről, de Ágnest égette és kínozták az emlék, amikor a vézna, tizenkét éves kisfiút lökte oda annak a megaláztatásnak, amit maga nem mert és nem bírt vállalni. „Hadd tanuljon” - gondolta ellágyulva, és órákig elnézte volna Ferkó gesztenyeszínű haját, kisfiús tarkóját, amint a könyv fölött görnyed. „Tanuljon gondtalanul, én el tudom tartani a családot.”

Anya két nap alatt otthonná varázsolta a lakást, fejedelmi ebédeket főzött, marharépa-főzeléket, bablevest, sárgaborsólevest és hozzá nyersen reszelt céklát, kukoricalisztból és melaszból süteményt sütött. Ágnes hazahozta a fizetését, a „kalóriát”, néhány deci barna, rossz szagú olajat, egy zacskó babot, egy darab ládalekvárt. Mindez magától értetődően történt. Ágnes néha úgy érezte, le kell ülnie az anyja mellé, meg kell fogni a kezét és megkérdezni: mama, hogyan rendezzük be ezután az életet... mama, nekem úgy fáj a szívem... De a mama nem

értette volna meg, hogy másképp is lehet, mint úgy, hogy ő vezeti a háztartást, Ferkó gimnáziumba megy, és Ágnes az irodában dolgozik, és közben várják, várják a hírt, hogy mikor jön haza apa és Karcsi... De a mamával különben sem lehetett beszélgetni úgy, ahogy szeretné. A mama sír, imádkozik, és a mama, istenem, ez olyan nehéz dolog. A mama mindig azt mondta, hogy azt akarja, hogy Ágnes legbizalmasabb barátnője ő legyen. Ágnes neki mindent nyugodtan elmondhat, és főleg mindent nyugodtan megkérdezhet. És Ágnes bármennyire küzdött is ez ellen, senkivel sem volt bizalmatlanabb és zárkózottabb, mint a mamával. Talán azért is, mert a mama nem szerette az embereket, és nem bízott bennük. Úgy ült a családon, mint a kotlóstyúk, elmart volna a háztól minden idegent. Lábtörlők és padlórongyok sokaságával bástyázta el a szobát, rászólt és görbén nézett Karcsi barátaira, akik piszkos lábbal akartak belépni. Ha apához feljött valaki beszélgetni vagy sakkozni, a mama ingerülten járkált fel-alá, edénnyel csörömpölt, a szekrényeket rámolta. A mama azt szerette, ha ők vannak csak otthon, a család, és befoghatja a gyerekeket borsóválogatásra vagy tüzelő-aprításra, és beszélhet nekik a drágaságról, a szomszédokról, ahol piszkos a konyha.

A mama kétszer is bezárta az ajtót, és még háromszor is kiment megnézni, hogy tart-e a rigli. Ágnes mindez taszította és bosszantotta. Ő szeretett volna jó barátságban élni mindenkivel.

És a mamával már csak azért sem lehet úgy beszélni, mint barátnő a barátnővel, mert nem egyenrangú felek. A mama ismeri Ágnes testének minden porcikáját, és kisgyerek kora óta rendelkezett vele, fürdette, és ha beteg volt, ápolta. A mama nem tudott mesélni, csak kérdezni tudott, pedig Ágnes nem gyónni akart, hanem beszélgetni. Ágnes szerette az embereket, és hitt nekik. „Téged mindenki be fog csapni, kihasznál, rászed” - sopánkodott a mama, amikor Ágnes nem alkudozott az üzletben, első szóra kölcsönadott bármit, pénzt, könyvet, ennivalót. Ágnes szerette volna meghívni az osztálytársnőit. Egy Lampel Ica nevezetű lányhoz, isten tudja, miért, nagyon vonzódott. Ica sovány, szőkésbarna hajú, szemölcsös arcú, szemüveges, csúnya kislány volt. Neki egyszer Ágnes megsúgta, hogy az unalmas órákon, például amikor földrajzból Franciaország folyóit tanulták, akkor mindenfélről ábrándozik, például arról, hogy Balatonvilágoson, ahol egyszer már járt, és ahol olyan a Balaton, hogy kilométereket is bemehet az ember, és nem merül nyakig a vízbe, ott a parti fenyvesben építeni fog egyszer egy iskolát, amelyben a világ minden szegény gyereke tanulhatna. Száz nyelven folya a tanítás, és mindenki választhatna, mi akar lenni: tanító, mérnök, lakatos, orvos, no persze, orvos. És minden tanárnőjük tanítana ott. Margit néni tanítaná a földrajzot és a magyart, Matild néni a történelmet... és mindenki megtanulna sportolni. Tenispályák lennének, és reggeli torna helyett úszás a Balatonban... Lampel Ica kicsit hülyén hallgatta, vihorászott közben. „Mit szólsz hozzá?” - kérdezte Ágnes elfulladó izgalommal, de a másik már nem hallgatott rá, hanem diadalordítással elrohant. „Lányok, a Csaplárnak van egy uszodája a Balatonban...” Lampel Ica után újabb barátnők jöttek, néhány napig vagy néhány hétig tartó fellobbanások. Ezek a barátkozások nem hoztak kielégülést. Ágnes olyan valakit keresett, aki titkait megérti, akinek ugyanolyan vad és merész álmai vannak, aki titokban latinul tanul, és a nagy emberek életrajzát olvassa, azokét a nagy embereket, akik szegényen, gyengén, betegen kezdték, de erősekké és hatalmasakká váltak, törhetetlen akarattal érték el céljaikat, orvosok, tudósok, világutazók lettek. De a kislányok csak susmogni szerettek fiúkról, ruháról, táncról, és Ágnes egyedül maradt. Ezért kellett Tibor olyan nagyon, vagy helyesebben ezért is. Ezért lett Tibor több az első csóknál, a kicsit fájó, kicsit édes, nagyon gyorsan elmúló első szerelemnél. A barátság soha nem ízelt mézét is adta, a kijavított olasz leveleket, a hosszú beszélgetéseket, azt a tréfásan bizalmas, néha gúnyos, néha meleg hangot, amit nem ismernek a testvérek, nem ismernek a házastársak, csak a barátok, és amiből fiú és lány között kibomlik az első szerelem.

Úgy kellett volna valaki ezekben a nehéz napokban.

Katit már hetek óta nem látta, riportok után csavargott, sosem volt Budapesten.

Gizi kéznél volt - mindennap találkoztak az irodában -, egy este neki panaszkolt el keservét. Gizi bólogatott, és másnap cédulát tett Ágnes íróasztalára. „A közgazdasági egyetemen be lehet iratkozni ma és holnap, Szerb utca 23.” „Nem akarok én közgazdász lenni” - gondolta Ágnes csodálkozva és bosszúsan, és összegyűrte a cédulát. „Nem ilyen tanácsot kértem Gizitől.”

Gizi egész délelőtt az iparügyiben volt, amikor előkerült, mindjárt megkérdezte:

- Megtaláltad a cédulát?

- Meg. De tudod, hogy engem nem érdekel.

- Gondold meg, Ágnes. Mégiscsak egyetemet végezhetnél. És a közgazdasági kar mellett az irodába is bejárhatnál. És négy év múlva diplomád lesz. Mehetsz a gazdaságtörténet-gazdaságföldrajz tanári szakra is... Römer beleegyezett, hogy a fontosabb órákra bemenjek, és kora reggel pótoljam ki a munkaórákat. Neked is megengedné.

„Lehet, hogy nem is lettem volna jó orvos” - erre gondolt Ágnes, amikor aláírta a felvételi kérvényt. „Nem is lettem volna jó orvos” - szorította össze az ajkát, amikor a közgazdaságtudományi kar dékánja elé járult, hogy az kézfogással avassa egyetemi polgárrá. „Nem is lettem volna jó orvos” - ez volt a válasz minden feltörő fájdalomra.

Most is ezt ismételte, amíg a *Tonio Krögert* lapozgatta. El akarta olvasni újra, hogyan felejtí el Tonio a nagy szenvedélyeket, Hans Hansent és Ingeborg Holmot... Tiborra akart gondolni fájdalmas vágyakozással, Tiborra, aki azóta nem jelentkezett...

A fiatalember felállt.

- De látom, hogy zavarom. Vagy még mindig haragszik rám?

- Maradjon, kérem... kedves... - és mert hirtelenében igazán nem tudta, hogy szólítsa, hát gyorsan hozzátette: - Kedves Jani. És ha már az irodai dolgokat említi, kérem, magának volt igaza, és ne haragudjék ránk.

- Ezt nem lehet úgysem haraggal vagy kedvességgel elintézni, Ágnes. Ezek elvi kérdések.

- Megint leckéztetni akar?

- Bocsásson meg, én igazán nem akartam leckéztetni sem most, sem máskor. Beszéljünk inkább...

- Nem, csak folytassa nyugodtan a veszekedést.

- Hogyan tehetnék ezt Csutival?

- Én tettem? - kérdezte Ágnes elfehéredve és sértődötten. - Én...

Azt akarta mondani: „Én megtettem mindent, én megmondtam az igazoló bizottságnak Tatárt” - de elharapta a szót, mert hiába tett meg mindent, ha ez lett a vége.

- Én nemcsak azért mondom, mert Csutit úgy szeretem, mintha az apám volna... de a gyárnak milyen érték... a kisujjában több van, mint annak az egész bandának a fejében... Tudja, mit akarnak csinálni a gyárral? Szétszedni, leszerelni, kirabolni... és egy ilyen remek mérnök... engedik, hogy két tanúvallomás alapján... ej, kár is erről beszélni - és Homok Jani mérgesen legyintett, cipője orrával kotorászta a földet. Attól félt, hogy sírva fakad mérgében.

Ágnes ijedt, alázatos hangja rezzentette fel.

- De hát mit tegyek? Olyan boldogan segítenék.

Homok Janit egyszerre határtalan gyengédség öntötte el.

Tessék. Itt van ez a Csaplár Ágnes, a legbecsületesebb az egész irodában, és övele veszekszik. „Ha olyan nagy legény vagyok, miért nem Tatárnak mondom ezt, vagy Rómer doktor úrnak...”

- Nem akartam bántani, Ágnes. Ne haragudjék.

Ágnes szemében megcsillant egy könnycsepp. Gyorsan és zavartan fordult el, zsebkendője csücskével megtörülte a szemét, és dühösen mondta.

- Tessék. Csak folytassa nyugodtan. Igazán nem bánt.

Megrémült, és haragudott önmagára. Sohasem sírt... és most napok óta mindenén sírva fakadna. Olyan nehéz a szíve, olyan jólesne most elbújni a bokrok közé és sírni.

Jani bűnbánóan hallgatott.

- Ágnes - kezdte végül -, Ágika... látja, milyen vagyok... pedig mindig arról álmodoztam, hogy ha egyszer itt ülnék kettesben magával, mi mindenről beszélgetnénk.

Ágnes meglepődve nézett fel.

- Rólam ábrándozott?

A délutáni nap a kertre, tűzött. A játszótéren még nem volt hinta, a tér közepén a régi virágágyak helyén légóvíztároló mélylett, odább széles homokdomb púposodon. Sírdomb? - De a fák, széles levelű, bölcs és nyugodt gesztenyefák, virágban állottak újra, és a rácson túl a képtár kertjében sietős készülődés folyt. Székeket hordtak, és kottaállványokat rendeztek a dobogón.

- Hangverseny lesz - mondta hirtelen Ágnes.

- Tudom, azért is jártam erre. Beethoven: *Ötödik*.

- Szereti a zenét?

- Sokszor statisztáltam az Operában a barátaimmal. Először csak a pénz miatt, azután már a zene is a fülemben maradt. De azért ne higgye, hogy értem, csak nagyon szeretem. De miért kérdi olyan csodálkozva?

Ágnes elpirult. Valóban csodálkozott; apa barátaira gondolt és Karcsiéra, akik elzárták a rádiót, ha Bachot és Mozartot játszottak, nekik a muzsika az indulónál kezdődött, és a „Lári-fári nem kell várni”-nál végződött. Ő, Ágnes, Tibortól tanulta meg, hogy hogyan kell élvezni az *Appassionatát* vagy az *Üstdob szimfóniát*, és a „magasabb rétegekhez” emelkedés egyik lépcsőjének érezte, hogy eljutott Haydnhoz és Beethovenhez.

- Nem csodálkozom... örülök.

„Miért örülök? Még nagyobb bakot löttem” - gondolta, bosszúsan. De Jani mosolyogva nézett rá. És Ágnes szíve fájdalmasan remegni kezdett. Homok Jani tekintete most olyan volt, mint Tiboré, akkor egyszer, régen a gesztenyefák alatt... rózsaszín volt a gesztenyék fűtös virága... egy kisfiú jött az utcán szandálban, kócos, barna hajú, maszatos képű gyerek, és a körmét rágta...

- Hallgassuk meg a hangversenyt, Ágnes?

- Gondoltam rá... de... Homok Jani nevetett.

- Nekem sincs kétmillió-nyolcszázezer pengőm... ugyanannál a vállalatnál éhezünk mind a ketten... de ha nem is hívhatom meg a földszint ötödik sorába, majd felkapaszkodunk a kerítésre, jó?

Még vagy félóra hiányzott a hangverseny kezdetétől. A széksorok odabenn üresek voltak, de kívül a kertben már szaporodott a nép. A kerítés közelében kabáton, fűvön, kövön százával ültek a türelmes zenebarátok. Szemüveges, komoly férfiak, fiatal lányok overallban, ballonkabátban, aktatáskával vagy lapáttal, cinkos-barátságosan nézve egymást, s várva a régen élvezett gyönyört. A kerítésnél is sokan álltak, a rácsnak támaszkodva biztosítottak maguknak jó előre helyet. Ágnes mindkét kezével a rácsba kapaszkodott, arcát a hideg vashoz nyomta, és nézte a képtár sárga falát, a templomtornyot, a fákat, a kedves, ismerős világot.

Látta saját magát fehér vászonruhában végigsétálni Tiborral a széksorok között, műsort és perecet vásárolni, tapsolni, behunyt szemmel hátradőlni... valaha... két évvel ezelőtt.

Homok Jani eltűnt mellőle, és csak nagy sokára tért vissza egy pohár vízzel.

- Megszomjazik itt a porban, melegben.

„Most mintha Karcsit látnám” - gondolta Ágnes, ahogy átvette Janitól a lapos alumínium poharat.

„Milyen szép - nézte Jani a lányt. - Milyen tiszta.” Örült, hogy megtalálta a megfelelő jelzőt. A „tiszta” nemcsak Ágnes hamvasszőke, hullámos haját, friss és hibátlan arcbőrért, a poharat ölelő, keskeny ujjait, tárt tekintetét jelentette, nem is a kartonruha makulátlan fehér gallérját, a levendulás szappanszagot. Valami mást, ami összefüggött mindezzel, olyat, hogy nem mondana előtte egy vaskosabb szót, hogy szeretné megcsókolni, vagy szeretné meginni azt a korty vizet, amit Ágnes most a fűre loccsantott a pohár aljából.

Sokan álltak már a rács körül. Jani védelmezően tárta a karját.

- Hallani fog innen?

- Persze, nagyon jól.

- Nem kellene leülnie?

- Köszönöm, nem fáradok el olyan hamar... a rácsra is támaszkodhatom.

Odabenn a nézőtér is zsúfolt volt már. Szébbnél szebb selyemruhákban, krémszínű, könnyű szövetkabátokban, frissen hullámosított hajjal és lila körmökkel ékes nők, vászon- és bőrberi ruhás férfiak karján... A férfiak kedélyesek, jóllakottak. Cukorkát és limonádét vásároltak. Egy pohár limonádé száz pengő. Ágnes figyelmesen nézi a széksorokat. Emberről emberre fut a tekintete. Kopasz és kövér tarkókat lát, nerckeppekbe burkolt hátakat. Fél önmagának bevallani, hogy Tibort keresi. S ha meglátná, vajon örülne-e? Hátha Tibor nem lenne egyedül... És milyen kényelmetlen volna, ha itt látná őt Tibor az ingyen élvezők között. De miért volna kényelmetlen? Mi nagyobb tisztesség... itt állni kinn vagy ott ülni azok között? „Ostobaság, milyen ostoba gondolataim vannak mindig, hiszen ha nagyon akarnám, össze tudnám szedni a jegy árát...” - de tudja, hogy nem ostobaság, hogy a rács egész kapcsolatuknak kegyetlen jelképe. Tiborral csakis ott benn ülhet - s itt a fűvön a kerítésen kívül csak Tibor nélkül.

Jött a zenekar. A zenészek vászonruhában, ingujjban, ki így, ki úgy. De a karmester szmokingban, kifogástalanul vasalt, csak éppen kissé bő szmokingban jön fel a dobogóra. Hatalmas taps, kerítésen innen és túl, azután csend, lélegzetállító csend, a minden gyönyörnél nagyobb pillanat: az áhítatos várakozás pillanataé.

A szél megáll, nem zizzennek a lombok, talán a felhők sem suhantak most tovább. Azután a karmesteri pálca lendül, fúvósok és vonósok muzsikája harsan.

„Így kopog a sors!”

Zúg, félelmesen tombol a sors és az ember küzdelme. Zúg az ember alkotta fenséges dallam, és magával sodorja a fák susogását, a harang kondulását, távoli gyereknevelést, egy kiáltást, a ziháló, nehéz lélegzeteket. Klarinétok és oboák, hegedűk és üstdobok vergődő és diadalmas csatazaját visszhangozzák a képtár falai. Ágnes már minden taktust ismert, a Sors dörömbölő, kegyetlen harsogását, és a küzdő ember halk panaszát, de sohasem hallotta még ilyennek a Szimfóniát. Mintha Beethoven soha másnak nem komponálta volna, csak nekik, a rácson túl kapaszkodó, pénztelen embereknek, a sovány egyetemistáknak és a havi fizetésből még a kenyeret kiváltani sem tudó kishivatalnokoknak, a rohammunkából csákánnyal, lapáttal ideálló tömegnek írta volna. Az iskolai fizikai kísérlet jutott eszébe, a két zongora, amelynek egyikén megütnek egy billentyűt, és a másik zongorán ugyanaz a húr rezegni kezd. Mintha valamennyiük szíve rezonálna: a tágult pupillák, az egyszerre száz érzést tükröző arcok, kissé nyitott, mosolygós és mégis remegő ajkak, csodálkozó és komoly szemek, figyelő és álmodó tekintetek, ölelni vágyó karok és ütni kész öklök. A sok gonddal épített hangversenyertermek visszhangja helyett tornyok, fák, épülő háztetők, szívek és csontos, éhes testek sokszorozzák a kürtök és hegedűk dallamait, cintányérok és dobok dörömbölnek, mint az ágyúk, szellők futamai szállnak szelíden, mint a béke.

Így kopog a Sors.

A rácshoz legközelebb állók sorra fellépnek a kőpárkányra, úgy kapaszkodnak a kerítésbe. Így, a nyüzsgő, selyemruhás nézők feje fölön szabad a látás. Ágnes érzi, hogy János segítő mozdulata őt is magasba emeli, fellép a kőkerítésre. János védő, biztos mozdulattal karolja át, és fáradhatatlanul tartja, mintha el sem akarná engedni a negyedik tétel végéig.

Lehullanak a színek; a zöld falombokról, a képtár sárga faláról, színes ruhákról - szürke és fekete lesz minden az este ölelésében, mire a hangverseny véget ér. Lehull a nappal forrósága is. Borzongva a csendtől, összebújva kell elindulni hazafelé.

- Jövő héten a *Hetedik* lesz - mondja János, és ez meghívásnak hangzik. Ágnes nem felel. Csillagos, tiszta az este.

- Fázik, Ágnes?

- Nem.

- Ha megkérném... ne menjünk még haza. Egy kicsit sétálnánk a Duna-parton.

- Késő van... nem szabad ilyenkor az utcán járni.

- Egy kicsit.

Jólesik, hogy elmondhat valakinek mindent, azt, hogy Ferkónak le kell érettségiznie, hogy ő a maga sorsát eldöntötte, tovább tanul, beiratkozott az egyetemre...

Az „egyetem” úgy koppant János agyán, olyan kijózanítóan, hogy meg kellett állnia. Vágyait lehűlni érezte. „Nem futok olyan szekér után...”

- Tudom, hogy négy év... de mikor merjek az életemen változtatni, ha nem most, amikor huszonhárom éves vagyok. Nehéz... tudja, Jani, nagyon nehéz... minden reggel négykor kelek... tanulás... az egyetemi leckeórák... és az iroda... Még szerencse, hogy most minden olyan összekuszált az irodában is... elszaladok egy órára, meghallgatom a kémiát vagy közgazdaságtant, és visszamegyek az irodába... Madisz... igazoló bizottság... és anyám, öcsém az

én fizetésemből él... persze vasárnap is késő éjszakáig tanulok... Nem akarok örökké a Mezőgazdaságinál maradni... csak addig, amíg az egyetemet befejeztem.

„Elmegy a gyárból... egyetemre jár” - ennyit értett mindebből Homok Jani. Nem, nem engedi. Maradjon csak Ágnes a gyárban, járjanak vasárnaponként kirándulni...

- Igaza van, Ágnes - mondta végül is csöndesen. - Ha megteheti... ha kedve van a tanuláshoz... azt cselekedje, ami boldoggá teszi. De én nagyon fogom sajnálni, ha elmegy, nagyon fog hiányozni.

- Hiszen találkozunk még - mondta Ágnes, akinek csordultig telt hálával a szíve, hogy íme, van ember a világon, aki megérti. - Sokszor találkozunk, s beszámolunk egymásnak mindenről.

- Jól teszi... joga van a tanuláshoz.

Éjfélre járt, mire Ágnes hazaért. Sokáig álltak a bezárt, bedeszkázott kapu előtt. „A házmesterek nem fognak ajtót nyitni... azt hiszik, betörők dörömbölnék - mondta Ágnes, és újra megzörgette a kaput. - No talán most mégis jön valaki.”

- Aludjon jól, Ágnes.

- Viszontlátásra, Jani. Nem felejtí el, jövő hétre megint hangversenyre hívtak.

- Világért sem felejtí el - mondta Jani, de már szentül el is határozta, hogy nem megy el se jövő héten, se máskor.

INTERMEZZO

Kemenes Tibor felszaladt a nővéréhez a fasori villába. Éva ebédelt éppen főtt csirkét vajas karottával. A még mindig valahol nyugaton levő férje fél ruhatárát csereberélte már el, így tarthatta régi fogyókúra diétáját.

- Még mindig ezt az örültséget csinálod? Hiszen olyan sovány vagy, mint egy gebe - mondta köszönés helyett Tibor.

- Eszel valamit?

- Á, dehogy. Nem azért jöttem. Gyere velem este hangversenyre. A *Hetediket* játsszák.

- Mi jut eszedbe?

- Van két hangversenyjegyem.

- Hogy te milyen gyengéd fivér vagy. Sajnos nem érek rá.

- Még mindig megvan az a feketéző pasasod?

- Tibor - mondta Éva méltatlankodva -, mi közöd hozzá?

- Semmi. Csak úgy kérdeztem. Hát, ha nem jössz, hívok valaki mást.

Éva unottan evett még egy falatot, azután ellökte a tányért.

- Összevesztél a lánnyal?

- Ó, de könnyen kitaláltad. Hát nem vesztünk össze.

- Melyik nőről is van szó?

- Mindegy, úgysem ismered. Húszéves, olyan magas, mint te, fekete, festi a haját, festi a száját, a körmét, mindenét. Beképzelt, utálatos kis bestia. Olyan buta, te, olyan buta, hogy az már üdülés. Elvittem egy cukrászdába. A zongorista a Kaiser-walzer-t játszotta. Kértem, szereti-e Strauszt. Azt mondja, inkább cherryt inna.

- Se non è vero...

- De igaz, isten bizony, igaz. Úgy szedtem ezt a nőt, mint ahogy az ember Aszpirint vagy Demalgont vesz be. Eltompul tőle az agy. Elhatároztam, hogy zeneileg kiművelem.

Éva hahotázott.

- Tibor fivérem a kultúra szolgálatában...

Tibor felállt, és tenyerét Éva szájára tapasztotta.

- Hagyd, hogy elmondjam. Ma reggel azt mondja nekem önagysága, mert mellékesen nálunk dolgozik a bankban, hogy ő nem jön velem hangversenyre, mert Fürjes Sanyi a folyószámla-osztályról megkérte a kezét. Mondtam neki, nem baj, azért még elviszem.

Éva felnevetett.

- Nagylelkű vagy.

- Én is úgy éreztem. De a nő sírni kezdett. Azt mondta, hogy ő nem szereti Fürjést. Mondom: akkor ne menjen hozzá feleségül. Erre tovább bög, azt mondja, de hozzámegy, mert én úgysem veszem el. Gondoltam, öntsünk tiszta vizet a pohárba, ünnepélyesen kijelentettem, hogy valóban nem veszem el, eszem ágában sincs. Nem nőülök, de ha nőülnék egyszer, akkor sem vennék el karcsú feketét, csak kövér szökét, aki jól főz, és perzsául beszél.

- Jaj de szemtelen vagy.

- Nem vagyok szemtelen, csak nem értem, hogy ha egy lánnyal kétszer moziban voltam, vagy egyszer hazakísértem, miért akar mindjárt feleségül jönni hozzám. Olyan szép vagyok?

- Nem. Csak olyan rossz a statisztika.

- Hát jössz vagy nem jössz a hangversenyre?

- Nem mehetek. Csak van valakid, akit felhívhatsz?

- Tudod, az utolsó percben... nem nagyon illik. No, majd megpróbálom.

Ágnes nem volt az irodában. Máriáss Teri azt sem tudta megmondani, hogy mikor jön vissza. „Kérem, mondják meg, hogy Kemenes Tibor kereste.”

„Megmondjuk.”

Ágnes egész délelőtt szaladgált, az egyetemen, városházán, iparügyiben. Szeretett hivatalokba járni, akármilyen fárasztó volt is gyalogolni a törmelékes, gödrös utcákon. De nyár volt, szél cibálta a haját, napfény simogatta a bőrét. Meg azután jó dolog volt a hivatalokba járni, egy-egy előadóra, aláírásra várakozva elővenni az egyetemi jegyzeteket, a matematikafüzetbe parabolákat és hiperbolákat rajzolni, barátkozni a szögfüggvényekkel, történelemkönyvből megtudni, hogy mi volt a néma kereskedelem, hogyan alakultak ki az olasz városállamok. És néha ellopni egy-egy órát a délelőttől, beszaladni az egyetemre, meghallgatni a jogi vagy földrajzi előadást. „Mégiscsak egyetemista vagyok” - gondolta büszkén, és szerette a szürke, barátságtalan Szerb utcai épületet, a sötét folyosókat, a méltóságteljesen járkáló professzorokat. Ha a Madiszban összeakadt András Katival, nem győzött lelkesedni. „Ha tudnád, milyen érdekes a statisztika, a népszámlálás módszerei... és a filozófia, Platón és Kantot

olvassuk...” Kati összeráncolta a homlokát. „Gizi azt mesélte, hogy Saassy professzort most is méltóságos báró úrnak kell szólítani, és hogy még most is a negyvennégyes anyagot tanítja, a Habsburg-ház tagjainak közjogi méltóságait és a zsidótörvényeket. Igaz?” „Igaz - mondta Ágnes -, de a diákbizottság már tiltakozott, és ezekből a fejezetekből nem lesz vizsgatétel... és... és én most örülni akarok az egyetemnek.” „Hát örülj - mondta Kati -, de azért ne vegyél be mindent.”

Ágnes ma reggel is benn volt az egyetemen. Számvitelből zárthelyi dolgozatot kellett írni. Minden egyezett: a zárókimutatás és a mérleg is. Legszívesebben énekelt volna jókedvében, ahogy lefelé jött a lépcsőn. A városházára igyekezett, a Ferenciek terére kellett volna kimennie, de úgy húzta a Károlyi-kert, hogy inkább került egyet. A képtár udvarán már készen állt a dobogó az esti hangversenyre. „Jó lesz ma este” - állt meg a rácsnál, és elfogta az a meleg, nyugodt érzés, ami mindig elárasztotta, ha Homok Janira gondolt. „Biztosan keresett már telefonon... korán hazaszaladok átöltözni. A tisztaselyem blúzomat veszem fel.” „Ha nevet... ha nevet, olyan, mint Tibor. Hátha itt lesz Tibor is?” „Semmi közöm Tiborhoz. Nem jött, nem írt, nem telefonált.” „Jó, hogy van Jani, aki kedves és figyelmes, és törődik velem. Tibor mehet, akivel akar... nem ő az egyetlen férfi a világon.”

Végigsietett a szűk Magyar utcán. Múlt csütörtökön erre mentek Janival. Milyen okos fiú, milyen sokat olvasott. „Tiborról sosem magyarázgatom magamnak, hogy ilyen sokat olvasott, olyan sokat olvasott. Tibort egyszerűen szeretem.” „Lassan is megszerethet az ember valakit” - vitatkozott önmagával. „Észreveszi a jó tulajdonságait.” „A szerelem nem iskolai érdemjegy, és nem hivatali minősítés. Nem a legjobb munkaerőket szeretik a legjobban.” „A legnagyobb szerelmet is el lehet felejteni.” „Úgy, mint Dante Beatricét, Petrarca Laurát, Balassi Júliát...” „A tisztaselyem blúzomat veszem fel... Tibor biztosan ott lesz egy másik nővel...”

Félórát időzött a városházán, azután visszasietett az irodába.

- Az üzemből kerestek telefonon? - kérdezte, amint belépett.

Máriáss Teri, Gizi és az öreg irattáros egyszerre nézett fel.

- Nem.

- Nem? - hökkent meg Ágnes. - Homok Janit gondolom... nem keresett?

- Nem - felelte Máriáss Teri. - De van egy másik telefonüzeneted. Hívd vissza Kemenes Tibort.

A Hetedik szimfónia maga a zengő öröm. Nem is a fülével hallja az ember. A bőrén fut végig, mint a szerelmes kéz simogatása.

„Ne múljon el! Ne múljon el! - lüktet Ágnesben minden ér. - Ne múljon el!” - sóhajtja kicserepesedő szájjal.

Ágnes elfelejti, hogy zsírtalan kukoricakását ebédelt, elfelejti, hogy holnap végig kell néznie a bér munkaszámlát, mert a kimutatás nem egyezett, elfelejti, hogy rommá vált utcákon jött ide, elfelejti a hosszú hónapokat, amikor hiába várta Tibort, csak ez a perc van, csellók és kürtök diadalmas hangja, örülj, örülj a nyárnak.

- Szép volt? - kérdi Tibor.

- Nagyon szép volt... tudja, milyen volt? Mint a teplitzi hegyoldal... a fenyőfák és a patak. Gyerekkoromban ott töltöttem egy nyarat.

- Igazán? - kérdezte Tibor felcsillanó szemmel. - Tudja-e, hogy eltalálta? Beethoven a *Hetediket* a csehországi Teplitzen komponálta egy nyáron, amikor szerelmes volt...

„Pam... parapam... tara-ra-ra-ra-ra tára-ram, pam... parapam...” - dúdolgatta Tibor az utolsó tétel fő motívumát, és bal kezével lelkesen vezényelt hozzá. - Ó, ha az ember Beethoven-muzsikát hall, akkor el kell hinnie, hogy nemzedékek sorának semmi más célja nincs, mint hogy nemzzen és szüljön, és kitermeljen minden évezredben egy olyan zsenit, mint amilyen Beethoven volt. Gondolja el, mennyivel szegényebbek volnánk valamennyien Beethoven nélkül. Milliók születnek és halnak meg névtelenül, kis számkukacok, vasúti jegypénztárosok, rőfösök, bírók és ügyvédek, földművesek és fogorvosok, amíg eljön egy, a lángész, és egymaga továbbviszi a világot.

- De ha nem volnának számkukacok és fogorvosok, akkor kinek komponálnának? Hiába kottázta volna le Beethoven, ha nincs zenekar, amely tolmácsolni tudja, és millió fül, amelyik megérti.

- Lebilincselő érvelés, és veszedelmesen hasonlít Plehanov bácsi bölcselkedésére.

- Ki az?

- Ó, hát maga nem olvas marxista irodalmat?

- Nem... eddig még nemigen... csak egy-két dolgot. De maga honnan tud ilyesmit?

- Nézze, Ágnes, magának megmondom. Van nálunk a bankban egy altiszt. Nagyon értelmes, huszonöt éves fiú, egyébként két ujjá ottmaradt Jány Gusztáv hősi hadjáratában, azért nem tudja folytatni a régi mesterségét, azt hiszem, műszerész volt. Szóval ez a fiú kérte, hogy adjak neki kölcsön egy német szótárt, mert tanul, le akar vizsgázni az ötödik gimnáziumból. Kértem tőle, minek ez neki, hiszen enélkül is megválasztották valami főkommunistának. Azt mondja: nézze, Kemenes úr, ha maguknak jó volt, hogy iskolába járhattak, akkor megpróbálom, hátha nekem is jó. Ugyanez az én véleményem is. Ha a kommunisták még börtön és akasztófa árán is rejtegették a kommunista könyveket, akkor nem árt megtudni, mi van bennük. De ez borzasztó, hogy már mi is politizálni kezdünk ahelyett, hogy tovább beszélünk a muzsikáról, fiatalságról, nyárról.

- Olyan ez a nyár, hogy mindenki politikáról beszél - mondta Ágnes. - Ha azt mondom: felépítjük a hidat, politika. Ha azt mondom: a kereskedők nem tartják nyitva boltjukat, az is politika...

- De ha azt mondom, nincs semmi más a világon, csak ezek a gesztenyefák és ez a dallam...

- Politika az is.

- No jó. Mesélek magának egy zenei történetet, egészen politikamenteset. Egy amerikai városba megérkezik a híres európai karmester, és koncertet ad. Beethoven *Hetedik szimfóniáját* játsszák, siker, taps, díszvacsora a gyárigazgatók klubjában. A pohárköszöntőt maga Mr. Smith mondja. „Uraim! - mondja, és magasra emeli borospoharát. - Köszöntjük körünkben a kiváló karmestert, és már most megmondjuk, hogy művészetétől és a bemutatott zeneműtől el voltunk ragadtatva. A mi városunknak hetvenezer lakosa van, sertésvágóhídja és gőzmalma, három fűrésztelepe, egy konzervgyára, tésztagyára és számos autószerelő műhelye. De én nem hiszem, hogy az egész városban akadna hús, uraim, hús olyan polgár, aki ezt a szimfóniát meg tudta volna komponálni...”

Ágnes nevetett.

Tibor egy szél letörte faágról csokorba kötött néhány levelet.

- Más virágom nincs most, de talán megelégszik ezzel.
 - Köszönöm. Látja, a levelek széle már rozsdásodik. Jön az ősz.
 - Ne gondoljunk még rá, Ágnes. Most még nyár van. Tudok egy vidám francia dalt a nyárról.
- Kéz a kézben mentek hazáig. Ágnes nem szólt, hallgatta Tibor jókedvű dúdolását, magához szorította a vadgesztenyeleveleket.
- Amikor a kapu előtt elbúcsúztak egymástól, csak akkor döbbsen rá, hogy Tibor egy szót, egy árva szót sem kérdezett tőle egész este a munkájáról, a tanulásról, semmiről. Nem mondta, mikor jön, nem mondott semmit.
- A lépcsőházban megcsapta a nyirkos, hűvös levegő. A házmesterné akkor gyújtott éppen villanyt. Az egész világ tele volt kukoricakásaszaggal.

ÖCSKÖS

Ágnes kollokviumra készült.

Számvitelből fél éjszakákon át készítette a folyószámlakivonatokat és zárókimutatásokat, gazdaságtörténetből magolta az újkori gyarmatbirodalmak kialakulását, bedagadt szemmel tanult, és úgy aludt el az asztalra borulva. Másnap persze álmos volt, szédelgett az irodában.

Most is arra eszmélt, hogy aludt a földrajzkönyvön. Megnézte az órát: fél kettő.

Vacogva bújt az ágyba, de az álma is fáradt, minden zajra, zöreijre felriad.

Hajnaltájban mezítlábas léptekeket hall.

Ágnes meglepetten ül fel.

- Ferkó, mit mászkálsz éjszaka?

- Beszélni akarok veled, gondoltam, már fönn vagy. Nappal úgyse érsz rá.

- Bújj ide, mert megfázol - mondja Ágnes, és odább húzódik a falhoz. Mind a ketten zavartan elnevetik magukat, hiszen Ferkó már nem kis kölyök, akit a hat évvel idősebb nénje dajkálhatott vagy elfenekelhetett, ha rossz fát tett a tűzre. Tizenhét éves múlt.

- Majd ideülök az ágy szélére, a nyári takarót ideadhatod. Nem iratkozom be a nyolcadikba.

- Megbolondultál? De még mennyire beiratkozol.

- Ne kiabálj, mert anya felébred, és ne jajgass. Te huszonhárom éves vagy, és tönkre fogsz menni ebben a hajszában, amíg én, a család egyetlen férfi tagja az iskolában nyaralok.

Ágnes csak egy fél mondatot értett az egészből.

- Hogyhogy egyetlen férfi? Apa és Karsci...

Ferkó megszorította a nénje kezét, és nem szólt.

- Ferkó!

Csend.

- Ferkó... tudsz róluk valamit?

- Ne sírj, Ágnes, ezen már nem tudunk segíteni.

Úgy beszélt, mint a családfő, mint az egyetlen férfi a családban.

- Te most huszonhárom éves vagy, előbb-utóbb férjhez mész.

- Dehogyan megyek - mondja Ágnes -, hogy lehet ezekben a percekben férjhez menésről beszélni.

De Ferkó makacsul folytatja a maga mondókáját.

- Férjhez fogsz menni, ez természetes, és én kettesben maradok a mamával. Nyolcadik gimnáziumba járni, az nem szakma. És különben is azt hiszed, ott a fejem? Ha tudnád... ha tudnád, Ágnes, miket láttam én már... engem nem érdekel a harmincéves háború, sem a tridenti zsinat.

- Érettségizned kell.

- Persze hogy leérettségizem. Beiratkozom a dolgozók iskolájába nyolcadikba, és nappal dolgozni akarok a gyárban. Apa művezetőjével beszéltem, felvesznek.

- Azt hiszed, olyan egyszerű dolgozni is, tanulni is.

- Látom rajtad, hogy nem. Azt hiszed, sokáig fogod bírni, hogy egyetemre jársz és hivatalba, és a Madiszba mész mindennap? Olyan vagy, mint egy zöld szilva. És mondd, Ágnes, minek jársz te közgazdasági egyetemre. Hát nem orvos akartál lenni?

- Hagyd ezt, Ferkó.

És a könnyek, amelyek már egy órája szorítják Ágnes torkát, most újra megerednek.

- Hagyd most... azt hiszed, fontos most mindez, ha apa és Karcsi...

- Ezt most kell megbeszelnünk, mert én holnap reggel beállok a gyárba. Miért nem iratkoztál te az orvosi egyetemre?

Ágnes nem felelt.

- Tudom én, ha nem mondd meg, akkor is. Mert akkor ott kellene hagynod a Mezőgazdasági Gépgyárat. Nem tudnál eltartani engem meg a mamát. Most huszonhárom éves vagy, ha most beiratkozol az orvosegyetemre, huszonkilenc éves korodban kész lehetnél. Akkor én még csak huszonhárom éves leszek, és kezdhetek egyetemre járni, ha éppen kedvem tartja, nem igaz? Még énbőlőlem is lehet akármi.

- Ferkó... te nagyon jó testvér vagy, de erről már szó sem lehet. Nem engedhetem meg, hogy miattam...

- Miattad? - vágott a szavába Ferkó szinte mogorván. - Az ember mindent önmaga miatt tesz.

És Ferkó ugyanolyan halk léptekkel, ahogy jött - visszasurrant a másik szobába.

Ágnes napokig úgy járt, mintha vasabroncs szorítaná a szívét.

Apa és Karcsi... Nem tudott nevetni, nem tudott aludni, és csak csodálkozott azon, hogy anyja mindezt nem veszi észre. Vagy nagyon is tudja, csak nem beszél róla?

Ferkó ebédnél jelentette be anyjának a döntést.

- Otthagytam az iskolát... beálltam apáék műhelyébe.

Ágnes azt várta, hogy anyjuk tiltakozni fog, lehordja Ferkót, mi jut eszébe, milyen keservesen taníttatták, és most fogja magát, és itt hagyja a gimnáziumot.

De a mama semmit se szólt, csak bólogatott szomorúan, mint aki azt, mondja: „Olyan mindegy, édes gyerekeim, hogy tanul az ember, nem tanul az ember, csak végiggürcöli az életét, és egyedül marad.”

Ágnesben forró részvét és megértés támadt az anyja iránt. Mit adott a mamának az élet? Tizenhét éves volt, amikor kitört az első világháború, huszonkét éves, amikor Karcsit világra hozta, huszonöt, amikor Ágnest. Pelenkát mosott, és megstoppolta a ronggyá szakadt harisnyákat, a semmiből is előteremtette minden délre a meleg ételt. Ágnes sosem látta őt felkelni vagy lefeküdni.

Lehet, hogy lánykorában a mama is szeretett volna barátnőkkel csavarogni és titkokról sugdolózni; lehet, hogy volt idő, amikor a mama is hitt az emberekben. Azután jött apa, aki vöröskatona volt, bűjtatni kellett, jött a szegénység, jött az idő, amikor kitagadott volt a szülői házban. Azután megint háború. A mama, aki tavaly boldog volt, hogy Ágnest megbecsülik, főkönyvelő, hogy milyen elegáns udvarlója van... és most végleg nem érti a világot.

De a mama szinte szereti is ezt a vértanúságot. Szeret szenvedni. Emlékszik, egyszer, lehet ennek már vagy tizenöt éve - a mama nekiállt egy nap alatt nagytakarítani. Egy nap alatt csinált mindent, leporolta a falakat, súrolt, kimosta a függönyöket, terítőket. Estére összeesett, a lába megdagadt, a kezét kimarta a lúg. A mama sírt, panaszkolta, hogy tönkremegy, belepusztul a munkába. Ágnes is szinte sírt, elkeseredésében. „Ki mondta neked, hogy ennyit csinálj meg egyszerre... te magad akartad... beoszthattad volna két napra.” És dühös volt a mamára, aki sosem szólt apának vagy Karcsinak, hogy emeljék fel a teknőt, hanem ő maga cipelte, és azután jajgatva fájlalta a derekát. „De hiszen én is ilyen leszek - hökkent meg Ágnes. - Pontosan ilyen leszek. A jószágos testvér, aki lemond álmairól, hogy az öccse tanulhasson.” „Nem ugyanaz. Ferkó fiatal gyerek, legalább egypár évig.” „Pár évig? Meddig? Huszonnyolc éves koromig? Én már akkor vénlány leszek, és Ferkó még nem lesz kész ember.” „Ha férjhez mennék is közben, azért segíthetném a családomat... a könyvszakértők, revizorok jól keresnek...” „De hiszen Ferkó otthagyta a gimnáziumot így is...” „De a mamának sokkal könnyebb, ha ketten keresünk...” „Nem igaz, hogy jószágból teszem, nem igaz, hogy az öcsémért teszem, gyávaságból teszem, tuncaságból teszem, nem merek viaskodni a sorssal, nem merem megmondani anyámnak, hogy otthagynom a biztos és jó állást, nem merem megtenni, mert babonásan hiszem, hogy ezzel elszakítanám az utolsó gyenge szálat Tibor között és köztem, nem merem, mert sajnálom, hogy odavész egy félévi tanulásom a közgazdasági egyetemen... mert nem is érdemlem meg, hogy orvos lehessenek, nem is lenne belőlem jó orvos...”

Így futottak le napok és hetek, így következett el az első egyetemi vizsgák ideje.

Ágnesnek szerdán kellett kollokviumra jelentkeznie, de kíváncsiságból bement az előző csoport vizsgájára is. Betűrendben vizsgáztak, Antal János kezdte a sort az egész évfolyam derűjére.

Antal ugyanis három héttel ezelőtt magyarosította a nevét Weinbergerről. „Ha nem tagadod meg az apádat, most volna még egy heted a magolásra” - mondta kajánul Városmajori István, egy szentendrei sváb gyerek, aki ugyanakkor magyarosított, amikor Antal - csak hogy ő Bürgermeisterből lett Városmajori, és így jóval hátrább rukkolt a névsorban.

Antalról csurgott a verejték, nem találta meg a térképen a Dinári-Alpokat, nem tudta megmutatni a Szajna forrásvidékét, nem tudta elsorolni a nap bolygóit.

- Bakonyi úr.

Bakonyi úr nem tudta, mik a protuberanciák, nem tudta elmagyarázni az apály-dagály-változást.

- No, ez nem megy. Folytassa, Bálint úr.

Bálint urat úgy megdöbbenette két szomszédja csúfos elvézése, hogy ki sem tudta nyitni a száját.

- Hát mi van magukkal? Hiszen én mindezt elmagyaráztam - méltatlankodott a professzor. - Nem olyasmit kérdezek, amiről még nem hallottak. Önkéntes jelentkezőt kérek. Az vizsgázik, aki tud. A többi hazamehet.

Mély csend.

- A tisztelt hallgatósághoz szólok, szeretett vendégeinkhez. Olyan is jelentkezhet kollokviumra, akit nem mára írtam ki. És a maiak közül is tűnjön el gyorsan, aki nem készült rendesen.

Két ijedt b betűs kisompolygott a teremből...

A professzor vállat vont.

- Nekem így is jó. Ha önök azért iratkoztak be az egyetemre, hogy az időt lopják, az állam pénzét lopják, a kedves szüleik verejtékes filléreit lopják... A kisasszonyok közül sem készült senki? Önt hogy hívják?

- Csaplár Ágnes.

- No?

- Mentsd meg a hazát... felelj - súgták öten is.

- Kollokválnék, professzor úr.

- Na, hát tessék - mondta megenyhülten a professzor. - Mi a kedvenc témája?

- Hű, a lányokkal kivételez a professzor úr - zúgta nekibátorodva a hallgatóság.

- A csillagászatföldrajzi rész.

- Igen? Szíveskedjék felrajzolni a naprendszerünket - mondta a professzor. Kissé hátradőlt a széken, könyökére támaszkodott, és úgy figyelte a bolygótávolságok arányait és a forgás irányát jelző, szaggatott vonalú ellipsziseket. A professzor, sovány, kopasz férfi, tavasszal került haza Párizsból. Húsz éve élt és tanított odakünn. És mint ahogy akkor itt tudta hagyni a szülői házat, a biztonságos, meleg, polgári fészket az álmokért, utazásért, tanulásért - úgy hagyta most ott a párizsi katedrát, hírnevet, szerződést, berendezett lakást azért, hogy hazajöhessen tanítani a félig romba dőlt egyetemen, hazajött három kisgyerekekkel fűtetlen szobában lakni, inflációs pengőért dolgozni, hazajött, mert „most kellenek otthon az emberek”. Most kollokváltatott itthon először. Új, öntudatos egyetemistákat várt, tanulni vágyó, lelkes hadat, akik előadásaitól lázba jönnek, akiket lenyűgöznek a világűr csodái, a világok keletkezése és elmúlása, a fényévekben kifejezett, felfoghatatlanul nagy távolság, a vonzás-taszítás, forgáskeringés bonyolultan egyszerű és érthetetlenül értelmes törvényei. Figyelő és értő lélekre várt, és ehelyett ezek a disznók...

Nem szólt közbe, nem adott fel kérdést, hagyta, hogy Ágnes beszéljen arról, amiről akar, spektrálanalízisről, az évszakok változásának okairól... A fekete tábla már megtelt fehér csillagokkal, akárcsak az augusztusi ég. No persze nem lehet csodákat kívánni. Kik mennek most az egyetemre? Azok, akiknek érettségijük volt, tehát sok köztük a régi, úri osztály gyereke. Négy-öt év kell hozzá, hogy az összetétel módosuljon. És azért vagyunk tanárok, hogy neveljük őket.

Ágnes a Tejút csillagképeiről beszélt, a Tejútról, ahová a mi naprendszerünk is tartozik. És szédítő, félelmes gondolat volt, hogy ott a táblán az a kis kör a nap, a pici pontok a bolygók, ezek egyikén él Csaplár Ágnes egyetemi hallgató néhány évnyi, néhány fordulónyi ideig - azután belekerül a földbe, nitrogénvegyületekké, vízzé, foszforrá, mésszé, nátriummá bomlik, fák gyökerei táplálkoznak belőle, aztán elkorhadnak a fák, kihűl a föld... ó, csak néhány pillanat az élet. Boldognak kellene lenni...

- Köszönöm, elég - mondta a professzor barátságosan -, kérem az indexét. A kollegina nagyszerűen érti az anyagot.

A kollégák kézszorítással fogadták, amikor visszaült a padba, és kézzel kézre adták a leckeönyvet. Ez igen! Mindjárt más szemmel nézi a többi professzor is az első kitűnő után. Ha végig így megy...

De Ágnes nem viszonzta a mosolyt, nem értette, hogy meg kellene köszönni a professzor bizalmát. Megbabonázva nézte a táblát a magateremtette csillagokkal. Vajon boldoggá fogja-e tenni, ha történelemből és statisztikából is kitűnőre vizsgázik? Vagy ha minden szabad idejében a földrajzi szertárban ül, és kihallgatja az első éveseket csillagászati földrajzból és topográfiából?

Nem lehet félig tartozni valahová. Ahogy gyerekkorában is az kínoztta, hogy az osztálytársai Budapesten születtek, ismerték a Ligetet, és „muzi”-nak hívták a Múzeumkertet, egyedül villamosoztak, és tudták, hogyan jut az ember a Nagyrétre - ő eltévedt az egyforma házóriások között, és szlovákosan félig ó-nak ejtette az a-t. Az irodában is a tisztviselők apja is tisztviselő volt, vagy tanárember, vagy kereskedő, csak az övé géplakatos... és Dobrai Jolán, Dékány Anna iroda után nem tanult olaszul, és nem magolta Cicero Catilina elleni beszédeit, hanem kifestette a száját, és táncolni ment... És most is itt az egyetemen száz diák közül nyolcvan igazi egyetemi hallgató, akinek minden gondja, hogy hogyan lehetne az egyetemi menzán is, a Nemzeti Segély konyhán is és a zsidó egyetemisták Joint-konyháján is megebédelni - lévén a három ebéd együtt is igen kevés -, használt ruhadarabokért szaladgál, albérleti szobát vagy akár csak kiadó ágyat keres, napközben az előadásokon ül, vagy a könyvtárban tanyázik, mert ott néha kölcsönkapja a különben beszerezhetetlen jegyzeteket. Egyszóval a többi fiú és lány éli a rendes diákéletét, és közben arról ábrándozik, hogy négy év múlva okleveles közgazda lesz, statisztikus, könyvvizsgáló, organizációs szakember... Ő pedig? Rohan az irodába, rohan a Madiszba, rohan az egyetemre, soha sincs igazán sehol, mintha azért volna mindez a rohanás, hogy rá ne ébredjen közben, hogy valójában sehol sincs igazi helye...

Addig nézi a táblát, a fekete táblán a fehér pontokat, amíg a szeme káprázni kezd, a bolygók megindulnak, szélesebben fordulnak saját tengelyük körül, azután a földek és holdak keringeni kezdenek a nap körül.

„Orvos leszek.” „Mégis... nem lehetek más... én orvos leszek” - mondja önmagának, és felugrik, vissza sem néz a megrökönyödött professzorra, a kollégákra, a földrajzteremre.

Az utcán úgy szalad, mintha félne, hogy valaki megrántja a vállát, és visszahívja. Keresztülfut a keskeny Szerb utcán, és az Egyetem téren egy pillanatra megáll a Tudományegyetem hatalmas központi épületének főbejárata előtt, és nagyot fohászkodik.

A quaestura az emeleten van. Néhány perc múlva vége a hivatalos időnek. Két tisztviselőnő van már csak a hosszú szobában. Öltöznek éppen. Az egyik a száját rúzsozza, egy pillanatra felnéz a zsebtükörből.

- Jöjjön holnap.

- Nagyon kérem... én most szeretném tudni, nagyon fontos.

A nő a faliórára néz, elhúzza a száját.

- No, gyorsan, mit akar?

- Szeretnék beiratkozni az orvosi karra.

- Adja be a kérvényét októberben, amikor az új tanév kezdődik.

- Most akarok átiratkozni.

- Hát azt meg hogy képzelem? - fordul hátra a másik nő, aki a mosdónál a kezét szappanozza...

- Nem akarok fél évet veszíteni.

- Reménytelen.

- Ki dönti el?

- Senki. Most nincs felvétel.

- De valaki csak van, aki meghallgat.

A fiatalabbik, aki még mindig a száját rúzsozta, odaszólt:

- Mit vitatkozol annyit? Menjen a dékánhoz, ha nem tetszik neki.

- Hol találom a dékánt?

- Üllői út huszonhat.

- Köszönöm - mondta Ágnes, és sarkon fordult.

- Te, ez még fogja magát, és elmegy a dékánhoz - mondta az idősebbik nő, és a törülközővel dörzsölte a karját.

- Hát aztán. Azt mondják, hogy demokrácia van.

Ágnes pedig rohan. Végigfut a Kecskeméti utcán, a Kálvin téren, át az Üllői útra.

A lépcsőház sötét és romos, de Ágnes úgy megy fel rajta, mint amikor keresztanyja kezét fogva bérmlásra indult... Az első emeleti fordulónál márványtábla. Ebben az épületben tanított Semmelweis. A lépcsőház törött ablakán át a klinikák vörös téglás épületére látni. „Orvos leszek.”

Ha egy pillanatra megállna, elmenne a bátorsága a dékáni hivatal előtt. De nincs ideje megijedni. Lihegve, kipirultan kopogtat és benyit.

Aranykeretes pápaszem, fehér haj, fehér köpeny - igazi doktor bácsi néz fel a könyvekkel, iratokkal teli íróasztal mellől.

- Mi tetszik?

- A dékán urat keresem.

- Én vagyok.

Ágnes megáll összekulcsolt kézzel.

- Kérem, én orvos akarok lenni.

- Örvendek - feleli a fehér köpenyes férfi, és visszabújik a könyvei közé.

- Kérem, legyen a segítségemre... én be akarok iratkozni orvostanhallgatónak. Én meghalok, ha nem vesznek fel.

A dékán újra felnéz. - Miket beszél?

- Tessék az indexem, most jövök a kollokviumról. Én át akarok iratkozni. Vegyenek fel... kérem, könyörgök... dékán úr, vegyenek fel.

- Hiszen maga közgazdász, és most vizsgázott kitűnőre... és kereskedelmiben érettségizett... és különben is most a második félév kezdődik, hát mit képzelsz maga?

- Én orvos akarok lenni.

- Most meg sír! Hát bántottam én magát, kedves kisasszony? Üljön le, igyék egy pohár vizet, csináljon, amit akar. Ma mindenki megbolondult. Mostanáig vitatkoztam egy negyvenhét éves férfival. Az is ma akart meghalni, ha nem lehet orvos... Hát mit gondolsz? Egy félév a közgazdaságin, egy félév nálunk, egy félév a soproni kohómérnöki karon, nem?

- Kérem... én soha... én soha nem akartam más lenni... én otthagytam mindent, az állásomat a gépgyárban... nem bánom, ha félévet vesztek... októberre meglesz a különbözeti érettségim. Szabjon akármilyen feltételt... mindent vállallok, én nem akarok más lenni... és sohasem akartam más lenni.

A dékán megadással vette le a szemüvegét, és összecsukta a füzetet, amibe az előbb írt.

Helyet mutatott Ágnesnek a fogas mellett álló bőrfotelben, ő maga odahúzott egy széket.

- Nem kérdelem, hogy miért akar orvos lenni, mert ebben a szobában már tízmilliószor elhangzott minden lehetséges válasz. Az élet és halál kérdése gyötri. A szenvedőkön akar segíteni. Közeli hozzátartozója rákban halt meg, és maga akarja megtalálni a rák ellenszerét. Már nyolcéves kora óta erre a pályára készül. Amikor más gyerek karikával vagy ugrókötéllal játszott, maga már akkor is a játék babáit kötözte, és a lázukat mérte. Igaz? Orvos akar lenni, mert fel akarja kutatni az örök élet titkát, meg akarja lelteni a panacea magnát, orvos akar lenni, mert meg akar birkózni az agytumormal, vissza akarja adni a vakok látását. Orvos akar lenni, mert az a leggyönyörűbb hivatás a világon... én magam is azért választottam.

A dékán elhallgatott, egy pillanatra mosoly futott át az arcán, azután nagyon komolyan folytatta:

- Rendben van. Orvos akar lenni. Mondjuk, hogy elérni a célját. Hatévi keserves koplalás, gürccölés után megkapja a diplomáját. Azt hiszi, ez feltétlenül azt jelenti, hogy elegáns, fehér köpenyben, sztetoszkóppal a zsebében járkál fel és alá a klinika folyosóján, vagy a laboratóriumban mikroszkóp fölé hajol. Persze ez is lehet, kedves kisasszony, de az átlagorvosnak nem ez az élete. Tudja maga, mit csinál egész nap egy OTI-orvos? Annyi emeletet tesz meg, mint egy postás, annyi aktát ír, mint egy adóhivatalnok, annyi zavaros, síró panaszt és képtelen hazudozást hallgat, mint egy válóperes bíró, és ezután kezdődik csak a munkája és a felelőssége. A betegek csak filmekben fekszenek hófehér ágyban, halvány mosollyal ajkukon. A betegek izzadt és kétes tisztaságú ágyneműben fekszenek, nyöszörögnek és véreset köpnek... Aztán jönnek az anyagi gondok. Ha élni akar... eh, éjszakánként felrángatják, és kihívják egy gyomorgörcshöz, ami már reggel óta tart. A tudományos álmok... hétszámra Amidazofent és karlsbadi sót ír fel, és a beteget a második mondatnál félbeszakítja. Erre vágyik?

„Én orvos akarok lenni” - gondolta makacsul Ágnes.

- Tudom. Maga nem lesz olyan, mint a többi. Maga hetvenéves korában is lelkiismeretes és lelkes orvos akar lenni és holtig tanulni, mint a jó pap. Hm? Maga most miből él?

- Főkönyvelő vagyok a Mezőgazdasági Gépgyárban.

- És ott akarja hagyni az állását?

- Ott.
- És ki fogja eltartani? A szülei?
- Csak az anyám él. Őt az öcsém fogja ellátni. Én meg saját magamat.
- Hogyan?
- Ahogy mások.
- Úgy. És ha egy év múlva majd nem bírja az éhezést? Akkor alászállgája, visszamegy könyvelni, és mások helyét foglalta el egy évig.
- Én végigjárom az egyetemet.
- És ha közben férjhez megy?
- Ha férjhez mennék is... sose mennék úgy férjhez, hogy emiatt abbahagynám...
- Nézze, kedves kisasszony, mondok én magának valamit. Ezerháromszáz hallgatót vettünk fel az első évre. Van köztük leszerelt honvéd, közlekedési rendőr, ápolónő, aki tizenöt éve dolgozik kórházban, de sosem álmodhatott volna a továbbtanulásról, és most egyszerre végezhathat gimnáziumot és hat év egyetemet. Van ebben a csodálatos társaságban érettségizett és nem érettségizett, van köztük zsidó diák, aki a zsidótörvények és üldözések miatt évekig várt a felvételre. Van, kérem, nyugatról hazatért leventénk is egy rakás. Az ezerháromszázból sokat mondok, ha nyolcszáz eljut az első szigorlatig, és abból háromszáz szerez diplomát. Annyian vannak, hogy nem férnek el az előadótermekben, senki sem ismeri őket, úgy élnek, mint a jogon éltek ezelőtt a mezei hadak. Hát én nem bánom, szaporítsa a számukat maga is. Felveszem rendkívüli hallgatónak. Engedélyezem a keresztfélévet is. Álljon neki a tanulásnak. Májusban kell jelentkeznie az első szigorlatra. Ugyanakkor bemutatja nekem a matematika és latin különbözeti érettségiről szóló bizonyítványát, és leteszi az első félévi fejlődéstani kollokviumot. Ha letette a vizsgákat, megkapja a rendes leckeönyvet. Ha nem... akkor tegye el emléke a rendkívüli indexét, de elem ne kerüljön.
- A dékán felállt, visszament az íróasztalához, és néhány sort írt egy cédulára.
- Ezzel jelentkezik a quaesturán az Egyetem téri főépületben. Viszontlátásra.
- Köszönöm szépen - mondta felragyogó szemmel Ágnes, és teljes erővel megszorította a dékán felé nyújtott kezét.

MÁSODIK KÖTET

IDŐTLEN IDŐK

BIZALOM

Hetenként egyszer értekezletet tart a szerkesztőségben a riportrovat.

András Kati kezdi a beszámolót.

- A hét elején felkeresett a szerkesztőségben egy Sárfi János nevezetű fiatalember, és elmondta, hogy a József utcában, ahol ő házmegbízott, kilakoltattak egy öregasszonyt a fiával együtt. A ház lakói mérhetetlenül felháborodtak ezen a horthysta rendőrséghez méltó intézkedésen. Engedélyt kértem Őszi elvtárstól, hogy az ügyet magam nézzem meg.

- Így van - bólintott Őszi. - Ezután négy napra eltűntél, és ma azzal jöttél, hogy nincs riport.

- Igen - sóhajtott Kati. - A helyszín egy József utcai bérház lépcsőháza volt.

A földszinten a csigalépcső alatt állt egy konyhakredenc, egy barna ruhásszekrény, a tetején lábosokkal és befőttesüvegekkel, egy kisasztal ugyancsak holmival tele és egy dívány. A díványon egy öregasszony feküdt, és hangosan jajgatott. Körötte karéjban férfiak és nők. Amikor Katit meglátták, valamennyien nekiestek, kórusban mesélték, hogy milyen felháborító igazságtalanság történt, ez a szegény kibombázott öregasszony, özvegy Tok Pálné már ötödik napja lakik itt a lépcsőházban, nincs hol aludnia, nincs hol főznie, nincs hol mosakodnia. Ez a szerencsétlen öregasszony még az ostrom alatt költözött be kisfiával az első emelet kettő szám alatti elhagyott négyszobás lakás cselédszobájába. Ott éldegéltek az ostrom alatt, nem ártottak a légynek sem. A lakás tulajdonosa családotul nyugaton volt. Most váratlanul betoppant. De nem elég neki a négy szoba, felszólította szegény asszonyt, hogy azonnal költözzék ki a cselédszobából. Sajnos szegény tudatlan öregasszony annak idején hatósági beutalás nélkül foglalta el a cselédszobát. De hát már az is felháborító, hogy a mai világban Horthy- vagy Szálasi-beutalást kelljen valakinek felmutatnia! - A nyugatos főbérő bement a kerületi előljáróságra... és huszonnégy óra alatt kijárta a kilakoltatási végzést. A rendőrkapitánynak... persze az is kigazda... nem esett meg a szíve a szegény özvegyen és szegény árván, hanem még aznap karhatalmat adott, és most tessék megnézni, itt fekszenek szegények.

Az asszony itt volt, de hol a gyerekek?

Előállt egy huszonhat-harminc éves fiatalember, hogy ő volna a Tok István.

Kati meghökkent. Hiszen ez nem kisgyerek. Erre a társaság azzal hurrogta le, hogy attól még lehet árva, és ha felnőtt is, attól még laknia is kell valahol.

Rendben van, fel kell venni az adatokat.

Erre megint Katira támadt az egész udvar. Miféle adatokat akar, még ő is kínozná őket? Nem látja a lépcsőházban a konyhakredencet? Nem látja a dunyhákat, nem látja a földre tett petróleumfőzőt? Nem látja, hogy égre kiált az ártatlanok vére? „Látok én mindent, de azért a kilakoltatási végzést is látni akarom” - mondta Kati. Erre egy sánta ember hálóingben bicegett oda hozzá. A felesége jajgatva szaladt utána: „Sanyikám, az istenért még jobban megbetegszel, gyere vissza az ágyba...” De a Sanyikám nem ment. Megállt a második lépcsőfokon, mint valami szónoki emelvényen, és botjával hadonászott, és azt kiabálta, hogy ő inkább meghal ezen a szent helyen, de el nem megy innen, amíg igazságot nem szolgáltatott a szegény özvegynek. És hogy a mostani újságírók is csak olyanok, mint a régiek, annak az igazát írják

meg, aki jobban megfizeti őket, de majd ő megmutatja, hogy ha nem ír igazat, bottal veri agyon.

Addig vitatkoztak, amíg a házmesterné rákiáltott az öregasszonyra, hogy mutassa meg már az iratokat, mert ez az újságíró a szemének úgysem hisz, csak a papíroknak. Hát erre özvegy Tok Pálné elővett egy írást, amit a gyálligeti községházán adott a jegyző. E szerint az írás szerint ezerkilencszáznegyvennégy júniusában nevezettek egyszoba-konyhás házát bombatalálat érte. A ház lakhatatlan, onnan ki kellett költözniök. Az iratok között volt továbbá egy kérvény a budapesti lakáshivatalhoz, amelyben a szegény özvegyasszony mint kibombázott kéri, hogy a József utcai lakás cselédszobájában huszonhat éves fiával megmaradhasson a gyálligeti házuk rendbe hozásáig. Ezt a kérését a kerületi előljáróság elutasítja azzal, hogy a cselédszobára a hazatért Szatmári Ferencnek és családjának feltétlenül szüksége van. Az iratok között találtatott ezenkívül egy házmegbízotti igazolás arról, hogy Szatmári Ferencnek a cselédszobán kívül négy lakószobájuk van. A cselédszoba külön bejáratú, tehát annak elfoglalása a Szatmári családot nem zavarhatja.

- No, most már boldog? - kérdezte a sánta férfiú. - Most már okosabb?

Kati elindult a lépcsőn felfelé. Most már tízen is körülfogták.

- Hova megy?

- Szatmáriékhoz.

- Ott meg mi keresnivalója van?

- Minden ügyben meg kell hallgatni minden érdekelt felet. Mert láttunk már olyan csodát, hogy valaki a saját anyósát, társbérlijét, haragosát, cinkostársát, hitelezőjét akarta bemártani, nem?

De a ház lakói körülvették, és Kati beadta a derekát. Ennyien tanúsítják a szegény özvegy igazát. A maga szemével látta a kibombázási igazolványt, látta a házmegbízotti igazolását, mit mondhatnak még Szatmáriék? Különben is, olyan világos a dolog. Szatmári kisgazda, a kerületi előljáró is.

- Vagyis András kisasszony ezzel azt akarja mondani, hogy nem ment fel Szatmáriékhoz? - szólt közbe komoran Őszi.

- Azt.

- Itt kezd a dolog érdekes lenni. Utána mit csináltál?

- Utána bejöttem a szerkesztőségbe, hogy megírjam a riportot. De valahogy nem ment. Biztattam magamat, hogy úgysem érdekes, mit mondanának Szatmáriék. Az az érdekes, amit a szegény kilakoltatott mondott. Igaz, de hogy lehet az, hogy a szegény özvegyet Gyálligeten júniusban bombázták ki, és a saját elbeszélése szerint is csak az ostrom alatt költözött a József utcába. Ej, én mégiscsak elmegyek, és meghallgatom az ellenfelet is. Késő este volt, amikor nekiindultam. Egy órát kerülgettem a házat, nem mertem bemenni, féltem a sántától, hogy agyonver, féltem a szegény özvegytől és a fiától, féltem, hogy nem tudok észrevétlenül elsurranni mellettük a lépcsőházban... féltem, hogy a házbizalmi megint ordítani fog velem, hogy miért nem hiszek a demokratikus közegeknek, de mindegy. Összeszedtem minden bátorságomat, és bementem a házba. Keresztül az udvaron, hátha van melléklépcső is, de nem volt.

Visszamentem a fölépcsőhöz, de a díványon nem feküdt senki. Kisült, hogy a szegény özvegyasszonyt és árváját a ház lakói etetik, itatják, éjszakáról éjszakára befogadják, csak nappal siránkoznak a lichthofban.

Felmentem Szatmáriékhoz.

Egy copfos kislány nyitott ajtót, hat-hétéves-forma, szőke, nagyon barátságos kislány. Ez mindjárt nagyon rossz volt, mert nagyon szeretem a gyerekeket, és félttem, hogy nem tudok tárgyilagos maradni. A kislány beszaladt a szobába. „Hívom anyukát.” - Harmincöt év körüli nő jött ki, néhány hetes pólyással a karján. Betessékelt a szobába, ahol a csecsemőn és a szőke copfos kislányon kívül még négy gyerek ugrált. Képzeltetitek, hogy meghökkentem. Eddig senki egy szóval se mondta, hogy Szatmáriéknál ennyi gyerek van.

- Ezek az önök gyerekei? - kérdeztem.

- Négy gyerek az enyém. Kettő szegény nővéremé volt. Őket most örökbe fogadtuk.

Megmondtam, mi járatban vagyok. Az asszony egy paksaméta írást vett elő, és ebből megtudtam a következőket: Szatmári Ferenc doktor a lakás tulajdonosa, orvos. A négy szobából egy rendelő, egy várószoba, kettő lakószoba. A két lakószobában eddig öten éltek, a szülők és a három gyerek. A negyedik gyerek ezerkilencszáznegyvennégy karácsonyán a Pest megyei Ócsán született, mert az asszony odavalósi, és hazament az anyjához szülni. Vagyis nem nyugaton volt. Már csak azért is haza kellett utaznia, mert az ura a Szálasi-puccskor megszökött a hadseregből, és hónapokon át semmi hírt sem hallottak róla. Azt csak nemrég tudta meg az asszony, hogy Szatmári doktor a demokratikus hadseregbe jelentkezett, és tisztként vett részt az ausztriai áprilisi harcokban. Most szerelt le, most utazott a családjáért Ócsára, és természetesen vissza akart költözni az elhagyott lakásba. Hat gyerekkel költöztek vissza, minden zugra szükségük van. Az öregasszonyt sem akarták az utcára kitenni, hanem felajánlották neki a meghalt nővérük egyszobás budai lakását. De az öregasszony és a fia kijelentették, hogy nem hajlandók kiköltözni a cselédszobából. Kezdett izgatni a dolog. Megkérdeztem, hogy mit tudnak az öregasszonyról. Szatmáriné vállat vont, és elővett egy írást, amely szerint Gyálliget község jegyzője igazolja, hogy özvegy Tok Pálné három szoba, konyha, kamra, verandából álló házat soha bombatalálat nem érte, az épségben áll, és lakható most is. - Ezek után nem tehettem mást, kora reggel felültem a vonatra, és lementem Gyálligetre, megnézni a házat.

- És?

- És a háznak semmi baja sincs. Nagyon csinos kis ház, amennyire a lelakatolt ajtón és félig lehúzott zsalukon át láttam, csinosan berendezett két-három szobás, konyhás, tornácos ház, villannyal, kerekas kúttal, piros cseréptetővel, néhány gyümölcsfával a kertben. Azonnal bementem a községházára, és felelősségre vontam a jegyzőt. Hogy lehet az, hogy ők ugyanazon a napon kiadtak Tok Pálnénak egy olyan írást, amely szerint a ház egyszobás, és azt bomba érte, lakhatatlan. Szatmárinénak pedig olyat, amely szerint háromszobás, ép, sértetlen, lakható. A jegyző hellyel kínált, kezét csokolommal köszönt, és azt mondta: „Kérem szépen, mi nem tudunk minden ügyet kinyomozni. Ha mihozzánk bejön valaki, és két tanú előtt kijelenti, hogy ez a ház lakható, mi adunk neki egy írást. Ha viszont bejön másvalaki, és két tanúval azt igazolja, hogy nem lakható, mi arról is adunk egy írást. Ha nem mondott igazat, lelke rajta...”

- Mitévő legyek? Elindultam házról házra, amíg úgy-ahogy kibogoztam Tok Pálék kalandos útját. Tok Pálnak valaha jól menő hentesüzlete volt. A nagyobbik fia - mert két gyereke van - önként jelentkezett Hunyadi-páncélgránátosnak. A kisebbik fiú, Tok István anyjával maradt, és a helyi nyilaspárt szervezője volt. Ezerkilencszáznegyvennégy nyarán az ifjabbik Tok fiú

úgy gondolta, hogy bolond, aki nem használja ki a konjunktúrát, és ezért hamisított egy kibombázási igazolványt. Ezzel az irattal lakást igényelt a Szent István körúton. Igényelte és megkapta egy elhurcolt zsidó fogorvos volt lakását. Sajnos alig rendezkedtek be az új otthonban, amikor szőnyegbombázást kapott az ötödik kerület, és bombatalálat érte a fogorvos lakását is. Most már valóban kibombázottak voltak, kaptak is egy másik zsidó lakást az Aradi utcában. Ide költöztek most már nemcsak a saját holmijukkal, hanem emlékebe elvitték a fogorvos teljes felszerelését, röntgenkészülékkel, villamos fogfűrő géppel, szőnyegekkel, könyvekkel, ebédlőszekrényel együtt. Eltelt egy hét, két hét, Tokék már türelmetlenkedni kezdtek, hogy mi van, miért nem jön több bomba? Megint csak hamisítottak egy kibombázási lapot, és így továbbköltöztek az Aradi utcából a Tompa utcába, majd a Tompa utcából a Fadrusz utcába, a Fadrusz utcából a Lógodi utcába, innen a Teréz körútra, mire a József utcába értek, már nem volt hivatal az előjáróságon, beköltöztek hát minden engedély nélkül. A pincébe lehordták a rengeteg holmit, fogorvosi széket, porcelán étkészletet, perzsaszőnyeget, kis villanyvasutat, mindent, amit csak összekapkodtak az előző lakásokban. Amikor a háború véget ért, úgy tervezték, hogy mindezt majd lassacskán eladogatják, de ha ki kell költözniük, akkor egyszerre kerülne napvilágra minden, és abból cudar világ lenne. Így hát nem fogadhatták el a Budán felajánlott egyszobás lakást, nem fogadták el a gödöllői sportegyesület ajánlatát sem, ahol a kiváló centercsatár Tok Istvánnak lakást akartak szerezni, ha szerződik a gödöllői csapathoz. Nem tudnak leköltözni Balatonfonyódra sem, ahol özvegy Tok Pálné édestestvére a saját házába befogadná őket, és nem tudnak visszaköltözni Gyálra sem, hanem kénytelenek ítéletnapig a József utcai lépcsőházban ülni, mert ott a pincében van elásva a sok lopott holmi.

Egy percig csönd volt.

- Tanulságos történetecske - dünnyögte Gáti.

Őszi Bálint papírgalacsint gyúrt egy elrontott kéziratból, és elgondolkozva dobálta egyik kezéből a másikba.

- Bizony, tanulságos. Aki nem hallgatja meg mindkét felet, aki dönt, anélkül hogy alaposan megismerne egy ügyet, aki a látszattal törődik és nem a lényeggel, az nem lehet kommunista. No, mi az, Kati?

A többi riporter szaporán igyekezett kifelé, csak Kati állt még az ajtóban.

- Őszi elvtárs, szeretnék veled beszélni.

- Óriási riporttötletem van, nem?

- Óriási személyes problémám van.

Őszi elkomolyodott.

- Parancsolj, foglalj helyet.

Kati érezte, hogy a szíve a torkában dobog.

- ...úgy jöttem hozzád segítségért, ahogy a bátyjához megy az ember...

- Nos?

- Én menyasszony vagyok. A vőlegényem doktor Ács István orvos, egy éve nálunk lakik, mert bombatalálat érte a pesterzsébeti lakását. Mindig sürgette az esküvőt, én halogattam, mert annyi minden más problémám volt, a munkám, a lakás, bútor. Végül is megállapodtunk, hogy májusban megtartjuk az esküvőt.

Kati lángvörösen elhallgatott. Őszi várt, nem szólt közbe.

- Eljött május... vártam, de Pista nem szólt egy szót sem az esküvőről. Eljött a június, anyám egyre faggatott, összevesztünk-e Pistával, de igazán nem történt köztünk semmi. Pista fáradtnak látszott, kedvetlennek, szótlannak. Énbennem is van büszkeség, én nem kérdeztem, ha ő nem akarja. És tegnap tudtam meg egészen véletlenül... megtudtam, hogy vizsgálat van Pista ellen. Fel akarják függeszteni... ráfogták, hogy karácsonykor rádiumot lopott. Pedig tudom, hogy a nyilasok elől mentette a rádiumot... az életét kockáztatta érte... nem igaz az, hogy nyugatra akart szökni a rádiummal. Pista... őrá illet mondani. Olyan tiszta ember... hidd el...

Kati kérlelve nézett Őszi Bálintra. De a rovatvezető nem nézett rá, hanem szórakozottan vizsgálta az ablakilincset. Kati egyszerre összezavarodott, és elcsukló hangon folytatta:

- Én azt akartam kérni... azt kérni, hogy nézzék meg... mert nem igaz... hogy segítsenek... mert Pista azért nem akarja az esküvőt, amíg az ügye nincs tisztázva. De én tudom, hogy ő milyen nagyszerű ember. Amióta csak ismerem, mindig kommunista volt.

- Illegális párttag? - kérdezte Őszi, és ez volt az első mondata, amióta Kati beszélt.

- Nem... párttag nem volt... embereket bújtatott... megszervezte a rádióhallgatást, és egy fiút, Percz Tamást... az úgy volt... Orlay Miklós zászlós, aki az újpesti partizánokkal volt... szóval a rádium...

Kati újra kezdte a mondókáját, de most még jobban belezavarodott.

- Ráfogták, azt mondják azok, akik karácsonykor megverték Orlay Máriát... és Pista a felszabadulás első napján visszament a kórházba, és visszavitte a rádiumot.

- Szóval nála volt?

- Igen, persze. Azt magyarázom. Karácsonykor magához vette a rádiumot, hogy megmentse a nyilasok elől.

- Miért nem szóltál nekem minderről hamarabb?

- Hát én sem tudtam... én is csak tegnap tudtam meg... hogy Pista azért halogatja az esküvőt, mert azt akarja, hogy előbb tisztázzák az ügyét.

- Úgy.

- Segítetek az ügyét kivizsgálni. Én tudom, hogy becsületes, tiszta ember...

- Ezt már mondtad egyszer. Mi az, hogy tiszta?

- Igazat mond mindig... becsületes.

- Honnan tudod, hogy igazat mond mindig? Mióta ismered?

- Három éve.

- És azelőtt? Ki volt? Mit csinált?

Kati felelni akart, de csak hangtalanul mozgatta az ajkát.

- Persze hogy nem tudhatod. Honnan is tudnád. És ez a három év? Talán éjjel-nappal vele voltál?

- Ismerem őt.

- A rádiumról mikor szólt neked?

- Nem szólt. Nem tőle tudtam meg.

- No, látod.

- Ez más. Nem akart veszélybe sodorni. A testén hordta a rádiumos kazettát. Nem akarta, hogy tudjak róla és féltsem.

- Ha nála volt a kazetta, akkor téged is veszélybe sodort. A sugárzás két méterre is veszélyes.

- Nem voltunk együtt. Én a kalapszalokban dolgoztam, ő másutt bujkált.

- Úgy. Szóval még az ostrom alatt sem voltatok együtt.

- Nem.

Őszi Bálint felállt. Hosszú léptekkel mérte végig a kis szobát. Ide-oda járkált, végül megállt az íróasztalnál, és ingerülten dobolt a középső ujjával.

- Mondd, minek neked ez az egész probléma?

- Nem értelek.

- Dehogynem értesz. Nagyszerű újságíró vagy... előtted az élet. Jó munkát végezhetsz. Hasznosat. Te is munkáslány voltál. Apád is, bátyád is nyomdász volt. Miért kell orvossal kezdened? Mire vezet? Nem találsz magadhoz való fiatalembert, százat?

Kati sebzetten ugrott fel.

- Úgy érzed, Kati, hogy kegyetlenül beszéltem? Nem. Csak józanul. Nekem is volt menyasszonyom. Akarod látni a fényképét? Nézd... olyan bájos, olyan szép, hogy a szívem még most is belefájdul. Röpcédulát terjesztett... elfogták... Margit körút. Nincs tovább. Most még fáj. Egyszer meg fogok nősülni. Gondolj arra, hogy a tied is meghalt.

- De miért? - kérdezte Kati egészen kétségbeesve.

- Mert amit elmondtál, az egész bonyolult rádium-ügy, lehet, hogy így van, lehet, hogy úgy... s ha már a felesége lesz, és bebizonyosodik, hogy gazember... ha már gyerekeitek lesznek, akkor mit csinálsz?

- De én hiszek benne. Ha ezerszer megrágalmaznák, én akkor is neki hiszek... én... ha valakire sarat dobnak, attól még mocsoktalan maradhat. Tőled tanultam, hogy mindent két oldalról kell megnézni. Én tudom, hogy ártatlanul vádolják. Én hagyjam el?

Őszi Bálint újra felállt.

- Felnőtt vagy, magad felelsz a tetteidért. Azt csinálod, amit jónak látsz. De én... én még egyszer figyelmeztetek. Sajnálom, hogy ilyen feldúlt vagy.

Kati is felállt.

- A mai riportomat leadtam. Kérlek, adj egy szabadnapot, elmegyek Pistához. Azt akarom, hogy még ma esküdjünk meg. Én meg akarom mutatni, hogy bízom benne. Én bizalom nélkül nem tudok élni.

- Sok szerencsét - mondja Őszi Bálint, és nem fognak kezét.

Kati bement a szobájába, és felhívta a Szent Katalin-kórházat. Örökkévalóság volt, amíg felvették a kagylót, és amíg a nővér megértette, hogy kit hívjon a telefonhoz.

- Ja, az Ács doktor urat? Tessék várni.

Kati elképzelte az öregesen csoszogó nővért, a nőgyógyászat hosszú folyosóját, elképzelte, amint a nővér a kórtermekbe is benéz, benyit a vizsgálóba, műtőbe. „Ács doktor urat a telefonhoz” - és Pista futva jön... jaj, mit mondjon neki.

- Halló, itt Ács István.

- Itt Kati.

Ács hangja ijedt.

- Katikám? Csak nincs valami baj?

- Nem... nincs... nincs... egészen más miatt hívtalak. Akadna egy szabad órád?

- Akár kettő is. Most befejeztem a vizitet, azután háromig szabad vagyok.

- Akkor gyere el értem a szerkesztőségbe, és esküdjünk meg.

- Tessék?

- Esküdjünk meg. Menjünk el az anyakönyvvezetőhöz... A városházán megszereztem már a diszpenzációt. Magyar Sanyi a kerületi előjáróságon dolgozik, egy perc alatt megesküdt minket.

- Ilyen váratlanul? Nem értem.

Kati hangja sértődött-sírós.

- Azt hittem, feleségül akarsz venni.

- Ó, istenem, te csacsi, de még mennyire akarlak. Tudod, mit? Befejezem a vizitet, pont tizenkettőkor ott vagyok érted.

Kati égő arccal tette le a kagylót. Most háromnegyed tizenegy. Délig még hetvenöt hosszú perc... Ács István ezalatt befejezte a vizitet.

- Doktor úrnak megint a feje fáj? - kérdezte aggódva a nővér. - Olyan sápadt és szórakozott.

- Á, dehogyis, nincs semmi bajom... csak... no, mindegy. Majd délután visszajövök. Különben nem tudja véletlenül, hol lehet virágot kapni?

- A kertésznél - mondta csodálkozva a nővér. Az utóbbi időben nem tetszett neki Ács. Rossz az arcszíne, fejfájós. Többször azt is mondta, hogy émelyeg. Az ilyen fiatalembernek szerelem kéne, egy kis pihenés kéne, de ez mindig csak itt benn van. Sok haszna lesz belőle, a Zsille főorvos még piszkálja is...

Ács István megigazította a nyakkendőjét. Vödröseknél kért egy ruhakefét is, végighúzta a zakóján, azután elszaladt a kerületi pártbizottságra, egyenesen Csorba Józsefhez.

- Mi jót hoztál, Ács elvtárs?

- Egy kérést.

- Tessék.

- Ismered az ügyemet.

- No, ez jó kérdés. Persze hogy ismerem.

- Elhiszed az ellenem felhozott vádakot?

- Ha elhinném, akkor nem követeltem volna, hogy a vizsgálat befejeztéig is a helyeden maradj.

- Ha én most megismerem, ha feleségül vennék egy kislányt, nem sodorhatnám-e kellemetlenségbe?

- Ha a lelkiismereted olyan tiszta, mint amilyennek én hiszem, mi mással törődsz még? Nem hiszel abban, hogy az igazságot kiderítjük?

Ács bólintott.

- Dehogynem hiszek. De akkor még valamit kérek tőled. Tanú lennél-e az esküvőmön?

- A legnagyobb örömmel - felelte gondolkozás nélkül Csorba Jóska.

Öt perccel tizenkettő előtt Ács István felszaladt a szerkesztőségbe. Hatalmas fehér rózsacsokrot hozott Katinak.

- Katikám, édesanyádat értesítettem. Odalenn várnak a tanúink, Orlay Mária és Csorba Jóska. Mehetünk?

- Mehetünk - bólintott Kati is, és becsukta az aktatáskáját. A szerkesztőségi szoba ajtajában Ács egy percre visszahúzta Katit.

- Még valami fontosat nem mondtam meg.

Kati várakozva állt meg.

- Azt, hogy nagyon szeretlek - súgta Ács, és magához ölelte.

A LABORATÓRIUM

Ágnes felnevetett örömeiben. A hosszú nyelű kanálban Bunsen-láng fölött hevített megolvadt kénszemecskét, belemártotta a hideg vízzel teli pohárba, és az úgy, amint a tankönyve leírta, átlátszóvá, sárgásbarnává, rugalmassá vált. Egyszerű középiskolás kísérletek voltak ezek; rézgálicot kristályosítani, savat vagy lúgot csöppenteni lakmuspapírra, vagy elektrolízissel hidrogénre és oxigénre bontani a vizet, de Ágnesnek diadalmas öröm volt valamennyi.

Most, hogy a kísérletet befejezte, rendet csinált az asztalon. A vegyszerekkel teli üvegeket helyrerakta, a gázlángot eloltotta, a lombikokat, kémcsöveket elmosta. Megnézte az óráját: még csak negyed nyolc. Jani nyolc óra előtt nem tud idejönni. Legokosabb, ha tanul addig.

Eloltotta a nagy lámpát. A Szent Katalin-kórház laboratóriumában most már csak egy kis asztali lámpa égett, és ilyenkor a félhomályban Ágnes ugyanolyan titokzatosnak és tiszteletet parancsolónak érzett mindent, mint amikor először belépett ide.

November vége van, negyedik hónapja dolgozik Ágnes a Szent Katalin-kórházban. Még augusztusban a dékánnal történt beszélgetés másnapján visszament a quaesturára, megtalálta a két hivatalnoknőt, akik nem a legbarátságosabb arccal ugyan, de minden megjegyzés nélkül kiadták a felvételhez szükséges kérdőíveket, órarendet és a rendkívüli hallgatóknak járó leckekönyvet. Délelőtt tíz óra lehetett, amikor a beiratkozással végzett. Akkor ment csak be az irodába. Gizi és Teri azzal fogadták, hogy Gerencsérné reggel óta tajtékzik. „Az rendben van, hogy az egyetemista kisasszonyok összevissza járkálnak a hivatalba, egyszer reggel hétre, máskor déli tizenkettőre jönnek, egyszer háromkor mennek el, máskor azt állítják, hogy este kilencig könyveltek, de azt talán mégsem engedheti meg valaki magának, hogy délelőtt fél tízkor előzetes bejelentés nélkül még valahol a városban csavarogjon.” „Gerencsérnének igaza van - mondta Ágnes -, bemegyek hozzá.” „Ahhoz mehetsz - mondták a lányok -, benn ül Imperátornál, és a könyvelésre árulkodik.” Ágnes még most is mulat, ha eszébe jut ez a jelenet. „Jó reggelt” - köszönt Ágnes. A két főnök morgott valamit köszönés helyett. „Bocsássanak meg, elkéstem, az egyetemen voltam, de természetesen ledolgozom a mulasztott órákat.”

Imperátor a torkát reszelte. „Igen, igen, jó, hogy ezt mondja, Csaplár kisasszony. Valóban beszélni kell a munkafegyelemről. A könyvelésben, kérem szépen, bajok vannak.” Ágnes csodálkozva ráncolta a homlokát. „Kérem, doktor úr, mi minden délután készen vagyunk az aznapi zárlattal és egyeztetésekkel.” „No, igen, igen... de azért vannak hiányok...” „Sajnos vannak. Például az értékpapírleltárt még mindig nem tudtuk egyeztetni. Ha doktor úr volna szíves időt szakítani...” „No, igen” - mondta a doktor lángvörösen. „Majd...” - Ágnes tudta, hogy az értékpapírleltárt nem lehet egyeztetni, mert a vállalat dollárkölcsonkötvényeit Imperátor Tatár közvetítésével már hónapokkal ezelőtt eladta. „No, igen, nem is a leltárra gondolok, Csaplár kisasszony.” „Minden egyéb rendben van. Mit óhajt ellenőrizni igazgató úr?” - „Kérem, Csaplár kisasszony, itt nem is... itt egyszerűen arról van szó, hogy lehetetlen állapot, hogy a könyvelésnek kivételes helyzete van. Ha ön mint főkönyvelő egyetemre jár, üsse kő. De, kérem, a többiek. Ön az osztályán mindenkit elenged. Kern kisasszonyt is. Most már Máriáss kisasszony is vérszemet kapott. Mi lesz, kérem, ha mindenki egyetemre meg tanfolyamokra akar menni.” „Sokkal jobban fognak dolgozni.” „De a nyolc órát le kell dolgozni, kérem.” „Kérem, doktor úr, mindig, mindenki ledolgozza.” „De az már mégiscsak lehetetlenség, kérem, hogy maguk jegyezzék, kérem, hogy mikor jönnek, mikor mennek, és ezt nem ellenőrzi senki.” „Ilyen kis irodában ez valóban nehéz” - felelte Ágnes. „De hiszen a doktor úr megkérdezheti Vargánét is, aki itt lakik.” „Csak nem képzeli, hogy a doktor úr a takarítónővel fogja ellenőriztetni a tisztviselőket” - méltatlankodott Gerencsérné. Ágnes nem felelt, hanem elmosolyodott. Mindenki tudta, hogy Vargáné minden reggel jelenti Gerencsérnének, hogy ki mikor jött, és mikor ment haza. „Nézze, Csaplár kisasszony, én itt rendet akarok. Magának mint osztályvezetőnek továbbra is joga van úgy beosztani a munkáját, ahogy azt a leghelyesebbnek találja, bár azt óhajtánám, hogy amikor reggel bejövök, az egész tisztviselői kar jelen legyen a postabontásnál. Ami viszont a többieket illeti, egyszer és mindenkorra megtiltok mindenféle egyetemet. Aki nem tud reggel kilenctől este hatig rendelkezésre állni, az keressen másik állást.”

„Sajnos törvény nem védi azokat, akik tanulni szeretnének” - felelte erre Ágnes. „Csak az ön méltányosságán múlik. A vállalatnak semmi kára sincs abból, ha minél többen tovább tanulnak. Ami pedig a személyemre vonatkozó szíves engedélyét illeti, nagyon köszönöm, de nem élek vele, bejelentem, hogy kilépek a vállalattól.”

A doktor levegő után kapkodott.

- Ön... akinek főkönyvelői beosztása van ilyen fiatal lány léte... egy év múlva már végkielégítésre jogosult...

- Igen, tudom.

- Köteles a felmondási időt ledolgozni, kérem.

- Igen, tudom.

Kati is, Pista is helyeselte Ágnes terveit. Ács nem akarta megmondani, hogy neki is milyen kellemetlen most a helyzete a kórházban. Csak annyit mondott, hogy nem ajánlja Ágnesnek, hogy fiatal lány és elsőéves medika léte a szülészetten dolgozzék. Jobb volna, ha Orlay segítségét kérnék.

Másnap reggel Ágnes bement a Szent Katalin-kórházba. Ács felvitte a belgyógyászatra.

- Itt várj, Ágnes. Már szóltam Máriának, mindjárt jön.

Reggel fél kilenc volt, amikor Orlay azt üzenté, hogy „mindjárt”, és Ágnes még fél egykor is a folyosón ácsorgott.

- Borzasztó, hogy milyen sokáig jön - sopánkodott egy köhögős öregasszony. - Mindig így van. Itt ülünk nyolctól...

- Nekem főznöm kellene, otthon maradt a gyerek...

- Nincs más doktor? - kérdezte Ágnes kicsit ingerülten.

A panaszkodók egyszerre hangot váltottak.

- Más doktor? Dehogya mennék én más doktorhoz. Talán a Pajor adjunktushoz menjek, aki csak felnéz. „Recept kell? Jó. Elmehet.”

- És ha várni kell egy percet... nem a világ... biztosan dolga van.

- Jaj, lelkem, nem is tudja, mennyit dolgozik szegény. Minden beteg őt kéri konzíliumra. Még a sebészetre és a szülészetre is őt hívják.

- Olyan finom keze van, majd meglátja a kisasszony, nem is érzi, mikor vizsgálja.

- Éjszaka is ott ül a betegek mellett... a fiamat is ő gyógyította meg. Higgyc el, valahányszor a templomba megyek, érte is elmondok egy Üdvözlégyet.

„Fognak-e valaha így szeretni engem is?” - gondolta Ágnes, és szeretne volna megmondani a köhécselő és nyöszörgő betegeknek, hogy ő is orvos lesz, meglátják, milyen jó orvos.

Orlay Mária egy óra után került elő.

Ágnes meglepve látta, hogy milyen fiatal. Nem lehet több huszonöt évesnél.

- Csaplár Ágnes? - lépett oda hozzá.

- Igen.

- Orlay Mária vagyok. Kérlek, várj még egy kicsit, azt hiszem, most már néhány perc ügysem számít, olyan régen váratlak - tette hozzá bocsánatkérő mosollyal. - A betegeket kell először megnéznem.

„Most már megértem, miért vártak rá ilyen türelmesen” - gondolta Ágnes a beszélgetés után. Pedig csak néhány, szinte hivatalos mondatot váltottak. Igen, a kórházban akad munka-lehetőség. Ha nem sajnálja otthagyni a főkönyvelői állást... éjszakás nővért keresnek és kisegítőt a laboratóriumba. A laborkisegítő - magyarul takarítónő. A fizetés is persze kevés, az inflációs pengőn semmit sem lehet venni. Napi egyszeri étkezés jár. Többnyire üres főzelék. De hát megéri, hogyne érne meg, ha az ember orvos akar lenni...

- Milyen vizsgák előtt állsz most? - kérdezte Orlay.

- Első szigorlat. Kémia, fizika.

- Akkor a laboratóriumi munkát ajánlom.

- A kémiát nem szeretem, hiszen az nem is orvosi tárgy. Inkább betegekkal lennék... a középiskolából is tudok még annyit, hogy legyűröm valahogy a szigorlatot.

- Ezek szerint nincs kedved a laborhoz?

- Őszintén szólva...

Orlay mosolygott.

- A kémia nem orvosi tárgy? Nincs a világnak olyan vegyi üzeme, mint az emberi test. Vegyületek szakadatlan bomlása és keletkezése. Ha egy kockacukrot a szádba veszel, és az nyállal keveredik, amikor lélegzel, amikor mozogsz, amikor alszol, pillanatnyi szünet nélkül

épül és rombol, ég, erjed, átalakul minden parányi molekulád. A kémia tanulmányozása: az első kulcs az orvostudományhoz.

- Hát... akkor szeretnék a laborba menni - mondta Ágnes.

Lombikokat, tárgylemezeket mosott, kísérleteknél kézhez adogatott, megtanult mikroszkóppal bánni. Rendszerint csak délután, az előadások után ment be a laboratóriumba, és igazi munkája, a takarítás akkor kezdődött, amikor mindenki más már hazament. Orlay egyszer váratlanul belépett, azon kapta Ágnest, hogy nyitott kémiakönyv az asztalon, és a tananyag valamelyik kísérletét végzi.

Ágnes megijedt.

- Kérlek, ne árulj el... hiszen anyagot alig használok el hozzá... És az egyetemen nem jutnék laboratóriumhoz. Ötven laborhelyre ötszáz elsőéves jelentkezett, és az kapja meg, aki tört aranyat ad a pedellusnak... A legtöbben úgy fognak szigorlatra menni, hogy nem tudják megkülönböztetni a sósavat a benzintől.

Orlay nevetett.

- Árulkodás csúnya szokás, nem vagyok én Júdás. Holnap megszerzem számodra az engedélyt. És okosabb volna, ha szólnál nekem, hogy lejöjjenek a veszélyesebb kísérletekhez, nehogy bajt csinálj.

Ágnes megint az órára néz. Fél nyolc. Milyen természetesnek tűnik, hogy Jani eljön, hogy együtt tanulnak majd minden este. Pedig milyen véletlenül találkoztak október elején, amikor az egyetemen befejeződött a rövidített ezerkilencszáznegyvenötös tanév második feléve, azonnal megkezdődött az új tanév, Ágnes is bement a quaesturára, hogy az új iskolaévre beiratkozzék. A tisztviselő nő megnézte a leckekönyvet és visszadobta.

- Maga nem kollokvált.

- Keresztféléves vagyok, engedélyem van...

- De hiszen gimnáziumi érettségije sincs - vágott a szavába a hölgy. - Így nem iratkozhat be.

- Kérem, én leteszem a különbözeti érettségit. Ha volna szíves megmondani, hol kell jelentkeznem.

- Mit tudom én, nem az én dolgom. Hozza be holnapra az érettségi bizonyítványát.

- Nekem a dékán úr tavaszig adott haladékat.

- Ah... persze, maga az, aki rögtön a dékánhoz szaladgál. Hát akkor most menjen el a miniszterhez, az talán elengedi az érettségit is.

- Köszönöm a szíves felvilágosítást - mondta Ágnes, és sarkon fordult.

A minisztériumban hallottak ugyan valami olyasmit, hogy sok líceumi, tanítóképzős és kereskedelmiben érettségizettet vettek fel az egyetemekre. Majd egyszer hoznak is valami rendeletet, de pillanatnyilag nem tudnak felvilágosítást adni.

- De én nem egyszer, valaha akarok szigorlatozni az egyetemen, nekem holnapra kell az érettségi. Én nem azért tanultam éjjel-nappal...

- Végtelenül sajnáljuk.

Az első emeleten a miniszter szobája.

Ágnes beront a titkárságra. Kijelenti, hogy megvárja a minisztert, és addig haza sem megy, amíg nem ad neki engedélyt a különbözeti érettségire. A titkárságon egy két méter hosszú, sovány, harminc év körüli férfi hangosan elneveti magát.

- Fogadjunk, hogy a miniszter nem ad magának engedélyt.

- Már miért ne adna?

- Mert nem tudja, milyen engedély kell.

- Ha egyszer miniszter, csak tudja.

- Egészen biztosan nem tudja. Én vagyok a miniszter, a minisztériumom... no, nem akarom azt mondani, hogy disznóól, mert megsértődnének a disznók.

Ágnes elsápadt.

- És ön ezt csak így mondja?

- Hát mit csináljak? Tudja maga, mi mindent kell megszüntetni, átszervezni, megváltoztatni? Az ördög is belezavarodik a sok rendeletembe.

- De hát én mit csináljak?

- Azt nem tudom megmondani. Legfeljebb azt, hogy mit csinálnék én a maga helyébe. Elmennék a legközelebbi gimnáziumba... titkár úr, ugye a Markó utcai van ide legközelebb? Egyenest az igazgatóhoz. Azt mondanám, a minisztériumból jöttem, tessék összehívni a bizottságot, mert most rögtön le akarok érettségizni.

- Köszönöm, meg is teszem.

A titkár utána szaladt.

- Kisasszony, mondok magának valamit. Menjen el reggel nyolckor a Szent László gimnáziumba, és keresse az igazgatót. Miklóssy elvtársat, az nagyon rendes ember. Én mindenkit odaküldök.

Másnap reggel nyolckor Ágnes a Szent László gimnázium igazgatói szobájában ült. Az igazgató készséges és barátságos. Hogyne, kérem, nap mint nap vizsgáztatunk. Most is vizsgáznak a tanáriban. Egy ötödikes, egy hetedikes és egy érettségiző. Tessék velem jönni.

A tanári szoba hosszú asztalánál ül a vizsgáztató bizottság. Ágnes visszaemlékszik az igazi érettségijére a kereskedelmiben. A tanárok mind ünneplő sötétkékben, közöttük a legkényelmesebb karosszékekben ült a nagy szakállú elnök. Emlékszik saját szorongó félelmére. Most ebből nincs semmi. Az egyik tanáron elnyűtt viharkabát, a másikon magas nyakú pulóver. De a vizsga ugyanolyan komoly és szigorú, mint a régi érettségi. Egy negyvenöt év körüli férfi külön asztalnál ül, és elgondolkozva rágja a tollat. Érettségizik, németre fordít. „Friedrich Rückert war ein berühmter deutscher Dichter...” Fiatal lány ült a vizsgáztató tanárokkal szemközt, és jókedvűen mosolyog. Ő túl van a vizsgán, most kérdezték tőle az ötödik gimnázium anyagát, és jóra tudta. Néhány vizsgázó a tanári asztal túlsó végéhez állított fekete táblánál felel. Ágnes meghökkenve áll meg az ajtóban. Legszívesebben visszafordulna, amikor meglátja köztük Homok Jánost. De az igazgató mögötte lép be az ajtón, udvariasan előre mutat.

- Tessék, hamarosan sor kerül Csaplár kisasszonyra is.

A táblán megoldott első fokú egyismeretlenű egyenletek és egy regiment törtszámítás.

- Köszönöm, ezt már nem kell megoldania. Megadom a jelest.

Homok Jani megfordul, tenyeréről leveri a krétaport, és meglátja Ágnest. Az első érzése az öröm. A következő pillanatban jut csak eszébe, hogy ki sem mentette magát a Károlyi-kerti hangverseny után... Olyan zavarba jött, hogy azon nem is gondolkozott, mit kereshet itt Ágnes.

- Különbözeti érettségi latinból és matematikából - mondta az igazgató. - A kisasszony rendkívüli hallgató az orvoskaron, még ma szüksége van a bizonyítványra. Vizsgáztassák le most mindjárt.

A latintanár felnézett.

- Rendben van. Tessék talán Ciceróból fordítani valamit. - Átvette, kérem, a *Laelius a barátságról* című művet?

- Igen.

Ágnes kézbe vette a krétát, és tovább tépdeste róla a papírt.

- Quid dulcius quam habere, quicum omnia audeas sic loqui tecum? - diktálta a tanár. És Ágnes írta, fordította. „Mi édesebb, mint ha van valakid, akivel úgy beszélhetsz, mint önmagaddal.”

- Helyes - bólintott a tanár. - Most talán magyarról latinra kérem. „A bajt pedig nehéz volna túrni, ha nem volna, akit az még jobban bánt, mint téged.”

„Adversas vero ferre difficile...” - írta Ágnes kicsit kapkodó írással Homok Jani szabályos, kerek számai és betűi után.

Az igazgató, aki maga is latin szakos lévén, mindig boldog volt, ha valaki egy mondatot hibátlanul írt le Sallustiusból vagy Ciceróból - elégedetten nézte a táblát.

- Mennyi érzés, mennyi gondolat fér el néhány szóban. - Micsoda tömörség, milyen szenvedélyek. Néhány szó, kérem, a barátságról, és felér egy szerelmi vallomással.

Ágnes hátrafordult és elmosolyodott. Szeme találkozott Homok Jani nevető szemével.

Még egy kérdés Tacitusból, néhány sor Horatiusból, és máris a matematika következett. Egy logaritmikus példa és egy számelméleti kérdés. És Csaplár Ágnest a bizottság immár gimnáziumi érettnak is nyilvánította.

- Ha semmi máson nem érezném a felszabadulást, csak ezen... hogy amiről tízéves korom óta álmodtam, a gimnázium... - mondta Ágnes, amikor együtt mentek le Janival a lépcsőn...

- Én még csak nem is álmodtam róla - mondta Homok Jani. - Az ember csak arról álmodik, amit ismer. Például ezelőtt sose vágytam arra, hogy valaha is ananászt egyem, mert most találkoztam először a nevével, az ötödikes természetrajzkönyvben.

- És most már enne?

- Isten tudja. Egy tányér paprikás krumplinak jobban örülnék.

- Most én is. De azért egyszer... tudja, Jani, szeretnék kutatóorvos lenni... szeretnék utazni. Pálmafákat látni. Tengert.

- Én szeretnék valakit, akivel úgy beszélhetnék mindenről, mint önmagammal.

„Quid dulcius quam habere...” - jutott Ágnes eszébe, és elmosolyodott.

Egy magas, fekete fiatalember közeledett a Kálmán utca felől. „Csak nem Percz Tamás?” - dobbant meg a szíve. De a férfi közelebb ért. „Nem, csak messziről hasonlított rá.”

- Elnézését kell kérnem... nem tudtam értesíteni... a múltkori Károlyi-kerti hangversenyen...
- Nincs miért elnézést kérnie. Ott voltam... valaki mással.
- Szép volt?
- Szép.
- Ágnes, az én életemben olyan nagyon nagy esemény a mai vizsga... még senkinek, de a világon senkinek nem mondtam el. Én mérnök leszek. Kohómérnök. Tudja, most még csak megvagyunk valahogy azzal, amit tudunk. Helyreállítani, falat emelni, gépet javítani. De nekünk, munkásoknak meg kell tanulnunk mást is, a gyárvezetést, a tervezést, az állam-számvitelt. Most még mondhatjuk, hogy mit csináljak, ha nem tanulhattam az urak idejében... de ez csak egy-két évig mentség. Mert most már tanulhatunk. Négy hónappal ezelőtt a második gimnáziumból vizsgáztam.
- És most? Harmadikból...
- Igen. És egy fél év múlva majd a negyedikből és ötödikből. Min mosolyog, Ágnes?
- Nem mosolyogtam... Csak...
- Csak?
- Ó, butaság. Arra gondoltam, hogy jólesik magára nézni, mert az orra hegyén is azt látja az ember, hogy milyen boldog.
- Ágnes, ma délután szabad vagyok. Elhívhatnám moziba?
- Vissza kell mennem a laborba, és ma egész éjszaka benn leszek, mert helyettesítem az éjszakás nővért. De ha akarja, holnap elmehetünk.

Jani másnap eljött, és vasárnap délután is eljött.

Janinak mindent el lehetett mondani. Még a százéves medikusvicceken is mulatni tud. Hogy nevetett az elsőéveseket beugrató ősmondókán; „gyulladás nevének mindig - végződése -itis, -citis - például pneumonia”. És hogy élvezte a beteghistóriákat, azt, hogy a betegek önmaguk ellenségei, mert a szigorlaton megsajnálják az izzadó medikust, és megsúgják, hogy „doktor úr, nekem ulcusom van” - és ezzel hozzásegítik az emberiséget ahhoz, hogy a diákok legtudatlanabbja is rászabaduljon a betegekre... Jaj, és milyen figurák az altisztek! Ha Jani ismerné Kulcsár bácsit az anatómiáról! Negyven éve súg a vizsgázó diákoknak. Tudja minden izom és minden ideg nevét, ismeri a csontokat és az ízületeket. A felszabadulás után tüstént elhatározta, hogy belép a kommunista pártba, mert biztosra vette, hogy órákon belül kihirdetik a kommunizmust, minden egyetemi tanárt elkergetnek, és ő kapja meg az anatómiai tanszéket. Azonban az anatómiára becsoszogott a régi professzor, és felvilágosította Kulcsár bácsit, hogy a diploma ezentúl is megkívántatik a professzorsághoz. Így hát Kulcsár bácsi lemondott a nagyobb politikai és tudományos ambíciókról, és ezután minden erejét a lánya hozományának növelésére fordította. Szigorú, mondhatni, tudományos rendszerrel dolgozott, a boncolásra kerülő végtagokat első, másod-, harmad- és negyedosztályúra csoportosította, és liszt-, arany-, dohányvalutáért bocsátotta a medikusok rendelkezésére. A medikusok már jelenítették Kulcsár bácsi üzelmeit a rektornak, dékánnak, de az öreg nem lehetett fülön csípni. „Jöjjön maga, és osztogasson maga igazságosabban” - kiabált a dékánnal. „Van három hullám és ezerháromszáz elsőévesem. Csapjak agyon egypár medikust? Még akkor se jut mindenkinek külön lábszár!”

Janinak mindent el lehet mondani. Janival együtt meg lehet állni a mozi előtt, és minden zsebükből összekotorni a gyűrött százpengősöket, és hangosan nevetni azon, hogy még a legolcsóbb helyre sem futja. „Jó, akkor nézzük a képeket” - és nézik Marlene Dietrich és Charles Boyer kirakatba tett fényképét. Janival el lehet ácsorogni egy épülő ház előtt, az állványokat bámulni, a kőművesek ütemes, nyugodt mozdulatait, amiből egyszerre csak nőni kezd a fal. „Én kőműves is szerettem volna lenni” - mondta egyszer Jani. „Azt mondta, hogy mindig formázó akart lenni.” Igen. De kőműves is... meg mozdonyvezető is, hajóskapitány is és csikós is... énnekem mindenhez kedvem volna egy kicsit.” „Mindenhöz? Az egy kicsit sok. Meddig szeretne élni, Jani?” - kérdezte akkor ő. „Örökké” - mondta Jani nagyon komolyan.

Jani néha elhozta a latinkönyvét, és megkérdi egy-egy bonyolultabb mondat értelmét. Ágnes boldogan magyarázta az igeidőket és a prepozíciók használatát, és álmélkodva figyelte, hogyan fogadja be Jani agya a hosszú latin mondatokat, bonyolult hexametereket. „Nagyszerű dolog tanulni” - mondta Ágnesnek. „Gyerekkoromban hallottam Ali baba történetét, »Szézám, nyílj meg« - és ott fekszik az ember lába előtt hét ország kincse. Az, amit az embernek meg kell tanulnia ahhoz, hogy megértse a rádiót, a cipőgyártást, a lakóházak és hidak építését, egyetlen varázsszócska ahhoz az erőfeszítéshez képest, amellyel az emberiség mindezt felfedezte, összegyűjtötte, felhalmozta. Tudja, Ágnes, amikor hét-nyolc esztendőös kisfiú voltam, a barátaimmal kijártunk a régi bányához játszani. Itt, a régi kőfejtések nyomán millió üreg volt, ezekben meggyűlt az esővíz. Papírcsónakot csináltunk, és teli tüdővel fújtuk a gödör egyik partjáról a másik felé... Akkor mindig arról ábrándoztam, hogy egy olyan hajót találok ki egyszer, ami akkor is halad, ha nem eveznek benne, és nem sodorja a víz... igazi, nagy hajót. Akkor még nem tudtam, hogy mások már kitalálták helyettem a gőzgépet és a benzinmotort... És gondolja el, most a fizikakönyvből mindezt két nap alatt megtanulhatja az ember...”

Ágnes arra riadt, hogy kopogtatnak a laboratórium ajtaján.

- Szabad.

- Jó estét, Ágnes.

Homok Jani lépett be, nyakig fel tűrt kabátban, átázva.

- Esik az eső?

- Nézzen csak ki az ablakon - felelte Jani mosolyogva.

Ágnes összezsáptá a kezét.

- Esik a hó!

- Mégpedig jócskán. Egész fehér az utca.

- Az első békés tél - mondta Ágnes. - Milyen szép, nagy pelyhek hullanak.

- Meg kéne ünnepelni.

- Hogyan?

- Szaladjunk le hógolyózni.

- Nem bánom.

Végigfutottak az elhagyott kórházudvaron, beletapostak a hóborította virágágyásokba. „De én igazán megdobom” - fenyegette Jani. „Ne féljen, én is.”

Jaj, mintha a régi Nyitra-parti hógolyózás elevenedne meg, kipirult, kimelegedett, orra, szeme, szája tele lett az első hó ízével és szagával.

- Jaj de jó volt - nevettek, amikor szárazra törülköztek a laboratóriumban. „Tibornak eszébe jutna-e hógolyózni?” - gondolta Ágnes.

- És most komoly tanulást. Én kihallgatom a latint, és maga segít nekem a kémiában. Fémes elemek... nem tudok róluk semmit. Magnetit, hematit, limonit... mindig összekeverem.

- Tudja, mit mondanék, Ágnes? Ha volna egy szabad délutánja, jöjjön ki az üzembe, a gyári laborban megmutatnak mindent. És ha az olvasztásra kíváncsi, egyszer igazán eljőhetne az öntödébe. Nem is tudja, mit csinállok ott...

- Dehogynem. Egyszer már elrontottam egy formát, emlékszik?

- Tíz fogaskereket formáznék, és mind a tízet eltaposhatja, ha jólesik - mondta Jani nevetve, de el is pirult. - Vagy akár százat. Magáért én...

- Tanuljunk - mondta gyorsan Ágnes -, a meghívást pedig köszönöm. Egyik délután kimegyek a gyárba.

JANI

Ágnes most vette először észre, hogy Jani milyen csinos.

Amint feszülő izmokkal, figyelve állt az öntöde kemencéje előtt; és biztos mozdulattal ütötte át az öntőcsatorna fölött a falat, a hirtelen kitörő, szikrázó, izzó acélfolyam pirosra festette az arcát.

A félhomályos öntöde eltűnt, csak a lángoló kemencetorok látszott félelmes, zubogó lávájával.

Ágnes megijedt a hirtelen kitörő vastól, legszívesebben hátrált volna, pedig ott, ahol ő állt, már nem perzselt a hőség, már nem fröccsenhettek a csontot, húst kiégető szikrák.

Jani, mintha szelídítene a lángot okádó hétfejű sárkányt, egy lépést sem mozdult, szétvetett lábbal állt az öntőcsatorna mellett, nyugodtan nézte a daruról lelógó óriás üstöt, amelybe engedelmesen ömlött az olvadt acél. „Milyen szép” - és egyszerre büszkeség fogta el. Ugyanolyan büszkeséget érzett, mint akkor, amikor Tiborral hangversenyre járt, és olyan jó volt elnézni Tibor kifogástalanul vasalt ruháját, mindig vakítóan tiszta ingét, frissen borotvált arcát, okos homlokát. Olyan jó volt, hogy Tibor magas, jóképű fiú, és hogy minden társaságban azonnal megtalálja a hangot. Olyan jó volt, hogy minden szimfóniát kitűnően ismert, hogy partitúrával a kezében magyarázott, és ha a *Don Juant* hallgatták az Operában, akkor egész este a Don Juan-legenda feldolgozásáról tudott mesélni, Molière-től egészen Shaw *John Tanneréig*. Ha Mozartot hallgatták, akkor a Haffner lányokról mesélt...

Jani és Tibor, tűz és víz.

Latin nyelvtan, a rombusz területének kiszámítása - ezzel kezdődtek a beszélgetések. „Mint amikor Tiborral Petrarcát fordítottuk” - gondolta néha Ágnes. De Tiborral Petrarcáról a „dolce stil nuovo”-ra terelődött a szó vagy a reneszánsz építkezéseire, nagy, általános és személytelen témákra - most pedig a „páter” szóról Janinak Somosbánya jutott eszébe, a vasárnap reggelek, amikor ministrált - és Ágnes előtt egyszerre megelevenedett a bányászfalu, a fekete ruhás bányászok és tarka-hímzett kendős szlovák asszonyok, amint csoportban mennek a hegyoldalra épített kápolnához... Tiborral óráig lehetett beszélni esztétikáról és arról, hogy a metafizikusoknak van-e igazuk, és minden beszélgetést a „vanitatum vanitasszal” fejeztek be. Tibor nem hitt senkiben és semmiben. És Homok Jani, aki lendkerekeket és üstököt

formázott, aki tizennégy éves kora óta idegen kenyéren, kormos, barátságtalan gyárfalak között él - ő szereti az életet.

Tiborral gyönyörűség volt együtt lenni, minden találkozásuk szakadatlan, izgatott párviadal, remegő vágy minden csepp vérében, de a találkozásuk után csömört és ürességet érzett a szívében. Jani pedig akkor kezdett hiányozni, amikor elment. Akkor érezte, hogy annyi mindent el kellett volna mondani.

Jani egyszerre csak hozzátartozott az életéhez, és Ágnes már nem akarta Tiborral összehasonlítani. Már nem kereste benne, hogy amikor mosolyog, igazán úgy villan-e a foga, mint Tiboré, hogy arcmozdulatai néha emlékeztetnek-e rá. Nem, Jani egészen más... és milyen szép.

Jani még mindig a kemence előtt állt.

Az üst már majdnem színültig telt. Akkor lassan hátralépett, intett a darunak. A hatalmas vaslánc megcsikordult, és továbbvitte az izzó üstöt az első forma fölé, és az olvadt vas keskeny sugárban folyni kezdett a formaszekrénybe. Jani megint intett, és továbbhaladt a daru.

Egymás után teltek meg a formák. Az üstben már alig volt vas, már nem lángolt úgy, újra látni lehetett az öntödét, a szürke ruhás férfiakat, akik újra etették a kiürült kemencét.

- Ágnes - hallotta hirtelen. - Ha nem fél, jöjjön csak ide.

- Nem félek - kiáltotta vissza Ágnes, és szívdobogva lépkedett síneken és vasdarabokon keresztül Janihoz.

- Innen ne mozduljon, és nézzen csak oda.

Ágnes egy kicsi formaszekrényt látott.

- Ez a magáé lesz.

- Az enyém?

- Tessék, itt van a rajza. Holnap megkapja a valóságban is. Ha sikerül az öntés.

A rajz egy tintatartót ábrázolt, tolltartó-vályúval. A tintásüveg helye egy szétnyílt virágkehely volt.

- Még sohasem láttam ilyen szépet - felelte szívből Ágnes.

A TÁRGYALÁS

Csöngetnek. Az ébresztőóra? Lehetetlen, hiszen még sötét van.

Csöngetés.

Ágnes magára kap valamit, és ajtót nyit. Két rendőr áll a folyosón. Csaplár Ágnes egyetemi hallgatót keresik.

- Én vagyok, tessék.

- Azonnal öltözzék, velünk jön. Itt az elővezetési parancs.

- De miért? - kérdi Ágnes, és furcsa módon egy cseppet sincs megijedve.

- Mert a népbíróság háromszori tanúidőzésére nem jelent meg.

- É... én? - kérdi Ágnes félig nevetve, félig elképedve. - Hogy gondolnak rólam ilyet?

A rendőrök vállukat vonogatják. Ez már nem az ő dolguk. Itt a parancs, tessék jönni.

Csaplárné is felébred a zajra. Mezítláb szalad ki, és kezét tördeli rémületében. Hogy az ő lakásából rendőrök vigyék el a lányát. Ágnes nevet is, bosszankodik is. Nyugodtan visszafekhet a mama, valami tévedés lesz, mindjárt bemegy a rendőrségre és tisztázzák.

Reggel öt óra van. Sűrű, novemberi köd nyelte el a házakat. Ágnes fázósan baktat a két rendőr mellett a kerületi kapitányságra. Az utca alszik még, csak a házmesterné meresztget nagy szemeket Ágnes után.

A kapitányságon egy álmos inspekciós „veszi át”. Barátságosan hellyel kínálja Ágnest, azután meglepetten felnéz.

- Szervusz, Ágnes!

- Szervusz, Karcsi! Nahát...

Berény Karcsi, az inspekciós hadnagy nevet.

- Még te csodálkozol? Hát rólam tudta mindenki a Madiszban, hogy a rendőrségre kerültem. De te? Mit akarnak tőled?

- Azt én is szeretném tudni.

- Várj csak, megnézem az aktát. Nem jelentél meg tanúkihallgatásra?

- Sose kaptam semmiféle idézést.

- Talán valaki más átvette a nevedben.

- Lehetetlenség.

- Akkor ez a kilencezer-nyolcszáztizenhetedik.

- Micsoda?

- A kilencezer-nyolcszáztizenhetedik disznóság.

- Nem értem.

- Készséggel megmagyarázom. Jártál már népbíróági tárgyaláson?

- Még soha.

- Ha nem untatlak, majd elmesélem, milyen.

Ágnes elnevette magát.

- Annyi szabad időm van, amennyire ti ítélték.

- Nem tehetek róla - mentegetőzött Karcsi. - Ha rajtam állna, azt mondanám, menj haza, és feküdj le aludni. Szóval a népbírózáson mindennap tárgyalnak két tucat ügyet. Azazhogy tárgyalnának, de... a megidézett tanúk fele nem jön el.

- Hát ha így kézbesítik az idézést...

- Így. Még ígyebbül. Képzeld csak el, Ágnes. Nekünk az volna a dolgunk, hogy rendet tartsunk, hogy üldözzük a bűnt. El tudod képzelni, hogy mennyi a lopás, rablás, betörés? Képzeld csak el azt a sok fiatal fiút és lányt. Évek óta nem volt rendes tanítás, folyton légó, front, menekülés. Éhesek és azt tanulták nyilas barátainktól, hogy elég, ha van egy puskád - a többit megszerzed vele. Mi van most ezekkel a gyerekekkel? Ti a gyárakban, egyetemeken csak a munkát, az építkezést ismeritek. A mi dolgunk, hogy távol tartsunk tőletek minden bűm

és veszélyt... A reakciós miniszter urak szóval se mondják, hogy nem kellünk, hogy nem kell a demokratikus rendőrség. Csak éppen ellátnak bennünket küldöncmunkával.

- És velem mi lesz?

- Neked, Ágikám, adok egy jó könyvet, leülsz oda a karosszékbe, és tíz órákor egy rendőr átkísér a népbíróságra, ahol is szabályszerűen vigyáz rád mindaddig, amíg tanúkihallgatásodra sor kerül, nehogy meglépj a vallomástétel előtt. Mit csináljunk? Ha kifogásod van ellene, panaszt tehetsz a soros ügyésznél, vagy megírhatod az újságnak.

- Meg is írom... mert ez gyalázat... délelőtt tízkor kezdődik a tárgyalás, és ti ötör vertek ki az ágyból. Még nyolctól tízig is benn lehetnék az egyetemen.

Berény Karcsi nevetett.

- Reggel ötör? Kíméletesek voltunk hozzád, mivelhogy fiatal nő vagy, és büntény nem forog fenn... hát mit gondolsz, ha a rendőrség nappal járna a lakásokra elővezetni valakit, kit találna otthon?

- De legalább azt mondd meg, ki volt az a csirkefogó, aki az elővezetésemet elrendelte.

Karcsi megnézte az iratcsomót.

- Találkozol ma vele, ő vezeti a tárgyalást. Rábai doktor, népbírósági tanácselnök. Te, ha álmos vagy, lefekhetsz a díványra, adok takarót. Zsíros kenyérrel is megkínálhatlak.

Kopogtattak.

Fiatalközrendőr jött be, civil ruhában, nemzetiszínű karszalaggal. Jelentette, hogy egy utcai verekezés résztvevőit hozták be kihallgatásra.

- Kimenjek? - kérdezte Ágnes.

Berény Karcsi hahotázott.

- Hogyhogy kimenj? Megint elfelejtetted, hogy te itt rab vagy, szíves engedelmeddel.

- Akkor csukass cellába, jó?

- No, annyira nem. De tréfán kívül, maradj csak nyugodtan. Tessék, vedd ezt a pokrócot és aludj.

- Úgyse tudnék elaludni - jelentette ki Ágnes, és egy perc múlva már aludt is, aludt mindaddig, amíg Berény Karcsi nem ébresztgette.

- Ágnes, most már át kell menned a népbíróságra.

A rendőr kedves és barátságos volt, a villamoson úgy ült Ágnes mellett, mintha csak véletlenül kerültek volna egymás mellé, mégis rettenetes volt az út. Amikor a Markó utcánál szálltak a szitáló hideg esőben, és a lucskos aszfalton lépkedtek, Ágnes sírni tudott volna. Semmi az egész, formaság az egész előállítás, tanúkihallgatás - és mégis iszonyú volt. Hogy őt most, egy esztendővel a felszabadulás után rendőr kíséresse, hogy az a rend, amelyért él, akár csak egy pillanatra is fogságba vesse. Alig bírta legyűrni a vágyát, futni, rohanni, végig a Markó utcán, a Kossuth Lajos téren át, belevetni magát a Dunába... Úgy ment fel a rideg lépcsőházban, mint a holdkóros. Láta is, nem is a komor, magas ajtókat, a nyüzsgést, a fegyőrök közt lépdelő rabokat, a sápadt, kedvetlen tanúkat. „De jó lesz, ha nem lesz szükség bíraskodásra, ha ember nem mondhatja ki embertársa rabságát vagy halálát, ha most ezekkel az ítéletekkel végleg le lehetne törölni a fasizmus szennyét, igazságot tenni az ártatlanok kiontott véréért... de miért kell ehhez őt karhatalommal előállítani?”

- Második emelet harmincegy - mondta a rendőr -, tessék csak erre jönni.

A második emelet harmincegy előtt kiszélesedett a folyosó, az ablak alatt még hosszú pad is volt, de nem ült rajta senki. Annál többen álltak a tárgyalóterem ajtajában, és olvasták a tárgyalások kifüggesztett rendjét, nyolc órakor doktor Fajd Zoltán népellenes bűnügye, tizenegy órakor ifjú Palánkay Emil népellenes bűnügyének tárgyalása.

- No, ez estig fog tartani - biztatta Ágnes a rendőr. - Tessék csak leülni.

Ágnes leült és körülnézett, azután kínosan elpirult. A tárgyalóterem hirdetőtáblája előtt ismerősök álltak. Römer doktor Tatárral beszélgetett, és Ágnes szívverése elállt, amikor meglátta Tibort. Szeretett volna a föld alá süllyedni. Tiborral így találkozik! Rendőri őrizetben.

Tibor is észrevette őt, már messziről integetett.

- Kezét csókolom, Ágnes. Ideülhetek maga mellé?

- Ha a rendőrbajtárs megengedi. Ugyanis rab vagyok.

A rendőr nevetett.

- Ne tessék úgy a szívére venni, nem nagy dolog. Mindjárt aláírja a tanácselnök úr, hogy átvette a kisasszonyt, és én már megyek is.

- Magát eladták? - érdeklődött Tibor derűsen. - Óriási.

- Legalább maga ne mérgesítsen - mondta Ágnes, de már ő is nevetett. - Előállítottak azzal, hogy többszöri tanúidézésre nem jelentem meg.

- Én jobban jártam. Engem négyszer bolondítottak be, és a tárgyalás maradt el mindig.

- De csak jussak be... első dolgom lesz a panaszt jegyzőkönyvbe vetetni.

- Dehogy fog maga panaszt tenni. Mire sorra kerül, fél kettő lesz vagy fél három, ha nem több. Éhes lesz, szomjas lesz, örülni fog, ha gyorsan szabadul. Minden kérdésre azt fogja válaszolni, hogy nem tudom, nem voltam ott, nem tartozik rám.

- Dehogyis fogom azt válaszolni, még ha holnap reggelig tartanak itt, akkor is felvetetem a jegyzőkönyvet.

- Minden tisztelem és nagyra becsülésem a magáé, ha ezt megteszi. De kötve hiszem. Tudja maga, milyen régi trükk ez? Megfélemlíteni, elkedvetleníteni, kifárasztani a vád tanút. Mert nézze, Ágnes, mi folyik itt a nép nevében? Bocsánat, rendőrbajtárs, dohányzik?

- Köszönöm - mondta a rendőr, de nem nyúlt Tibor cigarettatárcájába. - Most nem kérek.

- De a letartóztatottat megkínálhatom egy sajtos zsemlyével?

- Tessék.

- Köszönöm, én se vagyok éhes.

Tibor vállat vont, felült a barna fapad karfájára, és folytatta az elmélkedést.

- Meg kell torolni a fasiszmus bűneit. Helyes, de hogyan fest ez a valóságban? Szálasi vagy Imrédy gáztetteit mindenki tudta, még a Murai ezredesét is, aki vagy ötszáz embert nyírt ki. De ezzel készen is van. Felelősségre vonnak egy keretlegényt, aki Ukrajnában felzavarta a fára a munkaszolgálatosokat, és addig nem engedte lejönni őket, amíg megfagyva, holtan nem zuhantak le. Ugyanez a keretlegény állít húsz olyan tanút, aki azt igazolja, hogy titokban megengedte nekik, hogy kenyeret vásároljanak a munkaszolgálatosok, ezenkívül három embernek szabadságos levelet szerzett, és a felesége itthon katonaszökevényeket bújtatott.

Maga Pesten volt, Ágnes, az ostrom alatt, valamit csak láthatott belőle. Tizenkét-tizenhárom éves gyerekek fegyverrel kísérték, megkínóztak, megöltek embereket. Most mit csináljanak velük? Akasszák fel őket? Ugye, nem lehet. Pedig gyilkosok. Vagy mondják azt, hogy kisfiam, minden rendben van, eredj csak vissza az iskolába... Azt se lehet. És a tanúvallomások. Minden nyilasnak volt egy zsidaja, akinek megőrzött egy alsónadrágot, és akit elhív mentő tanúnak. És a kibogozhatatlan kapcsolatok. Emberek, akik börtönbe juttatják egymást, mert régi haragosok, társbérlok, adósok, hitelezők, anyósok, vők - és emberek, akik tisztára mossák egymást, ma nékem, holnap neked alapon, vagy azért, mert bűntársak, vagy régi barátok, vagy ugyanannak a pártnak tagjai... Ha valakit láttak, amint kirabolt egy üzletet, az kap öt évet, ha másvalakit nem láttak, amint elevenen megnyúzott harminc partizánt, azt osztályvezetőnek nevezik ki az Igazságügy-minisztériumban...

- Maga is tanú?

- Isten őrizz. Én nem ártom bele magam semmibe. Csak Imperátor bácsi kedvéért jöttem ide, mert a tárgyalás után vele és Tatár cégvezetővel együtt be kell mennünk a Nemzeti Bankba a deviza-megbeszélésre. No, látja, a Tatár cégvezető. Róla talán nem tudja mindenki, hogy mekkora gazember? De a londoniaknak megtett egyet-mást, például...

Tibor a rendőrré sandított, azután meggondolta magát.

- Egyszóval Imperátor kapott egy levelet, hogy ami volt, elmúlt, Tatár cégvezetőre szükség van. És azóta puszipajtások. Különben, mikor járt benn az irodában?

- Nagyon régen. Augusztusban mentem el, azóta nem voltam ott.

- Azt tudja, hogy Dékány Anna Londonba utazott.

- Nem én.

- A „Marika Agency” jóvoltából. Háztartási alkalmazottnak.

- Megörült az a lány?

Tibor nevetett.

- Istenem. A „The Marika Agency” minden magyar lányon keres öt-hat fontot. Ezért cserébe bizalmasan megígérik mindenkinek, hogy Londonban a cseléd majdnem családtagnak számít. Képzeld el, majdnem családtagnak lenni egy vérbeli angol házban! Munka alig van, mert a lordok és ladyk inkább kézzel eszik a reggeli porridge-t, semhogy túl sok edényt piszkítsanak a Marikák számlájára. Azonkívül minden angol családban van egy huszonnyolc év körüli, magas szőke Fred vagy Ted, aki feltétlenül beléjük fog szeretni, és egy kilencvenöt éves májbeteg Aunt Kathe vagy Aunt Betty, aki a kedves magyar lányra hagyja ówalesi birtokát... És végül is lényegesen elegánsabb Londonban padlót súrolni, mint Pesten könyvelni. Nem? Londonnak hatmillió lakosa van, és ott holmi Teréz körút helyett a Piccadillyn járnak a népek, és már a hároméves londoni is jobban tud angolul, mint a huszonhárom éves Dékány Anna... Várjon csak, Ágnes, nem tudom, mit kiabál az a bánatos zsiráf.

A „bánatos zsiráf”, egy hórihorgas, szemüveges nő a tárgyalóterem ajtajában állt, és azt kiabálta, hogy a Palánkay-ügy tanúi miért nem mentek le az első emelet nyolcba, amikor jól tudhatják, hogy ott lesz a tárgyalás.

Az első emeleti tárgyalóterem előtt egész sor ismerős és ismeretlen várakozott már. Kern Gizi és Máriáss Teri örömmel rohantak Ágneshez.

- Engem a múlt tárgyalásra hoztak díszkísérettel - közölte Máriáss -, de akkor a tárgyalás elmaradt. Jegyzőkönyvbe is vettem a panaszt.

- Kíváncsi vagyok, hogy Palánkay szabadlábon védekezik-e, mert ebben az esetben egyedül rád vigyáz rendőr...

- A Palánkay-ügy tanúi jöjjenek be - kiáltotta a teremszolga. A rendőr felállt.

- Tessék velem jönni.

Ágnes tárgyalótermet csak filmen látott eddig. Taláros bírakkal, magas emelvénnyel. Ehelyett szűkös hivatali szobába vezették.

Hosszú, zöld posztós, tintapecsétetes asztal mögött ültek a tanács tagjai. Egy fogatlan, nagyon öreg, alacsony férfi nyúlt az idézés után.

A rendőr jelentett.

- Ja úgy, persze - mondta erre a fogatlan, akit a többiek tanácselnök úrnak szólítottak.

- Kérem, én tiltakozom az elővezetés ellen - mondta Ágnes. - Tessék jegyzőkönyvbe venni.

A tanácselnök vállat vont.

- Nem érdekel a tiltakozása.

- Én a szabad Magyarország polgára vagyok. Senkinek sincs joga engem hajnalban a rendőrségre citálni, elővezettetni. Tiltakozom a hivatalos hatalommal való visszaélés ellen.

- Ön három idézésre nem jelent meg.

- Semmiféle idézést nem kaptam. Felháborítónak tartom, hogy minden előzetes idézés vagy értesítés nélkül elővezetnek, és itt kell töltenem a délelőtti időmet, amikor az egyetemen kellene lennem. Látni akarom az előző idézéseket.

- Ehhez önnek nincs joga.

- Feltétlenül jogom van hozzá.

- Ehhez a tanúnak joga van - szólalt meg a jobb szélén ülő fiatalember. A tanácselnök vállat vont.

- Tessék.

Három idézést tett Ágnes elé.

Ágnes ránézett a fehér cédulákra, és felháborodva kiáltott fel.

- De hiszen... ezen a kettőn nincs is az átvevő aláírása. Ezeken a vak is látja, hogy sose kézbesítették ki.

- De a harmadikat igen - felelte rendíthetetlen nyugalommal a tanácselnök.

- Csakhogy ez nem az én aláírásom.

- Nem vagyok írásszakértő.

- De nem is az én nevem, átvette Pénzes Anna.

- Biztosan a társbérőjük - mondta most már idegesen a tanácselnök.

- Nincs társbérőnk. A házban sem lakik Pénzes Anna nevű nő. Én tehát nem kaptam és nem kaphattam semmiféle idézést. Tehát az elővezetés nem volt jogos.

- Azt én mondom meg, hogy jogos volt-e.

- De ha az aláírás nem az enyém.

- Az minket nem érdekel.
- Ilyen alapon valakit katonaszökevényként főbe lőhetnek, mert valaki más átvette a behívóját.
- Főbe lőhetnek.
- Kérem, tessék a panaszomat jegyzőkönyvbe venni.
- Ön nekem nem fogja előírni, hogy mit vetessek jegyzőkönyvbe.
- Követelem, hogy vegyék jegyzőkönyvbe a sérelmemet.
- Tárgyalás után joga van felkeresni panaszával a soros ügyészt.
- Fel is keresem.

- Jó, akkor most menjen ki a folyosóra, és várja, amíg sorra kerül - mondta Rábai tanácselnök, és a rendőrhöz fordult. - Maga pedig elmehet.

Tizenkét óra elmúlt, mire a tárgyalás megkezdődött. „Tibornak lesz igaza” - gondolta Ágnes, amint egyre kedvetlenebbül figyelte a népbíróság folyosóját.

- Ágnes, gyere csak.

Kern Gizi megrángatta Ágnes karját, és egy ablakmélyedéshez húzta.

- Figyelmeztetlek, hogy a vállalat visszavonta a Palánkay ellen tett feljelentést.

- Ne hülyéskedj.

- Vissza, bizony. Palánkay védőügyvédje ugyanis Tatár sógora. Ő tanácsolta, mert attól félt, hogy Palánkay magával ránthatja Tatárt. Tatár viszont megesküdött, hogy ha ő bajba kerül, mindent elmond a svéd exportról és valutakijárlásról, és Römert maga mellé ülteti. Erre Imperátor adott egy nyilatkozatot, hogy a vállalat autója sose veszett el, Palánkay nem járt nyilas egyenruhában, Karlsdorfer eskü alatt vallotta a rendőrségen, hogy sose lőtt rá senki. Azonkívül hoztak egy orvosi bizonyítványt, amely szerint Emilkének beteges fantáziája van, és fontos nyilasnak képzelte magát, holott sohasem politizált. Emilke visszavonta a rendőrségi vallomását...

- Ezek szerint?

- Ezek szerint fel fogják menteni, és mennybe megy. Mellékesen Imperátor levelet váltott már idősebb Palánkayval bizonyos svájci és olaszországi export tárgyában. Ha nem tudnád, a mai elővezettetést is Tatárnak köszönheted, ő intézte el, hogy háromszor is tévedésből rosszul kézbesítsék az idézésedet, és negyedszer rendőrrel hozzanak be. Hogy jobb hangulatod legyen.

- De akkor mire való az egész?...

- Emil úrfinak lesz egy írása arról, hogy demokrata. Tatárnak és Römernek pedig igazolása, miszerint hazafias kötelességüket teljesítették, és átadták a népbíróságnak a népellenes bűnös aktáit. Egyszer még szükségük lehet rá.

Három óra előtt Ágnes már szédült az éhségtől, és tombolt dühében. Azért állították elő reggel ötkor, hogy még a délutáni anatómiai gyakorlatot is lekésse?

- Kern Gizella!

No, végre, Gizi is bement, most már csak az ő kihallgatása következhet. A folyosó üres, Tibor is bement a tárgyalást hallgatni.

Ágnes a tárgyalóterem ajtajáig sétál, ahol minden szót kihallani. „Ez tilos” - gondolja, de azért kíváncsian fülel.

- Perben, haragban, rokonságban... - hadarja a motyogós.

- Nem.

- Figyelmeztetem, hogy csak a tiszta igazat vallja. A hamis tanúzást a törvény...

- Igenis - hallja Gizi hangját.

- Láttá-e ön Palánkay Emilt nyilas egyenruhában?

- Igen.

- Hányszor?

- Néhányszor.

- Szám szerint.

- Nem tudom.

- Tehát tanú nem tudja, hogy látta-e Palánkayt nyilas egyenruhában.

- Nem azt mondtam, kérem. Láttam nyilas egyenruhában, de nem tudom, hányszor.

- Biztos-e abban, hogy az egyenruha nyilas egyenruha volt?

- Azt hiszem.

- Hiszi vagy tudja?

- Hiszem.

- Miből hiszi?

- Mert fekete szövetrocha volt, nyilaskeresztes karszalaggal.

- Honnan tudja, hogy nyilas karszalag volt?

- Mert a többi nyilas is ilyet hordott.

- Ismer személy szerint más nyilast is?

- Személy szerint nem.

- Tehát tanú nem ismert nyilast, ennél fogva nem tudja határozottan megmondani, hogy milyen a nyilas egyenruha.

- Kár ezen lovagolni, van itt fontosabb kérdés - szól most közbe egy mély férfihang. - Tudott-e ön arról, hogy Palánkay karácsonykor el akarta hagyni Budapestet?

- Nem, kérem, én karácsonykor nem jártam be az irodába.

- Köszönöm, több kérdésünk nincs. Önöknek, uraim?

- Nincs... nincs. Nekem sincs.

- Vádlott, kíván kérdezni valamit a tanútól?

- Igen. Kíváncsi. - És Ágnes az ajtón át meglepetten ismerte meg Palánkay Emil kicsit rekedtes hangját.

Egy pillanatig csend volt. Alighanem Gizit ugyanolyan váratlanul érte Palánkay megszólalása.

- Mit akar kérdezni tőlem?

- Gizike, emlékszik? Maga szeretett volna továbbtanulni, de a származása miatt nem tanulhatott. Emlékszik, hogy én kölcsönadtam magának egy latinkönyvet és az egyetemi filozófiai jegyzeteket. Igaz?

- Igaz. Sőt a matematikakönyvét is kölcsönadta. De nem értem, hogy miért fontos ez most?

- Nagyon is fontos - hallotta most újra Ágnes Rábai tanácselnököt. - Ez bizonyítja, hogy Palánkay úr rendkívül szociális és demokratikus gondolkodású volt, akit nem fertőzött meg az antiszemitizmus. A tanú elmehet. A bizonyítási eljárást ezzel befejeztük, több tanú kihallgatására nem kerül sor.

A tárgyalóteremben már a védőbeszéd is elhangzott. Palánkay férfias jellem, aki megtévelyedését jóváteendő, jelentkezett a demokratikus hadseregbe. Anyjának szerető és hű fia, egyetemi tanulmányait jó eredménnyel folytatta, az ilyen ifjakra szükségünk van. „Kártérítés, jóvátétel, magas kitüntetés, államtitkári kinevezés” - súgta Kemenes Tibor Máriáss Terinek. Palánkay ártatlanságát hangoztatta az utolsó szó jogán, Rábai tanácselnök szünetet rendelt el. Ágnes odasietett hozzá.

- Ja, maga elmehet. Ha tetszik, panaszkodhat.

- Fogok is - mondta Ágnes pipacsvörösén. De ahogy a lépcsőházba ért, minden másról megfeledkezve futott kifelé.

A NAGYBÁCSI

Késett, késett a tavasz.

A moziban is hideg volt. Kabátban, sapkában ültek a medikusok, és még így is vacogtak. De persze még mindig százszor kellemesebb volt itt, mint az ablaktalan, romos tanteremben.

Meg azután a tanterembe a diákok negyede se fért volna be. Így legalább a több száz főnyi hallgatóság vetített képen, nagyítva láthatta a bemutatott metszeteket, amiket különben úgyis csak az első két sorban ülők bámulhattak volna meg. Az öreg professzor maga is kucsmában, állig felgombolt télikabátban magyarázott, és rekedten krákogott hozzá.

- Hármas tanulókör - kiabált Poltavai, amikor kifelé tódulnak az előadásról -, gyertek fel hozzám. Teát főzünk.

- Ha lenne százezer pengőm, vennék egy sült krumplit.

- Mi az az egy sült krumpli? Fél fogamra nem elég.

- Nem is megenni. Szagolni. És szorongatni, amíg forró.

- Haha, az egész tanulókörnek összesen nincs százezer pengője. Nekem legalábbis hosszú ideig nem lesz pénzem. Tegnap megszűnt a kisegítő műtős-takarítónői állásom.

- Miért?

- Mert szénhiány miatt nem operálunk.

Özönlik kifelé a moziból a diáktömeg.

- Csaplár, Csaplárt keresik - kiabálják többen is.

A mozi előtt Tibor áll.

- Otthon kerestem, Ágnes, az öccse mondta, hogy itt megtalálom. Járnánk egyet?

Hideg a szél, de ez mégiscsak tavaszi szél, szétkergeti a felhőket, borzolja a víztócsát a járdán, rázza a faágakat, amelyeknek barna bőre alatt már duzzadnak a jövőre rügyek.

Ágnes a szíve mélyén érzi, hogy becsületesebb volna megmondani, hogy ne hívja többé, ennek semmi értelme sincs. Nem, nincs semmi értelme annak, hogy fél évben egyszer váratlanul felbukkan, sétálni vagy hangversenyre hívja, kínozza, felébreszti a régi vágyakat. - De Ágnes tudja, hogy sohasem fogja ezt megmondani Tibornak, hogy még ezek a talált percek is kellenek, ez a céltalan kószálás, semmitmondó beszélgetés is kell, Tibor hangja kell, kezének érintése kell - pedig a lelkiismerete is gyötri, mert erről a találkozásról nem fog szólni Janinak.

Hosszú percekig mennek szótlantul.

Végül is Tibor kezdi.

- Kérni szeretném valamire, Ágnes. Ugye, maga jó barátságban van András Katalinnal?

Ágnes olyan csalódást érez, hogy alig tud válaszolni. Szóval még ez a séta sincs önmagáért.

- Egy igen kellemetlen ügyünk van vele. Nem nekem, hanem a nagybátyámnak, doktor Kemenes Pálnak. A nagybátyám nagyon derék, tisztességes ember. Tudja, a múltban igazgatósági tag volt a Magyar Cukornál, volt egypár részvénye. Az Olasz Banknak most is állandó jogi tanácsadója.

- Ügyvéd?

- Miért kérdi ezt olyan megvető hangszínnel?

- Nem szeretem az ügyvédeket.

- Ó, a nagybátyámat biztosan szeretné. Nézze, én nem akarom itt az ő dicsőségét zengeni, de gondolhatja, hogy politikailag milyen becsületes volt, ha negyvennégyig hajlandó volt együtt dolgozni a társával, egy Szentmarjai nevezetű jogásszal, akit zsidó származása miatt kizártak az ügyvédi kamarából.

- Szentmarjai?

- A Benczúr utcában lakott - mondta Tibor -, még az ostrom alatt is voltam nála, egy hamis iratot legépelni. Aznap vitték el szegényt.

- Nahát - kiáltott fel Ágnes. Mégsem tévedett, Tibor írását látta akkor azon a cédulán. És ő, ő gépelte Tibor számára a hadiüzemi igazolványt. És Tibor nem is sejtí... mi lenne, ha megmondaná neki?

De nem mondta meg.

- Pál nagybátyámnak van egy bérháza a Vendel utcában. Az ostrom alatt meglehetősen megsérült. Szegény öreg javíttatott is rajta, amennyit csak tudott. Minden értékét pénzzé tette, de hát gondolhatja, hogy nem két krajcárról van szó. A lakást is rendbe kellett hozatnia, az irodát Persze a ház lakóit is meg lehet érteni. Beázik a tető - de most úgylis tavasz jön. Nézze csak, Ágnes, itt a mérnöki hivatal igazolása.

Ágnes nem sokat értett ugyan mindebből, de elvette Tibortól az írást. A kerületi mérnöki hivatal igazolása volt arról, hogy doktor Kemenes Pál háztulajdonos a Vendel utcai 9. számú házban az életveszélyes hibákat kijavíttatta, és további javítások elvégzésére nem kötelezhető.

- Persze a házat előbb-utóbb úgyis teljesen rendbe kell hozatni, hiszen a hibás tetőben a jég, a szél, az eső hatalmas károkat okoz. Amit ma egymillió pengőért megcsináltathatna, vagy, hogy stabilabb valutában fejezzem ki magamat, amit ma száz dollárért megcsinálnak, az holnapra már akkora kár lehet, hogy belekerülne ezer dollárba.

- De még mindig nem értem, miről van szó - mondta Ágnes most már egy kicsit türelmetlenül.

- A maga Katalin barátnője a lakók panaszára kinn járt a Vendel utcai házban és összegyűjtött egy cikkekre való adatot. Hogy nem működik a mosókonyha, meg a padláson nem lehet ruhát szárítani, meg mit tudom én, mit. András kisasszony kommunista, neki a kisemberek érdekeit kell képviselni, és népszerű akar lenni, hát persze hogy olyan cikket fog írni, hogy az a piszkos szívű vén uzsorás - mellékesen még ügyvéd is, aki a múltban valószínűleg a kisemberek utolsó ciháját árvereztette el -, ez a szőrös szívű háztulajdonos dözsöl, pezsgőzik, valutázik, addig a bérházat nem javíttatja meg, az ajtók rosszak, a plafonon befolyik a víz... ismeri az ilyen szívhez szóló cikkeket.

- És tőlem mit óhajt, Tibor?

- Csak azt kérem, hogy ezt az írást, a mérnöki hivatal levelét adja át a barátnőjének. Hogy nézze meg, mérlegelje, mielőtt a cikket megírja.

Ágnes hallgatott.

- Nagyon nagy kérdés? Hiszen Pál bácsi is felvihetné... De angina pectoris ember, minek neki ez az izgalom? Én ismerem András Katalin férjét, Ács Pista nekem osztálytársam és jó komám volt, de az ostrom óta nem láttam... nagyon furcsa volna, ha most felkeresném. De ha maga odaadná... hiszen ebben igazán nincs semmi rossz. A nagybátyám nem lopta azt a házat. A nagyapjától örökölte, aki divatos nőorvos volt, és összekapart egy házravalót. Bocsánat... De ő maga mindig csak annyit tudott keresni, hogy tisztességesen megélhettek. Ami lakbér befolyt a házból, az el is ment adóra és tatarozásra. Különböző is meg kell értenie, Ágnes, hogy milyen borzasztó volna neki ez a cikk. Negyvenhat éves, volna egy huszonkét éves fia, de a gyerek még tizennégy éves korában meghalt, autóbaleset érte, és képzelje, Pál bácsi vezette az autót... Most egy hétéves kislányuk van, ezt a gyereket is azért akarták, a másik helyett. Most képzelje el, egy ilyen embernek ekkora izgalom. Látja, Ágnes, így kérem magát. Szeretem a nagybátyámat. Tegye meg a kedvemért. Mondja, van abban valami rossz, hogy erre kérem?

Ágnes szó nélkül táskájába tette a mérnöki hivatal igazolását.

- Mikor viszi be?

- Akár most is odamehetek.

- Elkísérhetem a szerkesztőségig?

Tibor fütyörészni kezdett.

- Tavasz van, Ágnes. Hány tavaszi verset tud?

- Azt hiszem, egyet sem.

- Ó, dehogynem. Csak most elgondolkozott. Megbánta? Mégsem akarja átadni a levelet?

- Ne beszéljünk már erről. Inkább mondjon tavaszi verseket.

- Jó, de találja ki, hogy kinek a verse. „Zsendül már a tavasz - langy hegyek oldalán - Pöttöm kis nefelejcs nyitja ijedt szemét.”

- „Halk fák gyönyörű gyöngéd - ujjá rajzol a színes ég - hártájára bogas kínai titkokat.”

- Á, szóval ismeri - mosolygott Tibor. - „Friss fürdő a világ...”

A Szabad Sajtó szerkesztősége előtt Tibor a strófa közepén hagyta abba a verset.

- Előre is köszönöm.

- Nincs mit - felelte Ágnes, és gyorsan búcsúzott. Katit benn találta a szerkesztőségben, de kabátban, indulásra készen.

- Telefonáltak értem, azonnal el kell mennem, de ha időd és kedved van, gyere velem, útközben beszélgethetünk.

Kati hízott egy keveset, amióta utoljára találkoztak.

- Csak nem? - kérdezte Ágnes.

Kati titokzatosan mosolygott.

- De bizony.

- Mikorra várod?

- Július végére vagy augusztus elejére.

- Pista boldog?

- Gondolhatod.

Karon fogva, összebújva mentek le a lépcsőn, ahogy titkot tudó iskolás lányok szoktak. Ágnes zsebét égette a mérnöki hivatal levele.

- Kati, egy iratot küldtek neked...

Kati megállt a kapu előtt, és elolvasta.

- Ne vállalj máskor ilyen postát, Ágnes.

Ágnesnek arcába szökött a vére. Úgyis érezte már, hogy valami nincs egészen rendben a levél körül... de nem taknyos gyerek ő, hogy Kati így leckéztesse.

- Nem tudom, mi a baja ennek a levélnek.

Kati megütközött az éles hangon.

- Az a baja, Ágnes - mondta nagyon nyugodtan -, hogy nem igaz, ami benne van. Az igazság az, hogy a háztulajdonosok nem akarják megcsináltatni a háztetőket. A lakbért összeszedik, aranyat vásárolnak, feketéznek, üzlethelyiségeket hozatnak rendbe, mert azt aranyért vagy dollárért eladhatják... A mérnöki hivatalok pedig - arról is tudnék neked mesélni. A háziurat, aki nem csináltatja meg az életveszélyes lépcsőházat vagy tetőt, megbüntetik ezer pengőre, amikor egy villamosjegy ötszáz pengő. Ki bolond a lakóházat rendbe hozatni? Ha ezer évig fizeti a büntetést, még mindig olcsóbban jön ki... Ha a prolit kilakoltathatnák, ha lehetne felmondani, ha egy-egy lakást dollárért lehetne árusítani, akkor bezzeg megcsináltatnák... És hogy megnyugtassalak, személyesen is beszéltem már Kemenes Pál úrral, akinek az volt az álláspontja, hogy inkább kifizeti a szakértőknek és a büntetésre az egész vagyonát, de ő nem fog a proliknak házat építtetni.

- Ezt mondta? - kérdezte Ágnes elhűlve.

- Ezt bizony. Egyébként nem tudom, hogy ezt a szakértői véleményt ki adhatta. Mert én nem vagyok építész-mérnök, de annyit magam is látok, hogy ha egy háztetőről az utca felé lóg egy gerenda, az életveszélyes. Különben úgyis megnézheted magad is, mert éppen oda megyünk. Onnan telefonált az előbb a házmesterné.

- Te, Kati... Nem érzed néha, hogy egy kicsit véletlen is, hogy kit szerkesztel ki, kit nem? Lehet, hogy neked van igazad... hogy ez a Kemenes gazember... megjelenik róla egy cikk. Annyi száz és ezer háztulajdonos van Pesten, aki nem csináltatja meg a tetőt. Lehet, hogy köztük nem is a Kemenes a legrosszabb, mégis ő kerül pellengérré.

- Kerüljön valaki más, akit nem protezsálnak, ugye?

Ágnes bíborvörös lett.

- Látom, nagyon szíveden viseled a Kemenes úr ügyét - mondta Kati. - De, sajnos, ha akarnék se tehetnék kivételt. Meg azután a cikk már készen van, nyomdában van, nem is mennék ki még egyszer a helyszínre, de a házmesterné annyira kért. Talán Kemenes mégis meggondolta a dolgot, és megcsináltatja a tetőt. Ebben az esetben valóban elmarad a cikk.

Szapura eső eredt meg, mire odaértek a Vendel utcába. Keresztülmentek a barátságtalan, füstszínű bérház nyálkás keramitkockás udvarán.

Kati bezörgetett a házmesterlakásba.

Kontyos, görnyedt hátú asszony nyitott ajtót, rosszul táplált, rossz fogú fiatalasszony. A sárgás villanyfény után vaksin bámult ki az esős szürkéségbe.

- Maga telefonáltatott értem, Kozmáné?

- Jaj, András kisasszony... tetszett látni? - jajgatott az asszony.

- Mit? - kérdezte Kati, és őt is, Ágnest is szorongó félelem kerítette hatalmába.

- A gerenda... nincs már ott.

- Mégis levették? - kiáltott fel Kati megkönnyebbülten.

- Dehogyan vették, jaj, istenem... Mert olyan vadak ám a böjti szelek, úgy himbálják a lógó gerendákat. Tudtuk, hogy az lesz a vége, hogy egyszer leszakad. És éppen ez a szegény asszony... csak kenyérért szaladt ide a pékhez. Jaj, istenem, mire a mentők ideértek...

A negyedik emeletre vezette őket a házmesterné.

- Erre - mondta suttogóra halkított hangon.

A gangról konyhaajtó nyílt, nem is volt kulcsra zárva. Ágnes és Kati egyszerre lépett be. A konyhában égett a villany. Szemközt a zománcos tűzhely állt, rajta forralatlan tej a lábasban és egy fazékban levesnek feltett bab, nyersen, hidegen. A tűz nem égett, de a földre odakészítve az aprófa. Ezt még a mama tette oda. A sarokban, a tűzhelytől nem messze barna, rácsos gyerekágy, benne másfél év körüli gyerek, rémült, maszatos, de nem sír, hangja alig van, csak vinnyog, mint aki már minden erejét kiadta. A kiságy előtt négyévesforma kislány áll, egyik kezét a kiságy rácsába akasztja, másik karján kócos rongybabát tart, és teli torokból sír. A harmadik gyerek, első osztályos kisfiú, a másik sarokban ül, rozoga konyhaszéken, pipacsokkal kivarrott falvédő alatt, és fejét leszegve, makacsul motyogja: „Mamám, mamám, mamám.”

Az apa a konyhaasztalra könyökölve bámul. Üres szemmel mér végig mindent, a gyerekeket, akiket irgalomból mosdatott meg és öltöztetett föl a jajgató szomszédság, a hideg tűzhelyet, az idegen embereket, akik kopogtatás nélkül betódultak a konyhába, beszélnek hozzá, de ő nem érti. Nem érti, hogy az asszony, aki csak ide, a pékhez szaladt le kenyérért, nincs, hogy nem hallja meg a kislánya szívet szakasztó sírását, nem kelti fel többé a kisfia makacs idézése: „Mamám, mamám.” Nem tudja felfogni, hogy a gerenda, amiről tudós mérnökök megnyugtatóan és több ízben kijelentették, hogy nem veszélyes, egyszerre csak megindult, és akkor, éppen akkor, amikor az ő asszonya... jaj, ebbe bele kell bolondulni.

Ágnes szeretne menekülni innen, neki itt semmi keresnivalója nincs. A szomszédasszonyok ételt hoznak, és tüzet raknak, Kati beszél velük, a síró kislányt ölbe veszi, és a legkisebbnek papírcsákót hajtogat.

Amikor végre kilépnek a Vendel utcai házból, Kati azt mondja:

- Most eljössz velem Kemenes ügyvéd úrhoz.

Nem kérdi, hogy „akarsz-e jönni”?

Az ügyvéd úr a Váci utcában lakik.

Szobalány nyit ajtót. Parancsoljanak a kabátot levetni, azonnal jelentem a doktor úrnak.

A doktor úr maga rohan ki az előszobába. Kérem, tessék, ide a dolgozószobába, örvendek a szerencsének.

A dolgozószobában hatalmas, vajszerű cserépkályha, mennyezetig érő könyvespolcok, bőrgarnitúra, mahagóni íróasztal. A szőnyeg közepén, kerek gobelinpárnán egy szőke kislány ül, és képeskönyvvvel játszik.

- Kérem, a Vendel utca kilencből jövünk.

Kemenes doktor arca megrándul.

- Szóval már tudják?

- Tudjuk.

- Annamária, menj a szobádba.

- De...

Kemenes doktor ránéz a kislányra. A gyerek felkapja a párnát és a mesekönyvet, és kiszalad a szobából.

- András kisasszony, önnek volt igaza. Sajnos önnek volt igaza, és én nem hittem el, hogy a ház életveszélyes... én hitelt adtam a szakértő mérnököknek, sajnos hitelt adtam... kérem... én minden áldozatra hajlandó vagyok, a szerencsétlenül járt családnak is kártérítést fogok adni... kérem, ne tegyen tönkre... kérem, írja meg azt, hogy én megcsináltattam volna, de az építészek kifejezetten lebeszéltek róla. Kérem, ön az egyetlen, aki segíteni tudna rajtam, az Isten nevére kérem, ne juttasson börtönbe. Ha ön a cikkében csak célozna arra, hogy én már tárgyalásban álltam egy építővállalattal, ami mellékesen igaz is... én meg volnék mentve... kérem, nekem gyereke van.

Kati az asztalra tette a mérnöki hivatal igazolását.

- Ön elküldte hozzám ezt az írást. Erre esetleg önnek szüksége lesz, nekem nem. Ami pedig a gyereket illeti, annak a szerencsétlen asszonynak sajnos három árvája maradt.

- Kérem... szeretnék önnel négy szemközt beszélni.

- Ami mondanivalóm van, azt megírtam a cikkemben. A lakások karbantartását, az életveszélyek elhárítását elmulasztó háztulajdonosok, házkezelők és házgondnokok drákói megbüntetését kívánom. Jó éjszakát.

Az előszobában egy izgatott fiatalemberbe botlottak.

- Tudod, ki volt ez? - kérdezte Kati, amikor kiértek a lucskos, esős Váci utcára. - A Farkas Ákos, ő írta alá azt az igazolványt, amit behoztál nekem.

Ágnes úgy érezte, hogy a villamosok, autók zaja, a lépések kopogása mind azt ismételteti makacsul: „Mamám, mamám.”

Másnap kora reggel csengetésre ébredt.

Nem is lepődött meg, amikor Tibort látta az ajtóban.

Tibor falfehér volt, nem is akart bejönni, megállt az előszobában.

- Kérem... biztosítani szeretném, hogy én nem tudtam... csak tegnap este tudtam meg... Pali bácsit mindig a legkorrektebb embernek ismertem. Nem sejtettem, hogy a mérnöki igazolás... Nagyon röstelltem, hogy magát kértem meg... és ha kellemetlen volna magának...

- Kellemetlen? Nem, nem kellemetlenségről van szó.

- Még egyszer... és majd jelentkezem... kezét csókolom.

Ágnes visszament a szobába.

- Ki csengetett? - kérdezte a mama.

Ágnes a táskájával babrált, és nem nézett fel.

- Valaki mást kerestek.

ELSŐ SZIGORLAT

Ágnes három óra előtt egy perccel fáradtan és izgatottan érkezett a kémiaaterembe. Az indexében az első kitűnő büszkélkedett, a fejlődéstani kollokvium érdemjegye.

A kémiaaterem - hatalmas, lépcsősen emelkedő padsoraival, a kísérleti eszközökkel teli előadóasztallal, vegyszerek szűrős szagával, a táblára írt bonyolult képletekkel amúgy is félelmesen ünnepélyes. Hát még most, amikor a nevető, dobogó, tízórazó népség helyett csak öt falfehér szigorlatozó diák ül az első sorban, szemközt a hallgatag, komor professzorokkal. Ágnes még lélegzeni sem mert, amikor az utolsó padsor szélén helyet foglalt, ahol, mint a viharban összebúvó nyáj, szorongott vagy száz izgatott elsőéves.

Az első csoport már a „kínpadon” ült, elől, a legelső sorban.

A tanársegéd elkérte az indexeiket.

- No, Poltavai úr.

Poltavai felállt, kiment a katedrára.

A professzor összehúzott szemmel nézte.

- Ön, ugyebár, az egyetemi ifjúsági szervezetnek... de demokratikus ifjúsági szervezetnek aktív tagja.

- Igen - mondta Poltavai száraz torokkal.

- Hm. Igen. Én jobban szeretem, ha az egyetemi ifjúság tanul, de nem politizál. De hát ön ezt bizonyosan jobban tudja.

Poltavai elsápadt, de nem válaszolt.

- Remélem, tudja, kolléga úr, hogy én megkövetelem a tudást még a miniszterelnöktől is, ha hozzám kerül vizsgázni. Készült ön?

- Igen.

- Jól?

- Úgy érzem, professzor úr, igen.

Pallay professzor úr az indexszel játszott.

- Lehet, kérem szépen, hogy a maguk szemében én régi vágású tanár vagyok. Ha úgy tetszik, hát reakciós... de bizonyos dolgokat megkövetelek, Poltavai úr. Például szeretném, ha külső megjelenésével is több tiszteletet adna első szigorlatának.

Poltavai elsápadt. Valóban, a másik négy jelöltön sötétkék ruha volt, nyakkendővel és fehér inggel. Őrajta pedig... barna szövetnadrág, amit szobatársától, a harmadéves Pintértől kapott kölcsön az ünnepi alkalomra és egy kávészínű zakó, a Nemzeti Segély ajándéka. Vizsgára jövet Poltavai gondosan kikefélt a kölcsönnadrágot és a saját akót, frissen és vidáman lépdelt benne, sőt a lányokra is a szokottnál több bátorsággal mosolygott. És most ott állt, rémülten pislogva, a szégyentől vérvörösen Pallay professzor öméltósága előtt. A másik három professzor - a szigorlati vizsgáztató bizottság tagjai, szórakozottan nézték az asztal lapját... - Hm, Poltavai úr... hát hadd hallom, mit tud a mészkőről.

„CaCO₃” - írja Poltavai a táblára, és nyugodtan beszél.

- Jó - mondja a professzor is megenyhülten. - És mit tud a gyűrűsvegyületekről?

Poltavai beszél a benzolról, toluolról, xilolról, tud mindent.

- Halljam a Gay-Lussac törvényt...

A diákok felszisszennek: ez már a harmadik kérdés.

- Mi az ön édesapja?

- Meghalt, kérem.

- És életében mivel foglalkozott?

- Betanított munkás volt a MÁVAG-ban.

- Nos, hát akkor beszéljen valamit a nyersvasról is.

Poltavai fel tudta sorolni a vasércet, az előadóasztalon levő minták között felismerte a hematitot és a szideritet, el tudta mondani a nyersvas előállításának módját.

A professzor kinyitotta az indexet.

- Hála a papnak - sóhajtott a szurkolók hada.

- No, még egy kérdést, Poltavai úr. Hogyan határozza meg a klórt a vizeletben?

- Ezüstnitráttal.

- Egy szó nem válasz - fortyant fel a professzor. - A folyamatot halljam.

- A vizeletet kémcsőben felfogom, savanyítom, majd ezüst...

- Nem jó.

Poltavai meghökkent.

Belezavarodva kezdte újra.

- Kémcsőben felfogom a vizeletet...

- Nem jó.

- Tiszta kémcsőben felfogom...

- Nem jó.

Poltavai arcán már verítékcseppek ütöttek ki.

- Tisztára mosott és szárazra törült kémcsőben felfogom a vizeletet...

- Vegyen fel az asztalról egy kémcsövet.

Poltavai körülnézett, felemelt egy epruvettát.

- Na, jó. Most kezdje újra.

- Egy kémcsőbe felfogom...

A professzor felugrott.

- Hát semmi megfigyelőképessége nincs magának? Ha maga erre képes, magának adom a katedrámat...

A hátsó padokban kitör a röhögés. Poltavai kétségbeesetten forgatja a keskeny üvegcsövecskét, szegény még mindig nem érti, hol hibázott.

- Maga szerencsétlen... hát hogy tudja a vizeletet egy ilyen keskeny kémcsőbe felfogni? Hallja, maga, ott a pad szélén, maga, Péterfi úr, javítsa ki.

Péterfi kicsit raccsoló, simára nyalt fejű, skatulyából kiszedett úrifíú elhúzza az ajkát, csak azután válaszol.

- A vizeletet egy széles szájú edényben felfogom, majd áttöltök belőle egy kémcsőbe, ezután...

- Köszönöm, rendben van. Elég. Hja, kérem, Poltavai úr, nem elég az anyagot bemagolni. A tudományhoz precizitás kell, alaposág kell, érzék kell, kérem... ez nem politika, kérem. Szedjék az indexeiket. Maga elégségest kap.

Poltavai halottsápadt.

- Csaplár Ágnes.

Imbolygó fekete folt a tábla, valahol nagyon messze professzorok ülnek, és mintha nem is ő válaszolna, olyan idegen és távoli a hangja is.

A szertár felőli ajtó kinyílt, és belépett egy magas férfi, aranykeretes pápaszemű, ősz hajú - és anélkül, hogy a felelőt megzavarta volna, leült a hosszú asztal végén árvuló székre.

A tábla már tele volt képletekkel és számításokkal. A felső sorok tiszta, szabályos írással, később mind kuszább, remegőbb betűk. Ágnes a műanyagokból felelt, és pontosan rajzolta hozzá a hosszú molekulák szerkezetét.

Pallay professzor a töltőtollával játszott.

- Mondja, miért írta az utolsó képleteket ilyen förtelmesen?

Ágnes megfordult.

- Bocsásson meg, professzor úr, de nagyon fáradt vagyok.

Pallay a most érkezett vendéghez fordult.

- Nézze ezt meg, dékán úr... ilyenek akarnak orvosok lenni. Már az első év anyagát sem győzik. Olyan sárga a kisasszony bőre, mintha májbaja lenne. Biztosan az egyetemen kívül még állása is van. Nem főrevizor véletlenül a Nemzeti Bankban?

- Kisegítő vagyok a Szent Katalin-kórházban... a laboratóriumban dolgozom, és néha az éjszakás nővért helyettesítem.

- Én nem mondom önnek, kisasszony, hogy akinek nincs pénze, az ne járjon az orvos-egyetemre, mert Jenner szülei se voltak milliomosok, mégis ő találta fel a himlőoltást... de aki orvosnak megy, az tanuljon meg éhezni, fájni, és ne csináljon közben mást. Hiszen magának mindjárt leragadnak a szemei.

- Én csak ma vagyok ilyen fáradt, professzor úr.

- Persze, mert mára virradóra vágta be az egész anyagot. Most fűjja nekem, mint a vízfolyás, de ha a jövő héten kérdezném, egész biztosan a felét se tudná.

- Miért állít ilyet, professzor úr? Kérem, hívjon be a jövő héten, kérdezze el újra az egész anyagot, ha tetszik.

Pallay elvörösödött, és homlokán vészjósló ráncok gyűltek.

- Hallgass, te örült - integettek a kollégák. - Kitesznek az egyetemről.

De Ágnes szíve csupa méltatlankodás és sértődöttség volt.

Ő egy nap alatt magolta be az anyagot?

Pallay professzor újra nyugodt volt, félelmesen nyugodt.

- Tehát a kisasszony mindent tud, csak fáradt. Nem gázolok a becsületébe, ha megkérdem, mi fárasztotta úgy ki ma éjszaka?

- Nem éjszaka fáradtam ki, professzor úr, de ma már ez a második vizsgám, délben tettem le a kollokviumot két féléből, csak hogy jogom legyen most délután szigorlatra jelentkezni.

- Hogyhogy?

- Engem ősszel azzal a feltétellel vettek fel, hogy egy év alatt különbözeti érettségit is teszek és...

A dékán arcán széles mosoly futott át.

- Persze, maga az a síró! Nahát, nem hittem volna akkor, hogy komolyan veszi...

Ágnes most ismerte meg a dékánt. Egyszerre úgy érezte, hogy minden vihar elmúlt a feje fölől. Belenyúlt a zsebébe, és kisedte az összehajtogatott különbözeti érettségi bizonyítványt.

- Tessék.

- Latin kitűnő, matematika kitűnő - olvasta hangosan a dékán. - Hm. És kollokvált is?

A tanársegéd nyújtotta az indexet.

- Fejlődéstan kitűnő. A mindenit... nem, ezt nem lett volna szabad... Hány kilót fogyott maga augusztus óta?

- Nem mértem, dékán úr.

Pallay a bizottság tagjaira nézett.

- Nem vagyok én sem emberevő... nem adok fel több kérdést. Megadom a jót.

- Szeretnék tovább felelni a jelesért.

- Miii?

Ágnes visszament a táblához, kezébe vette a krétát.

- Én az anyagot jelesre tudom. Én megesküdtem, hogy ha felvesznek az orvosi karra, énnekem jelesnél rosszabb jegy nem kerül az indexembe.

Pallay most már komolyan felbőszült.

- Hát csak törölje le a táblát, és feleljen tovább.

A szurkolók két táborra szakadtak. „Igaza volt, jelesre tud, nem jóra” - mondta az egyik. „Ha sokat fog ugrálni, kap egy olyan kérdést, mint Poltavai, és szaladhat az elégséges után.”

- Hol van Magyarországon timföldgyár? Miből készül a timföld?

- Az ajkai timföldgyárban... bauxitból nyerik...

- Írja fel a folyamatot.

Ágnes ír, rajzol. Az alumíniumgyártás után a fehérjék következnek, a fehérjék után a harci gázok, a mustárgáz után az anilinfestékek. Már kavarog minden, a lámpán is vegyjelek hintáznak, és az ablaktábla mintha a papírgyártásnál használatos keretté válna. Pallay most már csak azért is bele akarja zavarni. De Ágnes megfeszíti minden erejét, idegei úgy feszülnek, hogy szinte fáj. Kérdés, felelet, kérdés, felelet. És mindenre emlékszik, a könyv apró betűs fejezeteire is, képletekre, kísérletekre, frissen, tisztán, világosan, olyasmire is, amiről azt hitte, nem is tanulta meg rendesen.

Végül is a dékán áll fel.

- Gratulálok, professzor úr, a tanítványához... ilyen szép feleletet régen nem hallottam.

Pallay megérzi, hogy itt a visszavonulás pillanata, anélkül hogy tekintélyén csorba esnék.

- No, megkínóztam a jelesért, de megérdemli - mondja szinte barátságosan. - Viszontlátásra.

Ágnes kitámolyog a folyosóra. Remeg a lába. Már nem is tud örülni a jelesnek, már nem is tud gondolkozni, úgy imbolyog, mintha részeg volna.

- Ágnes!

- Jani!

Homok Janinál óriási őszirózsa-csokor.

- Sikerült?

- Jeles - kiáltja Ágnes, és most megint boldog.

- Úgy izgultam magáért.

- Mióta vár rám?

- Fél három óta.

- Atyaisten. Hány óra lehet most?

- Mindjárt kilenc... most pedig azonnal kerítünk egy széket, leül és eszik.

Jani zsebébe gyömszölve akkora karéj lekváros kenyér van, hogy alig bírja előrángatni.

- Leülni. Egy tapodtat se mozdul, amíg egy falatot látok a kezében. És utána megissza ezt a teát.

- Köszönöm szépen - mondja Ágnes. Felül az ablakpárkányra, és utolsó morzsáig megeszi a kenyeret. Egyszeregszer letör belőle, és Janinak nyújtja, de Jani csúnyán ráncolja a homlokát. „Ezt maga eszi meg; nem vitatkozunk.” És amikor hazafelé indulnak, Ágnes szíve csupa hálás

öröm. Olyan jó, hogy Homok Jani eljött, hogy nem kell egyedül hazamennie. Olyan jó, hogy nem szól semmit, csak lépdél mellette hűségesen, kezét nyújtja, ha gödröt kell átugorni. Olyan jó, hogy várt rá, hogy izgult érte, hogy arra is gondolt, hogy éhes lehet, hogy hajsztolt és feszült órák után ernyedtt tagokkal, gondolatok nélkül baktathat haza.

Szokatlanul langyos az éjszaka. Holdfény van, és csillagok ragyognak. A fákon is már akad zöld lomb. Tavaszt érez az ember.

Egy pillanatra megállnak az alvó házak között. Olyan csönd van, mintha csak ketten lennének a világon.

- Ágnes - mondja halkán a férfi, és két tenyerébe fogja Ágnes arcát. Az ajka úgy mozdul, mintha még mondani akarna valamit, de ehelyett gyorsan előrehajol és megcsókolja.

A VÉRKÉP

- Ugye, megint nem csináltatott vérképet, Pista? - kérdezte Orlay.

Ács István tréfás büntudattal hajtotta le a fejét.

- Igenis, nem csináltattam... de bocsásson meg, éjszaka négy csemetét segítettem a világra. Kettő-kettő, két fiú, két lány. És ma reggel hét óta egyhuzamban operáltam...

- Most felmegy a szobájába, lefekszik, de előtte...

- Ebben a szent minutumban át fogok menni a laborba.

- Isten bizony?

- Isten bizony.

Ács el is indult a központi laboratóriumba, de a főnővér utánaszaladt.

- Tessék már bejönni az ambulanciára. Sürgős...

- Azonnal.

És Ács tökéletesen megfeledkezett a laborról, szaladt a vizsgálóba. Egy óra múlva Ács megint Orlayba botlott a folyosón.

- Nos?

- Jaj... a vérkép! Persze volt közben egy műtétem. Extrauterin... igazán nem várhatott egy pillanatot sem.

- Hát jöjjön velem a szobámba, én leveszem a vért - mondta Mária. - Az az érzésem, hogy maga gyáva, kedves Pista. Vagy a tüszúrástól fél, vagy az eredménytől.

- Nem, igazán nem - mondta Ács, és úgy érezte, hogy fázik.

- Most pedig igazán ne legyen beteg, fiatal házas... no, melyik ujját szúrjam meg?

- Akár mind a tízet, Mária. Nézze, milyen bátran tartom.

- Kiváló.

- Azt hiszem, kérek kétheti szabadságot. Május van... elutazunk Katival Egerbe. Rokonokhoz. Alszom, tejet iszom.

Orlay vattadarabkát nyomott Ács mutatóujjára.

- Már nem is vérzik.
- Köszönöm, igazán köszönöm. Leviszem a laborba, és megvárom, amíg megszámlálják.
- Hagyja csak, Pista, úgyis arra megyek, majd beadom, és délben megtelefonálok az eredményt.

Ács nagyot nyújtózott és körülnézett.

- Akkor én lemegyek az udvarra egy félórát napozni. Nincs egy jó könyve?

- Itt az *Aranykoporsó*. Megfelel?

- Aha... azt nagyon szeretem.

Ács lement a kertbe, és letelepedett egy padra a virágágyak közé. Két munkás dolgozott a kertben. Romokat takarított.

De a romok között fű zöldellt, és májusi napfény kaparászott a kórtermek ablakán. Ács nyitott szájjal nyelt a friss levegőből. „Május van” - ízlelgette a szót. Két karját széttárta, kinyújtotta a pad támláján, fejét hátrahajtotta, behunyt szemmel élvezte a tavaszi napsütést, és orgonák, gyöngyvirágok szagát kereste a levegőben, de csak jódot, éter-, főzelék- és mosodaszagot érzett.

Belelapozott a könyvbe, a kedvenc helyén. „Bajae, a szerelem könyve...”, és olvasta Quintipor és Titanilla szerelmének krónikáját. Mindig csak ezt a részt olvasta, pedig ezt már kívülről tudta, kis Tit nevetését, a kirándulást, a császárné különös gyengédségét... csak ott haragudott a könyvre, ahol Quintipor meghal. Ne haljanak meg a fiatalok, hanem szeressenek, és éljenek boldogan. „Ha én író volnék, minden történet jól végződne” - gondolta, és becsukta a könyvet.

„Béke van... Kati az enyém... augusztusra fiam is lesz...”

Fiatal parasztasszony jött át az udvaron, két kisfiút vezetett kézen fogva.

- Hol vizsgálják a gyerekeket, tessék már mondani - kérdezte az asszony. Ács megmutatta a gyerekosztályt. A két legény, mintha csak karmester vezényelte volna, egyszerre kezdett szívet tépő zokogásba. Ács teli torokból nevetett, olyan mulatságos volt az orvostudomány pusztá említésére üvöltő két ifjú honpolgár.

„Jaj, megnézem az extrauterinesemet” - és ő maga is feltápáskodott a padról, és könyvvel a hóna alatt a lépcsőhöz sietett. A laboratóriumból akkor jött ki Wernerné, a főlaboráns.

- Hová szalad, Terike? - kiáltott utána Ács. Wernerné megfordult.

- Jaj de jó, hogy jön. Képzelve, van itt egy vérkép, nem tudom leszámolni. Vagy a mikroszkóp hülyült meg, vagy én.

- Felszaladok a kórterembe, van egy frissen operáltam. Tíz perc múlva visszajövök.

Tíz perccel később Ács be is jött a laborba. Amikor az ajtót kinyitotta, hangos csörömpöléssel megszólalt a „végzet órája”. Az öreg ébresztőórát a betegek keresztelték el így, mert a sorozatos vérvételeknél ez az óra csörgött, jelezve a lejárt negyed- és félórát, és ilyenkor szegény betegnek fel kellett állnia, átmenni a lombikokkal, kékes fényű bunsenégókkal, titokzatos alakú üvegcsövekkel zsúfolt első szobából a még félelmesebb másodikba, ahol a hosszú asztalon mikroszkópok, üveglapok, vérrel teli kémcsövek, rugós, lándzsahegyű tűk rémítették a gyengéket.

- Ez az, adjunktus úr.

Ács belenézett a mikroszkópba. Néhány másodpercig kémlelte a szokatlan látványt, azután elszörnyedve nézett fel.

- Rettenetes. Jóformán nincs már vörös vérsejtje.

- Az. Sokat mondok, ha félmillió.

- Hol a kísérő cédula?

- Nincs cédula.

- Hogyan? Melyik osztály küldte fel?

- Nem osztály küldte. Orlay doktornő hozta egy félórával ezelőtt, hogy nézzem meg, és adjam meg neki az eredményt.

Ács úgy érezte, hogy az agya megbénult, a szíve megállt, azután hangosan üvöltenie kell, segítségért kiáltani, irgalomért... Visszaült a kis forgószékre a mikroszkóp elé. Megkapaszkodott az asztal lapjában, és maga is csodálkozott, olyan nyugodtan kérte, hogy hívják ide Orlayt.

Wernerné kissé csodálkozva vette tudomásul, hogy Ács nem mozdul el a mikroszkóptól. Megbabonázva nézi a torz formájú fehér vérsejtek rengetegében elszórt kerek, sima testű, karimás vörös vérsejteket, nézi kidülledt szemmel és remegő szájszájával. Így néz vissza az autó reflektorára a fénybe került nyúl, futva még, de már reményvesztetten elkészülve a halálra.

Ács végre elfordult a mikroszkóptól.

- Terikém, csináljon még egy vérképet.

Wernerné nem értette.

- Honnan? Miféle még egy vérképet?

Ács kissé megnyomta a mutatóujját. Az egy órával azelőtti sebből még kibuggyant egy vércsőpp.

- Innen.

Wernerné holtra váltan nézte.

- Az a vérkép? Kié az a vérkép?

- Ilyenkor ellenőrző vérképet kell csinálni - mondta fakó hangon Ács. - Tévedhetünk is.

Wernerné felsírt izgalmaiban.

- Én csináltam a bajt.

Ács szája szögletén félig született mosoly és sóhajtás keveredett.

- Maga? Terike?

Wernerné kezében remegett a tű. Ács ujjai türelmes megadással, mozdulatlanul feküdtek az asztalon. Nézte, amint a tű belefut az ujjá begyébe, látta a domború, csillogó rubincsőppet, a szétkent foltot a tárgylemezen, látta, hogy Wernerné vegyszereket önt az üveglapra, azután a mikroszkóp fölé hajol, és nem néz föl, nem, nem néz föl rá.

Ács István Katira gondolt.

Katinak mindent meg kell mondani. Még ma meg kell mondani.

Látta Kati rémült tekintetét, érezte, hogyan fog hozzá simulni, hogyan fog sírni, mint fogja ölelni őt. Kati... mi lesz Katival?

- Szédülök, szeretnék egy kicsit lefeküdni - mondta Ács bocsánatkérően, és a viaszos-vászonnal borított díványra vánszorgott. Azután érezte, hogy zuhan, és sűrű, fojtó, fekete lesz a világ.

AZ ÍTÉLET

Orlay Mária izgalomtól sápadtan állt meg a belgyógyászati folyosón. A kerek, fehér falióra negyed tizenkettőt mutatott. Tizenegykor ment végig ugyanezen a folyosón. Battonya lépett ki a hármaskörteremből. „Magát keresem, Mária.” Bementek Battonya szobájába, csak megálltak, és Battonya elfúló hangon megkérdezte. „Ugye, tudja, ugye, nem kell szavakat mondanom... talán... talán a húsz év korkülönbség nem olyan sok... nincs is kereken húsz év... negyvenhárom éves leszek...” És két karját kinyújtva megragadta az orvosnő vállát. Nem merte közelebb húzni magához, de ujjai görcsös remegéséből Mária megértette mindazt, amit Battonya sután és szemérmesen nem tudott most elmondani, az egész szívét betöltő, későn támadt szerelmet. Battonya szeme olyan homályos volt, hogy nem látta Mária arcát, csak annyit érzett, hogy a lány tenyere gyengéden simul a karjára. „Persze hogy nem sok... tizennyolc év, nem sok... hiszen én is szeretem.” Battonya magához szorította, és csókolta Mária arcát, kezét. „Azt akarom, hogy boldog legyél, hogy nagyon boldog legyél.”

Teremtő isten, és ennek csak tíz perce! Mindössze tíz perce! A házi telefon megcsörrent. Annamária nővér kiáltása hallatszott: „Orlay doktornőt sürgősen a központi laborba hívják.”

Szinte elkábult attól, hogy íme, jól sejtette, a millió apró jel, a gondoskodás, gyengédség és figyelem azt jelentette, hogy Battonya szereti őt, feleségül akarja. És őbenne is a volt tanára iránti tisztelő rajongás, a feltétlen bizalom sokkal több volt: - születő szerelem volt. Talán akkor kezdődött, amikor az egyetemen először vette fel Battonya János előadásait a lecke-könyvébe. Emlékszik, Futó Gizi ajánlotta, hogy írja ki. „Szerelmes leszel belé. Battonyába mindenki szerelmes.” Vagy azon a kollokviumon kezdődött? Hosszú beszélgetés: „Mi azért lettünk orvosok, kollegina...” Vagy itt, karácsonykor, amikor félig eszméletlenül álltak a nyilasok ütlegeit, és amikor hajnalban Kálmánffy testvér megunva a szórakozást, vérben, verejtékben otthagya őket - akkor Battonya saját sebeivel nem törődött, hanem Mária kezét fogta meg, és bátorítóan, aggódva kérdezte: „Nagyon fáj? Mindjárt bekötözzük.” Battonyához futott, amikor apját a tragédia érte, Battonyához szaladt ujjongó örömeivel, amikor a kórház folyosóján először látott meg egy szörmekucsmás szovjet katonát... Battonyához akart tartozni akkor is, amikor szemérmes tartózkodással még önmagának sem mert vallani...

A laboratórium magasföldszinti ablaka alatt akác virágzott. A folyosó ablakából elérte az egyik ága, letört egy virágfürtöt, és az édes kelyhet szopogatta, akárcsak gyerekkorában; így lépett be a laboratóriumba.

Szentséges egek, ennek csak tíz perce volna!

Hol van az akácvirág?

Ács hamuszürke arccal feküdt a díványon. Három csepp vér a mikroszkóp alatt, mind a három a halál pecsétje. Most Mária ül úgy a nagyítóra hajolva, mint az előbb Ács vagy Wernerné. Nem bír, nem mer felnézni. Ács hangja nyugodt akar lenni, de elcsuklik.

- Hetek?

„Évek” - akarja felelni. De kővé dermedve hallja saját válaszát: - Hónapok, Pista. Csak hónapok.

Ács összeszorítja az ajkát, két kezének körmeit belevájja a viaszosvászonba. Nem szól, nem sóhajt, csak maga elé néz, vergődve, iszonyodva.

Orlay leül mellé.

- Pista, van egy vérképtípus... van egy olyan fajta... nemrég mutatott Battonya egy cikket... álfelhérvérűség... pszeudoleukémia... a fehér vérsejtek alakja teszi gyanússá... elszaladok Battonyaért... megnézi ő is... nagyon egyszerűen gyógyítható...

Ács könyökére támaszkodik, és kissé felemeli a fejét.

- Nagyon rendes magától, Mária... nagyon jó... kérem... ha van ereje... hazudja ezt Katinak... nekem jobb így... jobb elkészülni rá.

- Hívom Battonyát - mondta ő gyorsan, és kirohant. A lépcsőn vette észre, hogy hangosan sír.

Battonya futva megy a laboratóriumba, figyelmesen megnézi mind a három vérképet.

- Mindent megteszünk érted, Pista. Orvos is vagy... nem is akármilyen. Tudod, miről van szó. De azt is tudod, hogy meggyógyítottunk mi itt már krónikus nephritisest is. Emlékszel? És áthúztad a szülésen azt az eklampsziás asszonyt. Nem adunk oda téged...

- Szóval... a lelet...

- Rossz. De a tendencia számít, nem egy lelet. Sok pihenés, majd megbeszéljük együtt a gyógyítást.

- Kati... mi lesz Katival? Nem bírom neki megmondani... nem bírom... Vagy... ha úgy gondoljátok... hogy ráér még?...

Battonya egy másodpercnyi gondolkozás után bólintott.

- Ráér.

Erőtlen mosoly villant át Ács arcán.

- Jó... akkor jó. De ha kell, ha már kell... szóltok nekem, nem fogtok becsapni.

- Természetesen, Pista.

Ács megszorította Battonya kezét.

- Úgy bízom benned, János... meg kell mondanom... éreztem... sejtettem már, hogy valami baj van... persze hogy ilyen nagy... ha valaki tud még segíteni rajtam... csak ti tudtok... Ugye, tovább dolgozhatom? Ne ítéldetek még fekvésre...

- Pár napig feküdnöd kellene, csak néhány vizsgálatához... a többit megbeszéljük.

Orlay és Battonya kilépett a laboratóriumból. Battonya megállt a nyitott, akácvirágszagú ablaknál.

- Ma este szerettem volna veled vacsorázni, Mária. De kérem kell, hogy menj el András Katihoz, okvetlenül még ma menj el.

Mária ijedt-kérdően nézett rá.

Battonya sápadtan bólintott.

- Pistának három-négy hónapja van. Legfeljebb három-négy hónap.

ESTI BESZÉLGETÉS

Őszi Bálint kiszállt az autóból. Barátságosan biccentett a sofőrnek, azután megállt egy pillanatra a kertkapuban, és tapogatta a zsebét, megvan-e a lakáskulcs. A vasrácsos orgonaág fürtje kandikált az utcára, Őszi Bálint odahajolt, és beszívta a friss virágillatot. Szőke, ismerős mozgású férfi ment el mellette. Amikor Bálinthoz ért, kicsit tűnődve nézett fel, továbbment, de visszafordult.

- Mégiscsak Őszi Bálint lesz!

- Az hát, szervusz, Csorba!

- Szervusz, Bálint.

- Hogy vagy, öreg csont?

- Nem gondoltam, hogy te vagy, aki az autóból mászol ki.

- Szerkesztőségi kocs... ilyenkor későn hazahoz.

- Az anyád... este tíz óra késő neki. De nagy úr lettél. A Madiszban egy tricikli is jó lett volna.

- Bizony, nagy úr lettem, nagyobb, mint gondolod - próbálta tréfára fordítani Őszi. - Még lakásom is van. Gyere, nézd meg.

- Nagyon jólesne beszélgetni veled, de csak egy percre megyek. Reggel hét óra óta nem voltam otthon.

- Hát hol csavarogsz?

- A Szent Katalin-kórházban.

- Csak nem vagy beteg?

- Dehogyan vagyok beteg. Káderes vagyok.

- Kórházban? Atyaisten.

- Miért, ha te újságot írhatasz. Te se azt tanultad a tanonciskolában.

- De éppen kórházban!

Csorba Jóska mosolygott.

- Ott is emberek vannak, nem?

- És jól megy a munkád? - kérdezte Őszi Bálint szórakozottan. Kinyitotta az előszobaajtót, előrement, hogy villanyt gyűjtsen. Bosszantó, hogy ez a Csorba úgy bámészkodik a lépcsőházban, mintha sose látott volna még márványlépcsőt. Csak nem veszi rossz néven, hogy ilyen burzsuj házba költözött? Elvégre elmúlt az az idő, amikor a jó lakásokban csak textilfezetők és horthysta tábornokok lakhattak.

De hát erről szó sem volt. Csorba Jóska szívből örült mindennek. Tetszett neki a szép, beépített ruhásszekrény, a modern, márványmedencés fürdőszoba, a konyhában a villany hűtőszekrény. Különösen a hűtőszekrény tetszett. Az ember elképzei, hogy egyszer annyi ennivaló lesz otthon, hogy a fele húst másnapra kell eltenni... És milyen szép a három egymásba nyíló szoba kényelmes bútoraival.

- Nem is akartam elfogadni - mondta Bálint szinte mentegetőzve. - Mondtam, hogy minek ez nekem? Majd megnősülsz, és akkor kell - mondták. - Meg aztán nem vagy akárki, országos napilap szerkesztője.

- No, persze - bólintott Jóska, és elnevette magát. - Ha muszáj, kibírjuk mi azt is, ha nem zöldül meg reggelre az ágyneműnk a penésztől, és ha nem kell lavórt tenni a beázott plafon alá... Csak mi magunk ne változzunk.

- Fölteszek teavizet. Csak plantatea, nem baj? És van kukoricamálém, eszel?

- Ha adsz.

Őszi Bálint behozott a konyhából egy nagy tányér málét és egy fél üveg baracklekvárt.

- Anyám sütötte, de azt mondta, nősüljek meg, mert annyit eszem, hogy nem győzi málével.

- És ha megnősülsz, kevesebbet fogsz enni?

- Azt nem, de majd süt az asszony. Te megnősültél?

- Talán tavaszra bekötöm a fejét egy kislánynak, ha addig nem bolondulok bele a gondokba.

Őszi Bálint elmosolyodott. Mi gondja lehet Csorba Jóskának? Ha sokat mond, három-négyszáz ember ügye tartozik rá.

Csorba Jóska megevett három süteményt, odább tolta a tálat.

- Tedd el, mert még felfalom az egészet.

- Ne bolondozz, egyél csak.

- Tudod, Bálint, nagyon sokszor gondoltam rád... nagyon sokszor elképzeltem, hogy megkérdem tőled, te most mit csinálnál a helyemben, úgy, ahogy régen, amikor az ifikkel az illegális túrákon jártunk.

- Ugyan...

- De, hidd el, hogy így van. Az ember végzi a munkáját, igyekszik, hogy ne sokat hibázzék, de néha elakad. Tudom, a burzsuj az burzsuj. Gyára van, bankja van, üzlete van, kizsákmányolja a proletárt. Mit nevensz, Bálint? Tőled tanultam, nem? Emlékszel, amikor egyszer lehordtál Sóskát meg engem, mert olyan „balosak” voltunk, hogy kultúrmadzagnak neveztük a nyakendőt, és csúnyán néztünk mindenkire, aki értett valamicskét a versekhez vagy a muzsikához... emlékszel, amikor fél éjszakákon át vitatkoztunk az *Állam és forradalom* egy-egy bekezdésén? Vagy a Madiszban, amikor arra tanítottál minket, hogy a tiszta vezetőnek még egy szem krumplival sem kell több, mint másnak.

- Mit akarsz ezzel?

- Hát azt, hogy milyen egyszerű volt akkor a világ. Most meg beraktak egy ilyen helyre. Igazodj ki egy ilyen kórházon, ahol nincs tőkés, itt csak értelmiségi dolgozók vannak, és fizikai dolgozók vannak...

Őszi Bálint behozta az alumínium teáskannát, töltött két csészével, nyúlós melaszt kevert hozzá, és Jóska elé tette az egyik csészét.

- Gyorsan, amíg forró, addig legalább nem érzed az ízét.

- Volt például egy esetem...

- Te, eszedbe ne jusson bizalmas ügyeket...

- Nem mondok nevet úgyse, ne félj. Volt egy eset... fiatal orvos... a betegek imádják. Biztos kezű. Emberséges. Kommunista orvos. Hajsztát indítottak ellene azzal a váddal, hogy ezerkilencszáznegyvennégyben ellopta a kórház rádiumkészletét.

- Micsoda? - kapta fel a fejét Őszi. - Mikor történt ez?

- Még tavaly nyáron. Akkor kezdődött.

Őszi Bálint letette a csészét, és nyugtalan kíváncsisággal figyelte most már Jóskát.

- Tudod, igazán minden ellene szól... Nézem az iratokat, jegyzőkönyveket, kisül, hogy a rádiumot valóban ő vitte el karácsonykor, pedig az igazgató főorvos nem rá bízta, hanem egy másikra. Erről a másíkról ugyan néhányan azt állították, hogy nyilas volt, de biztosat nem tud senki. Illetve, aki biztosra mondja, az mind a másik orvos baráti köréhez tartozik.

- És?

Csorba Jóska hallgatott egy darabig.

- Persze a legegyszerűbb megoldás az lett volna, hogy bánom is én az egészet, derítse ki a népbíróság. De egy emberről volt szó, olyan emberről, akiről a feljelentőn kívül senki sem tudott rosszat mondani, egyetlenegy rossz szót sem. Fel akarták függeszteni az állásából, pártfegyelmet akartak indítani ellene. Alig lehetett megakadályozni - mondta szinte egy lélegzetre.

- Hogyhogy megakadályozni? - csattant fel Őszi olyan ingerülten, hogy Csorba Jóska nem tudta mire vélni.

- Meg kellett akadályoznom. A legjobb nőorvos a kórházban. Olyan biztos kézzel operál, hogy minden betegünk őhózzá akar kerülni. Még a nővérek is imádják, pedig hidd el, az nagy szó.

Őszi Bálint rosszkedvűen ráncolta a homlokát.

- Itt nem az a kérdés, Jóska, hogy szeretik-e a nővérek vagy sem, hanem az, hogy elvitte-e a rádiumot, vagy nem vitte el.

- A rádiumot elvitte, megőrizte, a felszabadulás napján visszahozta. Ennyi a tény. Azt soha sem tudja igazolni, hogy mit gondolt, amikor elvitte, hogy vissza akarta-e hozni vagy sem. De százszor beszélgettem vele, a barátaival, Battonya főorvossal, aki határozottan kijelentette, hogy ővele megbeszélte, hogy biztonságba helyezi a nyilasok elől a rádiumot. Ej, Bálint, én nem hiszem, hogy csak akkor védem a pártot, ha eltaszítok mindenkit, akire a gyanú foltot ejtett. Sokkal inkább azzal, ha segíték tisztázni minden ügyet. Képzeld el, Bálint, hogy valaki azt mondaná rád, hogy negyvennégyben nyilas egyenruhában jártál, és két embert megöltél. Azt, hogy nem igaz, nem lehet bebizonyítani. Bizonyítani csak tényeket lehet, tagadást nem. Engem hiába hívnál tanúnak, én csak azt tudnám elmondani, hogy Őszi Bálintot becsületesnek, és jó elvtársnak ismertem, és amikor velem együtt volt, sose viselt nyilas egyenruhát, és sose gyilkolt le két embert... de hogy mit csináltál akkor, amikor éppen nem találkoztunk.

- Jóska, túlságosan jóhiszemű vagy.

- Először azt kell megnézni, mi a jó egy emberben. Elhinni, hogy egy orvos azért virraszt a beteg ágya mellett éjszakákon át, mert meg akarja menteni, nem azért, mert karrierista. El kell hinni, hogy azért mondja azt, hogy szeretne a falujárókkal menni, mert valóban segíteni akar a falusi munkában, és nem azért, hogy a fasiszta múltját leplezze vele. Előbb azt kell megnézni mindenkinél, hogy milyen ember, azután jöhet minden más.

- Látom a jövőt. Csorba József elvtárs jelentést tesz: Iksz Ipszilon főorvos, példás családapa, szerető rokon, cukrot oszt a környék gyerekeinek.

- Jól látod a jövőt. Iksz Ipszilon főorvos példás családapa, ez valóban hozzátartozik emberi tulajdonságaihoz. Ennélfogva szükséges, hogy ugyanúgy hozzátartozzék a jellemzéséhez, mint a nyilvántartás adatai. Mert percenként változik egy ember, változnak kapcsolatai, magatartása, véleménye, még alapvető tulajdonságai is. De az aktákat nem írjuk át naponta, egy régi bejegyzés vagy téves bejegyzés helyettesítsen egy embert?

- Ne bolondozz, Jóska. Egy-egy kádereshez száz, kétszáz ember is tartozik. Gyorsan küldenie kell valakit erre vagy arra a feladatra. Mégiscsak arra van szüksége, hogy pillanatok alatt a nyilvántartásból ki tudja választani a legmegfelelőbbet.

- És a fejéből! És a szívéből! - kiáltott szenvedélyesen Csorba Jóska, és felugrott. - Persze hogy kell a nyilvántartás, de csak kiegészítőnek, emlékeztetőnek. Mit mondhat egy karton? Hogy született ezerkilencszáztizenháromban? Attól még lehet gyomorbajos, fáradt, törődött öreg, és lehet egészséges, fiatal is. Iskolai végzettség? Ha érettségije van, és nem tud helyesen írni, vagy ha öt elemi végzett, de azóta Balzacot, Gorkijt olvasott, és fizikát tanult... Csak a személyes beszélgetések, az ember ember iránti bizalma és barátsága segítheti a mi munkánkat.

Őszi Bálint a fejét csóválta.

- Az ember halandó. Ha téged valami baj érne, az utódod mégiscsak a feljegyzéseidből tudna meg minden szükségeset a hozzátartozó káderekről.

Jóska bosszúsan ütögette a parketthez a cipője orrát.

- Ha egy sofőr megbetegszik, és más kerül a kocsijára, az talán megelégszik azzal, hogy a menetlevelet és a nyilvántartási lapokat átnézi? Nem akarja a maga szemével látni, hogy jól működik-e a fék, nem lyukas-e a hűtő, nem rángat-e a motor? Mi, kommunisták, a valóságot a maga teljességében nézzük. Csak az embert, a legfontosabbat, a párt aranyalapját akarnánk iratokból tanulmányozni? Nem, előbb az ember, csak azután a papír! Mondd, Bálint, szoktál te még kijárni az üzemekbe? Vagy nagyon sok dolgod van az újságnál?

- Köszönöm a kioktatást.

- Igazán nem akartalak kioktatni - védekezett ijedten Jóska. - Különben is, úgy érzem, nagyon félrecsúszott a beszélgetés. Hiszen én csak azt akartam elmesélni, hogy annál a rádium-ügynél is azt néztem, hogy hogy lehet az, hogy akik ellen a vádat emelték, azok rendes, becsületes emberek, az pedig, aki a feljelentést tette, az minden sötét dologban benne van, tele van pénzzel, goromba a betegekhez, nőügyei vannak... Még meg sem lepődtem, amikor letartóztatták.

- Letartóztatták?

- Ühüm. Ti is megírtátok.

- Nem tudom, miről beszélsz.

- Ej, hát a Paréj Kálmánék összeesküvése, még a tavasszal. Nemrég kaptak el még egy hozzájuk tartozó összeesküvő csoportot, köztük Zsille Norbert államtitkárt és az unokaöccsét, Zsille Ödön doktort, a mi kórházunk híres sebészét. Amikor már minden mindegy volt neki, akkor mellékesen bevallotta, hogy karácsonykor valóban ő akart a rádiummal nyugatra szökni. Vagyis a másik orvos valóban nem lopta, hanem megmentette a kórház vagyónát.

- Egészen összekevered a dolgokat - mondta rosszkedvűen Őszi Bálint. - Ellopta, nem lopta, ez a gazember, az a gazember, a tanulság az, hogy mégiscsak utána kell nézni az emberek múltjának, különben a Zsille gazsága se derült volna ki, a Paréj Kálmáné sem.

Csorba Jóska a barátjára nézett.

- Hát persze hogy utána kell nézni, ezt mondom én is, de meggondoltan, és ott, ahol ok van rá. Nem szimatolni, faggatni kell az embereket, hanem megismerni őket...

- Jól van, Jóska, azért barátian ajánlom, hogy vigyázz a másokra is.

- Arra szegényre már nem kell vigyázni.

- Hogyhogy?

- Mert meg fog halni. A rádiumos kazetta, amit a testén őrzött, hibás volt. Sugárártalmat szenvedett. És ez az egy év, a gyanúsítgatás, a hajsza, az izgalom... tudod, az többet tud ártani egy embernek még a leggyilkosabb sugárnál is. Hamarább kellett volna... mindjárt meg kellett volna nézni az ügyét. És képzeld el, alig egyéves házasság. És gyereket várnak.

- Tudom.

- Tudod?

És Csorba Jóska megdöbbenve bámult rá.

L'ULTIMA CENA

András néni nem volt otthon. Kati és Pista hetek óta kérlete, az egri rokonok írtak, üzentek, hívták - végül is Kati megszerezte az engedélyt, és András néni rászánta magát, felült a szerkesztőség Egerbe induló rozoga dzsipjére. Néhány heti pihenésre, tejivásra utazott.

Jó volt, hogy a mama nincs otthon, hogy nem veszi észre Kati első mozdulatából, lépteiből, szeme tompa, fátyolos tekintetéből a rettenetes bajt. És rossz, ó, milyen rossz, hogy nincs itt a mama, nem lehet hangos zokogással ráborulni. Egyedül kell viselni a mérhetetlen, gyötrelmes rémületet, felfogni a felfoghatatlant, és megbirkózni a kérlelhetetlen, szívet tépő gondolattal.

Jó, hogy nincs még itthon Pista, amikor Kati hazaér. Mert meg kell állni az előszobában és fel kell sikoltani a fájdalomtól, amikor a kabátját a fogasra akasztja. Új szekrényt terveztek az előszobába, háromajtós, tükrös kombinált szekrényt. Minek az már?

Kötényt köt, és a konyhában néhány szem krumpliból levest főz. A kenyeret és szójakolbászt, mustárt, vöröshagymát tányérra rakja. Cseresznyeminták vannak a tányér alján, szép, festett piros cseresznyék. Mire az idén a cseresznye megéri... A mázas tányér csörömpölve törik össze, Kati ráborul a konyhaasztalra, és sír, hogy majd megszakad a szíve. Jó, hogy nincs még itthon Pista, még ideje jut hideg vízzel jól megmosni az arcát, tenyerébe vágja körömmel, összeszorított ajakkal leküzdeni az iszonyat kétségbeesett kiáltásait. És kimondhatatlanul rossz, hogy nincs még itthon Pista, hogy percek, órák vesznek el, drága percek a kegyetlenül fukar napokból.

Kapkodva terít. A szobákban már ég a villany, és ezen újra sírni kell... Vasárnap óta ég, milyen boldogok voltak... A világoskék vászonterítő, Pista kedvence... A könyvespolc! Szilánk találta oldalát Pista szögelte meg. Egy képes album kilóg a könyvek glédájából. Kati megigazítja. Színes, mélynyomású képek, Michelangelo és Leonardo da Vinci munkáiról. A lapok kihullanak a kartonborítékból, Kati lehajol, felszedi őket a földről. A legfelső: *L'ultima cena. Az utolsó vacsora*. Rá kell borulni a könyvespolcra, zokogni, siratni őt, akit ma még hazavár, csókolni és ölelni fog, de aki már nincs, akit már sem isten, sem ember, sem ima, sem tudomány, sem ölelő kar, se szerelmes könny nem tarthat itt ezen a földön.

„Minden mosolyod egy nappal meghosszabbítja az életét - minden könnyed elvesz tőle egy hetet” - ezt a sziklát gördítette a szívére Orlay, amikor a szerkesztőségben leült mellé, átfogta a vállát, és elmondta neki ezt; a megmásíthatatlant és felfoghatatlant. - Megpróbálnak még mindent, fekvést, gyógyszereket, de... - és Orlay lehajtotta a fejét. „Kísérjelek haza?” - kérdezte végül. „Nem... nem... jobb, ha most magamra maradok...” Hiszen ha azt kívánnák, hogy Pistának adja át minden csepp véré, ha a szívét kívánnák, az erejét, ha meg kellene feleznie hátralevő éveit... De mosolyt kell adnia, honnan adjon most jókedvet és mosolyt... minden mosoly egy nap...

Újra hideg vízzel dörzsöli az arcát. Ez most már mindig így lesz. „Mindig?” ...Ma tíz hónapja házasok.

Eláll a szívverése, amikor kulcs fordult a zárban. Pista, orgonát hoz. Az előszobában megcsókolják egymást. Két csók jár a küszöbön, kettő a szobaajtóban. „Az orgonáért még külön is” - mondja Kati szinte kiáltva, és csókolják egymást, telhetetlenül, sietve, a soha el nem érkező évek csókjaiért.

Amíg az orgonát vázába teszi, sírhat. És sírhat, miközben tálba önti a levest, sírhat, amíg Pista kezét mos.

Pista jókedvű. Dicséri Kati főztjét. Diáktörténeteket mesél, utazásról, arról beszél, hogy ha nem lett volna orvos, csak újságíró akart volna lenni ő is. „Egyszer elkísérlek riportra, Kati... tudod, mit? Sopronba megyünk el együtt. Ott még sose jártam. Szeretném megnézni a Fabriczius házat, a Lővéreket... elmegyünk, Katikám? És a fiunkból sportembert nevelünk. Megmásszuk, bebarangoljuk a Bükköt és a Mátrát. Jó?”

- Jó... - és megint fel kell ugrni, kirohanni a konyhába. - Teavizet teszek fel - kiáltja vissza elfúlva az ajtóból.

- Köszönöm, nem kérek teát - mondja Ács, és utána megy.

Kati az orrát fújja.

- Valami a szemembe ment - védekezik.

Ács szíve nyugtalanul dobban. Átöleli Katit.

- Kevés emberrel járunk össze - mondja, amikor újra a szobában ülnek. - Persze, kevés a szabad időnk. De azért szükség van a jó barátokra. Ismered a kollégáimat, Orlayt, Battonyát... hívjuk át őket egyik este. Ágnessel is régen nem találkoztál. Ne éljünk úgy, mint a barlangi medvék.

Kati szíve olyan, mint az ólom. Pista minden szava okos, féltő gondoskodás. Minden mondat végére odatehetné: „...mert én már...”

Vacsora után verseket olvasnak. Pista Kosztolányit szereti. Máskor a *Halotti beszédet*, *Üllői úti fákat*, *Hajnali részegséget* szavalná - most messze kerüli a Kosztolányi-kötetet. Csokonait veszi le a polcra, *Lilla dalokat*, de ezek is olyan fájdalmasak most, hogy gyorsan becsukja a könyvet.

„Már elmúlt... ez az este is elmúlt...” - gondolja Kati, amikor Ács az esti hírek után a rádiót lezárja. „Már ez az este sem lesz.”

- Miért szontyolodott el, kedves Ács Istvánné? - kérdi Pista, és levegőbe kapja Katit.

- Te... nehéz vagyok ám!

- Bizony, mint egy zsák krumpli, juuj, de nehezet emeltem - és Ács tréfás sopánkodással ül le a karosszékbe, zsebkendőjével arcát, nyakát törli, és Kati észreveszi, hogy az arca valóban hamuszürke, és patakzik róla a verejték.

- Ma én vagyok a soros, én ágyazok - mondja gyorsan Kati, és megrémül, amikor Pista elszomorodva bólint. Tűri, hogy ő vesse meg a nehéz, bordó kárpitú rekamiét, amit készítője úgy hirdetett, hogy „egyetlen gombnyomás, egyetlen mozdulat, és máris nyitva van” - a valóságban azonban ütni, rázni, rúgni kell, amíg fiók és párna a helyére kerül. Amióta Kati állapotos, ma ágyaz először.

A kislámpa fénye Ács arcára vetődik. Ács behunyt szemmel fekszik.

Kati a haját bontja, megáll egy percre az ágynál, nézi, nézi a vértelen ajkat; és felsikoltana: hát eddig nem vettem észre?

Ács kinyitja a szemét.

- Kuckóba, mert megfázol - mondja szigorúan. A „kuckó” Kati helye a hitvesi ágyban, párnákból, ölelésből készült fészek. A feje Ács kinyújtott karján pihen. „Elzsibbad a kezed, Pista.” „Nem, nem, maradj csak így.”

- Kati, május van...

„Nem lesz kuckóm” - gondolja Kati. „Kuckóm se lesz.”

Mindig arról beszéltek, hogy ha összeházasodnak, ő a régi lányszobájában akar aludni. De kisült, hogy a bombasérült bútorok rendbe hozásáért vagyont kérnek. Inkább odaadták a lányszoba bútorát a kettős rekamiéért, és egyelőre két szobában rendezkedtek be. A nagy szobában anya, és itt, Pista régi „albérlő” szobájában ők ketten... „Kuckóm se lesz” - pedig mintha sosem lett volna másképp, mintha születése óta itt lett volna a helye, mintha nem is tudna álmodni másképp, csak Pista ölelő karjában, Pista szívverését hallgatva.

- Kati, még május van...

Ács István ujjai Kati haját simogatják.

- Nagyon szeretlek.

Ács szorítása egyre erősebb. „Talán nem is szabad már...” Kati is úgy öleli, úgy kapaszkodik belé, úgy simul hozzá...

- Katikám, meglátod, lesz egy szép kisfiúnk... Azt akarom, hogy kedves, okos kisfiúnk legyen. Jó? Kati, mi bajod van?

- Semmi... csak a boldogságtól... - és Kati párnájára borulva sír, keservesen, vigasztalhatatlanul.

Ács ismeri jól ezt a sírást, a kórtermek dermedt csendjeiben százszorososan visszhangzó reménytelen sírást, a táviratban behívott, látogatási időn túl, éjszaka is beengedett hozzátartozók sírását... Az elcsukló és felsikoltó fájdalom hangját. „A boldogságtól sírsz?” - kérdezte hangtalanul, és a beszűrődő bágyadt holdfénynél hosszasan nézte Kati arcát, hallgatta egyenetlen, nyugtalan lélegzetét. Felemelte a fejét, nézni akarta a felesége arcát, nem akart aludni, nem, már egy percet sem akart elveszíteni az ébrenlétből. Keze elzsibbadt, de nem vonta ki Kati válla alól. „A fájdalom is velünk hal meg... ó, milyen drága a fájdalom is, a könny is, milyen drága... ezerszer drága minden, ami élet.”

- Huszonnyolc évet éltem - mondta Ács halkán, és a szavakat visszhangtalanul nyelte el az éjszaka.

ÉLJ!

Ágnes halk léptekkel siet a belgyógyászat folyosóján, és szíven gyermekkori felismerés iszonyata ül: a halál a legmagányosabb aktus, egyedül kell meghalnia mindenkinek, magára hagyva kell megbirkóznia a pusztulással.

Ács István vergődésének utolsó órái ezek.

Kati itt van ugyan, alig egy emeletnyi távolságban tőle, a szülészeten. Verejték csurog végig az arcán, sebesre mart szájjal hallgat a kínok alatt, meg-megáll a szülészoba előtti folyosón, falnak támaszkodik, és a fájások szünetében Ágnesnek könyörög, hogy menjen, nézze meg *őt*... Talán huszadszor teszi meg Ágnes ma este a belgyógyászat és szülészet közötti húsz lépcsőfokot. Benyit a betegszobába, ahol ma éjjel a kék fényű kislámpa helyett sárgás világosságot áraszt a nagy lámpa. Ács kérte, hogy ne oltsák el a lámpát, és Orlay Mária szótlanul gyújtotta meg a villanyt, és nézte Ács pergamenszínű arcát, megnyúlt orrát, a homlokán gyöngyöző hideg verejtéket. Ács percekre tért csak magához, légzése ritkult, alig beszélt. De Máriára néha rámosolygott. „A fiam érkezését megvárom még.” Azután behunyta a szemét, és a feje oldalra csuklott. Ágnes megdermedt a rémülettől. Orlay Mária intett, menjen, nézze meg, hogy van Kati. „Neki több szüksége van most rád.” „Azt mondják, csak reggelre lesz meg a gyerek... megérheti még?” „Nem hiszem.”

„Él még?” - ez volt mindig Kati rémült szemében. „Várja a gyerek érkezését” - felelte ő könnyeit nyelve. „Azt üzeni, hogy legyél bátor.”

Kati arcán erőtlen mosoly fut át, és behunyt szemmel, hangtalanul készül a következő percre, amikor derekát szétfeszíteni akarja a jövő ember. Úgy érzi, mintha erőszakos, kemény ököl zúzná belülről a testét, belekábul a növekvő fájdalomba, és csak néha eszmél, de ilyenkor más fájdalom hasítja az agyát és szívét, ilyenkor üvöltene iszonyatában. „Ne halj meg, Pista! Drágám! Ne halj meg!” A görcsök múltán még kétségbeejtőbb ez a másik, ez a szörnyűséges, oldhatatlan és enyhíthetetlen gyötrelem. Rátapad a gondolataira, nem tud másra figyelni, nem érti, ha szólnak hozzá. „Már kétujjnyi a méhszáj... hajnalra itt lesz ám a gyerek” - mondja biztatóan a bába, de Kati nem bírja felfogni, hogy virrad reggel is ez után az éjszaka után, hogy nem lesz az örökkévalóság is így, kínok és könnyek között. Megpróbál a kötött réklikre gondolni, a csöppnyi ingekre, megpróbálja elképzelni benne a gyereküket, de Pistát látja, és ettől akkorát kellene ordítani... de csak nyöszörög, vinnyog, mert jön már az újabb fájás. „Él még?” - És Ágnes bólint, azután otthagyja Katit, és szalad vissza Ácshoz.

Mintha értelme és jelentősége volna annak, hogy fel-le rohan az emeletek között... De nem is bírná ki másképp, cselekedni, segíteni akar. Mintha azt remélné, hogy buzgalmát megszánják az istenek, és Ács nem hal meg, hanem felneveli a gyerekét. Vasárnap együtt sétál majd a család, Kati tolja a gyerekkocsit, Ács büszkén baktat mellettük, cukorkát vásárol Katinak és piros léggömböt az ifjú Ácsnak. A koci oldalához kiköti majd a színes luftballont, és a gyerek nagyokat nevetve kap utána...

Huszadszor lép be a betegszobába. Minden egyformán mozdulatlan. Ács hangosan, hörögve lélegzik néhányat, azután elcsendesedik, nem emelkedik mellén a takaró sem. Orlay szeme alja karikás, és szeme úgy csillog, mintha láza volna vagy sírna.

Ács néhány másodpercre megint magához tér. Mária kendővel törli róla az izzadságot, és egészen közel hajol hozzá, hogy nehéz suttogását megértse.

- Kati? Jól van, igazán jól van, nincs semmi baj. Hamarosan meglesz.

- Megvárom - suttogja konokul Ács.

Mária legszívesebben kirohanna a szobából, és sírna tehetetlen kétségbeesésében. Nem, a halállal nem lehet kibékülni. Hiába orvos, hiába állt ezerszer a boncolóasztalnál, hiába látott már meghalni férfiakat és asszonyokat, öregeket és fiatalokat, a halálnak is ezer arca van, mint az életnek. Az utolsó pillanatig sarkallja az orvost a „mit tegyek még” és az utolsó pillanattól kezdve saját utolsó pillanatáig a „mit tehettem volna még”. Nem lehet belenyugodni abba, hogy egy emberi lényt odaadjunk a sírnak, vágyaival és gondolataival, szerelmével és örömeivel, odaadjuk a szemét, amellyel láthatta volna még a csillagokat és a kedvese arcát, odaadjuk a kezét, amellyel simogatott volna, levelet írt volna, kifaragott volna egy játék lovacskát egy kisfiúnak. Odaadjuk, csak azért mert a tüdők nem tudják oxigénnel ellátni az éhes ereket, mert a szív, ez a csodálatos szorgalmas szivattyú nem akarja ismételtetni tágulós és összehúzódós buu-tup, buu-tupjait. Ó, emberiség! Atomokat hasító, csillagokat, tengereket hódító emberiség! Mi lesz András Kátival, ha megtudja, hogy Ács István egy óra múlva meghal.

- Ágnes - súgja Orlay -, hozz fel a szülészetről egy újszülöttet... akárkit. Majd letelefonálok az inspekciós orvosnak, hogy adja ki. Nem érted? Csak egy percre... megmutatni...

Ágnes agyából lefut a vér, az ajtónak támaszkodik, hogy össze ne essen.

- Olyan sürgős?...

- Igen.

Egyenesen a csecsemőszobába sietett, ahol már várták, és a sovány Andrea nővér óvatos mozdulattal nyújtott át egy ijedten felsíró pólyás babát.

Lassan, óvatosan megy most a lépcsőn, ügyetlenül és megilletődve viszi a ráncos csöppséget. A gyerek karjára vászonszalagra ráírva az anyja neve: Varga Jánosné. De az újszülöttről azt se tudja, hogy fiú-e vagy lány.

Orlay a betegágynál áll. Izgatottan és türelmetlenül int, hogy Ágnes jöjjön közelebb. Ács most eszméletén van.

- Kisfiad van - mondja Orlay.

Ács arcán egy pillanatra villámként fut át az öröm.

- És Kati?

- Jól van. Egészen jól. Reggel megláthatod.

- Reggel?

A fény eltűnik Ács szeméből...

- Vigyázzatok rájuk - suttogja vagy hörgi inkább.

- Vidd vissza... és most már maradj végig Katinál... ide már ne gyere vissza... Menj.

Ágnes magához szorítja a pólyást, és szinte menekül kifelé.

Amikor Varga Jánosné újszülöttjét Andrea nővérnek visszaadta, a szülőszoba előterében műtőcipőt és steril köpenyt húz, és bemegy Katihoz.

Kati a szélső ágyon fekszik.

Haja csomósan összetapad az izzadságtól. Fázik, borzong, folyton azt kéri, hogy takarják be. Ágnest észre sem veszi. Félig alszik. Úgy érzi, mintha a gyerekkorában járna újra. Kislány

még, hideg decemberi este van, kinn pufók angyalokként ringanak a hópelyhek. Az utca lámpája körül táncolnak körbe-körbe. Szánkó csilingel az utcán, és gyerekek éneke szűrődik be: „Nagy sü-ve-ge, nagy sza-kál-la, puttont is köt a há-tá-ra... virgácsot vesz a ke-zé-be... pajkos gye-rek félelmére...” és ő is énekel, cérnahangon, boldogan: „Nem lehet az más, csak a Mi-ku-lás...” A cipője az ablakban van, fényesre kefélve. Holnap reggel csokoládé lesz benne és préselt füge, egy egész koszorúval. Jóskának lombfűrész hoz a Mikulás, neki babát... És most hirtelen Jóskát látja, a fronton eltűnt kedves fivért. Jóska is gyerek még. Szánkáznak a havon. De a hó váratlanul elolvad, forró nyár van, és a mezőn piros képű gyerekek játszanak. A kislányokon fehér grenadin ruha, pici színes hímzéssel. És milyen hamisan énekelnek: „A gazda rétre megy... a gazda rétre megy...” Gyerekek, gyerekek táncolnak mindenütt. Kék szeműek és lekvártól maszatos szájúak, kislányok, libegő szőke varkoccsal, kisfiúk, kékre vert térddel. És Kati hirtelen felébred, most megint tud mindent, hogy Pista meg fog halni, és a helyét egy új ember fogja elfoglalni a földön, és a halálnak és az életnek minden kínja az ő szívében megy át.

Éjfélre jár, a szülőszobán szokatlanul nagy a nyüzsgés.

A két inspekciós orvos műtétet végez, a bába négy szülőágy között szaladgál, vigasztal és veszekszik. Ágnes gondolatok nélkül kuporog Kati mellett. Kati csak szorítja a kezét, és nem kérdez semmit.

- Maga mit bámul itt, segítsen!

Ágnes nem is érti, hogy hozzá szólnak.

- Hallja, Csaplár, gyorsan fogja meg.

- Tessék?

- Gyorsan, gyorsan, mártogassa, hidegbe, forróba.

„Asphyxia” - érti meg végül. Magzati álhalál. És kezében van már a mozdulatlan, sárgásszürke, magzatmáztól ragadós kis test, azt se tudja, kinek a gyereke. Körülötte sürgés, nyüzsgés, nyöszörgés, jajkiáltás, hirtelen megizzad, érzi, hogy forróvá válik a levegő. Gondolatai kényszeresen ütik egymást, mintha nagyon fárasztó álma volna, amiből fel akar ébredni, de nem tud. Ács István hörgő lélegzése, Kati riadt tekintete, az óramutató szakadatlan, lassú mozgása, az újszülött a pólyában... mindez kavargott előtte. De ugyanakkor már ütemesen hajol a forró és a hideg vízzel teli medencék fölé, és mártogatja, fröcsköli az élettelen újszülöttet. Egyszer, tízszer, ötször, százszor. Karjában és derekában éles, hasító fájdalmat érzett. Válaszul még gyorsabban hajolt föl, le, föl, le. Hirtelen mozdulatától majdnem kicsúszik kezéből a csöppnyi test, ijedten fogja szorosabban, és csak most nézi meg igazán. Behunyta szemű, ráncos kis jószág, feje tetején néhány szál barna haj. Különböző épkezláb, formás kislány; viaszbaba. Egyszerre eltűnik minden más, az orvosok, a szülők, az éterszag, az ablakon át bebámuló sötétség, az egész világ. Csak ez a csöppnyi gyerek van. Újra és újra hajol és emeli hidegbe, forróba, hidegbe, forróba. Úgy érzi, hogy naprendszerek pusztulnak el, tengerek száradnak ki, és világrészek süllyednek el, hogy hiába épülnek újjá a városok, ha meghal ez a csecsemő. „Élj! - akarja üvölni. - Neked az a dolgod, hogy élj!” „Élj, mert te vagy a dolgok célja és értelme, azért születtek és hulltak el nemzedékek, azért formáltak zsurlókat és páfrányokat, sárkányokat és ősembereket az évmilliók, hogy egyszer te is létrejössz.” „Élj, te ismeretlen újszülött, mert neked építjük a hidakat, neked írják az új meséskönyveket, neked készítünk cipőt, nem engedünk át a halálnak. Sírj, borzongj, ébredj fel, nyisd ki a szemedet, élj!”

„De mi az élet? Mennyi időre akarunk életre keltetni? Ötven évre, hatvan évre, nyolcvan évre? Ennyit kaphatsz csak, és szenvedést kapsz, és mégis élned kell, mert ez a világ rendje, mert folytatnod kell a mi sorsunkat, betegeket gyógyítani és muzsikát komponálni. Élj, mert neked kell pohárral a kézben köszöntened a kétezredik esztendő szilveszter éjszakáján, te fogod köszönteni, helyettünk, elmúlt emberek helyett is a harmadik évezredet, a béke és a sohasem látott boldogság évezredét! Élj! Nem adom fel a harcot! Sohasem adom fel a harcot, így fogok küzdeni érted és minden percnyi életért!”

A lendület még a kezében volt, még egyszer a hideg vízbe mártotta a magzatot, amikor észrevette, hogy a test kékesvörösre válik, és a bőr borzongani kezd. „Él!” - kiáltott teli torokból.

Úgy remegett izgalmaiban, amikor a gyerekgyógyász átvette tőle, tovább élesztette és vizsgálta a most már felsíró kis porontyot, hogy alig vette észre Kati hívó, gyenge hangját. Kati már a hordágyon feküdt, pokrócba csavarva.

- Vidd fel a kisfiunkat Pistához... kérlek, mutasd meg neki.

- Katikám... gratulálok! Látod, itt hagytalak...

Kati fáradtan mosolygott.

- Nézd... hogy hasonlít rá... vidd fel...

És Ágnes karjára vette Kati kisfiát, bevitte egyenesen a csecsemőszobába, azután vagy tíz percet dermedten állt a folyosón, és amikor úgy érezte, hogy elég ereje lesz hazudni, visszament Katihoz.

- Azt üzeni, hogy... nagyon boldog... és aludj jól.

Kati hálásan felragyogó tekintetét viszi magával, amint kimerülten és kóvályogva megy a folyosón. Az egyik ablak nyitva van. Megáll, nézi a hallgatag holdat s a titokzatos felhőfátylakat.

Orlay Mária jött a belgyógyászat felől.

- Mit csinálsz itt, Ágnes?

- Semmit... csak...

- Kati?

- Kisfia van... egészséges, háromkilós.

- Beszaladok hozzá. Várj meg itt.

Negyedóra múlva Mária visszatér.

- Haza akarsz most menni?

- Késő van... inkább lefekszem az inspekciós szobában.

- János nincs Pesten, gyere be inkább hozzám. Úgysem tudnál ma éjszaka aludni.

- Hát nem - mondta hálásan, és megfogta Orlay kezét.

Orlay átkarolta Ágnes vállát.

- Tudod, és ez a rettenetes, hogy az ember egész éjszaka visszamenne... megnézni, hogy hátha... hátha mégsem... de ez örültség.

Beértek a szobába.

Ágnes most járt itt először. Kedves, barátságos kis fészek volt, néhány sima kórházi bútor-darab, kétajtós szekrény, két karosszék, két szék, barna, szögletes, fiókos asztal. De ágyak helyett csinos huzatú sarokrekamié volt a szobában, és a csupasz falakon színes fedelű könyvekkel teli polc, az íróasztalon vázában virág, az asztal közepén süteménnyel teli tál.

- Egyél, Ágnes.

- Nem, köszönöm. Nem bírok - felelte Ágnes, majd kisvártatva megkérdezte: - Mondd, Mária... meg lehet szokni?

- Nem... nem lehet megszokni, és nem lehet beletörődni... azért vagyunk orvosok.

Orlay a mosdóhoz ment, kezét, arcát dörzsölte a hideg vízzel.

- Milyen komolyan vesszük az életet - mondta sóhajtva Ágnes.

- Nincs más. Az élet kicsi... de számunkra minden ebben a rövid létben van.

- De érdemes-e?

- Ez a sorsunk, nem kérdezhetjük meg, hogy érdemes-e. - És Orlay kicsit el is pirult. - Ha nem vetted volna észre, én is a negyedik hónapban vagyok. És olyan boldogan várom a gyereket.

- Sejtettem, de nem voltam biztos benne.

- Majd te is férjhez mész.

- Én... én soha... én nem akarok...

- Bocsánat. Nem tudtam, hogy reménytelenül szerelmes vagy.

- Honnan veszed?

- Mert huszonnégy éves korukban csakis súlyos szerelmi bánat esetén nem akarnak férjhez menni a lányok.

- Főzők egy teát, jó?

Ágnes már nem tiltakozott. Fáradtan, mozdulatlanul ült a karosszékben, nézte Orlay Máriát, akinek gesztenyeszínű haja úgy fogta körül kislányosan szelíd vonású arcát, mint egy nagyon szép képkeret. Egy régi vágy fogta el Ágnest, még kislány korában játszott ezzel az érzéssel: ha egyszer olyan gépet találhatnának fel, amivel meg lehetne látni mások gondolatait és érzéseit, vagy még inkább olyat, amivel az ember saját érzéseit átadhatja. Hogyha Mária most szavak nélkül is megértené, milyen hálás azért az estéért, azért, hogy megtudta, hogy a másikat, a kész, komoly orvost is ugyanaz gyötri, ami őt, hogy nem kellett ma éjszaka egyedül maradnia... - de mindezt már csak félálomban gondolja.

Csend van, csak a szüléset félemeleti folyosóján hangzik az ébredező, reggelit követelő újszülöttek sírása.

LÁTOGATÓBAN

Römer Géza fiával, ifjabb Römer Géza - vagy ahogy ő önmagát nevezte, G. Roemer junior - tizenkilenc éves egyetemi hallgatóval együtt repülőgépen érkezett Bécsbe. A fiatal Römer nagyszerűen érezte magát a császárvárosban, ahol ugyan a Stephanskirche körül is két-emeletes magasságban hevert az elhordatlan rom és törmelék, s a koldusok fűtőkben tapadtak a járókelőkre - de a Kärntnerstrassén és a Grabenen csinos nők jártak, és tíz közül nyolc kapható volt egy doboz kondenzált tejért.

Römer doktor egy Hudsons vásárolt, és izgatottan készült a hazautazásra.

- Nyolc éve nem voltunk otthon, fiam - ismételte ellágyulva.

Ifjabb Römer elnézően mosolygott, és a vállát vonogatta. A Sacher teraszán ültek, nézték a fel-alá sétálgató párokat, vihogó fiatal, puskaport nem szagolt megszálló katonákat és a hozzájuk simuló úrinőket.

- Fiam, emlékszel még a Gellérthegyre?

Az ifjú Géza, akit cambridge-i kollégái Georgnak szólítottak és aki utálta lefordíthatatlan keresztnévét, bosszúsan vállat vont.

- Mondtam már, old boy, hogy nem emlékszem semmire.

- Persze, persze - bólintott rosszkedvűen az öreg. Nagyot ivott a limonádéból, és a noteszt nézte. - Délután érkezünk, kedden reggel kimegyünk a temetőbe anyád sírjához. Délután felkeressük Aladár bácsit. Szerdán... no, majd meglátjuk.

- A pincér azt mesélte, hogy Pesten gépfegyverrel lövöldöznek az autókra a kommunisták.

Az öreg nevetett.

- Ne beszélj bolondokat.

- De... egész biztosan... olyan valakitől tudja, aki tegnap jött Pestről.

Römer legyintett, de azért maga is nyugtalanul gondolt az útra. Kicsit úgy érezte, mintha ifjúkori álma elevenedne meg: hajóskapitány lesz, viharos óceánon ismeretlen szigetet fedez fel, talán emberevőkkel és kalózzokkal is harcol. Megfiatalodott, ha arra gondolt, hogy íme, kezdődik élete nagy kalandja, és megöregedett, ha eszébe jutott, hogy a vasfüggönyön túl biztosan nem működik a vízvezeték, és nem kap a gyógyszerárban szódabikarbónát.

A Hudsons ő maga vezette. Nem bánta, hogy fia a hátsó ülésen terpeszkedik, és egész úton nem szól egy szót sem - úgy elfoglalta őt saját érzéseinek vihara. Hol elsírta volna magát a magyar nyelvű útjelző táblákon, „Komárom, hat kilométer”. Komárom, Komárom... istenem, hát otthon van... Máskor meg gyanakodva kémlelte a mezőket, bokrokat - merről ugrálnak elő géppuskás bolsevikok. - De semmi ijesztő dolog nem történt. A határőrség udvarias volt. Györögt nyitott üzletek, az üzletek kirakatában áru, az emberek jöttek-mentek, nevetgéltek, a városokban házakat építettek, falat húztak és vakoltak, az országúton kukoricaszárral teli szekerek mentek. Römer Géza szüntelen álmélkodással nézte mindezt, mintha az lett volna a természetesebb, ha az ég piros, és a fű lila, és a burgenlandi határnál nyírfák és akácok helyett valóban vasfüggöny állott volna...

Akárhogy igyekezett is, sötétedés után értek be Pestre. A kötelező légó-elsötétítés már régen megszűnt, de a város komor és sötét volt. Egész házsorok meredtek üregszemükkal, kiégve, egész házsorokban nem égett fény. A hidak ívlámpa-füzérei, a kivilágított Parlament, a Vár és annyszor álmódott pesti kép helyett komor, sötét partok fogadták. Ha meggondolta, nem is volt ebben meglepő, eleget hallott Budapest ostromáról, és eléggé tapasztalhatta Londonban a bombatámadások hatását - most mégis rosszkedvű, szinte sértődött lett. A város idegenül fogadta, és Römer szinte félelmesnek érezte az utcákat.

A szállodának is csak egy emelete volt ép. Römer az autóból kilépve ijesztőnek találta, hogy háromemeletnyi rom között aludjék. De a megrendelt lakosztály kifogástalan állapotban várta. Mindhárom szoba ablakain üveg és függöny, szőnyeg, telefon, villanylámpa, a fürdőszobában meleg víz. A kiszolgálás udvarias, és a szobalány, Roemer junior csodálkozására, angolul is jól beszélt.

- Nem vacsorázol? - kérdi Roemer junior, amikor látta, hogy apja lefekvéshez készülődik. - Én még lemennék az étterembe. Good night!

Römer Géza sokáig hánykolódik. Hajnal van, mire elalszik, és hét óra előtt újra felébred. A függöny széttároló szárnyai közül kilát a párás, nyári tájra. A Duna, a Gellérthegy, Budapest, az édes, drága, szívet szakasztó Budapest tárul ki előtte. Pár percig mozdulatlan álmélkodással áll az ablaknál, azután pillanatok alatt öltözik, és étlen-szomjan rohan le az utcára.

Tizenegy óra lehet, mire a kószálásból hazaér. Az ifjabbik Römer ásítózva, fürdőköpenyben fogadja.

- No, mi az, fiú, elaludtál?

- Papa, mindent tudok Pestről - mondta ifjabb Géza néhány ásítás és nyújtózás után.

- Csodálatos, és honnan?

- Az éjszaka megismerkedtem egy nővel.

- Aha.

- Semmi aha. Hivatásos idegenvezető. Illetve az volt, de most valami új vizsgát követelnek tőle, és különben sem kommunista, úgyhogy nem engedik, hogy idegeneket kalauzoljon, de a hotelportás mutatta be. Nagyszerűen beszél angolul, spanyolul és franciául, és mindent megmondott, amit csak kérdeztem. Figyelj csak. A kommunisták vashulladékból és alumíniumból csinálják a hídszerkezeteket... színház nincs, a gyerekeket hatéves korukban elveszik a szüleiktől.

- És beíratják az elemibe, nem?

Roemer junior vaskos jegyzetfüzetére mutatott.

- Hiába tréfálsz, papa, mindent felírtam. A téli hónapokban a vendéglőkben csak egytálételt adhatnak... megszűnik a luxusipar, selyemharisnyát, órát, szőrmét nem szabad többé árulni. A stabilizáció humbug, mert nincs aranyfedezet a forintjukra. Egy kiló cukor a múlt héten még négyszázhetvennyolc quadrillió millpengő volt, de most már súlyra mérik a pénzt is. Az új pénzt nem is tudják kinyomtatni, mert a pénzjegynyomda munkásai csak dollárban fogadják el a fizetést.

- És ez biztos.

- Egész biztos, papa.

- Jó, akkor mutatok neked egy tízforintost - felelte Römer, és gúnyos mosollyal nézte elképedt fiát. Kivett a tárcájából egy zöld hasú, vadonatúj, szép, ropogós bankót.

- No, kíváncsi vagyok, mit adnak érte.

- Kérlek.

Az öreg Römer mosolyogva mutatott egy étlapot.

- Felhoztam a teraszról. Nézd meg. Komplet reggeli négy forint. Első osztályú szálloda. Ami pedig a hidakat illeti, ebben a hónapban fogják a forgalomnak átadni az újjáépített Ferenc József-hidat. Helyreállítottak több ezer kilométer vasutat és közutat, államosították a szénbányákat, tervbe vették a bankok és a nehézipar államosítását, és ha nagyon kíváncsi vagy, ma reggel Aladár bácsi értesített, hogy nem mehetünk ki a Mezőgazdasági Gépgyárba sem.

- Hogyhogy... a saját gyárunkba? - kérdezte elhűlve Roemer junior.

- Ugyanis lehet, hogy a munkások agyonvernének.
- Ezt mondta Aladár bácsi?
- Ezt.
- De, papa, ez lehetetlen... és én megígértem valakinek, hogy kiviszem megmutatni a birodalmunkat.
- Ne mondd. Kinek?
- A... annak a hölgynek, akivel éjszaka megismerkedtem. Azt is megígértem, hogy alkalmazni fogod.
- Jó. Amint visszakapom a gyáram fölötti szabad rendelkezést.
- Hogyhogy? Most nem csinálhatsz a gyárral azt, amit akarsz?
- Nem.
- Ha kedved van eladni? A részvények a tiédek.
- Azt megtehetem éppen. Csak az érte kapott pénzt nem vihetem magammal.
- Mi a fene - kiáltott Roemer junior tökéletes magyarsággal. Neki a papa ezer font sterlinget ígért arra az esetre, ha szerencsésen likvidálják a magyarországi ügyeket. Ezer font, isteni ajándék. Amivel azt kezdhette, amit akar. Olaszországi kéjutazás, autó...
- Úgyse tartják magukat sokáig a kommunisták.

Az öreg gúnyosan nézett a fiára.

- De azért az ezer fontra nem mernék előleget adni, fiam.
- Mihez kezdjünk?
- Te először is öltözz fel, jó? Találkozunk a teraszon. Tizenkettőre idejön Kemenes Tibor. Tudod, ki a Tibor?
- Mondtam, papa, hogy nem emlékszem senkire és semmire.

Rómer ingerülten fordult vissza az ajtóból.

- Egyszer és mindenkorra megkérlek, hogy ne viselkedj állandóan úgy, mint egy alkirály a gyarmatokon. Ne feledd el, hogy apád, anyád magyarok voltak.
- Nem felejttem el. Éppen eleget dörgölik ezt az orrom alá Cambridge-ben.

Rómer csak legyintett, és bevágta az ajtót.

A szálloda teraszán nyoma sem volt a háborúnak. A főbejáratnál elegáns autósor állt a járda mellett, a teraszon apró, színes terítős asztalkák mellett jól öltözött férfiak és nők csevegtek, feketét ittak, eperfagylaltot ettek.

Rómer Géza tejeskávét rendelt, és érdeklődve nézegetett körül.

Kemenes Tibor pontosan tizenkét órakor szállt ki az autóból.

Rómer azonnal észrevette őt, és barátságosan integetett.

Tibor keresztülpréselte magát a székek, asztalok, fehér kabátos pincérek tömegén, és széles mosollyal üdvözölte az öreget.

- Semmit sem változtál, Géza bácsi.

- No, ezt nem hiszem el. De te megemberesedtél, édes fiam - és kedvtelve ölelte meg Tibort.
 - Eljárt az idő, Géza bácsi.
 - Ó, te mondd ezt a huszonnégy évvel!
 - Huszonhét az már.
 - Huszonhét? No, akkor éppen ideje, hogy megházasodj. Vagy meg is házasodtál?
 - Nem megy az olyan könnyen.
 - Sok a lány, nehéz köztük választani, igaz? Várj csak, mit iszol? Kávét?
 - Köszönöm, én inkább a gint pártolom - mondta Tibor, és visszakanyarodott az előbbi témához. - Nem a lányokkal van baj, hanem magammal. Csak egy szabadságom van, és nehezen válok meg tőle.
 - Éppen olyan vagy, mint Rika. Ő is a szabadságát félti a főköttől.
 - Rika? - kérdezte Tibor és vérvörös lett. - Nem ment még férjhez?
- Römer a kávét kavargatta, belerakott még három kockacukrot, nem vette észre a fiú zavarát.
- Megnőttek ám a gyerekek. A Hofhauser fiúk már nagy legények. Andris kész vegyész, Tamás is egyetemre kerül jövőre. Van is fényképem róluk. - És Römer benyúlt a tárcájába, néhány levelezőlap nagyságú képet vett ki belőle. - Nem valami elsőrendű képek... magam csináltam. Londontól félóránnyira lakunk, meglehetősen bután épített házacskaiban, de a parkja, az gyönyörű...
- Tibor megbabonázva nézte a képeket. A „bután épített házacska” így, látásra kastélynak is beillett, és körülötte az évszázados fák. A világ legszebb fái Angliában vannak, a világ legszebb gyepes rétjei Angliában vannak... a világ legszebb lánya Angliában van. Nézte a mosolygó, fehér ruhás lányt, és szédült arra a gondolatra, hogy ujjai ismerik a rugalmas ifjú test halmait és völgyeit, a bőr hamvas melegét, át kell ölelni, folytatni a csókot. Akkor csak rügy volt, ígélet, ügyetlen játék... de most érett, gyönyörű nő.
- Emlékezett rá, hogy akkor is Géza bácsi védte meg őt. Römer Géza volt az egyetlen, aki megértette őt... és most eljött, nem, nem lehet véletlen.
- Rika emlékszik még rám?
- Römer Géza elmosolyodott.
- Én a te helyedben tőle kérdezném meg.
 - Itt van?
 - Ne ugrálj fel, és ne kiálts akkorát. Londonban van. Menj ki te hozzá.
 - Ne tréfálj velem, Géza bácsi - mondta Tibor az izgalomtól vérvörösén.
 - Dehogyan tréfálok. De várj egy pillanatig. Bemutatom a fiamat.
 - Hát őt igazán nem ismertem volna meg - csapta össze a kezét Tibor.
- Roemer junior hanyag fejbólintással üdvözölte Kemenest.
- How do you do - és máris belebújt a Times ötnapos számába.
 - How do you do - bólintott Tibor. - Don't you speak Hungarian?

- Fenét nem tud magyarul - mondta mogorván az öreg Römer. - Kedves egyszülött fiam vérbeli angolnak akar látszani, és ezért *Timest* olvas. A konzervatív *Timest* olvassa szegény, fábiánus létére. Mert fábiánus is a kedves fiam, tősgyökeres fábiánus. Van egy Gloomy nevű barátja. Mr. Gloomyval együtt isznak, együtt szednek fel meglepő viselkedésű hölgyeket, és együtt írnak szociális tartalmú novellákat.

Tibor szeme érdeklődve csillant.

- Novellákat írnak?

Römer Géza legyintett.

- Nem kell megijedni, nem veszélyes sem a szocializmusuk, sem a novellájuk. Nem kell félnem, hogy John Tannert nevelek, aki a születésnapomra - mellesleg mindig tőlem kér pénzt, ha nekem akar ajándékot vásárolni - meglepjen a *Forradalmár kiskatéja* bőrkötéses példányával.

- Papa - nézett fel ingerülten újságlepedőjéből G. Roemer junior.

Römer Géza azonban gúnyosan legyintett.

- Fiam, én sosem kifogásoltam azt, hogy te az én pénzemen tartasz külön lakást, külön autót és külön titkárnőt, sosem kértem számon, hogy igazgatói teendőidet nem látod el, és ugyanakkor fábiánus vagy, és olyan emberekkel iszol együtt, akik arra koccintanak, hogy egyik fára kommunistát fognak akasztani, a másikra engem, és mellékesen a whiskyszámlájukat is én fizetem. De annyi jogom csak van, hogy véleményem legyen a dolgokról.

És Römer Géza félig hátat fordított édes fiának, és Tiborral beszélt.

- Gondolkoztál már a jövődről?

- Isten tudja, Géza bácsi... az események sodorják az embert. Szeretek mindent a sorsra bízni.

- No, azért egyet-mást tettél már magad is.

- De csak apai pofonokig jutottam vele.

- Ez igaz - nevetett Römer, azután elkomolyodva folytatta. - Tudod, fiam, hogy téged mindig szerettelek.

- Tudom - és Tibor megint érezte, hogy elakad a hangja.

- Mit csinálnak az öregeid?

- Megvannak. Őszintén szólva, elég sok probléma van velük. Éva újra férjhez megy.

- Ne mondd.

- Megismerkedett egy hegedűművésszel. Valószínűleg Párizsba költöznek. A szüleim is oda vágnak.

Mindebből csak annyi volt igaz, hogy Évának viszonya volt egy hegedűművésszel. Párizst Éva hazudta hozzá, és Tibor most, isten tudja, miért, kiterjesztette a lódítást szüleire is.

- De hiszen akkor nagyon jól van. Akkor téged nem köt ide semmi - mondta Römer.

Tibor végignézett a teraszon, felpillantott a nyári ég kék üvegharangjára, a párába vesző budai hegyekre.

- Semmi.

Römer Géza hallgatott egy darabig, a színes terítőcskét babrálta.

- Nézd, én nem akarlak becsapni. Rikát nem ígérhetem neked, Rikát csak magad szerezheted meg magadnak, ha akarod és ha tudod. De ha Londonban akarsz élni...

- Akarok.

Rómer Géza nagyon halkra fogta a szót.

- Még csak egy napja vagyok Magyarországon, de azt már látom, hogy nem érdemes itt folytatni az üzemet. Legálisan innen nem sokat lehet megmenteni a vagyonból. Nincs is sok idő. Nem adok egy-két évet, és a gyárakat elveszi az állam.

- Azt hiszem, ez túlzás - mondta Tibor. - Annyira nem erősek.

Rómer vállat vont.

- Tévedhetek, de azt hiszem, nekem lesz igazam. Nem akarom kockáztatni a vagyont. Kinn működik ugyanennek az üzemnek a mása, ugyanazokat a vékony falú öntvényeket gyártja. Egy-két jó szakembert persze nem ártana megszerezni a régi gárdából, no de ez más kérdés. Nem tudom, fiam, sejtet-e, hogy milyen érték a gyár? Az alaptőkéje annak idején hétszázötvenezer pengő volt. Ma békebeli pengőben számítva, árukészlettel együtt legalább a tízszeresét éri. Becslésem szerint száz-százötvenezer font sterlinget. A teljes berendezés sértetlen maradt. Félkész áru- és nyersanyagkészlete igen nagy. Aladár bácsitól ma reggel megkaptam a leltárt.

- A gépeket nem lehet kivinni.

- Nem. De zománcárut lehet exportálni svájci és svéd címekre.

- Mennyit? - kérdezte elgondolkozva Tibor. - Egyelőre legfeljebb kéthetenként egy vagon. Többet nem fog engedni a Nemzeti Bank, mert a vállalat már úgyis túl sok külföldi követeléssel lóg.

- Havonta egy-két vagon untig elég. Nem is kellene nagyobb feltűnést csinálni.

- Nem értelek, Géza bátyám. Egy vagon áru, ha nagyon jól megy, megér ezer font sterlinget. Öt évig tartana...

- Attól függ, fiam, hogy mi van a vagonban.

- Ú... ügy.

- Úgy.

- A gépeket, berendezést feltűnés nélkül pénzzé kell tenni, de amilyen gyorsan csak lehet. Más gyárnak átengedni, bérbe adni, nagyobb bérösszeget előre felvenni. Értesz?

- Igen.

- Sok hatalmam már nincs, de azt el tudom intézni, hogy téged jelöljön ki a Nemzeti Bank vagyonkezelőnek. Érted?

- És Aladár bácsi?

Rómer latolgatta, hogy mennyit mondjon el.

- Nézd, Tibor - felelte végül. - Háborúban csak arra lehet hadműveletet bízni, akinek tehetsége van hozzá. Aladár bácsi megöregedett, félek, hogy hibákat követ el. Majd megbeszélem vele. Végkielégítést kap.

- Igen.

- Fél év alatt kellene mindent lebonyolítani. Már most szerezd meg az útleveledet. Tekintettel a kiterjedt exportra, meg tudod indokolni... Nemes valutát hozol be az országnak... És ha valami történik, felülsz az első vonatra.

- Értem.

- De megbízható emberek kellene hozzá, különösen a devizaelszámolásoknál. Ki most a vállalat főkönyvelője? Tatár?

- Nem. Úgy hallom, baj van. Römer most akar valakit felvenni, mert belső erőkkal már hónapok óta nem tudja megoldani.

- Új embert most? Szó se lehet róla. Ki volt eddig a főkönyvelő?

- Egy lány. De már majdnem egy évvel ezelőtt kilépett. Az nem lett volna rossz... Mindegy, legfeljebb majd beállok magam.

- Eszedbe ne jusson - rémült meg Römer. - Nagyobb feltűnést nem is lehetne kelteni.

- Tréfáltam csak, Géza bácsi. Talán Két Miklós jó volna, úgyis ő csinálta a háború előtt.

- Két Miklóst nem. Hamar belelátna.

Tibor gondolkozott.

- Az a baj, hogy a volt főkönyvelőt túl könnyen vissza tudnám hozni.

- Hogyhogy?

Tibor elhúzta a száját.

- Szerelmes belém a kislány. Majd meghal utánam.

- No, ez nem is rossz - nézett fel csodálkozva Römer. - És mégis elment a vállalattól?

- Nem Aladár bácsiba volt szerelmes, hanem belém. Kis tucatlány... kékharisnyácska. Beiratkozott az egyetemre orvostanhallgatónak, és most éjszakás ápolónő valahol. Biztosan jól ki van éhezve.

- Próbáld visszahozni a vállalathoz.

- Ahhoz, hogy visszajöjjön a vállalathoz, meg kell kérnem a kezét.

- Legfeljebb megkéred.

Tibor elsápadt. Hát ennyire veszi komolyan Géza bácsi a Rika-ügyet?

- Dehogy kérem meg.

- Útlevéllal a zsebedben sem mered?

- Ja... úgy.

Tibor hirtelen fáradtnak és piszkosnak érezte magát. Eddig valahogy minden játék volt, a lányok, a bank, a tavasz, az élet.

- Adjam neked az egyik fényképet? - kérdezte Römer váratlanul, és letette az asztalra a fotográfiákat.

A lombos fák, a kastély, Rika könnyű, fehér ruhája.

- Pincér, még egy gint - kiáltott Tibor.

Tárcájába tette a képet, és sírni tudott volna.

AMIT PÉNZÉRT NEM ADNAK

Gerencsérné egész éjszaka le sem hunyta a szemét.

Legszebb fehér blúzat vasalta ki, cipőjét ragyogóra suvickolta, azután kozmetikai művelethez látott. Haját hetven darab villanydrótsavaróra tekerte, gondosan, minden kis tincset külön gyűrűre fogva. Kamillateát főzött, tíz percig gőzölte az arcát, majd az éjjeliszekrény kislámpája mellett, zsebtükör és csipesz segítségével eltávolította arcának fölös szőrszárait. Sziszegve és sóhajtozva, ernyedetlen buzgalommal rángatta szépen ütköző fekete bajuszát és állán néhány hajhosszúságúra nőtt kellemetlen szálát. Jól tudta, hogy ostobaságot cselekszik, hogy a kitépdesett szakáll bosszúból vad bozóttá fog nőni, hogy okosabb volna hidrogénnel láthatatlanná tenni, vagy kozmetikusnál villanytüvel kiszedetni, de Gerencsérné nem törődött vele, csak egy órára, egyetlenegyre akart szép lenni. Hideglelősen, borzongva és rajongva gondolt a reggelre. Úgy érezte, ezért élt, ezért élte túl a háborút. Nem tudta pontosan, mit vár a találkozástól, de vágyai elragadták.

A tisztviselők közül ő tudta meg elsőnek, hogy Römer Géza direktor úr Pestre érkezett, és ezt az elsőbbséget akarta a lehető legjobban kiaknázni. Römer bízta benne - számos tanújelét adta ennek. Hiszen mindjárt az ostrom után levelet írt neki Londonból, és őt, a régi tisztviselőt kérte, hogy alaposan nézzen a sok tolvaj körmére... Minden hónapban érkezik egy csomag, ruhafélével, szappannal, kakaóval és egy barátságos levél „Hűséges szolgálatáért”. S ha most... ha üstökön ragadja a szerencsét, talán Londonba is kiviszi magával.

Gerencsérné szeméből potyogott a könny. Milyen más világ volt az, amikor Römer direktor úr után ő volt az első ember az irodában! Römer Géza más gépírónének sosem diktált volna, „Mancikám”-nak szólította, amikor férjhez ment, nászajándékkul egy Zsolnay-étkészletet ajándékozott neki, és délutánonként övele főzette a feketekávéját... Ó, istenem, milyen nagy úr is volt ő akkor... ő egzecírozta a gyakornokokat, ahogy akarta, és azok nem mertek visszafóázni, mint manapság, és nem szaladgáltak panaszra a szakszervezetbe, ha idősebb kollégájuk jóindulatúan rájuk szólt.

Gerencsérné letette kezéből a kistükröt, és az éjjeliszekrény sarkán fekvő papírlapra gyorsan ráfirkálta: „Szakszervezet.” A papírlapon már számos feljegyzés volt; a tisztviselők névsora ábécérendben, és nevük mellett bűneik tekintélyes listája. Nem egyetlen éjszaka szülte ezt az írásművet. Évek óta gyűjtötte hozzá az anyagot, s most tombolt a gyönyörűségtől, hogy ezt végre papírra vetheti és hasznosíthatja. Megállj csak, Karlsdorfer! Gerencsérné tud egyet-mást a somosi útiszlákról! Csaplár kisasszony, de könnyen lett főkönyvelő! Bezzeg az adóigazolást nem adta postára! Randevúra ment, és Kern Gizire bízta a munkáját! Tatár cégvezető úr is elmesélheti, mennyi províziót vett fel a házladásnál! Itt nincs kis bűn és nagy bűn, itt nincs különbség félórás lógás és százezer pengős sikkasztás között. Mindenért felelni fognak... és ő, Gerencsérné, semmit sem vár azért, csak egy kézszerítást, azt, hogy „tudtam, hogy bízhatom magában... nem nélkülözhetjük az ilyen hűséges tisztviselőt”.

A másik szobában férje és kisfia aludt. „Készíts reggelit kettőtöknek” - írta egy cédulára, és a papírlapot odatette férje takarójára. Korán volt még. Aludni már nem érdemes, felöltözni még nagyon is ráér. Kiment a konyhába, és újra megmelegítette a vasalót. Elhatározta, hogy rendbe hozza a szövetszoknyáját is. A szövetszoknya egy kifordított átmeneti kabátból készült. Römer Gézának nagyszerű szeme van, azonnal észre fogja venni, hogy Gerencsérné régiből átalakított szoknyát hord. Ez külön is nagyon jó, legalább látja, hogy amíg a többiek dagadtra lopják magukat, ő a tiszt szegénységet választotta. Erről jut eszébe, a listára fel kell írni a Ganz-Jendrassik motor eladását is...

Nem várta meg, amíg az ura felébred, tolvajként surrant ki a lakásból. A Körúton már járt a hatos, de így is nagy darabot kellett gyalogolnia, és persze gyalog kellett átmennie az ideiglenes pontonhídon. Nyolc órára hívta meg Römer, ő már háromnegyed nyolckor ott állt a szálloda előtt, de nem ment még be; hanem fel-alá járkált a rakparton, mert elkésni: megbocsáthatatlan bűn, korábban érkezni: ellenszenves mohóság...

Öt perccel nyolc előtt lépett be a szálloda halijába. Olyan izgatott volt, hogy az első pillanatban észre sem vette Tatárt és Két Miklóst. Egyenesen a portáshoz sietett.

- Römer direktor urat keresem... Londonból...

- Mr. Römer ma reggel vidékre utazott. Elnézést kér, és jelentkezni fog. Különben az urak is őt várják, pedig én megmondtam, hogy legjobb esetben is csak késő délutánra fog visszaérkezni.

Gerencsérné elsápadt. Délután! Mi lesz addigra a gyönyörűen felcsavart hajából? A frissen vasalt blúzból? Tanácstalanul megfordult, és akkor vette észre kollégáit. „Szóval így!...”

- Én is várok - rebegte elhalóan, és elszántan letelepedett az egyik karosszékbe. Tatárt és Kétet szóltan és savanyú arcmozdulattal üdvözölte.

- Ahogy tetszik - mondta a portás, és még csak nem is csodálkozott. Negyven éve volt hotel-portás.

Römer Géza valóban már hajnalban vidékre utazott. Este kapta meg Csuti levelét. A mérnök végtelenül sajnálta, hogy nem fogadhatja el a szíves meghívást, de éjszakai műszakban dolgozik, nem tud Pestre jönni. Vasárnap szívesen látná őt is, a fiát is Baracskán, az otthonában. - A levélben semmi kivetnivaló sem volt, Römer mégis elkedvetlenedett tőle. „Nem várok vasárnapig - mondta a fiának -, holnap korán reggel kimegyek hozzá az építkezéshez... ja, igaz, holnap akarnak beszélni velem a tisztviselők... majd küldök nekik néhány dollárt, és megvigasztalódnak. Fiam, velem jössz?” Roemer junior vállat vont. „Ha muszáj.” „Nem muszáj.”

Az autó csak lépésben haladhatott a bomba szántotta úton. Römer Géza elgondolkozva nézte a tájat. „Ötven év, amíg mindent felépítenek... száz év... és húszmillió font sterling...” - de majdnem elsírta magát a meghatottságtól, amikor Ceglédbercelen meglátta az út mentén az első szederfát és azon még néhány szem fekete, jóízű gyümölcsöt. Megállította az autót, teleszedte a markát, és úgy ette porosan, piszkosan. Az ingére lila gyümölcsle csöppent. „Hogy megvert az anyám, amikor összekentem magam a szederfán”... Szolnokon túl a napsugarak úgy csillogtak a betonúton, mintha víztócsa lett volna a látóhatár szélén. „Délibáb.”

Azzal szórakozott, hogy maga elé képzelte Csuti meglepett arcát. Biztosan meg lesz hatva, hogy felkeresi. Persze az is meglehet, hogy kényelmetlenül érinti, hogy idejön utána. Az elegáns Csuti főmérnök egy hídépítésen! Mégpedig egy harmadrendű kis tiszai hídon! Nem is fiatal ember már, ötvenéves és fél vesével... Nyolc éve nem látta a mérnököt... milyen lehet most? Azon kapta magát, hogy képzeletében Csuti Lóránt alakja összeolvadt egy Wechsler Zsigmond nevű sánta, öreg gépészmérnökével. Ez a Wechsler nevű ember úgynevezett ÁDOB-mérnök volt, vagyis olyan szerencsétlen, aki az Állástalan Diplomások Országos Bizottsága javaslatára havi nyolcvan pengő segínyt kapott a Mezőgazdasági Gépgyártól. Römer minden elsején látta az öregot, akit a tisztviselők „Ádob-bácsinak” neveztek. Ádob bácsi vékony, fogantyús sétatálcájára támaszkodva bicegett fel az irodába. Gömbölyű, fekete keménykalapját alázatosan levette az előszobában, és sovány cvikkeres arcát esetlen mosolyra igazította. „Alászolgája” - ezzel köszönt minden alkalommal, és amíg a nyolcvanpengős

nyugtát aláírta, a sétatálcát Két Miklós íróasztalának sarkára akasztotta. A sétatálcára cifra betűkkel rá volt vésve, hogy „Pöstyéni Emlék”.

A betonút mentén nagy tábla hirdette, hogy a hídépítéshez letérés balra. „Pocsék rossz utak, tönkreteszik az autót” - gondolta Römer. „Megmondom Aladárnak, hogy a somosi bazalt-bányát úgy, ahogy van, el kell adni. Most mindent kifizetnek érte... óriási cikk lesz az útburkolókő...”

A földút vagy egy fél tucat barakkhoz vezetett. A barakkok között széles, füves térség volt. Az egyik fából eszkábált épület előtt egy ütött-kopott Topolino állt. Römer egyetlen mozdulattal mellé kanyarította a maga autóját. A pompás, hatalmas Hudson mellett a viharvert kiskocsi szánszalmasan szegénynek tűnt.

Römer belépett az „Iroda” feliratú barakkba. A sarokban rajzállvány, vonalzókkal, milliméter-papírokkal, ceruzával. Az asztalon néhány újság hevert, a falon egy hatalmas, kézzel rajzolt Magyarország-térkép lógott. A Dunát és Tiszát egy-egy kék vonal jelölte, Budapestet, Szegedet, Debrecen-t egy-egy barna karika. Ezenkívül csupán néhány kurta, vaskos piros vonal volt a térképen. Ezek a vonalak a Dunát és a Tiszát metszették. A papírlapedő sarkán jelmagyarázatul ugyancsak piros tintával ennyi állt: „Hidak.” Az egész térkép mégis olyan kifejező volt, tele büszkeséggel. A nézegető akaratlanul is kíváncsi volt, milyen volna ez a térkép még több piros vonással; helyreállított közúti, vasúti és vizek felett ívelő hidak vonalaival.

Kopogtatás nélkül tárta valaki az ajtót. Fiatal parasztlány, kezében zománcos, piros lábas.

- Csuti mérnök úr... jajaj, azt hittem a mérnök úr van itt... De biztosan megint kinn kódorog a hídon, aztán hideget eszik... no, majd megkeresem...

És feleletet se várva, letette a lábát az asztal közepére, a pléhkanalat csak úgy mellé. Römer elfintorította az orrát az olajos rántottleves-szagtól. „Mérnöki munkahely... hm... Négykézláb fog jönni...”

Néhány pillanat múlva Csuti Lóránt jött be az irodába.

Lefogyott, mint ahogy mindenki más, és hátrafésült hajába néhány fehér csíkot szőtt az idő, de termete mintha egy fejjel nagyobbra nőtt volna. A fehér „professzorköpeny” helyett sötétkék vászonzubbonyt viselt. Mozgása meggyorsult, széles mozdulattal lökte be az ajtót, és felkiáltott:

- Gézám... nahát...

Pillanatokig ölelték, szorongatták egymást.

Csuti a legkisebb zavar nélkül mutatott a rántott levesre.

- Íme, a diétás kosztom. Nem egészen olyan, mint amelyet Lénárt doktor a műtét után előírt, de nagyon jó. Megbocsátasz, drága Gézám, de bekapom, amíg meleg. Maradj csak, maradj nyugodtan azon a széken, a másikon csak én tudok ülni, mert a negyedik lába mozog, és bizonyos statikai számításokkal tehetem csak rá úgy a fenekemet, hogy fel ne boruljak. Hát előkelőnek valóban nem előkelő itt. Se perzsaszőnyeg, se függöny, se gépirónő. Egyébként nem tudom, mit csinálnék itt egy gépirónővel, mert írógépem sincs. Képzeld, ötvenéves koromig azt hirdettem, hogy minden a technika... autó, rádió, csatornázás... és most úgy élek itt, mint ahogy kamaszkoromban a *Két év vakációból* vagy a *Rejtelmes szigetről* álmodtam... De Géza... teveled mi van?

- Én már nem vagyok vakációzó diák. Láthatod, megöregedtem.

„Dehogy öregedtél” - akarta mondani Csuti, de végigfutott a szeme Rómer Géza arcán, a száj körüli barázdákon és a fénytelen tekinteten.

- És a család?

- Megvagyunk - mondta Rómer -, egész jól megvagyunk. A fiam Cambridge-ben tanul... London mellett lakunk, Hofhauserék a szomszéd villában. Tulajdonképpen minden rendben lenne, a gyár is jól működik, de hiányzik az olyan jó szakember, mint amilyen te vagy.

Csuti nyugodtan ette tovább a levest, fel se nézett.

- A magyarországi üzemben nincs nagy fantázia, a londonit akarjuk fejleszteni - folytatta Rómer.

Csuti hallgatott. Ő már nem a Mezőgazdasági Gépgyár mérnöke, nem tartozik rá sem London, sem a Meszes utca.

- És neked, Lóránt, mik a terveid?

- Nekem? Isten tudja. Jövő hónapban befejezzük ezt a hidat, azután megkezdjük a következőt. Szeretnék most a Berettyón vagy a Körösön építeni, arra még sosem jártam.

- Neked való ez?... Nézd, tudom, hogy nem értettél egyet a londoni utasításainkkal... de azóta hallottam, mi volt a Mezőgazdasági Gépgyárban. Felháborító... veled ezt csinálni...

Csuti türelmetlenül legyintett.

- Azt hagyjuk.

Rómer úgy érezte, hogy ha most, ebben a percben kiengedi a kezéből a mérnököt, akkor vége, akkor kár volt idejönni. Londonban alaposan meghányták-vetették, mit jelentene Csuti a gyárban. Kiváló szaktudás, páratlan szervezőkészség, angolul is jól megértetné magát... de most Rómer határtalan izgalommal érezte, hogy az ő számára Csuti kijövele még ennél is lényegesen több: egy darab a hazából, valaki, akivel esténként sakkozni lehet, beszélgetni a régi Pestről, a Mátyás-pincéről vagy a Tabánról, valaki, aki együtt gyötrődne vele...

- Jó, egy évig, kettőig hidat építesz. Azután?

- Majd csak megél egy magamfajta mérnök.

- Arra nem gondoltál, hogy hozzánk gyere?

- Londonba?

- Londonba.

- Nem.

- Hát most gondolkozz rajta.

- Mit csinálnék én ott?

- Vezető főmérnök lennél a gyárban, együtt dolgoznánk.

Csuti hallgatott.

- Nézd, Lóránt... nekem nagyon jó volna, ha visszajönnél... harmincnyolcban, az más volt. Téged nem fenyegetett közvetlen életveszedelem... akkor az volt a jó és a helyes a vállalat érdekében, hogy itt maradj és vezesd... és igazán nagy szolgáltatokat tettél, kijár neked, hogy megkapd most a jutalmat... most itt felszámolunk mindent... és nemcsak mi... minden valamirevaló nagyvállalat... a tőke menekülni fog innen... mi lesz itt? Egypár híd és legfeljebb még egypár lakóház... te nem vagy építészmérnök... gépész vagy, akárcsak én... olyan műszaki

tudással... vagyont kereshetsz. Ha aláírod a szerződést, mindent megkapsz, villát, autót, akkora fizetést, amekkorát akarsz... Ilyen kis lyuk helyett... nem neked való már az ilyesmi... Most, hogy úgy mondjam, ez az építőláz és vadember-romantika nemzeti járvány nálatok...

„Nálatok?” - ütődött meg Csuti, de nem szólt.

- Egy télen át, két télen át lehetett... de valld be, hogy öregcserkész vagy te már ehhez... a beteg vesének és a csúznak jobb a kandallós vagy központi fűtéses iroda. Nézd, Lóránt, én nem akarom erőltetni, hogy most... azt sem bánom, ha elteszed az ajánlatomat, mint olyan lehetőséget, amellyel egy évig, mondjuk egy fél évig mindenestre szóban állunk. Amikor jönni akarsz, írsz, és mi megszerezzük az engedélyeket. Helyes?

- Nem néznéd meg az építkezést? - kérdezte Csuti válasz helyett.

- De... nagyon szívesen.

Szeszélyes nyári szél játszott a felhőkkel. Az égi bárányok hol nagyot nyújtózva kapaszkodtak egymásba, hol összegömbölyödtek, belecsimpaszkodtak a napba, és körülfogták a fénylő aranytányért. A Tiszán apró vízfodrok táncoltak, a parti fűzek sóhajtván zúgtak a szélben. A levegőnek búza- és sárgabarackszaga volt. A füzes végén épült a híd. Három pillér fölött a vasváz majdnem teljes ívben feszült már. A kopácsoló zajok és az emberi testek hajladozása mintha egyritmusú lett volna a felhők és vízfodrok játékaival. „A teljes harmónia” - mondta ki hangosan Csuti, és Rómer megértette, hogy mire gondol. - „Egyszer, kisfiú koromban utaztam egy gőzösön - folytatta a mérnök. - Persze a gépház vonzott rettenetesen, a dugattyú, kerekek, a dohogás, forgás, hőség izgalmas ámulata. Szénporos emberek jártak a keskeny vaslépcsőkön, megálltam a korlátnál és bámultam. Tudod, mi ragadott meg? Az, hogy a dugattyúk nem egyszerre mozogtak. Amikor egyik emelkedett, a másik süllyedt, egy könyök lassan kinyúlt, a másik összezárult, kerék fordult, és a külön-külön mozgásnak mégis az egysége bilincselte le... ez a ritmus, ezt azóta csak itt látom...”

Kőkupacok heverték a vízparton. Csuti leült az egyikre. Rómer egy pillanatig habozott, azután letelepedett ő is. A hidat nézte, ahol olyan siralmasan kevés technikai felszereléssel folyt a munka. Mindössze két teherautó hordta a követ, és egy gyengécske, amolyan vidéki vasútállomásra való emelődaru segítette az emberi erőfeszítést. De a híd mégis nőtt, szinte szemmel láthatóan. A túlsó parton szekér közeledett. Innen is látszott, hogy az öreg gebének nehéz a zsákokkal teli kocsit vonszolnia. Rómer érdeklődve nézett fel: a lószerszámon színes pántlikák lobogtak, és a bakra a kocsis mellé virágos nemzeti zászló volt tűzve.

Csuti elmosolyodott.

- Jön a trén. No, nem a rendes élelmezés, hanem a pótlás. A falvak küldenek... mindig küldenek valamit a híért... Talán cukrot is kapunk.

„Ez a Tisza” - gondolta hirtelen Rómer. „Itt ülök a Tisza-parton. Furcsa... talán soha többé nem látom a Tiszát... biztosan nem látom többé...”

Csuti kavicsokat szedett a tenyerébe, feldobta, elkapta.

- Nézd, Géza... lehet, hogy a tőke menekül innen... persze, lehet. De van más is... Köszönöm az ajánlatot... egyszer, látogatóba majd elnézek hozzátok.

Rómer beült a Hudsonba. Néhány fiatal lány, akik vizet és ennivalót hordtak a munkásoknak, a barakkok előtt ácsorogva, nevetgélve intettek az elfutó autó után.

„Csuti büszke... majd ha még egy fél évet él rántott levesen, meggondolja...”

Szolnok és Cegléd között jelzőtábla állta útját.

„Terelő út! Lépésben! Hidépítés!”

Jelentéktelen közúti híd épült, öt-hat munkás dolgozott rajta. De a tábla, a kis csoport reggel, amikor erre jött, még nem volt itt. Vagy csak nem vette volna észre? Nem, nem, egészen biztosan nem volt itt. És már készen van egy tízméteres, egyszekérnyi széles terelő út... holnapra készen lesz talán a híd...

Rómer a legkisebb sebességgel vezette át a kocsit a nyúlfarknyi útszakaszon. Kavicsok koppantak az autó oldalán, gúnyosan és jókedvűen pattogó kövecskék. A terelő út végén egy suhanc gyerek sárga zászlóval intett: vissza lehet térni a főútra.

És Rómer megértette, hogy Csuti nem fog Londonba jönni.

KINEVEZÉS

A Hudson pontosan nyolc órakor állt meg a kapu előtt.

Olga az ablaknál leste az utcát, és egyetlen pillanat alatt végignézte magát a tükörben. Fekete gyapjúszorsett ruhája karcsúnak tünteti a hirtelen hízástól tömzsivé és petyhüdtté vált testét. Szájáról hirtelen elhatározással letörült egy réteg rúzs, és a nagy szemű gyöngysor helyett csavart aranyláncot tett a nyakába. Mindez egy gondolatnyi ideig sem tartott - egy pillanat múlva már az előszobában állt, vendégeit fogadni.

Rómer Géza szívélyesen mosolygott, bemutatta a fiát, és hatalmas rózsacsokrot nyújtott át Olgának.

A lakáson már nyoma sem volt az ostromnak. Szőnyegek, függönyök, vázák, vadonatúj, dohány színű kárpitozott bútorok a szalonban, a falak mentén körbefutó, mennyezetig érő könyvespolcok a dolgozószobában, tekintélyes fóliánsokkal, terebélyes mahagóni íróasztal, kerek dohányzóasztalka bőrfotelokkal, egy másik asztalkán méteres kínai váza, áttetsző kék porcelánból, tearózsával tele. Rómer Gézának eszébe jutott, hogy kisfiú korában egyszer a lépcsőházban állt, és várta, amíg anyja ide jött be, pénzt kérni a nagybácsitól, aki akkor már híres tanár volt. Mintha a kitáruló ajtókon át látta volna ezt a kínai vázát... És utána azonnal arra gondolt, mennyit költhetett a doktor a lakása berendezésére. És miből? „Imperátornak csúfolják a vállalatnál” - jutott eszébe Kemenes Tibor elbeszélése, és elmosolyodott. Nem rossz. Valóban olyan az öregúr, mint egy bajusztalan Viktor Emánuel, hanyatlása idején.

Rómer doktor elkapta ezt a futó mosolyt, és megnyugodott tőle. Félt ettől az estétől. Géza kedves volt és udvarias, de mégis, amióta belépett az ajtón, feszültség vibrált a levegőben. Mintha a vendég tartogatna valamit, amivel nem akar előhozakodni a vacsora előtti ürmösnél.

Üres és közömbös mondatokat váltottak a vacsorázóasztalnál is. Olga lelkesen és sokat evett, kiegészítve hosszú évek fogyókúráitól s a negyvennégyes év fél-éhhálálától. Ebédnek is beillő adagot az előételnek felszolgált hideg libamájból és kaszinótojásból, háromszor is visszakérte a sültes tálat, tornyot rakott maga elé salátákból. A doktort már hetek óta bosszantotta ez a mértéktelen habzsolás. „Menj orvoshoz, ha gyomortágulásod van - mordult rá ilyenkor -, vagy étkezzünk külön.” Az asszony ilyenkor nem is merte bevallani, hogy ebéd előtt cukrászdában volt... De legalább a vendégek előtt türtőztetné magát. Az ifjú Rómer éppen hogy beletúrt az ételbe, és fintorgatta az orrát. Géza evett is, nem is, látszott rajta, hogy ha megkérdeznék tőle, mit eszik, nem tudná megmondani. Ő maga pedig, a rossz gyomrával... inkább főztek volna neki két szem krumplit.

„No hál istennek” - sóhajtott, amikor az asszony végre asztalt bontott, és azt indítványozta, hogy a feketét és az édességet inkább a szalonban tálaltatja.

Römer Géza hátradőlt a karosszékekben, és elgondolkozva játszott a feketéscsészével.

- Mondd, Aladár bátyám, hogyan képzeled ezután?

- Mit, kérlek szépen? - kérdezte riadtan a doktor, és kopasz feje búbját simogatta idegességében.

- A vállalatvezetést.

- Ahogy parancsolod, Gézám - mondta gyorsan és udvariasan. Egy kicsit meg is nyugodott. Végre, a vállalatról akar beszélni vele is. Napok óta várt erre, hogy végre a gyárról beszéljenek. Römer csak az érkezése napján tárgyalt vele, benn az irodában, amikor is Römer Géza felvilágosításokat kért, de a maga terveiről nem mondott semmit. A doktor fél füllel hallotta, hogy azóta mindenkit felkeresett, Kemenes Tiborral négyszer-ötször is összejött, Csutit meglátogatta az építkezésen. Sőt még Karlsdorfernél is járt. És ami a legsértőbb; intézkedéseket is hozott, anélkül hogy vele megtárgyalta volna. Igaz, csupa olyan intézkedést, amely beszélgetés közben adódhatott. Tatár, Két és Gerencsérné több ízben vették ostrom alá Römer szállodai szobáját, és egy ilyen alkalommal ígerte meg mindhármuknak az igazgatói, illetve cégvezetői kinevezést. Nevetséges, két új igazgató és egy cégvezető ilyen kis irodában. Ki fog dolgozni? És igazán úgy illett volna, hogy előbb vele beszélje meg.

A Karlsdorferrel folytatott beszélgetést maga öméltósága mesélte el másnap a doktornak. „Éppen hazajöttem a kaszinóból, kérem alássan, amikor bejött, kérem alássan. És az első pillanatban megismertem, pedig nyolc éve nem láttam, és azalatt Londonban is csak megöregszenek az emberek, kérem alássan. Beszélgettünk erről-arról, nehéz, kérem, az élet, különösen, hogy a vőm is ott él a nyakamon. Mondtam neki, hogy ha nem igazolták, nem igazolták, nem muszáj neki a minisztériumba visszamenni, más is megél, boltot nyithat, aki úriember, még úriember marad. De hát én beszélhetek, az a szerencsétlen egész nap a rádiónál ül, és várja vissza a Hitlerjét. A lányom meg folyton jajgat, hogy ne bántsam szegényt, olyan érzékeny lett. Amikor engem amerikabérenc marhának tisztelt, akkor nem volt olyan érzékeny. De hát mit csináljak? Én keresek az egész családra, kérem alássan.” „És mit mondott a direktor?” „Azt mondta, hogy nem sok a fizetésem, és ő majd a duplájára emeli.” A doktor a szája szélét rágta. Ő meg Karlsdorfer minden pénzkérését azzal háritotta el, hogy londoni utasításra nem adhat többet... ez mégiscsak hallatlan. „Nagyon örvendek, méltóságos uram. Mikortól fizethetjük a dupla illetményt?” „No, majd a direktor úr szól magának. De mi nem sokat beszélünk erről, mert átmentünk a Nemzeti Bankba a feleségem öccséhez, annak bemutattam a Géza direktort, és otthagytam őket”. „No, bökd már ki, hogy minek ment oda?” - gondolta akkor izgatottan Römer doktor, de Karlsdorfernek esze ágában sem volt erről mesélni. „Mindenesetre felépíttetjük a vityillónkat Gödön, kérem alássan. Más az, ha az embernek van egy kis ingatlana.” „Más. És a kedves felesége öccse milyen osztályon dolgozik a Nemzeti Bankban? Export? Valuta?” „Nem - mondta Karlsdorfer. - Azt hiszem, most olcsón vállalnak építést, foga van a forintnak, kérem alássan. Már az is jó dolog volt, kérem alássan, hogy forintnak nevezték. Régi név, jó név, hitele van.” „Van, kérem alássan - felelte Römer doktor. - De nekem sajnos most dolgom van.”

Ennyi volt a beszélgetés. Olgának persze nem szólt róla, senkinek sem szólt róla, de alig tudta lenyelni a sértést.

Úgy lett volna rendjén, hogy az első naptól kezdve vele és csak vele tanácskozzék, és ha mással is beszélni óhajt, azt csak az ő jelenlétében tehetné volna, sőt helyesebb, ha vele üzent volna. Végül is Römer Gézának be kell látnia, hogy a legnehezebb időkben...

Tulajdonképpen mit is csinált a legnehezebb időkben? Őt márciusban letartóztatta a Gestapo, és hogy a gyár mégis megmaradt, az Karlsdorfer és Csuti érdeme. De miért vitte el őt a Gestapo? Miért szenvedte végig a börtönt, az eleven halált, miért kínozták, ha nem a londoniak vagyonáért? Igenis, vannak érdemei, amiért Rómer Géza halálával tartozik. És éveken át az izgalom, a valutaüggyészséggel, a kicsempészett értékek...

- Nos, Aladár bátyám, hogyan képzeled el?

No persze, persze, hogyan is képzeled el?

- Karlsdorfer felesleges már - fakad ki. - Vén hülye. Ha tudnád, mit szenvedtem vele. Vadászat, gödi gyümölcsös, zászlók az Európa-térképen és pénz... ha tudnád, Géza fiam, micsoda pénzek.

- Tudom - felelte kurtán az igazgató. - És a többiek?

- Tatár használható, de nem szabad lovat adni alá... nem szabad. Csak akkor van rend egy vállalatnál, ha egyetlen megbízható, erős kézben van a vezetés.

- Teljesen egyetértünk, Aladár bátyám. Az ilyen kinevezés: nesze semmi, fogd meg jól. Az a kérdés, hogy mekkora hatalmat adunk hozzá.

- Jó volna, ha ezt te is közölnéd velük.

- Közöltem. És az új ügyvezető igazgató még külön is megteszi.

- Az új... az új... nem értelek, kérlek... - és Rómer Aladár segélykérően nézett körül. De a szobában levők hirtelen vadidegenekké váltak. Felesége és az ifjú Rómer konyakkal koccintott éppen. A doktor még sohasem látta ilyen taszítónak a feleségét. Valamikor aranyhajnak látta, csókolta és simogatta a hidrogénsárga fürtöket, most valósággal irtózott tőle és az egész agyonkozmetikázott testtől, a túl hangos nevetéstől. „Senkihez sincs itt semmi közöm” - gondolta a doktor. - „Ezeknek már nem kellek.” És keresztülnézett a dohányzóasztalon, a süteményestálon, a feketéskannán, palackokon, a szomszéd szoba nyitott üvegajtáján, a könyvespolcokon. „Jog. A lágerben mellettem vertek agyon húszéves, életerős ifjakat... egyes primitív törzsek megölik az öregeket, ha már munkaképtelenné váltak. Hm. Szerencse kérdése, hogy kit mikor.”

- Nem figyelsz ide?

- Dehogynem - riadt fel a doktor. - Olga, még egy feketét kérünk.

- Köszönöm, én nem. Azt mondtam, hogy Kemenes Tibor az új igazgató.

- És én?

Suttogva akarta kérdezni, hogy Olga meg ne hallja, de a hangja visított.

- Mennyi az igazgatói fizetésed?

- Ezer forint és külön ötszáz a családi vagyon kezeléséért.

- Ezt természetesen tovább is kapni fogod. Nyugdíj címén. Tehát anyagi károsodás nem ér. És végül is hány éves vagy? Közel a nyolcvanhoz. Igazán megérdemled már, hogy egy kis pihenésed legyen.

- És a magánvagyon kezelése? A villák?

- Ó, ne fáradj. Kemenes vállalta azt is.

- Kérlek, Gézám - kezdte izgatottan a doktor -, én tulajdonképpen nagyon rosszul járok.

- Amennyiben?

„Amennyiben nézz körül... hát csak nem képzeled, hogy a fizetésemből éltünk - akart kifakadni a doktor. - Hiszen ennek a lakásnak a fűtéséhez hetenként négy mázsa szén kell.” És a doktor rémülten számolt: a villa, az útiköltségek, a telefonszámlák, minden, amit eddig egyszerűen az irodával fizettetett ki...

- Miért jársz rosszabbul, Aladár bátyám? - kérdezte újra Römer Géza.

- Mert voltak bizonyos elképzeléseim a gyár fejlesztésére. Bizonyos tárgyalások a kormánnyal - próbálkozott gyámoltalanul.

Römerné hangja vágott most a csendbe.

- A Towerről már hallottam - mondta. Így mondta: „a toverről”. - Ó, én nagyon jól érezném magam egy olyan kulturált országban.

- Majd elviszlek, kislány - felelte ugyanolyan túl hangosan a már teljesen elázott Roemer junior, és megpaskolta Olga derekát. A két igazgató egyszerre vörösödött el.

- Azt hiszem, ideje lesz menni - nézett a fiára Römer, és nem is válaszolt Aladár bácsi makogására. - Még egy formáság van hátra, Aladár bátyám. Leszel szíves aláírni a lemondásodat.

A doktor egy pillanat alatt magához tért. Hát persze... Hiszen neki le kell mondania. Ha ő nem mond le, a maga jószántából, akkor össze kell hívni a közgyűlést. Ahhoz idő kell, millió formáság kell. Tehát Römer Géza tulajdonképpen kér tőle, és ha ezt nem használja ki...

Elővette a töltőtollát, és összehúzott szemmel babrálgatta.

Végkielégítést fog követelni. Mit tudja, meddig kapja vagy nem kapja még a fizetését, ha Kemenes lesz az ügyvezető igazgató. És ha valami baj történik a gyárral. Ha az állam ráteszi a kezét. Ezeket a félig-meddig külföldi érdekeltségeket úgyis piszkálják. Akkor marad az egyetemi tanári nyugdíja. Abból ezt a lakást fenntartani... Kérdés, hogy mennyit ér meg Römernek ez az aláírás.

- A végkielégítésről még nem beszéltünk, Gézám...

- De hiszen változatlanul kapod a fizetésedet, egészen a... - „halálodig”, akarta mondani az igazgató - egészen... mindig...

- És ha nem írom alá? - kérdezte, inkább önmagának mondta a doktor, és fél szemmel a feleségére pillantott, aki a taknyos Römer fiúval összébújva sugdolózott. Olga egy mély karosszékekben ült, a fiú a szék karján, egész az asszony fölé hajolva, és kezével szemtelenül veregette Römerné vállát.

- Nem lesz az jó - felelte Römer Géza ugyanolyan csendesen, szinte kérlelve. - Ennél a vállalatnál előbb-utóbb baj lesz. Baj lesz az export miatt. Csak szállítjátok, szállítjátok az árut, és az ellenértéke nem folyik be. Kemenes a bank részéről egyszer vizsgálatot kérhet. Te börtönbe kerülsz, őt kinevezi a Nemzeti Bank ellenőrnek. Nem jobb a békesség?

- Most... nem méltó a bosszú, Géza. Egy nyolcvanéves emberrel.

- Ezt kár volt mondanod, Aladár bátyám. No de most már mindegy. Parancsolj, itt írd alá.

A doktor elvörösödve nyúlt az iratesomó után. A felső lap közepére angolul és magyarul a következő szöveget írták: „Ajándékozási szerződés. A londoni magyar követségen Römer Géza és Hofhauser András londoni lakosok doktor Römer Aladár budapesti lakos javára - odaadó munkája és hervadhatatlan érdemei elismeréseképpen - a továbbiakban pontosan leírt

sváb-hegyi villát és ezer angol fontnak megfelelő magyar pénzt minden ellenszolgáltatás nélkül átadnak.”

- Gézám... - ugrott fel a doktor. - Nem is tudom.

- Ott azt a másik ívet írd alá, az a lemondás - felelte Rómer szárazon.

OLD FIRENZE

Ágnes egyedül volt otthon.

Négy óra után jött haza az egyetemről. Olyan fáradtan, hogy arra sem volt kedve, hogy a tűzhelyen álló ebédjét megmelegítse. Aludni vágyott néhány órát: este nyolckor kezdődik a szolgálata a kórházban. De lefeküdni is lusta volt. Az ablakpárkányra könyökölve nézte a hajlongó faágakat és a lomhán kúszó fekete felhőket.

A Nagyvárad tér felől magas, nyúlánk férfi közeledett. Csak sziluettje látszott a szürkességben, de Ágnes megbabonázva tartotta rajta a szemét.

„Nem lehet... mit keresne erre? Nem lehet... összetévesztem valakivel... de hát miért nem lehetne? Járhat erre is, ha erre van útja...” - mondogatta félhangosan, és közben szíve lázasan vert. „Idejön? Hátha idejön... dehogyis jön ide...”

„Bolond vagyok... de hiszen ez borzasztó... mit bánom, hová megy? Ha feljönne... nem, nincs nekünk egymással semmi dolgunk.”

Hátrahúzódott az ablakból, nehogy Tibor valahogy észrevegye. A dívány sarkára kuporodott, szédülve az izgalomtól. Ha erre jár, mi másért is járna erre? Talán valamit akar mondani... hiszen volt már itt máskor is. Régi barátok voltak. Nincs abban semmi.

Két mozdulattal helyreigazította a székeket, az asztalterítőt, és lesimította a haját.

Azután visszaült a díványra. Ha idejön, mindjárt itt kell lennie.

Százig számolt, azután még egyszer százig.

„Bolond vagyok... lehet, hogy nem is Tibor volt... egyszerűen összetévesztettem valakivel...” - és kissé lehülve állt fel. Még egyszer az ablakhoz ment. Üres volt az utca. „Összetévesztettem valakivel” - gondolta újra.

Ebben a pillanatban megszólalt az előszobacsengő.

Nem is ment; átröppent a szobán, és már nyitotta is az ajtót.

Tibor állt a küszöbön, kezében égőpiros rózsa.

- El akarom csalni ma estére, Ágnes. Ha nem szól hozzám, igaza van. Ha haragszik rám, igaza van. Nem kérek felmentést, nem kérem, hogy bocsásson meg, én nem is bírom magyaráztatni a hosszú elmaradást. Csak arra kérem, tölts velem az estét. Beszéljessünk, igyunk meg egy pohár bort, érezzük jól magunkat.

„Nem megyek” - sikoltotta Ágnesben minden ideg és minden akarat. „Nem akarom... nem... mire való ez?” De hangosan azt mondta.

- Nyolctól szolgálatban vagyok.

- És ha betelefonálna?

- Akkor... - Ágnes hangja bizonytalan lett - esetleg éjfélig ráérnék.

- Nos?

Egy pillanatig, egyetlen pillanatig még töpreng. Azután bólint.

- Telefonálok.

Ágnes kimegy a fürdőszobába, átöltözik. Tibor leül addig az asztalhoz. A terítőn tintapecsét. A könyvespolcon összébb szorult Rilke és Shaw, hogy helyet adjon az anatómiai atlasznak, a Gróh-kémiának és a Perényi-féle belgyógyászati diagnosztikának. Az asztalon füzet, teli rajzokkal és latin jegyzetekkel, „area nasalis, szaglómező, fovea nasalis, szaglógyöngör, saccus nasalis, szaglótásak, membrano buconasalis...”, szent egek, hogy egy fiatal lány ilyesmivel bajlódjék.

Ágnes készen van. „A” ruháját vette fel, az egyetlen valamirevaló sötétkék gyapjúszorsettjét.

- Hová megyünk?

- Engedje meg, hogy ne áruljam el előre. Kinn egészen sötét van már.

Tibor természetes mozdulattal karon fogja.

- Vigyázzon... csupa gödör a járda. És milyen pocsek erre a közvilágítás. Na, majd jön a híres hároméves terv...

Ágnes vére az arcába fut. Nem is veszi észre, amikor elhúzza a karját Tibortól.

- Bocsásson meg, hogy idáig gyalog hoztam - áll meg Tibor a Nagyváradi téren. - De egyszerűség okából itt hagytam a kocsit tankolni, amíg átszaladtam magáért.

A benzinkútnál hatalmas Hudson állt.

- Parancsoljon. Na, ne nézzen rám olyan ijedten, nem feketéztem Napóleonnal az infláció alatt. Römer Géza bácsi hagyta rám a kocsiját. Ugye, ideül mellém?

Tibor a volánhoz ült. Ágnes elnézte, milyen nyugodtan indítja a motort, hogyan kanyarodnak az Üllői útra, és futnak a Kálvin téren át a Szabadság-híd felé. „Én is hordtam a köveket a Szabadság-híd építéséhez” - jut eszébe. Jó volna, ha ezt Tibor is tudná, de olyan nevetséges volna most erről beszélni. Hátradől a puha ülésen, és élvezzi a sima, ringató utazást. Jaj de szeret autózni. És most döbben rá, hogy még sose ült ilyen szép kocsiban. „Tessék, egészen beleszerettem az autóba” - gúnyolja önmagát Ágnes. „Még egy pohár pezsgő kell, és teljesen elolvadok.” De azért titokban azon dukkolt, hogy sokáig tartson még az út a zezugos budai utcácskákon.

Tibor megértette a ki nem mondott kívánságot. Fél szemmel nézte Ágnes ámuló boldogságát, és szántsándékkal keringett a Fő utca emeletmagas romjai, az agyonbombázott Szépi Kálmán tér, az Olasz fasor vidékén, azután vissza az Alagúton át és végül a Hunyadi János úton fel a Várba.

Ágnes már nem kérdezte, hogy hová mennek. Bámulta a várost, a szelíd fényeket, Tibor kedves profilját. Úgy bámult, hogy a szeme sarkán megcsillant a könny.

Fönn a Várban minden romokban. Bombakráterek, beomlott utcák. Egy lélek sem jár a Dísz téren. Az égis érő törmelékhegyek között a keskeny autóút olyan valószínűtlen, mint a montenegrói szakadék fölött futó szerpentin. Sehol egy barátságosan világító ablak, sehol az élet fényjele. A Kapisztrán tér is kihalt. Kisvasúti sínek szelik, és törmelékkel teli, elhagyott csillék sötétlenek rajta. Tibor vezeti az autót, majd a Werbőczy utcában hirtelen fékez. Ágnes látja, hogy előttük hosszú autósor áll. Hudsonok, Mercedések, Fordok.

- Erre parancsoljon.

Két törmelékdomb között kétlépésnyi széles, tíz lépés hosszú ösvény. Az ösvényen túl emeletes romház. Dűledező falait gerendák tartják. A gerendák között malterosládákat kell kikerülni. Ágnes alig veszi észre az ajtót és az ajtó mellett szerénykedő táblát: „Old Firenze.”

Tibor kitárja az ajtót, elhúzza egy nehéz posztófűggyönt.

Odabenn az ezeregyéjszaka mesevilága.

Apró, színes lampionok, neonégőkből formált fehér liliomok és ágaskodó sárga oroszlánok - Firenze város jelvényei. A teremben kis asztalkák, csokoládékrém, kölnivíz és feketekávé szaga, nevetés, ékszerrel és selyemmel cicomázott nők és füst, láрма.

- Jó estét, kedves. Jó estét, Tibor.

- Kezét csókolom, méltóságos asszonyom.

Fekete estélyi ruhás hölgy mosolyog Tiborra.

- Van helyünk?

- Magának mindig. Parancsoljanak a belső szobába.

Az estélyi ruhás nő előttük megy. Keresztülhaladnak két szobán, mély, puha szőnyeget érez a lába alatt. Itt is apró asztalok. A világítás... nos, igen, itt csak a neoncímerék égnek, félhomály van. A falon színes képek, valahonnan zongorahang szűrődik ki. A nő félrehúzza egy földig érő gyöngyfűggyönt.

- Jó mulatást.

Tibor mélyen meghajol, és bevezeti Ágnes.

Itt csak néhány asztal van, egymástól tisztes távolságra. Kedves, barátságos kerek asztalok, damasztal terítve. A falon csillárok helyett itt is Firenze neonból formált jelvényei ontanak halvány, színes fényt. Minden asztalon állólámpa, pergamen ernyővel. Tibor a sarokasztalhoz vezeti Ágnes, mély karosszékbe huppannak. Azután meggyújtja a kislámpát: a lámpaernyőn gyönyörű vonalú palota és karcsú torony rajza. „A firenzei Palazzo Vecchio” - súgja Tibor magyarázóan. Ágnes elbűvölten néz körül. A falon hatalmas, színes kép: Firenze látképe, az Arno hídjaival, a Chiesa di Santa Crocéval és az Uffizi-palotával. A túlsó sarokban zongora. A zongorista olasz dalokat játszik, és egy-egy strófát énekel is hozzá:

Sull'Arno d'argento si specchia il firmamento...

Az ezüst Arnóban az égbolt tükröződik...

Az asztalon pergamentekercs, de ez már nem Dante szerelmes szonettjének - a „Tanto gentile e tanto onesta pare...”-nak - kézirata, amint ez a hangulathoz illenék, hanem étlap és árjegyzék. Egy csésze feketekávé, egyetlen csésze feketekávé ára: egy havi menzadíj. Egy pohár bor: egész havi kórházi keresete. Egy adag sültért főkönyvelő korában is dolgozhatott volna egy hétig. S a többi asztalnál is esznek, isznak. Borospalackok, tálak, feketéscsészek fölött kellemesen csevegnek. A zongorista mögött a sarokban a fal meztelen gerendával van megtámasztva, ezt a selyemtapéta sem tudja elrejteni.

„Nem akarok semmit... ne rendeljen semmit” - mondja Ágnes, de megjelenik az estélyi ruhás hölgy, és két villogó kristálypohárban vermutot hoz.

- Sült csirkét ajánlok...

- Nagyon jó lesz, ugye, szereti, Ágnes? - kérdezi Tibor. A nő választ sem vár, eltűnik.

- Ez a kiszolgálónő Dárdayné - mondja Tibor. - Képzeld, Ágnes, háromezer hold földje volt. De nagyszerű asszony, nem hagyja magát. Azt mondja, többet fog ő kihozni egy év alatt az Old Firenzéből, mint amennyit a kártyás ura és a gazdatisztje tíz év alatt a háromezer holdból. Egészségére!

Ágnes nem emeli fel a poharat.

- Miért hozott ide, Tibor? Mit akar tőlem? - kérdi megrettenve.

- Miért, Ágnes? Hogy örüljön, és én is örüljek. Hogy szép esténk legyen. Hogy beszélgessünk egy kicsit Olaszországról, a vágyainkról. Eszébe jussanak a régi sétáink, amikor egyszerre barátkoztunk a tavaszi Budapestről, Petrarccal, egymással. Emlékszik?

„Hogy én ne emlékezném?” - és Ágnes szíve olyan nagyon fáj.

- Miért hallgat, Ágnes? Rosszkedvű?

- Nem. Igazán nem.

- Nos, mire igyunk?

Tibor újra felemeli a poharát.

- Az öröme?

Tibor egészen közel hajol. Bal kezével átkulcsolja Ágnes poharat tartó csuklóját. De Ágnes érintetlenül visszateszi a poharat az asztalra.

- Bocsásson meg, de nem tudok jókedvű lenni ma este. Annyi minden fáj.

- Mondja el, nem fog fájni.

Tibor arca egészen odasimul az övéhez. Ágnes egy kortyot iszik a borból, gyorsan, nem is esik jól, kimelegszik tőle.

Sull' Arno d'argento si specchia il firmamento...

Szmokingos pincér hozza a terítéket, majd néhány perc múlva a sült csirkét és salátát. Ágnes szédül az éhgyomorral ivott bortól.

„Ferkó tizenhét éves... egy hónapig dolgozna egy ilyen sült csirkéért...” - gondolja Ágnes.

- Kérem... parancsoljon...

- Az idén télen a kórházban megint nem lehet operálni, mert nem tudunk a betegeknek enni adni, és nem tudjuk a műtőket fűteni.

Tibor idegesen elvörösödik, mert a szomszéd asztaltól két fiatalember idebámul.

Ágnes kínos zavarban van. Ő sosem engedte, hogy Tibor fizessen helyette. Annak idején makacsul ragaszkodott ahhoz, hogy a hangversenybérleteket is ki-ki alapon vegyék. Ő független, önálló, dolgozó nő, ebből nem enged. Tibor ezen nevetett is, bosszankodott is, végül elfogadta az érvelést. Most is úgy gondolta Ágnes, hogy egy feketét iszik meg, vagy rendel egy csokoládés süteményt; ennyire futja a zsebéből. De hát most már reménytelen az egész. Tíz-egynéhány forint van az erszényében.

Száraznak, ízetlennek találta a húst, alig bírt egy falatot lenyelni. Tibor pezsgőt rendelt és narancsparfét.

A zongorista fáradhatatlanul darálta a *Funiculi funiculát* és a *Sorrentói emléket*. A Palazzo Vecchio a lámpaernyőről komor árnyat vetett a salátástálra. A szoba közepén egy most érkezett részeg társaság három asztalt összetolt, és hangosan éltették Fifi grófot, aki ellenállási érdemeiért most perli vissza ötezer holdját. Tibor lopva az órájára néz.

- Mire gondol, Ágnes?

- Semmire... Azaz... Mindenfélére...

- Mégis... miért olyan szomorú? - kérdi Tibor szórakozottan, és tenyerébe vette Ágnes kezét. A zongorista új dalba kezdett. Tibor hangosan dúdolta a szöveget:

Vedrai come un sogno tante navi... ed un tricolore sventolar per te...

Annyi hajót fogsz látni, mint az álom... és érted leng rajtuk a trikolór...

- *Facetta nera, bell'Abissina...* - csapott most a billentyűkre a zongorista, és Ágnes meg-hökkenve ismerte fel a refrénről a sokszor hallott fasiszta dalt. Tibor észbe kapott; taktus közben abbahagyta az éneklést, de a többi asztalnál Fifi gróf és társai hangosan zengték tovább, Dárdayné öméltósága új vendégeket kalauzolt a belső terembe, és közben ábrándosan sóhajtott, és behunyta a szemét.

- Ágnes, hagyja ma este a szomorú történeteit, a vírusokat és rickettsiákat, a membrano-bucco-nasalist, a kórházzsagot és a káposzta árát. Legyen a kedves, régi Ágnes, mosolyogjon, és beszéljessünk semmiségekről.

- Nem hiszem, hogy sikerülni fog.

- Mert nem akarja. Nézze, Ágnes, nagyon régen szerettem volna komolyan beszélni magával. Én azt hittem, szeret engem egy kicsit.

Tenyerébe vette Ágnes remegő ujjait.

- Ágnes, ha megkérdezném magát, őszintén válaszolna?

- Mit akar kérdezni? - és Ágnes hangja megremegett.

- Azt, hogy akar-e boldog lenni? Hogy tudja-e, mi a boldogság?

- A boldogság? Annyi minden együttvéve.

Tibor a fejét rázta.

- Ha azt mondja, hogy annyi minden, akkor nem boldog, Ágnes.

- De igen, boldog vagyok - felelte Ágnes gyorsan, szinte védekezve. - Céлом van, terveim vannak, hasznosnak érzem magam.

Tibor most már egészen Ágnes mellett ült. A neonliliom fénye kialudt a firenzei címerből, a félhomályos sarokban csak az állólámpa világított, ernyőjén a komor Palazzo Vecchioval.

- Ágnes, nézzen csak a szemembe. Hát mindent elfelejtett már? Nem emlékszik, mit írtunk ki először Horatiusból? „Carpe diem” - élvezd a mát. Most haragszik rám, Ágnes? Azt hiszi, nem értem meg a vágyait? Nem becsülöm talán magában azt, ami olyan nagyszerű; a munkabírást, az állhatatosságát, azt, hogy éhesen és fázva magolja, hogy mi minden okozhat icterust... Azt hiszi, hogy léha vagyok, cinikus vagyok, hogy gazember vagyok, mert nem értem meg, hogy mi szépség és gyönyör van abban, hogy vasárnap nem a strandra megy, hanem követ cipel az Összekötő Vasúti Híd építéséhez... Ágnes, hát maga nem érti ezt, maga, akivel együtt jutottunk el a panglossi bölcsességhez: „Il faut cultiver notre jardin”, ne törőd-jünk mással, műveljük kertjeinket... Képzelje el a mezőt. Hány fűszál van rajta? Megszámál-

hatatlan. És néhány fűszál elhatározza, hogy ő jobb lesz, mint a többi. Bölcsebben használja fel a ráhulló esőt, igazságosan beosztja a neki jutó nitrátokat, megszervezi, hogy a baktériumok gyorsabban oxidálják az ammóniumsókat. Vagy azt hiszi, a végtelenben egy emberi nemzedék sorsa több, mint egy váltás fűtakaró a mezőn? És egy ember szerepe nagyobb, mint egy fűszálé? Ágnes, higgyen az öreg Horatiusnak: carpe diem! Holnap nincs, a holnapot nem érezzük, minden csak a sárig tart, és nem lehet többször élni. Ez az este se lesz többé.

- Valóban nem.

- Ha öröme telik benne, hogy latinul tanul, hát tanuljon. De nem kár bemagolni a lábszár szerkezetét, amikor ehelyett Vergiliust élvezhetné? Ahelyett, hogy étert, jódot, formalint lélegzik be, nem volna jobb a budai hegyekben csavarogni? Hat évet végigküzd, olyan, mint egy gyerek, aki új játékot akar, sír, toporzékol érte, és amikor megkapja, már másik kellene. Ha maga orvos lesz, akkor kitűz maga elé majd valami más célt, azért fog gürcölni, és ez így megy majd, amíg csak él. Mert nincs bátorsága bevallani, hogy a boldogság sosem a holnap.

- Ez nem igaz. Tibor, nincs igaza.

- Ágnes, én nem akarom magukat bántani, de... nézze... maga azt hiszi, hogy valami egészen újat és hősi dolgot cselekszenek. Kérem, vegye elő a történelemkönyvét - mondhatnám, hogy vegyen elő egy csillagászati tankönyvet vagy geológiát -, de nem vagyok ilyen telhetetlen. Csak az emberiség néhány ezer évére gondolok. És olvasson egy keveset Babilonról vagy Karthágóról. Még mindig olyan fontos az Összekötő Vasúti Híd?

- Nem tudok magával vitatkozni, Tibor. Nem tudok úgy érvelni, mint maga, mert amit maga mond, az nem is olyan régen még az én életfelfogásom volt. Az újat, az igazat még nem tudom, csak érzem.

Tibor gúnyosan elmosolyodott.

- Nos, egy pohár pezsgőt, Ágnes, új életfilozófiájára.

- Köszönöm, nem iszom. Mondjuk, hogy magának van igaza, és nincs más érték, mint a magam rövid élete. De az embertársaim élete ugyanolyan valóság, az utánam jövők élete ugyanolyan érték... amikor megszülettem, készen kaptam az elődök keze nyomát, a villanyvilágítást, az országutakat, a nyomtatott könyvet...

- A bombavetőt, az Übermensch-elméletet...

- Igen, a jót és rosszat, a vágyat, a szakadatlan mozgást és tenniakarást... hogy javítsak a világon.

- És ha a világ köszöni, de nem akarja? Ha inkább azt szeretné, ha békén hagynák? Maguk villanyt vezetnek a falvakba, de én láttam olyan falut, ahol baltával kiverték a villanyoszlopokat, mert azt mondták, hogy vihart és szárazságot hoz.

- De mi küzdünk a babonák ellen...

- És ha a babona jó? Ha megnyugtat? Ha az emberek tudatlanok akarnak lenni, mert úgy boldogabbak?

- Miért volna a tudatlanság boldogítóbb?

- Mert a boldogság a jelen pillanat, Ágnes, amint ki akar lépni belőle, megismerésre vagy cselekvésre, célra és eredményre törekszik: elröppen. Simogatom a haját, nézem a szemét, szól a zene, érzem a szíve dobogását, pohár csillog előttem - ez a boldogság. Igaz?

Ágnes szemét elborította a könny.

- Nem... volt idő, amikor én is azt hittem... hogy nincs nagyobb boldogság, mint kettesben ülni magával... szól a zene... a hajam simogatja... Lehet, hogy nem találok helyette mást, de... mi nagyon messze vagyunk.

Ágnes felállt.

Olyan váratlanul siklott ki a mély karosszék öléből, olyan gyors és halk léptekkel ment végig a kerek asztalok labirintusán, a gyöngyfűggönyös ajtón át, hogy Tibor kimeresztette a szemét meglepetésében. Azt látta, hogy Ágnes a kizárkázásába nyúl, és a szembejövő Dárdayné öméltósága kezébe nyom egy tízforintost. Dárdayné csodálkozva lóbálja két ujja között a pénzt. Azután Ágnes eltűnik.

- Fizetek - mondta ingerülten, és gyorsan dobálta ki tárcájából a bankjegyeket. A két első teremben jól körülnézett, de Ágnes nem látta. Az utcán topogva járt néhány percig föl és alá.

- Ágnes... no, bújjon elő, micsoda tréfa?... Ágnes, nem akartam megbántani... haza akarom vinni.

Néhányszor a túlköt is megnyomta. De Ágnes nem került elő.

EGY JEGYZŐKÖNYV TÖRTÉNETE

Kati azzal állított be, hogy szívességet szeretne kérni. Szüksége van ma délutánra Ágnes indexére. - Kérlek - mondta Ágnes kicsit csodálkozva. - Tessék. - És átnyújtotta a gondosan, fehér papírba kötött leckekönyvet.

- Egy diákgyűlésen kell részt vennem, ahol esetleg igazolatnak - mondta Kati. - Hálás volnék, ha nem kérdeznél ennél többet.

- Megbízom benned, Katikám.

- Hozzam vissza, vagy felugornál este hozzánk?

- Átmegyek inkább, úgyis már nagyon régen nem láttam a fiadat. Nyolc órákor jó lesz?

- Nagyon jó. Kösz szépen.

Kati elvitte az indexet. Ágnes leült tanulni. Szövegtant tanult, sok és fárasztó volt az anyag, és nem tudta fegyelmezni a gondolatait. Hirtelen az a félelme támadt, hogy hátha Kati elvesztette az indexet. Ez persze ostobaság, miért veszítené el... de mégis. Ha mondjuk elveszítené, be kellene menni a dékánhoz jelenteni. Hol veszítette el? Hogyan? Kölcsönadta? Indexet kölcsönadni? És még csak meg se kérdezte, hogy mire kell... az index a legfontosabb egyetemi okmánya... De Kati a barátnőm. Biztosan fontos ügyben kellett neki... mondta is, hogy diákgyűlésre megy. A gyűléshez minek kell leckekönyv? Előveszi az újságíró-igazolványát, és igazolja magát. Ej, ő tudja, hogy mire kellett neki...

No, gyerünk vissza a szövegtanhoz.

Katiban úgy bízik, mint önmagában. Ha kellett neki a leckekönyv, hát kellett, majd visszaadja. Elég riportját olvasta már. Hol apácázárdába megy be, hol a kéményen mászik be valahol. Biztosan nem igazolhatta most sem magát valódi nevén. Erről többször is vitatkozott már Katival, és Kati már ezerszer megmagyarázta, mire való mindez. „Mit gondolsz, ha bemegyek egy álszövetkezetbe, és azt mondom az ügyvezetőnek, hogy vallja be, mennyi gyapjúval feketézett - akkor két pillanat alatt kidob. De ha azzal megyek, hogy van egy tétel rackám, olcsón eladom, akkor megtudok mindent. Ha azzal állítok be hozzátok a kórházba, hogy

piszkos a kórterem és micsoda disznóság ez - akkor sem jutok be a kórterembe. De ha a látogatási időben, virágcsokorral vonulok be, és azt hiszik, hogy a nagynénimet látogatom - akkor alaposan körül is nézhetek.”

Ez persze igaz. Jaj, csak el ne veszítse Kati az indexet.

De miért veszítené el?

Katinak kellett, Katiban bízom, odaadtam. Ha baj lesz belőle, hát baj lesz belőle, akkor is vállalnom kell. A helyemben Jani is odaadta volna.

Ezen kissé megnyugodott. Újra hozzálátott a jegyzeteléshez. Úgy elmerült a munkában, hogy akkor riadt csak fel, amikor a mama vacsorázni hívta.

- Át kell szaladnom Katihoz. Feküdj le, mama, majd megmelegítem a vacsorámat, ha hazajöttem.

A csöngetésre András néni nyit ajtót.

- Ágnes? Isten hozott, lelkem. Azt hittem, Kati jött.

- Még nincs itthon?

- Nincs.

- Nekem azt mondta, hogy nyolcra jöjjenek át.

- Nekem is azt mondta, hogy legkésőbb nyolcra itthon lesz.

- No, nem lehet azt olyan pontosan kiszámítani, majd mindjárt hazaér - mondta Ágnes bizonytalanul.

- Persze - bólintott András néni is, de mindketten tudták, hogy a másik nem azt mondta, amit gondolt. - Gyere csak be, várd meg.

- A keresztfiam?

- Nem akar elaludni.

- Majd elringatjuk. Kati úgyse engedi soha, hogy ölbe vegyem.

Ifjú Ács István lelkes örömmel markol Ágnes hajába, és álmosan hunyorog a ringató ölelésre, ringató dúdolásra.

*Aludj már; virágszál,
esti csillag ragyog...*

A falióra elüti a tízet.

Ágnes már nem is mer András nénire nézni.

Kati még mindig nincs itthon.

Délután hat lehetett, amikor Kati, Ágnes indexével felfegyverkezve elindult a Verpeléti útra. Útközben megvásárolta a *Holnap* című napilap legújabb számát, és figyelmesen nézegette a Sulyok-párt demokratikusnak éppen nem mondható sajtótermékét. „Csak legvégső esetben igazolom magam” - határozta el. „Azt még a vak is látja, hogy a fényképen nem én vagyok... és ha nem muszáj, minek keverjem bele Ágnest.” - A Körtéren vásárolt tíz deka savanyú cukrot. Mostanában mindig kimerült munka közben, ha nem evett cukrot. A szerkesztőségben kinevették, de Orlay nagyon helyeselte. „Úgyis nagyon sovány és fáradt vagy, csak egyél.”

A Verpeléti út elhagyott volt, a házak romosak, számtáblát sehol sem lehetett látni, de nem is akart feltűnően nézelődni vagy kérdezősködni. Lassan bandukolt egy darabig, amíg észrevett három fiatalembert, akik előbb óvatosan körülnéztek, azután besurrantak egy romházba. A beomlott kapu helyett gödrök fölé helyezett pallón kellett átmenni, keresztül egy keskeny udvaron, az ép melléklépcsőn fel a második emeletre. Kati néhány lépésre követte a három fiatalembert. Hallotta, hogy azok a sarokajtónál megállnak, hármat csengetnek, egy rövidebbet és két hosszút. Odament ő is az ajtóhoz, és ugyanúgy becsöngetett. Az ajtó bűgva kinyílt. Kati tágas előszobába lépett. A három fiatalember akkor szedte le éppen a kabátját. Kati melléjük állt.

- Szevasz, Jóska - rohant ki ebben a pillanatban egy fiatalember a belső szobából. - Ne nagyon vetkőzzetek, srácok, rajtunk üthet a rendőrség... jobb vigyázni. - Majd azt híván, hogy Kati együtt érkezett a három fiúval, összezsápta a bokáját és meghajolt. - Kezét csókolom, Paál Dénes.

- Nagyon örülök - mondta Kati, és mosolyogva kezét nyújtott.

- Megbocsáttok, nekem sok dolgom van odabenn. Mindjárt bejöhetnek ti is. Üljetek minél előbbre, hogy jól halljatok mindent. Német Guszti tartja a nagy szpícsot.

Paál Dénes megigazította „rendező” jelvényét, és már el is tűnt.

Az a fiatalember, akit előbb Jóskának szólítottak, ugyancsak meghajolt Kati előtt.

- Kocsi József. Ha megengedi, együtt mehetünk be.

- Nagyon kedves. Úgyis először jöttem el.

- Szintén? Én sem találkoztam még az idén a fiúkkal. Pedig sok jó komám van itt.

Kati most vette észre, hogy Kocsi József tiszti nadrágot és tiszti csizmát visel.

- Min csodálkozik, kedves... ha megengedi, a keresztnevét...

- Ágnes - mondta gyorsan Kati.

- Ó, de szép név... szóval min csodálkozik, kedves Ágnes?

- Honnan szerezte ezt a tiszti nadrágot?

- Ó, kezét csókolom, inkább az a kérdés, hogy honnan szereztem civil kabátot... tegnap érkeztem haza a Reichből. Hát bizony, másképp képzeltek, másképp... De nincs még mindennek vége, ne féljen.

- Nem félek - mondta Kati határozottan.

- Maga orvostanhallgató?

- Igen. Az. És maga?

Kocsi József felnevetett.

- Én, kérem alássan, Hunyadi-páncélgránátos hallgató vagyok, de ma reggel óta már műegyetemi polgár. Most ez a vonal. Lehetőleg az egyetemre kerülni. Ott annyi marha között megbújik az ember. Tudja-e, kislány, hogy nagyon tetszik nekem? Egy éve nem beszéltem valamirevaló lánnyal. Ha nem volna olyan fontos ez a gyűlés, azt mondanám, hagyjunk itt csapot, papot, és jöjjön velem moziba.

- Hiszen most ismerkedtünk csak meg.

- Jó, akkor jöjjön holnap.

- Majd meglátom - felelte Kati, és megpróbált kedvesen mosolyogni a tisztí csizmás egyetemistára. „Pista... drága Pistám” - gondolta, és úgy érezte, a szíve szakad meg.

- Dohányzik?

- Nem, nem. Inkább én kínálok meg cukorral.

- Ó, kezét csókolom, köszönöm.

A belső terembe vezető ajtó elé hosszú asztalt állítottak. Az asztal mögött négy rendező-jelvényes férfi ült, és az indexeket kérte.

Az előszobában most már sokan voltak.

Az egyik rendező - általános hahota és helyeslés közepette - felállt a szék tetejére, és ékes szóval figyelmeztetett mindenkit, hogy itt szigorú igazoltatás lesz, tessék az indexeket és a „Szabadság Párt” tagsági igazolványait elővenni. Jóakaratóan felhívna minden rendőrspiclit, kommunistát, szocdemet, népi kollégistát, parasztpártit, zsidót, cigányt, hogy saját jól felfogott érdekükben még igazoltatás előtt távozzanak, mert akit a rendezőség kénytelen lesz a lichthofba leengedni, az onnan többé nem jön fel.

Az asztalnál ülők figyelmesen megvizsgálták az indexeket és az index felmutatóját.

- Játszanak egy jó filmet a Broadway-moziban Ingrid Bergmannal - csevegett Kocsi Jóska. - Ha kedve van holnap este...

- Örömmel - mosolygott Kati, és közben szorongva nézte, hogy az asztalnál most kapnak el egy alacsony, sovány fiút, akinek az indexét nem találták rendben levének. „Örültek, kérdezzétek meg Forrait, hogy harmadéves jogász vagyok, jól ismer.” „Kuss, pizok. Az orrodon látszik, hogy zsidó vagy.” „Zsidó a te marha fejed.” „Na, gyerünk, apuskám.” „Hová visztek?” „Jó helyre, ahol nem pofázol.”

Kocsi Jóska csak félig húzta ki az igazolványát.

Az asztalnál ülők felugráltak.

- Jóska! Szevasz, fővezér! Mikor jöttél? Hogy vagy?

- Megvagyok - felelte leereszkedően.

Kati elszántan szedte elő Ágnes indexét.

Kocsi Jóska egy félmozdulattal intett, hogy nem kell.

- A hölgy az én társaságomban van - és máris kinyílt előttük az előadóterem ajtaja.

Sokáig tartott az igazoltatás, fél nyolc tájban kezdődött csak a gyűlés. Az első napirendi pont Németh Gyula országgyűlési képviselő beszámolója volt. A második pontot nem közölték előre. Kocsi Jóskát láthatóan nem érdekelte a képviselői beszámoló.

- Ágnes... Ágnes, a legszebb név a világon. Hogy becézik?

- Sehogy.

- Ne is hagyja. Így szép. Csudaszép. Csupa dallam. Ágnes. Meseerdőre gondol az ember meg őzikékre.

- Húha. Maga ilyen érzélgős?

- Csak ha szép lányt látok.

- Nem szeretem a bókoló embereket.

- Hát milyeneket szeret?

- A férfiasat, erőset.

- Ó, ha tudná, ha tudná, kislány, ki vagyok én. Ha látott volna engem munkában. Repültek a hidak... fél városok... amikor a bombázón...

- Az előbb még páncélgránátos volt - figyelmeztette Kati.

- Nem mindegy magának, hogy mi voltam? Harcoltam, és tovább fogok harcolni. Nézzen a szemembe. Elhiszi, hogy tudok embert ölni?

Kati farkasszemet nézett a villogó szempárral.

- Elhiszem.

- Megígérem magának, hogy oda fogom hívni. Megmutatom, amikor a levegőbe röpítem a hidakat... mindent, amit ezek építettek... egy téglá nem marad a helyén, egy csecsemő nem marad életben...

„Nem bírom - gondolta Kati -, nem bírok itt mosolyogni.”

- Milyen szép, amikor ilyen komoly. Mire gondol?

- Pszt. Muszáj egy kicsit a szónokra figyelni.

- Hülyeségeket mond. A kisgazdapártot siratja, hogy a kommunisták szalámi pártot csináltak belőle. Meg is érdemlik, ha megcsinálják. Nyílt harc kell itt.

- Ne kiabáljon úgy, mindenki idenéz. És ha nem figyelek, nem tudok holnap beszámolni az orvoskaron a kollégáknak.

- Eljöhetek én is arra a beszámolóra?

- Persze.

- Mikor lesz?

- Délben.

- És utána moziba jön?

- Már megígértem.

Kati elővette a noteszét, és gyorsan feljegyzett néhány szót. A képviselő úr most arra buzdította a Sulyok-párti egyetemi ifjúságot, hogy ne tanuljon. „Addig is, amíg harcra hívunk titeket, álljatok keményen a sarat. Az iskolában ne tanuljatok, a munkahelyeken ne dolgozzatok, a hivatalokban ne intézzetek el semmit. Amire a kommunisták azt mondják: tűz, ti arra mondjátok: víz, és akkor helyesen jártok el.”

A diákközönség lelkesen megtapsolta a „ne készülj a vizsgára” programot. Kati gyorsan felírt még néhány szót, és zsebre tette a noteszét. Ebben a pillanatban az egyik ajtónálló odasúgott valamit Kocsi Jóskának. Kati rosszat sejtve figyelte, hogy lovagja feláll, egy-két lépésnyire távolodik, és suttogva beszélget a másikkal. Nagyon hegyezte a fülét, hogy valamit meghalljon.

- De akkor minek jegyezget?...

- Mi közöd hozzá?

- Meglátod, hogy baj lesz - ez egy kommunista újságíró.

- Kikérem magamnak, hogy a társaságomban levő hölgyet molesztáljátok.

- Én nem bánom, de ha...

- Eredj a pokolba.

- Kérlek szépen.

„Jobban kell vigyázni” - gondolta Kati, és most már a beszámoló végéig nem vette elő a ceruzáját.

A második napirendi pont előtt egy fiatalember körbejárt, előfizetőket gyűjtött a *Holnapra*. Kati intett.

- Egy fél évre szeretném.

- Hatvan forint - mondta meghatottan az előfizetés-gyűjtő. Az egész társaságban senki sem akadt eddig, aki egy hónapnál hosszabb időre előfizetett volna, és még egyhónapos előfizetők is kevesen.

Kati elővette az erszényét, és rövid habozás után bediktálta az éppen eszébe jutó nevet és címet: Eckhardt Mária Ágnes, Batthyány utca huszonhárom.

- Kézit csókolom, hát ezért volt olyan ismerős - vidult fel az előfizetés-gyűjtő, aki öt évvel ezelőtt még nyolcezer hold várományosa volt, és most rettenetesen örült a hatvan forintból neki járó kilenc forint jutaléknak. - Rozália néni még kinn van Klagenfurtban? - Ó, igen - vágta rá Kati. - És nem készül hazafelé? - Nem, azt hiszem, a mama utazik ki hozzá. - Kézcsókom Annus néninek. - Köszönöm - bólintott Kati, és újra Kocsi Józsefre mosolygott. Kocsi Jóska az előbb már kissé bizonytalanul érezte magát, és most teljesen megnyugodott. Őneki akarja egy ilyen taknyos azt mondani, hogy a társaságában levő hölgy kommunista. Neki, aki a bolsikat szagról megismeri.

Valóban úgy látszott, hogy most már semmi veszély sem fenyegeti Katit. A második napirendi pont előtt ugyan újabb és még szigorúbb igazoltatás volt. Kék színű külön meghívókat kértek mindenkitől.

De Kati már rá se nézett az igazolványokat ellenőrző rendezőkre. Hanyagul gyűrögette a féléves *Holnap* előfizetési nyugtát, és elmerülten hallgatta Kocsi József elbeszéléseit egy újfajta rakétarepülőgépről, amely már készen áll, hogy lerohanja Oroszországot.

Az elnöki asztalhoz öttagú társaság telepedett. Egy vörös orrú, előreugró állkapcsú, nagyon csúnya fiatalember buzgón rázta a csengőt.

- Kezdjük, barátaim, kezdjük a megbeszélést.

- Amint tudják, taktikai megbeszélésre gyűltünk össze. Minden fakultáson, minden évfolyamból ki kell választanunk azt a két kollégánkat, akik a közelgő választásokra való tekintettel az egyetemi kommunista ifjúsági szervezetbe tagul lépnek be, és ott utasításaink szerint a legnagyobb eréllyel és gyorsasággal megghiúsítják a kommunisták munkáját. Megakadályozzák a tanulást, széthordják a könyvtári könyveket...

- A népi kollégiumokat - kiáltott közbe valaki.

- Úgy van, szétzüllesztik a kollégiumokat, rongálják a tanszereket, és mindent elkövetnek, hogy a bolsevikok hazaáruló munkáját lehetetlenné tegyék. Figyelik a tanárokat, és megszervezik a vizsgák halogatását...

- Elég a dumából, tudjuk már, hogy mit kell csinálni. Gyerünk a választásokkal - kiáltottak most már kórusban.

- Gyerünk a választásokkal.

Az elnök zavarba jött, ivott egy pohár vizet.

- Hát jó. Abbahagyom. Gyerünk a választásokkal. Ki vezeti a jegyzőkönyvet?

Mély csend.

- Hé, ki tud önök közül gyorsítani?

Hallgatás.

- Miért nem gondoskodott gyorsítóról az elnökség?

- Mert amelyik egyetemista tud valamit, az belépett a kommunista pártba - süvített valaki az utolsó sorban, és kitört a röhögés.

- Ki merészelte ezt mondani?

- Ugyan, ne kezdjetez ebből is verekedést.

- Mi lesz a választással?

- Mi lesz a gyorsítóval?

Az elnök a csengőt rázta.

- Kollégák, ki vállalná?

A buzgó ajtónálló, aki félórával azelőtt Katit mindenáron ki akarta ebrudalni, elhatározta, hogy kedveskedik Kocsi Jóskának.

- Itt van Eckhardt kollegina az orvoskarról, ő az előbb is gyorsítással jegyzett, ugye? Kérjük fel őt.

- Helyes.

Kati halálsápadt lett. Nem okos, nagyon nem okos dolog felülni az emelvényre. Mert amíg valaki az ötödik sorban ül, kétszáz másik fiatalember között - kutya sem törődik vele... De ő meg annyi mindenfelé járt, kórházban, egyetemen, MADISZ-ban... ha felül az emelvényre, és egy-két órán át ott körmöl, milliószor könnyebben felismerheti valaki.

- Kérem, kollegina, vállalja.

- Nagyon gyenge gyorsító vagyok.

- Majd lassan diktáljuk.

- De nagyon sietek haza.

- Hazavisszük autón.

Még csak ez hiányzik. Mindenki Katira néz már. Ez így sehogyan sem lesz jó. Most már okosabb, ha rááll.

- Jó, vezetem a jegyzőkönyvet.

Félórával ezelőtt még az volt a gondja, hogyan jegyezhetne fel egy-két nevet nagyobb feltűnés nélkül. Most kényelmesen, asztalnál írhat, adnak füzetet, töltőtollat, még rajztáblát is tesznek a füzet alá, hogy kényelmesebben írjon. És a neveket jó hangosan, érthetően kétszer is elismétlik, ilyenformán: „Közgazdasági egyetem, első évfolyamán megbízottunk Elekes Judit és Timót Béla. Elekes kollegina két hónappal ezelőtt jött haza Ausztriából, Timót Béla tizenöt éves kora óta tagja volt a nyilaspártnak, apja a Baross Szövetség kerületi ügyvezetője volt, megbízható...” - és így tovább. Kati ír, ír, felírja a Halléból most visszatért medikust és a volt

csendőrt, aki most a jogi kart képviseli, és közben azon töri már a fejét, hogy hogyan fog ezzel a jegyzőkönyvvel ép bőrrel elmenekülni.

Kocsi Jóska az első sor szélén ül, és állhatatosan nézi.

„Hazakísértetem magam a Fő utca sarokig, és onnan valahogy át a Kossuth-hídon, no, valahogy majd csak lesz...”

Negyed tizenegykor ért véget a gyűlés.

- Hány példányt kérnek belőle? - kérdi Kati.

- Ha volna olyan kedves, drága kollegina, minél többet.

- Hazaviszem autón - mondja az elnökség egyik tagja.

Kati barátságosan mosolyog.

- Köszönöm, de Kocsi kollégával megyek.

Kati táskájába teszi a jegyzőkönyvet, és nagyot lélegzik, amikor a romházból kiléphet a Verpeléti útra.

- Ne menjen még haza... menjünk át Pestre - mondja Kocsi József. - Megiszunk valamit.

Az ötlet Katinak is tetszik.

- Jó, menjünk át Pestre. Mehetnénk autóbuszon.

Az autóbusz jön is már, de Kati elhúzza a száját.

- Innen látom, hogy nagyon zsúfolt. Nem várnánk meg a következőt?

- Akár a holnap reggelit is... amelyiket parancsolja.

„Juj, hogyan rázzam le... Megkérem, hogy hozzon csokoládét” - gondolja Kati kétségbeesetten.

Körülnéz és észreveszi az autóbuzsmegállótól néhány lépésnyire levő virágárust. Csak egyetlen pillantást vet a virágra, de Kocsi Jóska máris gavallérosan ugrik, és pénzt kotor elő.

- Azt a jácintot... - mondja az árusnak.

Néhány másodperc, amíg selyempapírba csomagolják a virágot. Kocsi József mosolyogva fordul meg.

Kati nincs sehol.

Néz, nem érti. De Kati már régen utazik Pest felé a zsúfolt busz peronján.

A szerkesztőségben lelkes hurrázás fogadja Katit. Őszi Bálint nem akar hinni a szemének, amikor Kati kiteríti a Sulyok-párti gyűlés jegyzőkönyvét.

- Megírhatom? - kérdi Kati izgatottan.

- Ha nem félsz, hogy holnap idejön a lovagod, és agyonver.

- Nem félek én. Mi volna a véleményed arról, ha az egész jegyzőkönyvet, úgy, ahogy van, leadnám. Úgyis arra kértek, hogy minél több példányt készítssek belőle. Biztosan meg lesznek elégedve, ha kinyomtatva, százezer példányban kapják meg...

- Nem is tudod, mit műveltél - mondja Őszi Bálint. - Az egyetemen bedöglött a sulyokista szervezkedés. Egész Pest rajtuk fog röhögni.

- Óriási voltál, Kati - mondja elismeréssel Gyergyói.

- Ha az öreg megtudja, felemeli a fizetésedet.

- Te, ne felejtsd el a jegyzőkönyv végére odaírni, hogy a jegyzői megbízatásodról ezennel lemondasz.

- Helyes, odaírom.

Éjjel egy órakor végez Kati a diktálással. Persze meg kell várni, amíg a nyomdában kiszedik a cikket, meg kell várni a levonatot is. Az egyik hasáblevonatot amúgy vizesen a táskájába teszi, és rohan hazafelé.

Az előszobában meghökkenve áll meg.

Ég a villany.

Anya még ébren volna?

Szent isten, hiszen ő este nyolcra idehívta Ágnes is.

Beront a szobába, és az ajtóban mosolyogva megáll.

A mama az egyik karosszékből alszik, Ágnes a másikban. Ágnes ölében mélyen, szája szélén kicsorduló nyállal alszik Istvánka. Jól sejtette, ölbe veszik a csemetét, amikor ő nincsen otthon.

A lépésekre a mama riad fel elsőnek. Azután Ágnes. A gyerek meg se moccan, amikor az ágyba visszateszik.

- Ne haragudjatok - mondja Kati, és most érzi ő is, hogy milyen fáradt. - Hoztam nektek egy kis savanyú cukrot.

- Megmelegítem a vacsorádat - mondja András néni.

- Istenem, ezek a mai gyerekek!

- Rólam is azt hiszik otthon, hogy elvesztem - rémül meg Ágnes, amikor az órájára néz.

- De a keresztfiamból, remélem, nem lesz újságíró - mondja félig tréfásan, félig szemrehányóan, amikor az előszobában búcsúzik Katitól.

Kati nevetve von vállat.

- Én is tudnék számára kényelmesebb munkát is, veszélytelenebbet is. De azért... nem is akadályoznám meg.

András néni sóhajtva hozza a levest a konyhából.

- Meg is érdemelnéd, édes gyerekem. Akkor megtanulnád, hogy nem újságírónak lenni nehéz, hanem újságíró anyjának...

SÚRÚ CSILLAG

Ezerkilencszáznegyvenhét nyarán száz orvos jelentkezett az országjárásra.

Vöröskeresztrel, MNDSZ-autón, biciklin, vonaton, gyalog bejárni a falvakat, tüdőszűrést, trachoma-vizsgálatot tartani, röntgenezni, tífusz ellen oltani, tanulmányozni az egészségügyi helyzetet, ivóvizet, szülőotthonokat.

A Medikus Kör hirdetőtábláján a menetrend. Mikor, hová indul csoport, merre megy autó. Lehet választani.

Ágnes Somosbánya környékét választotta. Sosem járt még arra, csak annyit tudott róla, hogy nagyon szép, erdős, hegyes vidék, ott van a Rómerék bazaltbányája is. Csak akkor, amikor már feliratkozott, akkor vallotta be magának, hogy miért is akar éppen Somosbányára menni. Homok Jani is odavalósi... mi lenne, ha megkérdezné, hogy volna-e kedve velük tartani. Az autón van hely, eljőhetne. Felhívja telefonon.

Homok Jani eljött.

Örömmel kapott az alkalmon. Úgysem volt még szabadságon, úgyis meg akarta látogatni a sógornőjét.

Egy fiatal orvos és három orvostanhallgató ment az autóval, meg Homok Jani, a vendég. Reggel ötkor indultak, úgy tervezték, hogy még délelőtt Somosbányára érnek. De hát nem volt az olyan egyszerű. Meg kellett állni úton-útfélen. Ha egy kutat láttak, no, gyerünk, nézzük csak, artézi kút-e, mikor fűrták, mikor tisztították, működik-e? Ha egy községi orvos névtábláját meglátták, meg kellett kérdezni, milyen a falu egészségi helyzete. Ha gyerekcsoportot láttak, meg kellett állni, odahívni a kicsiket, megmutogatni az autót, és cserébe kifaggatni őket, voltak-e már doktornál, nem fáj-e a foguk, megnézni, nem görbe-e a lábuk, tiszta-e a szemük.

Így azután dél is elmúlt, és még sehol sem voltak. Ebédre almát, szedret szedtek a kenyérük mellé, vaskos füzeiteket már teleírták jegyzetekkel, és pompásan érezték magukat. „Én ráérek” - mondta mindig Maracz elvtárs, a sofőr, valahányszor arra kérték, hogy álljanak meg. Maracz elvtársat eleinte nem merték nevén szólítani, mert a bemutatkozáskor malacot értettek... A doktor úr mindössze huszonhat éves volt, de már két éve röntgenes a Szent Istvánban. Kulpinszky Ferencnek hívják, de hosszú nevéből a társaság csak a Ferit jegyezte meg. A medikusok: Poltavai, aki első szigorlata óta megkapta a „Pallay kedvence” melléknevet, Ágnes és Pósa Kázmér. Pósa Kázmér negyedéves orvostanhallgató, alacsony, fekete bajszos diák, akinek egyetemi karrierje egészen tüneményes. Ezerkilencszáznegyvennégy karácsonyán megszökött Szálasi hadaitól. Egyenesen Debrecenbe ment, ott beiratkozott az egyetemre orvostanhallgatónak. Tavasszal levizsgázott az első évből, majd Kolozsvárra utazott, ahol a nyári szemesztert hallgatta, és sikerrel vizsgázott. Októberben Pestre jött, itt egyenesen a harmadik évre iratkozott. S bárha kollégái csípősen Pósa bácsi meséinek nevezték a demonstrációkon adott tudományos válaszait, az igazság az, hogy sikerrel tette le a második szigorlatot is, és most isten és ember előtt negyedéves orvostanhallgató.

Bőrgyógyász akar lenni, és elragadtatva kiált fel, ha ótvart vagy elhanyagolt sömört lát valakin.

Ágnes a társaság egyetlen nőtagja, persze mindenki őt kényezteti. Poltavai vizet hoz, Jani a pléhbögrét teleszedi érett, ujjnyi fekete szederrel, a fa legtetejéről szedi, és hozza Ágnesnek. „Nem haragszol, ha elosztom?” - kérdi Ágnes. „Nem... nem...” Ágnes igazságosan szemelgeti. Egyet Maracz elvtársnak, egyet a tudós Feri doktornak, egyet Pallay öméltósága kedvének, egyet Pósa bácsinak: no, Jani, tátsd a szádat, te következel. „Nem... neked nem marad” - és elvörösödnék mind a ketten, most veszik észre, hogy tegeződnek.

Kora délután érkeztek első állomásukra. Hegyek közé beékelt sorfalu, egyetlen görbécske utcával, nagyon takaros kőházakkal, tekintélyes templommal és széles, sárgára meszelt községházával.

- De szép itt - lelkesedett Ágnes.

- Tébécé és májbaj - mondta csöndesen az orvos.

- Itt? Tébé? Hiszen a kertekbe benyúlik az erdő.

- Igen. A lakóház pedig benyúlik a hegybe. Nézze csak meg, Csaplár kollegina, a házakat odaragasztották a hegyhez, mint a fecskefészkeket. Nincs alápincézés, sőt a legtöbb háznak a hátsó fala sincs rendesen szigetelve, maga a nyirkos, kivájt föld a fal... a májbaj pedig? Ezen a vidéken kevés és rossz a víz, sok és rossz a bor. A hathónapos csecsemőt is úgy hallgattatja el az anyja, hogy borba mártott kenyeret ad neki. A hatéves gyerek félrészen tántorog az iskolába. No, szálljunk ki.

Az autó megállt a községháza előtt. Benne, a fehérre meszelt, rideg folyosón a falat elborították a tarka választási plakátok. Piros-fehér-zöld keretben minden szép és jó akadt ott: bor, búza, békesség, apostoli kereszt, jólét, függetlenség. De meghökkenve látták, hogy sem a kommunista párt, sem a szociáldemokrata párt választási plakátjai nem voltak köztük.

„Mivelhogy nem volt több hely” - mentegetőzött ijedten a jegyző, amikor Jani ezzel a kérdéssel rontott rá, és máris kiszólt a titkárnőjének: Gizike, vegye csak le a szekrényről azokat a plakátokat, és csináljon nekik helyet a Schlachta mellett. - Csak azután kérdezte meg, hogy mivel szolgálhat a pesti uraknak.

Amikor megtudta, hogy nem minisztériumi vendégek, csak egy egészségügyi helyzetre kíváncsi MNDSZ-autó - egy pillanat alatt megsavanyodott.

- Kérem, beláthatják... két hónappal a választások előtt nincs időnk ilyesmire. Meg azután, őszintén szólva, nem is lehet választások előtt ilyen fogásokkal élni.

- Milyen fogásokkal? - hökkent meg Kulpinszky doktor.

- Hát, kérem, az ilyen ingyen gyógyítással.

- Azon kezdem, hogy választási agitációhoz joga van mindenkinek. Azon folytatom, hogy akármelyik párt megteheti, hogy orvost, egészségügyi autót, röntgent küld akármelyik faluba. És végül is mi nem jöttünk semmiféle párttól, ez az autó a Magyar Nők Demokratikus Szövetségéé, és rajta orvosok jöttek tanulni és szűrővizsgálatot tartani, véletlenségből egyik sem tagja egyik pártnak sem. Egyébként is úgy tudom, a Vörös kereszt a belügyminiszter útján felkérte a községi jegyzőket, hogy segítsék ezt a munkát. Mi az érkezésünket előre, írásban bejelentettük, és az önök kötelessége lett volna a lakosságot értesíteni, megfelelő helyiségről gondoskodni...

- Kérem, hozzánk annyi levél és kérés érkezik, mi nem azért vagyunk itt.

Az orvos komoran hallgatott. Végül azt mondta:

- Most megtehetném azt: kérem, ön megakadályozta a munkát, mi továbbmegyünk, de jelentjük a belügyminiszternek. De mi nem azért jöttünk, hogy önnel vitázzunk, még kevésbé azért, hogy kellemetlenséget okozunk. Ennek a községnek nincs orvosa. Egészségügyi ellátása nagyon rossz. Az emberek évszámra nem jutnak orvosi ellenőrzéshez. Megkérjük önt, szíveskedjék most megtenni a szükséges intézkedéseket. Mi megvárjuk, amíg a betegek összegyűlnek.

A jegyző hol elsápadt, hol elpirult.

Ő maga pártonkívüli volt. Szíve mélyén a Barankovics-párt győzelmét kívánta, de a kisgazdapárt győzelmét tartotta valószínűnek. De ki tudja? Nem okos dolog választások előtt ujjat húzni ezekkel a nyilvánvaló kommunista agitátorokkal.

- Jó, majd kidoboltatom. Hol akarják vizsgálni a betegeket?

- Talán az iskolában.

- Nem bánom.

A vöröskeresztes autó beállt az iskolaudvarra. Néhány gyerek mindjárt köréje gyűlt, de csak a sofőr és a motor vonzotta őket, mindjárt szétszaladtak, amint megtudták, hogy tűk és fogók vannak a csillogó fémdobozokban.

Az iskola siralmas állapotban volt. A padló döngölt agyag. A katedrán úgy mozogtak a deszkák, hogy hintázni lehetett rajtuk. Biztosan akadt is nebuló, aki megtette. A rozoga tanterembe csöppet sem illett a tizenkét darab, szépen faragott, zöldre lakkozott asztal, huszonnégy kis székkal, amelynek mindegyikén színes, rajzos felírás hirdette, hogy a salgótarjáni bányászok küldték, és jó tanulást kívánnak hozzá.

A műszereket a tanítólakás konyhájában főzték ki, onnan kért Ágnes mosdó- és ivóvizet is.

A tanító, hatvan fölött járt már, fáradt, szürke hajú öregember akinek most, nyár derekán is torokgyulladás volt. - Negyvenkét éve tanítok ugyanitt... nem bírom már hanggal. Gondolja el, a kis Bócz gyerek most végezte a hatodik osztályt, annak még a nagyapját is én fenekeltem el - magyarázta Ágnesnek, és a konyhaasztalra könyökölve nézte, hogyan szedi ki Ágnes a tűket a forró vízből. - Azután mondja, lelkem, megbüntetik azt, aki nem megy el erre a vizsgálatra?

- Dehogysis. Nem kötelező.

- No, akkor kár a fáradságukért. Nem fog elmenni senki.

A tanítóné - kis termetű, mosolygós asszonyka, nem sokkal fiatalabb, de sokkal fürgébb az uránál - fát dob még a tűzre, és a fejét csóválja.

- No, azért elmennek. Merthogy ingyen van.

- Nem az számít, tudod jól - dünnyögi a férfi. - A papnak még malacot is adnak a ráolvasásért, de a doktornak nem hisznek. Buta ez a nép és makacs. Nézze meg ezt az iskolát, mindjárt összedül. Egy fillért se adnak rá. A gyerekeket otthon tartják, inkább megfizetik a büntetést.

- Az idén egy se fizetett büntetést - mondja harciasan a tanítóné. - Az idén még az Asztalos fiú is eljárt az iskolába, pedig februárban múlt tizennégy éves. A Gere Józsiékat meg hiába büntetik, amíg nyolc gyerekhez két pár cipő van... no, jöjjön, kedves, segítek átvinni a vödröket.

Az iskola udvarán egy csomó kíváncsi gyűlt egybe. Gyerekek, asszonyok. Egy-két legény is akadt, de azok inkább hátrább álldogáltak, mint akik véletlenül, erre jártukban tekintenek be. A gyerekek felkapaszkodtak a tanterem ablakpárkányára, bedugták a fejüket, mustrálgatták a kötszerrel teli dobozokat, különös alakú, csillogó ollókat, a rózsaszín ragasztószalagot, az orvosságos üvegeket, de az ajtón csak nem akartak beljebb kerülni.

A medikusok zavartan álltak a rendelővé alakított iskolaszoba közepén. Otthon csak arról volt szó, hogy ahol megállnak, ott vizsgálni és gyógyítani fognak, de hogy nekik is kelljen összefogni a pácienseket...

Ágnes az ablaknál barátkozott a gyermekekkel. Kiszemelt a bámészkodók karéjából egy különösen kedves arcú kislányt. Kerek, pirosalma-arcú, copfos kislány volt, az orra hegyén három pici szeplő tette olyan vidámmá a képét. Nem lehetett több tízesztendősnél.

- Hogy hívnak?

- Engem Szabó Eszternek. Hát magát?

- Csaplár Ágnesnek. Gyere be egy kicsit.

- Minek?

- Beszélgetni.
- Lehet azt az ablakon át is - felelte bizalmatlanul a kislány.
- De meg akarunk vizsgálni.
- Engem ugyan nem.
- Miért nem?
- Mert megront.
- Ne beszélj már bolondokat. Mivel rontanánk meg?
- Megnéz azzal a géppel, és rám jön a hideglelés.
- Ezt meg ki mondta?
- Öreganyám is mondta.
- Az meg honnan tudja?
- Tud az mást is.
- No, mit?
- Megmondta, hogy mikor jön el a világ vége.
- Ejha. Mikor?
- Egyszerre csak kiszakad a föld a kommunisták alatt, mind belehull a pokolba, a többi felmegy a mennyországba.
- És te ezt elhiszed?
- Hát.
- No, gyere be, megmutatom neked a gépet, hogy nincs mit félni rajta.
- Ne mutassa.

Ágnes nevetett, és az ablakon át kinyúlt, hogy megsimogassa a gyerek haját. De a kislány visított, hátrált és egy asszony - szent ég, ilyen vaskos, májfoltos asszony lesz ebből a kis Esztiből is, ha megnő? - hangos szitkokkal rángatta el a gyereket. Tépte a barna copfokat, rázta a kislány vállát.

- Mondtam, hogy ne menj oda, fene egye le a bőrödöt.

Az öreg tanítóné, aki a tornácról nézte az udvart, odaszólt:

- Mondja, Szabóné, nem szégyelli magát? Nem tavaly temette el az ikerfiait? Most megnézet-hetné a doktorokkal a kislányt, és ehelyett elrántja.

Szabóné hallgatott, de a többiek is abbahagyták a beszédet.

- Ugye, akkor azt jajgatta, hogy miért nem vitték kórházba őket, miért nem jött ki hozzájuk doktor. Ugye, mindig mást jajgatnak, ugye, mindig az a rossz, ami van, az kéne, ami nincs.

- Azt mondják, megrontja a gép a kislányokat.

- A villanyra tavaly maga azt kiabálta, hogy vihart hoz a falura, most meg a kutyaólbába is bevezettetné.

Az udvaron most már nevettek az emberek.

Ágnes nézte, hogyan változik meg egy arc, ha mosoly fut át rajta.

- Különben, azt csinál mindenki, amit akar. Én bizony megkérdem a doktor urakat, hogy mitől fáj a hátam, meg az öregemet is idehívom, az is télen-nyáron köhécsel.

A tanítóné kiegyenesedett, és kopott, horgolt kendőjében, feltűzött szürke kontyával úgy vonult be a tanterembe, mint egy királynő.

Az osztályterem ablakaira Ágnes függönyt akasztott. Homok Jani és Maracz elvtárs kinn maradt az udvarban, és biztatgatta az asszonyokat.

- No, látják, vigyék csak be maguk is a gyerekeiket. Használják ki az alkalmat.

- Én negyvenötben földosztásnál voltam - mesélte Maracz elvtárs a hallgatóságnak -, mert ha nem tudnák, én gépkocsivezető vagyok, és a gépkocsivezető az az ember, aki többet tud az országról még a miniszterelnöknél is. Mert én nemcsak újságból meg jelentésből meg rádióból tudom, hogy mi van az országban. Én ott vagyok mindennél. Új híd - én megyek át rajta először. Új iskola? - látom, amint reggel hátitáskával mennek bele a nebulók. Ha elmegyek egy falu mellett, emlékszem rá, hogy nini, a múltkor ez a ház még nem volt készen... - egyszóval, amit én mondok, azt elhihetik, mert ezzel a két szemmel láttam. Hát én voltam Baranyában földosztásnál. Kiosztják valamelyik gróf földjét, Almássyét vagy Andrássyét, nyavalya tartja őket számon - van ott egy ember, ilyen sovány, mint ez az ujjam, annyi gyereke, mint rostán a lik, és hogy őneki nem kell föld. Mert őneki azt mondták, a gróf visszajön. „Bolond vagy te, dehogy jön. Írass földet, mert nem marad.” De hát nem, és nem, ő megvárja, hogy mi lesz. Addig várt, amíg hoppon maradt. Aztán kérvényezett, instanciázott, szaladgált, még Pestre is írt, hogy segítsenek rajta. De hát ha addigra már nem maradt föld. Így fognak járni maguk is - fejezte be zordul.

Négy asszony szánta rá magát, hogy bevigye a gyerekeit a doktorhoz.

„Eltöltöttünk egy napot semmivel” - mondta dühösen Pósa bácsi, amikor az autóból búcsút intettek a falunak.

- Nagyszerű dolog, hogy legközelebb ugyanebben a faluban már sokkal barátságosabban fogadják az egészségügyi autót - feleli erre Kulpinszky doktor.

Csodálatosan szép az alkonyat.

A fák lombja egyetlen, sötétzöld sátorrá olvad, mintha egyetlen, puha ággyá változna az aludni készülő erdő.

- Ez már a mi vidékünk - magyarázza Jani jókedvűen. - Egy óra múlva Somosbányán leszünk.

Köves, kanyargós, gödrös hegyi úton haladnak, harapni lehet a jóízű levegőt.

- Akár a világ végéig itt maradnék - mondja Ágnes.

- Azt hiszem, itt is maradunk - mondja komoran Maracz elvtárs. - Várjanak csak.

Megállítja a kocsit és kiugrik. Percek múlva jön csak vissza.

- Jani, maga ismerős erre. Milyen messze van a legközelebbi falu?

- Hat-nyolc kilométer.

- Akkor itt éjszakázunk az erdőben.

- Mi baj?

- Mind a négy kerék enged. Kutya legyen, ha nem szántszándékkal nyomtak szögeket a kerékbe - és Maracz elvtárs káromkodik egy cifrát. - És sötét is van, én ezt reggelig meg nem csinálom.

- Meleg van, elalhatunk az erdőben.
- Úgyse tudunk okosabbat.
- Ha volna erre kukoricás, és volna benne érett kukorica, parázson megsütnénk - mondja Ágnes.
- Majd akad valami más - biztatja nevetve a sofőr.
- Szalonnát pirítunk.
- Honnan van szalonnája?
- Hja, amíg az urak tüket szurkainak a szegény gyerekekbe, addig a magamfajta proletár munka után néz. Egypár megjavított zár, megreparált masina, és hull az áldás. Az senkinek se jutott eszébe, hogy a röntgenért fizessen, én meg hiába szabadkoztam, tessék.
- Minek fogadta el - csóválta a fejét Kulpinszky doktor.
- A szegény embertől el kell fogadni, mert az jó szívvel adja, és röstellne ingyen dolgoztatni. A basaparaszt meg fizessen, nem vagyok a cselédje, hogy robotoljak neki. Különben is, ha megszerezzük az ennivalót, annyival tovább dolgozhatunk, és az se kutya. És végül - haragudott meg Maracz elvtárs -, mit néznek úgy rám? Nem briliánsgyűrűt fogadtam el, és nem magamnak harácsoltam, faragjanak már nyársat, az ördög vigye el magukat, és üljenek le.
- Pósa bácsi hová tűnt? - kérdezte az orvos, amikor a szalonnát elosztották.
- Van két vöröshagymám, azt szedem elő. Mert szalonnát az öregapám se pirított hagyma nélkül.
- Derék ember az öregapád. Mi a becsületes mestersége?
- Egyetemi tanár, filozófiát tanít - felelte a medikus. - De ő bort is iszik a szalonnára.
- Nótázunk mi bor nélkül is - jelentette ki Jani.

Száraz ágakat hordtak a tűzre. Poltavai szakszerűen igazgatta a gallyakat. Pósa bácsi a nagyapára való tekintettel vezényelte a szalonnasütést.

Ágnes Jani mellett ült. A felcsapó lángoktól kipirult az arca, gyönyörködve nézte a tábortűz körén túl homályba vesző fákat, olyan volt minden, mint a *Szentivánéji álom* díszlete. A tisztás fölött látszott az ég. Tiszta, fényes nyári csillagok ragyogtak. Vajon melegítenek-e azok is így, mint ideleenn ez a néhány, egymásra dobott faág?

*Sűrű csillag ritkán ragyog az égen,
Az én rózsám szénát kaszál a réten...*

Hallja-e, hogy a fiúk énekelnek körülötte, vagy álmodja már? Azt sem veszi észre, mikor takarták be az egyetlen pokróccal, mikor hamvadt el a tábortűz, mikor hunytak ki a csillagok, és mikor hullt le a hajnali harmat a fűre...

Arra ébredt, hogy friss, nyári reggel van, fény csillog a fák levelén, és Pallay professzor kedvence vidáman keltegeti.

- Jó reggelt, Ágnes. Ha mosakodni akarsz, nincs messze a patak.

Friss, jéghideg a patak vize, pompás a sült gombából csapott lakoma, csak Maracz elvtárs kedve morgós. Elmehet virágot szedni az egész társaság, neki legalább kétórás piszmozgása lesz ezzel a förtelmes kerékkel. Mind a négy kilyukadt.

- Segíthetünk?

- Hogyne. Hátramosztítani. Tűnjenek el innen.

- Sétáljunk a patakhoz? - kérdi Jani, és Ágnes jókedvűen bólint.

A patak, mintha csak mesekönyvből zuhogott volna alá. Nagy, zöldesbarna szikláról, egymást kergetve futottak a fehér habok. Kristálytishta volt a víz, látni lehetett ágyában minden kavicsot, mohát, elsodort virágszirmot. Csupa dal, csupa fütyű és mégis csupa csend volt az erdő. Jani leült Ágnes mellé, szorosan hozzásimult, és markába fogta Ágnes megremegő kezét. Szeme lázasan csillogott, úgy nézte a lány feszülő blúzáját, a nyakán a szőke pihéket, a combjára simuló szoknyát.

Jani átfogta Ágnes derekát.

- Valamiről szeretnék beszélni veled... Ágnes, nekem sohasem volt igazi otthonom. Úgy vágyódom... tudod, úgy szeretnék valakihez hazasietni... modern kis lakást, rádióval, sok könyvvel... és várna rám... együtt főznénk a vacsorát. Mindenről beszélhetnék vele... együtt élni valakivel, aki ugyanazért küzd, mint én, aki ugyanúgy szeret mindent, amit én szeretek, még egy épülő hidat is. Nevetséges dolog ez, Ágnes?

- Nem... igazán nem...

- És te... te nem ilyen életet akarsz?

Jani nem várja a feleletet. Katicabogarat talál egy levélen.

- Amikor gyerekek voltunk, tenyerünkre vettük, varázslatot mondtunk, napkeletnek tartva útjára engedjük... vedd a tenyeredre, Ágnes, neked hozzon szerencsét.

Ágnes elmosolyodott, kinyújtotta a kezét. A katicabogár felröppent, keresztülszállt a ficáncoló patakon.

- Ágnes... szeretnék megkérdezni... hozzám jössz-e feleségül.

Ágnes olyan szívdobogást kapott, hogy be kellett hunynia a szemét.

- Ágnes, nagyon szeretlek.

- Én is szeretlek.

ITÁLIAI UTAZÁS

Íme, a Kolosszeum. „Ecco il Colosseo” - mondta az idegenvezető, és széles mozdulattal jelezte, hogy itt most meg kell állni, és áhítatosan felnézni a sokemeletes, körbefutó magas falra, amelynek ablaküregei látni engedik a mélykék római eget, a hallgató kövekre, cézárok és patríciusok egykori páholyaira, amelyek innen éppen olyanok, mint a kiégett, lebombázott pesti bérházak emeletei. - „Ecco il Colosseo” - valóban, ez a Kolosszeum. Pontosan olyan, amilyennek a latinkönyvben és a filmhíradóban látta, pontosan olyan, amilyennek várta és tudta. Mint ahogy az egész itáliai utazást furcsa kettősség fogta át - mindaz, amit Itália tárt öle adott, a képtárakat és szobrokat, a narancsot és Toscana édes dombjait -, mindez természetes volt, mindezt előre tudta, ilyennek várta. De ugyanakkor nem tudott betelni a csupasz ténnyel, azzal, hogy ő, Csaplár Ágnes harmadéves orvostanhallgató éli át mindezt. Sőt visszafelé forgatva az időt, hihetetlennek érezte most azt is, hogy orvostanhallgató, hogy a világot meg-rázó történelem kiemelte őt az iroda tinta- és pecsétviaszszagú asztala mellől, Gerencsérné pápaszemes, kontyos zsarnokbirodalmából.

- Ecco il Colosseo - mondja újra az idegenvezető -, ed ecco il palco dei cesari - ó, igen, igen, persze, ott ültek a césárok, neki magyarázza ezt az idegenvezető, egy göndör hajú, fekete fiatalember, fehér vászonkabátban, bordó nyakkendővel. És ez a karvalyorrú, szürke nadrágos férfi, aki a San Pietro árkádjai óta követi őket dacos kitartással, és dallamosan kiabálja: Én tudom kicsi magyar... olcsó János, olcsó János, eh, guardateli, che belli... és csak nyolcezer líra. És hiába mondja Ágnes, hogy nincs pénze, Olcsó János mutogatja a gyöngyházból mintázott karkötőt. Milyen szépek, vinne Katinak és Orlay Máriának. De nincs pénze. - Háromezer líra, csak azért, mert magyarok... Olcsó János - mondja a karvalyorrú. Azután már ezer líra. Eh, háromszáz líráért adom! Signorina, háromszáz líra, trecento lire! Az anyámnak sem adnám ennyiért. - Ágnes már habozik, legfeljebb holnap csak kenyeret és narancsot eszik. De Péter megrántja. Te örült, tizenkét líráért megkapod akármelyik velencei bazárban. Olcsó János megérti, szomorúan bólint. „Tizenkettő líra” - és megtörten nyújtja a karpereceket. Ágnes csuklójára veszi a karkötőket, a gyöngyházfényű kagyló hidegen simul a bőréhez, de úgylis csak álom mindez, egyszerre csak felébred, és nem lesz itt semmi, sem karperecek, sem Róma, sem a Kolosszeum.

- ...Ez a hely, ahol most állunk, hölgyeim és uraim, az oroszlánok ketrece volt. Ott, a mögött a vasrács mögött tartották a fogoly gladiátorokat... méltóztassanak velem jönni, igen, itt a rács mögött vártak sorsukra a gladiátorok, ott fönn volt a császár...

„Álmodom... a raktárban vagyok” - gondolja, és egyszerre rémület fogja el. „Persze... hiszen még háború van, a bezárt raktárban vagyok, és most fel fogok ébredni, szirénák szólnak... mindent álmodtam... ó, mindent csak álmodtam.”

Hiszen az indulás is... olyan hihetetlen volt.

Három hete sincs még, hogy az egyetem hirdetőtáblája előtt állt, a választási plakátok rengetegét nézegette, amelyek között szinte eltűntek az egyetemi tudnivalók és vizsgahirdetmények.

- Csaplár, mit csinálsz ott? - kiáltott rá a Medikus Kör titkára.

- Megjöttem Somosbányáról, azt nézem, hová lehetne még elmenni.

- Például Olaszországba.

- Aha. Nem volna rossz.

- Jó, akkor holnapra hozz be egy önéletrajzot az ifjúsági titkárságra és négy fényképet.

- Minek?

- Kell.

- Honnan vegyek fényképet?

- Azt már nem tudom.

Másnapra megvolt a négy fénykép.

Öt nap múlva az útlevél.

Egy hét múlva a hivatalos értesítés: Csaplár Ágnes harmadmagával Olaszországba utazik, az olasz demokratikus ifjúsági szövetség, a Fronte della Gioventù firenzei kongresszusára, és egy hónapra Rómába.

Nem, ezt igazán nem lehet elhinni.

Ferkó minden megtakarított fillérét odaadta: Ágnesnek új empriméruháat kell varrni. Az egész ház tudja, hogy Olaszországba készül. Megbámulják új cipőjét és kezításkáját. Az utazás előtti napon fodráshoz kell menni, rövidre vágatni a haját és tartós hullámmal göndöríttetni. A szárító bura negyvenperces kibírhatatlan forrósága és zúgása elálmosítja. A hőség: a déli nap. A zúgás: a tenger.

Megint csak álom, a délivasút füstje, korma, zakatolása, Jani féltő és szelíd csókja, a messziről lobogó zsebkendő, a visszafelé rohanó sürgőnypóznák, a fehér kerítéses, virágos, mosolygós balatoni állomások, integető úttörőnyakkendős kislányok és kisfiúk, bicikliző nyaralók az országúton. Az állomásokon nevetés, harmonikaszó, a fenyvesek mögül előcsillanó szépséges víz. Mindez felbukkant, és semmibe tűnt. És a vonat rohant, rohant, vitte Ágnes tengert kiinni akaró végtelen szomjúságát, tengert ölelni akaró végtelen vágyát. Ten-ger, ten-ger, ten-ger - zakatolták a kerekek.

Estefelé érkeztek Ljubljanába. Megint csak álom a dombos, erdős smaragd táj. Bársonytakarónak látszik a fű, a kanyargós síneken jól látni a vonat elejét. Pöfögő kis játék masina egy gyerekszoba szőnyegén.

És valóban ő állt a vonatablakban, háttal az aludni készülő utasoknak, kétnapos fáradtsággal izmaiban és idegeiben? És ő nézte a lázasan zakatoló vonatból a feketébe burkolózó tájat, az eget hasító hulló csillagokat, a különös, idegen éjszakát? A vonatfolyosó sárgás villanyfénye, ismeretlen állomások, ismeretlen házak, ismeretlen álmot alvó emberek... S a kerekek zakatolásának, mozdonyfüttynek, távoli kiáltásoknak kábulatában meglátott egy halvány fénycsíkot odakinn. Látni nem is, inkább sejteni lehetett. Először ezüstszürke csík éledt az ég alján, azután, mint a lábadozó beteg, lassan pirosodni kezdett. És körülötte színesedett a világ. Felhők gomolyogtak az égen, idegen alakú felhők. Gyermekkorában sokszor játszott a felhőkkel. Hanyatt feküdt a réten, és figyelte az égi játékot. Most hadra kelt katonák vonultak, most bárányokat legeltetett a pásztor. Máskor szigorú arc nézett alá vagy fantasztikus mesebeli szörny. De ezek a felhők a földről látszottak felemelkedni. Kinyúltak, mint óriás szirmú virágok, rózsaszín és türkiz, ibolya és vaj színűek, forogtak, kavarogtak, egymást ölelték. Talán nem is a felhők... maga a tenger hullámozott előtte. És ő kileste hajnali órán, az ébredés pillanatában, amilyennek ritkán látja emberi szem. Igen, a tenger, varázslatos, ringató, végtelen tenger, maga a boldogság tárult fel előtte, és rohant, rohant előre a vonat, néhány lélegzetelállító perc, és mindjárt utoléri a színes káprázatot...

„Láttam a tengert” - magyarázta Ágnes boldogan az ébredő útitársaknak. De a belépő kalauz jókedvűen vigyorgott. „A napfelkeltét látta, cara signorina, csak a napfelkeltét. A tenger nem azon az oldalon lesz, hanem amarra, amint Triesztbe érünk, látni fogja.”

Igen, tíz perc múlva valóban ott futott el a vonat a tenger partján. Egyetlen azúrkék tükörlap volt a tenger, mozdulatlan, mintha festették volna. A parton gyönyörű villák. „Ez a híres Miramare” - magyarázza Péter, az egyik bölcsész, akinek bronzvörös haja és lányosan fehér arcbőre van. Ágnesnek sejtelve sem volt róla, hogy miért híres a Miramare villa, de megcsodálta és bólogatott. Mint ahogy mindent megbámult, és örült mindennek. A magasan felfuttatott szőlőnek, amely mintha fán nőne itt, a kél szabad órának Triesztben - amit arra használtak, hogy narancsot vásároljanak, és megbámuljanak a kikötőben egy amerikai hadihajót. És szívrepesve állt a vonatablaknál, amikor végigfutottak a hosszú velencei mólón. Alkonyodott, felhős volt az ég, sűrűnek és ezüstösnek látszott a tenger, mint a kiömlött higany. Néhány percig állt csak a gyors, kiszálltak, leszaladtak a Canale Grande partjához, bámulták a most induló vaporettót, a San Marco messzi fényeit, a méltóságteljesen hallgató palotákat. „Ez hát Velence” - mondta akkor önmagának álmélkodva, mint ahogy most álmélkodik azon, hogy igazán itt áll a Kolosszeumnál, szürke, hallgatag kövek között.

Évezredeknek őriznek a hideg, sötét falak. Ugyanezen a helyen halálraítéltek álltak. Hogy verhetett a szívük, amíg odaát félelmesen bőgtek az oroszlánok és még félelmesebben üvöltött a nézők hada. Ágnes képzeletében megelevenedik minden. Látja a hajlékony testű, izmos gladiátorokat, látta az oroszlánharapástól szétmancangolt testeket, látta a császárok Rómáját. Mindaz, amit valaha Rómáról olvasott, *Az ember tragédiájának* hatodik színétől Shaw *Androkleséig* most lett igazán az övé. Most érezte, hogy a föníciai hajósok tengerre szálló vágya, a céhlegények messzi vándorútjai úgy kellenek az embernek, mint a levegő. „Szabadon kószálni a világban... ha tetszik, megmászni a Táttra csúcsait, ha jólesik, megnézni a fjordok világát, hódolni Athénben a periklészi kor emlékeinek, virággal koszorúzni a házat, ahol Dante született, utazni, látni, megismerni szűk és mégis hatalmas lakóhelyünket, a földet - gondolta Ágnes. - De vajon megláthat-e az ember, nem is mindent, csak valamit is a leg-szebből és a legfontosabból? Megnézi a Tower Bridge-t, de ugyanakkor láthatna egy virágzó almafát a Marica völgyében, egy kószáló vitorlást a Balatonon vagy egy patakpartot, mohos sziklával, felrebbenő katicabogárral...”

„Fogok-e emlékezni erre az utazásra? Ezekre a kövekre, a diadalívekre? Mi marad meg ezekből a napokból?” - és rádöbbsent, hogy nincs kinek elmesélnie, hogy ezeket csak Tibor érthetné meg. Félelmes volt a felismerés, hogy Tiborra gondol, amióta csak átlépte a határt, hogy az olasz nyelv édes szavai, a gesztenyefák, Firenzében a Signoria tornyának sok száz lépcsőfoka, a Ponte Vecchio apró bazárjai, a római sikátorok - mintha régi képes albumok lapjai tárulnának előtte, albumok, amelyeket együtt forgattak Tiborral. Ki nem mondván és önmagának be nem vallva Tiborra gondolt a Santa Croce hűvös oltára előtt, ha belépett gyümölcsöt vásárolni egy bottegába, és félbehajtotta az ajtó gyöngyfüggönyét, Tibor jutott eszébe. Ezért, ezért rohanta végig az elmúlt napokat, ezért nem hagyott időt önmagának alvásra, pihenésre, egy pillanatnyi gondolkodásra. Tibor elől futott, amikor átszaladt az Arno egyetlen épségben maradt hídján, amikor húsz nemzet egyetemistáival egybefogódzva éjjel háromkor énekelve meneteltek Firenze utcáin, és harsogták a *Bandiera rossát*.

A firenzei Boboli-kertben és a San Pietro hatalmas kupolája alatt az első szerelem álmvilága kísértett, a hangos olasz beszéd, a sikátorokban két szemközti ház között kifeszített kötélén száradó fehérnemű, az üzletek olasz nyelvű cégtáblái, a piacon az osztriga- és citromhalmok - mind egybefolyt a régi Múzeum-kerti sétákkal és az első csókkal.

- Most pedig megmutatom önöknek Titus diadalívét - mondta az idegenvezető.
- Gyere, Ágnes - biztatta Péter. - A Kolosszeum minden kövét már kívülről megtanultad.
- Jövök.
- Holnap mit csinálunk? Vatikáni múzeum?
- Tudod, mit? Szeretnék egy napot pihenni. Megnézni a tengert. Semmi mást, csak a tengert.
- Hiszen láttad a vonatból.
- De mégis. Közelről.
- Nem bánom, fürdünk egyet. Reggel kimehetünk Ostiába.

Reggel kilenckor megérkezik a villanyvonat Ostiába.

Fél tízkor már ott ültek a csíkos strandernyő alatt, lábujjukkal az arany színű homokot kotorásszák, és nézik a tengert.

Zöld a tenger, mint az olvadt üveg, jókedvűen csapkodja a partot. A gyerekek gumiállatokkal nyargalják meg tajtékos hullámain. Ágnes belerohan a csípős, sós vízbe, úszik a felcsapó hullámokon, ujjong, részeg a boldogságtól. Ez hát a tenger!

Amerre lát, ég és tenger ölelkezik. Türkiz színű a végtelenség, s a látóhatár szélén pici fehér pont: hajó. Úszik, úszik a smaragd vízen, önmagát látja, a gyerekkori képet, nagyanyját, a konyhában a pokróccal letakart vaságy fölött a képet. A színes levelezőlapot: tengert, hajót, pálmafát. Ha van boldogság, hát ez az, ilyennek képzelte mindig.

A nap vörösre égeti a bőrét. Enni is kellene valamit.

De nem tud megválni a víztől. Kimegy a partra, leül a sziklára, vagy végigfekszik a homokon, és nézi szerelmesen a végtelen vizet. Délre sötétkék lesz a tenger, sima, sötétkék tükör, egyetlen fodor sem rezzen a tükrén. Délután váratlanul dühösen hullámszani kezd, szürkésbarna, zord, kiismerhetetlen. Alkonyatkor sötétzöld, mint a sziklapart, csak a látóhatár szélén piros, ott, ahol a napot fürdeti.

Mi lenne, ha itt maradna mozdulatlanul a tengerparton, itt ülne a sziklán, nézné a ringó óriást, egészen addig, amíg beleszédülne, belezuhanna... mi lenne, ha most elindulna futva a mélységek felé? Mi lenne, ha itt akarna élni ebben a csodálatos világban, háromezer éves kövek, festmények, dalok, pálmafák földjén?

Péter már felöltözött, vissza akar menni Rómába. Most megint lekéstek egy villanyvonatot, és csak egy óra múlva indul a következő. De ő könyörög, maradjanak még egy kicsit, sétáljanak a tengerparton, úgyis erre szánták ezt a napot. Péter lovagias, jó, menjenek. Ágnes is felöltözik, azután végigsétálnak a citrom- és gesztenyefák szegélyezte vidám villasoron. Apró bódékban limonádét és kagylókból készített dobozokat árulnak. „Ricordi di Ostia, ricordi di Ostia” - harsogták a fényes fekete hajú, barna képű fiúk. Sajtot és narancsot vettek, csavarogtak a tengerparton. Nézték a sötétzöld tengert, amely bölcsen és komolyan várta az éjszakát. Túlértek az elegáns villasoron, megint homokos strandon jártak, azután elhagyott sziklaparton. Péter órája megállt, későre járt.

Bokros, vad itt a vidék és még szebb a tenger. Az ég felhőtlen, a vizén mégis árnyak és fénycsíkok lebegnek. „Csak ne feledjem el soha ezt a képet” - gondolja Ágnes, de tudja, hogy hiába fogja otthon lehunyni a szemét, ezt a képet többé nem lehet visszaidézni.

- Menjünk, úgyis mindegy.

Péter nem kérdi, mi mindegy. Szeretne legalább vacsorára visszaérni a kollégiumba. De merre menjenek? Csak nem fognak véges-végig visszamászni a parton? Holnapután kiskeddig sem érnek úgy haza. Nekivágnak találmánra egy földútnak. Kétezer évvel ezelőtt lehet, hogy minden út Rómába vezetett - most egyik sem. Mennek jobbra, balra, sehol egy útjelzés, sehol egy kilométerkő.

Egészen bealkonyult már, amikor észrevesznek a dűlőút mentén egy drótkerítést, mögötte fából tákolts kalyibát. A kerítés mellett nyolc-kilencéves-forma kislány, fekete kiskutyával játszik. Amikor meglátja a két idegent, gyerek is, kutya is bemenekült a vityillóba.

- Buon giorno - kiabálja Péter, de hasztalan. A „jó napot”-ra nem felel senki, nem jön elő senki. A kerítés végén lécekből tákolts ajtó, egyetlen lökéssel ki lehet nyitni. Péter nyitja is de nem lép be, hanem újra kiabál. Erre már előszalad valaki a házból. Töporodott, fekete ruhás anyóka, csak barna szeme és fehér haja világít. Kezét tördeli, jajgat, mintha nyúznák.

- Nincs itthon, úgy segéljen a szüzanya, nincs itthon a fiam, csak ketten vagyunk a kislánnyal. Dolgozni ment a fiam, nincs semmink, bevittük az adót.

Percekbe kerül, amíg megnyugtattják, hogy nem a hatóságtól jöttek, csak eltévedt utasok.

Az asszony hol Ágnesre néz, hol Péterre, még mindig gyanakszik. Errefelé csak olyanok járnak, akik visznek. Katonát a királynak vagy adót, vagy valakit a börtönbe. „Hiszen nincs is már király” - mondja Péter. „Király mindig van, csak másképp hívják” - legyintett az öregasszony. És szükséztaván, ijedten válaszol a két vendég kérdéseire.

Hetven éve él ebben a kalyibában, hatéves volt, amikor az apja idehozta. Nem, nem az övök ez a kunyhó. A hercegé. Minden a hercegé, az udvar, a föld, a ház, az emberek. De most nincs munka, amióta háború volt, nem szabad megműveltetni a földet, ezt nem lehet megérteni, de a herceg így parancsolta. Mindenütt bozót és mocsár. A fiúk elmentek, ennek a kislánynak az apja meg az anyja is elmentek munka után.

Róma nincs messze, azon az úton menjenek föl, a dombon át, azután jobbra, ott elérik a vasútállomást. Egy óra utazás az egész.

- Mikor volt Rómában? - kérdi Ágnes.

Az asszony a fejét rázza.

Nem, ő még sohasem volt Rómában. Mondják, hogy nagy házak vannak ott, de ő nem tudja elképzelni.

Ágnesnek a torkát szorítja valami. Nézi az öregasszonyt, akinek öt fia közül hármat elvittek a csendőrök, mert fel akarták szántani a földet, aki itt él hetven éve, nem tudja, hogy a világ leghíresebb városa mellett él, nem hallott a césárokról dicsőségéről, és nem látott egyet sem a San Pietro oltárképeiből. Nem tud írni, és nem tud olvasni, nem tudja, hogy az ő anyanyelvén írták a világ legszebb szonettjeit...

- S a tenger... igen, igen, a tenger szép - mondja az öregasszony. De ő gyerekkora óta nem fürdött benne. Kétszáz lírába kerül. Itt az egész part a Banco di Santo Spiritoé, a Szentlélek Bankházé...

- E voi?

- És maguk?

- Mi magyar diákok vagyunk - mondja Péter.

Az öregasszony még sosem hallott Magyarországról. Merre van az, milyen ott az élet?

- Kiosztották a földet - mondja Péter. - Odaadták a parasztoknak. - Ágnes nézi az öregasszony álmélkodását.

Kik osztották a földet? A grófok? Hogyan? A kommunisták? És azt engedték a csendőrök?

Fogatlan szája csukva marad, kuncogva nevet. Ilyen mesét még Aniuta, az unoka sem hisz el.

Péter erősködik. De igazán nem mondanám, ha nem így volna. Miért csapnám be magát? Az én nagybátyám is kapott földet, három hektárt. Búzát, kukoricát vetett, krumplit ültetett, egy darabot meghagyott szőlőnek, konyhakertnek, egy kis saláta, paradicsom megterem rajta.

Az öregasszony már nem nevet. Összekulcsolja a kezét, és tágra nyílt szemmel hallgat.

- Ó, ha az én unokám eljutna egyszer egy olyan országba...

A kalyiba körül az udvar olyan kopár, olyan végtelenül kopár, még egy bokor sincs rajta. De a kerítés tövében lila vadvirág nyílik, hasonlít a bogáncs virágára. Az öregasszony lehajol, letépi, és Ágnesnek nyújtja az egyetlen szál virágot.

A dombról még egyszer búcsút intenek.

A dombtetőről még egyszer látni a tengert.

Holdsugarakkal hinti be az éj a tengert, hívogató, szikrázó ezüst vesszőkkel. S a parton komoran őrködnek a sziklák, és a víz örök, egyhangú zúgással veri, veri őket.

A TITOK

Homok Jani már hónapok óta sejti, hogy valami baj van a gyárban. Csuti helyén egy tehetetlen mérnök van, akit jóformán sose látnak. Kemenessel, az új ügyvezető igazgatóval pedig nem lehet boldogulni. Az öreg Römer doktor mindjárt pulykavörös lett, és az asztalt verte, ha az üzemi bizottság előadta a munkások követeléseit. „Huszonöt évig nem volt védőrács azon a koszos gépen, nem fog most sem elkapni senkit.” Vagy: „Bölcsődét? Szülőotthont? Toronyórát láncsal nem kívánnak? Azt hiszik, fán nő a pénz? Vagy bankóprés van az asztalomban? Maguk elvesztették a józan eszüket, maguk vagy Rockefellerrel tévesztenek össze engem vagy egy fejőstehénnel. Tessék csak nyugodtan hazamenni és bepanaszolni engem a szakszervezetnél, de amíg ezen a helyen ülök, addig nem lesz bölcsőde, nem lesz ingyen mozi, és nem lesz új öltöző, mert a régi még nagyon jó.”

Kemenes Tibor nem kiabál, hanem udvariasan leülteti az üzemi bizottság tagjait, jegyzet-tömböt vesz elő, és gondosan felír mindent. „Bölcsőde” - írja, és két felkiáltójelet tesz utána. „Mosdóban rosszak a vízcsapok” - ezt piros tintával aláhúzza. Azután megköszöni a szíves felvilágosítást, megígér mindent, és nem történik semmi. Ha sürgetik, mindenre azt mondja, hogy jogos és folyamatban van... Ha Römert megkérdezték, hogy miért nem érkezett be a luxembourgi nyersvas vagy a morvaországi formázóhomok, akkor Römer paprikavörösén ordította: semmi közük hozzá, én vagyok az igazgató, az én bajom, nem a maguké, eredjenek a pokolba. - Kemenes csenget, behozatja Gerencsérné nyilvántartásait. Parancsoljanak, ekkor és ekkor elment a megrendelés... várni kell. És a dolgok mégis sokkal rosszabbul, sokkal álmosabban mennek. Mindennaposak a leállások anyagihiány miatt. És nincs pénz. Semmire sincs pénz. Egyetlen rossz villanykörtét nem cserélnék ki, egyetlen szöveget nem vásárolnak. Két esztergapadot átadtak a szomszéd szerszámgépgyárnak, és nem vettek helyébe másikat. Kern Gizi, a központi iroda szakszervezeti bizalmija, akire ideiglenesen rábízták a főkönyvelői teendőket, már kétszer is szóvá tette az üzemi bizottság ülésén, hogy a vállalat exportkövetelései nem folynak be. „Csak szállítjuk, szállítjuk a gépeket Svájcba és Svédországba, és nem jön a pénz. Amíg nem fizetnek, nem szabad több árut kiküldeni.” Kemenes nem haragudott, amikor az üzemi bizottság tagjai kérdést intéztek hozzá ebben az ügyben. A szállítások felfüggesztésével nem értett egyet. Háború után valóban vannak átutalási nehézségek. De régi, megbízható cégekről van szó, évtizedes üzleti összeköttetés. Inkább azt tartaná helyesnek, ha nagyon komoly hangú levélben kérnék fel külföldi ügyfeleiket a gyorsabb fizetésre, mert „az elszámolások és számláink kiegyenlítésének késedelme miatt vállalatunk esetleg abba a kínos helyzetbe kerülhet, hogy nem tudjuk szállítmányainkat az eddigi pontossággal és rendszerességgel útnak indítani”.

„Nem értem... nem értem - töprengett akkor is Homok Jani. - A nyers vasért mi egy fél évre előre küldtük a pénzt, a zománcfestékért egy fél évvel előre küldjük a pénzt, a csiszolókorongért előre fizetünk, a formázóhomokért előre fizetünk, és a megrendelt árut egy év múlva sem kapjuk meg... a mi árunkért meg egyszerűen nem fizetnek.” „Nyissa ki jól a szemét - mondta Kern Gizinek -, figyeljen meg mindent, elvtársnő.” De ennél többet nem tudtak csinálni.

Délután ötkor lement a készáru-raktárhoz. Az iparvágányon benn állt a MÁV-vagon, a vámhivatalnokok felhajtott télikabátgallérral, topogva a tisztviselőkkel beszélgettek. Egy fiatal pénzügyőr hangos kiáltással nevezte meg a vagonba tett kisképet, egy másik az előtte levő gépelt listán ellenőrizte a gyártási számot. Láthatóan semmi rendkívüli vagy szabálytalan nem volt a vagon körül. Homok Jani felmászott a vagonba, elnézte a szépen, gondosan csomagolt gépeket. Azután bement a készáru-raktárba, ahol a tartalék alkatrészeket csomagolták. Ekkor vette észre a fémdobozokat. Kíváncsian vette fel az egyiket, és elolvasta a címkét. „Speciális rozsdamentesítő az A2 típusú repádarálóhoz.” „Hát ez mi?” - kérdezte az egyik csomagoló-munkást. „Minden géphez hármat adunk, Homok elvtárs, ez az utasítás.” „Ki utasította?” - A munkás vállat vont. „Én csak kisegíteni vagyok itt.” Jani alaposabban szemügyre vette a speciális rozsdamentesítőt, és alaposan megrázta. A papírragasztás egy helyen felszakadt, és alatta másik, színes papír látszott. Most már kíváncsian tépte le a címkét. A „Speciális rozsdamentesítő” felírás alatt háromnyelvű színes szöveg hirdette, hogy a doboz tartalma nettó egy kilogramm libamáj zsírban, elsőrendű minőség, „Made in Hungary, only for export”.

- Az anyád.

Jani egymás után tépett le néhány rozsdamentesítő-címkét.

Valamennyi fémdobozban libamáj volt.

- Azonnal abbahagyni a rakodást! Gábris, Papp bácsi, jöjjenek csak ide! Hé, szóljatok csak a vámkezelőknek!

Pillanatok alatt szétdobálták a raktárát, kibontották a már vagonba tett ládákat. Négyszáz doboz májkonzerv volt közte. Kibontották a „géptörlőrongyok” jelzésű csomagot - szebbnél szebb csipketerítők hullottak ki belőle. A darálók tartalék kései helyett - finom műszerek. Bodza Gábris csak a fejét kapkodta. Ki tudja, mi ment ki eddig a többi vagonban!

Néhány héttel, később Bodza Gábris megkereste az öntödében Homok Janit.

- Te Jani, ma is elmész hozzá?

- El, hát. Minden délután megyek.

- Itt a levél. Vidd el.

- Rendben.

- Aztán okosan. Kopogtass be hozzám, ha visszaértél.

- Késő éjjel lesz.

- Nem baj.

Homok Jani máskor utolsónak megy öltözni, de ma futólépésben sietett át a gyárudvaron. A portásfülke előtt állt az üzem motorbiciklijé, özönvíz előtti, köhögős jószág. „Most az egyszer még bírd ki” - biztatta Jani, amikor megvizsgálta a masinát, és némi fejcsóválás után ráült. Berúgta a motort, és búcsút intett a kaput nyitó portásnak.

- Hova, Jani?

- Baracskára - kiáltott vissza teli torokból. - Csutihoz.

Csuti Lóránt már egy hete az ágyat nyomta.

Tulajdonképpen egész télen nyavalygott. Hol a mandulája dagadt meg, hol a dereka fájt, reuma kínoztá, köszvény gyötörte, de rá se hederített, mászkált a vastraverzeken, a pillérek fölött szédítő pallókon, szaladgált, izgult, veszekedett, és amikor elkészült a hatalmas közúti

híd - Csuti ötödik hídja, amikor előkészítette a tavasszal meginduló újabb munkákat, átnézte a rajzokat, ellenőrizte a számításokat -, egy szóval, amikor néhány hetet lustálkodhatott volna, egyszerre leteperzte a betegség.

Két napig feküdt lázasan és elhagyottan.

Nem volt senkije, akit orvosért szalaszthatott volna, még a telefonja is bedöglött. Nem volt senkije, aki megfőzött volna egy csésze teát, friss ágyneműt húzott volna az agyongyúrt, átizzadt párnák helyett. A harmadik nap beállított Simovits néni, aki hetenként kétszer takarítani járt hozzá. Hangos jajveszékelés közepette összeszedte a töméntelen piszkos edényt, takarított, súrolt, ágyat húzott, doktorért szaladt, teát főzött, kijelentette, hogy ezentúl minden reggel eljön, és ápolni fogja a mérnök urat. Csuti szabadkozott, káromkodott, dehogyis kell róla gondoskodni, majd jobban lesz, elmegy ő maga az orvoshoz, nem éhes, nem szomjas, hagyják békén. Simovits néni minderre nem is válaszolt. Elszaladt a boltba, almát vett, kompótot főzött, úgy bánt Csutival, mintha édes egy fia lett volna. A szomszédok is - akikkel évek hosszú sora óta csak „jó reggelt, hogy van, na, köszönöm, megvagyok valahogy” viszonyban volt - egyszerre megjelentek. Beállított egy vasutas-egyenruhás fiatalember, bemutatkozott, ő az utcabizalmi, hallotta, hogy a mérnök úr egyedül van és beteg, ha nem veszi sértésnek, a felesége majd át-átnéz, hogy nincs-e szüksége valamire. Most ezt az üveg kávé küldi. - És hol az egyik, hol a másik szomszédasszony kopogtatott be, hogy úgyis éppen a piacra megy, ne vásároljon-e egy élő csirkét, vagy hozzon talán valamit a patikából?

Délutánonként Homok Jani is átmotorozott. Isten tudja, honnan tudta, hogy Csuti beteg. Ha esett, ha fagyott, Jani munkaidő után felült a motorra, és neki a negyven kilométeres útnak.

Csuti sírni tudott volna zavarában.

Világéletében egyszerűek és rendezettek voltak a többi emberhez fűződő kapcsolatai. Csuti büszke volt rá, hogy soha senkinek sincsen terhére, senkire sem szorul. Nyolcéves volt, amikor először életében pénzt keresett. Nem nagyon tisztességes úton ugyan - egy Rehberger nevű harmadik elemista kollégájának sugott számtanórán, és ezért Rehberger Peti nekiadta a tízórai vásárlásra kapott krajcárokat. S ha később nem is ezt a mesterséget folytatta - valahonnan mindig volt maga kereste pénze. Tanítványt vállalt, elkészítette társai rajzait és latinfordításait, sőt ötödik gimnazista korában osztályfőnöke ajánlására német kereskedelmi leveleket fordított egy fogászati laboratóriumnak. Büszke volt rá, hogy a taníttatása nem kerül semmibe, hogy apjának, aki hivatalnok volt a megyénél, és anyjának ő, a fiú adhat pénzt. Csuti késői házasságból származott, anyját mindig betegnek látta. Ez egyrészt gyengédséggel töltötte el, másrészt azzal az elhatározással, hogy ő maga sosem lesz beteg, sosem lesz tehetetlen, sohasem fog másnak alkalmatlanságot okozni. Így szokta meg már kisgyerek korában azt is, hogy otthon csak olyasmit meséljen el, amivel beteg anyját felvidítja. Sérelmeit, fájdalmát, megalázottságát sohasem mondta el. Sem otthon, sem máshol. Ha Csuti belépett az ajtón, a társaság már mosolygott. Csuti sohasem kért kölcsön, de mindig készséggel adott. Csuti magától értőően fizette ki a sört, feketekávé vagy mozijegyet annak, akivel éppen együtt volt. Csutira barát és ismerős, rokon és munkatárs mindig számíthatott. És mégis, olyan magányosan élt. Barátai sohasem voltak. Csak ismerősei, akik eljöttek sakkozni, teát inni, muzsikát hallgatni. A nők is - a szenvedélyes, az egész életre szóló érzés sohasem jött el. Egész élete korrekt magatartásával Csuti csak annyit ért el, hogy a körülötte élő emberek sorsa összeütközés nélkül futott el az övé mellett, nem okoztak viharos konfliktusokat, gyűlöletet, szenvedélyt vagy szerelmet - éppen ezért nem is volt igazi élet. A betegség tehetetlenségében ismerte fel ezt. Eddig, ha beteg volt, az is másképp volt. Befeküdt a Siestába, amikor a veséjét operálták. Pénzzel intézett el mindent. Tiszteletdíj a tanárnak, borralaló a főnövérnek, borralaló az éjszakás nővérnek. Minden szolgáltatást, minden kezelést, minden pohár vizet

bőkezűen megfizetett. De most... tulajdonképpen kórházba kellene utaltatnia magát, hiszen mindenkinek megvan a maga gondja, baja, lehetetlenség, hogy Simovits néni és a szomszéd vasutas, a kertészék felesége meg Homok Jani ápolják.

Csuti az óráját nézi. Máskor ilyenkor már itt van. Igaz, hogy ma nagyon csúnya, esős, szeles idő van. Talán el se jön.

Félhomály van Csuti szobájában, csak a kis olvasólámpa ég. Az erős fény bántja a mérnök gyulladásszerű szemét. „Úgy várom, mintha a fiam volna.”

Homok Jani az építkezésen is egyszer-egyszer felkereste Csutit. Félhivatalos látogatások voltak ezek. Jani az üzem ócska motorján jött oda is, úgy szorított kezét mérnökével, hogy az orrán látszott, legszívesebben a nyakába borulna. Érdeklődött Csuti egészségi állapota felől, mászkált egy kicsit a hídépítésen, azután óvatosan azt tapogatta, hogy ha a gyári pártszervezet esetleg Csuti újraigazolását kérné... „Nem - mondta ilyenkor Csuti felháborodva. - Nem vagyok rá kíváncsi. Nagyon jól megkeresem a kenyeremet a hídon. Nagyon érdekes, szép és nekem való munka.” „De főmérnök úr mégiscsak gépészmérnök.” „Nem vagyok én már gépészmérnök.” „De a gyárnak szüksége van önre.” „Fütyülök a gyárra. Ezért jöttél?” „Nem - mondta védekezve Jani. - Ezt csak úgy említtem. Látogatóba jöttem.”

Betegsége harmadik napján állított be Jani, almát és kétszersültet hozott, levest főzött, leült a főmérnök ágyához, és késő estig ott maradt. Még arra is kapható volt, hogy előszedje a sakk-táblát. Csuti öt lépéssel megmattolta, és úgy nevetett, hogy a könnyei potyogtak. „Jani, neked fogalmad sincs a játékról.” „Csak a lépéseket ismerem - vallotta be Jani -, de azért holnap boldogan megpróbálnám újra.” „Holnap?” - és Csuti meglepve is, reménykedve is nézett rá. „Persze, mindennap átjövök, amíg fekszik.” „Dehogy jössz, motorbiciklin, késő délután ebben az istenverte rossz időben.” „Jövök bizony” - nevetett Jani. „Nem engedem, hogy énmiattam.” Homok Jani rámosolygott Csutka.

- Nem ön miatt, mérnök úr. Magam miatt.

„Öreg vagyok... ez az öregség, hiába - csúfolta önmagát, amint a félhomályban fekve, minden motorberregésre megremegett. - Nem bírom a magányt.”

Könyvet kotort elő az éjjeliszekrényen tornyosuló papírhalmazból. Nézte, nézte, nem is értette, mit olvas, és egyetlen mozdulattal hajította el, amikor a motorbicikli végre megállt a kapu előtt.

Jani pirosan, mosolygósan lépett be.

- Örülök, hogy jókedvében találom, mérnök úr - ült le az ágy mellé.

- El akarod rontani valamivel?

- Nem... azt hiszem... remélem, nem. Csak ígérje meg, hogy meghallgat. Jaj, mielőtt összetöröm az üveget, ezt a menyasszonyom küldi.

Csuti úgy nevetett, hogy a könnye kicsordult.

- Ismeretlen menyasszonyoktól húslevest és körtebefőttet sarcolsz...

- Nem ismeretlen. Ha majd fenn jár mérnök úr, eljön ő is. Jól ismerik egymást.

- No, ne mondd, ki az?

- Csaplár Ágnes.

- Gratulálok, Jani, ez aztán feleségnek való kislány.

- Ugye? - ragyogott Jani. - Eljön az esküvőnkre?

- Boldogan, de ma még nem tudok felkelni.

Jani nevetett.

- Hát ma még nem is kell. Nincs még lakásunk, nincs még semmink. De húsvétra.

Csuti kanalat, tányért kért, és mindjárt megkóstolták Ágnes főztjét.

- Hát ez valóban izgalmas mondanivaló volt.

- De van itt még más is...

Homok Jani elkomolyodva nyúlt a kabátja zsebébe, és kivett néhány hosszú miniszterpapírt és levelet.

- Tessék... ha elolvasná...

A levelet a kerületi Nemzeti Bizottság írta. Hivatalos értesítés arról, hogy a gyári üzemi bizottság kérésére felülvizsgálták Csuti Lóránt igazolási ügyét, és a főmérnököt egyhangúlag igazoltnak jelentik ki.

- A másikat is nézze meg - mondta gyorsan Homok Jani.

A miniszterpapíron felül tintaírással, szépen, iskolás módra rajzolt betűkkel ez állt: „Csuti főmérnök úr, visszavárjuk.” És utána nevek, oldalakon át ismerős és ismeretlen nevek, tollal, tintaceruzával, maszatosan, úgy, ahogy az ember munka közben alakanyarítja. Papp István, Czibor, Csizmás, Bodza, Tanai, Homok.

Kilencszáz aláírás.

Csuti behunyta a szemét, és markában szorongatta a papírlapokat.

- Bemegyek, amint lábra tudok állni.

A NAPSUGÁR SZANATÓRIUM

A szanatórium főbejárata előtt szépen gereblyézett utak, fenyőfák. Maga az épület erkélyes, világos, napsugaras. Az erkélyen nyugágyak.

András Kati még egyszer megnézte a címet.

Helyes, jó helyen jár.

De hát... itt minden olyan szép. A földszinti folyosón puha, bordó szőnyeg. A portás tekintélyes, potrohos, pápaszemes ember, olyan piros az arca, mintha az is kókuszszőnyeggel volna bevonva. Udvariasan szalutál. Tessék parancsolni.

András Kati kezében virágcsokor.

- Barla Ferencnét keresem.

- Parancsoljon, kezét csókolom.

És a portás fürgén lapoz a hatalmas könyvben.

- Bajay... Bangha... Bartos... nincs, kérem.

- Szíveskedjék újra megnézni.

- Barla? Nem, kérem, ilyen nevű nálunk nincs.

- Lehetetlen... itt fekszik.

A portás vállat vont.

- Akkor benn is lenne a könyvben. Hacsak...

- Hacsak nem OTI-beteg.

- De igen, OTI-beteg.

A portás barátságos arca megsavanyodott. Mintha nem is ugyanaz az ember állna ott, az alázatos pirosság haragosvörösre vált az arcán, a könyvet becsapja.

- OTI-betegekről nincs névsorunk.

- Jó, akkor megkeresem magam.

- OTI-betegeknél csak vasárnap van látogatás.

- Feltétlenül beszélnem kell a beteggel.

- Sajnálom.

Katinak ma olyan fáradt, rossz napja van. A mama nincs jól, a kicsi is nyugós volt reggel, ő maga egész éjjel nem aludt, főzött, pelenkát mosott... Tudja, hogy most valami ügyes mesét kellene kitalálni, de méregbe jön, pulykavörös lesz.

- Engedjen be, jogom van bemenni.

A portás szemtelenül elhúzza a száját.

- Ne tréfáljon, kedves, milyen jogon?

Kati felmutatja az újságíró-igazolványát.

A portás zavartan szalutál.

- A sajtó... na persze, kérem, az egészen más... de talán méltóztassék bemenni az igazgató főorvos úrhoz... énnekem nincs jogom... ő majd megad minden szükséges felvilágosítást.

- Merre vannak az OTI-betegek? - kérdi Kati határozott hangon.

- Kérem... a földszinten - és a portás vállat von.

- Köszönöm.

Kati elindul a kókuszszőnyegen egy fehér üvegajtó felé.

- Itt?

- Nem arra, kérem... hanem le, a lépcsőn.

- Hogyan? A pincébe?

- Nem, kérem... a földszintre... az a földszint.

- A földszinten most állunk.

- Nem, kérem szépen. Ez a félemelet.

- Hogy volna ez a félemelet, amikor az utcával egy szinten vagyunk?

- Én, kérem, nem vagyok építésmérnök. Ahol mi vagyunk, az a félemelet, ki is van írva. Ahol az OTI-betegek vannak, az a földszint.

Kati legyint dühében, és elindul a lépcsőn lefelé. Itt nincs kókuszszőnyeg.

Keskeny csigalépcső, talán tizenhat-tizennyolc fok. A lépcső végén szűk pincefolyosó, homályos és dohos. Fél perc is eltelik, amíg megszokja a szem.

Két ajtó nyílik a folyosóról. Kati benyit az egyikén, és hátrahőköl.

Izzadság, gyógyszer, doh és kozmás étel szaga üti meg. Nagy, boltíves, sötét teremben van, közvetlenül a mennyezet alatt apró ablak, az ablakokon vasrács és homályos üveg, azon át az utcán járókelők lábát látni. A teremben vaságy vaságy hátán. Pokrócok, csíkos dunyhák, vattapaplanok alatt betegek nyöszörögnek. Legalább ötvenen lehetnek. Az ágyak mellett éjjelszekrény nincs. Széken, ládán vagy éppen az ágy végében van a betegek holmija, ruhaféle, könyv, pohár.

- Barla Ferencné keresem - mondja végül is Kati, amikor úgy-ahogy magához tér.

- A tizenhetes, magát keresik.

Kati nagy üggyel-bajjal keresztültornássza magát a székeken, ágyakon.

A tizenhetes ágyon, közvetlenül a fal mellett sovány fiatalasszony fekszik. Kati a falat nézi: zöld koszorúkat rajzolt rá a penész.

- Barla Ferencné vagyok - mondja a beteg.

- Ön írt levelet a Szabad Sajtó szerkesztőségének?

- Igen... én, de ne mondja meg, kérem, senkinek.

- Miért ne?

- Mert... nem jó ezekkel kikezdeni.

Kati szótlánul bólint, és letelepszik Barláné ágya szélére. Ha Barláné nem volna ilyen rossz bőrben, akkor vitatkozna vele. „Kedves Barláné, tanulja meg, hogy nyugodtan beszélhet. Megszűnt az a világ, amikor a kisember nem nyithatta ki a száját. Nincs gróf, nincs ispán, nincs csendőrszurony, csak rajtunk áll, hogy élünk-e jogainkkal...” De hát persze most nem fog egy beteg asszonyt leckéztetni.

- Nézzen jól körül, kedves elvtársnő... kérdezze meg a többi beteget is. Én már negyedik hete fekszem itt... három-négy naponként egyszer, ha látunk orvost. Ízületi gyulladásom van, nézze meg a vizes falat... itt fekszem, a lázam egyre magasabb, a hátam is szúr, és senki még csak a szívemet se vizsgálta meg.

- Az ápolónőt hol találom?

- Sehol. A mi kórtermünkben negyvenhat nő fekszik, a szomszéd ajtó a férfi kórterembe nyílik, ott is van vagy ötven beteg. A két teremhez összesen egy ápolónő van, Gizike nővér, egy idős, lábfájós asszony. Ő az éjszakás is, ami azt jelenti, hogy itt alszik a kórteremben, nézze, ott a szekrény előtti vaságyban. Nappal is alig látjuk, és ha látjuk, akkor is sír, sopánkodik, hogy nem bírja a munkát.

- Beszélek vele.

- Kár. Semmit sem fog mondani, mert nincs lakása, és fél, hogy kiteszik innen.

- Tessék nekem egy kis vizet adni.

Kati megfordult. A jobb kéz felőli ágyon fiatal lány feküdt, és nyöszörögve mutatott a pohárra.

Kati nagy keservesen átlépdelt a földre rakott papucsokon, bőrdöngőn, kórházi holmikon, amíg a vízcsaphoz jutott. A vízcsap alatt töredezett fajansz mosdókagyló volt, a csapból rozsdás, sárgás víz jött, és a csapot nem lehetett teljesen elzárni.

- Nekem is, legyen szíves - nyújtották bögréiket a közeli ágyak betegei.

- Legyen szíves ezt a törülközőt - mondta furcsa gombócos hangon egy vézna kislány.

Kati benedvesítette a háziszóttos törülközőt.

- Tessék. Mi baj van?

- A mandulámat vették ki.

- Akkor ne beszélj, hanem írd fel, amit akarsz. Nem mondta a doktor bácsi?

- Nem mondanak azok semmit - szólt közbe dühösen a mandulás kislány szomszédja. - Ez a szerencsétlen negyedik napja fekszik itt, lázas, és a műtét óta meg se nézték a torkát. Enni meg azt adtak neki, amit nekünk, nézze...

- Nekem epehólyag-gyulladásom van, de nekem is ezt adták - sipította ingerülten egy kócos, ősz hajú nő. - Tessék csak megkóstolni.

- Kóstolja meg, elvtársnő, én hozzá se nyúltam...

Kati félkanálnyit evett a szürke, kásaszerű valamiből. Zsírtalan sárgaborsó volt, olyan ragadós, hogy beletapadt a torkába, fogába, és kellemetlen, bűdös mellékíze volt. Kozmás, keserű vagy penészes íz. Kati sosem volt válogatós, de most érezte, hogy felfordul a gyomra. Lenyelte és keserves arcot vágott.

- Pocsék.

- Tegnap bűdös káposzta volt.

A betegek felültek az ágyban.

Aki csak mozdulni tudott, felkelt. Félig felöltözve vagy mezítláb odafurakodott Katihoz, és sorolta a panaszait.

- És írja csak fel azt is, hogy sohasem szellőztetnek.

- Nem is lehet az ablakokhoz férni.

- Napok eltelnek, és nincs orvosi vizit.

- Nem kapunk gyógyszert... nézze csak meg az emeleten a szanatóriumi betegeket, külön-szoba, selyempaplan...

- Itt meg egymást ápolják a betegek. Képzelve csak, az én szomszédom...

Köhögés, nyögés, kiabálás.

Azután váratlanul csend lesz.

Mint amikor az osztályba belép a nádpálcás tanító. Vagy a tárgyalóterembe bevonul a bíróság.

A betegek egy pillanat alatt az ágyakban vannak, a borogatások visszakerülnek a fejekre, nyakakra, mindenki a falat vagy a mennyezetet nézi.

Gizi nővér áll az ajtóban.

- Kérem szépen, az újságírónt keresem.

- Tessék, én vagyok.

- Köröndi főorvos úr kéri az irodába.
 - Ha maga bemegy az irodába, akkor nem fog mirólunk írni - süvít egy éles hang.
 - Legyenek nyugodtak, nem fogok bemenni. Mindent láttam.
- Gizi nővér a lépcsőn is felkíséri Katit.
- Kérem szépen, tessék bemenni... azt fogják mondani, hogy nem szóltam.
 - Ki a felelős ezekért az embertelen állapotokért? - kérdi Kati válasz helyett.
 - Kérem... itt... most majd átalakítják... rosszkor tetszett jönni.
 - Önnek mennyi a munkaideje?
 - Tetszik tudni, úgy van, mivelhogy lakást is kapok...
 - A koszt mindig ilyen ehetetlen?
 - Meg lehet enni... én az anyámnak is viszek, tetszik tudni, a főorvos úr megengedi... bénán fekszik az anyám, nyolcvannégy éves...
 - Hányan ápolják az OTI-betegeket?
- A nővér sírva fakad.
- Ne tessék kérdezni, nem akarok bajt...
 - Nem erőltetem. Minden jót.
 - Viszontlátásra.
- A szerkesztőségben azzal fogadták, hogy a nagyfőnök hívhatja.
- Kati bekopogtat a főszerkesztőhöz. Őszi Bálintot is benn találja. Mind a ketten egyszerre rontanak rá.
- Te, Kati, mit csináltál?
 - Mit?
 - Most telefonált Köröndi főorvos, hogy kinn jártál a szanatóriumban, hiába hívott, hogy nézzed meg a szobákat és a műtőket, te azt mondtad, hogy téged a tények nem érdekelnek, tudsz te anélkül is írni.
 - Hű, a mindenit...
- Kati elvörösödik felháborodásában. Majdnem sír, amikor Barláné levelét megmutatja, és elmeséli, mit látott.
- No, ez valóban disznóság. Gyorsan írd meg. A holnapi lapban leadjuk.
- Kati rohan a gépírószobába diktálni.
- Még két sort sem írnak, cseng a telefon.
- Az OTI-vezérigazgatóságtól doktor Fürjes Balázs.
- Tessék, mit óhajt?
 - Az OTI kijelenti, hogy Köröndi főorvos az OTI-val kötött szerződésben vállalt kötelezettségeinek mindenkor eleget tett. Tiltakozunk az ellen, hogy a kiváló Napsugár Szanatóriumot megtámadják. Egyébként is holnap megvizsgáljuk a magánszanatóriumokban elhelyezett OTI-betegek ügyét.

Kati felháborodva teszi le a kagylót.

- Új bekezdés - mondja a gépíróőnek. - Belediktálom azt is, amit a Fürjes Balázs úr telefonált. Két pillanat múlva cseng a telefon.

- Kati, a kerületi MNDSZ-ből Kovácsné keres.

- Tessék.

- András Katalin újságíróő?

- Igen.

- Kérem, az előbb felhívott bennünket Köröndi főorvos, és azt kérte, hogy igazoljuk önöknél, hogy ő kölcsönadta a szanatórium hordozható röntgenkészülékét egy MNDSZ egészségügyi vándorautónak.

- Azt nem mondta a főorvos úr, hogy miért közöljék ezt velünk?

- Azt nem mondta, csak erre kért.

- Köszönöm, tudomásul vettem.

Még le sem teszi a kagylót, újra jelez a központ.

- Tartsd a vonalat. A budapesti tűzoltóparancsnokság.

- András kisasszony?

- Igen.

- Itt a tűzoltóparancsnokságtól Sziklás beszél. Tudomására hozom a kisasszonynak, hogy Köröndi főorvos úr tavaly megmentette a kisfiamat. Aki ezt az embert bántani meri, azt én leütöm, kérem...

- Bocsásson meg, de ebben a hangnemben nem tárgyalok tovább - és Kati leteszi a kagylót.

- Kati, ne tedd le, egy iskolaigazgató akar veled beszélni.

- Ma nem vagyok itt senkinek. Ne kapcsoljatok ide több telefont - mondja Kati, és most már minden ér lüktet az agyában. - Gyerünk, írjuk tovább.

Tíz perc múlva Őszi Bálint rohan be a gépírószobába.

- Mi van, miért nem veszed fel a kagylót? Gyere be hozzám.

- Tessék.

- Jól megnézted te azt a szanatóriumot?

- Jól.

- Itt van egy nyilatkozat... most hozta egy küldönc. A betegek kijelentik, hogy a legjobb ápolásban részesülnek.

Kati előveszi a noteszt.

- Tessék a névsor... ez egy sem OTI-beteg.

- No jó, fejezd be a diktálást.

A gépírószobában minden írógép foglalt. Négy kolléga is dühöng Kati körül.

- Fejezd már be az istenért, órák óta ezt csinálod. No, tessék, megint elhívatják. Siess vissza.

Katit megint a nagyfőnökhöz kéri. A főszerkesztőnél két elegáns úriember. Egy magas, mozisínész-külsejű, őszülő férfi és egy köpcös, pirospozsgás, bőrkabátja is lókupecre emlékeztet.

- Doktor Fürjes OTI-igazgató.

- Doktor Köröndi - mondja a magas. Nagyfőnök asztalán millió kézirat, kefelevonat, könyv, félig kész cikk. Türelmetlenül néz fel.

- Kati, kérlek, az urak beszélni akarnak veled a riport miatt. Vezesd a vendégeket a szobádba, és légy szíves a megbeszélés eredményét közöld velem. A riportot addig függőben tartjuk.

A két jövevény jelentősegteljesen összerosolyog.

Kati érzi, hogy remeg a lába, amikor végigkalauzolja őket a hosszú szerkesztőségi folyosón. Hogyan árulhatta el a portásnak, hogy újságíró!

- Elnézést kérünk, hogy ilyen késő éjszaka... de az ügy rendkívül fontos.

- Nálunk ilyenkor munkaidő van - mondja Kati. - Mit óhajtanak?

- Kislány, elhamarkodta a dolgot - mondja Köröndi.

- Kérem, visszautasítom ezt a hangot.

- Ó, bocsánat. Hát akkor majd más hangot ütünk meg. Önnek nem volt joga az OTI előzetes engedélye nélkül megnézni az OTI-betegek elhelyezését.

- Mindenkinek joga van minden disznóságot kivizsgálni.

- Az ilyen hangot én kérem ki magamnak - mondta elvörösödve Fürjes.

- Mit?

- A disznóság szót.

- Mi másnak nevezzem azt, hogy pincében tartják az OTI-betegeket.

- Parancsoljon, a kerületi mérnöki hivatal hivatalos igazolása arról, hogy amit ön pincének nevez, az a földszint.

- Még ha padlásnak nevezik, akkor is pince. És a fal vizes. Igenis, vizes a fal. Közvetlenül a fal mellett fekszik egy ízületi gyulladásos beteg.

- A falra pokrócot fogunk akasztani.

- Mandulaműtétes betegnek négy napja nem nézték meg a torkát.

- Kérem, ha ön úgy kívánja, meg fogjuk nézni - szólta a főorvos.

- És műtét után sárgaborsót adtak enni.

- Ez valóban hanyagság - mondta fejét csóválva Köröndi. - Ezen változtatunk. A mandulaműtétesek tejbegrízt fognak kapni - mondja készségesen a főorvos, és előveszi a blokkját. - Van még az újságíróknak más kívánsága is?

Kati elképed.

- Nekem? Kívánságom? Miféle kívánságom volna nekem? Ön az orvos, önnek kell tudnia... Ne azért adjanak tejbegrízt, mert én akarom, és ne azért tegyenek a betegre borogatást... hanem viselkedjenek tisztességesen az OTI-betegekkel.

- Ön mintha nem nagyon rokonszenvezne az orvosokkal...

Katiban elhült a vér. Ő, aki annyi orvosi hősiességet látott maga körül, Pistát, Orlay Máriát, Ágnest, ő ne becsülné az orvosokat? Hát a szavait elferdítik, félremagyarázzák?

- Le kell szögezmem, kedves elvtársnő, hogy a Napsugár Szanatórium eddig is a szerződésnek megfelelően látta el a betegeket - szólt közbe Fürjes.

- Akkor rossz a szerződés... nézzenek utána.

- Biztosíthatom önt, mint az OTI jogi osztályának vezetője, minderre a jövőben nagy gondot fordítunk... és remélem, ön is belátja, hogy sokkal célszerűbb lett volna panaszaival és javaslataival egyenesen hozzánk fordulni... egy csomó fáradságot elkerült volna. Nem szükséges, kérem, mindenről cikket írni.

- Ezt mint az ön véleményét beleírhatom a cikkbe?

Fürjes elvörösödött.

- Miféle cikkbe? Hát csak nem képzelem, hogy ezek után a cikk meg fog jelenni?

- Miért ne jelenne meg?

Fürjes a főorvosra nézett.

- Főorvos úr érti ezt? Mostanáig magyarázom az elvtársnőnek, hogy mindent rendbe hozunk, de úgy látszik, ez falra hányt borsó. Figyelmeztetem, hogy még ma éjjel jelentést teszek a szociáldemokrata párt vezetőségének az ügyről. Igen barátságtalan cselekedetnek tekintjük, ha éppen most, ilyen kényes belpolitikai helyzetben, mondvacsinált ürüggyel éket vernek a két munkáspárt közé.

- Az csak egyik párt ügye, hogy az OTI-betegek pincében vannak?

- Hagyjuk, kérem, azt a pincét. A betegek fele szimuláns. Csak a naplopás és az ingyen ellátás miatt fekszenek ott hétszámra. És különben is, érdekes volna megnézni, hogy miért éppen a Napsugár Szanatórium fáj önnek, miért nem ellenőrzi a Mont Blanc Szanatóriumot, ahol kommunista párttag az igazgató főorvos, és ahol semmivel sem jobb a koszt.

- És ha ott is olyan az ellátás, miért nem tesznek ellene semmit maguk, az OTI-igazgatóságon?

Fürjes mérgesen fortyant fel.

- Ez nem tartozik sem önre, sem a nyilvánosságra.

- Minden ügy a tömegekre és a nyilvánosságra tartozik. Ha a Napsugár Szanatóriumban disznóság van, az is, ha a Mont Blanc Szanatóriumban gazság van, az is, mert különben soha senki sem fog változtatni rajta.

- Biztosíthatom, hogy elmegyek a miniszterelnökig... és nem fog a riportja megjelenni.

- Amerikában megteheti ön, uram, hogy éjszaka megvásárol egy lapot, és reggelre azt nyomják ki benne, amit ön akar.

- Majd meglátjuk, András kisasszony.

A két férfi köszönés nélkül rohant el.

Nagyfőnök elgondolkozva hallgatta Kati beszámolóját.

- Nagy botrány lesz ebből, irtóztató botrány - mondta aggodalmasan.

- De ha nem jelenik meg, mi lesz a betegekkel? Meddig tűrjük még a magánszanatóriumok zsarolását? Ha nem jelenik meg ez a cikk, mit szólnak majd a munkásasszonyok, akik levelet írtak nekünk, és mi nem segítettünk rajtuk...

- Mit izgulsz úgy? Ki mondta, hogy nem jelenik meg?

Nagyfőnök beszólt a háztelefonba.

- Ötös oldal mehet, András Kati riportjához hozzádiktál még húsz sort. - Te meg fejezd be végre a riportot, add le, és menj haza. Olyan zöld vagy, mint egy éretlen szilva. No, jó éjszakát. Mondd meg Őszinek, hogy én adtam le a riportot.

Éjfélkor már csak egy-két ember lézeng a szerkesztőségben.

Őszi Bálint álmosan olvassa a levonatokat.

A központ végigcsengeti a szobákat. András Katit keresik a minisztériumból.

- Nincs már benn, kapcsolják hozzám a vonalat - mondja Őszi -, sejtem, miről van szó.

- Kapcsolom Kaposi államtitkár elvtársat. Őszi kidörgöli szeméből az álmot.

- Barátság, kedves elvtársam, itt Kaposi államtitkár - hangzik a vonal túlsó végéről.

- Őszi Bálint segédszerkesztő.

- Á, kedves barátom, először is hadd gratuláljak a múltkori glosszádhoz a munkásegységről. Igen, igen, örülök, hogy éppen téged talállak benn. Ez a szanatórium-ügy. Kényelmetlen... igen... Persze igaza van a kislánynak. De gondold meg, hová vezetne... nem kell szellőztetni. A rendeletet átküldöm neked, most rögtön, futár viszi. Igen, ma éjszaka hoztuk, a minisztérium vezetői és az OTI-vezérigazgatóság egyetértésben. Azonnal felbontjuk a szerződéseket a magánszanatóriumokkal. Persze, hiszen el lehet intézni... Fél éven, de legfeljebb egy éven belül egy OTI-beteg sem lesz magánintézetben. Ha erről adnátok egy kis színeset a lapban. Én nem akarok megjegyzéseket tenni az újságíróitokra. De ez az András Katalin... felesleges így kiélezni mindent, mindig csak baj és hiba és baj és hiba, bizalmatlanná teszi a tömegeket. Várom a további cikkeidet, kérlek... Barátság, illetve munkásegység...

Őszi Bálint egy pillanatig habozik, azután felhívja nagyfőnök lakását.

- Igen, túlzottak voltak az adatok... most telefonált a minisztérium... megjelent a rendelet. Azt javaslom, hogy adjuk le a rendelet szövegét. Kati nagyszerű újságíró, de szereti egy kicsit eltúlozni... nagyobb ellenőrzést. Hát igen, nem mindenben felelt meg... politikusabb ilyen helyzetben. Jó éjszakát.

Kati másnap reggel már hajnalban ébred. Minden zajra azt hiszi, hogy az újságkihordó. Háromszor is felkel, mezítláb végigoson az előszobán, de még nincs itt az újság. Valami nyugtalanítót érez, nem tudja, mit.

No, végre.

Még a kétszáz oldalas antológiát is ott csapja fel az íróember, ahol a cikke van. Hát még egy nyolcoldalas újságban milyen könnyű megtalálni a háromhasábos cikket. Kati nyitja, belenéz, a riport sehol.

Újra forgatja, most már nyugtalanul dobogó szívvel, nem látja. Hogy lehet ez?

Újra végignézz mindent, cikkről cikke, hírről hírre. Sehol.

Ehelyett egy közleményt lát a harmadik oldalon. Miniszteri rendelet az OTI és a magánszantóriumok szerződéseiről. Hogy egy éven belül rendezni kell. És addig? Mi lesz Barlánéval, mi lesz a mandulaműtésekkel, mi lesz a többiekkel?

Délben berohan a szerkesztőségbe, egyenesen Őszi Bálinthoz.

- A riportod miatt jöttél, ugye?

- Igen.

- Fel vagy háborodva, hogy nem jelent meg, ugye?

- Igen.

- A minisztérium közleményét elolvastad?

- Igen.

- Akkor rendben van, igaz?

- Nem.

Őszi Bálint hallgat és vár.

- Nincs rendben, mert a riportnak még a közlemény mellett is helye volna. Mert a tömegek előtt világosabb volna, hogy miért volt szükség ilyen rendeletre, mert felelőssé lehetne tenni azokat, akik eddig ilyen lelketlenek voltak, mert addig is, amíg a szerződések lejárnak, segítettek volna a betegeken. De most senki sem fog javítani a helyzetükön, mondván, hogy úgylis van rendelet...

- Nem gondolod, hogy amit mondasz, az enyhén szólva... hm... mintha nem bíznál eléggé a mi intézményeinkben...

- Nem értelek.

- Persze hogy nem értesz, kedves András Katalin. Te egyáltalán nem érted az utóbbi időben a dolgokat. Vagy talán régebben sem értetted, és ez a mi hibánk, hogy nem magyaráztuk meg. A szemléleted reakciós. Destruktív. Alapvetően destruktív.

Kati halálsápadt lett.

- Destruktív?

- Mindig csak a baj... a gond... mintha a kisember életére az volna jellemző, hogy pincébe rakják, amikor ízületi gyulladása van. Az, hogy hány százezerrel több a biztosított dolgozó, a bölcsődék, az új kórházak, azt te észre sem veszed.

- De észreveszem - kiáltott fel Kati. - De nem írok idillt. Harcot írok. Te tanítottál meg rá, hogy bírálva nézzek, hogy harcoljak az újért, és üssem a régit.

- Te a fürdővízzel agyonütöd a gyereket is, vagy kiöntöd, vagy mit csinálsz. Már akkor figyelmeztettelek, amikor férjhez mentél.

- Ezt ne bánts, ehhez nincs jogod! - kiáltott Kati, és könnyes lett a szeme.

- Nem akarlak bántani. Segíteni akarok rajtad, mint az idősebb fivér. Az a bajod, Kati, hogy túlbecsüled a saját munkádat. A riport, az minden. Egy miniszteri rendelet - semmi. Egy ízületi gyulladásos beteg: minden. Az egész OTI-apparátus: semmi. Szerényebbnek kell lenni. Szerénységet kell tanulnod. Ezért a te érdekedben...

Kati úgy érezte, hogy zsibbad keze, lába. A szíve is, mintha ólommal változott volna. Szerénységet kell tanulnia? Hát kért, várt valaha is jutalmat, elismerést? Odaírta csak egyszer is a nevét a cikke alá? Soha. Mindig Őszi Bálint döntötte el, hogy névvel vagy névtelenül jelenik-e meg a riportja...

Érezte-e mást, amikor riportra indult, mint azt, hogy közkatonaként harcba megy? Nem, igazán nem. És a sok száz levél, amit az olvasók küldtek... érezte-e egy pillanatra is, hogy az az ő érdeme?... Mit beszél Őszi Bálint? Kati megpróbál figyelni rá, de a szavak csak megütik a halántékát, érteni alig érti.

- ...a szerkesztő bizottság javaslata, hogy egy esztendeig ne jelenjen meg a neved az újságban... A szerkesztői üzenetknél fogsz dolgozni. Egy évig. Vagy kettőig. Vagy tovább. Levelekre válaszolni, kisemberek panaszait elintézni. Megtanulni, hogy ezekben a levelekben több szerénység és optimizmus van, mint a te nagyszerű riportjaidban. Nos? Fellebbezel?

Kati farkasszemet nézett Őszi Bálinttal. A szerkesztő szeme szürke és hideg volt, akár a penge. És Kati meghökkenve vette észre, hogy Őszi Bálint álla alatt zsírpárna növekszik. Toka.

- Nos? Fellebbezel?

Kati falfehér volt. Felállt.

- Nem. Nagyobb kitüntetést nem kaphattam volna.

Bólintott és kiment a szobából.

Őszi Bálint elvörösödött, ajkába harapott, azután rándított egyet a vállán.

LONDONI TELEFON

Gerencsérné minden reggel hatkor kelt, hideg vízben mosdott, és rádióra tornászott. Ezt egy esztendeje művelte, azóta, amióta a vállalat egyik ügyfele - nagyon szeretett volna ugyanis két répavágót kapni a Mezőgazdasági Gépgyártól - azt kérdezte tőle, hogy mitől ilyen fiatal és karcsú, tornászik talán? Az okos vevő nem két, hanem négy répavágót kapott - Gerencsérné pedig lelkesen végzi azóta tornagyakorlatait. Még akkor is tornászik, amikor a rádió azt mondja, hogy „idősebbek abbahagyhatják”. Gerencsér a paplan alól kaján gyönyörűséggel nézi felesége igyekvő hajladozásait. „Inkább az újságot hoznád ide, és reggelit adnál, ahelyett, hogy itt töröd magad.” Gerencsérné ilyenkor méregbe jön, behozza az újságot, odacsapja a takaróra. „Olvass, és ne nézz rám, ha nem tetszik.”

Ma is kirohant az újságért, de nem jött vissza. Eltelt öt perc, tíz perc - mit áll ez az asszony mezítláb az előszobában? Gerencsér már kifelé kászálódna az ágyból, hogy megnézzze, mi történt - amikor Margit befelé jön, halálsápadtan. Kezében lóbálja az újságot.

- Vége... államosították... államosítják a gyárunkat.

- Ne mondd, gyárunk is van?

- Te, ne idegesíts. A Mezőgazdasági Gépgyárat.

- Bánom is én, fájjon a tulajdonosok feje,

- De Misi, nem érted? Hiszen én ott cégvezető vagyok... az igazgató urak bizalmából. Én ismerek minden téglát a gyárban... én írtam az alapszabályokat... ha hazajön a Römer igazgató úr... és nem talál itt semmit...

- Azért ne velem kiabálj.

- Rablás... elvenni a másét, ehhez értenek. Csak lopni, csak elvenni...

Gerencsér Mihály felült az ágyban. Szeme dagadt volt az álmoságtól. Sörtehaja égnek állt, olyan volt, mint egy kamasz fiú a szűk nyakú, fehér hálóingben.

- Ide figyelj, asszony, te olyan vagy, mint aki végleg megkergült. Mit fűjsz te a kommunis-tákra? Mit acsarkodsz, mi bajod velük? Mit lopnak, hol lopnak? Elvették a földet? Kitől vették el? Talán tőled vitték el a két cserép muskátlidat? Jajgatsz, hogy államosították a bankokat? Mi közöd hozzá? Tíz pengőért se váltottál betétkönyvet soha... Én világeletemben szegény tisztviselő voltam, énnekem semmivel se rosszabb, hogy a méltóságos vezérigazgató urunk elment a fenébe, és hogy a szakszervezet nyaralni vitte a fiamat. Ebben a házban mátol kezdve nem lehet szidni se a szakszervezetet, se a kommunistákat, se az államosítást, mert ha még egyszer meghallom, akkor megverlek.

Gerencsérné hápogva állt a hitvesi ágy mellett.

Megőrült?

Rosszul hall?

Még hogy ez az ember verést ígérjen neki. Ez a nyápic, ez a tintakukac. Aki soha még csak osztályvezetőségig se vitte. Neki, a cégvezetőnek tart politikai oktatást.

Sarkon fordult, és berohant a fürdőszobába. Öt perc alatt öltözött fel, negyedóra múlva már az irodában volt.

Amíg az irodaajtót nyitotta, szeme végigsiklott az ajtó mellett a falra erősített aranybetűs márványtáblán. Mezőgazdasági Gépgyár Részvénytársaság. Huszonnyolc évvel ezelőtt ő csináltatta ezt a táblát.

Nem, nem enged elvinni innen egy szöveget sem.

Belülről gondosan bezárta az előszobaajtót.

Tolvajként, lábujjhegyen lopakodott a szobájába, és a telefonhoz sietve, kapkodva tárcsázta a nulla-egyét.

- Háromszorosan sürgősre... London... a nevet betűzőm, Rózsa, Olga, Mária, Erzsébet, Rózsa... igen, Römer. Mikorra tudják hozni? Akkor legyen inkább tízszeres díj, de reggel nyolc óra előtt.

Egészen beleizzadt.

Leült, nem is vette észre, hogy valaki az ajtót nyitja. Csak akkor riadt fel, amikor Tatár mellette állt már, és a vállára tette a kezét.

- Töröltesse csak Londont. Mi már hívtuk.

- Mi? Hogyan?

A vezérigazgatói szobából Két Miklós lépett elő.

- Csak menjen haza, Margitka, és feküdjön le aludni. Éppen eleget stréberkedett már.

- Menjenek maguk. Én vagyok a bizalmi ember... a legrégebbi tisztviselő.

- Eredjen innen, amíg szépen mondjuk.
- Cégvezető vagyok.
- Tehát alárendeltje az igazgatóknak.
- Elmegyek a főpostára, telefonálok onnan.
- Látja, ez jó ötlet, csak menjen.
- Eh, mit vitatkozol vele. Csak próbáljon beszélni, Römer úgysem fog szóba állni vele.

Azzal a két férfi visszavonult a vezérigazgató szobájába, és belülről kulcsra zárták az ajtót.

Gerencsérné vérvörösen ült a telefon mellé. Itt a házitelefon központja, ha megdöglének, akkor is ő beszél elsőnek.

Az előszobaaajtón türelmetlenül csengetett valaki.

Margit összereszt.

Ilyenkor? Hiszen még csak negyed nyolc!

Margit nem tudta legyűrni az izgatót kíváncsiságot, és maga szaladt az előszobába.

Az ajtóban Csuti Lóránt főmérnök állt és néhány munkaruhás férfi, akik közül Gerencsérné csak kettőt ismert, Homok Jánost és Bodza Gábort.

- Nyissa már ki, Margitkám - mondta barátságosan Csuti.
- Ó, kedves főmérnök úr, azonnal - mondta Gerencsérné egészen megzavarodva, és kitérte az ajtót. - Ilyen korán? Kit keresnek?
- Például magát.
- Ezt a virágcsokrot is magának hoztuk - mondta az egyik férfi, és hóvirág- és ibolyacsokrot nyújtott Margitnak. - Nem is reméltük, hogy a központban ilyen korán benn találunk már valakit.

- De mégis... miért?

- Rakják szét a virágot az íróasztalokon, hadd legyen szép az iroda ezen az ünnepen.

Gerencsérné agyán rémült gyanú villant át.

- Főmérnök úr, maga itt...

- Azért jöttem, hogy üdvözljem a régi és új munkatársakat. Engem bízott meg a köztársaság kormánya a Mezőgazdasági Gépgyár Nemzeti Vállalat vezetésével. De talán beljebb is mehetnénk, nem?

Hogy Csuti... a régi barát... ő is... és ezek az emberek. De hátha, hátha ezek az erősebbek... mit tud csinálni Römer Londonból? Ezek itt vannak, olyan határozottan viselkednek. És mi baja lehet neki. „Régi munkatárs” - azt mondta Csuti Lóránt. Gyorsan vázákba kell tenni a virágot... megmondani, hogy jöjjenek vissza kilenc órára, rendeznének egy kis ünnepséget...

- Margitka, a kasszakulcsot akarjuk átvenni. Mikor jönnek az urak?

„Kilencor” - akarta mondani, de pokoli bosszúvágy fogta el. Odaugrott a vezérigazgatói szoba zöld párnás ajtajához.

- Itt vannak már... kora reggel óta... telefonon hívták Londont... Römer doktor régi szobájában vannak... az államosítást akarják megakadályozni.

- Az államosítást megakadályozni? - kérdezte Csuti, és felnevetett. És Homok Jani, Bodza Gábor, Papp István és a többiek vele nevettek.

- No, gyerünk csak be.

Kétszer kopogtattak, de az ajtó nem nyílt ki.

- Tessék kinyitni... ki van benn?

Semmi válasz.

Odabenn váratlanul éles, szaggatott csöngetés hangzott fel; az interurbán telefon jelzése. De a kagylót nem vette fel senki.

- Fiúk, nyissátok ki ezt az ajtót!

Papp bácsi kinyitotta a bicskáját, és egyetlen mozdulattal felnyomta a zárat.

Römer egykori dolgozósobájában Két és Tatár állt az íróasztalra támaszkodva. Előrehajolva, megbabonázva nézték a zörgő telefont.

- Itt a Mezőgazdasági Gépgyár Nemzeti Vállalat. London? Budapesti hívásra? Köszönjük, tárgytalan. Tessék törölni. Most pedig az urak lesznek szívesek ideadni a kasszakulcsokat. Parancsoljanak megtekinteni vállalatvezetői kinevezésemet.

TALÁLKOZÁS A VÉGTELENNEL

Ágnes hajnalban kel, kapkodva mosakszik, és a százéves szürke szoknyáját kapja magára, mintha nem is az esküvője volna. Csaplár néni le sem feküdt az éjszaka, süteményt, süt megállás nélkül, és közben el-elsírja magát. Ferkó is kibújik az ágyból, meihatottan járkál fel-alá.

- Igazán ne legyetek olyan szomorúak - kérleli őket Ágnes. - Vagy jobban szeretnéd, anya, ha vénlány maradnék, és örökké itt élnék a nyakadon?

Ferkó nem szól, leül a konyhában a szenesláda tetejére.

- Nem megyek a világ végére, igazán nem. Öt villamosmegálló az egész, ne pityeregjetelek hát.

Csaplárné elfordul, és Ágnes is legszívesebben sírva fakadna. Hát persze hogy ő sem így képzelte el valaha az esküvője napját, apa nélkül, Karcsi nélkül.

A konyhaasztalnál reggeliznek. A mama elébük teszi a bögre kávé, úgy, mint gyerekkorukban, és mazsolás kalácsot szel hozzá. De a keze téved - kettő helyett három egyforma porciót mér ki, pedig ő maga nem is akart enni.

Ágnes magára kapja a kabátját, és elrohan, millió dolga van még ma délelőtt az új lakásban.

Reggel hét óra sincs még, friss és vidám márciusi reggel. A kirakatok teli ezüstpapír nyuszival és piros tojással, hamvas barkával. Holnap húsvét vasárnapja lesz. Holnap már asszony lesz: Homok Jánosné.

A Nagyvárad téren villamosra ül, és egész úton markában szorongatja a lakáskulcsot. Jaj, csak hamarabb érne oda, mint Jani, hogy meglephetné, kitakarított szobában várhatná... De már messziről látja, hogy nyitva az előszobaajtó. Jani létra tetején áll, és a villanyt szereli. Nem is szereli, éppen elkészült már, minden kapcsoló és lámpa a helyén, szól az ajtócsengő is, bekötve a rádióantenna - Jani reggel öt óta dolgozik -, ő meg ezzel akarta meglepni Ágnest.

E hét szerdáján, utolsó percben kapták a lakást, az üzemi bizottság verekedte ki. „Nincs” - mondták a lakáshivatalban. „Nem mondanák meg az elvtársak, miből adjunk, ha nincs? Majd ha megindul a lakásépítkezés.” „Nem az unokáiknak kell a lakás, hanem nekik” - verte az asztalt az öreg Papp bácsi. „Olyan emberekről van szó, akik megérdemlik. Árva fiú, akinek még sose volt saját otthona. És a legjobb formázónk. És mérnök lesz. És ha nem adnak nekik lakást...” „De értsék meg.” „Mi értsünk? Hová vigye azt a fiatalasszonyt? A mostohaapjához? Ahol egy szobára már így is négyen vannak.” „Nincs, én nem tudok építeni, én csak akkor tudok, kérem, kiutalni...” „Hallja az elvtárs, ha én megnézem, hogy hány burzsujnak van még két vagy három bejelentett lakása ebben a kerületben, hogy hány nyolcszobás villában lakik egyetlen család vagy éppenséggel egyetlen ember... ha ilyet találok, akkor biztosíthatom, hogy nem jó világ lesz.” A hivatalvezető sóhajtott. „Nehéz gyerek maga, elvtársam. Hát tudnék itt egy lakást, de csak egyszobás.” „Egyszobás? Miért, mit gondolt, milyen lakás kéne nekik? Nem a királyi várat igényelték.”

Ágnesnek úgy tetszett a lakás, hogy a szíve majd kiugrott örömében, amikor meglátta. Tágas, száraz, napfényes szoba. A konyhában gáz, a fürdőszobában jó a fürdőkályha, az előszobában éppen elfér a szekrény, amit Jani az üzemtől kapott nászajándékba. „Mennyi barátunk van!” - mondta Jani meghatottan, amikor az ajándékok garmadáját nézte. „Mennyi szeretet” - mondta Ágnes. Virágállvány, vizeskancsó, szőttes törülköző, könyvespolc, rádió. A polc és a rádió Csizmás Jani ajándéka, ő maga eszkábálta is. Csizmás Jani maga is félig-meddig vőlegény volt. Amióta múltat kapott, és mankó nélkül, egy botra támaszkodva járt újra, a lányok megint másképp néztek rá. Csizmás Jani a jövőt sem látta már reménytelennek. Érettségizni fog, csillagász lesz, megnősül, boldog ifjú férj lesz, akárcsak a fogadott testvére. És Csizmás Jani úgy készült a mostoha Jani esküvőjére, mintha a saját boldogságából kapott volna kóstolót.

Jani a létra tetejéről látta, hogy Ágnes most szaladt fel a lépcsőn. Gyorsan leugrott a létráról, becsukta az előszobaajtót. Hadd legyen meg Ágnesnek az az öröme, hogy a maga kulcsával nyithatja ki. És a konyhaajtóhoz húzódva figyelt, hallgatta, amint Ágnes kulcsa kattantja a zárat. Leste, amint Ágnes kérdő-mosolygó arccal nézett körül.

- Úgyis tudom, hogy itt vagy, megtalállak!

- Ha megtalálsz, akkor itt vagyok - bújik elő Jani, és örül Ágnes kitörő örömének.

- Ó, hiszen már a lámpák is a helyükön vannak! És a függönyök!

Olcso tüllfüggöny került az ablakokra, de olyan vidám, olyan szép! „Otthon” - gondolta Ágnes boldogan, és már szeretett benne mindent, a szemközti házakat, azt, hogy a nyitott ablakon át hallani a szomszédasszony kiabálását: „Lacika! Hol vagy, kisfiam?”

A kamrában szépen cakkozott papír kerül majd a polcokra. Nyáron baracklekvárt fog eltenni, és tarhonyát gyúr. Cseresznyebefőttet is eltesz, és ha majd gyerek lesz, ó, istenem...

Nagyszombaton délben van az esküvő.

Harminc pár esküszik egymás után. Harminc virágcsokros menyasszony, harminc sötét ruhás vőlegény, apák, anyák, testvérek, barátok izgatott mosolygása. Ágnesnek mindez olyan gyönyörűnek tetszik, és olyan elfogódottan várja, hogy az ő nevüket mondják. Még öt pár van előttük. Még kettő. Alig néhány percig tart egy-egy esküvő.

- Homok János és Csaplár Ágnes.

Hétköznapi kopott hivatali szoba ez is, de most az íróasztalon a vázában virág, az ablaküvegen aranyfénnel ömlik be a tavaszi nap. A kopasz anyakönyvvezető vállán nemzetiszínű szalag. Körös-körül jó barátok, mennyi jó barát! Kati, Orlay Mária, Battonya, Magyar Sanyi, Gizi, Máriáss Teri...

- Homok János, akarja ön feleségül Csaplár Ágnes?

- Igen.

- Csaplár Ágnes, akar-e Homok Jánoshoz feleségül menni?

Szólni akar, de csak nyel. Alig hallani a hangját, amikor nagy nehezen kimondja az igent.

- Akkor önöket a Magyar Köztársaság nevében házastársaknak nyilvánítom.

A toll szálkás, kapar, az anyakönyvvezető új javai mutatja, hogy hol kell aláírni a nevet. Kezét szorongatják, ölelik - és az altiszt már kiáltja a következő pár nevét.

Egy pohár borra, süteményre hívnak meg mindenkit. Késő délutánig árad a vendégsereg. Ágnes arra gondol, hogy a sok tányért és poharat a mamának egyedül kell majd elmosogatnia, és megfájdul a szíve. Ferkó is meg fog nőszni. Milyen elhagyott lesz a mama. - De ez csak egy percre villan az agyába, egy-egy szót vált mindenkivel, és közben idegenül nézi a lakást, ahol eddigi éveit leélte, a szekrényt, a horgolt terítőt, mintha mindehhez sohasem lett volna semmi köze. És valahányszor Janival összenéznek, meleg, cinkos mosollyal, úgy érzi, hogy soha senki máshoz nem tartozott.

Csengenek a borospoharak, a gramofonra feltett tangó hangja egybeolvad a barátok nevetésével. Ágnes átmegy a régi szobájába, s a könyvespolc sarkában, a félhomályban megbújva rátalál néhány ottfelejtett könyvre. Latin szótár, Móra-elbeszélések és az *Elcserélt fejek*. Meghökkenve forgatja a régi kincset, a messzi indiai legendát, és megfájdul a szíve. Mintha régi, régi álomból merülne elé, hömpölygő folyót lát, lomha zöld hullámokat, különös templomokat, sok karú, félelmes istenszobrokkal... India... milyen messze van. Olaszország, milyen messze van. És Tibor...

S a szemében nehéz, fénylő könnyek gyülekeznek.

Az ablakhoz megy, a függöny hasadékan keresi a csillagokat.

Milyen kicsi is az egész föld a világmindenséghez képest, és a kicsi földön milyen parányi ő maga. Milyen jelentős és nagy esemény az életében a mai nap, amikor asszony lesz. „Milyen különös, hogy semmit sem tudok róluk - gondolja, a nagyszüleim szüleiről, azok szüleiről, nem is évezredekkel, csak hatvan-nyolcvan évvel ezelőtt élt őseimről. Ha gróf volnék, akkor se tudnék többet három-négyszáz évnél, ha király volnék, akkor se többet ezernél, ha kínai császár volnék... ó, micsoda hiábavalóság... és semmit sem tudok azokról, akik utánam fognak élni, gyerekekről és unokákról, akik a testemből fognak leszakadni. Egyetlen szemecske vagyok a végtelen láncon.”

Kitárta az ablakot.

A szemközti házak ablakaiban fény ragyogott. Külön-külön: ismerős családok. S így, együtt a fénylő utca: földre szállt csillagok.

Még sohasem érezte így, hogy milyen fontos minden gép és minden fellobbanó fény és minden élet külön-külön is. Ő maga is fontos, mert hozzátartozik az egészhez, lehet, hogy szinte az egész világmindenség sorsa múlik azon, hogy ő is asszony legyen, hogy fiai és lányai legyenek, hogy benne is, mint milliárd és milliárd más lényben, az élet folytatódjék.

Leült a karosszékre, és tenyerébe hajtotta a fejét. Láta önmagát, gyereket ringatva, érezte a nyakát átölelő karokat, a hozzásimuló meleg gyerektestet, egyszerre érezte az örömet és aggodalmat. Láta önmagát az ablakban állni, és türelmetlenül lesni, hogy miért nem jönnek még haza Jani és a kis Jani. Láta önmagát vonagnál búcsút inteni, kendőt lobogtatni és sírni, látta önmagát cseresznyét osztani. Az asztalon apró üvegtányérok, azokba teszi marékkal a cseresznyét. Az asztal körül ujjongó gyerekhad, számlálják a piros cseresznyét. „Mindegyikben negyvennyolc szem van, pontosan negyvennyolc.”

- Elaludtál, Ágnes?

Arra riad, hogy Jani áll mellette.

- Mit álmodtál?

- Azt, hogy nagyon boldog vagyok.

- Hazamenjünk?

- Haza.

Hajnal van, húsvét vasárnapja van. Virágillatot hoz a szél a Duna felől. Ahogy szaporán lépkedve, összébújva mennek, érzik egymás szíve dobogását.

A házak alszanak még. Fölöttük most kel fel a nap. Citromsárga és ezüstsárga az ég alja, rózsaszín, kék és lila felhők suhannak. Ágnes messzi álmok kábulatában nézi. Mintha újra a trieszti gyorsra utazna, kitáruló szívvel, csodákat és boldogságot várva.

- Nézd, Jani, nézd csak az eget, milyen szép... ilyen a tenger.

ESŐBEN A HEGYEN

VISZONTLÁTÁS

A kórházban délután ötkor már este van. A folyosókon csak kék fényű lámpák világítanak, nincs zaj és tolongás az ambulancia előtt, nem kísérik a nővérek csíkos, kórházi pizsamás betegeket röntgenbe, laborba. Csak nagy ritkán lopakodik keresztül egy-egy, isten tudja, ki engedte be látogató, és az osztályos nővérek hordják szét a vacsorát a gumikerekű tálalókocsikon.

Ágnes valaha, medika korában, ezeket a kora esti órákat szerette legjobban. A délutáni vizit utáni folyosót, a csöndet, az orvosságszagot, a csecsemőosztályról átszűrődő vékony sírást, a szellőztetésre nyitott folyosóablakokat, a kertből beáramló csípős, őszi levegőt, ezt a furcsa és békés világot, ahol a ragyogóra súrolt kockakövek visszaverték cipője kopogását: „Or-vos-leszek... or-vos-le-szek...” Most, amikor, isten tudja, hány ezredszer rója az utat a kórházi folyosón, a kórtermek és az inspekciós szoba között, inkább azt visszhangozzák a kövek: „Fe-le-lős-ség... fe-le-lős-ség...”

Az inspekciós szobában csak Teréz nővér szöszmötölt. Ágnes egyenesen a mosdóhoz ment, kinyitotta a melegvízcsapot, és feltúrta a köpenye ujját.

Akkor vette észre az asztalon a cédulát: „András Katalin telefonon kereste.”

- Nem tudja, Teréz nővér, mikor keresett? - kérdezte Ágnes, és szappanozta a kezét.

- De igen. Még délelőtt.

- Ki vette át az üzenetet?

- Én.

- Hol hívjam vissza?

- Nem mondta.

Ágnes kikereste a telefonkönyvből a Szabad Sajtó szerkesztősége számát, és idegesen tárcsázott.

- András Katalinnal szeretnék beszélni.

- Igen. Kapcsolom a levelezést.

Bugás, kattanás. Azután egy idegen hang.

- Levelezési osztály, panaszfelvétel.

- András Katalinnal...

- Nincs ma benn.

- Kérem, itt Csaplár Ágnes beszél. Kati keresett engem.

- Jó napot, doktornő. Igen, tudok róla. Itt Fazekas János beszél, Kati kollégája. Tudom, hogy délelőtt többször is kereste.

- Igen, igen, mondták, de csak most kaptam meg az üzenetet. Azt reméltem, benn találom a szerkesztőségben.

- Nem, kérem, csak reggel volt itt. A mai napját elkérte. A kislány beteg.
- A lakásán még mindig nincs telefon?
- Nincs.
- Köszönöm - mondta Ágnes, és letette a kagylót. Teréz nővér a gyógyszerfelhasználást írta a naplóba, és föl se nézve vállat vont.
- Nem tehetek róla, doktornő, kérem... értelmesen megmondtam neki, hogy vizit alatt az atyáistennek se hívom a doktornőt a telefonhoz.
- Nem mondta, hogy újra telefonálni fog?
- Nem mondta.

Teréz nővér megint vállat vont, és ettől Ágnes arcába futott a vér. A gyomrában szorítást érzett, és a halántéka dobolt. Szerette volna megrázni, arcul ütni a zömök, piros képű, sávós tekintetű nőt, aki hófehérre keményített ruhájában, hófehér magas szárú cipőjében maga volt a Rend, a Szabályzat és a Hatalom. A betegek gyűlöltek, és szenvedtek tőle. Ágnes egyszer szembeszállt vele: micsoda örülség az, hogy a hánykolódó, nehezen elalvó beteg nem olvashat este kilenc óra után? Micsoda dolog az, hogy már hajnali négykor mosdatásra verik fel a kórtermet? Nem fontos az ágyak sorrendjében keltegetni a betegeket. Aki elsőnek ébred, azt lássák el először. A beteg azért van itt, hogy meggyógyuljon. A gyógyuláshoz tartozik a jó közérzet, nem pedig a kaszárnyafegyelem.

Teréz nővér fegyelmet kért maga ellen. Ott elsírta, hogy negyven éve ápolónő. Ő úgy tanulta, hogy a betegápolás alapja a rend. A kórház nem luxusüdülő, hogy a betegek összevissza parancsolgassanak. Tessék elképzelni egy olyan kórtermet, ahol a betegek folyton csengethetnek, és rángathatják a nővéreket, hogy ez kell meg amaz kell. Majd még az ebédet is vissza fogják küldeni, és mást rendelnek helyette. Esetleg otthonról hozzák az ágyneműt. Az egyik kockás cihában fekszik majd, a másik selyempaplan alatt... A gyógyszert majd úgy viszik körül: ki mit parancsol. És legközelebb megengedik, hogy bort hozassanak a betegek és cigányzenekart... „Kergessenek el, ha nem végzem jól a dolgomat... de beleszólást nem tűrök... keressenek más főnövért... azért, mert nekem csak hat elemim van...” A fegyelmi bizottság nem győzte vigasztalni a zokogó Teréz nővért. Ágnest pedig nyomatékosan felszólították, hogy javítsa meg a középkáderekhez való viszonyát.

- Köszönöm - mondta Ágnes, és tanácstalanul nézte a telefont. Reggel azt mondta a mamának, hogy legkésőbb ötkor hazamegy. Telefonálni kellene - gondolta, és gyorsan feltárcsázta a lakás számát.
- Mama? Itt Ágnes... ugye, elhoznád Kisjanit az óvodából?
- Elhozom, fiam, mit csináljak - hallotta Ágnes Csaplárné bánatos hangját. - Megint inspekció?
- Nem... de nagyon fontos. Posta jött?
- Egy képeslap Janitól... várj, fiam, honnan is?... Arezzóból. Azt írja, jól van, mindenkit csókoltat.
- Köszönöm. Sietek haza.
- Legalább fürdetésre lennél itthon. Nincs ennek a szegény gyereknek se apja, se anyja...
- Igen, mama. Hozzak valamit?
- Van itthon vacsora. Szervusz.

Most újabb tárcsázás. Kettőhuszonkettő-kettőhuszonkettő. Persze a taxi-központ nem veszi fel. Csúcsforgalom van. Azt mondják, a taxisoknál nem csengő szólal meg, hanem jelzőlámpa gyullad ki. Az éghet, akár félórát is, nem zavar senkit... Holnap reggel korán kell bejönni, le kellene menni Baksay szívműtétéhez. Még egy pillanatra be kell nézni a négyesbe, mi van azzal a cukrossal?... Ma este megint nem fogja látni Kisjanit. Ez így nem megy, ez így nem megy... ez így... halló, tessék? Igen, igen, egy kiskocsit kérek. Szent Katalin-kórház, kettes belgyógyászat, doktor Csaplár Ágnes.

Teréz nővér idenéz, persze ez nem Szent Katalin-kórház, hanem a Kerületi Tanács Egészségügyi Osztálya Központi Kossuth Zsuzsanna Kórháza, de az ördög se mondja így...

A gyógyszerkimutatást aláírni: fél perc. A cukorbeteg nénit megnézni: két perc. Kezet mosni, újra átöltözni, néhány utasítást adni Palinak, az inspekciós segédorvosnak: három perc. Végigrohanni a folyosólabirintuson, útközben lihegve gombolni a kabátot: megint három perc. A taxi már ott áll a kapu előtt, tizenhárom nyolcvanot mutat már az órája, érdekes, pedig csak most hívta...

- Vas utca tizennyolc - mondja a címet, szinte kiáltja, mintha valami nagyon régen elintézetlen dolgot mondott volna ki.

A sofőr bólint. Gyorsan és rosszul vezet, minden kapcsolásnál nagyot reccsennek a fogaskerekek, majd széttörnek. Ágnes ez máskor vérig bosszantja. Mindig mérges, ha rongálnak valamit: autót, műszert, gépet. „Ha a magáé volna, akkor is így bánná vele?” - szokta kérdezni. De most nem is hallja. Az utcákat nézi, a késő délután esős, csatakos, borús utcáit, a vizesen csillogó neonfényeket, a csúcsforgalomban szinte szétrepedni látszó autóbuszokat.

- Melyik hídon? - kérdezi a sofőr.

- Köszönöm, mindegy.

Ettől a „mindegy”-től egyszerre elszorul a szíve. Felesleges és ostoba dolog, hogy átmegy a Vas utcába. Kati biztosan nem is lesz otthon. És különben is. András Katihoz nem lehet így elmenni. Taxin, rohanva. A nagyon elfoglalt, nagyon jóságos barátnő...

Azután még határozottabban érzi, nem is akarja, hogy Kati otthon legyen. Mert ha most otthon van... ő becsenget... azt kérdi, miért kerestél. Rémes. Lehetetlen. Az után a rettenetes este után. Persze ő igazán fel akarta hívni. Másnap fel akarta hívni, és megmagyarázni, hogy nem értett egyet Janival, hogy neki is kínos volt, hogy éppen aznap történt a dolog Ferkóval, hogy azt szeretné, ha ők továbbra is jó barátok maradhatnának. De akkor valami közbejött. Azután megint fel akarta hívni, de akkor már két hónap is eltelt, és már furcsa lett volna és kínos. Azután két év is eltelt. Két év? Sokkal több.

- Végeztünk? - kérdi a sofőr.

- Nem tudom - mondja bizonytalanul Ágnes.

- Várjak, kérem, vagy ne várjak?

- Ha tudna esetleg tíz percet vagy negyedórát...

- Ketyeg az állami taxaméter, benne van a nyugdíjban.

Ágnes felrohan a harmadik emeletre. Milyen messzi, milyen idegen ez a Vas utcai ház! Milyen öreg, milyen kopott!

Az ajtón nincs névjegy. Úgy látszik, ez is lekopott. Becsönget, mocorgást hall, de csak nagyon sokára nyitják az ajtót. Idős asszony dugja ki orrát a nyíláson.

- Kik tetszik?

- András... Andrásék...

- Elköltöztek - mondja az asszony, és bevágja az ajtót.

Újra csöngetne, hogy legalább az istenért, mondják meg, mikor, hová költöztek - de restelli. Újra leszalad a három emeleten. Szűk, elhanyagolt a józsefvárosi udvar, szőnyegporolóval, falnak támasztott biciklivel, szemetesvödörökkel. A házmesterlakásban csak egy nyolcéves-forma kislány van otthon.

- Anyukám elment a csarnokba.

- András néniék elköltöztek innen?

- Ahol az Istvánka volt? - kérdi a kislány.

- Persze, persze, Ács Istvánka.

- Én nem tudom, hová költöztek. Akkor utaztak el, amikor Istvánka nagymamája meghalt - felelt éneklő hangon a kislány.

Ágnes eddig azt se tudta, hogy András néni meghalt.

- Talán a lakókönyvbe be van írva. Nem néznéd meg?

- Én nem tudom megnézni - mondja a gyerek -, mi még csak a rö betűig tanultuk.

- Majd együtt elolvassuk, jó? Add csak ide.

A kislány egy pillanatig gondolkozott. A mama szigorúan megtiltotta, hogy semmit, senkinek oda ne adjon. De ez a néni barátságos, ismeri Istvankát, talán nem fog haragudni a mama.

Száz oldalt kell végigböngészni. Micsoda tanulmány is egy ilyen lakókönyv, születések és halálok, házasságok és válások, társbérletek, albérletek, cserék, bevonulások, háborúk, forradalmak, ellenforradalmak jegyeivel. Tintafolt, zsírfolt, macskakaparás, hivatalos stempli... no, végre, harmadik emelet... igen, elköltöztek, ezerkilencszázötvenkilenc novemberében, már egy éve elköltözött...

Ágnes táskájából kihalássza a noteszt, beleírja Kati új címét, Tűzoltó utca. Milyen sötét, sivár, hosszú utca a Ferencvárosban, ott a gyerekklinika mellett.

A noteszt visszat teszi, és kiveszi a „jutalomzsák”-ot. Ebben a celofántarsolyban minden este visz valamit Kisjaninak. Egy szem cukrot, színes képet. Most éppen préselt képek vannak benne. Kiveszi, a felét odateszi a kislány elé.

- Isten veled, szívecském. Köszönöm a segítséget.

A könyveket visszatenné a helyére, de a kislány erősködik, hogy ne, tessék csak lenn hagyni, úgyis meg kell mondani a mamának, hogy a néni itt járt.

Ágnes még egyszer megsimogatja a gyerek haját, és sietve megy át az udvaron.

- Tűzoltó utca - mondja a sofőrnek. Kövér asszony fordul be a sarkon. Teli szatyor húzza a karját.

- Kire várnak? - kérdezi kíváncsian. - A Róna doktorék hívták?

- Semmi köze hozzá, öreglány, ez nem a különleges tudakozó - mondja kedélyesen a sofőr, és kiengedi a keziféket.

Az asszony ráteszi a szatyort a hűtőre, és elvörösödve kiabál:

- Ne beszéljen velem így, mert rendőrt hívok. Semmi köze hozzá, öreglány? De amikor a Szemesek nyaralni voltak, és két férfi majdnem kirámolta a lakásukat, akkor, ugye, jó volt, hogy én megállítottam a tolvajokat a lépcsőházban... Az ember a lelkét kiteszi, azután gorombasággal fizetik.

- Semmi baj - mondta békítően Ágnes -, Ács Istvánnét kerestem, de már megnéztem a lakókönyvben, tudom, hogy a Tűzoltó utcába költöztek.

- Megnézte? A lakókönyvben? - kapkodott levegő után a házmesterné. - Nahát, én egyből agyonütöm azt a kölyköt.

„Utána kéne szaladni, ne bántsa azt a szegény kislányt” - gondolta Ágnes. De a sofőr már taposta a gázpedált.

Szürke ház, kopott gang, barna ajtó. Névtábla: Ács Istvánné.

Ágnes csönget, csönget, vár, újra csönget. Azután bezörget a szomszéd lakásba is. Nem látták-e Katit?

- A gyereket vitte az SZTK-ba - mondja a szomszédasszony.

- Dehogyan az SZTK-ba - szólal meg a konyhaajtón belül egy kisfiúhang. - Kórházba. Pisti mondta, hogy kórházba viszik.

A taxi vár a ház előtt.

- Továbbmegyünk?

- Igen. Körzeti gyermekorvosi rendelő.

Szapura, apró szemű eső esik. Sár, latyak, rosszkedv telepszik mindenre. Ágnes maga sem tudja, mit akar. Semmi értelme sincs ennek a keresésnek. Majd holnap reggel újra felhívja a szerkesztőséget. Kati meg fogja érteni, hogy nem tehetett mást. Persze ha lett volna ennyi esze, bedobhatott volna egy névjegyet a Tűzoltó utcai lakás levélszekrényébe... vagy hagyhatott volna néhány sort a házmesternél... erre se gondolt az előbb. Visszamenjen?

A gyerekrendelés zsúfolt. Síró, köhögő, fülfájós csengetek, gondterhelt asszonyok. Egy orvostáskás fiatal nő szalad a folyosón. Ágnes megállítja, bemutatkozik. Ifjú Ács István ide-tartozik-e? Az orvosnő siet, de azért a kolléga kedvéért visszafordul. Végignézik a kartonokat. Nem, itt nem voltak. Lehet, hogy nemrég laknak itt, át sincs jelente. Vagy nem ez a körzet. Az is lehet, hogy a szülő a munkahelye szerint...

- A fogaskerekű végállomásához - mondja Ágnes a várakozó sofőrnek.

Nyolcvan forintot mutat a taxióra. Iszonyú. Nyolcvan forint: egy pár gyerekcipő ára. Semmiért.

Az aktatáskája nehéz: tele van szakkönyvvel. Az orvosi táskája is nehéz. Az eső zuhog.

Alig tudja előkotorni zsebéből a fogaskerekű-bérletet. A kocsi benn áll, de még van vagy öt perc az indulásig. Ülőhely már nincs. Rengeteg a diák. Ágnesnek is sokan köszönnek: istenem, már három éve hegyi lakó...

Hogy tiltakozott ez ellen is: minek az elhagyott Normafa úti villa? A mamának se jó, lélekegyedül van egész nap. Kisjani óvodája közel van, de mégis hegyoldalon kell vinni, esőben, hóban, csúszós utakon. A bevásárlás is nehéz. Egyetlenegy csemegeüzlet van. Piacra le kell járni a hegyről. Ő persze felvisz néha friss húst, friss tojást. Néha? Minden szökő-évben...

Csengetés. Indul a fogas. Ez itt a János-kórház... az ott a Kútvölgyi... ez az Esze Tamás fiúotthon. Ismerős fények, földre hullott csillagok: a város messzi fényei.

- Tessék leülni, doktornő - mondja egy fiatal fiú. Ágnes felnéz, megköszöni. A fiú a kocsi ajtajában áll, szorosan egy kislányhoz simulva. Tartja a lány vállát, egészen közel hajol.

„Én mindig egyedül megyek fel a fogason” - gondolja Ágnes, és valósággal megretten. „Hiszen én mindig egyedül vagyok.”

Megpróbál válaszolni önmagának: micsoda ostobaság. Anyám, férjem, kisfiam van. És orvos vagyok. És otthonom van. És boldog vagyok. De érzi, hogy szemét pára futja be.

A Szabadság-hegy megállónál száll le.

Jó volna, ha Kisjani még nem fürdött volna, és ő tehetné ágyba.

Az eső elállt. Hűvös, éles, jó levegő van. Nagyot lélegzik, azután futólépésben indul el a Normafa úton.

A kertajtó nincs kulcsra zárva, de nehezen nyílik. Másodszor löki meg, amikor végre enged. Már belépne, amikor észreveszi, hogy vagy százméternyire tőle ketten állnak, és a számtáblákat nézik.

- Keresnek valakit? - kiált oda.

- Ágnes! - hallja válaszul Kati elcsukló hangját. - Ágnes, az isten nevére... segíts rajtunk.

ÉJSZAKA

Akkor, négy évvel ezelőtt nem tudták volna elképzelni ezt a viszontlátást. Kati hol sápadt volt, hol vérvörös, egy percig döbbenten állt az előszobában, aztán futott Iványi Balázs után. Iványi Balázs kezében egy összekötözött lábú, fejfelé lógatott tyúk káralt és verdesett. Ő, Ágnes, Janira nézett. Jani arca azonban kemény volt és konok. „Mégiscsak vendégek... ezt nem lehetett volna... visszahívom...” - mondta bizonytalanul, és utánuk futott. A lépcsőházban érte utol Katit. Azt akarta mondani, hogy „ne haragudj, félreértettétek Janit, ő ilyen nyers, de meg kell érteni, és annyi izgalom és annyi kellemetlenség...” De nem ezt mondta, egészen mást mondott, mint amit akart, és Kati is mondott valamit, félig sírva és ingerülten. Nem tud visszaemlékezni a szavakra. Csak a meddő haragot érezte. Kétségbeejtően nem értették meg egymást. Ágnesben azóta annyiszor feltámadt a rémület: hiszen ő nem akart Katival összeveszni, ő szeretne leülni vele egy eszpresszóban, megfogni Kati kezét, és nyugodtan, barátságosan azt mondani: „Nézd, Katikám, mi akkor mind a ketten...”

És ez most mind nincs. Az sincs, hogy „Katikám, olyan régen nem láttalak... mi van Istvánnal? Új lakásba költöztünk, a Normafa útra, gyertek át vasárnap...” És az sincs, hogy Kati szólt volna: „Ágnes, ugorj be egyszer a szerkesztőségbe... Ágnes, a marna meghalt, Ágnes, szükségem van rád... elköltöztünk a Vas utcából, és az új lakásban még nincs telefonom...”

A vizes kavics nyikorog a talpuk alatt. Nem tudnak egymáshoz szólani. Ágnes átfogja István vállát. Hogy megnőtt ez a gyerek! Hiszen magasabb már, mint ő. Tizenkét? Dehogyan, tizennégy éves lesz.

Ágnes előkotorja az előszobakulcsot. Két ablak világít csak: a gyerekszoba ablakai. Kisjani biztosan most vacsorázik.

- Vegyétek le a kabátokat - mondja Ágnes, és lesegíti Kati esőkabátját. Kati borítékot szorongat a kezében, és Ágnes kezébe nyomja. A nyitott borítékban laboratóriumi lelet. Ács István tizennégy éves tanuló... süllyedés huszonkét milliméter... vörös vérsejtek száma kétmillió. Micsoda? Vörös vérsejtek száma kétmillió?...

- Tudod, hogy amikor István született, akkor... - mondja Kati, és ez az első mondata, amióta beléptek a kapun. Nem is tudja folytatni. Összekulcsolja a kezét, és elszürkül az arca.

Valamit kellene válaszolni. Hogy nem kell rémüldözni. Micsoda gyerekség. István fejlődésben van. Talán influenzája volt. Néhány bé tizenkettő injekció használni fog... Ha tizennégy éves koráig mindig normális vérképe volt... igen, akkor a tizennegyedik év után kezdődnek majd a bajok... Ki tudja, mi okozza a leukémiát? Ki tudja, micsoda szörnyű átokkal született ez a gyerek? Ács doktor akkor már súlyos beteg volt... Tizennégy esztendeje félt Kati ettől a lelettől. Vörösvérsejt-szám kétmillió... Valamit kellene mondani, úristen, de mit lehet mondani?

- A lelet szerint csak a vörösvérsejt-szám ilyen alacsony, más rendellenesség nincs. Ez a kisebbik probléma. Volt mostanában torokgyulladásod?

- Igen, volt - mondta István.

- Azonnal megcsinálom a kontrollt. A többit azután megbeszéljük. Tessék, gyertek a szobámba.

Az előszobakulcs zörgésére, a villanyfényre, hangokra előszaladt Kisjani. Nyakába kötve spenóttól maszatos asztalkendő, kezében evőkanál.

- Jankó, ne rohanj, elesel... állj meg... tedd le a kanalat - hallatszik Csaplárné hangja.

- Mama, mama, mama - kiabálja boldogan a gyerek, és nem lát mást a világból, csak anyja ölelésre tárt karját.

- Összeken spenóttal, neked sincs több eszed - mondja Csaplárné, de Ágnes se lát, se hall. Öleli, csókolja, szorítja a fiát, arcát hozzádörgöli a gyerek selyemhajához, beszívja a babaszappan-illatot, és kicsorduló boldogság árasztja el.

- Rajzoltam egy hóembert - újságolta Kisjani -, egy hóembert és egy rakétát. És egy néni jött a fogason, azt mondta nagymamának, hogy négy forint a karfiol a közértben.

- Hagyd anyádat levetközni, és gyere vacsorázni - próbálta Jankót visszaszerezni a nagymama. Ágnes észbe kapott.

- Csókolom, mama. Remélem, emlékszel még András Katira? Nézd, mekkora lett az István gyerek.

Most, hogy István és Kisjani egymás mellett állt, ijesztő lett a hegyi levegőn nőtt vasgyúró mellett a másik gyerek zöldes, vértelen bőre.

- Tessék, Jankó, ez a préselt kép a tied, és most eredj szépen nagymamával vacsorázni. Mit tudnál nekünk adni, mama édes?

Kati erőtlenül tiltakozni próbált.

- Dehogynem vacsorázunk együtt - mondta Ágnes. - És természetesen itt fogtok aludni. Úgyis egyedül vagyunk. Jani Olaszországba utazott, kongresszusra. De most a legfontosabbat: megvizsgálom Istvánt. István, te nem is emlékszel Kisjanira, ugye?

- Dehogynem - felelte István -, egyszer állatkertet játszottunk az asztal alatt.

- És lerántottátok a terítőt a virágvázával együtt - mondta Ágnes, és elnevette magát. Kisjani másfél éves lehetett akkor, István kilenc. Négykézláb álltak a virágváza romjainál, hatalmas víztócsa közepén, és bőgtek. - Tessék, erre...

- Én nem - mondta István, és megállt az ajtóban.

- Mit nem? - kérdezte Ágnes.

- Nem akarom, hogy anyu is bejöjjön... csak én egyedül.

„Kati, az istenért, ne félj már annyira” - szerette volna mondani Ágnes. „Nem lesz semmi baj... nem az, amitől rémüldözl...” De nem tudott semmit sem szólni, mert ő is úgy érezte, mintha a gyomrát összeszorítaná valami, le kellene ülni vagy felordítani, hogy össze ne essen a súlya alatt.

- Öt perc az egész, Katikám. És a páciens kívánságát tiszteletben kell tartani. Ugye, bemész addig a mamával Kisjanihoz?

- Ahogy gondolod - felelte Kati színtelen hangon. Ágnesre nézett, azután Istvánra, tág pupillával, mereven, mintha valami messzi katasztrófát bámulna, tűzvészt vagy egy földrész elsüllyedését.

Ágnes kézen fogta Istvánt, és bevitte a dolgozószobájába.

- Először kezet mosunk. Gyere a fürdőszobába. Várj, kapsz egy tiszta törülközőt. Még mindig nem szeretsz mosakodni?

- Dehogynem - felelte István kicsit megütközve.

- Ne nézz rám olyan csodálkozva. Gyerekkorodban, már úgy gondolom, amikor akkora lehettél, mint most Kisjani, azt mondtad, hogy szerkeszteni fogsz egy mosakodógépet és egy törülközőgépet, mert nagyon unod a mosakodást. Arra sem emlékszel, hogy egyszer beleaprítottad a kádba a Révai-lexikon első kötetét?

- De, arra emlékszem.

- Mutasd csak egy picit a nyakadat. Mikor volt torokgyulladásod?

- A múlt héten.

- Itt fáj?

- Nem.

- Fáj valamid?

- A fejem. És szédülni szoktam.

- Kicsit lihegsz mozgás közben. Máskor is?

- Mostanában. És nem kapok elég levegőt.

- Fáradtan ébredsz?

- Igen.

- Hőemelkedésed nincs?

- Azt hiszem... nem tudom.,

- Ül le, Istvánkám, erre a székre. Emlékszel még erre a mikroszkópra? Vízcseppeket néztünk benne.

- Keresztmama, mondd, meg fogok halni?

Ágnes a vérvételhez szükséges holmit készítette elő: tűt, tárgylemezt, epruvettát, vattát, össze-rezrent.

- Dehogy fogsz meghalni... illetve, hát majd egyszer, sok, sok év múlva, ahogy minden ember.

- De most?

- Nem.

- Igazán nem?

- Igazán nem.

- Becsületszavadra?

- Becsületszavamra - válaszolta Ágnes elsápadva.

- Akkor jó... ezt akartam csak külön megkérdezni... akkor jó, anyu miatt. Mi lenne szegényből?

- Nahát, kedves ötleteid vannak - mondta Ágnes magához térve. - A bal kezedet szúrom, hogy ne legyen kifogásod, hogy miért nem írhattál leckét.

- Készen van a leckém.

- Mitől remegsz úgy?

- Nem tudom. Fázom.

- Istvánkám, ha félsz, akkor fájni fog. Tedd ide szépen a kezedet az ölembe. Vagy tudod, mit? Feküdj le a díványra.

- Mi az, hogy leukémia?

- Vértképzőszervi megbetegedés - felelte Ágnes olyan hangon, mintha István azt kérdezte volna, hogy mi Argentína fővárosa.

- Apukám leukémiában halt meg?

- Igen.

- A Grofcsik papája orvos... ő mondta, hogy a leukémiát örökölni lehet.

„A Grofcsikot majd szájon vágom” - gondolta dühösen Ágnes. Gyors mozdulattal belebökte a tűt István ujjába.

- Ennyi volt az egész. Ami pedig Grofcsikot illeti, írjon Stockholmba, felfedezéséért megkaphatja az orvosi Nobel-díjat. Eddig ugyanis a tudomány még nem döntötte el, hogy a leukémia öröklődik-e.

- Apu hogyan kapta?

- Édesapád a nyilasok elől mentette a kórház rádiumkészletét. A kazetta hibás volt, Sugárártalmat okozott.

- Miért kellett a rádiumot menteni?

- Mert akkor a rádium még olyan hallatlan érték volt... még nem volt radioaktív kobalt, még ez volt az egyetlen sugárzó anyag, amivel a betegek ezreit meg lehetett menteni.

- Most már nem ér annyit a rádium?

- Nem.

- Akkor apu hiába halt meg?

- Nem, Istvánkám. A te édesapád hős volt, és nagyszerű orvos volt. Azért halt meg, hogy embereket megmenthessen.

- Most mit csinálsz?

- Megfestem a tárgylemezt.

- Azután?

- Azután várunk egy percig, amíg megszárad.

- És megnézed a mikroszkópban?

- Megnézem - felelte Ágnes, és megint érezte a gyomrában a fájdalmat. Egy percig szárad a tárgylemez, azután meg kell nézni. Kati a másik szobában van, és Kisjanival játszik. Csip-csip-csókát játszanak vagy kerekecske-gombocskát. Kisjani nevet, és Kati közben minden idegszálával erre az ajtóra figyel. Itt fekszik István a díványon. Hogy hasonlít az apjára, teremő isten! Ahogy a szemét összehúzza... Mit lehet mondani Katinak? Össze kellene törni ezt az üveglemezkét és a világ minden mikroszkópját. Minek az? Minek az, ha csak megállapítani tudjuk a bajt, és nem lehet segíteni?

„Szűzanya, irgalmazd a másik anyának” - sóhajt Ágnes, és leül a mikroszkóphoz. A gyomra most már kibíráhatatlanul fáj, és hányingere van. Orvosbetegségek: gyomorfekély vagy szívtrombózis...

A lélegzetét is visszafojtja, amikor a mikroszkópba néz.

A kép első pillantásra teljesen normális.

Behunyja a szemét, újra kinyitja.

Ez nem kétmillió vörösvérsejt. Legalább három és félmillió. De az is lehet, hogy négy. A sima, karimás vörös vérsejtek alakja is egészen rendes. Talán egy kicsit hosszúkásabb némelyik. Ez nem leukémiás kép. Legfeljebb vashiányos anémiáról lehet szó. A fehér vérsejtek száma sem több hat-hétezernél. És nincs köztük torz, nem látni éretlent. Nem, nem, ez nem leukémiás kép.

Ágnes újra néz, és újra mér, és újra számol.

- Istvánkám, édes kisfiam, ne haragudj, de újra szűrni foglak. Még egyszer megnézek valamit.

És hogy látja a gyerek nyugtalanul rebbenő szemét, magához szorítja, és összecsókolja.

- Nincs semmi baj, nagyon jó a lelet, csak tartsd szépen a karodat, most vénából veszek vért.

Újabb kontroll, és most már semmi kétség. A leletet elcserélték vagy elírták, vagy... Mindegy... Négymillió vörös vérsejt, hatezer fehér vérsejt, viszont nagyon alacsony a festődési index. Hemoglobin-hiány van, azon belül valószínűleg erős vashiány. Ezt rendbe lehet hozni. Vastabletták kellene néhány hétig, sok C-vitamin, vastartalmú ételek: alma, spenót, saláta, paradicsom, lencse, máj.

- Katikám, gyere be - kiáltja Ágnes. - Gyere. Nincs semmi baj.

Kati belép Ágnes szobájába. Először a könyveket látja meg. Rengeteg, színes kötésű könyvet a mennyezetig érő polcokon. Azután az íróasztalt látja, rajta egy fehér terítőt, a terítőn tüket, vért, üvegcséket, mellette mikroszkópot és egy éles fényű íróasztallámpát. A szék karjára dobva István levetett ingét. Istvánt csak mindez után pillantja meg. A díványon fekszik, és engedelmesen nagyot sóhajt. - Ágnes éppen a szívét vizsgálja.

- Most nem kell sóhajtani... így, most mutasd csak egy kicsit a foghúsodat... nem szokott vérezni, amikor a fogadat mosod? Jó, nagyon jó. A léped se duzzadt... a májad sem. És ez nem is fáj, ugye? Csak csiklandós vagy? Semmi bajod sincs, drága gyerekem. Holnap kora reggel be kell mennem egy műtéthez, de tizenegyedtől elkérem magamat, és átmegyek veled a kórházba, ahol ezt a leletet kaptad. Semmi, vagy összecserélték a nevedet, vagy nem tudnak négymillióig számolni. Katonadolog.

Ágnes felnevet boldogságában. Felveszi a székről az inget, Istvánnak nyújtja.

- Öltözz és gyerünk vacsorázni. - Azután megfordul, és meglátja Katit. Kati még mindig az ajtóban áll. Nem szól, nem mozdul, egy sóhajtása sem hallatszik. Áll, és lehunytt szeméből ömlik, ömlik a könny.

ÚTITÁRSÁK

Homok Jani jól ismerte a nemzetközi kongresszusok világát. Megérkezés a repülőtérre - autó, virágcsokor, elegáns szálloda. A szobájában a kongresszusi ajándék: mappa, néhány gyár reklámtárgyai, notesz, golyóstoll. Azután nagy alakú, merített papíron borítékban a kongresszus napirendje, külön meghívó a bankettre, néhány koncertjegy.

A fekete Lancia megállt a nápolyi Hotel Palace előtt. A Modern Építőanyagkutató Nemzetközi Kongresszus ifjú tolmácsnője a kezét nyújtotta.

- Ha megfelel önnek, Mr. Homok, néhány napig én leszek a titkárnője. Ha bármilyen óhaja, kívánsága, panasza van, parancsoljon, ez a telefonszám...

Jani meghajolt, udvariasan kezét csókolt, és kiszállt az autóból. Rettenetesen örült annak a néhány olasz szónak, amit Ágnestől, valamikor régen, még házasságuk legelején tanult. Örült annak is, hogy kifogástalanul tud viselkedni, hogy nem birkózik már az elébe futó boyjal a bőrdandjeiért, hogy a bejelentő lapot angolul is, franciául is ki tudja tölteni, hogy ámuldozás nélkül megy végig a nyüzsgő, elegáns hallon, örült annak, hogy inge a legdivatosabb szabású, és nyakkendője egy árnyalattal sötétebb, mint amilyet Pesten hordanak - pontosan olyan, amilyet a párizs-római divat megkövetel.

A szoba persze gyönyörű volt, a tizenhatodik emeleten, kilátással a Santa Lucia-öbölre és a tojás alakú várra. A kikötőben két hatalmas fehér hajó horgonyzott, és a kék öböl túlsó partján lilásszürke ködbe olvadva látszott a Vezúv.

„Először is megfürdöm” - gondolta Jani, de ebben a pillanatban megcsörrent a telefon.

- Pronto - szólt a kagylóba.

- Jó lesz a halló is - válaszolta egy kedélyes hang. - Ne vágj fel arra a tizenkét olasz mondatra. Szervusz, János, itt Csuti beszél.

- Cs... csu...

- Nem a tizenhatos szobával beszélek?

- De i... igen...

- Tudtad, hogy találkozni fogunk, nem?

- N... n... ne...

- Mi van veled, fiam? Nem vagy jól?

- De...

- A szomszédod vagyok, itt lakom a tizenhetekben. Átjövök egy percre, ha nem zavarlak.

- P... er... igen... természetesen - mondta Homok Jani, és lángba borult képpel tette le a kagylót.

„Nem értem... nem értem...” - morogta, és megbabonázva nézte a telefont.

Kopogtattak, azután a nyitott ajtón belépett Csuti.

- Hű, de elegáns lettél, Jani, amióta utoljára láttalak - kiáltotta, és üdvözlésre nyújtotta a kezét.

- Jó napot... jó napot, mérnök úr - mondta Jani keservesen, és nem mozdult.

- Mi az, nem jól utaztál? - kérdezte Csuti meglepetten. - Úgy váltogatod a színedet. Akarsz konyakot?

- Te... ön... maga - mondta Jani, és még mindig lángvörös volt. - Mikor érkezett ide?

- Én? Négy napja.

- Disszidált?

Csuti rábámult. - Én? Mondd, fiam, te egészen hülye vagy? Hát nem kaptad meg az üzenetemet?

- De igen - mondta Homok Jani, és olyan volt, mint a főtt rák.

- Azt üzentem, hogy a nápolyi utazás ügyében hívj vissza, de te nem hívtál vissza.

- A titkárnőm... megmondta... illetve éppen egy értekezleten voltam, amikor...

Szeretett volna elsüllyedni. Csuti láthatja, hogy nem mond igazat. Nem volt értekezleten, és a titkárnő nem azt mondta, hogy a nápolyi út miatt keresik. Azt mondta neki, hogy Csuti Lóránt mérnök telefonált utazásügyben. Sőt otthon az öreg Csaplárné is azzal fogadta, hogy, fiam, valami Csuti kétszer is idetelefonált, ott a száma a kisasztalon, hívd vissza. Ő akkor ingerülten legyintett, jó, tud róla. Ágnes pedig a vacsoránál csodálkozva kérdezte, hogy mit akarhat tőle Csuti. „Nem érdekel - mondta ő -, majd ha hazajöttem Olaszországból... most éppen elég más gondom is van.” Ágnes vitatkozott, „hogyan lehetsz ilyen embertelen, Csuti már néhányszor tett érted egyet-mást”. „Nem vagyok Vöröskereszt” - mondta ő felháborodva. „Ha Csutinak útlevél kell, forduljon a Belügyminisztérium útlevél osztályához.” „Honnan tudod, hogy útlevél kell neki?” - kérdezte Ágnes ingerülten. „Hát mi lehet neki utazásügyben? Hátizsák? Vállaljak érte kezességet, nem? Mit tudom én, hol járkált, mit csinált az utolsó tíz évben. Ötvenben láttam utoljára, mielőtt internálták.”

- Nincs egy cigarettád? - kérdezte Csuti. - Képzeld, dohányzóm. Húsz évig nem cigarettáztam, nem ittam szeszt, nem ittam feketét, azzal, hogy vesebajos vagyok. Kisült, hogy szó se róla. Fiatal vagyok és egészséges. Éljenek az antibiotikumok és a haladó tudomány.

- Kérlek... meg kell mondanom...

- Hát van cigarettád, vagy nincs...

- Van, van, persze, parancsolj... És te is a kongresszusra jöttél?

- Igen - mondta Csuti. - A műanyag felhasználása a gépiparban címmel tartok előadást. Nem láttad még a programot?

- Őszintén szólva... ott van még kibontatlanul.

- Látod, milyen tapintatlan vagyok. Most érkezted, biztosan fürödni akarsz vagy pihenni. Én meg rád török. De igazán mondom, alig vártalak már. Hát, szervusz, visszamegyek a szobámba, nézem egy kicsit a televíziót. Azután, ha este nincs jobb programod, és meg akarsz nézni Nápolyt, szólj be értem.

- Igen... Igen... boldogan... de - mondta Jani, és keserves képet vágott. - Maradj, kérlek, még egy percre. Tisztázni szeretnék...

- Nőügy? - kérdezte Csuti, és nevetett. Homok Jani csak bámult rá: világosszürke öltönyében, kék szemével, alig őszülő hajával a főmérnök fiatalabb volt, mint huszonöt évvel ezelőtt. Persze, mert lefogott. A petyhüdt vízenyősségnek, fakó arcsínnek nyoma sincs.

- Dehogyan nőügy - mondta végül. - Nézd... ha van valaki a világon, akinek hálával tartozom... amikor Somosbányáról felkerültem a gyárba... az, hogy kenyeret kaptam, hogy tanulhattam, szegény zsellérgyerek létemre...

- Jani, te megőrültél. Csak nem akarsz felmondani az életrajzodat?

- Csak megmagyarázni... én, ha esetleg... hogy hálátlan voltam, amikor... ötvenben... amikor internáltak... azt hittem, hogy még akkor levelet akartam írni a bíróságnak.

Csuti elkedvetlenedett.

- Kedves Jani, most nincs ezerkilencszázötven. Most? ezerkilencszázhatvan van. Nincs semmi megmagyarázni való, és nincs semmi tartozásod. Ezt a témát egyszer és mindenkorra befejeztük. Különösen azért, mert most egy hónapig úgy össze fogunk nőni, mint a számi ikrek, gondoskodnunk kell mulatságosabb beszédtemáról.

- Hogyhogyan összenőni?

- Együtt eszünk, együtt keresünk szállást, és együtt javítunk defektet az országúton.

Janiban rettenetes gyanú támadt. Csuti alighanem megzavarodott.

Kit tudja, mennyi ideig volt börtönben... beteg volt... hatvanéves elmúlt.

A főmérnök megértette az ijedt pillantást, és elmosolyodott.

- Kicsit értelmetlenül beszélek, de azt hittem, otthon mindent megmondták neked. Mikor utaztál el Pestről?

- Már két hete. Először Bécsben tárgyaltam.

- Hát akkor, úgy látszik, nem tudod. A kutatóintézetetek hozzánk fog tartozni. Szíves engedelmeddel, én vagyok az új főnök. Most pedig igazán megyek már.

Csuti felállt. Jani zavartan megragadta a kezét:

- Ne menj... ülj le... kérlek, és a könyveket... megvannak, vissza fogom vinni.

Csuti bámult.

- A könyveket?

- Persze. A kémiai analízist és a fizikát.

- Jó, csak hozd - felelte Csuti, és felnevetett.

Jani elvörösödött, és most már nem tudta, mit mondjon zavarában. Mi szüksége lehetne Csutinak tízéves fizikakönyvekre, amikor olyan rohamosan fejlődik a tudomány, hogy már a kéthónapos szakkönyv is elavult? De valahogy szóba kell hozni azt a napot... ötven nyarán volt, talán júniusban, amikor kinn járt Csutinál Baracskán. Vizsgákra készült, negyedéves

műegyetemi hallgató volt már akkor. Csuti minden használható szakkönyvet összeszedett számára, teával kínálta, és sokáig ott tartotta Janit. A terveikről beszélgettek. Jani úgy számolta, hogy ötvenkettőben meglesz a diplomája, addig nem is akarnak gyereket. Ágnes már szigorló orvos, jövőre, ha kész ember lesz, kevesebb lesz az anyagi gond. Az egyszobás lakást is talán sikerül egy kétszobásra cserélni, azután jöhetnek a gyerekek, akár egy fél tucat. „Kár, hogy nekem nincs családom” - mondta akkor Csuti. „Ilyenkor sajnálom.” A tea után konyakot ittak, akkor tegeződtek össze. „Mi vagyunk a családot” - mondta akkor Jani. „Az apám se tett értem többet.” A sikeres szigorlat után - ezerkilencszázötven szeptemberében - visszavitte Jani a könyveket. Azaz, csak vitte volna. Csuti nem volt otthon, a szomszédok nem nagyon akartak beszélni. Valakitől végül mégis megtudta, hogy éjszaka házkutatás volt Csutinál, találtak nála másfél kiló babkávét, és letartóztatták. Jani másnap bement az egyetemi pártbizottságra - és igaz, hogy nagyon óvatosan és nevek említése nélkül, csak úgy „elvileg” megkérdezte az egyik munkatárstól, hogy mitévő legyen, mert egy ismerőst letartóztatták, egy kiváló mérnököt, csak azért, mert babkávé volt nála. „Nem rád tartozik” - mondta a munkatárs. „Ha letartóztatták, megvolt az oka. Ha meg ártatlan, akkor úgyis tisztázni tudja magát, és elengedik. Vagy nem bízol államvédelmi szerveinkben?” „Dehogynem... dehogynem” - felelte riadtan. És ha kényelmetlen volt is ez a válasz, ugyanakkor nagyon kényelmes is volt, mert nem kellett tovább kérdezősködni, és szaladgálni és kételkedni és vívódni.

Az igazságszolgáltatás nem az ő feladata, senkinek a bőre alá nem lát az ember. Csuti tudja, hogy mit csinált, és ha igaz az, hogy Csuti őhöz mindig jó volt, hát ő legalább olyan jó volt Csutihoz, amikor az igazoló bizottság előtt harcolt érte. Ha akkor nem hoz össze kilencszáz aláírást, Csuti még mindig a hídépítésnél lehetne.

Egyébként lehet, hogy nem is volt olyan okos dolog Csuti mellett aláírásokat gyűjteni... Mégis a londoniak bizalmából lett főmérnök, talán levelez is Römeréssel... Jobb, ha minél távolabb tartja magát ettől az ügytől.

Így állt ez a dolog ezerkilencszázötvenben. Most viszont meg kellene kérdezni, hogy mikor engedték szabadon, mit csinált azóta, hogyhogy ő lesz a főnök, egyáltalán kínos és fonák helyzet, bárha a szíve mélyén igazán örül, hogy rendbe jött a főmérnök dolga.

- No, most már engedj, Janikám, te meg pihenj egy kicsit.

Dehogy engedi el így. Kínlódva gondolkozik. Valami kedveset és okosat kellene gyorsan kérdezni.

- Mit csinál az öreg Topolino?

- Az már semmit. Ötvenegyben, amikor kiengedtek az internáló táborból, felszólítottak, hogy szolgáltatassam be. Igaz, hogy nem ingyen kívánták; nyolcvan forintot kaptam érte. Ehhez már csak hatvannyolcezer-kilencszázhusz forint kellett, és becserélhettem egy jó kis Moszkvicsra.

- Mikor?

- Amikor hazajöttem Indiából.

- Indiából?

- Igen. Most, három hónappal ezelőtt.

- Ott... ott mit csináltál?

- Egy hajórakomány elektródát adtam át Bombayban.

Indiából. Tényleg. Egyszer mintha egy minisztériumi kollégiumon látott volna egy jelentést. Csuti mérnök valahol... de mintha Egyiptomról lett volna szó, és nem is gondolt akkor valahogy Csuti Lórántra.

- Ha nem zavarunk, egyszer Ágnessel kiszaladunk Baracskára.

- Motorozol még?

- Meghíztam.

- No, jól van, Janikám, örülni fogok nektek. Ágnes jól van?

- Ó, igen.

- Orvos lett, ugye?

- Orvos.

- Gyereketek van?

- Egy kisfiúnk. Jövőre megy iskolába.

- Gratulálok. Fénykép?

- A bőröndben.

- Este megmutatod, jó?

- Boldogan. Nagyon édes kis pofa.

A telefon megcsörrent az íróasztalon.

- Bocsánat - mondta Jani. Felemelte a kagylót, és beleszólt: - Pronto.

A portás jelentkezett, angolul.

- Mr. Homok? A római magyar külkereskedelmi kirendeltségtől vannak itt...

- Igen, tessék csak adni.

Most magyarul szólalt meg egy férfihang.

- Jó napot, főmérnök elvtárs. A portán úgy tudják, hogy az ön szobájában tartózkodik a miniszterhelyettes elvtárs.

- Miniszterhelyettes? - kérdezte Jani, és csodálkozva felhúzta a vállát. - Azt hiszem, tévedés.

- Nem tévedés - mondta Csuti, és elmosolyodott. - Engem keresnek.

EGY RÉGI SZIGORLAT

A laboratórium a harmadik emeleten volt. A lépcsőn hordágyakon betegeket cipeltek. Az egyetlen lift éppen nem működött. Ágnes intett Istvánnak, hogy lassan menjen a lépcsőn, nehogy kifulladás.

- Hogy hívják a kezelőorvosodat, Istvánkám?

- Nem tudom. Eddig mindig az iskolaorvosnál voltam, ha valami baj volt. Anyukám az üzem-orvoshoz szokott menni a szerkesztőségben. Itt most voltunk először.

- No, mindegy - felelte Ágnes. - Egyébként előre figyelmeztetek, hogy itt is vért fognak venni tőled.

- Igen.

- És ezzel, remélem, hogy a szurkálások hosszú időre befejeződnek.

- Én is remélem - sóhajtott meggyőződéssel az ifjú Ács.

A laboratórium előtt százával várakoztak az emberek. Nagykabátban. Férfiak, nők, síró gyerekek. Legtöbbjüknek nem is jutott hely a fehér padokon. Nem sétáltak. A falnak dőlve ácsorogtak. Az asszonyok nagy része pletykázással szórakozott. Hangosan nevettek, egymás szavába vágtak, orvosi tanácsokat osztogattak, sőt félig üres dobozokból gyógyszerrel is kínálgatták egymást, néhányan horgoltak vagy kötöttek, egypáran pedig ideges topogással várakoztak, karórájukat nézegették. „Ne kopogj!!!” - olvasta Ágnes a laboratórium ajtaján.

- Azért megpróbálom - határozott Ágnes, és megzörgette az ajtót. Semmi válasz.

- Ne kopogjon, mert ki fogják dobni - figyelmeztette egy fiatalember. - Ha maga tudná, hogy beszélnek itt a betegekkel.

Ágnes újra megzörgette az ajtót.

Az ajtó mellett egy kis, vasúti pénztáblakszerű rés kinyílt, és felháborodott hang rikácsolta:

- Ha nem tud olvasni, menjen vissza az elemibe.

Ágnes elvörösödött erre a gorombaságra. Egy percig azon gondolkozott, hogy nem is vár tovább, megkeresi a főorvost, de meggondolta.

Végeredményben a többi beteg is elfoglalt ember, legalább úgy siet, mint ő.

Körülbelül félóra múlva megint kinyílt a pénztáblak, a tömeg megmozdult, úgy rohant mindenki az ajtóhoz, mintha „hátulsó pár, előre fuss”-t vagy nemzetesdit játszottak volna. A pénztáblakban megjelent egy fehér fémtálca, a tálcán egy bakelit korong, azon sorszám és egy epruvetta. „Számot zsebbe, csövet a bal kézbe” - hangzott a katonás parancs. Az ablakhoz legközelebb álló beteg felkapta a kincseket, és eltűnt a kinyíló ajtó mögött. A fehér tálcán újabb bakelit korong és újabb kémcső. „Számot zsebbe, csövet a bal kézbe.” A jelenet vagy tizenötször ismétlődött, tizenöt ember bement a laborba, az ablak becsukódott, és újabb várakozás következett. A szomszédasszonyok tovább pletykáztak, a gyerekek tovább nyafogtak, és a lépcsőházból újabb és újabb betegek érkeztek. Mintegy másfél órai várakozás után a harmadik ablaknyitáskor, Ágnesnek is sikerült zsákmányul ejtenie egy sorszámot és egy kémcsövet. Megfogta István vállát, és az ajtóhoz lépett, ahol egy szemüveges hústorony újtjukat állta:

- Ki a beteg?

- A kisfiú.

- Akkor maga kinn marad.

- Vele kell mennem.

- Nem esszük meg.

- De kérem...

- Megmondtam, hogy maga kinn marad.

- Nem maradok - felelte Ágnes most már vérvörösén -, és hagyják abba ezt a kaszáryahangot.

- Otthon parancsolgasson - mondta erre a kétméteres nő, és igyekezett Ágnes orra előtt bevágni az ajtót. Ágnes azonban mérgesen utat tört, és Istvánnal együtt bement a laboratóriumba.

Benn, az üvegekkel, vegyszerekkel, tűkkel, vérrel teli helyiségben újabb vezényszavak pattogtak.

- Kabátot fogasra, asztalnál leülni, inget bal karon feltűrni. Hé, ott mi lesz?

Ez Istvánnak szólt, aki megszeppenve állt Ágnes mellett.

- Vérvas-meghatározást kérünk - mondta Ágnes.

- Mit motyog?

Ágnes ajkába harapott.

- A kisfiúnak vérvas-meghatározást kérek.

- Tessék ugye, mondtam, hogy ne engedjék be a hozzátartozókat - mondta egy szikár, ideges nő. - Manci, maga nem elég erélyes.

A hústorony ijedten védekezett.

- Én megmondtam nekik...

A szikár nő Ágnesre mordult.

- Majd ahhoz veszek vért, ami a céduláján van.

- Nincs cédula. Kiegészítő vizsgálatot kérek.

- Ki maga? Az anyja?

- Nem, kérem. A kisfiú keresztanyja.

- Szeretem, amikor maszekben bejárnak ide.

- Kérem, a vezető orvos elvtárssal szeretnék beszélni.

- Nem ér rá.

Az asztaloknál abbamaradt a vérvétel. A feltűrt ingujjú betegek, a tűket, lándzsákat döfésre készen tartó laboránsok, a takarítónő, Mancika az ajtóban, mindenki érdeklődéssel figyelte a vitatkozókat.

A belső laboratórium ajtaja kinyílt, és egy ötven év körüli férfi lépett ki.

- Mi folyik itt, kérem? Odabenn fontos megbeszélést tartunk, itt pedig áll a munka?

- A kedves beteg nem tudja, mi a rend - sipította a szikár.

Ágnes a kilépő orvoshoz fordult.

- Jó napot kívánok. Csaplár Ágnes doktor vagyok. Vasmeghatározást kérnék a keresztfiamnak.

- Adja le a cédulát - mondta köszönés nélkül a fehérköpenyes, és sarkon fordult.

- Nagyon kérem, egy pillanatra figyeljen. Nincs cédulám, de...

- Ha nem tanulta meg a rendet, hogy csak a körzeti orvos... - mondta a férfi, és láthatólag nem is kívánt tovább foglalkozni az üggyel.

- Álljon meg - kiáltotta Ágnes elvörösödve. - Köszöntem magának, maga nem köszönt vissza. Bemutakoztam, nem mutatkozott be. Kértem valamit, nem arra válaszolt.

A fehérköpenyes visszajött. Az arca szederjeslila volt. „Polycythaemia vera” - gondolta Ágnes. „De az is lehet, hogy csak nagyon dühös.”

- Majd magától fogok táncot és illemt tanulni. Ötszázezer beteg áll kinn, és majd a jó modorral fogok itt foglalkozni!?

A laboratórium külső ajtaján dörömböltek.

- Így nem lehet dolgozni... ez nem laboratórium... ez a bolondokháza - kiabálta a szikár nő. - Ha ez így megy...

- Kérem, uram, beszéljünk végre emberi hangon, mert igazán nem szeretnék az etikai bizottsághoz fordulni - mondja Ágnes, és remeg a gyomra. - Tessék végre meghallgatni, önök hibás leletet adtak ennek a kisfiúnak.

- Hogyhogy hibásat?

- Kétfélmillió vörös vérsejttel tévedtek.

- Kérem szépen, méltóztassék csak az etikai bizottsághoz fordulni. Mert ugyebár az orvosoknak etikai bizottságuk van. Az orvos ellen boldog-boldogtalan panaszt tehet. De a vízvezeték-szerelőknek nincs etikai bizottságuk. Nálunk négy hete folyik a csap, de én hiába megyek a házkezelőséghez, ott sincs etikai bizottság. És ugyebár a cipőboltban sincs etikai bizottság, ha nem kapok negyvenes barna cipőt. De ugyebár kórházban mindent szabad, kórházban mindent lehet. Nem tetszik az eredmény? Tessék, parancsoljon, olyan vendéglő ez, hogy mindent lehet rendelni. Vasmeghatározást? Akár Wassermann-t is, foglaljon csak helyet a bájos kis fiúcska. Rossz a lelet, majd kijavítjuk. Olyat adunk, amilyet akar. Mert, ugye, a laboránsnak nem szabad tévednie. Az itt ül hajnaltól késő estig, szikrázik már a szeme, csillagokat lát, azt is beleszámolja. Mert ugyebár a vérsejtszámlálás nem automatizált munka, kérem szépen. Hiába vannak szputnyikok meg kibernetika, azokat a nyavalyás vörös vérsejteket akkor is csak úgy kell leszámolni, hogy egy, kettő, három, négy... És robotban csináljuk a vérképet, kérem. Egy hét alatt hatezeret. És a legnagyobb disznóság, hogy a hatezerből ötezeröt száz normális. Potyára dolgoztatnak minket. Mert a belgyógyászok nem tudnak semmit, kérem. Mindent a laboratóriumra sóznak. Bemegy a beteg, fáj a hasa. Igen? Már írják a cédulákat a labornak: teljes vérkép, süllő, cukor, vizelet, májfunkciós próba... és röntgen és próbareggeli. Ők meg csak nézik a leleteket, mint az utiban a piros disznót, és abból mondják ki nagy okosan, hogy mi a baj. És a betegeknek ez tetszik, kérem alássan. Beül a sok ráérős vénasszony, hajnaltól éjfélig, mindnek vizsgálat kell, mert ingyen van. Ezek a nyomorult laboránsok azokkal a vacak nem kalibrált pipettákkal gyárthatják a millió leletet. Hát persze hogy saccográfiával dolgozunk. Ránéz az ember, megsaccolja: ennyi lehet, és kész. Tízezerből kilencezer így is telitalálat. Meg lehetne tenni a lottón. Ha meg valami néha nem stimmel, legfeljebb...

- Kedves kolléga úr, hagyja végre ezt a hangot - mondta Ágnes nagyon csendesen.

A fehérköpenyes megütődve nézett rá.

- Miféle kolléga? Én is keresztmama vagyok?

- Nem, kérem. Hanem magam is orvos vagyok.

A lilászöld arc, ha lehet, még vörösebbé vált.

- Már... már megbocsásson... de hát ezen kellett volna kezdeni, ugye... nem itt... azt hittem... tessék talán bejönni a szobámba. Nem itt... ugye... - és a hosszú asztal felé fordult, ahol a laboránsok hirtelen buzgó munkába kezdtek. - Gyerünk, kérem, miért állt le a vérvétel?

- Nem itt akartam tárgyalni önnel. Egyáltalán nem kívántam vitatkozni. Azt kértem, hogy korrigálják a téves leletet.

Ebben a pillanatban a laboratórium belső szobájának ajtaja zajtalanul kinyílt. Magas, őszülő hajú, szemüveges férfi lépett ki. Nem jött előre, csak csodálkozva és bosszúsán nézte a vitatkozókat, és futó pillantással a karóráját nézte.

- Máris leülhet oda a kisfiú - mondta a vörösképű, és igyekezett nagyon barátságos képet vágni. Az ajtóban álló orvos most felnézett, összezsápta a kezét, és felkiáltott:

- Nem hiszek a szememnek... de hiszen Ágnes... maga Csaplár Ágnes...

Ágnes megfordult. Bosszús volt és zavart, de azért udvariasan elmosolyodott.

- Nem ismer meg? - kérdezte a férfi. - Persze, olyan régen nem láttuk egymást... - azzal odament, meghajolt, és megcsókolta Ágnes kezét.

- De... dehogynem ismerem - mondta Ágnes, és villámgyorsan gondolkozott. Valahonnan neki is nagyon ismerős volt a férfi. De honnan? Kongresszus? Klinika?

A laboratóriumi főorvos zavarában hol egyikükre nézett, hol a másikra.

- Milyen véletlen... hiszen már mondtam a kedves kolleginának, hogy ne álljunk itt... kérem talán bemennék a szobámba, parancsoljanak helyet foglalni... talán még be sem mutatkoztam, kezét csókolom, doktor Kolnai Gábor. - Kérlek, Gézám, te is, ha visszajönnél...

- Köszönöm, majd délután folytatjuk a megbeszélést - mondta erre az őszhajú. - Drága Ágnes, parancsoljon, jöjjön át hozzám, mi majd megcsináljuk azt a vizsgálatot. Adja csak ide azt a leletet.

Kolnai doktor arca megint szederjeslila volt.

- Majd mi kikorrigáljuk...

- Á, köszönöm, nem kell, majd én.

- Drága főorvos úr, a legnagyobb ritkaság, hogy nálunk reklamáció volna... mi a betegekkel a legnagyobb készséggel. Éppen most akartam megcsinálni a kontrollt, tisztára félreértés - motyogta Kolnai, és a folyosóig kísérté hármukat.

A folyosón az ősz hajú orvos levette szemüvegét, és elmosolyodott:

- Ágnes, drága, most vallja be az igazat, még mindig nem ismer meg, ugye?

- Hát... igaz... - felelte Ágnes, és röstelkedve elnevette magát.

- Persze megöregedtem, megöszültem. De maga... sőt, hogy egészen pontos legyek, mi valamikor tegeztük is egymást. Szabad még?

- Persze - mondta Ágnes, és még zavartabb lett.

- Semmit sem változtál. Nem lehet elhinni, hogy ekkora fiad van.

- Keresztfiam.

- Akkor... nem is vagy férjnél?

- Dehogynem. Tizenkét éve. És van saját fiam is. De most már igazán áruld el, hogy honnan ismerjük egymást?

- Azt hittem, ha leveszem a szemüvegemet...

- Hát persze. Tudom már. Géza! Poltavai Géza!

- Hát emlékszel? Együtt tettük le az első szigorlatot Pallynál. Emlékszem, téged egy fél napig gyötört a jelesért. Énvelem meg mit művelt... a miatt a kávészínű Nemzeti Segély-zakó miatt.

- És attól kezdve Pally kedvencének hívtunk. Géza, jaj de örülök neked.

István elárvultan állt a folyosón. Poltavai barátságosan kezét nyújtott neki:

- Szervusz, öcsém. Tessék, erre... Fáradjatok be a szobámba.

- Hogy lehet az, hogy tíz éve még véletlenül sem találkoztunk? - kérdezte Ágnes, amikor a modern mintás karosszékbe huppant.

- Körorvos voltam vidéken. Emlékszel, amikor elsőéves korunkban szűrővizsgálatot tartottunk Nógrádban? Oda mentem vissza.

- Persze hogy emlékszem - pirult el Ágnes. Azon a kiránduláson, a somosbányai erdőben csókolózott először Janival. - És te? Megnősültél?

- Nem. De ez hosszú történet. Tudniillik egy olasz fiatalemberrel motorbiciklin mentünk Sorrentóból Salernóba, és Amalfi közelében elhatároztam, hogy inkább nem nősülök. Egyszer nagyon szívesen elmesélném részletesebben is.

Ágnes belemarkolt István üstökébe.

- Pedig nem rossz ám az, ha az embernek fia van.

- Persze, persze. Nekem meg csak ez az otthonom. Ez a két színes karosszék, darabja ezerhétszáz forint a Kossuth Lajos utcai mintaboltban, ez a szalonom. Az a kórházi dívány a hálósobám, ezeken a polcokon van a könyvtáram, az ablakpárkányon az éléskamrá, ezen az asztalon vacsorázom és írom a disszertációm. Várjatok egy pillanatra, kávé darálok. De előbb átszóllok a laborba.

Poltavai felemelte a telefonkagylót.

- Editke? Vasmeghatározást kellene csinálni. Nagyon nagy hajrá van?

- Majd én leveszem a vért - mondta Ágnes.

- Jó, szóval meglesz... köszönöm.

Poltavai letette a kagylót.

- Azonnal megcsinálják. De a leletet csak holnap tudják odaadni. Diktáljam be neked telefonon? Vagy küldjem át?

- Dehogysis... dehogy fárasztlak... majd beugrom érte. Holnap este szabad vagyok.

Géza szeme felragyogott. Ágnest pedig kényelmetlen zavar fogta el. Úgy érezte, valami nagyon ostoba és nem helyénvaló dolgot mondott, amit meg kellene magyarázni, de ha magyarázni kezdené, akkor még sokkal kínosabb és megmagyarázhatatlanabb dolog válnék belőle.

A KALÓZKAPITÁNY

Amikor Poltavaitól lejöttek, Ágnes az első telefonfülkéhez sietett, hogy felhívja Katit. Megnyugtató, hogy minden a legnagyobb rendben van, a leletet holnap megkapják. Ezenkívül megmondta Katinak, hogy sétálnak egyet a kincset érő őszi napsütésben, és csak egy óra múlva lesznek a szerkesztőségben.

István a szomszédos papírüzlet kirakata előtt várt. Elmerülve nézte a bélyegalbumokat. Ágnes letette a telefonkagylót, és odament a keresztfiához.

- Szeretnél egypár bélyeget?

- Nem, köszönöm, már nem gyűjtök.

- Mit gyűjtesz?

- Semmit.

- Papírszalvétát?

- Á, dehogy.

- Tudod, mit? Nézd, ezt a repülőgép-modellt...

- Nem, nem, igazán nem kérem.

- De hát valamivel csak meg kell ünnepelni, hogy nincs semmi bajod?

- Köszönöm szépen, semmivel. És köszönöm szépen a vizsgálatokat.

- No, el tudom képzelni ezt a köszönetet - nevetett Ágnes. - Én a te helyedben már orrba boksoltam volna a doktorokat. Gyalog menjünk, vagy ülünk buszra?

- Ahogy tetszik. Énnekem mindegy.

Ágnes összecsapta a kezét.

- Jóságos isten, te ilyen jól nevelt gyerek lettél? Jobban örülnék, ha nem azt mondanád folyton, ami illik, hanem amit gondolsz.

- Azt mondom, amit gondolok - felelte halkán István. Végigmentek a széles fasoron, szótlanul, kézen fogva. Ágnes érezte, hogy a kisfiú keze egyre jobban remeg az övében.

- Fáradt vagy?

- Nem, nem.

- Fáj valamid?

- Nem.

- Tudod, szokatlan nekem, hogy ilyen szótlan vagy. Ezelőtt mindent tőlem kérdeztél meg, igaz? Emlékszel, amikor azt kérdezted tőlem, hogy mit esznek nyáron a homoki viperák? És amikor bejöttél hozzám a laborba, és színeztük a Bunsen-lángot?

- Igen.

- Ma azért kértem el a kórházban a fél délelőttiemet, hogy veled lehessenek. Úgy képzeltem, leülünk egy cukrászdában, és beszélgetünk, ahogy jó barátokhoz illik. Vagy nem vagyunk már barátok?

- Nem tudom.
- Nem tudod?
- Nem.

Ágnes meghökkenve megállt. Most egyszerre megértette, hogy István tegnap este a vizsgálatok alatt nem azért remegett, mert félt, vagy szégyellte magát. Felemelte kezével a kisfiú állát, és maga felé fordította. A gyerek arca halálsápadt volt.

Ágnes szíve ólommal vált. Gyerekkorában érezte ezt, hogy milyen buta és milyen tökéletlen az ember öt érzékszerve. Milyen keveset tud felfogni vele a világból, és milyen keveset tud közölni a többi emberrel. Milyen kevés szeretetet, megbánást, fájdalmat, gyengédséget.

Megsimogatta István arcát, és szótlánul továbbindultak.

Ha István nem tizennégy éves kisfiú volna, és elmondhatná neki azt a reggelt, amikor Kisjani született. Hűvös, kora tavaszi reggel volt. Ő már hajnalban fájdalmakra ébredt, de nem akarta Janit felébreszteni. Csak amikor Jani megborotválkozott, és már a reggelizőasztalnál várta a teát, akkor szólt, hogy megkezdődött. „Akkor te most a klinikára mész, nem?” - kérdezte Jani, és nyugodtan kengette a mézet a vajás kenyérre. „Mikor telefonáljak be? Délben? Addig úgysem lesz semmi.” „Persze” - felelte Ágnes, és meghűlt benne a vér. Hiszen Janinak igaza van - ő még tökéletesen jól érzi magát. Be tud menni a klinikára, akár gyalog is. És minek jönne vele Jani? Úgyis azonnal elküldik. És olyan természetes, hogy ő, az orvos, az asszony ezt elintézi, a férfit csak annyi tartozik, hogy küldjön holnap egy csokor virágot. Lehet, hogy Jani csak azért mutatkozik ilyen nyugodtnak, hogy őt is nyugtassa. Vagy igazán nem tudja, hogy mi vár Ágnesre? Eszébe se jut, hogy meghalhat? Jani megitta a teát. „Neked nem szabad reggelizned?” - kérdezte kicsit csodálkozva. Azután elolvasta az újságból a vezércikket és a sportot, vette a kabátját és az aktatáskáját. „Sietnem kell, nyolckor érkezem, de te okvetlenül taxin menj” - mondta, és megcsókolta Ágnest. Ágnes sohasem érzett még ilyen magányt. Mintha egy elhagyott szigeten lett volna, kopár sziklák és tajtékos hullámverés között. Nehéz léptekkel bement a szobába, a kisböröndbe berakta a pólyapárnát és a kis rékliket. Az ajtóból búcsúzva visszanézett, és akkor hirtelen ötlettel benyúlt az íróasztalfiókjába, megkereste István legújabb fényképét. A nyolcéves Ács István hintalovon ült, kivont karddal - és minden porcikája ragyogott a boldogságtól. - Hát persze, ez a nap csak egy nap - sóhajtott Ágnes. - Ez a nap is el fog múlni, és ott lesz a gyerek, az ölében fogja tartani, nevetni fog rá, ilyen kedves, életrevaló, vidám gyerek lesz.

Magával vitte a képet, nézte, és a kezében tartotta még akkor is, amikor a görcsös szorítástól már csak átizzadt, felismerhetetlen papírgombóc volt.

- Emlékszel, Istvánkám, pici korodban volt egy fénykép, hintalovon nyargalsz.
- Nem, nem emlékszem.

Megint mentek, percekig, szótlánul.

Valamit kellene kérdezni.

- Milyen az új lakásotok?
- Két szoba, fürdőszoba.
- Különszobád van?
- Igen.
- Milyen bútor van benne?

- Rekamié, íróasztal, könyvespolc és egy földgömb, amit Csizmás Jani bácsitól kaptam.
- Szereted a szobádat?
- Igen.
- Magad takarítod?
- Igen.
- Sok könyved van?
- Négyszázhetven kötet.
- Katalógust vezetsz róla?
- Igen.
- Moziba gyakran mész?
- Eléggé.

A gyerek hangja nem kelletlen, a válaszok mégis azok. És nem néz Ágnesre, a cipője orrát nézi, az avart rugdossa.

- Anyuval mész moziba?
- Inkább az iskolával.
- Anyuval mit szoktatok csinálni?
- Hát... semmit.
- Biztosan későn jár haza?
- Igen... nem tudom. Aszerint, hogy délelőtti vagy délutáni.

Megint hallgatás. Most már a Kálvin téren járnak. Befordulnak a Múzeum körútra.

- Szeretsz múzeumba járni?
- Igen.
- Múzeumba anyuval mész?
- Néha igen.
- Olvasni szeretsz?
- Igen.
- Melyik a kedvenc könyved?
- A Robinson.

Ágnes nem mer többet kérdezni. Most mit kérdezzen? „Miért szereted a Robinsont?” Mire az lesz a válasz: „Mert egyedül lehet, és békén hagyják.” Reggel még azt hitte, hogy István kisgyerek, akit bevihet a cukrászdába két krémesre, és aki majd kedvesen mesélget mindent. Azt is, hogy Csizmás Jani bácsi feljár-e Katihoz.

István elgondolkozva poroszkál Ágnes mellett. Ágnes gyengéden megsimogatja a gesztenyeszínű fejét.

- Nyiratkoznom kellene - mondja István. - Anyu haragszik, hogy ekkora a hajam.
- Akarsz most?

- Inkább... inkább majd máskor. - És ez az első mosoly a fiú arcán. - Úgy utálok haját vágatni.
- És enni vagy inni? Nincs kedved leülni valahol?
- Nem, köszönöm.

Most már alig ötpercre vannak a szerkesztőségtől. A sarkon, konyhaasztalból és néhány bádogvödörből összerótt standon őszirózsát árulnak. István előkotorja az erszényét, és vásárol két csokorral.

- Tessék - nyújtja át az egyiket. - A másikat anyukámnak.
- Köszönöm szépen, igazán nagyon kedves vagy. - És Ágnes gyönyörködve nézi a halványlila, sűrű szirmokat.
- Nagyon szeretem a virágot.
- Én is. De nem így levágva, amikor már nem él.
- Cserepes virágok van otthon?
- Igen, de csak muskátli.
- Ha akarsz, tőlünk a kertből egypár cseréppel vihetsz tővel, földdel együtt. De legokosabb, ha megvárjuk, amíg Jani bácsi hazajön Olaszországból, ő pontosan meg tudja mondani, hogy mit érdemes szobában ápolni, mit nem.
- Köszönöm szépen.
- Értesz a virágokhoz?
- Egy kicsit - mondja István. - Csak annyit, amennyit az iskolában botanikából tanultunk.
- Érdekel a kertészkedés?
- Igen.
- Nem akarsz kertész lenni?
- Nem, nem.
- Agronómus?
- Nem.
- Inkább műegyetemre mennél?
- Majd meglátom... nem tudom...
- Hát mégis, a szíved szerint, mi lennél leginkább.
- Kalózkapitány.

Ez olyan meglepő és olyan gyerekes, hogy Ágnesből kitör a nevetés.

Akárcsak Kisjani. Hétfőn cukrász akar lenni, kedden kéményseprő, szerdán rabló.

- Én nem azt mondtam hogy mi akarok lenni, hanem azt, hogy mi szeretnék lenni - hangzik a mogorva válasz.

Ágnes megint meghökken.

- És miért szeretnél kalózkapitány lenni?
- Hogy ne szeressen engem senki.

- Anyád akkor is szeretne téged, ha kalózkapitány volnál. Még ha hét tenger ördöge volnál, akkor is.
- Butaság az egész, csak úgy mondtam - feleli a gyerek elvörösödve.
- Nincs ebben semmi. Én is játszottam ilyesmit tizenhárom éves koromban. Hol azt képzeltem magamról, hogy pusztá szigeten vagyok, hol meg nagy hajón utaztam, és a tengeren viharba kerültünk, meg azt is elképzeltem, hogy oroszlánra vadászunk. De legtöbbször arról ábrándoztam, hogy orvos vagyok, és gyerekeket gyógyítok.
- Igen - mondta udvariasan István.

IDŐTLEN IDŐK

A Szabad Sajtó Szerkesztőségének egész földszintjét a levelezési osztály foglalta el. A szerkesztőségi szobákon kívül fogadószobák voltak itt, és a levelezési rovat tagjai másodnaponként személyesen beszélgettek az olvasókkal. Reggel kilenckor kezdődtek a fogadónapok, de reggel nyolckor már zsúfolásig megteltek a folyosók. Fiatalok, öregek, nők, úttörők és üzemi munkások, nagy kendős parasztasszonyok, lakáshivatali aktáktól duzzadt irattáskával, titkos drámaírók ezeroldalas kézirattal, perek, viták, levelek sokaságával vártak a munkatársakra. A portán osztották a sorszámot.

- Már a huszonnégyest is kiadtam - mondta a bajuszos portás, amikor Kati belépett a szerkesztőségbe.

Kati udvariasan üdvözölte a rá váró tömeget, besietett a szobájába, és még jóformán le sem vette a kabátját, amikor már nyitotta is az ajtót. Amíg az íróasztalfiókját kinyitotta, amíg a naptárán előrelapozott, amíg táskájából kivette a golyóstollat, az íróasztal előtti fotelben már ült is valaki, adatokat mondott, dátumokat, számokat, kérdezett valamit, Kati válaszolt, az előjegyzési naptárra megint felírt valamit, igen, viszontlátásra, jöhet a kettes sorszáma, tessék parancsolni, az ötös, a kilences...

Kati behuntya a szemét.

Szeretett volna egy pillanatnyi irgalmat kérni, csak egy lélegzetvételnyi csöndet. A szavakat már nem a fülével fogta fel, a halántékán kopogtak. Éles, jeges szúrással. Érezte már máskor is ezt a fájdalmat, de nem ilyen kínzón, nem ilyen kibíráhatatlanul.

- Igen, azonnal - mondta, és védekezően felemelte a kezét. Kinyitott egy füzetet, beleírt két értelmetlen szót, azután bágyadtan felnézett:

- Parancsoljon, figyelem.

Szemben vele, a bőrfotelban, sovány, harmincéves férfi ült. Kis szőke bajusza mulatságosan ugrált beszéd közben, izgatottan, nagyon is erős szájmozgással, hadarva beszélt:

- Akkor én azt mondtam az apósomnak: ide figyeljen, hiába okoskodik, a két gyerek fiúgyerek, az apjánál marad. Mert hiába akar kitúrni a házörökrészemből, azon a címen, hogy nekem nincs pesti lakásom. Amikor én a mogyoródi állami gazdaságba lementem agronómusnak, tetszik érteni...

- Nem. Még nem mondta a mogyoródi állami gazdaságot.

- Ja, igen, mert közben Gyopárszöllősről elmentem.

- Miért?

- Hiszen ezt magyarázom már álló órája, kérem szeretettel. Az apósom mindenütt a nyomomban. Megrágalmazott, hogy nem voltam megbízható. Azt a húszezer forintot, amit kártyán nyert, vagy legalábbis úgy mondja, de én tudom, hogy akkor is egy házrészt adott el. Mert nemcsak kulák, kérem, nemcsak teleküzér...

- Az előbb nem húszezer forintot mondott, hanem harmincat.

- Mindegy, kérem, nem az összeg a fontos. Jelezni akartam, hogy mindenre elszánt gazember. A lányát se szereti, az unokáit se szereti, csak a pénz...

- Azt mondta a Barnáné, ha még egyszer kirázza a porrongyot... Hát mikor rázzam ki? Én váltakozó műszakban dolgozom...

Kati riadtan mereszti a szemét. A fotelban már nem a szőke bajuszos ül, hanem egy kövér asszony, kendőben, karján piaci kosár, a kosárból répák és karalábék kandikálnak ki. Mikor jött be ez az asszony? És hol a szőke? Hogy is hívják? Hirlinger? Vagy Keiringer?

Talán bocsánatot kellene kérni egy percre, átmenni a büfébe, és meginni egy csésze feketét, különben elalszik. De hiszen az idegei éberek, és a szíve is olyan kapkodóan ver... Most megint... Nem emlékszik, mit válaszolt az asszonynak, mit ígért. A füzetében itt a bejegyzés: Forrás Pálné, Kertész utcai lakos, panasza: rongyrázás ügyben... És már egy idős férfi ül előtte.

Mikor ment el Forrásné? Mit ígért neki, mikor néz az ügye után? Mikor hívta be ezt a férfit?

- Negyven éve üzemorvos vagyok... és nyáron szívtrombózissal feküdtem a kettes belklinikán. Nem tudok naponta autóbuszon kijárni Zuglóba. A Gellérthegynél lakom, de hiába kérem az áthelyezésemet. Nem akarok még nyugdíjba menni, kérem, tudok dolgozni, többszörösen kitüntetett orvos vagyok... most is az influenzajárványnál...

Nem. Ez most már olyan, mint valami képtelen film. Az orvosnak ősz haja van és nagyon kék szeme. Térdén az orvosi táska. A felöltője nagyon jó szabású, de már néhány éves. Furcsa, az emberek azt hiszik, hogy aki orvos, annak mindjárt milliói vannak. Hja, kérem, könnyű neki - mondják. Mit kereshet egy nőorvos vagy egy jó fogorvos? Igen - és mit kereshet egy üzemorvos? Negyven éve dolgozik, és amikor a szívtrombózisa volt, csak a táppénzt kapta. Meg kéne kérdezni tőle, hogy mi az, amikor az ember markoló fájdalmat érez a bordái között, és mintha félálomba zuhanna... De már hiába kérdi, az orvos nincs itt. Egy fiatal nő ül a fotelban, legfeljebb húszéves. Nem. Még annyi sincs.

- Tizennyolc múltam... szabad itt rágyújtani? Megszoktam, igen. Ugye, milyen hülyeség? Jobb volna, ha egy ilyen fiatal nő nem dohányozna, és nem inna, de ezt még asszony koromban szoktam meg. Persze elvált asszony vagyok. Négy hónapig éltem az urammal. Á, én még most is szeretem, de ő kijelentette, hogy nem neki való a házasság. Strandon ismerkedtünk meg, odaült mellém, elkezdett simogatni, azt mondta, pont ilyen nő az esete, menjek el vele ebédelni. Azután ebéd közben...

- Csak nem ment el vele?

- De igen, elmentem. Tessék mondani, hogy én milyen hülye vagyok. Egy ilyen alakkal. Azt mondta, ő a válogatott csapatban bokszoló, de most éppen nincs nála száz forint, ha akarom, leüti a fizetőpincért, de még egyszerűbb, ha kifizetem én az ebédet, azután menjek be másnap az Annába...

- Hová?

- Az Annába, az eszpresszóba a Váci utcában, ott megadja, de nem volt ott, mit tetszik szólni, milyen szélhámós. Akkor én albérletben laktam a mamikánál, a Márton utcában, de az kidobott, mert a férjének tetszettem. Tetszik tudni, egy szobában aludtunk hárman, a mamika, a férje meg én...

- Albérletbe ment egy házaspárhoz, egy szobába?

- Ugye, tetszik látni, milyen hülyéket csinállok... egy ilyen féltékeny spinéhez... Azután, hogy a mamika este kizavart, nem tudtam hol aludni, elmentem a Pipacsba, gondoltam, az reggelig nyitva van, és erre, mit tetszik gondolni, hát nem ott volt a Sanyi, a vőlegényem?

- Az ki?

- Hát, akivel az uszodában megismerkedtem, a bokszoló... és azt mondta, menjek fel a lakására magnót hallgatni...

- Csak nem ment?

- Ugye, milyen hülye vagyok? Mentem.

Meg kellene mondani ennek az ostoba nőnek... mit? Úgyse hallgat semmire. Csak azt akarja, hogy a szerkesztőség szerezzon neki lakást. Mért nem megy haza Szombathelyre a szüleihez? De nem is tudja megmondani neki, mert már egy szemüveges, negyvenéves nő ül az ügyfelek részére odatett bőrfotelban, és sír, és a kezét tördeli:

- Azt mondtam a Szabónak, fiam, azonnal vedd elő az intőkönyvedet, és írd be... erre a Szabó megtagadta, erre leküldtem az igazgatóhoz, erre megijedt, az intőkönyvbe beírta, hogy óra alatt felesem és hazavitte. Másnap visszahozta az ellenőrzőt, áthúзва benne az intő, azzal, hogy a papám azt üzeni, hogy ne firkáljon, hanem menjen el hozzá, ha akar valamit. És azt is, hogy az én papám párttitkár Csepelen, egy szavába kerül, és maga röpülni fog...

- Azt mondtam az italtoltban: érdekes, nincs egri leányka? Hát az a nyolc üveg ott a polcon micsoda? Azt felelik: el van adva. No, kérem a panaszkönyvet. Azt mondják: maga abba beleírhatja a Toldi szerelmét is, akkor is nekünk lesz igazunk. Hát, kérem, én négygyerekes családapá létemre, a lányom eljegyzésére...

- Igen... igen... igen... - mondja Kati, és szédül. Kinn az előszobában még megszámlálhatatlan panaszos. A fiókokban akták, a polcokon akták.

„Köszönöm” - mondják az emberek, felállnak, veszik a kabátjukat, kezet fognak, és jön a következő. Elfogódottan vagy ingerülten, megállnak az ajtóban, Kati int, parancsoljon, oda a fotelba...

- Én nem vagyok elfogult, kérem, de kihallgattam a földrajzot. A gyerek tud. De hát mi nem tudunk kolbászt küldeni karácsonykor az osztályfőnöknőnek...

- Azt mondták a házkezelőségen, apuskám, maga lejárhhatja a lábát térdig, még valamivel feljebb is, március előtt akkor sincs kályha.

A telefon cseng, bocsánat, igen, mindjárt folytatjuk a kályhaügyet, halló, itt a *Szabad Sajtó* szerkesztősége, András Katalin, igen, tessék a Tarján-Bányai újítás ügyében? Igen, továbbítottam az újítási bizottsághoz. Nem mondhatok még semmit. Majd előjegyzem. Igen, hétfőre várom a választ.

- Pedig biztos tudomásom van róla, hogy a Perbeteiéknél szeptemberben megcsinálták a kályhát. De hát, kérem, énnekem fixem van és három kisgyerekem, én nem tudok ideadni egy százast, odaadni... márciusban mit csináljak a kályhával? Tűzzem a kalapom mellé?

- Igen, bocsánat egy pillanatra... Itt a levelezésből András Katalin - szól Kati ismét a telefonba.
- Belpolitikai rovat? Nem értem, nagyon kattog a vonal... igen... szóval vasárnapra adjak összeállítást az „olvasóink írják” rovatba. Ne legyen csupa Patyolat-ügy... Jó, kikeresek valamit. Mennyi legyen? ötven sor... igen...

- Énnekem volna egy maszek kályhás ismerősöm, de hát azt nem vonhatom le a házbérből.

„Egy körzetnek van húszezer forintja kisebb javításokra, igényelnek kétszázezer forint árát, hogyan tegyen igazságot a házkezelőség?” - akarja kérdezni Kati, de ez már valami örület, mintha körhintán ülne, forog a karosszék, nem is egy, legalább húsz karosszék kering a szobában, mindegyikben emberek ülnek, és kérnek és vitatkoznak és veszekednek, rémesen fáj a tarkója. Mintha a fejében egy írógép hengere lenne, és azon ütnének a kimondott szavak. A telefon, megint, bocsánat... egy pillanat, csöndet kérek, a telefon...

- Itt a *Szabad Sajtó* szerkesztősége, levelezés, András...

- Szervusz, Kati. Itt Ágnes. Most jöttünk a fiaddal a kórházból, minden rendben.

- Hogyan... rendben?

- Semmi komoly baj... ha megengeded, egy órát sétálnék Istvánnal, azután behozom hozzád a szerkesztőségbe. Jó?

- Köszönöm, nagyon jó.

A fotelban most egy középkorú nő ül.

- Valóságos rémregény... tessék kiküldeni egy újságírót Zebegénybe. Ilyet még úgyse láttak. Mert maradi ez a falu. Aki nem bennszülött, aki nem sógorom, komám, az ott meg nem állhat. Kinevezték az orvost, kérem, végre harminc év után csak hogy elvállalta valaki azt a nyomorult körzetet. Az orvos jó negyvenes lehet, a felesége olyan harmincöt éves forma. Két szép gyerekük is van, szépen élnek. Hát ezeket is nem kikezdték? Mert a tanácselnök rendbe hozatta az orvoslakást, mielőtt kiköltöztek, hát mindjárt azt mondták, hogy azért tette, mert az orvosné a szeretője. A tanácselnök azóta iszik, a vénasszonyok pletykáinak meg röhögnek, az ember, mármint az orvos, azt kérte, hogy helyezték át a balassagyarmati kórházba, hát most kérdem én magától, azért, mert egypár vénasszony unalmában mindig a mások dunyhája alá leskelődik, azért én a csúzos lábammal megint Nagymarosra járnak kezelésre? Hatszázan írtuk alá, kérem, hogy ne engedjék el az orvost, de még az volna a legjobb, ha lapátra tennék, és kemencébe vetnék valahány pletykás vénasszonya van a világnak, hogy az embernek egy kis nyugsága legyen.

- Elmegyünk, megnézzük, kit keressünk ott?

- Akárki megmondja... no, várjon csak, lelkiem. A Gondáékhoz be ne menjenek, mert azok haragszanak az orvosra... A Kincsesékhez se, mert az a tanácselnök feleségének a keresztlánya. A Bori Gáspárékhoz... várjon csak, azt ott találja, lelkiem, ahogy a hegy tövében elmegy a forrásnál, azon a szép, füves réten...

Az íróasztal eltűnt, a fotel eltűnt, minden eltűnt. Jó szagú, füves rét lett a világ, valami távoli csobogást is hallott, az lesz biztosan a forrás... ott sötétzöld minden, azok már a fák, az ott az erdő... ott rettenetesen mély csönd van... csönd és sötétség... ott... még egy lépés, csak odáig kell menni, ott már végig lehet feküdni a fűvön, és nem mozdulni, csak nézni a sötét fákat és az eget, és hallgatni a csöndet, örökre, időtlen időig...

A zebegényi asszony rémulten ugrott fel. Kati felállt az íróasztala mögött, két lépést tett előre, és arcra bukott. Egy kancsó víz volt a kisasztalon, a nő ijedten felkapta, Kati hajára, arcára, nyakába öntötte, megrázta Kati vállát, de az nem segített. Kiszaladt az előszobába, ahol a várakozó ügyfelek közül egyszerre négyen is furakodtak volna helyette Kati szobájába.

- Ne menjenek be... ne menjenek be... mentőket kell hívni... elájult.

Tíz perc múlva szirénázva állt meg a mentőautó a szerkesztőségi panasziroda előtt.

- Mi történt itt? - kérdezte Tomka, az irodalmi rovat vezetője, aki néhány novellával a hóna alatt most jött be a szerkesztőségbe.

A portás sajnálkozva intett.

- A panaszfelvevőben kikészült az egyik munkatárs. Csoda?

ÜGYES KIS ÜZLET

- Hat dupla, két hab, vidd már, az istenért...

Gizike, a kiszolgálólány nem mozdult.

- Gizi, süket vagy? Hat dupla, mit báméskodsz?

Eszti, a kávéfőzőnő bosszúsan felnézett. Az eszpresszó zsúfolva volt. A kis asztaloknál a szomszédos hivatalok tisztviselői reggeliztek. Diákok nézték át jegyzeteiket, és közben türelmetlenül sürgették a kávé. A közeli irodákból hivatalsegédek sorakoztak bögrékkel és termoszokkal a bárpult előtt, mindenki szalad, türelmetlenkedik, csak ez a Gizi ér rá mindig...

- Te, Eszti, oda nézz...

- Dehogyan nézek. Vidd a kávékat.

- De igazán... nézd, mit csinál itt az a pacák a fogasnál.

Eszti felnézett egy pillanatra, és fennakadt a szeme.

A fogas melletti asztalnál idős férfi ült. Előtte pohárban a feketekávé. De nem iszik, hanem kinyitja orvostáskáját, kiszed egy epruvettát, a kávé óvatosan az üvegcsövecskébe tölti, az üvegcsét valami viaszfélével bedugaszolja, és visszateszi a táskába.

- Szaladj... szólj a vezetőnőnek - suttogja ijedten Eszti, és villámgyorsan gondolkozik, hogy mennyi zaccot és mennyi valódi friss kávé főzött az orvostáskás feketéjébe.

A főnöknő rémulten jön. Az orvostáskás már éppen a kalapját veszi, és az ajtónak tart.

- Uram, egy szóra - mondja a főnöknő, és elkapja a férfi karját.

- Velem kíván beszélni? - kérdi csodálkozva az orvostáskás. - Parancsoljon.

- Talán nem itt... az irodában...

- De miről van szó, kérem?

- Ön az előbb... ugye, rendelt egy duplát?

- Hogyne. Az öt forintot odatettem a tálcára.

- Nem is... világért sem... nem arról van szó. De ön, ugyebár, nem itta meg a kávé?

- Nem ittam meg.

- Ugyebár... ön... mintha beletöltötte volna egy üvegbe...

A vendég csodálkozva bámult:

- Nem értem a kérdést, asszonyom. A kávét kifizettem, azt csinálhatom vele, amit akarok.

- Kérem, mi a kávéba mindig beletesszük a törvényben előírt, szabályos...

- Nem vontam kétségbe.

Néhány vendég érdeklődve felnézett. Egy ifjú szerelmespár, akik eddig a sarokba bújva egymás orrát, fülét cibálták, most a vitatkozókra bámult.

Egy pattanásos diák ölébe ejtette a *Szórakoztató geokémia* című segédkönyvet.

- A vendégek ideneznek... nem akarok feltűnést, uram, ha befáradna velem...

- Nem tudom, miért.

- Nagyon kérem önt.

A férfi vállat vont.

- Nagyon sietek. De ha mindenáron óhajtja.

Az iroda szűk kis lyuk. Az egyetlen székkal az orvostáskás férfit kínálja a vezetőnő.

- Uram, ne tegyen engem tönkre... az ember téved, csúcsforgalom, kapkodás.

- Asszonyom, biztosíthatom, nem értem önt.

A főnöknő a táskájába nyúl, tárcájában keresgél, és háromszáz forintot vesz ki.

- Mi ez? - kérdi döbbenten az orvostáskás.

- Ne értsen félre... kérem... a lottón... igen... négy találatom volt a lottón, és megfogadtam, hogy az első kedves vendégnek - mondja a szőke, kövér főnöknő, és arcán izzadságcseppek barázdálják a púdert.

A férfi arca elkomorodik.

- Hát, asszonyom, én ezt kikérem magamnak. Az egész zavaros történet... én végleg nem értem a helyzetet.

A nő összekulcsolja a kezét.

- Uram, fogadja el...

- De miért?

- Ajándék, csak úgy.

- Mit kíván ezért tőlem?

- Semmit... semmit - nyöszörögte a nő összeomolva.

- Kértem én öntől ezt a pénzt?

- Nem, dehogyis... én ajándékba...

- No jó - felelte váratlanul a férfi, és zsebre tette a háromszáz forintot. - A viszontlátásra.

- Az epruvetta, uram, abban van a kávé.

A férfi kinyitotta az orvostáskát.

- Tényleg - mondta kedélyesen -, biztosan alaposan kihűlt.

Azzal kiszedte a dugót, egy hörpintésre kiitta a kávé, és összerázkódott.

- Brrr, de pocsék. No, mindegy. Erőt, egészséget.

Táskáját a hóna alá csapva, kísétált az eszpresszóból.

Nyugodt, nagy léptekkel ment az utca sarkáig, ott befordult az első keresztutcába, és egy kirakat előtt megállt. Zsebéből noteszt húzott elő, egy hosszú listán karikát rajzolt a „gyöngyvirág” szó mellé és odaírta: „három”.

Figyelmesen és gondosan nézegette a noteszt.

- Talán a Kakukkfű - mondta félhangosan.

Ebben a pillanatban valaki megfogta a vállát, és valami egészen érthetetlen szöveget mormolt:

- Nani o site imasu ka?

„El kellene dobni ezt az átkozott noteszt” - gondolta dermedten, és érezte, hogy veríték üt ki a homlokán. A furcsa morgás megismétlődött.

- Nani o site imasu ka? - és egy csontos, sovány arc vigyorgott rá.

Az orvostáskás hátrált rémületében.

- Úr... úristen... Palánkay - kiáltotta.

- Miért ijedt meg tőlem olyan nagyon, drága cégvezetőm? Csak azt kérdeztem, hogy mit csinál? Ennyit sem ért japánul?

- Maga a legjobbkor tud mindig előkerülni - felelte kétségbeesve.

- Ugye? Látom az arcán a ragyogást.

- Tíz éve nem találkoztunk.

- És hiányoztam magának, mi? Hogy vagyunk, drága Tatár úr, megvan még a Mezőgazdasági Gépgyár?

- Megvan - felelte mogorván Tatár. - De most nincs időm társalogni.

- Persze. Yoku sonna ni hatarakimasu ne?

- Mondd, hülye vagy?

- Yoku sonna ni hatarakimasu ne? Azt kérdeztem, hogy keményen meg kell dolgozni azért a kis dohányért, mi? Most melyik eszpresszóba megy?

- Miért mennék eszpresszóba?

- Pénzt keresni. Reggel nyolc óta a negyedik helyre követem.

- Semmiféle negyedik hely.

- Ne fűzzük egymást, Gyuri bácsi. A Piros Rózsában láttam ma először. Azután átment az Aranyalmába. Nem volt más dolgom, maga után sétáltam. Onnan átkísértem az Árvácskába, és most a Gyöngyvirágban voltunk. Az négy. El vagyok szédülve magától. Lényegesen jobb, mint a Brixol.

Tatár levegő után kapkodott.

- Nem értem.

- Pedig ezt magyarul mondtam. Tudja, mit? Ülünk le egy eszpresszóban, és beszélgetünk egy kicsit.

- Nincs nekem semmi beszélőnivalóm magával.
- Dehogyan nincs - felelte szelíden Palánkay. - Kangaete oite kudasai.
- Megöllek, ha még egy japán...
- Érdekes, még mindig nem barátkozott meg velem? Egyébként csak azt mondtam, hogy gondolkozzék csak a dolgon...

Két utcával odább vadonatúj eszpresszót találtak. Neonfényes pulttal, kényelmetlenül modern karosszékekkel és feltűnően csinos, vörös hajú kávéfőzőnővel.

„Öt darab százast legombolhattam volna itt... de hogy lehet az, hogy reggel óta a sarkamban volt ez a csirkefogó?” - gondolta bánatosan Tatár.

- Két konyakot - rendelt Palánkay és hozzátette: - Későbbi viták elkerüléséért a maga vendége vagyok, Gyuri bácsi.
- Szentelenebb vagy, mint voltál - felelte megadással Tatár. - És igazán nincs sok időm. Három perc alatt meséld el, hogy mit akarsz.
- Három perc se kell. Pénzt akarok.
- Tőlem? Te megőrültél?
- Ugyan. Annyi pénze úgy sincs, amennyi nekem kell.
- Ez az első okos mondatod - mondta Tatár, és felemelte a konyakospoharat.
- Arra gondoltam, hogy mi ketten zseniális üzletet csinálhatnánk.

Tatár nem felelt.

Fürkészve nézte Palánkayt.

Az elmúlt tíz évben nem sokat változott. Ugyanolyan sovány, izgatott mozgású, nagy ádámcsutkájú, villogó szemű férfi maradt, csak az egyenruha hiányzott róla.

- Azt hittem ötvenhatban, hogy megpucolsz.
- No, csak hogy eszébe jutott, hogy valamikor tegezett, drága Gyuri bátyám. Egyébként én magáról hittem, hogy meglépett.
- Pénzem nincs. Üzletet nem kötök veled. Akarsz még valamit?
- Jólesik régi barátokkal beszélgetni - mondta Palánkay, és megpróbált kényelmesen hátradőlni a furcsa formájú karosszékekben.
- Vigyázz, kitöröd a nyakadat.
- Nem töröm. Erről jut eszembe, nem tudom, említettem-e, én most Brixolban dolgozom.
- Az mi?
- Valami légtisztító. Nem tudom közelebről, milyen. Fehér por-e vagy fekete szénrudacska. Mindenesetre végigjárom a vendéglőket, eszpresszókat. Hónom alatt az aktatáska. Mondom, jó napot, jöttem a Brixolt cserélni. Jó napot, mondják - tessék. Mire én bemegyek a mellék-helyiségbe, öt perc múlva kijövök, azt mondom, itt tessék aláírni, és kérek tizenöt forintot.
- Zseniális.

- Strapás. Tizenöt forintokért talpalni. És bizonyos mérvű lebukási lehetőség is van. Nem nagy. Mert nincs a világon ember, aki tudná, hogy hol, kinek és mikor kell a mellékhelyiség légtisztító-dobozát cserélni, nem? És tizenöt forint reális összeg. Nem túl nagy pénz, de ha tízet megcsinállok egy nap... A maga dolga azzal az epruvettával...

- Mit akarsz tőlem?

- Társulni.

Tatár védekezően felemelte a kezét.

- Ezzel az összetört görbe orroddal? Az első helyről kirúgnak, és hívják a rendőrt.

- Á, nem ebbe, Gyuri bácsi. Valami nagy-nagy üzletről álmodom.

- De nélkülem, fiam.

Palánkay az asztalra könyökölt, és merően Tatár szemébe nézett:

- Ide figyeljen... maga is nagyon szereti a pénzt. Irtó sok pénzt. Annyit, amennyit tisztességes ember csak lottón nyerhet vagy lophat. Hívjon meg még egy konyakra.

- Így is részeg vagy már.

- Nem vagyok részeg, Gyuri bácsi. Csak izgatott. Ma tudtam, hogy szerencsés napom lesz. Éreztem. Nem fogok egész életemben Brixolt cserélni.

- Megint leventeoktató akarsz lenni és japán főtölmács a nyilasoknál?

- Ne olyan hangosan. Egyébként is, akar a fene. Nem kívánok többé politikai karriert.

- Szép tőled.

Palánkay már valóban részeg volt.

- Ide figyeljen, Gyuri bácsi. Autót akarok. Villát. Annyi pénzt akarok, hogy minden este megihassak egy üveg francia konyakot. Annyi pénzt akarok, hogy megvehessek magamnak nőt, ruhát, társasutazást, mindent, ami hirtelen eszembe jut. Kisasszony, még két konyakot...

- Kedves Emil, most elsírtad a bánatodat. Töröld meg az orrod, és eredj a pokolba. És ha utánam mászkálsz, szétverem az állkapcsodat. Rendben?

Palánkay már nem is hederített arra, amit Tatár mondott.

- Nézze, én ötvenhatban el akartam menni. Akkor azt mondta nekem az én drága atyám: „Emil, fiam, te hülye vagy. Én eleget voltam Svájcban és Franciaországban, mehettem volna Amerikába is, de én mondom neked, itt van az Amerika. Mert mit kell csinálni Svájcban? Gürcölni. Mit kell csinálni Franciaországban? Melózni, hogy a nyelved lóg. És még mindig koszos idegen maradsz. Ha támad egy jó ötleted, és vállalkozni szeretnél: hol a pénzed? Ingyen semmi sincs. Itthon meg: csak ötlet kell, és a pénz az öledbe hull. Itt, ha vállalkozol valamire, az állam fizeti. Ha pedig belebuksz: hát kezdesz valami mást. Itt volt például a plakát...”

- Hagyd abba, Emil, zúg a fejem...

Palánkay csak tiltakozó kézmozdulatot tett a közbeszólásra. A szeme véres volt, és hadarva beszélt:

- A plakát, az egy isteni buli volt. Képzeld el, Gyuri bácsi, a papám meg én találtuk ki az egészet. Ötezer plakátot nyomattunk egy nyomdászszövetkezetnél... Én rajzoltam a plakátot. Az volt rajta, hogy „Több termelés - szebb jövő”. És egy gyerek, békegalambbal. Az ötezer

plakátot szétküldtük utánvéttel. Ötezer címre. Utánvét huszonhárom forint negyven. Három forint negyven volt az önköltségünk, tisztán egy húszas maradt minden darabon. Az összesen százezer forint. A plakátokra feladónak azt írtuk: Dekorációs és Műsorellátó Grafikai Központ. Állami vállalatoknak küldtük. Gépgyárnak. Sertéshizlaldának. Tanítóképzőnek. Mindenki átvette. De a plakát elfogyott. A nyomdászszövetkezetet beolvasztották egy nagy nyomdába, és már nem dolgozik maszeknek. Kész. A papával se fogok több közös üzletet csinálni. Iszik. Csal az elszámolásnál. Nekem intelligens társ kell. Unom a Brixolt. Magának jó. Maga bemegy az eszpresszóba, elegánsan leül az asztalhoz, és úri módon kávé rendel. Én aktatáskával a hónom alatt egyenesen a mellékhelyiségbe... Élet ez? Nekem szenzációs ötleteim vannak...

- Kisasszony, fizetek. Hat konyak.

- Gyuri bácsi, magával akarok társulni.

- Ott van a dagadt barátod, az Eődön, miért nem társulsz vele?

- Á, hát azt felveti a pénz.

- Betör?

- Nem köti az orromra. Egyáltalán nem áll szóba a régi társaságával. Amikor ötvennégyben szabadult, összeköltözött a nagybátyjával, Zsille Norberttel.

- A volt államtitkárral?

- Azzal. Vettek együtt egy háromszoba-hallos öröklakást. Az a világon a legjobb buli.

- Egy öröklakás???

- Persze.

- Nahát, Emil fiam, te nemcsak részeg vagy, hanem állandó jelleggel hülye is. Mindent inkább vennék, mint öröklakást - mondta Tatár. - Az neked jó buli? Beszakad a plafon - a zsebedből kell javíttatni. Hullámszik a parkett, hiába szidod a Kiket meg a Fiket, itt te vagy a háziúr, te csináltathatod meg. Lerohad a lift, kiég a villany a lépcsőházban, vésik a falat, minden egy vagy...

- De ha az embernek történetesen van vagyona? Akkor jó volna azt okosan és csendben elhelyezni, nem? És akinek öröklakása van, annak nincs többé múltja. Amíg a régi lakásában lakik, a házmester meg a szomszédok belenéznek a hasába is. Észrevesznek mindent: ha egy rohadt televíziót vesz, vagy két új szőnyeget a lakásba. Nem is beszélek az autóról, ami hetvenezer. Mindjárt elkezdik a jó lakók, hogy miből van a pénz, mit csináltál negyvennégyben meg ötvenben meg ötvenhatban, ki a szeretőd, hová jártál iskolába, jelenj meg a lakógyűlésen... Egy öröklakás nem hatezer forint és nem hetvenezer forint, egy öröklakás kétszázezer forint káfé és még havi nyolcszáz részlet, és még a kutya se törődik vele, hogy miből fizeted. És milyen klassz egy ilyen vadonatúj ház... Csupa nőorvos meg színész... kiteszik a táblát, doktor Zsille Ödön és doktor Zsille Norbert. Két személy lakhat három szoba hallt, személyzeti szobát, lakókonyhát, alkóvot, se lakbérpótlék, se isten... ki bánja?

- Emil, te nem is vagy olyan hülye, mint voltál.

- Ugye? És most van egy ötletem... nagy pénzhez lehet jutni. Gyuri bácsi, maga még lejár a somosi bányába?

- Mit törödsz vele?

- Látja, még mindig nem bízik bennem. Nézze, én ingyen odaadom a tervemet. Vegyen be felesbe vagy harmadba, ahogyan akar. Irtón le vagyok égve.

- Na, halljam.

- Várjon, nem tudom pontosan kívülről. Írásban dolgoztam ki a tervezetet.

- Nahát, ezt nem... elmebetegekkel nem... - ugrott fel Tatár.

- Mi baj?

- Ilyesmit leírsz? Hát csodálsz, hogy csak Brixolig vitted? Azzal is le fogsz bukni.

- Nyugi, nyugi. Japánul van leírva.

Azzal Palánkay az aktatáskájába nyúlt. Kivette onnan a „Teach Yourself Books” JAPANESE című kötetét és egy vaskos írkát. Az írka első lapján a „RU” és „U” végzetű igék ragozása volt.

- Arról van szó, hogy a somosi bányából andezit- és bazaltkőmintákat kellene küldeni az alföldi térszekbe - kezdte Palánkay a fordítást.

- És ezt te japánul írtad oda?

- E.

- Mit nyögsz?

- Nem nyögtem. Azt mondtam, hogy igen.

- Japánul?

- E.

„Nahát, én ezzel a marhával nem csinállok közös üzletet” - gondolta Tatár. De azért csak tovább ült csendes megadással, és hallgatta Palánkay szédületes terveit.

RANDEVÚ

A délelőtti nagy vizit után Poltavai Géza behívatta szobájába a fiatalabbik laboránsát.

- Ferikém, sajnos nem lehet tovább halasztani a vérszérumot. Megérdeklődted a repülő-járatokat?

- A ködös idő miatt egészen bizonytalan. Ferihegyen azt mondták, hogy ha minden jól megy, a péntek reggeli bécsi gépnek lesz csatlakozása.

- A holnaputáninak?

- Igen.

- Hány órákor indul a gép?

- Nyolckor.

Géza a ceruzájával dobolt a naptáron.

- Számoljunk csak visszafelé. Ha nyolckor indul a gép, legkésőbb hétre kinn kell lenni a repülőtéren a vámkezelés miatt. Tehát innen a kórházból hatkor kell elindulni. A szérum elkészítése és csomagolása legalább másfél óra. Hajnali négy és fél öt között kell levenni a vért, és mindent előkészíteni a laborban.

- Igenis, meglesz.

- Mi van a termossal?

- Megvettük.

- Szénsavhó?

- Holnap délután érte mehetek. Beteszem a mélyhűtőbe.

Kopogtattak. Lizike, az orvosírnok dugta be frissen dauerolt fejét.

- Nem zavarok? - kérdezte.

- Tessék - felelte kelletlenül Poltavai.

- Mi már úgyis végeztünk - ugrott fel Feri.

Géza azonban tiltakozón intett. - Nem, dehogy. Maradj csak nyugodtan, nincs semmi titkunk Lizikével.

Lizike fülig vörösödött.

- A főorvos úr kerüli, hogy velem kettesben maradjon - mondta epésen. - Nem akarja kockáztatni a jó híret.

- Parancsoljon, mire van szükség? - kérdezte Géza.

Lizike megbántottan állt. Szemét makacsul a dohányzóasztalra függesztette.

Géza odanézett, és kényelmetlenül elnevette magát.

- Ó, istenem, milyen gyönyörű krizantémok, isten bizony, nem is vettem eddig észre.

Feri elnevette magát. - Még ha egy csokor árvácska lett volna. De ezt nem észrevenni? Legközelebb négy kókuszpálmát rakjanak a főorvos úr íróasztalára...

- Úgy értem, persze hogy észrevettem, de nem is gondolkoztam rajta.

- Boldog névnapot kíván a nőbizottság - mondta Lizike.

- Hálás köszönet. De... miért most? Február huszonötödikén van Géza-nap...

- Annamária nővér a névnapfelelős, ő mondta.

Géza felállt, meghajolt, és kezet nyújtott.

- Nagyon szépen köszönöm a figyelmet. Nem érdemeltem meg ugyan, de olyan zavarba ejtően szívesek...

- Ó... mindent, boldogan, főorvos úr - felelte Lizike, és nem akarta megérteni, hogy a kézfogás búcsú volt.

- Akkor mi talán folytatnánk, Ferikém - mondta Géza, még mindig állva.

- Igen - mondta gyorsan Lizike -, de van még néhány referálnivalóm.

- Talán, ha lenne szíves Wolff alorvos úrnak...

- Igen, de ami személyesen önt illeti; A kettes laborból felküldtek egy vérvas-meghatározást. Hová küldjem?

Géza elvörösödött. A boríték az ő nevére szólt, már az is disznóság, hogy Lizike megnézte, mi van benne.

- Köszönöm, sehová. Érte jönnek.

- Igen - felelte Lizike, és nem mozdult. - Még valami van. Főorvos úr, ugye, szereti Bartókot? Ha jól emlékszem, amikor Prágában a Károly-hídon sétáltunk, akkor mesélte nekem... nem, dehogy, amikor éjszaka sört ittunk, fenn a Hradzsínban, a Vikárkában...

- Szeretem Bartókot.

- A közönségszervező most szólt, van még két jegy a holnap esti zeneakadémiai koncertre. Ha netán el akarna menni, vagy ha esetleg csak az egyik jegy kellene... itt a kórházban szívesen megvinné valaki a másikat...

„Végy egy pohár szódavízhez egy milligramm ciánkálit, és itasd meg az orvosírnoknőddel” - gondolta Poltavai. Elvette Lizikétől a vérvas-meghatározást.

- A jegy nem kell, köszönöm - mondta, és közben tárcsázott.

- Gyönyörű koncert lesz - mondta Lizike. - Én is azon gondolkozom, hogy ne menjek-e el. Bartók zseniális hangszerelése, zenéjének ereje...

- Halló... Csaplár Ágnes doktornőt kérem - mondta Géza, és közben azt gondolta, „akkor a Moldvába kellett volna belerúgni. Sajnos a Károly-hídon sokan sétálnak, és tele van apostolokkal... és a visszautazásnál esetleg feltűnt volna valakinek, hogy az IBUSZ-turista csoportból hiányzik egy fő”.

- Halló - mondta a vonal túlsó végén egy női hang. - Itt Csaplár Ágnes.

- Kezét csókolom, drága Ágnes. Készen van a lelet, és teljesen a maga megállapításait igazolja. Hatvan alatt van a festődési index, a hemoglobin vastartalma pedig nagyon alacsony. Alig az élettani határ fölött. Adjon vastablettákat a gyerekeknek. Persze kérdés, hogy milyen a vasszívódás.

- Éhgyomorral rendeltem, almával és C-vitaminnal kombinálva.

- Persze, nagyon helyes. De talán meg kéne nézni a gyerek gyomorsavát. Küldje be hozzám próbareggelire.

- Nem, nem, minek kínozzuk. Esetleg rendelek néhány csepp sósavat is az első tíz napra. Ha nincs lényeges javulás, akkor még mindig ráérünk.

- Kedves, ha egy orvos kínzásnak nevezi a vizsgálatokat.

- Csak a feleslegeseket.

- Erről egyszer szívesen vitatkoznék magával.

- Jó, majd alkalomadtán.

- Délután úgyis idejön... mit szólsz hozzá, megőrültem, magázlak, pedig...

- Észrevettem, de azt hittem, vissza akarod vonni a tegezést...

- Ó, istenem... szóval idejössz a leletért, nem? Vagy... várj csak, van egy óriási ötletem... korszakalkotó, bocsánat, egy tizedmásodperc türelmet. Lizike, legyen szíves. Holnap este lesz az a koncert?

- Igen.

- Hány órákor?

- Este fél nyolckor.

- Köszönöm. Hát, Ágnes drága, holnap estére tudnék két jegyet a Zeneakadémiára. Bartók... várj csak, mi is? Lizike!??...

- A *Divertimento*.

- Köszönöm. Bartók *Divertimentója*. Isteni lesz. Koncert után megiszunk egy feketét. Ne mondj nekem nemet, most, amikor szalma vagy. Hová mehetek érted? Találkozunk a koncerten? Randevú a zeneakadémia ruhatárában, mint diákkorunkban. Jó? A leletet már most zsebre vágom.

Géza letette a kagylót.

- Parancsol még valamit, Lizike?

- Nem.

- De várjon, bocsánat. Mibe kerülnek a jegyek?

- Huszonnyolc forint darabja - felelte Lizike, és kiment, bevágta az ajtót.

DIVERTIMENTO

Ágnes negyed hét helyett fél hatkor kelt, és mégis futnia kellett, hogy elérje a hetes fogast. Minden tovább tartott a szokottnál. Tovább fürdött, tovább fésülködött, negyedórát válogatott a harisnyás fiókban, és három ruhát is felpróbált, amíg sikerült a fekete bársonyruhánál kikötnie. Ezt a ruhát még tavaly szilveszterre csináltatta, azóta sem volt rajta, mert a váll-kivágása egy gondolattal mélyebbre sikerült, mint ahogy szeretne volna.

A gyerekszobában Csaplárné reggelihez terített. A család megszorodott: most, hogy Katit a mentők kórházba vitték, Ágnes felhozta ide Istvánt.

Kisjani és István megmosakodva ült az asztalnál. Ágnes megcsókolta őket:

- Istvánkám, ma beszélek anyu kezelőorvosával, és megkérdem, mikor látogathatod meg. Jankó, legyél jó, fogadj szót nagymamának. Én ma nagyon későn jövök haza.

- Nem reggelizel? - kérdezte Csaplárné.

- Nem, köszönöm, majd eszem valamit benn a kórházban.

- Inspekciós vagy?

- Nem, nem... koncertre megyek - mondta Ágnes, és fülig vörösödött. A mama furcsán nézett rá.

„Úgy viselkedem, mint egy hülye iskolás lány” - gondolta Ágnes bosszúsan. „Elpirulok, ügyetlenkedem, a mama, isten tudja, miket gondol, pedig...”

A kórházban minden erejét meg kellett feszítenie, hogy ne legyen szórakozott vagy türelmetlen. A vizit egy órával tovább tartott, mint máskor. Végighallgatott minden kis panaszt, megnézett minden torkot, megtapintott minden májat. Két szem csalánkiütést is gondosan megsejtelt, hintőport, szuprasztint, szemet adott rá, és közben szakadatlanul azon izgult, hogy ma, kivételesen ma ne lázasodjon be délutánra senki, ne hozzanak a mentők sürgős beteget, ma elmeheessen fél ötkor, mert szeretne venni egy pár új cipőt, azt a magas sarkú, kivágott feketét, amit tegnap este látott a mintabolt kirakatában...

Délután megvette a cipőt, sőt, a fodrászhoz is elszaladt.

- Jó napja van ma, doktornő - mondta a fodrász. - A szokottnál is szebb. Mosást parancsol?

- Azt hiszem, rám fér. Hangversenyre megyek.

- Lehetne kivételesen valami estélyi frizurát?

- Nem tudom...

- Bizza rám, doktornő... és a sógornőm isteni Chat Noirt küldött Párizsból. Ez nem made in Budapest. Eredeti. Szagolja meg.

- Köszönöm, de én mindig levendulát használlok.

- Változtasson néha.

Fél hétkor ért vissza a kórházba. Az inspekciós kolléga szerencsére nem jelentett semmi rendkívülit. Áttelefonált az István-kórházba, megkérdezni, hogy van Kati, hazatelefonált, hogy otthon minden rendben van-e, azután villámgyorsan megfürdött és átöltözött. Az új cipő kitűnő volt. A bársonyruha is. Az új frizura is. Lefelé menet találkozott Baksay professzorral, a főnökkel. A professzor megemelte a kalapját, egy tizedpillanatra mintha csodálkozva nézte volna:

- Kezét csókolom, Ágnes, jó, hogy látom. Szeretnék néhány érdekes problémát megbeszélni magával.

- Most? - kérdezte Ágnes elakadó szívveréssel.

- Dehogyan, dehogyan... egyik délelőtt. János hazaérkezett már?

- Nem - felelte Ágnes, és rémülten érezte, hogy lángba borul az arca. - Még néhány hétig Olaszországban marad. Én... én... koncertre megyek.

- Jó mulatást, kezét csókolom.

„A világ legtisztességesebb dolga koncertre menni... ez még csak nem is eldugott budai cukrászda, ahol összebújva suttognak az emberek, nem is kiskocsmá és nem mozi... ez... ez...”

- védekezett Ágnes, és zavart lett és dühös. Jézusmária, hát egyáltalán hogy jut ilyesmi az eszébe? Nem tizenhat éves kislány ő. Önálló ember, orvos, férjes asszony, aki számtalanszor utazik, egyedül, kollégával, aki benn marad éjszakai inspekción a kórházban, aki kongresszusokon vesz részt, hát mi ez a gyerekes zavar?

Istenem, milyen régen nem volt a Zeneakadémián!

A ruhatárban ugyanaz a nyüzsgés, ugyanannyi fiatal fiú és lány, mint akkor, amikor csütörtök esténként itt találkozott Tiborral. Mintha a ruhatárosnő és a jegyszedő is ugyanaz volna. A nagy terem nyitott ajtaján át látja az orgonát, az orgona fölötti karzaton diákok ülnek. A régi színek, illatok, hangulatok. Ha lehunyja a szemét és újra kinyitja, talán húszéves lesz újra ő is, és sietős léptekkel, messziről integetve Tibor fog felfelé sietni a lépcsőn.

- Kezét csókolom, Ágnes.

Géza áll az előcsarnokban. Virágot tart a kezében.

- Azt hiszem, butaságot csináltam... nem szorongathatod ezt a csokrot az egész koncert alatt...

- Tessék ideadni, főorvos úr - mondta a ruhatárosnő. - Én addig vízbe teszem.

- Köszönöm, az nagyszerű lesz. És egy számra tessék tenni a két kabátot.

Mire a ruhatári tolongásban végeztek, a közönség nagy része a helyén ült. A zenekar is bejött már. A jegyszedő sürgetve mutatta a helyet: jobbra, kérem, a hatodik sor, hetedik, nyolcadik szék.

- Hihetetlen - mondta Ágnes elhűlve.

- Parancsolsz?
 - Képzeld, diák koromban, éveken át ide szolt a bérletem.
 - Tedd meg lottón - nevetett Géza. - Ekkora véletlen, biztos ötös találat.
 - Nagyon gyakran jársz ide? - kérdezte Ágnes.
 - No, nem olyan nagyon. Miért?
 - A ruhatárosnő jól ismer.
 - Persze - mondta Géza -, mit gondolsz, honnan? Reumája van az öregasszonynak, a kórházban kezeljük a beteg lapockáját. Azon csodálkoztam, hogy így felöltözve is megismer, nemcsak fehér köpenyben.
 - Én se láttalak még ilyen elegánsnak. A szigorlaton egy uraságoktól levetett, kávészínű zakó volt rajtad...
 - Emlékszel, mit mondott Pally? „Poltavai úr, a vizsga iránti tiszteletünket öltözködésünkkel is kifejezzük. Nem mondom azt, hogy csak jómódú emberek fia mehet orvosnak, elvégre...”
 - Jenner, a himlőoltás feltalálója se volt se gróf, se egyetemi tanár - folytatta Ágnes.
 - Emlékszel?
 - Hát persze hogy emlékszem.
 - És te... milyen gyönyörű vagy - mondta Géza.
 - Koncertre hívtál, nem udvarlásra.
 - Egy kicsit azért egybe lehetne kötni...
- Ágnes nem felelt. Barátságosan Gézára nevetett, és elkérte a programot.
- A *Divertimento* az első szám - mondta Géza. - Szereted Bartókot?
 - Nem tudom... nem fogod elhinni. Még sohasem voltam Bartók-hangversenyen.
 - Ne tréfálj.
 - Mikor lettem volna? A negyvenes években éppen hogy Mozarttal és Beethovennel ismerkedtem. Az ötvenes években nem játszották. Ötvennégyben született a kisfiam. Ha két hónapban egyszer moziba vagy színházba eljutok, az is csoda. Egyszer, nagy nehezen a kórházi közönség szervezőnél vettem két jegyet az operába. A *Fából faragott királyfi* ment és a *Csodálatos mandarin*. Janival hétre beszélünk meg randevút az Operánál, fél hatkor behoztak egy urémiás beteget. Fél kilenc után értem az Operába, a jegyszedőnél várt az üzenet, hogy Jani hazament. Hazamentem én is...
 - És nem hiányzott?
 - Azt hiszem... nem is érteném. Néha kinyitom a rádiót, megpróbálok barátkozni a modern zenével. Idegesítő, disszonáns.
 - Akkor te vagy nagyon boldog vagy, vagy nagyon boldogtalan.
 - Nagyon boldog vagyok - felelte gyorsan Ágnes. Kézbe vette a műsorfüzetet, de bele se nézhetett, mert már jött is a karmester.
- Taps. Azután csönd. Köhögést, zizegést, lélegzetet visszafojtó csönd, az a néhány pillanat, amit Ágnes talán a legjobban szeretett a hangversenyeken. Amikor a lélek olyan tárt, mint Danaé öle: aranyesőt vár, csodát vár, istent vár.

Azután a csöndben feljajdult az első hang.

Ez... ez „divertimento”? Ágnes meghökkenve figyelt. Hiszen ez nem játékos, vidám szórakozás. Ez nem hasonlít a mozarti könnyed divertimentóra, nem idézi a báltermek rizsporos, illatszeres, fényes-parkettes világát... ebben valami más van, valami egészen más, a hangok közeli ismerőst és mégis távoli világot idéznek, tisztát, mélyet, fájdalmasat, és mégis valami nagyon-nagyon könnyűt...

Ágnes behunyja a szemét, és egyszerre önmagát látja: kicsiny gyerek még, négy- vagy ötesztendős lehet. Egy székre tett párnán térdepel, könyökét az ablakpárkányra támasztja, orrát a hideg ablaküveghez nyomja. Mögötte a nagyanyja áll, és együtt nézik a kopár, fázós, téli kertet. Furcsa alkonyati fény van és szédítő, sűrű, kavargó hóesés.

„Szigorúan esik a hó...” - mondta akkor ő. „Talán szomorúan?” - kérdezte a nagyanyja. „Nem... nem... szigorúan...” - válaszolta makacsul. „Ne beszélj csacsiságokat, fiam. A hó eshet sűrűn, eshet nagy pelyhekben, eshet fehérén, szakadatlanul, kavargva...” „De nem... én látom, hogy szigorúan esik a hó” - ismételte Ágnes makacsul, és nagyanyja bosszúsan legyintett. „Ejnye, megint értelmetlenkedel.” Ő pedig tovább térdelt a párnán, bámulta a szabálytalan kavargás konok törvényszerűségét, az ablakon megfagyó pelyheket, amelyek szikrázó csillagokká válnak, a mindent beborító puha fehérséget, és érezte, hogy mit jelent az, hogy a hó szigorúan esik, csak nem tudta elmondani. Évekkel később, Várnában, a mélytengeri akváriumban, amikor különös tengeri lények bonyolult, színes csipkékre, virágokra és igen, csillag formájú hópelyhekre emlékeztető csodáit bámulta, akkor, mintha egyetlen pillanatra felbukkant volna már a gyerekkor ősemlékeiből ez a kép: a sűrű hóesés, az ablak, a furcsa szófüzés értelme. De csak egy pillanatra, és már újra elmerült. És most, a hegedűk sírása pontosan és élesen idézi a régi képet. A hegyek közé bújó falut, a házak és kertek fölött a nehéz hófelhőket, a kavargó, sűrű hóesést, igen, a „szigorú” hóesést, a mindent fehérrel borító, és metsző hideg széllel mindent átjáró, fagyott csillagokat varázsló rendet, az ígésző szépséget, az égre törő hegycsúcsokat, és az ablakokban virrasztó meleg fényeket, az élet és a halál titkát, a fájdalmakat és a vágyakat...

„Úristen - gondolta Ágnes -, meghaltam volna, és soha nem hallottam volna Bartók *Divertimentóját*.”

Szeretett volna nagyon odafigyelni. Nem akart elveszíteni egyetlen taktust sem, de nem lehetett. Minden dallam képeket és emlékeket ütött meg a szívében, egymásra torlódó, gyors képeket, szinte belekábult, és szorító fájdalmat érzett.

„Csak azért van, mert olyan régen nem voltam koncerten” - próbálta megmagyarázni önmagának. „Az orgona ezüstszerűke sípjai, a zenészek frakkja, az elegáns és szép nők, az áhítatosan figyelő arcok, a régi, bérleti hely... ezentúl gyakran kell hangversenyre járni... De hát ez nehéz. Jani nem bánja, ha egyedül megyek, de őt már nem érdekli. Furcsa módon nem érdekli. Annak idején szívesen eljött a Károlyi-kertbe. Vagy nem is jött olyan szívesen? Csak az ő kedvéért? Hogy együtt lehessenek?”

„Meghaltam volna úgy, hogy nem tudom, milyen csodálatos dallamok vannak a földön, és mi minden van még? Úristen... én már harmincnyolc éves vagyok... elmúlt a fiatalság... és mi minden van még?”

Szeretett volna felugorni, itt hagyni a vonók panaszos kiáltásait. „Elmúlik az élet... és én nem láttam a sienai dómot... nem voltam a Louvre-ban, nem olvastam Rilke verseit, nem fedeztem fel a rák szérumát, négy évtized eltelt az életemből... mi lett az álmaimból?”

„És mi lett belőlem? Mi lett a szerelemből?”

- Milyen jó napja van ma, doktornő - ezt mondta a fodrász. De a neonfényes, tükrös üzletben jól látta, hogy hajmosás előtt festékes pamacsot húznak végig a halántékán - eltüntetik az ősz szálakat.

A Divertimento két tétele között megint csend van.

Csak pillanatokig tartó, mély csend.

És most egy szomorú, régi, régi emlék:

*viszik a számadót... ballagnak utána...
nagy kolompolással kíséri a nyája...
viszik a számadót... ballagnak utána...*

Valami másra kellene gondolni, de nem lehet. Báránycák mennek a hegyoldal, piszkos-homokszínű, végeláthatatlan nyáj, hullámszik tőlük a hegyoldal, sűrű, mozgó szőnyeg jön a mezőn, az erdő felől, csak a gyapjas, gömbölyű hátakat látni... gyerekkorában mindig megállt a kapu előtt, nézte, ahogy a Nyitra-parti legelőkről, a berekből hazajön a nyáj. Először a tehéncsorda jött, lomha, teli tögyű tehenekkel - azok oldalra nézelődtek, bementek a gazdáik kapuján. A konda lesunyt fejjel, hangos rőfögéssel és szapora szaladással jött, de a kondás hosszú pálcával noszogatta be egy-egy portára őket. Birkák ritkán jöttek a falun át. A birkákhoz hegyoldalt kellett mindig képzelni, szomorú furulyaszót, és ezt az iskolában tanult nótát: „Viszik a számadót... ballagnak utána...” - és ezen mindig eltűnődött. Kik terelik az embersorsot? Az ő élete is olyan lesz-e, mint ezeké a buta kis ünöké vagy visító malacoké? Szaladni a többivel egy kis fűért vagy moslékért, reggel felkelni, este lefeküdni, és egyszerre csak elfogyott az élet?

„Viszik a számadót... ballagnak utána... nagy kolompolással...”

Rémes, amikor az ember agyába beleragadt egy verssor. Akár a kullancs. Nem lehet kihúzni.

„Igen... én nagyon boldogtalan vagyok” - mondja önmagának Ágnes, és egyszerre tiszta lesz minden. Már nem hallja a verssort, csak a zenét hallja, és egyszerre érti benne a maga sorsát. „Én életemben egyszer, egyetlenegyszer voltam nagyon bátor, amikor otthagytam a biztos állást a Mezőgazdasági Gépgyárnál, otthagytam a kitűnőre sikerült szigorlatot, a közgazdasági egyetemet, amikor vállaltam éhezést, romeltakarítást, újabb hatévi tanulást azért, hogy orvos lehessek... és azt hittem, hogy egyszeri bátorsággal meg lehet váltani az életemet. Most orvos vagyok, és mégse vagyok orvos. Mert hivatalnok vagyok. Mert »beteganyagom« van, és »eseteim« vannak, és vasárnap nyugodtan elmegyek vadevezni, ha...”

„Gondold csak végig... gondold csak végig...” - követeli a zene. „Itt nincs mit végiggondolni... mert ezen nem lehet változtatni. Nekem fiam van.” „Bocsánat... akkor nem avatkoztam bele” - válaszolja egy rosszkedvű taktus, és véget ért a második tétel.

Jani vállas, zömök, szép férfi, bár most, hogy reggeltől késő estig a tervezőirodában ül, hízni kezd. A vasárnapi vadevezések ugyan leviszik a hájat, de most már egyre kisebbek a túrák, és egyre több utána a sörözés. Géza idősebb Janinál, legalább négy-öt évvel, és milyen karcsú maradt. Persze említette is: reggelenként teniszezni jár. Lány korában, talán egy esztendeig teniszezett ő is a Márkus-pályán. Kora reggel, hivatal előtt, volt iskolatársakkal. De csak kocajáték volt, nem volt pénzük trénerre, és hol egyikük késett el, hol a másik, mert messze laktak, és teniszezés után meg rohanni kellett a hivatalba. De így is csodálatos volt, a fák reggeli fényben fürödtek, és jó volt fehér ruhában, kinyújtott karral futni a fényben, hallani, amint tompán koppan a labda a vörös salakon, és utána keményen pendül az ütőn. És jó volt másfél óra játék után a hűvös zuhany alá állni, a poros, izzadt trikót ledobni és élvezni a vizet, a tiszta fehérműt, és utána rettenetes szomjásan megállni az Erzsébet téri tejes bódénál és

meginni egy pohár hideg kakaót. Jani nem akar teniszezni. „Elég volt nekem a Rómer kölyök után a labdát szedni” - mondja mogorván.

De hiszen... már réges-régen szól a zene. Egészen más ritmusa van most. Gyors és vidám. Mintha táncolnának a faluban. Luca-nap van, és jönnek a maskarák, énekkel, tánccal, gyerekeket ijesztgetni. De nem... ez más. Inkább falusi lakodalom. Milyen szilaj, milyen szertelen. Így szólt a zene a szomszédban a Csontos Marcsa lakodalmán. Ez megint nagyon régi emlék, sok gyerek között a kerítésnél áll, bámulja a szomszéd udvart, ahol lányok-legények eszeveszetten nótáznak és pörögnek. És - ezt nem tudná megmondani, látta-e, vagy úgy mesélték - a menyasszony egyszerre csak sírva fakadt, és azt mondta: „Beugrom én a kútba... beugrom én a kútba...”

És megint hullani kezd a hó. Szelíden, lassan, nagy, puha pelyhekben, először csak meg-simogat mindent, azután meleg, vastag takaróval beborít, már nem marad semmi csupaszon, minden fehér, tiszta, ragyogó fehér megint... egy kápolna harangja cseng - vagy egy megpendülő hegedűhúr?... és esik a hó, szakadatlanul esik, szigorúan esik...

- Ugye, nagyon szép volt? - kérdi Géza.

- Géza... kérhetek tőled valamit? Menjünk el. Ez után nem akarok mást hallani.

AZ AMALFI SZÉKESEGYHÁZ

- Tudod, hány óra van - kérdezte Géza, amikor kijöttek a Zeneakadémiáról. - Még háromnegyed kilenc sincs. Pólyás az idő. Hová menjünk?

- Kísérj el az ötös buszig, hazamegyek - mondta Ágnes.

- De ezt nem gondoltad komolyan?

- Hát?

A Körút sarkán álltak. Vizesen csillogott minden, az aszfalt, a színes neonfények.

„Géza, emlékezz az amalfi székesegyházra” - mondta önmagának Poltavai. - „Legfeljebb egy csésze feketét az Emkében... semmi zűr, semmi komplikáció...”

De hangosan azt mondta:

- Vacsorázzunk a Szigeten.

- Nem - mondta Ágnes nagyon határozottan. - Nem is szoktam ilyen későn enni...

- De igen. Ma kivételesen. Elvégre a névnapom van.

- Ó, nem is tudtam, gratulálok... de a névnapod? Géza-nap? Novemberben?

- Ilyenkor tartom. Ha eljőnnél hozzám, meglátnád, mennyi krizantémot kaptam. Egy egész erdőt. Gyere, igyunk még egy pohár vermutot, együnk valamit... várj, elkapom ezt a taxit. Most már megállapodtunk, megyünk a Szigetre... kérlek, ne veszekedj a sofőr előtt, és ne tiltakozz, mert még azt fogja hinni, hogy régi házasság vagyunk.

Ágnes rossz közérzettel ült a taxiban. Ez már aztán nagy ostobaság. Jani külföldön van, ő pedig kettesben vacsorázik a nagyszállóban egy... kollégával? baráttal?... egy szinte vadidegen férfival...

Fény, meleg, pálmafák, zene.

Géza lesegíti a kabátot. Tenyere véletlenül Ágnes meztelen könyökéhez ér. Ez a mozdulat, ez a véletlen érintés villámként fut át Ágnes testén. Bőrének minden pórusában egy régi, régi nyári este emlékét idézi. A Károlyi-kertből, hangversenyről menték hazafelé, a Nagyvárad tér felé, Tiborral. Útközben Tibor csínytevő kedvében meg-megnyomta a bezárt Üllői úti házak kapuin a csengőt. Zrrr... zzzrrrr... berregtek a csengők, ők felnevettek, futva továbbálltak. „Nem, nem szabad... Tibor... ne tegyük” - mondta ő lihegve. „Nem szabad... ez komizás... felébreszteni szegény öreg házmestereket, akik most hiába jönnek a kapuhoz.” „Nem, Ágnes, ez nem komizás” - mondta akkor Tibor váratlan-keserűn. „Tudja, mi a komizás? Hogy háború van, hogy pusztítás van, hogy két fillért sem adhatunk az életünkért, most, amikor húszévesek vagyunk.” Csöngettek és újra futottak, futottak a kihalt, háborús Üllői úton, elsötétített utcán, mézcsíkkal befestett járdaszéleken át, pásztázó légvédelmi fénycsókák alatt, Tibor mellette futott, egészen közel, tenyerével egészen lazán érintve Ágnes meztelen könyökét, édes, hársfavirágszagú, félelmes éjszakában. A Nagyvárad tér előtt kifulladásra megálltak, nevettek, és Tibor megcsókolta a száját.

- Megfelel ez az asztal, Ágnes, kedves?

- Igen, kitűnő - válaszolta szórakozottan.

Ez nem kórházi ebédlő, nem a zsúfolt, ételszagú, viaszosvászonnal terített asztalok sora. Négy pincér is sűrög körülöttük. Géza valamit kérdez, igen, mit igyanak. Száraz Martinit? Vagy Cinzanót? Igen, édes Cinzanót, az nagyon jó lesz.

A pincér előételt ajánl. Hideg spárgát vinaigrette mártással. A spárga kora nyári étel, és drága is. A mama ritkán főz, akkor is legfeljebb spárgalevest. Az üzemi konyhán talán soha sincs. Honnan hozhatták ide? Sziciliából? Vagy melegházban termesztik? Vagy konzerv? Ha fegyverek helyett hűtőházakat gyártanának az emberek, és zöldséget és gyümölcsöt természetének.

- Rák nincs? - kérdezte Géza.

- De igen, szolgálhatunk - feleli a pincér.

- Mit szólnál hozzá, Ágnes, kedves?

- Köszönöm, inkább spárgát kérek - feleli Ágnes, és amikor a pincér továbbmegy, elneveti magát: - A rákkal nincs szerencsém... negyvenhétben egy diákkongresszuson Olaszországban voltam. A kongresszus megnyitó estjén tálaltak rákot, de nem tudtam, hogyan kell enni, inkább nem kértem belőle. A rákot mulasztottam el és az Uffizi-képtárat, mert a háború miatt még romos volt az épület, és be volt zárva.

- Az Uffizit együtt kell megnéznünk... az Uffizival még adósom a sors - mondta Géza, és felemelte a cinzanós poharat. - Erre iszunk, jó? - És közben érezte, hogy arcába fut a vér, és bosszúsan arra gondolt: „Hiszen én megőrültem, fecsegek, ígéretetek, udvarolok... persze ez az Uffizi véletlen volt, ez a sors volt, ez telitalálat volt.”

Géza tizenhét éves korában járt Itáliában, még ezerkilencszázharmincháromban. A Friedrich malmos ötödikes fia mellett házitanítószkodott. Az iskola ajánlotta erre a fényes állásra. Egész nyáron együtt fog utazni a dagadt Jencikével, és közben előkészíti a pótvizsgára. A földrajz-tanár külön behívta őt a szertárba. „Megfogtad a szerencsédet, Poltavai” - mondta. „Ingyen utazhatsz, sőt még zsebpénzt is adnak hozzá. Úri ellátást, fiam. Nézd meg a térképen: Wörth-tó, Klagenfurt, Velence. Gondoláznál fogsz, fiam, és jókat enni. Teletömheted a hasadat osztrigával, Rómába mész, meglátod a Kolosszeumot, és elmész Firenzébe. Tudod, milyen képek vannak az Uffiziben? Rubens, Velazquez és Murillo. Mi, édes fiam, Kenesére megyünk a tisztviselőtelepre, a beteg feleséggel és négy gyerekkel...” Jencike pattanásos, kövér,

félhülye kamasz volt, rossz pajzsmirigyműködéssel és rossz neveléssel. Rengeteg bőrröndje volt, és ezekre a bőrröndökre Gézának kellett vigyáznia, ugyanúgy, mint a vasúti jegyekre, a pénzre, a menetrendre, a vonatcsatlakozásokra, a szállodai számlákra, Jencike hisztériás éhségrohamaira, nátháira és rendetlen emésztésére. A Friedrich gyerek moziba akart menni, de félóra múlva megunt, mert nem értette az idegen nyelvű feliratot, a múzeumok illetendő látogatóit hangos énekszóval döbbsentette meg, és Géza kérésére, parancsára, gyöngeségére és erélyére ugyanezt a választ adta: „A mamám fizeti a maga utazását is.” Így jutottak el Firenzébe. Penzióban laktak a Via Nazionale, közel a vasútállomáshoz, közel a dómhoz, a Palazzo Vecchiohoz, az ezüst Arnóhoz, a Medici-kápolnához, mindenhez. Géza reszketett izgalomban, amikor meglátta a Signoria tornyát, a tér jobb oldalán az árkádok alatt a szoborcsoportokat, ahol a szépség és a művészet úgy kínálta magát a gyönyörködőnek, mint pár száz méterrel odább a Mercato Nuovo portékái. Az Uffizi hosszú épülete előtt a pattanásos Jencike megmakacsolta magát. „Én ide nem megyek be.” „És miért nem?” - kérdezte meghökkenve Géza. „Csak.” „De hát ez a világ egyik legszebb képtára.” „Nem vagyok rá kíváncsi” - vigyorgott a malmos-örökös. A hetedikes házitanító megzavarodva állt. „Nem bánom, várjon meg ott a szemközti kávéházban.” „Nem én.” „Hát?” „Maga se menjen be.” „Megőrült?” „Ha bemegy, felmászom a Signoria tornyára és leugrom. Ha bemegy, öngyilkos leszek.” „Jenci, elengedek három nap algebrát.” „Fütyülök az engedélyeire. Nem megy be maga sem.” Talán egy óra hosszat tartott ez az elmebeteg-vita. Turistacsoportok jártak körülöttük, apáca vezette leányiskolák mentek el mellettük. Jenci a hatalom kéjével nézte áldozatát. „Ez tényleg képes és leugrik” - gondolta Géza csüggedten. „Hogyan megyek én akkor haza?” Még aznap este felültek a római gyorsra, nem volt már idő átmenni a túlsó oldalra, a Palazzo Pitti-be, a Bobolinkertbe, nem látta belül a Santa Crocét és nem volt Fiesolében... Firenze még adósa maradt, Firenzébe egyszer még vissza kell menni.

A hideg spárga után sült csirkét ettek.

„Géza sokkal szebben eszik, mint Jani” - gondolta Ágnes. Nem tudná megmondani, hogy miért. Jani is szabályosan fogja a kést, villát, egyenes tartással és testhez szorított könyökkel ül. De Jani iskolás-fegyelmezetten eszik, mintha minden mozdulatot kétszer aláhúzna, és két felkiáltójelet tenne utána. Mintha azt mondaná, „tessék, megnézheted, hogyan tudok enni. Pedig otthon kanállal vakartam ki a lábast, ha ugyan volt mit kivakarni belőle. És most legalább úgy tudom, hogy milyen húshoz milyen bor illik, mint a herceg Eszterházy.” Jani komolyan, pontosan, teljes figyelmével eszik, komoly munkával fejt le a csontokról a húst, és mértani szabályossággal hámozza az őszibarackot. Géza könnyedén, természetesen eszik, csevegve, oda se figyelve.

- Mondd, Géza, mik a te szüleid? - kérdi hirtelen Ágnes.

- Nem tudom. Nem ismertem őket. Árvaházi gyerek voltam. Miért kérded?

- Semmi... csak úgy... És miről jutott eszedbe Firenze?

- Mert olyan szép, mint te vagy.

- Komolyan kérdeztem.

- Komolyan mondtam. Pincér, van szovjet pezsgőjük? Milyet parancsolsz, Ágnes?

- Géza, kedves...

- Édeset kérjünk? Jó? És sok gyümölcsöt.

A pincér elment.

- Nem kellett volna, be fogok csípni - mondta Ágnes halk szemrehányással.

- Baj?
- Azt hiszem, igen.
- Legfeljebb ma este nem fogunk okos dolgokról beszélni. Diák korunkban úgyis túl sok bölcs dologról beszéltünk. Emlékszel még, Ágnes?
- Annyit ittam már...
- Először is nekem mutattad meg a nagy tervezetted, amit az egészségügyi miniszternek akartál küldeni a kötelező egészségkönyvről.
- Nem is volt még Egészségügyi Minisztérium.
- Hát akkor a népjóléti miniszternek.
- Te összetévesztesz engem valakivel.
- Dehogy tévesztelek - mondta Géza. - Egyébként, ha tudni akarod, nagyon épkézláb javaslat volt. Azt akartad, hogy minden újszülöttnak legyen egy egészségkönyve, mint ahogy most minden tizenhat éves embernek van személyi igazolványa. És ebbe a könyvbe élete során írjanak be minden fontosabb egészségi adatot. Mikor oltották, mi ellen, milyen szérummal, mikor volt tbc-szűrővizsgálaton, milyen szemüveget visel, írjanak be minden foghúzást, gyökerkezelést, fertőző betegséget, vércsoportját, mikor röntgenezték, milyen műtétje volt, milyen súlyosabb elváltozásai vannak, esetleg vérzékeny vagy cukorbeteg vagy allergiás valamire... Nem kell OTI-adminisztráció, ezerféle nyilvántartás, oltási lap, elvesző kartonok - ha valakit baleset ér, ha hirtelen rosszul lesz, az orvos előtt nagyjából ott az anamnézis.
- Valami dereng... de most igazán be vagyok csípve.
- A fogszuvasodással is akartál foglalkozni.
- Igen, azzal akartam.
- Iskolaorvos is akartál lenni. Folytatni akartad a Németh László tanulmányát a Medve utcai polgáriról.
- Akartam.
- Néptáplálkozástannal is akartál foglalkozni. Soós professzornál külön kollégiumot vettél fel.
- Igenis.
- És az a nagy munka, amit együtt akartunk csinálni? Az óvodások és kisiskolások „rossz” tulajdonságainak vizsgálata és gyógyítása munkaterápiával és gyógyszeres kezeléssel. Emlékszel, azt mondtad, ha egy kötekedő, vakmerő gyerekből hivatalnokot akarsz csinálni, az előbb-utóbb gyilkolni fog. De nevelj belőle matrózt, pilótát, küldd el Északi-sark-kutatónak, mélytengeri bűvárnak vagy űrhajósna - és csodákat fog tenni.
- Nem emlékszem.
- Dehogynem. Az egyetem kertjében sétáltunk. Groh professzorra vártunk, indexet akartunk aláírni. A Gólyavár előtt járkáltunk fel-alá. Terveztünk... nem emlékszel?
- Nem tudom... lehet...
- Biztosan. Közben fel-felrémlt bennem, hogy ilyen csinos kislánnyal másról kellene beszélni, nem szigorlatról, munkaterápiáról, epehólyaggyulladásról és tonzilektómiáról. De erre igazán csak későn jöttem rá. Tudod, mikor? Ott, Nógrádban, amikor együtt voltunk. Emlékszel, milyen csoda szép reggel volt? Maracz elvtársra, a sofőrre sem? Tőle kérdeztem

reggel, hogy merre vagy. Azt mondta, régen felkeltél, elsétáltál a patakhöz. Utánad szaladtam... emlékszel? Itt állt az autó, erre vezetett egy keskeny ösvény...

És Géza felvett az asztalról egy papírszalvétát. Egy autót rajzolt rá, fákat, két vonallal vízesést, egy nagy sziklát és a sziklán egy fiút és egy lányt.

- Szétnyitottam a bokrokat... ott ültetek a patakparton Homok Janival és csókolóztatok.

A telerajzolt szalvétát Ágnes elé tette. „Tibor” - érezte Ágnes szívszorító fájdalommal. Tibor rajzolt mindig mindent. A koncertbérletük hátára, újságszélre, noteszbe, gyümölcsös zacskóra. Sőt egyszer az irodában a Schenker & Co. szállítócég kartonjára rárajzolta Hitlert és Mussolinit, amint vajás kenyérnek nézik, és meg akarják enni Európát. Utána ott maradt Ágnessel az irodában, és bűnbánóan segített átmásolni a meggyalázott könyvelési kartont.

- Azt hittem, mosolyogni fogsz a rajzon - mondta Géza.

- Hiszen nevetek - felelte halkán Ágnes, és a szeme sarkán könny csillogott.

- Ha még egyszer húszéves volnék, Ágnes, egy szót sem beszélnek veled tudományról. Nem illik az hozzád.

- Köszönöm - mondta Ágnes, és most igazán mosolygott. A telerajzolt szalvétát kezébe vette, és összehajtogatta. - Az enyém?

- Boldoggá teszel - felelte Géza, és megcsókolta Ágnes kezét. - Ha újra húszéves volnék, fél éjszakákon át csavarognék veled a Szigeten, és csókolnálak, csókolnálak, magamhoz szorítanálak és...

A pincér megjelent a pezsgősvödörrel.

„Nem kéne inni” - gondolta Ágnes. - „Elég volt. Mi lesz ebből?”

„Gondolj Amalfira, öregem, gondolj az amalfi székesegyházra” - intette magát Géza. - „Minek marhaságokba belekeveredni?”

- Egészségedre... egészségedre...

Minden kábított. A terem langyos levegője, a pezsgő édes, csípős hűvössége, a gyümölcs-, étel-, virág-, parfümillatok keveredése és a zene, nyugtalan ritmusával, még a dizőz mély hangja is:

I love you... till I die... I love you... till I die...

- Táncoljunk, Ágnes?

- Jó.

Megint ez az érintés a könyökén. Jani nem táncol. Jani csak az üzemi bálokon táncol. A párttitkár feleségével. Ez nem igaz - javítja ki magát Ágnes -, a személyzetis feleségével is táncol. A főmérnökével is. Ez sem egészen igaz - intette önmagát, és úgy érezte, hogy nagyon melege van. - Legutóbb az Anna-napi bálon Jani felkérte őt, és neki nem volt kedve. Tudniillik, igen, Jani nem táncol jól.

- Egyszer elviszlek Amalfiba. Tudod, mi van ott. A világ legszebb székesegyháza. Amalfi lenn van délen, Sorrentótól is délre, a salernói öbölben. Évszázadokon át a tenger ura volt büszke kikötőjével, nagy hajóhadával. Még ezerhatszázban is az amalfi tengeri kód szerint intézték a hajós-vitákat. És közelében van Paestum, a legszebb dór templomokkal...

- Jártál ott?

- Nem... majdnem... - mondta Géza.

I love you... till I die... I love you...

Éjfél elmúlt. A pincér újabb pezsgősüveget tett a hűtőbe. Ágnes körül bizonytalan ködbe olvadt minden, a feje fájt, de ez inkább furcsa volt, mint kellemetlen.

Gézát a túl hangos dzsessz fárasztotta. A szakadatlan dobolásban erőszakosan berregett, zúgott egy motorbicikli. A motoron ketten ültek: Enrico és ő, és a félelmes szerpentin úton robogtak Amalfi felé. Harminchét őszén hihetetlen módon még egyszer járt Itáliában. Keresztretjvényen nyerte az utazást. A hétnapos utazás reklám volt mindenkinek: az újságnak, amelyik a keresztretjvény-versenyt kiírta, egy sose hallott nevű utazási irodának, egy olcsó délolasz fürdőhely legolcsóbb penziójának. Kölcsönként bőrönddel és rengeteg bédekkerrel érkezett az álmok országába, lustálkodott a parti fővényen, naponta háromszor makarónit evett, és megbarátkozott Enricóval, az egyetlennel, akinek arcát meg tudta jegyezni a penziós megszámlálhatatlan gyerekei közül. Enrico az első naptól kezdve viharosan agitálta, hogy jöjjön vele motorbiciklin Amalfiba. „Közel van és gyönyörű.” A térképek és a bédekkerek Enrico állításait látszottak igazolni. Így hát a negyedik napon Géza kötélnek állt. Felültek a rozoga német motorra, porban, izzó napsütésben útnak indultak a salernói öböl felé. Sós párák lehelt a tenger, érett dinnyék, virágzó narancsfák, vakítóan kék ég, pínéák és pálmák, viskók és rongyos gyerekek és félelmes utak. Tenger, szikla, szakadék, kanyar, emelkedő, kanyar, szikla, szakadék, tenger, kanyar... Mentek és mentek és mentek, a tengerparti út olyan volt, mint a hímzett falvédők cakkozott széle. Kanyar, kanyar, kanyar, szédítő, álmosító, végtelen. Délelőtt indultak, délben érték el Nápolyt, késő délután Sorrentót. Tintaszínű este volt, amikor megérkeztek Amalfiba. Géza égő szemhéja magába zárta a képeket, a számár vontatta bigákat, a gyümölcsárus kislányokat és a sovány asszonyokat, hátukon, fejükön gyerekek és kosarakkal. Szédült az úttól, a tenger fölötti sziklákra épült valószínűtlen házaktól, a főutca nyüzsgésétől. Enrico motorja megállt, és a következő pillanatban férfiak és nők hada vette őket körül. Géza a hadaró beszédből csak annyit értett, hogy Enricónak Amalfiban számtalan rokona, barátja és ismerőse van, akik mind tépik, rángatják őket, hogy náluk és csakis náluk töltsék az éjszakát. Ez az erőszakos vendégszeretet, amiről nem értette, néhány lírájának vagy Enrico barátságának szól-e, váratlan irtózással töltötte el. Makacs és hisztériás lett, mint a pattanásos Friedrich gyerek az Uffizi előtt. Nem és nem akart itt aludni, ebben a furcsa, forró és izgalmas világban, villogó szemű asszonyok és talán maffiatag férfiak között, a sziklával viaskodó tenger fölött, nem kíváncsi a székesegyházra, sem a kalózkapitányok utódainak viskóira. „Menjünk... menjünk” - kiáltotta Enricónak. „Most menjünk.” „De hiszen ide akartunk jönni... úgy marasztalnak” - magyarázta Enrico. „Menjünk” - kiáltotta Géza, és futásnak eredt. Futott, futott a kanyargós tengerparti úton, amerre Salerno mólójának fényei látszottak. Öt nap múlva újra Budapesten volt: a katonai behívója várta. És utána erőszak jött és szenvedés, végtelen menetelések, ziháló tüdővel, fuldokló indulók: Pajtás, pajtás, jöszte velem... Édes Erdély, itt vagyunk... szenvedés, nyomorúság, éhség és negyvenhatban a Nemzeti Segélytől kapott dohányszínű zakóban az első szigorlat az orvosgyetemen. Amalfi érthetetlen volt, most, több mint két évtized távolából is. Titkos jelzés volt, jóslatszerű, iszonyú tiltakozás. Ne oda menj, ahová visznek, ne ott maradj, ahol lefognak. Legyél erősebb, mint a sorsod, legyél erősebb...

I love you... till I die... I love you...

Akkor, reggel, a pataknál oda kellett volna lépni. „Bocsánat, uram, hagyja abba a csókolózást. Ezt a lányt én szeretem.”

- Éjfél elmúlt.
 - Még pezsgőt?
 - Nem. Nem - tiltakozik Ágnes. - Menjünk.
- A portás taxit rendel. Géza bemondja a kórház címét.

HAJNAL A REPÜLŐTÉREN

Reggel négykor csöngött az ébresztőtelefon Géza szobájában. Egy pillanatig, egyetlen rövid pillanatig tartott csak Ágnes kábulata, amíg kapaszkodva kereste az emlékeket, és ráébredt, hogy hol van. Géza álmos volt, kócos és riadt. „Itt csengettek?” - kérdezte. Ágnesen akkor már cipő volt, és a Gézától kölcsön kapott fehér orvosi köpeny. „Persze... te mondtad, hogy ma reggel fél ötre a laborban kell lenned.”

Szó nélkül, egyetlen tekintettel állapodtak meg, hogy Ágnes is átjön a laborba, és segít megcsinálni a szérumot. Mihez is kezdhetne máshoz hajnali négykor?

Langyos víz helyett jéghidegre állította a zuhanyt: egészen ki akart józanodni. De a csípős, éles zuhatagtól csak forróbb lett a bőre és izgatottabb a szívverése. „Szemérmetlenül boldog vagyok” - gondolta Ágnes, amikor Géza bolyhos fürdőköpenyébe bújt. „Vagy én változtam meg, vagy a világ körülöttem.” Fogat mosott, és mintha először érezné a hűvös, mentolos ízt, úgy élvezte ajka és nyelve. Mély lélegzetet vett, és szeretett volna felkiáltani az örömtől: milyen jólesik a levegő.

A szobában Géza íróasztalán két könyv hevert egymásra dobva. Az egyiknek almazöld borítólapja volt, a másiknak fekete. És Ágnes szeme tágra nyílt a gyönyörűségtől: milyen szép egymáson ez a két szín.

Géza kávéfőzőt. Nagy pohár méregerői kávé ittak, és olcsó kekszet rágtak hozzá. „Milyen jó nyelni” - gondolta Ágnes csodálkozva. „Milyen jó a tenyeremen tartani a forró kávéspoharat. Milyen jó élni.”

- Elmosom a feketéspoharakat, és előremegyek a laborba - mondta Ágnes.
- Hagyd csak. Majd elmosás. Gyere, feküdjünk vissza az ágyba.
- De Géza! Negyed öt múlt.
- Mindegy.
- Azt mondtad, a beteg...

Géza az íróasztalhoz ment. A középső fiókban keresgélt, füzetek és dossziék között. Legyintett.

- Ágnes, drágám, a betegnek már mindegy. Akár elküldöm a szérumot, akár nem küldöm, két napon belül meg fog halni.
- Nem értem... ezt nem értem - hökkent meg Ágnes.
- Tessék, itt a kórlapja. Tizenhat éves fiú, gimnáziumi tanuló. Idős szülők egyetlen gyereke. Menthetetlen. Tíz nappal ezelőtt hozták be. Eddig vérátömlesztéssel tartottuk életben. Tegnap délután már... különben, parancsolj.
- Igen - mondta Ágnes. Nézte a kórlapot, és nem értette. Hogyan... hát nem szűnt meg a halál?

Géza még mindig az íróasztalnál állt. Kezét fáradtan a homlokára tette.

- Tudod, szakmai szemmel nézve izgalmas eset. Érdekes eset. Nem szabad elmulasztani. Ki kell küldeni a vérszérumot Winspeare professzor intézetébe. A professzor rendkívül hálás is lesz érte. Esetleg tudományos közleményekben is megemlíti. Mondjuk lábjegyzetben: tizenhat éves férfibeteg, Budapest, Poltavai Géza doktor esete.

- És ha csoda történik? Ha kiküldöd a szérumot, és éjszaka jön a telefonválasz: azonnal adjon a betegnek három köbcenti...

- Nincs ilyen csoda.

- De ha mégis... tavaly még hogy pusztított a polio, és egyik percről a másikra a Salk és a Sabin...

- Nem, Ágnes, itt nincsen már csoda. Itt már csak egy haldokló fiú két deci vérére van szó. Kísérleti anyag. Hatmillió feljegyzés közül egy cédula. Ezer epruvetta között egy.

- De ezek nélkül a cédulák nélkül és ezek nélkül az epruvetták nélkül...

- Hát persze - kiáltotta Géza, és pizsamában és kócosan fel-alá járkált a szobában. - Hát persze, Mr. Poltavai esete Budapestről és tovaris Ivanov esete Moszkvából és Herr Horn esete Zürichből... ebből lesz az eredmény. De mikor lesz? Két év múlva? Húsz év múlva? És hogyan lehet ezt bevallani? Leülök annak a szerencsétlen gyereknek az ágya mellé. Halálverítékben úszik az arca, a vénája már alig tapintható. És én, ahelyett hogy hagynám békén elaludni, gumiszalaggal szorítom le a karját, dörzsölöm, ütögetem, szurkálom, hogy jöjjön még két deci vér. És közben rámosolygok, mintha még őerte tenném, mintha igazán őt akarnám gyógyítani, mert nem mondhatom neki, hogy, édes fiam, te már csak kísérlet vagy, adat vagy, hogy azért ráztunk fel hajnali négykor, mert nyolckor indul a repülőgép, és legközelebb csak kedden megy stockholmi járat, és addigra már te... És ott áll az ágya mellett az anyja. Tíz napja áll az ágya mellett. Nem tudom, mikor alszik, nem tudom, mikor eszik, ott áll, és nézi a fiát. És ha bemegyek a kórterembe, a kezemet akarja csókolni, és le akar térdepelni, hogy mentsem meg a fiát. Negyvenhárom éves volt, és császármetszéssel szülte ezt a fiút, se azelőtt, se azután nem lehetett másik... És megköszöni, hogy hajnali négykor is ott vagyok, és megköszöni, hogy vért veszek... még meg is köszöni... Ma egy hete is megköszönte... de akkor még más volt...

Géza dossziét vett ki az íróasztalfiókból.

- Ágnes, én nem tudok belenyugodni a tehetetlenségbe és a halálba. Nem tudok tárgylemez és adatot látni egy ember sorsa helyett. Nézd meg ezeket a leveleket. Az Orion Gyár Igazgatóságának. Tisztelt elvtársak. Laboratóriumunk részére sürgősen szükséges... Azt hiszed, azt írtam, hogy kísérleti célokra? Akkor visszaigazolták volna jövő májusra, azzal, hogy nincs kapacitás. Hogy pillanatnyilag szűk a keresztmetszet. Vagy hogy forduljunk érdeklődésünkkel az Orvosi Felszerelések Gyárához. Nézd, mit írtam: életmentés céljára... És itt a válasz: Poltavai főorvosnak... brigádunk túlórában legyártotta. Életmentés. Szénsavgyár. Életmentés céljára, soron kívül legyártunk. Átvehető budafoki telepünkön azonnal. Nemzeti Bank, szérum kiküldéséhez engedély. Életmentés. Engedélyezve soron kívül. Érted ezt, Ágnes?

Ágnes nem tudott válaszolni. Kezében tartotta az üres kávéspoharakat, és nézte Gézát.

- Kinek mondjam meg, hogy nem remélek semmit? Ferinek, aki fél négykor már rendbe hozta a laboratóriumot? Minden készen van. Tűk, epruvetták, csomagolóláda, spárga, zárópecsét, indulhat a centrifuga... fél hatra kész a szérum. Ki kell tölteni a fuvarokmányokat. És mindent ráírni, piros festékkel, jól láthatóan: Törékeny. Sürgős. Romlandó. De ez nem elég hatásos.

Ettől még az átrakásnál fél napot állhat valahol. Hatalmas betűkkel azt is rá kell írni: ÉLETMENTÉS. LIFE-SAVING. A taxiközpontnak nem elég azt mondani, hogy sürgős, repülőtérre. Azt kell mondani, hogy repülőtérre, életmentés. És öt perc múlva itt a kocsí. A sofőr harminc éve vezet, sose ment ötvennél többel az Üllői úton. Most rohan, mint az őrült, majdnem szétveri a kocsit. Mert mellette az ülésen a csomag: Életmentés. Mondjam meg neki, hogy szó sincs róla, kérem, csak nem akarom lekésni vele a repülőgépet... Tudod, milyen a hajnal a repülőtéren? Autóbuszokból ömlik az utastömeg. Aktatáskás ellenőr rohan a miskolci géphez, burmai küldöttséget búcsúztatnak zenekarral. Mindenkinek millió gondja van. De csak a varázsszó: Életmentés. A vámtiszt háromszor aláhúzza a csomagon a Life Savinget, és ő maga rohan a csomagfeladóba. Útközben a kezedet rázza, és azt mondja: - Hány éves? Tizenhat éves fiú - mondod te. - Ó, istenem - feleli -, szegény, talán még szerelmes se volt soha. Tudja, doktor elvtárs, volt nekem is egy fiam. Negyvennégyben, a bombázáskor... Persze ki mentette volna meg? Ki adott volna vért? Most milyen más. Minden SZTK-betegért... A megafon szólítja a zürichi gép másodpilótáját. Odajön a vámhoz, szalutál. Legyen nyugodt, főorvos elvtárs magam adom a svéd pilóta kezébe... én adom át... jó helyre teszem a gépben, hogye... vérszérum... életmentés... Mindent megteszünk... És gépek berregnek, felzúgnak, felemelkednek, és eltűnnek a novemberi égen... Ágnes... és ott állunk, kifosztva, kétségbeesetten... viszik a vérszérumot... egy adatot egy kísérlethez... mire visszaérünk a taxival, talán már nem fog élni... de mire a repülőgép Stockholmban leszáll, biztosan nem fog élni.

- És ha igen? - kérdi Ágnes.

- Nem.

- Ha egy ezrelék valószínűség van...

- Nincs.

- Ha egy milliomod ezrelék valószínűség van...

- Nincs...

- De ha holnap... ha egy hónap múlva... egy másik tizenhat éves fiú élete ezen múlik...

- Ezen? Nem. Ezen legfeljebb egymilliomodnyit.

Ágnes az íróasztalra tette a kezét, az Orion Gyár brigádjának levelére, a kórlapokra.

- A középkorban az orvosok a temetőből loptak hullát, hogy boncolhassanak. Hol lenne az orvostudomány...

- Hát persze - mondta Géza sokkal higgadtabban. - De iszonyú, hogy az embernek mindig hazudnia kell. Kíméletből, taktikából, hiúságból, ravaszságból... hogy azt is be kell mocskolni, ami tiszta. Jobbnak kell látszani, erősebbnek... Az ember hazudik, ott is azt mondja, hogy életmentés, ahol azt kellene mondani, hogy menthetetlen...

Ágnes az íróasztalon álló naptárra nézett. November huszonhatodika van. „Úristen” - gondolta kihagyó lélegzettel. „Jani két hét múlva hazajön.”

SZOCIALISTA ETIKETT

Doktor Zsille Eödön a rekamién feküdt, sonkás zsemlét evett, és szabad bal kezével egy japán törpe rádiót csavargatott.

A szomszéd szobából egyenletes, bár meglehetősen lassú írógépkopogás hallatszott.

„Szeretem, ha a rabszolgák dolgoznak” - gondolta Eödön elégedetten, és tánczenét keresett az éterben. Az erkélyajtó üvegén át egészen a Dunáig lehetett látni. Gyufaskatulyányi autók mozogtak a hidakon, aktatáskás hangyák szorgoskodtak a rakparton. Szürke és fázós volt az őszi utca, de idebenn pazarul működött a központi fűtés, és tavaszt varázsolt a négy fal négy különböző pasztellszíne, a kovácsoltvas virágállványokon a sok, virággal teli cserép és a világos színű, modern bútorok fölött a mennyezetre szórt neonfény.

A szomszéd szobában elhallgatott az írógép zaja, majd kis csend után udvarias kopogás hallatszott.

- Gyere csak be - kiáltotta Eödön.

Doktor Zsille Norbert szikár alakja jelent meg.

- Kérlek, öcsém, ha nem zavarlak.

- Parancsolj, parancsolj.

„Sovány, mint egy agár - gondolta Eödön, és a nagybátyjára nézett.

Egy pillanatig habozott: fel kéne állni, hellyel kínálni. Norbert bácsi nem mulasztaná el... Ámde Norbert bácsi egy udvarias ló.

- Megengeded, fiam, hogy leüljek?

- Hogyne, hogyne, természetesen.

„Ki fog pukkadni, mint egy túltöltött hurka” - gondolta Zsille Norbert rosszállóan. „Mindenben telhetetlen. Mert szegény apja is nők után járt, ahelyett hogy a fiával törődött volna, és időnként lekent volna néhány pofont. Ha énnekem fiam lett volna...”

- Új fejezet, mi, öregfiú? - kérdezte Eödön.

- Ha nem zavarlak meg a munkádban.

- Amennyiben munkának tekinted ezt - vigyorgott Eödön, és hatalmasat harapott a zsemléből.

- Ebédeltél már?

- Délben csak két szendvics, fiam, egy teával. Egyszóval elkészültem egy újabb fejezettel. Ha akarod, átadom neked, de talán okosabb, ha magam olvasom fel. Gyatra a gépírás, még egyszer át kell másolnom.

Eödön bosszúsan morgott.

- Mondtam neked, hogy másoldasd Licivel.

- Nem, fiam. Én mindent magam gépelek. És téged is már néhányszor nagyobb óvatosságra intettem. Elvégre közös lakásban élünk, sok veszélynek tehetjük ki egymást. Tudod, hogy járt szegény Félix.

Eödön ideges lett. Norbert bácsival az utóbbi időben nem lehet bírni. Folyton veszélyt szimatol. Amióta kebelbarátja, a félhülye Krempelsz Félix lebukott, még a kávédarálóban is detektívet lát.

- Krempelsznek nem volt gépírókisasszonya. Krempelsz nem normális - mondta Eödön. - Egy jogvégezett, hetvenéves ember azzal foglalkozzék, hogy két segédmunkással bejárja a budai villákat, és egy hamis tiszti orvosi parancsot mutogatva harminc forintokért kopaszra nyírja a gyümölcsfákat. Hát persze hogy a huszadik kertben fülön csípi.

- No, ez nem egészen így volt...

- De egészen így volt. A Krempelszné is így mesélte. Amit viszont te csinálsz, az törvényesen engedélyezett, szabályos, hivatalos, közérdekű...

- Azért ne ordíts úgy - mondta Norbert bácsi -, a falnak is füle van. Egyébként három napra le kell utaznom a Nyírségbe.

- Jó, majd csomagolok szódabikarbónát és eukarbont - mondta Eödön. - És ha lehet, káposztát ne falj.

- Nem lesz nagy evés. Hal- és békacombexport-szakemberek.

- Pfuj - mondta Eödön -, akkor inkább maradok a szakmámnál. Egyébként menj csak nyugodtan, csomagolj, én addig elolvasom remekművedet.

Zsille Norbert beleegyezően bólintott. Visszament saját lakosztályába, előszedte elegáns szekrénykofferjét, és csomagoláshoz látott. Megveregette a bőrönd oldalát, úgy, ahogy kedvenc paripákat szoktak veregetni. Tulajdonképpen ez a bőrönd volt karrierjének alapja. Ezerkilencszáznegyvenhétben, amikor pillanatok alatt megfosztották államtitkárságától, mandátumától és lecsukták - felesége, isten tudja, miért, felkapta ezt a koffert, és eldugta a sógoréknál a padláson. A kofferben Zsille Norbert szmokingja volt, egy elegáns, krémszínű szövetöltönye és egy vadászruhája. Ötvenhatban, amikor a sógorék disszidálni készültek, felmentek a padlásra kosárért, bőröndért, előkerült Norbert bácsi holmija, és isten tudja, miért, búcsúzóul visszahozták. Zsille Norbert albérletben lakott a Baross utcában, a felesége már évek óta nem élt, és ő maga a legváltozatosabb foglalkozásokat űzte. Egy ideig kocsikísérő volt a Tefunál. Hallatlan eleganciával ült a sofőr mellett, semmibe nem avatkozott bele, semmihez nem szólt hozzá. Tőle ellophatták az egész rakományt. El is lopták. Őt pedig kidobták a Tefutól. Akkor rövid ideig kisegített egy borbélynál. Fejét mosott, borostás képeket szappanozott, tüzelőt hordott fel a pincéből, és fertőtlenítő oldatba áztatta a fésűket és ecseteket.

A szekrénykoffer tartalmát először el akarta adni egy ószeresnek. De az ócska ruhák felvásárlója fitymálva forgatta a vadászöltönyt. Kinek kell ma ilyen maskara? Majd farsangkor szóljon újra... Zsille hiába magyarázta, hogy a naftalin golyócskák és szétporló levendulacsokrok épségbe megőrizték a szövetet, hogy ez a szmoking annak idején, testvérek között is... az üzletből nem lett semmi, viszont Zsille doktor jogvégezett fejében zseniális ötlet támadt. A ruhákat nem eladni kell, hanem viselni, csak megfelelő alkalmakat kell teremteni hozzá.

Így született meg első levele, amelyet egy külkereskedelmi vállalat szakszervezeti bizottságához intézett. Szerény hangú levél volt, teljes névalírással.

„Eltársak - hangzott a levél -, a szocialista Magyarország külkereskedelme megköveteli, hogy legjobb szakemberei utazzanak messzi országokba. És mit kell tudniuk ezeknek a szakembereknek? Vajon elég az, ha ismerik az illető ország nyelvét? Földrajzát? Kultúráját? Igényeit? Export-import viszonyait? Vagy elég, ha ismerik az eladandó áru világpiaci árát, tüzetes leírását, szállítási módjait? Nem, ez mind nem elég. Olyan szakemberekre van szükségünk, akik minden helyzetben megfelelően tudnak viselkedni. A régi úri osztály gyermekei ezüstkanállal ették a pempőt, és alig lettek szobatiszták, amikor dajkájuk, francia

kisasszonyuk, komornyikjuk, házitanítójuk és tánctanárjuk megtanította őket késsel és villával bánni, helyesen öltözködni, kecsesen mozogni és viselkedni. A kulturált megjelenés, a társaságbeli jó modor nem lehet többé az úri osztály kiváltsága!!! A halhoz halkést, az előételhez villát a dolgozók kezébe! Két hónap alatt megtanítom a kulturált étkezésre a külkereskedelem kiküldötteit, frissen kinevezett vállalati igazgatókat, előléptetett és kiemelt szaktársaimat. Bankettek, ünnepi vacsorák előtt jutányos tanácsadás. Levélválaszt kér dr. Zsille Norbert jogtanácsos, Postafiók 100.”

A levélre nem jött válasz.

Zsille doktor húsz más címre is elküldte. Mindössze egy vállalatvezető hívta meg: társasutazásra készült a menyasszonyával Prágába, és néhány különórát vett.

Zsille Norbert nem értette a kudarcot. Megmutatta a levélmásolatot testi-lelki jó barátjának, az öreg Krempelsznek, aki hangosan röhögött. „Erre a levélre vársz választ? Ez nem levél, ez könyörgés. Ez olyan, mint a Wilhelm Meister keservei.” „Talán a Wertheré?” - mondta ő. „Mit? Nem értelek” - mondta Krempelsz. „Különben mindegy. Majd én átfogalmazom neked.”

Az új levél így hangzott:

„..... (külkereskedelmi vállalat, tanács VB. hivatal) Vezetőjének.

Alulírott felhívom, hogy nyolc napon belül jelentse, vállalatánál (hivatalában, intézményénél) a következő három tervévben hány személyt szándékozik:

1. külföldre utaztatni
2. előléptetni
3. kitüntetésre előterjeszteni
4. külképviseleti vagy kormányfogadásra elküldeni.

Ezek közül hány fő végzett:

a) főiskolát

b) egyetemet

c) vagy ezzel egyenértékű szocialista etikett, protokoll, diplomataképző tanfolyamot.

A szocialista etikett (protokoll, diplomácia) tanfolyamot nem végzettek létszáma vállalatánál (hivatalánál, intézményénél) férfi... nő... összesen...

Felszólítom, hogy a tanfolyamot nem végzettek pontos névsorát, valamint személyenként huszonnégy forint jelentkezési költségterítést hivatalom címére, Postafiók 100. annál is inkább küldje be, mert ellenkező esetben vállalata (hivatala, intézménye) a szeptemberben induló tanfolyamon nem jöhet számításba.

Budapest, a postabélyegző kelte.

Külügyi, Külkereskedelmi és Diplomáciai Etikett Tanfolyam Központi Igazgatósága, doktor Zsille.”

Az eredmény félelmes volt. Jelentkeztek vállalatok és maszekok, szövetkezetek és állami gazdaságok, tanulmányútra induló agronómusok, műkedvelő színészcsoporthoz és újdonsült vállalatvezetők, iskolák, ifjúsági szervezetek, menyasszonyok és vőlegények. Jelentkeztek kultúrházak, lapok, a rádió és a televízió. Zsille tankönyvet írt, és helyszínen oktatott. Disznóöléskor „Ne szürcsölgjünk az orjalevest, és vágjuk szépen a májas hurkát” című brosróját adták

kézről kézre. Dőltek a meghívások disznótoros vacsorákra, sült csirke tanevésekre. Bérautón járt ki a vadásztársaságokhoz, hogy külföldi vadászvendégek érkezése előtt megtarthassa „népszokások és illemszabályok a szalonkavadászatnál” című előadását.

És erre ez a hülye Krempelsz lebukik. Most, amikor úgy érezte, hogy az élete egyenesbe futott, amikor megvették Eödönnel az öröklakást, amikor a kiadó megbízta a *Szocialista etikett* című kézikönyv megírásával, most... Nem, ő ide nem hív fel senkit, ne irigyeljék, ne lássák a szép bútort, a televíziót, Eödön Wartburgját a ház előtt. De Eödönnek a flanc kell, nem fér a bőrbe, a Pipacsba jár és a Jerevánba. Nem kell mutatni, hogy az embernek pénze van, nem kell költekezni, csendesen meg kell húzódnia... az a Krempelsz, amilyen hülye, képes még valamit róla is mesélni a rendőrségen. Nem mintha nem lenne törvényes dolog... persze nem is olyan biztos, hogy törvényes dolog, mert például adót se fizet utána sehol...

Éppen elkészült a csomagolással, amikor Eödön benézett az ajtón. „Isteni a fejezet, Norbert bátyám. Remekmű. Különösen a »miről beszéljünk kollégákkal társaságban« című rész tetszett nagyon. Azok a bölcs tanácsok! »Kérjük el kollégáink gyermekeinek fényképét. Kérdezzük meg, mi a véleményük az időjárásról, a nemzetközi helyzetről, a vidéki állatkertek szaporításáról, a szőlőpermetezésről, bármiről, a lényeges csak az, hogy őket hagyjuk beszélni, és ne mi beszéljünk, arról csevegjünk, ami őket érdekli, és ne arról, ami minket, mondjuk azt, hogy kedvenc futbalcsapata jogtalanul kapott ki, és hülye volt a bíró...« Bravó, Norbert bácsi, ha nem olvastam volna húsz évvel ezelőtt Carnegie *How to win friends* című művét, azt mondanám, hogy egyenesen zseni vagy.”

- Én nem olvastam - mondta mogorván Norbert, és kivette a dossziét Eödön kezéből.

- Nagy lelkek szédületes találkozása - felelte Eödön, és mélyen meghajolt. - Egyébként jó utat, sok hű tanítványt, és megbocsátasz, de hív a kötelesség, három óra van.

- Szervusz - mondta Zsille Norbert fagyosan.

Tíz perc múlva megszólalt az előszobacsengő. Eödönön akkor már fehér köpeny volt, zsebéből sztetoszkóp kandikált ki, és maga nyitott ajtót.

Fiatallal állt a folyosón sovány, kilenc-tíz éves kislánnyal. Eödön betessékelte őket, és helyet mutatott az íróasztallal szemben álló karosszékekben.

- Parancsoljon, asszonyom.

- Drága doktor úr, kétségbeejtő a helyzetem... A Fülekiné mondta, hogy jöjjenek önhöz, tetszik tudni, a Füleki Pálné.

Eödön bizonytalan mozdulatot tett.

- Nem emlékszem.

- De drága doktor úr, akinek a kisfiát meggyógyította.

- Persze, de hát ugye, sok kis páciensem van.

- No, igen, arról van tudniillik szó, hogy a gyerekek az SZTK-ban...

Eödön felemelte a kezét.

- Kérem, ha a gyereket már kezelik...

- Doktor úr... nekem ez az egy szem kislányom van. Minden áldozatot... ugye, értheti a rémületemet. Tessék megnézni ezt a vérképet... kétmillió vörös vérsejt. Én leugrom az emeletről.

- Ugyan, ugyan, egy kis vérszegénység...
 - Doktor úr, az isten nevére. Azt mondják, van valami külföldi gyógyszere...
 - Kérem, ön SZTK-tag, ahol a gyerekeknek megadnak mindent.
 - Dehogyan adnak. Ezt adták.
 - Ferroplex. Nagyon jó.
 - Énnekem jogom van a gyerekeimet privát orvoshoz vinni.
 - Ez kétségtelen.
 - Nekem a Fülekiné azt mondta, hogy ugyanez a baja volt az övének is, a Palikának, hogy három hét alatt meggyógyult...
 - Tessék levetkőztetni a kislányt. De meg kell mondanom, hogy ezek az injekciók drágák.
 - Doktor úr, én is dolgozom, az uram is, ez az egy szem gyerek...
- Negyedórával később Eödön kis vaskazettájába csúsztatott három darab százast. A laboratóriumi leletet behajította a papírkosárba, a könyvespolcra levette Babits *Eratóját*, és a belső borítólapra beírta: Kálmán húsz, Mancsi húsz. „Mancinak különben tíz is elég lesz” - gondolta, és kijavította a számot.
- Kisvártatva megint csengettek. Mama, kisfiával.
- Önt ajánlották, drága doktor úr... a gyerek ezt a leletet kapta az SZTK-ban...
 - Tessék befáradni - mondta udvariasan Eödön.

KÖZJÁTÉK

A motorbicikli berregve rohant a tengerparton. Kanyar. Szakadék. Napfény. Por. Kanyar. Szakadék. Géza előrehajolt, napszemüvegén át is érezte az éles napsugarakat. Kanyar. Szakadék. Hőség. A nyakán veríték csurgott, de nem lehetett megállni. Bigák jöttek szembe, fekete hajú lányok ültek a kétkerekű kocsikon, kutyák ugráltak a porban a kerekek között. Rettenetes ideje rohant már a motorbicikli. Még egy kanyar, és azután elér Amalfiba.

Amalfiban vár rá Ágnes, így beszélték meg, egészen biztosan vár rá. De Amalfi nem volt sehol. Ez már a salernói móló. Biztosan túlszaladt rajta. Vissza kell fordulni. El kell jutni Amalfiba, mert Ágnes várja a kikötőben.

Kinyitotta a szemét. A nap halványan, vizesen derengett a novemberi reggelben. Hol van Ágnes? Hol van Amalfi?

De hiszen ez örület.

Egyszer feküdt nála egy beteg. Sokévi távollét után, Amerikából hazalátogató bácsika. Hirtelen lett rosszul az öreg, nem tudták, mi van vele, Géza osztályára hozták be, a belgyógyászatra. Géza azonnal megállapította, hogy vakbélroham, átkísérte a sebészetre, ott volt a műtőnél is. Másnap a beteg megkérdezte tőle: „doktor úr, az altatásnál milyen nyelven számoltam?” „Angolul” - mondta Géza. „Ó, istenem, ó, istenem” - motyogta az öreg, és vigasztalhatatlan volt. „Mi baj?” - érdeklődött Géza. „Odakinn az a babona járja, hogy addig tartozik az ember az óhazához, amíg magyarul álmodik, amíg magyarul számol, ha egyedül van, és magyarul imádkozik, vagy káromkodik, ha bajba jut...”

Az álomnál kezdődik minden. A szerelem is?

Négy éjszaka telt el azóta. Négy éjszaka álmodja ugyanezt. Ágnes elérhetetlen álmában, és még elérhetetlenebb a valóságban.

Vagy azt az éjszakát is csak álmodta? Azt, hogy együtt voltak a koncerten, a Bartók-muzsika, az esős, novemberi este, a pezsgő a Szigeten? Álmodta azt is, hogy táncolnak, hogy átöleli? Álmodta az éjszakát is? Szeretett volna valami megfogható emléket. Ha csak egy rúzsolt maradt volna a pohár szélén, ha néhány szőke hajszál tapadt volna a fésűjébe, egy itt felejtett zsebkendő vagy Ágnes bőrének melege a párnán. Olyan magától értetődően, olyan egymásra találtan ölelték át egymást, és olyan sután fejeződött be minden. A laborban elkészítették a szérumot, Feri elkészítette a csomagot, Ágnes töltötte ki a fuvarokmányokat. A taxi már a kórház előtt várt. „Kijössz velem a repülőtérre, Ágnes?” „Jó.” Ferihegyen a nyüzsgés, vámolás, iratok, hangszórók. Szinte már nem is tudtak egymásra nézni, egymáshoz szólani. Autóbuszon jöttek be. Ágnes a karóráját nézte. „Most már sietnem kell a kórházba” - mondta, és kezet nyújtott. „Szervusz, Géza.” Eltűnt, beleolvadt a novemberi ködbe. Talán nem is volt, talán csak képzelte, álmodta, mint a robogást a motorbiciklin, álmodta, hogy itt ült az ágy szélén, az ő fürdőköpenyében, és rágcsálta a kekszet. A nevetését is álmodta, a bőrét, a karját...

„Elég legyen” - mondta Géza hangosan és ingerülten. „Már láttam életemben nőt. Nem vagyok szerelmes. A józan eszem...”

Villámgyorsan felöltözött. Amikor a köpenyét felvette, a zsebébe nyúlt. Boríték volt a zsebében. Ács István vérvaslelete.

- Vonalat kérek - kapta fel a telefonkagylót, és viharesebesen tárcsázta a Szent Katalin-kórház számát. - Csaplár doktornőt...

Álmos telefonközpontok, csigalassú csoszogások, hát vegyék már fel azt a telefont, az ég szerelmére... Igen, belgyógyászat... viziten van, idehívjuk... Igen, itt Csaplár Ágnes...

Nem szabad telefonon hívni azt, akit szeretünk. Hogy torzít a drót. Milyen hideg. Gyorsan kellene fogalmazni, okosan, mindent, gyere át hozzám, Ágnes, hagyj ott csapot-papot, minden idegszállammal várlak, rólad álmodtam...

- Itt Poltavai Géza...

- Szervusz, jó reggelt. Tessék?

- Nálam maradt a lelet... a vasmeghatározás... mikor akarod?

- Köszönöm, hiszen már nem kell.

- Igen, persze. Kezedet csókolom...

Olyan volt a hangja, mintha nem emlékezne semmire. Tartózkodó. Hűvös. Elérhetetlen...

„Mi lenne, ha megmondanám a mamának, hogy megcsaltam Janit? Mit szólna? Elvörösödne vagy nevetne vagy sopánkodna? Nem hinné el.” Ágnes az ötös buszon ült, ölében tömött aktatáska, körülötte zsúfolódó emberek. Behunyta szemmel ült a sarokban, és újra meg újra megidézte a furcsa estét, a zenét, a táncot a Szigeten. „Nem kellett volna inni.” Persze, nem kellett volna pezsgőt inni, nem kellett volna végigosonni az elhagyott kórházfolyosón, nem kellett volna... Miért nem kellett volna? Szeretett volna büntudatot érezni, de helyett csak hirtelen álmélkodást érzett. Igazán velem történt? Felmentem egy idegen férfihoz? Hát velem is megeshetett ilyesmi? Az ismerősök ugyanúgy köszönnek. Nem látszik rajta semmi? A munkáját is ugyanúgy végzi, a betegek...

Harmadik kereskedelmista korában egyszer beszekundázott történelemből. A kedvenc tantárgyából, a kedvenc tanáránál. Se azelőtt, se azután soha nem felelt jelesnél rosszabbra. Ez a rossz felelet érthetetlen rövidzárlat volt. Lehet, hogy azt az oldalt valóban felületesebben olvasta át. Az is lehet, hogy nem figyelt, amikor a tanár felszólította. Megállt a táblánál a térkép előtt. Elábrándozva kinézett az ablakon. Tavasz volt, az iskolaudvaron virágban állt néhány satnya orgonabokor. „Mátyás király háborúi...” - ismételte türelmetlenül a tanár. „Ágnes, maga se tudja?” Az osztály meghökkenve figyelt fel. Ő pedig kábultan állt a katedrán. Valamire emlékezett ugyan, Szabács várára és a Bécszet ostromló fekete seregére, de jobb volt szótlanul állni, nézni az orgonákat. „Helyremehet” - mondta Halász tanár úr. Az osztály felszisszent. Elégtelen. Csaplárnak, történelemből???

Leült a helyére. Kábultan. Nem értette, hogy mi történt. Csak a következő órán, amikor az osztályfőnökük jött be, és első dolga az volt, hogy elképedve szóljon Ágnesnek: „Ágnes? Mi volt történelemórán? Nem ismerem magára.”

Otthon elmesélte, de otthon nem hitték el. Karcsi nevetett, a mama vállat vont. „Dehogy kaptál négyest, álmodtad te azt.”

Szeretett volna vitatkozni, De igenis, négyest kaptam. Miért ne felelhetnék én is rosszul? Miért ne dobhatnám egyszer félre a könyvet én is, miért ne csatangolhatnék egész délután a Duna-parton, miért ne élvezhetném a rossz tanulók felelőtlenségét, miért kell mindig kötelességtudónak lenni, mintaképnek, miért?...

Milyen reménytelen, buta kis lázadás egy szekunda a lélekölő, buta iskolarendszerben, a sok bemagolt hazugság ellen. És ez jut most eszébe újra meg újra. Ennyi volt az életében ez az éjszaka? Rossz felelet Mátyás hadjárataiból? Ha legalább őszintén bánná és szégyellne magát. Férjes asszony, gyereke van... jó, hogy nem tudja senki, hogy nem hinné el senki. Emlékezni sem szabad rá.

Az ötös busz megállójánál, a fogaskerekű végállomásával szemben van egy drogéria. Ágnes szája megtelik mentolos ízzel. Milyen jó szaga volt annak a fogkrémnek. Tíz perc idő van a fogas indulásáig. Gyorsan vásárol: két pipereszappant kérek, igen, lehet egy fogkrémet is, abból...

„Csak meg akartalak kímélni a cipeléstől...” - mondja félórával később, amikor a mamának odaadja a mosdószappant, VIM-et, papírszalvétát.

„Az mi?” - kérdi a mama a csomag aljára mutatva.

„Ó, semmi... magamnak vettem, tudod, jobban szeretem ezt a fogkrémet...”

A mama meghökkent csodálkozással nézi:

- Ágneském... évek óta ezt használod.

FRESKÓK AREZZÓBAN

Csuti gondosan megnézte az olajsintet, a hűtővizet. Azután, fölös óvatosságból megnézte a cellákban a desztillált vizet is. Megszemlélte a kerékállást, néhányat kevert az olajteknőn, kipróbálta az indexet, a stoplámpát, feljegyezte a kilométeróra állását, az üzemanyag-fogyasztást.

A benzinkút kezelőjétől kért egy Arezzo és vidéke térképet, aztán lemosta kezéről a benzint, port, olajat, és bement a bárba. Az eszpresszó tudniillik csak Pesten eszpresszó, szülőhazájában bárnak nevezik.

Homok Jani már ott volt. Üres teát ivott.

- Szervusz, Jani - mondta Csuti barátságosan, és felült a magas bárszékre. - Una pizza napoletana, per favore - intett a kiszolgálólánynak, és Janira nézett. - Kérlek neked is?

- Mit?

- Pizzát.

- Á, dehogy, köszönöm. Nem eszem meg azt a vacakot. Különben is, rossz a gyomrom.

Csuti vállat vont. Beleharapott a forró pizzába, a furcsa, olajban sült, paradicsommal, hallal, sajttal ízesített lángosfélébe, és élvezettel evett.

- Úgy lefogytál, hogy átférsz már a tű fokán. Éhen halsz - mondta teli szájjal. - Legalább panettonét egyél, az olyan, mint otthon a tejeskalács.

- Dehogy olyan. A fene látott ilyen országot, nem lehet itt semmit megenni.

- Ízlés dolga - nevetett Csuti. Neki rettenetesen ízlett az olasz konyhaművészet minden remeke. A sűrű zöldséglevesek, a minestronek, a mindenbe belereszelt parmezán, a roston sült csirke, a főtt zöldségek és a húsos tészták, spagettik, makarónik, raviolik százféle változata.

Csuti még egy lángost kért, hozzá megivott egy feketekávét, és közben a város térképét nézte.

- Most fél nyolc van. Ha nincs ellene kifogásod, kicsit körülnézünk. A domboldalon látható Petrarca szülőháza, az utca túlsó végén van a San Francesco-templom, amelyben Piero della Francesca világhírű freskóit őrizik. Ha tízkor továbbindulunk, Firenzében ebédelhetünk. Oké?

- Ahogy jónak látod.

Csuti kedvetlenül a szájába harapott. Már napok óta tartott közöttük ez a furcsa, ingerült feszültség, ez a kellemetlen, megmagyarázhatatlan és kimagyarázhatatlan ellenséges érzés. Jani minden szavával és mozdulatával hangsúlyozta, hogy Csuti a parancsnok, hogy ez nem kéjútazás, hogy neki mindegy, hogy ő nem élvez, ő hivatalos kötelességét teljesíti akkor is, amikor a viterbói Piazza San Pellegrino bűbájos tornyai, árkádjai, Rómeó és Júlia korabeli díszletházai között járnak, akkor is, amikor a kőbe meredt Pompeit bámulják, akkor is, amikor Siena szíenabarna sikátorain kapaszkodnak, és akkor is, ha megnézik Petrarca szülőházát.

Az autót a benzinkút melletti téren hagyták. Gyalog sétáltak keresztül a kis városon, a forgalmas modern részen, autók, színes kirakatok, mozihirdetések, kávé- és narancsszagú csemegeüzletek között.

Alig ötperces út után a régi városrészbe értek, ahol domboldalra kapaszkodtak, elkeskenyedtek az utcák, aszfalt helyett lépcsőkön és macskaköveken tapostak.

Csuti hármásával ugrotta a lépcsőket, Jani kicsit szuszogva követte.

A homályos, tömjénszagú templomban reggeli mise folyt. Csuti habozva állt meg az ajtóban, intett, hogy várni kell. A Piero della Francesca-festmények hátul vannak, az oltár mögött, oda most nem lehet felmenni.

Jani bizonytalan mozdulatot tett a szenteltvíztartó felé. Azon gondolkozott, hogy mi az illendőbb, beljebb lépni és térdet hajtani, vagy inkább odakinn, az utcán várja meg a mise végét - amikor egy fekete ruhás, nagyon fekete hajú fiatal pap megérintette a vállát.

- Turisták? - kérdezte angolul.

- Yes, we are - bólintott Csuti.

- Akkor méltóztassanak

Jani már hozzászokott ehhez. Rómában, a San Pietróban turistacsoportok tucatjai ácsorognak a Piéta vagy a pápai sírok előtt, bámulják a kupolát, nevetgélnek, topognak, beszélgetnek, és közben a gyóntatószékekben hívők térdepelnek, a mellékoltároknál mise folyik. A San Pietro vagy a San Paolo, vagy a sienai dóm inkább látványosság, inkább műemlék, múzeum, mint templom... de itt?

- Tessék, erre - kalauzolta őket a pap, és mintha nemzetközi vásáron lennének vagy egy néprajzi kiállításon, utat tört nekik egyenesen az oltár felé. Diákgyererek térdeltek a kövön, mellettük iskolatáska. Kendős asszonyok piaci kosárral. A jobb oldali gyóntatószékből most lépett ki egy szikár öregasszony, kicsit imbolyogva indult az oltár elé, azután a lépcsőn letérdelt, és hangtalanul imádkozott. A gyóntatószékben kövér, szemüveges pap ült, nyújtózott, ásított, majd lustán intett a következő hívőnek. Néhány lépésnyire az oltártól Jani megpillantotta a pöttömnyi ministránsgyereket. „Alig nagyobb, mint az én Jani fiam” - gondolta, és rámosolygott a kisfiúra. De a gyerek komoly képpel cipelte a misekönyvet, és rá se nézett a turistákra, akik most az oltár mögé mentek, ahol a korhadó deszkák nagyokat reccsentek talpuk alatt.

- Eccola... here we are - mondta a fekete ruhás pap, kicsit hangosabban, mint ahogy illett volna -, ezek a híres freskók, ámde sajnos éppen restaurálás alatt vannak - és körülmutatott. A freskók valóban alig látszottak. A megvilágítás is rossz volt, és a fészobányi helyet létrák, deszkák, piszkos vödrök, földre öntött mész csúfította. Egy kőműveslegény állt a létra előtt, ő is erősítette, hogy itt szorgalmas munka folyik, jöjjenek vissza, signori, egy év múlva, ragyogni fog minden. Csak sajnos a sok imádkozás miatt nem lehet olyan tempóban dolgozni, mint ahogy szeretnék.

- Jöjjenek velem - intett most újra kalauzuk. Csuti és Jani most vette észre, hogy a templom főhajójából baloldalt ajtó nyílik, az ajtó fölött négy nyelven nagybetűs felirat: Turistaszolgálat. Itt kaphatók a San Francesco Dóm Freskóinak Művészi Másolatai.

A pap már áldoztatott, amikor lefelé mentek. A diákok, kosaras, kendős asszonyok kifelé tódultak. Zsibongás, mozgás, zaj, járkálás, a hosszú nyelű persely szapora csengése töltötte be a templomot. És a zaj, zsibongás, járás-keles kellős közepén egy virágokkal és gyertyákkal borított Mária-szobor előtt egy asszony feküdt a földön. Mintha nem is lett volna élő ember, szinte eggyé nőtt a márványpadlóval, rátapadt, belekövesedett. Gyászruha volt rajta, a fekete kendő beborította vállát, fejét. Úgy sírt, úgy imádkozott, egyetlen hang és mozdulat nélkül, hogy elsüllyedt körülötte a világ, ő maga szoborrá vált, jelképpé, az emberi fájdalommal és panasszá. Keresztülrétek rajta: észre se vette.

- Láttad? - kérdezte Jani, amikor kiértek az utcára.

- Láttam - bólintott Csuti.

- Ide kellene elhozni mindenkit... a kollégákat a minisztériumból, az egyetemistákat, a családot, hogy lássák ezt a szörnyűséget. Ezt a kufázkodást. Ezt a világcsalást. Ezt a zsibvásárt.

- Én is elhoznék ide mindenkit, hogy lássa az iszonyú felelősséget - mondta csöndesen Csuti.

- Miféle felelősséget?

- Hogy mivel kell megküzdenie a felvilágosodott, modern embernek. Láttad azt az asszonyt. Ki tudja, kije halhatott meg. Az ura? A gyereke? Lett volna szíved odamenni hozzá, megrázni, és azt mondani: „Asszonyom, álljon fel, minek csókolja a pusztát követ? Akihez vigasztalásért imádkozik: a maga pusztát képzelete. Akit sirat, az elmúlt, elpusztult visszavonhatatlanul. Se égi mezőkön, se feltámadáskor, se tűzben, se vízben, se bűnben, sem erényben nem találkozhat vele többé.”

Jani nem válaszolt. Csuti elgondolkozva nézte az utcát, a rohangászó gyerekeket, a zöldségüzletek roskadozó pultjait, a kerítéseken túl a ciprusokat.

- Pedig nincs visszaút. Beleharaptunk a tudás almájába. Meg kell tanulnunk elviselni, hogy az ember nem központ a világban. A kicsinységünk tudatát. A félelmes világmindenséget. Azt, hogy nincs több életünk, érted, hogy mindenki egyszer születik, és egyszer hal meg. Egyszer, és soha többé. Hogy akit eltemettek, az porrá válik, és öntudatlan része lesz az anyagnak. Hogy a bűnt nem tudod már jóvátenni, az elmulasztott örömet nem tudod már visszahozni, hogy akitől elbúcsúztál, az nem jön még egyszer vissza, hogy egyetlenegy élete van mindenkinek, nekem is, neked is, a harmadiknak, a negyediknek, az ezrediknek... és mindenkié ugyanolyan szent és ugyanolyan egyszeri, és tudomásul venni mindent, ami ebből következik...

- És mi következik ebből? - kérdezte Jani különösebb érdeklődés nélkül.

- A dialektika teljes győzelme. Például az, hogy a napóleoni háborúk idején több millió fiatal élet elpusztult. Ha ezek a katonák nem esnek el a háborúban, akkor sem élne ma már közülük senki. És mégis...

Csuti legyintett, a mondat közepén abbahagyta. Megállt egy zöldségesüzlet előtt, és vett az útra két banánt.

LÁZÁLOM

Kati lassanként látott a félhomályban. Valahonnan gyenge, kék fény áradt. A falon nagy, kerek óra kettyegett, és ez a halk, ritmikus zaj szédíteni kezdte. Gondolkozni próbált, hogy hol is van most, de megint csak azt érezte, hogy jó ez a sötétség, jó a párna, a fekvés, igen, és jók ezek a keserű ízű porok, a néhány kortynyi hűvös víz. Jó az, hogy senki sem mesél semmit, és nem kérdez semmit. Néha bejön valaki a szobába, egyszer mintha Ágneszt látta volna. Szólni kellett volna, hogy Istvánt küldjék be. Hol lehet most az a szegény gyerek? Iskolában? Ki mossa ki az ingét? Ki ad neki ebédet? És mióta van ő itt? Egy éve? Vagy csak egy órája?

Furcsa, hogy nem érzi az időt, és nem tudja szétválasztani az emlékeit sem. Mintha minden nagyon régen történt volna, vagy mintha minden most, ebben a pillanatban történne vele. Az álmokképek torlódnak így, ilyen vad ritmusban, nem ismerve se időt, se távolságot.

Most például határozottan tudja, hogy ezerkilencszáznegyvenhét van. Kora ősz. István még nagyon kicsi, naponta négyszer kellene neki anyatej, de nem lehet, mert riportra kell menni. A Vas utcai csecsemővédőből hoz neki tápszert a mama. Rettenetesen sok riportra kell menni, nagy, régi házakban, csigalépcsőkön kell felmenni, emeletről emeletre. Már nagyon fáradt, de egy riportot meg kell csinálni, az OTI-betegeket pincében helyezik el... ízületi gyulladással betegek fekszenek a vizes falnál, igenis, tessék felvinni őket az emeleti szobákba, tiszta, szép ágyakba, könnyű paplannal betakarni. Köröndy főorvos az asztalt veri. Őszi Bálint, igen, a barna arcú, meleg tekintetű, kedves Őszi Bálint most kiabálni kezd: „Neked a riport fontos -

az ország ügye nem? Egy OTI-beteg fontos és nem az egész egészségügy? Igazság? Az az igazság, hogy te, András Katalin, túl nagy fontosságot tulajdonítasz a saját kis személyednek... nem fog megjelenni a riport, megmutatom, hogy nem fog megjelenni... áthelyezlek, áthelyezlek, elmész a riportrovattól, panaszokra, munkáslevelekre fogsz válaszolni, névtelenül, hogy alázatot tanulj.”

A levelezésben nincs külön szobája, még külön íróasztala sem. Délelőtt, délután turnusokban váltják egymást. Neki Jeney Verával lesz közös íróasztala. Két fiókot kap, abban helyezi el az aktákat, a megválaszolandó leveleket, a kézitáskáját, szappant, törülközőt. Jeney fagyosan udvarias. „Kérlek, ne csinálj rendetlenséget, ne hagyd kinn a ceruzáidat, és az én fiókjaimba ne nyúlj” - ezt mondja üdvözlésül. A rovatvezető - huszonhárom-huszonnégy éves lehet legfeljebb - Bárkány Pál nevű fiatalember - táncteremnek beillő szobájába rendeli. Nem kínálja helytel, sőt irataiból is alig néz fel.

- Ács Istvánné? - kérdi tőle.

- Igen.

- Mert azt, hogy András Katalin volt valamikor, azt itt el fogja felejtetni - mondja Bárkány elvtárs keményen. - Ez nem riportrovat. Itt megszűnik a dicsőség, a naplopás és a könnyű munka. Itt dolgozni kell.

„Ezt a hangot... ezt a gyanúsítást” - kiált fel Kati. Valaki fehér köpenyben megáll az ágy mellett, gyengéden leszorítja a vállát. Egy pohár vizet ad és valami keserű port. De ez a keserű íz is megint jólesik, pedig olyan maró és undorító, mint az epe, de még mindig jobb... igen... most Bárkány arca megint itt vigyorog vele szemben. „Nem igaz - kiáltja Kati -, nem mondta nekem.” „De mondtam - feleli Bárkány pimaszul -, azt mondtam, hogy tessék kimenni Csepelre, és jegyezni a szakszervezeti nap felszólalásait. Még egy utolsó kísérletet teszek, éjfélkor indul a kaposvári vonat, menjen le az alispánhoz, és az ottani panaszról készítsen részletes beszámolót.”

István olyan pici, még szoptatni kellene, Andrásné a kezét tördeli. De menni kell, megköveteli a szerkesztőség fegyelme, és kell a kenyér is, az újságíróknak nincs munkaideje, és nem válogathat. Egész éjszaka dőcög a vonat, Dombóvárnál át kell szállni, hajnalra a melle kínosan feszül, Istvánka éhesen sír otthon, neki pedig a könnyei folynak a fájdalomtól. A megyeházán nincs egy lélek sem, átvánszorog az alispáni lakásba. Az alispán kedves barátsággal üdvözl, azután összecsapja a kezét. „Bolondot járatlak magával, drága lelkem, tegnap délben beszéltem telefonon Bárkánnyal, megmondtam neki, hogy ma nincs nálunk panasznap, mert délben Pestre utazom, üljön be mellém a kocsiba, felviszem.”

„Ki mondta neked, hogy Kaposvárra utazz? Te álmodsz! Lógsz, csavarogsz, a szerkesztőség pénzét költöd, megtagadod a munkát” - mondja Bárkány szemtelen vigyorral. „Te mondtad - kiáltja Kati -, itt, ebben a szobában, tegnap te utasítottál.” „Ki hallotta? Van rá tanúd?” - kérdi Bárkány, és Kati körül elfeketedik a világ.

Istvánnak anyatej kell. Istvánnak cipőcske kell. Istvánnak kiskabát kell. A mamának ruha kell. A házbért ki kell fizetni. Kenyér kell. Élni kell. Hallgatni kell. Ágnes délután is benn van a kórházban. A Szent Katalin-kórházban dolgozik, ugyanott, ahol nem is olyan régen... nem is olyan régen? A történelem előtt, messzi, idegen korokban, talán egy idegen geológiai korban, amikor még boldog, forró ködök úsztak a föld fölött, és csenevész akácok helyett buja páfrányerdők borítottak be mindent... egyszer, egy kedves gesztenyehajú orvos is dolgozott. „Pista, drága Pista, szerelmem, drága egyetlenem” - rázza a sírás Katit, amíg felvánszorog a Szent Katalin-kórház lépcsőjén. Azután a fehér viaszosvászonnal borított díványon fekszik,

Ágnes hallgatja a szívét. Gyógyszereket ír: kombetin injekciók, belloid. És baráti tanácsok: Katikám, ne vitatkozz Bárkánnyal, ne törődj semmivel. Élned kell, gyereked van.

Milyen iszonyúan kicsi ez az íróasztalfiók. Vagy a panaszos levél olyan sok? És évről évre nagyobb köteggel. Ezerkilencszáznegyvenkilenc, ezerkilencszázötven, ezerkilencszázötvenegy. Hosszú asztalnál ülnek a levelezési rovat tagjai. Az asztalfőn Bárkány. Heti rovatértekezlet. Jeney egész litániát énekel: új bölcsődét avattak Pásztón, megszervezik az üzemi ebédet kilenc textilgyárban, levelezőnk jelenti az EMAG-ból, hogy nagy földgömböt készítenek május elsejére... Most ő jön, a torka száraz, tisztelt értekezlet, kaptam egy levelet Sümegről, azt írja egy négyholdas juttatott-földes paraszt, hogy dologidőben elviszik a lovát a tanácstitkár meg a sógora, mert a bútorukat akarják fuvaroztatni... „A fene egye meg” - harsog most Bárkány szava. „Már megint a reakció sok védőangyala beszél...” „Itt a levél - kiáltja Kati -, az igazat... én az igazat...”

Mélység, sötét zuhanás. Messziről valaki tompán azt mondja: „Még mindig lázas.” „Kapott nyugtatót?” „Kapott.”

Egyszer látott egy ilyen francia filmet. Lépcsők, lépcsők, lépcsők. Körbefutnak, keskeny, kopott csigalépcsők. Azután paloták. Széles, nagy márványlépcsők. Mindegyiken fel kell menni. Gyarak, hatalmas, kormos üzemek. A gyárudvaron vashulladék, téglakupac. Sínek, végtelen kanyargós sínek. Kisvasút. Mozdonyok, tehervagonokkal. Daruk, targoncák. Fémcsikorgás. Minden zakatol. Hé, vigyázzon, nem látja a darut? Hé, vigyázzon, elkapja... Nagy kapcsolóterem. Vigyázzon, le ne lépjen a gumiszőnyegről, nagyfeszültség, életveszélyes. Présgépek. Kendős asszonyok ülnek előtte. Egy mozdulat a karral. Egy pedál. Egy mozdulat a karral. Textilgyár. Forognak az orsók. Száraz levegő. Zaj. Rettenetes zaj. Nem hallom, nem értem, mit mondanak. Fel kell jegyezni. Írni akarom. De nem értem. Iszonyú a zaj. Nem értem.

Hosszú folyosó. Nyomdafestékszag. Mogyorósi bácsi, az altiszt rohan a kefelevonatokkal. Homályos, hosszú szerkesztőségi folyosó. Őszi Bálint jön szembe. Őszi elvtárs... emlékezz rá... mi jó barátok voltunk. Kérlek, nem bírom már. Kérlek... Jó mély, puha karosszék. A régi rovatvezetői szoba. Mit iszol? Feketét? Semmit? Inkább egy pohár vizet. Nem bírom tovább. Rendesen dolgozom. Bántanak. Nem bírom a hajszát. Helyezzenek át. Helyezzenek vissza a riportrovatba. Nem bírom. Bárkány... tudod, mit csinál velem Bárkány?... Jaj... most megint Bárkány arca. „Reggel hatkor utazz Zagyvarékasra, gyáratatásra. Indulás autóbusszal a Tőzsde épülete elől.”

Hideg, esős reggel. Álmos. Fáradt. A szíve kapkodva ver. A mama könnyörög: „Ne utazz.” Istvánnak kanyarója van. Csupa láz az a gyerek. Muszáj menni. Fegyelem. Reggel hat óra, zuhog az eső. A tőzsde előtt senki sincs. Se autóbusz, se emberek. Megrémül. Körbejárja az épületet. Fél hét. Senki. A tőzsdét csak kilenckor nyitják. Fél kilenc. Zuhog az eső. Láza lehet. Mennyi? Kilenckor végre odavánszorog a portáshoz. Kérem, küldöttség Zagyvarékasra,... gyáratatás. A portás a fejét rázza. Innen nem megy senki. Engedjék meg, hogy telefonáljak. Tessék. *Szabad Sajtó*? Bárkány? Igen... itt Ács Istvánné, András Katalin... itt állok reggel hat óra. Hogyhogy hol? Hát a tőzsde előtt. Ki mondta? Hát te küldtél. Nem? Megőrülök... tegnap mondtad... te... ne tedd le a kagylót... Őszi elvtárs... a Bárkány hazudik... hazudik... ő küldött oda... helyeztetek át más rovatba...

Zöld posztóval borított asztalnál öten ülnek. Valamit felolvasnak. Visszaminősítés. Kétszáz forinttal kevesebb fizetés. Még egy utolsó próba. Jeney gépeli a jegyzőkönyvet. Kelt Budapesten, ezerkilencszázötvenkettő... itt írd alá. Mit írok alá? Hogy tudomásul veszem. Nem veszem tudomásul. Fellebbezek. Hazudtak. Mindenki hazudott. Bárkány csirkefogó. Őszi nem

védett meg. Ó, te hülye, hogy védett volna meg? A legjobb barátok. Együtt isznak minden este, Bárkány meg ő. Minek panaszkodtál? Kiben lehet bízni? Senkiben. Itt írd alá.

Forró, milyen forró a párna. A vállára valami súlyos tárgy nehezedik. Egy férfi karja. A feje fáj, a gyomra émelyeg. A férfi karja megmozdult. A feje felemelkedik. Valamit kérdez. Jaj, igen, hány óra van. Nem tudom, elfelejtettem felhúzni a karórám. Annyi baj legyen, majd bekapcsoljuk a rádiót. Vidám zene a munkába indulóknak. Szódd a selymet, elvtárs, selyemből lobogót... Miért húzódasz el, Katikám? Dehogyan kell még felkelni. Ráérsz ma tízre menni, én vagyok a főnök. Ne bolondozz, nem vagy szűz lány. Nyolc éve, hogy meghalt az urad? És azóta senkivel, isten bizony? El se lehet hinni. Tudod, hogy nagyon szép vagy? El fogunk utazni. Kettesben. Ahová akarod. Megmutatom neked az ecsmiadzini kolostort. Tudod, hol van? Jereván mellett. Látni onnan az Ararát tetejét, ahol Noé bárkája fennakadt. És Londonban voltál-e már? Azt mondják, Dovernél olyan fehérek a sziklák, mint a kréta. És Indiába kellene utazni, repülőgépen. Hosszú selyemruhád lesz, zöld selyemből, ekkora gyémánttal összefogva, itt a melleden. Nagy repülőgépen utaztál már? Óriás gépen? Óceán fölött? Utazni kell, világot látni. Neked is, nekem is, mindenkinek. A középkorban a céhlegényeket vándorútra küldték. Kicsi a világ, testvér a világ, meg kell ismerni. Nem hiszed? Meglátod, hogy lehet. Nem írunk már ezerkilencszázötvenet. Láttad Bárkány arcát, amikor megmondták neki, hogy eredjen a pokolba? Meséld el még egyszer, mit csinált az a disznó... Reggel hatkor álltál a tőzsde előtt... esett az eső... Hogy ver a szíved. Egy évig fogom vezetni a rovatot. Egy évre vállaltam. December harmincegyedikén megüresedik a párizsi magyar intézetben a hely. Velem jössz. Párizsba. Milyen beosztást akarsz? Nem bánom, ha nevetsz, imádom, ha nevetsz, de igazán mondtam. Jó, most ne beszéljünk semmiről... most... ne beszéljünk semmiről...

Őszi Bálint rendkívüli értekezletet tart. Kati, menj be, Őszi hivat. Igen, Kati, én kérettelek, parancsolj helyet foglalni. Bizonyos félreértések voltak. Mit csinál a kisfiad? Harmadikba jár? Igen, igen, hogy múlik az idő. Akarsz visszakerülni hozzám, a riportrovatba? Nem? Miért nem? Emlékszel, milyen nagy visszhangja volt minden riportodnak. Bárkány csirkefogó volt, mindig tudtam. Iványi elvtárs vette át egy évre a levelezés vezetését. Iványi elvtárs egészen más. Iványi Balázs. Kérlek, Kati, ahogy gondold.

Jeney Vera odaadja a töltőtollat. Nem értem... A kisfiadnak születésnapja van. Ó, igen, de mi jut eszedbe? Semmi, igazán. Hét éve ülünk közös íróasztalnál, nem? Ha szólnál egy szót az új főnöknek? Kinél? Iványinál? Nem is ismered? Ó, te kis ártatlan... majd megessz a szemével.

Nem, nem igaz. Az új főnök mindenkihez egyformán kedves.

Harmincan dolgoznak a rovatban. Levelezés, panaszfelvétel. Kérem, kollégák, mi még nem ismerjük egymást. Iványi Balázs vagyok, szeretnék mindannyiukkal külön-külön beszélgetni. A problémáikról. Igen. Az újságírómunka gerince... a valóság feltárása... megtisztelő feladat. Igazat írni. Igazat. Fiat justitia, pereat mundus? Nem, kérem. Fiat justitia, hogy megmaradjon a világ. Őszinték legyenek. Névsor szerint fáradjanak be hozzám.

Ez Bárkány szobája. Bárkány szobája volt. De a falon nincsenek képek. Az asztalon nincs szobor. Az új főnök az ajtóig elé jön. Tessék helyet foglalni. Megkínálhatom valamivel? Nem dohányzik? Miért olyan sápadt? Először talán az életéről. Vagy, ha megengedi, az illendőség is úgy kívánja: én Iványi Balázs vagyok, harmincéves, irodalom szakos tanár, én ismerem ám magát, kollégista koromban olvastam a riportjait. Minden nagybecsülés... Át fogjuk szervezni a rovat munkáját. Engem a szociológia érdekel. Csak igazat kell írni... bátran, az igazat, azzal segítünk. Nincsenek irodalmi tervei? Igazán? Nekem is. Egy drámát szeretnék

írni, korunk nagy drámáját. Szentesíti-e a cél az eszközöket? Kérem, meséljen mindenről... hogyan él?

Este hét óra. Igen, már zárom is a fiókot, csak el kellett intézni egy levelet. Hazamegyek, persze. Anyám vár otthon és a kisfiam. Szép tavaszi este van. Petőfi Kör? Hallottam róla, de nem voltam ott. Igen, hazasietek. Nincs telefonunk. Túlzsúfolt kerület, kábelhiány. Nem, nem kérek protekciót. Nem, nem akarom. Persze hogy hazakísérhet. Katika, miért nem nevez a keresztnevemen? Nem tetszik magának a Balázs? Elkeresztelhet, aminek akar. Sokkal többet kell sétálnia. Nem, nem engedem szabadságra, nem bírom ki, hogy két hétig ne lássam. Tudja mit? Holnap Szombathelyre utazom, érdekes tárgyalás, jöjjön velem.

Vagyóczinak hívják, a bíró mindenáron rá akarja bizonyítani, hogy kulák. Rettenetesen meleg van a tárgyalóteremben. Fekete fejkendős parasztasszonyok ülnek a sorokban. Sírnak. Nem, ez nem az, ez egy másik. Itt is fojtó meleg van, de itt nem az öregember a vádlott. Rettenetesen sovány asszony. A nyaka duzzadt, a szeme sávós és dülledt, biztosan pajzsmirigy túltengése van. Kapkodva beszél. Postamesternő. Igen, postamesternő, kisközség, utolsó posta... munkaidő, nem, kérem, nincs munkaidő. A soproni postaigazgatóság küldötte a tanú, tüskés képű, tokás férfi, igen, azt mondja, egymunkaerős postán nem lehet munkaidő, kérem, miért nem szólt, hogy nem bírja, annyi jelentkezőt kapunk helyette, mint égen a csillag.

- No jó - mondja a bíró, fiatal, szemüveges ember, nagyon jól vasalt ing van rajta -, no jó, hát halljuk tovább a személyi adatait. - A vádlott feláll, liheg, harmincöt éves, négy gyereke van, a legnagyobbik tizenkét éves, kérem, kitűnő tanuló, könyvjutalmat kapott, úttörőtáborban van a Balatonnál. A terem morajlik: tessék, a gyereket úttörőtáborba viszi a demokrácia, ő meg sikkaszt. - Csöndet, csöndet - mondja a bíró. - Kati szeretné látni a vádlott arcát, mert a hangját nehezen hallani. - Árva gyerek voltam, kérem, a nevelőanyám postamesternő volt, tőle örököltem a házat, abban van a posta most is, de most az államosítva van. Tizennégy évvel ezelőtt mentem férjhez, igen, ezerkilencszáznegyvenkettőben, a férjem is a postánál volt, jelenleg segédmunkás a szombathelyi moziban... fegyelemmel, igenis... - No - mondja a bíró -, ezt majd elmondja a főnöke, a tanú a postaigazgatóságtól. - A túskehajú megint feláll. - Igen, el kellett bocsátani, kérem, mert gyanús levelezést folytatott a külfölddel. - Milyen gyanús levelezést? - Elfogták egy levelét, amiben bélyeget cserélt egy amszterdami tanítóval.

„Disznóság” - kiált fel Iványi Balázs. A bíró felnéz, elvörösödik, kollégiumi társa volt Iványinak, nem szól, csak kopog a ceruzával. A terem morajlik. - Kérem szépen - mondja a vádlott -, reggel nyolctól este hatig van nyitva hivatalosan a posta, de ez utolsó posta, ide bejönnek a tanyáról is szekérrel, ha este hétkor érkezik a csomag, akkor is muszáj átvenni, mert mit csináljanak vele? És telefon is van, ez határvidék, itt éjjel-nappal kezelni kell a telefont. Benn a postaszobában van egy dívány, azon szoktam, kérem, aludni, hogy ha éjszaka szól a telefon, ott legyek. A tésztát is ott gyúrom, kérem, konyharuhát teríték az íróasztalra. Ott mosom a gyerekek holmiját, négy gyerek, kérem, tizenkét éves a legidősebb. Szabadságon nem voltam, kérem, igen, nyolc éve nem voltam. - Persze hogy nem volt - mondja a bíró -, mert nem merte átadni a kasszát, mert hiánya volt, kérem, ugye? - Nem - azt mondja a vádlott -, akkor még nem volt hiányom, nekem csak az idén volt hiányom, megmondhatja a felügyelő úr a postától, és én kértem szabadságot, de nem tudtak helyettest adni. - A túskefejú feláll, azt mondja, erre nem tud válaszolni, mert ez nem az ő hatásköre, de majd kiegészíti a jelentést levélben. - Nem kell - mondja a bíró. - A másik tanú kendős asszony, a helyi nőszövetség titkára. Azt mondja, a vádlott politikailag igen elmaradott, gyűlésre nem jár, de még moziba sem. Igaz, hogy mindig a postán van és a négy gyerek meg az a szerencsétlen férj, aki, amióta kitették a postáról, késő éjjel jár csak haza, amikor a mozit az utolsó előadás után kitakarította.

És nem hiszi, hogy a vádlott sikkasztott volna, mert amikor egyszer a nőszövetség pénzt adott fel, és száz forinttal többet fizettek be a postán, azt a vádlott észrevette, este a kis Annácskával visszaküldte a pénzt. - Azt elhiszem - mondja a bíró -, volt esze, hogy száz forintot visszaküldjön. Különben is, ez nem tartozik ide, a vádlott, igenis, bevallott többrendbeli sikkasztást. Igaz, vádlott? - Igenis, kérem szépen, igaz. Egyszer, amikor a zsák lisztet vettem, mert olcsón ajánlotta a szomszéd, és négy gyerekhez, ha tésztát főzök, egyszerre kell egy kiló, nem is tetszene képzelni a tekintetes bíróság. És aztán meg karácsonykor, mert akkor vissza akartam tenni a liszt árát, de nem volt annyi pénzem, gondoltam, úgyis mindegy, inkább kivettem még a pénzt, vettem Annácskának cipőt, kabátot, egyformát Annácskának is, Veronkának is, meg ugyanúgy a két kis ikerfiúnak is cipőt, kabátot, mert egyformán szeretem őket. Az uramnak meleg alsóruhát, akkor még minden gyereknek egy tábla csokoládét, Annácskának, Verácskának hajás babát, Andriskának, Gabikának kis lovat, kocsival. Ezt vettem, kérem szépen, meg egy fenyőfát és két doboz csillagszórót. - Bűnösnek érzi magát? - Igen, hogyne. De az úttörőtáborba ne tessenek megírni, még négy napi nyaralása van ott az Annácskának.

Régimódi ez a szállodaszoba. Folyóvíz sincs benne. Lavór, nagy porcelán korsóval. Ki zöröghet ilyen késő éjszaka? Iványi? No, engedj be, Kati. Mit gondolsz, lelkem, miért hívtalak magammal? Nézd, poharat is hoztam a konyakhoz, egészségedre. Három évre ítéltek azt a nyomorultat. Előre megfontolt szándékkal, fondorlatosan kiterelve, folytatólagos sikkasztás, okirathamisítás. Huszonnégy órás szolgálat, se vasárnap, se ünnepnap, se szabadság, se semmi. A gyerekeket is egy pénzeslevél és egy levéltávirat között szülte... No, igyál még. Micsoda regénytéma. Vagy inkább dráma, nem? Az a kövér, sörtehajú Pilátus a postaigazgatóságról mosta kezeit. Hány éves vagy, Kati? Harmincnégy? Nem igaz, sokkal fiatalabb vagy. Kislány vagy még. Láttad a férjét? Mit fog csinálni a négy gyerekkel három évig? Majd a rokonok szétviszik őket. Maradjunk még egy napot Szombathelyen? Minek? Mert a naphoz éjszaka is van...

A kórterem falán nagy, kerek óra ketyeg. Sötét van. Csak a homályos, kék fényű lámpa ég. Ágnes az idegostály alorvosával lép a szobába.

- Alszik - mondja az alorvos. - Nézze, kollegina, most is csupa veríték.

- Ne ébresszük fel - mondja Ágnes, és a kórlapot nézi. - Holnap újra átjövök.

SE PART, SE KIKÖTŐ

Most jó hűvös van a betegszobában, csend van, hűvös, virágillattal teli levegő. A nővér behozta a vacsorát. Azt hiszi, Kati alszik, hát nem szólt semmit, csak letette a tálcát.

Milyen jó volna nem enni, nem inni, nem mozdulni, csak feküdni. Így, mozdulatlan arccal, behunyta szemmel, és érezni az akácok szagát, mintha szél fújna. Hol is hozott a szél ilyen nehéz, mézzel teli akácillatot? A Balaton-parton... persze... milyen szép az este, milyen közel vannak a csillagok. A kirándulást a minisztérium rendezte, Homok Janiék minisztériuma, a kohó- és gépipari vagy a nehézipari? - nem is jut eszébe, hogyan hívják. Ágnes telefonált a szerkesztőségbe, Kati, gyere el okvetlenül, istenien fogunk szórakozni. Bárkány szerencsére nincs Pesten, négy napra Varsóba utazott. Sajnos csak négy napra. „Hétfőn itthon leszek” - ezzel búcsúzott a rovatától. - „És ne reménykedjete, igaz, hogy sok a repülőszerencsétlenség, de én nem szoktam lezuhanni.”... Szombaton nem lesz itthon, vasárnap nem lesz itthon... ezt a két napot talán el lehetne könyörögni a helyettestől. Persze azt tervezte, hogy Istvánnal és a

mamával tölti a szabad idejét. „Gondolkozz, Kati” - mondja Ágnes. - „Nagyszerű társaság lesz, nagyon helyes fiúk, és rád fér a levegő is.” A mama mintha Ágnessel beszélt volna össze. „Hát menj, persze hogy menj, úgy örülnék, ha akadna valakid.” Istenem, a mama, hiszen igazat mond, jó volna, ha „akadna valaki”, és már akadt volna, ha csak futó kaland kellene, nem társ kellene, egész életre szóló. Ha egyáltalán létezhetne valaki, aki pótolná Pistát.

Milyen szép ez a balatoni este. Kati, gyere táncolni, Kati, gyere, szalonnát sütni. Kati, gyere, a fiúk műsort adnak a tábortűznél... Ágnes milyen szép és milyen boldog... tegnap tette le az utolsó szigorlatát. Janival táncol egész este, összesimulnak... milyen szép pár, és milyen boldogok. Ágnes egyszer elmesélte, hogy amikor az esküvője után először ébredt az új otthonában, olyan érzése volt, mintha sose lakott volna másutt. Olyan ismerős volt minden, olyan természetesen nyúlt a villanykapcsoló után, annyira a helyén találta az ablakon a függönyt, a konyhaszekrény polcán a kávédarálót... Ha Pista élne... ha ketten nevelnék a fiukat, ha nem az ő vállán lenne a gond és a felelősség mindig és mindenért... „Kati, bemutatom neked a sógoromat, Csizmás Janit.” „Sógorod?” - csodálkozik Kati. Most Ágnes csodálkozik. „Hogyan, hát nem mondtam, hogy Janinak van egy nevelt testvére?” A fiatalember meghajol: „Csizmás János vagyok.” Hát persze, így már emlékszik. Ágnes valóban elmesélte egyszer, hogy Homok Jani árva fiú volt, Somosbányáról hozta fel a gyárába Römer igazgató. A gyár taníttatta, Csuti főmérnök pedig beszerezte kosztra, kvártélyra egy öreg munkáshoz, hát ezek voltak azok a Csizmásék. Csizmás Jani két évvel idősebb Homok Janinál, de fiatalabbnak látszik. Talán azért, mert szőke és sovány. Szól a zene: egy fiú harmonikázik. Jó lenne táncolni. De azt sem akarja, hogy ő táncolni menjen, mert egy tapodtat sem tágit mellőle. Különben így is jó, jólesik vele beszélgetni. Néha Kati maga is meglepődik: úgy beszélgetnek, mintha mindig is ismerték volna egymást. Pistáról soha, senkinek sem szokott mesélni, és most, mintha abroncs pattant volna le a szívéről. El tudja mondani, milyen nagyon szerették egymást, milyen nagyszerű ember, milyen kiváló orvos volt, és ő milyen nagyon, nagyon egyedül maradt. Csizmás Jani is formázónak készült, az apjától tanulta a mesterséget, ugyanúgy, mint Homok Jani. De nem érti, nem szereti, nem elég ügyes a keze. Most az üzemirodán dolgozik, anyagkönyvelő, de már nem sokáig, mert esti egyetemre jár, matematikát és geológiát hallgat. Csillagász akar lenni, amióta az eszét tudja, mindig csillagász.

Nagyon fekete fiú hajol meg Kati előtt: szénfekete, villogó szeme, pomádétól fénylő fekete haja, fekete bajusza van. „Szabad?” Kati Csizmás Janira néz - az meg nem szól, csak elvörösödik. „Nem táncolok, köszönöm” - mondja Kati. „Miért nem ment, Katika?” „Nem fontos.” „Nem szeret táncolni?” „Ugyan, mondtam, hogy nem fontos.” „Szóval szeret... és úszni is?” „Igen.”

„Úszni, gyerekek, frissen felkelni, megyünk a Balatonba, úszunk egy nagyot...” Hová tűnt Csizmás Jani? Ágnes, nem láttátok? Azt mondta, reggel ő is kijön a strandra. Valami baja van? Vagy megbántottam valamivel? Nem, csak menjetek be a vízbe, én egy kicsit várok még itt a homokban, hátha mégis jön... Hogy hullámoz a Balaton... hogy zúg, dörög, ahogy a sziklákhöz csapódik. Ó, hiszen ez nem is a Balaton... persze hogy nem a Balaton... ez tenger. Hogy tűz a nap, és a fényben hogy szikráznak a házak a sziklák fölött. Furcsa hófehér falu ez, a falu szélén két régi, régi temető. Az egyikben bolgár sírok, a másikban törökök. Öreg anyókák fehérbe bugyolált fejjel, szemükig eltakart arccal járkálnak a sírok között. A fiatal török lányok divatos frizurát hordanak, táncolnak a klubban, és belépnek az ifjúsági szervezetbe... István, kisfiam, hány óra lehet? Tizenkettőkor jön a várnai hajó... Nagy fehér hajó úszik a láthatár szélén, most közeledik az öbölhöz, féloldalra dől a hullámokon. Megint nem érkezett senki. Kit vár? Mit vár? Mióta van itt? „Anyu, úgy ülsz a sziklán, mint Mikes Kelemen Rodostóban...” Rodostó is erre van valahol, persze délebbre, Burgasz után. Ez mind török birodalom volt, Istvánnak reggeltől estig erről kell mesélni. Az *Egri csillagokat* is

olvasta már, mindenütt Jumurdzsákat keresi. És elbűvölten csavarog a szűk utcácskákban, bámulja a karcsú minaretet, a kis ablakok furcsa rácsait... Hogy haragszik a tenger, milyen nyugtalan. Kikötött a hajó. Nem jött vele senki. Dehogynem jött... csak úgy ontja a kirándulókat. És alighanem cseh turistacsoport lehet, látszik a szép pulóvereiken. Az újságot is ez a hajó hozza, bolgár és török nyelvű lapokat, nem ért belőlük semmit. És a posta is ezzel a hajóval jön. Hátha irt a mama. Nem igaz, nem is a mamától vár postát, Iványi Balázstól vár. Érthetetlen, hogy nem ír, és nem jön.

A szakszervezeti bizalmi bejött hozzá. „Kati, mikor voltál beutalással nyaralni?” „Egyszer... hét évvel ezelőtt.” „Hol?” „Mátraházán, de csak négy napig, mert István pici volt, beteg, haza kellett hozni.” „Ó, hát igazán miért nem szóltál, neked is járt volna” - mondja szemforgatóan Kiss Ilus. Szólni kellett volna? Miért? Az üdülési osztályon nincs kimutatás? És pont Ilusnak kellett volna szólni, akiről mindenki tudta, hogy Bárkány... Mindegy, ez igazán mindegy. Bárkány úr nincs már, és a komiszkodás és a rossz hang sincs már, és kezében a beutalás. Mi ez? Utalvány csereüdülésre? Nem Balaton? Jóságos isten, gyerekek, mit kaptam, csereüdülés a bolgár tengerpartra, gyerekekkel együtt... Mama, hogy sírt a mama örömében. Ő se látott még soha tengert, és a nyolcéves unokája a tengerhez utazik. És Ágnes hogy örül. Milyen jót fog tenni neked a pihenés és a sós levegő. Négy hét? Né-égy hét? Amikor minden közönséges halandónak csak két heti szabadsága van? Kérj kétheti fizetés nélküli szabadságot a főnöködtől, megéri, ilyen alkalom nincs még egy.

Iványi Balázs jókedvűen vigyorog. Persze hogy kapsz szabadságot. Csak nem képzeled, hogy az én tudtom nélkül kaptad a csereutalványt? Az én beleegyezésem nélkül? Az én javaslatom nélkül? Ó, te kedves, ártatlan kislány. Velem fogsz találkozni Várnában, utánad utazom, majd táviratban értesítek. A fiadat elküldjük kirándulni, ne vörösödj el, vagy elküldjük, addig koszorúzza meg a várnai csata emlékművét, vagy nézze meg a kikötőben a tengeri herkentyűket...

Istenem, én azt hittem, a szakszervezettől kaptam a jó munkámért. Hát persze hogy a jó munkáért, ha nem is a szakszervezettől...

Vissza kéne dobni a beutalást, én így nem megyek, én így nem megyek, én így nem megyek... a rovat tagjai jó nyaralást kívánnak, a háta mögött pedig mit mondhatnak... István a vödrét és kis lapátját csomagolja, a mama a nyári ruhákat igazítja... én nem megyek, mégse megyek...

Milyen hirtelen vált őszre az idő. Hogy csapkod, hogy bög a tenger. Táncol a csónak a mólónál, kis híján szétzúzódott a sziklán. „Anyu, nézd, mennyi fűgét találtam.” „Kisfiam, nem szabad a fához nyúlni.” „A földről szedtem, leverte a szél... milyen jó édes.” A fák szinte földig hajolnak, a tenger átcsap a gáton, a hullám habot ver a levegőben, mint egy fehér csipkefüggöny... „Anyu, ilyen viharban is hazautazunk holnap?” „Hát persze. Félsz?” „Á, dehogy.”

Várnáig megy a kis kirándulójahajó. Föl-le, föl-le táncolnak tízezer hullám hátán. „Anyu, te se félsz?” „Nem.” „Semmitől se félsz?” „Nem. Nem kell félni semmitől.”

Várnából Szófiába repülőgép megy. Szófiából Pestre megint csak repülőgép. „Anyu, mi volt ez a zuhanás?” „Semmi, kisfiam, légzsák.” „Nézd, hogy billen a szárnya.” „Fordulunk a hegyek fölött. Nemsokára látni fogod a Dunát.” István elbűvölten bámulja a felhőket. Milyen szép gyerek lett, megnyúlt, megerősödött. Jót tett neki a nyár. Pedig habozott, hogy okos dolog-e elkérni az iskolából. „Holnap suliba méysz, István.” „Én is arra gondoltam. Képzeld, ha majd elmesélem a fiúknak a repülést...”

A stewardess ismerős, az újságíróklubban sokszor találkoztak már. Tálcat hoz. Mit adjak enni, Katika? Csirkét? Salátát? István, kérsz meleg tejet?” „Mi újság Pesten?” „Hát attól függ, mikor volt utoljára otthon.” „Egy hónappal ezelőtt jöttünk el, szeptember közepén.” „Úgy? Szóval még a Rajk-temetés előtt?” „Hogyhogy... hiszen őt, szegényt, eltemették hat évvel ezelőtt...” „De hát újra... a rehabilitáció...” A stewardess újságokat hoz, tessék... ez van most Pesten.

A repülőgép dobál, István, ne egyél sokat, rosszul leszel. Anyu, sápadt vagy, félsz? Nem, dehogyis, kisfiam, sohasem kell félni.

Bárkány szobája. Így nevezik még, de hol van már Bárkány? És hol van Iványi Balázs? „A Balázsod nagykutya lett” - fogadja Jeney. „Új rovatvezetőt kaptunk, Sótlan szaktársat.” „Csak nem a neve Sótlan?” „Nem. A lénye. Mindentől meg van ijedve, ingadozik, mint egy közép-paraszt.” „Hát mi van itthon?” „Kérdezd meg a Balázsodat, ő tudja.”

Kati... téged keresnek, vedd fel a városi telefont... Igen, itt András Katalin... Tegnap érkeztem. Nem, nem haragszom. Hallottam, értem. Ma este? Nálad? Jó.

Jaj, milyen meleg van. Nem gondolta, hogy Balázs nem lesz egyedül. Ki ez a sok ismeretlen ember? Ennek a szőke, gyerekképű mérnöknek a nevét már hallottam. Kovácsi Előd, erőművezető. Balázs felugrik, elésiét. „Kati, nagyszerű, hogy eljöttél... bemutatom András Katit, a régi riportjait ismerjük...”

Mindenki udvariasan bólint, azután folyik tovább az izgatott, nyugtalan vita. Nem beszélgetés ez, nem vélemények összezapása, hanem dühöd, kétségbeesett áradat. Balázs alig szólt közbe: feketét tölt a csészékbe, most egy üveg ürmöst bont. A dohányzóasztal körül többen ülnek, az a fiatal nő Kovács Előd felesége, ő is építész. Egy hosszú férfi az ablakban áll, dobol az ablakpárkányon, egy zömök, piros arcú fiatalember a könyvespolc előtt a Voltaire-sorozatot nézegeti, és dörögve szól a vitába:

- Elfogadhatatlan és lehetetlen, hogy valakit ne vegyenek fel az egyetemre. Mellébeszélés. Az alkotmány kimondja a tanuláshoz való jogot. Mindent meg lehet oldani.
- Szakemberhiány van. Nálunk az építőiparban volt horthysta tisztek, diploma nélküli főépítésvezetők.
- A gazdasági élet nevetséges megkötöttségei. Százmillió forintos gép rozsdásodik az udvaron, mert nincs keret egy százforintos kerítésre.
- Az orvosegyetemen mit tanulnak az első két évben? Kémiát, fizikát. Klinikum csak harmadik évtől van. Tessék két esti évfolyamot nyitni... és rostavizsgát.
- Nyilvános külkereskedelmi mérleget.
- Félórás felvételi vizsga alapján eldönteni egy tizennyolc éves ember sorsát...
- Az eleminél kezdődik. Minden pedagógus tudja, hogy nem lehet kisgyerekeket délelőtt-délután tanítani.
- Tanteremhiány...
- Miért van tanteremhiány? Inkább a földalatti helyett...

Balázs néha ránéz, helyeslést vár, néha türelmetlenül közbeveti: no, hát miért nem mesélsz, Kati? Nem te mondtad azt... a tornatanárt is te mesélted, aki üti a gyerekeket.

Igen, ezt mondta, de most mégsem akar beszélni, nem tudja, miért, pedig érzi, hogy Balázs ezért hívta ide, ezt várja tőle. És igaz a tornatanár is, és igaz az is, hogy nincs tanterem, és lehetetlenség, hogy Istvánt egyszer reggel fél hétkor kell ébreszteni, és máskor délig alszik, és egyszer tizenkettőkor kap ebédet, egyszer háromkor, és nyolcéves letére van, hogy tíz után kerül ágyba... István... hol van István? Úristen, mama, hova ment István? Mikor ment le irkáért? A rádió előtt nagy tömeg van, lövöldöznek. Idehallatszik... Én leszaladok azért a gyerekért... Jaj, csakhogy itt vagy! Fel kell hívni telefonon a szerkesztőséget, majd lemegyek a trafikba. Mama, ki ne engedd Istvánt. Még a folyosóra se. Jeney? Te vagy a telefontól? A városból. Menjek be? Ne? Mit csináljak? Hallgassam a rádiót??? Igen, Alexanders Ragtime Band... Alexanders Ragtime Band...

Október vége, és hogy süt a nap. Mégiscsak be kellene menni a szerkesztőségbe. A mama bekiabál a konyhából. Nem értem... Igen, megyek, nyitom az ajtót. Nahát... Balázs, Iványi Balázs... féltem... Mondd, mi van az utcán? Balázs nevet: semmi, legyél nyugodt. Tudod, mit hoztam? Tyúkot, két egész tyúkot. Az utcán osztogatják. Az égből pottyant. Isten bizony. András néni, tessék megfőzni levesnek, és tessék engem is meghívni. Balázs kedves, van egy jó barátnőm, orvos, a férje a gépipari minisztériumban... pici gyerekük van, lehet, hogy bajban vannak... vigyük el nekik az egyiket... Nem bánom, vigyük el... Mama, vigyázz Istvánra, egy tapodtat se menjen ki... semmi barátok, semmi partizánosdi... Nézd, Balázs, mennyi részeg ember van az utcán. Az ablakokban rádiók bömbölnek. Milyen furcsa a város... nehéz, félelmes... Nem laknak messze Ágnesék, az Üllői útnál... Mi volt ez? Puskaropogás? Nem félek, csak kérdeztem. Ágnesék, úgy látszik, nem hallják a csengetést, vagy nincsenek itthon... Dehogyan nincsenek, figyelj... valami nagy kiabálás... vitatkozás... Ágnes, no végre, szervusz. Nézd, ezt hoztuk. Jani, szervusz. Hadd mutassam be Iványi Balázst... Homok Jani vérvörös. Zihál, remeg az indulattól. „Mit akartok ti itt?” „Hogyhogy mit akarunk?” „Vendégségbe jöttök - mondja Ágnes -, tessék, kerüljétek beljebb.” „Nemzeti ajándék” - mondja Balázs, és nyújtja a tyúkot. „Vidd innen... vidd innen... eredjétek a pokolba... olvastam a cikkedet, Iványi Balázs... te gazember... hátba támadtátok... nem kell töletek semmi... eredjétek...” „Ágnes... nem értem... mi van veletek? Magyarázd meg neki.” „Ne mondjam még egyszer.” „Gyere... hát ez...” „Mi történt veletek? Bántottak?” „Ferkó... Ferkó, az öcsém...” - Ágnes sír. Balázs rohan lefelé a lépcsőn... emberek, barátok... hiszen ez örület, ez pokol... ki üt? ki üt? mi van itt... Ágnes... Ágnes... Ágnes... Ágnes...

- Itt vagyok, Kati.

- Hol?

- Melletted állok. Itt... a kórházban. Rosszat álmodtál?

A kórteremben kék fények. A kék fények mögött fekete és bíbor árnyak. Valami szörnyű mélység. Kati keze rémülten keres partot, de nem tud megkapaszkodni semmiben.

AZ EMBER ÉS A SORSA

„Ha adják, adják, ha nem adják, nem adják... ha adják, adják, ha nem adják...” - gondolta Csizmás Jani, és makacsul nézte az ajtót, ami mögött a bizottság ülésezett. Minden más eltűnt a szeme elől, az autóvezető kollégák izgatott csoportja, a színes plakátok a falon, amelyek mind a közlekedési szabályok betartására intettek, sőt eltűnt a kávéfőző pult előtt álló Bodza Gábris is.

- Hány cukorral iszod? - kiáltott oda Gábris.

- Tessék? Köszönöm... keserűn.

Gábris odahozta a feketét.

- No, idd meg, és ne izgulj annyira.

- Nem izgulok.

- Látom.

„Ha adják, adják, ha nem adják, hát nem, akkor se megyek a Dunának... ha páratlan szék van az asztaloknál, adják...”

Megszámlálta: tizennyolc szék volt. „Mindegy. Ha adják, adják...” Kiverte a veríték. Kell, hogy adják. Nem lehet, hogy ne adják. Most kell eldőlnie az életének, most kell folytatnia azt a furcsa balatoni kalandot, azt a félelmes éjszakát, erre várt, ez most a befejezés, a teljesség, mint a pont az i betűn.

- Már csak ketten vannak előtted - mondja Gábris.

- Tessék? Ja, igen, igen.

„Ha adják, hát adják... kell, hogy megadják, nem lehet, hogy elutasítsák...”

Hány éve lehet ennek a balatoni kalandnak? Nyolc? Vagy még több?. Persze, akkor még nem is járt egyetemre. Dehogynem. Esti egyetemre járt. Másodéves volt. Jani hívta a kirándulásra, helyesebben mondva Ágnes. Gyere, sógor, úgy élsz, mint egy mormota. Bemutatok neked egy nagyon helyes fiatalasszonyt. Egyéves házasságok voltak, amikor meghalt az ura, Ács István doktor, jó kollégám és régi jó barátom. Kati a leghelyesebb kislány és a legjobb barát, akit valaha ismertem, okos, rendes, csinos. Gyere el, és udvarolj neki.

Autóbussszal mentek le a minisztérium földvári üdülőjébe. Este szalonnát sütöttek a parton, egy fiú harmonikázott. Később átmentek táncolni a szakszervezeti üdülőbe, a volt Kupa vezér szállodába. Kati igazán nagyon kedves fiatalasszony volt, jókedvű, barátságos, úgy tudtak beszélgetni, mintha mindig ismerték volna egymást. Egy kikent-kifent jampec táncra kérte Katit. Kati habozva ránézett. A tekintete csodálkozva kérdezte: „Hát neked ez miért nem jutott eszedbe? Miért nem kértél fel?” „Most, persze, most mindjárt meg kell mondani, hogy hadirokkant vagyok, nem táncolhatok, fél lábam van” - villant át az agyán, de olyan szép, olyan zavartalanul szép volt az az este. Nem akarta Kati szemében a felvillanó részvétet vagy megdöbbenést látni. Nem akarta most érezni, hogy ő kevesebb, mint más. Várt, hogy Kati menjen, de Kati rámosolygott, és nem mozdult. „Nem szeret táncolni, Katika?” - kérdezte akkor ő. „Szeretek, de nem fontos.” „És úszni?” „Nagyon szeretek...” Akkor beszéltek meg, hogy másnap kora reggel az egész társaság lemegy a strandra.

Késő éjszakáig sétáltak a parkban. Még sohasem mondott el ennyit önmagáról senkinek. Hogy mindig a csillagokról álmodott, hogy amióta csak az esztétudja, az égi titkok vonzották a képzeletét, félelmes üstökösök és furcsa, földöntúli törvények. „Megmondom neki” - gondolta minden mondat után. De nem mondta meg. Kezet csókolt, jó éjszakát kívánt, és bement a szobájába.

A hold nagy ezüsttányérja a párnájára világított: nem tudott elaludni tőle. A másnap reggelre gondolt, a fényben szikrázó vízre, a homokban ugráló gyerekekre, a szálló színes labdákra. Katira gondolt, aki várni fog rá a vízparton... Nem... nem, nem akarja... Inkább levisz egy könyvet a partra, behúzódik egy fa alá, és messziről nézi az egészségeseket, a boldogokat, akik futkosnak, lubickolhatnak, ugrálhatnak, örülhetnek az életnek, a nyárnak.

És ahogy az ágyban felülve elképzelte a másnapot, a forró homokot, a világoskék eget, a meztelenül napozókat, a fürdőzőket - egyszerre kiszáradt a torka, és dühös, kétségbeesett lázadás fogta el. Hiszen tudja, hogy nem szabad panaszkodnia, hogy „ahhoz képest” ő még nagyon jól járt, ahhoz képest, hogy az az akna meg is ölhetne volna, hogy sebesülten, az iszonyú menetelésben odaveszhetett volna. És múltábal milyen jól jár, bot nélkül, jóformán nem is biceg. És a gyár legutóbb Tübingiába is kiküldte, a legjobb szanatóriumba, a legjobb ortopéd szakorvosokhoz, itt készítették a múltábat. A vonaton, hasonló kórházi beutalással többen utaztak. Volt köztük egy Bács megyei parasztygyerek is, az azt mondta: „Ha ez az első világháborúban történt volna velem, én lettem volna a faluban a falábú koldus... most meg felvettek tanulni a kollégiumba.”

Hát persze hogy nem szabad panaszkodni, elégedetlenkedni, káromolni a sorsot... de itt van a Balatonnál, úristen, a Balatonnál, ahol még sohasem volt. Kölyök korában a Dunában úszkált a gyári fiúkkal, a Kvassay-zsilip alatt, a Kis-Duna-ágban. Fürgén, jókedvűen ficáinkoltak, mint a kis halak. Pizkos, olajos volt erre a víz, tilos a fürdés, de mit számított! És most itt van, a holdfényben ragyogó víztükör... Úristen, lehet, hogy elfelejtett úszni?

Meg kellene próbálni... meg kellene próbálni...

Meg fogja próbálni.

Fehérnemű helyett csak a trikó-fürdőnadrágot húzta fel, pillanatok alatt felöltözött, és kilopódzott az üdülőből. Meleg, csendes volt az éjszaka. Az öbölben néhány rozoga csónak pihent. Evezőt először nem talált, csak amikor másodszor járta körül az épületet, akkor fedezte fel, hogy két pár is van a terasz mellett a falhoz támasztva. Levitte az evezőket a partra, egy csónak tartókötelét kibogozta. Maga is meglepődött, milyen könnyen szállt be a megingó csónakba, milyen könnyen lökte el magát a parttól, milyen lágyan, milyen könnyedén húzta a csónakot befelé a víz.

Csak csillagoknak látszottak már a parti fények, ciripelést, zenét, távoli éneket hozott a víz mindenfelől. Tiszta, jó szagú volt a levegő, valami csendes, szívfájdító boldogság ölelte át a tájat. „Jó így” - gondolta, és egy pillanatra kész lett volna újra felemelni az evezőt, és kivinni a csónakot a partra. Mire való ez a játék? Játék? Vissza kell fordulni, visszaosonni az üdülőbe. És az ilyen buta vágyakat: táncolni, futni, autót vezetni, mély, hűvös vizekben úszni, boldog szerelemben ölelni... majd megteszik helyette az egészségesek. Neki ennyi a sorsa.

De nem az evezőkhöz nyúlt. Ideges mozdulatokkal ledobta magáról a vászoninget, a hosszúnadrágot, egy mozdulatnyi habozás után lekapcsolta a múltábat. Hát persze. Most nem lesz felállás a csónakban, gyönyörű ívű ugrás... mindegy. A csónak farához kúszott, lassan, óvatosan beleereszkedett a vízbe. A furcsa érzés, hogy bal lába már térdig vízben van és mégis szinte minden izma ellenáll, görcsben van, keze makacsul kapaszkodik, és nem akarja elengedni a csónak peremét, és furcsa, a tintaszínű, hatalmas víz, a magány.

Orrát, száját elérte a víz. A csónak elmozdult mellőle, bal lábával sután rúgta a vizet, és mégis, törzse szinte függőlegesen csúszott lefelé a mélybe. És ekkor karja meglendült, az úzás régen elfelejtett mozdulataival teste újra a víz fölé emelkedett, melle ráborult a vízre, a kedves, ismerős, simogató vízre, néha egyensúlyt veszítve, oldalra bukott, de egy pillanat múlva már újra biztosan és bátran, boldogan úszott a csónak felé. Mozdulatlan volt a tó tükre, csak a maga kavarta örvények gyűrűztek. Meleg pára úszott a levegőben, most szabadultak fel a nappal vízbe merült sugarai. És a part innen csodálatos volt. A holdfény megvilágította a jegenyéket, és a töltésen vonat robogott végig, millió piros szikrát szórva. „Tudok úszni... tudok úszni... úszom” - gondolta, és érezte a szíve verését. Belenyomta arcát a vízbe, ivott a

fű-, moszat-, halízú tóból, üvölteni szeretett volna az örömtől: „Kipróbáltam... erősebb vagyok, mint a sors... erősebb... erősebb...”

- Doktor Csizmás János - szólt ki egy alhadnagy.

- Jani, nem hallod? Te jössz!!!!

Hol a Balaton? Az éjszaka? Csak a szívdobogás maradt meg a felriadástól. Bodza Gábris csodálkozva ránéz. Ennyire izgulni?

Együtt mennek be a bizottság szobájába.

- Jó napot kívánunk.

- Jó napot kívánunk. Melyikük Csizmás János?

- Én vagyok - mondja Jani, és boldog mosoly futott át az arcán. Nem vették észre a járásán. - A barátom és oktatóm, ha benn maradhatna.

- Kérem. Nincs itt semmi titok - mondta barátságosan az elnöklő rendőrtiszt. - Foglaljanak helyet.

- Önnek engedélyezték az autóvezetést, megfelelően átalakított kocsin.

- Igen - mondta Jani, és érezte, hogy remeg a hangja. - De én bármilyen autót tudok vezetni.

- Elvtárs, a közlekedés nem tréfa - mondta komolyan az elnöklő százados. - Ön ugyanúgy tudja ezt, mint mi. A biztonság...

- Csak annyit kérek önöktől, vizsgáztassanak le...

- Egyetlen rossz mozdulat, örök szemrehányás...

- Belátom, de kérem, vizsgáztassanak le.

Bodza Gábris, aki eddig egy szót sem szólt, most halkán azt mondta:

- A legjobb barátom. Tanítottam. Kifogástalanul vezet.

- De hát miért ez a makacskodás? - kérdezte egyáltalán nem barátságtalanul a százados. - A jobb lába hiányzik. Fék és gázpedál. Miért nem szereltet kézi gázadagolót?

- Kérem - mondta Jani kiszáradt torokkal -, Mereszjev, ugye, repülőgépet vezetett... Ez akarat kérdése is... és nekem életkérdés...

- Rendben van. Levizsgáztatjuk. Majd én megyek magukkal. Ha lelkére veszi - mondta fanyar mosollyal a százados. - Ugyanis három gyerekem van. Hát, kérem, melyik az a kocsi?

- Az a sötét Moszkvics - felelt Jani helyett Gábris, amikor az utcára kiértek.

- Tessék beülni.

A százados előreült Jani mellé. Gábris mögöttük. „Csak ne csináljon most semmi marhaságot, hiszen tud vezetni” - gondolta izgatottan. „Bár magam se értem ezt a makacsságot. És ha kézi gázadagolás volna? De nem akarja, az istennek sem.”

- Indulhatunk.

Jani érezte, hogy tenyere átnedvesedik az izgalomtól. Mielőtt beindította a motort, gondosan megnézte, hogy a sebességváltó semlegesben van-e, a kuplungot is kinyomta. Szépen, egyenletesen, kevés gázzal járatta a motort. A századosra pillantott, azután gondosan körülnézett, kitette balra az indexet, lenyomta a kuplungot, betette az első sebességet, lassan felengedte a kuplungot, és nyugodtan adagolta a gázt. Index vissza. Újabb kuplungozás, második sebesség,

kuplungot felengedni, több gáz, a kilométermutató már a húsz körül van, harmadik sebesség, az utca mozdul körülötte, az emberek, a házak, a fák, a járdák. „Most befordulunk jobbra” - mondja a százados, index jobbra, fék, kis ívben, öt kilométerrel... Valami soha nem ismert nyugalom... hiszen ez jól megy, ezt tudja. Milyen okos dolog volt, és még gyakorolni Gábrissal. Gyerek szalad át az úton. Gábris szíve elakad az ijedségtől. De semmi baj. Jani szabályos ívben a kisfiú mögé kerül, már mennek is tovább. „Most ide kell figyelni, most nem szabad másra gondolni” - érzi Jani. De megint a Balaton van előtte, az az éjszaka. És utána a reggel. Az ablakon át látta, amint a társaság reggelizni megy, azután kiránduló táskákkal, fűrdőruhával, kosarakkal indulnak a partra. Katit is látta messziről. Azt is látta, hogy fürkészve körülnéz, mintha keresne valakit, várna valakit. Hát persze, órá vár! Már szaladt volna, már ugrott volna. Jövök, Katika! De azután megint arra az egy pillanatra gondolt. Kati szemére, arra, hogy milyen ijedten fog ránézni. Nem fog szólani. Persze. Úgy fog viselkedni, mintha a legtermészetesebb volna, hogy... Nem mintha nem lehetne valakit szeretni, akinek nincs keze vagy lába. De nem így... Előbb ismerje meg, előbb szeresse meg... de nem az ismeretség kezdetén. Majd Pesten újra találkoznak, és amikor már nagyon jó barátok, vagy már Kati is szerelmes belé, akkor mondja meg... Nem most... nem most...

- Vigyázzunk a villamossínekkel - mondja a százados, de most már szinte olyan hangon, mintha egészen Janinak drukkolna.

- Igen, köszönöm - feleli Jani.

- Mire kell itt különösen vigyázni?

- Sínen sohasem kapcsolunk, nehogy leálljon a motor.

- Helyes.

Persze találkoztak Pesten is. Nem sokat, nem annyit, mint amennyiszer szerette volna. Kati folyton rohant, utazott, olyan nehéz élete volt, szegénynek. És neki is az esti egyetem. De most ezen túl van. Most már nem raktárkönyvelő. Most már csillagász, tudós, főbérleti lakással, részletre vett Moszkviccsal. Most meghívja vasárnap kirándulni. Most nagyon sokat lesznek együtt. Ágnes azt mondta, hogy Kati egyedül él. Nincs senkije, csak Istvánka. És Istvánnal ők nagyon jó barátok. Hogy örült tavaly karácsonykor annak a földgömbnek. Egyszer majd elmeséli Katinak, hogy miatta tanult meg autót vezetni. Egyszer, amikor már nagyon fogják szeretni egymást.

- Mit tud a Szabadság-hídról?

- A hídon megállni, előzni tilos.

- Jól van, kérem. Visszamehetünk.

Hogy került a Szabadság-hidra? Merre mentek? Csak a reflexei dolgoztak, a gondolata, a vágyai, a tudata... Ez most a Kálvin téri körforgalom, az Üllői úton bemegyünk jobbra... a Körúton a lámpa piros, meg kell állni. Jól van, a motor nem állt le...

Gábris legszívesebben tapsolt volna örömeiben.

- Itt vagyunk - mondja a százados. Jani szabályosan indexel, és megáll a járda mellett.

- Meggyőzőtt - mondja a százados, és barátságosan kezet ráz. - Tessék bemenni a közlekedés-rendészetre a jogosítványért.

Most megint Gábris ül a volánál.

- Hova? - kérdi Janitól.

- Gábriskám... egy ismerősöm lakik itt a Tűzoltó utcában. Ha egy percre megállhatnánk a kapunál.

- Semmi akadály - mondja Gábris.

A csúnya, szürke bérháznál Jani kiszáll. Felmegy az emeletre. Zörög, csönget, vár..

Nagy sokára a szomszédasszony dugja ki a fejét.

- Ott hiába tetszik csöngetni. Ácsnét két héttel ezelőtt kórházba vitték.

KÉK ÖBÖL

Délután ezer színe volt Portofínónak. Szikrázó ezüst és arany volt a hullámok tajtéka a napsütötte tengeren, vakító fehérek a házak, pirosak, zöldek, narancsszínűek a hófehér hajók vitorlái, rubinpirosak, lilák, almazöldek, citromsárgák a gyerekek trikói, a gyümölcsárusok pultjain a paradicsomok, szőlők, narancs- és banánhegyek. Egy darab itt maradt a nyárból. Latina és Umbria dombjai már sárgultak, Firenzében zuhogott az eső, zavarosan kavargott az Arno. De itt, a Riviérán, a nyájas Tirrén-tenger marasztalni tudta a színt, a meleget, a gazdagságot.

Csuti kitárta a szoba ablakát.

- Gyere, Jani, ilyet még nem láttál.

A szállodaszoba ablaka az öbölre nyílt. Karéjban keskeny, emeletes házak sorakoztak, erkélyeiken száradó fehérenemű és száradó halászháló. Az öbölben a luxusjachtok és kirándulójachtok között öblös halászbárkák. Mindez díszlet: Portofino nem halászfalu. Az öreg, marcona képű tengeri medvék nem járnak ki a viharos tengerekre, hanem „Venite, signori, venite, il mare é calmo... non é pericoloso” hívogatóssal turistákat visznek motoros bárkaikon, negyedórás körséta kétszáz líra, félóra háromszáz líra, Rapallóig vagy Santa Margheritaig csak ezeröttszáz líra, venite, signori, mare calmo... A házak földszintjén, az árkádok mélyén nem sózott halat árulnak, hanem gyöngyöt, képeslapot, tengeri kagylókkal és csigákkal díszített emléktárgyakat, olcsó játékot és drága selymet, és félhomályos, raktárnak vélt helyiségekben elegáns, zenés bárók vannak, ahol forró feketét, jégbe hűtött Martinit vagy jeges, citromos Coca-Colát lehet inni és hozzá kristálytálacskában sózott pattogatott kukoricát és olajbogyót tálalnak. Az öblön túl, a sziklák között a „dolce vita” boldog ezreinek villái épültek, itt van a windsori herceg nyaralóhelye is, külön stranddal és motorcsónak-kikötővel. Minden beleillik ebbe a képbe, a tenger, a pálmafák, az alkonyat, a felső téren a benzinkút, a halászhálók és az étteremben a televízió, képernyőjén a népszerű Mike Bongiornoval, a Maupassant-emléktábla a sziklafalban, és a sziklán az egymáshoz simuló szerelmespár. Barna hajú, fehér szoknyás, kétpántnyi szandálba bújtatott lábú lány, zömök, fekete fiú. A fiú mandolint penget, a lány énekel, méghozzá angolul, ugyanazt a slágert, amit a zongorista odalenn a bárban:

*That's what is the way in Portofino,
a girl and a boy with a mandolino...*

- Ilyen giccszet csak az Úristen festhet... nálunk a Képzőművészeti Alap visszadobná...

Jani is az ablakhoz ment.

Elbűvölve nézte a millió színben fürdő tájat.

- Gyönyörű.

- Pedig neked nem tetszik Olaszország.

- Azt nem mondtam...

- Oda nézz... most köt ki egy motoros... persze hogy az öreg Römer. Perc pontos az öreg... gyere, gyerünk elébe.

Römer Géza úgy örült, mint egy gyerek. Ölelte, csókolta Csutit, szorongatta Jani kezét.

- Minek mentetek szállodába... nálam fogtok lakni. Hogyhogy csak egy napra? Ne tegyétek velem. Két hete nem alszom, amióta tudom, hogy jöttök. Bemutatom Beppót, a kertészünket és motorcsónak-kezelőnket. És ha úgy tetszik, indulhatunk is.

A motorcsónak óvatosan keresett utat a zsúfolt öbölben. Megkerülte az éppen kikötőfélben levő rapallói kirándulóját, elhúzott egy motoros mellett, amelynek fedélzetében hangos amerikai család ült, öt szőke gyerekkel és két vizslával - azután nagy félkört írva elhagyta az öböl tengerbe nyúló szirtjét, és szélesebben száguldott a nyílt vízen, magas sziklapart tövében.

Néhány perc múlva a motorcsónak kikötött, sziklába vájt kőlépcsők tövében. A lépcsőfokok rácsos vaskerítéshez vezettek. Römer előresietett, kulcsot halászott elő a zsebéből, és kitérte a kaput:

- Parancsoljatok, ez a mi házacskánk.

A „házacska” emeletes villa volt, halványzöld falakkal, lapos tetővel, tucatnyi óriási ablakkal, hatalmas kert közepén. A sziklateraszokra hordott földön ezer színű virágok nyíltak, nehéz illatú, bujaszirmú, pompás virágok, liliomok, rózsák, káprázatos holland tulipánok.

- Muskátli is van - mondta Römer Géza.

A vacsorát a verandán tálalták.

Jani fáradt volt és álmos. Sok volt a mai élmény. Délelőtt a genovai kikötőt nézték meg. Genova izgalmas volt és megható. Kolumbus szobra és az irtózatos forgalom, az óriási tankhajók, indonéz tengerészek, hindu, japán, amerikai utasok, óceánjárók és iskolavitorlások, zaj, zsivajgás, csempészett bőrkabát és tranzisztoros rádió - árusok, pénzváltók, nők földig érő selyemköntösben, férfiak turbánban és fezzben, sikátorok a hegyoldalban, vendéglő-teraszok, messziről érezhető olaj- és paradicsomosmakaróni-szaggal, lusta macskák és hangos wurlitzerek, hófehér, modern felhőkarcolók, széles sétányok, elegáns üzletek, ifjúkori kalandos olvasmányok emléke, hőség - azután a száguldás a nervi országúton, millió autó, autóbusz és motorbicikli között és most ez a furcsa, álomszerű este. Sós, tengeri levegő, nehéz virágillat, a hullámok szakadatlan, álmosító zenéje - Jani egyre inkább úgy érezte, mintha nehéz bort ivott volna, és most mázsás súlyok húznák agyát, kezét, lábát, szédítő, részeg álomba. Kényelmes műanyag párnás, színes karosszékek álltak a teraszon a hosszú asztal körül, itt tálaltatta Römer a vacsorát. Hármukon kívül a két Römer unoka is helyet foglalt az asztalnál, a kilencéves George és a nyolcéves Andrew, szikár, mogorva angol nevelőnőjükkel. A gyerekek jól nevelten bemutatkoztak, jól nevelten és unottan foglaltak helyet az asztalnál, különösebb lelkesedés nélkül és igen illedelmesen ettek mindenből, osztrigából és rostos sült csirkéből, salátából és sajtból. Bor helyett ásványvizet és ananászléet ittak, a kérdésekre udvariasan és szabatosan válaszoltak. Igen, Londonban tanulnak. Igen, szeretik az angol nyelvet. Igen, úsznak mindennap. Igen, repülőgépen fognak hazautazni. Igen, minden héten írnak papának és mamának. Igen, tudják, hogy Mr. Csuti Budapesten él. Igen, tudják, hogy thank you az magyarul keszenem. A gyümölcs után felálltak, meghajoltak, és illedelmesen jó éjszakát kívántak mindenkinek. A szikkadt nevelőnő savós színű, basedovos tekintetével kormányozta őket, a száját egész este csak akkor nyitotta ki, ha evett.

„Milyen szép gyerekek” - akarta mondani Csuti, de meggondolta magát. A „milyen okosak”-ra se járt a nyelve. „Milyen jól neveltek” - mondta ki végül.

- Igen - mondta Römer -, Miss Shepherd idomítja szegényeket.

- Még vakációban is? - kérdezte Jani.

- Most nincs vakáció. Magántanulók. Karácsony előtt kell bemenniük Londonba vizsgázni.

- És a te vakációd, meddig tart? - kérdezte Csuti.

- Az enyém? - Römer egyszerre húsz évet öregedett.

- Én mindig itt élek. Nyugdíjban. Vakációban. Száműzetésben. Ahogy parancsoljátok. Csak karácsonykor járok haza. Már tudniillik Londonba.

- És a gyár?

- Well. A gyár. Amikor Géza fiam nagykorú lett, megkapta a részvénytöbbséget. A menyem hozománya egy szerszámgépgyár volt. A két limited egyesült. Műanyagból gyártanak mindent: fogaskereket és fürdőkádat. Jól. Okosan. Korszerűen. Az én technológiai tudásomat eláshatom. Kit érdekel, hogy mennyi mangán van a nyersvasban? Négy milliméteres falvastagság? Már az se érdekes, ha három millimétereset tudnék önteni. Az az izgalmas, hogy hogy lehet hőállóvá tenni és zománcozni a műanyagot. Ehhez pedig én nem értek. Végkielégítés, villa a Tirrén-tengeren, műkertben holland tulipán és muskátli. A névnapomra Budapestről hozattak az unokáim tíz kötet Jókai-regényt. Mit kívánhatok még az élettől?

Elhallgattak, kicsit meghökkenve. A terasz, a virágok, a kék öböl egyszerre rémségessé vált. If várává, Robinson szigetévé.

- No, ilyünk, urak - mondta Géza. - És sajnálom, hogy nem tudtam, hogy ilyen rövid időre jöttök. Van ugyanis egy állandó feketekávé utáni társaságom. Le kellett volna mondanom. De nagyon kíváncsiak voltak rátok, és nagyon örültek... kilenc óra után átjönnek. Remélem, nem zavarunk.

- Félek, hogy nem tudok jól angolul.

- Homok úr kitűnően beszél angolul - mondta Géza. - Ami pedig aggodalmát illeti: ugyanúgy tudnak magyarul, mint mi hárman.

A vendégek pontosan kilenckor megérkeztek. Két férfi szállt ki egy motorcsónakból. Sietős léptekkel jöttek át a kerten, és már a terasz lépcsőjéről barátságosan integettek.

- Szervusztok, urak.

- Úristen - mondta Homok Jani -, hiszen ez Két Miklós.

- Én hát - mondta nevetve a zömökebb, nagyon jól szabott, világosszürke öltönyt viselő férfi, és előresietett. A másik, nagyon barna bőrű, előreugró állú, szikár férfi ideges, gyors mozgással jött utána. Elegáns, krémszínű szövetöltönye Londonban vagy Párizsban készülhetett - mégis úgy mozgott benne, mintha német tiszti uniformis lett volna rajta.

- Jó estét, uraim, Bardóczy György vagyok.

- Csuti Lóránt.

- Homok János.

- De fiúk, mit mutatkoztok be. Csupa régi ismerős.

- Nem emlékszem - csodálkozott Csuti.

- Dehogynem - mondta Römer. - Bardóczy doktor úr Karlsdorfer ömértósága veje.

- Így már igen. Persze - válaszolta Csuti kelletlenül. Jani pedig bosszús és ideges lett. Nem kellett volna idejönni, nem kellett volna, nem kellett volna... Nápolyban kapták meg Römer meghívását. Hosszú, szívélyes levelet. Csuti ragyogott, mint egy vakációra induló kisdíák. Nahát, tizenhárom évvel ezelőtt láttam utoljára Gézát, amikor húszméteres Hudsonon jött ki utánam a Tiszához, a hídépítéshez. Fél napig könyörgött, hogy menjek vele Londonba, majdnem sírt... Húszéves barátság, nem kis idő! „Megvárlak Bolognában, vagy előreutazom Pestre” - javasolta Jani. „Dehogy utazol... a meghívás kettőnknek szól, és legfeljebb negyven-nyolc órással kitérő az egész.” „Mit keresek én ott?” „Géza nagyszerű ember és kiváló mérnök. Tőle mindig tanulhatsz.”

Tessék. Most itt van, tanulhat.

- Remélem, holnap este én láthatom vendégül az urakat - mondta Bardóczy, és a tejszínes kanna után nyúlt. - Olyan brazil kávéval kaptam...

- És olyan whiskyje van - tette hozzá Két. - A White Horse elbújhat mögötte. Seven Stars az igazi whisky, Seven Stars a holnap világmárkája, már csak azért is, mert Mr. Bardóczynak ezer font ára részvénye van.

- Szóval szeszgyártással foglalkozik? - kérdezte Jani.

- Pfüj, Mr. Homok. Üzletről beszélni? Foglalkozásról? Még szerencse, hogy Mr. Kingsley nem hallotta - idéetlenkedett Két.

Jani elvörösödött.

- Miklós, te kezdted - mondta Géza dühösen. - Ami pedig, kedves Jani, Kingsleyt illeti, el kell mondanom, hogy ez a kedves úriember Miklósnak és Györgynek üzlettársa, és minden víkendjét velünk tölti. Szombat, vasárnap este négyesben bridzsezünk, ha Kingsley nincs itt, akkor ulti járja.

- Sajnálom, hogy megzavartam a játékukat - mondta hidegen Jani.

Kínos csönd támadt.

- No, ne haragudjatok - vigyorgott Két. - Jani, én vagyok az öregebb, szervusz, és tartsd közelebb a poharadat. Mr. Kingsley egyébként egy ló. Négy éve ismerjük, együtt bridzsezünk, együtt vacsorázunk, még soha annyit se mondott el magáról, hogy van-e felesége. Bejön, meghajol, kijelenti, hogy szép idő van, remélhetőleg holnap is szép idő lesz, és azzal keverni kezdi a kártyát. A kék hátú csomagot, mert úri helyen abból osztanak először. A nyakkendőjét akkor se venné le, ha hetvenfokos meleg volna, és megütné a guta. Egyébként jó fiú.

- Úri jó modorát legfeljebb akkor vesztí el, amikor a jutalékon osztotok - nevetett Römer Géza.

- Business is business. Az üzlet nem vöröskereszt - mondta Bardóczy, és Seven Stars részvényei ellenére a White Horse üvegéből ivott, még hozzá jócskán. - Erről jut eszembe, Lóránt, nem érdekelne egy-két jó mezőgazdasági gép?

- Dehogynem - mondta Csuti.

- Hagyd... nem kell - tiltakozott Két Miklós.

- Miért ne kellene? - nevetett kellemetlen, részeg nevetéssel Bardóczy. - Jó nekünk a forint is, ha dollárban fizetik.

Megint kínos csend volt.

- Jani, maga unatkozik, és főleg nem iszik - nézett rá Géza. - Whisky? Gin?
- Azon gondolkozom, hogyan tudják a műanyagkádat használni. A műanyagok eléggé rosszul tűrik a forró vizet.
- Csak az elvet ismerem, a technológiát nem. Három réteg kerül egymásra. Műanyag, alumínium fólia, zománc.
- Nem tudom elképzelni - mondta Csuti. - Ez túl drága megoldás. Pedig a jövő itt van: műanyag, kombinálva fémmel, zománccal, üveggel, mindennel... építőiparban, gépiparban, bútorgyártásban, mindenütt. Te, Géza, gyere haza...
- Egyelőre pesztonka vagyok és száműzött.
- Egész tűrhető körülmények között, direktor uram - vigyorgott Bardóczy.
- Igen - felelte Römer, és a tengert nézte. Minden tintakék volt.
- Komolyan érdekelné egy-két jó gép? - kérdezte újra Bardóczy, Csutihoz fordulva.
- A legkomolyabban.

Bardóczy vajszerű bőrtáskájából kivett egy dossziét. A paksamétában, fényképalbumszerűen egybefűzve pauszpapíron rajzok voltak.

- Nézni szabad, kérdezni szabad, rajzolni nem - nyújtotta át Csutinak.
- Gyere, Jani, nézd te is.

Jani nem tagadhatta: a rajzok érdekesek voltak. Kis traktorok, amelyek könnyen mozognak a keskeny dűlőutakon is, tökéletesen elegendők arra, hogy egy répa- vagy kukoricakapáló gépet húzzanak. Ügyes, dömperszerű kocsimegoldások, répa- és krumpliszedő gépek mögé, villanydarálók, keltetőgépek, fejőgépek, palántázók.

- Ezt a lucernaaprítót érdemes megnézni - hajolt oda Bardóczy is. - A szabadalom ára hetvenezer angol font. De megéri. A lekaszált lucernát pillanatok alatt törli, szárítja, préseli, fehérje- és vitaminvesztés nélkül készíti a takarmányt. A gyártása szériában rendkívül olcsó. Minden ötszáz holdas gazdaságnak megéri, hogy vegyen belőle. Nézze csak meg az állatorvosi szakvéleményeket is.

- Tényleg kitűnő - mondta Csuti.
- Jó mérnök vagy, de rossz vevő - nevetett Géza. - Ha ócsárolod, olcsóbban adják.
- Egy pezetával sem - mondta Bardóczy. - Fix prix.
- Én ezt a gépet valahonnan ismerem - mondta Jani. - Határozottan emlékszem rá.
- Most jön, uram, az ógörög mesével - szólt közbe idegesen Két. - Figyelmeztetem, hogy eszébe ne jusson engedély nélkül gyártani Magyarországon. Hiába fogja rózsaszínre festeni zöld helyett a pótkereket, ennek a gépnek a prototípusa világszabadalom. Ha ennek az ötletét ellopják...
- Mr. Két, figyelmeztetem, hogy ugyanezt a szöveget Mr. Kingsley, a gentleman nem így mondta volna - röhögött Bardóczy.
- De ez lett volna az értelme...
- Mr. Homoknak egyébként igaza lehet - mosolygott barátságosan Bardóczy. - Ez a gép ugyanis hazánkfia találmánya.

- Dehogy magyar, maga már részegen összevissza beszél. A szabadalom tulajdonosa az AGROMACHINES LTD., a szabadalmakat bejegyeztette Herbert Mitchell és William Edgar Forks - szólt szigorúan Két, és szúrós szemmel nézte Bardóczyt.

Bardóczy azonban már tökrészeg volt.

- A Mitchell? A Mitchell, aki három schillingért kölcsönadja az iratait? És Mr. Forks, a fajangol? Tudja, ki az? Forbáthnak hívják, adjunktus volt a műegyetemen, most angolosított, fél éve sincs, Forbáth Pistáról William Forksra. Az Edgart úgy lopta hozzá. Akár csak a rajzokat.

- Bardóczy úr, ön...

- Miklós kám, mit izgulsz? És ha tudják az urak? Elvégre barátok vagyunk. Magyarok vagyunk. Ti itt, mi ott, illetve...

„Én ezt a rajzot ismerem - gondolta újra Homok Jani. - Ismerem. És Forbáth... Forbáth... Forbáth adjunktus... óóóó...”

Römer Géza csöngetett.

- Kávét kérünk - mondta olaszul a besiető inasnak.

„Én ezt a rajzot ismerem” - gondolta újra Jani, és görcsösen fogta az albumot. Forbáth... hát persze. Szentséges ég. Az ő osztálya mindig Forbáthnak küldte át véleményezésre a benyújtott újításokat. Az első veszekedésük Ágnessel... a fene egye meg azt a lucernaszárító gépet. Értekezletről jött haza. Ágnes már otthon volt. Azzal fogadta, hogy Bodza Gábris benn járt nála a kórházban. Gábris, a kedves jó cimbor, akivel együtt inaskodtak az öntödében, együtt mázolták éjszaka a gyárkerítésre a jelszavakat, együtt mentették a nyilasok elől a gépeket és a mozdonyt, együtt takarították a romokat... Gábris... hogy lehet ezt jóvátenni? Ötször is kereste őt Bodza Gábris a minisztériumban. Először persze fogadta. Feketével kínálta, cigarettával. Gábris dühös volt, elpanaszolta, hogy négy hónapja nem kapott választ a találmányára. Ő meg büszke volt, hogy milyen operatíván intézkedhet... telefonált, azonnal kéri a referenset, mi van a Bodza-féle aktával? Kérem, Homok elvtárs, már kiadtuk szakvéleményezésre a műegyetemre. De azonnal megsürgetjük, tessék érdeklődni két hét múlva. Két hét múlva megint fogadta Gábrist. Úgy várta, hogy az asztalán ott volt a referens előző napi feljegyzése. Még nincs végleges értékelés, mert valami problémát talált a szakértő. „Mi a fenét talált, amit eddig nem tudott?” - kérdezte Gábris mérgesen. „És te meg mit dőlsz be nekik. Bürokrata lettél te is?” Ő nevetett, de a szívébe ment a fullánk. Miért bürokrata? Mert nem dobálja az állam pénzét? Mert nincs sógor-komaság? Együtt ittunk, együtt voltunk melósok, együtt jártunk üzemi bálba... ezért higgyem el, hogy jó találmány? Ha valakinek ezt meg kellene értenie, az Bodza Gábris. De nem értette meg, panaszt jelentett be a miniszternél, és neki, Homok Jánosnak mosakodnia kellett a minisztérium kollégiuma előtt. Hogy ő nem fektette el a Bodza-féle találmányt. Azután harmadszor is jött Gábris, akkor ő véletlenül házon kívül volt. Azután, igen, hát kiadta a titkárnőnek, hogy ha ilyen ügyben keresik, nem fogadhat senkit, tessék a szakreferenshez menni. Bodza Gábris se kivétel. És Gábris Ágneshez ment, a kórházba, panaszkodni, hogy ő fafejű lett, meg begyepesedett, meg nem lát az orrán túlra meg a hatalom... Micsoda hatalom? Hát nem a munkásosztály hatalmát, Bodza Gábris hatalmát képviseli ő? Te engem ne taníts, ha te orvos vagy, én meg mérnök vagyok, képezd magad ideológiailag... az a bajod, humánus nyavalygás, kispolgári... jóságos ég... milyen hideggé és keménnyé vált Ágnes arca... és most megvehetik Gábris találmányát Mr. Forkstól és a többi csirkefogótól hetvenezer fontért. És mennyi más találmányt? Mennyit még?

Az inas körbeviszi a kávéskannát.

- Tejszínt, cukrot?

- Nem kell.

- Ha az a Forbáth-Forks magyar állampolgár - mondja Csuti.

- Ne féljen, nem az - vigyorog Bardóczy. - És ha az volna? Bizonyítson. Mindent ő maga talált fel, ezzel a Mitchell-lel. Mérnök. Kitűnő szakember. Maguknál a műegyetemen volt. A saját munkáit hozta magával. Bolond lett volna otthagyni. Vagy már éppen kinn tervezte. No, ugye, mégér hetvenezret?

- Tejszínt parancsoljatok... és hagyjátok az üzleti tárgyalásokat holnapra - mondta idegesen Römer.

- Mikor jött ki ide ez a Forbáth? - kérdezte Jani.

- No, mikor? Hármát lehet találgatni - röhögött Bardóczy. - Amikor Miklós meg én. A nagy szezonban.

„Ez nem lesz jó” - gondolta Csuti, és gyorsan Römerhez fordult.

- Rikáról nem meséltél semmit.

- Jól van. Nagy fiai vannak.

- Persze ő hozzáment Kemeneshez, igaz?

- Rövid néhány hónapra. Tibor igazán nem férjnek való.

- És a gyerekek?

- Rika második házasságából születtek.

- És Tiborral mi van? A gyárban dolgozik még?

- Dehogyan dolgozik. Férj korában a propagandaosztályt vezette, azután azt is átadta Mr. MacLambnek, az új férjnek. Ő maga rövid ideig New Yorkban próbált szerencsét, azután úgy tudom, Kaliforniában is járt, most pedig vagy három éve Párizsban telepedett le.

- Ott, hát. Találkoztam vele - szólt közbe Két. - A Rue de l'École-ban van hatszobás lakása, titkára és komornyikja. Állítólag a Moulin Rouge egyik szőlőtáncosnője veronált vett be miatta.

Bardóczy nevetett.

- Hülyék a nők.

- Mert nem téged szeretnek, mi? Don Juan Tibérió tapos a női szíveken. Lóránt, emlékszel arra a kis szökére, aki Pesten majdnem utánahalt?

- Sajnálom, nem ismertem Tibor sweetheartjait.

- Fenét nem ismerted. Ott dolgozott az irodában, az Ágnes, no... Csaplár Ágnes.

Csuti elvörösödött. Jani halálsápadt lett.

Két Miklós ebből semmit sem vett észre. Kedélyesen fordult Janihoz.

- Maga persze ezt nem tudja, mert nem a központi irodában dolgozott. Emlékszel, Lóránt? Tiszta röhej volt, hogy szaladt az az eszelős kis csirke a Kemenes fiú után. A Tibornak csak egyet kellett volna füttyentenie, és már felvihette volna a lakására. De kellett is a Kemenesnek az a nyeszlett kis... még egy éjszakára sem.

„Hallgass, te hülye... nahát, ez kellett csak, úristen” - hült meg Csutiban a vér.

Jani felugrott.

Az arca vértelen volt, az ember azt hitte volna, hogy mindjárt összeesik.

- Kikérem ezt a mocskos hangot... így ne merjen senki beszélni a feleségemről. Ágnes körme feketéje is tisztább, mint az urak beszéde. És ha valakinek még volna valami mondanivalója...

„Szent Bonifác... persze... a felesége” - szikrázott át Két Miklós agyán.

Rómer Géza egyikről a másikra bámult. Kemenes Tibor annak idején mesélt valamit... ezt a fatális véletlent. Hogy ez a hülye Két miket tud összelocsogni. Rosszabb ezer vénasszonynál.

- Ne haragudj, drága öcsém... ez az ízléstelenség... én kérek tőled bocsánatot.

- Állok rendelkezésükre az uraknak - ugrott fel Bardóczy.

- Marha - legyintett Csuti mérgesen.

- Bocsásson meg... bocsásson meg, kérem... nem gondoltam... csak vicc volt, eszem ágában sem volt... férfitársaság... összevissza fecseg az ember... ha sejtettem volna.

Jani még mindig állt. Most Csutihoz fordult.

- Maradsz még?

- Nem... nem... persze hogy nem.

A motorcsónak nagy félkört írt a sziklafal körül, és berregve fúrta a hullámokat. A kikötő most is tele volt csónakokkal. A bárókból kékes és vörös fény áradt, a hold aranyszálakat szőtt, és egymáshoz kötözte a hullámokat. A kék öbölben a szurokfekete sziklán még mindig ott ült a két szerelmes. Vagy másik két szerelmes? A fiú mandolint pengetett, a lány énekelt:

*...just a little moonlight,
and a serenade...*

A motorcsónak a kikötőhídhöz simult.

- Rettenetesen sajnálom - mondta Csuti.

EGY DOBOZ KARTON

A szívvizsgáló a folyosó végén volt. A szűk kis szoba a folyosóról nyílt, nem volt külön öltözője, nem volt előtere sem. Csak egy dívány, az EKG-berendezés, egy ruhafogas és egy kis asztal fért el benne. A Szent Katalin-kórház százéves épülete nem ekkora betegforgalomra épült, és nem ilyen vizsgáló berendezésekre. A várakozó betegek a folyosó padjain ültek, és hallgathatták Teréz nővér harsogását. „Na, mi lesz?” - pattogott Teréz nővér hangja az ajtó mögött. „Meghaltunk? Ne fűzőgessen a cipőjét, csak a harisnyáját tűrje le. Gyorsan, gyorsan, és ne remegjen. Ez talán csak nem fáj? Nem ért magyarul? Nem tudja, mi az, hogy lazán feküdni?”

Ágnes először úgy tett, mintha nem hallaná. Elsietett az ajtó előtt, udvariasan válaszolt az ismerős betegek üdvözlésére, és továbbment. De amikor harmadszor is arra járt, és harmadszor is ugyanezt az ordítózást hallotta, előkotorta zsebéből a minden ajtót nyitó kórházi kulcsát, és belépett a vizsgálóba.

Teréz nővér paprikavörösén nézett hátra.

- Ja, a doktornő az?

Ágnes intett, jöjjön ki egy pillanatra a folyosóra. Ott az ablakig hívta, és halkán azt kérdezte:

- Kérem... hogyan beszél maga a betegekkel?

- Hogyan beszélek? - kérdezte Teréz nővér hangosan és élesen.

- Megengedhetetlenül.

- Az udvariasság nincs benne a fizetésben.

- De benne van - felelte Ágnes nyugodtan. - A betegnek nemcsak a kezelés és az ápolás jár, hanem a kulturált és barátságos hang is.

- Főleg a magánbetegeknek, mi?

- Miféle magánbetegeknek? - fagyott meg Ágnesben a vér.

- Például az a nő is, akinek éppen az EKG-ját csinálom. A doktornő cédulájával jött.

Ágnes arca megkeményedett.

- Teréz nővér éppen olyan jól tudja, mint én, hogy ezek a betegek...

- Én nem bánom - mondta Teréz nővér -, ha a doktornőnek sok a szabad ideje, csak csinálja, de hogy én bejelentem az igazgatóságon, hogy ezért túlóra jár nekem.

- Túlóra? Hivatalos időben?

- Én ezen nem vitatkozom a doktornővel. Én már felajánlottam, hogy átmegyek más osztályra.

- Az lesz a leghelyesebb - mondta Ágnes. - Addig is, akármilyen nehezére esik is, bánjon a betegekkel udvariasan, mert ezt a hangot nem tűröm.

Teréz nővér visszakacsázott a szívvizsgálóba, Ágnes pedig bosszúsan ment át az ambulanciára. Való igaz, nagyon sok dolga volt neki is, Teréz nővérnek is, mindenkinek, és egyre több lesz. A gyógyult betegek nagy részét ugyanis, például a szívbetegeket, vesebetegeket időről időre kontrollra hívta be. Külön dobozban kartonokat helyezett el, még a Mezőgazdasági Gépgyárban tanult könyvelői módszerrel: kék kartont kaptak a gyógyult szív- és érrendszeri betegek, rózsaszínű kartont a vesebajosok, a gyógyult máj- és epebajosoknak világossárga karton járt. Nyolc-tíz hónaponként sorra került minden beteg. Ágnes néhány udvarias sort írt egy receptlapra. „Tanácsadásra szívesen látom.” Tíz közül kilenc biztosan el is jött.

Amikor évekkel ezelőtt Ágnes megszervezte a gyógyult betegek rendszeres ellenőrzését, a szakszervezeti bizottság külön dicséretben részesítette. Cikket írtak róla a november hetedikünnepi faliújságban, volt, aki lelkesen azt javasolta, hogy csináljanak belőle mozgalmat. De egyrészt már annyiféle „gyógyíts jobban” mozgalom volt akkortájt, másrészt hamarosan kiszűlt, hogy a meghívott betegek igazán eljönnek, és ez rengeteg munkával, gonddal és ügyintézéssel jár - a buzgalom lanyhulni kezdett. Nem készült róla több faliújságcikk, nem említették az értekezleteken, de volt, élt, csinálni kellett, és Ágnes csinálta is. És most ez a fajta gyanúsítás, hogy ezek a betegek „magánbetegek”. „Á, nem kell törődni vele” - gondolta Ágnes, de sírni tudott volna mérgében.

A beteg kilépett a szívvizsgálóból, kezében tartotta az előhívott filmet. Középkorú, barna hajú, nehéz mozgású nő volt. Amikor meglátta Ágnest, messziről köszönt. Ágnes hirtelen nem ismerte meg.

Az asszony meghökkent.

- Ugye, megöregedtem, doktornő. Megőszültem. És meghíztam. Már egy hónapja megkaptam a kedves lapját, azóta gondolkoztam... nehezen szántam rá magamat.

- Tessék, fáradjon be - mondta Ágnes, és előreengedte az asszonyt. Persze most már tudta, ki ez: Varga Ferencné. Nyolc évvel ezelőtt volt benn, gyermekági lázból eredő carditisszel. Azóta félévenként látta, de ilyen rossz állapotban még egyszer sem. „Járás és beszéd közben fullad, a bőrszíne rossz” - figyelte Ágnes, amíg beléptek a vizsgálóba. „A tekintete fáradt és elgyötört. No, majd meglátjuk.”

Ágnes megvizsgálta a beteget, intett, hogy újra öltözzön fel, és foglaljon helyet az íróasztal mellett a karosszékekben.

- Mi a panasza?

- Lihegek. Rettenetesen hízom, tessék nézni, lepattan a gomb a harisnyakötőmről. És mindig csak aludni szeretnék. A hasam feszül.

- Azonkívül szapora a pulzusa, szédül, ha lehajol. Ezeket tudom. Más panaszra gondoltam. Valami nagy szomorúság érte?

- Nem, á, dehogy...

- Mit csinál Ferike?

- Köszönöm, nagyon jól van. Másodikba jár.

- A férje?

- Jól van, ő is, köszönöm.

- Mióta ilyen viharosak a panaszai?

- Magam sem tudom.

- Fél évvel ezelőtt, amikor nálam járt, nagyon meg voltunk elégedve, emlékszik? Nem volt ödémás sem, most meg ide nézzen...

- Igen, én is érzem.

- Miért nem jött hozzám hamarabb?

- Nem is tudom, nem jutottam hozzá.

- Állásban van?

- Igen... illetve most nem... bedolgozom csak egy szövetkezetbe.

- Milyen munkát végez?

- Á, nem. Az semmi. Kendőkre pöttyeket festek.

- Nem volt influenzája mostanában?

- Nem.

- Nem tartja meg az étrendi előírásokat?

- De igen. Dehogynem.

„Nem értem” - gondolta Ágnes. „Hét évig semmi probléma nem volt. De mi válthatta ki?” A belgyógyászokat gyakran ugratják a kollégák: kérdeznek, tapogatnak, de a legegyszerűbb dolgokra nem jönnek rá. Hát tessék: két hónapig a kórházban kezelte, utána legalább tizenötször ellenőrizte, a legkisebb visszaesést azonnal észlelte, néhány strofantin injekcióval

rendbe hozta... és most egyszerre. Persze itt nem elég száz dolgot tudni vagy ezret, az a bizonyos belgyógyász-intuíció is kell. Nemhiába járja az a vicc, hogy Amerikában feltalálták a belgyógyászati diagnosztikai gépet, a betegről csak hétmillió adatot kell bediktálni, és a gép máris forog, kattog, húsz másodperc alatt kiszámítja, hogy a beteg nyolcadik hónapos terhes. A vicc csak az, hogy ezt a beteg hétmillió adat nélkül, egyszerű kérdésre is bementa volna. Érdekes, miért jut most eszébe ez a buta tréfa. Mert... mert amióta az asszonyt meglátta, tulajdonképpen ez a kérdés van a nyelvén, de ezt nem lehet megkérdezni, mert emlékszik arra a keserves sírásra, amikor az asszony a pólyás Ferikével elhagyta a kórházat, és közölték vele, hogy testvérke pedig nem lehet... Pedig itt millió az egyhez, hogy ez a dekompenzáció oka.

Mégis meg kell kérdezni.

A beteg elvörösödött. Nem, nem, szó sincs róla. Nem.

Ágnes gondolkozott.

- Akkor valami más rendellenesség lehet. Mindenesetre adok egy cédulát szakorvosi vizsgálatra.

Az asszony elsápadt.

- Nem, nem akarom. Megmondom őszintén: negyedik hónapban vagyok. Meg akarom tartani a gyereket. Meg akarom tartani mindenáron.

- Természetesen... nem is javasolnék én se mást. És sok szerencsét kívánok hozzá. Most már nyugodjék meg, kérem. Hiszen kezdhette volna ezzel is, nem? Kíván egy pohár vizet?

Az asszony hisztériásan sírt. Ágnes lefektette, nyugtatta. Hiszen rendbe hozzák a szívét, azonnal megírja a sürgősségi javaslatot, és felveszik a kórházba néhány hétre.

- Nem, nem akarok kórházba menni, nem akarom - kiáltotta az asszony magánkívül. - Akkor nem volt semmi értelme az egésznek, akkor kár volt az egészért... nekem most otthon kell lennem, nehogy az a másik nő...

A belgyógyász-szaklapban nemrég volt egy cikk, egy elkeseredett körzeti orvos tollából. Nincs idő gyógyításra - írta a kolléga -, a betegek panaszírodának néznek minket. Becsurog az eső, mert nem jöttek a KIK-től megcsinálni a plafont, nagyszájú a társbérelő, iszik a férj - és ezt mind végig kell hallgatni, a kezünkben remeg a sztetoszkóp és az injekciós tű az idegességtől, még hatvan beteg vár, és beszélnek, és olyan panaszokra várnak gyógyítást, ami a tanácsra és az adóhivatalra tartozik. Persze ez igaz, de ki tudná megmondani, hol kezdődik és hol végződik az orvos hivatása? Ha egy anya nem tud szoptatni, akkor a csecsemőtápszer-beszerzés fontosabb a csecsemőnek, mint hogy megmérjék a lázát. És ha a gyógyult tbc-s nyirkos lakása helyett nem tud száraz szobát adni a lakáshivatal... És ha Varga Ferencné most minden további nyugtatás és meghallgatás nélkül elküldené, és egyszerűen kezébe nyomna egy Isolanid-receptet?

- Szeretője van - mondta az asszony, és megint sírva fakadt. - Tudom, érzem, hogy van valakije. Hát persze, nem vagyok én már szép. Negyvenhárom éves vagyok, a fiatalságom elmúlt. De nem voltam jó anya? Nem voltam becsületes feleség? Ezt érdelem, hogy mire megöregszem, megrokkanak...

- Képzlődik. Ez a nyugtalanság az állapotával jár.

- Ó, istenem, drága doktornő, hogy én képzlődöm? Mit szólna maga ahhoz, ha az ura hónapszámra későn járna haza, nem mesélne semmiről, ha kérdem, mi baja, vállat von, azt mondja, semmi. Eléteszem a vacsorát, azt se tudja, mit eszik. Hát persze, kell is neki az én

főztöm? Ki tudja, merre járt egész délután, kivel volt, hol volt? Amíg nem voltam szívbeteg, addig együtt jártunk sétálni, kirándulni, mi nemcsak házastársak voltunk, mi jó barátok is voltunk... És én nem is csodálom, ha más nő kell neki. Kérem, egy olyan munkahelyen annyi szép fiatal lány, annyi kísértés. És úgy imádja a gyerekeket, és ugye, nekünk úgy volt, hogy nem lehet több, csak ez az egy. De most már a Ferikével is sokkal kevesebbet törődik. Kérem, amíg kisebb volt a gyerek, játszott vele, lombfűrészből kis állatokat vágott neki, oroszlánt, tigrist meg kiselefántot, egész kis állatkertet csinált furnérlemezből, és vízfestékekkel kifestette. Most semmi. Ha hazajön, azt kérdi, lefeküdt már a gyerek? Jól van. És leül a rádióhoz, de látszik, hogy a gondolatai nincsenek ott. Ez nem élet, doktornő, ez nem élet. Ha a lelkemet kiteszem, ha a kedvenc ételét főzöm, ha nagytakarítást csinálok, semmi. Egy jó szó nincs. És egyszer fél kilenckor jön haza, egyszer tizenegykor, pedig fél ötig van a munkaideje. A fizetését se borítékkal adja át, se szalaggal, mint azelőtt... Én nem értek az olyan asszonyi praktikákhoz, hogy kozmetikus meg új frizura meg hisztériás jelenetek, én nem fogok leskelődni az uram után, én nem megyek be a munkahelyére panaszkodni, én a szomszédasszonyok előtt is takarom a szégyenemet. Ha kérdik, hol jár olyan későn az uram, azt mondom, hogy vidéken van kiküldetésben meg túlórázik... De én ebbe belehalok. A gyerek is látja a rosszkedvet. Képzeld el, még vasárnap se jönne velünk sétálni. Vagy délig alszik, vagy felöltözik és elmegy. És az én uram, aki olyan figyelmes volt, hogy se egy névnap, se házassági évforduló el nem múlt volna egy szál virág nélkül, most elfelejtette a kisfiunk születésnapját... Én nem tudom, mitévő legyek, doktornő... én azt határoztam el... hogy talán ha még egy gyerekünk volna, talán észbe kapna. Hiszen nem rossz ember. Talán ha egy kislányunk születne. Amikor a Ferikém pici volt, még pelenkázni is segített. Fürdette is. Úgy örült neki. Talán, ha megint lesz egy pólyás a háznál...

- Rendben van, nem lesz semmi baj - mondta Ágnes. - Szép, egészséges kislánya lesz, rendbe jön a szíve, és rendbe jön a házassága. De az utasításokat tessék nagyon komolyan venni.

- Mindent, mindent, drága doktornő.

- Először is megnézem a kartont, hogy nincs-e változás a személyi adatokban.

- De nem kell befeküdni.

- Nem, nem. Az ura, ugye, szakoktató az iparitanuló-iskolában?

- Igen.

- A lakáscímük?

- A régi.

- Felírok egy sorozat kombetin-injekciót. Most átfárad a nőgyógyászatra. Holnap délelőtt pedig nálam jelentkezik. Jó?

- Köszönöm, doktornő.

Az asszony nehéz, fáradt járással ment ki. Ágnes a noteszába felírta a férj munkahelyének címét. Persze volt sok igazság a kolléga mérges-panaszos cikkében. Ez az ügy is... sokkal inkább a rádió lányok-asszonyok rovatára vagy egy hetilap lelki tanácsadójára tartozik.

Jani mérges volna, ha tudná, hogy ilyen ügyekbe avatkozik. Janival ilyesmiről különben sem lehet beszélni. „Mit csinálsz ekkora gondot ebből a sok kispolgári nyavalygásból” - mondta valaha régen, házasságuk első idejében, amikor még egyáltalán beszélgettek ilyesmiről. „Az emberek jajgatnak, panaszkodnak, pletykálnak, mint a vénasszonyok, túlságosan komolyan veszik a maguk apró ügyeit, és nem látják a fától az erdőt.” Ő ilyenkor vitatkozott Janival. Úgy érezte, és úgy érzi, ebben a rettenetesen sok panaszkodásban valami egészen új és

nagyszerű dolog van. Nehéz szavakkal megfogalmazni, de érzi, világosan és határozottan. A múltkor ezen kerekedett vita a fodrászüzletben. Kevés ideje volt, beszaladt a belvárosi fodrászszalonba, és ott várni kellett. Rettenetesen sokat. Könyvet vett elő, olvasott, letette, az óráját nézte, topogott. Hiába minden. Tucátjával várakoztak a nők, fiatalok, öregek, szépek, csúnyák. Két-, három-, sőt tízforintos borraivalókat adtak a fodrászlányoknak, még olyan nő is akadt, aki cukrászsüteményt, feketekávét hozott a segédeknek, csak hogy gyorsabb, kedvesebb kiszolgálást kapjon. És folyt a divatcsevegés, pulóverek és nylonholmik árusítása csomagból, külföldi lakk és párizsi csecsebecsék cserélgetése. Ágnes felállt. „Hová megy, doktornő?” - kérdezte Marika, az egyik fodrászsegéd, aki Ágnes haját szokta mosni. „Megmondom őszintén... nem rokonszenves itt nekem az egész... a vevőkör se. És mindig órákat kell várni.” „Ugyan - nevetett Marika -, azt tetszik hinni, hogy nincs mindenütt ugyanígy? A mamám Csepelen dolgozik...” öt perc múlva már vitatkozott az egész fodrászszalon. János, a legidősebb segéd, aki maszek volt valaha, Pannika, az üzletvezető, az érettségizett tanuló-lányok és a vendégek a burák alatt. Az egyik vendég eladó a szomszéd közértben, a másik tisztviselő a városházán, a harmadik orvos a Rókusban, az a csinos barna nő tanítónő, aki másodhetenként jár ide, amikor délelőttös az osztálya, és az a gyönyörű, vörös hajú nő takarítónő a külker-minisztériumban. Hát persze. Amikor Ágnes ifjú tisztviselő volt a Mezőgazdasági Gépgyárban, vagy amíg egyetemre járt, otthon, maga mosta a haját, és kényelmetlen villanydrótsavarókra tekerte esténként. A csavarok éjszaka felkarmolták a bőrét, nyomták a fejét, húzott, égett a fejbőre reggelre. És Dobray Jolán és Dékány Anna és Gerencsérné, a mama, keresztanya, mindenki egyedül mosta, bodorította a haját, csak egészen kivételes alkalmakkor ültek be egy fodrászszalonba a József körúton vagy a Nagymező utcában. Most Teréz nővér is fodrászhoz jár, a professzor felesége is és a villamoskalauznő is. Mindenki ugyanúgy igényli a csinos frizurát, a hibátlan nylonharisnyát, a kifogástalan cipőt, ebédhez egy szelet húst, az üzemi mosdóban a szappant és a tiszta törülközőt, a hűtőszekrényt és a televíziót, mint azt, hogy törődjenek a lakásproblémáival, hallgassák meg a kívánságait, panaszait és a véleményét a világról. Az emberi öntudat ébredésének, a „minden ember egyenlő” felismerésének, túlvilágvárás helyett a földi boldogság akarásának egyik fajtája ez. Hiába fuldoklik millió dossziéja között a lakáshivatal előadója, hiába sopánkodik Teréz nővér, hiába ír tiltakozó cikket a körzeti orvos - mindez a viharosan formálódó élet jelensége, mint a láz vagy a szívdobogás.

Ágnes sóhajtott, és felhívta telefonon a lakást.

- Csókolom, mama.

- Szervusz, fiam.

- Megkérnélek...

- Hogy Kisjanit hozzam el az óvodából, mert te későn jössz. Igen?

- Igen - felelte Ágnes.

- Inspekció?

- Igen - mondta Ágnes. Azután a noteszban még egyszer megnézte az iskola pontos címét, ahol Varga Ferenc tanít.

LÁTSZAT

A Rózsaszál kisvendéglő néhány száz méternyire volt a HÉV-megállótól. Ágnes már félórája ült egy sarokasztalhoz húzódva, de még mindig nem szokta meg a füstös, nehéz homályt, és a gyomra még mindig keveredett a zsírszaggal, pálinkaszaggal ázott, gőzölgő kabátok és izzadó testek párájával teli levegőtől. A terítő is piszkos volt, a kézzel írott, szinte olvashatatlan étlap pörköltet és bécsiszeletet ígért.

- Nem eszem semmit - mondta Ágnes a valahonnan nagy sokára előkecmergő pincérnek. - Feketekávét kérek.

- Rossz a gép - mondta álmosan a pincér. - Mást tessék.

- Tea?

- Az nincs. Tessék talán forralt bort.

- Nem, köszönöm. Gyümölcslé van?

- Csak málnaszörp.

- Jó, kérek málnaszörpöt.

A málnaszörppel teli pohárnak már fél méterről kadarkaszaga volt. Ágnes bele se kóstolt, félretolta, és bámulta a kisvendéglőnek átkeresztelt kültelki kocsmát. A söntéspultnak támaszkodva férfiak és nők ittak. Egyik féldecit a másik után. Ha legalább ettek volna közben valamit: olajos halat vagy salátafélét vagy perccet. Vagy ha legalább értelmesen beszélgettek volna, vagy nevetgéltek volna. De semmi értelmes dolgot nem csináltak, az orruk alatt motyogtak, vagy rekedten kiáltoztak, ténferegtek az asztalok között, azután visszamentek a pénztárhoz, váltottak egy blokkot, megint nekitámaszkodtak a pultnak, és felhajtották a következő adagot.

Egy borostás férfi minden asztalnak nekiment, és közben azt mondta: „Én nem álltam a maga útjába, hé”, vagy azt, hogy „Úristenem, de szenvedek”. És ebből a csoszogásból, motyogásból, kiáltozásból sűrű és kibírhatatlan zaj támadt.

Ágnes viszolyogva bámulta a mocskos abroszt, a piszkos, töredezett padlót. Ismeretlen és idegen volt számára ez a világ. És meghökkentő, hogy tulajdonképpen milyen kicsiny kis részét ismeri ő a világnak. Még az orvostudománynak is. Még a betegekről és a betegségekről is. Az életnek csak kicsiny, csiszolt és tisztára mosdatott felülete jut elé, mint ahhoz a sebészprofesszorhoz, aki csak a fehérbe bugyolált, borotvált, előkészített beteget látja, és lehet, hogy maga is elájulna, ha egyszer az utcáról hoznák elé a roncsolt, véres sebesültet. Pedig a valódi világ sokkal inkább pálinkával itatott, ordító sebesült, mint érzéstelenített, megnyugtató, fegyelmezett lény... És milyennek fogja látni Kisjani a világot? Normafa úti villa, óvoda a Szabadság-hegyen. Tavalay nyáron hajókirándulásra vitték a gyereket. Visegrádra. A fedélzeten egy ember hegedült. Kisjani nem nézte a vizet, a hidakat, a nyugágyakban pihenő embereket. Egész úton a hegedülő embert leste, és elragadtatva kiáltotta: „Nézzétek... élő rádió...” Akkor ezen nevettek. De nevetni fog azon is, ha Kisjani nagyszerűen fogja javítani otthon a villanycsengőt, szétszereli a tévét, de nem fog tudni játszani a vízparton egy marék kavicsal, nem tud gyönyörködni a felhőkben, a villámokban?...

„És mit tudok a szerelemről?” - kérdezte Ágnes önmagától. Semmit. A Gézával történetekre egyszerűen nem akart gondolni. Álom volt csak, örület volt, nem tud magának számot adni róla, nem akar gondolkozni rajta, nem akarja folytatni. Géza többször jelentkezett, kedvesen,

udvariasan, barátságosan. Hívta színházba is, engedélyt kért rá, hogy meglátogassa. Ő valami hideg rémülettel tiltakozott, nem, nem, most nem ér rá, majd talán a jövő héten. Néha úgy érezte, ezt sem teheti, találkozni kellene Gézával, és megmondani, hogy ne képzelje róla... Mít ne képzeljen róla?... És megmondani, hogy semmi kedve sincs otthagyni az urát, a gyereket, az otthonát és semmi kedve sincs mellékutcákban bujkálni - de ehhez minek még egyszer találkozni? Nem kell elfogadni a hívást, nincs több randevú, az az egyszer volt, sohasem volt, el kell felejtetni, le kell tagadni, önmaga előtt is, az álmai előtt is.

Kellemetlen volt itt ülni és várni, de ha már megbeszélte, nem megy el dolgavégezetlenül. Késő is van. Az első meglepetés ugyanis akkor érte, amikor bement az iparitanuló-iskolába, és kereste Varga Ferencet. Az igazgatói irodában egy öreg, hosszú fogú nő ütögetett egy még öregebb, zörgő írógépet, és barátságtalanul kérdezte, hogy minek keresi Vargát.

- Beszélnem kell a tanár úrral.

- Először is nem tanár, hanem szakoktató. Másodszor, kérem, már egy fél éve nincs nálunk.

- Hanem, hol van? - - Hivatalosan keresi?

- Nem. Magánügyben.

- Akkor nem adhatok felvilágosítást.

Elképedve fordult ki az irodából. Varga nem is dolgozik itt. És a felesége... nahát, ez cifra dolog lesz. Egy kerek fejű gyerek jött szembe a lépcsőn. Attól is megkérdezte, nem tudja-e, hol van most Varga szakoktató úr?

- Nem ismerem, minket nem tanított - mondta a gyerek, és továbbszaladt.

Az egyik takarítónőtől tudta meg, hogy Vargának valami „csúnya ügye” volt. Hogy kitették-e, áthelyezték-e, vagy maga ment el, nem tudja, csak azt tudja, hogy Cinkota mellett dolgozik, valami gyáráépítésen. Egyszer meg is adta a tanár úr a címét meg a telefonszámot, hogy ha keresik, vagy postája jön... Tessék csak várni, majd elhozom én a portás nénitől a cédulát.

Így jutott ki Ágnes az építkezésig, így találta meg az egyik betonozó brigádban Varga Ferencet, és csak annyi időt tudtak beszélni, hogy még félóra a műszak, azután találkozhatnak a közeli Rózsaszál kisvendéglő nevezetű kocsmában.

Poros, meszes, izzadt, fáradt férfi félszegen állt meg az asztalnál.

- Kezét csókolom, doktornő... ha jól értettem, Csaplár doktornő, aki a feleségemet kezelte.

- Igen.

- Csak nincs valami baj az asszonnyal? - kérdi riadtan.

Ágnes szeretne biztatón mosolyogni.

- Foglaljon csak helyet.

- Bocsánat, hogy így piszkosan... majd azután megyek az öltözőbe, most nem akartam megvárakoztatni. Feketét parancsol?

- Köszönöm, itt a málnaszörp. Én se akarom feltartani, és nem akarom kerülgetni a forró kását. A felesége kisbabát vár. És bizony nem jó a szíve.

Varga Ferenc Ágnesre bámult, az arcát kiverte a veríték, a kezét kétségbeesetten összecsapta.

- De hiszen nem lehet... azt mondták...

- Majd áthúzzuk rajta valahogy.

- Ha valami baja lesz... nem élem túl. Mit csináljak, drága doktornő, mit csináljak?
- Legyen gyengéd a feleségéhez, törődjön vele. Menjen haza olyan korán, amilyen korán tud. Menjenek el egy kicsit sétálni. Ön itt oktató az építkezésen, nem?
- Nem - mondta Varga. - Doktornő, én elmondok önnek mindent. Adjon tanácsot, segítsen. Az iskolából fél évvel ezelőtt kivettem. Összerúgtuk a patkót az igazgatóval. Nézze, gyakori mese: az igazgató berendelte a gyerekeket, és gyakorlati oktatás címén felépíttette velük a víkend-házát. Tiltakoztam, panaszt tettem, kisült, hogy a főnök, akihez a feljegyzést beküldtem, nemcsak hogy tudott róla, hanem ugyanúgy benne volt a disznóságban. Képzelterti, doktornő, mi lett ebből. Fegyelmi. Hogy én rágalmaztam. Lejárattam az igazgató tekintélyét. Kérem, fél évig tartott a cirkusz. Ha otthon elmondhattam volna, ha megbeszélhettem volna a feleségemmel. De tetszik tudni, szívbeteg, szegény, kímélni kell. Így is mindig ijedezik. Ha öt percet késik a gyerek az iskolából - már a szíven a borogatás, már rémeket lát, már azt képzeli, hogy villamos alá került, hogy verekedett a pajtásaival, és beverték a fejét... Hát én nem szóltam semmit. Fegyelmi tárgyalás. Izgalom. Fellebbezés. Felmentem a kollégáimhoz, ott írtam meg a fellebbezést. Ügyvéddel beszéltem. A szakszervezeti bizalmival. Szerencsémre a párttitkárunk nagyon rendes, mellém állt. Így kaptam itt munkát. De a mai napig nem tud szegény arról se, hogy Cinkotára járok. A rendes szürke ruhában jövök el hazulról, abban, amiben tanítani jártam. Egy ismerősnél öltözöm át. Reggel, este. Tessék elképzelni ezt. És futok hazáig, hogy minél hamarább otthon legyek. Néha olyan ideges vagyok és olyan fáradt, hogy nem hallom, ha szólnak hozzám.
- Olyan nehéz itt a munkája?
- Nem, kérem. Jó szakmunkás vagyok. Az izgalmak. Most foglalkozik a beadvánnyommal magasabb fokon a minisztérium. Nem mindegy nekem, hogy igazságot szolgáltatnak-e...
- A felesége látta, hogy valami baja van. De nem értette.
- Panaszkodott rám?
- Dehogyan. Azt mondta, hogy nagyon szereti magát, és boldog, hogy még egy kicsi gyerekük lesz.
- Ó, istenem. Tudja, én meg néha olyan ingerült voltam szegényhez... Mondjam el neki a bajomat, doktornő?
- Ne egyszerre. És jó lenne, ha vinne neki egy szál virágot. Valamilyen címen. Névnap, születésnap, évforduló, találjon ki valamit. De a gyerekről ne tudjon semmit, várja meg, hogy ő szóljon. Jó?

Varga elment.

- Egy málnaszörp - mondta Ágnes a pincérnek, és letette a két forintot. Kilépett a homályos melegből a havas esős, hűvös estébe. Fázni kezdett. Nem a teste borzongott, az idegei, a gondolatai. A lucskos, tömött HÉV nagyokat rázott, a sivár Kerepesi úton esőben ázó teherautók döcögtek.

Diákfiúk, diáklányok utaztak a HÉV-en, nevetgéltek, sugdolóztak. „Szeretném látni őket húsz év múlva” - gondolta Ágnes. „Ki kinek lesz a párja? Boldogok lesznek-e akkor is?”

Szeme egy csinos, gesztenyehajú fiúra tévedt. „Ilyen volt Tibor” - gondolta, és érezte, hogy vérhullám fut az arcába. Egyszerre úgy megtelt vággyal, hogy majdnem sírva fakadt. Valami elérhetetlenre és megnevezhetetlenre vágyott, az elmúlt fiatalságra, egy baráti szóra, egypercnyi májusra, egy simogató tenyérre, egy kedves dallamra vagy egyetlen jó ízre, vagy egy

kedves, szemet pihentető színre. A két könyv jutott eszébe Géza íróasztalán, a fekete és az almazöld borítólappal, azután a bolyhos fehér fürdőköpeny.

- Ne álmodozunk, öreglány - mondta egy kedélyes hang, és Ágnes érezte, hogy kosarakkal és bőröndökkel lökdösődnek, préselődnek mellette. - Végállomás.

ESŐBEN A HEGYEN

Géza befejezte a vizitét.

Bement a szobájába, és elővette a disszertációját. A chorea minor - népszerű nevén vitustánc - diagnosztikájával és újabb terápiájával, különösen a visszaeső betegek problémáival foglalkozott. Sokéves anyaga már együtt volt, most a rendszerezés, következtetések, a tapasztalatok megfogalmazása volt a feladata.

Szórakozottan olvasta át az előző napok munkáját.

„Meg kéne mutatni Ágnesnek... egyáltalán, beszélni kellene Ágnessel.”

Feltárcsázta a Szent Katalin-kórház számát. A belgyógyászaton egy nővér jelentkezett. Közölte, hogy Csaplár doktornő már jó húsz perce elment.

- Hazament?

- Nem hiszem, mert hazaszólt a lakására, hogy valami más dolga van.

Géza letette a kagylót, és újra elővette a disszertációt. De csak firkált az üres papírlapokon, egy csónakot, benne egy fiút és egy lányt, egy erdőt, benne egy fiút és egy lányt, egy szobát, benne egy fiút és egy lányt.

„Á, nem kell úgy élnem, mint egy trappista szerzetesnek. Csak dolgozom, dolgozom, egészen belezöldülök. Sétálok egyet a hegyen.”

Két pillanat alatt magára kapta a felöltőjét, és száguldott lefelé a lépcsőn.

„Ha valami más dolga is van, mondjuk, bevásárlás... nem, amiatt nem szól külön haza... talán egy betegét kell megnéznie... ha elkapom ezt a hatos buszt, akkor én érek oda hamarabb.”

A Tanács körúton átszállt a hatosról egy ötösre. Hideg, novemberi eső esett, lucskos, hóval kevert szomorú eső - Géza észre se vette. A Malinovszkij fasorban leszállt az autóbusról, és besietett a fogaskerekű végállomására.

Hat óra se volt még, és már koromsötét. Ostoba találmány a tél. A Szabadság-hegy állomáson leszállt és körülnézett. Minden csupa sár és víz. Most hová? Járkáljon az esőben? Vagy csengessen be a Normafa úti házba? Hívás nélkül?

Alaposan megnézte a fogaskerekűből leszállókat. Nem, Ágnes nincsen köztük. Felsétál pár száz méternyit az Eötvös úton, és a következő fogassal lemegy.

Jó levegő van erre még ilyenkor is. A kórházi szobában tavaszig maradhat. Itt kellene valahol lakást szerezni. Ha a könyvet kiadják, belemegy egy társasház-építésbe. Lehetetlen, hogy egy negyvenkét éves embernek, komoly orvosnak ne legyen otthona. A múltkor benn járt nála egy orvostanhallgató, engedélyt kért, hogy vakációban az osztályán dolgozhasson. Két mondat után nem kisül, hogy egy volt osztálytársának a fia!

Jön a következő fogaskerekű. Ágnes sehol.

Még egyet, még egyetlenegyet megvár.

Azt kéne ilyen esőben egy órára ideküldeni, aki ezt a kabátot vízhatlannak adta el. Persze neki se kötelező itt ácsorognia, és ha meggondolja, nincs is semmi értelme. Először is, lehet, hogy Ágnes csak egy óra múlva jön haza. Vagy éjjélkor. Talán színházba ment, vagy moziba ment. Vagy haza se jön éjszakára. Lehet, hogy visszament a kórházba inspekciózni. Vagy... akármit csinál, nem tartozik neki elszámolással. Nevetséges, most már a harmadik fogast várta meg. Mint egy megkergült gimnazista. Ágnes családban él, férje van, gyereke van. Milyen jogon tör be az életébe? A telefonválaszok, a randevúkérések visszautasítása nem adtak eléggé világos választ? És igazán szereti Ágnest? Nemcsak a romantikus diákemlék, nem hirtelen fellángolás volt? Hiszen alig ismerik egymást. Akkor az egyetemen is ritkán találkoztak. És azóta is tizenkét év telt el.

Még ezt az egyet, ezt az utolsót, és azután le kell menni a városba.

Újra felment az Eötvös úton, azután le, a Diana úti iskoláig. A fogaskerekű bejött, és újra elment.

No, még ezt a legeslegutolsót.

Alig hitt a szemének, amikor a következőről Ágnes valóban leszállt. Fáradtnak látszott és szomorúnak. Ernyő sem volt nála, nylonkendőt kötött a fejére, megvárta, amíg a fogas továbbment, azután megfordult, és elindult a Normafa út felé.

- Ágnes!

- Ó, istenem.

- Véletlenül erre jártam - mondta Géza. Ágnes a csuromvizes kabátot nézte.

- Véletlenül?

- Hát... mondjuk. Hat óra óta várok rád.

- Jézusmária, kész tüdőgyulladás. Gyere, itt lakunk két lépésnyire. Megiszol egy forró teát.

- Ezt bárkivel megtennéd. Ebben nincs semmi. Ez csak olyan vöröskereszt, ugye? - kérdezte Géza. - Bemutathatsz a mamádnak is: kollégám, doktor Poltavai.

- Pontosan így van.

- Tudod, mit? Akkor inkább álljunk az esőben. Mert én nem így akarlak. Egészen akarlak, örökre akarlak - mondta Géza, és érezte, hogy már nincs semmi megfontoltság, semmi kontroll, semmi akarat, csak végtelen vágyakozás a szívében. - Azért vártam rád, mert neked mondom meg legelőször, Winspeare professzor áprilisban előadást tart Párizsban, egy belgyógyász kongresszuson. Meghívott. Veled akarok menni. Mindenhová veled akarok menni.

„Nem szabad... nem akarom... semmi értelme sincs” - akarta mondani Ágnes. Nem értette Géza szavait. A halántéka dobolt, a szíve izgatottan vert. „Ez nem én vagyok, megőrültem, álmodom” - gondolta, és közben álltak és áztak a süppedő sárban, zuhogó esőben, és csókolództak.

A CSALÁD ESTE

Fél kilenc elmúlt, amikor Ágnes belépett a lakásba. Csöndesen zárta be az előszobaajtót, nem akart a mamával találkozni. De Csaplárné így is meghallotta, elébe sietett.

- Szervusz, fiam. Kisjani éppen most aludt el. Ne is menj be hozzá, ne zavarj fel.
- Igen, mama. És István?
- A te szobádba küldtem leckét írni, hogy a kicsit ne zavarja a fény. Kérsz vacsorát?
- Nagyon köszönöm, igen. És te mit ettél?

Csaplárné csodálkozva nézett rá.

- Amit máskor, gyerekem. Kávét.
- Hogyhogy, amit máskor?
- Mindig kávét szoktam vacsorázni.
- Mióta, mama?

Csaplárné arcán furcsa mosoly fut át. Szégyenkező és meglepett.

- Amióta fájnak a fogaim. Évek óta.

Ágnes nem kap levegőt a meghökkenéstől.

- Sose mondtad, édesanyám, hogy a fogaid fájnak.
- Sose törődj vele. Majd kihúzatom az OTI-ban. Csak valahogy nem tudtam eddig sorját keríteni. Mit melegítsek vacsorára? A déli főzelékből jó lesz?
- Igen, nagyon jó.
- Behozom.
- Nem, nem. Nagyon jó lesz a konyhában, mindjárt utánad megyek. Csak megnézem előbb Istvánt.
- A posta ott van a hallban, a nagyasztalon.

Képeslapok Janitól. Viterbo, Portofino, Velence. Tizedike táján Jani itthon lesz. Talán előbb is. Hogy szalad az idő. Négy hét múlva karácsony. Lassan meg kell venni a fát is. Jó szagú, formás ezüstoffenyőt szeretne, mennyezetig érőt, rengeteg szaloncukorral, csupa fehérrel vagy csupa rózsaszínűvel, sok-sok csillagszóróval. Gyerekkorában mindig szeretne volna, ha sokkal több csillagszóró ragyogott volna a fán. Talán Kati is kijön addigra a kórházból. De hát Katit kínos lenne meghívni. Valószínűleg el se fogadná. Istvánnak és Kisjaninak korcsolyacipőt vesz. A mamának... tulajdonképpen a mamának egyszer valami egész buta, kedves dolgot kellene venni. Egy játék mackót. Vagy egy divatos nyakláncot. Hiszen ha meggondolja, a mama igazán nem öreg még. Hatvanhárom éves. Úristen, a mama... Tizennyolc éves korában férjhez ment, és szült és szoptatott, és éhezett és reszketett a gyerekeiért, és összesen negyvenhat éves volt, amikor egyedül maradt, özvegyen maradt. Milyen kiszolgáltatott és milyen makacs. Hogy elbújik a gyerekszobába, ha Jani hazaérkezik. És ha vendégek vannak? Behozza a kávét, és máris eltűnik. Azt se tudja, van-e a mamának társasága? Ki volna? Kincsesékhez elmegy minden szent évben egyszer. Abból is milyen patália lett. Hogy ne vigye Kisjanit abba a reakciós társaságba. És honnan tanult meg Kisjani keresztet vetni? Minek cipeli templomba? És a többi veszekedés. A mama miért olyan maradi? Minek főz be

paradicsomot? Jó a konzerv is. De ő kirángatja a cihákat az ágyból, száz üveget mos a kádban, paradicsomlében úszik a lakás. A keze fáj. Nagy üvegekben meggyet erjeszt, meggybort főz. Senki se szereti, rásavanyodik, de pancsol vele. És nem akar mosógépet. És nem mondta meg, hogy a foga fáj.

És Kisjani? Alig van vele is. Nem Ágnes eteti, nem ő fürösztí, nem ő válaszol örökös kérdéseire. Jövőre iskolás lesz... és István. Egy hónapja van náluk. Alig beszélt vele. Akkor beszélnek néhány szót, ha beviszi Katához a kórházba, látogatni.

No, legalább Istvánhoz beszalad egy percre.

István a nagy íróasztal mögött ült.

Hihetetlen, hogy mekkorát tud nőni egy hónap alatt egy ilyen kamasz. Az arca is megnyúlt egy kicsit, a hangja pedig vastagodik.

- Csókolom. Zavarok?

- Nem, dehogy. Maradj csak, Istvánkám. Én se akarlak zavarni. Sok leckéd van még?

- Hát... elég.

- Nincs semmi baj az iskolában?

- Á, dehogy. Ma is ötöst kaptam.

- Ne mondd. Miből?

- Rajzból és fogalmazásból.

- Itt van a fogalmazásod?

- Igen.

- Megmutatnád?

- Hát... - mondta zavartan István. - Inkább a rajzot mutatnám meg.

- Mutasd meg mind a kettőt.

István zavartan kotort a táskában. És közben kérdezte:

- Anyuval nem beszélteél?

- De. Mondok egy nagyon jó hírt. Karácsony előtt lehet, hogy otthon lesz. No, most lássam azt az irkát.

Ágnes leült István mellé, és kiterítette az asztalra a füzetet. Közben megsimogatta a barna üstököt.

- Megint hajvágás lesz, Pista.

- Majd mielőtt anyu hazajön.

- No, jó.

„A család este. Fogalmazás. Vázlat: 1. A család tagjainak jellemzése, apa, anya, testvérek. 2. A család vacsora előtt. Terítés, házimunka. 3. Az apa hazaérkezik. 4. A család vacsorázik. 5. A család vacsora után. Beszámoló az eltelt napról.”

Ezután két üres sor van a füzetben, és következik a kidolgozás.

„Az én édesapám igen jó ember. Egész nap fárad értünk. Édesanyám félnapos állásban van, és ezenkívül a háztartást vezeti. Három kis testvérem van, egy fiú és két lány. Nagyon szeretjük egymást. Öcsém, Ákos, jó barátom. Egy évvel fiatalabb nálam, de birkózásban majdnem olyan erős. Reggel az egész családnak ő keni meg a vajás kenyeret. Vasárnap délelőtt együtt

tisztítjuk az egész család cipőit. Két kishúgom, Ibi és Lilike ikrek, még csak tízévesek, de már tudnak sütni, főzni. Azonkívül tudnak villanyt szerelni is. Ha például valami elromlik a lakásban, nem hívunk szerelőt, mert mi, gyerekek, mindent meg tudunk javítani.

Édesapám minden este hétkor hazaérkezik. Édesanyámnak kezet csókol, minket megcsókol és átölel. Mire ő hazaérkezik, mi már befejeztük a leckét, és segítünk a terítésben és a vacsora-készítésben. Játszunk, apukám keresztrejtvényt fejt. Azután kezet mosunk, és leülünk az asztalhoz. Mindenkinek nagyon ízlik az étel, mert édesanyám nagyon jól főz. És különösen a főzeléket szeretjük, mert az jó és egészséges.

Vacsora után édesapám mesél. Mi is elmondjuk, mi volt az iskolában, berakjuk a táskánkat, még egyszer megnézzük, rendben van-e a holnap leckénk. Ibit és Lilit apukám vagy anyukám kihallgatja a leckéből, de Ákost és engem már nem kell. Fél tízkor jó éjszakát kívánunk egymásnak, és amikor már lefeküdtünk, szüleim bejönnek a szobánkba, betakargatnak minket, és megcsókolnak, és lábujjhegyen mennek ki a szobából...”

A dolgozat alatt az érdemjegyek: fogalmazás ötös, helyesírás ötös, külalak ötös.

- István - mondta Ágnes meghökkenve -, de hiszen ebből egy szó sem igaz. Ezt a tanár úr nem tudja?

- De igen - mondta István. - De a mi osztályunkban nem lehet megírni az igazat.

- ?????

István vállat vont.

- A Svéd Gyuri apukája például Kanadába disszidált egy nénivel... a Sóki Feri anyukája kiküldetésben van Párizsban egy évre, de addig nem költözhet az apukájához, mert annak az új felesége nem engedi be, úgyhogy kiadták egész évre egy ismerőshöz. A Lénárt Gabinak a papája iszik, már voltak a rendőrségen is.

- Honnan tudod?

- Mindenki tudja.

- És ők se erről írtak?

- Nem - mondta István. - A tanár úr mondta, hogy ezt a dolgozatot muszáj megírni minden iskolában, mert ez központi téma, a minisztériumból küldték... azért adta meg a vázlatot is, hogy könnyebben menjen. És még két ilyen dolgozat lesz. Egy olyan, hogy „A család reggel” és egy olyan, hogy „Mit csinálunk vasárnap”. Azt mondta a tanár úr, hogy aki akarja, az írja meg az igazat, és aki akarja, az írja meg, hogy hogyan szeretné...

- És te három testvért szeretnél?

- Ez jutott eszembe - felelte István.

Ágnes felállt, visszaadta a füzetet.

- Folytasd a leckédet, Istvánkám. Vacsoráztál már?

- Köszönöm, igen.

Ágnes kiment a konyhába. Étvágytalanul ette a kelkáposzta-főzeléket. Kisjani jövőre iskolába megy. Dolgozatot fog írni. A család este... mit fog írni? Úristen.

EGYSZER ÉS SOHA TÖBBÉ

HALLGATNI ARANY

Doktor Zsille Norbert, a szocialista etikett és kulturált viselkedés professzora a rekamién feküdt. Már harmadik napja gyengélkedett, egy berettyóújfalui disznótor lázas gyomorrontását heverte ki. Elbágyadva a láztól, az üres teáktól és azoktól a rettenetes kotyvalékoktól, amiket Eödön fiúi szeretettel és orvosi szigorral belediktált, egész nap pihent, és közben vad szenvedélyének hódolt: hallgatódzott.

Zsille Norbert sohasem fogta meg kézzel a csirkecsontot, nem törte össze a krumplit a mártásban, nem maradt ülvé, ha nő lépett a szobába. De ez az egy, ez kicsi gyerekkora óta gyengéje volt. Már otthon a zsillepusztai házban óriási pofonokat kapott, amikor papa, marna, nagymama tetten érte egy-egy csúnyább leskelődésen. A katonaiskolában, ahol tanulmányait végezte, ő leste ki a tanári konferenciák titkait, ő tudta elsőnek, hogy éjszakai riadó készül, ő szállított pletykákat a tisztek magánéletéről, ő tudta, hogy melyik kadét melyik kislánynak küld titokban leveleket, majd később, aktív tiszt korában minden pletykát tudott az eladó lányokról, különösen azok vagyoni helyzetéről. „Hallgatni arany - hallgatózni gyémánt” - gondolta elégedetten, amikor egy-egy érdekes hírt vagy pletykát megtudott. Ennek köszönhetette negyvennégyben, hogy idejekorán otthagyta a hitleri szövetséget, hogy negyvenötben államtitkár lett. Persze nemcsak jelentős ügyeket hallgatott ki. Mindig és mindenütt odafigyelt minden beszédfoszlányra. Eszpresszóban, villamoson, szerelmes félmondatokat, intrikákat, politikai viccek felét, ismeretlenekről szóló közléseket, bármit gyönyörűséggel fogadott.

Az új öröklakás ebből a szempontból is tökéletes volt. A vékony, rosszul szigetelt falak, a hangot vezető fűtőtestek... Norbert csak feküdt a rekamién, és mindenről tudott. Simonék válnak, Tolnai nem adta meg a százast, Homonnaiék tévét vásároltak. De a legegyszerűbb, legkényelmesebb és legérdekesebb volt Eödön tárgyalásait hallgatni. Nem mintha bármi hasznót remélt volna belőle, vagy pláne bármit felhasznált volna belőle öccse ellen. Szó se róla. Csak éppen kíváncsi volt. Sportból, szenvedélyből. Most is látogató volt éppen Eödönnél. Túlságosan halkán és óvatosan beszélt, és ismételten megkérdezte:

- Nyugodtan mondhatom? Nincs itthon senki?

- Mondtam, hogy nincs. Egyébként nem hívtalak, és nem kértelek rá, hogy beszélj. Te akartad...

Ki lehet ez? Norbert szerette volna, ha füle megnyúlik, és rátapad a kulcslyukra.

- Szédületes ötlet.

- Unom már világmegváltó terveidet.

- Nem a világot akarom megváltani, pénzt akarok szerezni.

- Hagyj ki belőle, Emilkém, jó?

Emil... persze, Palánkay van nála!

- Nem tudom elképzelni, mivel keresel ennyit - hallotta Zsille Palánkay izgatott hangját. - Nem hiszem el, hogy nem érdekel a pénz. Csak nem akarsz bedumálni nekem, hogy a fizetésemből élsz. Hol dolgozol? Röntgen szakrendelésen, nem? A filmet lopod?

- Hülye - mondta Eödön halkán és megvetéssel. - Egyébként ha ezért jöttél, akkor a tanácskozást befejeztük.

- Nem... nem. Kérlek, a tervem a következő. Az ország valamennyi termelőszövetkezetével közöljük, hogy az elkövetkező öt évben közvetlenül a bányától rendelhetik az útépitéshez és gazdasági épületek emeléséhez szükséges bazaltkockát és kavicsot. Érted?

- Nem. De nem fontos.

- Fontos. Most van egy kőközpont a minisztériumban, és a szerencsétlen paliknak onnan kell igényelni a követ, és a bányák először a központi raktárba visznek fel mindent, és ott osztják el újra, rémesen komplikált és nehéz, és mindenki unja már. Mi viszont, a bánya, tudunk szállítani...

- Ki ez a mi? És honnan tudunk szállítani?

- Nem fontos. A fontos, hogy ezt írjuk nekik a körlevélben. És közöljük, hogy egyúttal feladtunk címükre utánvételt kétféle kőmintát. Amennyiben a kő minősége megfelel, nyolc napon belül közöljék, hogy milyen határidőre, milyen mennyiségre van szükségük. A megrendeléskor beküldendő a kő árának tíz százaléka. És kész.

- Mi kész?

- Az üzlet. Kapnak egy válaszlevelet, hogy a tizenöt tonna kockakövet vagy zúzalékot vagy istennyilát szállításra előjegyeztük. Ha öt év múlva nem kapják meg, akkor ne várjanak rá tovább.

- És a kőminták?

- Az már meg van szervezve. Tatár küldi Somosbányáról. Csak egy irodahelyiség kell és egy csekkszámla. Bélyegző már van, üzleti papír már van. Minden van.

- És akkor minek jöttél hozzám?

- Hogy add kölcsön a kis szobádat azokra az órákra, amikor te a rendelőben vagy.

Eödön kedvetlen morgást hallatott.

Norbert viszont egyre nagyobb izgalommal fülelt. De hiszen ez a Palánkay zseni! Ha valaki tudja, hát ő, Zsille Norbert azután tudja, hogy milyen építőanyag- és kőéhség van az alföldi falvakban! Hogy milyen nehezen kapnak kavicsot vagy pláne kockakövet a bekötő utak építéséhez! Kő kell mindenhez, az istállókhöz, magtárakhoz, a tsz-tagok házépítéseihez... Aranybánya! Micsoda ötlet! Ez a marha Eödön... egy ilyet elszalasztani. És büntetőjogilag is semmi. Ők kiadják egy fiatalembernek albérletbe az egyik szobát, kérem, bíró úr, honnan az ördögből tudtam volna, hogy milyen üzletekkel foglalkozik. Nem vagyok köteles az albérlőm szobájában az iratok között turkálni. De ez is marhaság. Az életben nem fog lebukni. Kifizet egy tsz a kőmintákért pár száz forintot. Eltelik három év, négy év, öt év, már régen más az elnök, más a könyvelő, már régen nem találják a régi bizonylatokat. Ki tartja nyilván, hogy egyszer már befizettek valamit azért a kőért...

A gyomorfájásról is elfeledkezett, magára kapta a felöltőjét, és csendesen kiosont a lakásból. Az első emelet lépcsőfordulójában leste, mikor jön ki a lakásból Palánkay. Meglehetősen lógó orral jött. Tudta, hogy Eödön nem szívesen társul vele, de mégis meg kellett próbálni. Tatár rágta a fülét. Kezdenek el végre dolgozni. Somosbányán már megszervezett mindent, de az iratokat, elszámolásokat mégis őrizni kell valahol. Palánkay évek óta kinn lakott Irhás-árokban, az isten háta mögött egy villában. Telefonja sem volt. És különben ott nagyon hamar feltűnne, ha Tatár rendszeresen eljárogatna hozzá. Palánkayt viszont az Izabella utcában

ismerték túlságosan is jól, ott, ahol Tatár lakott. Irodahelyiséget igényelni? Hát lehet, lehet, de túlságosan kockázatos... Maradt volna Eödön, de hát ha egyszer nem állt kötélnek. „Egy-két hónapra kellett volna az egész” - gondolta Palánkay bánatosan. - „Két hónap múlva úgyis tűzbe került volna az egész irattár. Addig beszédhattünk volna százezer forintot. Százezret? Simán egy félmilliót.”

- Palánkay úr - mondta valaki halkán a háta mögött.

Palánkay megrettenve összerázkódott, azután továbbsietett, mintha nem neki szóltak volna.

- Zsille Norbert vagyok, ne rohanjon előlem - mondta most ismét a hang. - Különben is, idős korom ellenére jól futok. Sokat sportoltam.

- Tessék, uram - állt meg Palánkay.

- Katonaember vagyok, uram, az ajánlatom egyszerű és katonás. Teljesítem a feltételeket. Csekkszámom van. Az öröklakás egyik fele az enyém. Az üzlet rendelkezésére áll. Haszonrészesedés egyharmad.

- Egyharmad? Az irodahasználatért? - tért vissza Palánkay arcába a vér. - Nem lesz sok egy kicsit?

- Nem - felelte Zsille. - Először is, mert nem fognak másutt irodát találni rá. Legalábbis nem valami könnyen. Másodszor azért, mert azé a legnagyobb kockázat, aki a helyiséget adja. Harmadszor, mert már tudok a dologról. Vékonyak a falak. Vagy a sors akarta így. Ki tudja?

- Rendben van - mondta Palánkay. - Ígyunk meg rá egy konyakot.

- Helyes - bólintott Zsille Norbert.

- Eödön nem fog tiltakozni?

- Eödön nem fog semmit sem tudni. Délelőtt nyolctól kettőig nincs otthon.

LEGJOBB VÉDEKEZÉS

Eödön magabiztossága csak addig tartott, amíg Palánkay nála volt. Amint becsukta Palánkay mögött az ajtót, gondterhelten simított végig a homlokán. Nem hitt baljós jelekben, és nem volt babonás. De valahányszor megjelent Emil, valami kellemetlenség érte. A pokolba ezzel a hülyével. Ezerszer megmondta neki, hogy nem társul, nem csinálnak együtt semmit. Ő köztisztelőben álló orvos, semmi szüksége nincs a nyilas múltjára és a nyilas barátaira. De Karvasnak már itt kellene lennie. Karvassal se kellett volna kezdeni. Túl buta, és nagyon megjött az étvágya. Pedig olyan egyszerű, olyan világos, olyan veszélytelen volt eddig a munka. Karvas mindennap két leletben „tévedett”, egynél a délelőtti rendelésen, egynél a délutánin. Kétmillió vörös vérsejt. Vagy tizenötezer fehér vérsejt. Patakiné, a házmesterné délben kettőkor és este nyolckor átsétált a rendelőbe, és várt a labor előtt. Karvas kijött, kiosztotta a leleteket, és annál a bizonyos leletnél Patakinéra nézett. Ennyi volt a dolga. Utána Patakiné odasomfordált a beteg gyerek mamájához, beszédbe elegyedett vele. Mire a mama visszatért volna a lelettel a gyermekgyógyászatra, Patakiné már elmondta, hogy az ő kisfiának is ugyanez a baja volt, hogy az SZTK-ban spórolnak, nem adnak mást, csak szenteltvizet, de hála istennek, a Zsille doktor úr megmentette a kicsinyét, áldani is fogja még a lába nyomát is. Tíz mama közül nyolc eljött. Három hét múlva a gyermekgyógyászat rendszerint kontrollra küldte a gyereket: és csodák csodája, a vörösvérsejt-szám normális, a fehér vérsejtek száma normális... Zsille doktor tudós hírét pedig most már a hálás mamák növelték.

Le lehet ezen bukni? Soha.

És erre megjelenik Ács Istvánné, megjelenik Csaplár Ágnes, megjelenik Poltavai Géza, panasz, veszekedés. Még szerencse, hogy Kolnai, a laboratórium főorvosa olyan ostoba, mint hat pár huszárcsizma. De Poltavai Géza nem buta, és Poltavai bekérte a laboratórium naplóját. Tulajdonképpen nem volt hozzá joga, marhák, hogy odaadták, Poltavai a belgyógyászat főorvosa, nem isten, nem párttitkár, nem felettes hatóság. Ki tudja, mit fog kiokoskodni belőle? Mert az a Karvas, az a ló, az az állat magánszámlára is dolgozott, saját magának is. Amikor látta, hogy Eödönhöz ömlenek a betegek, egyszerre nem elégedett meg azzal, hogy neki minden lelet után egy húszas jár. Patakiné mellé beállított még egy nőt, aki az ő lakására, a Práter utcába küldte fel a betegeket. Ki tudja, hányat. Még elképzelni is rémes, mi lesz, ha valaki elkezd piszkálni, hogy lehet az, hogy az egyik laboránsnál minden háromszázadik gyerek vészes vérszegény, a másikinál minden kétszázötvenedik, és a Karvasnál minden ötödik vagy minden hatodik...

Abba kéne hagyni, valami mást kellene kitalálni.

De hát ki gondolt volna erre. Ács István! Hátborzongató. Negyvennégyben kisiklott a karmai közül. Hogy akkor nem tudta elfogatni és agyonverni. És most a sírból jön vissza!

Eödön a bárszekrényhez ment. Kivett egy üveg gint, és úgy, az üvegből nagyot húzott.

Poltavai eddig még nem tett semmit. Legalábbis Karvas nem tud róla. A naplót visszaküldte, megjegyzés nélkül. Persze attól még küldhetett bejelentést az igazgató főorvosnak. Nem küldhetett. Rózsát, az igazgató főorvos titkárnőjét Karvas már megfőzte egy doboz csokoládéval... De hogy mit tud, vagy mit szándékozik tenni Poltavai? Vagy nem kell törődni az egésszel, és nem kell rémeket látni... Folytatni az üzletet kicsit óvatosabban.

Eödön újra húzott a ginből.

Nem. Aki bármit tud, aki bármit gyanít, aki bármit megszimatoz, annak vesznie kell. Ezt a Poltavait nem lehet pénzzel elintézni. Ha Karvasnak és Karvas adatainak hinni lehet, ez a Poltavai egy megszállott hülye. Orvosetika. Kommunista erkölcs. Ennek nem lehet pénzt adni. Nem mintha sok volna neki, hanem mert ez olyan.

Eödön kirángatta a fiókjából a dossziét, amiben Karvas bizalmas információját őrizte.

„Poltavai Géza, ezerkilencszáztizennyolcban született, szülei ismeretlenek, nevét a lelenházban adták. Tanulmányait az orvosegyetemen ezerkilencszáznegyvenöt után folytatta, ezerkilencszázötvenben végzett kitűnő eredménnyel. Önként vidékre ment orvosnak, Nógrád megyébe. Apcon, Jobbágyiban, Somosbányán volt. Lakása nincs, ideiglenesen munkahelyén, a központi kórházban lakik. Nőtlen.

Vagyona nincs. Feltűnően sokat utazik. Minden szabadságán társasutazáson vesz részt.

Lizike, az orvosírnok szerelmes belé. Poltavai nem viszonozza.

Udvarias, de hamar méregbe hozható. Keveset szórakozik.

Az utóbbi időben nagyon gyakran felhívta Csaplár Ágnes doktort.”

Egy külön cédulán egy telefonbeszélgetés szövege.

Egy másikon a betegek névsora, akik Poltavai Géza osztályán fekszenek. Ha csak egy ismerős akadna közöttük! Ha csak egytől pénzt kérne valamiért.

Lehetetlen, hogy egy ember sose kövessen el hibát, bűnt, disznóságot. Lehetetlen, hogy egy ember sebezhetetlen legyen.

A magánpraxisért nem vonhatnak felelősségre - szaladtak vissza Eödön gondolatai a maga problémájához. - A magánpraxis törvényes és szabályos. Már tudniillik szabályos volna, ha az

adót befizettem volna. De ha könyvet vezettem volna, akkor a háromszáz forintokat kellett volna beírni. Háromszáz forintot pedig mégse lehet. Ha viszont kevesebbet írok be, abból pontosan akkora zűr lehet, mintha egyáltalán nem írtam be... Ej, kitöröm ennek a pasasnak a nyakát két perc alatt, még mielőtt egyet nyikkanhatna... Azután leépítem ezt a hülye Karvast, és kezdek valami mást.

Váratlanul szólalt meg az előszobacsengő.

Karvas, a kövér laboráns állt az ajtóban.

- Csak hogy. Jó, hogy nem éjfélkor jött - mondta Eödön ingerülten. - No, lépjen már be, az istenért, minél kevesebben látják a folyosón, annál jobb.

- Rém nehéz volt magát megtalálni, ezek a modern házak, ezek az egyforma kapualjak.

- Üljön le, és referáljon. Gint?

- Igen. Hű, de szépen lakik. Micsoda képek! Eredeti?

- Persze. Eredeti Gauguinokat és Picassókat tartok a falon. Mint a Szépművészeti Múzeum. Most pedig halljam, de gyorsan.

- Egyelőre semmi vész. Osztályértekezleten Kolnai azt mondta, hogy sok a hibás lelet, pontosabb munkát kérnek.

- Kérni szabad.

- Igen. És kalibrálni kell a pipettákat, csak hitelesen szabad mérni.

- Jó. Majd meglátjuk.

- És a jövő év első negyedében kapunk majd egy automata vérsejtszámláló gépet.

- Ettől nem kell szívbajt kapni. Először is a jövőre csak jövőre van, másodszor a gép úgyse fog megjönni, harmadszor úgyis rossz lesz. Mi van még?

- Rengeteg anyag Poltavairól. Egy hamis betegállományba vétel. Valószínűleg pénzért.

- Nocsak.

- És egy másik, még súlyosabb. Egy menthetetlen beteg vérsavóját állami pénzen, hamis jelentéssel kiküldte egy nyugati professzornak, aki most hálából meghívta Párizsba.

- Biztos?

- Mint hogy itt ülök.

- Honnan szerezte az adatokat?

- Feritől, a laboránstól. Ezzel különben vigyázni kell, mert nagyon szereti Poltavait. Tisztán hülyeségből mondta el.

- Az már nekem édes mindegy, hogy miből mondta.

- Az ügyre vonatkozó egész levelezés benn van Poltavai íróasztalában. Lizike hozzá tudna férni, de az a kerge tyúk...

- Tudom. Azt bízsa rám. Mit iszik? Gin? Konyak? Whisky? Amit akar, és amennyit akar.

Eödön maga is ivott, még hozzá jócskán. Kábultan nézte Karvast. Egész rendes gyerek ez. És nem is olyan buta.

Egy injekció háromszáz forint. Okos dolog ez. És csak egészségeseket szabad kezelni. Abból nem lehet baj. Ha az ember gyors és tettere kész, semmiből sem lehet baj.

BARÁTSÁG

Kati már jobban volt. Igaz, sápadt volt még és erőtlen, és valamit fogyott s a háromhetes fekvés alatt. De a fejfájása elmúlt, elmúlt tagjaiból is az ólmos fáradtság.

István másodnaponként bejött hozzá, virágot hozott, és megilletődve ült az anyja ágya mellett. Rendszerint szatyort is cipelt Csaplár néni ajándékaival: levessel, sonkával, madártejjel, almával megtömve. Az ételt kirakta az ablakpárkányra vagy az éjjeliszekrényre, leült, és szótlanul, megilletődve nézte az anyját.

Kati tréfálni próbált. Megkérdezte, mi van az iskolában. Verekszenek-e Kisjanival? De István gondterhelten és elárvultan bámult. Mintha kérdezni akart volna valamit vagy bevallani valamit. De ha Kati azt kérdezte, kisfiam, valami bajod van? - csak rázta a fejét, azután megsimogatta az anyja haját, kezét csókolt, és elsielt.

Kati Ágnest várta. Tudta, hogy Ágnes gyakran elkíséri Istvánt a kórházig, azt is tudta, hogy naponta többször is áttelefonál, beszél az orvosokkal, főnővérrel, azt is tudta, hogy többször itt volt, amíg ő féleszméletlenségben feküdt. De amióta jobban van, Ágnes érthetetlen módon nem jött be hozzá. Érthetetlen módon... vagy nagyon is érthetően.

Egyáltalán Kati el se tudja képzelni, hogy lehet tisztázni azt a kínos, négy évvel ezelőtti találkozásukat. Egyáltalán milyen ostoba ötlet volt Iványi Balázssal átmenni Ágneshez. De ha már átment... Jani megmagyarázhatatlan durvasága. Persze ki tudja, milyen kellemetlensége volt Janinak a minisztériumban. És ki tudja, miket írt össze Iványi Balázs azokban a hetekben, amikor ő Bulgáriában volt. Talán személy szerint Janit is megtámadta... Ha most elkezdik ezen a vitát Ágnessel... De hát mégiscsak tisztázni kell. Miért marták el tőle Csizmás Janit? Egészen biztosan Homok Jani akarta így, hogy a nevelt testvére ne járjon vele. Nem mintha szerelmes volna Csizmás Janiba. Istenem. Szerelem... már réges-régen elfelejtette, milyen is az. De Csizmás Jani legalább jó barát volt, olyan volt, mint egy jó fivér. Akkor, aznap is áttelefonált. És utána nem jelentkezett. Egyszer, tavaly karácsonykor küldött Istvánnak vízfestéket meg egy földgömböt. Hogy örült István. István... Megnőtt, szinte férfi már. Férfi? Dehogyan férfi. Most gyerek igazán. Most kellene apa a háznál. Okos, meggondolt, felnőtt férfi, segítő társ, támasz. „Olyan fáradt vagyok” - gondolta Kati, és megint érezte, hogy sziklák rakódnak rá, a fejére, vállára. „Olyan fáradt vagyok.” Milyen kegyeden tud lenni az élet. Egyéves asszonyfejjel, egynapos csecsemővel özvegyen maradni. Egyedül dönteni mindenről, arról is, hogy telik-e ebben a hónapban Istvánnak egy pár cipőre, arról is, hogy mit mondjon Bárkánynak holnap a rovatértekezleten. Hazamenni a lakásba, elmenni hazulról tizennégy éven keresztül úgy, hogy nem öleli meg senki, hogy nem segíti le a válláról a kabátot, nem veszi ki kezéből a vödör szenet vagy a zöldséggel teli kosarat senki, hogy nem érez simogatást a haján, és nem érez csókot, hogy a kisfia szemében ő minden és mindenki, az erő, a hatalom, az okosság, az apa, az anya, a védelem, a kenyérkereső és a tanácsadó egy személyben, amikor olyan erőtlen, olyan fáradt, olyan tehetetlen...

„Meg kellene látogatni Katit” - gondolta Ágnes is már vagy hússzor, de tolt, halogatta. Most már nem lehet úgy bemenni hozzá, hogy csak lábujjhegyen beoson a félig elsötétített szobába, egy szál virágot vagy süteményt tesz az ágya mellé, és int a nővérnek, hogy ne zavarják fel, mert alszik. Most már úgy kellene bemenni hozzá, hogy legyen idejük Beszélgetni komolyan, becsületesen, összekötözni a barátságuk elszakadt szálát, megmagyarázni, bocsánatot kérni... De hát hogy lehet ezt megmagyarázni? Amikor Jani olyan goromba volt, oda kellett volna állni elé és megvédeni Katit. Az asztalra kellett volna csapni, azt kellett volna mondani, hogy ezt a hangot pedig nem tűröm, tudod-e, hogy András Kati mit kockáztatott értem negyven-

négyben? Tudod-e, hogy nála tisztább embert, nála becsületesebb harcost nem ismerek... Ez a lakás a kettőnk lakása, ez a lakás a kettőnk otthona, te nem utasíthatod ki az én barátomat, aki hozzám jött... De hát, úristen... hol volt ész, logika, megfontolás abban az órában? Jani korán reggel elment a minisztériumba, és délelőtt tízkor már otthon volt. Feldúltan és kétségbeesve jött haza. Akkor még nem itt laktak a Normafa úton, hanem lenn a Nagyváradi tér közelében. Janiéknál a minisztérium folyosóján veszekedés volt. Az iratszekrényeket feltörték, kartonokat, szakszervezeti könyveket égettek. Jani hazatelefonált, hogy Ágnes a gyerekekkel ki ne mozduljon hazulról, ő is mindjárt hazajön. Az utcán lövöldözés volt. A mama akkor még nem lakott velük. Ferkóval lakott a régi házban, de majdnem mindennap átjött, és a bölcsődéből is rendszerint ő hozta haza a kétéves Kisjanit. Aznap is átjött Ferkóval együtt. Jani akkor már talán egy órája otthon volt, a minisztériumot hívta újra telefonon, hátha valakit benn talál, hátha valami értelmeset lehetne csinálni. Arra már nem emlékszik pontosan, hogy kezdődött a szóváltás Jani és Ferkó között. Talán nem is volt benn a szobában, mamával és Kisjanival kinn volt a konyhában, krumplipürét főztek a kicsinek. Csak a nagy kiabálás riasztotta fel őket. Kisjani ijedtében felsírt, kinn az utcán csattogás, részeg ordítózás, lövöldözés, Jani és Ferkó, az a két dühös kakas meg a szoba közepén majdnem egymás nyakának esett. „Egyetemista fiatalúr, osztályáruló - kiabálta Jani. - Fáj, ugye, hogy a képedbe vágják az igazságot.” „A te igazságod, te gyalázatos. Az apádat, fivéredet megölték a nyilasok, az apád egész életében becsületes munkás volt, tizenkilences, vörös katona, te meg ahelyett, hogy becsülnéd a társadalmunk...” „Mit becsüljek meg? Azt, hogy hülyék? Egy órát vitatkoztam a felvételi bizottsággal. Azt mondtam, de hát értsék meg, kérem, négy éve dolgozom a műszergyárban röntgenberendezéseken. Nekem most orvosi diploma kell, nem tudok különben igazán hasznosat... nagy operációs berendezéseket akarok szerkeszteni, művesét, vastüdőt... de hát én beszélhettem, mintha a falnak kiabáltam volna. A végén meghozták a döntést, hogy mivel én kitüntetéssel érett munkásszármazású vagyok, hát énnekem az építésmérnöki karon van a helyem...” „A közösség jobban tudja...” „Ki a közösség? Azok a vén marhák? Azoknak én nem ember voltam, csak statisztikai szám... kitűnő rendű munkásfiú.” „És ha statisztikai szám vagy, akkor az vagy, ott a helyed, ahová a munkásosztály...” „Az ilyen fafejű, mint te, az beszélt elvont fogalmakkal. Az ilyenek miatt van lövöldözés az utcán, de nem... nem értitek meg, lejáratiátok a munkáshatalmat...” „Ezt mered mondani, te utolsó bitang, te ellenforradalmár...” Ő addig csak állt rémülten, földbe gyökerezett lábbal, de most odarohant, az ütésre emelt kezek közé állt. „Jani, ez nem igaz... Jani, mit beszélsz. Te tudod legjobban Ferkóról, hogy ez nem igaz.”

De Jani már szinte eszét vesztette. Rábámult Ágnesre. - Hát persze hogy te is így beszélsz! - kiáltotta halálsápadtan. - Hát ki mástól tanulta volna ezt a hangot. Nem is a gyárban a munkástársaitól, nem is a röntgengyárban. Az ilyen individualista kispolgári nyavalygást. Az emberi szenvedést meg azt, hogy vége a világnak, ha egy injekciós tűnek egy ezred milliméterrel vastagabb a hegye, és megfájdul szegény beteg oldala, ha beledöfik. De az nem fáj, ha milliós értékek elpusztulnak, ha kommunistákat vernek agyon a kapitalista börtönökben, ha könyveket égetnek az utcán. De az fáj a fiatalúrnak, hogy nincstelen munkás gyerekéből csak építésmérnök-hallgató lehet, ha csak ingyen taníttatja az állam, ha csak társadalmi ösztöndíjat kap, ha csak állami állásba sétálhat a diploma után, ha csak főmérnök lehet belőle ebben az országban, vagy miniszter. Milyen igazságtalanság, Csaplár Ferenc munkás orvos akart lenni, és szegényt csak a műgyetemre vették fel. Erről írjon cikket az a híres barátnőd, a Katika. De tudom, hogy honnan ez a hang nálunk. Mert ide írók meg újságírók járnak tisztességes emberek helyett.

„No, ebből a kioktatásból nekem elég volt - mondta akkor nagyon halkan és nagyon nyugodtan Ferkó. - Nekem ebből elég volt, és engem ma láttatok utoljára.” Csaplárné felsikoltott. „Hová mész? Mit akarsz csinálni?” „Az én életem az enyém - mondta Ferkó keményen. - Hogy mi a jó, és mi a rossz, azt nem kérdelem mástól, azt az én lelkiismeretem dönti el. Isten áldja, édesanyám. Szervusz, Ágnes.” És mielőtt felocsúdhattak volna, Ferkó felkapta, magához szorította Kisjanit, összevissza csókolta, és kiment az ajtón. „Ferkó!” - kiáltotta Ágnes, és utánaeredt volna. „Ferkó!” De Jani egyetlen szó nélkül megragadta a karját. Keményen. Vasszorítással. Csak a mama rohant Ferkó után, sikoltva és kezét tördelve. „Hová mehet? Mit akar csinálni?” - állt meg Ágnes szívverése. Fegyvert szerez? Vagy átszökik a határon? Jani még mindig nem engedte el a karját. Most érezte, hogy milyen erő van a szorításában. Mintha csak a vaskondért fogná az öntökemence előtt. Mintha izzó bilincs lett volna a karján az ura szorítása. Rabság, megváltozhatatlan sors. Beszélni kellene Ferkóval, utolérni, megnyugtatni, megkérdezni, hogy mi fáj, megmondani, hogy szereti, hogy megérti őt...

Ebben a pillanatban dörömböltek, azután csengettek, azután megint csengettek, majd a be nem zárt előszobaajtón belépett András Kati Iványi Balázssal. Iványi Balázs kezében az ajándék csirke. A többire már csak nagyon homályosan tud emlékezni. Jani kiabált, gorombáskodott, Kati és Iványi sarkon fordultak. Előtte összefutott minden. Kati, Ferkó, mama... az egész világ.

Mégiscsak el kell menni Katihoz. Most, ma délután, amikor nincs látogatóidő, amikor Katinál nincs senki.

Egy szál virágot vett csak, a melegházban nőtt, piros szegfűt, azt vitte Katinak. Amíg a kopár kerten ment keresztül az István-kórház pavilonjai között, megpróbálta elképzelni a beszélgetést. Istvánról mondjon valamit? Vagy kezdje ott, hogy „nagyon sajnálom, hogy akkor...” Vagy: „Van köztünk egy elintézetlen ügy, beszéljünk róla nyíltan.” Vagy azt kellene mondani: „Nekem is nagyon nehéz volt... nem értettem egyet Janival.” Talán azt, hogy: „Iványi nekem se volt rokonszenves.” Nem. Kár is ezen gondolkozni. Mondjon el Kati mindent, ami a szívéen fekszik. És Kati beteg még. Nem azért megy be hozzá, hogy fölöslegesen felizgassa, vagy hogy újra összeveessenek.

Gondosan lábat töröl az ajtó elé kitett vasrácsra, lenyomja a kilincset, és még jóformán be se lépett a folyosóra, amikor köszönést hall.

- Szervusz, Ágnes.

- Kati! Hát te nem fekszel? Jaj de örülök.

- Képzeld, azt mondta Horner doktor, hogy nyugodtan járkaálhatok már. Ha nem esik az eső, akár a kertben.

- Lefogytál.

- Á, most már jó. Ágnes, drága, köszönöm, hogy Istvánnal...

- Ugyan.

- Képzelem, mennyi zavart okozott nálatok.

- Semennyit. Olyan jó az a gyerek, mint egy angyal. Különben most beszéltem vele telefonon. Holnap bejön hozzád. Azt üzeni, hogy ötöst kapott fizikából.

- Nagyszerű. És Kisjani?

- Kösz. Ő is jól van. Ő küldi neked ezt a virágot.

Kati kinyújtja a kezét a virág felé, elmosolyodik, aztán elborítja szemét a könny.

- No, Kati - mondja Ágnes, de az ő hangja is elfullad. És egyszerre tárják ki karjukat, átölelik és megcsókolják egymást.

- Nem vagy fáradt? Nem akarsz lefeküdni? - kérdi Ágnes.

- Nem, nem. Üljünk le ide a padra. A szobában négyen vannak. Itt nyugodtabban beszélgethetünk.

A virág elhervadt Kati kezében. Horner doktor kétszer is végigment a folyosón, és fejszóválva intett Kati felé, hogy azért már sok lesz a fennjárkálásból. Az ügyeletes nővér már a vacsorát is széthordta, de Ágnes és Kati még mindig rengeteg mindent akart elmesélni egymásnak. Kezet fogtak, elbúcsúztak, azután megint leültek egymás mellé, nem tudtak a megtalált barátsággal betelni.

EBÉD VELENCÉBEN

Portofinótól Velencéig szinte megállás nélkül jöttek, a Genova-Milánó-Velence autósstrádán. Csutinak fáj a szíve Bolognáért. Szerette volna viszontlátni az ezerárkados, öreg várost, a régi egyetemet, a ferde tornyot, ami nem olyan szép és főleg nem olyan híres, mint a pisai, de tövében valaha, nagyon régen Csuti Lóránt mérnökhallgató sétálgatott egy nagyon csinos olasz kislánnyal.

Bologna ezúttal kimaradt. De Velencét nem szabad kihagyni. Ha csak fél nap idejük van is, akkor sem. Velence Csuti szemében sohasem volt egyetlen város vagy turistanevezetesség. Velence jelkép volt, a múlandóság és örökkévalóság, a szépség és hiábavalóság, az emberi erőfeszítés, emberi nagyság és emberi törpeség jelképe egyszerre. Gyakran álmodott Velencéről, a végtelen tengerről és a sötét sikátorokról, a lagúnák halszagáról és a fekete gondolákról, amelyek násznépet és koporsót egyaránt szállítanak. A dózsепalota szabálytalan ablaksoráról, a Szent Márk-templom hivalkodó gazdagságáról, a tér árkádsoráról és világhírű üzleteiről, az ékszerekről és a Sóhajok Hídja kettős börtönfolyosójáról, a félelmes velencei hajóhadról, amelyből már csak az évről évre megtartott karneváli felvonulás maradt a Canale Grandén... Velence, a tengerre épült meseváros korhadó gerendáival mintha emlékmű volna: az Ember nevetséges és siratni való küzdelme az idővel és az elemekkel. Elmúltak a dózsék és a rettegett Tízek, de makacs szépségükben megmaradtak a kövek, amiket névtelen kőművesek hordtak a palotákhoz, elmúltak a hatalmasok, és elmúlnak mindenütt a hatalmasok, a zsarnokok, a basák, a kényurak, és megmarad, romjaiból is újraépül az egyszerű emberek keze nyoma. Akár tengerre épített város, akár lávaömlés után kiásott falu, sivatagban teremtett oázis, viharverte világítótorony, barlang falára festett bölény... Velence szép és csúnya, gazdag és nyomorult, csendes paloták és zajos gőzhajók, sápadt munkások a muranói üveggyárban és hangos, nyüzsgő fényképező turisták a Rialtón. Velence megmarkolja a szívet, és nem ereszt el.

A Moszkvics egyenletesen futott az autósstrádán. Ráállt a középső sávra. A sebességmutató a hetven körül járt. Mellettük, a bal oldali előző sávon Mercedesek, Lanciák, Fiatok rohantak el. Csuti fél szemmel néha Janira pillantott. Udvariasan, de alig beszéltek egymással.

„Az ördögbe is, nagyon szívére vette azt a hülyeséget Portofinóban. Ilyen tapintatlanság. És ha szerelmes volt is Ágnes Kemenesbe? Fiatal lány volt, és Tibor jóképű fiú.”

Janis valóban rosszkedvű és szótlan volt, de nem a Kemenes-pletyka bántotta. Ez legfeljebb hozzátartozott a rossz közérzetéhez. Unta és értelmetlennek találta ezt a fárasztó utazást. Repülőgéppel már régen otthon lehetett volna. De minek lett volna otthon? Hogy kikereshesse a Bodza Gábris-ügy öt évvel ezelőtti aktáit? Amit ezek szerint úgyse találnak meg. Valamennyi Forbáth-Forks útításkájába került. Erről beszéljen Csutival? Vagy kérdezze meg, hogy hogyan képzelték az intézetük átszervezését? Mi lesz az ő munkaköre? Csuti eddig erről egy szót sem szólt. Egyáltalán hogyan tud majd együttműködni Csutival?

Az autósztádán figyelmeztető táblák. Vigyázat, 3000 méter múlva letérés Padova felé... 2000 méter múlva, 1500 méter múlva. Ferrarában meg kellett volna állni megnézni a várat a híres felvonóhíddal. Padovában is lenne mit nézni. Mindenhol. Ki tudja, jár-e még valaha erre? - gondolja Csuti, de csak annyit mond:

- Velencében ebédelhetünk. Estére Triesztben vagyunk. Holnap már nem is emlékszünk Olaszországra.

Padova jelzőtáblái is elmúltak... az autósztáda eszpresszói és benzinkútjai is. Mestre közeledik és a szabadság-hídnak, „Ponte della libertá”-nak nevezett, nyolc kilométeres töltés, a szárazföldről be a tengerbe, és a töltésen két párhuzamosan futó út, a vasúti sínek és a széles, modern autóút villanyrendőreivel, trolibuszaival, iszonyú autóforgalmával. Az út végén párában, ködben, álomszerűen: Velence.

A Ponte della Liberta akkora térbe torkollik, mint Pesten a Köztársaság tér. Ez a Piazzale Roma. Körös-körül tízemeletes garázsóriások, a tér maga egyetlen autóparkolóhely ezer és ezer kocsival. Autóparkőrök irányítanak, mutatják az autódzsungelben a tenyérnyi szabad helyet, megőrzési jegyet adnak, hordárok rohannak elő. Parancsolnak gondolat? Szállodába megyünk, uraim?

- Nem. Csak percek vannak Velencében. Rövid séta, és már továbbmegyünk.

A tér mögött a garázsépületek tövében már mindenütt víz. Hidak, lagúnák, keskeny járdák, a vízen színes motorosok és fekete gondolák, lusta bárkák, tejeskannákkal és zöldséggel, a házak előtt csónakkikötők. A furcsa város Janit is bűvöletbe ejti. Először jár itt, és mindenre ráismer: moziból, televízióból, képekről.

- Olasz utunk utolsó ebédjét valami nagyon elegáns helyen kellene elfogyasztani, a Szent Márk térnél a Daniellinél vagy a Lidón az Excelsiorban - mondja Csuti. - De anyagi helyzetünk...

A zsebükben már csak néhány százlírás csörög. Persze ha az ember tíz napidíjból húsz napig utazik!

A Fenice Színház közelében pici és sötét utcában diákokkal és hivatalnokokkal zsúfolt kisvendéglőben ülnek le.

Csuti makarónit rendel, utána főtt marhahúst spenóttal. Jani megint elhúzza az orrát.

- Már a szagoktól is keveredik a gyomrom.

- Igaza van, enni csak otthon lehet - szólal meg mellettük váratlanul magyarul egy hang. - Nekem szerencsém van, én egy hét múlva bécsi szeletet eszem a Hungáriában.

- Én három nap múlva marhapörköltet - feleli Jani. Csuti is felnéz.

- Örülök, hogy Jani rokon leiekre talált. Jó napot kívánunk.

- Jó napot - és a szomszéd asztalnál feláll egy nagyon jól öltözött, napszemüveges fiatalember.

- Ha megengedik, áthozom a tányéromat.

- Csak tessék.

A fiatalember udvariasan meghajol, érthetetlen nevet mormog, áthoz egy tányér húsos makarónit és egy kancsó vörös bort.

- Tölthetek?

- Köszönöm - bólint Jani.

- Nem iszom, kicsit vezetek - hárítja el Csuti.

- Ojjé, Mit számít ezeknél?

- Magamnál számít.

- Tarvisio felé mennek?

- Triesztnek - válaszol Csuti.

- Családi látogatás?

- Nem. Hivatalos - mondja Jani.

- Igen? Egészségükre. Magam is hivatalosan vagyok itt. Tanulmányúton. Írói tanulmányút. És önök?

- Mérnökök vagyunk - feleli Csuti.

- Én még nem döntöttem, hogy merre megyek haza. Lehet, hogy Klagenfurtnak. Mindenesetre átszaladok holnap Veronába. Van még öt napom, kell még innen-onnan egy kis couleur locale.

- Csak nem akarja átírni a *Rómeó és Júliát*? - érdeklődik Csuti, és művészi gonddal csavarja a villára a makarónit.

- Ki tudja? Még sor kerülhet rá. Jó maguknak, hogy autóval mászkálnak. Nekem circolarém van. Tudják, mi az? Harmincnapos körutazási jegy. Nahát, megoldoztattam az olasz államvasutakat. Tudják, hol voltam? Nápolyban, Brindisiben, Bariban, Firenzében, Rómában. Óriási strapa volt, de azt hiszem, megérte. Olyan regényeket és drámákat írok ebből az útból...

- Regényeket és drámákat? - kérdezte Csuti, és elnevette magát. - Egy egyhónapos útból? Bátor ember maga.

A fiatalember vállat vont.

Elfordult Csutitól, Janinak töltött újra a borból, és Janihoz beszélt:

- Szem kérdése, mérnök elvtársak. Rómában együtt voltam egy olasz íróval. A pasas egyszerűen pléhre esett attól, hogy mindent tudtam. Vergiliust idézni és Franz Kafkát, és ismertem Dürrenmattot és olvastam Salinger könyvét, a *Catcher in the Rye*-t. Mi odahaza ismerjük a nyugati kultúrát, de ők semmit se tudnak rólunk. Mi tudjuk, milyen a kapitalizmus és az imperializmus, de nekik halvány gőzük sincs arról, ami az úgynevezett vasfüggöny mögött van. Egy ilyen hapsinak hiába mondanám, hogy gyere el hozzánk egy évre. Csak nézni tud, de látni nem. De azt figyeljék meg, hogy miket vettem észre. Várjanak csak.

A fiatalember tömzsi blokkot húzott elő az aktatáskájából.

- Csak címszavak. Látszólag semmi. Válasszák ki, amelyik tetszik.

Jani taláломra bökött a legfelső sorra.

- Igen, igen. Wonder Tours. Hát kérem szépen, a Nápoly és Capri között közlekedő kirándulóhajón egy sovány fiatalember szervezte a turistákat. Öt nyelven beszélt, felajánlotta, hogy megmutatja Caprit, elvisz motorcsónakon a Kék Barlangba, elvisz Axel Munthe villájába, majd ebédet szervíroztat Anacapri legelegánsabb vendéglőjében, és idejekorán autóbusszal visszahoz mindenkit a kikötőbe. Megmondta az árat, azután visszajött, és mondott kétszáz lírával kevesebbet, azután újra visszajött, meg újra visszajött, féláron megegyeztünk. Egész nap szervezett, szaladgált, elvitt valóban mindannyiunkat mindenhová, bevitt az elegáns étterembe is, majd itt eltűnt. Hamarább kaptam be az ebédet, mint a többiek. Réim keveset adtak enni, de nagyon elegánsan: egy falat főtt csirkét valami főtt uborkával. Megettem, kísértéltem a szálloda elé. Ott látom egy sarokban az idegenvezetőnket karján a Wonder Tours-szalaggal, stanicliból evett egy darab kenyeret olajbogyóval... Egy ebédet nem kapott a vállalatától.

- Nálunk meg az üzemi konyhán az egyik a kelkáposztafőzeléket hagyja ott, a másik a lekváros buktát. Nem tudják megbecsülni az emberek a jó dolgukat - mondta Homok Jani.

- Este beszéltem ezzel a fiatalemberrel. Mondta, hogy nincs fix fizetése, egy bizonyos minimumot kell leadnia a vállalatnak csónakokért, autóbuszért, ebédért, a különbözet az övé. Van úgy, hogy ingyen dolgozik. Vagy nézzék, kérem, ezt a másik címszót. Nápolyi villamos. A turista, aki jachton vagy autójából látja Nápolyt, aki csak a hegyoldal modern, vadonatúj utcárait látja, meg a banánhegyeket, az nem látott semmit. A nápolyi bidon viliét kell megnézni, a ládákban, bádorból épített barakknegyed, a barlanglakásokat és ezeken a nyomortanyákon a televíziós antennákat. De nehogy azt higgyék, hogy a tévéantenna a jólét jele. A nápolyi városi tanács elrendelte, hogy az új lakásokból először a barlanglakók és bádorgunyhólakók kaphatnak. Ezért a kiköltözők helyébe, még mielőtt a hatóság a kunyhót leromboltatná, más családok költöznek. És miután az ilyen kunyhó átadását a törvény szigorúan bünteti, nem a sufnit, a barakkot, a barlangodút fizeti meg a beköltöző - hanem a benne levő televíziót.

- Ez tényleg érdekes - mondta Csuti is.

- Még mindig sokallja a könyveket? - kérdezte fél vállról a fiatalember, és gúnyosan mosolygott. - Önök biztosan nagyszerűen értenek a teherautók szerkezetéhez és a hidak statikájához, és hasra méltóztatnak esni a milánói felhőkarcoló és a római Eur városnegyed előtt. De azt tudják-e, hogy a nápolyi nyugdíjasnak nem hozza kézhez a postás bácsi huszonötödikén a nyugdíját, hanem hosszú sorokban állnak korán reggeltől késő délutánig a kifizetőhelyeknél. Vagy azt tudják-e, hogy a Vezúv tövében Pompeji mellett egy kis parasztkunyhóból gyerekek szaladtak ki, köpködtek felém, és öklüket rázva azt kiabálták: „Americano, americano!”

Homok Jani növekvő rokonszenvvel nézte a fiatalembert. Úgy érezte, egész útja alatt most végre egyszer szíve szerint beszélget. És milyen ismerős ez a fiatalember! A hangja, a vonásai. Talán televízióban látta már?

A fiatalember intett a pincérnek. Franciául szólította, és még egy korsó vörös bort kért.

- Ön nem tud olaszul? - kérdezte meglepve Csuti.

- Nem.

- Hm. Honnan tudja akkor, hogy Nápolyban a sor nyugdíjért állt? Hátha mozijegyért?

A fiatalember elvörösödött.

Csuti maga is kicsit elszégyellte magát. Hiszen amit új ismerősük mondott, valóban hozzátartozott a valódi képhez, és nem volt se sértőbb, se elfogultabb, mint akármelyik neorealista film. Csak a hangjában, a kioktató, pökhendi hangjában...

„Lehet, hogy mérnöki korlátoltság nálam - gondolta Csuti -, de ha én író volnék, én abba a motorba nyúlnék bele, amit igazán értek, ami az enyém, azt javítanám, azt akarnám, hogy jobban rohanjon... bár a fene tudja. Goethe nem írt silányat az olaszországi utazásról, Egon Erwin Kisch, Mark Twain, Maugham, Hemingway... lehet, hogy neki van igaza...”

- Nem, a második pohárra én hívom meg - mondta Jani a fiatalembernek -, azt hiszem, különben jóval idősebb vagyok nálad. Szervusz. Szervusz.

A fiatalember felemelte a poharat.

- De a legnagyobb témát Brindisiből hoztam. Nem is Brindisiből, csak egy olyasfajta délolasz városkából. Kikötő. Fehéren izzó sziklák. Kiégett, poros vidék. A házak is fehérek. A kaktuszok porlepett levelei is. A posta fenn van a domboldalon. Sivár kis postahivatal, telefonközpont, minden együtt. Harmincöt év körüli nő. Négy kisgyereke van. Az ura vérbosszú miatt börtönben. A nő egyedül dolgozik. A gyerekek kicsik. A postán nincs több alkalmazott. A környékről, elhagyott tanyákról ide hoznak be mindent. Pénzt. Gyümölcsrel teli kosarakat. Hallal teli ládákat. Korán reggel bezörgetnek. Ebédszünetben is. Este meg kell várni a Bariból érkező hajót. Éjszaka felriasztja a telefon. Mindig szolgálat. Éjjel-nappal. Megállás nélkül. A gyerek beteg. Nincs pénz orvosságra. A faluban hetenként új film megy a moziban. Egyszer se jut el oda. A fizetés kicsi. Az ura börtönben. Csomagot kellene küldeni. Oda kellene utazni meglátogatni. Nyári szabadság nincs. Semmi sincs. Csak robot. A gyerekeknek ruha kellene. És ez a nő egyszer nem bírja tovább. Sikkaszt. Cipőt vesz a legnagyobb gyerekeknek. Nem jönnek rá. Újra sikkaszt. Jön a karácsony. Akkor fog kiszabadulni a férj... És akkor megőrül. Ruhát vesz mind a négy gyereknek. És karácsonyfát. Csillagszórót. Várja a férjet. És akkor jönnek a carabinieri... A postaigazgatóság mossa kezeit... ilyen a szolgálat.

- Óriási - mondta Homok Jani: - Tudja, milyen óriási.

- A postásnőt mindenki szereti. Az asszonyok megsíratják, amikor elviszik...

Csuti bólintott.

- Emlékszel, Jani? Nápolyban mi is láttunk halottfáradt asszonyokat. Éjszaka, amikor az állomástéren sétáltunk. Leszálltak a villamosról sápadtan, alig tántorogtak. Az egyiket megkérdeztem, kisült, hogy a kikötőben az önkiszolgáló étteremben mosogat megállás nélkül, szakadásig.

- Drámát fogok írni a postamesternőről. Esetleg filmet. Tíz évre való élményem van...

- Remélem, Pesten is találkozunk - mondta barátságosan Jani. - Homok János mérnök vagyok, a Normafa úton...

- Iványi Balázs...

Jani elvörösödött.

- Hát akkor mégse tévedtem... folyton az motoszkált a fejemben, hogy mi már láttuk egymást, hogy mi már találkoztunk, hogy nekem otthon volt már szerencs... illetve hogy te már nálunk... illetve tulajdonképpen elnézést is kell kérnem, egy olyan lehetetlen lelkiállapotban, teljes félreértés, amikor András Katival nálunk...

A fiatalember csodálkozó szemmel mérte végig Janit, és nagyon határozottan felelte:

- Összetévesztesz valakivel. Mi még sohasem találkoztunk.
- De kérlek, biztosan, hát nem lehet tévedés...
- A leghatározottabban tudom, hogy még nem volt szerencsénk.

„Nem értem” - mondta Jani akkor is, amikor Csutival újra az utcára léptek.

Még egyszer visszamentek a Szent Márk térig, még egyszer megnézték a harangtornyot, a bazilikát, a Dózse-palotát, a lustán sétáló galambokat, azután a legközelebbi vaporettóval visszasiettek a Piazzale Romára.

Nyugodt, sűrű, higanyszerű volt a tenger, könnyű párába burkolózott Velence, ahogy a tenger szemérmes menyasszonyához illik.

- Addio, addio - nézett vissza még egyszer a lagúnákra Csuti. - Mehetünk, Jani? - és begyújtotta a motort.

Már a Ponte della Libertán futottak, amikor Csuti meglepetten fűttenetett.

- Valamit nem értek ennek az Iványinak a történetében. Olaszországban, úgy tudom, minden városban külön intézmény a posta és a telefonközpont. Te is láttad, amikor hazatelefonáltunk.

Jani vállat vont, és nem felelt.

EMBER NEM LÁTTA SZIKRA

Estére szétszaladtak a felhők, szétkergette valamennyit a csípős, viharos, december eleji szél.

Kegyetlen hideg lett, de ragyogóan tiszta égbolt. Csillagászoknak való.

Csizmás Jani bekopogtatott a szomszéd szobába. Kollégáját komoly munkában találta: kolbászos rántottat sütött éppen.

- Gyere, és vacsorázz velem - mondta barátságosan.
- Nem akarsz kijönni észlelésre? Gyönyörű az idő.
- Dehogynem. Szívesen. Mondd, megtalált téged az a kisfiú?
- Milyen kisfiú?
- Nem szóltak a portán? Délután keresett téged egy srác. Olyan úttörőforma. Mondta, hogy éjszaka visszajön.
- Biztosan valamelyik iskola csillagászsakköre akarja tiszteletét tenni - nevetett Jani. - Hadd jöjjenek.
- Csak ide a szobába ne hozd fel, mert egy életre kiábrándul a csillagászaiból.
- Miért, azt hiszed, hogy bennem nem hült meg a vér, amikor először megláttam a szobádat? - mondta Jani. - Valami misztikusát és fenségeset vártam, amikor az öreg bekalauzolt hozzád.
- És találtál hétszáz poros könyvet, nyolcmillió aktát, egy díványt, egy petróleumfűzőt, egy polcot tányérokka és evőeszközökkel, két méter kolbászt, egy üveg mézet és három üveg cseresznyebefőttet.
- És egy rózsaszínű bársonymackót az íróasztalodon.
- És ne felejtsd el a kávéfőzőmet. Iszol egy kávé?

- Ha adsz, iszom - mondta Jani. - Azóta egyébként az én szobám is pont ilyen.

- Az enyémbe a jövő héten még ablakfüggönyök és csipketerítők is kerülnek.

- Hogyhogy? - csodálkozott Jani.

- Nősülök. Azt mondják, az asszonyok ilyenekkel szokták tönkretenni az otthont.

- És nem költözől le a városba?

- Nem mondta Péter. - Annak van ugyan lakása, de ott csak esős, borús napokon leszünk, amikor nincs megfigyelés. Szép, mínusz húszfokos téli éjszakákra majd feljön hozzám, felhúzza a halinacsizmát, és kijön a távcsőhöz. Vagy van szerelem, vagy nincs. Hány cukorral?

- Kettővel.

- És te mikor nősülsz, pajtás?

- Majd megnézem, mit írnak róla a csillagok. Megitták a kávé.

- Leszólak a portára, hogyha keresnének - kezdte Jani, de ebben a pillanatban halk kopogás hallatszott az ajtón.

- Tessék.

Az ajtóban hidegtől kicsípett arccal, levetett sapkával Ács István állt. - Jó estét kívánok. Csókolom, Jani bácsi.

- Szervusz. Ez derék. Hallom, hogy délután kerestél.

- Igen.

- Emlékeztetni akarsz a régi ígéretemre? Mutassam meg neked a távcsövet?

István az idegen férfira nézett. - I... gen - mondta bizonytalanul.

- Hát akkor a legjobbkor jöttél, koma. Indulhatunk. De nem akarsz előtte egy meleg teát?

- Köszönöm, nem.

Keresztülmentek a fagyos, hosszú kerten. Jani gondosan figyelte, nem szállingózik-e a hó.

- Hóban nem lehet észlelni? - kérdezte István.

- Nem szabad olyankor kinyitni a kupolát. Tönkremenne a távcső - magyarázta a másik csillagász.

- Anyukád még kórházban van? - kérdezte Jani útközben halkán Istvántól.

- Igen.

- Írtam neki.

- Tudom.

- Szabad már látogatni?

- I... gen...

- Te egyedül vagy otthon?

- Nem. Itt vagyok fenn a hegyen Ágnes néninél.

Persze. Itt a Normafa úton. Azért tudott ma feljönni a gyerek.

A kupolában Jani bekapcsolta a villanyórát. Zümmögő hang hallatszott, motorok, gépek indultak meg.

- Gyere, István, te is kapsz védőruhát.

- Védőruhát? Minek?

- Hogy meg ne fagyj. Nem lesz kicsi ez a csizma?

István nevetett. Az ormótlan halinacsizma hónaljig ért. Csizmás Jani és Újfalussy Péter, a másik csillagász is halinaruhát vett magára, a vattaruhában, meleg sapkában olyanok voltak, mint a sarkutazók. Jani kinyitotta a kupolát. A földóraszerkezet kattogva járni kezdett pontosan a föld forgásának sebességével.

- Ha akarod, én megyek be a galvanométerhez - mondta Péter.

- Nagyon jó. Legalább meg tudom mutatni a távcsövet Istvánnak. - Menj nyugodtan, én beállítom.

- Az Orion-ködöt folytatjuk?

- Helyes. De előbb Istvánnak megmutatok egy bolygót. Az ábécén kell kezdeni, hátha csillagász lesz.

- Meg ne örülj, fiam - mondta Péter. - Tudod, mit csinál egy csillagász?

- Nézi az eget a távcsővel.

- Ritkán. És főleg dermesztő hidegben. A szép, romantikus nyári éjszakák, a távcsővel felfedezett üstökösök, az izgalmas vadászat az égbolton, az már költészet és a múlt századok világa. A modern csillagász reggeltől estig táblázatokat készít, matematikai képletekkel dolgozik, papíron oldja meg, hogy itt és itt kell még lennie egy kis bolygónak vagy egy messzi csillagnak, azután ráállítja a masinákat, távcsövet, fényképezőgépet, és másnap megtalálja a fénylő, pici pontot ott, ahol előző nap kiszámította... És azokban az órákban, amikor szótlán és lélekegyedül virraszt a távcsőnél, és mondjuk, az Orion-ködöt vizsgálja, akkor sem az a legfontosabb feladata, hogy ő maga lásson, mert az emberi szem tökéletlen műszer, káprázik, kifárad. A lényeges, hogy a műszerek jól dolgozzanak, a fényképezőgép jól legyen beállítva. És ez az egész távcső és csillagvizsgáló berendezés néhány évtized múlva már múzeumi tárgy lesz, a tudomány gyerekkorának kedves emléke, mert a mi korunk a rádióteleeskópok kora és a szputnyikok kora. Az észlelésben a föld légköre akadályoz minket. A megbízható észlelésekhez műholdakon és a valódi holdon kell berendezkednünk.

- Egyelőre örülnék, ha műhold helyett Piskés-tetőre kerülnék - mondta Csizmás Jani. - És légy szíves, ne vedd el a tömegek kedvét a csillagászatától.

- Szervusztok, megyek a galvanométerhez. Öcsi, válassz kényelmesebb szakmát.

- Egy szót se higgy neki, István, csak ugrat - nevetett Jani, amikor átment a műszerszobába. - Megőrül a csillagászatért. Nagyszerű szakember, Leningrádban tanult. Már több kisbolygót is felfedezett.

- Csak nem Pulkovóban?

- De igen. Hallottál róla?

- Anyu mondta, hogy milyen híres csillagvizsgáló van ott.

„Hogy hasonlít ez a gyerek az anyjára” - gondolta Jani. És barátságosan megfogta István vállát:

- Foglalj helyet ott, igen, látod, milyen kényelmes szék? Egészen hátra lehet dőlni benne, akár feküdni is a távcső alatt. Most beállítok neked valamit.

- A csillagászok az egyetemen földrajzszakon tanulnak?

- Nem. A legtöbb fizikus vagy matematikus. A csillagászat tárgyköre nagyon megváltozott. Bonyolult számítások, földtani, biológiai egybevetések. Nagyon sok tudás kell hozzá, nagyon sok türelem és főleg bátorság.

- Biztosan farkasok meg medvék is vannak Pizskés-tetőn - mondta István. Jani nem értette.

- Úgy gondolom, hogy Jani bácsi arra a Pizskés-tetőre akar menni, és ott éjszaka egyedül van, és farkasok jöhetnek...

- Nem ahhoz kell bátorság - mosolyodott el Jani. - Pizskés-tető a Mátrában van, új akadémiai csillagvizsgáló épül ott. A csillagokhoz kell bátorság. Ahhoz, hogy ne érezze magát az ember olyan végtelenül kicsinek és elveszettnek. Most nézz bele. Mit látsz?

- Fényes ködöt... fényes, de olyan elmosódó...

- A Marsot látod most.

- A Marsot? - mondta István kérdően és megilletődve.

- Igazán?

- Igazán. Mégpedig most nem is a legkedvezőbb állásban. Legközelebb ezerkilencszázhetvenegyben lesz a Mars földközeli. Akkor majd nézd meg újra.

István mozdulatlanul ült, bámulta a vörös fényű ködgyömböt, a föld égi testvérét, a hadisten nevét viselő bolygót.

- Képzeld el, István, hogy hányan keresték már előtted az égbolton a Marsot. Képzeld el, hogy milyen babonás félelemmel nézte az eget az ősember. És milyen kíváncsian a tudás megszállottjai és mártírai, vértanúk, hajósok, hősök, csillagászok. A babilóniai agyagtáblákon már említenek csillagászokat. A Yukatan-félsziget ősi indiánjainak naptárkövei és csillagászati megfigyelőállomásai voltak. És Kínának és Egyiptomnak! És akiket már név szerint jól ismerünk, Tycho Brahe, Kopernikus, Regiomontanus, Galilei és annyian. És gondold arra, hogy ebben a pillanatban is a világ ezer és ezer teleszkópjánál sok ezer kutató ül, fiatalok, öregek, órákon át, végtelenül türelmesen. Kiválasztanak egy parányi részt a végtelen égbolton, és feljegyzik, amit észlelnek. Látod, milyen élő, milyen lüktető, gomolygó kép van előtted? Lassan a régi csillagászat szavai is elavulnak. Nincs „világűr”, csak „világmindenség”, anyag, energia, mozgás, a földön nem ismert halmazállapotok, bolygók és csillagok, öregek és most születők, kihűlő törpecsillagok és fellobbanó, szétrobbanó világok, csak ámulunk, és próbálunk belesni az égbolt résein. A mi naprendszerünk valahol a galaktikánk peremén van, és a mi hatalmas Tejút-rendszerünk is talán csak perifériális része egy szupergalaxisnak, és a szupergalaxisok... ki tudja még? Ködök imbolyognak, sugarak záporoznak, és talán milliárd fényévre tőlünk értelmes lények hajolnak távcsöveik fölé, és keresik, keresik a mi parányi világunkat. Egy felvillanó és kihunyó szikra óriási titkokat rejteget. Sugarakat, fényeket, fellobbanásokat keresünk a mindenségben, ember nem látta titkokat, érteni szeretnénk a létezésünket, nem akarunk belenyugodni abba, hogy létezésünk céltalan, értelmetlen, vak véletlen.

István nem tudott szólni. A ködgolyót nézte, amely halványabb, bizonytalanabb volt, mint amilyennek az iskolai oktatófilmen vagy képeken látta a Marsot. De izgalmasabb volt így: valódi és mégis egészen valószínűtlen.

- Most beállítom az Orion-ködöt. Az Orion-köd még a mi Tejút-rendszerünkhöz tartozik. Ezer fényévre van tőlünk. Ezer évig tart, amíg a fénye ideér hozzánk... Képzeld el, hogy...

- Amikor a tatárjárás volt, ez a fénysugár már több mint kétszáz éve utazott - mondta István.

- És azok a csillagok, amelyek a Tejúton túl vannak... millió és millió fényévre tőlünk. Még ember se élt a földön, csak tengerek voltak és páfrányerdők... De mondd csak, tulajdonképpen hány órára kell hazaérned? - jutott hirtelen Jani eszébe. - Vagy egész éjszakára elengedtek?

- Igen, persze, ameddig csak akarok - mondta István, és vérvörös lett. Az igazság az, hogy senki se engedte el, nem is kért engedélyt senkitől. Megvárta, amíg mindenki elaludt, és úgy szökött ki. Maga se tudta volna megmagyarázni önmagának ezt az éjszakai kirándulást. Azt sem, hogy miért nem vallotta volna be Ágnesnek világért sem, hogy Csizmás Janihoz megy. Jani sokszor hívta már, ígérte, hogy megmutatja a csillagvizsgálót, a műszereket, de István érezte, hogy ez a barátság nem annyira neki szól, mint az anyjának. Tavaly karácsonykor is nagyon örült a földgömbnek, a festékkészletnek, örült Csizmás Jani nagy ritka látogatásainak is, de gyanakodott is. Néha kívánta, hogy Jani a barátja legyen, de csak az ő barátja, ne kelljen cserébe adni anyut, ne kelljen megosztoznunk Kati szeretetén. Zavaros, önkínzó kamaszjáték volt; elhatározta ma délután, hogy eljön Csizmás Janihoz, megmondja, hogy anyu karácsonykor kijön a kórházból. Biztosan örülne anyu, ha Jani bácsi betoppanna... De Jani túl erős volt, túlságosan vonzó, túlságosan veszedelmes, István szívében megint a féltékenység kerekedett felül.

- Hazamennék, Jani bácsi - mondta hirtelen.

- Ahogy gondolod. Az orrodon látom, hogy elálmosodtál.

- Hát akkor... csókolom... - és vetni kezdte a vattaruhát.

- Várj csak, várj. Bemelegítem a Moszkvicsot, hazaviszlek,

- Dehogyan, dehogyan... tíz perc alatt hazaszaladok.

- Csak nem képzeld, hogy éjjel egykor egyedül fogsz a hegyen mászkálni? A villa kapujánál leteszlek, és kész...

- Köszönöm.

A kocs elindult, István érdeklődve és meglepetten nézte.

- Nincs kézi gázadagoló?

- Nincs - felelte Jani, és hirtelen melege lett.

- Akkor te nagyon klassz vagy - mondta István elragadtatva. - Tisztára, mint a Mereszjev.

- Szóval te tudtad... ti tudtátok, hogy én... hogy nekem...

- Persze. A háborúban.

- Anyukád?

- Ő is.

Jani fékezett.

- Már itt is vagyunk. És tudod, mit? örök barátság. És amikor csak akarsz, gyere át hozzám.

A Moszkvics továbbment. István megállt a kertkapuban, és jeges rémület hasított a szívébe. A Normafa úti ház ablakai világosak voltak. Csaplár néni szobája is, Ágnesé is... Itt meleg fogadtatás készül...

Kétszer is körüljárta a házat, amíg rászánta magát, hogy felmenjen a teraszra, és lenyomja az előszobaajtó kilincsét. Ebben a pillanatban az előszobában is villany gyulladt, és az öreg Csaplár néni hálóinges alakja jelent meg az ajtóban.

- Ágnes, hiszen itt ez a gyerek!

István szeretett volna köddé válni, kiszaladni, elrepülni az éjszakában. De csak állt földbe gyökerezett lábbal.

- Csókolom - mondta halkán:

- István - hallotta Ágnes rémült hangját -, hol voltál?

Állt, nem felelt.

- Először is kenj le neki két pofont - mondta Csaplár néni félig sírva. - Ilyet tenni, Jézusom, ilyet tenni. És csupa sár, csupa agyag a cipőd, ruhád.

István szótlan-konokul állt.

- Gyere, István - mondta Ágnes -, vedd le a kabátodat.

István engedelmesen letette a sáros felöltőt, és indult Ágnes után.

- Nem fáztál meg? - kérdezte Ágnes nagyon barátságosan.

- Nem.

- Miért nem ülsz le?

István leült az íróasztalhoz, ahol a leckéit szokta csinálni, és szorongva várta a szemrehányást.

- Hol voltál, kisfiam?

- Nem mondhatom meg.

- István, én nem akarok kíváncsiskodni, nem akarom a titkaidat tudni. De te tizenhárom éves kisfiú vagy, és az édesanyád rám bízott. Felelős vagyok érted. Mégse szokás éjfélkor eltűnni a lakásból, nem gondolod? A kertben sétáltál?

„Igen” - akarta mondani István, de nem jött a nyelvére hazugság. Leszegte a fejét. Hallgatott.

- Keresztanya - mondta végül -, úttörő becsületszavamat adom, hogy semmi rosszat nem csináltam.

- Arra csak ne add. Azt nem találod elég rossznak, ha egy gyerek rémületbe ejti a házat? A mentőkhöz telefonáltunk. Most akartuk felhívni a rendőrséget.

István még mindig ugyanolyan lehorgasztott fejjel ült. A rendőrség szóra nem lett se pirosabb, se ijedtebb.

- Sajnálom... ne haragudj. Azt hittem, ugyanúgy vissza tudok mászni, nem veszitek észre. De gondoltam, ha elkéredzkedek, nem engednél volna el.

- Nyertél - mondta Ágnes. - Éjszaka talán mégis itthon az ágyban a helyed. És most még egyszer kérlek, kisfiam, nagyon komolyan, hogy miért keltél fel, és hová mentél.

- Kérlek, igazán kérlek... semmi rosszat nem tettem. Hát nem hiszed el nekem?

Most Ágnes hallgatott gondterhelten.

- Egyszerűen megáll az eszem - mondta végül. - Képzeld el, István, hogy te vagy a felnőtt, és én vagyok a gyerek. Te vigyázol rám, és én egyszer csak eltűnök. Éjszaka. Mit képzelnél rólam? Belenyugodnál abba, hogy nem válaszolok semmire? Megpofoznál? Vagy sarokba térdeltetnél? Vagy a fületem húznád? Vagy egyszerűen vállalnád értem a felelősséget?

- Teérted vállalnám.

Hm.

- Rendben van, István. Nézz a szemembe. Jó. Tartsd meg a titkodat. Nem kérsz egy forró teát?

- Köszönöm, nem.

- Akkor feküdj le. Jó éjszakát.

Ágnes is bement a hálósobába. Nyugtalanul hánykolódott, nem tudott elaludni. Micsoda ostoba dolog. Csak nincs ez a gyerek valamilyen bandában? Idősebb fiúk között? Betörnek valahol? De hiszen ez borzasztó felelősség. Mégse faggathat reggelig egy gyereket. Hátha bánkódott az anyja után. Rosszul érzi itt magát? Talán kószált a kertben, nem tudott aludni... Vagy hazaszökött a lakásukba... De mi lesz, ha valami rosszat csinált? Ha a rendőrség keresi? Ugyan... ezt a becsületes, tiszta kisfiút. De hány ilyen esetről olvas az ember. A szülőt beidézik a bíróságra, és a papa, mama ott esik össze, amikor megtudja, hogy a drágalátos, gondosan nevelt csemete zsebpénzkiegészítés céljából éjszakánként lopni jár... És még jó, ha csak lopni.

Nem, nem tud így elaludni.

Magára kapta a pongyolát, és átment Istvánhoz.

István riadtan felült.

- Ki az?

- Nem alszol, Istvánkám?

- Nem tudok.

Ágnes nem szólt, villanyt se gyújtott. Leült István mellé. Kezével megkereste a gyerek arcát, és megsimogatta. Tenyere érezte, hogy István arca forró és nedves.

- Fáj valamid? Rossz neked nálunk?

- Hadd fogjam a kezedet... hadd fogjam. Nem csináltam semmi rosszat, igazán... hidd el, kérlek, hidd el.

BEKERÍTVE

Lizike levakarhatatlan.

Pletykázik, beszél, kimegy, visszajön. Most is már az ajtóban van.

- Nem is kérdeztem még, főorvos úr. Az idén karácsonykor is a Mátrába megy?

- Igen. Valószínűleg - feleli kelletlenül Géza.

- A Sós doktor úr kocsijával?

- Nem. Autóbuszon.

- Kár. Mert engem is elvihettek volna.

- Sajnálom.
- Tudniillik Mátraszentimréen lakik a gyóntatóatyám, minden karácsonykor felkeresem az öreget. De ugye, nem árul el senkinek?
- Mit?
- Hogy elmegyek a gyóntatóatyámhoz.
- Magánügye.
- Igen, de a legtöbb ember nem érti meg. A lelki életre szükség van.
- Persze.
- Jólesik beszélgetni olyan emberrel, akivel bizalmasak lehetünk.
- Igen, hogyne.
- Magának is, főorvos úr?
- Tessék?
- Magának, Géza... nem esik jól?
- Ez, ha megengedi, az én magánügyem. Van még valami óhaja?
- Most semmi.
- Akkor hát... viszontlátásra.
- Viszontlátásra, maga goromba ember. A meghívást elfogadom.

„Milyen meghívást? - gondolta Géza dermedten. - Mit mondtam ennek a szörnyű nőnek? Tudomásom szerint semmit.”

Dolgozni kellene. Vagy sétálni. Vagy lemenni és vacsorázni valamit. És főleg megint igazoló jelentést írni a Rehák-ügyben. Hogy megint ki piszkálta elő ezt a régen lezárt dolgot, az külön rejtély.

Talán egy éve, éppen akkor, amikor őt Pestre helyezték, sokat mond, ha három hete dolgozhatott itt a kórházban, amikor megkérték, hogy néhány napig helyettesítsen egy beteg kollégát a reumaosztályon. Bejött egy beteg. Höemelkedéses volt. A lábát fájlalta. A bokáján ödémát észlelt. Ez volt az a híres Rehák. Azt kérte, hogy három napra írja ki őt betegnek, mert nem bír a lábára lépni. Azonnal átküldte a beteget vérsüllyedésre. A beteg visszahozta a cédulát: süllyedés huszonnegy. Höemelkedés, ödéma, gyulladásos folyamat. Természetesen azonnal betegállományba helyezte. Lelkére kötötte, hogy feküdnie kell, gyógyszert rendelt, és felírta a noteszébe, hogy - lévén ezen a szerencsétlen napon éppen péntek - hétfő reggel átszalad a beteghez, és megnézi. Ha közben valami rosszabbodás vagy panasz volna, csak tessék telefonálni...

Rehák el is ment, de nem haza, hanem a Keleti pályaudvarra, ott felült a vonatra, és elutazott a sógorához lakodalomba, ahonnan csak kedden került elő tökrészezen. A műhelyből feljelentés ment Poltavai Géza orvos ellen az etikai bizottsághoz, amiért - nyilván megvesztegetve - betegnek írta ki Rehákot. Rehák ugyanis péntek reggel háromnapos szabadságot kért a gyárban. Ezt tekintettel a hóvégi hajrára nem adták meg neki. Rehák káromkodott, elmondta mindennek a főmérnököt, a művezetőjét, az igazgatót, az üzemi bizottságot, az egész istenséget, ahol akkora a rendetlenség, hogy tizedikéig áll a meló, mert nincs nyersanyag, huszadikáig áll a meló, mert hibás a nyersanyag, aztán az utolsó dekádban gyerünk, hajrá, magyarok, se keresztelő, se lakodalom, se éjszaka, se vasárnap. Hát, ha őt nem engedik el

lagziba a sógorkához, majd elengedi őt az SZTK, megvan neki arra a módja. Meg is volt: húszéves hol kezelt, hol nem kezelt reumás bántalmak, gennyes mandula - ezzel minden jóhiszemű orvos mindig megadta a betegállományt. Azt persze, hogy a beteg nem a szalicilt szedi otthon, és nem a fájós lábát borogatja... hát ezt már a szegény doktorok csak a fegyelmin észlelhették.

Tíz tárgyalás, vizsgálat, jelentés, igazoló jegyzőkönyv készült eddig a Rehák-ügyben. Géza külön jelentést írt az egészségügyi minisztériumnak is. Megemlítette, hogy még medikus korában hallott arról, hogy egy fiatal orvosjelölt, Csaplár Ágnes javasolta az egészségkönyv bevezetését. „Ugye, ha Rehák Imre beteglap helyett a kötelező egészségkönyvét mutatta volna fel, amiben már benne lett volna, hogy évtizedek óta ismétlődő és elhanyagolt bántalmakról van szó, és nem - amint a beteg állította - váratlanul fellépett, heveny fájdalomról és vizenyőről, akkor ilyen jóhiszemű tévedés nem történhetett volna. Ám - tette hozzá Géza - még ha tudta volna is, hogy esküvő, vagy disznótor vagy gyári veszekedés van a háttérben, ő orvosi esküjéhez híven lázas, ödémás beteget mindenképpen betegállományba helyezett volna...”

Legutóbb fél évvel ezelőtt kért a tanács egészségügyi osztálya pótlólagos jelentést. És ma újra bekérte Gézát az igazgató főorvos. „Gézám, ne haragudj, én se értem... a gyár nevében valaki ismételten panaszt tett.” „Most mit csináljak?” „Írd meg tizenegyszer, amit már tízszer leírtál, és vigye el őket az ördög.”

Lassanként engem fog elvinni az ördög - gondolta Géza, és leült az íróasztalhoz. Füttyülni kellene az egész Rehák-ügyre. Ez tudja elvenni a jókedvét?

Dehogyan veszi el.

Ágnes hiányzik.

Fel kellene hívni telefonon. A lakás számát tudja, de persze nem hívhatja fel. Az anyjával lakik együtt, a kisfiával. Esetleg a mama venné fel a kagylót. Vagy Ágnes nem volna egyedül a szobában. A kórházban sem hívhatja fel. Illetve felhívhatja, de mit mondhat neki? Szervusz, hogy vagy, jó reggelt, mikor láthatlak. Kis gimnazista korában voltak ilyen gondjai. Hogy hogyan lehet kicsempészni egy szerelmes levelet az intézetből.

Fel fogja hívni telefonon.

Csak egy percre zavarlak. Rettenetesen fontos. Szeretlek. El akarlak venni feleségül.

Vagy ha, mondjuk, a mama jön a telefonhoz.

Kezét csókolom. Ágnessel szeretnék beszélni, de elintézhetem önnel is, családi ügy. Orvos vagyok, tavasszal felveszek OTP-kölcsönt, és belevágok egy társasházépítésbe. Két szoba hall. Ha ön is oda akar költözni hozzánk, akkor három. Negyvenkét éves vagyok. Rettenetesen egyedül vagyok. Tessék nyugodtan hozzánk költözni, nagyon jó viszonyban leszek a kedves mamával. Ágnest ugyanis imádom. És nekem nem is volt mamám.

Most este nyolc óra. Igenis, telefonálni fog. Azért találták fel a telefont, hogy a dolgozó tömegek használják. Hogy távoli kedvesek hallhassák egymás hangját. Tárcsázni fog, és azt fogja mondani, hogy szeretlek, látni akarlak, kérlek szépen, találkozunk egy félórára, ígyunk meg egy kávé a Vörös Csillagban, vagy ha tetszik, akkor sétáljunk a hegyen, és a Széchenyi-emlékműnél csókolóddzunk.

Ha most bejönne hozzám egy kedves betegem - fűzte tovább a gondolatait Géza -, és elmondaná, hogy este nyolckor egyedül, miközben íróasztalán hatmillió elintézetlen levél és jelentés van, arról ábrándozik, hogy hogyan fog telefonon csókolóddzni hívni egy családanyát,

akkor brómkeveréket írnék fel, sportot és hideg zuhanyt. Környezetváltozást. Súlyosabb esetben néhány heti intézeti kezelést.

Lement a kórházi büfébe. Marika, a büfés már takarított. A székek az asztalok tetején, a pultról már leszedve minden étel.

- Elnéztem az órát - védekezett Géza. - Már nem is zavarok.

- Magának, főorvos úr, bármikor szívesen. Mit enne?

- Ami van.

- Tejföl.

- Nagyon jó.

Nem engedte, hogy Marika leszedje a székeket. Az ablakpárkánynak dőlt, úgy ette a kenyeret, tejfölt.

- Rossz bőrben van, főorvos úr.

- Gondolja?

- Látom. Miért nem vigyáz magára? Csak nem szerelmes?

Érezte, hogy elvörösödik. Két hónappal ezelőtt még vidáman válaszolt volna az évődésre. Talán udvarolt volna is Marikának.

- Mondja, Marika, hogyan kérte meg magát az ura?

- Attól függ, melyik.

- Amennyiben?

- Van első, és van második. Az első virággal jött vasárnap délelőtt. Alig szólt, mint a főtt rák. A másik azt mondta, mit hagyod magad ütni attól a részeges hülyétől. Add be a válást, aztán megesküszünk. Gyerek se volt. Miért ne mentem volna? Csak azért, mert a pap összekötözte a kezünket? Azzal éljen az ember, aki szeret, nem?

- Dehogynem.

Letett a pultra egy tízforintost. Marika vizes kézzel adta vissza az aprót, közben Géza kezére nézett:

- Magának még nem is volt jegygyűrűje?

- Nem volt.

- Legényember... nahát. Magáé a világ.

„Az enyém - gondolta Géza. - Csak nem tudom, mit kezdjek vele.”

Amióta él, ilyen rossz estéje még nem volt. Minden, amit eddig szeretett, aminek eddig örült, egyszerre semmit sem ért. Benézett még egyszer a betegszobákba - bennlakó lévén, gyakran vállalta az inspekciót, vagy pár órára pihenni engedte az ügyeletes orvost. Most fárasztotta, türelmetlenné tette a sok apró panaszkodás. Mozihoz már késő van, a rádióműsor nem érdekelt, olvasni nem akart, dolgozni nem akart. A sebészeti ügyeleten rendszerint nagy kaszinózás folyt, de oda se kívánt átmenni. A boldog, szabad, függetlenség érzése kibírhatatlan magány-érzéssé vált. Emberek után vágyott, és senki után se vágyott. Csak Ágnest kívánta, Ágnest akarta látni, Ágnessel akart beszélni.

De hiszen ez örület! És ez így lesz most már holnap és holnapután és mindig?

Visszament a szobájába, és lefeküdt.

Éjjel kettőkor felébredt. Hirtelen, riadtan ült fel. Valamit elfelejtett. Az igazoló jelentést megírni a Rehák-ügyben. Dehogy azt. Fel kell hívni Ágnest.

Csöng a telefon. Ágnes felriad. A hangja elfullad. „Ki az? Géza? Mi baj van?” „Nagyon nagy baj... meghalok, ha nem láthatlak.” Mit mondana erre Ágnes? Iderohanna éjszaka? Leülne ide mellé? Vagy ő menne érte helikopteren. Szállnának a város fölött, elbújnának a felhőkben. Hátha Ágnest is veri az ura. Részeg és veri. És Ágnes csak nem szól. Ebben az esetben kötelessége kiszabadítani. Na, aludjunk, holnap dolgozni kell, hagyjuk ezeket az ostobaságokat.

Hajnalban négykor megint felriadt. Most valaki szólította. Határozottan hallotta Ágnes hangját. „Géza, kedves.” Így mondta. Fel kell hívni Ágnest telefonon. Megkérdezni, nincs-e kedve feljönni karácsonykor a Mátrába. Két napra. Egy napra. Akármilyen kevés időre. Bocsanatot kérek a hajnali zavarásért, de most rögtön meg akarom váltani az autóbusszjegyeket... Vagy azt mondani, hogy azért hívtalak kora hajnalban, hogy megkérdezzem, nincs-e kedved munkaidő előtt eljönni az uszodába. A Lukácsba vagy a Gellértbe. Nagyon egészséges.

Forgolódt a párnán. Szomjas volt, arra gondolt, hogy felkel, és iszik egy pohár vizet. De azután a feje nagyon nehéz lett, nem bírta felemelni a párnáról.

Olyan mélyen aludt, hogy a telefon csengésére ébredt fel.

„Ágnes” - ez volt az első gondolata.

- Csak nem aludtál, Géza... fél nyolc lesz... Hogyhogy ki? Feri vagyok a laboratóriumból. Sürgős ügyben szeretnék beszélni hozzád.

- Gyere csak.

Villámgyorsan öltözni kezdett.

Kopogtattak.

Feri, a laboráns mentegetődzött:

- Nem zavartalak volna...

- Tessék. De nem haragszol, ha közben borotválkozom.

- Ugyanis... tegnap behívatott az igazgató főorvos. Egy órán keresztül kérdezősködött rólad.

- Ne izgulj. Tudom. Igazoló jelentést kértek tőlem a Rehák-ügyben.

- Nem a Rehák-ügyben. Azt hiszem, én követtem el valami butaságot a múltkor. Ez a Karvas, az ambuláns laboratóriumból kérdezte tőlem annak a szegény srácnak a vérszérumügyét. Tudod, amit Winspeare-nek kiküldtünk.

- Nem volt benne semmi titok.

- De mégis, olyan furcsa. A diri folyton olyanokat kérdezett, hogy milyen számláról fizettük a szénsavhavat, meg honnan ismered te ezt a Winspeare-t, meg hogyan számoltad el a laboratóriumi túlórákat. Nem értem, mi baja van vele?

- Túl sok szabad ideje van. Mindenesetre köszönöm, hogy szóltál.

SZÖKŐKUTAK

Hol vagytok, magyar Respighik, hogy megénekeljétek Újbánya kútjait? Hol vagytok, Carduccik, hogy ódát írjatok alapításának tiszteletére, megemlékezvén a dombról, amelyen „...la vergine tacita sale dietro il pontefice...”

Nem. Újbánya nem Róma. Legendás alapítóit nem táplálta bőtejű anyafarkas, nincsenek évezredes romjai, nem volt lealázott tartományok ura és császárok városa. Még alapítója se volt, aki ünnepélyes kapavágás után kihirdette volna: itt város lesz. A vasútállomás előtt a tizenkilences hősök szobrát nem Michelangelo készítette, nem is Bernini. A Fő utcán a Bányásmúzeum korántsem olyan szép, mint Diocletianus termái. De van. Értsétek meg, emberek: van. Újbányán, ezen az isten háta mögötti falun, ezen a húsz évvel ezelőtt még pár házból álló, elmaradt telepen villany van és emeletes házak, és Tanácsköztársaság- emlékszobor és áruház rádióval, televízióval. És a tetőkön tízezer tévéantenna. És szökőkutak vannak, emberek, szökőkutak!

„Én láttam Róma kútjait - gondolta Homok Jani. - Láttam a Termini előtt a Piazza della Repubblica a bűvös Esedrát ezer karcsú vízsugarával. Láttam a Piazza Navona tritonjait és a tér közepén a nagy kútnál a kőpálmát, a köelefántot és a hatalmas obeliszket. Igen, pénzt dobtam a Trevi kútba, és megálltam a Piazza Farnesén, hogy megcsodáljam a lágyan kivilágított szökőkutakat. Csodálatosak Róma kútjai, büszke, gazdag, hatalmas kutak fényűző tereken, fényűző bulvárokon, fényűző üzletsorok között, legendák, emberi szenvedések és ember alkotta mesék kútjai... de Újbánya...”

És Homok Jani állt az öreg vasútállomás előtti téren. A szökőkutak téli álmukat aludtak, medencéjükben vastagon állt a hó, párkányukról jégcsapok lógtak. De Jani szeme előtt tavaszi szivárványban csillogó vízzuhatag táncolt, látta a gyerek játszótér színes padjait, a gyerekocsit ringató anyákat, homokosvödröket, pöttyös labdákat szorongató csemetéket.

A maga gyerekkora jutott eszébe, amikor apjával két óra gyaloglás után ért ide a térre. De akkor nem volt itt pad, nem volt szobor, nem volt szökőkút, csak kormos, régi vasúti épületek, füstöt, dübörgést árasztó gőzmozdonyok, fáradt és kopott bányászok, csáléra álló bódék, rozzant viskók. „És nem látjátok... ezt nem látjátok!” - szerette volna odakiabálni a motorbiciklin elhúzó, ifjú bányászoknak, annak a természetes asszonynak, aki most lépett ki az új áruházból, és odaszólt a mellette baktató férfinak: „Odáig hozza csak, lelkem, a csomagot, a taxiállomásig.” Mert taxiállomás is van itt, és eszpresszó és két mozi. És a lányokon magas sarkú cipő. És nincs éhes gyerek, és nincs rongyos gyerek, és nincs sápadt gyerek. Mert egész Európában sehol sem olyan alacsony a gyermekhalandóság, mint Újbányán. És a környéken már mutatóban sincs tébécé. Harminc év alatt húsz évvel emelkedett az átlagos életkor. És szökőkút van Újbányán, gyémántragyogású szökőkút. És nyáron a kicsi gyerekek világoskék és rózsaszín ruháskáikban odatipegnek a kúthoz, tenyerüket a gyémántpor alá tartják, és hangosan nevetnek.

„Nem értik... nem tudják, honnan emelkedtünk fel” - gondolta Jani újra, és attól félt, hogy sírva fakad mérgében és örömeiben. Körüljárta az állomásteret, az ismerős és ismeretlen utcákat, nézte a karácsony előtti sűrgést, a függönyöket az ablakokon és a kiakasztott, gyerek szemek előtt elrejtett fenyőfát az új házak erkélyein.

Somosbányára a múltban csak a „nagy vonattal” lehetett átmenni. Van ugyan egy százéves bányászvonat, de az a kőbányához nem megy, csak a szénbányákhoz, a Karancs meg a Nyerges tövébe visz. Diákgyererek jöttek a főutcán tömött sorban, ezeken is mindegyiken jó

ruha, jó cipő. Homok Jani odaszólt az egyiknek, nem tudja-e, mikor indul valami alkalmosság Somosbányára.

- Nem vagyunk idevalósiak, országjárók vagyunk - feleli a gyerek.

Országjárók. Az apátoknak ilyen korukban még ebédre se volt pénze, ti meg biztosan keveslitek az országjárást - gondolta Jani, és elfordult a kirándulóktól.

- Somosbányára félóránként megy MÁVAUT busz - szólalt meg mellette egy készséges hang. Úttörősapkás legényke volt, ilyen lesz Kisjani is három-négy esztendő múlva.

- Köszönöm, öcsi. Az Állomás térről?

- Nem. A Szabadság térről. Arra megyek én is, megmutatom a bácsinak.

„Otthon vagyok” - gondolta Jani boldogan, és hatalmasakat lélegzett. A levegőnek is jó íze volt itt, a hegyekből, fenyvesekből, Somosbánya felől fűjt a szél.

Dombnak vitt fel az út színes házak, suhanó autók között. Itt a sarkon, ahol a régi csendőrlaktanya állt, ötemeletes palota. Földszintjén takarékpénztár, emeletén nagy betűs felirat: Bányásztanuló-intézet.

- Ez meg mióta van itt? - kérdezte Jani a pöttömnyi kalauztól.

- Ez? Mindig itt volt.

„Mindig?” - gondolta Jani, és a gyereke bámult. Hát persze. Tízéves lehet a fiatalember. Ennek, ami öt éve van, az már örök idők óta volt. Ami húsz évvel ezelőtt volt, az meg történelem előtti kor.

- Itt a busz, bácsi, kérem.

- De előbb meghálálom a szívességedet egy krémessel, jó?

- Köszönöm szépen, ebéd előtt nem szabad süteményt ennem.

Hű, a nagyhercegi mindenedet - ámult el Jani. És hangosan megkérdezte:

- Egy szép fényes forintot azért elfogadnál?

- Köszönöm, nem. Úgyis erre jöttem...

- Akkor köszönöm szépen. Azután kit tisztelhetek uraságodban?

A kisfiú elnevette magát, meghajolt:

- Laczó András vagyok.

- Laczó? Csak nem vagy somosbányai?

- Édesapám testvérei laknak Somoson. Mi itt Újbányán.

- Édesapád mit dolgozik?

- Üvegfüvő a gyárban.

A somosbányai busz valóban megérkezett. Szép, kényelmes Ikarus busz. Rengeteg nép szállt ki belőle. Persze jön a karácsony, akinek pénze van még, bejön, és inkább itt vásárolja el. A sor legvégén két ember nagy ügyel-bajjal emelt le két jókora zsákot.

A szigorú kalauzkislány Janinak intett.

- Nincs még felszállás. Majd tíz perc múlva. Addig éppen megfőzik az elvtárs dupláját a presszóban. Vagy segítsen ezeknek a jó embereknek átvinni a csomagot a postára. Megvárom, ne féljen.

- Maga a világ legédesebb kislánya, Esztike. Olyan nászajándékot kap tőlem, ha férjhez megy...

- Jól van, Gyuri bácsi, nem azért...

- A főpostára? - kérdezte Jani, és fel akarta kapni az egyik zsákot. De a zsák pocsékul nehéz volt, hátrahőkölt:

- Hallják, mi van ebben a zsákban? Köszikla?

- Olyasmi - felelte az idősebbik férfi, és megfogta a zsák másik végét. - Csak ide, drága kartársam, a szemközti házhoz. Nézze, milyen vadonatúj postahivatal nyílt itt.

- Az ám... és milyen modern - nézte Jani, amikor a téren átértek a zsákkal.

- Az ember nem is hitte volna. Postahivatal az postahivatal. Kopott asztal, csorba toll, morgós emberek... ez meg egész kis tündérpalota. Csupa áramvonal, szép neon, gyors, kedves kiszolgálás. Karácsonyra adta a Jézuska. Tegnapelőtt nyílt csak.

A másik férfi is átért a zsákkal.

- Hová tegyem, Tatár úr?

- Csak ide a sarokba. Majd mindjárt feladom. Várjon, itt a harminc forintja. Karácsony utáni napon jövök újra. Isten áldja.

Az idős férfi ott maradt a két zsákkal. Aktatáskájából egy köteg címkét vett elő, és bontogatni kezdte az egyik zsák száját. Azután hirtelen Janira nézett. Ismerős volt az arc, de hát az ember annyi mindenkivel találkozik. Abbahagyta a zsák bontogatását, és barátságosan javasolta:

- Küldjön haza innen képeslapot. Nagyon szép fényképek vannak a szökökutakról. Azután siessen vissza, mert négy perc múlva megy az autóbusz.

- Kitűnő ötlet - örült Jani. Az ablakhoz ment, és egy nagyon barátságos, szemüveges tisztviselőtől vásárolt egy képeslapot. Visszament az asztalhoz, és nagy betűkkel megcímezte: „Ifjú Homok János óvodásnak, Budapest.” Felbélyegezte. Bedobta a gyűjtőládába, és futott, hogy elérje még az autóbust.

„Édes eszem, ünnepelek, hogy nem bontottam ki előtte a zsákot - morogta Tatár. - Mit mászkál ez az alak Somosbányán? Kije van neki ott? Mit akar? Különben...”

A zsákból ötven egyforma csomagot vett ki, valamennyire címkét ragasztott, és valamennyit feladta utánvétellel.

KÜLÖNÖS BÁNYÁSZÁS

Ez nem igaz. Ez lidérc, ez álom, ez átok, ez istenverése, ez az izgatott vita, ez a szózuhatag. Jani döbbenetben ült a szoba közepén. Körötte a régi barátok, bányásztársak: Babka Pál, Jakli Vince, Inas-Kovács Feri. Az asztalnál Ilon néni, Homok Istvánné, aki az előbb még friss tejet hozott neki, meg hagymás rántottat nagy porcelán tányéron, és aki már szaladt is, hogy felhúzza az ünneplő huzatot a dűnyhára, merthogy „dehogy eresztlek el éjszakára, drága Janikám, édes egy gyerekem, dehogy eresztlek”. Az előbb még minden kérdés szelíd volt és

otthonos. Ahogy az előszobában levette a vizes felöltőjét - mert Ilon néni már réges-rég nem a sötétkék falú cselédházban lakik, hanem kétszobás, előszobás, fürdőszobás házban - tessék elképzelni, Somosbányán fürdőszoba, és villany és államkölcsön az építéshez, és a szobában modern bútor! - szóval ahogy átlépte az előszobát, ahogy kioldódott az ölelő karokból, már záporoztak a kérdések. Hogy, ugyan lelkem, hát Ágneske hol maradt? És Kisjani? Mekkora nőtt a lelkem? És mit hoz neki a Jézuska? Egészséges? És mit csinálnak az öreg Csizmásék? Tiszteltetem őket, ha beszélsz velük. És bizony, fiam, elviszed ezt a szakajtó friss tojást, kell az az ünnepre. És húsvétra ide gyertek az asszonyoddal, eleget mászkáltatok külföldön. És ugyan már, dehogy mész vissza, fiam, az éjszakai vonattal, holnap is nap lesz, dehogy engedünk el...

Jó volt Ilon néni köténye mellett ülni, öreg, ráncos kezét megsimogatni és nézni a lakásban az újat: a könyvespolcot, a rádiót. Jó volt hallgatni és a kérdésekre lehetőleg nem felelni. Nem, nem akart semmit magyarázni. Hogy tegnapelőtt érkezett csak haza Olaszországból, de már ide kellett rohannia, lélegzeni, kimenekülni fullasztó gondjaiból, az otthontalan otthonból, a zűrzavaros, átszervezett munkahelyről. Csak ide Somosbányára, csak itt van otthon a fenyőfák között, az ismerős kertek alatt és az új bányászházak között. Csizmásékhoz is el akart menni az ünnep előtt. De nem volt ereje hozzá. Csizmás néni egyre a szívbaját panasolja, meg a reumáját, meg hogy nehéz az öregség, édes fiam. Az öreg Csizmás a nyugdíjon siránkozik, hogy annyi évi szolgálat után, ugyan nézd már meg, édes fiam, miért csak hétszáz forint jár nekem. Már annyiszor utána nézett, a nyugdíjintézetben is benn volt. Hát csak azért, mert az utolsó esztendőben a sérvoperációja miatt csak könnyű munkán volt az öreg, azután, ugye, a nyugdíjba az utolsó öt esztendő számít, nincs itt kivétel, meg kell ezt érteni. Meg álmodott-e valaha arról egy formázó a Mezőgazdasági Gépgyárban, hogy nyugdíja lesz, hogy nem teszik ki a gyári lakásból akkor se, amikor már nem dolgozik? Meg van egypár csirkéjük is a ház körül, megszavazták nekik az ingyenvillanyt is, megbecsülik a negyvenévi tisztességes munkájukat, tavaly a szakszervezet nyaralni is vitte őket. És hétszáz forint nem kis pénz, be lehet azt szépen osztani. Ha betegek, az orvos is ingyen van. És mennyit bír el az állam? Minden öregotthont el kell látni, és hát azért tőlük is csak jön ajándék, meg Édesjani is segíti őket... Nem, nem volt kedve kimenni a Meszes utcába, inkább feladott egy szép karácsonyi csomagot, meleg pulóvert Csizmásnének, meleg alsót, olasz cigarettát az öregnek, meg egypár narancsot is... Őszintén szólva, leginkább azért nem szaladt ki hozzájuk, mert a szomszéd utcában laknak Bodza Gábrisék. Oda majd egyszer külön elmegy, persze hogy elmegy, okvetlenül elmegy, de nem most. Most annyi a gondja, azt se tudja, a feje hol áll. Most csak Somosbányára vágyott, egy kis szeretetre, egy kis pihenésre. Két nap múlva karácsony, szép, fehér karácsony. Csak ülne a kuckóban, mint gyerekkorában, nézné a hópelyheket, várna valami világot megváltó csodára...

- Mit csinál Ágneske? Mondd meg neki, édes fiam, hogy köszönöm az orvosságot, nagyon használt, újév után ha felmegyek, bemegyek hozzá a kórházba.

- Megmondom - felelte ő, és hogy ne kelljen már folyton Ágnesről meg a pestiekről beszélni, hát gyorsan rákérdezte:

- És maguk, Ilon néném? Megvan szépen, amint látom...

- Hát most már csak megvolnék, Janikám, hogy ez a mintakészítés megyen, hála az úristennek. Ez most hoz hetenként egy-kétszáz forintot, mert a Tatár cégvezető úr olyan drága jó lélek, az csak nem hagy el minket. De az őszön már nagyon rossz helyzetben voltunk, fel is zúdultak itt az emberek a rendelet miatt...

- Milyen rendelet miatt? - kérdezte Jani gyanútlanul.

- Hát az eresztvényi bányát becsukták, nem művelik tovább, hogy deficitese vagy mi...
- Persze, persze, tudom már, ez erre is vonatkozott. Arról van szó, Ilon néni, kedves, hogy nem rentábilisak ezek a kis bányák, nem fizetődik ki.
- Mi nem fizetődik ki, édes fiam?
- Maga a munkabér. Drágán termel. Nem lehet gépekkel dolgozni, kicsi a telep, vékony a kőér, nem érdemes invesztálni.
- Ezt mondd te?
- Hát.

Ilon néni összecsapta a kezét:

- És mi legyen az öregekkel? Mert, ugye, a fiatalok elhelyezkedtek másutt, bejárnak Újbányára az üveggyárba, meg elmentek szentet fejteni a Karancsba. De az öregek már nem tudnak új szakmát tanulni.
- Ilon néni, kedves, itt nincs mit tenni. Ha egy mázsa követ Badacsonyban tíz fillérért lehet kitermelni, Somosbányán meg száz forintért, akkor az ország érdeke...
- Jól van, fiam, de mi lesz az öreg kőfejtőkkel? Azok nem tudnak átröplni a gépekhez Badacsonyba meg Zalahalápba, de még Apcra se. Azoknak itt a kis házuk, a kertjük, az életük.
- Ilon néni, kedves, globálisan, országos méretekben...
- Ezt mondták a Jakli fiúnak is, ezt a globálisat, mert felment ám Pestre, keresett téged a hivatalban, de nem voltál idehaza. A Jakli Vince nagyon beleváló fiú, ő a párttitkár.
- Nem tudtam volna semmit se csinálni, Ilon néni.
- Te, ide figyelj, nem akárki ám a Jakli Vince. Az apját negyvennégyben úgy verték agyon a csendőrök. Az én uramat meg...
- Tudom, persze...

- Ezek az emberek megszenvedtek, fiam, a demokráciáért. Ezt nem lehet ám csak úgy, globálisan...

Jani meglekkelte.

- De hát az öregek mind kapnak nyugdíjat.
- De nem akarnak ám nyugdíjat, amíg a karjukat bírják. Dolgozni akarnak. A Csekő Józsi bácsi olyan riccer, hogy megnézheted, Zalahalápon van-e mása.
- Értse meg, Ilon néném, nem kell már a kézi kővágó. Gépek kellene.
- És akinek az a mestersége? Az már meghalhat?

Jóságos isten. Mint egy szemináriumi füzet. Parasztlázadások, géprombolások, az újtól való irtózás. Hát persze hogy áldozatokat követel a gépesítés. Megrázkódtatásokkal jár. Ez harc, és a harcnak vannak halottai és sebesültjei. Foglalkozások elmúlnak. Ha villany van, akkor nemcsak gyertyaöntő nem kell, de gázlámpagyújtogató se. Amikor előregyártott elemekkel fél házakat állítanak fel, nem kellene kőművesek. Az utolsó bábát Csongrád megyében nemrég képezték át gyermekgondozóvá, mert minden asszony a kórházban szül. És nincs szükség vízimolnárokra, és a patikusok nagy része se kotyvasztgat reggeltől estig, mert a receptek nyolcvan százaléka gyári készítmény. És nem otthon kötik a harisnyát, és nem otthon köpülik

a vaját, mert vaj- és sajtüzemek vannak, és nem kellenek a kis pékműhelyek, mert kenyérgyárban készül a kenyér, és ennél fogva nem lesz kemencetapasztó a faluban, és lassanként nem lesz kályhás a városban, mert távfűtött városok lesznek... Hát ez az élet, a haladás.

- Kétszáz emberről van szó, Janikám, azok is emberek ám. Még szerencse, hogy most télre, a legnehezebb időben jött ez a mintakészítés. Négy forintot kapunk darabjáért, nem nagy pénz, de könnyű munka. A férfiak kihozzák a követ a bányából, mi, asszonyok, válogatjuk, a Tatár úr három-négy naponként jön, és átveszi.

- Az ám. Ez a mintakészítés. Miféle mintakészítés?

- Majd áthívom, Janikám, a Jakli gyereket, ő elmondja pontosabban...

Hát tessék, most itt vannak mind: Babka Pali, Jakli Vince, Csekő, az egész tisztelt társaság, és olyan elvakultan vitatkoznak vele, mintha ő tehetne arról, hogy a somosi kőér olyan sovány, és olyan vakok, mintha arról volna szó, hogy van egy egészen kicsi világmindenség, és van egy egészen nagy és fontos Somosbánya...

Jóképű gyerek ez a Jakli Vince. Megnőtt, megemberesedett. Ha az utcán találkoznak, meg se ismerte volna.

- Egyszóval hiába kerestelek, János bátyám. Az az előadó meg nem akar a fülére hallani.

- No, Vince, nem szeretem a destruktív hangot.

Vince elpirult.

- Én meg azt nem szeretem, ha a nadrágba bújó bányászok elfelejtik, hogy nem a hivatal tartja el a bányászt meg a parasztot, hanem...

- Öntudatod, az van.

- Igazságom is - mondta keményen Vince. - Nem mentünk üres kézzel. Tervezetet vittünk fel a főigazgatóságnak. Együtt dolgoztuk ki, a pártszervezet vezetősége, a Korniss mérnök meg az üzemvezetőség. Igaz, hogy drágán termelünk, de jó és nagyon szép követ. Építkezéshez, díszítéshez fel lehet azt használni. Meg aztán ellátjuk a környéket. Magas az önköltség, de kicsi a fuvardíj. És amíg ez a kétszáz gyakorlott szakember él... ha már felépítettük a szép kis házakat, villanyt, iskolát, hát ne adjunk nekik vándorbotot. Ezt határoztuk.

- Kik határozták?

- Hát mi. Aztán vártuk a választ. De az nem jött. Biztos odakerült valami fiók aljába tizórai alá.

- Kicsi ez a bánya, Vince, nem lehet itt invesztálni.

- Majd mi továbbvisszük a panaszunkat a minisztertanácsig. Addig meg megélünk valahogy a mintakészítéssel.

- No jó, hogy mondd. Miféle dolog ez a mintakészítés?

- Harmadnaponként kijár ide a Tatár úr a központból.

- Milyen központból?

Jakli Vince meghökkent.

- Ő tudja, nem én. Bélyegzője van, hivatalos papirosa van. Pénze is van, mert eddig rendesen kiadta a bért mindenkinek.

- És mit csinál a kövekkel?

- Az már ugyan az ő dolga, nem a mienk.
- Az üzemvezetőség mit szól hozzá?
- Hisz nincs itt már üzemvezetőség. Ahogy jött a rendelet, a Korniss mérnök úr beszüntette a termelést. Ami volt még vagon, azt kiküldtük, mindenkivel leszámoltak. Hát ezért jött olyan jól éppen télen, amikor a legtöbb a gond...
- Honnan szeditek a követ?
- Hát ahol van. Hasítjuk a sziklából, meg összegyűjtjük a meddőhányóról.
- Ki engedte meg?
- Jézus isten, hát ott hever a földön. Aki arra megy, felemelheti.
- Te Vince, te is tudod, hogy emögött valami nem tiszta dolog van.
- Mi volna nem tiszta?
- Maszek kőbányát nyitottatok, mi? Na, én holnap hazamegyek, aztán kitisztázom, hogy mi ez.

Ilon néni odaállt Jani elé, és rákiáltott:

- Mit csinálsz te holnap, hallod? Hát mit ártod bele magad, ha segíteni nem tudsz? Mit fáj neked, hogy összeszedjük azt a haszontalan bazaltkavicsot, ami már a magas minisztériumodnak se köll? Tudsz helyette kenyeret adni a Csekő Józsi bácsinak? Vagy a Jaklinénak, vagy nekem? Ha köll valakinek, és megfizeti, hát hadd vigye. Ez egyszerre fontos ügy neked, országos ügy neked, de a kőfejtők dolga nem? Hát ide jutottál te is?

Jani csak hüledezett.

- De hiszen, Ilon néném, én semmit se mondtam. Nem akarok én maguknak ártani, az ég szent szerelméért. De itt valami szélhámosság van, itt valaki visszaél a maguk jóhiszeműségével. Ki tudja, mire hordják el a követ.

- Mire? Azt a fél mázsát? Talán kutyaólat építeni - mondta Babka Pál. - Ha megéri neki kockánként a négy forintot.

Amilyen harsogva jöttek, olyan csendesen párologtak el a vendégek. A bor ott maradt a poharakban, a székek kuszán szétlökve az asztal körül. Ilon néni kihordta a poharakat, helyreállította a bútort.

- Jó éjszakát, kedves fiam.

- Jó éjszakát, Ilon néném.

Eloltották a villanyt.

Az egyik az egyik szobában hanykolódott, a másik a másikban.

KARÁCSONYI SZERELEM

Jani négy nappal ezelőtt érkezett haza Olaszországból. A négy napból kettőt Somosbányán töltött. A déli vonattal jött vissza Pestre. Kétméteres fenyőfát cipelt. A fenyőfa díszítésre készen Jani dolgozószobájában állt, és mellette az íróasztalon sorakoztak az olaszországi ajándékok is. Játék, színes ceruza Kisjaninak, Ágnesnek és a mamának pulóver. Ó, ha egy kis színes kavicsot hozott volna...

- Kérsz még levest, Ágnes?

- Nem. Köszönöm.

- Te se eszel, Jani se eszik, mi van veletek? - elégedetlenkedik a mama. De nincs válasz. Szótlanul ülnek az asztalnál, a tányért nézik.

„Ha egy pici kagylóhéjat hozott volna... egy kavicsot, amit a tengerparton szedett fel - gondolta Ágnes, amíg a levest kanalazta. - Ez a tizenharmadik karácsonyunk együtt... mi volna, ha most azt mondaná Jani: nézd, Ágnes, amikor a tengerparton álltam, felszedtem ezt a kis kavicsot...”

- Az ember csak főz, igyekszik... Jankó, nem szabad a tányéron hagyni a répát... egy cseppet se, tessék megenni...

Csizmás Jani ma bejött a kórházba. Karácsony előtt úgyis csupa kapkodás minden. Az orvosok, nővérek futnának már vonathoz, HÉV-hez, piacra, áruházba, bevásárolni. Csak a szerencsétlen ügyeltesek lődörögnek a folyosókon, és a betegek nyögnek, panaszkodnak, lázasodnak, mintha közönséges hétköznapiak volna... „Tudom, hogy zavarlak, de ne haragudj, muszáj beszélnem veled - mondta Csizmás Jani -, olyan boldog vagyok. Leülök a folyosóra, megvárom, amíg elkészülsz, és utána elviszlek kocsival, ahová akarod, bevásárolni vagy haza.”

Gézának még tegnap megvette az ajándékot, egy pici pamutkutyácskát, inkább tréfa volt, mint ajándék, és néhány sorral el is küldte. A mamának akart még ajándékot venni, valami nagyon kedveset és ötleteset, a végén persze a szokásos ajándék lett belőle: fekete kékításká és két pár harisnya... Csizmás Jani hűségesen kísérte, a zsúfolt áruházban segített kiválasztani a blokkot, és közben összevissza vásárolt mindent Katinak és Istvánnak. „Képzeld, meghívott, náluk vacsorázom ma este. Mondd, elég szép ez az aktatáska? Vagy vegyek valami mást?”

Jani az asztalkendővel játszik. Beszélne kellene. De miről? Csizmás Janit és András Katit jobb, ha nem említi. A kórházról sincs mit mondani. Jankó kanálával verdesi az üres tányért. Rá kellene szólni, de nem lehet tudni, az első figyelmeztető szóból nem keveredik-e égháború...

Mire gondolhat Jani? Hazajött hétfő délután, bőröndjéből mindjárt elővette az ajándékokat. Szép, elegáns ajándékok, orlon, selyem, modern szabás, divatos színek. Egyszer régen Jani egy vadgesztenyét hozott ajándékba. Közönséges, barna vadgesztenyét. „A Ligeten át jöttem, rád gondoltam” - mondta, és letette az asztalra. Egész este azzal az egy szem vadgesztenyével játszottak, gurították, egymásnak dobták, nevettek, talán még most is megvan valamelyik fiók alján.

A főzelékből venni kéne még. Nem mintha éhes volna, de hadd tartson még egy darabig az ebéd.

A fenyőfa Jani dolgozószobájában áll. Nem fog sokáig tartani a díszítés. Most már nem kell cérnával kötözgetni a szaloncukrokat, vettek drótakasztókat, pillanat alatt megy minden. A csöpögős, tűzveszélyes gyertyák helyett villanyfények gyúlnak az ágak között. A mennyezet az angyal is gramofonlemez játssza... Korszerű, gépesített karácsony...

Féléves házasok voltak az első, közös karácsonyon. Akkor az öreg Csizmásék is nagyon hívták őket, meg Csaplárné is, hogy töltsék együtt a szentestét. A mama kettesben lakott Ferkóval a régi lakásban. Úgy határoztak, hogy hozzá mennek át szentestére, Csizmásékhoz meg majd ebédre másnap délből. Ágnes akkor még egyetemre járt, a lakásban is sok minden hiányzott, nagyon meg kellett nézni minden fillért. Éppen ezért úgy határoztak, hogy ha már

úgyis a mamához mennek karácsony este, hát nem állítanak otthon karácsonyfát. Kár kidobni a pénzt díszekre meg fára is. Pár nap múlva úgyis hullni kezd...

Sűrű hóesés volt, amikor fél négy tájban Ágnes hazasietett az egyetemről. Nézte a hópelyheket, és egyszerre csak nagyon megfájdult a szíve. Első karácsony az ő asszonyéletében. Első karácsony a maga otthonában. És karácsonyfája se legyen? A Nagyvárad téren a kórház előtt maradék ágakat árultak. Kiválasztott egyet. Legalább vázába állítani...

Belépett a lakásba. Janit nagy munkában találta. Lombfűrészszel takaros fenyőfát vágott ki. Vízfestékekkel zöldre festette a rajzolt ágakat, még lángoló pici gyertyákat, ezüstharangot, színes cukorkákat is festett rá. „Dél óta vacakolok - mondta kedves, zavart nevetéssel. - Tudod, első karácsonyunk... mégse legyünk fa nélkül...” Félhomály volt a szobában, csak a kályhában lobogó tűz rajzolt titkos ábrákat a padlóra, bútorokra. Friss fenyő- és festékillet, az ablakon túl a hóesés, az ünnepvárás és az egymás iránt érzett, szívet szorító hála, a kitalált gondolat hirtelen fellobbanó vágygá nőtt. Soha nem szerették úgy egymást, mint akkor délután. „Jani, várnak ránk, menni kell...” „Ne törődj vele... boldog vagy?” „Nagyon.”

Félteve őrzött titkuk, évről évre megismétlődő játék maradt ez a karácsonyi szerelem. Amikor Kisjani már a világon volt, átvitték a mamához, megkérték, hogy vigyázzon rá délután, amíg hazaszaladnak karácsonyfát díszíteni - hazafelé sietve egymásra nevettek, egymásra kulcsolódó ujjjaikban már izzó játék volt, és amikor a talpba illesztették a friss fenyőfát, amikor orrcimpáik megéreztek a havas erdők, távoli hegyoldalak szagát, a korai este homályában újra ugyanaz a bódulat, ugyanaz a vágy, ugyanaz a szerelem fogta el őket.

De hol van most az a vágy? Jani négy napja jött haza Olaszországból. Hűvös, udvarias csók, néhány nagyon fegyelmezett mondat volt csak köztük. Nem, Jani nem fog a zsebébe nyúlni, nem varázsol elő vadgesztenyét, és nem mondja azt egy kis, csorba csigahéjra: „Rád gondoltam a tengerparton, neked hoztam.”

- Fáradtnak látszol, Ágnes.

- Nem, mama kedves. Semmi...

- Jankóval elmegyünk, sétálunk, és mire hazajövünk, talán itt is járt a Jézuska - mondja Csaplárné.

Jani felnéz. Ágnes elvörösödik, azután elsápad.

Jani a fiához fordul:

- Mondd, te még nem tudod, hogy a karácsonyfát nem a Jézuska hozza?

- De tudom - mondja Kisjani, és ravaszul nevet. - Ti veszitek.

- Hát persze hogy mi. Elég nagy fiú vagy, nem kell neked ez a cirkusz. Az óvodában is szoktatok karácsonyfát díszíteni, nem? Gyere be a szobámba, majd mi, férfiak, ketten feldíszítjük azt a fát.

KARÁCSONY

Kevesen voltak az üdülőben. Karácsonykor csak a nagyon-nagyon elárvultak maradnak itt. Az alkalmazottak nagyobbik fele is szabadságra ment. A társalgóban néhány aggregény lézengett, sakk- és kártyapartnerre vadászva.

Géza egész délelőtt az erdőben csatangolt. „Még hozzá vadászkutyával” - gondolta, amikor belépett a haliba, és leverte cipőjéről a havat. A „vadászkutyát” a zsebében hozta, pici, fehér pamutkutyácska volt fekete orral és piros nyelvvel. Ágnes küldte szalagos, fenyőágacska dobozban. „A kutya neve Jóbarát. Nagyon hűséges. Vigyázz, mert a tudományos könyveket megeszi. Boldog ünnepeket. Ágnes.”

- Nem keresett senki? - kérdezte a portástól.

- Nem, senki, főorvos úr.

Persze hogy nem.

Ebédig még van egy óra. Legokosabb bemenni a könyvtárba. Beletemetkezni egy könyvbe és agyonütni az időt.

Nem örület? A karácsonyt nem élvezni, hanem agyonütni.

Ágnes talán meg se kapta a levelet. Jóbarát még nem az ő levelére küldött válasz. Persze hogy nem. Az ő levelét meg se kaphatta. Szentestén nem lehetett benn a kórházban. Az ura is hazajött már. Otthon. Gyerek. Karácsonyfa-díszítés...

Az elmúlt tíz napban összesen kétszer beszéltek. Telefonon. Egyszer ő hívta Ágnes. Találkozzanak. „Nem lehet, Géza, hazasietek. Megérkezett az uram.” Az uram. Így, birtokos raggal. Hát persze.

Másodszor Ágnes telefonált. Négy nappal ezelőtt. Elfogadták a jelentkezését, megkapta a szabadságot. Áprilisban utazik a párizsi kongresszusra. Nagyon jó lesz... nagyszerű lesz... És tegnap reggel ez a mulatságos kis ajándék, a pamut Jóbarát.

Az ő levelét majd csak karácsony után kapja meg? De hátha bemegy inspekciózni. Hátha telefonál. Hátha jön?

Azért az elmúlt tíz napot nyugodtan végig kellene gondolnia. Hátha mégis elkövetett valami ostobaságot.

Kezdődött a Rehák-üggyel. Igazoló jelentést kértek. Azután semmi.

Másnap reggel szólt Feri először a Winspeare-ügyről. Azt nem is vette komolyan. Még akkor sem, amikor Sömjén, az igazgató főorvos hívatta. Minden levelezés rendben együtt volt az íróasztalában. Az akadémiai felkéréstől egészen az Orion hópalackért kifizetett százhetven forint nyugtájáig.

Sömjén úgy kérdezett, mint egy vizsgálóbíró. Ő pedig olyan nyugodtan válaszolt, amilyen nyugodtan a tiszta lelkiismeretű ember válaszolhat. Nem, Mr. Winspeare-t nem ismeri személyesen. A Magyar Tudományos Akadémia felkérésére, saját zsebéből, szívésségből küldte ki az anyagot. Nem, nem is a maga ötlete volt. De hangsúlyozni kívánja, hogy bármikor, minden külön felkérés nélkül is, utolsó tíz forintján is kész minden közérdekű orvosi kutatómunkát segíteni.

Az igazgató minden szót feljegyzett. Itt felemelte a fejét: „Te Géza... ezt ne mondd... hogy saját kezdeményezésére is... ez nem jó neked.” „Mi jó neked, vagy mi rossz neked? Ez az igazság.”

Másnap újabb kérdésekkel jöttek: miért írta rá a szállítási okmányokra, hogy életmentés? „Mert másképp lekészte volna a repülőgépet. Ugyanazért, amiért te, főorvos úr, azt javasoltad, hogy amikor a kettes belgyógyászat elromlott a vízmelegítő, azt jelentsük a gázműveknek, hogy életveszélyes gázömlés van. Hogy egyáltalán kifáradjanak megnézni - mondta ő mérgesen. - És közlöm, hogy ebben az ügyben nem vagyok hajlandó több magyarázattal szolgálni. Engem ebben a kórházban gyógyító munkára alkalmaztak, nem azért, hogy jelentéseket írjak.”

„Ne legyél makacs, mert abból baj lesz - mondta Sömjén. - Egyesek most azt piszkálják, hogy miért hívtak meg téged ez a Winspeare Párizsba. Miért éppen téged? A szérumért?” „Ebben az ügyben hívják fel Mr. Winspeare-t, ő pontosabban tudja.”

Következő nap újra hívták az irodába. „Az a kívánság merült fel...” „Kinek a kívánsága? - kérdezte Géza. - A tied?” „No... nem... úgy egyesek részéről.” „Egyesekre fűtyülök. Csak nyílt kártyákkal játszom.” „Akkor én is - felelte az igazgató. - Nekem ez az egész ügy kellemetlen. Az a kívánság merült fel, hogy ezúttal mondd le a meghívást.” „És miért?” „Nézd, kérlek... nyolc helyet kaptunk a kongresszuson, mármint az egész magyar egészségügy... ebből egyetlenegy szól személyre... mármint a tied. Persze az irigység. Ismerem ezt. Látod, még az útlevelet se kérted, és már kezdődött a fűrés, feljelentés. Ezt átadod, mondjuk, nekem azon a címen, hogy most gyengélkedsz, és téged helyette kiküldünk nyáron...”

E helyett az utazás helyett? Hát ha Mexikóvárosba küldenek, vagy Kalkuttába, vagy háromszor a világ körül... És Ágnes helyett három szakállas akadémikus mellett ülhetne...

„Köszönöm, nem gyengélkedem. Nem mondok le az utazásról.” „Figyelmeztetlek, főorvos úr, hogy te itt a kórházban csak ideiglenesen kaptál lakást, tudod... És ha a jövő negyedévben az igazgatóság úgy dönt...”

„Zsarolás?” „Figyelmeztetés.”

Géza egy tized másodpercig gondolkozott.

- Tudod, mit, főorvos úr? Én bízom abban, hogy ezerkilencszázhatvanban Magyarországon se zsarolni, se rágalmazni nem lehet senkit. Folytassatok vizsgálatot, állapítsátok meg, hogy hogyan jutottam a meghíváshoz, és vonjátok meg a szolgálati szobát. Az állásomat pedig a minisztérium rendelkezésére bocsátom. Kész vagyok visszamenni Nógrádba, kész vagyok elmenni iskolaorvosnak, körzeti rendelőbe, akárhová. De Párizsba megyek.

- Kérlek - mondta Sömjén. - Kellemes ünnepeket.

A kórházzal szemben van egy nagy csemegeüzlet. Ott vásárolt egy hatalmas doboz csokoládét. Egy névjegyborítékra ráírta a Szent Katalin-kórház címét, és egy pár soros levelet csúsztatott a borítékba.

„Ágnes, szeretlek, halálosan komoly, gondolkozz, dönts, a mátraházi üdülőkben töltöm a karácsonyt. Mindig várlak.”

Ebben a pillanatban tehát nincs állása, nincs lakása, nem tudja, Ágnes megkapta-e a levelet, és ha megkapta, válaszol-e rá. Egy meghívólevele van egy párizsi belgyógyász-konferenciára, és idehaza „egyesek” néven valami ádáz ellensége, elszánt intrikus, de miért, ki lehet az, mit akar tőle, mivel fogja megrágalmazni legközelebb? Vagy Sömjén, az igazgató főorvos sértve érzi magát, hogy nem őt hívták meg, ennyi az egész?

- Ebéd - mondta a könyvtáros. - Főorvos úr el akarja vinni a könyvet?

- Á, dehogy, köszönöm - fejelte, és visszaadta anélkül, hogy legalább megnézte volna, hogy mi az.

Az ünnepi diós bejglinél tartottak, amikor a portás beszólt az étterembe:

- Poltavai főorvos urat Pestről keresik.

Géza felugrott.

- Telefonon?

- Nem. Autón. Egy hölgy.

Azt se tudta, hogyan rohant keresztül az éttermen, a halion, ki az üdülő elé. Egy szép szürke Opel Rekord állt az országúton, és egy vidáman integető nő szállt ki belőle:

- Géza... milyen kedves... ilyen tárt karokkal fogad...

Poltavai döbbsen állt meg.

- Lizike...

- Magához jöttem. Mit szól, milyen fess dolog ebben a hófúvásban. De tudtam, hogy nagyon fog örülni. Pá, Miklóska, köszönöm a fuvart, látja, itt engem már tárt karokkal várnak - intett Lizike, és a Rekord tovagördült.

Géza még mindig nem tudott szóhoz jutni.

- Mi az, megnémult az örömtől? Gézácska, több lelkesedést, több repesést...

- Nagyon kedves... igazán... de hát énnekem programom van - nyögte ki Géza.

- Itt? Képzem. Legfeljebb éjfél mise, az is tegnap volt. Ismerem ezt az üdülőt. Egy kultúrfelelős van, az is talpig unalom. Ebédelt már?

- Igen... igen...

- Kár. Ehettünk volna együtt. Nem mintha éhes lennék. Gyöngyösön megettem Miklóska egész úti csomagját. Nagyon bukik rám szegény fiú, de én csak magához vagyok hű. Itt akar állni velem, vagy felkísér végre?

- Talán itt a hallban... meginnánk valamit - mondta Géza. - Ugyanis, mint tudja, a házirend... vendég a szobában...

- Maga nem mindenkivel ilyen szigorú, Gézácska - nevetett Lizike. - Egyébként félreértett. Csak arra akartam megkérni, hogy segítsen a csomagomat cipelni. Én itt beutalt üdülő vagyok. Tizenhetes szoba, éjszakára is itt maradok. Most pedig jöjjön végre, és legyen udvarias. Ott a bőröndöm, a portás bácsi odáig behozta.

Géza szó nélkül a portásfülkéhez ment, felemelte a vajsínű bőröndöt és a zöld kockás útításkát. A táskán a prágai Slovan-szálló címkéje volt.

- A maga kedvéért hoztam ezt a bőröndöt... emlékszik, Géza... úgy esett a hó, amikor átmertünk a Károly-hídon.

- Június volt, nem esett a hó, rémesen meleg volt.

- Látja... még az időjárásra se tudok visszaemlékezni, csak arra, amit maga magyarázott azokról a szobrokról meg apostolokról. Nem baj, majd egyszer elmegyünk télen is.

- Ó, istenem - sóhajtott Géza, és letette a bőröndöt, a tizenhetes szoba előtt.

Lizike kinyitotta az ajtót.

- Parancsoljon.

- Köszönöm. Nem zavarok. Viszontlátásra.

- Csak nem sért meg? Visszautasítja a meghívásomat?

- Bocsásson meg, Lizike, de ez igazán nem meghívás. Ez állami üdülő, itt nincs vendég és házigazda. Itt egyformán vendégek...

- Ne papoljon, Gézácska, rosszul áll az agának.

- Nem áll, hanem illik.

- Tessék?

- Bocsánat... tanáros dolog. Nem szeretem a germanizmusokat.

- Látja, milyen okos maga, milyen művelt... milyen jó magával beszélni. No, jöjjön gyorsan, meghívom egy pohár ginre.

- Köszönöm, nem érek rá.

- Később?

„Futni, futni” - dobolt az izgalom Géza fülében. Megint a motorbicikli berregését hallotta, és a tengerparti serpentinutakat látta. Az amalfi székesegyház... Lizike keze a karján van.

- Köszönöm... később sem.

Lizike vérvörös lett.

- Lemondtam minden programot, iderohantam, eljöttem maga után, maga pedig megsért...

- Könyörgök, kérem, nem akartam megsérteni... a vacsoránál találkozunk.

- Egyenjogúság van, a nő is megmondhatja, ha szeret. Nem?

- Természetesen... természetesen - dadogta Géza elveszve. - Már hogyan mondhatná meg. Nagyon tiszteletreméltó... ha megengedi, én most búcsúzódom... kezét csókolom - és futólépésben indult a második emeletre a szobájába.

Az ágyból kirángatta a pizsamáját, a fürdőszoba polcáról leszedte a borotválkozóholmiját, fogkefáját, és mindent behajigált a táskájába.

A folyosó fordulójában óvatosan körülmélt, hogy nem lesi-e Lizike. Azután négyesével ugrálva a lépcsőkön, lerohant a portáshoz.

- Mikor megy autóbusz?

- Hová?

- Mindegy.

- Tíz perc múlva Galyatetőre.

- Visszontlátásra. További kellemes ünnepeket...

- Ne tessék kimenni a hóba, tessék itt várni - mondta a portás.

- Nem... köszönöm - mondta Géza, kirohant a havas, jeges országútra, és felszabadultan lélegzett.

CSAPLÁRNÉ

Ágnes, Jani felöltözött, ünneplőre mosdatták és öltöztették Kisjanit is. Kisjani nem fért a bőrébe örömeiben. Fel-le rohangált a lakásban, ugrált, kiabált: „Bábszínházba megyünk. Apukámmal, anyukámmal bábszínházba megyek.”

Csaplárné újra meg újra megfésülte az unoka összeborzolt üstökét, megigazította a fiús nyakkendőt és a le-lecsúszó, fehér zoknit.

„Misi mókust is fogom látni... apukámmal és anyukámmal megyek” - jelentette be Kisjani ötezszer.

- Így szeret ez a gyerek bábszínházba menni? - csodálkozott Ágnes.
- Veletek szeret menni - mondta Csaplárné.
- És te, mama, mit csinálsz?
- Én, fiam? Levelet írok Ferkónak.
- Ne zárd le, kérlek, a borítékot, hozzáírnék.
- Jó mulatást, gyerekek.
- Viszontlátásra, mama.

A szobákban rend van, a konyhában rend van. Ünnepe van, karácsony van. Mi lehetne jobb, mint levelet írni Ferkónak?

Négy év óta minden vasárnap, minden ünnepnap levelet ír. De hát négy év után mit írhat ilyen messziről? Vigyázz magadra, kisfiam, öltözz melegen, egyél rendesen, vigyázz, nehogy megbetegedj. Van-e rendes szobád? Kikkel barátkozol? Ugye, nem nősülsz meg anélkül, hogy bemutatnád nekem a kislányt? És ha gyereketek lesz, azért tanítsd meg magyarul. Mi lesz velem, ha nem tudok a kisunokámmal beszélni? És küldj fényképet, kisfiam. Mi jól vagyunk, sokat gondolok rád, szerető anyád... Mert mit panaszkodjon, és mit rémülözzön, mit írja, hogy Jani goromba hozzá. Hiszen nem is goromba, csak levegőnek nézi. Ha úgy ül az asztalnál, összekuporodva, az is baj. Ha szól, az is baj. Ha hallgat, az is baj. Mert igaz is, miről tud ő beszélni? Hogy drágaság van, hogy soha nem lehet egy kis borjúhúst kapni vagy egy kis májat. Jani rámordul; ne terjesszen reakciós meséket. Jézusmária, reakciós mesék? Hát ki állt reggel a húsért, ő vagy Jani? És a pénz. Milyen nagy összeg, amikor elsején az asztalra számolják. Illetve dehogyis elsején, mert ez is új módi, másodikán meg harmadikán meg tizenhetedikén meg isten tudja, mikor hozzák azt a fizetést. Ő beír gondosan minden fillért, és mutatja, hogy hát nézzétek meg, gyermekeim, de azok csak legyintenek, az a mama dolga. Hiszen ő tudja, hogy ez azt jelenti, hogy bíznak a mamában, jól van az beosztva, ahogy ő csinálja, de egyszer mégiscsak meg kell mutatni, hogy mi lesz azokból az ezresekéből. Mire a házbért, gázt, villanyt kifizeti, már elment hétszáz forint, és akkor a telefon, mert akárcsak egy irodában, úgy emelgetik náluk a kagylót, ha otthon vannak, és minden beszélgetés hatvan fillér. És naponta csak egy liter tej meg a kenyér már kétszáz forint egy hónapban. És cipőtálp és ágyneműmosás, és ha vendégek jönnek, legyen egy tál sütemény... nem, igazán nem panaszkodás, hiszen ha az elmúlt évtizedekre visszanez, sose volt ilyen tele kamrája, ilyen nyugodt álma házbérfizetési nap előtt... De ezt csak nem írja meg abba a messzi világba, érdekelheti is az a Ferkót, hogy mibe kerül itthon a mosószappan vagy egy doboz Vim. És Jani meg Ágnes nem tudnak ám vigyázni a pénzre! Minden a koszt pénzéből kerüljön, az óvoda meg a takarítás meg a ruházkodás. Ágnesnek cipő kell, Janinak új aktatáska. Pedig ágyneműt kellene már venni, egy tizenkét éves háztartásban már pótolni kéne, és festetni is lehetne. De mikor beszélje meg és kivel? Janit csak az érdekli, hogy hús legyen vacsorára és mindennap szépen vasalt ing. Ágnes meg csak megcsókolja, és azt mondja, „nagyon jó lesz, ahogy a mama akarja” - és elrohan.

Vagy azt írja meg, hogy itt a hegyen igazi szomszédasszony sincs? Ismerős van, nem is egy. Nagymamák mind. Nagymamák viszik reggel óvodába, iskolába a gyerekeket. Nagymamák ülnek velük az SZTK-rendelőben, nagymamák állnak sorba tejért, friss zöldségért a nagyközségben, nagymamák cipelnek ennivalóval teli szatyrot a Fény utcai piacról. Nagymamák járnak a csúszós hegyi ösvényeken, nyargalászó csemetéket szelídítve vagy szánkót húzva. Csak délután ötkor, amikor munkából hazatérnek a fiatalok, akkor nem lehet látni őket sehol. Akkor már benn vannak a házakban, főznek, terítenek, mosogatnak, ágyat bontanak.

Ismerik egymást, köszönnek egymásnak, de összeleledni nem tudott senkivel. A régi hegylakók - különös, idegen népek. A régi házmesterek is, a régi méltóságos asszonyok is. Az újak meg - ahányan, annyifélék. „Otthon” - a szűk ferencvárosi bérházban akármennyit is haragudott az ember Burkusnéra, Szatmárinéra - azért mégiscsak együtt öregedtek meg, látták a gyerekeiket iskolába járni, udvarolni, házasodni. És ha valami nehezítette a szívüket, mégiscsak le-leültek egymás konyháján, és elsírták a bajaikat. Ki ismerte itt az öreg Csaplár Károlyt, aki mindig nevetett, amikor munkából hazajött? Ki ismerte itt Karcsit, a kedves nagyfiút, aki olyan mulatságos fintorokat vágott borotválkozás közben? És téged, Ferkó, drága kicsi fiam, aki most isten tudja, merre jársz? Mit csinálsz abban az istentelen nagy városban?

Csaplárné elnehezedett szívvel tette le a tollat. Bizony, jólesne elbeszélgetni valakivel, gyerekekről, gondokról, örömökről, régi emlékekről. El kellene menni Kincsesnéhez. Nem rendes dolog az, hogy egy karácsonyi képeslappal intézzék el. Mégiscsak a féltestvére, Ágneskének meg keresztanyja. Derék, istenfélő asszony. És ha már Ágnes meg Jani el nem megy hozzá, hát legalább Kisjanit engedték volna vele. De ha csak említi is, Jani vörös lesz a méregtől. Hogy az ő fiát, ahol szentképek lógnak a falon, ahol minden második szó Jézusmária... Nem, igazán nem szabad ezt tenni. Amikor Károly feketelistán volt, ott volt a három kicsi gyerek kenyér nélkül, akkor jól jött Kincsesné. Akkor jól jött disznóöléskor a bődön zsír, a szép tábla szalonna. Szüretkor a kosár alma. Névnepkor a két pengő meg az iskolakönyv. Nem szabad az ilyesmit elfelejteni. Jani, Ágnes cukrászdába meg bábszínházba vitték Kisjanit, azt mondták, csak estére lesznek itthon. Elmegy addig ő Kincsesnéhez.

Gyorsan öltözött. A cukrászdában vásárolt egy nagy doboz csokoládét, fenyőággal, szalagcsokorral díszítve. A huszonegyes busz éppen benn állt, hely is volt még bőven. Felkapaszkodott, leült a kényelmes, bőrpárnás székre, és elmosolyodott. Hát azért más dolog így menni Kincsesékhez: autóbuszon, nagy doboz csokoládéval a kezében. Kisjani el se hinné, ha elmesélné neki egyszer, hogy a felszabadulás után ült először autóbuszon. Persze nem is járt azelőtt annyi autóbusz a városban. Autóbusz? Még villamos se. Pestszentlőrinc, Pestújhelyre gyalog kellett kijárni. Az autóbusz meg olyan drága volt. Talán ötven fillér volt egy jegy, ötven pengőfillér abban az időben, amikor három fillér volt a piacon egy kiló paradicsom, meg három fillér volt egy tojás. Ha kiment Kincsesékhez, gyalog ment. A lába már majd leszakadt a hosszú Váci úton. És milyen unalmas, milyen szomorú volt az a Váci út. Egyforma szürke házak, füstös, kormos gyárkémények, egyszer Ágneskével ment Kincsesnéhez. Gyalogoltak, gyalogoltak, gyalogoltak, a kislánynak már a könnye potyogott a fáradtságtól, és minden lépés után könnyörögve mondta: „Most már ne menjünk inkább, most már ne menjünk.” Ő is arra gondolt, hogy „inkább ne menjünk”, mert borzasztó volt vizitbe menni úgy, hogy a harmadik mondat után, arra a kérdésre, hogy „hát ti, lelkem, hogy vagytok mindig”, elő kell hozakodni a nehéz téllal, az iskolával, a tüzelőgondokkal, a feketelistával, meg kell hallgatni, hogy jaj, megmondtam én neked, amikor férjhez mentél, meg azt, hogy ne keveredjetek politikába, uraknak való az, meg azt, hogy imádkozom tiértetek is, mert az a kommunista urad tán még keresztet vetni se tud - és végül meg kell köszönni azt, amit: Bálint viseltes cipőjét, a kóstolót a majoránnás kolbászból vagy a pengőt, amit Ágneskének ad „cukorra”.

Az ember csak szidja a zsúfolt fogaskerekűt meg zsúfolt autóbust ahelyett, hogy örülne a száguldásnak. Már lenn is vannak a Déli vasútnál, már itt vannak a Moszkva téren. Itt átszállás, öt perc se telik bele, ez már a Váci út, az Árpád-híd. Milyen nagy építkezés van itt, teremtöm, mennyi új ház! És mind színes, napfényes, nagy ablakkal, nagy erkélyekkel.

Rossz helyen szállt le? Nem. Csak elvétette a házszámot. Persze, mert azt a rozoga, sárga épületet lebontották ott a sarkon. Helyette hatemeletes, zöldre, szürkére, citromsínre festett, modern lakóház, a földszintjén étterem, hangszerüzlet. Lemezjátszókat meg háromezer forintos fűvös hangszereket árulnak itt Angyalföldön!

Elbámészkodott, azért nem vette észre Kincsesek házáat. Meg hát - mert más lett a ház. Milyen szép volt valaha az egyemeletes, szürke ház, emeletén kőerkéllyel. Az erkélyt két szomorú angyal tartotta. Az erkélyen valamikor Bálint és Csaba úrnak játszottak iskola után. Egyszer bicskával támadtak egymásnak. Bálint talán tizenhárom éves lehetett. A nyitott bicska dulakodás közben átsüvített az erkélyen, és közvetlenül egy kopasz bácsi orra előtt esett a földre. Az utcán kiabálás támadt, és amint a családi krónika hosszú ideig emlékezett rá, Kincsesnének száz pengőt kellett szétosztania, hogy rendőrség, bíróság ne legyen a dologból.

- Pénzzel mindent el lehet intézni, fiam - szokta mondani Kincsesné.

Özvegy Kincsesné különben is mindig szentenciákban és bibliai idézetekben beszélt. Az Úristen akarja, hogy gazdagok és szegények legyenek. Szegény ember szándékát boldog Isten bírja - és ehhez hasonlókat. Csaplárné okosnak és jónak tartotta a nővérét. Tisztelte, és kicsit félt is tőle.

A kapu világos nappal is zárva volt. Sokáig kellett zörgetni, amíg előkerült Marika.

Milyen szép kislány volt ez a Mária, amikor Kincsesné örökbe fogadta. Copfos, mindig nevetős. Most már fölötte is eljárt az idő, harmincéves elmúlt. Kérője volt több is, Bálint is, Csaba is szemezték vele, de ilyenkor Kincsesné mindig közbelépett. „Vigyázz, lányom, ne veszítsd el az eszed. Bálintból pap lesz, Csabát külföldre küldöm tanulni. Ehhez hozzá ne menj, mert részeges. Ahhoz hozzá ne menj, mert verni fog. Várd ki a magadét, jó helyen vagy te itt.” Marika maradt is, vénült, savanyodott, legalább volt Kincsesnének megbízható cselédje.

- Csókollak, Marikám - köszönt Csaplárné. - Kedves anyád?

- A nagyszobában.

Ebbe a kapualjba beszorultak a régi szagok: doh, füst, avas zsír. Itt a világ teremtése óta nem változott semmi.

A nagyszoba bútora is a régi. „Ezt mind Marika takarítja” - gondolta Csaplárné, amikor a rengeteg szőnyeget, porcelán figurát viszontlátta.

Kincsesné a karosszékekben ült a cserépkályha mellett, takarókba bugyolálva.

- Nem tudok eléd menni, kedvesem... minden csontom beteg.

- Maradj csak, Juliskám, maradj, odaülök melléd.

Átadja az óriás doboz csokoládét, Kincsesné siránkozik:

- Minek hoztál, lelkem, ilyen drága ajándékot? Bár tinálatok most biztosan nincsenek olyan gondok, mint nálunk. Mi is volna? A vejed abban a főigazgatóságban, Ágneske meg a kórházban. Láttam, amikor benn feküdtem most az idegzsábámmal, hogy repülnek a száz meg ötszáz forintok.

- De Ágnes... - akarja mondani Csaplárné, de Kincsesné nem hagyja szóhoz jutni. Érdekes, mindig így volt ez? Hogy Kincsesné beszélt, és ő hallgatott? Ez sose tűnt volna fel?

- Marikám, hozzád be, fiam, bort, süteményt, ne kelljen mindent külön mondani. Csak egyféle tésztánk van, kinek van kedve most sütni-főzni? Annyi a baj meg a gond. Képzeld, mit találtak ki megint, hogy kisajátítják a telkünket, mert ez a városnak kell, hogy ide is építenének valami lakótelepet. Alkudoznak, meg lakást ajánlottak fel. Hogy én innen kimenjek abba a modern kórságba, ahol papírból vannak a falak, aztán ha becsukom az ablakot, kezemben marad a kilincs. Hát most vitatkoznak, meg perrel fenyegetnek, ilyen paragrafus meg olyan. Átadtam az ügyet a nászomznak, az régi ügyvéd, ismeri ezeket a munkaközösségeket. Húsz évig el lehet húzni a pereskedést, addig meg csak meghalok, minek is élne az ember?

- De ha jó lakást adnának - mondta bátortalanul Csaplárné. És nézte a füstös, repedezett plafont.

- Azt ne nézd, lelkem - kapta el a tekintetet Kincsesné. - Amíg dűlőre nem jutunk, nem engedek festetni. Csak az a nagy költség meg fáradság... Azt nem tudom, hogy milyen lakást adnának, mert én meg nem nézem. Nekem az az építkezés jó, amit a szegény nagyapám csináltatott, abban biztosan benne van a téglá meg a cement, de ezekből kilopják még a levegőt is. De ha még a királyi várat adnák is nekem, akkor se. Nem megyek én olyan házba, ahol más is van a portán, háromezer bűdös proli közé. Már megbocsáss... nem a tiféléket gondolom, hanem... Mari, hallod, papírszalvéta nincs a háznál? Hányszor megmondtam, fiam...

Itt keresett régi emlékeket? Ide vágyódott? - hökkent meg Csaplárné.

Elvett a tálról egy szem vaníliás kiflit, azt morzsolgatta, és csak valahonnan nagyon messziről jutottak hozzá Kincsesné sopánkodásai. Hogy a gombüzemmel is baj van, mert a festék robbanásveszélyes, nem szabadna a pincében tárolni, de hát nem rakhatják ki mindenki orra elé, hogy az egész utca lássa, hogy mennyi van... És Bálintka vásárolt egy autót, persze nem újat igényelt, isten ments, hanem az Ecseri piacon megvett egy régi Skodát, de vadonatúj Volkswagen-motor van benne, lehet, hogy nem Volkswagen, Bálint érti az ilyesmit, de mindig fél. Most van kereset, hála istennek, de nem lehet mire költeni. Elmennének társasutazással Velencébe vagy Párizsba, de nem mernek feliratkozni. Ha egy négytalálatos lottószelvényt lehetne vásárolni valahol és legalizálni a pénzt. Ha esetleg a vejed vagy a lányod tudna valakit, de persze erről nem szabad senkinek szólni...

Akármit kérdez a fiáról, menyeiről, unokákról, iskoláról - nem arra kap választ. Kincsesné gondolatai körbeszaladgálnak. Félretenni a pénzt. Megtartani a pénzt. Szaporítani a pénzt. Eldugni a pénzt. Irigy a világ. Akinek pénze van, az mindig felül van. Kívül legyen ütötköpött a karosszéria, legyen behorpadva a lökhárító, de legyen benne egy harmincezret érő motor. Marika hetenként kétszer az udvari porolón kiveri a szőnyeget. Marika hat évvel fiatalabb Ágnesnél, és tízzel többnek látszik. Miért nem vesznek porszívógépet? Nem, ne lássák a szomszédok. Tévé se vehetnek, hűtőszekrényt se, padlókefélért se. Csak legyen a pénz, gyűljön a vagyon.

- Egyél, lelkem, jó ez a vaníliás kifli. A régi időkben mindig volt torta is meg gesztenyés rólád, de kinek van kedve manapság?

Csaplárné gyalog ment visszafelé a Váci úton. Gyalog véges-végig a Nyugatiig. A zsebében ott csörgött a pénz: mehetett volna villamoson, mehetett volna autóbuszon. Mehetett volna akár taxin is. De gyalog akart menni, gyönyörködni a megváltozott Váci útban, a híddal szemben a neonfényes feliratban: „József Attila Színház”, az üzletekben, az emberekben, abban, hogy ő vitt csokoládét Kincseséknek, és nem kapott semmit. Milyen boldogság úgy jönni el a nővére házából, hogy nem kapott semmit...

BÁBSZÍNHÁZ

Együtt indultak el hárman a bábszínházba: Kisjani, Ágnes és Jani. De Városmajornál Ágnes döntött: nem hagyja két napig ellenőrzés nélkül az osztályt. Jani Kisjanival menjen szépen előre, idő még van bőven, egyenek meg egy szelet tortát a szemközi cukrászdában, vagy sétáljanak, ő tíz perccel az előadás megkezdése előtt ott lesz a színház előcsarnokában.

A kórházban valóban csak néhány percet töltött. A szobájába be se ment, Géza levelét se kapta meg. Csak a kórtermeken sietett végig az inspekciós szobában kölcsönkapott köpenyben, néhány súlyosabb beteg ágyánál megállt, meghallgatta az inspekciós segédorvos és az osztályos nővér jelentését, megnézett egy tucatnyi kórlapot. Karácsonyi hangulat volt, rengeteg látogató és ijesztően sok hazai: becsempészett kolbász, sült hús és diós bejgli. „Mi lesz itt holnap lázban és gyomorrontásban” - gondolta elborzadva. És ki tudja, szeszes italt mennyit hoztak be. Például a hetes betegnek, akinek úgyis kétujjnyival nagyobb a mája. Hogy itt mennyi tennivaló volna a kórházi koszt körül! És a kórházi fegyelem körül. Persze nem Teréz nővér módján...

„Karácsony van, és a bábszínházba megyek, ma nem izgatom magam semmin” - gondolta, amikor lefelé sietett a lépcsőn. Fiatal orvos nyargalt el mellette, megismerte, két lépcsővel lejjebb megállt, és köszönt.

- Kezét csókolom... tetszik még emlékezni rám?

- Hogyne emlékeznék, elég bajom volt magával - mondta Ágnes. - Csak nem lett kész doktor? A táskájáról gondolom.

- De igen. Ha nem is cum laude. De arra nem is utaztam.

- Remélem, Gábor, megkomolyodott egy kicsit.

- Hát... ahogy vesszük.

Medikus korában gyakorlaton volt Ágnes mellett néhány hétig Kiss Gábor. Hanyag volt és szemtelen. Ágnes egyszer behívatta, és kereken megmondta, vagy tisztességesen dolgozik, vagy itt nem maradhat. „Príma - mondta lelkesen az ifjú medikus -, tessék engem kirúgatni. A papám talán akkor belátja, hogy nem vagyok orvosnak való. Filmes szeretnék lenni. Egyszer szívesen látom alorvosnőt, van egy filmem, négyen csináltuk egy Cocteau-novellából, halálos.” „Mondja, fiam, maga tréfál velem, vagy...” „Nem, alorvosnő, kérem, isten bizony.” „De hát minek jelentkezeti orvosnak?” „Én??? A papám vetetett fel. Irodalomból tanulmányi versenyt nyertem, vizsga nélkül egyszerre csak benn voltam a hullanyesegetők között. A gyomrom forog, ha vért látok.” Ágnes beszélt a papával, a rektorral, a dékánnal, a lábát lejárta, hogy Kiss Gábort vegyék át a Színművészeti Főiskolára vagy a bölcsészkarra. Janit is megkérte, szóljon, ahol csak tud. Jani felháborodva tiltakozott. Harmadéves medikust csak úgy áttenni? Aki már eddig tizenötezer forintjába került az államnak? És kire tartozik ez? Ágnesre? Ha neki nem felel meg a fiatalember, akkor tegye ki, majd elküldik más kórházba nyári gyakorlatra. De beleavatkozni?

- Hogy került ide hozzánk?

- Nem fogja elhinni, doktornő, hogy ki... kitoltak velem. A Nyírségbe helyeztek egy vacak kis kórházba. És ha legalább elmeorvosként foglalkozhatnék; abban van fantázia, egyszer úgyis csinállok egy filmet arról, hogy egy elmebeteg fiú hogy látja a szerelmét. De belgyógyászatra tettek, és ott kell senyvednem két évig. Most megkerestem itt a sebészen egy

mukit, az talán tud valamit csinálni, hogy jövőre Pestre kerüljek, vagy legalábbis Pest környékére. Drága Csaplár doktornő, nem szólna az érdekemben?

- Ha szólnék, csakis a nyíregyházi betegek érdekében tenném. Nem jó dolog az, Gábor, hogy ilyen kevés hivatástudattal...

- Á, hivatástudat. Ha tudná, doktornő, milyen átkozottul rossz formám van. Képzeld, két hete dolgozom, és már a nyakamra hoztak egy inoperábilis pankreász-tumort.

- És?

- Hát? Semmi és. Mindent megtettem, amit tudós professzoraim ilyen esetre előírnak. Morfium.

- Meghalt?

- Persze. Öreg volt. Ötvenhat éves vagy ötvenhét. Tanító.

- És?

Kiss Gábor csodálkozva nézett Ágnesre. És? Semmi és. Utána felült a vonatra, és hazajött karácsonyi szabadságra. A filmfelvevőjét is hozta, ha szép hóesés lenne, lehetne valamit kezdeni.

A kapu előtt meghajolt, és elrohant. Persze mit lehet kezdeni egy inoperábilis hasnyálmirigy-daganattal? Semmit. Fiatal orvos, nem sírhat minden gyógyíthatatlan beteggel... De igenis... igenis, sírnia kell, ordítani, hogy milyen erős a halál, hogy az emberi életkor a valódi, az igazi, amit már száz évvel ezelőtt Mecsnyikov is megírt, az nem ötven és hatvan év, hanem száz vagy száznegyven. Hogy a daganatok, az érrendszer betegségei... Fiatal orvos, két hete dolgozik... és nem rendül meg a haláltól és a szenvedéstől. „Géza... képzeld el” - mondta Ágnes, és megijedt, mert hangosan mondta, mert szeme előtt ott volt a régi kép: medikusok voltak, Poltavai Géza meg Pósa Kálmán meg Csécsy Pista meg ő meg még ezerháromszázán a fűtetlen Üllői úti moziban hallgatták a belgyógyászati előadásokat, és egy rozoga autón jártak a falvakat, járványtánt tanítottak, oltottak, trachomára vizsgáltak. Ezt a csibészt vették fel ide orvosnak, és Ferkót nem... Micsoda örület? Miért csibész ez a fiú? Szerencsétlen. Lehet, hogy kitűnő filmrendező lenne. És Ferkóból rossz építész-mérnök lett volna...

Az autóbuszon megpróbált a bábszínházra gondolni, megpróbált jókedvű lenni. Vargáné jutott hirtelen az eszébe, Varga Ferencné, a szívbeteg asszony, aki a második gyermekét várja. Rendszeresen bejár azóta, naponta kapja a kombetin-injekciókat. Legutóbb, amikor kettesben voltak benn az ambulancián, Vargáné elmondta, hogy minden rendbe jött az urával. „Képzeld, drága doktornő, egyik este hazajött a férjem, nagy csokor virágot hozott, elmesélte, hogy hónapokon keresztül súlyos kellemetlensége volt a munkahelyén, de már minden rendbe jött. És tessék elképzelni, ezt a drága embert gyanúsítottam azzal, hogy megcsal engem. Úgy resteltem, drága doktornő, hogy azt elmondtam róla... kérem, felejtse el...” Vargáék életét milyen szépen rendbe hozta. Hátha a sajátját is lehetne még? Hátha úgy kellene egyszer beszélni Janival, ahogy mindenki mással tud: komolyan, megértéssel, szelíden. Megkérdezni, hogy milyen gondjai vannak. Leülni mellé. „Janikám, mesélj a gyerekkorodról... Jani, próbáljuk a régi módon szeretni egymást.” Mi lenne, ha nekik is lenne még egy gyerekük? Talán egy kislány...

Az autóbusz a bábszínház előtt állt meg.

Ó, hát ilyen ez a bábszínház?

Ágnes életében egyetlenegyszer volt bábszínházban. Akkora lehetett, mint most Kisjani. De az a „színház” szabad téren volt: látványosbódé az úvjári vásárban. Nagyanyja vitte el. Ő riadtan megállt, nem mert közelebb menni a színpadhoz, amelyen egy dróton rángatott, ijesztő bábu - ez volt a vitéz Gasparkó - ütötte, verte a félelmes ördögöt. Körötte a felnőttek is visongtak, por, kavargás és lárma volt. Lovak nyerítettek, mézeskalácsot és papírtrombitákat árultak, aztán egy nagy sátor volt fényesre suvikszolt csizmákkal, egy másik sátor sok delénkendővel, egy nyitott tűzhelynél kolbászt és fapálcikákra szúrt húst árultak, Gasparkó verte az ördögöt, katonák jöttek és trombitáltak, egy kövér kofa tojást és almát árult, és lengő serpenyős mérlegen mérte. Nagymama vett neki egy fapálcikára tűzött cukornyalókát, amitől még az orra hegye is piros lett, azután szomjas volt, és egy körhintán sikoltozó lányok és legények forogtak... Hát ilyen a bábszínház. Ebben a színházban igazi előcsarnok van igazi ruhatárral, a nézőtérre nyíló ajtók tárva, látszanak a műanyaggal bevont, kényelmes széksorok, a színpad piros bársonyfüggönye. És Kisjani olyan otthonosan mozog benne, perecet rág, és messziről kiabál:

- Anyukám, itt vagyok...

És még mielőtt Ágnes odaérne hozzá, már egy másik fiatalembert üdvözlő:

- Szervusz, Szlávik.

Az meg:

- Szervusz, Homok.

Ezen Ágnes elképed. Persze a mama kíséri óvodába Kisjanit, nem ő. Ő nem tudja, hogy a fiát a többiek Homoknak szólítják, egyáltalán semmit se tud. Azt sem, hogy az óvodában van egy akvárium, és abban lakik Balambér, az aranyhal. Azt sem tudja, hogy Jankó az óvodában már elültetett egy cserép babot, és a bab kicsírázott. Azt se, hogy legjobban színes építőkövekkel szeret játszani.

- Kivel vagy, Szlávik? - érdeklődik Kisjani.

- Öreganyámmal - feleli a megszólított.

Kisjani pedig:

- Én apukámmal meg anyukámmal! - És ragyog.

Kisjanit a középső székre ültetik kettőjük közé. A gyerek bal kezével az apja kezét szorítja, jobbajával Ágnesét. És megvadulva ismételve: „Egyformán szeretlek titeket... egyformán szeretlek titeket.”

A színház egészen olyan, mint a felnőtteké, csak kibírhatatlan benne a lárma. Zsibongnak, zsvajognak, átkiabálnak egymásnak a gyerekek. „Nem lehet könnyű az óvó nénik dolga sem” - gondolja Ágnes. Kisjani is feltérdel a székre, forog, mozog, ismerőst keres, és ha talál, torkaszakadtából kiabálja: „Apukámmal és anyukámmal vagyok.” Ágnes nem szól rá, gyönyörködik benne. Milyen szép lett ez a gyerek.

Hirtelen elsötétedik a nézőtér. A megvilágosodott színpadon autók, hajók, pálmafák láthatók, emelődaruk, tengerpart. Ezer kaland és veszély között útnak indul Misi mókus. A gyerekhad dobog, kiabál, beleszól a játékba, tanácsot ad hőseinek, és izgul. Kisjani ismer mindenkit és mindent, tudja, hogy ez pálmafa, hogy ez most a hullámozó tenger. Megismeri a zsiráfot és az elefántot is, persze hogy megismeri. Kisjani többször volt már az állatkertben, moziba jár, televíziót néz. Ágnes talán tizenkét éves volt, amikor az iskolával először ment ki az állatkertbe. És Jani? Talán már felnőtt volt.

Kisjaninak már ez a bábszínház, nem a vásártéri bódé. A dróton húzott, mereven ugráló vitéz Gasparkó helyett mulatságos gyerekfigurák, tréfás állatok táncolnak, fára másznak, játszanak hihetetlenül ügyes mozdulatokkal.

A történet váratlanul tragikusra fordul. Misi mókust elfogják, és kalitkába zárják mindaddig, amíg az állatok tanácsa ítélkezni fog fölötte. Ejha. Hiszen ez nem játék. A kalitka, a börtön nem játék. Ágnes megretten. Gyerekszínház? Négy-öt éves közönségnek ilyesmit mesélni?

Azt várta, hogy Kisjani meg a többi gyerek felsír, riadtan tiltakozni fog. Ő maga szívdobogást kapott, a gerincén iszonyat futott végig. Légszomjat érzett, mozgásvágyat. „Claustrofobia” - a rabok, apácák, hadifoglyok iszonyata ez. Legszívesebben felkapta volna Kisjanit, és kirohant volna vele a széksorok közül az utcára a szabadba. Emlékszik, kisgyerek volt, amikor a gangon a nagyobb fiúk papírra rajzolt táblán kavicssal, babszemmel malmot játszottak. Ő kíváncsian nézte, hogy húzogatják, tologatják a színes köveket, milyen szabályok szerint lépnek, vagy szedik le egymás köveit. „Bezárlak, haha, már be is zártalak!” - kiabálta az egyik gyerek. Benne pedig rémület támadt: hová zárja be? Miért zárja be? Miért nem szalad el a másik, miért nem üt, miért nem menekül? És a többi emléke; az a második elemista kép, amikor a tanító két órára be akarta zárni, és ő a rémülettől félájultan nézte az ablakot, a becsukódó ajtót, nem hitte el, hogy a létezés alapjától, a mozgástól, a szabadságtól akár percekre is megfoszthatják. És negyvennégyben, amikor a Mezőgazdasági Gépgyárból szökött! A raktár iszonyata, a bezártság, a magány, a félelem. Ajtók vaslakattal, ajtók, amiken nem lehet kimenni... Ajtók... iszonyat...

A színpadon tigrisek és rókák ugrálják körül „a kalitkába zárt mókust. Akkor már inkább Vitéz Jancsi vagy Gasparkó verekedjen az ördöggel vagy a halállal, akkor inkább akármit... de nevetni, ugrálni az ártatlanul bezárt mókus kalitkája körül...

Kisjanira nézett, és megfagyott benne a lélek. Kisjani nevetett. Kezében egy félig elrágott perecdarabbal előrehajolt, tapsolt, hahotázott. És Kisjani másik oldalán Jani is.

„Jankó, ne neved... min nevedsz?... Tiltakozz, sírj, kiabálj” - szerette volna mondani. Legszívesebben megrántotta volna a gyerek kabátját, rákiáltott volna, hogy ez nem tréfa, azon nem szabad nevetni, hogy valakit börtönbe vetnek, kalitkába zárnak, se embert, se állatot, se semmit, még egy percre sem, még tréfából sem, nem, ez nem játék...

Tulajdonképpen örülnie kellene, hogy Kisjaniban nincs ez a félelem... igazság szerint örülnie kellene, hogy nem bújik hozzá riadtan. Hiszen ettől féltette mindig. Amíg állapotos volt vele, százszor is felriadt éjszaka: azt álmodta, hogy a raktárban van, hogy vizet kellene hozni a gyerekének, de nem engedik vízért... Hosszú folyosókról álmodott, ahol hasztalan keringett, hasztalan keresett nyitott ajtót, ablakot, kijáratot, nem volt fény, és nem volt levegő. „Mert vérszegény voltam és dispnoés, azért álmodtam...” És amikor Kisjani született, néha, a fájdalomtól elkábulva, nem tudta, hol van, és akkor is mindig úgy érezte, hogy meg fog fulladni, hogy a szabadba akar kijutni, de nem engedik, bezárták, nem engedik... Hát most miért nem örül? Miért nem örül, hogy Kisjaniban semmi sincs a szorongó félelmekből, hogy tátott szájjal, hahotázva nevet, úgy... úgy... igen, pontosan olyan összehúzott orral, mint az apja.

Hahaha... hahaha... - ujjongott a gyerektömeg.

Hahaha, hahaha - hahotázott mellette a két Jani.

A kórházban a múltkor nevetve mesélte egyik orvos, hogy micsoda hülye darabot látott Bécsben. Valami Ionesco nevű modern alaknak a színdarabját. Egy férfi meg egy nő van a színpadon, beszélni kezdenek arról, hogy érdekes, ők egy házban laknak, érdekes, ugyanarra a

lakásra emlékeznek, ugyanarra a szobára, ugyanarra az ágyra, ugyanarra a zöld takaróra... végül kiderül, hogy réges-régen házasok, de nem tudnak egymásról semmit.

Mit tud Janiról? Meddig ismeri Janit? Egy régi Janit ismer, tizenkét évvel ezelőtti Janit, akit felháborított minden igazságtalanság, aki majdnem sírt dühében, amikor Csutit nem igazolták, aki kiment az építkezésre a Tiszához, visszahozta a gyárba... és ugyanez a Jani ma már a telefonkagylót fel nem emelné Csutiért, Bodza Gábrisért, senkiért. Volt egy Jani, akinek az erejét szerette, a mérhetetlen energiáját. Azt, hogy Jani csodákra volt képes: ötvenkettőben fontos megbízással kiküldték az NDK-ba. Jani egy hónap alatt megtanult németül. Reggel, munkába indulás előtt magolt egy órát, délután pedig jegyet váltott egy moziba a két utolsó előadásra. Hét napon át a Bástya moziban ugyanazt a német vígjátékot nézte meg két-két előadásban. Egyszer ő is vele ment. Ostoba kis vígjáték volt egy kislányról, akinek a kedvéért a nyugat-berlini huligánok, a „halbstark”-ok lemondanak arról, hogy kövei dobálják a magasvasút utasait vagy valami hasonlót... A következő héten egy másik moziban nézett meg ugyancsak tizennégyszer egy német nyelvű filmdrámát. Az első négyet nyitott szemmel ülte végig, a többi tíz előadást már csukott szemmel élvezte, a hét végén kívülről tudta a filmet németül, szórul szóra, kifogástalan kiejtéssel. És ez a Jani kapaszkodott vele a Károlyi-kert rácsán, és Beethovent hallgatta.

A házasság nem képgyűjtemény, nem album régi emlékekből. Élő kapcsolat kell, az kell, hogy ha egymásra néznek, forró vágyak szaladjanak végig a testükön, az kell, hogy be tudják fejezni egymás elkezdett félmondatát, hogy szavak nélkül értsék meg, mi fáj a másiknak, mikor kíván egy percnyi csendet, mikor kíván egy puha simogatást, az kell, hogy jó ízű legyen egy korty víz a másik poharából, hogy egy színről, képről, dallamról, illatról ugyanaz jusson eszükbe, hogy ha egy szegény kis mókust kalitkába zárnak, düh, részvét és tiltakozás egyszerre...

Hahaha...

Hol van a csók a patakparton? Hol az a tiszta nógrádi reggel? Hol a nászéjszakájuk az új otthonban? És hol az az otthon, a frissen festett falak és ajtók hűvös olajfestékszaga, a régi könyveik a polcon, hol van a türelmetlen órára nézés, ha a másik öt percet késik? Hol hallgatják izgatott kíváncsisággal egymás élményeit? Fontos-e még egymás véleménye? Tizenkét év tégláiból nem otthont építettek, hanem válaszfalat, sem átlátni, sem átnyúlni nem lehet már rajta. Engedjétek ki a kalitkából... megfulladok... ez nem játék, ez nem játék...

Misi mókus ugrál börtönében, vergődik, mászkál a rácson.

Hahaha.

„Ma este megmondom Janinak, hogy nem megy tovább. Még ma este.”

VALLOMÁS

Kisjani nyűgös volt, nem akart elaludni. A hasát fájlalta.

Ágnes megrémült.

Újra és újra megtapogatta, megkopogtatta a gyereket. Nem talált semmit.

- Tudod, mi a baja ennek a gyereknek? - kérdezte Csaplárné. - Az égvilágon semmi. Kizökkent a kerékvágásból, azt akarja, hogy kényeztesd, hogy maradj vele. Vagy sokat evett. Majd egy fél napig koplaltatom, és kész. Tisztelem-becsülöm a tudományodat, fiam, de ha én három gyerekkel ilyen cirkuszt csináltam volna minden nyafogásra, akkor még ma se volnál felnevelve.

- Igen, persze - mondta Ágnes, de azért újra meg újra aggódva nézett a gyerekre.

- Nyújtsd ki a lábadat, Jankó. Most húzd fel, kisfiam. Itt fáj? Hogyan fáj?

A mamának igaza van. Mindig elveszti a fejét, ha Jankó beteg. Persze ő tudja, hogy mi minden lehet ebből: vakbélroham, májgyulladás, hasnyálmirigy-gyulladás, és ennek megfelelően megijed. És Jankó, a disznófülű, ezt jól tudja, és kihasználja. Egy kis nyöszörgés, és Ágnes mellette ül fél éjszaka.

- Nem tudom, hogyan fáj. Fáj. Meséljél.

Jankó keze a kezében. „Egyszer volt... - kezdi, és közben számlálja a gyerek pulzusát. Teljesen rendben van. - Volt egy messzi falu, falu körül erdő, erdőben forrás, a forrásból ivott az őzike.” A mesének nincs se eleje, se vége, se tartalma, csak szavakat mond Ágnes, erdőt, virágot, holdfényt, ő maga se figyel oda. A szomszéd szobából kiszűrődő világosságra figyel, az ajtó alján a fénycsíkra. Jani még fenn van. Nagy aktaköteggel ment be a szobájába vacsora után. Be kell menni hozzá, beszélni kell vele. „Ivott, ivott az őzike a forrásból, azután a keskeny ösvényen felszaladt a hegyoldalra.” Kisjani szeme le-lecsukódott, félálomban Ágnes után motyog egy-egy szót. Nincs semmi baja, a mamának volt igaza. Szépen, szabályosan lélegzik, nem is verejtékes a teste. De még álmában sem engedi el Ágnest, a feje az anyja karján, a kezével Ágnes ruhájába kapaszkodik. Milyen jó ez a szuszogó kis test az ölében, milyen jó eligazítani a homlokba hullott hajat. Milyen jó, hogy nem tud még felállni mellőle. Talán mégis az egyháznak van igaza, amikor feloldhatatlan szentséggé emeli a házasságot? És amikor minden boldogságok fő forrásává az anyai boldogságot teszi? Fontos az ő külön élete? A vágyai? Nem ez volt egyetlen feladata a földön: létrehozni ezt az új életet?

Kisjani fordul álmában, most le lehet tenni, betakarni, mélyen alszik. Kisjaninak szüksége van az ő boldogtalanságára? Az önfeláldozására? Nem igaz. Ezt csak a gyávasága, a tehetetlensége hitetné el önmagával. Nem, nem lehet hazugságokban élni. Nem lehet a döntést elhárítani. Ami eddig sorsfordulat volt az életében, abban ő úgyis mindig gyáván meghátrált. Az igazság az, hogy orvos se lett volna soha Ferkó nélkül. Szépen elvégezte volna a közgazdasági egyetemet, még ma is ott könyvelne a Mezőgazdasági Gépgyárban, túrné az undok Két Miklós szekírozását, Dobrai Jolán szájaskodását, számlákat írna alá, és hat folyóméter bergmanncsövet rendelne, vagy két vagon alkatrészt a répavágókhoz. Ferkó, az öccse döntötte el a sorsát, Ferkó, aki akkor mindössze tizenhat éves volt, és otthagyta a gimnáziumot, elment lakatosnak apa régi munkahelyére. Jóságos ég, hiszen Ferkó alig volt akkor idősebb, mint most a kis István. És mi minden volt akkor már mögötte! A mama aludt még. „Adj egy kis helyet” - súgta Ferkó, amint ingben, mezítláb, kócosan állt a padlón, és ő odább húzódott a díványon, azután zavartan elnevették magukat mind a ketten - hogy hiszen nem kistestvérek már, felnőtt férfi és felnőtt nő, nem takarózhatnak közös paplannal. Ennek már... igen, ennek már tizenöt éve. „Otthagytam a gimnáziumot - mondta Ferkó. - Ne is tiltakozz, már megbeszéltem az osztályfőnök tanár úrral. Ne félts te engem, majd tanulok én esti gimnáziumban. Te pedig hagyd a pokolba az irodát, a közgazdasági egyetemet, mindent, hát orvos akarsz lenni, nem? Mikor akarsz orvos lenni? Majd százéves korodban? Így is huszonkilenc éves leszel, mire elvégzed az egyetemet.” „Nem, Ferkó, amíg apa és Karcsi haza nem jön a frontról...” „Ó, istenem - mondta Ferkó -, hát nem érted, hogy nem jönnek... nem érezted, hogy nem jönnek... én tudom, hogy soha többé nem jönnek, hogy most már mi vagyunk hárman a család, mama, te meg én, és én vagyok a férfi.” „Neked gimnáziumba kell járnod, még gyerek vagy” - kezdte ő, és csak akkor értette még, hogy mit is mondott Ferkó, hogy apa meg Karcsi...

Ferkó volt a legjobb barátom, az egyetlen jó barátom - gondolta Ágnes. Ferkó most harmincegy éves. Ferkóból most már csak levelek vannak. A leveleket rendszerint a mamának címezi, és azokban neki csak kétsoros üdvözlés jut. Csak nagyon-nagyon néha érkezik egy hosszú levél, a kórházba címezve. Ez is olyan buta megalkuvás. Amikor először írt Ferkó Párizsból, akkor ő természetesen megmutatta Janinak a levelet. „Megőrültél? Levelezni egy disszidenssel?” „Az öcsém, akit szeretek” - felelte ő. „Ez nem érzelmi kérdés, ez politikai kérdés! - kiabálta Jani vérvörösen. - Megtiltom!” „Ezt ugyan nem” - válaszolta keményen, de azért megírta Ferkónak, hogy inkább a kórházba címezze a leveleket...

Kisjani alszik. Ágnes még egyszer odament, megigazította a takarót.

Azután rászánta magát, lenyomta a kilincset.

Jani az íróasztalnál ült, dolgozott.

- Nem zavarlak, Jani?

- Tessék.

- Beszélnem kell veled a párizsi út előtt... a párizsi útról... az egészről - mondta nagyon halkán Ágnes, és érezte, hogy a halántékán lüktetnek az erek, nem tud fogalmazni, homályos minden. Csak az íróasztalt látta, rajta egy iratsomót. Jani nem nézett fel, a golyóstollat nézte, és bizonytalan vonalakat rajzolt a levegőbe.

- Én is beszélni akartam veled. Ez elkerülhetetlen.

„Engedj szabadon... nem akarok semmit magyarázni, nem akarok veszekedni, fáradt vagyok, amíg nem voltál itthon, én egyszer egy éjszakát...” - gondolta Ágnes, de nem tudott szólni.

- Tessék, mit akartál? - kérdezte Jani, és indulat remegett a hangjában.

- Egy kollégámmal utazom Párizsba, Poltavai Gézával - hallotta Ágnes messziről és idegenül a saját hangját.

- Azt hiszed, kíváncsi vagyok rá, hogy kivel utazol? Azt meséld el inkább, hogy minek kell Párizsba utaznod... éppen Párizsba?

A hang éles volt, támadott. Ágnes nem értette meg.

- Párizs? Mert ott tartják a kongresszust.

- Csak azért? - kérdezte Jani, és felugrott. Most már vérvörös volt az arca.

- Ó, istenem, hát megint Ferkót bántod? Hát nem volt elég? Mit akarsz tőle? - kérdezte izgatottan Ágnes, és megkapaszkodott az íróasztal peremében. - Most megtiltanád, hogy találkozzam vele? Még mindig olyan konok vagy? Olyan elvakult...

- Arról beszélj, amit kérdeztem tőled. Kemenes Tiborról beszélj. Arról, hogy mi közöd Kemenes Tiborhoz?

- Nekem???? Kemenes Tiborhoz? - kérdezte Ágnes, és nem értette.

- Olaszországban kellett megtudnom tizenkét évi házasság után, hogy a szeretőd volt.

- Soha... nekem soha nem volt szeretőm Kemenes. Ha valakinek ezt tudnia kell... hál neked kell tudnod, hogyan mentem hozzád.

- Régen volt. Nem emlékszem.

- Jani, ez nem igaz.

- Leveleztetek is, ugye? Poste restante? Vagy a kórházba?

- Nem tudtam... azt se tudtam, hogy él-e, hal-e... és nem is érdekelt.

- Szeretted... most már értek mindent. Most már értem, hogy miért nem táncolok elég jól, miért nem viselkedem elég kifogástalanul. Neked nem ilyen szeretőid voltak, hanem úrifíúk. A doktornőnek. Csaplár kisasszonynak. Nem ilyen lovagjai voltak. A gazdag Kemenes Tibor, a bankfiú volt a szeretője. Tavaly, ugye, Bécsben is találkoztatok? Nekem nyakkendő, a gyerekednek csokoládé... talán nem is a napidíjból, talán a szeretőd vette, együtt választottátok a Ringen.

- Jani... megőrültél... hagyd abba. Tizenkét éve nem láttam, esküszöm, nem tudtam, hogy Párizsban van. Jani, nem igaz, nem igaz...

Úristen... hová jutottunk?

Ágnes már csak nagyon messziről hallja a saját hangját. Tizenkét év alatt még egyszer se, még soha nem veszekedtek. És most szennyos zuhatagként ömlik mindkettőjükből a panasz, a szemrehányás, a vád, a rágalom.

- Te nem szeretted soha... magadat szeretted... durva voltál az öcsémhez... az anyámhoz, a barátaimhoz, hozzám...

- Miket leveleztél Kemenessel? Azt se tudod, hogy értékeket vitt ki a gyárból? Hogy Rőmerékkal együtt volt Londonban? Hogy szabadalmakat csempészték ki...

- Nem tudom... honnan tudnám... nem is tudtam, hogy él... de te soha nem kérdeztél a munkámat... nem törődtél... Bejöttél a szobámba, szólt a rádió, a kilencedik szimfónia szólt, a legszebb rész, a negyedik tétel... egyszerűen odamentél a rádióhoz, és elzártad... elvitted tőlem, nem is kérdeztél, hogy akarom-e hallgatni, nem is gondoltál rá...

Úristen, ezt most minek kellett mondani?... Egyáltalán minek mindez... tízéves kis sérelmek, butaságok, amiket akkor kellett volna tisztázni... mi lesz ebből? Nem szabad tovább folytatni, nem most, talán holnap... talán lehiggadva... jaj, minek ezt most elmondani?

- Nem kísértél el, amikor Kisjanit szültem... Te meg nem jöttél el velem, amikor az utolsó szigorlatomat letettem... Mert súlyos betegem volt a kórházban... Mert fontos értekezletem volt... Mert nem szeretted... Mert kegyetlen vagy... Mert szeretőd van... Mert nem akarom tovább... Elmegyek... Nem bírok veled élni... Menj, ahová tetszik... Mehetsz...

Ez így borzasztó. Ez így iszonyatos.

Ágnes egy darabig állt még, az íróasztal sarkába kapaszkodva, azután megfordult, és kiment a szobából. Végigment a hosszú, sötét előszobán, nekitámaszkodott a gyékénnyel borított előszobafalnak. Szédült és émelygett. Megpróbált visszagondolni a szavakra, Jani arcára, megpróbálta megérteni, mi is történt, és egyszerre újra hallotta Jani hangját: „Tibor Párizsban van.” De hát mi közöm Kemenes Tiborhoz... az arcára se emlékszem már, a szeme színére, a nevetésére sem... gondolta, és egyszerre vad félelem szorította össze a szívét. Csak Janitól akart elmenekülni? Igazán szereti Gézát? Igazán, teljes szívvel akar-e hozzátartozni? Nem Tibort kereste benne is? Nem az első szerelem emlékét?

Valami rettenetes, sorsszerű van abban, hogy Tibor mindig megjelenik, ha az élete fordulóponthoz ér. Félelmesen, sátánian. „Nem tudsz előlem elmenekülni... benne maradtam az álmaidban, leszállsz majd a repülőgépről, és ott leszek a repülőtéren... végigsétálsz a rue de Rivolin, egyszerre csak szembejövök...” Nem igaz... már nem is emlékszem rá... sohasem volt semmi közöm Kemeneshez... „Éppen azért, mert sohasem csókoltalak... mert sohasem öleltelek át... Minden kudarcban, minden beteljesületlen vágyban, minden szomorúságban, minden új szerelemben... mindig engem fogsz keresni... Engem láttál Janiban a patakparton

akkor reggel... engem öleltél Géza szobájában. Az első szerelem vagyok, várlak Párizsban.” Az arcára sem emlékszem már... A Zeneakadémián ugyanazon a helyen ültek Gézával, ahol régen Tiborral együtt... Géza is rajzol a papírszalvétára... autót, hegyoldalt, vízesést... ugyanúgy, mint Tibor. Gézával utazzunk Párizsba... tisztázni kell az életünket... Nem igaz... Nem igaz... már az arcára sem emlékszem...semmi közöm Kemenes Tiborhoz... nem lehet, tizenkét év után... hogy egyszerre ilyen elevenen, ilyen fájón... Mi lesz, ha szembejön a párizsi utcán... mi lesz, ha viszontlátom?

Bement a szobájába. Meggyújtotta az íróasztallámpát, és meghökkenve állt meg. Milyen furcsa mintái vannak ennek a batikolt terítőnek a dohányzóasztalon... és milyen kusza fonódnak össze a virágállvány cserepeiben az örökzöldek ágai. A falra nézett a Van Gogh-reprodukció százféle sárgájára, megbámulta a csillár kovácsoltvas karjait, az íróasztallámpa kerek fényét, a modern vonalú székeket. Idegenül, mintha először járna itt.

A KÖDDÉ VÁLT POSTAHIVATAL

- Újbánya, két perc - kiabálta a kalauz.

Tatár lelépett a magas vonatlépcsőről, azután kényelmesen indult a Szabadság tér felé. A tízórás busszal átmegy Somosbányára, tizenkettőkor már vissza is jöhet. Feladja a köveket, a kétórás gyorsal visszautazhat, ötkor Pesten van.

Hatkor elszámol Zsillével, és három napig megint üdülés. Délig alszik, a Szigeten ebédel. Egyszer elmegy az Operába is. Miért ne? Egyszer él mindenki.

A somosi autóbusz még nem is volt benn. Újságot és cigarettát vett, sétált egyet. Elhatározta, hogy bemegy az eszpresszóba, megiszik egy konyakot.

Az eszpresszó ajtajában csodálkozva megállt. Érdekes. Mióta van itt ez az órásüzlet? Eltévesztette volna a teret? Dehogyan. Ott a buszmegálló... az újságospavilon. Körös-körül a vadonatúj és félig kész házak... Itt a virágüzlet, a papírbolt, a húsüzlet, a pék. De itt nem órásüzlet volt, hanem postahivatal. Hát persze hogy postahivatal. Négy nappal ezelőtt innen adta fel a köveket. A fene egye meg, hogy elhelyezték innen. Milyen kényelmes volt.

Belépett az eszpresszóba, és oda is szólt az üzletvezetőnek:

- No, Újbányán hamar megtanulták a pesti divatot.

- Amennyiben?

- Már áthelyezgetik az üzleteket, pedig nem is készek. Hová lett innen a postahivatal?

- Azt mi is szeretnénk tudni. Szegény pénztárosunkat már háromszor kihallgatták a rendőrségen.

- Miért? - hökkent meg Tatár.

- Mert ott adta fel szegény a pénzt. Hát honnan sejtette volna, hogy a postahivatal nincs? Hogy szélhámosság. Emlékszik arra a kedves, szemüveges postatisztviselőre?

- Persze hogy.

- Hát az egy címeres gazember. Most keresi a rendőrség. Tudja, mit csinált? Itt mellettünk ez a helyiség eredetileg is órásüzletnek készült, de hát ki tudta azt? Senki. Január másodikán akarták megnyitni. Ez a jómadár ezt valahonnan megtudhatta. Egyszerűen kinyitotta a vasrácsot, kitett egy táblát, hogy postahivatal, és négy napig működött. Vett a főpostán pár száz

forintért bélyeget, képeslapot, nyomtatványokat, és azt árulta. És vagy lopott, vagy csináltatott magának egy körbélyegzőt. Ennyi volt a befektetés. Mi meg örültünk, és a környéken mindenki örült, hogy nem kell este a bevétellel elkutyagolni a főpostára... Négy nap alatt feladtak nála kétezer levelet, hétszáz csomagot és több mint százötvenezer forintot. A százötvenezer forint és a szemüveges eltűnt. Viszont megtalálták az összes levelet és a hétszáz csomagot. Képzelteri, karácsony előtt feladott csomagok, kolbász meg sonka meg az a sok térsztaféle, ami tönkremegy...

- Szerencsére nem megy minden tönkre - mondta a vörös hajú kávéfőzőnő -, képzelje, találtak ötven csomagot, amiben kő van, amit a nem létező somosbányai igazgatóság adott fel. Ebben az ügyben most külön nyomozás folyik.

- A fene törődik a somosbányai kővel - mondta az üzletvezető. - De nekünk négyezer forint bevételünk vészett oda. Ha nem kapják el azt a csirkefogót, leshejük a jövő negyedévi prémiumot.

- A konyakja, uram - kiáltott a kiszolgálólány Tatár után -, nem parancsolja a konyakot?

- De... dehogynem... tulajdonképpen mindegy - morogta Tatár, és megitta a konyakot.

A somosbányai busz megjött, de Tatárt már nem érdekelte. Ezt az örülséget. Hát kellett ez neki? Hát már a postahivatalokban sem bízhat az ember? Istenem, miért is nem vitte azokat a rohadó köveket a főpostára. Miért nem vitte? Mert nehezek. Mert igazán nem neki, szegény, beteg, hatvanéves embernek kellene kőmintákat cipelni. Hogy ő ilyesmire adta a fejét azzal a sötét csirkefogó Palánkayval. Ott voltak a biztos, nyugodt eszpresszók, kis epruvetta, kis feketekávé. És ugyanezt meg lehetett volna csinálni a vendéglőkben. Nyáron sörrel vagy fagyalalittal. Ha ebből a csávából épségben kikerül... Nem, ebből nem lehet kimászni. Ki tudja, talán már az Izabella utcában is kinn volt a rendőrség. Mindenesetre értesíteni kellene Zsille Norbertet. Elégetni minden iratot, de azonnal. Lélekszakadva rohant a főpostára.

- Budapestet kérem háromszorosan sürgősre.

Két perc múlva már szólt is a telefon.

- A hívott szám nem jelentkezik - mondta unottan egy postatisztviselő.

- Az nem lehet, szíveskedjék újra.

- Hiába, nem lehet, uram. Folyton csengetem.

Tatár szeme előtt összefolyt minden. Csapdában érezte magát. Kilépett a havas téli utcára, és az utca egyszerre csak átváltozott körülötte. Az a tizenhat évvel ezelőtti téli, reggel volt negyvennégy telén, amikor hiába várta Palánkayt és az autót a behavazott Svábhegyen. Budapest gyűrűben volt, körös-körül front... és ő bennragadt. Megint bennragadt. Biztosan keresik már.

„Ami pénz van nálam, azt még eliszom” - motyogta Tatár, és bement a legközelebbi italboltba.

EGY PICI KIS CSAVAR

Csak ez a félóra telne már el valahogy.

Félóra volt még vonatindulásig.

Palánkay bement a vasúti vendéglőbe, rendelt egy pár virslit, azután otthagyta. Sört ivott, azután feketekávé. Újságot vett. Cukorkát is vett, de nem evett belőle, hanem betette a táskájába. Szerény útibőröndjében a legszükségesebb holmik voltak: két váltás fehérnemű, borotvakészlet, törülköző és a japán nyelvkönyv. A japán könyvet majdnem otthon hagyta.

„Lehet, hogy ez hozza rám mindig a szerencsétlenséget. Már régen kínaiul kellene tanulnom, vagy arabul.” Végül mégis megkegyelmezett, és behajította a táskájába. Minden más könyvet, iratot gondosan elégetett.

Még szerencse, hogy Tatár egyenesen hozzá rohant.

Szerencse - már tudniillik, ha most ép bőrrel eljut Komlóra.

Komlón már jó lesz, ebben van gyakorlata. Bemegy az első nagy építkezés irodájába, és keresi Varga elvtársat. Mindenütt van Varga. Az isten is Varga. Ott megmondja, hogy Szabó elvtárs küldte Kazincbarcikáról. Azért Szabó elvtárs, mert Szabó is van mindenütt. És azért Kazincbarcikáról, mert az van a legmesszebb. A többi menni fog. Személyi igazolványa van, egész jó, ötvenhétben vette az Ecseri piacon. Van ezenkívül a személyi igazolványnak megfelelő munkakönyve is és egy kórházi zárójelentés. Üzemi baleset, lábtörés. Varga elvtárs ad majd neki egy cédulát a munkaügyire, akkor formaságok, orvosi vizsgálat, hely a munkásszálláson, és holnapután ilyenkor már kubikolni fog.

Tatár azóta már állami kosztot eszik. Köszöni, ő nem kér belőle. Nem is fog. A köveket Tatár hordta. A bányában Tatárt látták. A béreket Tatár fizette. A bélyegzőt Tatár szerezte. A bankszámla Zsille nevén volt. Az iroda Zsille lakásán volt. A többiek nem segítenek magukon, ha őt is bemártják.

De azért nyugtalanul érezte, hogy be fogják mártani.

Tatár siránkozni fog, mint egy vénasszony: „kérem, én ártatlan vagyok, az egész ötlet, az értelmi szerző...”

Még huszonöt perc van vonatindulásig. Személyvonatra váltott jegyet és természetesen fapadost. Nem mintha nem volna pénze. Mehetne hálókocsiban első osztályon. Mehetne bérautón. Mehetne magánrepülőgépen. A pénzt betétkönyvre tette, jeligés betétkönyvre, és a könyvet letétben hagyta. A letétjegyet ajánlott levélben poste restante feladta saját magának - mármint az Ecseri úton vett személyi igazolvány tulajdonosának nevére a pécsi főpostára. A poste restante leveleket egy hónapig megőrzik. Addig nincs rá gond. Egy hónap múlva kiváltja, és feladja ugyancsak magának, ugyancsak poste restante Komlóra. Vagy Mecsek-szabolcsra. Majd meglátja. Egy hónap! Egyelőre ez a nyavalyás huszonöt perc...

Tatár késő délután állított be. Részeg volt és rémült. Végünk van, lebuktunk, nyomoznak, mit csináljunk? Siránkozott, azt mondta, beugrik a Dunába. Nem mer otthon aludni. Palánkay azonnal felajánlotta neki, hogy aludjon itt nála az Irhásárokbán. Ezt könnyen felajánlhatta, mert ő maga sem volt itt bejelentve - egy elhagyott vikendházban lakott őszibarackfák és orgonabokrok között. Nyáron nagyon kellemes világ volt itt, télen meg ki lehetett bírni. Kőház volt, igaz, hogy kémény nélkül, de villannyal. A villanyáram ugyan nem a legtörvényesebb úton került a házba, és nem is számlázta az Elektromos Művek, de hát... És felajánlhatta az éjszakai szállást Tatárnak már csak azért is, mert tudta, hogy ő maga sürgősen lelép. De Tatár nem mert ott maradni, jajgatva elment, azt mondta, majd a sógoránál alszik, de az is lehet, hogy felakasztja magát. Emil megvárta, amíg Tatár alakja eltűnik a ködben, azután gyorsan csomagolt. A felesleges iratokat kinn a ház mögött a hóban égette el, és a pernyét hókupaccal kaparta be. Felvette a kabátját, kulcsra zárta az ajtót, a kulcsot eldugta az esőcsatornába, és lesietett a nyolcas busz végállomásához.

A terve készen volt: apját, idősebb Palánkay Emilt kereste fel. Apa és fia között rövid, szeretetteljes beszélgetés folyt le:

- Gyilkoltál? - kérdezte idősebb Palánkay.

- Nem. Csalás, sikkasztás. Maximum két év.

- És azért jöttél ide, hogy engem is bajba keverj. Tudod...

- Tudom - felelte ő. Tudniillik azt tudta, hogy idősebb Palánkay, a volt vitéz, a volt erdélyi polgármester, nyugatos, politikai emigráns néhány évvel ezelőtt váratlanul kegyelmet kért, és hazajött. „Meguntam, hogy ellenzékben legyek, meguntam, hogy ne ehessenek marhapörköltet tarhonyával, mert a hülye svájciak azt se tudják, mi az. Serényen dolgozni fogok hazám felvirágzására, és megszerzem a dolgozóknak kijáró nyugdíjat.” A negyvennégyben kicsempészett és elköltött vagyonról, kalandokról és viselt dolgairól az öreg nem szívesen beszélt. Valami épületjavító KTSZ-ben ügyködött, és lelkes tagja volt a lakóbizottságnak. - Tudom - mondta újra Emil -, és nem is kérek tőled semmit, ami erkölcsi érzékedet sértené. - Tiszteséges, de nagyon gyorsan lebonyolítandó üzletről van szó. Tízezer forint készpénz, ha holnap délig pontosan megtudja, hogy hogy áll az ügye. Le kell utazni Újbányára, Somosbányára, meg kell keresni Zsilléék házmesterét, egyáltalán mindenkit, aki tudhat valamit. Érthető okok miatt ő maga nem mehet. Hogy idősebb Palánkay személyesen kíván-e menni, vagy küld valakit?

- Rendben van. De a költségek a tízezer forinton felül.

- Tudtam, hogy szerető atyámra számíthatok.

- Érzem, hogy kedvelt fiamat egyszer fel fogják kötni.

Idősebb Palánkay teljesítette a megbízatást. Üzleti titkokat nem árult el. Kitől tudta meg, hogyan tudta meg. De tudta. Leültek a vasúti vendéglőben, és az atya Palánkay, kezében a délutáni újsággal, mintha csak abból olvasna fel valamit, monoton halkan mondta:

- Somosbányán már kinn volt a rendőrség. Ott a te nevedet nem tudta senki. Tatárt elkapták már. A dagadt Eödön barátodat is.

- Eödönt? Hiszen ő nincs is benne...

- Fogd be a szád. Tegnap éjfélkor házkutatás volt Zsillééknél. Eödön otthon volt tökrészezen. Nő volt nála. A nő neve, ezt nem tudom, mindegy. Eödön először nem akart ajtót nyitni, azt hitte, hogy Norbert bácsi jött haza, és nem vitt magával kulcsot. Amikor meglátta a rendőröket és a házkutatási parancsot, úgy megijedt, hogy meg se nézte az iratot. Azt hitte, hogy miatta jöttek. Azonnal bevallotta, hogy magánpraxist folytat feketén, és hamis laboratóriumi leleteket árul vagy vesz, ezt se tudom pontosan. A hadnagy, aki kihallgatta, folyton azt kérdezte tőle, hogy mi van a kömintákkal, és miért nem beszél a kömintákról. Amikor kisült, hogy nem is őt keresték, hanem Norbert bácsit, akkor Eödön ordítani kezdett, hogy ez disznóság, visszavonja a vallomását. Ebben a pillanatban a rendőrségen ül Eödön, egy Karvas József nevű laboráns, egy Poltavai... nem, ez nem, ezt tanúként hallgatták ki... eljárás indult rengeteg ember ellen közvagyon gondatlan kezelése miatt, benn van a rendőrségen Tatár, és hajnalban, amikor Zsille Norbert hazaérkezett egy kiló májas hurkával és egy demizson borral, akkor őt is elkapták. Az újbányái kísértet-postahivatal vezetőjét nem találják, téged még nem kerestek. Most pedig add meg a címedet, hová mész, hogyha valami érdekes van...

- Köszönöm, drága apám, a címemet nem adom meg. Nem kívánom, hogy zsarolj, vagy eladj harminc ezüstpénzért.

- Emil fiam...

- Hagyjuk ezt, papa. A tiszteletdíjat megkaptad, isten áldjon.

- Kilencszáz forint költségem is volt. És ha volna olyan értéked, pénzed, amit biztosabbnak találnál nálam hagyni...

- Ha volna is pénzem vagy értékem, inkább a Nemzeti Bankra bíznam.

- Ahogy gondolod, fiam.

- Áldásodat kérem, apám.

- Add már a kilencszáz forintot, és vigyen el az ördög.

Idősebb Palánkay elment. Emil pedig azóta járkal a peronon, az óráját nézi, és szeretne már a vonatban ülni. Rettenetesen fáradt és törődött. Tegnap éjszaka sem aludt. Amíg jószágos apja az ügyek állását nyomozta, Emil Szolnokra utazott és vissza. A vonatban ülve alhatott volna egy-egy órát, de félt elaludni, csak kuporgott és izgult. Nem baj, ha egyszer munkába állt Komlón Kass Antal néven... Egyszer azért jó volna tudni, ki volt ez a Kass, és mit csinált.

A hangszóró most recsegte be a pécsi személyt. Isten veled, hazám szép fővárosa - sóhajtott Emil. Ha meggondolja, a világ legfárasztóbb mesterségét űzi. Most elmehet hónapokra kubikolni, sőt ha lehetséges, kitűnni a munkában, igyekezni, nehogy valami rumli legyen. És közben érdeklődni, óvatosan szimatolni, van-e ellene vád, visszajöhet-e. És ha visszajön? Jöttem, kérem, a Brixolt cserélni, kassza, tizenöt forint... Szép kis élet. Ha tizenöt évvel ezelőtt elkezdett volna tisztességesen dolgozni...

Személyvonat a harmadik vágányról...

Felkapaszkodott, és nagyot szívott a pályaudvar füstös levegőjéből. Nem baj. Visszajön ő még egyszer diadalmasan. Nyer a lottón egymilliót. Vagy egyszer... valami óriási buli... de nem Brixol, és nem olyasmi, hogy hamis bélyegzővel csavarárut vételezni a raktárból. Azzal az újbányai postással kéne szövetkezni, aki megugrott. Az igen. Négy nap alatt százötvenezer forint. És üthetik bottal a nyomát. Kiugrott, mint egy pici kis csavar a nagy gépből - mindenki más ott maradt a rendőrség kezében, Eödön, Tatár, Norbert, de az a pici kis csavar láthatatlanul tovább gurult... ha egyszer összehozná vele a sors... a japán könyv hátán már réges-régen be van írva egy nagy terv, sokkal jobb, mint a köüzlet. Ha egy lakótelepből az ember ellopna például egy egész háztömböt... Jönnek az átvételi bizottság emberei, kis hiba a jegyzőkönyvben, harmincöt lakótömb helyett csak harmincnégyet írnának. Háromezer-ötszáz lakás helyett csak háromezer-négyszáz kerülne kiosztásra. A többit vissza lehetne építeni. Eladni egy vikendházépítő szövetkezetnek a szétszedett anyagot. Tíz vagon tetőcserép, csempe, gerenda, huzalok, fürdőkádak. Ha egy mázsa cserép ára...

- Van itt hely, kérem szépen, ebben a fülkében?

- Tessék.

- Köszönöm - mondta Palánkay szerényen. Csomagját a polcra tette, behunyta a szemét, és álmodozott. A száz lakáson ötszáz ajtó van és legalább ötszáz ablak. Egy ajtó ára tokkal... Milliomos lehet.

Arra riadt fel, hogy szomszédja, egy testes, középkorú nő a vállára teszi a kezét.

- Uram, ne haragudjon...

- Tessék? - rettent fel Palánkay.

- Átmennek az étkezőszolgálathoz, szomjas vagyok. Kérem, vigyázzon a holmimra - súgta Emil füléhez hajolva. - Tudja, magának van itt a legbecsületesebb ábrázata...

BIZALOM

A MÁVAUT-busz óvatosan fékezett a hóban. „Baracska” - mondta a kalauz.

Homok Jani leszállt az autóbusról. Szemébe húzta a kalapját, feltúrta a kabátgallérját, úgy indult el ködben, hófúvásban Csuti Lóránt háza felé. Milyen kopár, milyen ismeretlen volt most itt minden. Milyen vidáman, milyen ragyogva jött ide tíz évvel ezelőtt kölcsönkérni a fizika- meg kémiakönyveket a szigorlathoz. Milyen világosak és tiszták voltak az álmai, milyen büszke volt és boldog, hogy Csuti tegeződött vele. Persze pár hónappal később, amikor már Csutit nem találta itthon... a szomszédok furcsa hallgatása, a maga ijedt szívdobogása, menekülésszerű futása az állomásig.

A ház körül minden a régi, csak az öreg Topolino helyett áll az Olaszországot járt Moszkvics, műanyag huzattal bevonva az udvar közepén.

A zörgésre Csuti siet elő. Meglepve tárja ki a karját, őszintén örül:

- Nahát... Jani, ez kedves meglepetés. Olaszország óta nem látták egymást.

- Boldog új évet, Lóránt.

- Boldog új évet, Janikám. Kerülj beljebb. Ha hiszed, ha nem, rád gondoltam az előbb. Tudod, mi került a kezembe? Az a levél a kilencszáz aláírással. Nem hittem volna, hogy megmaradt.

Csuti konyakosüveget tesz a kisasztalra, kávé darál, hiába szabódik Jani.

- Átfáztál, jól fog esni. És Ágnes hol hagytad?

- Elválunk - mondta Jani.

Csuti csak egy pillanat múlva értette meg. Letette a kávésdobozt, és Janira bámult. Most vette észre, hogy Jani milyen sápadt. Az arca megnyúlt, a szeme alatt sötét árkok.

- Hogyhogy elváltok? Mi történt köztetek?

- Nem tudom - felelte Jani csüggedten. - Nem tudom.

Csuti szótlannul várt. Jani a térdére könyökölt, és arcát a tenyerébe hajtotta.

- Hátha még lehet segíteni... - kezdte Csuti.

- Nem lehet... dehogy lehet. Iszonyú dolgokat mondtam Ágnesnek. Veszekedtünk. Olyanokat mondtam... amikből én se hittem egy szót se... sértegettem...

- És ő?

- Nem tudom. Azt mondta, hogy miért zártam el a rádiót.

Csuti Lóránt megrémült. Lázias volna Jani. Értelmetlenül beszél?

Jani levette a kezét az arcáról, Csutira nézett:

- Nincs senkim, Lóránt. Hozzád kellett eljönnöm. Nem bírtam volna ki holnapig. Nincs senkim. Én vagyok az oka... Ide is nehéz volt eljönni. A főnököm vagy, miniszterhelyettes... ha akkor nem jöttem el hozzád, amikor bajban voltál...

- Hagyd ezt a marhaságot, jó? Még a levél is megvan, amit utánam hoztál a Tiszához. Akkor csak elég nagy bajban voltam...

- De ilyen... de ilyen... - mondta Jani, és nehezen lélegzett. - Igaz. Ha beléptem a szobába, mindig elzártam a rádiót. Bementem hozzá, szervusz, Ágnes, hogy vagy. Szólt a rádió... nem szoktam megkérdezni, hogy hallgatja-e. Ha egyszer mondta volna... bocsánatot kértem volna... igazán... de csak rám nézett... Miért nem mondta meg, ha valami nem tetszik? Miért nem veszekedett? Honnan tudjam? Most, ha visszagondolok... mi minden nem tetszett neki? Azt hittem, ha én hazajövök, akkor csak arra kíváncsi, amit én mondok... én nem tudtam, hogy egyszer éppen a kilencediket hallgatta...

- De hát, Jani, nem olyan nagy tragédia ez - próbálkozott Csuti.

- De ha fáj neki... ha erre emlékezett... ha tizenkét évi házasság után ez a tövis maradt benne... És mit csináltam még, amiért nem szólt? Azt mondta, már nem szeret... engedjem el... nem akar velem maradni... Lóránt... én nem tudom... hat év után, most mondta, hogy miért nem kísértem el, amikor Kisjani született.

- Nem kísérted el?

- Nem hívott... nem mondta, hogy jobb volna... mifelénk, ha az asszonyok szültek, elverték a férfiakat a ház körül a hetedik határba. Nem tudtam, mit kell csinálni, minek kellettem én ott. Félttem, féltettem Ágnest. Azt hittem, neki is kellemetlen, ha ott vagyok vele. Tudom, hogy vannak olyan házastársak, akik kíséretik egymást a fogorvoshoz is... nem tudom... Ágnes is olyan szemérmes... mi nem szoktuk soha... azt hittem, ő is így akarja. És én azt se kérdeztem soha, akarja-e, hogy öleljem... Hátha nem is akarta? Azt hittem, amikor én boldog vagyok, akkor ő is.

- Janikám, mit tudnék segíteni rajtad?

- Nem tudom. Mindent elrontottam. Mindenben én vagyok a hibás.

- No, ugyan...

- Az nem lehet véletlen, hogy körülöttem mindenki... hogy mindenki elmaradt, akit szerettem. Emlékszel Bodza Gábrisra? Tudod-e, hogy a legjobb barátom volt...

- Ne viccelj, hát hogyan tudnám. Ott dolgozott a kettes zománcozóban. Remek szakmunkás. Ott volt a mozdonyon, amikor negyvennégyben kiloptuk a nácik elől...

- Tudod-e, hogy az a lucernavágó gép, amit az a rohadt, csibész Bardóczy Portofinóban árult... tudod-e, hogy a Bodza Gábris találmánya? És tudod, hogy ki volt az a csibész gazember, az a felelőtlen bitang, aki miatt kilopták a tervrajzot? Itt vagyok, én vagyok. Mert Forbáth-Forks úrnak hittem, a barátomnak nem. Mert ha felhúztam a kesztyűmet, abba is belenéztem előbb, hogy nincs-e benne az ellenség szőrös keze... Mert nem bíztam a legjobb barátomban... Ha felhívott egy régi jó komám a főigazgatóságon, akkor az első gondolatom az volt, hogy „mit akarhat tőlem? Protekciót?” És utáltam az embereket, hogy siránkoznak és nyavalyognak, és a kis bajaikkal jönnek... és most itt vagyok nálad, Lóránt... négy éjszaka nem aludtam... megcsináltam a jelentéseket, a feljegyzéseket a folyamatban levő dolgaimról, hogy átadjam neked, és leköszönjek az állásomról. Te, én egyszer rákiabáltam Ágnesre. Késő este volt, valami fontos értekezletről jöttem haza. Országos méretek... nagy létesítmény. Bemegyek Ágneshez...

- És szólt a rádió... - próbálta tréfára enyhíteni Csuti.

- Nem. A telefon szólt. Ágnes beszélt. Megbocsáss... de én mindig ideges voltam a hosszú telefonbeszélgetésektől... Most is vártam, topogtam, nem akart a vitának vége szakadni. Ágnes az orvosi műszergyár igazgatójával beszélt. Este. Otthon. A lakásán. Kiabált. Azt mondta, hogy fel fogja jelenteni őket, mert az injekciós tűk nincsenek elég jó minőségű acélból. Görbülnek, tompul a hegyük, fáj a betegeknek az injekciózás. És ezen veszekedett

egy órát. Az igazgató olyasmit mondhatott, hogy nincs deviza importra. Erre Ágnes: hogy az istenfáját az olyan külkereskedelemnek, ahol évi ötvenezer dollárért ipari faggyút importálunk ahelyett, hogy a hentesüzletben a húsról szednék le a faggyút, és ne a háztartásoknak adnák a mócsingot, a fennmaradt ötvenezer dollárért pedig hozzunk tisztességes injekciós tűket... Rákiabáltam, hogy hagyj már abba. Letette a kagylót, végigmért, és nagyon halkán, mert soha nem emelte fel a hangját, ha velem beszélt, azt mondta, hogy csak addig nem fontos nekem, hogy milyen a tű hegye, amíg nem törtek bele egyet a karomba.

Jani sóhajtott:

- Hát most beletört.

- Egyformák vagyunk - mondta Csuti. - Látnod, én is könnyen adok neked tanácsokat... globálisan, országos méretekben. Csak így nehéz. Ami egyébként azt a szecs kavagót illeti, nagyon tisztességes dolog, hogy magadra vállaltad, de már ismerem az aktát. Emiatt most már ne fájjon a fejed. Anyám mondta mindig, hogy nem érdemes belesírni a kiömlött tejbe... Adok is neked mindjárt egy példányt a javaslatból, amit az ünnepek alatt készítettem. Tárcaközi bizottság az újítások és még el nem fogadott találmányok gyors átvizsgálására. A mi minisztériumunk téged is jelölne. Komoly hatáskör, gyors határozóképeség kell. És persze rengeteget tanulni. Még nem vagyunk kisistenek.

- A lemondásomat hoztam, Lóránt.

- Azt mondtad, a barátodhoz jöttél? Hivatalos ügyeket a hivatalomban.

- És elfogadod a lemondásomat?

- A főnököd házon kívül van. Itt most csak baráti beszélgetésről lehet szó. De nem hiszem, hogy el fogja fogadni. Hova akarnál menni?

- Mindegy.

- Másutt jobb lesz neked? Nem a munkád elől menekülsz, magad elől. Mégiscsak könnyebben túljutsz minden itt, ahol szeretnek és bíznak benned.

- Engem szeretnek? Bennem bíznak? Ha tudnád... nekem nemcsak Ágnes fáj... a világ minden baja összejött.

- No, mi van még? Olyan sápadt vagy, mint a fal. Nem akarsz egy kávé?

- De igen... kérek. Átadok neked egy feljegyzést... Lóránt... én ezért a feljegyzésért legszívesebben... én már nem tudok morálisan ítélni... én nem tudom már, mi a tisztességes... ha feljelentem őket, vagy ha nem jelentem... Állampolgári kötelesség... felügyeleti hatóság kötelessége... a bánya veszélyes üzem... lezárt bányából követ kitermelni életveszélyes. És lopják a követ. Először csak egy fél mázsát, azután majd zsákszámmra... azután majd beáll a szomszéd építkezésről a teherautó vagy az üveggyáriak fuvarja, mit tudom én... akkor majd tonnaszámmra lopják... De azok az emberek csinálják, akiket a legjobban szeretek. Leírtam sorba a nevüket: Babka Pál, Jakli Vince, Homok Istvánné... ő nevelt, az öreg nagynénim. Az urát a Szűts százados lőtte le negyvennégyben. A Jakli apját a csendőrök verték agyon. És ezek most követ lopnak a bányából... és én adjak ellenük feljelentést... Azt mondta a nagynénim, mi megszenvetünk a demokráciáért. De hát mi a demokrácia? Kőlopás? Anarchia... Én átadom a névsort... de elfutok... én elfutok...

- És van valami műszaki elképzelésed?

- Tessék?

- Nem a somosbányai ügyről van szó? - kérdezte Csuti, és kitöltötte a kávé.

- De igen... dehogyisnem... de honnan gondoltad?

- Ott az asztalon a feljegyzés. Lebukott egy nagy szélhámos társaság, folyik a nyomozás. Félmilliót szedtek fel téeszektől kőmintákért...

- Azok a bányászok?

- Ugyan - mondta Csuti. - Egy csomó csibész.

- És mi lesz... Babkával... a többiekkel?

- Átírtak a belügről, hogy nézzük meg a problémát, ezek jóhiszeműen, a munkalehetőség hiánya miatt...

Jani arcába visszatért az élet. „Hát akkor... nem én jelentettem fel... nem lesz bajuk... ó, istenem...”

- A nem rentábilis kisbányák bezárásáról szóló ötvenkilences rendeletet át kell nézni és módosítani. Vállalnád, Janikám?

- A rendelet... istenem...

- A rendelet előttem is volt véleményezésre - mondta Csuti. - Nem is gondoltam, hogy ilyen bajok lesznek belőle. A legizgalmasabb leckét a rendőrségi krónikákból kapja az ember. Figyeld meg. Ahol mi marhaságot csinálunk, ott mindjárt megjelenik valaki, és bedugja a kezét a résbe. - Parlagon heverő kő, kihasználatlan munkaerő, már lehet vele kezdeni valamit. Ha nem kell az államnak, majd kell valami pihent agyú társaságnak. Általános rendeletet hoztunk anélkül, hogy kimentünk volna külön-külön minden kis üzemhez, és meghallgattuk volna az ott élő szakmunkásokat, az üzemmérnököket... Tandíj...

- A somosbányaiak azt mondják, hogy küldtek is valamilyen javaslatot, amivel még nyolc-tíz évig, amíg az öreg szakmunkásgárda munkaképes, hasznosítani lehet a bazaltkészletüket.

- Akkor, ha megengeded, most egyetlenegy tized másodpercre a főnököddé válók. Egyéb munkáid mellett jelentést tennél a sürgős rendeletmódosításra?

Jani megfogta Csuti kezét:

- Köszönöm, Lóránt.

Szóltanul itták a kávé. „A nevelőapámat se látogattam meg karácsonykor... Édesjanival se találkoztam egy éve... senkim... és mindjárt dél lesz... illik elbúcsúzni... újév napja van... hová menjek?... A fiamat is elviszik tőlem?... Hát így össze tud törni az ember? Most belém tört a tű... most idejöttem és jajgatok és panaszkodom, mint a nevelőapám a kis nyugdíj miatt, vagy az anyósom, ha nem kap borjúhúst... van egy egész kicsi világegyetem... és az én hatalmas, nagy gondjaim... globálisan... évente húszezer válás van Magyarországon...”

- Mit csinálsz ma délután, Jani?

- Még nincs... nem tudom...

Csuti barátságosan rátette a kezét Jani vállára:

- Olyan egyedül vagyok. Maradj nálam. Össze csapunk ebédre valami kolbászos rántottat, ha szereted. Ott a másik szobában alhatsz is, ha megelégszel egy gyapjútakaróval. És reggel kocsin beviszlek Pestre.

- Ha szólt volna... - mondta Jani - ha egyszer szólt volna... én igazán nem... én nem akartam, hogy körülöttem boldogtalan legyen mindenki...

IKARUS UNOKÁI

Katit kihívták a szerkesztőségi értekezletről.

- Telefon. Városi vonal.

A kagyló túlsó végén gyerekhang.

- Anyu, igaz?

- Igaz. Most készítjük a rendkívüli kiadást.

- Tudsz részleteket?

- Persze. Gyere be, megnézheted a kefelevonatot. Hol vagy most?

- Janival sétálunk.

- Jó, gyertek be.

Kati letette a kagylót, visszament az olvasószerkesztői szobába, ahol a rendkívüli kiadás anyagát állítottak össze. István megint Janival mászkál. Óriási. Ha nem szeretné úgy mind a kettőt, még féltékeny lenne...

Március vége óta András Katalint Csizmás Jánosnénak hívják. A lánykérés mulatságos körülmények között esett meg. Csizmás Jani meghívta Istvánt a Vörösmarty cukrászdába, rendelt neki egy szelet tortát és egy málnaszörpöt, és tőle mint Kati egyetlen hozzátartozójától - tisztelettel megkérte az anyja kezét. István piros volt a megtiszteltetéstől. Kijelentette, hogy Janit nagyon rokonszenvesnek találja, és semmi kifogása sincs a házasság ellen. „Jól meggondoltad? - kérdezte Jani. - Ez azt jelenti, hogy hozzátok fogok költözni.” „Van hely” - nyugtatta meg István, sőt készségesen megígérte, hogy a könyvespolcon helyet ad Jani könyveinek. Arra a kérdésre viszont, hogy kívánja-e, hogy Csizmás Jani örökbe fogadja, István megrettent. „Ez azt jelentené, hogy a nevemet?...” „Azt jelenti, István, hogy a házasságból esetleg testvéreid fognak születni, ha azt akarod, hogy őket másképpen hívják...” István szíve ijedten kalimpált. Nem, nem akar nevet változtatni. Az ő édesapja Ács István orvos volt, hősként halt meg, az ő nevét nem adja oda. „Semmi baj - nyugtatta meg Jani -, a világon semmire sem kényszerítünk, de mindent tisztázni szeretnénk. Azt is magad döntöd el, hogy hogyan akarsz szólítani. Apunak, bácsinak vagy egyszerűen a barátodnak.” „A barátomnak” - határozott István.

A lánykérés óta egy hónap telt el, az esküvő óta is több mint két hét. Az esküvő napján Kati félrehívta Istvánt. Lehúzta az ujjáról a régi jegygyűrűjét. „Kisfiam, tedd el jól, ezt a gyűrűt az édesapádtól kaptam. A párját is őrzöm, mind a kettő a tied. Majd ha nagyon fogsz szeretni egyszer egy kislányt, ezzel jegyezd el.” Akkor, egyetlenegy percre, István életében először sírva fakadt. A gyűrűt elrejtette - Kati nem kérdezte meg tőle, hogy hol tartja. Janival pedig nagyon jó barátok lettek. Tréfás matematikai játékokat oldanak meg, barkácsolnak, filozófiáról vitatkoznak, és versenyt kényeztetik Katit. Jani napközben néha egy-két órára ráér, ilyenkor meglepik Katit: kitakarítanak otthon, bevásárolnak, férfigazdálkodást rendeznek. Az autót is együtt mossák és szerelik. Jani egyszer a volánhoz is odaengedte már Istvánt, igaz, hogy egy üres telken, és csak néhány száz méterre, de Kati ezt a legszigorúbban megtiltotta. Várjon csak István az autózással tizenhét éves koráig. De István tiltakozott: tizenhét éves korában egy férfi nem egy ócska autót vezet, hanem repülőgépet vagy űrhajót.

Fél perc se telt el a telefonbeszélgetés óta, és a szerkesztőségi szoba ajtajában megjelent István és Csizmás Jani.

- Ti hogy jöttetek? Rakétán?

- Hát persze, ma úgy illik - nevetett Jani. - Innen a ház elől telefonáltunk.

- A családom - mutatta be Kati a két férfiembert a többieknek. - Megengeditek, ugye?

Az olvasószerkesztő szobája máskor szent: oda csak fontos ügyben léphet be lapleadás idején egy-egy munkatárs, és csak a hivatalsegéd szaladgál nyomdából föl, nyomdába le a vizes kefelevonatokkal és a megkésett kéziratokkal. Most mindenki benn tolongott, az íróasztalokra könyököltek, és egymás kezéből kapkodták ki a friss táviratirodai jelentéseket. A TASZSZ jelenti fél tízkor... tízkor...

- Itt van, István, nézd.

Jurij Gagarin űrrepülő, a Vosztok-1 4,5 tonna súlyú kabinjában, 1961. április 12-én 89,2 perces keringési idejű pályán, mesterséges holdként körülrepülte a földet. Az emberiség történetében először. A fékezési idővel együtt az űrhajóban tartózkodás ideje 108,1 perc volt. Perigeum 175 kilométer, apogeum 302 kilométer. A másfél órás súlytalanság az ember számára nem életveszélyes... megkezdődött az ember űrhajózásának korszaka.

István egy széken térdel, Kati íróasztalára könyököl, és elbűvölten olvas.

- Ehhez mit szólna, öregem? - kérdezi tőle Kertész, a segédszerkesztő. - Tíz év múlva üzemi üdülő Balatonszabadi helyett a Szaturnuszon. Iskolai kirándulás az Orion-ködbe. És akinek nem tetszik a mi Tejút-rendszerünk, átsétál egy másikba.

- De még mennyire - helyesel Jeney Vera. - Istvánnak annyi lesz átszállni a Göncölszekérre, mint nekünk a hatosra.

Új anyagot hoznak. Tudósok nyilatkoznak az első űrhajósról. Távirati jelentés Angliából. A Jodrell Bank észlelői jelentik...

Kati a felelős a rendkívüli kiadásért, csak pillanatokra néz fel a munkájából, és csak fél mondatok jutnak a fülébe az asztal körül állók vitájából.

- Azt nem hiszem el, hogy a Göncölszekéren - hallja István hangját. - De ha majd csillagvizsgáló állomás lesz a holdon, ahol az észlelést nem zavarja a föld légköre...

Kati egy pillanatra meghökkenve felnéz. Mintha valamit először látna meg a fián. István még nincs is egészen tizennégy éves. Kétezerben még életerős, munkabíró férfi lesz: ötvenhárom éves. Kétezerben... ami nekünk, a huszadik század húszas éveiben születetteknek már ugyanolyan távoli ködkép, mint az idegen galaxisok. István nem isteneket és mesevilágot keres az égbolton, ki akarja nyújtani a kezét, megfogni és megérteni a meteorrajokat és a mágneses viharokat... Ezek a vörös nyakkendő kölykök Ikarus unokái. Ahogy mi, mai harmincévesek és mai negyvenévesek, nem álmélkodunk azon, hogy rádió van és villanyvonat, ahogy nem szaladunk ki az utcára, hogy nini, repülőgép... István két világot köt össze, az iszonyú mélység és az elképzelhetetlen magasság világát. Akkor fogant, amikor apja már halálos beteg volt, a fasizmus ellen életét áldozó Ács István ezt a fiút küldte tovább élni önmaga helyett a pokolból a csillagokba...

A nyomdából telefon: a gépek mindjárt indulhatnak. Még negyven sor üres hely van. Kati felriadt. Az asztalon fekvő jelentéseket nézte. Új gyáregység... tárgyalások Genfben... ezek mind a rendes, reggeli kiadásra maradnak. A Vosztok-1 pályájának rajza... ez már lement, űrhajózás és meteorológia, ez is benne van a lapban. Még egy táviratirodai anyag: az Eichmann-per mai tárgyalása.

- Két percig várjanak - szólt vissza a nyomdába. - Azonnal küldöm az anyagot.

Besietett a főszerkesztőhöz. Kassai, az új főnök harmadik hónapja volt a lapnál. A munkatársak rokonszenveztek vele, mert meghallgatott minden véleményt, a döntéseiben pedig határozott volt és következetes.

- Probléma? - kérdezte Katitól.

- Igen. A rendkívüli kiadás utolsó két hasábjára ezt az anyagot szeretném leadni.

Kassai átvette a távirati anyagot. „Az Eichmann-per mai tárgyalásán további tanúkat hallgattak ki... hatszázezer ember gyilkosa”...

- Ezt?

- Igen. Ez a mai újságunk dokumentum... az emberi tudás... az emberi hatalom... évezredes babonák megdőlnék. A legyőzött gravitáció. Kitekintés a világmindenségbe... de vigyázzunk, hogy mit kezdünk a tudással. Elnyomás is van, butaság is van, fajgyűlölet is van, háborús készülődés is van a világon... ez a két távirat egy napon érkezett: a Vosztok-1 a világűrben... és a közelmúlt iszonyatának dokumentuma.

Kassai egy percig gondolkozott.

- Tudod, mit, Kati? Igazad van. Küldd le a nyomdába.

„Oly korban éltem én e földön” - szorítja össze a torkát a Radnóti-verssor. Poklok és csillagok. Tegnap és holnap.

István kétezerben még életerős férfi lesz. A gyerekei és unokái már a huszonegyedik században élnek.

Somogyi bácsi viheti az anyagot a nyomdába. Kész, lehet matricázni, húsz perc múlva indulhatnak a gépek. István kikönyörgi, hogy lemeheessen a gépterembe. A forgó, dübörgő hengerek mellett áll, és ő kapja meg a gépből kijövő, összehajtogatott első példányokat.

- Mennyi kell, öcsi? - kérdi tőle a gépmester.

- Tizenegyet kérek... az úttörőőrsöm minden tagjának.

BUDAPEST-FRANKFURT-PÁRIZS

Az egész világon nem volt más, csak szerelem volt.

Megpróbált a munkájára gondolni, az otthonra, anyjára és Kisjanira. Megpróbált Gézára nézni, aki megkérdezte, hogy kényelmesen ül-e.

A stewardess körbejárt, savanyú cukorral kínálta az utasokat. Elöl a jelzőtáblán kigyulladt a fénjelzés: Tilos a dohányzás. Don't smoke, please...

A légszavár láthatatlanná vált a forgástól, az ablak zizegett és remegett. Fojtó, nehéz volt a levegő - vagy csak ő kapkodott olyan zihálva?

Mintha álomban lett volna mindez. A pillanat, ahogy kimozdult alóluk a föld, ferdék lettek a szántók és országutak, játékszerekké váltak a házak és a fák. Csak a kék tavaszi ég volt tépett felhőivel, csak az ég volt... és szerelem volt.

Tibor, megyek hozzád! - verte a szíve. - Tibor... Tibor... - és nem csodálkozott volna, ha szívdobogása hangos szóvá változik, ha a motorzúgás és szélsüvítés, az egész létező világ Tibor nevét kiáltja.

Tizenkét év merült a semmibe. Kórházi folyosók, műtétek, betegek izzadt, lázas tenyere, munkából hazarohanások, csöndes, konok viták mama és Jani között... úristen, még Kisjani is milyen messze van, elmosódik minden, mintha egy másik élethez tartoznának, és most visszatért az egyetlenbe, az igaziba. Most újra lány, huszonkét éves... ilyen tavaszi felhők kergetik egymást az égen. Rózsaszínű vadgesztenye nyílik, Tibor letör egy ágat... Szirénák zúgnak, a pályaudvarról indul a katonavonat... még megcsókolná... de szirénák bögnek... Nem, nem a szirénák... a repülőgép motorja zúg... Már négyezer méteren vagyunk, látja a magasságmérőt. Pattan a füle, de nem érzi a fájdalmat.

„Repülök... repülök... az elmúlt ifjúsághoz repülök... hozzád repülök, Tibor...”

Ó, istenem, a repülőgépek! A félelmes éjszakák a raktárban, ezer halál és ezer nyomorúság... Mit akar Tiborral? Tibor nincs is, Tibor csak álmokkép... Itt volt, elment, sohasem volt az övé... Mindegy: nincs gondolat, és nincs elhatározás. Csak a gép repül, mint egy boldog, hatalmas madár... Nincs föld, nincs ég, nincs képzelet, nincs valóság: csak szerelem van.

- Teát? - kérdi négy nyelven a stewardess. Valamit válaszolt rá, maga sem tudja, mit. Hideg sültet hoznak csinos műanyag tálcán. Nem érzi az ízt, nem érez semmit.

Géza folyóiratot böngész, kérdez tőle valamit. Idegenül és értelmetlenül bámul rá. Ki ez az ember? Egyáltalán ki van, ki létezik más a világon, mint Tibor.

A Károlyi-kertet látja most, a rácsos kerítést, a zenekart. Messzi szimfóniák zúgnak. A *Kilencedik*... az öröm varázslatos szimfóniája.

Ha egy pillanatra gondolkozna, ha számot adna önmagának, megriadna. Tizenkét évig őrizte a szerelmet, mint a palackba zárt szellemet. És a szellem most kirobbant, megnőtt, félelmissé vált. Viszi, igen, nem is a repülőgép viszi, az Ezeregyéjszaka kegyetlen dzsinnje viszi, pusztulásba és örületbe. Nincs mérlegelés, nincs méltóság, nincs alku, hogy megéri-e, nem éri-e. Ez már nem a lányos, szemérmes szerelem, ez már az asszony őrzítő vágya. Tibor egyszerre úgy kell, ahogy a valóságban sohasem kellett. Nem hosszú, szerelmes séták, nem okos beszélgetések, nem tejszínszagú cukrászdák és nem lopott csók az Üllői úton. A karja kell, a szája kell, az ölelése kell, mintha teremtéslegendák válnának benne valóra: az istenek kettévágták az embert, és az elszakított fele most száguld hegyeken és folyókon át megkeresni az őt más felét...

- A program - mondja a stewardess, és átnyújtja az angolul írt lapot. Kapitány Mr. Olvashatatlan Név, magasság négyezer-ötszáz méter, külső hőmérséklet mínusz harmincöt, belső hőmérséklet plusz tizenhét fok Celsius. Az idő kedvező, tíz óra tíz perckor érkezés Frankfurtba, tizenegy óra ötvenkor érkezés Párizsba...

Remeg a keze, amikor megköszöni és továbbadja. Most kilenc óra ötven perc. Százhusz perc múlva... tízezer szívdobogás múlva...

Nincs többé hatalom a világon, amelyik megakadályozhatja ezt a viszontlátást... Nincs, nincs, nincs... Egész teste csupa reszketés és hangtalan sírás. Ezért a viszontlátásért élt eddig, ezért a tébolyító öröméért, ezért a gyönyöréért született a világ, ezért van repülőgép, és ezért van tavasz...

Poltavai Géza látja ezt a révületet. Már többször szeretett volna szólni, de Ágnes nem is érti. Karját gyengéden az asszony karjára teszi - de Ágnes nem is veszi észre.

„Milyen boldog - gondolja Géza, és elmosolyodik. - Milyen jó, hogy sikerült így, együtt. És milyen hajszálon múlt, hogy sikerült...”

A magasságmérőn visszafelé fut a mutató. Megint érzi dobhártyáján a feszülő fájdalmat. A stewardess megint cukrot oszt. Lenn nagyon mélyen ezüsfoltok csillognak a napban. Repülőgép, repülőgép, repülőgép. Hatalmas utasszállítók és amerikai vadászgépek. És látszik már a frankfurti repülőtér is, épületsor és mögötte millió autó...

Mintha álomban járna, amikor újra földre lép. Akkor is, amikor autóbusz jön eléjük a géphez, és átviszi őket a repülőtér tranzit várótermébe. Akkor is, amikor elhelyezkednek a kényelmes bőrfotelekben.

Az útitársak legtöbbje a tranzit fényes kirakatait bámulja. Fényképezőgépek és bundák, könyvek és három-négyszáz forintos csokoládésdobozok. Ékszerek, írógépek.

- Ágnes, hozzak valamit? Frissítőt? Vegyek képeslapot? - kérdi Géza.

- Miért, van nyugatnémet márkája? - kérdi az egyik útitárs.

- Nincs. Francia frankom van.

- Akkor ugyan beszózhatsz. Ma reggel óta nem váltják itt át a frankot.

- Nem? Miért nem?

Az útitárs vállat vont:

- Hát a párizsi zűrök miatt... azt mondják, nincs meg a mai árfolyamuk. Pedig szerettem volna venni a gépemhez egy teleobjektívet...

- Hja, kérem - szólt bele egy bőrkabátos, idős nő -, az elvtársak elfelejtik, hogy kapitalizmusban így megy ez... Algériában támadnak az ultrák, Frankfurtban nem váltják be a pénzt.

- Forintot váltanak irtó rongyul - jött oda egy fiatal nő.

- A pincér váltja a vendéglőben. Tíz forintot fizettem ezért a képeslapért...

- Van ötven forintom, Ágnes, ha akarod...

- Nem, dehogy - mondta Ágnes. - Köszönöm, majd Párizsból küldök lapokat... hiszen mindjárt Párizsban leszünk.

- Hát akkor... ülünk vissza a fotelekbe, és várunk, amíg szólítanak.

Lehunyta a szemét, és úgy fülelte a repülőtér zajait. Tíz forintot kérnek egy képeslapért... nincs árfolyam... ultrák... mi köze mindehhez, az egész kavargó világhoz?

Ült, ült és ült a fotelben percek óta, órák óta, évek óta... Kinyitotta a szemét, és a karórájára nézett. Füléhez kapta. Megdöbbent. Fél tizenkettő? Hiszen menetrend szerint már régen... már régen... csak nem maradt le a gépről? Nem ébresztették fel?

Felugrott.

Nem. Valami tévedés van: a társai is itt állnak. Az órája... nem, az óriási faliórán is fél tizenkettő van.

Gézát keresi. Géza a stewardesszel beszél. A többiek is. A stewardess mellett egy repülőtéri tisztviselő az útlevelekkel. A fejét rázza.

Mi ez? Ágnes megrémül, rosszat sejt. Valami baj történt? Valami? Érthetetlen...

Felugrott, és Gézához sietett.

- A gép? - kérdezte. - Miért nem megyünk még?

- Nem lehet még semmit tudni - felelte Géza. - Egyelőre várnunk kell. Lehet, hogy továbbmegyünk... lehet, hogy visszaküldenek minket Pestre. Az éjszaka Algírban partra szálltak az ultrák... Párizsban riadókészültség van... a Le Bourget-i repülőtér nem fogad...

FERKÓ

Ferkó délelőtt tíz óra óta várt a Le Bourget-i repülőtéren.

Még tegnap megérdeklődött mindent: hová és mikor érkezik a gép, melyik szállodában helyezik el a kongresszus vendégeit.

Húsz frankot kölcsönkért Pierre-től, barátjától és szobatársától, szombati visszaadásra. A saját pénzét ugyanis elköltötte. Virágot küldött Ágnes szállodai szobájába, azonkívül mindenféle ajándékot. Egy verseskötetet - ami pedig Párizsban igazán drága -, egy doboz csokoládét, banánt és egy kis üveg parfümöt, amit Pierre tanácsára Elisabeth Ardennál vett. A diákszobát is kitakarította. Pierre szolgálatkész volt, mint mindig: segített kilincset pucolni. És persze kölcsönadta a valódi olasz nyakkendőjét és a legjobb ingét. A nagy készülődés őt is teljesen lázba hozta. Festőnövendék volt, szülei, akik kisbérlek voltak egy hegyi faluban a spanyol határon, a háborúban elpusztultak. Pierre mérhetetlenül vágyott család és testvér után. Úgy érezte, Ágnes egy kicsit hozzá is érkezik, és kijelentette, hogy az uzsonnakávé és sütemény költségeit is megosztják.

Csak a sztrájkra nem számított Ferkó. Az, hogy reggel a Sorbonne előtt a diákórság hazaküldte - még rendben volt. De a metró lelakatolt bejáratánál megrémült: hogyan ér ki a repülőtérre? Nem mentek az autóbuszok sem. Sőt az igazi rémület az Avenue de l'Opérán érte. Az elegáns utazási irodák autóbuszai, a légitársaságok különjáratokai sem mennek ma a repülőtérre, mert Le Bourget további intézkedésig egyetlenegy gépet sem fogad.

Félútig egy tejeskocsin jutott el. A Szajna túlsó partján a rue Magenta környékén egy néger fiú vette fel a motorbiciklijére. Azután gyalog, futva tett meg még vagy négy kilométert.

A repülőtér teljesen kihalt volt. A betonkifutón teherautók, rendőri riadóautók álltak és homokzsákhegyek. A repülőtér főbejáratánál is rendőri riadóautók. A sötétkék kocsik mellett sötétkék uniformisban rendőrök jártak fel és alá, és aggodalmas képpel szorították magukhoz géppisztolyaikat.

- Még nincs végleges döntés - mondta a tisztviselő, akit Ferkó megszólított. - Egyelőre nem fogadhat senkit a repülőtér.

- Lehet, hogy egyáltalán nem?

- Semmit sem tudok, mon ami. Üljön le és várjon. Ha repülőgép érkezik, úgyis bemondjuk. Kivéve ha az ultrák jönnek - tette hozzá, és kiismerhetetlenül nevetett.

Ferkó tehát ült a halott repülőtéren.

Szívében akkora volt a csalódás, hogy már nem is fájt.

Négy éve, hogy elhagyta az otthont, négy éve, hogy nem látta az anyját, sem Ágnest. Négy éve, hogy minden éjszakán a Lánchídról álmodik; négy éve, hogy minden hajnalban szívdobogva ébred: hátha otthon van a nemrég átalakított rekamién, hátha csak álmodott minden mást.

Az ébrenlét óráiban nem hagyta, hogy úrrá legyen rajta a honvágy. Tanulni kellett és dolgozni. De most, két hete, amióta tudta, hogy Ágnes jönni fog - már szinte nem is élt. Milliószer elképzelte, hogy leülnek a Saint-Michel egyik csöpp kávéházában, és ő kérdezni fog órákon át, és Ágnes el fog mondani mindent, mi van anyával, mi van a diáktársakkal, mi van Kisjanival, aki biztosan már nem is emlékszik rá... És milyen most Budapest? Mit lehet kapni az üzletekben? Milyen az árkádos Rákóczi út? És mi lenne, ha... Nem, ez még korai, neki most diploma kell, és meg kell mutatnia a sógornak... és visszaadni... semmit sem kell visszaadni. Az emberek változnak, istenem, ő maga sem olyan forrófejű már. Az ember másképp lát. És ha mindent egybevet, talán jó is, hogy itt egészen közélről és a maga bőrén is megismerte ezt a másik világot, a jót és a rosszat...

- Monsieur, van valami hír?

- Nem. Semmi. Egyelőre semmi.

Iszonyúan éhes volt. Persze, hiszen már dél van. A repülőtér büféje nagyon drága. De van-e idő elszaladni venni valamit?

- Van, uram. Még egyetlenegy gép sem kapott berepülésre engedélyt.

Egy közeli pékségben vásárolt egy hosszú kenyeret. Azt tördelte, harapdálta, és közben töprengett. Vajon meddig maradhat Ágnes Párizsban? És egész nap a kongresszuson fog ülni? És ő hogyan tudja egyeztetni a szabad idejét? Mindegy... nappal vagy éjszaka, este vagy reggel, akármikor, akármennyit, akármilyen rövid időre... csak együtt lehessen Ágnessel, csak megérkezzen, istenem, csak megérkezzék...

- Uram, Budapestről elindult a repülőgép?

- Nem tudom, monsieur...

- Hol lehetne megérdeklődni?

- Ha mi nem tudjuk, akkor sehol.

- Frankfurton át kell jönniök.

- Frankfurt kért tőlünk berepülési engedélyt.

- És a válasz?

- Még semmi.

Mi lesz, ha egyáltalán nem engedik be őket? Ha visszafordul a gép? Eljön-e máskor? Elindul-e újra? Mi lesz, ha soha többé nem látják egymást? Mi lesz, ha soha többé nem találkozik se anyjával, se Ágnessel? És mi lesz, ha ő sem jut haza többé? Ha idegen országban fog megnősülni, a felesége francia lesz, vagy holland, vagy mexikói, és a gyerekei nem fogják tudni, hogy mi a Lánchíd?

Ette, ette a hosszú kenyeret, ezt a túl fehér, ízetlen, levegőkönnyű párizsi kenyeret, és egyszerre gyerekkori köménymagos kenyerek ízét érezte és rozskenyérét, és a felnőtt férfi könnyei végigfolytak az arcán, és együtt nyelte az idegen föld kenyerével.

- Uram - jött oda hozzá a barátságos tisztviselő. - Az engedélyt két perccel ezelőtt megadtuk. Tizenöt óra harminckor itt lesz a frankfurti gép.

TIBOR

Tárcsázás közben úgy remegett a keze, hogy kétszer is elrontotta. Félhomály volt, nem látta jól a betűjelzéseket sem. Most, végre.

Két csengetés, azután felvették a kagylót.

- Monsieur Kemenes - mondta Ágnes elhalóan.

- C'est moi - hallatszott a túlsó oldalról.

- Tibor... itt Ágnes.

A másik oldalon meghökkenve újra hallót mondott valaki. Ágnes elfúlva és megzavarodva újra monsieur Kemenest kérte, amire újra, most már türelmetlenül a „c'est moi”, „én vagyok” a válasz.

- Itt Csaplár Ágnes beszél Budapestről - mondta Ágnes most már franciául, és egyszerre nagyon nehéz lett a szíve. De Tibor végre megértette, és felkiáltott meglepetésében:

- A kis Csaplár... nahát... ne haragudjon, de ha hottentottául szólt volna a telefonba, az se lepett volna úgy meg... tizenkét év alatt ötször se hívtak fel magyarul... Mit csinál itt, drága Ágnes? Társasutazás?

- Nem... konferencia...

- Csak nem maga tárgyal az atomleszerelésről? Próbáljon rámosolyogni arra a hülye de Gaulle-ra...

- Tibor... az istenért, magának pontosan úgy jár a szája, mint azelőtt...

- Á, dehogy. Rettenetesen megkomolyodtam. Ha hajlandó erről személyesen meggyőződni...

- Szívesen találkozónék magával - mondja Ágnes halkán, és szemét elborítja a könny.

- Remek. Várjon csak, itt hagyok csapot-papot. Merre van?

- Egy kis eszpresszóban. A Lafayette áruház közelében.

- Melyikben?

- Várjon... isten bizony, meg se néztem.

Ágnes kiszaladt, ki a csöppnyi eszpresszó zsúfolt asztalai között az utcára, azután vissza a telefonhoz.

- Tudja, hogy hívják a kávéházat? Pourquoi-pas?

- Nem rossz - mondta Tibor. - Az eszpresszó sem és az ötlet sem. Pourquoi-pas? Egyedül jött Pestről?

- Egy kollégámmal.

- Milyen kollégával?

- Belgyógyász.

- Ó, persze, istenem... hiszen maga közben orvos lett... és rászabadították szegény emberiségre. Nem bánta meg?

- Nem, nem.

- Egyre izgatóbb a dolog. Az én emlékezetemben egy kis szőke Csaplár élt, aki rémes kiejtéssel beszél olaszul, és még rémesebb politikai nézetei vannak... és most találkozni fogok egy felnőtt doktor nénivel, aki nemzetközi kongresszusokra jár. Csak nincs szemüvege is?

- Nincs.

- Na, hála istennek. És a *Nürnbergi mesterdalnokok*at még szereti?

- Emlékszik még rá?

- Hát persze... egyszer régen megígértem. Tudja, hol tartom meg a szavamat? Itt lesz a vendégem a párizsi operában. Tudja, mit? Egy órán belül elintézek mindent, és szabad vagyok. Mikor kezdődik a kongresszus?

- Holnap délben.

- Hát addig elviszem mindenhová.

- És a családja? - kérdezte Ágnes.

- Az egyetlen hozzám tartozó élőlény Fifi, a kutya. Őrá majd vigyáz a patron.

- Hát... nem nős?

- Plusquamperfektum. Tíz évvel ezelőtt öt hónapig. Rémes volt, ne is beszéljünk róla. És maga még mindig gyakorló asszony?

- Igen... azaz - mondta Ágnes, és bosszankodott, hogy ostobán ő kezdte ezt a témát.

- De remélem, síró porontyok nincsenek?

- Van egy fiam.

- Óriási. Magával hozta?

- Ötéves. Még nem vesz részt kongresszusokon.

- Mit akar megnézni Párizsból?

- Hát nekem mindegy... egészen mindegy.

- Akkor megállapodtunk. Egy óra múlva. Jó lesz a Café de la Paix?

- Persze. Odatalálok.

Ágnes kifizette a telefont egy barátságosan mosolygó pincérnek, megitta a maradék grapefruitlét, és sétára indult a párizsi utcán. Már amennyire sétának nevezhető az a kábult, nyüzsgő lökdösődés a place de l'Opéra környékén, a metróállomások lejáratainál, autók, autóbuszok rengetegében. Mintha alvajáró lett volna, úgy lépdelt a rue de la Paix ékszerboltjai, az Avenue de l'Opéra divatárüzletei és nagy utazási irodái tövében. „Töltse a húsvétot Madridban.” „Látta már a Hawaii-szigeteket?” „Most várja Önt Japán.” „Zarándokoljon a Szentföldre...” És a repülőtársaságok: „Fly... KLM... Africa so easy to reach...”

Ez Párizs... ez Párizs... Ferkó viharos ölelése a repülőtéren, a diákszobája a rue Saint-Jacques kis mellékutcájában, a Szajna-hidak, az autóbusból látott Notre-Dame és az elegáns szálloda a Champ Elysées-n... Géza kérdőn és várakozón nézett rá a szálloda halijában. „Az öcsém...” - mondta ő lángvörösen. Persze, bólintott Géza, ez természetes, az első párizsi napot kivel is tölthetné mással Ágnes. A Quartier kis diákszobájában az asztalon a párizsi csokoládés sütemény és mellette a mákos kalács, amit a mama küldött, a mama sült Ferkónak. A pulóver, amit a mama kötött. Egy kötet Petőfi-vers, egy kötet József Attila, fénykép Kis-janiról, a mamáról. Egy órát lehetett Ferkónál, azután lerohant, a Saint-Michelen felkapasz-

kodott az első autóbuszra, találmra leszállt a Lafayette közelében... és most várja Tibort. A kis kávéházak teraszán szakállas diákok és karcsú fiatal lányok, néger orvostanhallgatók, tarka inges festőnövendékek, összebújnak, csókolóznak. A robogókon kettesével ülnek, a parkok padjain kettesével ülnek, a Szajna-part lépcsőin összebújva tanulnak. Párizs csupa, csupa tavasz és csupa, csupa szerelem...

Pontosan egy óra múlva leült a Café de la Paix teraszára. Itt nem volt körös-körül üvegfal, mint a bulvárok többi pici kávéháza előtt, de infravörös fűtés volt itt is. Kávét kért, azután szívdobogva nézte a széles körpanorámát, az Opera teret és a térbe torkolló utak forgatagát. A közlekedési lámpa üvegén zöld színű figurácska jelent meg, sőt gyengébbek kedvéért, még ugyancsak zölddel a „passez piétons” szöveg is felvillant fölötte. Gyalogosok mehetnek. A sor megindult, közeledett a teraszhoz. Egy zömök, őszülő férfi kezével barátságosan integetett valakinek. Ágnes egy pillanatig idegenül nézte, azután lefutott arcából a vér. Az integetés neki szólt. És a férfi - Tibor. Tizenkét éve nem látták egymást.

„És én mennyit változhattam?” - ez volt utolsó, kapkodó gondolata, mielőtt Tibor átért az innenső partra.

- Kezét csókolom, drága Ágnes. Nagyon szégyellem, de akárhogy törtem a fejemet, nem emlékeztem rá, hogy melyik a kedvenc virága. De Gül Baba óta minden hű magyar hazafi hivatalból szereti a tulipánt. Parancsoljon.

- Jó napot, Tibor - mondta Ágnes elfulladva. - Köszönöm a virágot, de némi történelmi tévedésben van. Gül Baba nem a tulipánok, hanem a rózsák atyja volt.

- Ezt mondják, akik azt hiszik, hogy Gül Babát Gül Babának hívták. Kel Baba volt az öreg neve, ami tarfejűt jelent, mert kopasz volt az agg török. A kertjében pedig nem rózsák voltak, hanem tulipánok, amely elő-ázsiai virág, és Európában a törökök terjesztették el. Hollandiába pedig először Busbeq, I. Ferdinánd törökországi követe küldte rokonainak ezerötszázötven-hétben.

- Szédületes - ámult Ágnes.

- Végy néhány öreg lexikont, tanulj meg belőle harminc adatot virágokról, muzikusokról, a marne-i csatáról, és egy életre megfőzheted a nőket. Kávét kérek - intett az elősiető pincérnek -, un café au lait.

- Tejeskávét? - csapta össze a kezét Ágnes.

- Bizony, bizony, itt tartok - nevetett Tibor. A nevetése kicsit hasonlított még a régi, kamaszos mosolyra, de puhább volt, fáradtabb. - De maga gyönyörű, fiatal és elegáns. Utoljára lódenkabátban láttam a pesti nőket. Általában állapotosak voltak, és a villamoson szemináriumi füzeteket olvastak.

Ágnes szívében fájó, üres érzés támadt. Ez volna Tibor? Ő volna Tibor?

- Bocsánat... látom, megharagudott a tréfáért. Azt hiszem, nem is azért jött Párizsba, hogy politikai kérdéseken összevezzünk. Még sohasem járt Párizsban?

- Nem. Még nem.

- Szóval ez a nászéjszakája Párizssal? Boldog vagyok, hogy rám bízta magát. Először is iszunk, dry Martini?

- Az előbb tejeskávét ivott...

- Az orvostudomány tiszteletére. A belgyógyászom javaslatára naponta legalább egyszer tejecskét iszom. A többi italra viszont nem kértem orvosi véleményt. Mulatságos figurák az orvosok, és talán a leghaszontalanabb foglalkozást űzik.

- No, köszönöm.

- Hát persze. Egy házat száz évre építenek, egy szobrot ötszáz évre. Egy hidat kétszáz évre. Az embert? Meggyógyítja a tüdejét, és holnap sírba viszi a mája. - De azért jobb holnap meghalni, mint ma. Nem?

- Ezen nem tudok magával vitatkozni. Nekem körülbelül mindegy.

„Ez Tibor? Ő Tibor?” - gondolta újra Ágnes. Pupillája kitágult, nézte a férfit, kereste az arcában a vidám, kék szempárt, valamit, a régi Tibort, és nem merte kimondani még önmagának a csalódott választ.

- Egészségére Ágnes.

- Egészségére, Tibor.

Olyan nagyon-nagyon régen volt a reggel, amikor a taxi kivitte a ferihegyi repülőtérre. Olyan nagyon-nagyon régen volt a boldog utazás a levegőben, a szívszorító várakozás a frankfurti repülőtéren, a pillanat, amikor közölték, hogy megkapták Párizsból a berepülési engedélyt... minden, minden olyan nagyon régen volt.

Sok volt az élmény, az izgalom, sok volt a Martini, a láрма, a nyüzsgés, a neonfény. Félálomszerű érzés fogta el, szédülés, egy régi játék jutott eszébe. Gyerekkorában, kislány korában, ha valami nagyon szép, nagyon nagy öröm érte, azt játszotta, hogy megállítja az időt, elteszi a képet, megőrzi. Most a képek elfutottak, elmosódtak. A repülőgép homokzsákok között száll le a betonon, kékruhás rendőrök állnak, de senki se jön a közelükbe, egy kiáltás a várócsarnokban, „Ágnes”, egy hang, értelmetlenül a telefonvonal másik végén: „C’est moi.” Neonfények, a plakátokon Brigitte Bardot óriási, meztelen képe, ékszerüzletek, tülekedés, pincér, még két Martinit.

- Hova menjünk?

- Mindegy, nem ismerem Párizst.

A napfény helyett már ezer és ezer neoncső világít, a bulvár közepén taxik állnak, érdekes, itt az úttest közepén várakoznak, Tibor odaint egyet, körséta lesz, Paris by night, mindent mutassunk meg a madame-nak, most érkezett Budapestről. A sofőr bőbeszédű. Megmutatja a Madelaine-t és a gyönyörűséges place des Vosges-t, közben az életrajzát meséli el, Törökországból jött tíz évvel ezelőtt szerencsét próbálni, kíváncsi-e madame a place Pigalle-ra, az a mulatók világa... A Pigalle-on kiszállnak a kocsiból, taxi várjon - mondja Tibor. Ágnes fizetni szeretne, nem akar mindenütt Tibor vendége lenni, de Tibor nevet, ugyan, drága doktornő, tudom én azt, hogyan vannak az utazó magyarok devizával ellátva. Eddig az ember azt hitte, hogy a világ legigénytelenebb emberei a japánok, most kislány, hogy a magyarok: felülnek otthon a vonatra öt dollárral, és bejáráják vele a világot.

- Akkor nem megyek be sehová...

- Dehogynem jön, Ágnes, legyen egy kicsit modern és felvilágosodott ember, emelkedjék felül az ilyen két dollár tízcentes elszámolásokon. Majd egyszer vendégül lát Pesten a szigeti Nagyszállóban. Itt ebben a pillanatban, hála az agyálágyult arisztokráciának, annyi a pénzem... Kíváncsi egy sztriptíze?

Minden, minden van ebben a párizsi éjszakában: egy félóra a Folies Bergère-ben. Tizenkét frank egy belépőjegy - három dollár! -, és félóra múlva Tibor javasolja, hagyják a fenében ezt a vackot, menjenek máshová. Megint a taxi, most egy harmadrendű kis mulató sztriptízzel. Kövér, öreg nők vetkőznek unottan, fiatal külföldi turisták nézik őket nagyon csekély érdeklődéssel. Megint a taxi, és most valami érdekes: Caveau des oubliettes - régi várbörtön a Szajna partján - mulatóvá átalakítva. Középkori ruhában régi francia dalokat énekelnek, és, minden órában egyszer az igen tisztelt turistákat leviszik a keskeny, sötét, töredezett csigalépcsőkön háromemeletnyi mélységbe, bilincsek, dohos üregek közé, és megmutatják a halálra ítélt rabok búcsúzó karcolásait a kőfalon. Minden, minden van ebben a párizsi éjszakában: sült csirke a Maxeville-nél, a kivilágított diadalív, kávé a Champs Elysées végén az amerikai drugstore-ban, csak Tibor nincs. Egy baráti mosoly nincs, egyetlen szívet melegítő közös emlék nincs, az nincs, amit Ágnes álmodott, komoly, okos szó nincs, őszinte kíváncsiság és kérdés nincs, hogy Ágnes hogyan él, mi van otthon? Mit gondol a világról? - Nem, ez nincs.

Kivilágított sétahajó a Szajrán. Kivilágított Eiffel-torony. Fényben úszó bulvárok. Éjjel két óra van.

- Les Halles - mondja Tibor a sofőrnek, és Ágneshez fordul: - Tudja, mi a Les Halles? Párizs gyomra. A vásárcsarnok. Azt éjszaka látnia kell.

A török sofőr elbúcsúzik, Tibor gavallérosan adhatott borraivalót, mert háromszor is megköszöni. Azután elindultak gyalog, rakodó teherautók, villanytargoncák, gyümölcs- és zöldségeskosarak ezrei, banánhegyek és petrezselyemerdek, tejfölös hordók és egész utcasornyai henteskampó között, amelyen félbe vágott disznók és borjúk százai lógtak. Zsúfolt lökdösődés, kiáltozás, tehervagonok tolatása, bolgár szőlő, norvég hal, dél-amerikai hús, afrikai banán, görög mazsola, japán rizs zsákjai, ládái, friss tojás milliói - és ebben az irtózatosságnál is nagyobb mértékben a rakodómunkások között Mercedesek és Citroënek suhantak, estélyi ruhás hölgyek, frakkos férfiak szálltak ki a kocsikból, és Ágnes nagy csodálkozására beléptek valamelyik piszkos lebujnak tűnő kocsmába, vásártéri csapszék, a Pipázó Kutya vagy a Disznóláb ajtaján.

- Ez az igazi Párizs, asszonyom, parancsoljon.

Tibor előremegy. A meglehetősen piszkos helyiségben sűrű füst, wurlitzer, izzadt, félig meztelen rakodómunkások a hosszú kiszolgálópult előtt. Az asztaloknál a legtöbben öblös porcelán tálakból kanalaznak valamit.

- Ez a párizsi népeledel, a hagymaleves, főtt hagymáié, a leves tetején kenyérdarabbal és forró sajttal. Ha szereti a romantikát, kóstolja meg. Ha félti a gyomrát, ne. Pocsék. Csak az erős gyomrú munkásosztály, a koldus egyetemista társaság és egzotikumra vágyó hülye turisták fogyasztják. Mi, ha megengedi, beljebb megyünk...

A kocsmahelyiség legvégén keskeny csigalépcső. Félemeletnyi magasságban tágas terem: fény, ragyogó fehér abroszok, nehéz ezüst evőeszközök, csiszolt poharak, márkás porcelán.

- Nahát...

- Ugye? - diadalmaskodott Tibor. - Mondtam. Ide jár a színház után a francia társaság. Minden kis lebuj mögött elegáns vendéglők és mulatók. Nyitva reggelig.

Úgy ültek, hogy az asztaloktól leláttak a külső, földszinti helyiségbe, a rakodómunkásokra, a wurlitzerre a kávécsészékre és hagymalevessel teli tálakra.

Az étlapon rákleves és ananász, magyar pulyka és norvég kaviár. Minden.

- Őszintén szólva, nem vagyok éhes - mondta Ágnes. - Igazán nem.

- Legalább valamit.

Lenn wurlitzer, itt fenn zenekar. Lenn két frankért mérik a nagy tál hagymalevest, fenn csillagászati számok az étlap jobb oldalán. A pincér bort ajánl: rajnai bor, dalmát bor, görög bor. A helyiség zsúfolt, minden asztalnál ülnek már. Éjjel három óra van.

- Mondja, Tibor, maga mivel foglalkozik?

- Lehetőleg kellemesen élek. Ezenkívül magántitkára vagyok egy agg francia grófnőnek.

- Ne tréfáljon.

- Miért ne? Azt hiszem, születésem óta erre vágytam. Öméltósága hetvenéves, délelőtt elintézem a levelezését, elkísérem bevásárlásaira. Este elkísérem színházba, hangversenyre. Könyvtárának beszerzem mindazt, amit magam szeretnék elolvasni. Időnként társasági pletykákat szállítok neki, és amikor már túlságosan látom rajta, hogy szolgálataimat koncert után is szeretné igénybe venni, akkor leutazom öméltósága nizzai kastélyába, szerzek neki néhány derék matrózt, halászfűt vagy pár száz frankért mindenre kész kertészlegényt, én pedig élvezem arany szabadságomat. Ilyenkor szoktam az öreg hölgy pénzét a szegények között szétosztani.

- Mit csinál?

- Ne féljen, drága Ágnes, nem török az üdvhadsereg kenyerére, és nem vagyok nemzetközi vöröskereszt. Szegény, de csinos párizsi lányokat szoktam ilyenkor cipőhöz, ruhához, jobb táplálkozáshoz és téli tüzelőhöz juttatni.

- Vagy úgy.

- Ne tessék megbotránkozni, drága, komoly doktor néni. Magának persze még mindig erősen monogám nézetei vannak. Tudja-e, hogy egy időben pokolian tetszett nekem. Ha nem vette volna olyan komolyan a dolgot, hát isten bizony...

Ágnes ijedt mozdulatot tett.

- Semmi baj. Mélységesen tiszteletben tartom férjének kizárólagos jogait. Mondja, drága Ágnes, de igazán, hogy bírja ki a házasság szentségét?

- Köszönöm. Közepesen. Válofélben vagyunk.

- Ó... ne tréfáljon... ezt álmomban sem gondoltam volna - mondta Tibor, és fürkészve nézte Ágnest. - Nahát... Mondja csak, nem akar kinn maradni? Fel kell világosítanom, hogy rengeteg itt az orvos... Ha netán találkozik itt olyan magyarral, aki könnyen boldogul, higgye el, hogy tiszta véletlen. Az aranykor elmúlt. A magyar disszidensek nagyon lejárátták nemzetünk becsületét. A francia kispolgár nem szereti a gyanús idegeneket, a francia munkás nem szereti a sztrájktrőket.

- Legyen nyugodt - mondta Ágnes -, mához egy hétre hazautazom.

A süthöz Tibor politikai vicceket mesélt, és beszámolt a párizsi premierekről. „Aludni szeretnék - gondolta Ágnes -, aludni és holnap reggel azt hinni, hogy nem találkoztam vele.”

Lenn a kocsmarészben megsaporodott a tömeg.

- Most fejezik be a rakodást, most isznak legtöbben egy csésze kávé - nézett oda Tibor is. Ágnes az izzadt, fáradt testeket nézte. Néha egy-egy, az asztaluk mellett eltáncoló estélyi ruhás pár eltakarta őket a szeme elől, azután megint előtűntek.

Fiatal férfi jött most be, nekidőlt a pultnak az eszpresszógép előtt. Gyorsan megitta a kávéját, és még valamit kérhetett, mert várt.

„Hogy hasonlít Ferkóra - gondolta Ágnes meglepetten. - Hasonlít? Hiszen ez Ferkó... hogy kerül ide ilyenkor Ferkó?”

- Köszönöm az estét, Tibor... és most isten vele.

- De Ágnes? - döbrent meg Tibor. - Ilyen váratlanul? Miért? Hová megy?

- Oda az öcsémhez - mutatott Ágnes Ferkóra.

- Ne tréfáljon... kérem, Ágnes... ne tréfáljon... Ha akarja, hívjuk ide azt a fiatalembert.

- Higgye el, az öcsém. Itt tanul. És még egyszer... köszönöm, hogy megmutatta... hogy megmutatta Párizst.

- De drága Ágnes, legalább mondja meg, hogy hová vigyem - dadogta Tibor teljesen megzavarodva. - Megbántottam valamivel?

Ágnes türelmetlenül nézett le. Nehogy Ferkó kimenjen.

- Igazán csak köszönnivalóm van. Isten vele... éljen boldogul, Tibor.

- Ágnes... hiszen még egy hétig itt van... Mikor láthatom?

- Nagyon zsúfolt programja van a kongresszusnak. És ugye, értelme se volna?

A csigalépcső keskeny volt. Ahogy lenézett, egy pillanatra a Caveau des Oubliettes reménytelenségét látta. „Soha többé” - érezte, és tompán fájt a szíve.

Tibor vállat vont, és hívta a fizetőpincért.

PÁRIZS GYALOG

Ágnes lába sajgott már a magas sarkú cipőben. „Akkora vízhólyag lesz reggelre a sarkamon, hogy nem tudok cipőt húzni” - gondolta, de nem akart még elbúcsúzni Ferkótól. Ferkó is ismételte, hogy bőven marad még ideje alvásra, ma is tart a diáksztrájk. Különb is hozzászókkott ehhez: nappal tanulás, éjszaka rakodás a vásárcsarnokban. Minden valamirevaló diák ezt csinálja. Meg is erősödik tőle. Ő ugyanannál a zöldségesnél dolgozik már második esztendeje. Gyakran kap ajándékba egy-egy banánt vagy friss paradicsomot is. Különb is jó hecc, leendő turkológusok és atomfizikusok is így kezdik, ettől ő is lehet még Nobel-díjas professzor.

A Szajna alsó rakpartján sétáltak.

- Mintha a Duna-parton lennénk - mondta Ágnes.

- Ó, a Szajna sokkal kisebb.

Egymásba karoltak. Ágnes krémszínű kabátban, Ferkó a stoppolt, szürke pulóverben. Szorongatták egymás kezét, és alig tudtak beszélni.

- Ági, nem hiszed el, gondolatban hányszor beszélgettem veled. Mielőtt szigorlatra mentem, ha valami problémám volt... és most egészen meghülyültem. Holnap a fejemet verem majd a falba, hogy miért nem meséltem többet, és miért nem kérdeztem többet. Pedig holnap már késő lesz.

- Ó, a kongresszus téged ne zavarjon. Egy hétig itt leszek még. És amennyit csak lehet, veled leszek.

- De én nem tudom, Ágnes... Őszintén meg kell mondanom...

- Nincs pénzed? Dolgoznod kell?

- Ó, amíg a barátaimnak van, az nem számít. Más dolog. Csatlakoztam az antifasiszta munkásvédőőrséghez... a Renault gyáriakkal...

- Nem értem!

- Jelentkeztem a milíciába is... hogyha az ultrák támadnának, készen álljunk. Ágnes, én nem azért jöttem ide, hogy fasizmusban éljek. Nekem nem mindegy, hogy Franciaországban mi lesz, akkor sem, ha idegen vagyok. A rendőrségen megkérdezték, hogy miért akarok a toborzáson jelentkezni. Megmondtam ugyanezt. Csóválták a fejüket, felírták az adataimat, mondták, hogy majd értesítenek. Nem fognak értesíteni. Tagja vagyok a legbaloldalibb diák-szervezetnek. Sok barátom van, afrikaiak is. Ezt tudják rólam... Hát a barátaimmal inkább kimentünk a munkások közé. Ha az ejtőernyősök megtámadják Párizst... Holnaptól szolgálatban leszek...

- Ferkó...

- Ez így helyes, nem, Ágnes? Így tisztességes.

- Ó, istenem, Ferkó, hogy mondjam most el neked, hogy reszketek érted... hát persze hogy így tisztességes, így nagyszerű. De vigyázz magadra, édes Ferkó, vigyázz az életedre, az épségedre. Emlékezz apára és Karcsira, megölték szegényeket. Már csak ketten vagyunk. Mit mondjak a mamának? Ferkó, meg akarom mondani neked, hogy sokkal többször akartam neked írni. Milyen örölség, hogy olyan ritkán, olyan lopva... Itt hagyom neked a tizenöt dollár zsebpénzemet, a karórát, amit akarsz... Mit segíthetnék neked? Hogy tanulj, hogy orvos legyél, hogy egyszer hazagyere...

- Fázol, Ágnes? Csak nem sírsz?

- Á, dehogy.

- Most nagyon rossz lesz nekem, Ágnes. Addig volt jó, amíg vártalak. Csupa ünnepnap volt. Iszonyú honvágyam van. Majd meghalok a honvágytól. De most már befejezem a tanulást. Megmutatom a kedves sógoromnak is.

- Magad miatt csinálj mindent, ne mások miatt.

- Mondd, hogy tudsz Janival élni?

Ágnes nem felelt.

- Ó, bocsáss meg - kapott észbe Ferkó. - Csak úgy kitört belőlem. Vagy megváltozott? A mamához igazán rendes? Mert a mama mindig jót ír róla.

- Persze hogy rendes. De el fogunk válni. Megint szótlanul mentek.

- Ágnes, most már nyitnak a diákkávéházak, mindjárt hat óra. Ha nem szégyellsz velem így beülni valahová... még volna egy óra időm.

- Te hólyag. Hát hogy szégyellnék?

Őrjítő volt a tavaszi reggel. Csupa virág és csupa napsugárral ébredt Párizs. Az éjszaka cipelt hatalmas zsákokból és ládákból friss gyümölcsöt hordtak szét az apró zöldségüzletekbe. Banán, eper, narancs, paradicsom szaga úszott a levegőben, és frissen pörkölt kávéé, frissen

sült kenyérére és friss tejé. És minden fölött könnyű szél fújt, a Szajna felett gyöngyvirág és tavaszi lombok szagát hozta a Bois felől.

- Kisjani ősszel iskolába megy,...

- Tudod, most van egy nagy tervem. Fogok egy különleges műtőasztalt szerkeszteni, és felajánlom egy kórháznak.

- És ha itt kinn megnősülsz?

- Nem állnál otthon szóba egy néger sógornővel?

Diákok népesítették be az üvegfalú kávéházat, szerelmespárnak nézték Ágnest és Ferkót, elővették az algebrajegyzeteiket vagy a mértani rajzokat, és időnként barátságosan odavigyorogtak.

Még öt percig maradjunk, még öt percig, még öt percig...

Ferkó egészen a szállodáig kísérte Ágnest. Az elegáns hotel előtt még egyszer átölelték egymást.

- Ha lehet... ha tudsz, jelentkezz még! - kiáltotta Ágnes. - Még látni akarlak, Ferkó... még látni!...

Ferkó arcát elborította a könny. Két kezét az arca elé kapta, a válla megrendült, és futva elindult a Champs Elysées örült forgatagában a place de la Concorde felé.

EGYSZER ÉS SOHA TÖBBÉ

Ragyogó napfény ömlött el a szobán. Géza felébredt. Megnézte a karóráját: még csak fél hat. De olyan kék ég, olyan ragyogás volt odakinn, hogy nem lehetett már aludni. Különben is május elseje van. Az utolsó napjuk Párizsban.

Gyorsan felöltözött, és elhatározta, hogy reggeli előtt sétál még egyet a Champs Elysées-n.

A portásnak szólt, hogy mindjárt visszajön, újságot vett a hallban, és kilépett a friss, májusi reggelbe.

Gyöngyvirág, gyöngyvirág, gyöngyvirág mindenütt. Kisfiúk és lányok, éneklő cérnahan-gocskák kínálták a celofánba göngyölt kis csokrokat. Párizsban május elsején mindenki gyöngyvirágot vásárol, a májusi gyöngyvirág szerencsét hoz. „Muguet... muguet... - kiabálták a gyerekek - porte bonheur.”

Hat napig tartott a kongresszus. Hat napon át reggeltől estig együtt volt Ágnessel, de sohasem volt vele együtt. Egymás mellett ültek a hosszú asztalnál, megjegyzést tettek egy-egy előadásra, a szünetben Géza elszaladt a büfébe, és szendvicset hozott Ágnesnek, vagy kiszaladtak a forgalmas bulvárra, együtt ittak feketét a legközelebbi kis kávéházban. Együtt voltak a kongresszus közös programjain, hajóztak az esti Szajrán, megnézték a Notre-Dame-ot és a Sainte-Chapelle-t, de Ágnesben valami szomorú tartózkodás volt, visszahúzódas vagy várakozás? Talán az öccse után bánkódott, talán az otthoni izgalmakat nem heverte ki?

Az utazás előtti hetek nehezek voltak mindkettőjük számára. A Rehák-ügy és a Winspeare professzorral kapcsolatos rágalmak isteni csodával határosan, percek alatt omlottak össze. Sömjén bocsánatot kért, és megkérdezte, hogy kívánja-e a csalás, lelethamisítás miatt felelősségre vont Karvast külön is feljelenteni? Vagy eljárást kér-e Lizike ellen, mert rágalmakat

terjesztett, és hamisan vallott róla? „Vigye el őket az ördög, dehogy akarok - mondta Géza. A betegeimmel akarok törődni, nem tárgyalásokra járni.” Azt azonban kijelentette, hogy tavaszra megoldja a lakásüggyét, és elmegy a kórházból.

Ágnessel szeretett volna erről beszélni. Mindent Ágnes akaratától szeretett volna függővé tenni. Hogyan dönt Ágnes? Hozzáköti-e a sorsát? Eljönne-e vele vidékre? Mit szólna, ha iskolaorvosnak menne? Mindig ez izgatta legjobban.

Ágnes neki mondta először, hogy válik. De fáradt volt, szomorú és határozatlan. „Nem vagyok biztos önmagamban, Géza. Ne énrám gondolj, amikor döntesz. Nem tudok válaszolni.” „Várok, Ágnes. Szeretlek. Nem akarlak sürgetni.”

Azóta három hónap telt el. Ezt a párizsi utat várta. És Ágnes kedves, barátságos, de egy lépéssel sem közeledik. Vagy azt várja, hogy ő szóljon újra? Ó, istenem, de nagy számár vagyok! Hát persze hogy azt várja...

Megállt egy kis virágáros előtt.

- Csak egy frank, uram. Nagyon szép... porte bonheur... szeretni fogja önt a madame.

- Gondolod? - nevetett Géza, és gyorsan megszámolta maradék vagyonát. - Tudod, mit? Adj hármat.

A gyöngyvirággal bekopogtatott Ágneshez.

- Nem zavarlak? Ilyen korán?

Ágnes már készen volt az öltözködéssel.

- Dehogy zavarsz. Ül le nálam.

- Mi a programod mára?

- Szabad vagyok.

- Ferkó?

- Csak a repülőtérrre jön ki este elbúcsúzni.

Géza hallgatott. Azt akarta mondani, hogy gyere, hívjunk egy taxit, és a zsebemben levő utolsó frankok erejéig járjuk be Párizst. Látni akarok a Bois-ban és a Luxembourg-kertben, a Louvre előtt és a Rodin-múzeumban, az *Örök tavasz* és a *Csók* előtt. Azt akarom, hogy ha egy könyvet olvasok Párizsról, te legyél benne, ha filmet látok a Szajnárról, te legyél benne, ha Balzacot vagy Anatole France-ot olvasok...

- Neked hoztam - mondta végül, és letette az asztalra a gyöngyvirágot.

„Most azt fogja mondani, hogy szeret, és ne várjak tovább a döntéssel - gondolta Ágnes, és egyszerre rémület fogta el. - Hát ki vagyok én? Mi lakik bennem? Amikor Janinak igent mondtam, úgy éreztem, hogy tisztán, egy életre szeretem... amikor Tibort viszontlátni vágytam, azt hittem, hogy... Honnan tudom, hogy most igazán szeretek-e? Hogy igaz-e, hogy Gézát akarom? Nincs-e bennem a hiba, hogy elmúlt bennem minden érzés Jani iránt? Tudom-e, hogy mit akarok? Nem az volna-e a tisztességesebb, ha egyedül maradnék a fiamat nevelni, a munkámnak élni?”

- Azt akartam csak kérdezni, Ágnes... hogy ragaszkodsz-e a hivatalos, kongresszusi búcsúebédhez... vagy csavarognánk inkább... és megelégednél két szendviccsel...

- Nagyszerű - vidámodott fel Ágnes -, gyerünk, csatangoljunk.

Este hétkor indult az autóbusz a repülőtérre. Hét óra előtt néhány perccel érkeztek vissza a szállodába porosan, pirosra sülvé a májusi napfénytől. Öt perc alatt hajigálták ruháikat a bőröndbe. „Még szerencse, hogy a párizsi repülőtéren nem vizsgálják a csomagokat, képzeld, mit gondolnának a magyarokról - nevetett Ágnes. - Egy gombolyagban van tiszta, szennyes, harisnya, szakkönyv...”

Ferkó a repülőtéren várt. Még egy tábla csokoládé Kisjaninak, még egy párizsi blúz a mamának, még egy szál virág Ágnesnek. Pierre ugyanis tegnap megkapta az ösztöndíját...

„Ferkó, az öcsém.” „Géza, a...” „Szervusz.” „Szervusz, nagyon örülök.” Kézfogások. Még egy búcsúcók. „Vigyázz magadra. Írj.” „Csókolom a mamát.” „Vigyázz magadra.”

És már szól a megafon, franciául és angolul szólítják az utasokat. Már beáll az autóbusz, már viszik a csomagjaikat: „Szervusz, vigyázz magadra!” Már berreg, rázkódik a gép. „Jól ülsz, Ágnes?” Szíjakat bekapcsolni... tilos a dohányzás, don't smoke please... És nincs már Párizs, csak pici, ragyogó csillagok a földön és titkos, ragyogó csillagok az égen...

A stewardess savanyú cukrot oszt. A magasságmérőn körbemegy a mutató. Már ötszáz méter, már ezer... már ezernyolcszáz.

Ágnes dobhártyája pattan.

A földön millió pici fény. Az égen millió pici fény. Egy pici csillag maga a gép is, fedélzetén embersorsokkal; titokzatos és teljes csillagrendszerekkel, felvillanó és máris elpusztuló, egyetlenegyszer létező világokkal. Egyszer és soha többé; ennyi az élet. Ebben az egyben kell jónak lenni, okosnak, boldognak...

- Nagy marha vagyok - mondta Géza, és letette a *Paris Matchot*, amit az előzékeny stewardess elé tett. - Látod, egész nap együtt voltunk... és úgy viselkedtem, mint akkor, tudod? Nem beszéltem veled másról, csak a kongresszusról, az iskolaorvosi munkáról a fogszuvasodás megelőzésében, meg hogy mit mondott a svéd professzor az epekőműtétről...

- Semmi baj, Géza - mondta Ágnes, és kezét Géza kérő tenyerébe tette. - Így is megértettem.

VÉGE